תלמוד בבלי · אחרונים · פני יהושע

פני יהושע על גיטין

רבי יעקב יהושע פלק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני יהושע על גיטין

רבי יעקב יהושע פלק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-יהושע-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 12
דף ג. 24
דף ג: 32
דף ד. 39
דף ד: 42
דף ה. 45
דף ה: 48
דף ו. 53
דף ו: 54
דף ז. 58
דף ז: 60
דף ח. 62
דף ח: 63
דף ט. 68
דף ט: 72
דף י. 82
דף י: 90
דף יא. 102
דף יא: 105
דף יב. 112
דף יב: 118
דף יג. 119
דף יג: 125
דף יד. 130
דף יד: 134
דף טו. 135
דף טו: 139
דף טז. 145
דף טז: 152
דף יז. 158
דף יז: 165
דף יח. 174
דף יח: 178
דף יט. 183
דף יט: 185
דף כ. 188
דף כ: 196
דף כא. 201
דף כא: 203
דף כב. 207
דף כב: 210
דף כג. 216
דף כג: 221
דף כד. 223
דף כד: 225
דף כה. 228
דף כה: 238
דף כו. 247
דף כו: 249
דף כז. 255
דף כז: 263
דף כח. 267
דף כח: 272
דף כט. 275
דף כט: 282
דף ל. 285
דף ל: 288
דף לא. 291
דף לב. 293
דף לב: 299
דף לג. 301

דף לג: 306
דף לד. 311
דף לד: 313
דף לה. 321
דף לה: 322
דף לו. 328
דף לו: 333
דף לז. 336
דף לז: 338
דף לח. 347
דף לח: 354
דף לט. 362
דף לט: 370
דף מ. 374
דף מ: 376
דף מא. 382
דף מא: 386
דף מב. 389
דף מב: 394
דף מג. 398
דף מג: 399
דף מד. 404
דף מד: 405
דף מה. 406
דף מה: 408
דף מו. 411
דף מו: 419
דף מז. 428
דף מז: 430
דף מח. 433
דף מט. 443
דף מט: 447
דף נ. 452
דף נ: 458
דף נא. 464
דף נא: 471
דף נב. 473
דף נב: 474
דף נג. 478
דף נג: 483
דף נד. 485
דף נד: 489
דף נה. 492
דף נה: 495
דף נח. 496
דף נח: 498
דף סא. 499
דף סא: 504
דף סב. 513
דף סב: 514
דף סג: 520
דף סד. 528
דף סד: 538
דף סה. 552
דף סה: 554
דף סו. 556
דף סו: 560
דף סז. 574
דף ע. 583
דף עא. 586
דף עא: 591
דף עב. 595
דף עב: 602
דף עג. 607

דף עג: 610
דף עד: 617
דף עד: 624
דף עה: 627
דף עה: 629
דף עו: 634
דף עו: 635
דף עז: 638
דף עז: 643
דף עח: 646
דף עח: 647
דף עט: 649
דף עט: 651
דף פ: 654
דף פ: 661
דף פא: 664
דף פא: 664
דף פב: 665
דף פב: 668
דף פג: 671
דף פג: 675
דף פד: 676
דף פד: 679
דף פה: 684
דף פה: 686
דף פו: 687
דף פו: 693
דף פז: 696
דף פז: 699
דף פח: 701
דף פח: 702
דף פט: 705
דף פט: 707
דף צ: 709
דף צ: 712

דף ב.

בעזרת האל רב ושליט השליטין. אתחיל לפרש מסכת גיטין
משנה המביא גט ממדינת הים ופירש"י כל ח"ל קרי ליה מדינת הים כו' עכ"ל. נראה שכתב כן לאפוקי ממ"ש התוס' דמד"ה היינו דוקא מדינות הרחוקים לכך כתב רש"י דכל ח"ל כו' אפי' הקרובים לא"י נמי קרי מד"ה ואף שהר"ן ז"ל כתב בכוונת רש"י כפי' התוספות מ"מ פשטא דלישנא לא משמע כן מיהו נראה דהאי כל ח"ל שכתב רש"י לאו דוקא היא דהא לת"ק דמתני' ודאי אותן העיירות המובלעים וסמוכות א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ כדאיתא להדיא בגמרא אלא די"ל דהני ודאי לא מיקרי ח"ל כיון שמובלעים ולא בא רש"י אלא לרבות הנהו דאינן מובלעים אע"ג דסמיכי אפ"ה בכלל ח"ל הם וצ"ל בפ"נ ובפ"נ ולפ"ז יהיו דברי ת"ק דמתני' כמו לרבי יהודא שמציין סוף הגבולים כדקאמר מרקם למזרח והן העומדין סוף לגבול בגבול הרחוק יותר ורואין כאילו חוט מתוח עליהן דהיינו מרקם כלפי כל המזרח אע"ג שכבר כלה הגבול של ארץ ישראל אפ"ה כיון שהם תוך חוט המתוח מיקרי מובלעים וראיה לפירש"י מדברי ר' יהודה ור' מאיר דאי ס"ד כפירוש התוספות א"כ אינהו נמי פליגי את"ק דת"ק לא קאמר אלא דהרחוקים צ"ל בפ"נ ובפ"נ אבל קרובים לא ולר"מ מדקאמר דעכו כא"י מכלל דבהנך מודה דצריך אף על גב דקרובים נינהו דהא ר"י גופא קאמר דעכו הוי גבול צפון והוא קרוב ממש דחציו בא"י וא"כ ע"כ דהנך רקם ואשקלון נמי קרובים נינהו ואפ"ה לפנים מהם ממש מצרכי ר"מ ור"י לומר בפ"נ ובפ"נ ואם נאמר באמת דפליגי הו"ל לתנא דמתני' לסדר פלוגתייהו בהדי דרשב"ג ור"א ומדאפסיק בדברי רבנן בתראי בין דברי רבי יהודא ור"מ משמע דאינהו לא פליגי כלל אדרבנן וכן משמע להדיא בגמרא גבי כפר סיסאי דקאמר אפי' רבנן דפליגי אדר"מ דוקא בעכו דמרחק' כו' ואי כפי' התוס' אדרבא הת"ק ורבנן בתראי לא מצרכי לומר אלא ברחוקים לגמרי ופליגי אדר"מ לקולא ודוחק לומר דרבנן דקאמר בגמרא לא קאי אלא אדר"י לחוד אבל לפירש"י ז"ל א"ש דרבנן דמתני' לגמרי כדר"י ס"ל וכדכתיבנא אלא דברקם לחוד ודאי פליגי דאל"כ מאי מוסיף רשב"ג. וכמו שאפרש בסמוך או שנאמר דרקם דרשב"ג לאו היינו רקם דר"י כמו שאפרש בל' התוספות ודו"ק:
רש"י בד"ה צריך השליח כו' וזה השליח הבעל עשאו שליח להולכה עכ"ל. וכוונתו דבשליח קבלה אצ"ל בפ"נ וב"נ כמ"ש הר"ן ז"ל לקמן והטעם דבשליח קבלה כיון דאתא הגט לידו נגמרו הגירושין א"כ לית לן למיחש שהבעל יבא ויערער דאנן סהדי דבלב שלם גמר וגירש ע"י וזה לא יצדק אלא לשיטת התוס' לקמן דאנן לא חיישינן לענין לשמה דרוב בקיאין ולזיוף נמי לא חיישי' אלא דעיקר החששא שהבעל יערער שלא כדין

משא"כ בשליח קבלה לא שייך חששא זו משום דגמר ומגרש משא"כ לפירש"י לקמן דחששא גמורה היא כמו שאפרש לקמן בעזה"י קשיא מ"ש שליח קבלה משליח הולכה ונראה לענ"ד דכיון דבשליח קבלה נגמרו הגירושין במד"ה עצמה תו לא חיישי' כי היכי דלא חיישינן לגיטין שניתנו במד"ה מיד הבעל ליד האשה ובאתה אח"כ לא"י דמותרת להינשא בדליכא ערעור וה"נ דכוותיה ודו"ק:

רש"י בד"ה רקם וחגר תרגום של בין קדש כו' לפמ"ש בסמוך מדוקדק הל' שכוונתו דכיון דת"ק גופא מצריך אפי' בקרובים א"כ ע"כ רקם וחגר מא"י ממש הם והיינו מובלעים כדמשמע בתרגום וכמ"ש התוספות ואפ"ה מצריך רשב"ג כיון שהם רחוקים מעיקר הישוב לכך מותחין החוט לפנים מרקם וחגר דאע"ג דמובלעים מצריך משא"כ לת"ק וק"ל:

תוספות בד"ה המביא גט אע"ג כו' מ"מ לא הוצרך לפרש כו' משום דברוב המקומות כו'. ועיין במהרש"א ודבריו נכונים וכן משמע להדיא מל' תוספות שכתבו ברוב המקומות מכלל דאיכא מיהא איזה דוכתא דקרי נמי לגט ממון סתם גט ועי"ל דדבר הלמד מענינו הוא דהתם קתני ברישא הודאת בע"ד כמאה עדים והשלישׁ נאמן משניהם כו' וכן אתה אומר בגיטין וא"כ ע"כ בגט ממון איירי דאי לענין גט ממש לא מהני הודאת בע"ד דהיינו הבעל ואשתו כדמסיק שם להדיא בגמרא הוא אומר לגירושין כו' והיא אומרת נתן לי ואבד אינו נאמן ולפ"ז אפי' מאן דמוקי להאי וכן בגיטין אגיטי נשים צ"ל דלא קאי אריש אלא אשלישׁ נאמן לחוד קאי מיהו למאן דמוקי לה אגיטי ממון לא הוצרך לפרש כיון דמסברא הכי הוא והא דלא כתבו כן אמשנתינו נמי דודאי ע"כ אגיטי נשים קאי י"ל דמשום דלמ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו היה מקום לטעות דבשט"ח נמי צ"ל בפ"נ ובפ"נ ולפי האמת ליתא דבממון לעולם בעינן שני עדים והשליח אינו נאמן לענין ממון וכמ"ש התוספות בד"ה ואם יש עוררים וק"ל:

בד"ה ממדינת הים הא דלא נקט כו' להכי נקט ממ"ה דמשמע רחוק כו' לאפוקי רקם וחגר כו' עכ"ל. כבר כתבתי מה שיש לדקדק דלפ"ז יהיה מההכרח לומר דר"מ ור"י פליגי את"ק וא"כ לא א"ש הא דאמרינן לקמן גבי כפר סיסאי ואפילו רבנן דפליגי וכו' ומכ"ש לפי מה שראיתי בחידושי הרשב"א דדברי התוס' כאן הם ל' ר"י ז"ל וא"כ הל' אינו מדוקדק שכתבו דרחוקים היינו לאפוקי רקם וחגר דהא לפי' ר"י לקמן בסמוך רקם וחגר הם מא"י ממש אם לא שנאמר דמ"ש כאן רחוקים היינו שרחוקים מעיקר הישוב ואף שרקם וחגר נמי רחוקים אפ"ה ממילא מוכח דלת"ק לא צריך לומר אלא ברחוקים

יותר מהישוב והיינו חוץ לחוט ולפ"ז רש"י ותוספות לא פליגי אלא דמל' התוספות לא משמע כן וצ"ע ועיין בסמוך:

בד"ה מכפר לודים ללוד אור"י וכו' וכוונתו דקשיא ליה אמאי איצטריך למימר ללוד דכיון דעיקר הרבותא משום שהיה סמוך לא"י ממילא הוי סגי כשאמר מכפר לודים סתם כדקאמר מרקם וחגר וכן כולהו וע"ז תירץ רבינו מאיר והקשה עליו ר"י דכ"ש שלא היה צריך ולענ"ד יש ליישב דלרבינו מאיר הזכיר לוד לרבותא דאע"ג דר"א הוי בלוד ושכיחי מתיבתא והיו עדים מצויין לקיימו אפ"ה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וק"ל:

בד"ה ואשקלון וכו' אבל קשה דרקם וכו' וכתיב ביהושע ויקדשו את קדש בהר נפתלי עכ"ל. והיינו קדש דחשיב גבי ערי מקלט ואע"ג דהכא קדש בסגו"ל וקדש וברד בקמ"ץ ועוד במסכת מכות מקשה הש"ס למימרא דקדש ערי מקלט הוי והכתיב וערי מבצר קדש ואדרעי ותנן ערי מקלט אין עושין עיירות גדולות ומשני התם תרי קדש הוו אפ"ה מקשו תוספות הכא שפיר דאמרי' שם כגון סליקום ואקרא דסליקום וא"כ ממילא דתרוייהו חדא מילתא היא וקדש ואדרעי היינו נמי בקמ"ץ ועיקר קושייתם משום דכולהו מתרגמינן רקם והא דלא מייתי התוספות קרא דקדש ואדרעי דניחא להו להקשות דאף הערי מקלט שהיו מחוץ לעיר מגרש סביב נמי הוו מא"י ומה שהקשו התוספות מעיקרא מאשקלון ולא מקשו תיכף מרקם וחגר דרשב"ג י"ל דפשיטא דאיכא למימר דתרי רקם הוו כיון דמצינו באמת כמה מקומות שנקראו קדש ומתרגמינן רקם דאפילו קדש ברנע מתרגמינן רקם והא דפסיקא ליה לתנא למיתני סתמא היינו משום דהנך כתיבי בהדיא דהוו מא"י ליכא למיטעי בהו ופשיטא דאההיא דח"ל קאי אבל ממ"ש דאשקלון ודאי מא"י הוו ואפ"ה חשיב ליה משום שלא כבשו עולי בבל וא"כ אי ס"ד דתרי רקם הוו לא הו"ל למיתני סתמא כיון דאיכא למיטעי דאההיא דא"י קאי דלאו כ"ע ידעי דכבשוהו עולי בבל אע"כ דחדא הוי מקשו שפיר וע"ז תירצו דודאי תרי הוו והא דפסיקא ליה לתנא דמתני' היינו משום דסמיך אהא דקאמר מרקם למזרח והנך הוו במערב ואע"ג דחגר לא מצינו בקרא מ"מ כיון דבספרי בכיבוש דעולי בבל מדכר להו גבי הדדי משמע דגבי הדדי הוו קיימי וק"ל ועיין בסמוך. אבל אי קשיא לי הא קשיא לי דמשמע מלשון התוס' בקושייתם דהאי רקם דמתני' היינו קדש בהר נפתלי שהיה עיר מקלט והיאך איפשר לומר כן דא"כ היאך קאמר מרקם למזרח הא קדש בהר נפתלי הוי מצד הירדן ואילך לצד מערב הירדן וא"כ היאך הוי סוף גבול א"י לצד מזרח דהאיכא כל עבר הירדן דב' שבטים ומחצה לצד מזרח דמא"י הוא וכבשום עולי בבל ול"ל דאף על גב שהיה מעבר הירדן לצד מערב אפ"ה לא הוי נגד מזרחו דעבר הירדן שא"י מעבר הירדן של מערב

היה מרחיב והולך לצד צפון או לצד דרום ושם היה רקם סוף הגבול לצד מזרח שלא כנגד עבר הירדן של ב' שבטים ומחצה הא ליתא דאמרינן במסכת מכות שערי מקלט היו מכוונין כמין שני שורות בכרם קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן וא"כ היאך הוי סוף הגבול ויותר מזה קשה דלפי' ר"ת משמע דקדש בנפתלי היינו קדש וברד דאברהם וזה לא א"ש לפי סוגיית הש"ס דאמרי' שם בפ' אלו הן הגולין ושלשת שיהא משולשין מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון נמצינו למידין דחברון הוי בדרום של א"י וקדש בצפון וקדש דאברהם הוי איפכא דכתיב להדיא ויסע משם אברהם ארצה הנגב ויגר בין קדש והאי ויסע משם היינו שנסע מחברון לקדש כמבואר מאד וא"כ הליכתו מחברון לקדש היה מצפון לדרום וכן תרגם המתרגם ונטיל לארעא דרומא וצריך עיון גדול ליישב:

בא"ד וי"ל דתרי רקם וחגר הוו כו' ואותו היה בא"י דמסתמא דאברהם ויצחק כו' עכ"ל. ולכאורה האי דמסתמא אברהם ויצחק שפת יתר הוא שכבר הוכיחו שפיר דתרי הוו דאותן דאברהם היו לצד מערב ומתני' קתני מרקם למזרח וממילא דההיא דאברהם היינו מא"י מדכתיב ויקדשו את קדש נפתלי ודמתני' בח"ל אלא די"ל כיון דכל הוכחתם בזה אינו אלא ארקם אבל מחגר לא מייתי מידי וא"כ אכתי היה נראה דהאי רקם וחגר דרשב"ג היינו לצד מערב וחדא חגר הוא דהוי ולפ"ז יהיה מההכרח לומר דתלת רקם הוו וחדא חגר דרקם דרשב"ג ע"כ דהוי מח"ל ומדנקט לה בהדי חגר א"כ היינו דאברהם לצד מערב ולעולם מח"ל וקדש דיהושע היינו בא"י ורקם דמזרח ולכך מייתי דע"כ חגר נמי מא"י הוי מדהוי בה אברהם ויצחק ומדמציין לה תנא דמתני' לענין ח"ל ע"כ דתרי חגר נמי הוו ודו"ק:

בא"ד ואור"י דאפילו בצד של א"י כו' וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר עכ"ל. ויש לתמוה דגבי רקם וחגר ע"כ בלא"ה צ"ל דתרי הוו משום דהנך הוו במערב ומתני' קתני מרקם למזרח אם לא שנא' דר"י ז"ל לא איכפת ליה בזה דאיפשר דרקם וחגר דרשב"ג לאו היינו רקם דר' יהודא ומשמע ליה הכי מדלא מצינו להדיא תרי חגר וא"כ איפשר דרשב"ג נקט רקם וחגר לסימנא דאיירי ברקם שבצד חגר דהיינו למערב ולכאורה היה נראה ליישב בד"א די"ל דנהי דארץ פלשתים היה לצד מערבו של א"י מ"מ היה גבול מערב מרחיב הרבה לצד הדרום והיינו דקתני אשקלון לדרום ואשקלון נמי מארץ פלשתים הוי אע"כ כדכתיבנא שהיה מרחיב הרבה לצד דרום וא"כ איפשר דהא דנקט מרקם למזרח היינו שרקם וחגר היו בארץ פלשתים ולמזרח ארץ פלשתים ובאותו צד כל המקומות שכנגד רקם היו חוץ לארץ אלא דקשיא לי כיון דיהיב סימנא אשקלון

לדרום א"כ ע"כ היינו כאילו חוט מתוח מאשקלון לכל צד דרומו של א"י וא"כ ממילא כל המקומות שכנגד רקם הוי לפנים מהחוט והו"ל מובלעים. ואי לאו דמסתפינא היה איפשר לומר דארץ פלשתים היה נגד כל דרומו של א"י מן קצה המזרח ועד קצה המערב והיה מפסיק בין ארץ מצרים ובין א"י והיינו דכתיב ולא נחם דרך ארץ פלשתים וכן משמע נמי שהרי גבול היבוסי היה מארץ מצרים כדאיתא במדרש גבי לא תבוא הנה עד הסירך העורים והפסחים שהיה כתוב עליהם שבועת אבימלך וידוע דגבול יבוסי היה ממש סמוך לירושלים וירושלים היא במזרח וכן מצינו נמי בסנהדרין דשטן אידמי לדוד כטביא עד דמשכיה לארץ פלשתים משמע דפלשתים סמוך לירושלים היה ואם כן איפשר דמזרחו של פלשתים היינו מרקם למזרח ושם היו גרים אברהם ויצחק דהיינו מזרחית דרומית וגבול ים פלשתים היינו מערבית דרומית ובזה הוי א"ש הכל אי לאו שהתוס' לא כתבו כן ואינהו הוי בקיאי טפי בגבולי א"י לכך צ"ל כדפרישית לעיל ודו"ק. ועי"ל דאף אם נאמר דר"י נמי סבר ליה דתרי רקם הוו אפי' הכי רוצה לומר דאידך רקם ששונה התנא נמי בא"י הוי מדנקט ר"י רקם בהדי גבולין כמו עכו א"כ משמע דכולהו משום שהיו רחוקים מעיקר הישוב אמנם כן עכ"פ צריכין אנו לומר דלפר"י דרקם בא"י הוי וא"כ הא דקאמר בגמרא דמובלעים הן היינו שמובלעים בין אותן הגבולין הקרובים לעיקר הישוב באותו הצד ודו"ק:

בד"ה ואם יש עליו עוררין כו' ולא טענינן מזוייף דמשום עיגונא אקילו כו'. ואף על גב דבגמרא לא קאמר ה"ט אלא לענין נאמנות השליח אבל בלא"ה אסורה להינשא אף בדליכא עוררי' אפ"ה משמע להתוס' דבא"י הקילו נמי משום עיגונא לענין סתמא ולא הצריכו לשליח לומר בפ"נ ובפ"נ ובהא ניחא להו טפי מלהצריך לומר בפ"נ כדי שיהא נאמן אף במקום ערעור וכיון דבמקום עוררים יהא איפשר לקיימו בקיום גמור שמצויין לקיימו משא"כ בח"ל לא רצו להקל להתירה להינשא במקום שאין עוררים בלתי נאמנות השליח דסוף סוף איכא למיחש שיבא הבעל ויערער ואין מצויין לקיימו לכך הוצרכו להאמין לשליח אף במקום ערעור דבעל ומה"ט אסרוה כשלא אמר בפ"נ אף בדליכא ערעור כיון דאיפשר טפי בתקנה זו. אמנם נראה דמה שהוצרכו התוס' לזה הטעם היינו למאי דמספקא להו אי טענינן ליתמי מזוייף משא"כ אם נאמר דלעולם לא תקנו חכמים אלא כשטוען ברי מזוייף או פרעתי במגו שיטעון מזוייף בברי אבל לענין יתומים ולקוחות כיון שאין טוענין ברי מוקמינן אדאורייתא דלא חיישינן למזוייף א"כ תו לא צריכינן לומר דמה שהתירוה לינשא בא"י היינו משום תקנת עגונות אלא דמדינא שרי' כיון דליכא עוררים לא חיישינן למזוייף מיהו לפמ"ש לקמן א"ש דאף אם נאמר

דבשטרות נמי לא טענינן מזוייף אפ"ה צ"ל דמשום עגונא הקילו דאל"כ היתה אסורה לינשא דחיישינן שמא מסר הבעל הגט לזה השליח בתורת פקדון או על תנאי ולא נתקיים ונאמן במגו דמזוייף כדטענינן בשטרות פרעתי במגו דמזוייף אע"כ דמשום עגונא הקילו אלא דוקא בח"ל חששו לשמא יבוא ויערער וליכא עדים לקיימו לכך הוצרכו לומר בפ"נ ומה"ט פסול כשלא אמר כיון שלא נעשה כתיקון חכמים כן נ"ל נכון:

בא"ד אבל בממון טענינן מזוייף כו' ומיהו מזה אין להוכיח כו'. והקשה מהר"ם ז"ל דמאי נ"מ סוף סוף לא גבינן מיתמי ומלקוחות בשטר שאינו מקויים ותירץ דנ"מ לשטר שהוא תוך זמנו דלא מהימן לומר פרעתי אבל קשיא לי דא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלא שבקת חיי שיכול לזייף ולכתוב בענין שיהיה תוך זמנו בשעת התביעה מיתומים או מלקוחות ועוד דנראה באמת דאפילו בכה"ג שהוא תוך זמנו אפ"ה נאמן לומר פרעתי במגו דמזוייף דאע"ג דאיכא חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו הא איבעיא לן בפ"ק דב"ב אי אמרינן כה"ג מיגו במקום חזקה ולא איפשטא וא"כ מספיקא לא מפקינן ממונא והא דלא פשטינן האיבעיא מכח האי סברא גופא דאי ס"ד דלא אמרי' מיגו במקום חזקה א"כ לא שבקת חיי לכל אדם שיוכל לזייף ולכתוב שהוא תוך זמנו י"ל דתלמודא גופא מספקא ליה דאיפשר דטענינן ליתמי נמי מזוייף מכח האי סברא דלא שבקת או דלא טענינן אלא פרעתי אע"ג דהוי מגו במקום חזקה ולכאורה י"ל דע"כ אי ס"ד דלא טענינן מזוייף משום דמילתא דלא שכיחא היא א"כ פרעתי נמי לא טענינן תוך זמנו מה"ט גופא דלא שכיח לפרוע תוך זמנו אלא דלפ"ז כ"ש דהדרא קושיא לדוכתא א"כ לא שבקת חיי אע"כ דטענינן מזוייף או פרעתי תוך זמנו מיהו נ"ל דנ"מ טובא בגווני דמתני' גופא במביא גט בא"י ולא נתקיים דאף על גב דמותרת לינשא דמשום עגונ' הקילו וממילא נמי דגובה כתובתה ולא טענינן שהגט מזוייף דמספר כתובה נלמד כשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי אפ"ה אם צריכה לטרוף מלקוחות טענינן ללקוחות שהגט מזוייף וא"כ לא הגיע זמן גביית כתובה משא"כ אם נאמר דלעולם לא טענינן ללקוחות או ליתומים מזוייף אלא היכא דשייך פרעתי במגו דמזוייף א"כ כאן לא שייך לומר כן כיון דשטר כתובה יצא מתחת ידה מקויים לא שייך פרעתי ולא מזוייף וע"כ הא דאינה גובה היינו משום דטענינן שהגט הוא מזוייף כנ"ל. וכן הוא הדין באמת דאע"ג דבח"ל כשאומר בפ"נ ובפ"נ גובה כתובתה אף מלקוחות היינו משום דלגמרי האמינו לשליח כבי תרי והו"ל כמקויים לגמרי דהא אי אתא הבעל ומערער לא משגחינן ביה וא"כ קרינן ביה שפיר כשתנשאי לאחר אף לענין לקוחות דודאי הגיע זמן גביית כתובתה כיון דנפקא מרשותו לגמרי משא"כ במביא גט בא"י דאי אתא ומערער הגט פסול א"כ טענינן שפיר

ללקוחות מזוייף למאי דמסקי התוס' דטענינן מזוייף אף לגבי יתומים ולקוחות וכמ"ש התוס' לקמן דף ט' בשם הירושלמי ודו"ק. ועי"ל דנ"מ בכל השטרות לענין אם נתקיים השטר בעד אחד דאי אמרינן דטענינן מזוייף פשיטא דע"א לא מהני אבל אי אמרי' דלא טענינן אלא פרעתי במגו דמזוייף א"כ כה"ג הו"ל מגו במקום ע"א דלא אמרינן ועיין מה שכתבתי בזה בפ' ב' דכתובות דף כ"א ודו"ק:

בא"ד דקי"ל כמ"ד בפרק המוכר וכו' דנשבע וגובה מחצה עכ"ל. הא דפשיטא להו דהא דאינו גובה אלא מחצה היינו משום דטענינן החזרתי במגו דנאנסו וממילא ר"ל דלא טענינן מזוייף דלא שכיח אלא פרעתי במגו דנאנסו ולא משמע להו להיפך דלעולם לא שייך מגו בכה"ג אלא דטענינן מזוייף אע"ג דלא שכיח ולפ"ז נאמר דהתם דאינו גובה אלא מחצה היינו משום דטענינן נאנסו אף על גב דלא שכיח אלא די"ל דודאי פשיטא להו דלא טענינן ליתמי נאנסו דלא שכיח כלל כדאמרינן שם אי איתא דנאנסו קלא אית ליה אבל בטענת מזוייף מספקא להו אע"ג דמדאורייתא נאנסו שכיח טפי ממזוייף דאפי' אם עומד וצווח מזוייף לא מהימן מדאורייתא לשיטת רוב הפוסקים כמבואר בש"ך (חו"מ סי' מ"ו סק"ט) ובמהרי"ק סי' ע"ד היינו משום דלא נחשדו ישראל על כך אבל בימי חכמי התלמוד דאיתרע האי חזקה כמו שתקנו ג"כ שבועת היסת מה"ט דלא אכשיר דרא והדר הו"ל כשכיח קצת להכי מספקא ביה ותדע מדכתבו דא"כ לא שבקת חיי כו' משמע דמילתא דשכיח הוא וק"ל:

בא"ד וא"ל דטענינן פרוע דהא רב אית ליה כו' עכ"ל. ואע"ג דלרב בלא"ה מוכח דטענינן מזוייף מכח הסברא דלא שבקת חיי אלא שכוונת התוס' דאף את"ל דלא איכפת לן בסברא זו לא שבקת חיי משום דלא שכיח אף מדרבנן ומסתמא לא נחשדו כי היכי דלא חיישינן נמי לענין גט שכל אשה תפקיע עצמה ע"י גט מזוייף מבעלה מדאורייתא וכי היכי דלא חיישינן נמי מדאורייתא דלא שבקת חיי שיוציא שטר מזוייף להוציא ממון לשיטת רוב הפוסקים דגובין בשטר מדאורייתא אע"כ דלא שכיח כלל וממילא נאמר דמדרבנן נמי לא חששו אלא כשטוען ברי אבל מסתמא לא טענינן כלל מזוייף ע"ז כתבו דמוכח מפ' ג"פ דטענינן ובחנם נדחקו מהר"ם ומהרש"א ז"ל וכמ"ש משמע להדיא מלשון התוספות דכתובות דצ"ב ע"ש ודו"ק:

דף ב:

בא"ד והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר בו עכ"ל ול"ל דלא יחזיר משום דחיישינן לפרעון או שמא כתב ללות ולא לוה דא"א שם לומר כן אליבא דאוקימתא דשמואל דא"כ לר"מ

נהדר ללוה לצור ע"פ צלוחיתו אע"כ דלוה אמר להד"ם דהיינו מזוייף כן הוא שם בגמרא להדיא וע"ש בתוס' ובחדושי וא"כ מדר"מ נשמע לרבנן נמי דבהכי איירי:

רש"י בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה כו' וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה כו'. עכ"ל עיין מה שהקשו בתוספות על זה מיהו לקמן בדף הסמוך כתב רש"י בעצמו בד"ה לא גייז וממילא שיילינן ליה כו' א"נ סתמא לשמה קמסהדי עכ"ל ונראה דדוקא לקמן שייך לפרש כן למאי דמסקינן רוב בקיאין הן וליכא אלא חששא בעלמא שייך שפיר לומר דמסתמא לשמה קמסהדי כדמסקינן דמעיקרא מידק דייק וכפירש"י שיודע שברצון מגרשה ולא יערער עוד וא"כ א"ש דמסתמא לשמה קמסהיד משא"כ כאן למאי דס"ד עכשיו שאין בקיאין לגמרי הוצרך רש"י ז"ל לפרש דשיילינן ליה מיהו בלא"ה יש לדקדק במ"ש רש"י ז"ל וממילא שיילינן ליה היאך הוי ממילא לכך נראה דהמשך הל' הוא כך שעיקר התקנה היה לומר בפ"נ ובפ"נ כדי שהשליח צריך להיות דוקא בשעת הכתיבה והחתימה בכדי שיכול לשאלו אם היה לשמה ומה ששנה התנא בל' צריך לומר ולא קתני צריך שיהא בפניו הכתיבה והחתימה היינו משום דכיון דבני מד"ה שאין בקיאין לא צייתי ליה לתנא כי היכי דלא צייתי לענין לשמה לכך הטילו הדבר על בני א"י שאין לקבל הגט מהשליח של בני מד"ה אם לא שצ"ל בפ"נ ובפ"נ וכן הוא בהדיא בתוספות וא"כ לעולם דעיקר התקנה היה שצריך להיות בשעת הכתיבה והחתימה כדי שנוכל לשאלו אם היה לשמה ובזה מיושב לשון רש"י ז"ל משום דנראה באמת דבלא"ה מעיקר הדין הוא שאף בא"י צריכין שידעו עידי מסירה לכתחילה שהגט נכתב לשמה וכן הוא בסדר גיטין וכן נראה מלשון המרדכי וספר התרומה שהביא הב"י בסי' קל"א וכן העליתי לקמן מסוגיית הגמרא ד' ה' ע"ב גבי האי דאמר ד"א אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה ע"ש והטעם נ"ל דאע"ג דבא"י כמעט כולם בקיאין אפילו הכי לא סמכינן לכתחילה ארובא היכא דאיכא לברורי דאפילו ברוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן כותבין הגאונים דבדאיתא קמן שיילינן ליה ואף דלרש"י ותוס' א"צ לשאלו י"ל דמשום חומרא דא"א מודו ובזה יש ליישב טעם מנהגינו לשאול כדאיתא בסדר גיטין אלא דבגט שהוא ע"י שליח מא"י כיון שאין הבעל והסופר והעדים לפנינו הוי כמאן דליתא קמן דלשיילו ליה ולא החמירו על השליח כיון דלא רמיא עליה זימנין דמימנע ולא עביד ומשום תקנות עגונות לא רצו להחמיר כלל על שליח כיון דלא שכיח כלל מי שאינו בקי משא"כ במביא ממ"ה כיון דאיכא דלא בקיאי החמירו על השליח להיות בשעת הכתיבה והחתימה כדי שנוכל לשאלו על כל מאי דאיכא לספוקי בדברים הפוסלין מן התורה וכמו שאפרש בסמוך ובזה מיושב היטב לשון רש"י ז"ל דכיון שאומר בפ"נ ובפ"נ

ממילא פשיטא דשיילינן ליה כיון דאיכא לברורי ולפ"ז מצינן למימר דאף לרבא דלית ליה טעמא דלשמה היינו דמעיקרא לא הוצרכו לתקן בשביל לשמה אבל כיון דסוף סוף צריך שיהיה הכתיבה והחתימה בפניו ואומר בפ"נ ובפ"נ מטעמא דלקיימו ממילא אפשר דאיהו נמי מודה דשיילינן ליה על כל מאי דאיכא לספוקי והיינו דלא קאמר מאי בינייהו ונתיישב' קושיית התוס' על רש"י ז"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה וא"ת מ"ש לשמה כו' עכ"ל. ולכאורה לשיטת רש"י ז"ל לק"מ למאי דמסקינן דספרי דדייני מיגמר גמירי אלא דחיישינן דאיכא דאשכח כתוב ועומד כפירש"י לקמן א"כ זו החששא לא שייך אלא לענין לשמה אלא דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לקמן דחששא היינו משום לעז דבעל שיערער שלא נכתב הגט אלא על ידי סופר ועדי' דלא בקיאי כלל וא"כ הקשו שפיר מ"ש לעז דלשמה דוקא דבכולהו נמי איכא למיחש שיערער הבעל ויאמר בברי שנכתב במחובר או פסול אחר ע"י מי שאינו בקי מיהו יש לדקדק עוד על קושיית התוס' דמאי קשיא להו מנכתב ביום ונחתם בלילה דהא לא דמי כלל לפסולא דלשמה דהוי דאורייתא לכך החמירו לחוש אף למעוטא דמעוטא שאין בקיאין משא"כ פסולא דמוקדם אף אם הקדימו בכוונה לא מיפסל אלא מדרבנן כמבואר בא"ע סי' קכ"ו זולת הרא"ש ז"ל שסובר שהוא מדאורייתא ומ"מ בנכתב ביום ונחתם בלילה או מכאן ועד עשרה ימים מודה דאף מדרבנן כשר בשעת הדחק כמבואר שם וא"כ מאי פסיקא להו לחוש בכה"ג ולשמא הקדימו בכוונה ודאי ליכא למיחש דזה אינו תלוי בבקיאות ואי ס"ד למיחש לרשיעי א"כ בא"י נמי ליחוש אע"כ דאחזוקי ברשיעי לא חיישינן כלל אלא לשאינן בקיאין וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וגדולה מזו קשה דלא שייך כלל פסול מוקדם בגיטין הבאים ממ"ה כדאמרינן לקמן דף י"ט דהנהו קלא איתי להו ולא תליא בזמן הכתיבה מידי אלא ביום הנתינה ומה"ט כתבו רוב הפוסקים דאפילו גט מוקדם גמור יש תקנה ליתנו ע"י שליח דאית ליה קלא וא"כ קשיא טובא על לשון התוספות וע"כ נראה דאגב גררא נקטוה מיהו לכאורה ממחובר נמי י"ל דלק"מ דאף המיעוט דמיעוט שאינן בקיאין בדין מחובר אפ"ה מהיכי תיתי ניחוש שכתבו במחובר דלא שכיח כלל והדר הו"ל מיעוטא דמיעוטא מהני מיעוטא דמיעוטא דלא בקיאי ומנ"ל לחוש לכך משא"כ פסולא דלשמה מי שאינו בקי רובא דרובא לא כתבי לשמה לא מיבעיא לשיטת הפוסקים שצ"ל בפיו שכותב וחותם לשמה ואם לא הוציא בפיו פסול כמ"ש הבית שמואל בשם כמה פוסקים וכן נראה מלשון התוס' במסכת עבודת כוכבים ד' כ"ז וכן מוכח מלשון התוס' בשמעתין ומשום דאמרינן בזבחים דסתם אשה לאו לגירושין עומדת א"כ פשיטא דמי שאינו בקי כתבו שלא לשמה אלא דאף

להסוברים שא"צ להוציא בפיו אפ"ה יש לחוש לכמה חששות שפוסלין בדיעבד מה"ט דסתמא לאו לגירושין קאי מיהו לפמ"ש בסמוך יש ליישב בדוחק דלשיטת התוס' דעיקר החששא משום ערעור הבעל בכה"ג נמי יש לחוש שיערער לומר בברי שנכתב במחובר לפי שכתבו מי שאינו בקי ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וא"ל דנקט לשמה כו' וה"ה שאר הלכות גיטין עכ"ל. ולפ"ז היה מההכרח לפ' כפרש"י דשיילינן ליה על כל החששות דאל"כ מהיכי תיתי לומר דבמאי דקאמרי בפ"נ ובפ"נ יצאנו מידי כל חששות אע"כ דמאי דמסקו התוספות דלא שיילינן היינו למאי דמפרשי דבקיאי בכולהו חוץ מלשמה וק"ל:

בא"ד זה אינו דהא אמר לקמן בג' דרכים כו' אלמא לרבה דוקא נקט עכ"ל. ואני בעניי שותא דמרנן בעלי תוס' לא ידענא דאיכא למימר דהתם הכי קאמרינן דלרבה נמי קשיא האיכא מחובר פי' בשלמא אי לא הוי שום פסול כ"א פסולא דלשמה הוי א"ש לרבה דממילא ידעינן כיון דקתני דשוו לענין בפ"נ ובפ"נ ומ"ט צ"ל בפ"נ אע"כ משום פסול דלשמה מש"ה לא איצטריך למיתני לשמה אבל פסולא דמחובר לא ידעינן כלל לענין גט שחרור דהא איכא למימר נהי דגבי גט אשה תקנו לומר בפ"נ ובפ"נ משום כולהו פסולי היינו משום דדין הפסולים ידעינן להו בפשיטות משא"כ בשיחרור מנ"ל לפסול במחובר לעולם אימא לך דכשר ומה שתיקנו בפ"נ ובפ"נ בשחרור היינו משום פסולא דלשמה לחוד והא דפשיטא להו פסולא דלשמה טפי ממחובר י"ל משום דאף למאן דלא יליף לה לה מאשה לכל מילי אפ"ה צריך לשמה דכמו דדרשינן בגט אשה לה לשמה ה"נ כתיב או חפשה לא ניתן לה ודרשינן נמי לה לשמה משא"כ לענין מחובר לית לן קרא בשחרור אי לאו מג"ש וכמו שאפרש בעז"ה ובאמת מצאתי ראיה ברורה מירושלמי דהא דאמרינן לפי שאין בקיאין לשמה לאו דוקא דאמרינן שם להדיא לפי שאין בקיאין בדקדוקי גיטין ודוחק לומר דפליג אתלמודא דידן דמרא דשמעתא דתנא ירושלמי היינו ריב"ל ואיהו גופא אמר לקמן בתלמודא דידן לפי שאין בקיאין לשמה והתם קאמר סתמא שאין בקיאין בדקדוקי גיטין אע"כ דלאו דוקא אלא כמ"ש התוספות בסברת האין לומר משום דפסולא דלשמה שכיח טפי נקיט לה או כמ"ש לעיל דלא שייך עיקר החששא אף באין בקיאין אלא בלשמה וכמו שהארכתי ועפ"ז יש ליישב בטוב מה שהניחו התוספות בתימה בדף הסמוך ע"ב ד"ה דתנן אין כותבין עיין עליו ודוק היטב:

בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה קשה דלקמן תניא בעל עצמו כו' ואור"י דמסקינן וכו' וליכא אלא לעז בעלמא כו' עכ"ל. כתבו כן לשיטתם בכל הסוגיא דליכא אלא לעז בעלמא שיערער לומר שהסופר כתבו להתלמד והעדים לא היו בקיאין לשמה וא"כ הערעור הוא

שלא כדין דאנן ידעינן דרובא דרובא בקיאין משא"כ לפירש"י ז"ל דרבנן הוא דאצרכו משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד וכו' א"כ הערעור הוא ערעור גמור לפסול מן הדין וא"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתיה מ"ש הוא משלוחו ומיהו לפמ"ש לעיל מבואר דלשיטת רש"י בלא"ה לק"מ דאף שאצ"ל בפ"נ ובפ"נ והכתיבה והחתימה היו שלא בפניו מ"מ כיון שהוא עצמו לפנינו ודאי שיילינן ליה אם ציוה לסופר ולעדים לכתוב ולחתום לשמה כדשיילינן בכל הגיטין שנותן הבעל לאשתו מש"ה אצ"ל בפ"נ ובפ"נ משא"כ בשליח דאי לאו שתיקנו לומר בפ"נ ובפ"נ לא היה שייך לשאול אותו דלאו עליה רמיא וכדכתיבנא לעיל ודו"ק:

גמרא ולרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה ליבעי תרי מידי דהוה אשאר עדיות שבתורה. משמע לכאורה מלשון הגמרא דלמאי דלא ס"ד השתא דרוב בקיאין הם ס"ד דחששא דלשמה לרבה הוי חשש פסול דאורייתא והיינו דקאמר בסמוך דאיתחזק איסורא דאשת איש וקרי לה נמי דבר שבערוה ולפ"ז נראה להכריח מכאן שיטת התוספות דפ' אין מעמידין שהבאתי לעיל דלשמה דגיטין היינו שצריך להוציא בשפתיו שכותב לשמה וא"כ מי שאינו בקי ודאי אינו עושה כן וא"כ הו"ל שפיר ספיקא דאורייתא במקום חזקה משא"כ אם נאמר דא"צ לומר בפירוש לשמה אלא כל שכותב ע"פ הבעל מיקרי שפיר לשמה א"כ אף במי שאינו בקי ליכא חשש איסור דאורייתא דרוב הגיטין שכותב הסופר שם האיש והאשה והזמן ומקומן אינו כותב אא"כ אמר לו הבעל דשמו כשמו ושמה כשמה ונמלך לגרש באותו יום ודאי מילתא דלא שכיח הוא אלא דמשום הא לא איריא דהא קי"ל כשמואל דצריך להניח ג"כ מקום הרי את מותרת לכל אדם וא"כ סופר שאינו בקי אפשר שדרכו לכתוב טופסי גיטין הרבה שיהיו מוכנים בידו כדאיתא לקמן דף כ"ו שהתירו לכתוב טופסי גיטין משום תקנת הסופר ולפ"ז נכתב הרי את מותרת שלא לשמה ופסול מדאורייתא. אלא דאכתי קשיא לי מאי ס"ד דלרבה באינו בקי פסול מדאורייתא ממש וקאי בחזקת אשת איש דא"כ תיקשי למה לא חששו חכמים לפסול כל הגיטין שנכתבו וניתנו במדינת הים עצמו ולחוש לבניהם לחשש ממזרות ח"ו ועוד דתיקשי מתניתין דלקמן דף ט' במביא גט ממ"ה ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ יתקיים בחותמיו וכשר אמאי האיכא חששא דשלא לשמה מדאורייתא למאי דלא ס"ד השתא דאיירי לאחר שלמדו מדקרי לה דבר שבערוה ממש וחזקת אשת איש מדאורייתא אלא דיש ליישב דודאי משמע להמקשה דהכא דעיקר מילתא דרבה ע"כ היינו החשש פסול דאורייתא מדאחמרו כולי האי ופסלו אף בדיעבד כשלא אמר בפ"נ ובפ"נ כדאיתא ריש פרק שני לקמן וע"כ סבר משום דחששא דאורייתא היא ובודאי דהו"מ לאקשויי

מגיטין דמ"ה עצמן וממתניתין דואינו יכול לומר אלא דניחא ליה לאקשויי אעיקר מימרא דרבה דלמאי דס"ד דע"כ חששא דאורייתא היא א"כ ליבעי תרי בהך מילתא גופא דאיירי רבה וא"כ לא משכחת כלל עיקר תקנתא דבפ"נ ובפ"נ וכן צ"ל לפי לשון סוגיית הגמרא אלא דמל' התוספות לא משמע כן מדכתבו בד"ה ליבעי תרי אכתי לא ידע הא דפרישית דלא הוי טעמא אלא משום לעז עד לבסוף ולכאורה דבריהן תמוהין מאד דפשיטא דהמקשן לא ידע התירוץ דרוב בקיאין דרבנן הוא דאצרוך והוי סבר דחששא דאורייתא היא. ועלה בלבי ליישב על פי דברי מהרש"א ז"ל דכוונתם דאע"ג שכתבו לעיל להוכיח מברייתא דהוא עצמו שהביא גיטו דלרבה נמי לא הוי אלא לעז אפ"ה השתא מיהא לא אסיק אדעתא משום דלא ידע הך ברייתא כמ"ש מהרש"א ז"ל. אמנם למאי דפרישית לא יתכן לפרש כן דהא בלא"ה איכא כל הנך קושיות שכתבתי ואפ"ה ניחא ליה להמקשה להקשות אעיקר מילתא דליבעי תרי למאי דהוה פשיטא ליה דלרבה איכא חשש איסור דאורייתא ממש למאי דלא ס"ד דרוב בקיאין הם והנלע"ד בכוונת התוספות דאדרבה פשיטא להו טובא מכח כל הנך קושיות שכתבתי דאף לסברת המקשה נמי לא הוי חשש פסול דאורייתא ממש מדלא פסלו גיטין דמ"ה עצמן אע"כ דהוי סבר דליכא אלא חשש פסול דרבנן דמדאורייתא רוב גיטין נכתבו לשמה אלא דאפ"ה סבר המקשה כיון דפסול מיהא מדרבנן נמי בעי תרי דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ובהכי הוי אתי ליה שפיר נמי מתניתין דלקמן דואינו יכול לומר כיון דפקח ונתחרש מילתא דלא שכיח הוא ואנוס הוא לא גזרו רבנן לפסול בדיעבד כיון דליכא חשש דאורייתא ומש"ה כתבו התוספות שפיר דאף דע"כ ס"ל להמקשה נמי דליכא איסור דאורייתא אפ"ה לא אסיק אדעתיה נמי דלרבה ע"כ אף פסולא דרב ליכא אלא לעז כמו שהוכיחו ופירשו לעיל בדיבור הקדום מהאי ברייתא דהוא עצמו שהביא גיטו משום דהמקשה לא הוי ידע להאי ברייתא דאי אסיק אדעתיה דטעמא דרבה היינו משום לעז בעלמא לא הוי מקשה שפיר דליבעי תרי דמהיכי תיתי הא לא דמי לשאר איסורין כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן ולא שייך כלל לשון דבר שבערוה ואיתחזק איסורא כן נ"ל בכוונת התוספות ועדיין צ"ע דאפשר לפרש דבריהם ג"כ על הדרך שכתבתי בל' הגמרא ודו"ק:

תוספות בד"ה מידי דהוה כו' ובד"ה עד א' נאמן כו' פירש הקונטרס כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב לשון רש"י ז"ל ולפרש לשון הגמרא דהא דמקשה מעיקרא מידי דהוה אכל עדיות שבתורה היינו משום דהוה משמע ליה דקרא דלא יקום עד א' באיש לכל עון ולכל חטאת לכל חטא אשר יחטא מקרא מלא דיבד הכתוב דבכל איסורין דשייך בהו עון וחטאת בעינן תרי ואהא משני דהא ודאי ליתא דהא ע"א ודאי נאמן באיסורין וכמו

שפרש"י מדהאמינה תורה לכל אדם להפרשת תרומות ומעשרות ושחיטה וכיוצא ולא הצריך לעשות כלל בפני עדים אלמא דקרא דלא יקום ע"א לכל עון ולכל חטאת לא איירי בכה"ג דכיון דבשל עצמו נאמן כ"ש בשל אחרים דאין אדם חוטא ולא לו וע"כ מוקמינן קרא דלא יקום ע"א באיש לבדדמי להעיד באיש לחייבו מלקות או חטאת ע"י הכחשת הבעל דבר כדאיתא בר"פ האשה רבה ובכריתות פ' אמרו לו ואהא מקשה שפיר דנהי דמוקמינן קרא דלא יקום בדדמי ולא בשאר איסורין להתיר היינו בחתיכה ספק שומן ספק חלב סברא הוא דכיון דליכא חזקת איסור סמכיע שפיר אחזקה דאין אדם חוטא ולא לו ומינה נמי דאע"ג דאיתחזק איסורא נמי מהימן עד א' ממעשה בכל יום והיינו נמי משום דאיכא סברא לפי שהוא בידו ולא שביק התירא ועביד איסורא משא"כ היכא דאיתחזק איסורא ואינו בידו דליכא סברא לעולם דהוי שפיר בבלל לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת שאין אדם נאמן לומר לחבירו אכלת חלב לחייבו חטאת אף באינו מכחישו אם לא היכא ששותק דאיכא סברא דשתיקה כהודאה דמיא כדאיתא בר"פ האשה רבה וכמו שאבאר באריכות אי"ה שם ובפ' האומר וע"כ היינו משום דע"א לא מהימן להוציא דבר מחזקה אף לאיסור וה"ה להתיר דמדאורייתא אין לחלק כמ"ש התוס' בכמה דוכתי כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל. ולהתוספת דלא משמע להו הכי והוצרכו לפרש דע"א נאמן באיסורין להתיר טפי מלאיסור נ"ל דאע"ג דבעלמא לא שני לן ואדרבא ילפינן בק"ו כיון דלהקל אמרינן כ"ש להחמיר מ"מ שאני הכא דפשטא דקרא הכי משמע דלכל עון ולכל חטאת אינו קם דהיינו לאיסור ולחיוב ולא להתיר ולפטור דודאי מהימן אף בממון כן נ"ל ובקונטרס דכלל גדול ועיגונא דאיתתא אבאר אי"ה בתכלית האריכות ודו"ק:

בד"ה ע"א נאמן באיסורין הקשה ר"ת מאי תשובה היא זאת עיקר הגט יוכיח שצריך לחתמו בשנים כו' עכ"ל. ולא ידענא במאי פשיטא ליה לר"ת אף בעיקר הגט דאין ע"א נאמן מדאורייתא. ואדרבה לכאורה פשטא דלישנא דמתני' דסוף מכילתין משמע איפכא דתנינן להדיא ג' גיטין פסולין כו' וחד מינייהו יש בו זמן ואין בו אלא ע"א וקתני אם ניסת הולד כשר ואע"ג דמוקמינן לה התם דדוקא בכתב ידו ועד או בכתב סופר ועד איכא למימר דהיינו לפי האמת דהיכא דאיתחזק איסורא אין דבר שבערוה פחות משנים משא"כ למאי דלא ס"ד לחלק בכך הוי משני שפיר דע"א נאמן באיסורין לגמרי ובעיקר הגט נמי לא מיפסל אלא מדרבנן ונראה דאפ"ה קשיא ליה לר"ת שפיר דכיון דאשכחן דבעיקר הגט פסול מיהא מדרבנן א"כ אכתי תקשי לרבה ליבעי תרי למאי דאכתי לא ס"ד דמשום עיגונא אקילו:

בא"ד ותירץ דהכי קאמר דע"א נאמן באיסורין בכה"ג שהעיקר הגט נעשה כבר ושוב אינו צריך אלא גילוי מילתא לעדות שלשמה נכתב עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דא"כ מאי מקשה אימר דאמרי כו' הו"ל דבר שבערוה כו' דהא אכתי איכא למימר דנהי דבכולהו דבר שבערוה ממש בעינן שנים וילפינן מדבר דבר היינו בעיקר העדות דדבר שבערוה ממש משא"כ הכא דליכא אלא גילוי מילתא לא דמי לדבר שבערוה. ולמאי דפרישית אתי שפיר דדוקא לעיל למאי דמשני ע"א נאמן באיסורין דלא אסיק אדעתיה לחלק בין דבר שבערוה לשאר איסורין וקס"ד דבעיקר הגט נמי לא בעינן תרי אלא מחומרא דרבנן שפיר הוי משמע ליה לחלק דהיכא דלא הוי אלא גילוי מילתא אפילו מדרבנן נמי לא צריך משא"כ השתא לסברת המקשה דפשיטא ליה דהיכא דאיתחזק איסורא ובדבר שבערוה הוי מדאורייתא מג"ש דדבר דבר תו ליכא לחלק בינייהו דסוף סוף אתחזק איסורא עד שיודע לך שנתגרשה בגט כשר ומקרי שפיר כמו דבר שבערוה. ועוד דאפילו את"ל דמדאורייתא נמי שייך לחלק אפ"ה מקשה שפיר דמדרבנן מיהא ליבעי תרי וכמו שאפרש בסמוך דהמקשה סמיך אמתניתין דר"פ שני דאחד אומר בפני נכתב וא' אומר בפני נחתם פסול ולרבה ע"כ היינו משום חששא דלשמה גופה אלמא דלרבה ע"כ דבכה"ג נמי מקרי דבר שבערוה וא"כ מקשה שפיר למאי דלא אסיק אדעתיה דשליח מידק דייק טפי מאינש דעלמא כן נלע"ד ועיין עוד בסמוך:

גמרא אימר דאמרינן ע"א נאמן באיסורין כגון חתיכה ספק חלב ספק שומן כו' לכאורה מוכח מכאן כשיטת רש"י ותוספות וסייעתם דספק השקול היכא דליכא חזקה אסור מן התורה ומש"ה אצטריך להתיר ולהאמין ע"פ ע"א משא"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו דספק השקול היכא דליכא חזקה מותר מן התורה והא דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא היינו דמדרבנן אסור וא"כ מה צורך לנאמנותו של ע"א ויש ליישב דאין ה"נ דלשיטת הרמב"ם וסייעתו הא דמשנינן עד אחד נאמן באיסורין לאו מדאורייתא איירי אלא ממעשים בכל יום מייתי ראיה ואהא מקשה שפיר אימר דאמרינן דנאמן ממעשה בכל יום אלא משום דלא איתחזק איסורא דמשום דמותר מדאורייתא לגמרי וליכא אלא חומרא דרבנן מש"ה מהימן עד אחד דהימנוהו רבנן בדרבנן משא"כ בדאיתחזק איסורא דאיכא איסור דאורייתא לעולם דלא מהימן כן נ"ל ועדיין צ"ע:

שם ואין דבר שבערוה פחות משנים. כבר כתבתי בחידושי כתובות בדף כ"ב שמצאתי בל' הסיפרי בפ' שופטים לא יקום עד אחד באיש באיש אינו קם אבל קם בעדות אשה להשיאה וא"כ לא הוה מקשה הכא מידי דלפ"ז ע"כ צ"ל דהא דאין דבר שבערוה פחות משנים דילפינן מדבר דבר דכתיב כי מצא ערות דבר היינו דדוקא לאסור אינו נאמן

אבל להתיר נאמן להשיאה ואע"ג דלכאורה ר' יהודא הוא דקאמר הכי בסיפרי מ"מ המעיין שם יראה דר' יוסי לא פליג עליה בהא אלא מילתא אחריתא קאמר דלכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם לשבועה אבל בהא דדריש רבי יהודא מייתורא דלאיש לא אשכחן לר"י דפליג ועוד דהא לקמן מוקמינן למילתא דרבה בטעמא דלשמה כר' יהודא כדמסיק רב אשי וא"כ לא מקשה מידי דליבעי תרי. מיהו מדלא מייתי הש"ס הך ברייתא דסיפרי בכולה תלמודא ואדרבה מסקינן בפ' האשה רבה דע"א אף במה שהאמינו לומר מת בעלה לא הוי אלא מדרבנן ולא אשתמיט בכולה תלמודא לומר דפלוגתא דתנאי היא א"כ צ"ל דלא הוי אלא אסמכתא בעלמא ודוקא לעד אחד שמעיד מת בעלה דתקנת חכמים היא. ואף לשיטת הסוברים דעד אחד באשה שמת בעלה הוי מדאורייתא כמבואר בפוסקים בשיטת הרמב"ם ז"ל וא"כ איכא למימר דילפינן לה מהאי קרא דמייתי בסיפרי אפ"ה איכא למימר דלא איירי אלא בע"א שמעיד על מיתת הבעל שעיקר עדות העד אינו להתיר האיסור דדבר שבערוה אלא על מיתת הבעל דהוי כעין גילוי מילתא בעלמא ואיתתא ממילא משתריא משא"כ לענין עד אחד בגירושין לכ"ע הוי דבר שבערוה ומקשה הכא שפיר בפשיטות ובזה נתיישב מה שהקשיתי שם בכתובות דף כ"ב על לשון הטור ואין להאריך כאן יותר ועיין עוד בסמוך:

רש"י בד"ה ואין דבר שבערוה ראוי להתירו בפחות משנים דיליף דבר דבר מממון כו' וכתיב התם כי מצא בה ערות דבר כו' עכ"ל. לכאורה אכתי מהכא לא מוכח מידי דהתם איירי שהיא מכחשת את העד ואומרת שלא נטמאת דבמודית ודאי אסורה מדאורייתא דשויא נפשה חתיכה דאיסורא משא"כ בלא הכחשה דומיא דהכא לענין לשמה אפשר דע"א נאמן. אלא דבקידושין פ' האומר מסקינן להדיא דאפילו בשניהם מודים נמי אין דבר שבערוה פחות משנים ושם אבאר בעזה"י וגם יבואר שם היטב לשון דבר דבר ממון דלכאורה אדרבה קרא דלא יקום איירי טפי באיסורי עון וחטאת ע"ש:

תוספות בד"ה הוי דבר שבערוה כו' אור"י משום דבהאשה רבה כו' מספקא לן כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דא"כ למאי דמספקא לן דבטבל וקונמות ע"א נאמן להתיר אף בדאיתחזק איסורא ואין בידו א"כ אכתי מדבר שבערוה נמי לא מקשה הש"ס הכא מידי מהא דאין דבר שבערוה דאיירי קרא דדבר דבר דהתם לאוסרה הוא דאינו נאמן אבל להתיר לעולם איכא למימר דמהימן שהרי כתבו התוס' דעיקר תירוץ הראשון דעד אחד נאמן באיסורין היינו משום דמשמע ליה לחלק בין להתיר מלאסור וכ"כ התוספות להדיא בפ' האשה רבה ע"ש ולכאורה נ"ל ליישב שיטת התוספות דהא דמקשה הש"ס הכא בפשיטות דאף את"ל דבטבל ושאר איסורים עד אחד מהימן אפ"ה בדבר שבערוה אינו נאמן לאו מג"ש

דדבר דבר מקשה אלא ממעשים בכל יום דאף משום חששא דשלא לשמה ע"כ לרבה לא מהימן עד א' דעלמא דהא תנינן להדיא לקמן בר"פ המביא שני דעד א' אומר בפ"נ וא' אומר בפ"נ פסול והיינו ע"כ דמעיד שנכתב ונחתם לשמה אליבא דרבה דאל"כ אפי' בשנים פסול היכא שאין הוכחה שנכתב לשמה אע"כ דאיירי שהעיד לשמה ואפ"ה לא מהימן עד אחד והיינו ע"כ משום דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"כ מקשה הכא שפיר ובלא"ה ע"כ צריך לפרש כן בשיטת התוספות לפירוש ר"ת בדיבור הקודם והשתא א"ש נמי סוגייא דפ' האשה רבה דאף לבתר דקאמר אין דבר שבערוה פחות משנים אפ"ה בעי לדמויי ע"א באשה להתיר לטבל וקונמות משום דלפי האמת אין ראייה ממתניתין דר"פ המביא דהא למסקנא דרבה אית ליה דרבא בקיום שטרות ומש"ה בעינן דוקא שהשליח יאמר בפ"נ ובפ"נ כתיקון חכמים או כקיום שטרות אבל בעלמא איכא למימר דאף דבר שבערוה נאמן מן התורה והא דבעינן שנים בעיקר חתימת הגט י"ל דהיינו נמי מדרבנן כדפרישית בסמוך בדיבור הקדום כן נ"ל נכון בשיטת התוספות אמנם למאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י ז"ל א"ש טפי בפשיטות דאין לחלק כלל בין עד אחד שבא להתיר או לאסור דאדרבא להתיר יש לומר יותר דלא מהימן כדמשמע להדיא מל' רש"י בד"ה ואין דבר שבערוה ראוי להתיר ולפ"ז הא דמספקא לן בפ' האשה רבה היינו נמי משום האי סברא גופא דאין לחלק נמי כלל בין דבר שבערוה לשאר איסורין דאיתחזק איסורא אלא הא דמייתי התם דבר שבערוה היינו משום דבלא"ה הוי פשיטא לן דבכל האיסורין עד אחד נאמן משום דאין אדם חוטא ולא לו אבל כיון דאשכחן בדבר שבערוה דאין עד אחד נאמן בדאיתחזק איסורא ולא סמכינן אסברא דאין אדם חוטא לא לו מש"ה מספקא לן נמי בטבל וקונמות ושאר איסורין דאיתחזק איסורא מיהו הא דבעי למילף התם איפכא דבר שבערוה מטבל וקונמות היינו למאי דס"ד מעיקרא דבטבל מעשים בבל יום דע"א נאמן דאל"כ אין לך אדם שאוכל משל חבירו וע"כ היה מההכרח לומר דיש לחלק בין לאסור מלהתיר דלהתיר נאמן משום דאין אדם חוטא ולא לו משא"כ לאסור אימר לצעורי קא מכוון. או שנאמר דג"ש דדבר דבר היינו דוקא משום שהיא מכחשת העד לומר לא נטמאתי והיינו דומיא דממון ממש דאיירי בהכחשה משא"כ לבתר דדחי התם דמעשים בכל יום דטבל לא ילפינן מידי דשאני התם שהוא בידו אבל היכא דאיתחזק איסורא ואין בידו איכא למימר דלא מהימן בין בדבר שבערוה ובין בשאר איסורין דאין לחלק כלל ובזה מדוקדק היטב לשון הסוגיא שלפנינו בשמעתין דהא דאיתחזק איסורא גופא לא פשיטא לן אלא משום דילפינן לה מדבר שבערוה כן

נ"ל נכון בעזה"י והוא כפתור ופרח. ועיין בזה בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין בפ' האומר ובחידושינו בפ' האומר ודוק היטב:

בא"ד וא"ת אי עד אחד נאמן בשאר איסודין א"כ ל"ל וספרה לה לעצמה כו' ולמאי דפרישית לק"מ. דמאן דלא מדמי שאר איסורין לדבר שבעדוה שפיר פשיטא ליה מסברא דבשאר איסורין עד אחד נאמן אפילו באיתחזק איסורא להתיר משום חזקה דאין אדם תוטא ולא לו דחזקה אלימתא היא משא"כ בנדה סד"א דהיא בעצמה אינה נאמנת דאימר יצרה תקפה מש"ה איצטריך קראי ובאמת תמיהא לי על דברי התוספות דקשיא להו לעיל בד"ה עד אחד נאמן באיסורין מנ"ל דעד א' מהימן מיהא בדלא איתחזק איסורא ולא שתו אל לבם דמסברא אתיא לן משום האי חזקה דאין אדם חוטא ולא לו תדע דהא אפילו בדבר שבערוה אמרינן בקדושין פ' האומר דף ס"ג ע"ב בקדשתי את בתי ואיני יודע למי ובא אחד ואמר אני קדשתי נאמן ליתן גט לכ"ע ומטעמא דאין אדם חוטא ולא לו. וכ"ש היכא דלא איתחזק איסורא כלל ואינו דבר שבערוה סמכינן שפיר אהאי סברא ולא איצטריך קרא דוספרה לה אלא בנדה דהיא עצמה נאמנת משום דאימר יצרה תקפה דהא מה"ט מסקינן התם דאינו נאמן לכנוס אימר יצרו תקפו. כן נלע"ד נכון לולא שהתוספות לא כתבו כן. אמנם לענ"ד בלא"ה מאי דפשיטא להו לתוס' נמי לעיל דהא דעד אחד בעלמא נאמן באיסורין ילפינן מוספרה לה לענ"ד לאו מילתא דפסיקא היא דאיכא למימר נמי איפכא דדוקא היא עצמה נאמנת דחזקה שאינה מקלקלת את עצמה באיסור נדה ומעשה כי האי ודאי לא עבדה דכל ישראל בחזקת כשרות משא"כ בעד אחד דעלמא דלית ליה שייכות בגווה ודבורא בעלמא הוא דקאמר אפשר דלא סמכינן עליה דלא דייק כ"כ ואמר בדדמי כדמפליג הש"ס בדוכתי טובא בין דיבורא בעלמא למעשה וכמו שאבאר עוד בסמוך. וכן מבואר להדיא בתוס' רי"ד פ' האומר דף ס"ה דאע"ג דפשיטא לו דבעלים נאמנים על שלהן בטבח וכיוצא בהן וכן הא דאשה נאמנת לומר לבעלה טהורה אני או טמאה אני. אפ"ה איצטריך ליה לאביי לאשמעינן דע"א בעלמא נמי נאמן דסד"א דלא מהימן והיינו כדפרישית. דחדא מאידך לא אתיא דכל חדא אית ביה צד למעליותא. אלא דאפ"ה לקושטא דמילתא פשיטא לן מסברא דהיכא דלא איתחיק לא היתירא ולא איסורא דעד אחד דעלמא נאמן משום חזקה דאין אדם חוטא ולא לו. כן נלע"ד ועדיין צ"ע ודוק היטב:

גמרא ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא סתם ספרי דדיינא מגמר גמירי ורבנן הוא דאצרוך כו' פירש רש"י משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד שמו כשמו וכו' ונמלך לגרש עכ"ל. ויש לדקדק ממ"נ דהא לכאורה דהא דמשני הש"ס סתם ספרי דדייני מגמר גמירי קאי

נמי אהעדים דסתם גיטין נחתמין ע"י עדים זריזין ובקיאין דאלת"ה אכתי תקשי לר"מ דבעי תרי אחתימה דהא לר"מ וכתב לה לשמה אחתימה קאי אע"כ כדפרישית וא"כ קשה להיפך אמאי אצרוך רבנן כלל לומר בפני נחתם בבפני נכתב לשמה לחוד סגי לאפוקי מהאי חששא דאשכח כתוב ועומד. ויש ליישב דרש"י גופא לא הוצרך לפרש משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד אלא לענין הכתיבה משום דמשמע דכולהו ספרי דדייני מגמר גמירי כדמשמע לשון הש"ס ואפילו מיעוטא דמיעוטא ליכא ודלא כמ"ש התוס' מש"ה הוצרך לפרש משום חששא דאשכח כתוב ועומד משא"כ לענין חתימה נהי דרובא דרובא בקיאין מ"מ רבנן הוא דאצרוך משום דבאיסור א"א חיישינן למיעוטא דמיעוטא דמסייע לחזקת א"א כדאשכחן לענין מים שאל"ס. כמו שכתב הרא"ש ז"ל בפ' האשה בתרא ובכל הפוסקים. מיהו להתוס' שכתבו דהכא נמי דסתם ספרי דדייני איכא מיעוטא דמיעוטא ואפ"ה לא חיישינן אפילו מדרבנן אי לאו משום לעז ואפ"ה לא תקשי להו ממים שאל"ס משום דאיכא למימר דשאני משאל"ס דאיכא תרי חזקות חזקה דא"א וחזקה דמוקמינן לגברא בחזקת שהוא קיים כמ"ש הריב"ש סי' שי"ח ובתשובה הארכתי בזה:

שם ורבנן הוא דאצרוך ומשום עגונא אקילו ביה רבנן. ולכאורה יש לתמוה מאי איצטריך למימר דמשום עגונא אקילו תיפוק ליה דמדינא יש להאמין בכה"ג בע"א כיון דמסקינן השתא דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי וא"כ הא קי"ל רובא וחזקה רובא עדיף וה"ה לר"מ במיעוטא דמיעוטא. ואף אם ת"ל דהו"ל כפלגא ופלגא הדר הו"ל כחתיכה ספק חלב וספק שומן דלא איתחזק לא היתירא ולא איסורא דעד א' נאמן בין מדאורייתא ובין מדרבנן. מיהו למאי דפרישית לעיל אתי שפיר דהא ע"כ לרבה החמירו חכמים בהאי חששא דשלא לשמה גופא דבעינן תרי כעין דאורייתא תדע שהרי לא האמינו בה עד אחד דעלמא כדאיתא להדיא במשנה בפ' שני עד אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ולא האמינו אלא לשליח אחד דוקא שיאמר בפ"נ ובפ"נ א"כ ע"כ היינו משום דלא הקילו להאמין לשליח יותר מלעד אחד אלא משום עגונא וכן נראה מדקדוק לשון רש"י זיל בד"ה משום עגונא הקילו להאמין לשליח כן נ"ל ודו"ק היטב:

בד"ה ורבנן הוא דאצרוך וקשה דבהוחזק ב' יוסף ב"ש וכו' ואפילו לר"א כו' עכ"ל וכוונתם דא"כ אי חיישינן לב' יוסף ב"ש מאי מהני כשאמר השליח בפ"נ ובפ"נ סוף סוף לא מוכחא מילתא מתוך הגט ולא מתוך כתב השליחות הי מינייהו מגרש וא"כ הגט פסול ועיין מ"ש בחידושי הרשב"א ליישב שיטת רש"י ולענ"ד בלא"ה יש ליישב דודאי איירי הכא דלא הוחזק שני יוסף ב"ש אלא דאנן חיישינן בעלמא אמרינן וא"כ לענין

שיהא מוכח מתוכו לא איכפת לן בהאי חששא דכיון שלא הוחזקו בודאי הרי מוכח מתוכו והעידי מסירה יודעים שזה שהוחזק הוא המגרש וזה עיקר החילוק בין הוחזקו לא הוחזקו והאי חששא דמוכח מתוכו לא הוי אלא מדרבנן לכתחילה כמ"ש רש"י ז"ל בפירוש דב"ד משום חומרא דא"א חיישינן להכי וכיון דמלתא דרבנן וחומרא בעלמא היא ממילא בלא הוחזקו לא חיישינן משא"כ לענין לשמה חיישי' שפיר למיעוטא דמיעוטא דאפשר דאיתרמי שמו כשמו וממילא יש לחוש שהגט פסול מדאורייתא כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י. מיהו בלא"ה כתבתי לקמן ריש פרק כל הגט דלשיטת רש"י וסייעתו לא בעינן שיהא מוכח מתוכו ע"ש ודוק היטב:

דף ג.

רש"י בד"ה דאי מצרכת כו' ואוקי חד לגבי חד עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמי הכריחו לפרש כן דהא לקמן ד' ט' בגמרא דמסקינן דערעור דבעל הו"ל כערעור דשנים ואמרינן נמי התם דערעור דחד לא מיקרי ערעור כלל דאין ערעור פחות משנים ואע"ג דליכא מאן דמכחיש לעד אחד המערער וכ"ש הכא שהשליח מכחיש להבעל דלא הוי הבעל מהימן אי הוי כחד לגבי חד אלא משום דערעור דבעל הו"ל כערעור דשנים ועוד דבכולא תלמודא משמע דהיכא דעד אחד נאמן להתיר וכבר התירו על פיו הו"ל כשנים וכי אתא חד ומכחיש ליה הו"ל כאחד במקום שנים. אמנם כן נלע"ד דלשון רש"י ז"ל מדוקדק היטב אליבא דהלכתא ודינא קמ"ל דודאי הא דאמרינן לקמן דערעור דבעל הו"ל כערעור דשנים היינו דוקא בערעור דמזוייף שהרי אף אם הגט ביד האשה ואומרת שבעלה נתנה לה אפ"ה אם טוען מזוייף אינה מגורשת כמבואר בא"ע סי' קנ"ב וכמו שאבאר לקמן בעזה"י משא"כ בערעור דשלא לשמה דכיון שאם הגיע הגט מידו ליד האשה פשיטא שאין ערעורו כלום א"נ כיון ששלחו ע"י שליח והוא מודה בעיקר השליחות לא משמע ליה לרש"י להחשיב ערעור דבעל כערעור דשנים דמהיכי תיתי לכך כתב דהו"ל מיהא כחד לגבי חד וכמאן דליתנייהו דמי וממילא מיפסל מדרבנן דאע"ג דאמרינן לקמן אין ערעור פחות משנים הא אסקינן בפרק עשרה יוחסין דהיינו דוקא היכא דאיכא חזקת כשרות ומש"ה פריך נמי לקמן דכיון שעד אחד מערער לומר שהשליח או האשה זייפו הגט מוקמינן להו אחזקת כשרות כיון דאיכא נמי חזקה דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרו עדותן בב"ד דמי וכפרש"י דלא חציף איניש כולי האי לזייף וכמו שאפרש במקומו ואין הערעור כלום בפחות משנים משא"כ הכא דלא שייך חזקת כשרות דלשיטת רש"י עיקר החששא שמא איתרמי שמא כשמא וא"כ אף לפי ערעור הבעל

כולהו בחזקת כשרות קיימי אלא שהוא היה מהמיעוט שאינן בקיאין לשמה וא"כ לא איתרע חזקת כשרות דידיה ועוד דלענין חזקת כשרות דידיה הוא נאמן על עצמו וממילא דלא תיקשי נמי מהא דקי"ל כל מקום שהאמינה התורה עד אחד וכו' דהתם איירי דוקא היכא דאיכא שום סברא להאמין הדאשון יותר כגון בסוטה דאמרינן רגלים לדבר שקינא לה ונסתרה וכן בעד אחד באשה שמת בעלה משום דמילתא דעבידא לאיגלויי היא ועוד דאשה דייקא ומינסבא משום חומר כו' מיהו צ"ע מעגלה ערופה וא"כ למאי דלא ס"ד עכשיו שהשליח מידק דייק א"כ לא היה לנו שום טעם להאמין לשליח יותר מהבעל אלא הו"ל לגמרי כחד לגבי חד וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן. ועוד נראה דמעיקרא דבעי למימר דמשום עגונא הקילו רבנן להאמין עד אחד אע"ג דעד אחד לאו כלום הא וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו ואם הקילו משום עגונא שלא לחוש למיעוטא היה להם להקל ואף בלא עדות כל עיקר אלא דבזה י"ל דהא נמי כעין דאורייתא הוא דכיון דמדאורייתא רוב בקיאין הן אלא מדרבנן אמרינן סמוך מיעוטא לחזקת א"א והו"ל פלגא ופלגא א"כ הו"ל מיהא כמאן דלא איתחזק לא איסורא ולא היתיר' דהא פלגא ופלגא הוא וא"כ כה"ג מדאורייתא נמי עד אחד נאמן להתיר ולא לאסור מיהו ברירא לן משיטת הפוסקים דהא דעד אחד נאמן להתיר ולא לאסור היינו היכא דלא מכחשו ליה אבל היכא דמכחשו ליה ליתא להאי כללא דל"ש היכא דמכחיש ליה הבעל דבר ול"ש מכחיש ליה עד אחד אפ"ה קי"ל דעד אחד בהכחשה או כלום הוא כמבואר בפרק האומר ובל"ד סי' קכ"ז ע"ש בש"ך. ואף לשיטת מהר"י קולון ז"ל דעד אחד אומר שהשוחט שחט בפסול והשוחט מכחישו ופסק דהשוחט נאמן משום דעד אחד נאמן באיסורין היינו נמי משום דאית ליה חזקת כשרות ומסייע ליה נמי רובא דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין והוא אומר שהוא מהרוב משא"כ כאן הוא להיפך שהבעל דבר עצמו עומד וצווח שהוא מהמיעוט א"כ מקשה שפיר שאין להאמין לשליח שהוא עד אחד במקום הכחשת הבעל דלא גרע מחד אע"ג דבע"ד הוא וכדכתיבנא וע"ז משני בגמרא דמעיקרא מידק דייק וא"כ יש להאמין לשליח לגמרי כשנים כמו בעד אחד באשה שמת בעלה ובסוטה וכה"ג טובא ודוק היטב שלענ"ד הוא ברור ליישב לשון רש"י ז"ל:

תוספות בד"ה חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה יש לפרש כו' אע"ג דלא מהימן מיפסל משום לעז כו' עכ"ל. כבר כתבתי דהתוספות לשיטתייהו דלא חיישינן למיעוטא דמיעוטא אף לרבי מאיר ומש"ה פשיטא להו דאף להמקשה דהכא דלא אסיק אדעתיה סברא דמעיקרא מידק דייק אפ"ה אין סברא לפסול מדינא ע"י ערעור הבעל אלא דמספקא להו בסברת המקשה בהא דקאמר ופסיל ליה אם כוונתו דפסיל ליה ממש

מחמת הלעז או כפירוש ר"י בסוף הדיבור דכשר אלא שהבעל רוצה לפוסלו ואפ"ה הוי חומרא לגבה האי לעז גופא מיהו לבתר דמשני הש"ס ומסיק דמעיקרא מידק דייק נראה דפשיטא להו להתוספות אליבא דכל הפירושים דאי אתי בעל ומערער לא אשגחינן ביה כדמשמע פשטא דלישנא דגמרא לקמן וכפירש"י כאן ועיין מה שאכתוב בזה לקמן דף ו' גבי ואי עבדת אהנית כנ"ל בכוונת התוס' מיהו אחכ"ז לא ידעתי למה הוצרכו התוספות לידחק בלשון דפסיל ליה ולפירוש ר"י הוי לישנא קייטא בעלמא דהא אף למאי דמשמע להו דאליבא דרבה לא חיישינן למיעוטא דמיעוטא וכשר מדינא משום חששא דשלא לשמה אכתי מצינן לפרש בפשיטות כוונת המקשה בענין זה האי קולא חומרא הוא דאי מצרכת תרי א"א לבעל לערער בשום ענין משא"כ השתא שתקנו חכמים דהשליח לבד נאמן איכא למיחש לרבה נמי דאתי בעל ומערער לגמרי שהגט מזוייף או שמסרו לו ע"י תנאי או שנפל ממנו ומצאו זה השליח ויהא נאמן במגו דמזוייף דנהי דרבה לא חייש לטעמא דמצויין לקיימו היינו היכא דליכא ערעור אבל בדאיכא ערעור נראה דאין שום סברא לומר דהבעל לא יהא נאמן לגבי השליח למאי דלא אסיק אדעתיה השתא טעמא דמעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה וא"כ הוי ליה חד לגבי חד ואוקי איתתא אחזקת אשת איש ואהא מסיק הש"ס שפיר דודאי יש להאמין להשליח יותר משום האי סברא כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה ומידק דייק ולא אתי השליח לאורועי נפשיה וכמו שאבאר כן נ"ל לפרש לולי שהתוספות לא כתבו כן ולא נחתו להא סברא ובאמת נראה מהמשך לשונם דהך קושיא שנייה דמקשינן בסמוך אליבא דרבא חד אתי בעל ומערער ופסיל ליה מפרשו לה נמי בכה"ג דלפר"י לא פסיל ליה כלל דאף להמקשה כשר מדלא קתני במתניתין בבבא דרישא יתקיים בחותמיו אלא דהא דקאמר המקשה דפסיל ליה היינו נמי משום לעז. אמנם למאי דפרישית אתי שפיר טפי ומאי דקשיא להו להתוס' מבבא דסיפא כבר כתבתי דבלא"ה ה"מ לאקשויי מעיקרא מכמה משניות ומגיטין שניתנו במדינת הים עצמן אלא דניחא ליה להש"ס להקשות מהאי בבא גופא דאיירי בהו רבה ורבא. ועוד דמהאי בבא דאם יש עוררין יתקיים בחותמיו ודאי ליכא לאקשויי מידי דמצינן למימר דאערעור דלקוחות קאי כמ"ש התוס' עצמן לקמן דף ט' דבא"י הוי ערעור כשלא אמר בפ"נ ובפ"נ ובבבא דרישא שאמר בפ"נ ובפ"נ לא הוי ערעור משא"כ בערעור דבעל ודאי סבר המקשה דמדינא מצי לערער ופסול והנלע"ד כתבתי ודוק היטב:

באה"ד וא"ת א"כ מאי ס"ד דמהני בפ"נ כו' עכ"ל. ופי' דע"כ הא דקאמר משום עיגונא הקילו בה רבנן היינו לענין ערעור הבעל דאי לענין דמתירין אותה לינשא ולא חיישינן

למעוטא אפילו בלא עד אחד נמי דמ"ש משאר גיטין שניתנו במ"ה דלא חיישינן להו וכ"ש ללישנא דאין מצויין לקיימו דלא שייך לומר שהקילו להתירה להינשא אף בדליכא ערעור דא"כ מה צורך לנאמנות השליח ומ"ש מגט הבא מא"י דמותרת להינשא אף בלא נאמנות השליח ומ"ש מד"ה מא"י אטו משום דאין עדים מצויין נחמיר עלה אע"כ דעיקר הקולא הוא במקום ערעור הבעל וא"כ מקשו התוספות שפיר דלמאי דס"ד דסוף סוף פסיל ליה הבעל למאי מהני בפ"נ ובפ"נ וק"ל:

בא"ד אין נראה לר"י שיהא פסול משום לעז בעלמא כיון דקים לן שהוא כשר. אף למה שכתבתי בסמוך דיש לחוש משום לזות שפתים משום דר' אסי י"ל דלפר"י הכא אפילו לזות שפתים ליכא דסמכינן ארובא דרובא וקים לן דמשקר וק"ל:

גמרא ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו ליבעי תרי. קצת קשה מאי מקשה לרבא הא אגופא דמתני' יש להקשות כן דקתני המביא גט בא"י א"צ שיאמר בפ"נ ובפ"נ ואם יש עוררין משמע בדליכא עוררי' א"צ שום קיום ואמאי ליבעי תרי דומיא דקיום שטרות ואפשר דזה היה יודע המקשה דהיכא דליכא עוררים מדאורייתא א"צ קיום אפי' בשטרות שהרי התוס' נסתפקו לעיל דאפשר דאפילו מדרבנן לא טענינן מזוייף אלא עיקר הקושיא דמשמע ליה דאף במקום ערעור הבעל מהימנינן לשליח ולפ"ז ע"כ הא דמקשה בתר הכי האי קולא חומרא הוא דאי אתא בעל ומערער לאו משום למאי דס"ד דבעל מהימן אלא דאגופא דמילתא קשיא אמאי מהימן השליח במקום ערעור הבעל כיון דבא"י לא מהימן ומשני דמעיקרא מידק דייק כיון שאומר בפ"נ ועיין בש"ך ח"מ סי' מ"ו ובתשובת מהרי"ק סי' ע"ד באריכות ובבית שמואל סי' קמ"א וקמ"ב:

גמרא בדין הוא דבקיום שטרות נמי לא ליבעי כדר"ל דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר כו' פרש"י דלא חציף אינש לזיופי. וכבר כתבתי בחדושי לכתובות דף כ"ח בלשון התוספות דכוונת רש"י כאן משום דהו"ל כמילתא דעבידא לאגלויי אלא דאפ"ה תמיהא לי היאך שמעינן הא מילתא מדר"ל דהא עיקר מימרא דר"ל איירי לענין שאין עדים יכולין לחזור בהם ולומר מבודים היינו כדאיתא בירושלמי והיינו דמשמע דהו"ל כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכוונתו דאע"ג דבכל עדות דעלמא עד שלא נחקרו עדותן נאמנים לומר מבודים היינו משום דדיבורא בעלמא הוא ובלא דרישה וחקירה אפשר דאמרי בדמי משא"כ בעדים החתומים על השטר דמעשה גמור הוא ומש"ה לא מצו כלל לומר מבודים היינו. משא"כ לענין דלא בעי קיום מנ"ל הא מילתא מדר"ל. וליכא למימר דמילתא דסברא הוא דלהא מילתא נמי הו"ל כמי שנחקרה ומטעמא דפרישית. דהא אדרבה כתבו תוספות שם בכתובות דתימא גדול הוא דא"כ כל אדם שירצה

יזייף. והמעיין שם יראה שהניחו קושיא זו בתימא לפי מה דמשמע בשמעתין שאפי' אם טוען הבעל מזוייף בברי לא בעינן קיום מדאורייתא. ונהי דרש"י נזהר מזה וכתב דלא חציפי אינשי לזייף ובודאי דכוונתו דרוב אינשי לא חשידי וא"כ אכתי הא קי"ל זה כלל גדול בדין המע"ה ולא אזלינן בתר רובא. אע"כ דכוונת רש"י דהו"ל כמילתא דעבידא לאגלויי וממילא הוי שפיר בכלל מימרא דר"ל. אלא דאכתי יש לתמוה על מה שכתב הש"ך ח"מ סי' מ"ו בשם כמה פוסקים שאם באו העדים לפנינו ואמרו אין זה כתב ידינו אפ"ה לא מהימנו העדים מדאורייתא. ומ"ט יש בזה דהא השתא תו לא שייך לומר מילתא דעבידא לאיגלויי הוא. וכבר עלה בלבי לומר דעיקרא מילתא דמדאורייתא לא בעי קיום לאו מסברא אתיא לן אלא מקרא ילפינן לה דכתיב וכתוב בספר וחתום והעד עדים ונתתם אותו בכלי חרס למען יעמדו ימים רבים. ואף למאי דקי"ל כר"א דאמר עדי מסירה כרתי הא אמרינן לקמן דף כ"ב אליבא דר"א גופא דעצה טובה קא משמע לן והיינו כמו שפרש"י לקמן דף ל"ו לענין תיקון עולם דהיינו שלא יצטרך להביא שום עדים יותר בפנינו. ואי ס"ד דמדאורייתא בעינן קיום אם כן אכתי לא קרינן למען יעמדו ימים רבים. דלכאורה נראה אי הוה בעי קיום מדאורייתא לא היה מתקיים בענין אחר כי אם בעדים מעידים בעצמן על כ"י או שיבאו השני עדים ויאמרו בפני ב"ד בפנינו חתמו ביום פלוני וכל שלא נעשה בענין זה לא הוי עדות מדאורייתא דהא בעינן עדות שאתה יכול להזימן. וא"כ מאי עצה טובה איכא אלא ע"כ מדכתיב למען יעמדו ימים רבים ממילא שמעינן דלא בעי קיום כלל. כך נראה לענ"ד לכאורה ועדיין צ"ע. ובעיקר שיטת מחלוקת הפוסקים בזה אי לא בעינן קיום מדאורייתא אף במקום ערעור או דוקא שלא במקום ערעור יבואר בסוגיות שלפנינו ובקונט' אחרון בשמעתין ובכתובות פ' האשה שנתארמלה. וכן מה שהשיג הש"ך וסייעתו בח"מ סי' כ"ט על מה שכתב הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא לא מהני שום שטר כלל יבואר הכל בק"א ע"ש ודו"ק:

שם דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר כו' מה שיש לדקדק בזה כתבתי באריכות בקונטרס אחרון סוף פרק האשה שנתארמלה יעויין משם:

שם ורבנן הוא דאצרוך. כאן ודאי לא שייך לפ' דהא דקאמר ורבנן הוא דאצרוך היינו כמ"ש התוס' לעיל דמשום לעז דבעל אצטריכו דמהיכי תיתי לא נחוש באמת למזוייף כדחיישינן בשאר שטרות הצריכין קיום אלא ע"כ דמשום עיגונא לחוד אקילו מיהו הא דמקשה הש"ס דאתי בעל ומערער ופסיל ליה יש לפרש שפיר דהיינו לעז בעלמא דכיון דכבר גילה התרצן דמשום עיגונא הקילו להאמין עד אחד ע"כ היינו אפילו במקום ערעור דבעל כמ"ש לעיל בל' התוספות וע"ז תירץ דמעיקרא מידק דייק ואפילו לעז ליכא מיהו

אם נאמר דבעלמא נמי בכל שטרות לא טענינן מזוייף כמו שנסתפקו התוס' לעיל במתני' א"כ א"ש טפי דהא דקאמר הכא ורבנן הוא דאצרוך היינו משום לעז בעלמא דבלא"ה לא טענינן מזוייף אלא כשבע"ד מערער ודו"ק ועי' בסמוך:

שם כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה כו' מעיקרא מידק דייק ולא אתא לאורועי נפשיה. ולכאורה יש לתמוה דנהי דלעיל לענין לשמה שפיר שייך לומר מעיקרא מידק דייק משא"כ הכא אליבא דרבא דאיירי מחששא דמזוייף והיינו ע"כ משום דחשדינן לשליח שלא קיבל הגט מיד הבעל כלל אלא שהאשה שוכרתו או שרוצה לקלקלה א"כ מאי מידק דייק שייך הכא. ובר מן דין לא ידעתי ליישב היטב לשון כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה כו'. בין ההיא דלעיל אליבא דרבה ובין הך דהכא דמאי יפוי כח לנתינת טעם יש בזה. אמנם למאי דפרישית לעיל בשמעתין א"ש טובא. דמהדרינן אעיקר טעמא מפני מה מהימנינן לשליח יותר מעד אחד דעלמא. דבהכי סלקא כל השקלא וטריא דשמעתין כדפרישית דאהא משני שפיר דכיון דהשליח מוסר הגט מידו ליד האשה ונגמרו עיקר הגירושין על ידו הו"ל כבעל דבר ומידק דייק טפי מעד אחד דעלמא. כמ"ש לעיל בשם תוס' רי"ד וסברא זו מצאתי להדיא בריב"ש סי' רס"ו אפילו לענין עדות דתרי ותרי יש להאמין לאותן העדים דאית בהו סברא דדייקא טפי ע"ש באריכות כן נ"ל נכון. ועוד נ"ל ליישב קושיא ראשונה דבאמת לא תקנו חכמים משום חשש דמזוייף דודאי לא שכיח כלל כמו שפרש"י אלא עיקר החשש שהבעל יערער לומר שנתן לו הגט לפקדון או על איזה תנאי ולא נתקיים או איזה ערעור אע"ג דקי"ל דבכה"ג נמי שליח מהימן כדאיתא לקמן דף ס"ד וכמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא בשמעתין מ"מ היינו דוקא בגט מקוים אבל כשאינו מקוים מדינא הוי הבעל נאמן במיגו דמזוייף כדקי"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו מש"ה תקנו חכמים בפני נחתם דהדר הו"ל כגט מקויים דלא מהימן הבעל בשום ערעור. והשתא א"ש הא דקאמר השליח מידק דייק ולא אתא לאורועי נפשיה שאילו היה איזה תנאי בדבר או בשום ערעור בעולם לא הוי מרע נפשיה אי לא קים ליה שהבעל מגרשה ברצון ולא יערער כלל וגם זה נ"ל נכון. ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי שיטת התוספות דשמעתין דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו לענין לעז בעלמא אתי שפיר בפשיטות שהשליח מידק דייק שהבעל לא יוציא לעז. מ"מ הראשון נ"ל עיקר ודו"ק:

שם מעיקרא מידק דייק. לכאורה יש לתמוה מאי מידק דייק שייך הכא דבשלמא לעיל גבי לשמה אין החששא משום השליח כלל דודאי שהוא שליח הגט אלא שהבעל יערער לומר שלא נכתב לשמה א"כ א"ש דהשליח מידק דייק ומעיד ע"ז. וא"כ בוודאי לא יערער עוד. משא"כ בחששא דמזוייף ע"כ א"א לומר דאנן חיישינן שמא הבעל מסר

לידו הגט מזוייף דהא ליתא שהבעל אינו עשוי לקלקלה בידי שמים כמבואר בירושלמי ובכל הפוסקים אע"כ דאנן חיישינן שמא השליח בעצמו זייפו ולעולם לא נמסר לידו מיד הבעל וא"כ אם הוא חשוד לזייף מאי מידק דייק שייך הכא ומה יתן ומה יוסיף במה שמעיד על עצמו שלא זייף. מיהו לפמ"ש בסמוך יש לפ' לשיטת התוספות דבאמת מעולם לא תקנו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ משום דחששו למזוייף דלעולם לא חיישינן לא בגיטין ולא בשטרות לזיוף אלא כשכבר טען בפירוש מזוייף אבל מסתמא לא חיישינן ואוקמינן אדאורייתא דודאי לא זייף אלא עיקר התקנה היה דלעז מיהא איכא וע"ז מסיק דמעיקרא מידק דייק שהבעל מגרש ברצון ולא יוציא לעז אבל לשיטת רש"י דמשמע דלאו משום לעז איירי בשמעתין כלל אלא חששות גמורות א"כ הדרא קושיא לדוכתא כיון דחיישינן שהשליח חשוד לזייף מאי מהני בפ"נ ויש ליישב בדוחק משום דהא דאמרינן דמדאורייתא לא חשידי לזייף היינו משום דמילתא דעבידא לאגלויי הוא דברוב פעמים יבורר שהוא מזוייף אלא דאכתי חיישינן דאפ"ה לא מירתת שאף אם יבורר שהגט מזוייף מצי לאישתמוטי ויאמר שהבעל מסר הגט מזוייף לידו ויכחיש את הבעל אבל כשאומר בפ"נ תו לא מצי לאישתמוטי ומידק דייק ועי"ל דבאמת לא תקנו חכמים לומר בפ"נ ובפ"נ משום חששא דמזוייף דלא שכיח כלל אלא עיקר החששא שהבעל יערער לומר שנתן לה גט על איזה תנאי ולא נתקיים או איזה ערעור ואע"ג דקי"ל בכה"ג נמי השליח נאמן כדאיתא לקמן דף ס"ד ואף רב הונא לא קאמר אלא בעיר אחת אבל בגט ע"י שליח ממ"ה ודאי השליח יהא נאמן מ"מ היינו דוקא בגט מקויים אבל כשאינו מקויים הבעל נאמן במגו דמזוייף כדקי"ל מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו לכך תקנו בפ"נ ובפ"נ דהדר הו"ל כגט מקויים ותו לא מהימן הבעל בשום ערעור ודו"ק. ועפ"ז יש ליישב שיטת הרב רבי אביגדור כהן שהביאו מהר"י קולון והש"ך ח"מ סימן מ"ו ע"ש ויבואר לקמן בעז"ה גבי כפר סיסאי דמסקינן דאי עבדית אהנית עיין עליו:

תוספות בד"ה הכא בפני אבל ידענו וכו' וא"ת ואמאי לא מהני כו' עכ"ל. עיין במהר"ם ובמהרש"א ז"ל שפירשו כוונת התוספות לשיטת רבינו משולם דלקמן וזה דוחק ולולא דבריהם היה נ"ל לפרש המשך לשון התוספות דמ"ש כשאומר בפ"נ דייק טפי היינו לענין לשמה דאף שאומר ידעתי שנכתב לשמה שהסופר והעדים בקיאין לא מהני משום דלא דייק כ"כ כמו בפ"נ וע"ז מקשו התוספות דאכתי אמאי לא אמר כרבא דהטעם הוא משום קיום ויועיל ידענו או ידעתי. ול"ל דרבה סובר בסברא פשוטה דידעתי לא מהני לענין קיום משום דלא דייק כ"כ כמו בפ"נ הא ליתא דהא לקושטא דמילתא לא מצריך רבה לענין קיום לא ידענו ולא בפני וא"כ אמאי לא קאמר כרבא דחיישינן משום קיום

ובעינן מיהא ידעתי או בפני וע"ז מתרצים התוספות דפשיטא ליה לרבה דידעתי לא מהני כיון דמוכח ממתני' דבפ"ב דאפילו ידענו לא מהני מכ"ש ידעתי וא"כ אם נאמר דהטעם משום קיום שטרות ע"כ נצטרך לומר דהיינו משום דלא דייק כשאומר ידעתי כמו בפני סוף סוף מיהו אמאי הצריכו לומר בפני נכתב דהא לא אתי לאחלופי כיון דידעתי לא מהני אע"כ דמשום לשמה הוא כן נ"ל. וממילא דא"ש טפי לפי' רבינו משולם אלא דכאן אכתי לא נחתו להכי אלא לפרש בפשיטות לכ"ע ודו"ק:

גמרא דא"כ אתי לאחלופי בקיום שטרות. ואע"ג דבמביא גט בא"י הכשירו בלא קיום כלל בלא ערעור ולא חיישי לאחלופי בקיום שטרות למאן דסובר דטענינן מזוייף אף שלא בפניו ואליבא דכ"ע דטענינן פרעתי במיגו דמזוייף אלא דהתם אפשר דליכא למיטעי להוציא ממון בשטר שאינו מקויים דכ"ע ידעי משא"כ להכשיר בעד אחד לקיום איכא למיטעי טפי כיון דקיום שטרות מדרבנן וק"ל:

שם ורבא אמר לך אטו כי אמר וכו' ויש לדקדק דהא גופא תיקשי למה לא תקנו חכמים באמת דידעתי לא מהני וממילא לא הוצרכו לתקן בפ"נ ובשלמא לפי' התוספות אפשר שלא רצו לתקן שלא יועיל אפילו ידענו בשנים דמיחזי כחוכא ואטלולא דע"א האומר בפ"נ דלא מהני בשטרות יועיל בגרושין וידענו דהיינו ממש קיום שטרות לא יועיל בגיטין לכך ניחא להו לתקן דבע"א לא מהני כ"א בפ"נ ובפ"נ ובשנים מיהא מועיל כשאומרים ידענו משא"כ לפרש"י דידעתי מהני אפילו בשליח לחוד קשיא דהיה להם לתקן דידעתי לא מהני ולא נצטרך לומר בפני נכתב ויש ליישב דאכתי בתקנה זו לא יצאנו מידי חששא דאתי לאחלופי ולומר דבקיום שטרות דעלמא נמי בע"א אומר ידעתי לא מהני אבל כשאומר בפני נחתם יאמרו דמהני משא"כ כשתקנו לומר בפני נכתב דהו"ל מילתא יתירתא לגמרי דלא שייך כלל לענין קיום השטר א"כ מידע ידעי דהיכרא עשו למילתא דגיטין ותו לא אתי לאחלופי כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה מאן תנא וכו' וא"ת למאי דמסקינן וכו' נוקי כר"א עכ"ל. ואין ליישב קושיית התוספות דלמאי דלא ס"ד דהמקשה דמודה ר"א במזוייף מתוכו א"כ לא מתוקמי כר"א דלר"א לא חיישינן למצויין לקיימו כיון דמכשיר אף בדליכא ע"ח כלל. אלא דא"א לומר כן דהא דלא מצריך ר"א ע"ח ומכשיר בע"מ היינו בבעל המוסר גט לאשתו משא"כ בשולח גט ממ"ה לא שייך כה"ג ע"מ דמאן יימר שהבעל מסר זה הגט לשליח ואף אם יש בידו כתב שליחות סוף סוף בעינן מיהא עדים לקיים כתב השליחות וכיון שאין מצויין לקיימו פסול מה"ט גופא דשמא אינו שליח הבעל כלל דבשלמא ע"י ע"ח אע"ג דלא נתקיים בחותמיו מ"מ כיון דמדאורייתא לא חיישינן למזוייף ואם כן אמרינן דחזקה שזהו

חתימות ידי עדים ומסתמא העדים מסרו הגט ליד האשה ומאי בעי ביד השליח דלנפילה או פקדון לא חיישינן אע"כ שהבעל מסר הגט ליד השליח ונהי דמדרבנן חיישינן לזיוף האמינו רבנן בדרבנן להשליח לומר בפ"נ וממילא נתקיים ונאמן ג"כ על גוף השליחות מה"ט גופא וכמ"ש הרא"ש ז"ל והפוסקים. משא"כ אם לא נחתם הגט כלל אין לנו שום ראיה שזה הגט נמסר ביד שליח מיד הבעל וחיישינן שמא הוא עצמו כתבו ומילתא דפשיטא היא דפסול אף לר"א ובעינן דוקא ע"ח ומדרבנן צריך לקיים וא"כ מקשו התוס' שפיר. מיהו עכ"ז לולא דברי התוס' יש ליישב קושייתם בע"א דאי אפשר לומר דלרבה טעמא דבפני נחתם לר"א היינו משום קיום לחוד וכדכתיבנא דהא לקמן משמע להדיא דלרבה שנים שהביאו גט ממ"ה צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ וה"נ אמרי לעיל א"ב דאתיוה בי תרי וא"כ למאי דס"ד דלר"א אף מזוייף מתוכו כשר אי לאו היכא דאיכא למיחש שמא אינו שליח כלל כמ"ש וא"כ בב' שהביאו גט אמאי צריכין להעיד על החתימה שנחתם בפניהם ות"ל אפי הם מזוייפים לא חיישינן להו כיון שהם מעידים שהבעל מסר הגט לידם הו"ל ע"מ ולא איכפת לן כלל לקיים ע"ח אבל למאי דמסקינן דמודה ר"א במזויף א"ש דב' שהביאו גט צריכין לומר כו' כנ"ל אלא דבלא"ה התוס' משני שפיר:

דף ג:

גמרא אי ר"מ כו' כתיבה לא בעי. ויש להקשות מאי קושיא נהי דר"מ לא בעי כתיבה לשמה ואפי' מצאו באשפה כשר אפ"ה כתבו התוס' דס"ו ע"ב בד"ה הא כתב הגט כו' לחד שינויא דמודה ר"ל היכא שציוה הבעל לא' לכתוב הגט וכתבו אחר דפסול ומשמע שם דאפילו בדיעבד תצא וא"כ ה"נ דלמא חייש ר"מ לכה"ג ואף לפמ"ש התוס' לעיל דכיון דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי תו לא חיישינן אלא לערעור הבעל בלעז בעלמא ה"נ מצי לערער ולומר שהוא ציוה ע"י שליח שיכתוב סופר פלוני דהא ר"מ מכשיר באומר אמרו אפילו בחתימה כ"ש בכתיבה והלך השליח והניח לסופר אחר לכתוב בלתי ידיעת הבעל וא"כ שפיר מצי לערער ולהוציא לעז דקפיד אכתיבת הסופר וממילא דפסול לר"מ ואע"ג דכיון דר"מ מכשיר באומר אמרו א"כ ממילא לא חיישינן שמא ישנה השליח על דעתו של הבעל י"ל דהיינו דווקא למי שבקי לשמה אבל הכא נהי דרוב סופרים בקיאין הם מ"מ אפשר דהשליח לא היה בקי לשמה ומכ"ש דלא חייש אכתיבה. ומש"ה לא הקפיד לומר לסופר אחר שיכתוב ומש"ה מצריך ר"מ לומר בפני נכתב ומסתמא שכותבו הסופר בצווי הבעל כדלעיל. ויש ליישב דתלמודא לא מצי לאוקמי מילתא דרבה בכה"ג דהא רבה גופא אית ליה לקמן ס"פ התקבל דאומר אמרו כשר ולא

תעשה וכיון דאומר אמרו גופא כשר ולא תעשה לא שכיח ולא חיישינן כמ"ש שם התוס' שם ואף למאן דלית ליה שם דרבה ורב יוסף נמי יש ליישב ע"ש ואין להאריך יותר. מיהו נתיישב בזה קושיית התוס' דנהי דסתמא דתלמודא לא בעי לאוקמי אליבא דרבה סתמא דמתני' כר"מ ומשום אומר אמרו כיון דתלמודא גופא סובר בפשיטות דאומר אמרו פסול משא"כ ר"מ גופא דס"ל בהדיא אומר אמרו כשר וא"כ לדידיה א"ש דצ"ל בפני נכתב מה"ט גופא כמ"ש ועוד מצינן ליישב בכה"ג מטעמא דחתם סופר ועד דפסול לר"מ ואין להאריך והמשכיל יבין:

תוספות בד"ה דתנן אין כותבין כו' הך סוגיא ובסמוך נמי כו' עכ"ל. ופירושם תמוה דא"כ מאי מקשה הש"ס עליה דרבה מאן תנא דהא מצי סבר שפיר כרבי יוחנן ואינך אמוראי דמוקי למתני' דמחובר כר"א דהכי קי"ל ואי מדר"נ מקשה הו"ל לאתויי מעיקרא מילתא דר"נ ועוד דלמא רבה לית ליה דר"נ ומכ"ש למ"ש התוס' שם דף כ"ב דהא דר"נ אמר אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה היינו מחמת קושיא דאוקימתא דמתני' דהכל כותבין אפי' חש"ו וא"כ אם נאמר דרבה מוקי למתני' דמחובר כר"א והוא ששייר מקום התורף כהנך אמוראי דמוקי הכי וממילא דמתני' דהכל כותבין נמי מתוקמי בהאי גווני גופא כמבואר שם בסוגיא וא"כ אין צורך והכרח למילתא דר"נ. וכן מ"ש התוס' דרב אשי דבסמוך דמוקי כרבי יהודה דהיינו נמי כר"ל יש לתמוה ג"כ דמלבד מאי דמוקי רב אשי מילתא דרבה כר' יהודא ללא צורך דהא שפיר מתוקמי כר"א ומשום מזוייף מתוכו דהוי אליבא דהלכתא וכבר כתבתי בזה בסמוך דרב אשי מוקי לדרבי יהודא נמי כר"א ומשום מזוייף מתוכו אבל מ"מ נראה דוחק לומר דרב אשי מפרש מילתא דרבי יהודא כר"ל ולא כרבי יוחנן דקי"ל כוותיה ואיהו מפרש דחתמו במחובר אתורף קאי וא"כ רבי יהודא נמי דקאמר עד שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש אטופס ואתורף קאי ולא איירי כלל מחתימה וא"כ היאך מוקי רב אשי מילתא דרבה כרבי יהודא ולפרש דלא כהלכתא ללא צורך דבלא"ה מתוקמי שפיר מילתא דרבה כר"א והנלע"ד בישוב קושיית הראשונים דהמשך לשון הש"ס הוא כך דהא דמקשה מעיקרא מאן האי תנא כו' עיקר הקושיא אחתימה קאי משום דפשטא דקרא וכתב לה לשמה משמע טפי דקאי אכתיבה לחוד ועוד דתנינן לקמן אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וא"כ מהיכי תיתי נצריך חתימה לשמה ומנ"ל לרבה הכי. וע"ז קאמר הש"ס אי ר"מ ולפ"ז ע"כ היינו משום דרבה גופא אהאי סמיך דשמעינן לר"מ דס"ל דכתיבה לא מיפסל בגט בשום ענין והיינו במתני' דמחובר דל' חותמו משמע חתימה ממש וממילא דאף שכל הכתיבה היה במחובר אפ"ה מכשיר דוכתב לה אחתימה קאי וע"כ דרבה מוקי לה כר"ל דאי כרבי

יוחנן הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל דר"מ מצריך חתימה לשמה דאע"ג דבסוגיא דגיטין משמע דסובר דבעינן ע"ח אכתי מנ"ל דמדאורייתא דלמא מדרבנן דהא לא חשיב אלא פסולא דרבנן והא דנקט כתב בכתב ידו ואין עליו עדים ולא נקט כתב סופר ואין עליו עדים היינו לאשמעינן דאפ"ה פסול מדרבנן וכה"ג לענין ע"א ולעולם דמדאורייתא לא בעינן ע"ח כלל דאף את"ל דבעינן משום דאין דבר שבערוה פחות מב' אכתי מנ"ל דבעינן לשמה דפשיטא דוכתב אכתיבה קאי אע"כ דרבה דייק לה ממתני' דמחובר דע"כ מוקי לה כר"ל וכדכתיבנא וא"כ מקשה הש"ס שפיר דהא מהאי מתני' גופא מוכח דלא בעינן כתיבה לשמה והיינו נמי דמקשה הש"ס בסמוך מדר"נ עליה דרבה כיון דרבה גופא ע"כ דייק למילתא אליבא דר"מ מההיא דמחובר א"כ ע"כ כר"נ ס"ל כדדייק התם ר"נ גופא ע"ש וכמו שנבאר עוד שם באריכות אי"ה. ובישוב קושיא השנייה אליבא דר"י נלע"ד דאף לר"י ושמואל דמוקי לת"ק דמתני' דמחובר כר"א ולענין טופס ותורף אפ"ה מפרשי מילתא דרבי יהודא לענין כתיבה וחתימה ממש והיינו מתרי טעמי אם מצד הלשון דדוקא בלשון ת"ק דמתני' מצינן לפרש חתמו אתורף כמ"ש התוספות כאן מלשון מגילה חתומה דאע"ג דבאמת כותבין התורף קודם לטופס כדאיתא להדיא בפ' המביא תניין דמסקינן חציו ראשון ופרש"י דבחציו ראשון כותבין להתורף מ"מ כיון דבמתני' דמחובר איירי הת"ק בדיעבד אי מתרמי שכתב הטופס תחילה במחובר והניח מקום פנוי לתורף כהאי דתנינן הכותב טופסי גיטין צריך שישייר מקום התורף ובכה"ג שייך שפיר שאם חתמו אח"כ והיינו כתיבת התורף בתלוש כשר משא"כ לר' יהודא דאמר אין כותבין עד שיהא כתיבתו וחתימתו א"א לפרש חתימתו אתורף כמו וחתמו דרישא דהא באמת כותבין התורף תחלה. ועוד יש הוכחה אחרת דוחתימתו דר"י היינו חתימה ממש דאלת"ה אלא אטופס ואתורף קאי ופליג את"ק דמכשיר בטופס א"כ בסיפא דמתני' דהכל כותבין אפילו חש"ו דמוקי שמואל ור"י נמי כר"א ובשייר מקום התורף א"כ אמאי לא פליג נמי ר' יהודא דאפי' הטופס פסול בחש"ו. ול"ל דפליג ברישא וה"ה להאיך. חדא דשינוייא דחיקא הוא. ועוד דא"כ קשה אמאי פליג ר' יהודא במשנה שלישית בההיא דהכותב טופסי גיטין דף כ"ו דפוסל בטופס שלא לשמה וא"כ תקשי ממ"נ מ"ש רישא וסיפא דפליג ובמציעתא לא פליג אע"כ דבאמת האי וחתמו דרישא אחתימה ממש קאי ומוסיף את"ק דלא איירי אלא בכתיבה לשמואל ור"י ואתא רבי יהודא לאוסופי דחתימה נמי בעינן במחובר ומשכחת ליה כמ"ש התוס' בסמוך ולענין טופס ותורף לא איירי אלא במשנה דהכותב טופסי גיטין אי משום דנטר עד לבסוף ופליג אכולה או

דמכשיר במחובר בטופס משום דלא שכיח כמ"ש התוספות לקמן אליבא דר"מ כנ"ל נכון ודו"ק היטב:

בא"ד ובסמוך נמי דמוקי רב אשי כו' עכ"ל. פי' דרב אשי נמי ע"כ כר"ל ס"ל דאי כר"י כיון דמוקי חתמו דמתניתין אמקום תורף א"כ הא דקאמר ר' יהודא עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש היינו אמקום הטופס ומקום התורף קאי דגזיר אבל מחתימת העדים לא איירי כלל וא"כ אפשר דס"ל כר"א דע"מ לחוד כרתי וע"ח גריעי אפילו מטופס ולא בעי לשמה דהא לרב אשי אפשר דשלא לשמה לא מיקרי מזוייף מתוכו אע"כ דאליבא דר"ל קאי וק"ל:

בא"ד תימא לר"י דהכא משמע כו' ולקמן תניא בהדיא כו' עכ"ל. לכאורה אין מקום לקושייתם דמצינן למימר דר"מ ס"ל דבפ"נ צ"ל נמי משום קיום דלא ליתי לאחלופי וס"ל נמי דידעינו מהני משא"כ לרבה דקאי אליבא דתנא דמתני' דע"כ ס"ל דידענו לא מהני כדאיתא במשנה דריש פ"ב כמ"ש התוספות לעיל אלא דלא ניחא להו להתוספות לומר דשייך פלוגתא דתנאי לענין ידענו כיון דלא אשכחן בשום דוכתא דפליגי תנאי בהכי ובעיקר קושיית התוספות כבר כתבתי בל' הגמרא מה שנראה לענ"ד ליישב בזה. ועוד נ"ל ליישב בד"א לפי השיטה שכתבתי לעיל בל' התוספות בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה וכתבתי שם דמשמע מל' הירושלמי דלא בקיאי בשום דיני גיטין. אח"ז מצאתי עוד בירושלמי להדיא דצריך השליח לומר בפ"נ ביום ובפנ"ח ביום בפ"נ לשמה ובפנ"ח לשמה א"כ משמע להדיא דהיינו משום שאין בקיאין נמי בדיני מוקדם וכבר כתבתי דאפשר דתלמודא דידן נמי סבר הכי אלא דאף לפמ"ש התוספות שם דרבה נקט ע"כ לשמה דווקא כבר כתבתי די"ל משום דפסולא דנכתב ביום לא שייך בגט הנשלח ממדינת הים כדאמרינן לקמן בפ"ב דהנהו קלא אית להו ובין משום בת אחותו ובין משום פירות לא תלי מידי בזמן החתימה אלא מיום המסירה. אלא דלפ"ז תקשי על הירושלמי אמאי מצריך לומר בפ"נ ביום כו' ונראה לי משום דהירושלמי לשיטתו דפוסק שם להדיא כר"מ דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר נמצא דלפ"ז כיון שכבר תקנו חכמים לחתום דוקא ביום הכתיבה משום הנהו טעמי ממילא אפילו היכא דלא שייכי הני טעמי אפ"ה פסול דהו"ל מיהא משנה ממטבע כו' לבר מהני תלת דחשיב בסמוך שכך היה המטבע לפסול לבד וא"כ אפילו בגיטין הבאים ממ"ה היכא דנכתבו ביום ונחתמו בלילה ודאי פסילי לר"מ דהכי רהטא כולה סוגיא דמכילתין דהכי הוא לר"מ. ובזה נתיישב' היטב קושית התוס' דנהי דתלמודא לא מצי לאוקמי מילתא דרבה אליבא דר"מ ומשום טעמא דנכתב ביום דמדנקט רבה לשמה דוקא מכלל דלא

חייש לנכתב ביום וכמ"ש דבגיטין הבאים ממ"ה לא מיפסלי בהכי למאי דלית לן דר"מ בהא דכל המשנה ממטבע כו' ועוד דהא לקמן בברייתא דקאמר ר"מ דכל שלא אמר בפ"נ ובפ"נ הוי משנה ממטבע שטבעו חכמים והולד ממזר פליגי עליה חכמים ואמרו אין הולד ממזר אלא כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור כו' ויאמר בפ"נ ובפ"נ נמצא דאפילו הני רבנן דפליגי עליה דר"מ וסברי דלא אמרינן כל המשנה כו' אפ"ה סברי דצ"ל בפני נכתב וא"כ מקשה הש"ס שפיר דכיון דהנהו רבנן ע"כ לא ס"ל לפסול בנכתב ביום כו' בגיטין הבאים ממ"ה וא"כ לרבה תקשי להו מ"ט סברי דבעינן כתיבה לשמה וחתימה לשמה מש"ה צ"ל דאתיא כר"א או כר' יהודא וממילא דטעמא דידן נמי משום הכי הוא למאי דקי"ל דלא אמרינן כל המשנה כו' משא"כ לר"מ גופא דאית ליה כל המשנה ממילא א"ש דצ"ל בפ"נ משום חששא דנכתב ביום וכל' הירושלמי ואין להקשות אמאי לא נקט בהדיא בפ"נ ביום די"ל דתחלת המטבע עיקרה לומר בפנ"כ ובפ"נ לחוד משום דאי מפשת ליה גייז אבל לבתר הכי שיילינן ליה על כל מה שיש להסתפק וכמ"ש לעיל בל' רש"י וכן משמע להדיא מל' הירושלמי ואף למ"ש התוספות לעיל דכל הסופרים בקיאין אפ"ה איכא למיחש בנכתב ביום שהסופר עשה כדין והעדים היו ממיעוטי דמיעוטי שאינן בקיאין ודוק היטב בכל מ"ש בזה שלענ"ד נכון:

בא"ד תימא לר"י כו' בפרק הזהב דף נ"ו כתבו התוס' דלר"מ לא בעינן באמת בפ"נ אלא בפנ"ח לחוד ובפ"נ אגב גררא דרבנן נקטי' מיהו לפמ"ש הרמב"ן ז"ל פ' כל הגט דלמסקנא דרבה אית ליה דרבא תו לא שייך להקשות רבה מ"ט לא אמור כרבא דרבה חייש לכל התומרות וא"כ י"ל דרבה נמי חייש לאחלופי וא"כ א"ש דמצריך ר"מ נמי בפ"נ:

בא"ד אבל לרבה קשה דלית ליה טעמא דאחלופי כו' וכתב מהרש"א ז"ל דמדר"מ גופא מצי לאוכוחי בפשיטות דידענו לא מהני וממילא לא חיישינן לאחלופי עכ"ל. וכתב כן לפי שיטתו אבל לפמ"ש לעיל א"ש דלר"מ אפשר דידענו מהני כגון שאמר -ידעתי שנכתב לשמה משא"כ לרבה א"א לומר כן דא"כ אמאי לא אמר כרבא אע"כ דס"ל בפשיטות דידענו לא מהני ממתניתין דפ"ב ודו"ק היטב:

בד"ה שלשה גיטין כו' ואע"ג דלר"מ וכתב היינו וחתם כו' דכין שהבעל עצמו כתב אין לך חתימה גדולה מזו עכ"ל. מיהו למה שמפרש ר"ת בסמוך בד"ה דקי"ל הלכה כר"א דלר"מ נמי בעינן ע"מ משום דאין דבר שבערוה פחות מב' א"כ צ"ל דה"נ איירי בעידי מסירה אלא דר"מ בעי נמי ע"ח בהדי ע"מ מגזירת הכתוב דוחתם ובזה קאי שפיר כתיבת יד הבעל במקום חתימת העדים דהא קרינן ביה וכתב אבל במקום ע"מ לא אמרינן דליהוי כתיבת יד הבעל דהא אין דבר שבערוה כו' והודאת בע"ד כמאה עדים דמי לא שייך כאן

כמ"ש התוספות לקמן משום דקמחייבי לאחריני מיהו אף לפר"ת לא מיחייבה האשה להביא ע"מ לפנינו אלא דאף שאין ע"מ לפנינו אפ"ה אמרינן דבכתיבת יד הבעל לא תצא דכיון דברור לנו שהגט יצא מתחת יד הבעל ליד האשה דהא לנפילה לא חיישינן א"כ תלינן שפיר שהבעל מסר לה הגט בפני ב' עידי מסירה דהכל בקיאים הם שצריכין ע"מ משום דבר שבערוה כו' ולעולם לא משכחת שתהא צריכה להביא ע"מ לפנינו אלא אליבא דר"א בדליכא ע"ח דאז ודאי חיישינן שמא לא בא הגט לידה מיד הבעל אלא זיופי זייפיה ולשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלר"מ לא בעינן ע"מ ואפילו לר"א בחד מינייהו סגי או בע"ח או בע"מ מ"מ צ"ל דלמאי דמוקי מתניתין דג' גיטין כר"מ איירי בע"מ וכמ"ש מטעם דאין דבר שבערוה כו'. ועי"ל דכיון דלדידהו סגי בע"ח לחוד ע"כ דסברי דאע"ג דקי"ל אין דבר שבערוה כו' מ"מ כיון שהעדים חתומים על הגט ודאי מסרוהו ליד הבעל וכיון שאנו רואין עכשיו הגט ביד האשה א"כ אנן סהדי שגרשה והוי כמאה עדים א"כ ה"נ בכתיבת יד הבעל אף בלא עדים כיון שודאי מיד הבעל בא לה הו"ל כמאה עדים ולא שייך כאן ענין הודאת בע"ד כמאה עדים שאין אנו צריכין להודאתו אלא דבר ברור הוא שגירשה ואף שכל זה ברור הוצרכתי להאריך לפי שדברים אלו מפתח גדול בזו המסכת ואנו צריכין להם בכמה מקומות בפרקים הבאים בעזה"י:

בא"ד ואין בו אלא ע"א כו' וקשה ניחוש שמא סופר כתבו להתלמד כו'. פי' דודאי אילו כתבו הסופר לשמה ע"פ הבעל א"כ מסתמא נמסר ליד הבעל והבעל החתים עליו העד השני ומסתמא הבעל מסר לאשתו ע"פ ע"מ דהכל יודעין שאין דבר שבערוה פחות מב' ע"מ לשיטת התוספות וכן לענין גזירת הכתוב דבעינן וכתב והיינו וחתם אפשר דכתיבת הסופר לשם גירושין חשיב כחתימה וא"כ הו"ל שני ע"ח או שנאמר דכיון דדבר דבר לשיטת התוספות אע"מ קאי א"כ אפשר דלענין חתימה לא בעינן ב' דקרא וכתב היינו וחתם סתמא כתיב ואפשר דבחד סגי. והא דבעינן כתב הסופר בהדי ע"א היינו כדי שלא תצטרך לע"מ דבע"א גרידא ודאי הגט בטל בלא ע"מ לפנינו דשמא שכרה ע"א שכתב וחתם לה ולא בא לידה מיד הבעל משא"כ בסופר ועד שודאי היה ביד הבעל לא צריכה להביא ע"מ לפנינו דמסתמא אמרינן שנתן לה כדין אלא דעיקר קושייתם דניחוש שמא כתב להתלמד ונמצא שלא היה ביד הבעל וא"כ הוי לן למימר דתצא אח"ז מצאתי וראיתי בחידושי הרשב"א בקידושין גבי מקדש בע"א אי חוששין לקידושין שכתב דבגיטין הא דכתיב וכתב היינו וחתם בע"א סגי ולא ירד לחלק במ"ש ודו"ק. עיין בקונטרס אחרון שכתבתי דטעות הוא:

בא"ד וזרקו לאשפה כו' הא דלא חיישי בכה"ג בכתב יד הבעל שמא זרקו לאשפה והאשה מצאה היינו משום דקי"ל לנפילה לא חיישינן משום דבעל מיזהר זהיר ביה שלא יבא הגט כזה ליד אשתו ויועיל לה לענין שאם נשאת לא תצא. משא"כ בסופר שכותב להתלמד לא זהיר ביה כיון שגט כזה בלי שום חתימה אינו כלום ולשמא תשכור ע"א אפשר דלא חייש הסופר. וע"ז מתרצים התוס' דאפ"ה רוב הסופרים חיישי אף בכה"ג. מיהו אי קשיא לי הא קשיא לי כיון דהכא אליבא דר"מ קיימינן ולר"מ ודאי בעלמא לא בעינן כתיבה לשמה אף לכתחילה כמ"ש תוס' בסמוך וא"כ היאך מכשרינן בכתב סופר ועד דהא איכא למיחש שהסופר לא כתבו לשמה כיון שאינו צריך וא"כ ליכא אלא ע"א שחתם לשמה דכתיבת הסופר אינו ראוי לצרף לעד שני כיון שלא היה לשמה ובדוחק יש ליישב דכיון שהגט מיהו בודאי היה ביד הבעל ומסרו לאשתו א"כ בודאי שלא היה טועה בכך ליתן לה הגט בעד אחד אי לאו שיודע בודאי שהסופר כתבו לשמה דהכל יודעין דאין דבר שבערוה פחות מב' אלא שבזה לבד היה הבעל טועה להחשיב כתיבת הסופר כעד שני אף לכתחלה דלאו כ"ע דיני גמירי אבל לענין לשמה דבעינן שנים ודאי בקיאין בא"י לכ"ע ורוב בח"ל. אמנם לפי מה דפרישית לעיל בשיטת התוס' והרא"ש וסייעתיה בלא"ה א"ש דאף לר"מ דבעינן ע"מ והם עיקר דעלייהו קאי דבר דבר אבל ע"ח לאו משום עדות בעינן להו אלא משום גזירת הכתוב דוכתב היינו וחתם א"כ אפשר דבחד סגי כיון דלאו מטעמא דעדים נינהו וכמ"ש בשם הרשב"א ז"ל וא"כ הא דבעינן שני ע"ח היינו בכדי שנדע בזה שהיא לא זייפה אלא מיד הבעל בא לה ואז אמרינן בודאי שמסר לה בפני שני ע"מ משא"כ בעד אחד בחתימה לבד חיישינן לזיוף וצריכה להביא ע"מ לפנינו וכ"כ בכתב הסופר ועד אחד שיצאנו מידי חששא דזיוף כיון שהסופר נזהר לזרוק לאשפה לא חיישינן תו משום לשמה דבעד אחד שחתם לשמה סגי ודוק היטב:

בא"ד וי"ל שהסופרים נזהרים כו' עכ"ל. ואיכא למידק דהא שמואל גופא דאוקי למתני' בכתב סופר וע"א מסקינן שם דהיינו בסופר שאינו מובהק דבמובהק מותר אף לכתחלה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא כיון שאינו מובהק ע"כ היינו משום דחיישינן שמא לא שמע מפי הבעל כפרש"י שם א"כ הוי לן למימר דהולד ממזר משום שמא זרקו לאשפה והיא החתימה ע"א. ויש ליישב דהא דאמרינן התם בסופר שאינו מובהק היינו שאין אנו יודעין בו שהוא מובהק ומש"ה לא תנשא לכתחילה אבל בדיעבד סמכינן ארובא דרוב הסופרים בקיאין הם ונזהרין לזרוק טופסי גיטין לאשפה ודו"ק ועפ"ז יישבתי כמה קושיות ודקדוקים בסוגיא דהתם ונתיישב ג"כ ל' רבינו הטור א"ע סוף סי' ק"ל שנתקשו בו גדולי עולם ושם יבואר אי"ה:

בד"ה רא"א כו' וא"ת דלמא דוקא כו' עכ"ל. ולכאורה דאף אם נפרש כן דברי ר"א אפ"ה לא מתוקמי שפיר מילתא דרבה כר"א דכיון דלר"א בכתב סופר ועד אחד מותר לכתחילה א"כ הא דתנן לקמן בפ"ב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול אמאן תרמייה דהא בעד אחד שחותם לשמה סגי ול"ל דחיישינן שמא זייף חתימת השני דהא רבה לא חייש לזיופא דלית ליה טעמא דמצויין לקיימו אם לא שנאמר דקושית התוספות היא למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא כמ"ש לעיל דשקלא וטריא דרבא לפי המסקנא נמי קאי וא"כ מקשו התוס' שפיר דלמא לעולם אימא לך דר"א נמי בעי מיהא חתימה דעד אחד לשמה ומש"ה תקנו לומר בפנ"ח ולא מהני ידענו וממילא דצ"ל נמי בפנ"ח כולו משום דאין מצויין לקיימו ודוק היטב:

דף ד.

תוספות בד"ה מודה ר"א כו' אבל הכא שעדים כשרים כו' מה תקלה יש בכך עכ"ל. פי' כיון דמן הדין אין צריכין לחתום לשמה אין כאן תקלה אם נסמוך עליהם אף כשאין ע"מ לפנינו דהא מ"מ היה מיהא ביד הבעל כיון שחתומים עליו שני עדים כשרים ואמרינן דמסתמא מסר לה בפני ע"מ מיהו עיקר קושייתם בזה לשיטתם דלעיל דלא חיישינן לשמו כשמו משא"כ לשיטת רש"י ז"ל שכתב לעיל בפי' דחששא שאין בקיאין לשמה היינו שמא איתרמי שמו כשמו א"כ הוי שפיר מזוייף מתוכו דהא ע"כ לרש"י דהא דבעי למימר בפנ"ח לשמה ולא סגי לומר בפ"נ לשמה להוציאנו מידי חששא דשמו כשמו דהא ע"כ העדים נמי בקיאין לשמה דאל"כ ליבעי תרי למאן דחייש למיעוטא אע"כ משום דחיישינן דלעולם שציום הבעל לכתוב לשמה ואח"כ מסרו הסופר ליד הבעל ונמלך לגרש או שנאבד הגט ממנו או לא מצא עדים להחתי' ומצאו אחר ששמו כשמו ונתן לו הגט שהלה לא היה בקי לשמה והחתים עליו העדים ואח"כ נמלך השני והחזירו ליד הראשון דע"כ דהכי הוא לשיטת רש"י וא"כ האי חששא שייך נמי הכא ונמצא שאין העדים יודעים כלל מאלו הגירושין ואפשר שלעולם לא היה ביד הבעל אלא שנאבד מיד השני ומצאו השליח והו"ל שפיר מזוייף מתוכו משא"כ באומר בפני נחתם לשמה מידק דייק כן נ"ל והרשב"א ז"ל בחדושיו כתב דכיון שאנו מכשירין הגט ע"י ע"ח לומר מסתמא נמסר בפניהם א"כ לא גרע חתימת העדים מתורף הגט ובכלל כתיבת הגט הוא מש"ה בעינן לשמה ע"ש ודבריו נ"ל נכונים ועיין מ"ש בזה בסוגיא דערכאות לקמן לפרש גם כוונת התוספות כן:

בא"ד מודה ר"א תימה כו' מה תקלה יש בכך כו' עכ"ל. והקשה בני הנבון הבחור כ' בעריש שי' דמאן יימך דסוגיא דשמעתין דמזוייף מתוכו משום שלא לשמה איירי דשפיר מצינן למימר דלרבה נמי לא בעינן אלא כתיבה לשמה ומה שצריך לומר בפ"נ היינו משום שמא חתם קרוב או פסול והו"ל שפיר מזוייף מתוכו וצ"ל בפנ"ח וממילא שיילינן ליה כשיטת רש"י ז"ל:

גמרא רב אשי אמר ה"מ ר"י היא דתנן כו' הא דלא מייתי מדמצריך ר"י בהדיא לכתוב אף הטופס לשמה במתני' דף כ"ו די"ל דס"ל כר"א וגזור טופס אטו תורף אבל חתימה גרע אפילו מטופס כיון דע"מ כרתי ואף לכתחילה כשר בלא ע"ח לכך מייתי מהכא דקאמר להדיא עד שיהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ובזה יש ליישב קושית התוס' דהא דנקט ר"י וחתימתו היינו דאגב אורחא קמ"ל דחתימה פסולה במחובר כמו הכתיבה ונ"מ ממילא לענין לשמה וק"ל:

תוספות בד"ה ה"מ ר"י היא אע"ג דבריש פ"ב ת"ק דר"י מצריך כו' עכ"ל. פי' וא"כ לכאורה מצינן למידק מדסיפא ר"י מכלל דרישא לאו ר"י כדדייק הש"ס בכמה דוכתי ע"ז כתבו דאיכא למימר נהי דפליג ת"ק דריש פ"ב אדר"י לענין א' אומר כו' אבל לענין דס"ל לר"י דבעינן כתיבה וחתימה לשמה ובמחובר בהא מודה ליה ת"ק דריש פירקא וזה ברור וכ"כ מהרש"א ז"ל וללי' מהרש"ל ז"ל נשארו בתימא וצ"ע:

בא"ד עד שתהא כתיבתו וחתימתו כו' וי"ל דמשכחת לה כו' ואח"כ נטעו והשריש כו' עכ"ל. ואין להקשות דא"כ הו"ל גט מוקדם דמסתמא לא השריש ביום הכתיבה דר' יודא ס"ל בפ"ק דר"ה דצריך ב' שבתות להשרשה מיהו י"ל דאיירי שכתב מתחילה זמן מאוחר ואפ"ה לא מיפסל כיון שלא חתמו העדים אלא בזמן הכתוב בו ודו"ק:

גמרא מהדרינן אדר"א דקי"ל הלכתא כוותיה בגיטין. ולכאורה יש לתמוה דא"כ קשה איפכא השתא נמי מאי דוחקא דרב אשי לאוקמי מתני' דלא כהלכתא כיון דמתוקמא שפיר כר"א ומודה במזוייף מתוכו ול"ל דר' אשי לא ס"ל הא דר' אבא דמודה ר"א במזוייף מתוכו או שסובר דבכה"ג לא מיקרי מזוייף מתוכו כקושיית התוספות הא ליתא דא"כ הוי לן למיפסק כרב אשי דבתרא' הוא מדקאמר הש"ס מעיקרא מ"ט כו' וכל הפוסקים כתבו להדיא דקי"ל כר"א ומודה ר"א במזוייף מתוכו ושלא לשמה נמי מיקרי מזוייף מתוכו ועיין בל' הרמב"ם ובטור אה"ע ובש"ע ונלענ"ד ליישב כשנדקדק עוד לשון מעיקרא מ"ט לא מוקמינן וכך פירושו דודאי מעיקרא דלא ס"ד דמודה ר"א במזוייף מתוכו או שהיינו סוברים דבכה"ג לא מיקרי מזוייף וא"כ היה מההכרח לומר דר"י פליג אדר"א וסובר דקרא דוכתב קאי בין אכתיבה בין אחתימה לכך לא הוי ניחא

לאוקמי כר"י משום דקי"ל כר"א בגיטין אבל למאי דמשנינן דמודה ר"א במזוייף וזכינו לדין דבכה"ג מיקרי מזוייף ממילא אית לן למימר דר"י נמי כר"א ס"ל לגמרי ומה"ט בעי חתימה בתלוש ולשמה משום מזוייף מתוכו ולא משום דוכתב קאי אחתימה והא דאיצטריך לרב אשי לאוקמי כר"י ולא כר"א כשנוייא קמא היינו משום דלא מצינו להדיא דמודה במזוייף מתוכו ודמיקרי כה"ג מזוייף מתוכו אבל מדר"י שמעינן שפיר כדר"א דס"ל כהדדי דאפושי פלוגתא לא מפשינן ודוק כי נכון הוא:

תוספות בד"ה דקי"ל הלכה כר"א וכו' אבל הלכה כמותו אף בשטרות וכו' ולפיכך צריך ליזהר שיהיו ע"מ כו' עכ"ל. נראה לפרש המשך הל' דודאי אי הוי הלכתא כוותיה בגיטין ולא בשטרות א"כ ע"כ דהא דלא מהני בשטרות ע"מ לדידן היינו משום דמצינו בקרא דירמיה וכתוב בספר וחתום משמע דוקא ע"ח משא"כ בגיטין דלא כתיב וחתום אלא וכתוב גרידא סגי בע"מ ונמצא דלפ"ז נמצינו למידין מיהא דע"ח עדיפא מע"מ מדמהני בשטרות ע"ח ולא ע"מ א"כ לפ"ז כ"ש דבגיטין היכא דאיכא ע"ח לא בעינן ע"מ כסברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דהא גיטין יליף מדבר דבר מממון. משא"כ למאי דקי"ל הלכתא כר"א אף בשטרות דבע"מ סגי וע"כ דקרא וכתוב בספר וחתום עצה טובה קמ"ל כפרש"י לקמן וכדאיתא ר"פ ג"פ א"כ לעולם דעיקר דבר דבר אע"מ קאי בין בגיטין בין בשטרות ומש"ה צריך ליזהר כנ"ל בכוונת התוס' ולקמן נבאר שיטת כל אחד לפי דרכו בעזה"י:

בא"ד אבל לר"מ ניחא וצ"ל דבמשולשין איירי כו' עכ"ל. ולכאורה שפת יתר הוא ואין כאן מקומו ולענ"ד דבלא"ה לא הוי מצי לאקשויי לשיטת הרי"ף אליבא דר"א דל ע"מ בע"ח סגי דאיכא למימר כיון דלר"א ע"מ עיקר אף בממון וחכמים תקנו ע"ח דמהני לחוד א"כ עכ"פ בעינן מיהא שיהא מוכח מתוכו דבלא"ה פסול אף בדיעבד דאין דבר שבערוה פחות מב' דיליף דבר דבר מממון וכל שאין מוכח מתוכו לא חשיב כע"מ משא"כ לר"מ אפשר דלא בעינן מוכח מתוכו כיון דעיקר קרא דוכתב על ע"ח קאי ומדאורייתא היא מהיכא תיתי לן שיהא מוכח מתוכו על זה כתבו דבפרק כל הגט מוכח דלר"מ בעינן מוכח מתוכו וא"כ ע"כ אף למאי דאוקמי כר"מ צ"ל דבמשולשין איירי א"כ הדרא קושיא לדוכתא אי ס"ד דר"א סגי בע"ח לחוד אמאי לא מוקי לה כר"א ובמשולשין אע"כ דבעינן לר"א לעולם ע"מ דוקא וק"ל:

בד"ה ומ"ס כו' וטעמא דר"א כו' עכ"ל. פירוש דאי ס"ד דאף לדעת המקשה ע"כ דר"א פליג וסובר דהני נמי לא שכיחי ושייך פלוגתא בכה"ג אי סמוכים ומובלעים שכיחי או לא א"כ מהיכא תיתי ליה דת"ק ור"ג פליגי בדרבה ורבא כיון דאיכא למימר דאינהו נמי פליגי אי סמוכים שכיחי או לא אע"כ דלסברת המקשה לא שייך פלוגתא בכה"ג וטעמא

דר"א ע"כ משום שלא תחלוק ובזה א"ש נמי דכיון שכן סברת המקשה אליבא דר"א התרצן נמי השיב לו כן והניח סברתו בזה להשוות לדעת המקשה בטעמא דר"א כנ"ל כוונת התוס' וכוונתי בזה לדעת מהר"מ ז"ל וק"ל:

דף ד:

רש"י בד"ה לא צריך ואע"ג דאין בקיאין לשמה כו' עכ"ל. הא דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דלרבא נמי ס"ל דבני מד"ה אין בקיאין לשמה אלא דלא איכפת לן ולא ניחא ליה לומר דרבא סובר דבני מד"ה בקיאין לשמה אלא מסוגיא דהכא גופא מוכח כן כיון דעכשיו ס"ד דעיקר דיוקא דמתניתין לאשמעינן באותו מדינה במד"ה א"צ ואי ס"ד דאינהו נמי בקיאין א"כ מהיכא תיתי דצריך דאיצטריך לאשמעינן דלא אע"כ דלרבא נמי אין בקיאין וקמ"ל דאפי' הכי א"צ לומר דלא איכפת לן כיון דרובא דרובא בקיאין וסתם ספרי דדייני כו' וק"ל:

תוספות בד"ה אלא אימא כו' וא"ת ואמאי נקט כו' עכ"ל. פי' דעכשיו סברי התוס' דלא שייך כלל למיטעי ולאוקמי טעמא דמתני' משום תרי טעמי אלא אי משום לשמה לחוד או משום לקיימו לחוד וא"כ קשיא להו דליתני המביא גט באותה מדינה במ"ה צריך וממילא ידעינן דע"כ טעמא משום לשמה ולא משום קיום וא"כ פשיטא דבא"י א"צ וע"ז תירצו דודאי עכשיו נמי ס"ד דאיכא למיטעי ולאוקמי משום תרי טעמי ואיצטריך לאשמעי' דלא אלא משום לשמה לחוד וק"ל:

גמרא אי מההיא הוא ה"מ דיעבד. וקשיא לי אמאי לא קאמר להיפך דקושטא דמילתא הכי הוא לרבה דמשום לשמה בעינן אפי' בדיעבד והיינו במ"ה או במוליך ממ"ה לא"י אבל משום לקיימו לא בעינן דיעבד אבל לכתחילה צריך והיינו דוקא דממדינה למדינה בא"י צריך לכתחילה וסיפא קתני דבאותה מדינה בא"י א"צ אפילו לכתחילה ועוד קשה דלפ"ז נמי לא הוי צ"ל בסמוך דרבה אית ליה דרבא מחמת קושיא דרשב"ג דמצריך מהגמוניא להגמוניא במקפידין והיינו ע"כ משום טעמא דלקיימו ולמאי דפרישית לא הוי קשה מידי די"ל דהא דמצריך רשב"ג היינו לכתחילה משום לקיימו כדפרישית. מיהו בזה יש ליישב בדוחק דמשמע ליה בפשיטות דרשב"ג אמילתא דת"ק קאי דמצריך במ"ה והיינו אפילו בדיעבד ומדקאמר רשב"ג אפילו מהגמוניא להגמוניא משמע דהיינו בהאי גוונא גופא אפילו דיעבד אבל הכא דלא סליק אדעתיה הא דרשב"ג ודאי קשה וצ"ע:

בד"ה אי מההיא כו' פירש בקונטרס כו' ופי' כן משום דאסיפא וכו' עכ"ל. ויש לתמוה דהא לרש"י בלא"ה א"א לפ' דאסיפא קאי דהא לפירושו לק"מ מסיפא דאיכא למידחי

דבאותה מדינה עצמה קאי ואף שהתוספות לא רצו לפרש כן כמ"ש מהרש"א ז"ל מ"מ כיון שרש"י ז"ל פי' כן להדיא בד"ה ואיכא דמותיב א"כ למה נדחקו התוס' בכוונתו ונראה דבאמת לא דקדקו התוס' ממה שלא רצה רש"י לפרש דאי מההיא קאי אסיפא דודאי א"א לו לפרש כן לפי שיטתו אלא עיקר דיוקא דהתוס' על לשון רש"י ז"ל שלא היה לו לפרש כלום על ל' אי מההיא כיון דעכ"פ מיתרצא שפיר קושית המקשה בכל הצדדים דלעולם איצטריכו תרי בבי דמתני' דמכל חדא וחדא נימא דהיינו דיעבד דוקא לכן הוצרכו תוס' לפ' בכוונת רש"י דבסיפא לחודא לא שייך למימר דאדיעבד קאי אלא דמ"מ אין להקשות א"כ ליתני בבא דסיפא לחוד דהא לפי שיטת רש"י לא שייך כלל לומר דליתני בבא דסיפא לחוד דאיכא למימר דבאותה מדינה קאי ודו"ק:

בא"ד אבל עוד קשה דאמר ברפ"ב ופריך בגמרא תנינא חדא זימנא כו' עכ"ל. כוונתם דלפ"ז קשיא נמי לרבה אליבא דמסקנא מתני' דפ"ב אמאי איצטריך דהא מהני תרי בבי דמתני' דרפ"ק ידעינן דע"כ במ"ה צריך אפילו בדיעבד דאלת"ה אלא דוקא לכתחילה א"כ אמאי איצטריכו תרי בבי למעוטי א"י וע"ז תירצו שפיר דודאי אי הוי קתני חד בבא ברפ"ק ה"א דבמ"ה צריך בדיעבד אבל בא"י דיעבד א"צ אבל לכתחילה צריך לכך אשמעינן אידך בבא דפ"ק דבא"י אף לכתחילה א"צ ועכשיו איכא למיטעי איפכא דבא"י לכתחילה א"צ ובמ"ה צריך לכתחילה ולא דיעבד קמ"ל מתני' דבפ"ב. אבל קשיא לי דמאי קשיא להו להתוס' מעיקרא דהא בלא"ה איצטריך מתני' דבפ"ב דבלא"ה הו"א הא דפסול בדיעבד אליבא דרב' היינו כשלא אמר כלום לא בפ"נ ולא בפנ"ח אבל אם אמר בפ"נ לחוד הו"א דכשר בדיעבד דלא בעינן כתיבה לשמה בדיעבד וכר"מ דהא לא ידעינן דלא מצריך ר"מ אף לכתחלה אלא ממימרא דאמוראי ולאחלופי הא לא חיישינן קמ"ל דאפ"ה פסול וכר"א וכן להיפוך דה"א כשאמר בפ"נ לחוד אף לר"א כשר דיעבד ולא חשיב כמזוייף מתוכו קמ"ל דאפ"ה פסול דהו"ל מזוייף מתוכו ולכאורה יש ליישב ע"פ מאי דפרישית לעיל דלמסקנא דרבה אית ליה לקיימו אפילו בדיעבד מדמצריך רשב"ג מהגמוניא כו' כמו מד"ה לת"ק וא"כ שמעינן מהאי בבא דע"כ משום טעמא דלקיימו לחוד פסול בדיעבד כמ"ש וא"כ מקשו תוס' שפיר דלא ליתני ברפ"ב האי בבא דכשאמר בפ"נ ולא בפני נחתם דפסול דהא ממילתא דרשב"ג ידעינן דפסול דיעבד לטעמא דלקיימו מיהא לענין בפני נחתם. אבל זה דוחק דודאי לקמן בשמעתין א"ש דמקשה בפשיטות לרבה מדרשב"ג ולא מצי למימר דרשב"ג פליג את"ק בטעמא דלקיימו דלת"ק לית ליה דאכתי מקשה שפיר מנ"ל לרבה גופא דפליגי בהאי טעמא ואדרבא כיון דמצינו מיהא דרבן שב"ג אית ליה טעמא דלקיימו דלמא ת"ק נמי הכי ס"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן

משא"כ לענין דיוקא דמתני' לא שייך לומר כן די"ל דהא גופא קמ"ל במתני' דפ"ב דלא תימא דרשב"ג פליג את"ק או שנאמר דרשב"ג לא מצריך בדיעבד אלא כשלא אמר אף בפני נחתם משום דטעמא דלקיימו ודאי שייך אף בדיעבד אבל אי אמר בפני נחתם ולא בפ"נ הוי אמינא דאף לרשב"ג כשר מיהא דיעבד כמו במדינת הים משום דלא חיישו משום כתיבה לשמה בדיעבד דכרבי מאיר ס"ל וסובר דמצריך מיהא לכתחלה אי לאו דר"נ אבל הת"ק גופא ה"א דכר"א ס"ל ואדרבה אם לא אמר בפני נכתב פסול בדיעבד אבל כשאמר בפ"נ ולא בפני נחתם ה"א דכשר דיעבד וס"ד אמינא דלא חשיב כמזוייף מתוכו קמ"ל בפ"ב דכל שלא אמר דווקא שניהם כאחד פסול בכל עניין אף דיעבד וצ"ע ודו"ק:

בד"ה וא"ר יצחק כו' בלא ר' יצחק נמי יש להוכיח כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב דבלא ר' יצחק לא מצי לאקשויי דאיכא למימר להיפך מדקאמר רשב"ג מהגמוניא להגמוניא אלמא דלא שכיחי שיירות בכה"ג ואפ"ה משמע דת"ק דרשב"ג סובר מהגמוניא להגמוניא לא צריך וע"כ היינו משום דלית ליה כלל טעמא דלקיימו אלא משום לשמה וא"כ הוי מילתא דרבה כתנאי ומש"ה מייתי דרבי יצחק דרשב"ג מיירי בעיר אחד של שני הגמונים וא"כ אפי' ת"ק דפליג בהא היינו שסובר דבקפידא כי האי שהיא לפי שעה לא חיישינן ולא עדיפי מחירום דיהודא וגליל אבל בעיקר טעמא דלקיימו מודה ליה דאפושי פלוגתא לא מפשינן וק"ל:

בד"ה רבה אית ליה דרבא וא"ת אמאי צריך לרבה בפ"נ כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דילמא בא"י דלא שייך לשמה מהני באמת ידענו וצריך בפ"נ משום אחלופי ודוקא במדינת הים ס"ל לרבה דלא חיישינן לאחלופי כיון דהתם איכא היכר דידענו לא מהני משום לשמה עכ"ל. ולפי מאי דקשיא ליה למהרש"א ז"ל תירוצו הוא דוחק גדול דהא איכא למימר דמתני' דפ"ב דקאמר ידענו לא מהני היינו משום דבמדינת הים קאי להדיא והתם בעינן לשמה אמנם כל עיקר קושיית מהרש"א ז"ל היינו לפי שיטתו שפי' כוונת התוס' לעיל דף ג' בד"ה הכא בפני וכו' דטעמא דידענו לא מהני היינו משום לשמה משא"כ לפי שיטתי שכתבתי שם דאף בלשמה נמי מצינן למימר דידענו מהני והיינו כשאומר ידעתי שנכתב לשמה אלא הא דקאמר רבה דידעתי לא מהני היינו משום דלענין לשמה דייק טפי כשאומר בפני ועיקר דיוקא דרבה מדקתני בפ"ב דידענו לא מהני אפילו בשנים המעידים על הקיום אלמא דטעמא לאו משום קיום לחוד אלא משום לשמה ובאמת אי אמרי תרי ידענו שנכתב ונחתם לשמה ודאי מהני אף לרבה דמזה לא איירי מתני' דפ"ב וא"כ לפ"ז אין כאן מקום לקושית מהרש"א דשפיר הקשו התוס' דכיון דבא"י

לא שייך כלל לשמה אמאי צריך בפני נכתב דהא לא שייך לחוש לאחלופי כיון דבא"י נמי לא מהני ידענו דמ"ש כנ"ל ברור ודו"ק:

דף ה.

תוספות בד"ה אילימא חרש ולא בעי למימר כגון אלם כו' דא"כ הו"ל למימר ולא אמר עכ"ל. ואין להקשות לפי' על המשנה גופא אליבא דרבה אמאי לא קתני באמת ולא אמר דהוי רבותא טפי וליכא למימר דבאמת דיכול לומר ולא אמר לא מהני קיום חותמיו כיון דמעיקרא לא נעשה כתיקון חכמים שלא נכתב בפני השליח שהרי כל הפוסקים כתבו להדיא דבכל ענין מהני קיום חותמיו אלא דיש לומר דזה לא משמע שום רבותא דמהני קיום חותמיו דמלתא דפשיטא היא כמו שאבאר בסמוך בלשון הגמרא אלא עיקר הרבותא דמתני' דבעינן מיהא קיום חותמיו וכשלא נתקיים אסורה לינשא דס"ד אמינא דכיון שאינו יכול לומר דהיינו בפקח ונתחרש א"כ הגט נעשה כתיקון חכמים שנכתב ונחתם לפני השליח דסתמא דמילתא הכי הוא אלא דמעכשיו אינו יכול לומר והוה אמינא שדינו בזה לגמרי כא"י דמותרת לינשא בלא קיום דאוקמוה אדאורייתא דלא חיישינן לזיוף וה"נ בפקח ונתחרש כיון דלא אפשר אוקמוה אדאורייתא אף במדינת הים קמ"ל מתני' דבעי דוקא קיום חותמיו משום דבמדינת הים לא פלוג רבנן אלא דלפ"ז קשיא לי על מ"ש מהרש"א ז"ל דהא דמייתי הש"ס הכא אוקימתא דפקח ונתחרש היינו משום דבלא"ה לא מצי לאקשויי לרבה דאיכא לאוקמי באלם ואפ"ה יכול להעיד מתוך הכתב שנכתב ונחתם לשמה אבל לענין קיום לא מהני מתוך הכתב דמפיהם ולא מפי כתבם וקיום השטר עדות גמור בעינן כדמצינן לקמן דבעינן שלש' וא"כ לא קשה מידי לרבה אבל לבתר דמוקמינן בפקח ונתחרש והתם ודאי אינו יכול להעיד מתוך הכתב דלאו בר דעת הוא א"כ מקשה שפיר אלו תמצית דבריו והדברים ראויין למי שאמרן אלא דלפמ"ש יש להקשות א"כ עכשיו נמי מאי מקשה לרבה מדרב יוסף דילמא רבה גופא מוקי למתני' באלם והא דלא קתני ולא אמר היינו משום דא"כ ה"א דדוקא איירי בשליח שלא ראה כתיבת הגט דבכה"ג לחוד איירי מתני' דבעינן קיום חותמיו וכיון שלא נעשה הגט כתיקון חכמים מש"ה החמירו לאוסרה לינשא בלא עידי קיום דאל"כ מאי הועילו חכמים בתקנתן אבל באלם שראה כתיבת הגט סד"א דכיון שנעשה כתיקון חכמים אלא דלענין אמירה פומיה הוא דכאיב ליה הוי אמינא דלא בעי קיום חותמיו ואוקמוה אדאורייתא כמו בא"י דמותר לינשא בלא קיום קמ"ל דלא ואם נפשך לומר דבאלם מעיקרו נמי לא נעשה כתיקון חכמים כיון שאינו יכול להעיד על קיום חותמיו

ופשיטא דבעינן קיום חותמיו אפ"ה איכא לאוקמי שפיר שהבעל מסר הגט לידו כשהיה פקח וראה כתיבת הגט וחתימתו ואח"כ נעשה אלם וקמ"ל דאפ"ה בעינן קיום חותמיו אע"ג דנעשה בהכשר גמור וכגון שמעיד מתוך הכתב לענין לשמה ואכתי מאי מקשה לרבה ויש ליישב בדוחק וצ"ע ובסמוך אכתוב ישוב אחר על לשון הש"ס מיהו מלשון הש"ך בח"מ סי' מ"ו משמע שלענין קיום שטרות נמי מהני באלם מתוך הכתב והבית שמואל סי' קמ"א חולק ע"ש וגם הר"ן ז"ל נראה כמסופק בזה ע"ש:

גמרא לרבא ניחא לרבה קשיא. יש לדקדק מאי קושיא דילמא כיון דרבה אית ליה דרבא א"כ לעולם משום טעמא דלשמה לא מיפסל כלל בדיעבד ולא פליג רבה עליה דרבא אלא בהא מילתא לחוד דבאתיוהו בי תרי ובאותה מדינה במדינת הים בעינן מיהא לכתחילה אבל בדיעבד לא מיפסל אלא משום טעמא דלקיימו והא דתנן בפ"ב אמר בפ"נ ולא אמר בפני נכתב פסול היינו משום אחלופי וסובר רבה לגמרי כרבא דידענו מהני ואין להקשות א"כ רבה מ"ט לא אמר כרבא כמו שכתבו התוס' לעיל (הנה מצאתי להרמב"ן ז"ל בס' מלחמות פרק כל הגט שכתב כן דלמסקנא דרבה אית דרבא תו לא שייך להקשות רבה מ"ט לא אמר כרבא וא"כ רבה נמי חייש לאיחלופי) דנראה פשוט דלא שייך להקשות כן אלא למאי דס"ד מעיקרא דרבה מיקל לענין ממדינה למדינה בא"י וא"כ מוכרח לומר דדייק הכי ממתני' דלא חיישינן לאחלופי וכן למאי דמסקינן דאירי לאחר שלמדו נמי שייך להקשות שפיר דמנ"ל לרבה דגזרינן כה"ג וכן למאי דמסקינן דפסול בדיעבד משום טעמא דלשמה פשיטא דשייך להקשות מנ"ל לרבה הא מילתא דהא רוב בקיאין הם ומהיכי תיתי לחוש בדיעבד למיעוט' דמיעוטא אע"כ דסובר דידענו לא מהני ולא שייך לאחלופי וע"כ הא דפסול במתני' דלקמן באמר בפני נחתם ולא בפני נכתב היינו משום לשמה אבל היא גופא קשיא לן דילמא רבה גופא מודה דכולה מילתא משום לקיימו וסובר לגמרי כרבא ולא פליג עליה אלא לענין דלכתחילה חיישינן לטעמא דלשמה ונלע"ד דמש"ה מייתי הש"ס הא אוקימתא דפקח ונתחרש והיינו כמו שכתבו התוספות דע"כ הכי הוא מדלא קתני ולא אמר וא"כ מקשה הש"ס שפיר דאי ס"ד דלא מיפסל משום טעמא דלשמה א"כ תקשי מתני' גופא הו"ל למיתני ולא אמר לאשמעי' רבותא היא גופא דאפילו כשלא ראה כלל הכתיבה לשמה ולא נעשה כתיקון חכמים כשר בדיעבד אלא ע"כ דפסול לרבה א"כ קשה ממה נפשך וזה כפירוש רבינו תם בסמוך. ועי"ל דאי לאו אוקימתא דפקח ונתחרש הוי מצי לאוקמי כשניסת כדלקמן בסמוך אבל מדאוקמי בפקח ונתחרש מקשה שפיר דאי כשניסת הו"ל למימר ולא אמר ודו"ק:

שם פקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא היא כו' הא דלא מוקי לה בהאי טעמא גופא אף קודם שלמדו ואפ"ה כשר לרבה כיון דרוב בקיאין הם ורבנן הוא דגזרו לחוש למיעוטא לפרש"י ולשיטת התוס' משום לעז בעלמא וא"כ י"ל דבמילתא דלא שכיח לא גזרו כלל וסמכינן ארובא אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי בעי קיום חותמיו ואמאי לא מוקי אדאורייתא במלתא דלא שכיחא דהא מדאורייתא לא חיישינן כלל לזיוף דהא בא"י מותרת להינשא בלא קיום כיון שאין עוררים אע"כ דלא פלוג רבנן אבל לענין לאחר שלמדו א"ש דהוי כמו גזירה לגזירה ולא גזרו במילתא דלא שכיחא ודו"ק:

שם הא אשה דלא שכיחא ותנן האשה שהביאה גיטה כו' וליכא לאוקמי לרבה נמי משום קיום חותמיו דהא מסתמא דומיא דמתניתין דרישא איירי דלרבה איירי אף באותה מדינה משא"כ לרבא כולהו פירקין לא איירי אלא ממדינה למדינה וכן מצאתי ג"כ בחידושי מהר"ם שי"ף ז"ל ודו"ק:

גמרא תא שמע המביא גט כו' ולא אמר כו' לרבא ניחא לרבה קשיא. והקשה בני הנבון כמ' בערוש שי' דלשיטת מהרש"א לעיל דבאלם יכול להגיד ע"פ כתב לענין לשמה ולא לענין קיום חותמיו וא"כ מאי מקשה הכא לרבה שהרי כתבו התוס' לעיל גבי ואינו יכול דליכא לאוקמי באלם דא"כ הו"ל למימר ולא אמר וא"כ הכא דקתני ולא אמר דילמא איירי באלם וא"ש דאם נתקיים בחותמיו כשר והיינו שהאלם מגיד בכתב לענין לשמה ואם לא נתקיים פסול וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה אי הכי כו' ולקמן מפרש א"ה חד נמי ליבעי שמואל כו' עכ"ל. כוונתם דבשלמא לרבא הא דבעי שמואל מרב הונא שנים שהביאו היינו דהיא גופא מיבעי ליה לשמואל אי חיישינן לטעמא דלשמה ואפי' שנים צריכין או לא חיישינן אלא משום לקיימו ושנים אין צריכין ופשיט ליה כרבא משא"כ לרבה ע"כ עיקר האיבעיא הוי אי גזרינן לאחר שלמדו או לא ופשיט ליה דלא גזרינן וא"כ מקשה הש"ס חד נמי ליבעי וק"ל ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל:

בא"ד דהא לקמן בפ"ב משמע דכיון דאיתקן כו' זה יבואר שם לקמן בעזה"י:

בד"ה כשניסת והא דתניא לקמן כו' הולד ממזר היינו כשלא נתקיים עכ"ל. הא דמקשו בפשיטות מהא דאמרינן הולד ממזר אע"ג דהא מלתא לר"מ לחוד שמעינן לה ורבנן פליגי עליה ותוס' כתבו לקמן דף פ' דלא קי"ל בהא כר"מ מיהו סברי התוספות דע"כ לא פליגי רבנן אלא דאין הולד ממזר אבל בהא מודו דאם ניסת תצא וכמו שאפרש בלשונם בד"ה כיצד יעשה וע"ז כתבו דהיינו כשלא נתקיים מיהו מפשט לשונם מבואר דלר"מ נמי אם נתקיים אף לאחר שניסת כשר ואע"ג דלקמן בד"ה כיצד יעשה כתבו דלר' מאיר

לא מהני ליטלו ממנה ולחזור וליתן כו' לאחר שניסת כיון דכל הדרכים האלו בה מ"מ יש לחלק דדוקא ליטול ולחזור וליתן לא מהני לר"מ כיון דכבר ניסת באיסור שנשתנה הגט ממטבע שטבעו חכמים משא"כ אם נתקיים בחותמיו איגלאי מלתא למפרע שלא נשתנה המטבע דמעיקרא כך תקנו חכמים דבדידה תליא מילתא ומשום לתא דידה תקנו בפ"נ שלא תצטרך ליזקק לעדים אבל אם אמרה אי אפשי בתקנה זו אלא שיתקיים בחותמיו פשיטא דאין צ"ל בפ"נ כו' ועיין מ"ש עוד לקמן בד"ה כיצד יעשה:

גמרא וטעמא מאי דאתא בעל ומערער. ויש לדקדק היאך מצי לערער הא לאחר שלמדו איירי והו"ל כא"י דלא מהני ערעור דהבעל לענין שלא לשמה אלא משום גזירה בעלמא מצריך רבה לענין לשמה שמא יחזור דבר לקלקולו א"כ לא שייך מיהא ערעור הבעל וצ"ע:

דף ה:

גמרא תסתיים דריב"ל הוא דקאמר לפי שאין בקיאין וכו' ותסברא ופירש"י ותוס' דלא גרסינן ותסברא ואי גרסינן לאו לאורועי תסתיים קאתי. וקשיא לי' דהא מצינן למימר דלבתר דמסקינן דאינש אחרינא הוי בהדיה א"כ מצינן למימר לעולם ריב"ל כרבא ס"ל ורבא גופא מודה דקודם שלמדו צריך נמי לומר בפ"נ משום לשמה ולא פליג עליה דרבה אלא במה שמצריך רבה באתיוה בי תרי וכן באותה מדינה במדינת הים אף לאחר שלמדו דגזרינן שמא יחזור לקלקולו ורבא לא גזר אבל קודם שלמדו איפשר דמודה דצריך אף באתיוה בי תרי וא"כ אתי שפיר דרבי יהושע בן לוי נמי כרבא ס"ל ומש"ה קאמר לא אמרו דצריך אף באתיוה בי תרי אלא בדורות ראשונים כו' וממאי דאמרינן לעיל דרבא לא ס"ל טעמא דלשמה דא"כ ליתני בפ"נ לשמה ולא חייש לגייז ליכא למידק דלאו רבא גופא מסיק הכי אלא סתמא דתלמודא משום קושיא דרבא מאי טעמא לא אמר כרבה אבל עכשיו דמסקינן דרבה לא איירי אלא לאחר שלמדו א"כ תו לא שייך להקשות רבא מ"ט לא אמר כרבה דמה"ט גופא לא אמר כרבה דלא משמע ליה לגזור שמא יחזור לקלקולו ועוד דאפשר דקושטא דמילתא קודם שלמדו היה צריך לומר בפני נכתב לשמה כמ"ש לעיל בשם הירושלמי אלא דמתניתין איירי לאחר שלמדו ויש ליישב דע"כ דמאן דאית ליה גזירה דלשמה ע"כ דגזיר נמי אף לאחר שלמדו שמא יחזור כו' דאלת"ה א"כ תקשי ליה מתני' דמביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב דקתני יתקיים בחותמיו ואמאי הא אכתי חיישינן משום לשמה אע"כ דלאחר שלמדו מוקי לה וא"כ תקשי אפילו יכול נמי פירוש וא"כ אמאי קתני ואינו יכול לומר ליתני ולא אמר כדפרישית לעיל אלא

ע"כ דביכול גזרינן שמא יחזור וא"כ לפ"ז כיון דרבא ע"כ ליה ליה גזירה שמא יחזור ע"כ היינו משום דקודם שלמדו נמי לא צריך וא"כ ע"כ רבי יהושע בן לוי לא ס"ל כרבא אלא כרבה ומשום דתרי דמייתי גיטא לא שכיח ודו"ק:

רש"י בד"ה לפי שאין בקיאין הלכך בתרי סגי דלהוי סהדי דאמר שליח בפני נכתב כו' עכ"ל. ואע"ג דבכה"ג הוי עד מפי עד לא איכפת לן כיון דקושטא דמילתא רוב בקיאין הן ותו לא מיקרי איתחזק איסורא כמ"ש לעיל באריכות וא"כ מדינא ע"א נאמן באיסורין ומש"ה האשה עצמה נאמנת לומר בפני נכתב לשמה וא"כ עד מפי עד נמי כשר כדאיפסק הילכתא בפ' כל פס"ה דעד מפי עד כשר בבכור וה"ה לכל איסורין שהאשה כשרה לה ולפ"ז הא דבעינן הכא תרי ולא סגי בחד היינו משום דמדינא היכא דאתא בעל בסוף ומערער שלא נכתב לשמה תו לא מהימן העד הראשון כמ"ש לעיל באריכות מדקדוק לשון רש"י ז"ל שכתב דהו"ל כחד לגבי חד אלא דחכמים האמינו לשליח כתרי כיון דמעיקרא מידק דייק כדאמרינן לעיל בגמ' דמשום שמסר לה בפני שנים או שלשה דייק מעיקרא וא"כ מה"ט גופא צריך למסרו בפני שנים דאל"כ לא הוי דייק מעיקרא וזה שסיים רש"י ז"ל בלשונו הצח ומצוחצח ואי אתא בעל ומערער לא משגחינן ביה והן הן הדברים שכתבתי זה ברור בכוונתו ואע"ג דלאחר שלמדו עסקינן וא"כ בלא"ה אין יכול הבעל לערער שלא נכתב לשמה כמו שאין יכול לערער בא"י מ"מ כיון דקודם שלמדו הוצרך ליתן בפני שנים התקנה לא זזה ממקומה דבזה נמי גזרינן שמא יחזור לקלקולו מיהו מה שהוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ולא ניחא ליה לפרש בפשיטות דבלא"ה צריך למסור בפני שנים שהן עידי מסירה ואין דבר שבערוה פחות משנים וכן משמע מלשון הירושלמי דמסיק אמילתא דר' יוחנן דקאמר בפני שנים כדי להחזיקה גרושה בפני שנים והנראה לכאורה מזה דרש"י ז"ל סובר כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבדאיכא עידי חתימה תו לא צריכין לעידי מסירה וכמ"ש לעיל בשמם ואבאר עוד בפרקים הבאים בע"ה ולישב לשון הירושלמי לשיטתו. אמנם באמת אין הכרע מלשון רש"י ז"ל דאיכא למימר דבאמת קושטא דמילתא בעינן שנים משום ע"מ ולא סגי בחד אלא שהוצרך רש"י לפרש דלא בעינן שלשה משום קבלת העדות לענין לשמה והיינו כדכתיבנא דלאו עדות גמור' היא וסגי בהני תרי עידי מסירה גופייהו שאמרו מפי השליח שנכתב לשמה כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה והא קי"ל דאין עד כו' דהא פשיטא דלא ס"ד מעיקרא דהכא הוי דאורייתא כו' עכ"ל. ולכאורה לולא דבריהם היה באפשרי לקיים הגירסא ולומר דמעיקרא ודאי הוי ס"ד דהכא מדאורייתא והיינו דס"ד כשיטת רבינו אביגדור כהן שכתבתי לעיל בשם

המרדכי ומהר"י קולון והבית שמואל סי' קמ"א וקמ"ב כתב שהיא שיטת רוב הפוסקים דהיכא דאיכא ערעור דמזוייף בודאי צריך קיום אף מדאורייתא נמצא דאף לפמ"ש התוספות בסוף פרק שני דכתובות דאף בשטוען מזוייף אפ"ה הוי מדרבנן מצינו למימר מיהו דמקשה הראשון היה סובר דכיון דמשום ערעור הבעל תקנו הוי מדאורייתא ולבתר דשני ליה דמדרבנן הוא והיינו כשיטת התוספות ולשיטת ר' אביגדור מיהא כיון דהשתא לא אתי ומערער לא הוי אלא מדרבנן כדאמרינן דמה"ט גופא האמינו לשליח כבי תרי אף בדאתא הבעל ומערער בסוף כמ"ש הבית שמואל ריש סי' קמ"ב ע"ש וא"כ הדר ומקשה דבדרבנן כ"ע מודו דנעשה דיין ולא משמע לתלמודא דבסברא זו גופא פליגי אי הוי בכה"ג דאורייתא או מדרבנן דא"כ לפלגו בקיום שטרות דעלמא כן נ"ל ליישב גירסא הישנה מיהו לקמן נבאר בעז"ה שאין דברי הבית שמואל מוכרחים שכתב שרוב הפוסקים סוברים כרבינו אביגדור ואדרבה סוגיא דשמעתין דלא כוותיה אלא כמ"ש מהר"י קולון שורש ע"ז ע"ש:

בד"ה כיצד יעשה כו' לרבנן שתנשא לכתחילה או אם נישאת שלא תצא עכ"ל. נראה מזה דפשיטא להו דכשלא אמר כלל בפני נכתב ובפנ"ח ולא נתקיים בחותמיו אם ניסת תצא והיא שיטת הרי"ף ז"ל. והגאונים לא כתבו כן אלא דבכל ענין ליכא אלא פסול דרבנן ואם ניסת לא תצא וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא בפ' ז' מהלכות גירושין ובדוכתי טובא והרא"ש והר"ן בפרק המגרש גבי ג' גיטין פסולין הביאו לשון רבינו האי גאון ושיטת הרי"ף ז"ל נחלק עליו ע"ש ובירושלמי מצאתי דפלוגתא דרבי ורבנן הא דר' סובר תצא ולא הודו לו חכמים א"כ משמע דהלכתא כר' מחבירו ולא מחביריו והיינו כפסק הרמב"ם ז"ל מיהו לכאורה נראה דהא דפשיטא להו להתוס' דכשלא אמר בפני נכתב אם נישאת תצא הוא מוכרח מסוגיא דשמעתין דהא רבה מוקי לעיל לברייתא דאם נתקיים בחותמיו כשר דהיינו כשניסת ולאחר שלמדו וא"כ מדקתני סיפא ואם לאו פסול משמע להדיא דכשניסת אומר דתצא וא"כ מדרבה נשמע לרבא דתצא אם לא אמר ולא נתקיים דהא לא מצינו דמיקל רבא בטעמיה דלקיימו טפי מרבה ואפושי פלוגתא לא מפשינן והתמיה קיימת על רבינו האי גאון שהביא סיוע לדבריו מהא דמוקי רבה דלאחר שלמדו פסול וכשניסת לא תצא א"כ ה"ה לכל פסולי דרבנן וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ' המגרש בשמו ולפמ"ש מוכח להיפך דהא עלה קתני ואם לאו פסול ואע"ג דפסולא דרבנן הוא דמדאורייתא א"צ קיום כמו בא"י ואפ"ה קתני דתצא וליכא למימר דהא דקתני ואם לאו פסול ותצא היינו בדאתא בעל ומערער וטוען שהגט מזוייף דבכה"ג אפילו בארץ ישראל תצא אם לא נתקיים. דהא הש"ס מסיק להדיא אההיא ברייתא גופא השתא בעל

לא קא מערער כו' משמע דאפ"ה פסול ותצא אם לא נתקיים וע"כ צריך לומר דרב האי גאון גופא מודה דחששא דמזוייף חמירא טובא ומש"ה אמרינן דתצא אם לא אמר ולא נתקיים וכמו שנבאר לקמן בעזה"י נמצא דלפמ"ש הרא"ש דהרי"ף נמי לא קאמר דתצא אלא במזוייף א"כ ליכא פלוגתא בין רבינו האי גאון ובין הרי"ף ז"ל ודו"ק. מיהו הרמב"ם כתב להדיא דכשלא אמר בפ"נ ולא נתקיים הגט פסול ומבואר שם בפרק י' מהלכות גיטין דכל היכא שכתב פסול אם ניסת לא תצא א"כ תקשי ליה סוגיא דתלמודא דמוקי לעיל כשניסת ועלה קתני ואם לאו פסול משמע דתצא והנראה בזה דהרמב"ם סובר דהא דמוקי רבה לעיל ברייתא כשניסת היינו משום דס"ל כר' מאיר דהו"ל משנה ממטבע שטבעו חכמים מש"ה קתני ואם לאו פסול ותצא והולד ממזר אבל אם נתקיים כשר אף לר' מאיר כמו שכתבתי לעיל דלא מיפסל לר' מאיר משום חששא דלשמה אם נישאת כיון דלאחר שלמדו איירי וכדמסיק הש"ס טעמא מאי דילמא אתא בעל ומערער כו' ודבר זה למדתי מל' חדושי הרשב"א שכתב דרבה נראה שסובר כר' מאיר בהא דכל המשנה ממטבע ויצא לו כן מהא דקאמר לעיל רבה אי מפשת ליה דבורא אתי למיגזי' והיינו כמ"ש רש"י שם דא"כ הוי משנה ממטבע כו' משמע מזה דרבה כר' מאיר ס"ל וא"כ כיון דרבא לא חייש למיגזייה משמע משום דלא ס"ל כר' מאיר בההיא דכל המשנה ולעולם לרבנן כל המשנה ממטבע לא תצא להרמב"ם ואף אם נאמר דהרמב"ם ז"ל לא נחית לאוקמי מילתא דרבה כר' מאיר מ"מ ע"כ צריך לומר כיון דרבה חייש למיגזייה ע"כ דס"ל דאי גייז הו"ל משנה ממטבע ואפי' רבנן סברי דתצא וכ"ש אם לא אמר כלל דתצא והא דמוקי כשניסת וכשר אם נתקיים היינו לאחר שלמדו וכשיטת רש"י דלא גרסינן ואב"א טעמא מאי ולא כגירסת ר"י בתוספות ד"ה איבעית אימא אבל רבא דלא חייש למיגזייה היינו משום דס"ל דרבנן לא ס"ל כלל כל המשנה ומש"ה סובר דבכל פסולי דרבנן אם ניסת לא תצא אבל מ"מ קשיא לי לשיטת הרמב"ם אמאי קאמרי חכמים אין הולד ממזר הו"ל למימר בהדיא לא תצא וליכא למימר דהכא איירי כשמערער הבעל ואומר מזוייף הוא ואפילו רבנן מודו דתצא הא ליתא דהא לרמב"ם ז"ל כשטוען הבעל מזוייף ולא נתקיים מודו רבנן דהולד ממזר וצריך עיון ודוק היטב:

בד"ה יטלנו וה"ה לאחר נתינה תוך כדי דיבור כו' עכ"ל. ואע"ג דקי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי לבר ממקדש ומגרש היינו לענין שאין יכול לחזור בו משא"כ לפרש דבריו ודאי מהני כמ"ש באריכות בפ' מרובה ומשום הכי מספקא ליה לר"י אי מהני כל זמן שעסוקין באותו ענין משום דבפ"נ עדיף אף מלפרש דבריו דהא סתמא לשמה קאי אלא

דמטבע חכמים כך הוא לומר בשעת נתינה וא"כ כל שעסוקין באותו ענין מיקרי שעת נתינה וק"ל:

רש"י בד"ה משום דלא אמר לה כו' והא גט כשר הוא ובפניו נכתב עכ"ל. פירוש שהרי רוצה לומר עכשיו בפ"נ ואמאי קאמר ר"מ דכל היכא שלא נטלו וחזר ונתנו ואומר בשעת נתינה דוקא הוי הולד ממזר דמ"ש סוף סוף אם אומר עכשיו נמי נימא דמידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה ולהימן כתרי אבל אם לא אמר כלל נראה דמשמע לרש"י דכי הא לא הוי מקשה הש"ס מידי לר"מ דמדינא י"ל דהוא ממזר מדרבנן דאצרכו קיום שטרות וכיון דהכא ע"כ בלא נתקיים מיירי אף לרבה דהא לאחר שלמדו מודה ר"מ דלא הוי ממזר משום לשמה אע"כ בלא נתקיים איירי וא"כ מ"ש מקיום שטרות דעלמא דאמרו רבנן דלא מהימן ואין כאן מקום לתמוה אם יסבור ר"מ בכה"ג דהוי ממזר מדרבנן מחשש זיוף דכבר תקנו דשטר או גט שלא נתקיים לאו כלום הוא וכ"ש דמצינן לר"מ דמחמיר בקיום שטרות שסובר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כמ"ש התוס' בריש מכילתין לכך נראה דעיקר הקושיא מ"ש אמר בשעת נתינה או לאח"כ כנ"ל ליישב ל' רש"י אף שמלשונו נראה קצת דאפילו בלא אמר כלל קשיא ליה אבל לא ידעתי ליישב לשון זה דכיון דלא אמר כלל היכי ידעינן שבפניו נכתב ועוד דידיעה זו אינו מעלה ואינו מוריד דעיקר הטעם דמהימן היינו משום דמידק דייק ואם רוצה לפרש דאף בלא"ה איכא למימר אוקי אדאורייתא דלא חיישינן לזיוף ולא הוי הולד ממזר אם כן למה לו לפרש שבפניו נכתב אפילו אם לא נכתב בפניו כשר מדאורייתא אלא על כרחך כוונתו למאי דפרישית ודוק היטב:

גמרא אתא לקמיה דר"א אמר ליה אפילו לא כתב אלא שיטה אחת לשמה וכו' הראב"ד ז"ל דקדק מכאן דהלכה כרבה דבעינן שהשליח יאמר שנכתב לשמה אמנם כן לענ"ד אין ראיה מכאן דאף למאי דקי"ל כרבא איהו גופא מודה דלכתחלה כיון שכבר תקנו שצריך לכתוב בפני השליח משום לקיימו א"כ צריך שידע שנכתב לשמה כמ"ש הפוסקים דע"מ גופא צריכין להיות בשעת כתיבה ולידע שכותב לשמה והיינו כמ"ש דאע"ג דרובא דרובא בקיאין אפ"ה לא סמכינן ארובא לכתחלה היכא דאפשר וה"נ כיון שכבר ניתקן שהשליח צריך להיות בשעת הכתיבה א"כ עליה רמיא וזה סיוע למ"ש בריש מכילתין ליישב לשון רש"י דממילא שיילינן ליה ע"ש ומכאן נתפשט המנהג בסדר גיטין לשאול לע"מ וכן לשליח אם נכתב לשמה ולא חיישינן שהוא כמוציא לעז על גיטין הראשונים ולמאי דפרישית אתי שפיר דמדינא צריך לשאול היכא דאפשר כנ"ל ועיין בחדושי הרשב"א באריכות ודו"ק:

דף ו.

גמרא אלא סופר פשיטא לא צריכא דנפק לשוקא וכו' יש לדקדק א"כ מ"ש דנקט האי מילתא בשליח המביא גט ממדינת הים דאפילו בא"י ובבעל הנותן גט לאשתו נמי שייך לאשמעינן הא מילתא דלא חיישינן להכי ובשלמא אליבא דרבה דאמר דבני מדינת הים אין בקיאין אתי שפיר דעיקר הרבותא דאע"ג די"ל שהסופר אינו בקי וכיון דנפק לשוקא יש לחוש טפי קמ"ל דלא וכן לפי' רש"י דלעיל דלרבא נמי אמרינן דאין בקיאין אלא דלא חיישינן א"כ הוי רבותא טפי משא"כ לפי' הרי"ף ז"ל שכתב להדיא דלרבא בקיאין א"כ מ"ש מדינת הים דנקט מיהו י"ל דבבעל הנותן גט ודאי לא שייך לחוש לשמו כשמו שהרי אין מגרשין נשותיהן בשני יוסף בן שמעון אלא זה בפני זה אלא בגט הבא ממרחקים אפשר דאיכא יוסף ב"ש אחר שם אלא דלא הוחזק והסופר הוא דטעה קמ"ל דאפ"ה לא חיישינן וק"ל:

שם בפרש"י בד"ה מתיבתא ישיבות קבועות אחת בסור' וא' בנהרדעא עכ"ל. ונראה שכיון באריכות לשונו ליישב קושיית התוספות שכתבו דלפרש"י לא מקשה הש"ס מידי ממתני' דאיירי קודם שבא רב לבבל. אמנם לענ"ד נראה דלק"מ דודאי מילתא דפשיטא היא דמיום שגלו החרש והמסגר לבבל לא פסקה ישיבה מהם כדמצינו בדוכתי טובא דדרשינן לא יסור שבט מיהודה וכו' אלו ראשי גליות שבבבל ואמרינן התם שבט והכא מחוקק ועוד שאף אם נאמר דלפעמים פסקו הישיבות בבבל מ"מ היו הת"ח עולין לא"י בכל עת כדאמרי' עלה הילל הבבלי עלה ר' חייא ובניו והרבה כיוצא בהם אלא דעיקר מימרא דרב היינו לענין שבכל מדינת בבל א"צ לומר בפ"נ במביא ממחוז למחוז והיינו כדפרש"י כיון דאתא רב לבבל שהיו שני ישיבות בסורא ובנהרדעא ובאמת דנהרדעא היינו מחוז בפני עצמו כדאמרינן בכתובות בבל וכל פרוודהא נהרדעא וכל פרוודהא ואעפ"כ היו שכיחים שיירות מחמת בני מתיבתא שעוברים תמיד מזו לזו וא"כ מקשה הש"ס שפיר דאי ס"ד דמשום דשכיחי מתיבתא מצויין לקיימו א"כ תקשי מתני' דהא מבבל לא"י אף בימי המשנה היו עוברים ושבי' בני מתיבתא לא"י הני סלקי והני נחתי ואפ"ה קתני דעכו כא"י ולא בבל אע"כ דהאי טעמא דשכיחי מתיבתא לאו כלום הוא משום דבגירסייהו טרידי וא"כ ממילא דה"ה בימי רב לענין בבל עצמו ממחוז למחוז כנ"ל נכון וברור ליישב לשון רש"י ועיין לקמן בסמוך גבי ר' אביתר וק"ל:

תוספות בד"ה בבל רב אמר כו' ממדינה למדינה בבבל פליגי כו' ומבבל לא"י נמי לא איירי דהיינו פלוגתא דר' אביתר ור"י בסמוך עכ"ל. ומשמע דלא ניחא להו לפרש דר' אביתר ור' יוסף פליגי בפלוגתא דרב ושמואל אלא מסתמא תרוייהו כרב ורב הונא ס"ל

דהלכה כרב באיסורא ורב יוסף נמי מודה דממדינה למדינה בבבל אין צריך אלא דלפ"ז לכאורה יש לתמוה טובא מאי מקשה בגמרא בסמוך ממתניתין דעכו כא"י לגיטין הא בבל דמרחקא לא ומאי קושיא הא פשטא דמתניתין דמעכו לצפון משמע דממדינת הים לא"י איירי ובכה"ג אפשר דרב גופא מודה דצריך דס"ל כר' יוסף לקמן מיהו יש ליישב לפמ"ש במשנתינו דלשיטת התוס' קשה סידור לשון המשנה דאפסיק בדברי רבנן בתראי בין פלוגתא דר' גמליאל ור"א ובין פלוגתא דר' יהודה ור"מ ומש"ה סבר המקשה דהכא דאתי לאשמעינן הא מילתא גופא דר"מ איירי נמי ממדינה למדינה דעלה קאי ומקשה שפיר כן נ"ל ועדיין צ"ע:

דף ו:

גמרא דאי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה. וכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו דמכאן מוכח להדיא דאף שהבעל טוען ברי שהוא מזוייף אפ"ה לא משגחינן ביה כיון שאמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ולפ"ז ודאי קשיא טובא על שיטת הסוברים דכל היכא דאיכא טענת ברי במזוייף לא אמרינן קיום שטרות מדרבנן הוא אלא מדאורייתא נמי צריך קיום והוא שיטת ר' אביגדור כהן בהגהות מרדכי דקידושין הובא במהרי"ק שורש ע"ד והש"ך ח"מ סי' מ"ו והבית שמואל א"ע סימן קמ"א וקמ"ב וכתב שהוא שיטת רוב הפוסקים וא"כ אמאי לא משגחינן הכא בערעור הבעל אי משום דהשליח אמר בפני נכתב הא לעיל אמרינן להדיא דהא דמהימן השליח כבי תרי היינו משום דמדאורייתא א"צ קיום ורבנן הוא דאצרוך ומשום עגונא הקילו משא"כ היכא דצריך קיום מדאורייתא לא שייך להאמינו כבי תרי מיהו מצינן למימר דהא דקאמר לעיל דהיינו משום דהאמינוהו רבנן בדרבנן דוקא היינו מקמי דהוי ס"ד טעמא דמעיקרא מידק דייק והוי סבר דלא הימנוהו לשליח אלא במקום שאין עוררים והיינו דקשיא ליה האי קולא חומרא היא אבל לבתר דמסיק טעמא דמידק דייק אפשר דאפילו בדאיכא עוררים דצריך קיום מדאורייתא אפ"ה ראו חכמים להאמין לשליח לבד היכא דמידק דייק והיינו משום תקנת עגונות סמכו אסברא זו אף במקום איסור דאורייתא כדאשכחן גבי ע"א בעגונא שמת בעלה וכמ"ש התוספות שם ביבמות ועוי"ל דלפמ"ש לעיל א"ש טפי דהא דקאמר דאי אתי בעל ומערער לא איירי כלל לענין שיטעון מזויף דהוא מילתא דלא שכיחא אלא שיטעון שנתנו לידו על תנאי ולא נתקיים או שלא הגיע לידו בתורת שליחות אלא שנפל ומצאו אע"ג דבכה"ג במקויים לא מהימן כמ"ש לעיל מ"מ יהא נאמן במגו דמזוייף אבל כיון שאמר השליח בפ"נ תו לא מהימן בשום ענין דהו"ל כמו מיגו במקום ע"א דלא אמרינן כל זה כתבתי

ליישב שיטת ר' אביגדור כהן והב"ש כתב ליישב בדרך אחר ולקמן בעז"ה גבי ערעור דבעל דף ט' נבאר עוד בזה דכל הפוסקים לא ס"ל כר' אביגדור כהן אלא בכל ענין א"צ קיום מדאורייתא אף בטוען מזוייף וא"כ א"ש דלא מהימן הבעל דהימנוהו רבנן לשליח בדרבנן משום דמידק דייק:

גמרא אמר לו ר' והלא כפר סיסאי כו' ותנן ר' מאיר אומר עכו כארץ ישראל. נראה דהאי ותנן ר' מאיר אומר לאו מדברי ר' אילעאי הם שאמר לפני ר' ישמעאל דהא ר' מאיר תלמידו של ר' ישמעאל הוי כדאיתא בפ"ק דערובין אלא דהכא סתמא דתלמודא אפסיק בדברי ר' אילעאי לפרש דבריו דהא דמתמה ר' אילעאי אר' ישמעאל היינו משום דאפי' רבנן דפליגי אר' מאיר לא מצינו אלא בעכו וכן הוא להדיא בתוספתא דגיטין:

שם א"ר יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא ועוד הא איהו דשלח וכו' וכתב בלא שירטוט וכו'. ויש לדקדק דמאי סלקא דעתיה דרב יוסף משום דכתב האי קרא בלא שירטוט אין לסמוך על הוראתו בשום דבר ועוד קשה יותר בהא דקאמר ליה אביי בסמוך אטו כל מאן דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא כו' ומ"ש דנקט הא דר' יצחק הא ברייתא נמי לא ידע דהא איהו כתב הרבה תיבות ומתניתא קתני דאין כותבין ואע"ג דמצינן כמה פעמים שלא היו בקיאים בברייתות מ"מ מ"ש דנקט דר"י טפי מברייתא. והנלע"ד משום דבלא"ה יש לדקדק מעיקרא מאי קשיא ליה לרב יוסף מאן לימא דר"א בר סמכא הוא הא טעמא קאמר כיון דאיכא רבי' דסלקי ונחתי אע"כ משום דקשיא ליה קושיא דר' ירמיה דלעיל דהא מתני' קתני דלא פליגי אלא בעכו דמקרבא אבל בבל דמרחקא טפי צריך לומר במביא משם לא"י וע"כ היינו משום דאע"ג דסלקי ונחתי חשיב אין מצויין לקיימו דבגרסייהו טרידי אלא דאיכא למידחי שמא בימי חכמי המשנה לא הוי שכיח דסלקי ונחתי דאע"ג שגם בימיהם היו ישיבות קבועות בבבל ובא"י כמ"ש אפ"ה לא שכיח דסלקי ונחתי משום דלאו שפיר עבדי לעגן נשותיהם וכפשטא דמימרא דר' אביתר דבני אדם העולים משם לכאן קיימו בנפשם ויתנו את הילד בזונה ולפרש"י ותוספות משמע בפשיטות דלאו שפיר עבדי מדדריש עלייהו האי קרא דאיירי בגנות אלא דבימי ר' אביתר עברי רבנן אהא מלתא וסלקי ונחתי ומש"ה אפשר דשפיר קאמר ר' אביתר דעכשיו דשכיחי א"צ לומר בפ"נ אבל מדקאמר ר' יוסף דחזי ליה לר' אביתר דכתב האי קרא בלא שירטוט א"כ משמע ליה דמלתא דפשיטא היא דלא טעי בהכי לכתוב פסוק שלם בלא שירטוט אע"כ דלאו לדרשא גמורה כתבי' אלא אדרבא ר' אביתר קאמר דבני אדם העולים משם לכאן שפיר עבדי שאינן חשים על בניהם ובנותיהם וכדמצינו בדרב אדא בר מתנא בפ' עושין פסין דקאמרה ליה איתתא ינוקא מאי איעבד

להו ואמר לה מי שלימו קורמי באגמא וא"כ י"ל דר' אביתר נמי בשבחן מדבר אלא הא דמייתי קרא דויתנו את הילד בזונה היינו לצחות הל' בעלמא ולא לדרשא דהתם לגנות והכא לשבח וכדמצינן זה הל' גופא להיפוך בפ' אעפ"י דאמר רבא לברי' זוגתך נזכרת דאין לו לחוש לעיגון אשתו כשהולך ללמוד כדאיתא שם להדיא ומהירושלמי שהביאו תוס' כאן נמי משמע דהיינו לשבח. וא"כ דלשבח הוא ודאי בימי חכמי המשנה נמי היו עושין כן דהוי שכיחי נמי מתיבתא הכא והתם כמ"ש לעיל דהתם שבט והכא מחוקק ואפ"ה משמע דמבבל לארץ ישראל דצריך מדלא פליגי אלא במביא מעכו וע"כ היינו משום דהני דסלקי ונחתי בגרסייהו טרידי וא"כ קשיא לר' אביתר ממ"נ וע"ז שני ליה אביי דלעולם ר' אביתר קאמר דלאו שפיר עבדי וא"כ לא קשיא מתני' דבימיהם לא סלקי ונחתי ומה"ט והא דכתב בלא שירטוט היינו משום דאף דמדמי להו להאי קרא דויתנו את הילד בזונה מ"מ לאו דרשא גמורה הוא דזונה דקרא היינו זונה ממש והכא בין לפרש"י ובין לפי' תוס' אין זה ענין לזונה ממש אלא דרך דוגמא וצחות הל' וכ"ש סיפא דקרא דהילדה מכרו ביין נמי דרך דוגמא בעלמא דאם נפרש שתיית היין אדברי תורה שנמשל ליין א"כ אין זה גנות אלא שבח וקרא לגנות איירי ור' אביתר נמי בגנותן מדבר ולדידיה צ"ל דסיפא דקרא לצחות הל' הוא וא"כ בפשטא דקרא לא כתב אלא שלש תיבות הראשונים דהיינו ויתנו את הילד ובזה סובר כברייתא דשלש כותבין וא"כ א"ש הא דקאמר אטו מאן דלא ידע הא דר' יצחק כן נראה לי ואף שהוא קצת דרך דרש לא מנעתי לפרש כן שהוא ענין קרוב לפשוטו ודו"ק ועי' מה שאכתוב בסמוך בשם הגאון מוהר"ר נפתלי:

תוספות בד"ה א"ר יצחק כו' מיהו בירושלמי וכו' דקאמר התם מהו לכתוב תרתי תלת מילי מן פסוקא עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמנא להו דבירושלמי איירי לענין שירטוט שלא נזכר שם בירושלמי כלל אי איירי בשרטוט וא"כ י"ל דהא דמיבעיא להו היינו משום דאסור לכתוב שום פסוק מן התורה אלא ספר שלם כדאמרינן לקמן פ' הנזקין אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בו ופרשת סוטה שבמקדש לא היה כותבין אלא בר"ת א"כ משמע דאפי' בשירטוט אסור לכתוב פסוק מן התורה ואע"ג דבימי אמוראים הותר הדבר היינו משום עת לעשות לה' הפרו תורתך והטעם שבימיהם נתרבה השכחה והתירו לכתוב כל דבר שהוא לצורך לימוד או הוראה משא"כ הנהו דמייתי בירושלמי לא היו כי אם אגרת שלומים בעלמא י"ל דמש"ה היו נזהרין לכתוב סירוגין ואפילו בספרי תפלות מצינו פלוגתא בהלכות שבת אי ניתן לכתוב ולהצילן מפני הדליקה ואף למאן דשרי היינו משום דבהנהו נמי שייך עת לעשות מה"ט גופא שנתרבה השכחה

ולאו כ"ע גמירי להתפלל שלא מן הכתב משא"כ בדבר שהוא שלא לצורך לא ידעתי מאי פשיטא להו לתוספות להתיר דהא בהדיא אמרינן כותבי ברכות כשורפי תורה והיינו מה"ט דלא ניתנו להציל מפני הדליקה כיון שלא ניתנו לכתוב מעיקרא וא"ל דלא אסור אלא בכתב אשורית והכא איירי בכתב אחר דא"כ שירטוט נמי לא צריך ואפשר דכמו שהתירו לכתוב בלא שירטוט כיון שהוא כותב רק לצחות הל' ה"ה שאין זה בכלל איסור דאין כותבין מגילה כו'. ולפ"ז אותן שכותבין בזמנינו איזה פסוקים על קלף קטן כגון שויתי ה' לנגדי תמיד ופסוק אש תוקד ומזמור אלקים יחננו כציור מנורה לא ידעתי רמז לדבר וקרוב הדבר לאיסור יותר מלהיתר שהן בכלל כותבי ברכות כו' ועבירה גוררת עבירה שכותבין כמה פעמים בלא שירטוט וצ"ע אם יש לקיים המנהג אף בשירטוט דהא איכא איסורא דאין כותבין מגילה כיון דלא שייך טעמא דשכחה בכה"ג וא"כ אין להתיר בזמנינו יותר מזמן חכמי המשנה שאסרו ע"י שכותבין כמה אזכרות ולא ניתנו להציל מפני הדליקה ואם התירו לכתוב קמיעין היינו משום סכנות נפשות ע"כ צ"ע.

אח"ז עיינתי בט"ז י"ד סי' רפ"ג שכתב ג"כ ענין כזה ומשמע דאסור ועדיין צ"ע:

שם בגמרא ועוד הא ר' אביתר דאסכים מרי' על ידיה דכתיב ותזנה כו' שמעתי בשם הגאון מוהר"ר נפתלי כ"ץ זצ"ל אב"ד דק"ק לובלין דמדמצינו דהסכים הקב"ה לדברי ר' אביתר שיש לדרוש לשון ותזנה מענין מזונות כפי' התוס' אע"ג דפשטא דקרא משמע ענין זנות א"כ שפיר מצינן לפרש נמי דרשא דויתנו את הילד בזונה דר' אביתר היינו מענין מזונות וכמ"ש התוספות ופשטיה דקרא מיהו זונה ממש וא"כ כתבו לצחות הל' ומש"ה כתב בלא שירטוט עכ"ל דברי פי חכם חן:

שם ר' אביתר אמר זבוב מצא לה ר' יונתן אמר נימא מצא לה. נלע"ד משום דפשטא דקרא אתא לאשמעינן שלא יטיל אדם אימה יתירה על אשתו וא"כ זה שהקפיד לפי פשטא דקרא היינו משום שמצא בה ערות דבר ומצוה לשנאותה ולגרשה כדאיתא סוף מכילתין ואף שאין עדים בדבר והיינו כעין דכתיב ותזנה עליו לשון עליו משמע שהוא לבדו ידע בדבר או דלאו זנות ממש היא אלא דבר מכוער והיינו לשון עליו כדאמרינן כשם שיש דיעות במאכל כך דיעות בנשים יש לך אדם שזבוב נופל בכוסו וזורק המאכל זו מדת פפוס כו' כדאיתא סוף מכילתין וא"כ ה"נ לר' אביתר אפילו דבר מכוער לא מצא בה דא"כ שפיר עביד שהקפיד אלא שהיה נועל הדלת עליה כפפוס והיינו דקאמר זבוב מצא על צד הדמיון או דבאמת כשם שיש דעתו במאכל כך דעתו באשתו להקפיד בדבר שאין דרכו להקפיד או נאמר דזבוב היינו זבוב ממש וסבר דשרי להקפיד בכה"ג דהא לב"ה שרי לגרשה בהקדיחה תבשילו ולר' יונתן אי הקדיחה תבשילו שפיר עביד דקי"ל

כב"ה אלא שנימא מצא לה וסבר דכה"ג נמי שרי להקפיד כיון דלר"ע מותר לגרש במצא אחרת נאה הימנה וזו שמצא נימא מאיסות' כדאמרי' בעלמא ויצא לך שם בגוים ביופיך שאין להם שיער בית ערוה ומש"ה הקפיד ובאמת לכתחלה אין לגרש ולהקפיד כה"ג כנ"ל דרך רמז וק"ל:

תוספות בד"ה ערבתם פי' בקונטרס עירובי חצירות ואין נראה אלא כמו שפירש בקונט' כו' דרישא בערובי תחומין כו' עכ"ל. ולפ"ז קשיא לשון רש"י אהדדי אמנם לענ"ד נראה ליישב דקשיא לי עוד למה הוצרכו ליתן טעם דבערובי תחומין צ"ל עם חשיכה ולא ספק חשיכה משום דחמיר טפי ואסור לערב בין השמשות דהוי כמתקן ות"ל דבלא"ה צריך לשאול על ערובי תחומין עם חשיכה דוקא דרוב ערובי תחומין מניחין עירובן בסוף התחום דהיינו ב' אלפים אמה וכל שיעור בה"ש אינו אלא שיעור אלף ת"ק אמה כדאיתא בטוא"ח וש"ע סי' רס"א וא"כ היאך ישאל בניחות' ערבתם עירובי תחומין כיון שאין עוד שהות בדבר אע"כ דעיקר השקלא וטריא בפ' במה מדליקין היינו לענין דינא דמשמע מלשון המשנה דספק חשיכה אסור לערב ומוקי לה בע"ת משום דחמיר אבל לענין השאלה בתוך ביתו אפילו עם חשיכה לא שכיח כיון שאין שהות בדבר וכ"ש דא"צ לאמרו בניחות' כיון שהוא עם חשיכה והשעה עוברת אלא דעיקר השאלה הוא על ערובי חצירות שצריך לרוב בני אדם משא"כ בערובי תחומין לא שכיח כלל דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכמ"ש נראה להדיא מלשון הטור א"ח סי' ר"ס ורס"א ומל' הש"ע שם ומל' הט"ז וא"כ לשון רש"י מדוקדק היטב דלענין השאלה דאיירי הכא ודאי לא קאי אלא לענין ערובי חצירות והא דמוקמינן בפ' במה מדליקין היינו לענין דינא דאסור לערב בספק חשיכה ועי"ל דלמאי דקי"ל הלכתא כר' דכל דבר שהוא מצוה לא גזרו בין השמשות א"כ מותר לערב ערובי תחומין ספק חשיכה כיון דקי"ל דאין מערבין אלא לדבר מצוה וכן משמע להדיא בפ' בכל מערבין והא דבמה מדליקין אתיא אליבא דרבנן וכ"כ התוספות י"ט שם ואם כן דברי רש"י ז"ל כאן אליבא דהלכתא ודו"ק כי נכון הוא:

דף ז.

גמרא שלח לו דום לה' והתחולל לו כו' ויש לדקדק מעיקרא אמאי לא שלח ליה בתהילים ועוד מהאי קרא שהוא מוקדם בפסוק דמהאי קרא שמעינן נמי דרשה ועצה טובה דהשכם והערב לב"ה משא"כ מקרא קמא ול"ל דקרא דדום לד' איכא למידחי כמ"ש התוס' דא"כ אמאי שלח ליה עכשיו מהאי קרא אע"כ דפשטא דקרא דהיינו

כדדרשינן הכא דכתיב סיפא דקרא אל תתחר במצליח דרכו ועוד יש לדקדק דקרא קמא אשמרה לפי מחסום דוד על עצמו אמר ומאי שייך לגביה האי עניינא למסור אויביו למלכות שהוא בעצמו מלך הוא ואם התפאר שלא היה מתנקם עצמו מאויביו מאי אשמרה לפי מחסום דקאמר והנלע"ד בזה דודאי עיקר מלתא דדוד שאמר אשמרה לפי מחסום היינו שלא היה מוסר דינו לשמים דאסור כמ"ש בתוס' ואע"ג דהיכא דליכא דינא בארעא שרי אפ"ה אין זה מדת חסידות דכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה וכדאמרינן נמי בחסידים הראשונים שלא עלתה על מיטתן קללות חביריהן המצירין להם והיינו דשלח ר"א למר עוקבא חדא דאשמעינן תרתי דאף למסור דין לשמים אסור וממילא דכ"ש למסור למלכות והיינו דלא שלח ליה מקרא דום לה' והתחולל דמשם משמע לכאורה איפכא דשרי מיהא למסור דינו לשמים כמ"ש התוס' לחד פירושא ועוד דקרא דדום והתחולל איכא למידחי דאיירי דוקא במי שהשעה משחקת לו כדכתיב להדיא סיפא דקרא אל תתחר במצליח דרכו וכה"ג ודאי אסור להתגרות בו ואפשר דאף למסור דין לשמים לא יתכן כדדרשינן ולא עוד אלא שזוכין בדין כדכתיב מרום משפטיך מנגדו משא"כ בגניבא דוודאי לא קיימא ליה שעתא דהא בהדיא קאמר מר עוקבא שבידו למוסרם למלכות ודאי דשרי מש"ה לא שלח ליה מהאי קרא אלא מקרא דאשמרה לפי מחסום וכדכתיבנא והיינו דהדר שלח ליה לא מצינו דאיקום בהו דמהאי קרא גופא משמע דכה"ג שרי דהא כתיב בסיפא דקרא דאשמרה לפי מחסום נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני ואם כן משמע להדיא דכיון שלא יוכל לעמוד בהם חם לבו ודבר דבר בלשונו והיינו היפך מהא דקאמר מעיקרא ששם מחסום לפיו לכך שלח עכשיו שפיר מקרא דום לה' אי לה' להתירא להתיר לו באמת מיהא למסור דין לשמים כיון דלא מצי למיקם בהו וכדעבד דוד המלך ע"ה וכפרוש' קמא של תוס' בד"ה השכם או נימא דשלח ליה לאיסורא כפי' בתרא של תוס' והיינו משום דאיכא תקנתא דהשכם והערב לבה"כ משא"כ בדוד המלך בקרא קמא נראה שהאויבים מנעוהו להשכים ולהעריב לבה"כ כדמצינו שאמר כי גרשוני מהסתפח בנחלת ה' והיינו דקאמר בהאי קרא גופא נאלמתי דומיה החשיתי מטוב ודרשינן בברכות על ביטול תורה והיינו דמסיק בהאי קרא חם לבי כו' דברתי בלשוני שהיה מוסר דין לשמים משא"כ היכא דאיכא תקנתא להשכים ולהעריב אסור אף למסור לשמים כדמוכח מקרא דדום לה' להאי פירושא ומכל שכן למסור למלכות ודו"ק:

רש"י בד"ה העומדים עלי לחרף ולגדף עכ"ל. הנראה שבא ללמד בזה דדוקא כה"ג שעמד עליו בדברי חרוף אסור למוסרו משא"כ אם היה גניבא מוסרו למלכות ודאי דשרי למר עוקבא להציל עצמו ולמסור את גניבא למלכות כדאיתא להדיא בח"מ סי' שפ"ח:

תוספות בד"ה השכם כו' דריש דום כמו דמדומי חמה. לא ידעתי מי הכריחם לזה דיותר נראה דדריש והתחולל מל' תפילה וממילא א"ש דא"ל השכם והערב שהוא זמן תפילה לותיקין:

גמרא א"ל רב חסדא קרא כתיב הסר המצנפת כו' זאת לא זאת. ויש לדקדק אמאי מייתי סיפא דקרא זאת לא זאת כיון שאין בו צורך לדרשא זו ונראה דבלא"ה לא הוי מצי לאתויי מקרא דהרם העטרה קאי אעטרות חתני' דהא לפשטא דקרא אכתר מלכות קאי שתתבטל הכהונה והמלוכה ול"ל דא"כ איפכא מיבעיא ליה דמלך קודם לכה"ג הא ליתא דכיון דנבואה של פורעניות היא בקלקלה מתחילין מן הקטן ועוד דסדר פורענות הוא מונה דבתחלה הוסר' המצנפת דבי'ז בתמוז בטלה עבודה והוסר התמיד וגלות צדקי' באב לכך מייתי סיפא דקרא דהשפל הגבוה ועל צדקיה נאמר שניטל' המלוכה ממנו וניתנה לגדליה בן אחיקם כתרגומו וכפירש"י שם וא"כ מדקאמר זאת לא זאת מכלל דרישא דקרא לא קאי אכתר מלוכה אלא אעטרות חתני' והא דמקדים מצנפת של כ"ג לעטרות חתני' אע"ג דבקלקלה מתחילין מן הקטן דמה"ט הזכיר פורענות דכה"ג קודם למלך אלא משום דעטרות חתנים לא הוסר אלא לאחר שהוסר המצנפת מכה"ג לכך מזכיר כה"ג קודם ובזה נתיישב נמי דלבתר דקאמר דעטרות חתני' מדרבנן א"כ ממילא מוכח דהרם העטרה קאי אמלוכה ומש"ה מקשה הש"ס שפיר מאי זאת לא זאת ומפרש לה לענין שהעמידו צלם בהיכל כנ"ל וק"ל:

דף ז:

גמרא אמר אביי רצועה נפקא. ואין להקשות דאכתי קשה אתנא דידן דאמר מעכו לצפון דהו"ל למימר מכזיב לצפון הא ליתא דנראה דאותו רצועה לא כבשו עולי בבל וכן משמע להדיא בפ"ז דשביעית כמ"ש הברטנורא שם ועי"ל דכיון דרצועה זו לכל צדדים היה ח"ל א"כ כל העיירות שסביבותיה לא מיקרי מובלעות מש"ה קתני דעיירות הסמוכות לשם היו מא"י ועיין בת"ט דשביעית שהאריך בענין הרצועות ומייתי גירסא להיפך עיין שם:

תוספות בד"ה ויהיב תנא כו' ומפ' רבינו שמואל כו' דהו"ל למימר וימינו למזרח כו' עכ"ל. ויש לדקדק דלדבריהם קשיא אמאי נקט כלל למזרח הדרך או למערב הדרך והו"ל למימר בקצרה המהלך מעכו לכזיב מימינו טמאה משום ח"ל ומשמאלו טהורה ותו

ליכא למיטעי אלא דבאמת לא מצי למיתני הכי דהא לקושטא דמלתא משמאלו לאו בכל ענין טהור דמשהגיע מצד שמאל נגד גבול עכו ודאי טמא משום ארץ סוריא כל צד שמאלו לצד מערב דוק ותמצא שכן הוא אלא ודאי דהא דקתני משמאלו למערב היינו דדוקא לשמאל הדרך סמוך לדרך ממש וא"כ קשה לפרש כפי' התוספות אבל לפי' רש"י ז"ל א"ש דלא שייך לומר דגבול א"י קא נקיט כקושית התוס' דאין זה גבול דכיון דכל העיירות שכנגדה לצד מערב ודאי טמאים אלא סמוך לדרך ממש טהור ומקשה שפיר ויהיב תנא סימנא ואין להאריך יותר ודו"ק:

בגמרא תני חדא המביא גט בספינה כמביא בא"י כו' ולכולהו אוקימתי משמע דתליא בהא אי דינו כא"י לשאר מילי ואע"ג דלענין מוליך ומביא תליא אי גמירי לשמה או לא ולטעמא דרבא אי מצויין לקיימו אפ"ה א"ש דשלא תחלוק במדינת הים השוו מידותיהם לגמרי וכן כתבו התוספות במנחות דף פ"ה עיין שם:

רש"י בד"ה עפר ח"ל כו' והספינה של חרס וא"צ לינקב כו' כדאמרינן במנחות עכ"ל. ויש לדקדק דהא במנחות אליבא דר"ל משנינן הכי רומיא דמתניתין אברייתא אבל לר"י מסקינן שם דתנאי היא ותו לא צריכינן לאיפלוגי בין של עץ ושל חרס ולא בין נקובה לשאינה נקובה וכיון דקי"ל כר"י מנ"ל לחלק והנראה בזה דהא ודאי חזינן בכולהי דוכתי דמחלק הש"ס בין נקובה לשאינה נקובה כדאיתא בשבת ופשיטא ליה לרש"י נמי דספינה א"א שתהא נקובה א"כ ע"כ ספינה דהכא בשאינה נקובה איירי וממילא צ"ל דר"י מודה בהא אלא ברייתא דקתני מביא ואינו קורא היינו משום דלא קרינן ראשית אדמתך כיון דס"ל לר"י במנחות אם הביא לא קידש כן נ"ל דעת הרמב"ן ז"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה עציץ נקוב פי' בקונטרס כו' ומדלא משני וכו' עכ"ל. ולא ידעתי מי הכריחם לזה דבלא"ה נראה דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דספינה אינה עשויה לינקב וא"כ מדקתני במנחות בספינה מביא וקורא על כרחך היינו בשל חרס וא"צ לנקוב וע"כ דהכי הוא דפשיטא לרש"י הא מילתא מסברא דאל"כ מי הכריחו לפרש בשמעתין דספינה דלעיל של חרס היא ואמאי לא מוקי לה נמי בשל עץ ובנקובה אע"כ כדפרישית ואפשר ליישב על דרך שכתבתי בסמוך דקשיא להו לתוספות עמ"ש רש"י ז"ל כדאמרינן במנחות ובאמת מסוגיא דמנחות לכאורה לא מוכח מידי דאליבא דר"ל קאי אבל לר' יוחנן א"צ לחלק בכך ועל זה כתבו דהא אליבא דר"ל נמי לא הוי צריך לחלק בכך דהוי מצי לאוקמי נמי בספינה של עץ ולחלק בין נקובה לשאינה נקובה אע"כ מדמחלק הש"ס בכך אלמא שרוצה הש"ס לאשמעינן חידוש אחר דקושטא דמילתא בחרס א"צ לנקוב וכיון דהש"ס מסברא דנפשיה פשיטא ליה הכי ולא מחמת קושיא א"כ מדר"ל נשמע לר"י דלא פליגי

בהכי אלא דמלשון התוספות בעצמו מוכח במנחות דסתם ספינה א"א לנקוב לרש"י וא"כ צ"ע אמנם שם חזר ר"ת עצמו ממה שפי' כאן ופי' להיפך דבשל עץ מהני נקובה ובחרס מפלגינן ולפ"ז משמע דאיכא ספינה דמנקבא לכך הוצרך לפרש כאן דלא משמע ליה לרש"י ז"ל לפרש כן מטעמא שכתבו ודו"ק ועיין בתוספות מנחות באריכות ומכלל הדברים יבואר שיש ליישב שיטת רש"י ז"ל ממה שהקשו בתוספות ואין להאריך כאן:

דף ח.

תוספות בד"ה כל ששופע כו' פירש בקונטרס כו' וקשה לר"י דא"כ אמאי נקט ר"י קפלורי' כו' עכ"ל. ולענ"ד לק"מ לפירוש רש"י דכיון שטורי אמנון היה מהלך יום או יומים ואפשר שהיה מתעקם לפעמים מרחיב ולפעמים מקצר נמצא דלפ"ז דלרבנן הוי שפיר מילתא דפסיקא דאותן העיירות שהם משפוע טורי אמנון ולפנים הוי מא"י ולצד ח"ל משא"כ לר"י שצריך למתוח חוט לא שייך לומר מטורי אמנון דאכתי לא ידעינן אם למתוח החוט מצד שהיה מרחיב או מצד שהיה מקצר בחודו לצד א"י לכך נקט מילתא דפסיקא קפלוריא וק"ל:

בד"ה רבי יהודה כו' א"נ כדפירש בקונטרס כו' דלא איירי ביבשה שבצד אוקיינוס כו' עכ"ל. והא דלא מציין ר"י במתני' גבולו של צד מערב לענין גיטין כדמציין רקם למזרח היינו משום דכיון שגבול מערב לר' יהודה הוי מעבר לים הגדול א"כ ממילא מידע ידעי:

בד"ה המוכר כו' א"ל דבגט פשיטא ליה כו' עכ"ל. וקשיא לי ותיפוק ליה דלענין גט מוכח ממתני' דקתני להדיא מרקם למזרח כו' ומציין כל הגבולים א"כ ליכא לספוקי כלל דאי סורי תוך הגבולין היה צ"ל ואם לחוץ חוט הגבול הוא דינו כמדינת הים ולכאורה נראה שהיה חוץ לגבולין המוזכרים במשנה וא"כ אכתי לענין עבד נמי מאי קא מיבעיא ליה לסברת התוספות דלעולם פשיטא דלענין עבדים שייך יותר לומר שדינו כח"ל מלענין גיטין ונראה דהתוספות כאן לשיטתייהו דלעיל במשנה דהא דנקט הת"ק ותנא בתרא מדינת הים היינו מדינות הרחוקים ולפ"ז רבי יהודא דמציין הגבולים פליג אהני תנאי וא"כ איפשר דלרבנן שפיר יש לספק בסורי' לענין גיטין אבל כבר כתבנו שם מה שיש לדקדק ע"ז ובעיקר דברי התוספות נלע"ד דודאי מעיקרא הוי סבר דגיטין דחמירו טפי החמירו יותר בסוריא מבעבד אבל לרבי חייא בר אבא פשיט שפיר מדנקיט לישנא יתירא לגיטין פשיטא דהא בגיטין קאי אע"כ למעוטי עבד והיינו ע"כ משום דבגיטין שייך להקל טפי משום עיגונא מבעבד וק"ל:

דף ח:

רש"י בד"ה בשידה תיבה ומגדל כו' ורבי היא ובד"ה רבי מטמא קסבר אהל זרוק כו' אינו אהל בשעת טלטולו עכ"ל. ויש לדקדק הרבה על פירש"י ז"ל בזו הסוגיא דעל מ"ש ורבי היא כבר הקשו עליו בתוס' דבחנם פי' כן ומ"ש דטעמא דרבי משום דאהל זרוק לא שמיה אהל משמע מלשונו דבהכי פליגי רבי ור' יוסי בר"י וקשיא לי טובא דהא בנזיר דף נ"ד אבעיא בגמרא אי ארץ העמים משום גושא גזרו או משום אוירא ופשט מעיקרא מברייתא דרבי ור' יוסי בר"י דבהכי פליגי אי גזרו משום גושא או משום אוירא ודחי הש"ס דכ"ע משום גושא ופליגי באהל זרוק ופירש"י שם דאע"ג דלא גזרו אלא במגע הגוש אפ"ה כיון דאהל זרוק לא שמיה אהל הו"ל כאילו נגע בקרקע ממש ומקשה הש"ס גם על ההיא אוקימתא ומסיק דכ"ע משום אוירא ופליגי אי גזרו בשידה תיבה ומגדל משום דמילתא דלא שכיחא היא ועוד אוקימתא אחריתי דפליגי בשידה אי שייך למגזר שמא יוציא ראשו ורובו ופירש"י שם דכ"ע משום גושא ע"ש נקטינן מיהא דלהאי אוקימתא דפליגי באהל זרוק היינו א"א כ"ע משום גושא אבל אי משום אוירא תו לא צריכינן לאוקמי פלוגתייהו באהל זרוק דאע"ג דמפסיק אהל אפ"ה מטמא מאוירא כמ"ש גם התוספות כאן דאי אוירא ממש לא יוכל ליכנס בשום ענין א"כ כיון דמסקינן הכא דגזרו על גושא ואוירא תו לא שייך פלוגתא דאהל זרוק. וע"ק דבסוריא נהי דלא גזרו על אוירא אפ"ה אמאי מטהר רבי דלמאי דס"ל אהל זרוק לא שמיה אהל הדר הו"ל כמהלך על הקרקע כדאיתא שם להדיא בנזיר והמעיין שם בלשון רש"י יראה להדיא דלא נחית לפרש כפי' התוספות דגושא היינו מאהיל על הגוש ואוירא היינו אויר ממש אלא גושא היינו מגע הגוש ואוירא היינו אויר ממש ומפרש שם לענין מהלך בקרון או שידה ואף אם נאמר דהאי פירושא דנזיר אינו מלשון רש"י דבלא"ה מספקא לי מילתא בפי' כל המסכת דנזיר אם הוא מפירוש רש"י אלא דמל' רש"י ז"ל דבשמעתין נמי מבואר דלא שייך כלל טומאת אהל בארץ סוריא כדמוכח ממשנה דאהלות אלא או משום מגע הגוש או משום אויר ממש ובאמת שגם בזה יש להקשות במאי דפשיטא ליה הכא דלא שייך טומאת אהל כלל ושם אמרינן דמודה ר"י בקרון ומשמע ע"כ דהיינו משום טומאת אהל דאי משום אויר ממש אפילו שידה תיבה ומגדל נמי וגם על מה שפירש"י כאן דרבי סבר דאהל זרוק אינו אהל בשעת טלטולו וקשה דבנזיר משמע דבשעת טלטולו רבי יוסי נמי מודה בשעת הנחתו פליגי וכ"כ התוספות להדיא בעירובין פר' בכל מערבין ע"ש וגם על מה שפירש"י כאן כדמשמע בעירובין יש לדקדק דהמעיין שם יראה דדוקא מעיקרא דבעי למימר דר"י ורבנן במתני' דבכל מערבין בכהן בבה"ק פליגי בפלוגתא דרבי ורבי יוסי הוי ניחא ליה

לפרש דהני תנאי כהני תנאי דאפושי פלוגתא לא מפשינן אבל למסקנא דפליגי בפלוגתא אחריתי א"כ אמאי פשיטא ליה לרש"י דפליגי באהל זרוק כיון דבנזיר דחי הש"ס האי אוקימתא. ואף דלגירסת רבינו חננאל שם לא נדחה האוקימתא מ"מ כיון דאיכא כמה אוקימתות מנ"ל לרש"י להכריע ומכ"ש לפמ"ש שאין צריך כאן בזה. והנראה לענ"ד ליישב הכל בהערה אחת דמ"ש רש"י ז"ל כאן דס"ל אהל זרוק לא שמיה אהל לאו משום דמוקי פלוגתייהו דרבי ורבי יוסי בהכי אלא דעיקר כוונתו דרבי מיהו מטמא באהל זרוק בשעת טלטולו וזה ודאי מוכח בפרק בכל מערבין דאף מאן דס"ל דשמיה אהל היינו בשעת הנחתו דוקא אבל בשעת טלטולו כ"ע מודו וכמ"ש תוספות בפרק בכל מערבין וכדאיתא להדיא בנזיר בברייתא דרבי יוסי בר"י בתיבה שהיא מליאה כלים כו' ע"ש ומה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן היינו משום דאע"ג דהתוספות ע"כ סברי דאי גזרו על אוירא ממש לעולם טמא ואין בשום ענין ליכנס שם ומוכח דאף למ"ד שמיה אהל אפ"ה טמא כמו שאבאר וכ"כ מהרש"א ז"ל מ"מ לרש"י לא נראה לפרש כן אלא דאף אי משום אוירא ממש גזרו אפ"ה לא שייך לטמא כלל בשידה שסתומה מכל צד והוא אינו רואה את האויר דהתוספות גופייהו לא פשיטא להו לפרש כן אלא דמשום דלפי שיטתם א"א לפרש בענין אחר משא"כ לפירש"י כמו שיבואר מתוך פירושינו. ולפ"ז אף למאי דמסקינן דמשום אוירא גזרו עדיין לא נתיישב טעמא דרבי דמטמא אע"כ משום דס"ל אהל זרוק לא שמיה אהל להפסיק ומש"ה מטמא ולאו משום דמאהיל על הגוש דלרש"י פשיטא ליה ממתניתין דאהלות דלא שייך טומאת אהל הכא אלא דאפ"ה טמא משום האויר גופא כיון שאין השידה חשובה להפסיק בינו ובין האויר בשעת טלטולו. ואע"ג דבנזיר אמרינן דאי אהל זרוק לא שמיה אהל אפילו למ"ד משום גושה נמי טמא דהו"ל כמהלך ע"ג קרקע אפ"ה לא תקשי הא דמטהר רבי בסוריא ע"י שידה כו' והיינו משום דבנזיר דוקא דבעי הש"ס למידחי דלא תפשוט כלל דגזרו משום אוירה משום הכי צ"ל דכ"ע משום גושא ופליגי באהל זרוק ונדחק לומר דמ"ד אהל זרוק לא שמיה אהל טמא בכה"ג אפילו משום גושה משא"כ למאי דדחי הש"ס האי אוקימתא מדס"ל לרבי יוסי נמי דלאו שמיה אהל ואפ"ה מטהר בגושה כה"ג מוקי לה באוקימתא אחריתי. ותדע דהא מסקינן שם דלכ"ע אהל זרוק ל"ש אהל ודכ"ע משום אוירא א"כ משמע דבכה"ג אי משום גושה פשיטא דטהור ולא הו"ל כמהלך ע"ג קרקע ודו"ק ומשמע ליה לרש"י נמי דאע"ג דלא נפשט האיבעיא במקומה אפ"ה כיון דאמרי' הכא ובשבת פ"ק דגזרו על גושה ועל אוירא א"כ נפשטה האיבעיא דרש"י ז"ל לא נחית לפרש משום מאהיל על הגוש כנראה מלשונו וכדפרישית אלא אוירא ממש וא"כ תפשוט דמשום אוירא גזרו או

לפחות פלוגתא דרבי ורבי יוסי היא ולפ"ז תו לא צרכינן למידחק דלמ"ד משום גושה ס"ל בשידה טמא למ"ד אהל זרוק ל"ש אהל דסברא דחוקה היא אלא מוקמינן טעמא דרבי משום אויר' וכיון דלאו שמיה אהל אין השידה מפסקת בינו ובין האויר בשעת טלטולה ומש"ה מטמא רבי אבל בסוריא כיון דלא גזרו אלא על גושה והיינו מגע הגוש מש"ה מודה רבי דטהור אפילו למאי דס"ל ל"ש אהל וכדפרישית. ועכשיו נבוא לבאר טעמא דר' יוסי בר"י דכיון דמסקינן בנזיר דמודה רבי יוסי באהל זרוק בשעת טלטולו דלא הוי אהל א"כ אמאי מטהר בשידה תיבה ומגדל ועוד דזימנין שהשידה פתוחה מלמעלה או מן הצד והיושב בה רואה את האויר ואפ"ה מטהר רבי יוסי בר"י אע"כ דלרבי יוסי בר"י לא גזרו כלל על אוירא וא"כ נתיישב היטב מ"ש רש"י ז"ל דהא דמטהר בברייתא דשמעתין בסוריא ע"י אויר לא מיתוקמא אלא כרבי דלרבי יוסי בר"י אפילו בשאר ארצות לא גזרו על אוירא ממש וכ"ש לענין אהל דלא גזרי בשום מקום לשיטת רש"י כמ"ש. ואל תשיבני דהא איכא עוד אוקימתא שלישית בנזיר דכ"ע גזרו על אוירא אלא דאפ"ה מטהר רבי יוסי בר"י בשידה דמילתא דלא שכיחא לא גזרו ומייתי סייעתא מברייתא דמודה רבי יוסי בקרון דמטמא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דברייתא דסוריא מצי לאוקמי אף כר' יוסי ולענין קרון אלא דע"כ סוגיא דשמעתין לית לה האי אוקימתא דאל"כ אמאי מסיק אליבא דרבי דבסוריא לא גזרו כלל על אוירה ומשמע מפשטא דלישנא דאף בקרון מטהר בסוריא ומאן יימר להפליג כ"כ בסוריא משאר ארצות דילמא בקרון אף בסוריא טמא לרבי ולא קאמר דטהור בסוריא אלא בשידה תיבה כו' דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן בסוריא ועוד קשה דאמאי מוקי כלל ברייתא דסוריא לענין שידה דלא שכיח כלל ותליא נמי בפלוגתא ואמאי לא מוקי לה כפשטא הנכנס בטהרה היינו יושב בקרון או רוכב ואתי ככ"ע אע"כ דסוגיא דשמעתין לית לה האי אוקימתא לחלק בין שכיח או לא שכיח אלא הא דמודה רבי יוסי בקרון היינו כאוקימתא רביעית דנזיר דגזרינן שמא יוציא ראשו ורובו והו"ל כנוגע בגוש וכן פירש"י שם להדיא וכן משמע מלשון התוספות שם וע"כ דהכי הוא דאי משום אהל או משום אויר מאי איריא ראשו ורובו אע"כ דהו"ל כמגע גוש ומש"ה פירש"י שם דלההיא אוקימתא כ"ע משום גושה גזרו וא"כ לפ"ז אף בסוריא טמא בקרון משום ראשו ורובו דהו"ל כמגע גושה ולא מיתוקם ברייתא דסוריא אלא דוקא בשידה דבארץ העמים טמא לרבי משום אוירה ממש ובסוריא לא גזרו על אוירה וכמו שאפרש הטעם בסמוך כנ"ל נכון בעזה"י ליישב לשון רש"י ז"ל ודו"ק היטב:

גמרא אבל סוריא על גושה גזרו על אוירה לא גזרו וצ"ע מה ראו חכמים לחלק בכך ולענ"ד דמשום דמה שגזרו טומאה על גושה דארץ העמים מפורש בתוספות דנזיר דהיינו

משום מתי מבול והרוגי נ"נ אבל בארץ ישראל לא ירד המבול כדמפיק מקרא והרוגי נ"נ הוו ופנינהו משום שהיו עסוקין בטהרות וא"כ בסוריא נמי שייכא האי טומאה דודאי ירד המבול שם והרוגי נ"נ נמי לא פנינהו משא"כ בטומאת האויר דלמאי דפרישית דלאו משום אהל המת אלא אויר' ממש דלא שייכא כלל בטומאת מת אלא גזירה בעלמא שלא יכנסו ישראל לארץ העמים ויתערבו בעובדי גילולים וילמדו ממעשיהם וא"כ בסוריא לא שייך ה"ט כיון דס"ל כיבוש יחיד שמיה כיבוש ועוד הא כותבין עליו אונו בשבת כנ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה בשידה תיבה ומגדל וכו' ובחנם פירש כן דע"כ שידה כו' לאו דוקא אלא ה"ה אפילו רוכב כו'. כבר הארכתי למעניתי ליישב שיטת רש"י ז"ל אמנם שיטת התוספות בזה דאיבעיא דנזיר לא איפשטא וא"כ מוכרחים לפרש דאוירא דהכא היינו טומאת אהל את"ל דעל אוירה ממש לא גזרו וכמ"ש בסמוך וזה שכתבו כאן דכרבי יוסי ב"י נמי אתיא דע"כ לא פליג ר' יוסי בשידה אלא משום דאהל זרוק שמיה אהל ומפסיק משא"כ ברוכב על הסוס אע"ג דהסוס ודאי מיקרי אהל להפסיק כדאיתא בסוכה פ' החליל ובתוספתא דנזיר אפ"ה הרוכב על הסוס א"א שלא יאהיל בבגדיו או באחד מאיבריו על הגוש ומודה ר"י דמטמא בארץ העמים אבל בסוריא טהור כה"ג דבסוריא ע"כ אף על טומאת אהל לא גזרו מדמטהר רבי בשידה בסוריא אף ע"ג דלרבי כה"ג שייך טומאת אהל דאהל זרוק לא שמי' אהל להפסיק אע"כ דלא גזרו על טומאת אהל בסוריא. והא דמשמע לתוספות דפליגי באהל זרוק צ"ל דגירסתם בנזיר כמו גירסת ר"ח דמזרק תיבה מליאה כלים מייתי הש"ס סייעתא לאוקימתא דפליגי באהל זרוק ע"ש ותמצא כדברי מיהו כל זה את"ל דלא גזרו על אוירה ממש וממילא דאת"ל דגזרו על אוירה ממש צ"ל דהא דמטהר רבי יוסי בשידה היינו משום דמילתא דלא שכיחא לא גזרו וא"כ מודה בקרון דטמא ואכתי מצי לאוקמי שפיר דבסורי' אפי' בקרון טהור לרבי יוסי. אבל אכתי קשה מנ"ל בפשיטות דבסוריא טהור בקרון דהא איכא עוד אוקימתא שם דהא דמודה ר"י בקרון היינו משום ראשו ורובו וע"כ היינו משום גושה כפירש"י שם אלא דהתוספות אפשר דלא ס"ל כפירש"י דראשו ורובו היינו משום גושה אלא משום אהל ואע"ג דבשאר טומאת אהל לא בעינן ראשו ורובו בארץ העמים הקילו דבעיא ראשו ורובו אלא דלפ"ז קשה מאי מקשה בסמוך ממתני' דאהלות דילמא התם איירי באהל גרידא דלא מטמא משא"כ הכא דאיירי בראשו ורובו אח"ז עיינתי בתוספות דנזיר שהרגישו בזה ע"ש ודוק:

בא"ד ומשמע כר"י אתיא בפשיטות טפי עכ"ל. לשון טפי אינו מדויק ופירשו מהרש"א ז"ל וגם דבריו אינם מובנים לכאורה והנ"ל בכוונתו דלרבי יוסי כיון דמטהר בשידה

ע"כ מיהא לדידיה פשיטא דלא גזרו על אוירא ממש אלא הא דפשיטא בכולי תלמודא במסכת שבת ובשמעתין דגזרו על אוירא היינו טומאת אהל וא"כ כיון דבסוריא לא גזרו על אוירה היינו טומאת אהל ממילא דבקרון טהור לרבי יוסי ואתיא ברייתא בפשיטות דאיירי בקרון דשכיח טובא משא"כ לרבי אפשר דגזרו על אוירה ממש כדאיבעיא לן בנזיר ואם נפרש אוירה ממש א"כ טומאת אהל בכלל גושה היא וכיון דאף בסוריא גזרו מיהא על גושה ממילא דבסוריא אסור בקרון ולא מיתוקמא ברייתא דסוריא אלא בשידה דלא שכיחא זה הנעני"ד בכוונתו ודו"ק. אבל אכתי קשה לי דאליבא דר' יוסי נמי מצינן למימר דגזרו על אוירה ממש והא דמטהר בשידה היינו משום דלא שכיחא כדאיתא בנזיר בתירוץ השלישי בגמרא וא"כ לעולם דטומאת אהל בכלל גושה ואסור אף בסוריא כמו לרבי לכך נראה דמ"ש התוספות דכר' יוסי מיתוקמא טפי היינו כיון דבארץ העמים גופא לא מטמא אלא בקרון א"כ בסוריא מעלינן לה מדריגה אחת דבקרון טהור משא"כ לרבי דבארץ העמים טמא אף בשידה י"ל דבסוריא לא מעלינן אלא מדריגה א' דבשידה טהור אבל בקרון אפשר דטמא וא"כ לא מיתוקמי אלא בשידה דלא שכיחא משא"כ לרבי יוסי מיתוקמא טפי בקרון דשכיחא כנ"ל. ואפשר שגם מהרש"א ז"ל נתכוין לזה אלא דקיצר במובן וד"ק:

בד"ה אלא בארץ העמים כו' והא דבעיא בנזיר כו' הכי פירושו משום גושא משום דמאהיל כו' עכ"ל. הא דמשמע מלשונם דלא נ"מ אלא לענין שידה כו' ולא ניחא להו לפרש דנ"מ לענין עפר חוצה לארץ שבא לא"י היינו משום דלשון ארץ העמים דנקט בעל האיבעיא לא משמע ליה לענין עפר כמ"ש בסמוך אבל קשיא לי כיון דעיקר האיבעיא לא נ"מ אלא לענין שידה וע"ז רצה לפשוט דאתיא כתנאי בפלוגתא דרבי ור' יוסי א"כ מאי דחי הש"ס שם בכמה גווני סוף סוף שידה פלוגתא דר' ורבי יוסי היא ונפשטה האיבעיא ועוד קשה דבעל האיבעיא גופא אמאי פשיטא ליה דאי משום מאהיל טהור ע"י שידה והיינו כמ"ד אהל זרוק שמיה אהל ובתלמודא משמע דלמסקנא כ"ע ס"ל דלא שמיה אהל בשעת טלטולו ויש ליישב דודאי התוספות נקטי עיקר מילתא דאיירי התם בסוגיא לענין שידה ונ"מ למאן דאית ליה אהל זרוק שמיה אהל אבל לקושטא דמילתא נ"מ נמי לענין עפר ח"ל הבא לא"י ועוד נ"מ ברוכב על הסוס בענין שאינו מאהיל בבגדיו על הגוש כגון שיושב ע"ג דלת המונח על הבהמה כדאיתא בפרק הישן וכיון דבהמה ודאי לא מיקרי אהל זרוק דרחמנא קריא אהל כדאיתא שם א"כ אי אמרינן דמשום מאהיל גזרו כה"ג טהור ודאי ואי משום אוירה ממש טמא וא"כ א"ש דלמאי דדחי התם דר' ור"י

פליגי באהל זרוק או במילתא דלא שכיחא כגון שידה א"כ לא נפשטא איבעיא לשאר מילי דכתיבנא כנ"ל:

בד"ה אע"ג דאמירה לעו"ג כו' וקודם המילה היה כו'. פירוש דאע"ג דמילה גופא דחי' מ"מ כה"ג דהו"ל מכשירי מילה לא דחי דלא קי"ל כרבי אלעזר ומש"ה הוצרך לומר דניחום אגב אימיה דאע"ג שהיה לאחר ז' ללידתה אפ"ה שרי ע"י עובד כוכבים כדאיתא פרק מפנין משבעה עד שלשים כו' אבל עושין ע"י עובד כוכבים ע"ש:

בא"ד ומיהו בהלכות גדולות וכו' לפי"ז הא דקאמר ניחום אגב אימיה היינו תוך ז' כו' עכ"ל. פי' דלפ"ז איירי שלא לצורך המילה אלא דלפ"ז יש לדקדק למה כתבו דאיירי תוך ז' יותר הו"ל לפרש דאיירי לאחר ג' ימים אחר המילה דליכא סכנת התינוק כמו שכתבו תוספות פ' מרובה וכ"כ הרא"ש ז"ל וכן הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין. מיהו לפמ"ש מהרש"א ז"ל דמסקנת התוספות מותר להרבות בשביל קטן לצורך מילה אפילו ע"י ישראל א"כ משמע להו דההוא עובדא איירי ע"י ישראל הלכך הוצרכו לפרש שהיה תוך ז' דאי לאחר ג' ימים אחר המילה אסור להחם בשביל אמו על ידי ישראל אע"כ דתוך ז' היה ועל ידי ישראל ולפ"ז צריך לומר דמ"ש תוך ז' היינו ביום שביעי ממש לצורך המילה דמותר להרבות לצורך המילה ועיקר החימום בשביל אמו משום דעכשיו משמע להו שפיר דבעינן מעת לעת ודו"ק:

דף ט.

תוספות בד"ה לעולם הוא בן חורין פירש בקונטרס כו' וקשה אע"ג דלא הזכיר שם קרקע מ"מ קנה כל קרקע עכ"ל. דבר זה נפתח בגדולים שגם הרי"ף ז"ל בשמעתין מפרש כפרש"י וכ"כ הר"י ן' מיגאש ז"ל הובא בל' הרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל והקשו לפירושם כקושיית התוספות אמנם כן כיון דכל הני רבוותא הסכימו כן לדינא צריך ליתן טעם לדבריהם דלא תקשי קושיית התוספות ולענ"ד דהני רבוותא סברי דלא דמי למוכר שקונה בכסף מש"ה נקנה המקח אלא שיד הלוקח על התחתונה וכן מה שהקשו מההיא דדקלא לברת איירי במתנת שכ"מ שדבריו ככתובים וכמסורים דמי או במצוה מחמת מיתה משום מצוה לקיים דברי המת משא"כ בשמעתין דמשמע דאיירי במתנת בריא ועיקר הקניה היא בכח שטר מתנה זה א"כ י"ל בכה"ג לאו שטר מתנה הוא דשטר מתנה גופא לא ידעינן מסברא אלא מקרא דואקח את ספר המקנה ובעינן דוקא דומיא דהתם שכשהגיע השטר לידו נקנה השדה בכ"מ שהוא מרשות המקנה לרשות הקונה משא"כ הכא שהמקבל השטר עדיין לא יכול להחזיק בשום אחד מהקרקעות עד שיברר לעצמו

החלק ששייר לנפשו ועוד שעדיין יכול להפקיע זכותו ולחלק כל נכסיו לאחד ואז לא יוכל להוציא משום א' מהם דכל חד מדחי ליה למימר לאו בע"ד דידי את וא"כ כה"ג לאו שטר מקנה הוא ואין השטר גומר כלל מש"ה לא זכה המקבל השטר ואף הנותן גופא יכול לחזור בו כנ"ל ליישב שיטת הסוברים כן ובאמת הובאו שני הדיעות בח"מ סי' רמ"ב אמנם מלשון הרמב"ם ז"ל לא משמע כן לפרש מטעם שכתבנו ועיין שם בל' הרב המגיד ודו"ק:

גמרא התם משום דלאו כרות גיטא הוא. עיין פירש"י ותוספות והרי"ף ז"ל פי' בע"א דכיון שיש לרבו צד זכות בזה השטר לאו כריתות הוא ועיין בזה בחידושי הרשב"א ז"ל שהאריך בזו הסוגיא ועיין בהרא"ש והר"ן ז"ל:

שם בגמרא ערעור כמה אילימא ערעור חד והאמר רבי יוחנן כו' כבר פרשתי שיחתי לעיל בדף ג' בלשון רש"י ז"ל בד"ה דאי מצרכת ע"ש. וכתבתי שם דאע"ג דמסקינן בפרק עשרה יוחסין דהא דאין ערעור פחות מב' היינו היכא דאיכא חזקת כשרות אפ"ה מקשה שפיר דה"נ איכא חזקת כשרות דהשליח הוא בחזקת כשרות וקיבל הגט כשר מיד הבעל ומסרו לאשתו ואיכא נמי חזקה דעדים החתומים כו' כמי שנחקרה עדותן בב"ד ומשני הש"ס דהיינו ערעור דבעל ולפ"ז משמע דערעור הבעל היינו כערעור דתרי כמ"ש שם כיון דאף אם הגט ביד האשה ואומרת שמיד הבעל בא לה אפ"ה אם הבעל טוען מזוייף צריכה לקיים בחותמיו ואם לא נתקיים אינה מגורשת כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' י"ב מהלכות גירושין הובא בטואה"ע סי קמ"א וקנ"ב אבל רבים תמהו על מ"ש הרמב"ם ז"ל דכשערער הבעל ולא נתקיים אינה מגורשת כלל והולד מהשני ממזר ואמאי הא אמרינן דמדאורייתא אין צריך קיום דעדים החתומין על השטר הרי הם כמו שנחקרה עדותן בבית דין וליכא למימר דהרמב"ם ז"ל סובר כשיטת רבינו אביגדור הכהן שהבאתי לעיל דבמקום ערעור לא אמרי' עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי. וכן כתב הבית שמואל אלא דלפי זה קשה אם כן אמאי האמינו לשליח האומר בפני נכתב ובפ"נ אף במקום ערעור הבעל ומטעמא דאמרינן לעיל מדאורייתא אין צריך קיום ואי סלקא דעתך דבמקום ערעור צריך קיום מדאורייתא לא שייך להאמין לעד אחד כיון דאיכא חזקת אשת איש וצ"ע גדול ומ"ש לעיל דלבתר דמסקינן מעיקרא מידק דייק השליח מהימן כבי תרי מדאורייתא נראה דוחק:

תוספות בד"ה סמוך אהני שפוסלין החתימה ולוקמ' בחזקת אשת איש עד כאן לשונם. כוונתם בזה דאף שעידי הקיום הם עדים אחרים אפילו הכי לא שייך למימר אוקי תרי עידי קיום להדי תרי מערערים שאומרים מזוייף ונשאר הגט בחזקתו דעדים החתומים

על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי והו"ל כאילו לא נתקיים כלל דאפילו הכי מותרת להינשא על זה כתבו תוספות דלא שייך לומר כן דכיון שעדים המערערין פוסלין החתימה תו לא שייך לומר אוקי הגט אחזקה דתרי כמאה והרי המערערים מכחישין עידי החתימה וגם עידי הקיום ומשום הכי אוקי איתתא בחזקת אשת איש וק"ל:

בד"ה ערעור דבעל והוא הדין ערעור דלקוחות כו' פירוש שלא תוכל לטרוף מלקוחות דטענינן להו מזוייף ואע"ג דמספר כתובה נלמד כשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב ליכי וגביא אף מלקוחות שאני הכא כיון דאפשר שיבא הבעל ויערער ואז תצא אם לא נתקים מש"ה לא מפקינן הממון מספק מחזקת הלקוחות אבל מבני חורין ודאי גביא משא"כ כשאומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם גביא אף מלקוחות דכיון שלא יוכל הבעל לערער גביא מספר תורת כתובה אבל בדבר דלא שייך ספר תורת כתובה כגון תוספת כתובה לא גביא אף ע"י עדות השליח דפלגינן דיבורא דעדות השליח לא מהני אלא לאיסורא ולא לענין ממון היכא דלא שייך ספר כתובה ולא גביא כדאמרינן לעיל גבי עבד וכן כתב הרב רבינו נסים זכרונו לברכה להדיא עיין שם ועיין בסמוך:

משנה אחד גיטי נשים ואחד שיחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא כו' משמע דשוין לגמרי דבמדינת הים צריך לומר בפ"נ ובפ"נ וע"א נאמן בו אף במקום ערעורו של רבו וכמ"ש התוספות הטעם ואף דהעבד הוא ממון גמור ועכשיו אנו מפקיעין ממונו עפ"י ע"א אפ"ה כיון דמשום תקנת האיסור האמינו לשליח ממילא פקע שיעבודו מהיום והלאה. ובכה"ג לא שייך לומר פלגינן דיבורא דממילא פקע משא"כ באשה שבאתה לגבות תוספת כתובה כתבינן לעיל דפלגינן דיבורא כיון שאנו דנין על הממון מצד אחר וכן מה"ט גופא בא"י אצ"ל בפ"נ לענין שיחרור ומותר בבת ישראל בלא שום קיום ואע"ג שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם זל דהא דבגט לא בעינן קיום בא"י בדליכא ערעור היינו משום דאין דין האיסורין כדין הממון והכא העבד ממון גמור הוא מ"מ כיון דעיקר מילתא על האיסור שבו אנו דנין ומהמנינן ליה כיון ששטר שיחרור יוצא מתחת ידו ממילא פקע זכות שיש לו לרבו עליו עד שיבא המערער ואז יתקיים בחותמיו אם לא אמר בפ"נ כן נ"ל נכון:

אבל אי קשיא לי הא קשיא לי דלרבנן דלקמן דאמרי זכות הוא לעבד שיוצא מתחת ידי רבו כו' וכתבו התוספות לקמן בשמעתין דמה"ט כיון שהגיע גט שיחרור ליד השליח זוכה בו השליח בשביל העבד ונגמר השיחרור באותו שעה א"כ לפ"ז הו"ל השליח כשליח קבלה ובשליח קבלה של גט אשה קי"ל דא"צ לומר בפ"נ וכמ"ש הר"ן ז"ל וכתבתי לעיל במשנה קמא בלשון רש"י ז"ל והטעם כתב הר"ן ז"ל דבש"ק גומר ומגרש בלב שלם

ולא יערער עוד והוספתי שם נופך משלי דהו"ל גט שע"י שליח קבלה כמו גט הניתן במדינת הים מיד הבעל לאשתו שאין אנו חוששין להם בשום ענין וא"צ קיום כדאמרי' לקמן ספ"ב אשה מכי מטא גיטה לידה איגרשה לה וא"כ ה"נ בעבד כיון שהשליח זוכה בו מיד ונגמר השחרור אמאי צ"ל בפ"נ. וליכא למימר דדוקא בתן כתבו התוס' כך דהו"ל כזכי ומתניתין איירי בהולך דלאו כזכי דמי תיקשי למ"ד הולך כזכי מאי איכא למימר ועוד דלפר"ת לקמן דף י"ב ע"ב דשחרור דמי למלוה דלכ"ע הולך כזכי ואפשר דבגט אשה גופא דוקא אם האשה עשאתו שליח קבלה בפירוש א"צ לומר בפ"נ משום דהבעל יודע דנגמרו הגירושין ושוב לא יערער אבל הכא בעבד אע"ג דקושטא דמילתא הו"ל כשליח קבלה מ"מ לאו כ"ע דיני גמירי ואפשר שהבעל סובר דעדיין לא נגמר השיחרור ויבא ויערער מש"ה צ"ל בפ"נ וצ"ל דנ"מ נמי בגט מומר למאן דאית ליה דהו"ל כשליח קבלה ודו"ק. ועיין בחידושי לקידושין דף כ"ג:

תוספות בד"ה שוו למוליך ולמביא וא"ת בשלמא כו' לא ליתביה האי שליח כו' ולא יאסר בשפחה עכ"ל. כאן ודאי צריך לומר דקושיית' דוקא למ"ד הולך לאו כזכי דמי או למ"ד חוב הוא לעבד כו' דא"כ לפ"ז לא נגמר השיחרור עד שיגיע ליד העבד ומקשו שפיר דלא ליתבו לעבד ולא יאסר בשפחה אבל למ"ד זכות הוא לעבד ולמ"ד הולך כזכי וא"כ בכל ענין זוכה השליח מיד בשביל העבד לשיטת התוס' שכתבו כן לקמן בשמעתין א"כ לא שייך קושית התוס' דלמה לא יאסור בשפחה דהא קי"ל עדים החתומים על השטר מדאורייתא א"צ קיום וא"כ ודאי שהגיע השטר שיחרור מיד הרב ליד השליח ונגמר השיחרור וממילא אסור בשפחה אע"כ דקושיתם למ"ד הולך לאו כזכי ומשמע להו דמתניתין איירי נמי בהולך. מיהו י"ל כיון דמעיקר הדין סברי דבגט שלא נתקיים אסור בבת חורין תו לא הוי זכות לעבד דשמא לא יוכל לקיים והוי חובתו של עבד ומש"ה לא זכה בו השליח מעיקרא אלא דאף לפ"ז קשיא לי מ"מ כיון דקי"ל עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה כו' א"כ ודאי בא השטר שיחרור מיד הרב ליד השליח ואף אם לא ליתביה השליח לעבד אפ"ה מיהא נתייאש ממנו רבו ולקמן בפרק השולח משמע בפשיטות דהאומר נתייאשתי מפלוני עבדי אסור בשפחה ואסור בבת חורין וא"כ היאך מקשו התוספות בפשיטות שיהא מותר בשפחה וצ"ע ודו"ק. מיהו לפמ"ש התוספות בפרק השולח יש ליישב דלשון הכתוב בגט לא חשיב כהפקר משום דגופו קנוי ע"ש:

דף ט:

תוספות בד"ה אע"פ שחותמיהן כו' ואפילו לרבי מאיר דלא הוי בעי למיפסל עבד לעדות כו' עכ"ל. לא ידעתי היכן מצינו דאית ליה לרבי מאיר הכי ובפ' החובל מצינו דר' יהודה אומר לא היה לעבדים כנענים בשת ופליגי רבנן עליה משום דאחיו הוא במצות ואפשר דהתוס' סברי דבר פלוגתא דר' יהודא היינו ר"מ אלא דהש"ס מקשה שם אלא מעתה יהא עבד כשר לעדות ומשני דאתיא בק"ו מגזלן ומחד מהנך או מקרא דלא יומתו ע"פ אבות שאין להם חייס בנים וא"כ אמאי כתבו כאן דאיכא מ"ד דעבד כשר לעדות אם לא שנאמר דכיון דלא ילפינן אלא בק"ו מגזלן לא מיפסל אלא לעדות ממון דרשע דחמס הוא משא"כ לעדות גיטין דהו"ל דיני נפשות כשר דאיכא מאן דס"ל הכי בפרק זה בורר אבל רבי מאיר ודאי לית ליה האי סברא דאמר בפרק זה בורר דרשע דחמס פסול לדיני נפשות ע"ש. ואפשר דהתוס' כתבו כאן לרווחא דמילתא דאף לסברת המקשה בפ' החובל דעבד יהא כשר לעדות אפ"ה בגוי לא ס"ד כלל להכשיר וכתבו כן לאפוקי ממה שכתבו בפ' החובל בשם רש"י ז"ל דערכאות דעו"ג כשירי' לעדות ממון מדאורייתא ע"ש בתוספות ועיין מה שאכתוב בסמוך באריכות ודו"ק:

רש"י בד"ה בגיטי נשים משום תקנת עגונות עכ"ל. ואע"ג דהתוס' כתבו לעיל דבעבד נמי שייך תקנות עיגון מ"מ לא דמי דדוקא בשולח גט שיחרור ממדינת הים ודאי הוי מקום עיגון דא"א בענין אחר דאפשר שלא יתקיים לעולם בחותמיו לכן הוצרכו להאמין לשליח משא"כ להכשיר עדים שאין יודעין לחתום לא הוי מקום עיגון כ"כ ולא הקילו אלא באשה דשמא ימות ותפול קמי יבם וק"ל. ולמאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש טפי דהתם כיון דמדינא אסור בשפחה מטעמא דנתייאשו בעליו ואסור נמי בבת חורין הוי עיגון גמור משא"כ כאן אי פסלינן העדות שא"י לקרות מותר בשפחה ודו"ק:

תוספות בד"ה לא יתנו פי' בקונטרס כו' ודבר תימה פירושו כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר כו' עכ"ל. דע שהרי"ף ז"ל כתב להדיא לקמן בפירקין כשיטת רש"י ז"ל דלא הוי שיחרור עד דמטי לידי' דעבד וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים ונראה שטעמם דאע"ג שהשליח זוכה מיד בשביל העבד מ"מ כיון שהרב אומר כן תנו שחרור זה לעבדי הרי גלה בדעתו דלא ליהוי שיחרור עד דמטי לידיה והרי זה כמו שמצינו באשה שעושה שליח לקבלה ואמרה הבא לי גיטי דקי"ל דאף שאין הבעל יכול לחזור משהגיע ליד השליח אפ"ה לא הוי גיטא עד דמטא לידה וא"כ יש לומר דה"נ דכוותיה אלא שרש"י בעצמו חזר בו לפרש כדברי התוספות ולדידהו י"ל דלא דמי דשאני הכא כיון שהעבד לא עשאו שליח א"כ הרב שאמר תן שיחרור זה לעבדי היינו שיזכה בו בשביל עבדו

למ"ד תן כזכי ולפ"ז אפשר דמ"ש רש"י ז"ל כאן מיהו מודו רבנן דכל כמה דלא מטא גיטא לידיה כו' לאו אעבד קאי אלא אשליח דכל כמה שלא בא הגט לידו דשליח מיד הרב לא הוי משוחרר וכוונתו למ"ש התוס' לקמן דאף שהגט היה מונח ועומד ביד הרב כיון שלא מסרו ליד השליח לא הוי שיחרור כנ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל דלא ניתלי בחזרה ודוק. ובענין אחר נראה לפרש שלא יהיו דברי רש"י ז"ל סותרין זה את זה י"ל דכאן לסברת המקשה ע"כ הוכרח רש"י לפרש כן דאי ס"ד דהמקשה ס"ד דמתניתין לקמן איירי כשלא מסרו ליד השליח בחייו א"כ מאי קשיא ליה ותו ליכא דודאי לא שייך למיתני מילתא דשוה גט נשים לשיחרור אלא היכא דלא מצינו מיהא זה הדין באיזה שטר או בקידושין ואי כשלא מסרו ליד שליח איירי לא שייך למיתני שוין דהא בכל השטרות ובשטר קידושין נמי פשיטא דלא יתנו לאחר מיתה היכא שלא מסרו ליד השליח בחייו דבקידושין לא שייך כלל האי מילתא לאחר מיתה ובשטרות כ"ש דלא מהני מהאי טעמא גופא דכיון שמתפקע ליה רשות' וחייל רשות יורשים תדע דהא אפילו בתנו מנה לפלוני דחיק הש"ס לאוקמי דוקא במעמד שלשתן או בשכיב מרע הוא דאמרינן יתנו לאחר מיתה ולא בענין אחר והיינו כמו שכתבו התוס' לקמן דאף דקי"ל תן כזכי היינו דוקא כשמסרו לידו וא"כ מה ס"ד דמקשה דליתני בהא מילתא שוו גיטי נשים כיון שזה הענין פשוט בכל מקום והתרצן נמי דמשני מילתא דאיתיה בשטרות לא קתני מאי הוצרך לאתויי מהא דשלח רבין דאיירי בשכ"מ ותיפוק ליה דבלא"ה מילתא דפשיטא היא דהא מילתא איתא בשטרות כיון דאפילו בממון גמור לא מצינן דיתנו לאחר מיתה היכא שלא מסרו ליד השליח בחייו כמו שכתבתי. לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש דהמקשה ס"ד דמתניתין דלקמן איירי אף שמסרו ליד השליח בחייו ואפ"ה לא יתנו לאחר מיתה מהטעם שכתב רש"י ז"ל ומה שהכריחו להמקשן לפרש כן היינו משום הא גופא דלישנא דמתניתין קשיתי' אי בשלא נמסרו לידם מאי איריא גיטי נשים ושחרור אפילו שאר שטרות וממון גמור נמי (ועוד האיך פסיק ותני בסיפא בתנו מנה לפלוני יתנו דהא בכה"ג דרישא שלא מסרו לידו התם נמי לא מהני) אע"כ סבר המקשה דאיירי אף כשמסרו ליד השליח בחייו ולפ"ז אתי ליה שפיר לישנא דמתניתין דתני גיטי נשים ושחרורים דלעולם לא יתנו לאחר מיתה אפילו כשמסרו ליד השליח בחייו משא"כ בסיפא בתנו מנה נותנין אלא דלפ"ז תיקשי א"כ אמאי נקט בסיפא תנו מנה אפילו שאר שטרות נמי וליתני שטרות דהוי טפי דומיא דרישא לכך פירש"י ז"ל כאן דתנו מנה מוקי לה בשכ"מ הכוונה כמו שכתבתי דמילתא דפסיקא נקיט ברישׁ' בגיטין כו' לעולם לא יתנו אף כשמסרו לידו ובתנו מנה לא מיבעיא במסרו לידו שנותנין אלא זימנין דאפי'

כשלא מסרו ליד השליח בחייו נמי נותנין כגון בשכ"מ משא"כ מילתא דשטרות הוי מילתא דמציעתא במסרו נותנין ובלא מסרו אין נותנין מש"ה לא קתני להו. ועפ"י סברת המקשה נתן רש"י ז"ל טעם לדבר בשחרור דאפי' רבנן נמי מודו ולענין תמיהת התוס' נבאר לקמן. אבל התרצן משני דאף במסרו לידו נמי לא משכחת ליה בשטרות משום דבשטרות לא אמרינן תן כזכי כמ"ש כמה פוסקים הוב' בד"מ ח"מ סי' קכ"ה ע"ש בסמ"ע וש"ך ובהגה"ת המרדכי ס"פ קמא בשם מהר"ם וע"ז הביא שפיר ראיה מהא דשלח רבין דשכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני כו' וא"כ נראין הדברים ק"ו דהא בשכ"מ בדברים בעלמא הוי כמסורין ליד המקבל וכ"ש דדבריו ככתובין ומסורין ליד השליח ואפ"ה לא מהני אלמא דשטר מגרע כח השכיב מרע וכל שכן דלא מהני בברי' אפילו במסרו לידו דהא חזינן דלא הוי כזכי נמצא דלפי סברת התרצן דבשטרות אפי' במסרו לידו בחייו נמי לא מהני א"כ יפה כיון רש"י ז"ל שחזר בו לקמן דהא קשיא לן לפום סברא דהשתא אי ס"ד דמתניתין לקמן במסרו לידו איירי א"כ מאי דוחקא דרב לקמן בתנו מנה לאוקמי במעמד שלשתן או בשכ"מ ומוקי רישא בבריא וסיפא בשכ"מ ותיפוק ליה דמיתוקמא שפיר אפילו בבריא דכיון שמסרו לידו מהני משום דתן כזכי והא דלא קתני שטרות משום דבשטרות לא מהני אע"כ דלא מיתוקמא מתניתין לפי המסקנא דמטא לידו דא"כ אפילו בשיחרורי עבדים נמי יתנו לאחר מיתה משום דזכה לאלתר לגמרי וע"כ ממתניתין גופ' מוכח מדלא נקיט בכה"ג אלמא דליתא להאי טעמא לגמרי ורש"י ז"ל גופא לא כתב כאן דאפילו רבנן מודו אף במסרו לידו אלא לפי סברת המקשה דשייכי בשטרות אבל לסברת התרצן ע"כ דליתא להאי דינא מדמוקי רב דוקא האי דתנו מנה בשטר או במעמד ג' אלמא דדוקא כשלא מסרו לידו איירי מתניתין ודוק היטב. ולענין קושי' התוס' שכתבו על דברי רש"י ז"ל שדברי תימה הן כיון דזכות הוא פשיטא דזוכה לאלתר כבר כתבתי שהרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל כתבו ג"כ דלא הוי שיחרור עד דמטא לידיה. ולענ"ד שאין כאן מקום תמיה דאדרבה אם נאמר שמשתחרר לאלתר אין כאן זכות אלא חובה כיון שהעבד אינו יודע מהשיחרור והוא נשוי שפחה נמצא שבכל יום עובר בלאו ועוד הרי שהיה רבו כהן הרי העבד אוכל תרומה והוא לא ידע ואשם בדבר שחייב עליה מיתה ולא עדיף מהאי שנתכוין לבשר טלה ועלה בידו בשר חזיר ואין זה זכות אלא חובה אלא ע"כ שהשליח אינו מכוון לזכות לשחרור לאלתר אלא לכשיגיע ליד העבד ולענ"ד דהתוס' גופייהו וכן רש"י ז"ל לאחר שחזר בו נמי מודו דלענין איסורא לא נגמר השיחרור עד דלימטיה לידיה דעבד וא"כ נקטינן מיהא שאין כאן מקום תימה. ועוד דלשיטת התוספות הרי שלא מסר הרב ליד השליח בעידי מסירה לדברי הפוסקים

שאין צורך לעידי שליחות נמצא דע"כ לא נשתחרר העבד תיכף למאי דקי"ל כר"א דעידי מסירה כרתי וא"כ אין כאן מקום תימה. וכבר עלה בלבי דהא דפליגי ר"מ וחכמים בתן שיחרור זה לעבדי אי יכול לחזור בו משמע בגמרא שם דחכמים היינו רבי אלעזר שאמר אמרנו לו למאיר וא"כ מצינן למימר דאזדו לטעמייהו ר' מאיר לטעמיה דעדי חתימה כרתי וא"כ אם נאמר אין יכול לחזור ע"כ נשתחרר מהיום תיכף ואם כן אין זה זכות כמו שכתבנו אבל ר"א לטעמיה דעידי מסירה כרתי וא"כ ע"כ אין השיחרור חל עד שיגיע לידו בעידי מסירה וא"כ הרי הוא זכות גמור ואף אם יאמר העבד שהוא חובתו סוף סוף אי בעי זריק גיטא ופסיל ליה מהיום מאי אמרת עריק ואזיל לעלמא השתא נמי ליערוק וליזל כיון דבעינן עידי מסירה כך היה נ"ל בהשקפה ראשונה. אלא שנמנעתי לאומרו דאם כן לא משכחת לה כדברי ר' מאיר בארבעה דהא מסקינן לקמן דההיא דערכאות לא מיתוקמא אלא כר"א דעידי מסירה כרתי דמאן דס"ל דעידי חתימה כרתי הוי מדאורייתא ולמסקנא נמי איתא בקידושין וא"כ לא מצינו לעולם ארבעה דהא מאן דס"ל יכול לחזור בו משום דעידי חתימה כרתי לית ליה האי דערכאות ובלימוד הישיבה הארכתי:

תוספות בד"ה מילתא דאיתא בשטרות וא"ת והא פסולא דערכאות איתא בשטר מתנה כו' עכ"ל. וקשיא לי דילמא מילתא דערכאות איירי עכשיו לענין כתיבה כשנכתב בכתב הערכאות אע"ג שחתמו ישראלים או שלא נחתם כלל ונמסר בעידי מסירה ישראל ולפ"ז אתי שפיר דבשטרות כשר אפי' בשטר מתנה ובגיטין ושחרור פסול מקרא דוכתב ונתן דבעינן בני כריתות דוקא ומיתוקמא כר"א דע"מ כרתי ובכתיבה בעינן בני כריתות ואי משום דהדר הו"ל פסולא דאורייתא לא איכפת לן דאכתי לא נחתינן עכשיו לחלק בין פסולא דאורייתא לדרבנן והא דקתני וכדברי ר"מ בארבעה היינו למאן דסבר כר"מ לענין חזרה לחוד כמ"ש התוספת בסמוך ולא תיקשי לן עכשיו מהא דר' שמעון דאיירי כר"א מכלל דת"ק סבר לא דהא מצינו למימר דהא דקאמר ר' שמעון אף אלו כשירין היינו כשכתבו ישראל ולענין חתימה הוא דפליגי והנלע"ד ליישב דלא מצינן לאוקמא כר"א ולענין כתיבה דהתוס' לשיטתיה שכתבו בד"ה אע"ג שחותמיהם עו"ג דבערכאות נמי פסילי משום שלא לשמה ומכמה טעמי וא"כ תיקשי לרבה דידעינן פסולא דלשמה בין בכתיבה בין בחתימה מההיא דמוליך ומביא כמו שאפרש בסמוך וא"כ ממילא שמעינן ממוליך ומביא דבעינן כתיבה לשמה ומינה ידעינן דפסול בכתיבת ערכאות ואמאי חשבינהו בתרתי. אבל למאי דמוקמינן במסקנא דאיירי בשמות מובהקין ואליבא דת"ק דגזר מובהקין אטו שאינן מובהקין לא שייך להקשות לרבה היינו מוליך ומבי' היינו ערכאות דנראה ברור דבשמות מובהקין דלא סמכינן עלייהו ודאי לא שייך לפסול משום

שלא לשמה כמו שכתבתי בחבורי באריכות כיון דחתימת מובהקין לא הוי אלא כטיוטא בעלמא לא שייך למיגזר בהו ע"ש באריכות תדע דהא מכשיר בהו ר"ש ולא פסיל משום שלא לשמה אע"כ כדכתיבנא. ובזה יתיישב ג"כ מה שהקשיתי בסמוך אמאי לא מוקי לברייתא דהכא כר' שמעון גופי' ובשמות שאינן מובהקין דאם כן הדרא קושיא לדוכתא דא"כ פשיטא דפסול משום שלא לשמה ואכתי תיקשי לרבה היינו מוליך ומביא היינו ערכאות אבל בשמות מובהקין אתי שפיר ודוק היטב:

גמרא בשלמא לרבה היינו מוליך ומביא. נראה דאף למסקנא דלעיל דרבה אית ליה דרבא אפ"ה ידעינן שפיר לכולה מילתא דלשמה מהא דשוו למוליך ומביא כיון דאפילו בנתקיים בחותמיו ע"כ שוין למוליך ולמביא אלמא משום דבעינן לשמה בין בכתיבה בין בחתימה:

שם והא ערכאות דפסולא דאורייתא הוא כו' וקשיא לי דהא אפי' אליבא דר"מ משכחינן דערכאות ליכא אלא פסולא דרבנן כגון שגוף הגט נכתב בכתב יד הבעל עצמו וחתמו ערכאות דמדאורייתא מיתכשר הגט בכתב ידו לחוד אפי' לר"מ כדאיתא לקמן גבי שלשה גיטין פסולין וא' מהם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וקמ"ל הכא דאף דכתב בכתב ידו וחתומים ערכאות אפ"ה פסולין מדרבנן בגיטין ושחרור ולכאורה היה נ"ל דלא מיתוקמא בכה"ג דא"כ אין טעם לפסול בשיחרור לפי מ"ש התוס' לעיל דף ג' ע"ב דטעמא דכתב ידו ואין עליו עדים היינו משום דחשיב כגט שאין בו זמן וא"כ הכא דעיקר השיחרור נכתב בכתב ידו והערכאות חתומים לענין הזמן יש להועיל לגמרי דנהי דזמן דגיטין משום בת אחותו א"כ בעינן עדות גמור מדין תורה ולא מהני ערכאות מה שא"כ זמן דשיחרור היינו משום פירות שהוא ממון מהני בערכאות דהא לא מרעי נפשייהו ועוד דדינא דמלכותא דינא ואף לפי מ"ש ר"י בעל התוס' גבי נכתב ביום ונחתם בלילה דף י"ז דטעם דזמן דשיחרור שמא ימכרנו לאחר ואח"כ יתן השיחרור ליד העבד בלא זמן וכיון שהעבד מוחזק בעצמו יאמר שנשתחרר מ"מ נראה דלא שייך להאי חששא כ"א לענין ממון דלענין איסורא לא חיישינן שיקדים הרב הזמן לשחררו שלא כדין וכיון דלענין ממון ושיעבוד העבד לחוד איירי ממילא דיש להכשיר בערכאות כך היה נ"ל לכאורה. אלא דלא שייך לחלק בכך אלא לענין איסורא נמי חיישינן ועוד דמ"מ יש לפסול אף בשיחרור כשחותמים ערכאות אף בכתב בכתב ידו דלא עדיף ממזוייף מתוכו דזימנין דאתי למיסמך אחתימת ידייהו בלא כתב ידו נמצא דלפ"ז לרבי מאיר נמי משכחת פסולא דרבנן בערכאות ובכתב ידו והדרא קושיא לדוכתא ויש ליישב וצ"ע:

גמרא והאיכא לשמה כו' ותו בין לרבה בין לרבא האיכא מחובר. הא דפשיטא לתלמודא דשטר שיחרור בעינן לשמה ופסול במחובר נראה דהיינו משום דילפינן בג"ש דלה לה מאשה אבל הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים משמע מדבריו דפשטא דקרא דכתיב או חופשה לא ניתן לה יליף לה דבעינן לשמה ופסול במחובר ע"ש וכתב הרב המגיד דהכי הוא בתוספתא ובתוספתא שלפנינו איתא להדיא דיליף להו מג"ש דלה לה מאשה ולשון הרמב"ם ז"ל צ"ע אבל קשיא לי הא דמצינו בכולה תלמודא דילפינן ג"ש דלה לה מאשה לענין דעבד חייב במצות שהאשה חייבת וכן לכמה מילי ומנא לן הא ג"ש דהא בעינן מיהא שיהא הג"ש מופנה מצד אחד והכא לא מופנ' דדילמא אידי ואידי בעינן למילף לה לשמה כפשטא דמילתא דודאי חדא מאידך לא ילפינן כיון דליכא ג"ש דמדינא ודאי לא אתיא כדמצינו בפ' החובל דבעי למילף שיהא עבד פסול לעדות מק"ו דאשה ולא אתיא ליה מדינא משום דאיכא למיפרך בכל צד כדאיתא שם וא"כ ג"ש מנא לן כיון דבעינן לגופא ואי משום דתרי וכתב לה כתיבי באשה הא בעינן נמי למידרש לה ולא לה ולחברתה והנלע"ד דע"כ לגז"ש אתיא דאי לאו גז"ש לא שייך למידרש לה דעבד לענין לשמה כיון דשטר שחרור גופא לא כתיב דפשטא דקרא דחופשה לא ניתן לה לא משמע דאיירי בשטר שיחרור אי לאו מגז"ש דלה לה מאשה כדפרש"י ז"ל בפרק השולח דף מ"א ואף דמלשון התוס' ד' ל"ט גבי איסורא ולא ממונא משמע דפשטא דקרא דחופשה לא ניתן לה איירי בשטר שיחרור מ"מ יש לישב כוונתם דלבתר דילפינן ג"ש הוי פשטא דקרא בהכי ע"ש ועיין מ"ש בזה דף ב' בלשון התוס' בד"ה לפי שאין בקיאין ודו"ק:

שם כי קתני פסולא דרבנן דאורייתא לא קתני. לכאורה משמע הא דלא קתני פסולא דאורייתא היינו משום דממילא ידעינן דלכל מילי דאורייתא שוין מג"ש דלה לה מאשה אלא דלפ"ז קשה מאי פריך בסמוך והא חזרה דאורייתא וקתני וכי הוי מדאורייתא מאי הוי כיון דאכתי לא ידעינן הא מילתא מג"ש דלה לה ויש ליישב דמ"מ מקשה שפיר דכ"ש דאין צריך לשנות דבר זה דמסבר' ידעינן דכיון שהוא חוב לעבד לר"מ א"כ אין זה שלוחו ושפיר ילפינן לה לה מאשה שיכול לבטל השליחות ועי"ל דר"מ גופא אגז"ש סמיך דמה מצינו באשה שאין הגט נגמר עד שיגיע לידה או ליד שלוחה שעשאתו שליח בפירוש ה"נ בעבד וכיון דאיכא גז"ש מהדר אטעמא לומר דהוא חוב לו שאוסרו משפחה אבל אי לאו גז"ש לא הוי סמיך אהאי סברא לחוד וק"ל:

שם מילתא דאיתא בשטרות לא קתני. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דחזרה גופא איתא בשטרות כגון האומר הולך שטר מתנה זה לפלוני או תן שטר מתנה זה לפלוני דמסקינן בפ' השולח נקטינן שליח מתנה הרי הוא כשליח הגט לענין הולך דלאו כזכי וה"ה

לתן וכ"כ התוספות לקמן ולענ"ד יש ליישב דהא דלא מקשה הש"ס בפשיטות מחזרה גופא היינו משום דתליא בפלוגתא דאמוראי ולמסקנא מיהו דמסקינן דבשליחות בע"כ איירי אם כן ממילא א"ש דהא דבשטר מתנה יכול לחזור בו לאו חידוש הוא דמתנה נמי ליתא בע"כ משא"כ בגיטי נשים ושיחרור דאע"ג דהוו בע"כ אשמעינן דאפ"ה יכול לחזור בו ומכ"ש דא"ש למה שפירש מהרש"א ז"ל דלמסקנא הדרינן לגמרי משינויא דליתא בשטרות. ועי"ל דלענין שטר מתנה לא פסיקא מלתא דזימנין דאין יכול לחזור כגון באומר זכי בשטר מתנה זה לפלוני משא"כ בגיטין ובשיחרור אף באומר זכי לא מהני והא דנקיט תנו ולא קתני אף בזכי יכול לחזור היינו משום דלא שייך בהו לשון זכי כיון דחוב הוא להם כן נראה לי ודו"ק:

תוספות בד"ה מילתא דאיתא בשטרות כו' וי"ל דהשתא סבר כאידך שינויא דלקמן עכ"ל. פירוש דהיינו שינויא דדינא דמלכותא ודקדק מהרש"א ז"ל ממה שכתבו דהשתא סבר דלמסקנא דהדר ביה הש"ס משינויא דאיתא בשטרות לא קתני אלא מילתא דאיתא בקידושין לא קתני וא"כ שפיר מצי סבר כאידך שינויא דלקמן תני חוץ מבגיטי נשים אלא דלפ"ז קשה מה שכתבו התוס' לקמן דהא דלא נקט זמן היינו משום דרגילין לכתוב בכל שטרות ומהרש"א ז"ל נדחק לפרש דאקידושין קאי ונראה דוחק ועוד קשיא לי דלפירושו הא דלא נקט האומר תנו גט זה לא יתנו לאחר מיתה היינו משום דאיתא בקידושין ולדעתי א"א לפרש כן דהא מסקינן דאע"ג דחזרה איתא בקידושין אפ"ה נקט לה משום דבע"כ מיהא ליתא בקידושין ופירשו התוס' דכיון דליתא בע"כ אין זה חידוש דיכול לחזור בו כיון דלא נגמר עדיין וא"כ ה"נ לענין יתנו לאחר מיתה אין זה חידוש בקידושין מה"ט גופא כיון שלא נגמר עד שיגיע לידה ודוקא בגיטין הוי חידוש דסד"א כיון דאיתא בע"כ נגמר הגט קודם מיתה ועוד דלא שייך כלל לומר בקידושין לא יתן לאחר מיתה דלאיזה צורך תקבל הקידושין לאחר מיתתו וליתסר בקרוביו ומה צורך לה בקידושין אם לא שנדחק לומר דלענין כתובה איירי ואע"ג דארוסה לית לה כתובה איירי בדכתב לה אבל כל זה דוחק ועוד דבברייתא לא שייך לומר חוץ מבגיטי נשים דכיון דקתני בג' דברים שוין גיטי נשים כו' משמע דגיטי נשים דוקא הוא דשוו לשיחרורי עבדים ודו"ק. ולולא דברי מהרש"א ז"ל היה נראה לפרש כוונת התוספות כשיטת הרא"ש ז"ל דהני תרי לישני דלקמן לא פליגי דאף ללישנא דתני חוץ מכגיטי נשים נמי מודה דהיכא דאיכא דינא דמלכותא מהני אף בשטר מתנה ומש"ה לא פסיקא ליה בשאר שטרות דהא בדינא דמלכותא תליא והוי שפיר מילתא דליתא בשטרות ולשון דהשתא סבר שכתבו התוס'

היינו דברייתא איירי כאידך לישנא ואף שהלשון דחוק קצת ניחא יותר לפרש כן ליישב קושיא הנ"ל וק"ל:

רש"י בד"ה פסול' דרבנן כו' עד כותי פסול מדרבנן כו' וערכאות לקמיה פריך כו' לפי שאינן בתורת גיטין כו' עכ"ל. משמע מלשון רש"י ז"ל דפריך דרשה וכתב ונתן הוי כשר לעדות והרבה קושיות יש בשיטת רש"י ז"ל כמו שהקשו בתוס' דמילתא דפשיטא דעובד כוכבים היה פסול לעדות דהא לאו אחיו הוא ועוד דבעינן לשמה ועוד דבעיא שליחות ועובד כוכבים לאו בר שליחות הוא ועוד קשיא לי דא"כ לא פריך הש"ס לקמן מידי גבי מתנה דחספא בעלמא הוא ואמאי הא בגיטין גופא לא מיפסלי ערכאות אלא מקרא דוכתב ונתן ובשטר מתנה לא שייך האי מילתא ואף שבהגה"ת אשר"י כתב ג"כ בשם ספר החכמה דערכאות כשירים לעדות מדאורייתא ע"ש אפ"ה תמיהא לן טובא מהיכן הוציאו כן. גם יש לדקדק לאיזה צורך כ' רש"י ז"ל ולקמיה פריך כיון דקושית הש"ס היא תיכף במקומו. והנלע"ד דהמשך לשון רש"י ז"ל אחד הוא דמה שהכריחו לפ' כן היינו משום דמשמע ליה דאי הוי ערכאות פסילי מדאורייתא אף בשטרות לא הוי מקשה מידי בסמוך והא ערכאות דפסולא דאורייתא וקתני דסוף סוף מה שהושוו שיחרורי עבדים לגיטין ולא לשט"ח הוא מדרבנן ואף את"ל דלישנא דפסולא דרבנן לחוד קא דייק מ"מ אכתי הו"ל לגמרא לשנויי הכי דלא קחשיב אלא במה שהושוו אלו השנים לחוד מדרבנן ומש"ה חשיב ערכאות דמדאורייתא לא הושוו דבלא"ה שאר שטרות נמי פסילי אלא מדרבנן ודאי הושוו משא"כ בלשמה ומחובר דהושוו לגמרי מדאוריתא וכן נראה ממה שפירש"י ז"ל דעד כותי פסול מדרבנן בשאר שטרות וזה מוכרח מלשון הש"ס דפסולי דרבנן קא חשיב וקשיא ליה דהא דעד כותי כשר בגיטין ע"כ מדאורייתא הוא אי משום דכתיבא ואחזקו ואי לר"א משום דחתם ישראל לבסוף וממילא דכשר ודאי מדאורייתא כיון דודאי כותי חבר הוא וגירי אמת הן דאלת"ה למה הכשירוהו מדרבנן אלא ע"כ דמדאורייתא כשר וא"כ ע"כ הא דקחשיב ליה בהדי מילתא דרבנן משום דעיקר כוונת הברייתא עכשיו לומר דשוין גיטי נשים ושיחרורי עבדים מה שא"כ בשטרות ומילתא דכותי פסול בשטרות ודאי מדרבנן דאחזקו סתמייהו לפסולא דמדאורייתא גירי אמת הן ובחזקת כשרות קיימי סתמייהו כמו ישראל גמור ולפ"ז קשיא ליה לרש"י ז"ל היאך אפשר לפרש כן דמאי דאיתא בשטרות מדרבנן חשיב ליה בהדי מילי דרבנן א"כ מאי פריך הש"ס בסמוך הא ערכאות פסילי מדאורייתא מאי קושיא דמ"מ חשיב ליה מדרבנן כיון דהא דאכשרינהו חכמים לערכאות בשטרות היינו מדרבנן לשיטת התוס' שכתבו דערכאות פסילי לכל העדות וחכמים תקנו להכשיר בשטרות לכך הוכרח רש"י ז"ל

לפרש דלאו הכי הוא אלא דערכאות כשירים בשטרות היינו מדאורייתא וכמו שאפרש הטעם בסמוך וא"כ ע"כ הא דפסילי בגיטין היינו מקרא דוכתב ונתן ובזה מיושב היטב לשון רש"י ז"ל שכתב ולקמיה פריך ונמשך לדבריו הקודמים דממה שפירש דעד כותי פסול בשטרות מדרבנן ומש"ה נקט לה בברייתא בהדי מילי דרבנן וא"כ מוכרחים אנו לפרש דהא דפריך בסמוך והא ערכאות דאורייתא היינו מקרא דוכתב ונתן. אמנם מה שכ' דהכי מפורש בפ"ב לא ידעתי מקומו דלקמן דף כ"ג לא איירי אלא לענין עובד כוכבים דפסול להביא הגט היינו דלאו בני התירא נינהו ומעכשיו נבא לבאר דלא תיקשי קושית התוס' לשיטתו דמה שכתבו בפשיטות דעובד כוכבים לאו בר עדות הוא דלאו אחיו הוא במצות לכאורה איכא למידחי דהכי קאמר דהיכא דהוא אחיו במצות מסתמא בר עדות הוא ובחזקת כשרות עד שיפסול בגזלנות וכיוצא בו אבל מי שאינו אחיו במצות מסתמא בחזקת גזלן הוא עד שיודע דקים לן דלא משקר ולא מקבל שוחדא והיינו ערכאות וכמ"ש בהגה"ת אשר"י בשם ספר החכמה. אמנם שינויא דחיקא לא משנינן לכך נראה לפרש בדרך אחר דודאי לדיני נפשות והיכא דבעינן דוקא עדות גמורה והתראה מילתא דפשיטא היא דעובד כוכבים לאו בר עדות הוא. אבל בדיני ממונות היכא דסגי בהודאת בע"ד ולא איברי סהדי אלא לשיקרא אם כן הדבר מסור לבית דין היכא שיודעים בודאי שהענין הוא אמת גמור יכולין אף להוציא ממון מחזקתו כדאמרינן לעיל חזקה עדים החתומים כו' כמי שנחקרה עדותן והיינו משום דלא חשידי אינשי לזיופי ומצינו נמי דאנו דנין ע"פ חזקה דמילתא דעבידא לגלויי לא משקרי והרבה כיוצא בזה וא"כ ה"נ כיון דאיכא חזקה דערכאות לא מרעי נפשייהו ונצטוו על הדינים כפירש"י ז"ל לעיל דנין ע"פ חזקה זו כיון דקים לן דקושטא קאמרי אע"פ שאין כאן עדות גמור מ"מ דבר ברור הוא וכן לענין גיטין אי לאו מקרא דוכתב ונתן שכתב רש"י ז"ל היה באפשרי לומר דערכאות כשירים והיינו דאפשר דרש"י ז"ל סובר כשיטת רבינו תם דאף למ"ד דעידי חתימה כרתי נמי מודה דעיקר דבר שבערוה היינו עידי מסירה אלא דבעינן עידי חתימה מגזירת הכתוב דוכתב היינו וחתם דע"י עידי חתימה מיקרי ספר כריתות כיון שידוע לנו ע"י ע"ח שהגט בא לה מיד הבעל וא"כ ערכאות נמי כיון דקים לן דקושטא קאמרי שהגט בא לידה מיד הבעל מיקרי שפיר וחתם והוי עדות לענין זה כיון דאיכא עדי מסירה ולא גרע מכתב בכתב ידו ואין עליו עדים דכשר מדאורייתא אף לר' מאיר כדאיתא לקמן פ' המגרש וכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרי"ף ז"ל שכתב דסגי בעידי חתימה וכמו שכתבתי לעיל דכיון שהעדים חתומים מיקרי שפיר אין דבר שבערוה פחות משנים דאנן סהדי כיון שאנו רואין הגט כתוב וחתום בידו אנו עדים בדבר שהגיע לידה מיד

הבעל משא"כ בדליכא ע"ח אפשר שהוא זייפו וא"כ מה"ט גופא היה אפשר להכשיר בערכאות אי לאו מקרא דמי שישנו בכלל נתינה כו'. ומה שהקשו התוספות דבעינן לשמה אפשר ליישב דאפ"ה איצטריך קרא דוכתב ונתן דבלא"ה היה אפשר לומר דהא דאמרינן דעובד כוכבים אדעתיה דנפשיה קעביד היינו בסתם עובד כוכבים דחשדינן ליה דמשקר אפי' בגוף הענין ומכ"ש שאין לסמוך עליו במה שאומר בפירוש שחותם לשמה דאפשר דמשקר משא"כ בערכאות דקים לן דלא משקרי אם אומרים בפירוש שחתמו לשמה מסתמא קושטא קאמרי לכך איצטריך ליה קרא דוכתב ונתן שהביא רש"י ז"ל ומה שכתבו התוספות דלאו בני שליחות נינהו ובעינן שישמעו מפי הבעל זה אינו מפורש בתורה ואפשר דהא דצריכי שישמעו מפי הבעל לאו בתורת שליחות אתינן עלה דכיון דדרשי' וכתב היינו וחתם א"כ התורה אמרה בפירוש שיחתמו אחרים ולא הבעל בעצמו וכיון דלאו עליה רמיא אין זה ענין לשליחות ותדע דאלת"ה אמאי אמרי' לקמן דעובד כוכבים הוא פסול משום דאדעתיה דנפשיה קעביד ותיפוק ליה דלאו בר שליחות הוא אע"כ דאפשר דלא שייך שליחות בכה"ג וכמו שכתבו התוספות לקמן דף כ"ב בד"ה והא לאו בני דיעה לענין כתיבה ע"ש כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל והא דמקשה הש"ס לקמן חספא בעלמא הוא יבואר על מקומו בעזה"י על נכון וממילא דהתוספות לא נחתו להני סברות ובסברות בעלמא פליגי רש"י ותוספות ודוק היטב. מיהו יותר נראה דהא דמייתי רש"י ז"ל קרא דוכתב ונתן משום דהשתא הוי משמע ליה דמדקתני אע"פ שחותמיהן עובדי כוכבים משמע דאיירי נמי היכא שחתמו ישראל אלא שהכתב הוא בערכאות ואפ"ה פסול היינו מוכתב ונתן וכדפרישית והשתא א"ש נמי מ"ש רש"י כדאיתא בפ"ב והיינו דכיון דפסול להבאה כ"ש דפסול בכתיבה אף לר"מ דמכשיר במצאו באשפה ולא בעי נמי כתיבה לשמה ואפ"ה פסול מוכתב ונתן וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בסמוך דמשנינן בעידי מסירה ור"א דאיירי שכתבו ישראל מכלל דמעיקרא הוי סבר דאיירי בכתבו עובד כוכבים ואף לר"מ וזה נ"ל יותר נכון בשיטת רש"י ז"ל:

בד"ה בעידי מסירה מתניתין דמכשר בשאר שטרות ופסיל בהני כו' עכ"ל. נראה דכוונתו משום דלא תיקשי מ"מ אמאי מיקרי פסולא מדרבנן הא משכחת להאי פסולא נמי מדאורייתא היכא דליכא עדי מסירה אלא ע"ח בלבד דמהני לשיטת הרי"ף ז"ל מדאורייתא ולשיטת התוספות נמי היכא שאין עידי מסירה לפנינו סמכינן מדאורייתא אעידי חתימה ישראל לומר דמסתמא נמסר בפניהם משא"כ בעידי חתימה דערכאות לא מהני מידי מדאורייתא כמו שיבואר לקמן בדף הסמוך ע"פ סברת חידושי הרשב"א ז"ל דכל היכא דסמכינן אע"ח מיקרי בכלל תורף הגט וממעט מקרא דוכתב ונתן וא"כ הו"ל

פסולא דאורייתא כמ"ש התוספות לענין פסולא דלשמה כיון דעיקר מילתא מדאורייתא אע"ג דמשכחת לה נמי בפסולא דרבנן אפ"ה לא קתני ליה וא"כ ה"נ דכוותיה לכך פירש"י ז"ל דהא דמכשיר נמי בערכאות בשאר שטרות היינו דוקא בעידי מסירה אבל בלא ע"מ אפילו בשטר מתנה פסול מדאורייתא וא"כ לעולם לא משכחינן לחלק לענין ערכאות בין גיטין לשטרות בפסולא דאורייתא דאי בע"מ תרוייהו כשירות מדאורייתא ואי בלא ע"מ תרוייהו פסולי ואין לחלק ביניהם אלא לענין פסול דרבנן משא"כ בלשמה עיקר החילוק בין גיטין לשטרות הוא מדאורייתא ורש"י בזה לשיטתו דלקמן דלאוקימתא דברייתא דהכא לא נחתינן לשינויא דדינא דמלכותא וכל שכן דליכא למיתני חוץ מכגיטי נשים דהא דומיא דהנך קתני דלא הושוו אלא גיטי נשים ושחרורי עבדים לחוד אלא מתוקמא שפיר בעדי מסירה עיין לקמן ודו"ק. ואע"ג דמ"מ משכחת פסולא דערכאות דאורייתא לענין כתיבה כמו גבי לשמה אפ"ה לא דמי דלענין לשמה לא פסלינן חתימה מדרבנן אלא משום לתא דכתיבה לשמה דמדאורייתא משא"כ בערכאות פסולא דרבנן לענין חתימה לא תליא בכתיבה אלא גזירה דלמא אתי למיסמך עלייהו ולמימסר באפייהו ודו"ק:

דף י.

גמרא איכא בינייהו שמות מובהקין. לקמן בהיפוך הדף בד"ה תני חוץ מבגיטי נשים כתב רש"י ז"ל דהאי שינויא דהכא דא"ב שמות מובהקים שינויא דחיקא הוא ומחמת קושיא דלא חשיב לשמה ומחובר מוכרח לשנויי הכי. ויש להקשות דאכתי מצינן למימר דלעולם ת"ק דרבי שמעון לא ס"ל עידי מסירה כרתי אלא עידי חתימה לחוד ואם כן ערכאות פסולא דאורייתא אלא הא דנקט לה בברייתא היינו משום דברייתא אתיא כרבי שמעון דס"ל ע"מ כרתי ואירי ברייתא בשמות שאינן מובהקים דמודה רבי שמעון דפסילי בגיטי נשים דהו"ל כמזוייף מתוכו דאתי למיסמך עלייהו ובשטרות כשירין אי משום דינא דמלכותא או דתני חוץ מכגיטי נשים וא"כ בשטר מכירה ודאי כשר אף בשמות שאינן מובהקים. ובשלמא לפמ"ש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל א"ש דא"א לפרש כאן בברייתא דהא דמכשרינן בשטרות היינו משום דינא דמלכותא או דתני חוץ מכגיטי נשים דא"כ הדר מצינן להאי מילתא מדאורייתא היכא דליכא עידי מסירה אלא ע"ח וכמ"ש בסמוך דפסול מדאוריתא בגיטין וכשר בשטרות אי למ"ד דינא דמלכותא דינא דהא נמי מדאורייתא היא ומכ"ש אם נאמר תני חוץ מכגיטי נשים ובשטר מכירה לחוד אירי וכשר ודאי מדאורייתא וא"כ אמאי קתני לה בהדי פסולא דרבנן ומ"ש מלשמה כמ"ש בסמוך אע"כ דלברייתא לאוקימתא דהשתא צריך לומר דבשטרות נמי

לא מיתכשר בשטר מתנה וכיוצא בו אלא בעידי מסירה דבהכי איירי שטרות דברייתא ואפ"ה פסול בגיטין מדרבנן וא"כ לפ"ז לא מצינן לאוקמי ברייתא כרבי שמעון ובשמות שאינן מובהקים ובע"מ דא"כ בשטר מתנה דאיירי ברייתא נמי פסול מדרבנן דהו"ל מזוייף מתוכו נמצא דכ"ז לשיטת רש"י ז"ל אבל לשיטת התוספות שכתבו להדיא דאף לאוקימתא דהכא אמרינן כשינויא דדינא דמלכותא דינא א"כ הדרא קושיא לדוכתא. ועוד דרש"י ז"ל עצמו כתב להדיא בפירוש דברייתא לעיל דשטרות כשירין משום דינא דמלכותא ולפ"ז צריך לומר דהיינו משום דלמסקנא דאמרי' מילתא דאיתא בקידושין לא קתני תו לא שני לן בין פסולא דאורייתא לדרבנן וא"כ מצינן למימר שפיר דבשטרות כשר בכל ענין אף בשטר מתנה משום דינא דמלכותא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דמצי לאוקמי ברייתא כר"ש ולקמן כתב רש"י ז"ל דלא מיתוקמא ברייתא אלא דשמות מובהקים איכא בינייהו דאף דשינויא דחיקא הוא א"א לאוקמי בענין אחר וא"כ צ"ע. לכך נראה דלא שייך כלל לאוקמי ברייתא כר"ש ובשמות שאינן מובהקים דסתם לישנא דכל השטרות כשירים חוץ מבגיטי נשים כו' ע"כ משמע בכל ענין ל"ש מובהקים ל"ש אינן מובהקים ותדע דהא ת"ק דמתניתין לקמן נקיט האי לישנא גופא ופליג עליה רבי שמעון א"כ מנ"ל לר"ש דלמא ת"ק נמי לא איירי אלא באינן מובהקים אע"כ דסתמא דלישנא משמע הכי דקאמר ר"ש אף אלו כשרים היינו דזימנין מצינן דכשרים וא"כ תו לא מצינן לאוקמי ברייתא כר"ש ודו"ק:

שם אלא כי קתני מילתא דליתא בקידושין כו' ופירש"י דערכאות ליתא בקידושין כיון דבדאיכא ע"מ מקודשת מדאורייתא וא"א אינה מקודשת שרינן א"א לעלמא משא"כ לשמה ומחובר איתא נמי בקידושין. וקשיא לי דלשמה נמי משכחת דאיתא בגירושין דליתא בקידושין דהא השתא מוקמינן לברייתא כר"א דעידי מסירה כרתי וא"כ לפ"ז לא בעינן חתימה לשמה מדאורייתא אלא מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו כדאמרינן ריש מכילתין וא"כ בקידושין ודאי כה"ג מקודשת אם נכתב לשמה ולא נחתם לשמה ובגירושין ושיחרורים פסול מדרבנן. ואפשר דאפ"ה כיון דעיקר מילתא איתא בקידושין לענין כתיבה לשמה מש"ה לא קתני לה כמ"ש התוספות לעיל לענין דאורייתא ודרבנן. אלא דלפ"ז תיקשי א"כ לענין ערכאות נמי מצינו דאיתא בקידושין היכא דליתא עידי מסירה לשיטת הרי"ף ז"ל דמכשר בהכי בע"ח ישראל או לשיטת רבינו תם היכא שאין עידי מסירה לפנינו וסמכינן אע"ח ובערכאות כה"ג פסול אף בקידושין וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה כי קתני כו' וא"ת והאיכא זמן כו'. וי"ל לפי שרגילין כו' עכ"ל. והוא תמוה כי רגילין מאי הוי בגיטין ושיחרור פסול כי ליכא זמן ובקידושין כשר. והנלע"ד

לפמ"ש דאף לפי המסקנא נמי קאי שינוייא דמילתא דאיתא בשטרות לא קתני וכן נראה דאלת"ה אכתי קשה ליתני הא דלא יתנו לאחר מיתה ואע"ג דאיתא בקידושין מיהא דשליחות בע"כ ליתא כמו חזרה דמאי שנא ולפ"ז נאמר דקושית התוספות דליתני זמן היינו משום דליתא בשטרות דאף אם לא כתב זמן בשטר מכר או הלואה אפ"ה מהני אם מביא עדים באיזה יום נמסר בפניהם כדאיתא בש"ע ח"מ סימן ל"ט בשם רבינו ירוחם וכן נראה ממה שכתבו התוספות גבי מפני מה תקנו זמן בגיטין ע"ש שכתבו בגיטין ושיחרור אי לאו דתקנו זמן בפירוש היו צריכין לעידי מסירה וליקח כתב מתי נמסר בפניהם נמצא דבשטרות כיון דלא מצינו להדיא שתקנו זמן אין לפסול השטר בשביל כך שהרי אף לענין טריפת לקוחות יוכל ליקח כתב מתי נמסר לידו. וע"ז מתרצים שפיר דכיון שהורגלו ליכתב בכל השטרות א"כ יש לפסול אם לא נכתב שהרי לא ישים אל לבו ליקח כתב בעדים מתי נמסר לידו ויפסיד שלא כדין והיינו כמ"ש התוספות להדיא לענין גיטין ושיחרור ע"ש ודו"ק:

בא"ד ולא כמו שפירש שם בקונט' שטר מכירת עבד דא"כ הו"ל למיפרך מקרקעות וכל שטרות כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י שם דמשאר שטרות וקרקעות לא קשיא מידי דהוצרכו לתקן זמן כדי לטרוף ממשועבדים וכן להיפך אם יבא בע"ח לטרוף ממנו צריך לידע שטרו של מי קודם ומש"ה לא מקשה אלא מעבדים וכן מה שהקשו דאותו אינו נפסל כו' כבר כתבתי דהתם לא איירי מפסולא אלא אעיקר תקנה שתקנו זמן לכתחילה וק"ל:

רש"י במשנה עד כותי פסול דחשידי אעדות שקר. נראה שכתב כן למאי דמסקינן דמתניתין כר' אליעזר דכותים חשידי לגמרי לעבור על כל המצות אלא דאפ"ה כשר בגיטין כדמסקינן דודאי כותי חבר הוא משא"כ אליבא דרשב"ג דבהוחזקו ולא הוחזקו תליא מילתא א"כ א"א לפרש דחשידי אעדות שקר לענין שטרות דא"כ פסול נמי לענין גיטין דהא הו"ל רשע ורחמנא אמר אל תשת רשע עד ומי עדיף מישראל דקי"ל דבחשוד לעדות ממון פסול לכל העדות שבעולם ואף דבירושלמי אמרי' להדיא בטעם משנתינו על הממון נחשדו ועל העריות לא נחשדו אפשר דהירושלמי סובר כר' יוסי בפ' זה בורר דחשוד לעדות ממון כשר לעדות נפשות אבל בתלמודא דידן דס"ל כר"מ א"א לפרש כן אלא הא דקאמר לא הוחזקו לשטרות היינו שאין בקיאין בדיני שטרות ויש לחוש לכמה חששות וכן פירש"י ז"ל להדיא בד"ה אי איתחזק. ועי"ל דנהי דקי"ל דחשוד לעדות ממון פסול לכל העדות היינו היכא שראינו בודאי שהעיד שקר בממון משא"כ הכא דלא איירי בודאי שהעידו שקר אלא סתמא מחזקינן להו דחשידי וא"כ י"ל דלא מיפסלו אלא לאותו

דבר שחשודין עליו מספק והרי זה כמו דאמרינן דחשוד לעריות פסול לעדות אשה וכשר לשאר עדות ואיירי כגון דליכא אלא קול גרידא וה"נ דכוותיה. מיהו מלשון רש"י בד"ה אי דאחזיק משמע שכיון למה שכתבתי בלשון ראשון ודו"ק:

שם מעשה שהביאו לפני ר"ג. מה שיש לדקדק מהא דאמרינן בפ"ק דחולין דר"ג ובית דינו גזרו על שחיטת כותים ומסקינן שם דעשאום כעובדי כוכבים גמורים ע"ש בתוספות:

גמרא אי ת"ק אפילו שאר שטרות נמי. משמע דפשיטא ליה דמילי דגיטין ומילי דשטרות מיקרי כתיבא ואע"ג דשטר שיחרור גופא לא כתיב בהדיא אלא מג"ש דלה לה מאשה ילפינן אפשר דאינהו נמי דרשי ג"ש ומיקרי שפיר כתיבא וכן הא דדרשינן לה לשמה הו"ל כאילו כתיב בהדיא דאינהו נמי דרשו הכי וכן מילי דשטרות אע"ג דלא כתיב אלא בקרא דדברי קבלה בירמיה וכתוב בספר וחתום והעד עדים דברי קבלה נמי מיקרי כתיבא אבל קשיא לי התינח לר"מ דדריש מקרא דוכתוב בספר וחתום דאעידי חתימה קאי הוי שפיר מן התורה אבל לרבי אליעזר דס"ל ע"מ כרתי ולדידיה קרא דוכתוב בספר וחתום היינו עצה טובה א"כ עידי חתימה לא כתיבי באורייתא ואף דאנן קיי"ל עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמיא מ"מ משמע מסוגיא דשמעתין דבעינן דוקא דכתיבא בהדיא וכן מוכח מסוגיא דחולין דאמרינן שם אשחיטת כותי ולטעמיך שהייה דרסה כו' מי כתיבא אלמא אע"ג דאסור מדאורייתא אפ"ה לא סמכינן אכותי לת"ק אלא לרשב"ג דאמר כיון דאחזוק אחזוק וכ"ש דקשה טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל דף ג' דלענין השטרות לא מהני כלל מדאורייתא אלא מתקנת חכמים משום נעילת דלת וא"כ אמאי פשיטא ליה לתלמודא הכא דמיקרי כתיבא לענין כותים. מיהו מצינן למימר דכיון שהכותים יודעין מיהת דב"ד של ישראל מוציאין ממון על פי עדות בשטר א"כ חשיב שפיר כתיבא דמקרא מלא הוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס ומש"ה לא חשידי לחתום שקר. אבל מ"מ קשיא לי דאמאי פשיטא לתלמודא דכשירין בגיטי נשים דנהי דדרשינן לה לשמה מ"מ הא אנן קי"ל כר"א דאמר ע"מ כרתי ולפ"ז אמרינן לעיל דף ד' דלא בעינן חתימה לשמה מדאורייתא אלא כתיבה לשמה אבל חתימה לשמה לא בעינן אלא מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו וכמ"ש התוספות שם לדחוק אמאי קרי לה כה"ג מזוייף מתוכו וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל להדיא דלא בעינן חתימה לשמה אלא מדרבנן וא"כ לת"ק דבעינן דוקא כתיבא תיקשי ליה אמאי כשרים לגיטי נשים הא לא חתמי לשמה ובשלמא הא דמכשרינן בערכאות של עו"ג לר"ש כה"ג ולא חיישינן לשמה היינו בשמות מובהקים דלא חשיב כמזוייף מתוכו וכמו שאבאר שם

אי"ה אבל לענין כותים ודאי קשה. לכך נראה דהכי קאמר ש"ס אי ת"ק דבעינן כתיבא וא"כ לפ"ז נאמר דהא דכשרים בגיטי נשים היינו משום דמיקרי כתיבא אף לענין חתימה לשמה ונוקי מתניתין כר"מ דאמר ע"ח כרתי וכותים נמי דרשי וכתב היינו וחתם ועלה קאי לה לשמה ע"ז מקשה שפיר אפילו שאר שטרות נמי דהא לר"מ ודאי קרא דוכתוב בספר וחתום דירמי' אעידי חתימה ומיקרי שפיר כתיבא והרמב"ם ז"ל גופא שכתב דענין שטרות מדרבנן היינו אליבא דר"א דוקא כמו שאבאר אי"ה בפרק השולח דף ל"ו אבל לר"מ ודאי הוי מדאורייתא מקרא דדברי קבלה כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

שם ואי רשב"ג אי דאחזוק כו' ואי דלא אחזוק כו'. והקשו בתוספות אמאי פשיטא ליה דבלא אחזוק בשטרות א"ש דפסול לרשב"ג אע"ג דשטרות כתיבא כדמקשה לעיל אפילו שאר שטרות נמי והיינו ע"כ דלרשב"ג כיון דלא אחזוק אע"ג דכתיבא פסולה ומנא ליה לתלמודא האי סברא בפשיטות דילמא לרשב"ג דמכשיר באחזוק אע"ג דלא כתיבא כ"ש דמכשר במאי דאכשר ת"ק כתיבא ולא אחזוק זה כוונת קושית התוספות ותירצו דבאמת מספקא ליה לתלמודא. אמנם כן לולא דברי התוספות היה נ"ל ליישב לפי השיטה שכתבתי לעיל ולעולם דפשיטא לתלמודא דלרשב"ג כ"ש דמהני כתיבא לחוד אלא הא דלא מקשו א"כ שאר שטרות נמי כדמקשו לעיל לת"ק היינו משום דלעיל ודאי מוכח בפשיטות דשטרות מיקרי כתיבא מקרא דירמיה וכתוב בספר וחתום וע"כ אע"ח קאי דמתני' ע"כ כר"מ מיתוקמא לת"ק דאי כר"א אמאי מכשר בגיטין דילמא לא חתמי לשמה דלדידיה חתימה לשמה אינה מדאורייתא אלא מדרבנן וא"כ לא מיקרי כתיבא ונחשדו הכותים ע"ז וליפסול מדרבנן כדאמרינן לעיל ריש פירקין דהו"ל כמזוייף מתוכו אע"כ דכר"מ אתיא מקשה שפיר אפילו שטרות נמי אבל השתא דאתינן להכי לדרשב"ג דאחזוק בדלא כתיבא סמכינן עלייהו וא"כ מיתוקמא שפיר כר"א דקי"ל כוותיה דע"מ כרתי ואפ"ה אחזקו הכותים לחתום לשמה אע"ג דלא כתיבא ומש"ה כשר בגיטין ולפ"ז לא פסיקא ליה להקשות אפילו שאר שטרות נמי אפילו אי לא אחזוקי ומטעם כתיבא דהא לר"א לא כתיבי עידי חתימה בקרא דירמיה דעצה טובה קמ"ל כפירש"י לקמן בהשולח כן נ"ל. ואל תשיבני היאך אפשר לומר כן כיון דאליבא דרשב"ג קיימינן הכא ורשב"ג סובר כר"א בגיטין אבל לא בשטרות כמ"ש התוספות לקמן בסוגיא דערכאות בד"ה רשב"ג וא"כ דבשטרות ס"ל כר"מ א"כ שטרות מיקרי שפיר כתיבא מיהו בהא מצינן למימר דאפ"ה לא פסיקא ליה להקשות אשאר שטרות דאיכא למימר דתנא דמתניתין ס"ל כרשב"ג בחדא לענין אחזוק בדלא כתיבא אבל לענין ע"ח וע"מ ס"ל כר"א אף בשטרות ודו"ק:

שם אי הכי מאי איריא חד אפילו תרי נמי. לכאורה הסוגיא תמוה מאד דאגופא דמתניתין הו"מ לאקשויי הכי מאי שנא חד ומ"ש תרי והנלע"ד ליישב דאגופא דמתניתין לא קשיא מידי דאיכא למימר דמתני' ר"מ היא דאמר ע"ח כרתי ובעינן חתימה לשמה מדאורייתא וכותים לא בקיאין לשמה דלה לשמה לא דרשי ומש"ה פסול בתרי כותים אבל בעד אחד כותי וע"א ישראל מכשר והיינו כשמואל דאמר לקמן בפ' המגרש דהא דתנינן כתב סופר ועד כשר היינו כר"מ וא"כ דל כותי מהכא מיתכשר בכתב סופר ועד דמיקרי שפיר שני עדים לשמה דכתיבת הסופר לא גרע מחתם ולקמן יתבאר דאפשר דרב נמי מודה בזה לשמואל אלא דאי לאו חתימת הכותי היה פסול מיהא לכתחלה בספרא דלאו מובהק כדאיתא שם להדיא וכתבתי הטעם לעיל דף ד' דחיישינן לכתחלה למיעוט הסופרים שאינן בקיאין ליזהר לכתוב הגט להתלמד ולזרוק לאשפה ואפשר שהאשה מצאה הגט והחתימה עליו עד אחד ומש"ה פסול לכתחלה וכשר בדיעבד כמ"ש התוספות ד' ד' משא"כ כיון דאיכא נמי עד כותי דקים לן דלא חשיד לשקר א"כ יצאנו מידי חששא דזיוף. וע"כ ודאי היה ביד הבעל שציוה לסופר לכתוב לשמה ולעד ישראל מיהו לחתום לשמה ונהי דכותי אדעתא דנפשיה עביד אפ"ה מיתכשר בכתב סופר ועד לשמה כדפרישית וכשר אף לכתחלה אף בסופר דלאו מובהק דלענין לשמה ודאי כל הסופרים בקיאין כיון שכתבו בודאי ברצון הבעל כמ"ש לעיל וכל הסוגיא מוכרחת כן משא"כ עכשיו דמשקלא וטריא דילן מוכח דלא מיתוקמא מתניתין כר"מ דהא לדידיה שטרות מיקרי כתיבא מקרא דירמיה וא"כ אמאי פסול הכא בשאר שטרות דהא רשב"ג מודה בכתיבא אע"ג דלא אחזוק אע"כ דלא מיתוקמא אלא כר"א דס"ל ע"מ כרתי וכרשב"ג דאחזקו וכדכתיבנא א"כ מקשה שפיר ממ"נ אי ס"ל לר"א דכותים הוחזקו לענין לשמה תרי נמי ליתכשרו ואי ס"ל דלא הוחזקו ומש"ה פסולי משום דהו"ל כמזוייף מתוכו וכמ"ש התוספות לעיל דכיון דלא מתכשר האי גיטא אלא ע"י החתימה וגזרינן אטו כתיבה או כמו שכתבתי בשם הרשב"א דחשיב חתימה כתורף הגט וכמו שאבאר לקמן בסוגיא דערכאות א"כ בעד אחד כותי נמי ליפסל מה"ט גופא דגרע מכתב סופר ועד גרידא דחתימת הכותי הוי ליה כמזוייף מתוכו לטעם זה ודוק היטב כי נכון הוא מאד בעזה"י: **תוספות** בד"ה מצת כותי כו' וא"ת אמאי יוצא ידי חובתו וכו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא קשיא להו ארישא דמותרת דאיכא למימר דאיירי שהכיר בה הישראל שלא החמיצה שלא ראה בה חשש חימוץ קודם האפייה ע"ש עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהין דהא בלא"ה א"ש בפשיטות דרישא אתי שפיר כגון בחותך כזית מן המצה ונותן לו ואם אכל הכותי מותרת משא"כ בסיפא חיישינן נהי שלא החמיצה אבל לא שמרה לשם

מצה ומה שאכל ממנה הכותי אינו מועיל דשמא כבר אכל כזית ממצה משומרת או שדעתו לאכול אח"כ ועל זה תירצו שיודע שלא אכל כל הלילה ומעיקרא הוי משמע להו להתוספות דוחק דאיירי בהכי וכ"כ מהרש"ל ז"ל. מיהו לענ"ד נראין דברי המהרש"א ז"ל מוכרחין מצד אחר דברישא נמי קשה אמאי מותרת אף אם אכל ממנה הכותי שמא הוא שיאור דרבנן ואינהו בדרבנן לא משגיחי לסברת הת"ק דדוקא כתיבא בעינן אע"כ כמ"ש מהרש"א כגון שלא ראה סימן חימוץ קודם אפייה אירי אלא דלפ"ז קשה אמאי אוסר ר' אלעזר וליכא למימר דר"א אסיפא לחוד פליג דלשון אוסר לא משמע כן כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפ"ק דחולין. מיהו רש"י ז"ל לשיטתו דמשמע מדבריו בפ"ק דחולין דף כ"ג דליכא שיאור מדרבנן אבל לפי התוספות שם דאיכא שיאור מדרבנן א"כ ע"כ איירי בעומד ורואה ור"א לא פליג אלא אסיפא שכן משמע ג"כ מלשון התוספות בשמעתין בסמוך שכתבו יוצא ידי חובתו זו אף זו קתני ואי ס"ד דר"א פליג נמי אריש א"כ בלא"ה הוי מצי למימר דקתני רישא להודיעך כחו דר"א וסיפא לרבותא דרבנן אע"כ כדכתיבנא וע' בסמוך:

גמרא אי ת"ק אפילו שאר שטרות נמי. כבר הארכתי למעניתי לעיל במהדורא קמא ואוסיף שנית ידי דקשיא לי מדמקשה שאר שטרות נמי אדרבה הו"ל להקשות שיחרורי עבדים לפסול דהא לא כתיבא בהדיא כלל ענין השיחרור בשטר ומה שכתבתי דאינהו נמי דרשי גז"ש לה לה מאשה נ"ל דוחק דבפ"ק דחולין משמע להדיא דלא מיקרי כתיבא לגבי כותים אלא מה שכתב בפירוש מדמקשה הש"ס שם ודילמא קסברי כותים אין שחיטה לעוף מן התורה וכתב רש"י ז"ל דאנן לא ידעינן נמי אלא מהקישא ואינהו הקישא לית להו וא"כ כ"ש דלית להו גז"ש דהא קי"ל הקישא עדיף מגז"ש ועוד דג"ש בעינן דוקא שיהא מקובל מסיני ואינהו הל"מ לית להו מדמקשה הש"ס שם ולטעמיך שהייה דרסה כו' מי כתיבי. ולענ"ד נראה דעפ"ז יש ליישב קושיית התוספות ודלא כתירוצם אלא דהסוגיא דהכא נמי איירי כמסקנא דחולין דמצה כתיבא ואחזיק אלא דלמאי דבעי לאוקמא מתניתין דהכא כת"ק ע"כ הוי סבר דבמצה נמי לאו משום דכתיב' ואחזוק אלא אחזוק לחוד נמי מהני דאל"כ תיקשי ניחוש לשיאור דרבנן ואי בעומד ורואה אמאי ר"א אוסר ונ"ל דוחק לומר דר' אליעזר לא פליג אלא אסיפא כמו שכתבתי וע"כ הוי ניחא ליה לאוקמי בהכי כי היכי דתיתוקם מתניתין דהכא כת"ק וע"כ מדמכשר בשיחרור אע"ג דלא מיקרי כתיבא מוכח נמי דאחזוק בשיחרור ואחזוק לחוד מהני וע"ז מקשי שטרות נמי ונהי דמצית למימר דשטרות לא אחזוק אפ"ה כיון דאחזוק לחוד מהני ע"כ דכתיבא לחוד נמי מהני דאלת"ה במאי פליג רשב"ג את"ק אע"כ דפליגי בכתיבא ולא אחזוק

דלת"ק נמי מהני והיינו דקתני ואדם יוצא ידי חובתו משנה יתירא אע"כ דאשמעינן רישא מותרת ולא חיישינן לשיאור דרבנן והיינו משום דאחזוק לחוד מהני ובסיפא אשמעינן דיוצא ידי חובתו דלענין שימור הוי כתיבא ולא אחזוק ופליג רשב"ג דכתיבא ולא אחזוק לא מהני ולא שייך להקשות לרשב"ג האי כל שהחזיקו אם החזיקו מיבעיא ליה דלא שייך להקשות כן אלא למאי דבעי למימר בפ"ק דחולין דרשב"ג תרתי בעי בזה שייך לשון אם החזיקו ולא כל שהחזיקו דהא זימנין דאחזוק ולא מהני אבל אם נאמר דלרשב"ג הכל תלוי באחזוק לחוד לא שייך להקשות כן וא"כ מקשה הש"ס הכא שפיר אי ת"ק וע"כ מדמכשר בשיחרור מוכח דאחזוק לחוד מהני וא"כ מאי פליג רשב"ג אע"כ אכתיבא ולא אחזוק דלת"ק נמי מהני א"כ קשה אפילו שטרות נמי כן נ"ל. מיהו כל זה למאי דהוי בעי למימר מעיקרא דמתניתין דהכא כת"ק משא"כ למסקנא דהכא דבכותי חבר איירי א"כ לעולם דמצה כתיב' ואחזוק כמסקנא דחולין ולא תיקשי שיאור דע"כ מיירי בעומד ורואה ור"א אסיפא פליג כשיטת התוס' או כמו שכתבתי לעיל בשיטת רש"י ז"ל דליכא שום שיאור דרבנן. אלא דלפ"ז קשיא לי למסקנא דאיירי בכותי חבר אמאי מוקי לה כיחידאה כר"א דהא שפיר מצי לאוקמי בהאי אוקימתא דכותי חבר אפילו לת"ק ולא תיקשי שטרות נמי דהא ת"ק כתיבא ואחזוק בעי והא דמכשיר בשיחרור היינו משום דכותי חבר הוא וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בקונטרס הראשון דהא דפשיטא ליה לתלמודא דשטרות מיקרי כתיבא היינו משום דע"כ מתניתין רבי מאיר היא דעידי חתימה כרתי בגיטין וממילא דבשטרות נמי עידי חתימה מדאורייתא ולא מצי לאוקמי מתני' כר"א דע"מ כרתי דא"כ קשה היאך מכשר בגיטין שמא לא חתמו לשמה ולר"א לא מיפסל לדידן אלא מדרבנן משום מזוייף מתוכו וא"כ לפי המסקנא דאיירי בכותי חבר אכתי מצי לאוקמי כת"ק אף אם נאמר דאכתי בהאי סברא קאי דלת"ק או כתיבא או אחזוק מהני אפי' הכי מיתוקמא שפיר כרבנן והא דפסלי בשטרות היינו משום דמתניתין ר"א היא דע"מ כרתי וא"כ שטרות לא מיקרי כתיבא ואיירי נמי דלא אחזוק מש"ה פסול והא דפוסל נמי בגיטין בשנים היינו מה"ט גופא משום חששא דשלא לשמה דלר"א לא כתיבא ואיירי נמי דלא אחזוק והא דמכשר בחד בגיטין ובשיחרור היינו משום דכותי חבר הוא. מיהו קושיא ראשונה יש ליישב דהא בלא"ה יש להקשות אסוגיא דשמעתין למאי דמסיק בכותי חבר א"כ אמאי מוקי לה כר"א דוקא דהא מצי לאוקמי כרשב"ג ואיירי דלא אחזוק לא בגיטין ולא בשטרות אלא וודאי דא"א לומר כן משום דסוגיא דהכא דמוקי לה כר"א היינו לפי המסקנא דמסיק רבא בסמוך דר' גמליאל דמתני' מכשיר בשני' וע"כ היינו משום דאחזוק בגיטין כמ"ש בתוס' ודבריהם מוכרחין דאי ס"ד משום

דר"ג ס"ל כתיבא לחוד מהני דא"כ לכשר נמי בשטרות אע"כ דאחזוק בעינן כרשב"ג נמצינו למידין דלר"ג ע"כ אחזקו בגיטין וא"כ תו לא מצי לאוקמי כרשב"ג ודלא אחזקו בגיטין דבדבר הידוע לא שייך פלוגתא וא"כ לפ"ז לא מצי לאוקמי נמי כת"ק מה"ט גופא דא"כ מאי איריא חד אפילו תרי נמי דהא בגיטין הו"ל כתיבא ואחזוק ואפילו לענין לשמה נמי ע"כ דאחזקו דאל"כ אמאי מכשיר רשב"ג בשני' ולא חייש לשלא לשמה אע"כ דאחזוק. אבל הקושיא השניה לפי שיטתינו בקונטרס הראשון עדיין במקומה עומדת דלמאי דמוקי במסקנא מצי לאוקמי כר"א דעידי מסירה כרתי א"כ לא מיקרי כתיבא לענין לשמה ולעולם דת"ק כתיבא ואחזוק בעי ומש"ה פוסל בשנים דחייש לענין שלא לשמה ומכשיר בחד משום דודאי כותי חבר הוא וצ"ע ויתיישב ע"פ מה שאכתוב בסמוך:

דף י:

גמרא א"ר פפא זאת אומרת עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ופירש"י הילכך ע"כ ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא לפי מה דפירש"י במתני' דהא דעד כותי פסול היינו משום דחשידי אעדות שקר וא"כ לר"א דאפילו כתיבא ואחזיק נמי לא מהני א"כ אפילו בגיטין ע"כ דפסול מה"ט דילמא שיקרא חתם וא"כ ע"כ דחיישינן שמא הישראל ג"כ חתם שקר דאל"כ אלא שהישראל קושטא קא חתם בציווי הבעל וא"כ הגט היה ביד הבעל וממילא דהכותי נמי קושטא קא חתם שהרי הבעל החתימו אע"כ דעיקר החששא שמא מעולם לא היה הגט כלל ביד הבעל רק האשה שכרתו דעד א' אפי' ישראל חשוד לשקר ונהי דתרי לא חשידי אכתי חיישינן להכותי דמעיד ג"כ שקר א"כ לפ"ז ע"כ עיקר החששא אף לחתימת הישראל שמא משקר א"כ מאי מועיל האי דאין חותמין אלא זה בפני זה ואף שבכלל דברי מה שהקשו בתוספות אלא דמתוך מה שכתבתי נתבאר דמה שתירצו התוס' אינו מספיק לקושייתינו אמנם לולא דברי התוס' היה נ"ל דודאי לא חיישינן שהכותי חתם שקר דכיון דכתיבא ואחזוק אפילו רבי אלעזר מודה דמהני והא דאוסר במצת כותי היינו משום דחיישינן לשיאור דרבנן ומהאי טעמא גופא לא מצינן לאוקמי מתניתין כוותיה דבגט נמי איכא למיחש לשלא לשמה או להקדמת הזמן וכמה פסולי דרבנן. אבל לפי המסקנא מוקי לה שפיר כר"א וכגון דחתם ישראל בסוף וא"כ אי לאו דכותי חבר הוא לא הוי מחתים ליה מקמי' אלא ודאי דחבר הוא ויודע כל הלכות גיטין ותו ליכא למיחש:

שם גופא אמר ר"א כו' מאי קמ"ל כו' אי ממתניתין ה"א אפי' תרי והא דקתני חד משום דבשטרות אפילו חד נמי פסול. ואין להקשות מאי ס"ד דאפילו תרי נמי כשר וקתני חד

לאשמעינן רבותא דשטרות אדרבה הו"ל למיתני תרי לאשמעינן דבגיטין אפילו תרי כשר דהא קי"ל כחא דהיתירא עדיף הא ליתא דלענין גיטין סמיך אסיפא דמייתי מעשה דר"ג דמכשיר בשנים וא"כ ס"ד דקתני רישא חד לאשמעינן דבשטרות אפי' חד פסול וקתני מעשה דר"ג דבגיטין אפילו תרי כשר. אלא דלפ"ז יש להקשות באמת אדרבי אלעזר בן פדת גופא דאמורא הוא וקאמר לא הכשירו בו אלא עד א' כותי בלבד ומנא ליה הא מילתא דהא איכא לאוקמי מתניתין שפיר אפילו בשנים וכר"ג דסיפא ואליבא דרשב"ג ודאחזוק בהא ולא אחזוק בהא וא"כ לפ"ז ממילא דקשה אדרב פפא דקאמר זאת אומרת עידי הגט משמע שזה הדין לא ידענו אלא מההיא דהכא דלא הכשירו אלא עד אחד כותי בגיטין וא"כ לפי מה שכתבנו דמתניתין איכא לאוקמי ברווחא כרשב"ג וכדמשמע פשטא דמתניתין דמייתי מעשה דר"ג אלמא דשנים נמי כשר והא דקתני ברישא עד כותי היינו לאשמעינן רבותא דבשטרות חד נמי פסול ומעובדא דר"ג ידעינן דלענין גיטין תרי נמי כשר מיהו אדר"א בן פדת גופא אפשר דלא קשה מידי דהא דלא מוקי למתני' בתרי וכרשב"ג היינו משום דבעלמא נמי לא ס"ל כרשב"ג ומש"ה לא ניחא ליה לאוקמי סתמא דמתניתין דהכא כרשב"ג כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ואף לפמ"ש בסמוך דכת"ק נמי מצי לאוקמי אפשר דת"ק נמי לא ס"ל לר"א בן פדת אלא דסובר כר"א דמצה ומש"ה מהדר לאוקמי מתני' דהכא אליבא דהלכתא כרבי אליעזר כיון דאשכח אוקימתא לאוקמי כוותיה. אבל לאביי ורבא דבסמוך דאביי מגיה המשנה וקאמר תני עדו ורבא מסיק דחסורי מיחסרא ומאי דוחקייהו לאוקמי הכי ולא מוקי למתניתין שפיר בשנים וכרשב"ג דלא כר"א בן פדת וליכא למימר דאינהו נמי לא ס"ל כרשב"ג הא ליתא דהא מוקי אביי ורבא למתניתין דהכל שוחטין ריש פ"ק דחולין בכותי מותר ע"י שחותך כזית בשר ונותן לו והיינו כרשב"ג וכדמסיק התם דהא שהייה דרסה כו' לא כתיבי אע"כ דאחזוק לחוד מהני וא"כ אדרבה הו"ל לאוקמי מתניתין דהכא נמי כרשב"ג דלא תיקשי סתמא אסתמא ויותר קשה אליבא דרבא דלדידיה לא מצינו לדחוק ולומר דהא דמוקי הכא כר"א דמצה היינו משום דלשון עד כותי משמע ליה דוקא עד אחד אכתי קשה כיון דקאמר חסורי מיחסרא מאי דוחקי' לומר דר"ג פליג ומחסר ארבעה תיבות במשנה הו"ל למימר חסורי מיחסרא חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים אפילו בשנים ומעשה בר"ג. וכה"ג קשה נמי לרב אשי דמהדר אטעמא משום כולכם בשמעתין ומשמע דס"ל כר"א בן פדת וכר' פפא ואמאי הא שמעינן לר' אשי פ"ק דחולין דהא דלא מוקי מתניתין דהכל שוחטין כאביי ורבא היינו משום דסובר כותים גירי אריות הן ובגופא דמילתא מה שיש לדקדק בזה אין כאן מקומו נקטינן מיהא דע"כ לפ"ז דמתניתין דהכא ליתא

כלל אליבא דהלכתא דכיון דגירי אריות הן לא שייך כותי חבר דהא פסולי לגמרי לעדות כעובדי כוכבים גמורים וכיון דמתניתין דהכא אליבא דרב אשי דלא כהלכה א"כ מאי דוחקיה לאוקמא בכותי חבר ומינה דייק זאת אומרת דהא איכא לאוקמי אפילו בשנים כר"ג דסיפא וכרשב"ג ודוחק לומר דרב פפא ור' אשי ואביי ורבא דשמעתין כולהו לא קאמרי אלא אליבא דר"א בן פדת ולדידהו לא ס"ל דל' הש"ס לא משמע כן. ועוד דא"כ לדידהו ליכא למידק כלל ההיא דזאת אומרת עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה וכל הפוסקים כתבו בפשיטות ההיא דזאת אומרת. והנלע"ד ליישב בזה הוא ע"פ שיטת הגמרא ריש פ"ק דחולין דמקשה שם הש"ס בשלמא אביי לא ס"ל כרבא אלא רבא מ"ט לא אמר כשמעתיה פירוש דמאי דוחקא דרבא לאוקמי מתניתין דהכל שוחטין לאתויי כותי ואמאי לא מוקי לה בישראל מומר כאוקימתא דרב אשי ומשני הש"ס רבא לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל והקשו שם בתוס' דהא לקמן באידך מתניתין קתני תו הכל שוחטין ולעולם שוחטין ומסיק שם הש"ס דהא דקתני תרי זימני הכל שוחטין חדא לאתויי כותי וחדא לאתויי ישראל מומר וא"כ מאי מקשה רבא מ"ט לא אמר כשמעתיה ותיפוק ליה דאיתא לתרוייהו ומאי משני נמי לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל דהא ע"כ ס"ל דלאתויי כותי נמי אתא וכמעט שנשאר הדבר בתימה דמה שתירצו שם דקושית הש"ס דהו"ל לרבא לאוקמי קמייתא בישראל מומר ואם נפרש דבריהם כהווייתן נראין יותר תמוהין דמאי אלימתא מתניתין קמייתא מבתרייתא ומאי אולמא אוקימתא דמומר מאוקימתא דכותי והיאך מסיק הש"ס לפ"ז לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל דלעניין סדר האוקימתות לא שייך וליה לא ס"ל אמנם לפי מה שכתבנו נתיישב על נכון דהא בשמעתין מוכח להדיא מדדחיק רבא לומר דחסורי מיחסרא ולאפושי פלוגתא לומר דמעשה דר"ג פליג ולפ"ז מוכרח לאוקמי מתניתין בדוחק לפרש דווקא כגון דחתם ישראל לבסוף ולהוכיח מזה זאת אומרת וקשה למה ליה כולי האי האיכא לאוקמי מתניתין בפשיטות כר"ג דסיפא דהיינו כרשב"ג דמצה כמ"ש אלא ע"כ מוכח מזה דרבא גופא לא ס"ל כלל כר' שמעון בן גמליאל דמצה אלא כר"א ומש"ה מוקי לסתמא דמתניתין נמי כר"א וא"כ מקשה הש"ס שפיר בחולין עליה דרבא היאך מוקי מתניתין דריש חולין הכל שוחטין בכותי ומדנקט שחיטתו כשרה בדיעבד היינו שחותך כזית בשר דהיינו כרשב"ג דמצה דהא שהייה דרסה וחלדה לא כתיבי אע"כ דאחזוק לחוד מהני דהיינו כרשב"ג דמצה ותיפוק ליה דהאי מילתא לא ס"ל לרבא דהא איהו כר"א דמצה ס"ל בגיטין ואי משום דקשיא ליה הכל שוחטין ושחיטתן כשירה אמאי לא אמר כשמעתיה דהיינו בישראל מומר משא"כ מתניתין בתרייתא דאידך הכל שוחטין מצי לאוקמי שפיר

בכותי דהיינו נמי כשמעתיה דבמתניתין (דף ט"ו ע"ב) לא קתני דיעבד אלא הכל שוחטין לכתחלה א"כ מתוקמא שפיר בכותי וישראל עומד ע"ג דבכה"ג ר"א דמצה נמי מודה דכשר וע"ז משני שפיר לדבריו דאביי קאמר וליה לא ס"ל אלא דמוקי באמת קמייתא במומר ובתרייתא בכותי ודוק היטב כי נכון הוא. נמצא דכל זה אליבא דרבא משא"כ אליבא דאביי דלקושטא דמילתא מוקי מתניתין דריש חולין הכל שוחטין לאתויי כותי וע"י כזית בשר משמע דכרשב"ג ס"ל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי הוצרך לומר תני עדו דהא מצי לאוקמי מתני' דהכא לגמרי כסתם מתניתין דחולין וכרשב"ג ומש"ה מכשיר אף בשנים. ואבאר מה שנלע"ד בזה אבא בקצרה במאי דקשיא לי בסוגיא דחולין ד' ה' דאיתא שם ר' גמליאל ובית דינו נמנו על שחיטת כותי ואסרוה ושקיל וטרי הש"ס אי איירי אפי' בישראל עומד ע"ג ומשום שעשאו' כעובדי כוכבים גמורים או שמא לא אסר אלא כשאין עומדין ע"ג וא"ל ר' יעקב בר אידי לרבי זירא דמי ההוא מרבנן כו' אי כשאין ישראל עומד ע"ג מימרא בעי וכתבו שם התוס' להוכיח דההיא ר' גמליאל שהיה קודם ר"מ ולפ"ז היינו ר"ג דשמעתתא וא"כ יש לתמוה אדמקשה התם אי כשאין ישראל עומד על גביו מימרא בעי אדרבה תיקשי להיפך דאי ס"ד באין עומדין על גביו אמאי אסרוה (מהדור' בתרא מהמחבר זצ"ל דהא וודאי לר"ג שרי ע"י שחותך כזית בשר ונותן לו כדאיתא בחולין וכדמוכח מר' גמליאל דמשנתינו דמכשיר בשנים והיינו משום דאחזוק מהני ועיין שם בחידושינו) דהא פשיטא לן שם בכל הסוגיא דכותים אחזיקו מיהא בשחיטה כמבואר שם וא"כ היאך אסרם ר' גמליאל הא איהו גופא עביד עובדא בגיטין שהכשיר אף בשנים בשלמא אי אמרינן דאף בעומדין על גביו ומשום מעשה דהר גריזים שמצאו דמות יונה לא קשיא כאן קודם מעשה כאן לאחר מעשה אבל אי דינא איתמר ודאי קשיא דר"ג אדר"ג ואף אם נדחק לומר דהדר ביה אכתי מאי מקשה מימרא בעי דהא ודאי איצטריך לאפוקי ממאי דהוי סבר מעיקרא אע"כ דקים ליה לתלמודא דמקמיה ר"ג ובית דינו נמי לא הוי שריא שחיטת כותים למאי דמוקי מתני' דהכל שוחטין באינך גווני וסוגייא דעלמא ודאי דלא כרשב"ג לענין אחזוק ולא כתיבא והיינו דאמר מימרא בעי ולאביי ורבא נמי דמוקי מתניתין דהכל שוחטין כרשב"ג קרוב הדבר לשמוע דמה שנמנו ר"ג ובית דינו היינו לאסור באין עומדין ע"ג דהא ודאי מימרא בעי לאפוקי מסתמא דהכל שוחטין נקטינן מיהא דבימי ר"ג ובית דינו נהגו איסור בכותים באחזוק ולא כתיבא אי משום דאיהו גמיר הכי לדינא או דמקמי הכי נהוג עלמא לאיסור ואיהו גזר כעובדי כוכבים גמורים ולפ"ז ע"כ דהא דמכשר בשמעתין אף בשנים לאו משום דאחזוק לחוד דמאי שנא משחיטת כותים אע"כ דדוקא בגיטין לחוד הכשיר ר' גמליאל

משום דכתיבא ואחזוק נמצינו למידין דא"א לומר דר"ג כרשב"ג ס"ל מההיא דחולין וע"כ ממילא ס"ל כת"ק דמצה דכתיבה ואחזוק בעינן ולפ"ז א"א לומר דת"ק דמתניתין היינו כר"ג ס"ל דהא ר"ג גופא לא הכשיר אלא בגיטין משא"כ בשיחרורי עבדים דלא מיקרי כתיבא מהטעם שכתבנו א"כ איהו גופא לא מכשיר בשנים והיאך פסיק התנא ותני גיטי נשים ושחרורי עבדים בחד בבא אע"כ דת"ק לא מכשיר אלא בחד בין בגיטין ובין בשיחרור משום דכר"א ס"ל וא"כ ע"כ ר' גמליאל פליג והוצרך רבא לומר חסורי מיחסרא ואביי לא ניחא ליה לומר חסורי מיחסרא מש"ה קאמר תני עדו ובכותי חבר דהא ר' גמליאל אוסר מיהא בשחיטת כותי כמו שכתבנו ומדנקיט גיטין ושחרור בחד בבא אלמא דבתרוייהו לא מכשרינן אלא עד אחד ולפ"ז אתי שפיר דמוכח ההיא דזאת אומרת אין עידי הגט ודוק היטב. ובכל זה לא הונח לי עדיין דלפמ"ש דהסוגיא דהכא אתיא כסוגיא דמסקנא דחולין דת"ק במצה תרתי בעי כתיבא ואחזוק א"כ תיקשי מצת כותי למה הותר' האיכא למיחש לשיאור דרבנן נהי דאחזוק הא לא כתיבא ומה שכתבתי נראה דוחק. וכן בסוגיא דשמעתין דמשמע דלמאי דס"ד דכתיבא לחוד מהני אתיא ליה שפיר מתניתין כת"ק והקשיתי לשאול דלמאי דקי"ל דעידי מסירה כרתי ולא בעינן חתימה לשמה אלא מדרבנן א"כ היאך סמכינן אחתימת כותי בגיטין דילמא לא חתים לשמה דלדידן נמי לא מיפסל אלא משום מזוייף מתוכו ומה שכתבתי דסוגיין אתיא כר"מ דע"ח כרתי נראה דוחק. ועוד דלרבי מאיר נמי משכחת פסולי דרבנן טובא בין בגיטין ובין בשטרות כגון מוקדם והרבה כיוצא באלו וא"כ אמאי פסיקא ליה לתלמודא דלת"ק אתיא ליה שפיר. והנלע"ד בזה דהא דפליגי ת"ק דמצה ור"א ורשב"ג לענין כתיבא ואחזוק היינו דוקא לענין איסורא דאורייתא אלא דלא כתיבא בהדיא כגון שחיטת עופות ושהייה דרסה אף בבהמה ושימור למצת מצוה דכל הני לא כתיבי בהדיא ואפ"ה אסירי מדאורייתא ובהנהו פליגי דנהי דרובא דכותים אחזקו אפ"ה חיישינן למיעוטא המצוי משא"כ לענין איסורי דרבנן לא מחמרינן כולי האי אלא היכא דאחזקו סמכינן עלייהו דלא חיישינן כולי האי למיעוטא להחמיר באיסורי דרבנן בכותים תדע דהכי הוא שהרי אף לאחר שעשאום כעובדי כוכבים גמורים כדאיתא פ"ק דחולין דף ה' כתבו שם התוספות להכריח דמה שאסר ר"ג ובית דינו שחיטת כותים היינו קודם שגזר רבי מאיר על סתם יינם של כותים דאלת"ה למה לא גזר ר"מ על שחיטת כותים דחמיר מסתם יינם דלא הוי אלא מדרבנן וא"כ משמע להדיא דאי ר"ג גזר ברישא אתיא ליה שפיר וא"כ מוכרח להדיא דאף שמצא ר"ג בהם שמץ ע"ז אפ"ה לא חש להחמיר אלא לענין איסורי דאורייתא דחייש למיעוטא כדאיתא שם משא"כ לענין סתם יינם אע"ג דשייך בהו לתא דע"ז אפ"ה לא חש להחמיר

לענין איסורי דרבנן וא"כ נראין הדברים ק"ו דקודם שגזרו עלייהו כעובדי כוכבים גמורים אלא משום חומרא בעלמא לא סמכינן עלייהו אע"ג דאחזוק וא"כ פשיטא דלא שייך האי חומרא אלא באיסורי דאורייתא אבל בדרבנן סמכינן ארוב' דהא אחזקו ובזה אתי שפיר דמצת כותי מותרת דאי משום חמץ דאורייתא הא כתיבא ואחזוק ואי משום שיאור דרבנן סמכינן עלייהו שפיר כיון דאחזקו ובכה"ג לענין גיטין לא חיישינן לשום פסולא דרבנן כגון לשמה אליבא דר"א דבחתימה לא מיפסל אלא מדרבנן משום מזוייף מתוכו ובכה"ג שפיר סמכינן עלייהו לת"ק כיון דאחזקו וא"כ נתיישב הכל וכמו שכתבתי נ"ל ראיה ברורה מן המשנה סוף פרק דם הנדה דחשיב התם דברים שהכותים נאמנים ודברים שאינם נאמנים ונקיט בסיפא זה הכלל כל דבר שחשודין עליו אינן נאמנים וקאמר הש"ס זה הכלל לאתויי מאי לאתויי תחומין ויין נסך ומדלא נקיט סתמא לאתויי כל איסורי דרבנן אלמא דאפילו בדרבנן לא אמרינן דלא סמכינן עלייהו אלא בדבר שחשודין והיינו דנקט כגון תחומין ויין נסך דבהנהו חשידי ודאי כדאמרינן בעלמא זאת אומרת נחשדו כותים על מגע עובדי כוכבים וא"כ משמע לכאורה דזולת אלו אפילו היכא דמספקא לן במילתא דרבנן אי אחזקו אי לא אפ"ה נאמנין וכ"ש היכא דידעינן דאחזקו נראה מסוגיא דהכא דנאמנין. אלא דלפ"ז קשיא לי מאי מקשה הכא בפשיטות מאי איריא גיטין אפילו שאר שטרות נמי דילמא איירי מתניתין אפילו לאחר שעשאן כעובדי כוכבים גמורים והיינו לענין איסורי דאורייתא ומש"ה פסילי בשאר שטרות והא דמכשיר בגיטין היינו ע"י ע"מ ישראל דומיא דמתניתין דלעיל בערכאות וקמ"ל דלא חשיב מזוייף מתוכו כיון דמדאורייתא כשירים לגמרי אלא מדרבנן החמירו עליהם לחוש למיעוטא אבל בדאיכא עידי מסירה דתו לא הוי אלא פסולא מדרבנן אמרינן דלענין זה כשירים לגמרי דלא מיקרי מזוייף מתוכו משא"כ בשטרות אפילו בדאיכא ע"מ לא מהני דהא שמעינן לרשב"ג דאמר לקמן דמהני ע"מ בגיטין ולא בשטרות וכמ"ש שם התוספות. ויש ליישב ואין להאריך יותר:

תוספות בד"ה אי לאו דכותי חבר כו' תימא א"כ כולא שטרא מתקיים אפומיה כו' וי"ל דאין לחוש כו' עכ"ל. ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב דאיירי בדאחזוק ונהי דלרבי אלעזר לא מהני אחזוק מ"מ כיון דע"י חתימת ישראל שחתם איגלי מילתא דכותי חבר הוא מהני שפיר כיון דקים לן נמי דאחזוק ובזה נתיישב הא דלא מוקי כרשב"ג ובדלא אחזוק ואפ"ה מהני כיון דע"כ כותי חבר הוא אע"כ דהשתא משמע לתלמודא דאחזוק בין בגיטין ובין בשטרות ולא מצי לאוקמי כרשב"ג ע"ש באריכות:

גמרא אלא מתנה כו' חספא בעלמא הוא. כבר כתבתי בד' הסמוך דלפירש"י ז"ל לעיל דערכאות לא פסילי מדאורייתא אפי' בגיטין אי לאו מקרא דוכתב ונתן א"כ מאי מקשה הש"ס הכא במתנה חספא בעלמא הוא ואמאי הא כשירין מדאורייתא דבמתנה לא שייך דרשה דוכתב ונתן מיהו לפמ"ש שם דהא דאיצטריך קרא דוכתב ונתן ולא פשיטא לן לפסול בגיטין מטעם דלאו בני עדות נינהו היינו משום דרש"י נחית לשיטת רבינו תם דאפי' למאי דקי"ל השתא אליבא דר"מ דע"ח כרתי אפ"ה ר"מ גופא מודה דבעינן ע"מ בגט ועלייהו קאי דבר דבר אלא דבעינן נמי ע"ח מגזירת הכתוב וא"כ לפ"ז לא הוי לן למיפסל חתימת ערכאות משום דלאו בני עדות נינהו דהא עיקר העדות תליא במסירת הגט ואיצטריך למעט החתימה מגזירת הכתוב דוכתב ונתן משא"כ לענין שטר מתנה דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דהיכא דאיכא ע"ח לחוד סגי ולא צריכינן לע"מ וע"ח לחוד משוי ליה שטרא וא"כ מקשה הש"ס שפיר הא חספא בעלמא הוא כיון דחתמו עליה ערכאות דלאו בני עדות נינהו היכא דבעינן עדות גמור כן נ"ל ויש ליישב עוד בענין אחר ויבואר בלשון התוספות בסמוך ודו"ק:

רש"י בד"ה תני חוץ מכגיטי נשים כו' ה"ה נמי דמצי לשנויי בעידי מסירה כו' עכ"ל. ואע"ג דאי הוי מוקי לה בע"מ הוי קשיא לן אמאי נקיט ערכאות דאפי' בהדיוטות נמי כשר היכא דאיכא ע"מ לפירש"י ותוס' לקמן מיהו הוי מצי למימר דנקיט ערכאות משום שטרי מכירה דלא צריכא ע"מ ואפ"ה כשירים בערכאות ובהדיוטות פסולי משום דמרעי נפשייהו או דנקיט ערכאות לרבותא דאפ"ה בגיטין פסילי אבל יש לדקדק דהיאך מצי לאוקמי בע"מ ואיירי אף בשטר מתנה דא"כ תיקשי הא דקתני סיפא לא הוזכרו אלא בזמן שנעשה בהדיוט וע"כ דה"ק נעשו כמו שנעשה בהדיוט בשאר שטרות כדמוקי בסמוך לתרתי שינויי וכפירש"י ותוס' דאף לשינוייא קמא נמי האי שנעשו בהדיוט אגיטי ממון קאי ובשלמא למאי דשנינן דינא דמלכותא דינא נמצא דהא דקתני רישא שטרי ממון כשירים היינו אף בלא ע"מ וא"כ א"ש דבסיפא בשמות שאינן מובהקים נעשו כמו שטרי הדיוטות בממון דפסילי דכיון דליכא ע"מ וכן למאי דקמשני חוץ מכגיטי נשים א"כ לא איירי רישא אלא בשטרי מכירה דליכא ע"מ אם כן מסיק שפיר בסיפא נעשה כמו שנעשו בהדיוט אבל למאי דבעי לאוקמי רישא בע"מ לא שייך כלל לומר נעשו כמו שנעשו בהדיוט דהא בע"מ דאיירי ברישא אפילו בהדיוטות כשירים ואם בא לומר נעשו כשטרי הדיוטות היכא דליכא ע"מ א"כ אפילו בערכאות פסיל בגיטי ממון כגון שטרי מתנות ודוחק לומר דהאי כמו שנעשו בהדיוט אשטרי מכירה קאי ובדליכא ע"מ דהא

במתניתין גופא לא מפליג כלל בין שטרי מכירה לשטרי מתנה ואיירי בכולהו אם כן סיפא נמי אכולהו קאי ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

בא"ד אלא שינויא דחיקא הוא כו' דהא פרכינן כו' ואיצטריך לשנויי שמות מובהקין איכא בינייהו עכ"ל. ויש לדקדק אמאי הוי שינוייא דחיקא דאדרבה כיון דכולהו אמוראי בפ' המגרש סברי דהלכתא כר"א דאמר ע"מ כרתי א"כ נראה יותר דוחק לאוקמי סתמא דמתניתין דהכא דלא כר"א אלא כר"מ וליכא למימר דאפ"ה מיסתבר יותר לומר דפליגי ר' שמעון ורבנן בפלוגתא דאשכחן דפליגי תנאי ר"א ור"מ ממה שנאמר דטעמיה דת"ק דגזר מובהקין אטו שאינן מובהקין משום דחששא רחוקה היא לגזור בכה"ג הא ליתא דהא מצינו להדיא דרשב"ג קאמר בסמוך בברייתא דבמקום שישראל חותמין פסול אף במובהקין והיינו ע"כ משום דגזר אטו שאינן מובהקין כדמשמע בגמרא להדיא ועוד דע"כ מוכח כן דאלת"ה אלא דס"ל כר"מ דע"ח כרתי א"כ אף במקום שאין ישראל חותמין נמי לפסול דהא לאו בני כריתות נינהו אע"כ דכר"א ס"ל ואפ"ה גזר במובהקים א"כ מהיכי תיתי נחשוב לדוחק לומר דטעמא דרבנן דמתני' נמי משום הכי הוא ולעולם כר"א סבירא להו דקי"ל כוותיה. מיהו יש ליישב כיון דמתניתין ע"כ לא מיתוקמא ממש כרשב"ג דהא איהו לא ס"ל כר"א אלא בגיטין לחוד ולא בשטרות כמו שכתבו התוספות לקמן בשמעתין וא"כ אי טעמא דתנא דידן כוותיה הדרא קושיא לדוכתא בשטר מתנה דחספא בעלמא הוא ונצטרך לומר דתנא דידן סבר כרשב"ג בחדא דגזרינן במובהקין אטו שאינן מובהקין ופליגי בחדא לענין ע"מ בשאר שטרות ולכך כתב רש"י ז"ל דכה"ג שינוייא דחיקא היא. ועי"ל כיון דתנא דידן לא מפליג בין מקום שישראל חותמין כדמפליג רשב"ג מש"ה נראה דוחק לומר דפליגי תלתא תנאי אליבא דר"א לענין ערכאות דתנא דידן אליבא דר"א פוסל בגיטין בכל מקום ור"ש אליבא דר"א מכשיר בכל מקום ורשב"ג אליבא דר"א מפליג בין מקום שישראל חותמין מש"ה ניחא לאוקמי טעמא דתנא דידן משום דס"ל כר"מ וק"ל. אמנם אחר הדיקדוק בלשון רש"י ז"ל שכתב וה"ה נמי דמצי לשנויי ולא כתב והא דלא משני נראה מזה הלשון דלקושטא דמילתא נמי לא מפרשינן מילתא דת"ק דמתני' דווקא כר"מ ולא כר"א אלא מפרשינן טעמא דת"ק אליבא דכ"ע וה"ק כל השטרות העולין בערכאות כשירין בין לר"מ בין לר"א ואף בלא ע"מ חוץ מגיטי נשים דפסולין אף בע"מ אליבא דכולהו וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו לשיטת רש"י ז"ל אלא דקשיא לי דהא לשינוייא דתני חוץ מכגיטי נשים ע"כ דלא מיתוקמא אלא כר"מ דווקא דלר"א במתנה כשר ע"י ע"מ משא"כ בגיטין ולקמן גבי לוקוס ולוס נדקדק עוד בזה. מיהו הא דפשיטא ליה לרש"י ז"ל דבמתנה מתכשר בע"מ אף לת"ק דפסיל

בגיטין ולא אמרינן דבמתנה נמי פסול אף בע"מ מה"ט גופא דהו"ל כמזוייף מתוכו דזה הטעם שייך ג"כ בשטר מתנה כדאי' בסנהדרין גבי האי שטר מתנה דחתימי תרי גיסי אלא די"ל דכל המשנה דהכא איירי בשמות מובהקין ומש"ה כשר בכל השטרות אף בשטר מתנה ע"י ע"מ דבכה"ג לא מיקרי מזוייף מתוכו כיון דלא אתי למיסמך עלייהו משא"כ בגיטין גזרינן מובהקין אטו שאינן מובהקין. ולפי מה שאפרש בסמוך בד"ה מודה ר"א יבואר דיש לומר דאף בשמות שאינן מובהקין לא מיקרי מזוייף מתוכו בשטר מתנה לשיטת רש"י ז"ל ע"ש ודו"ק. אבל אכתי קשה לי על מ"ש רש"י ז"ל דהמ"ל בעידי מסירה ולא נצטרך לשנויי דחוץ מכגיטי נשים דא"כ תיקשי ברייתא דבסמוך דקפסיק ותני דלחכמים כל השטרות שנעשו בהדיוט פסילי אף בע"מ וכתבו התוספות הטעם דגזרי דאתי לאכשורי בהדיוט בלא ע"מ כמו בערכאות ואי ס"ד דבשטר מתנה בערכאות נמי לא מכשרינן אלא בע"מ א"כ אמאי פסיל בהדיוטות בע"מ הא ליכא למיגזר מידי ונצטרך לומר דברייתא חוץ מכגיטי נשים קאמר אמנם למה שאפרש בסמוך דבלא"ה ת"ק דמתניתין פליג אברייתא לענין הדיוטות דפוסל בברייתא בשטרות ותנא דמתניתין מכשיר בע"מ א"כ אתי שפיר וזה ראיה ברורה למה שאפרש לקמן:

בתוספות בד"ה חספא בעלמא הוא כו' וקשה דאדרבה תירוץ דבע"מ נשאר לפי המסקנא כו' עכ"ל. ואע"ג דכבר פירש"י ז"ל דנהי דטעמא דתנא דברייתא דכר"א ס"ל מ"מ לא ניחא לאוקמי טעמא דתנא דמתניתין בהכי כיון דלא נחית למנינא אין הכרח לאוקמי בשינוייא דחיקא אלא דאפ"ה מקשו התוספות שפיר למה שפירשתי בסמוך דמה שכתב רש"י ז"ל דשינוייא דחיקא הוא היינו דלא ניחא לאוקמי טעמא דת"ק בפלוגתא חדשה וא"כ כיון דמצינן דתנא דברייתא בע"כ גזר במובהקים ור"ש דמתניתין לא גזר א"כ פשיטא דאיכא לאוקמי נמי טעמא דתנא דמתניתין דסבירא ליה כתנא דברייתא וכעין זה כתב מהרש"ל ז"ל אלא דנראה עוד שמהרש"ל ז"ל מחק זה מלשון רש"י ז"ל והיינו דמחמת קושיית התוספות משמע שאין זה בגירסת לשון רש"י ז"ל. מיהו לפמ"ש לעיל בסמוך נתיישב' קושיית התוספות על הגמרא דא"א לאוקמי רישא דמתניתין בע"מ דא"כ לא א"ש סיפא דמתניתין הא דקתני לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט וכמו שכתבתי באריכות. ובגופא דמילתא שכתבו התוספות דתירוץ דע"מ נשאר לפי המסקנא דמשני כי קתני מילתא דליתא בקידושין כו' כבר הארכתי שם לעיל במקומו עיין עליו ודו"ק:

בא"ד ולא תקנו חכמים אלא בשטרי מלוה כו' עכ"ל. ולכאורה כל דבריהם בזה אך למותר ובתחלת העיון כוונתי בזה לדברי הקיקיון דיונה משום דלכאורה נראה מסברא להכשיר באמת אף ע"י ע"מ של ערכאות גופייהו בשטר מתנה כיון דלא מרעי נפשייהו וקושטא

מסהדי שהנותן מסר שטר המתנה למקבל ודוקא בע"ח פשיטא לתלמודא דהוי כחספא בעלמא כיון דעיקר הקנין נעשה ע"י החתימה משא"כ היכא דאיכא ע"מ ועיקר הקנין ע"י הכתיבה לחוד אליבא דר"א א"כ הו"א דכשר בכה"ג ע"ז מסקו התוספות דליתא דלא תקנו חכמים להכשיר ערכאות לעדות אלא בשטרי מלוה ומכר. ועוד נראה בכוונתם דאזלי לשיטתייהו שכתבו לעיל בדף הקודם דערכאות פסולי מדאורייתא אף בשטרי מכר דלאו בני עדות נינהו כלל מק"ו דעבד אלא דתקנת חכמים להכשירן א"כ קשיא להו אמאי פסיקא לתלמודא דבשטרי מתנה פסולי לגמרי אף בע"מ ישראל דשמא תקנו חכמים להכשיר כה"ג אף במתנה דלא מיקרי מזוייף מתוכו ע"ז כתבו ולא תקנו חכמים וכוונתם דמילתא דפשיטא היא דלא שייך תקנת חכמים בכה"ג כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד אבל אין לומר כו' דכשירים אפילו כתיבתן וחתימתן עו"ג כו' עכ"ל. פירוש דאע"ג דלקושטא דמילתא בשטרי ממון לא איכפת לן כלל בכתיבת השטר שכשר בכל כתב ובכל לשון ודוקא בגיטין פסלינן בכתבו עו"ג משום קרא דוכתב ונתן ולא בשטרות אלא דאפ"ה הוצרכו התוספות לפרש דא"א להעלות על הדעת כלל לומר דהמקשה שאומר בפשיטות חספא בעלמא הוא ולא מהני ע"מ אפשר דהיינו משום שסובר דבשטר מתנה כיון שעיקר הקנין ע"י כתיבת השטר בעינן דוקא כתב ישראל כמו בגיטין וכן מצינו לקמן דף י"ט דאיצטריך אמימר לאשמעינן דשטרות כשירין בכל לשון ואין לתמוה בזה דהא קי"ל כל שטר שלא נעשה כתיקון חכמים פסול וא"כ אפשר דה"נ דכוותיה או שנאמר דכיון דגלי קרא בגיטין וכתב ונתן דבעינן דוקא שיכתבנו ישראל ה"ה לשטר מתנה דהא ילפינן גז"ש דדבר דבר מממון וה"ה להיפך שטרי ממון מגיטין היכא שהוא שטר מקנה ואפשר דגילוי מילתא בעלמא הוא כיון דכתב עו"ג לא מיקרי ספר כריתות ה"ה דלא מיקרי ספר המקנה ע"ז כתבו דאף לפי סברא זו המוטעת א"א ליישב קושית הש"ס על זה הדרך כ"א כפירושם הקדום וממילא דכשר אף בכתיבת ערכאות כן נ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה מודה ר"א במזוייף מתוכו כו' דלמא קאתי למימסרא באפייהו ומיסמך עלייהו עכ"ל. ולשון זה צריך עיון דאם כוונתו דחיישינן דהבעל המגרש אתי למימסר באפי ערכאות דאם נתיר להחתים בערכאות יסבור שכשר נמי למסור באפייהו א"כ מאי האי דמשני תלמודא בשמות מובהקים ומאי הוי התם נמי שייך האי חששא גופא שיטעה לומר דכשר למסור בערכאות ואם כוונתו שיטעה למסור באפייהו ע"י שיהא סבור שהם ישראלים ומש"ה מכשרינן בשמות מובהקים דמידע ידיע דעו"ג נינהו ולא אתי למיטעי וכמו שפירש"י להדיא אלא דלא יתכן כלל לומר כן דכיון שהמגרש גופא כותב ומעלה הגט בערכאות שהוא מקום בית ועד שלהם כפירש"י ז"ל במתניתין וא"כ

היאך יטעה לומר שהם ישראלים וכן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו בסוף הסוגייא לקמן אלא כאן קשה יותר כיון דאיירי בערכאות אע"כ דעל הבית דין קאי דע"י שתראה האשה לפניהם הגט חתום בערכאות אתו למיסמך עלייהו דאפשר שהאשה תבוא לב"ד של מקום אחר ויסברו שחתומים ישראלים ויכשירו הגט לומר דודאי נמסר לה כדין בעידי מסירה לשיטת רבינו תם או לשיטת הרי"ף דמכשיר בעידי חתימה לחוד ונמצא שתנשא בגט פסול וא"כ לפ"ז קשה מה זה שכתב רש"י ז"ל דלמא אתי למימסר באפייהו דלא הו"ל לפרש אלא דלמא אתי למיסמך עלייהו. והנראה בזה דודאי עיקר החששא הוא שהב"ד יתירוה שלא כדין אלא דלא סגי בהאי מילתא לחוד לומר דלמא אתי למיסמך עלייהו משום דלשיטת רש"י ז"ל מתחלת הדין אפשר דבדין סמכינן עלייהו דכיון דערכאות כשירין לכל מילי משום דלא מרעי נפשייהו וא"כ ודאי שהאשה לא זייפה את הגט אלא מיד הבעל בא לידה וא"כ שפיר יש לסמוך ולהכשיר אליבא דר"א דמסתמא מסרו הבעל לידה בע"מ ישראל כדמכשרינן בכל הגיטין ע"י ע"ח לחוד ולא חיישינן שמא מסרו לה הבעל בינו לבינה ולא מהני לשיטת רבינו תם אע"כ דכולי עלמא ידעי דאין דבר שבערוה פחות משנים דהיינו ע"מ כמ"ש התוספות בריש מכילתין וא"כ ע"י עידי חתימה ערכאות נמי יש לומר כן. לכך כתב רש"י ז"ל דעיקר החששא דשמא ימסור לה הבעל בפני ערכאות גופייהו שיטעה דכשירין לע"מ כמו דמכשרינן להו לע"ח אלא דבהאי טעמא לחוד נמי לא סגי דסוף סוף אם יטעה הבעל למסור לה בערכאות לא נפקא מיניה חורבא שהרי לעולם לא יתירוה הב"ד לינשא בגט זה עד שיבואו ע"מ לפנינו וליכא למימר דחיישינן שמא תנשא בלא רשות ב"ד ובטעות שסבור שהגט כשר א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם דאף למה דפסלי לגמרי גט של ערכאות אפשר שיטעו הבעל והאשה לומר דכשר אע"כ דעיקר תקנת חכמים להנהו דבקיאי בדינא דמסתמא לא תינשא אלא ברשות ב"ד וא"כ הדרא קושיא לדוכתא שהב"ד לא יתירוה אלא ע"י שתביא הע"מ לפניהם לכך מסיק רש"י ז"ל ומיסמך עלייהו כוונתו דכולה חדא חששא היא שהבעל יטעה למסור בערכאות ע"י שנתיר להחתימם וכשתבא האשה עם גיטה לב"ד שבמקום אחר יסברו הב"ד שהחתומים הם ישראלים ויתירוה בלא ע"מ ויאמרו כיון שהחתומים ישראלים מסתמא נמסר באנפייהו כדאמרינן בכל הגיטין לכך הו"ל שפיר כמזוייף מתוכו ומשני שפיר דאיירי בשמות מובהקים דלא שייך האי חששא דהב"ד ידעי דעו"ג נינהו ויזקיקוה להביא ע"מ לפניהם כן נ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל ודו"ק. וכמו שכתבתי נ"ל ברור ביישוב לשון רש"י ז"ל בסוגיא דשמעתין. אמנם אחר זה ראיתי בשלטי הגבורים בשם הא"ז שפסק בגט היוצא תחת יד האשה בחתימות ערכאות בשמות

מובהקים שהוא כשר באומרת שנמסר לה בפני עידי ישראל דכיון דערכאות לא מרעי נפשייהו למיחתם בשיקרא מסתמא נמסר לה כדין אבל בהדיוטות כה"ג פסול דשמא מזוייף הוא וחתמו שיקרא אם לא שמביאה ע"מ לפנינו אז הוא כשר עכ"ל בקיצור. ויש לתמוה עליו טובא דנהי דבמה שפסק דבע"מ כשר בהדיוטות אפשר דס"ל כר' שמעון דברייתא בסמוך אבל במה שהכשיר בערכאות אף באין ע"מ לפנינו הוא תמוה מאד דהא דמפלגינן אליבא דר' שמעון בין שמו' מובהקין לשאינן מובהקין היינו דמובהקין יודעין הב"ד דעו"ג נינהו ויצטרכו להביא ע"מ לפנינו משא"כ בשאינן מובהקים יסברו שהם ישראלים משא"כ כשאין ע"מ לפנינו משמע בפשיטות דפסול בכל ענין שאם נאמר דאפילו בכה"ג כשר דתלינן שהבעל היה בקי בדין ומסר לה בפני עידי ישראל אם כן באינן מובהקים נמי ליתכשר מהאי טעמא גופא. והנראה מזה דכוונת ריא"ז לפרש דהא דחשיב בערכאות מזוייף מתוכו היינו שהבעל בעצמו יטעה בהם לומר שהם ישראלים ומש"ה לא מכשרינן אלא במובהקים דלא אתי למיטעי. אבל לחוש שהבעל יטעה בדין להכשיר בע"מ עו"ג להא לא חיישינן ועל דרך זה הוא מפרש לשון רש"י ז"ל. אבל אין עולה על הדעת כלל לפרש כן שהבעל יטעה בהם שהם ישראלים כדפרישית דלשון ערכאות היינו שמפורסמים בכך שהם ערכאות של עו"ג ובמקום הוועד שלהם איירי ותו לא שייך למיטעי שהם ישראלים ועוד אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן שפסלו חתימת ערכאות דאכתי לא יצאנו מידי חששא זו שיטעה בהם שהם ישראלים. מיהו בהא מצינן למימר דכיון שפסלו חכמים שמות שאין מובהקים א"כ לא יתירו הב"ד לינשא ע"י גט כזה אם לא בשמות ישראלים בודאי כדאמר ר' יוחנן לקמן בסוגייא דלוקוס ולוס אבל קושיא קמייתא נשאר בתימה ודברי ריא"ז בזה צריכין עיון גדול ועיין עוד בסמוך:

גמרא הכא במאי עסקינן בשמות מובהקין. ופירש"י ז"ל דמידע ידעי דעו"ג נינהו ולא אתי לאחלופי למיסמך עלייהו והקשה הרשב"א ז"ל בריש מכילתין דאכתי יש לפסול אף בשמות מובהקים דהא ודאי לא חתמו לשמה ואכתי הו"ל כמזוייף מתוכו כדאיתא לעיל להדיא (דף ד' ע"א) אף בעידי ישראל דאף לר"א דמכשיר היכא דליכא ע"ח כלל אפ"ה מודה היכא שחתמוה שלא לשמה דפסול כמזוייף מתוכו ואטו מי עדיפי ערכאות מעידי ישראל ותירץ הוא דאין ה"נ דעדיפי דחתימת עו"ג הו"ל כטיוטא בעלמא ולא מיפסל משום שלא לשמה. ונ"ל בכוונת הרשב"א ז"ל דאזיל לשיטתו שהוא מפרש שם דהא דחשבינן חתימה שלא לשמה כמזוייף מתוכו היינו משום דנהי דלא בעינן חתימה כלל אפ"ה כיון שחתמו לא גרע מתורף הגט וכבר כתבתי שם לעיל והוספתי נופך משלי דכיון שע"י ע"ח אין אנו מצריכין אותה להביא ע"מ לפנינו דאמרינן מסתמא נמסר לפניהם

מש"ה חשיב שפיר תורף שהרי היא ניתרת על ידם ולפי"ז א"ש בשמעתין בערכאות כיון שאין אנו מתירין אותה אלא עד שתביא ע"מ לפנינו א"כ חתימתן לא מעלה ולא מוריד' ותו לא חשיב כתורף אלא כטיוטא בעלמא כן נ"ל לשיטת הרשב"א ז"ל. אבל לשיטת התוספות שכתבו לעיל דף ד' דהא דחשבינן חתימה שלא לשמה לר"א כמזוייף מתוכו היינו משום דגזרינן אטו כתיבה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא בההיא דשמעתין דכיון דערכאות חתמי שלא לשמה ממילא הגט פסול מדרבנן דגזרינן אטו כתיבה שלא לשמה וכ"ש דאיכא הכא עוד חששא למיגזר בכה"ג חתימת ערכאות אטו כתיבת ערכאות ובכתיבה ודאי פסולי מדאורייתא דבעינן בני כריתות ועוד דבעינן כתיבה לשמה. מיהו יש ליישב ג"כ על הדרך שכתבתי דדוקא בע"ח ישראל שייך לגזור אטו כתיבה דכיון שע"י ע"ח אנו מתירין אותה אף שאינה מביאה ע"מ לפנינו ומש"ה חשיב כתורף ושייך לגזור אטו כתיבת תורף גופא. משא"כ בערכאות דכיון דחתימתן אינו מעלה ואינו מוריד שהרי אנו מזקיקין אותה להביא ע"מ לפנינו תו לא שייך לגזור אטו כתיבה נמצא שכל זה לשיטתינו משא"כ לשיטת הרי"ז שכתבתי לעיל דבערכאות בשמות מובהקים נמי סמכינן על חתימתן ואמרינן מסתמא נמסר כדין לפני ע"מ ישראל ואין צריכה להביא ע"מ לפנינו כמו בע"ח ישראל א"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו דמה טעם יש להכשיר בע"ח ערכאות הא לא חתמי לשמה ומי עדיפי מישראל דהיכא שחתם שלא לשמה הו"ל מזוייף מתוכו אי משום דחשיב כתורף להרשב"א ז"ל או להתוס' משום דגזרינן אטו כתיבה וה"נ שייכי כל הני חששי גופייהו לשיטת הריא"ז ע"כ דבריו צריכין נגר ובר נגר להולמן ודוק היטב:

דף יא.

תוספות בד"ה ליפלוג וליתני בדידיה וא"ת אדרבה תיקשי כו' למה פסלו בהדיוט כו' עכ"ל. ולפי מה שכתבתי בסמוך לשיטת רש"י ז"ל יש ליישב קושיית התוספות בענין אחר דדוקא בערכאות סובר רבי שמעון דלא גזרינן מובהקים אטו שאינן מובהקין כיון דאף באינן מובהקים ליכא חשש איסור דאורייתא אף אי אתי מיסמך עלה בלא ע"מ דקושטא דמילתא יש לנו לומר דכיון דערכאות לא מרעי נפשייהו א"כ מיד הבעל בא לאשתו ומסתמא מסרו לה בע"מ ישראל אלא דאנן חיישי' להחמיר שמא טעה הבעל למסור ג"כ בערכאות וזה חששא רחוקה לכך לא מחמרינן עוד לגזור אף במובהקין דכולי האי לא גזרינן משא"כ בהדיוטות דבאינן מובהקים איכא חשש פסול דאורייתא דשמא הוא מזוייף לגמרי ומעולם לא נכתב בציווי הבעל אלא היא שכרתן וא"כ בדליכא

ע"מ בטל לגמרי ומש"ה אף בע"מ הו"ל לגמרי כמזויף מתוכו דלמא אתי למיסמך בלא ע"מ דסברי ישראל נינהו לכך מודה ר"ש דגזרינן אף במובהקין ואף דאליבא דאמת לא גזרינן אף בהדיוטות כדמוכח ברייתא דבסמוך מ"מ לא הוי מצי לאקשויי מזה מידי כנ"ל לשיטת רש"י ז"ל. מיהו הא דפשיטא להו לרש"י ותוספות דלקושטא דמילתא מכשרינן בגיטין אף בהדיוטות במובהקים היינו משום דברייתא דבסמוך משמע להו הכי. ולפי מה שאפרש בסמוך דרש"י ז"ל סובר דת"ק דמתניתין לא ס"ל כברייתא דבסמוך אפ"ה א"ש דהא הכא פירש"י כן אליבא דשינויא קמא דהאי שנעשו בהדיוט ר' שמעון קאמר לה דאיהו תנא דברייתא ודו"ק. או שנאמר דרש"י סובר דקושטא דמילתא דלא שייך לחלק בגיטי נשים היכא דאיכא ע"מ בין ערכאות להדיוטות אלא דאפ"ה לא מצי המקשן להקשות בפשיטות כדפרישית. אבל רוב הקדמונים גרסי בברייתא דבסמוך להיפך דבהדיוטות מכשיר ר"ע בכולן ורבנן מכשרי בגיטי ממון ופסלו בהדיוטות וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל ובעל המאור וכ"כ הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בטעמים שונים ולפמ"ש הטעם מתבאר בפשיטות דבהדיוטות שייך למיגזר טפי אף במובהקים כיון דאיכא חשש זיוף בדליכא ע"מ ודו"ק:

בד"ה נעשה כמו שנעשו בהדיוט כו' דפסולי אף בשמות מובהקין וע"מ שלא יבא להכשיר בלא ע"מ כמו בערכאות כו' עכ"ל. ואין להקשות מה ראו חכמים לפסול בהדיוטות בע"מ דלא ליתי למיטעי אף בלא ע"מ כמו בערכאות ואדרבה היה להם לפסול בלא ע"מ אף בערכאות דלא אתי למיטעי אף בהדיוטות ולהכשיר בע"מ בתרווייהו הא ליתא דהא ללישנא דדינא דמלכותא דינא לא שייך לגזור שום דבר בערכאות כיון דדינא דמלכותא הוא להכשיר ערכאות לגמרי וכן נמי לאידך לישנא ניחא להו למיפסל טפי בהדיוטות דלא שכיחי כמו ערכאות דשכיח ועוד כיון דע"כ לא סגי בהדיוטות בלא ע"מ ישראל וא"כ לעולם יוכל להחתים אותן העידי מסירה גופייהו אם לא שע"מ אין יודעין לחתום וזה לא שכיח משא"כ בערכאות דכשירין מדינא אף בלא ע"מ בשטרי ממון לא רצו לגזור משום הדיוטות דזימנין דלא משתכחי עידי ישראל ואיכא נעילת דלת אם נפסול בערכאות ובזה נתיישב היטב לשון הירושלמי ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה אתאן לגיטי ממון כו' דלא קפדי אאורועי נפשייהו. לכאורה משמע מלשונו דלפ"ז היכא דאיכא ע"מ כשר אף בהדיוטות לשיטת רש"י ז"ל דלא ס"ל מה שכתבו התוס' לגזור אף בע"מ אבל הרא"ש ז"ל הקשה ע"ז דהא ע"כ חכמים דברייתא דמייתי בסמוך פסלי בגיטי ממון בהדיוטות אף בע"מ דאי ס"ד דבלא ע"מ איירי א"כ מ"ט דר"ע דמכשיר דבהדיוטות בלא ע"מ לא מצינו שום טעם להכשיר ובסמוך אכתוב שיטת הרא"ש

ז"ל אבל באמת אין מלשון רש"י ז"ל שום הכרע דאפשר דאיהו נמי ס"ל דרבנן פסלי בהדיוטות אף בע"מ אפי' במובהקין כמ"ש התוס' אלא הא דנקט רש"י בלישנא דלא קפיד אאורועי נפשייהו וכן בסמוך בד"ה חוץ מגיטי נשים כו' כתב דבהדיוטות פסולין דאימר שיקרא חתום היינו דעיקר מילתא נקיט דהא דמפלגינן בין ערכאות להדיוט בממון היינו משום דהדיוטות מרעי נפשייהו ומשום הכי פסולי אף במובהקין בלא ע"מ וממילא פסלינן אפילו בע"מ דגזרינן דאתו להכשיר אף בלא ע"מ כמו בערכאות. ועי"ל דרש"י ז"ל מילתא דפסיקא נקיט דבלא ע"מ פסול בהדיוטות לכ"ע משום דמרעי נפשייהו משא"כ בדאיכא ע"מ לא פסיקא ליה דהא לר' עקיבא כשר אף בגיטי ממון. אמנם לפי מה שאפרש בסמוך דרש"י ז"ל סובר דחכמים דמתניתין פליגי לגמרי אברייתא דבסמוך אם כן א"ש טפי דהכא לת"ק דמתניתין איירי מש"ה פירש"י ז"ל דבממון נמי לא מיפסל בהדיוטות אלא בלא ע"מ כמו בגיטי נשים וק"ל:

גמרא אמר רבא האי שטרא פרסאה כו' ופירש"י ז"ל דאיירי שחתמו הדיוטות עליו והוכרח לפרש כן דאי בערכאות כשירים אף לגבות ממשעבדי לפי גירסתו לקמן בפ' שני דף י"ט ע"ב אע"כ דהכא איירי בהדיוטות וכבר כתבתי שהרא"ש ז"ל הקשה עליו דא"כ לא אתיא מילתא דרבא כחכמים דברייתא דפסלי בממון בהדיוט אף בע"מ ע"ש שהרא"ש ז"ל האריך בזה ונ"ל דקושייתו היינו משום דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו. אמנם לענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל שפירש כן לשיטתו דמשמע מפירושו לעיל דברייתא דר' שמעון הביא סמך לדבריו לחלוק על חכמים דמתניתין ואמר להם לא נחלקו ר"ע וחכמים בדור שלפנינו בערכאות אלא בהדיוטות וא"כ מדאמר איהו לא נחלקו כו' משמע דחכמים דמתניתין נמי סברי דבערכאות הוא דנחלקו ר"ע וחכמים דר"ע מכשיר אף בגיטי נשים וחכמים פסלי בגיטין אבל בהדיוטות דשאר שטרות לא נחלקו וכן נראה מלשון המשנה דקאמר ר"ש לא הוזכרו בהדיוטות ופרש"י לא הוזכרו בבה"מ לפסול אלא בהדיוטות מכלל דלת"ק מה שהוזכרו בבה"מ לפסול היינו בערכאות דגיטין ולא בהדיוטות דשאר שטרות וכן מצאתי להדיא בתוספתא דלת"ק פליגי ר"ע וחכמים בערכאות בגיטין וא"כ סובר רש"י ז"ל דרבא סובר כחכמים דמתניתין דבלא"ה משמע משיטת רש"י ז"ל בסמוך גבי לוקוס ולוס דקי"ל הלכתא כחכמים דמתניתין וכמו שאפרש שם מיהו כל זה לשיטת רש"י ז"ל משא"כ לשיטת התוס' א"א לפרש כן שהם כתבו לעיל דלחכמים דמתניתין לעולם לא שני להו אף בממון בין היכא דאיכא ע"מ או לא דמיקרי מזוייף מתוכו ולדידהו איירי הכא מילתא דרבא בערכאות וקמ"ל דאע"ג דאיכא ע"מ אפ"ה לא גבי ממשעבדי ולקמן בפ"ב נמי לא גרסי ממשעבדי כ"כ הרא"ש

בשם התוס' והקשה ג"כ עליהם דסוגיא דשמעתין לא משמע הכי ופירש הרא"ש ז"ל דמילתא דרבא איירי שאין כאן ע"ח כלל ע"ש באריכות ובסמוך אכתוב מה שיש לדקדק בדבריו ודו"ק:

תוספות בד"ה והא בעינן כו' לר' אלעזר פריך כו' עכ"ל. כוונת' דלקמן פליגי אמוראי ר' יוחנן ור' אלעזר דלר' יוחנן מכשיר ר"א התנא בשטרות ג"כ לכתוב על דבר שיכול לזייף וסמכינן אע"מ ור' אלעזר בן פדת סובר דלא מכשיר ר"א דמתניתין אלא בגיטין ולא בשטרות וכמ"ש שם רש"י ז"ל ותוס' הטעם. והרא"ש ז"ל בשמעתין דקדק מזה דמדפריך סתמא דתלמודא הכי והא בעינן כתב שא"י לזייף אלמא דקי"ל כר"א בן פדת לגבי דר' יוחנן אע"ג דבעלמא הלכה כר"י דהוא רבו דר"א. אבל קשיא לי על דברי הרא"ש ז"ל דהא איהו גופא מפרש מילתא דרבא בדליכא ע"ח כלל וא"כ לפ"ז לא מקשה הש"ס מידי אף אליבא דר"א בן פדת דע"כ הא דקאמר דלא מכשר ר"א התנא כתב שיכול לזייף בשאר שטרות היינו משום דגזרינן דילמא אתי למיסמך עלייהו בלא ע"מ וכאן לא שייך האי גזירה דכיון דליכא כלל ע"ח לא מצינו למיסמך אע"מ לחוד וא"כ למה יופסל בכתב שיכול להזדייף אע"כ דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר משום דמשמע ליה דהא דמכשיר ר"א שטרי פרסאה היינו אע"פ שאין הע"מ זוכרין בעל פה כל פרטי עניני השטר אלא שיודעין שזה השטר נמסר בפניהם דהכי משמע סתמא דלישנא מדלא קאמר דמקרי להו שטרא לע"מ אע"כ דבלא"ה כשר וא"כ מקשה הש"ס שפיר והא בעינן כתב שא"י לזייף פי' דניחוש באמת שמא זייף איזה דבר והעדים אינן יודעים ובכה"ג גופא צריך לפרש הא דקאמר בסמוך והא צריך שיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה ולשיטת הסוברים דלא מיפסל כל השטר בהכי א"כ מאי מקשה הש"ס ואי אשיט' אחרונה לחוד מקשה דלמא איירי שהע"מ יודעין שלא זייף השיטה אחרונה אע"כ דסתמא דלישנא משמע ליה שאין העדים זוכרין מדלא קאמר בהדיא מקרי להו באפייהו כו' וא"כ לפ"ז לא דייק הרא"ש ז"ל מידי דלעולם אליבא דר' יוחנן נמי מקשה הכא והא בעינן כתב שא"י לזייף וא"כ ניחוש שמא זייף באמת איזה דבר ובחדושי לח"מ סי' מ"ב הארכתי בזה מאד אח"כ מצאתי שהש"ך הרגיש קצת במה שכתבתי ודוק היטב:

דף יא:

בגמרא עדים החתומים על הגט ושמותיהם כשמות עו"ג מהו כו' הרבה שמועות נאמרו בשיטה זו כמו שכתב הרא"ש ז"ל עיין שם ואני לא באתי כאן אלא ליישב שיטת רש"י ז"ל דמשמע ליה דסוגיא דשמעתין אליבא דרבנן דמתניתין איירי ולא ניחא ליה לפרש

אליבא דר"ש דלא ניחא ליה לאוקמי מילתא דר' יוחנן ור"ל כיחידאה ועוד שכבר כתבתי דרש"י ז"ל פירש מילתא דרבא בשטרא פרסאה דהיינו כרבנן דמתניתין וכמו שהוכחתי שם וא"כ תיקשי פיסקא דרבא אפיסקא דר' יוחנן לכך מפרש מילתא דר' יוחנן נמי כרבנן דמתניתין ועוד דאי אליבא דר' שמעון איירי הוי להו למימר בהדיא אפילו בודאי עו"ג ור' יוחנן גופא אמאי קאמר לא בא לידינו כו' הו"ל למימר בהדיא הלכתא כר"ש וממילא ידעינן דהיינו דוקא במובהקים כדמוקמינן מילתא דר"ש לעיל בשמעתין אע"כ דאליבא דרבנן מיבעיא ליה לר"ל דאע"ג דפסלי במתניתין אף במובהקין וכמו שאפרש בסמוך דע"כ אפילו אליבא דר"א סברי רבנן דמתניתין דפסול אף במובהקין אפילו בע"מ דגזרינן אטו שאינן מובהקין מיהו היינו דוקא בדקים לן בודאי דעו"ג נינהו משא"כ היכא דמספקא לן אי עו"ג נינהו מיבעיא לר"ל אי נכשיר ע"י ע"מ דבלא ע"מ ודאי פשיטא ליה דפסול ולא תלינן ברוב ישראל דלכתחלה חיישינן למיעוט דאפשר שהגט מזוייף לגמרי דמספקא לן בהדיוטות אע"כ דע"י ע"מ מיבעיא ליה לר"ל דאף באינן מובהקין מ"מ כיון דאף בודאי עובדי כוכבים הדיוטות כשרים מדאורייתא ע"י ע"מ אלא דמדרבנן פסול דהו"ל כמזוייף מתוכו דלמא אתי למיסמך עלייהו א"כ י"ל דהיכא דמספקא לן אי עובדי כוכבים נינהו או ישראל הו"ל ספיקא דרבנן ומש"ה סמכינן שפיר ארוב' דישראל נינהו דאין רגילות להחתי' עובדי כוכבים בגט ופשיט ליה ר' יוחנן דאפ"ה פסול באינן מובהקין דאפילו בספיקא דרבנן מחמרינן ולא בא לידינו אלא לוקוס ולוס דהו"ל מובהקין ובכה"ג אפילו בודאי עובדי כוכבים לא מיקרי אפילו איסור דרבנן דלא פסלי אלא משום גזירה דשאינן מובהקין דהו"ל כעין גזירה לגזירה וכולי האי לא החמירו לפסול אלא בודאי עובדי כוכבים ולא בספיקן כנ"ל שיטת רש"י ז"ל שכתב בסמוך כרבנן דמתניתין וכ"כ מהרש"ל ז"ל ובסמוך אכתוב מה שיש לדקדק בזה ולדקדק בלשון מהרש"ל ז"ל שכתב בדרך אחר:

גמרא איתיביה גיטין הבאין ממ"ה כו' והקשה בני הנבון הבחור כ' בערוש שי' דמאי מקשה דלמא שאני התם דהשליח אומר בפ"נ ובפ"נ ומהימן כתרי וממילא נאמן במה שאומר שהחתום הוא ישראל והא דאיצטריך לטעמא דרוב ישראל שבחו"ל כו' היינו משום דבלא"ה לא הוי מהימן השליח כתרי משום דאין דבר שבערוה כו' וכ"ש דניכר מתוכו שהוא משמות עובדי כוכבים אבל כיון דרוב ישראל שבחו"ל שמותיהם כשמות עובדי כוכבים א"כ מדאורייתא נמי תלינן מסתמא בח"י ישראל וליכא אלא חששא דרבנן מש"ה האמינו לשליח כתרי משא"כ האיבעיא דר"י ור"ל דאיירי בא"י שאין השליח צ"ל

בפ"נ ובפ"נ שפיר יש לומר דאין להכשיר אלא בלוקוס ולוס כל זה דקדק בני שיחיה ולפמ"ש נתיישב ודו"ק:

רש"י עדים החתומים ומא"י בא כו' עכ"ל. לכאורה נראה מלשונו דאיירי בגט הנשלח ע"י השליח וכן בסמוך בגיטין הבאים ממ"ה איירי נמי ע"י שליח וקשיא לי א"כ מה זה שכתב רש"י ז"ל בסמוך מאי לאכשורינהו ע"י ע"מ ופשטא דלישנא משמע לכאורה ליתן להאשה בע"מ ולמאי דפרישית לא מהני בה הני ע"מ דהא איכא למיחש שהשליח לא קיבל הגט מיד הבעל אלא החתים עליו עובדי כוכבים הדיוטות דחשודים לאסהודי בשיקרא ומה מועיל מה שמסרו להאשה בע"מ והשליח ודאי לא מהימן בהכי דהו"ל עד א' ואין דבר שבערוה פחות מב' ובשלמא אי ידעינן בודאי דחתימת עידי ישראל הם לא חיישינן לזיוף כדאמרינן בריש מכילתין דמדאורייתא לא חיישינן לזיוף וכמ"ש רש"י ז"ל שם דלא נחשדו לזייף ומש"ה מהימן השליח וכן אם מביא גט בחתימת ערכאות אפשר דבכה"ג נמי לא נחשדו לזייף חתימת ערכאות וכמ"ש לעיל דטעמא דלא נחשדו לזייף היינו משום דמילתא דעבידא לגלויי הוא משא"כ בהדיוטות ודאי פסול מדאורייתא דשמא חתמו שקר וא"כ השליח ודאי אין נאמן בזה ומאי מהני ע"מ. לכך נלע"ד דמה שכתב רש"י ז"ל בע"מ היינו שבאו לפנינו הע"מ כגון בשנים שהביאו גט והן ע"מ או באשה שהביאה הגט בידה וע"מ עמה או בשליח שיש בידו כתב הרשאה בעידי ישראל דהו"ל ע"מ וא"כ לפ"ז לא אתי שפיר פירוש מהרש"א ז"ל שכתב דכאן לא שייך לגזור כיון שאין הע"מ לפנינו ולא כן הוא למאי דפרישית דהאי חששא גופא שייך שהבעל ימסור שם לפני עובד כוכבים ויחתום עובד כוכבים על ההרשאה ואתי למיסמך עלייהו ובלא"ה פירושו דחוק ויש לדקדק עליו עפמ"ש לעיל במ"ש רש"י ז"ל דלמא אתי למימסר באפייהו כו' ע"ש ואין להאריך שכבר כתבתי כאן בדיבור הקדום ליישב לשון רש"י על נכון:

בד"ה התם כדקתני טעמא כו' וכי אמר ר"י כו' כרבנן דמתניתין עכ"ל. כבר כתבתי שכוונתו בזה לפסק הלכה דלא תימא דר' יוחנן כר"ש ס"ל אלא כרבנן דמתניתין דאע"ג דפסלי אף במובהקין היינו בודאי עו"ג ולא בספיקן אבל קשיא לי דהא לעיל כתב רש"י ז"ל דטעמא דרבנן דמתני' היינו משום דסברי כרבי מאיר דע"ח כרתי וא"כ היאך מפרש כאן דר"י ס"ל כרבנן דמתניתין דהא לרבנן דמתניתין לא מהני ע"מ דכר"מ ס"ל ועוד דהא ר' יוחנן גופא משמע בפ' המגרש בהדיא דכר"מ ס"ל בגיטין. אמנם למאי דפרישית לעיל דמה שכתב רש"י ז"ל וה"ה דמצי לאוקמי בע"מ כו' אלא דשינויא דחיקא הוא מדר' שמעון כר"א מכלל דת"ק סבר לא עכ"ל אין כוונתו דת"ק סבירא ליה דוקא כר"מ ולא כר'

אליעזר אלא דמתוקמא מילתא דת"ק אליבא דכ"ע וא"כ אליבא דר"א ודאי סברי רבנן דמתני' דפסול אף במובהקין אפילו בע"מ גזירה אטו שאינן מובהקין וא"כ א"ש ומה שהקשיתי לעיל מהא דמשני חוץ מכגיטי נשים יש ליישב בדוחק:

משנה וחכמים אומרים בד"א בגיטי נשים אבל לא בשיחרורי עבדים. כבר כתבתי לעיל בסוגיא דג' דברים שוו גיטי נשים לשיחרורי עבדים דשיטת רש"י ז"ל שם והרי"ף והרמב"ם ז"ל דאע"ג דבשיחרורי עבדים א"י לחזור בו מיהא לא הוי שיחרור עד דמטא הגט לידיה דעבד והרא"ש ז"ל הביא שיטה זו והשיג עליה כמ"ש התוס' ג"כ לעיל וכתבתי שם ליישב שיטת הרי"ף ז"ל שטעמו דאע"ג שזה נעשה שליח לקבלה כיון דזכות הוא לעבד אפ"ה כיון שהרב אומר כן תנו גט זה לעבדי הרי הקפיד בפירוש דלא ליהוי גט עד דמטא לידיה דעבד וכתבתי שם ראיה לדבר ולכאורה היה נראה ליתן עוד טעם אחר דאע"ג שזה נעשה שלוחו של העבד שלא מדעתו היינו דמסתמא זכות הוא לו אבל אם אמר יאמר העבד דלא ניחא ליה בשליחותו ודאי שאין זה נעשה שלוחו בע"כ ואף במתנה מצינו כיוצא בזה במזכה ע"י אחר שאם אין רוצה מקבל המתנה בכך בטלה המתנה לגמרי נמצא לפ"ז דזה השיחרור מיתלא תליא וקאי שאם יאמר העבד איני רוצה בשליחותך נתבטל' השליחות דנהי דשיחרור איתא בע"כ מ"מ השליחות לקבלה לא מצינו בע"כ והרי הוא שליח להולכה ובאמת אם העבד אינו רוצה והרב חוזר בו בתוך כך הרי הוא עבד כמעיקרא אלא לפי שהרי"ף ז"ל הביא ראיה ממתני' דלקמן דקתני לא יתנו לאחר מיתה אלמא דאף אם העבד רוצה בשיחרור אפ"ה לא אמרינן דהו"ל למפרע כשליח לקבלה וא"כ אין לנו לדין אלא כטעם הראשון שכתבתי שם לשיטת הרי"ף ז"ל אבל רש"י ז"ל חזר בו לקמן במתני' ודו"ק:

שם שאם ירצה שלא לזון את עבדו כו' ופירש"י ז"ל הלכך כי משחרר ליה לא מפסיד מידי כו' ונראה מלשונו דהא דקתני זכות הוא לו היינו דעיקר השיחרור הוא זכות שמתירו בבת חורין ונתחייב במצות אלא דהתנא יהיב טעמא דלא תימא דאכתי הוא חוב מצד המזונות זה אמר שאם ירצה שלא לזון וא"כ לא מפסיד ליה מידי. אבל יש לדקדק דהו"ל למימר בפשיטות שהוא זכות מצד המעשה ידיו לענין העודף על המזונות וליכא למימר דהעדפה לא שכיח דאדרבה אמרינן בגמרא עבדא דנהום כריסיה לא שויא למאי מיתבעי וא"כ דוחק לומר דסתם עבדים מעשה ידיהם אינן מספיקין אלא למזונות אלא מסתמא איכא העדפה וא"כ הו"ל למימר טעמא דהעדפה מיהו למאי דמסקינן דתנא דמתניתין סובר דיכול הרב לומר עשה עמי ואיני זנך י"ל דהיא גופא קמ"ל דיכול לומר ומה שכתב רש"י ז"ל דלא מפסיד מידי אע"ג דלמ"ד יכול אדרבא מרוויח העבד מזונות לגמרי מיהו

רש"י ז"ל מפרש אליבא דכ"ע דמיהו לא מפסיד ובלא"ה נמי מוכח דעיקר כוונת התנא לאשמעינן האי דינא דאלת"ה תיקשי מאי מהדר אטעמא דלא מפסיד ליה לענין מזונות משום דאם ירצה שלא לזונו ותיפוק ליה דבלא"ה השיחרור זכות הוא לו לענין בת חורין ולענין מצות ואי משום דחוב הוא מצד המזונות הרי מ"מ יכול להפקירו ויפטור מן המזונות ובשלמא למ"ד המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור אתי שפיר דסוף סוף עיקר השיחרור הוא חוב לענין מזונות וא"כ לא ניחא ליה לעבד בהאי שיחרור דשמא לא יפקירנו ויתחייב במזונות ואם יפקירנו אח"כ לא מפסיד מידי והשתא מיהא ניחא ליה להיות עבד ואע"ג דלקמן גבי זרק ליה גיטא משמע דלא חיישינן לסברא כזו כבר כתבו התוספות לחד שינויא דזריק ליה גיטא ספק קרוב לו וליתסר בשפחה ובבת חורין ולשינויא קמא דהתוס' שם נמי אפ"ה ניחא ליה לתנא למיתני טעמא דאם ירצה שלא לזונו דמצד זה קבלת השיחרור הוא זכות גמור. אבל למ"ד המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור הדרא קושיא לדוכתא ל"ל טעמא דאם ירצה שלא לזונו ותיפוק ליה דיכול להפקירו ויפטור מן המזונות ועדיין אסור בבת חורין נמצא שקבלת השיחרור הוא זכות גמור אע"כ דתנא דידן האי דינא גופא קמ"ל דיכול לומר עשה עמי כו' ואף למ"ד אינו יכול נמי ניחא דאגב אורחא קמ"ל דאם אמר לו צא מעשה ידיך במזונותיך רשאי ואי לא סיפק א"צ להשלים דסד"א דצריך משום שעובדו כמ"ש התוס' לקמן. מיהו ר"מ דאמר יחזור ע"כ לא איכפת ליה כלל בהאי סברא לומר דזכות הוא לו כיון דאי בעי מפקיר ליה והיינו משום דעכשיו מיהו חוב הוא לו ואזלינן בתר השתא ועוד שאם יפקירנו הרי כופין אותו לשחררו ואם כן השתא מיהא חוב הוא לו כן נלע"ד ועוד בשילהי נזיר משמע להדיא דר"מ אית ליה דשמואל דמפקיר עבדו א"צ גט שיחרור וראיתי להרשב"א ז"ל בחדושיו בפ"ק דקידושין שהרגיש ג"כ להקשות אליבא דר"מ מהא דמפקיר עבדו אלא שכתב להיפך דר"מ ס"ל דמפקיר צריך גט שיחרור ע"ש ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו דהסברא נותנת להיפך דאדרבא אי ס"ל צריך ג"ש תיקשי טפי לר"מ דהא ודאי זכות הוא לו דאי מפקיר ליה יפטור ממזונות ועדיין יאסור בשפחה ובב"ח ונראה מזה דרשב"א סבירא ליה דמ"ד צריך גט שיחרור מותר בשפחה כל זמן שלא נכתב ג"ש ולענ"ד דבר זה צ"ע. אח"ז מצאתי להדיא שהתוספות כתבו כן בפרק השולח דלא כרש"י ז"ל וכ"כ שם הרשב"א ז"ל בחידושיו כיון דמעוכב גט שיחרור משא"כ אי ס"ל א"צ גט שיחרור לק"מ לר"מ דס"ל חוב הוא שאוסרו בשפחה ומאי אמרת אי בעי מפקיר ליה סוף סוף השתא מיהא חוב הוא לו ודי' לצרה בשעתה אם יפקירנו יהא משוחרר ולא מפסיד מידי והשתא מיהא ניחא ליה שמא לא יפקירנו ויהא מותר בשפחה כן נ"ל ועוד דהרשב"א

ז"ל נדחק בסוגיא דסוף נזיר ולשיטתינו אתי שפיר טפי ואכתוב עוד בזה לקמן אי"ה בשמעתין ודו"ק:

תוספות ד"ה ש"מ התופס לב"ח כו' תימא לר"י כו' אפי' העבד עצמו אינו יכול לעכב את האדון כו' עכ"ל. ולכאורה נראה ליישב תמיהת התוס' דעיקר מילתא מאי דמספקא להו בתופס לב"ח במקום שחב לאחרים היינו דמספקא להו בהא דאמרינן בעלמא זכייה מטעם שליחות אי הוה שלוחו של הלה אפי' במקום שאין חב לאחרים או שמא דכיון שזכייה מטעם שליחות מקרא נפקא לן והיינו שהתורה עשאתו שליח לכל אדם להציל ממון חבירו וא"כ היכא דאיכא חוב לאחרינא אפשר שהתורה לא עשאתו שליח בכה"ג ואם כן פשיט שפיר מדרבנן דמתניתין דכיון דאין יכול לחזור בו היינו ע"כ משום דזכי' מטעם שליחות והו"ל כשליח קבלה ומשהגיע הגט לידו נשתחרר וכה"ג כתב הר"ן ז"ל בפירושיו. אלא דאפ"ה מקשו התוס' שפיר דכיון דהשתא ס"ד דהאומר תנו לאו כזכי דמי א"כ לא יהא אם עשאו העבד בפירוש שליח לקבלה אפ"ה כיון שאמר הרב לשון שליחות להולכה הרי אמר בפירוש שאינו רוצה למסור לו בתורת שליחות לקבלה אלא בשליחות להולכה דוקא וזה שכתבו התוס' דאפילו בעבד גופא אם מסרו לו רבו על אי זה תנאי אין לנו אלא כמו שהתנה זה נ"ל ברור בכוונת התוס' עד שתמה אני על הר"ן ז"ל שלא הרגיש בזה. אמנם כן כיון דבאמת תירוץ התוספות דחוק מאד נלע"ד דלולא דבריהם יש ליישב כדמעיקרא והיינו דלמאי דס"ד עכשיו סובר דתן או הולך כיון דמצינן במלוה דאפי' הולך כזכי וכ"ש תן ובמתנה לאו כזכי א"כ יש לנו לומר מיהא דהולך ותן שני לשונות משמע וא"כ אפשר דהיינו טעמא דרבי לקמן בפ' התקבל דבאמר לבעל אשתך אמרה התקבל והוא אמר הולך ותן לא יחזור והיינו דכיון שהאשה עשאתו ודאי שליח לקבלה יש לנו לומר דכי אמר איהו תן והולך היינו תן וזכי אע"ג דבעלמא לא הוי כזכי וא"כ לפ"ז ה"נ כיון דזכי' מטעם שליחות הו"ל כשליח קבלה בפירוש ומש"ה אמרי' דהאי תן דהכא היינו בתורת קבלה כיון שהרב יודע שזה נעשה ממילא שליח לקבלה ואפשר דאף למאי דלא קי"ל בפ' התקבל כרבי היינו דווקא בגיטי נשים כיון דקושטא דמילתא חוב הוא לה ולעולם אין לנו לומר כלל תן כזכי אפילו בדעשאתו שליח לקבלה בפירוש משא"כ הכא אפשר דר' נתן נמי מודה כיון דהוא נעשה שליח לקבלה של העבד מטעם שליחות א"כ כי אמר ליה תן תן והתקבל קאמר שהרי זכות הוא לעבד להשתחרר מיד ומסיק הש"ס דלעולם אימא לך דלא שייך כה"ג זכיה מטעם שליחות היכא דאיכא חובה לאחרינא ושאני הכא כיון דאמר תנו הרי גלה בדעתו שאין זה חובתו א"כ הוי שפיר זכי' כשליח לקבלה מש"ה הו"ל כאומר זכי והא דבמתנה לא אמרינן כה"ג תנו

כזכי יבואר בסמוך בעז"ה כנ"ל נכון. לולי שהתוספות לא כתבו כן ובאמת יש לי מקום עיון בזה דבש"ע ח"מ סי' קכ"ה כתב דבמתנה אפילו עשאו הלה שליח לקבל המתנה אפ"ה לא אמרינן תן כזכי ולא ידעתי מהיכן הוציא כן דלכל הטעמים שכתבו הקדמונים דבמתנה לא אמרינן תן כזכי משמע דהיכא דעשאו שליח לא שייכי הני טעמי וצ"ע:

בא"ד ונראה לר"י דחשיב קצת חוב משום דעביד ליה נייח נפשיה כו' עכ"ל וקשיא לי דא"כ אמאי איצטריך למיתני דבאשה חוב הוא לה שאם ירצה שלא לזונה אינו רשאי ותיפוק ליה דאפילו תאמר זכות הוא לה אפ"ה יכול לחזור בו משום דהו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים דלא מהני למסקנא אלא דוקא בעבד משום דתן הוי כזכי והיינו כמ"ש התוס' דמשום דעבד נייח נפשיה הו"ל כעין מלוה דתן כזכי וזה לא שייך כלל באשה לומר משום דעבדה ליה נייח נפשיה מגרש לה וכן למאי דסד"א השתא דתופס לב"ח קנה מ"מ לדברי התוספות היכא דהלה גופא אינו יכול לתפוס לא מהני וא"כ באשה למאי דסד"א דתן לא הוי כזכי אפילו אם מסר הגט לידה בתורת שליחות להולכה יכול לחזור ואינה יכולה לתפוס ומאי איצטריך לטעמא דמזונות. מיהו במתניתין מצינו למימר דהא דנקיט שאם ירצה שלא לזונה היינו משום דקושטא דמילתא הכי הוא אבל על הירושלמי דמייתי התוספות בסמוך דמקשה הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין ולא זכות הוא לה ומאי קושיא נהי דזכות הוא לה אפ"ה יכול לחזור בו מהני טעמי דאמרן ואפשר דבמוכה שחין כיון שכופין אותו להוציא הו"ל כמו מלוה דאמרינן תן כזכי אי לאו טעמא דמזונות וא"כ מקשה שפיר בירושלמי. מיהו למאי דפרישית בסמוך בלשון הש"ס בלא"ה א"ש ודו"ק:

בד"ה התופס כו' ודלא כפרש"י כו' עכ"ל. מה שנלע"ד ביישוב לשון רש"י ז"ל כתבתי בפ"ק דבבא מציעא כי שם מקומו עיין עליו ועיין בש"ך סי' ק"ה ובתשובות רבי אהרן ששון סי' ס"ז שכתבו ג"כ ליישב לשון רש"י ז"ל והמעיין יבחר. ולכאורה אדרבא מסוגיא דהכא נ"ל סיוע לשיטת רש"י דמדמה ההיא דהכא לתופס לב"ח והיינו מטעמא דזכיה מטעם שליחות וכדפרישית בלשון הרמב"ם אבל בשליחות ממש הא פשיטא לן דעבד עושה שליח לקבלה א"כ ה"ה לב"ח ועיין בחידושי בפ' הכותב:

בד"ה כל האומר תנו כו' ועוד פירש ר"ת דשיחרור הוי כעין מלוה כו' עכ"ל. לולא שאיני כדי היה נ"ל דאף בלאו טעמא דעבד ליה נייח נפשיה נמי א"ש דלא דמי שיחרור למתנה לפמ"ש לעיל דתן שני לשונות משמע שליח להולכה ומשמע לקבלה וא"כ בעבד כיון דעכשיו מיהא בשעת נתינת השיחרור רוצה לשחרר בלב שלם ואין זה חובתו של הרב אלא זכותו והוי נמי זכות העבד א"כ ממילא נעשה הלה שליח לקבלה של העבד דזכיה

מטעם שליחות ומש"ה אמרינן דהא דא"ל תן היינו תן והתקבל דאנן סהדי כיון שמדעתו רוצה לשחררו אינו מקפיד ליתן דוקא בתורת שליחות להולכה ואדרבה כיון שאפשר לו לקיים מחשבתו מיד שהרי אם נעשה שליח לקבלה נגמר השיחרור מיד ואין צורך עוד להגיע השטר שיחרור ליד העבד ומש"ה אמרינן תן כזכי משא"כ במתנה דלעולם אי אפשר להתקיים מחשבתו מיד אלא לכשיגיע ליד המקבל מתנה ואי אמר לא בעינא נתבטלה המתנה לגמרי ואף אם רוצה המקבל מתנה בכך מ"מ לא שייך שליחות לקבלה בכה"ג אלא שליח להבאה שהרי רוצה שיגיע המתנה דוקא לידו א"כ לא אמרינן דתן והתקבל משמע אלא תן והולך כן נ"ל ועיין עוד בסמוך. ועל דברי התוספות שכתבו הטעם דבעבד תן כזכי משום דעביד ליה נייח נפשיה כו' יש לדקדק דהא במתנה נמי אמרי' בכמה דוכתי דאי לאו דעביד ליה נייח נפשיה לא הוי יהיב ליה וצ"ע. ואף לפמ"ש לעיל דשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבעבד נמי אע"ג דאין יכול לחזור בו אפ"ה לא הוי שיחרור עד דמטיא לידו דעבד ולפ"ז לא שייך החילוק שכתבתי בין מתנה לשיחרור אלא דלדידהו בלא"ה לק"מ שהרמב"ם ז"ל כתב להדיא דבמתנה נמי כל האומר תנו כאומר זכו דמי ומחלק בין הולך לתן עיין בהלכות זכיה ומתנה:

דף יב.

בא"ד ומדקדק רבינו תם דיש חילוק בין מתנה למלוה כו' עכ"ל. התוספות סתמו דבריהם ולא פירשו הטעם לחלק בין מתנה למלוה ולכאורה היה נראה משום דמתנה ליתא בע"כ דאי אמר מקבל מתנה לא ניחא לי בטלה המתנה לגמרי ומש"ה לא הוי תן כזכי דאינו רוצה להפקיע מרשותו עד שיגיע ליד המקבל אי לאו דאמר בהדיא זכי משא"כ בפרעון חוב דהוא בע"כ אמרינן שפיר תן כזכי ועוד דלא ניחא ליה להיות עבד לוה לאיש מלוה וכה"ג כתבו התוספות לעיל גבי קידושין דליתא בע"כ מש"ה פשיטא דיכול לחזור בו וכן כתב מהרש"א ז"ל בשמעתין אבל התוספות ודאי לא נחתו לזה דא"כ למה הוצרכו לפ' בעבד משום דעביד ליה נייח נפשיה ותיפוק ליה דשיחרור איתא בע"כ אלא ע"כ דלא נחתו כאן לחלק בכך מהאי טעמא ובחידושי הרשב"א ז"ל בקידושין מצאתי דבמתנה לא הוי זכות כ"כ דאיכא דלא ניחא ליה במתנה כדאיתא בפ"ק דבבא בתרא גבי גוד או איגוד אי במתנה לא ניחא לי דכתיב שונא מתנות יחיה ע"ש ודו"ק:

בד"ה בגיטי נשים כו' בירושלמי בעי הרי שהיה עבדו של קצין הרי חובה הוא לעבד כו' עכ"ל. ויש לדקדק מה קושיא דודאי כשהוא עבדו של קצין והעבד אומר דלא ניחא ליה דפשיטא שאין זה נעשה שלוחו בע"כ דנהי דזכין לאדם שלא בפניו היינו שלא מדעתו

אבל בע"כ מיהא לא אשכחן וכה"ג ודאי לא אמרי רבנן דאין יכול לחזור בו כיון שאין זה שליח לקבלה. ודין זה מבואר כמ"ש הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בפ"ק דקידושין גבי בכסף ובשטר ע"י אחרים ע"ש. וכן איתא בטוא"ע סי' קמ"א גבי גט. והנראה בזה דהא דמקשה הירושלמי הרי שהיה עבדו של קצין היינו שאפי' אם העבד רוצה בשיחרור לבסוף מ"מ כיון דבשעת קבלתו של זה לא פסיקא מילתא שהוא זכות לעבד לא שייך לומר זכין לאדם שלא בפניו וא"כ אין כאן שליחות לקבלה ואפילו אם העבד רוצה בסוף אפ"ה לא ליהוי משוחרר כיון שחזר בו הרב ביני ביני וגם זה הדין מבואר בא"ע סי' קמ"א לענין גט אשה שאף שראינו שהיתה מהדרת לבקש גט וגם בסוף אומרת דניחא לה אפילו הכי לא הוי שליח לקבלה בכה"ג דסתם גיטי נשים חוב הוא לה וזה ברור ודו"ק:

בא"ד הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דנהי דבמוכה שחין לא מיתדר לה (בהדיא) אפ"ה חוב הוא לה מצד המזונות וליכא למימר כגון שהיא אומרת בפירוש שהגירושין יפין לה יותר שהרי בסמוך כתבנו מבואר דלא תליא מידי במה שהיא אומרת בתחלה ובסוף כ"א במאי דניחא מסתמא תליא מילתא ושלא יהא שום צד חובה כמבואר לקמן בשמעתין דקאמר השבתוני על המזונות מה תשיבוני על התרומה. מיהו נראה דהא דקתני במתניתין דחוב הוא לאשה מצד המזונות אין זה עיקר הטעם דרוב נשים מעשה ידיהם מספיקים למזונותיהם כמ"ש התוספות בסמוך דלא ספקה לא שכיח וא"כ אין זה חובה אלא הגירושין בעצמם הן חוב דטב למיתב טן דו וא"כ מקשה שפיר הרי שהיתה אשתו של מוכה שחין וכגון שמעשה ידיה מספיקין למזונותיה כן נ"ל. ומה שנחלקו הפוסקים בענין גט מומר ולא הביאו הטעם דמזונות היינו משום דסתם מומר אינו מעלה מזונות לאשתו. מיהו כל זה לשיטת הירושלמי אבל בגמרא דידן מסקינן בפרק האשה שהלכה דאפי' במקום קטטה נמי לא שייך לזכות גט ע"י אחר משום דטב למיתב טן דו ובפרק המדיר משמע דאפילו במוכה שחין נמי אמרינן טב למיתב טן דו וא"כ צ"ע ועיין בטוא"ע סי' ק"מ לענין גט מומר ובב"י שם לענין מוכה שחין ובש"ע שם:

בא"ד לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעת כו' עכ"ל. עיין מה שכתב מהרש"א ז"ל בזה ומילי דסברא נינהו אבל מ"מ הקושיא במקומה עומדת דלא משני הירושלמי מידי אמתניתין דהא תליא טעמא בהדיא משום שאם ירצה שלא לזונו ואי כשיטת מהרש"א ז"ל הו"ל למימר בהדיא דבעבד אין יכול לחזור בו משום דיכול למוכרו לגמרי בע"כ ע"י אחר משא"כ באשה ולענ"ד נראה לפרש בע"א משום דעיקר קושיית הירושלמי הרי שהיה עבדו של קצין ויודע בו העבד שלא יאמר לו עשה עמי ואיני זנך וכן למאי דמשני בא"ל צאי מעשה ידיך וכיון שהוא קצין יודע בו שאינו מקפיד על המזונות

ויתן לו בריוח ואף שעכשיו רוצה לשחררו מ"מ שמא יחזור בו נמצא שקבלת השיחרור הוא חוב מצד המזונות עצמן וע"ז משני דכיון שיכול למכרו לאחר א"כ ודאי זכות הוא לו להיות בן חורין דאף אם הוא עבדו של קצין אעפ"כ מפחד תמיד שמא ימכרנו לאיש בזוי ונקלה ויהיה עבד לו והלה יאמר עשה עמי ואיני זנך נמצא שהשיחרור הוא לעולם זכות גמור. משא"כ באשה לעולם הוא חוב דאע"ג דעכשיו ספקה זימנין דלא ספקה ויצטרך להשלים וכוונת הירושלמי דמה שאמר אין יכול לגרש אשתו שלא מדעתה פירוש שאינו יכול להפקיע ממנה מזונות שלא מדעתה כן נ"ל נכון ואף דלענין האשה אין הלשון מכוון כבר כתבתי דמילתא דאשה לא נקיט בלא"ה אלא אגב גררא וק"ל:

גמ' ש"מ יכול הרב לומר לעבד כו' וי"ל טובא דמהיכי תיתי בעי למידק ממתני' דיכול לומר דהא במתני' אין הרב חפץ כלל בעבודת העבד שהרי נותן לו גט שיחרור אלא דהתנא יהיב טעמא למילתיה דלא תימא שקבלת השיחרור הוא חוב מצד הפקעת המזונות על זה קאמר שפיר דאין כאן חוב דבלא"ה רשאי שלא לזונו עוד כיון שאינו חפץ עוד בעבודתו משא"כ באשה דלעולם חייב במזונות עד דמטי גיטא לידה אבל היכא דשקיל הרב מעשה ידי העבד לעולם אימא לך דאין יכול לומר והנלע"ד בזה דהמקשה סובר דהא דקאמר מתני' שאם ירצה שלא לזונו רשאי אין כוונתו לשלול ולומר דאין כאן חוב לעבד מצד הפקעת המזונות כדפרישית וכפרש"י במתני' דקשיא ליה למקשה דא"כ מאי האי דקאמר שאם ירצה שלא לזונו רשאי ותיפוק ליה דאפילו אינו רשאי נמי אין כאן חוב העבד דאף שע"י השיחרור יפטור הרב לזונו האיכא מיהא מעשה ידיו ויתפרנס ממעשה ידיו דרוב עבדים מעשה ידיהם מספיקים למזונות כדאמרינן בשמעתין אע"כ דעיקר כוונת התנא במאי דקאמר שאם ירצה שלא לזונו רשאי היינו שזה הוא הזכות של העבד ומש"ה נעשה שלוחו שלא בפניו דתנא דמתני' לא נחית לטעמא דמתירו בבת חורין אלא הזכות הוא מצד המזונות עצמן וא"כ מדייק הש"ס שפיר דלא מצינן שום זכות מצד המזונות אלא אי אמרינן דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך דאי ס"ד אין יכול לא מצינו זכות בזה השיחרור לענין מזונות דלעולם קודם השיחרור נמי יש לו מזונות או מן הרב או ממעשי ידי עצמו והתרצן משני דבא"ל צאי מעשה ידיך כו' והיינו כדמסיק בדלא ספיק ולפ"ז כוונת התנא לאו כדס"ד דאזכותא קא מהדר שהזכות הוא מצד המזונות אלא כוונת התנא לשלול מניעת החוב דזכות איכא בלא"ה אי משום שמתירו בבת חורין ואי משום מעשה ידיו דע"פ הרוב עודפין על המזונות אלא כי היכי דלא תימא נהי שהוא זכות מצד זה איכא נמי חוב מצד אחר דזימנין דלא ספיק על זה קאמר התנא דמתני' שאם ירצה שלא לזונו רשאי וא"כ בדלא ספיק לעולם א"צ להשלים

וממילא אין כאן חוב כלל והזכות כדקאי קאי. כן נלע"ד אבל מלשון התוספות נראה דלא נחתו להאי סברא לפמ"ש בסוף ד"ה עבד נמי ויבואר בסמוך לפי שיטתם ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה ועבד נמי כו' אבל אשה כך התנה בכתובתה כו' עכ"ל. נראה שכוונתו בזה דלא תקשי מאי פסקא דבאשה חייב להשלים בדלא ספקה טפי מעבד דהתינח למ"ד בכתובות דמזונות עיקר אי מדאורייתא אי מדרבנן ותיקנו מעשה ידיה תחת מזונות א"כ פשיטא בדלא ספקה צריך להשלים לה כל מזונותיה משלם כיון דמזונות עיקר אבל לריש לקיש דאמר בכתובות דמעשה ידיה עיקר ותיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה א"כ איכא למימר דבדלא ספקה א"צ להשלים דיכול הבעל למימר אי אפשי בתקנת חכמים כמו שהקשו התוספות שם בפ' נערה דף מ"ו לכך כתב רש"י שכך התנה בכתובתה ולפ"ז ליכא למ"ד דמצי הבעל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך וכ"כ שם התוס' אלא שלא נתנו טעם לדבר ואפשר שכיוונו למאי שכתב רש"י ז"ל כאן דמספר כתובתה נלמד ובאמת דמדברי ריש לקיש גופא מוכח כן דקאמר מעשה ידיה עיקר ותיקנו מזונות תחת מעשה ידיה משמע דשתי תקנות תקנו וא"כ קשה דתקנה דמזונות למה דמעיקרא שתיקנו מעשה ידיה לבעל ממילא נתחייב הבעל במזונות דהא מילתא דפשיטא היא שאין הבעל יכול לומר לאשתו עשה עמי ואיני זנך מק"ו דעבד עברי דכתיב כי טוב לו עמך כ"ש אשתו כדאמרינן פרק אף על פי דף נ"ז אע"כ דאפ"ה הוצרכו לתקנה דמזונות לענין שלא יוכל הבעל לומר צאי מעשה ידיך במזונותיך אלא לעולם צריך להשלים כן נראה לי נכון ודו"ק:

גמרא עבד נמי בדלא ספיק. ולכאורה יש לדקדק דכל האי שקלא וטריא דמייתי הש"ס לדקדק מדכוותיה גבי אשה אין לו מקום בסוגיא דמעיקרא דמשני דאיירי דא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך ע"כ כוונת התנא דא"צ להשלים בדלא ספיק דאלת"ה מאי איכפת לן במאי דרשאי שלא לזונו ויכול לומר צא מעשה ידיך דאכתי אין כאן לא זכות ולא מניעת חוב בקבלת השיחרור שהרי זולת השיחרור נמי יפרנס עצמו במעשה ידיו אע"כ דנפקא מיניה דלא תימא שהוא חוב אי לא ספיק וא"כ תיכף יכול להקשות אי לא ספיק יצטרך להשלים אי ס"ד דאין יכול לומר צא מעשה ידיך וכמ"ש התוס' דהא בהא תליא ובשלמא אם נפרש דסוגיא דשמעתין תליא בג"ש דלה לה מאשה דמ"ד דאין יכול לומר עשה עמי ואיני זנך היינו מחמת ג"ש א"כ אתי שפיר דהא דמקשה עבד נמי דלא ספיק היינו לבתר דדייק דבאשה צריך להשלים בדלא ספקה אם כן בעבד נמי חייב בג"ש דלה לה מאשה ותיקשי למ"ד מזונות אשה דאורייתא אם כן ה"ה בעבד. אבל מלשון רש"י

ז"ל ותוספות משמע דלא איירי הכא מג"ש וכמו שכתבתי א"כ צ"ע ויתיישב בסמוך בל' התוספות:

תוספות בד"ה עבד נמי וא"ת אטו משום דלא ספיק כו' עכ"ל. ויש לתמוה על תמיהת התוספות דמאי קושיא אין ה"נ דהמקשה סבר דחייב להשלים בדלא ספיק כיון דמקמי הכי הוי שקיל העדפה ותדע דהא רשב"ג סובר דקושטא דמילתא יכול העבד לומר בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות ואוקמינן דלא ספיק וא"כ המקשה דהכא נמי איירי בהאי גוונא גופא דתנא דמתניתין פסיק ותני דלעולם קבלת השיחרור אין בו חוב ואמאי הא בשנת בצורת הוא חוב גמור אי לא ספיק אליבא דרשב"ג. מיהו בגופא דמילתא לדינא נראה ברור דמילתא דפשיטא היא דאין חייב להשלים אע"ג דזימנין שקיל העדפה ותדע דהא האב זוכה במעשה ידי בתו ואפ"ה תנן בכתובות פרק נערה שאין האב חייב במזונות בתו ונהי דע"כ איירי בא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך דאל"כ הא ודאי חייב במזונות תחת מעשה ידיה דהא פשיטא לן דאין האב יכול לומר לבתו עשה עמי ואיני זנך כדאמרינן בהחובל מק"ו דע"ע אע"כ בדא"ל צאי מעשה ידיך וקמ"ל דאין חייב במזונות בתו והיינו לענין שא"צ להשלים בדלא ספקה א"כ כ"ש בעבד אבל התוס' ודאי לא נחתו להכי ומכח סברא גופא מקשו א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ונראה דרשב"ג גופא לא קאמר אלא כשהרב אינו רוצה לשחררו דמצי העבד לומר או פרנסני או הוציאני לחירות משא"כ במתניתין דאיירי שהרב רוצה לשחררו אלא דאנן אמרינן שהשיחרור אינו כלום שהוא חוב לעבד דאפשר שישמיט עצמו לקבל השיחרור ובתוך כך יהא רבו חייב לזונו וע"ז מקשו התוס' שפיר דמהיכי תיתי יהא חייב לזונו כיון דא"ל צאי מעשה ידיך במזונותיך והעבד לא מצי למימר או פרנסני או הוציאני לחירות שהרי אינו רוצה להשתחרר ובזה א"ש נמי דלא תיקשי לרשב"ג א"כ בבתו נמי אמאי אמרינן שאין חייב לזונה אע"ג דשקיל מעשה ידיה וא"צ להשלים בדלא ספקה ומשמע דאף בשני בצורת והיינו משום דהתם לא שייך לומר או פרנסני או הוציאני לחירות אלא דלפ"ז לא א"ש תירוץ התוס' דרגיל הוא שהולך ועובד כו' ותיפוק ליה שהרב אינו רוצה בעבודתו אלא לשחררו ועיי' מה שכתבתי לעיל בזה ויש ליישב ודוק היטב:

בא"ד ואור"י דס"ד דרגילות הוא שעבד עצמו כו' עכ"ל. בסמוך כתבתי שיש לדקדק ותיפוק ליה שהרב אינו רוצה בעבודתו שהרי רוצה לשחררו מיהא בהא מצינן למימר דאפ"ה מקשה שפיר דסוף סוף קבלת השיחרור הוא חוב דשמא יחזור בו הרב בתוך כך מלשחררו וממילא יהא חייב לזונו להשלים בדלא ספיק דנהי דודאי אין רגילות שיחזור בו הרב ממה שאמר צא מעשה ידיך כיון דעכשיו לא ספיק ואטו בשופטני עסקינן מ"מ

כיון דמעצמו עובד את רבו יהא חייב לזונו בתוך כך אבל ממה שדקדקתי בסמוך מהא דרשב"ג לא יתכן לפרש כן ע"כ צ"ע ודו"ק. ע"ש במה שכתבו דס"ד דרגילות הוא כו' כבר הקשיתי לשאול כיון דמכח סברא מקשה כן א"כ כל האריכות דמייתי מדכוות' גבי אשה הוא אך למותר וכמ"ש בסמוך. מיהא יש ליישב דסברא זו גופא שנתחייב במזונות מחמת שעובדו מעצמו לאו סברא אלימתא היא ולא ידעינן לה אלא מדיוקא דאשה והיינו לפמ"ש בסמוך דבאשה גופא תיקשי אמאי פשיטא ליה בדלא ספקה שחייב להשלים תינח למ"ד מזונות עיקר אבל למ"ד מעשה ידיה עיקר אמאי אין יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ואף שכתבתי דמעיקרא כך תיקנו מ"מ היא גופא תיקשי דהא קאמר בהדיא תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אע"כ דהיינו נמי מה"ט גופא כיון דאף בדאמר לה צאי מעשה ידיך אפ"ה רגילות הוא שהאשה עושה לו לצרכי הבית וכמבואר בפוסקים דאף באומרת איני ניזונת ואיני עושה אפ"ה צריכה לעשות צרכי הבית ומש"ה חייב להשלים בדלא ספקה אף בדא"ל צאי מעשה ידיך למ"ד מעשה ידיה עיקר וא"כ מקשה שפיר א"כ בעבד נמי יש לחייבו מחמת האי סברא גופא כן נ"ל ויש ליישב עוד בדרך אחר עפמ"ש בסמוך ואין להאריך:

בד"ה מאי שנא לערי מקלט פי' אא"ב יכול כו' עכ"ל. נראה בכונתם דודאי אגופא דברייתא לא שייך בלא"ה להקשות מ"ש לערי מקלט דאיכא למימר דוקא בערי מקלט אין חייב לזונו בדלא ספיק בדא"ל צא מעשה ידיך והיינו כיון שאין עובד לרבו כלל משא"כ כשהוא אצלו אף בדא"ל צא כו' והיינו כסברת המקשה דחייב להשלים בדלא ספיק כיון שרגילות הוא שעובדו מעצמו אלא דעיקר כוונת התוס' דלמאי דבעי למידק מעיקרא מברייתא דערי מקלט דמצי למימר עשה עמי ואיני זנך וא"כ תיקשי ליה מ"ש לערי מקלט ומפרשי' התוס' דלא קשיא מידי ודו"ק:

בד"ה מספקת מאי למימרא אא"ב כולה בדספקה תנא סיפא כו' עכ"ל. נראה דפשיטא להו דלעולם אי אפשר לפרש סיפא דברייתא בדלא ספקה דא"כ אמאי רשאי לומר צאי מעשה ידיך הא חייב במזונות ופשיטא דחייב להשלים ואף דלפמ"ש לעיל היה אפשר לומר דלמ"ד מעשה ידיה עיקר א"כ מסברא מצי הבעל לומר צאי כו' דלא ניחא ליה בתקנת חכמים אלא דאפ"ה מודה דחייב להשלים בדלא ספקה היינו לפי דמ"מ היא עושה צרכי הבית כמ"ש בשם הפוסקים וא"כ הכא שגלתה לערי מקלט לא שייך האי טעמא דצורכי הבית מש"ה קתני דאם אמר לה צאי כו' רשאי אלא לפי דקי"ל הלכה כמ"ד מזונות עיקר א"א לפרש אלא א"כ בדספקה והסוגיא כפירוש התוס' וק"ל:

דף יב:

גמרא בפחות פחות משוה פרוטה. והא דקאמר לוה ואוכל אמאי לא קאמר בכה"ג שעושה פחות פחות מש"פ ומוכר ואוכל משום דפחות מש"פ לאו ממונא הוא ולא שייך ביה מכירה אם לא כשמצרף לש"פ ואז חל הקדש על הפרוטה משא"כ לענין פרעון א"ש ואיירי שעושה מלאכה אצל המלוה עצמו וכי גמר מלאכה בפחות מש"פ נותנו לו בתורת פרעון וזכה בה המלוה כן נ"ל:

שם ה"נ מסתברא דאמר רב המקדיש מעשה ידי עבדו כו' מאן דבעי נפלחיה ע"כ. וצריך לומר דקים ליה לתלמודא דמילתא דרב בהאי מימרא נמי איירי בעבד כנעני דומיא דמימרא דלעיל דאל"כ הוי מצי לאוקמי מימרא דהכא בעבד עברי שיכול להקדיש מעשה ידיו כל זמן שהוא אצלו ומש"ה עושה ואוכל דבע"ע כולי עלמא מודו דאין יכול לומר עשה עמי ואיני זנך דכתיב כי טוב לו עמך כדאיתא בפ' אע"פ ובפ' החובל אע"כ דפשיטא לתלמודא דלישנא דרב איירי בעבד כנעני:

תוספות בד"ה ש"מ יכול ש"מ וא"ת ר' יוחנן היכי מוקי כו' כדפריך לעיל כו' עכ"ל. פי' דמילתא דרשב"ג ע"כ לא מיתוקמא אלא בדא"ל צא מעשה ידיך דא"א לומר דס"ל יכול דא"כ מ"ש שני בצורת דנקט דכיון דיכול לומר עשה עמי לעולם כשני בצורת הוא כדפרש"י לעיל אע"כ דס"ל אינו יכול ובדא"ל צא כו' ובדלא ספיק וא"כ ממילא לית לן למימר דרבנן דקאמרי הרשות ביד רבו היינו משום דיכול דמסתמא אמילתא דרשב"ג קאי דאיירי בדא"ל צא דווקא הא לאו הכי אינו יכול דמהיכי תיתי נאמר דרשב"ג ורבנן פליגי פלוגתא רחוקה דרבנן סברי דיכול לומר עשה עמי ואיני זנך לגמרי ורשב"ג סובר דאפילו להשלים צריך בדלא ספיק ואין יכול לומר צא כו' ואפושי פלוגתא לא מפשינן וע"כ דכ"ע סברי אין יכול כן נ"ל בכוונת התוספות וק"ל:

גמרא לא צריכא דאמדוהו לחמשה יומי כו' דוקא לענין רפואתו שייך לאוקמי בהכי אבל לענין שבת לא שייך לשנות נמי כה"ג דאמדוה לחמשה יומי ואיתסי בתלתא יומי וקמ"ל דנותן כל השבת של חמשה ימים לרבו אע"ג דצער דעבד הוא משום דבשבת לא שייך אומדנא אלא המזיק נותן שבת שבכל יום ויום כמבואר בפוסקים. ומ"ש התוס' בד"ה רפואתו דידיה הוא עיין מה שכתבתי בזה בפ' החובל:

תוספות בד"ה וכי תימרו אי בעי זריק ליה גיטא וא"ת מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השיחרור כו' עכ"ל. והקשה מהרש"ל ז"ל דהאי קושיא הוי מצי לאקשויי נמי לעיל לענין מזונות דמאי קאמר אם ירצה שלא לזון רשאי סוף דבר חוב הוא לו זה השיחרור דמפסיד ליה ודאי מזונות מהשתא זהו תורף הקושיא עיין מה שתירצו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל

ואני לא זכיתי להבין דבריהם שאיני רואה שום קושיא בדברי התוס' דעיקר קושייתם כיון דהשתא משמע לן ברייתא דהכא שהעבד רוצה טפי בעבדות מלהיות משוחרר משום תרומה א"כ מקשו שפיר מאי האי דקאמר אי בעי זריק ליה גיטא דסוף סוף חוב הוא לו זה השיחרור דהא אי משחרר ליה בתר הכי לא מפסיד מידי ומ"מ ניחא ליה ברווחא דביני ביני דשמא לא יזרוק לו ויאכל תרומה משא"כ לעיל לענין מזונות לא שייך כלל להקשות כן כיון דבלא השיחרור נמי אינו צריך לזונו וא"כ אנן סהדי שאינו רוצה להיות עבד בחנם ולמות ברעב למ"ד יכול וכן למ"ד אינו יכול הא לא ספיק וא"כ ודאי השיחרור הוא זכות גמור למאן דאמר יכול וכן למאן דאמר אינו יכול מרויח לענין העדפה להשלים זימנין דלא ספיק ודברי מהרש"ל ומהרש"א ז"ל צריכין עיון:

דף יג.

משנה האומר תן גט זה לעבדי כו' ופרש"י ז"ל דל"ג תן כו' שלא מסרו ליד שליח כו' וכן כתבו התוס'. וכבר כתבתי זה פעמים בדף ט' ובדף י"א שהרי"ף והרמב"ם ז"ל כתבו להדיא דאיירי שמסרו ליד השליח ואפ"ה לא יתנו לאחר מיתה דנהי שאין יכול לחזור בו מ"מ לא הוי שיחרור עד דמטא לידיה דעבד ואין שיחרור לאחר מיתה וזכו בו היורשים ואין להקשות על שיטה זו דכיון דלא היה יכול לחזור בו בודאי נתייאש ממנו וליהוי כהפקיר עבדו ומת דאיכא למ"ד א"צ גט שיחרור ואיכא מ"ד אין לו תקנה דיש לומר דשאני התם שאמר בלשון הפקר משא"כ לשון שיחרור לא מהני עד דמטא לידיה. אבל אי קשיא לי הא קשיא על שיטה זו דא"כ אמאי מהדר תלמודא לאוקמי סיפא דמתניתין תנו מנה לפלוני במעמד שלשתן או בשכיב מרע ואמאי לא מוקי בפשיטות דומיא דרישא שמסר המנה לשליח ומש"ה יתנו לאחר מיתה שהרי הרמב"ם ז"ל כתב להדיא בהל' זכיה ומתנה דבמתנה אמרינן תן כזכי ודלא כמ"ש התוס' לעיל לחלק בין חוב למתנה וא"כ תיקשי אמאי לא מוקי לה בהאי טעמא גופא ועוד דלמאי דמוקי לה במעמד שלשתן לא ידעינן האי מילתא ממתניתין כיון דמיתוקמא כפשטא משום תן כזכי וליכא למימר דלא מיתוקמא בהכי משום דלא קתני תן מנה זה וכעין שכתבו התוספות בשמעתין וכ"כ התוספות לעיל דף י"א אלא דלכאורה דדוקא לשיטת התוספות שייך לדקדק כן כיון דבריש דמתניתין לא איירי כלל שמסר בתורת שליחות וזכי' א"כ אי ס"ד דסיפא איירי בכה"ג הו"ל לפרושי בהדיא תן מנה זה משא"כ לשיטת הרמב"ם דרישא איירי שמסר בתורת שליחות ואמר תן לשליח א"כ ממילא משמע דסיפא איירי בהכי אע"ג דלא תנא זה דומיא דהולך מנה לפלוני וליכא למימר נמי דהרמב"ם ז"ל סובר דבמתנה נמי נהי

דאמרינן תן כזכי היינו שאין יכול לחזור בו אבל מ"מ לא הוי מתנה עד דמטי ליד המקבל ומש"ה לא יתנו לאחר מיתה אלא שאין טעם לדבר דדוקא בשיחרור שייך לומר כן משום דאין שיחרור לאחר מיתה משא"כ במתנה ועוד דלקמן גבי מת משלח משמע להדיא דדוקא בשיחרור למ"ד הולך לאו כזכי לא יתנו אחר מיתה אבל למ"ד דהוי כזכי יתנו אף לאחר מיתה וכ"ש תן דמהני לרמב"ם ז"ל כזכי דמהני אף לאחר מיתה וא"כ צ"ע הרמב"ם ז"ל אמאי לא מוקי לה בהכי ויש ליישב ממה שאכתוב סמוך גבי מעמד שלשתן ומה שיש להקשות על שיטה זו מהא דדייקינן לקמן טעמא דאמר תן וכמו שכתבו התוספות דמה"ט לא גרסינן זה יבואר לקמן בסמוך:

תוספות בד"ה תנו מנה לפלוני כו' ואע"ג דלא הוי רישא דומיא כו' היינו משום דאית לן לאוקמי כולה בחד גברא. ויש להקשות דהא בב"ב פ' שמת דף קנ"א דייקינן בגמרא דמתנת ש"מ לא בעי קנין ממתני' דהכא דקתני תנו מנה לפלוני דומיא דרישא מה גט דלא קני מיניה מתנה נמי דלא קני מיניה כו' ולפירוש התוס' דכאן לא שייך לדקדק כן דהא בלא"ה לא איכפת לן בהכי דלא הוי דומיא דרישא אלא דליהוי בחד גברא. ונראה ליישב דהתם הכי קשיא ליה לתלמודא כיון דברישא לא שייך קנין א"כ אי ס"ד דבסיפא בעינן קנין הו"ל לפרושי כי היכי דלא ליטעי דבמתנת ש"מ במקצת נמי אמרינן ככתובים ומסורים דמי ולא בעינן קנין דהא לא אשכחן בהדיא במתניתין בשום דוכתא דבמתנת ש"מ במקצת בעי קנין משא"כ הכא למאן דמוקי לה בבריא ובמעמד שלשתן אע"ג דרישא לא איירי במעמד ג' אפ"ה ממילא ידעינן דבע"כ סיפא איירי במעמד שלשתן דאל"כ אמאי יתנו לאחר מיתה דפשיטא לן דבאמירה בעלמא לא קני בבריא אע"כ במעמד ג' איירי כן נ"ל. ועי"ל דהתם הכי קאמר כיון דרישא איירי בלא קנין א"כ בתנו מנה מצי לאיפלוגי דבלא קנין לא יתנו לאחר מיתה ובקנין יתנו לאחר מיתה אלא דלפ"ז לא הוי משני התם נמי שפיר דאיירי במצוה מחמת מיתה או במחלק כל נכסיו דא"כ אכתי תיקשי ליפלוג בממון גופא היכא דאין מצוה מחמת מיתה ואין מחלק כל נכסיו אע"כ דניחא ליה למיתני רישא רבותא בגיטין ושחרור גופא כמ"ש התוספות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וצריך לפרש כפירוש הראשון ודו"ק:

בד"ה והא לא משך תימה מאי פריך הא קי"ל מצוה לקיים כו' עכ"ל. ומהא דקתני ברישא בשיחרור לא יתנו לאחר מיתה לא מצי לאוכוחי דתנא דמתניתין לית ליה מצוה לקיים מדאין כופין את היורשים לשחרר כמו בפ' השולח (לקמן ד' מ' ע"א) בעובדא דר' דימי דשאני התם כיון שציוה להם לשחרר לאחר מותו שייך לומר מצוה לקיים וכופין אותם משא"כ הכא שלא ציוה להם שישחררוהו הם אלא אמר ליתן לו גט שיחרור בשמו

וכיון שמת לא מצינן לקיים דבריו בזה דאין שיחרור לאחר מיתה וכמ"ש התוס' לקמן בשמעתין כרבנן דירושלמי ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל בזה:

בא"**ד** ועוד מפר"ת דלא אמרינן מצוה לקיים כו' וכן משמע בפ' מי שמת גבי איסור גיורא כו' עכ"ל. שם בפ' מי שמת האריכו התוס' מאד בזה ליישב כל הסוגיא בזה ע"ש ונראה מדבריהם דפשיטא להו דכל היכא דאמרינן מצוה לקיים כופין על כך והב"ד מוציאין בע"כ מיד המוחזק ואזלי בזה לשיטתייהו שכתבו בפ' הכותב דף פ"ו דכל היכא דאמרינן מצוה כופין אפי' במצוה דרבנן והוכיחו כן מההיא דפ' השולח דאמרינן כופין את היורשים לכתוב גט שיחרור משום דמצוה לקיים דברי המת לכך הוכרחו לפרש דהא דאמרינן גבי מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם דאין כופין כשלא הניח להם אחריות נכסין אלא מטלטלין היינו משום דאתינן עלה מכח מצות כיבוד שהוא מצוה שמתן שכרה בצידה שאין הב"ד מוזהרין עליה ע"ש וכ"כ הטוח"מ בסי' ק"ו ולפ"ז קשיא להו מעובדא דאיסור גיורא שהרי רבא מחוייב להחזיר מן הדין אע"כ דלא שייך מצוה לקיים אלא כשהופקד מתחלה לשם כך ובהא מתיישבא להו הסוגיא דהכא. אלא דמלשון רש"י ז"ל בשמעתין שכתב להדיא דסוגיא דהכא היינו אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים א"כ משמע להדיא דמאן דאית ליה מצוה לקיים היינו אף כשלא הושלש לידו לשם כך וא"כ תיקשי ליה מעובדא דאיסור גיורא ושאר קושיות והנלע"ד בזה דרש"י ז"ל לשיטתו שכתב להדיא בפ' מי שהיה נשוי בעובדא דקטינא דארעא דההיא דמצוה על היתומים לפרוע ואין כופין היינו משום דמצוה דרבנן היא ואין כופין והתוס' בפ' הכותב הקשו ע"ז מההיא דפ' השולח דאמרינן כופין היורשים לשחרר אע"ג דליכא אלא מצוה דרבנן. ולענ"ד יש ליישב דבלא"ה ע"כ א"א לפרש כוונת רש"י ז"ל דבכל מצוה דרבנן אין כופין שהרי מצינו בכמה דינים שתקנו חכמים דכופין אף להוציא מיד היורשים כגון במתנת שכ"מ וכן במעמד שלשתן דשמעתין דאע"ג דכל הני מדרבנן אפ"ה כופין וכן הוא הדין דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקנו אע"כ דכוונת רש"י ז"ל דהכי משמע לישנא דמצוה על היתומים דלשון מיותר הוא אע"כ דתחלת התקנה כן היה דליכא אלא מצוה אבל לא תיקנו להוציא ממון מיד המוחזק בע"כ ולפ"ז נוכל לומר דהא דמצוה לקיים דברי המת משמע מצד הלשון דליכא אלא מצוה אבל אין מוציאין מיד המוחזק דאל"כ למה אמרו בלשון מצוה ומאי שנא ממתנת שכ"מ שלא נאמרה בזה הלשון אע"כ דעיקר התקנה כך היה דליכא אלא מצוה ואין כופין וכן משמע הא דקאמר בפ' הכותב לדידך דאמרת פריעת ב"ח מצוה אי אמר לא ניחא לי למיעבד מצוה והיינו משום דלשון מצוה משמע ליה הכי. וע"ז השיב לו דכיון שהוא מצות עשה מן התורה כופין עד שתצא נפשו

וממילא משמע דבמילי דרבנן היכא דמצינו זה הלשון מצוה לענין ממון אין כופין ולא תיקשי ליה מהא דהשולח שכופין היורשים לשחרר דהתם לא היו היורשים מוחזקין כלל אלא העבד זכה עצמו מיד בשעת מיתה קודם שזכו היורשים כיון דאיכא מצוה ולא גרע מהיכא שהממון ביד השליש דמטעם מצוה אמרינן שהשליש או השליח מחוייבים לקיים דברי המת ולא אתינן אלא לאפוקי היכא שהמוחזק רוצה להחזיקן לעצמו שאין כח ביד הב"ד להוציא ומה שאמרו בפ' השולח היינו לענין שצריכין לכתוב גט שיחרור כיון שכבר זכה העבד בעצמו לענין השיעבוד וכן ההיא דכופין היורשים ועושין לה קורת רוח היינו מה"ט שהיא זכתה בעצמה לענין השיעבוד ואף התוספות הוכרחו לחלק בפ' מי שמת לענין ההיא דשיחרור אלא שלא כתבו הטעם ובמה שכתבתי נכון הוא וכ"כ הרשב"א ז"ל סברא זו בשמעתין בשם הרמב"ן ז"ל נמצא דלשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר ההיא דאיסור גיור' שהרי רבא רצה להחזיק לעצמו ובכה"ג לא תקנו חכמים להוציא מיד המוחזק ולפ"ז לא צריכינן אליבא דרש"י ז"ל לפרש כשיטת התוס' דלא שייך מצוה אלא כשהושלש מתחלה לכך אלא לרש"י ז"ל בכל ענין אמרינן מצוה היכא שאין אנו צריכין להוציא הממון מחזקתו ומשום דבשמעתין משמע דאף שהממון ביד אחר קאירי דהא מוקי לה במעמד שלשתן ומש"ה קשיא ליה ותיפוק ליה דיתנו לאחר מיתה לכך הוכרח לפרש דסוגיא דשמעתין אליבא דמאן דלית ליה מצוה לקיים כו' כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל. וראיה גדולה לזה הסוגיא בפ' גט פשוט דאמרינן שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין ומקשינן עלה מלוה ע"פ היא ואינו גובה מן היורשים וקשיא לן מאי קושיא הא אפי' בלא פריעת ב"ח מחוייבים לקיים דברי המת והתוס' כתבו שם קצת בענין זו הקושיא ותירצו דכיון דבתורת פרעון מצוה ליתן גרע טפי ממתנת שכ"מ ע"ש והוא תמוה מאד דאטו משום דאיכא תרי מצות מצוה לקיים ומצוה על היתומים לפרוע גרע טפי ולפמ"ש א"ש דבמצוה לקיים אין להוציא מיד היורשין בע"כ. (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע אח"ז עיינתי בחידושי הרשב"א שהביא ג"כ ראיה זו בסוף דבריו דמאותה סוגיא דפ' גט פשוט רוצה לסתור דברי הרמב"ן ז"ל דס"ל דמשום מלדה"מ כופין היורשים ע"ש ובלשון הר"ן ז"ל) אף דלשיטת התוספות נמי א"ש כיון שלא הושלש לשם כך אבל רש"י ז"ל ע"כ לא נחית לזה כמ"ש. ואל תשיבני דמ"מ היאך רצה רבא להחזיק לעצמו אתו לא היה רוצה לקיים המצוה אלא דאין זה קושיא דבלא"ה קשה הא רב מרי בריה דאיסור גיורא היה לידתו בקדושה ואמרי' בפ"ק דקידושין דהמחזיר לבניו רוח חכמים נוחה הימנו וכבר הרגישו התוס' בזה בפ' מי שמת ובפ"ק דקידושין ע"ש מ"מ לשיטת רש"י ז"ל א"ש ומהאי טעמא שלא החזיר להם בתורת ירושה כ"ש שלא היה לו

להחזיר משום מצוה לקיים כיון דאפי' בישראל מעליא אין כאן דין השבה לבעלים אלא מצוה בעלמא ואין כאן מקומו להאריך אולי יזכני ה' לבאר באריכות בפ"ק דקידושין ואף דלפ"ז יצא לנו דין חדש דביורשים לא שייך כפייה היפך ממה שהביא הב"י בח"מ סי' רנ"ב בשם הרשב"א ז"ל דבציוה ליורשים עיקר הדין דמצוה לקיים כופין וכן איכא נמי נ"מ להיפוך אם הוא ביד שליש שלא הושלש לשם כך מ"מ בלא"ה יש כמה חילוקי דיעות בענין זה. והנלע"ד בשיטת רש"י ז"ל כתבתי ליישב כל הסוגיא וממילא נתיישב הא שהוצרכו לתקן דברי ש"מ ככתובים ומסורים דמי ובמקצת בעי קנין ולא נגעו בה מדין מצוה לקיים ולפמ"ש א"ש דבמצוה לקיים אין כופין להוציא מחזקתו כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בההיא דמצוה על היתומים ודו"ק היטב. אח"ז עיינתי בלשון הרי"ף ז"ל פ' השולח בההיא דכופין היורשין ועושין לה קורת רוח שכתב בזה הלשון מאי קורת רוח דאי אמרה האי עבידתא לא מצינא למיעבד לא כייפינן לה עכ"ל הרי ששינה לשון הש"ס שאמרו כופין אותם והוא כתב לא כייפינן להו ולענ"ד הדבר ברור שכיון למה שכתבתי דבמצוה לקיים אין כופין ושאני הכא שהיא זכתה בעצמה כיון דמצוה לקיים אינה צריכה לעשות כשאר עבדים והיינו כופין אותם דא ודא אחת היא כן נ"ל נכון בעזה"י:

גמרא אמר רב זביד לעולם בבריא וכדרב הונא. וקשיא לי א"כ אמאי קתני במתניתין יתנו לאחר מיתה ומה רבותא יש בזה לאחר מיתה טפי מבחייו ואדרבה לאחר מיתה איכא למיטעי דלאו משום דרב הונא אלא משום דמצוה לקיים דברי המת וטפי הו"ל למיתני דבחייו אין יכול לחזור בו וממילא ידענא דה"ה לאחר מיתה. ויש ליישב משום דמעמד שלשתן אינו אלא תקנת חכמים כהלכתא בלא טעמא וא"כ סד"א דלא תקנו חכמים אלא בחייו דבלא"ה החוזר בו בדברים הוא משום מחוסר אמנה משא"כ לענין יתמי איכא למימר אוקמוהו אדאורייתא כדאמרינן לענין משיכה ומי שפרע ובכמה דוכתי ואע"ג דשאני הכא שכבר זכה בחיי אביהם מ"מ מיחסר גוביינא ואגב אורחא אשמעינן דאפי' לגבי יורשים תקנו מעמד שלשתן ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הסוברים דבמעמד שלשתן נמי אם חזר ומחלו ממילא דאפילו יורש יכול למחול נמצא דאכתי ברשות מרא קמא קיימי וברשות יורשים וקמ"ל דאפ"ה כל זמן שלא מחלו יתן הלה אף לאחר מיתה. ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי לעיל לשיטת הרמב"ם ז"ל אמאי לא מוקי למתניתין מטעם דתן כזכי דא"כ מאי אירי לאחר מיתה דאיכא למיטעי משום מצוה לקיים ליתני דבחייו אין יכול לחזור בו וממילא ידענא דה"ה לאחר מיתה דלענין תן כזכי אין שום סברא לחלק דזכיה גמורה היא משא"כ לענין מעמד שלשתן איכא רבותא טפי לאחר מיתה וכ"ש לאוקימתא דשכ"מ איירי דוקא לאחר מיתה דהכא במתנת שכיב מרע בכולה

איירי במחלק כל נכסיו או במצוה מחמת מיתה כדאוקמוה בפ' מי שמת דף קנ"א ובכה"ג קי"ל אם עמד חוזר וק"ל:

תוספות בד"ה אית ספרי' דגרסי כו' אכן קשה לר"י כו' בבריא נמי מצי לאוקמי בכה"ג כו' וכ"ת דלא חיישינן למנה קבור כו' א"כ לוקמי בבריא ואפילו אינן צבורין עכ"ל. פירוש דלוקמי בבריא שהודה ואמר תנו מנה לפלוני ואשמעינן דלא חיישינן שלא להשביע את עצמו כיון דאמר תנו ונראה דע"כ האי אפילו אינן צבורין שכתבו התוספות היינו דאפילו שלא אמר מנה זו אפ"ה נותנין בבריא אבל מ"מ בעינן מיהא שהיו צבורין בשום פעם דהיינו פקדון דוקא שנקרא ג"כ בלשון צבורין לרב זביד דא"א לומר דאפילו אינן צבורין כלל נותנין לאחר מיתה אפילו במלוה דמהיכי תיתי הא קי"ל מלוה ע"פ אינו גובה מן היורשים אפילו היכא דלא שייך שלא להשביע כדאמרינן להדיא בפ' גט פשוט אההיא דאמר מנה לפלוני בידי ואמר תנו אע"כ כדכתיבנא אלא דלפ"ז הוי מצו התוס' לאוכוחי בפשיטות דא"א לאוקמי מתני' כגירסת הספרים שמפרשים דאיירי דרך הודאה דאלת"ה תיקשי בין לרב זביד בין לר"פ אמאי לא מוקי בפשיטות הא דקאמר והוא שצבורין היינו שהם פקדון אבל אם אינן צבורין לעולם אין נותנין דאי האי תנו מנה לפלוני היינו דרך הודאה דמלוה אין נותנין משום דמלוה ע"פ א"ג מן היורשין ואם נתכוין לשם מתנה לא קנה כלל בדברים בעלמא ומש"ה בעינן צבורין דהיינו פקדון אע"כ מדלא מוקי הכי ע"כ דלשון תנו דמתניתין משמע דוקא לשון מתנה וכמסקנת התוס' ודו"ק. תו איכא למידק בדברי התוס' דאכתי מצינן לקיים גירסת הספרים הישנים ולתרץ קושית ר"י בענין זה דלעולם בבריא נמי חיישינן למנה קבור והא דלא מוקי מילתא דרב בצבורין ובבריא היינו משום דא"כ קשה מה שהקשיתי לעיל מאי איריא דקתני יתנו לאחר מיתה דאיכא למיטעי משום מצוה לקיים ליתני בחייו דאין יכול לחזור בו והיינו משום דלא שייך שלא להשביע בדאמר תנו וממילא ידעינן דנותנין לאחר מיתה דמאי שנא ובשלמא למאי שרוצה ר"י ז"ל לפרש דבבריא לא בעינן צבורין איכא למימר שפיר דהיא גופא קמ"ל דיתנו לאחר מיתה ולא חיישינן למנה קבור דרבותא זו לא שייכא אלא לאחר מיתה משא"כ הגירסא הישנה סוברת דבבריא נמי חיישינן למנה קבור וליכא לאוקמי אלא בצבורין וליכא רבותא אלא דלא שייך שלא להשביע א"כ מאי איריא לאחר מיתה ליתני מחיים ומש"ה מוקי לה בשכ"מ ובצבורין וא"כ איכא רבותא דאפילו לאחר מיתה דוקא בדאמר תנו נותנין אבל אי לא אמר תנו אין נותנין אפילו בהודאה דרך פקדון ובצבורין משום דחיישינן שמא שלא להשביע את בניו הודה ולאפוקי ממ"ד בפ' זה בורר דלא שייך טענת שלא להשביע בשכ"מ ע"ש. וממילא דלפ"ז נתיישב אליבא דגירסא ישנה

דלא מוקי בבריא וההיא צבורין היינו פקדון דוקא ולאפוקי מלוה משום דמע"פ א"ג מן היורשים דא"כ תיקשי נמי מאי איריא לאחר מיתה כיון דמתניתין בפקדון איירי ועיקר הרבותא לענין דלא אמרינן שלא להשביע ואי בבריא אפי' מחיים נמי מש"ה מוקי לה במעמד שלשתן ואיכא רבותא בלאחר מיתה דאף לאפוקי מיתומים שייך תקנת מעמד שלשתן ור"פ מוקי לה בשכ"מ ואיכא נמי רבותא לאחר מיתה כדכתיבנא ודו"ק היטב משא"כ לפיר"י ע"כ צ"ל דהא דלא מוקי לה הכי היינו משום דלשון תנו לא משמע לשון פקדון אלא לשון מתנה וא"כ אף אנו נאמר דלגירסא הישנה ודאי שייך לשון תנו אף בהודאה בפקדון מיהו בשכ"מ דוקא שייך לשון תנו שמצו' כן לבניו אבל בבריא ודאי לא שייך לשון תנו אלא כשמצוה למי שהושלש בידו ליתן לפלוני והיינו אוקימתא דמעמד ג' אבל שלא בפניו ודאי לא שייך לשון תנו דרך הודאה בפקדון וא"כ ממה נפשך יש ליישב דברי הגירסא ישנה ודוק היטב. מיהו קשיא לי לפי גירסא הישנה דמוקי מתניתין בפקדון א"כ מאי מקשה הש"ס בפ' מי שמת אהא דאמר רבא מתנה במקצת בעי קנין ואותביה רבינא ממתניתין דהכא ומאי קושיא ממ"נ לא מיתוקמא מתניתין כלל במתנה אלא או במעמד שלשתן ובבריא או בשכ"מ ובפקדון וצ"ע:

בא"ד לכן נראה דל"ג כו' אלא אפילו במתנה כו' עכ"ל. ומה שהקשו לעיל דהא כבר אשמעינן בב"ב דדברי שכ"מ ככתובין ומסורין לא חששו לתרץ דאיכא למימר דאתי לאשמעינן דאפילו במתנת שכ"מ במקצת דקי"ל בעי קנין אפ"ה לא בעינן הכא קנין וכדאוקמינן להדיא שם בפ' מי שמת במצוה מחמת מיתה ודייק לה ממתניתין דהכא ע"ש:

דף יג:

גמרא רב זביד מאי טעמא לא אמר כרב פפא. ואף על גב דאמרינן הלכתא לקבורה לא חיישינן אפ"ה כיון דמרא דשמעתא נינהו משמיה דרב ורב גופא סובר דחיישינן למנה קבור אם כן שפיר מצי לאוקמי מילתא דרב כר"פ:

שם לא מיתוקמא מתניתין בשכ"מ ממאי מדקתני כו' כבר כתבתי לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל קשיא סוגיא דשמעתין דהא לא מצי למיתני ברישא כתבו ותנו דעיקר הרבותא בשיחרור דאף על גב שכבר מסר השיחרור ליד השליח ולא מצי למיהדר דתנו כזכי דמי אפ"ה לא יתנו לאחר מיתה וכעין שהקשו התוס' לעיל במשנה למאן דגריס זה אלא דאיכא למימר דהרי"ף והרמב"ם ז"ל מפרשי הסוגיא בע"א דקשיא לתלמודא לא ליתני כלל מילתא דגט אשה כיון דליכא שום חידוש בגט דהא חוב הוא לה ולכ"ע יכול

לחזור בו וכ"ש דלא יתנו לאחר מיתה ולאשמעינן דאין גט לאחר מיתה נמי לא צריך דבהדיא תנינן לה לקמן ולא משמע להו דאיכא רבותא אף שכבר התחיל מחיים וסד"א שיד השליח כידו כמ"ש התוס' לעיל ולדידהו לא ס"ל אלא מילתא דפשיטא היא אלא ע"כ דעיקר מילתא דגיטין לא איתמר אלא לדיוקא דלא יתנו לאחר מיתה הא מחיים נותנין ולא צריך תו לאמלוכי ביה וא"כ מדייק שפיר דלא מיתוקמא בשכ"מ דא"כ אפילו כתבו נמי כותבין ונותנין וליכא למימר דנקיט גט אשה שהוא מהדרכים ששוה גט לשיחרור הא ליתא דהא אמרינן לעיל דהא מילתא איתא נמי בשטרות וק"ל:

תוספות בד"ה ממאי מדקתני תנו כו' וי"ל דמתני לא אתא לאשמעינן בדין מצוה לקיים כו' עכ"ל. נראה שכתבו כן לשיטתם דלעיל דלא מוקמינן מתניתין כיחידאי. וכמו שכתבו ג"כ מדמוקי רב לסיפא דמתני' במילי אוחרא ולא מוקי לה בטעמא דמצוה לקיים אלמא דלית ליה לרב מצוה לקיים. ואף למה שכתבו לעיל תירוצים אחרים דסיפא דמתניתין לא משמע ליה משום מצוה לקיים כיון דלא קתני מנה זה שמסרו לידו לשם כך אע"כ דלא נחית לענין מצוה לקיים וא"כ היא גופא תיקשי אי ס"ד דרישא דמתני' איירי לרבותא דאפילו בתנו לא אמרינן מצוה לקיים בסיפא נמי ליתני בהני גווני גופא לאשמעינן דיני מצוה לקיים בענין ממון ומאי איריא דשביק דין מצוה לקיים ונחית לדין דברי שכ"מ ועוד שנתן מקום לטעות דסיפא נמי איירי משום מצוה לקיים והוי ממש דבר והיפוכו דברישא לא אמרינן מצוה לקיים ובסיפא אמרינן אע"ג דרישא נמי לא נחית לדין מצוה לקיים כן נ"ל כוונת התוספות ודו"ק:

בד"ה גופא אמר רב הונא כו' אומר ריב"א וכן ר"ת כו' דאי לא קנה אלא מרצונו כו' יאמר לו זכי כו' עכ"ל. אף דלכאורה נראה כוונתם דלמה הוצרכו לתקן דבעינן דוקא מעמד ג' הא אפילו בלא מעמד המומחה לקבל אלא במעמד המומחה המפקיד ובמעמד הנפקד יש תקנה לקנות ע"י שיאמר לו זכי דזכין לאדם שלא בפניו אלא דקצת קשה מאי קשיא להו דלמא עיקר התקנה לענין שאם המומחה המפקיד אומר לנפקד תן לפלוני פקדון שיש לו בידי דבכה"ג לא מהני אם אומר לו זכי כדאמרינן לקמן דף י"ד אליבא דכ"ע פקדון לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ופירש"י וכיון שאין כאן זכות אפילו המומחה הנותן יכול לחזור בו וא"כ ע"כ הוצרכו לתקן שיהא במעמד המקבל וכיון שנתרצה תו לא שייך לומר אין רצוני כו' וקנה מטעם זכיה ואין לומר דא"כ למה הוצרכו לתקן תיפוק ליה דמדינא קני דהא במלוה ופקדון כל הפוסקים מודו דאמרינן תן כזכי ואפילו הולך הוי כזכי כדאמרינן לקמן אע"כ דעיקר התקנה היתה באומר מנה לי בידך תן לפלוני דרך מתנה דבכה"ג במתנה לא אמרינן תן כזכי כמ"ש התוספות לעיל ובסמוך אפרש דכ"ע

מודו בהא היכא שלא מסרו לידו לשם כך וא"כ מדייקו התוספות שפיר כיון דבנותן מתנה איירי למה בעינן מעמד ג' אפילו שלא במעמד המקבל מצינו דקנה שיאמר הנותן לנפקד זכי לפלוני הא ליתא דאכתי קשה מנא להו להתוספות דמ"ד מעמד ג' ליתא אלא בפקדון הוא מצד התקנה דילמא באמת דין גמור הוא ולאשמעינן היא גופא דבפקדון אמרינן תן כזכי אע"ג שלא מסרו לו לשם כך מעיקרא. ואף דמ"מ יש ליישב דמשמע להו להתוספות בפשיטות דמילתא דרב איירי בנותן מתנה מדקתני לשון קנה ומדייקי שפיר דבלא מעמד המקבל יש תקנה שיאמר לנפקד זכי אבל מ"מ אי אפשר לפרש כוונת התוספות על דרך זה דא"כ מאי מקשו נמי ליקני באודייתא דהא באודייתא שמודה שזה הפקדון הוא של פלוני ודאי נהי שא"י לחזור בו מהודאתו ליתנו לפלוני כשיתבענו מ"מ אם רוצה להוציאו מיד הנפקד הרשות בידו כיון דאין כאן זכי' דהלה מצי למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר וא"כ לעולם לא מצינו קנין גמור אלא כשהוא במעמד ג' מכל זה נראה ברור שאין כוונת התוספות אלא לדקדק למה הוצרכו לחזור ולתקן מילתא דלא מצינו מצד הדין דהא במתנה לא אמרינן תן כזכי וכ"ש כיון שלא מסרו מעיקרא לשם כך ומה תיקון עולם יש בזה דכיון שהוא במעמד ג' יש תקנה שיאמר לו זכי או ע"י אודייתא אלא ע"כ דהוצרכו לתקנה דמעמד שלשתן לענין בע"כ כמו שאפרש בסמוך. מיהו בלשון התוספות פ' הספינה דף פ"ה משמע דודאי קשיא להו דאף בלא מעמד השלישי יזכה לו ומ"מ יש לפרש דקושיא השניה דליקני באודייתא היינו לאחר שהשלישי הוא באותו מעמד וכדפרישית:

בא"**ד** ועוד אף כשאין הפקדון בידו יקנה באודייתא כדאמר התם כו' עד כאן לשונם. הקושיא מפורסמת לכל מעיין בהשקפה ראשונה דאם כן אף למאי דמסקינן דמעמד שלשתן קונה אף בע"כ נמי תיקשי ליקני באודייתא דמהני אף בע"כ כדמוכח עובדא דאיסור גיורא גופא ולמה הוצרכו לתקן מעמד ג' וכן הקשה מהרש"ל ז"ל ותירץ דודאי לא רצו לתקן דליקני באודייתא שהוא דבר שקר שיודה במה שאינו חייב אלא כוונת התוספות דבמידי דלא שכיח כגון זימנין שאין פקדון בידו משום הא לחודא לא היה לתקן מעמד ג' אלא דליקני באודייתא וכתב מהרש"א ז"ל על דברי מהרש"ל ז"ל שהם דוחק גדול והוא ז"ל תירץ גם כן בזה הדרך דכוונת התוספות רק כשאין הפקדון בידו תקנו אודייתא דלא שכיח אבל במידי דשכיח לא רצו לתקן אודייתא דטריחא מילתא דבעי עדים וזימנין דלא מתרמי ליה עדים כו' עכ"ל וכ"פ מהר"ם ז"ל. ומלבד שדבריהם ג"כ דחוקים אלא שאני תמה בעיקר דבריהם דממה נפשך אי חיישינן להכחשה א"כ במעמד ג' נמי בעי עדים דבלא עדים ודאי יוכל המפקיד המומחה והנפקד להכחיש

לגמרי את המקבל שלא היה מעמד ג' ביניהם אע"כ דלא איירי בהכחשה אלא דשלשתן מודים א"כ אפי' באודייתא נמי לא בעינן עדים אם יודו שלשתן על האודייתא דהא דקי"ל הודאה בפני שנים וצ"ל אתם עידי היינו היכא דשייכי טענת משטה אני בך או שלא להשביע דבכה"ג אפי' בפני עדים לא מהני בלא אתם עידי וכ"ש דלא מהני הודאת הבעלי דינים על ההודאה לחוד כמבואר אבל בנדון דידן שאמר לו תן לפלוני פקדון שיש לו בידי מה שמופקד אצלך דתו לא שייך לא טענת משטה ולא שלא להשביע כדאמרי' בפשיטות פ' גט פשוט ד' קע"ד מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין אי לאו דמקשינן מלוה ע"פ היא. ונראה דאין לחלק בזה בין שכ"מ לבריא כיון דתלי טעמא בדאמר תנו נקטינן מיהא דבדאמר תנו לא שייך טענת השטאה ושלא להשביע ומלשון התוספות לעיל בד"ה אית דגרסי מוכח להדיא דאף בריא שאמר תנו הוי הודאה גמורה וא"כ תו לא בעינן עדים אלא בהודאת בעל דין סגי דלא איברי סהדי אלא לשיקרא ונ"ל דהנפקד לחוד נאמן דהו"ל כשליש ונאמן משניהם וזה נ"ל ברור. ואין לפרש דבאודייתא בעי עדים כי היכי דלא לטעון טעיתי דא"כ במעמד ג' נמי ליבעי עדים מה"ט גופא כמו שאפרש בעובדא דגינאי לקמן בשם הרשב"א והר"ן ורמ"א ז"ל. אמנם בר מן דין נלע"ד שדברי התוספות מבוארין בלי גמגום דבלא"ה יש לדקדק במה נסתפקו התוספות אי מהני מעמד ג' אף בע"כ ומהיכי תיתי נאמר דלא מהני דודאי צריך להוציא הפקדון מידו או למפקיד או למקבל ועוד דכאן דאיירי בפקדון לא שייך נמי לומר הראשון נוח לי והשני קשה ממנו אע"כ דמ"מ הנפקד רוצה לאשתמוטי בשום ענין או לענין חיוב שמירה שצווח ואומר איני רוצה להיות שומר של שני ולא שלוחו ליתנם לידו אלא אני רוצה להחזיר לבעלים הראשונים דוקא וא"כ לפ"ז נראה ברור דבאודייתא נמי לא מהני בע"כ ונהי דמהני לענין שאין יכול להחזיקו לעצמו כענין דרבא ואיסור גיורא מ"מ לענין חיוב שמירה שיהיה בעל דבר של השני ודאי לא מהני דמה לו להודאתו של זה כיון שצווח ואומר שאינו רוצה להיות שומר או שלוחו של השני וממילא דלפ"ז אף אם החזירו לראשון פשיטא שאין להשני על הנפקד כלום אף אם העני הראשון דהא דקי"ל בטוח"מ סי' קכ"ה דמחוייב לשלם היינו דמסתמא כיון שקיבל לידו נעשה שומר של השני אבל בעומד וצווח לא מהני לכך הוצרכו לתקן מעמד ג' דמהני אף בע"כ ונעשה שליח ושומר לזה השני כן נ"ל ברור ודו"ק:

בד"ה תנהו לפלוני כו' וא"ת בפ' החובל כו' והשתא אכתי תמכור במעמד שלשתן כו' עכ"ל. והש"ך בח"מ סי' ס"ו כתב ע"ז באריכות גדול דבשטרות לא תקנו כלל מעמד ג' ע"ש באריכות ודבריו נראה לי נכונים מאד. וטעמא רבה איכא דמעמד ג' הוא כהלכתא בלא

טעמא משום תיקון עולם דא"א להקנות מלוה ע"פ בע"א משא"כ בשטרות נקל להקנות על ידי כתיבה ומסירה וא"כ אין כאן מקום לקושיית התוספות מפ' החובל ומפ"ק דב"מ ועיין ג"כ בש"ך סי' קכ"ו ובחידושי הרשב"א בשמעתין:

רש"י בד"ה מאי טעמא במלוה קנה הא ליתא בעיניה דליקני עכ"ל. משמע דלמ"ד דליתא אלא בפקדון ניחא ליה דהוי מילתא בטעמא וע"כ היינו משום דס"ל תן כזכי דאל"כ בפקדון נמי תיקשי ליה מ"ט ולפז"ק א"כ אמאי בעינן מעמד ג' אפי' בתרי סגי בלא מעמד המקבל כיון שהמפקיד אומר לנפקד תן הוי כזכי ודוחק לומר דלמ"ד בפקדון אפשר דלא מיירי אלא באומר פקדון זה הוא פקדון של פלוני תן לו ומש"ה צריך ג"כ שיהיה במעמד המקבל דאל"כ כיון דמצי למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"כ לא מיקרי זכי' והמומחה נמי יכול לחזור בו אלא שזה דוחק דנראה דעיקר מימרא דרב בנותן מתנה למקבל איירי כמ"ש בלשון התוספות וכמבואר בפ' המקבל בלשון הרי"ף ז"ל וכיון שכן אף אם נאמר דרש"י ז"ל סובר דבמתנה נמי תן כזכי כדעת הרמב"ם ז"ל מ"מ היינו דוקא היכא שמסר לו מעיקרא לשם כך כמבואר בטוח"מ. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא בפקדון נמי קשה מ"ט ועוד דאף אם נאמר דרש"י ז"ל סובר דאף שלא מסרו בתחלה לשם כך מהני תיקשי א"כ מאי צורך למעמד המקבל. מיהו לפמ"ש לעיל דף י"ב בטעם הסוברים דהא דלא אמרי' במתנה תן כזכי כמו במלוה היינו משום דמסתמא אין דעתו שיגמור המתנה עד דאתא לידיה כיון דמצי למימר אי איפשי במתנה זו וא"כ נראה דהיכא שהוא במעמד המקבל כ"ע מודו דהוי תן כזכי כמו בפקדון ומלוה דמאי שנא ומש"ה תקנו מעמד שלשתן ולעולם משום תן כזכי והוי מילתא בטעמא כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל. ואף דלכאורה נראה מלשון התוספות לעיל דף י"א בד"ה כל האומר תנו דלתירוץ הראשון לא שני לן בין מתנה למלוה אלא בכל ענין אמרינן תן כזכי וכתבו לחלק בין אתא לידיה מעיקרא לשם כך ואם כן משמע דלפ"ז במלוה ופקדון נמי לא אמרינן תן כזכי אלא כשמסרו לו עכשיו וא"ל תן לפלוני מ"מ לענ"ד נראה דא"א לומר כן דהא בפ' הספינה מייתי להדיא ברייתא דארבעה מידות במוכרין וקתני ברשות המופקדין אצלו כיון שקיבל הלה קנה אלמא דאף שלא מסר לו עכשיו סגי כשקיבל עליו והיינו ע"כ משום דתן כזכי ודווקא במתנה בעינן שמסרו לו עכשיו דבלא"ה לא הוי תן כזכי דמסתמא אין דעתו שיגמור המתנה עד דלימטיה לידיה דהיאך מה שא"כ במכירה אדרבא מסתמא דעתו להקנות תיכף שיוגמר המקח שלא יוכל הלה לחזור בו והוי שפיר תן כזכי וכן במתנה נמי אם הוא במעמד המקבל מסתמא מקניהו לו תיכף ואמרינן שפיר תן כזכי וכדפרישית וכ"ש בפריעת מלוה או פקדון ובזה נסתלקה השגת הש"ך בח"מ סי ר' על

הב"י שכתב להדיא בההיא דברשות המופקדים אצלו דאפילו לא אמר זכי אלא תנם לפלוני קנה והשיג הש"ך דדוקא בדא"ל זכי איירי ולמאי דפרישית דברי הב"י שרירין וקיימין והכי משמע פשטא דלישנא דברייתא דפרק הספינה דלא בעינן זכי כן נראה לי ודו"ק:

גמרא א"ל רב אשי אלא מעתה הקנה לנולדים כו' ואפי' לרבי מאיר כו'. ויש לדקדק דהאיכא למימר נמי איפכא דאפילו לרבנן דאין אדם מקנה דשלב"ל אפ"ה מודו שיכול להשתעבד דשלב"ל כדאיתא להדיא בפ' מי שמת דף קמ"ז לענין דאקני וכדפרש"י דמשום נעילת דלת אלמוהו לכח השיעבוד טפי ממכר וא"כ ה"נ איכא למימר דהקנה לנולדים נהי דלא מהני קנין אפ"ה מהני השיעבוד אלא דאפשר דקים ליה לתלמודא דבכה"ג לענין נולדים לא שייך נעילת דלת וק"ל וצ"ע. אח"ז מצאתי דמשמע כן בלשון הנימוקי יוסף בפ' אלמנה לכ"ג ע"ש:

תוספות בד"ה לדבר שאינו בא לעולם מי אמר הך סוגיא כו' ורב נחמן הוי איפכא מרב הונא כו' עכ"ל. ולכאורה אין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דתרוייהו סברי דלדבר שלב"ל גרע טפי מדשב"ל אלא בסברא בעלמא פליגי אי עובר מיקרי דבר שלב"ל או בא לעולם דר"נ סובר דעובר מיקרי דבר שבא לעולם מש"ה אמר לכשתלד קנה וכן פי' רשב"ם ז"ל שם להדיא ור"ה נראה דסובר דעובר נמי הוי דשלב"ל כמ"ש התוס' ביבמות דף ס"ז לשמואל מש"ה סובר לכשתלד נמי לא קנה דלדבר שלב"ל כ"ע מודו דלא קנה. אמנם ראיתי בחדושי הרשב"א בפ' ג' דקידושין שכתב בשם רב האי גאון דלכ"ע עובר מיקרי דבר שלב"ל אלא דר"נ דאמר לכשתלד קנה משום שסובר איפכא מדר"ה דאף למ"ד אין אדם מקנה דבשלב"ל אבל מקנה לדבר שלא בא לעולם ופסק רב האי כר"נ בההיא דלכשתלד ובקידושין פסק דאף באשתו מעוברת אינה מקודשת וכן נראה להדיא שפסק הרא"ש ז"ל וא"כ אפשר שכן כוונת התוס' כאן. אבל קשה קושיא גדולה לרבינו האי והרא"ש שפסקו בפ' מי שמת כר"נ והיינו איפכא מדר"ה א"כ למה כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין דמעמד שלשתן היא הילכתא בלא טעמא ותיפוק ליה דלר"נ הוי מילתא בטעמא משום דנעשה כא"ל משתעבידנא לכל דאתי מחמתך ואפילו לנולדים מהני אף לרבנן דר"מ דלדבר שלב"ל מודו דקנה דומיא לכשתלד וצ"ע:

דף יד.

תוספות בד"ה ולא פש גביה ולא מידי פי' ר"ח וכן ר"ת שהיו בעלי דינים מודים כו' עכ"ל. נראה שדקדקו לכתוב שהיו בעלי דינים מודים הודאת הנותן גם הודאת המקבל

דבהודאת הנותן לחוד לא מיפטר הלוה או הנפקד ממקבל אפי' אם הוא מקבל מתנה דלאו כל כמיניה דנותן להפסיד למקבל לאחר שנגמר המעמד שלשתן כיון דקנה ברשותיה קיימי ואם מודה הנותן שטעה ישלם משלו וכן בהודאת המקבל לחוד לא מהני לחזור על הנותן אפילו אם הנותן נתן למקבל בתורת פריעת חוב לאו כל כמיניה דמקבל שהוא הלוה לחוב בהודאתו את המלוה כל זה מבואר בלשון הרא"ש ז"ל ע"ש. לכך כתבו התוספות שכולם מודים או שיש עדים שטעו אבל קשה דא"כ אמאי אתי לדינא קמיה דר"נ ועיין בסמוך:

בא"ד ומשמע מדבריהם דמנפשיה אין נאמן כו' אע"ג דאית ליה מיגו דאי בעי אמר חזרתי ופרעתי כו' עכ"ל. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב דאיכא למימר דהיכא דאיכא מגו מהימן אלא דהכא ליכא מיגו דפרעתי משום דקני מיניה וקי"ל סתם קנין לכתיבה עומד ותו לא מהימן לומר פרעתי ע"ש באריכות ובאמת שרוב הפוסקים כתבו דבקנין לא מצי למיטען פרעתי אבל מלשון התוס' כאן ודאי נראה דסברי דבקנין בלא שטר נמי מצי למיטען פרעתי ועי"ל דהא דקי"ל סתם קנין לכתיבה עומד היינו בקנין של מכר ומתנה או של הלואה שעומדת לזמן ולטרוף ממשעבדי ובכה"ג אמרינן שפיר סתם קנין לכתיבה עומד דאל"כ למה הטריח לעשות קנין וכיון דלכתיבה עומד אי איתא דפרעי' איבעיא ליה לאודועי לסהדי משא"כ בעובדא דגינאי דהכא שלא עשו הקנין אלא לקיום המעמד שלשתן דלאו כ"ע דינא גמירי ונראין הדברים דקנין כי האי לא ניתן לכתוב וא"כ יכול לטעון פרעתי ואפ"ה משמע להו דלא מצי למיטען טעיתי במיגו דפרעתי כן נ"ל. ובעיקר דבריהם שכתבו דלא מצי למיטען טעיתי במיגו דפרעתי נראה לכאורה דה"ה במיגו דלהד"ם כגון דליכא סהדי על המעמד ג' אפ"ה לא מצי למיטען טעיתי במיגו דלהד"ם והא דנקטו מיגו דפרעתי היינו דלא פסיקא להו מיגו דלהד"ם דמסתמא איכא עדים אבל דלא מהימן לומר טעיתי במיגו דפרעתי מוכח שפיר מדר"ח ור"ת וע"כ דהכי הוא דאי ס"ד דבמיגו דלהד"ם נמי לא מהימן לומר טעיתי א"כ מאי דוחקיה דר"ח ור"ת לאוקמי עובדא דגינאי בדוחקא כגון דאיכא סהדי דטעי או דמודו כולהו דזהו דוחק גדול דא"כ אמאי אתו לדינא קמיה דר"נ דהא הגננא הנותן צריך לשלם למרי ארעא החוב שלו כיון שיודע שטעה או לשלם לגננא החוב שלו אם לא שנצטרך לומר שהגננא הנותן העני או הלך למ"ה ובפשיטות הוי להו לאוקמי עובדא דגננא בענין דליכא סהדי על המעמד שלשתן ועל הקנין אלא הכל נעשה בהודאת עצמן שא"צ עדים אף בקנין דלא איברי סהדי אלא לשיקרא כדאיתא בסי' קצ"ה ומש"ה מהימן לומר טעיתי במיגו דלהד"ם אע"כ דבכל ענין לא מהימן אף במיגו דלהד"ם אלא שיש להתיישב בדבר מ"ט דלא מהימן בשלמא

הא דלא מהימן במיגו דפרעתי יש לומר דהוי ליה כמיגו במקום עדים דכיון דאיכא עדים על המעמד שלשתן וחזקה שלא התחייב בפניהם אא"כ יודע בבירור שהוא חייב והו"ל כאילו יודעים העדים שלא טעה (וכמו שדקדק הרי"ף ז"ל דאל"כ בכל השטרות נמי ליטעון טעיתי ונ"ל בכוונתו דנהי דלא מצי למיטען להד"ם שהעדים מכחישין אותו ולא מצי למיטען פרעתי משום דא"ל שטרך בידי מאי בעי אבל טעיתי שאין העדים יכולין להכחישו אמאי לא מהימן אף בשטר אע"כ דכיון שהתחייב עצמו בפני העדים ידוע בבירור דלא טעה וא"כ ה"ה בנידון דידן זה נ"ל ברור בכוונתו ונסתלקה תמיהת הש"ך בסימן פ"א סעיף כ"ג סעיף קטן ס' מלשון הרי"ף ז"ל ואין בזה הכרע לדין שלו דהרי"ף ז"ל לא איירי אלא בקנין ע"ש ודוק) הדרינן לשמעתי' דלפ"ז תו לא מהימן במיגו דהו"ל כמיגו במקום עדים אבל היכא דליכא עדים על המעמד ג' אמאי לא מהימן לומר טעיתי במיגו דלהד"ם כיון דליכא עדים וליכא למימר דאפ"ה הו"ל כמיגו במקום חזקה דחזקה כיון שהודה במעמד ג' ואמר תן פסקה למילתא ובודאי לא טעה וכההיא דאמרינן סוף פרק גט פשוט בשכ"מ שאמר תנו לא מצו היורשים לומר חזר ואמר אבא פרעתי והיינו טעיתי כמ"ש התוספות שם ומשום דאמר תנו פסקה למילתא וה"נ דכוותה דה"ה לבריא שאמר תנו דהא לחד תירוצא כתבו התוספות דבש"מ שייך יותר לומר שטעה שאין דעתו מיושבת אלא דאפ"ה תיקשי הא קי"ל דמגו במקום חזקה הוא בעיא דלא איפשיטא בפ"ק דב"ב ואם כן פשיטא דהמוחזק מצי למיטען טעיתי במיגו דלהד"ם וליפטר ועוד נראה לי דהכא לא מיקרי מיגו במקום חזקה כיון שהחזקה גופא אינה ידועה לנו כי אם מפיו אנו חיין והוי ליה הפה שאסר כו' מה שאין כן בההיא דפרק קמא דב"ב וכיוצא בו שהחזקה ידוע' לנו בעדים שיש עדים על קביעת הזמן וחזקה שאין פורע תוך זמנו ועל פי סברא זו הנכונה נתיישבה תמיהת התוספות ס"פ שני דכתובות גבי חזקה אין עדים חותמין על השטר ע"ש ומבואר אצלינו באריכות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא מוקי לעובדא דגינאי דהכא בדליכא סהדי ומהימן במיגו דלהד"ם. והנלע"ד דאפילו בדליכא סהדי לא שייך טעיתי במיגו דלהד"ם דממ"נ אם יטעון להד"מ יש עד אחד שמכחישו וקי"ל דמיגו במקום ע"א לא אמרינן שהרי אם נאמר דהיכא שהנפקד או הלוה כופר ואינו רוצה לשלם להמקבל אפ"ה נפטר הנותן מהמקבל כמ"ש הרי"ף ז"ל ס"פ המקבל א"כ תו לא מיקרי הנותן נוגע בעדות והו"ל ע"א ואם נאמר כשיטת הרא"ש ז"ל וסייעתו דלא נפטר הנותן וצריך לשלם למקבל אם הוא בעל חוב א"כ מיקרי המקבל עד אחד לסייע להנותן נגד הנפקד וא"כ תו לא מיקרי מיגו דניחא ליה לטעון טעיתי ומש"ה לא מהימן כן נ"ל ויש לדקדק בזה מלשון הרמ"א ז"ל שהכריע ג"כ בסימן קכ"ו דבדליכא

סהדי יכול לטעון טעיתי אלא דנראה שהוא סובר כשיטת הרשב"א והר"ן ז"ל דבליכא סהדי לא הוי חזקה כלל לומר שלא הודה אא"כ ידוע לו בבירור ולפ"ז אפילו בלא מיגו יכול לומר טעיתי ודלא כמ"ש הש"ך שם ס"ק ס' דטעמיה דרמ"א והמחבר משום מיגו דלהד"ם וא"כ תיקשי הא הו"ל מיגו במקום ע"א אע"כ דטעמא דרמ"א כמ"ש. ולדעתי צ"ע מאי שנא מההיא דסוף פר' גט פשוט דבדאמר תנו פסקה למילתא ומשמע דלאו דוקא שכ"מ אלא כ"ש בברי שאמר תנו כמ"ש בשם התוס' שם וגם לשון התוס' שם צ"ע דבתירוץ הראשון מוקי לגינאי דהכא משום קנין דוקא וקשיא ליה תיפוק לי דאמר תנו והרבה יש לי לדקדק בדינים אלו בלשון הש"ך סי' פ"א וסימן קכ"ו ואין כאן מקומו להאריך אולי יזכני ה' להאריך בביאורי לח"מ בעזה"י ודוק היטב:

בד"ה ומר סבר הולך לאו כזכי והשתא סבר כו' לאו עיקר טעם הוא עכ"ל. ולולי דבריהם יש לפרש מאי לאו דקאמר שמואל מתוך שחייב באחריותו אפילו אי הולך לאו כזכי לא היה יכול לחזור משום דהו"ל תופס לב"ח אלא מתוך שהמשלח חייב באחריות הו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים דאסקינן לעיל דלא קנה וכן נ"ל מלשון הרא"ש ז"ל ע"ש:

בד"ה לסוף אשתמיט להו כו' אע"ג דלא הוחזקו כפירש"י כו' עכ"ל. דבריהם בזה תמוהין מאד דבאשרת' דהיינו מלוה לא שייך לומר אין רוצה שיהא פקדונו ביד אחר אלא דוקא בפקדון ומה שכתב מהרש"א ז"ל בזה דבריו דחוקין מאד ואפשר לפרש דהאי אשרתא דסרבלא היה כעין פקדון כגון שהמעות היו צבורין ומונחין שם בעין ולעיל משמע להדיא דאפי' במעות של פקדון נמי שייך אין רוצה אע"ג דהלה חייב באחריותו מ"מ איכא קפידא אפילו במעות דהני חריפי טפי וכדומה ואפשר דלשון אשרתא משמע להו הכי וכמ"ש בס' קיקיון דיונה שהערוך פירש בענין אחר. ולולי דמסתפינא היה נראה לי שנפל איזה טעות בספרים שכל דברי התוספות אינן על לשון לסוף אשתמיט להו דהיינו עובדא דרב ששת ורב יוסף אלא אעובדא דרב אחי ברבי יאשיה ור' דוסתאי בר ינאי קאי שבדין לא היו יכולין לכופו והתם א"ש דבפקדון הוי האי כסא דכספא וכמ"ש נראה מלשון רבינו תם בתשובה שהשיב לרבני רעגנשבורג כמו שהוא במרדכי בפ"ק דגיטין ע"ש:

בגמרא תניא כוותיה דרב כו' ואע"ג דלקמן פרק התקבל מסקינן דרב גופא מספקא ליה אי הולך כזכי כרבי או כר' נתן דהולך לאו כזכי ומש"ה פסיק דאין יכול לחזור דספק ממונא לקולא אפ"ה מייתי שפיר תניא כוותיה דרב דנהי דאיכא לאוקמי ברייתא כרבי מ"מ שמעינן דלא אמרינן מתוך שחייב באחריותו ועיין לקמן בחידושינו פרק התקבל:

דף יד:

רש"י בד"ה בשכיב מרע שכל זמן כו' והולך דידיה זכי הוא כו' עכ"ל. נראה מלשונו שלא רצה לפרש כפי' התוס' דדברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמי משעת האמירה אם לא חזר בו עד שמת אלא דעיקר הטעם דהכא דוקא דהשכ"מ עביד מילתא יתירתא ומסר המנה ליד השליח ומש"ה אמרינן דהולך דידיה הוי כזכי אע"ג דבבריא לא הוי כזכי משא"כ בשכ"מ דעלמא שלא מסר המעות לשליח אלא שציוה ליורשים ומת המקבל בחיי נותן פטורים יורשי הנותן דכיון דמתנת שכ"מ לא קני עד לאחר מיתה והאי שעתא ליתא למקבל נתבטל' המתנה כן נ"ל בכוונת רש"י ז"ל ונראה שהכריחו לזה לשון הברייתא גופא דקתני מילתא בהולך דמשמע שמסר המעות ליד השליח ואי ס"ד כפירוש התוס' מאי איריא הולך הו"ל למיתני באומר ליורשים תנו שיתנו אף לאחר מיתת המקבל בחיי נותן אע"כ מדנקיט הולך מנה משמע דדוקא כה"ג מהני משום דהולך דשכ"מ היינו כזכי ולא תיקשי לרש"י ז"ל מהא דקי"ל פ' מי שמת מילתא דליתא בבריא ליתא בשכ"מ דאיכא למימר דהא דבבריא הולך לאו כזכי היינו משום דלא קאמר זכי אלמא שאין דעתו להקנותו מיד משא"כ בשכ"מ שאין דעתו מיושבת לא שני בין הולך לזכי ודמיא להא דאמרינן שם פרק מי שמת לענין הלואתו לפלוני דמהני בשכ"מ כיון דאיתא בבריא במעמד שלשתן והכא נמי כיון דאיתא בבריא בזכי מהני בשכ"מ בהולך כן נ"ל ודלא כמ"ש מהרש"א ז"ל בכוונת רש"י ז"ל ומ"ש רש"י ז"ל כל זמן שלא חזר בו היינו שאם עמד בו ודאי חוזר אף בזכי משא"כ מסתמא כל זמן שלא חזר בו בפי' לא יחזירנו למשלח אלא ליורשי המקבל משא"כ בבריא כיון דלא אמרי' הולך כזכי וא"כ לא נתכוונו לזכות עד שיגיע ליד המקבל וכיון שמת קודם שהגיע לידו נתבטלה המתנה לגמרי ואפי' לא חזר בו המשלח בפירוש או שמת יחזיר השליח למשלח או ליורשיו זה נ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ונסתלק מעליו השגת רבינו יואל הלוי ז"ל שהובא במרדכי ובהג"ה אשיר"י בשמעתין ע"ש אח"ז עיינתי בלשון הטוח"מ סי' קכ"ה שכתב בשם הרמ"ה ז"ל קצת מדברי הראשונים בשינוי קצת ומה שיש לדקדק אין להאריך כאן ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה הא בשכ"מ אור"י אע"ג כו' דכיון שישנו למקבל בשעת מתן מעות כו' עד סוף הדיבור. לכאורה נראה מדבריהם שכתבו בשעת מתן מעות משמע דדוקא כה"ג שמסר המעות ליד השליח אמרינן דמסתמא היה דעת הנותן שיזכה המקבל משעת מתן מעות משא"כ בלא מתן מעות לא אמרינן הכי וכעין שכתבתי בסמוך בלשון רש"י ז"ל אלא דממה שכתבו בסוף הדיבור משעת נתינת שכ"מ או אמירתו אלמא דבאמירה לחוד דהיינו סתם מתנת שכ"מ נמי דינא הכי דקנה למפרע משעת הצוואה וכן נראה מלשון

התוספות לקמן בד"ה ורבי יהודא הנשיא ונראה דלא משמע להו לפרש כפי' רש"י ז"ל דטעמא משום דהולך דשכ"מ היינו כזכי ואפשר משום דס"ל דא"א לומר כן דקי"ל כל דליתא בבריא ליתא בשכ"מ אלא בזה לחוד דאמירה דידיה היינו ככתובים וכמסורים ולא משמע להו לחלק בסברא זו שכתבתי ומצאתי בשם הרמ"ה ז"ל לכך הוכרחו לפרש בענין אחר דבאמת טעמא דמילתא דשכ"מ היינו משום דכמסורין דמי למפרע והתמיה על הרב ב"י בח"מ סי' קכ"ה שהביא לשון רש"י ולשון הטור שהם דברי התוספות ולא הרגיש שיש מחלוקת לדינא ביניהם ואף שיש לדחוק דשעת אמירתו שכתבו התוספות היינו נמי בהולך דוקא אלא שלא מסר לידו עכשיו כגון שהמנה מונח אצל השליח מקודם אבל בצוואת שכ"מ גרידא לא מ"מ מסתימת לשון התוס' שלא זכרו כלל הלשון הולך כזכי בשכ"מ וכן מסתימת לשונם בד"ה ור' יהודה הנשיא משמע להדיא דבכל ענין איירי וא"כ מה שכתבו בתחלת דבריהם בשעת מתן מעות היינו משום דלשון הברייתא איירי בהכי ולאו דוקא אלא ה"ה לשעת אמירה בצוואה גרידא כן נ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה מספקא להו אי כזכי דמי או לא ואי מצוה לקיים או לא עכ"ל. וקשיא לי מי הכריחו לפרש דמספקא להו בתרתי מילי דהא בחדא מינייהו סגי נהי דבמה שלא רצה לפרש דלא מספקא להו אלא אי מצוה לקיים אבל בהולך פשיטא להו דלאו כזכי מצינן למימר משום דמשמע לרש"י ז"ל דמילתא דחכמים קאי נמי אירישא דברייתא היכא דלא מת המשלח ובהא ליכא ספיקא אלא בהולך כזכי ועי"ל דלשיטת רש"י ז"ל דשודא היינו לפי מה שראה השליח בדעת המשלח אם נתן בעין יפה ולפ"ז נראה ברור דזה לא שייך אלא לענין ספיקא דהולך כזכי משום דהולך תרי לישני משמע כדאיתא בפ' התקבל וא"כ תלוי שפיר בשודא אם הנותן נתן בעין יפה מסתמא פי' בדעתו לזכות לו מיד והולך וזכי קאמר וכן להיפך משא"כ לענין מצוה לקיים לא שייכא האי שודא שהרי אין תלוי הדבר בדעת הנותן. ומש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דמספקא להו לרבנן בהולך כזכי אבל אי קשיא הא קשיא דילמא לא מספקא להו אלא בהולך כזכי אבל במצוה לקיים סברי דלא אמרי' ואפ"ה סברי שפיר דבין ברישא ובין בסיפא אמרינן שודא וצ"ע:

דף טו.

מספקא להו וכאן אמרו שודא עדיף. ויש לדקדק לפירש"י ז"ל שכתב לעיל דשודא היינו לפי מה שהשליח רואה בדעת המשלח אם עינו יפה כו' וזה לא שייך כאן דכיון דמספקא להו אי כר"א דאמר דברי שכ"מ ככתובין או לא וכן אי מצוה לקיים א"כ מה תלוי בדעת הנותן ואפשר דבאמת בכל דיני שכ"מ סברי רבנן הכי דע"כ הא דסברי רבנן דר"א דדברי

שכ"מ ככתובין היינו משום שהוא בהול ונחפז ואין דעתו מיושבת לעשות בקנין או בשאר אופן המועיל וכדי שלא תטרף דעתו אמרו שדבריו ככתובין ור"א ס"ל דלא איכפת לן ורבנן דברייתא דמספקא להו אפשר דסברי דהכל לפי הענין אם היו דברי השכ"מ בענין שהיה רוצה שיתקיימו מיד ולא היה אפשר לו לעשות בענין אחר לפי שהיה דעתו מטורפת או לא והכל לפי הענין וכעין שאמר רבי אליעזר דמתניתין בפרק מי שמת לחלק בין שבת לחול או להיפך. ועדיין לא נתיישבה דעתי בזה וצריך עיון:

סליק פרק המביא גט

המביא פרק שני

תוספות בד"ה המביא בפ"נ כולו בפנ"ח חציו כו' ותימא למ"ד לפי שאין מצויין לקיימו כיון דתנא בפ"נ כולו כ"ש בפנ"ח חציו כו' עכ"ל. פירוש משום דכולה מתניתין דרך לא זו אף זו קתני א"כ אמאי קתני הכא להיפך ומשמע מדברי התוס' דלמ"ד לפי שאין בקיאין לשמה א"ש דכולה מתני' הוי לא זו אף זו. ויש לדקדק דלפמ"ש התוס' דף ג' ע"ב בד"ה דתנן דלר' מאיר לא מיפסל כשלא אמר אלא בפני נחתם לחוד וכ"כ להדיא בפ' הזהב דף נ"ו וא"כ ע"כ מתניתין דהכא כר' אלעזר מיתוקמא דכתיבה עיקר והא דפוסל בחתימה שלא לשמה היינו מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו וא"כ היאך מיתוקמא רישא דמתניתין בלא זו אף זו דכיון דקתני דבאמר בפני נכתב ולא אמר בפנ"ח פסול אע"ג דעיקר מילתא תליא בכתיבה ונעשה בכשרות אפ"ה פסול כ"ש כשלא אמר בפני נכתב ודוחק לומר דמתניתין דהכא לא מיתוקמא לא כר"מ ולא כר' אלעזר אלא כר' יהודא לחוד דבעינן כתיבה וחתימה לשמה דהא אנן קי"ל הילכתא כר"א ועוד מדסיפא ר' יהודה כו' דלעיל דף ד' כתבתי דבע"כ ר' יהודא נמי בשיטת ר"א אמרה דכתיבה עיקר והא דפוסל בחתימה היינו משום מזוייף מתוכו עיין מ"ש שם באריכות וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דאדרבא למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה קשה יותר. מיהו למסקנא דרבה אית ליה דרבא לק"מ דתני רישא בפ"נ לחוד פסול משום חששא דלקיימו ובסיפא נמי רבותא דבפנ"ח לחוד פסול משום חששא דלשמה אפילו לאחר שלמדו. ועוד יש ליישב דאף דכתיבה עיקר יותר מחתימה אפילו הכי הוי רבותא טפי כשלא אמר בפני נכתב מבפנ"ח דלענין לשמה הא קיי"ל סתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ולא מיפסל אלא משום חששא דמיעוטא דמיעוטא משא"כ לענין החתימה שייך לפסול יותר דעדות לכל מסור ושכיחי יותר דלא בקיאי לשמה מש"ה לא קשיא להו אלא למ"ד לפי שאין מצויין לקיימו כן נ"ל:

בא"ד ואור"י דאיצטריך כו' דחשיב טפי מכתב סופר ועד כו' עכ"ל. ואין להקשות א"כ דעדיף טפי תיקשי למאן דמכשיר לקמן בכתב סופר ועד אפי' לכתחילה בפ' המגרש דף

פ"ז אלא די"ל דהתם איירי דוקא בספרא דמובהק אבל בסתם סופרים שמואל נמי מודה דפסול ואף דסוגיא דהתם אליבא דר"מ איירי ומשמע לכאורה דלמאי דקי"ל כר' אלעזר כשר אף לכתחילה מיהו כבר כתבתי לעיל דף ג' ע"ב בלשון התוספות דהאי חששא דספרא דאינו מובהק היינו שהסופר אפשר שכתבו להתלמד ומצאתו האשה והחתימה עליו עד א' וא"כ אפי לר"א נמי פסול היכא דליכא עידי מסירה לפנינו ומשום האי חששא גופא וכמו שאבאר בעזה"י במקומו וא"כ שפיר כתבו התוס' כאן דנהי דכתב סופר ועד פסול לכ"ע אפ"ה סד"א דהכא כיון ששנים חתומים וא' מהם נתקיים חשוב טפי מכתב סופר ועד קמ"ל דאפילו הכי פסול. אבל אי קשיא לי הא קשיא לי מה שכתבו התוס' דהכא עדיף טפי מכתב סופר ועד כיון דאיכא שני עדים חתומים ונתקיים כתב הסופר והעד א' ולענ"ד יש לתמוה טובא היאך נתקיים כתיבת הסופר ע"י שאומר השליח בפני נכתב דהא בעינן שני עדים לקיום שטרות כ"ש לקיים כתב הסופר ובשלמא הא דהימנינן לשליח כבי תרי לענין קיום החתימות כשאומר בפני נחתם היינו משום דמדאורייתא לא בעינן קיום כלל דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן כו' כדאמרינן בריש מכילתין משא"כ לענין כתב יד הסופר ליכא למאן דאמר דמדאורייתא לא בעינן קיום ואינו עולה על דעת שום אדם לומר דמדאורייתא יכול להוציא ע"י שמוצא איזה כתב בלי שום חתימה וא"כ מהיכי תיתי יהא השליח נאמן בזה וא"כ לא דמי כלל לכתב סופר ועד שהרי אין אנו מכירין כלל כתב הסופר אלא ע"י השליח משא"כ התם איירי שאנו מכירין כתב יד הסופר אלא שאין אנו יודעים אם הוא סופר מובהק שיודע ליזהר שלא לכתוב להתלמד כמ"ש התוס' לעיל דף ג' ע"ב ולפ"ז הדרא קושיית התוספות לדוכתא דבפני נחתם חציו אתיא במכ"ש דפסול דהא ליכא אלא עד א' שבזה נאמן השליח כשאמר בפנ"ח משום דכמי שנחקרה דמי ובמקום עיגון הימנוהו כבי תרי ואוקמוהו אדאורייתא משא"כ לענין הכתיבה לא מהימן כלל דשמא הוא בעצמו כתב כן או אחד מקרוביו או אותו העד בעצמו שחתום בו סוף סוף ליכא אלא עד א'. מיהו לענ"ד נראה דבלא"ה יש סברא גדולה להכשיר כשאומר בפני נחתם חציו כיון דאליבא דר"א קיימינן דהגט מיתכשר בע"מ לחוד אף בלא ע"ח כלל אלא דבריש מכילתין כתבתי דבגט ע"י שליח ודאי בעינן ע"ח שע"י כך אנו יודעים שהוא שלוחו של הבעל ומידו בא לו הגט משא"כ בלא ע"ח מהיכא נדע שהוא שלוחו של הבעל ומש"ה הצרכוהו נמי לומר בפני נחתם דמה"ט אמרינן מעיקרא מידק דייק שלא יבא הבעל ויערער לומר שהוא מזוייף וכמ"ש התוס' לעיל והוספתי שם לעיל ת"ל טעם לשבח מה יתן ומה יוסיף מה שאומר השליח בפ"נ ובפנ"ח כיון שעיקר החששא אינו אלא שמא הוא זייף הגט ולא בא לידו

מיד הבעל ע"ש מילתא בטעמא נקטינן מיהא דלפ"ז כיון שאומר השליח שבפניו חתם עד א' והוא נאמן בזה דמידק דייק ומהימן כבי תרי א"כ הרי ידענו בבירור שמיד הבעל בא לו ומסתמא הבעל מסרו לידו כדין שהבעל אינו חשוד לקלקלה כדאיתא בירושלמי הובא בכל הפוסקים וכבר כתבתי בזה כמה פעמים דכל היכא דידעינן בבירור שיצא הגט מיד הבעל תו ליכא למיחש למידי שאם יבא הבעל ויערער ויאמר שהעד השני הוא מזוייף הרי השליח מצטרף בהדי העד הראשון שהרי העד הראשון אמרינן דכמי שנחקרה עדותו בב"ד והשליח מעיד ג"כ בע"פ על גוף הגט שנמסר לידו מיד הבעל ואפי' בדיני ממונות קי"ל דעד א' בכתב וע"א בע"פ מהני מזה הטעם שכתבתי דלא גרע מעידי מסירה כמ"ש התוספות בפ' גט פשוט בהא דע"א בכתב דהיינו דהעד החתום חשוב כעד מסירה ע"ש. אלא דקצת פוסקים כתבו דלא גבינן ביה ממשעבדי משום דלית ליה קלא אבל שטר גמור מיהא הוי וא"כ ה"נ יש להכשיר לפ"ז ואשמעינן במתניתין בלא זו אף זו דאפ"ה פסול והיינו כדמסקינן בשמעתין במימרא דרב אשי דאפי' אמר אני הוא עד שני אפ"ה פסול משום או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים וה"ה דכל שכן אי מעיד בע"פ דשייך האי טעמא גופא ודוק היטב שנ"ל נכון וכבר אפשר ליישב כוונת התוספות על זה הדרך שכתבתי ועיין בחשן משפט סימן נ"א ויבן על נכון:

גמרא בפ"נ חציו כו' הי חציו ומסקינן חציו אחרון. וכתבו התוס' בזה בדף ג' דאף למ"ד משום שאין מצויין לקיימו דלדידיה לא הצריכו לומר בפ"נ אלא משום אחלופי אפ"ה יש לחלק בין חציו הראשון לחציו האחרון דכיון שעיקר הגט בחציו הראשון מינכר' מילתא ולא אתי לאחלופי משא"כ בחציו האחרון עדיין חיישינן לאחלופי ולענ"ד הוא דוחק גדול ונראה שאין צורך בזה אלא כיון דעיקר התקנה היה שצ"ל בפ"נ ממילא הצריכו להשליח שיהא דוקא בשעת הכתיבה כדי שיוכל לומר בפ"נ וא"כ אם לא היה בתחלת כתיבת הגט שהוא העיקר ממילא לא נעשה עיקר הגט כתיקון חכמים משא"כ בחציו האחרון שהוא טופס הגט לא איכפת לן ועוד דמתחלה לא היה התקנה אלא שיהא בשעת התחלתו ותדע דהכי הוא דודאי אי לאו שהצריכו חכמים לומר בפ"נ לא הוי מיפסל הגט לא משום חששא דאין בקיאין לשמה דהא רוב בקיאים הם וכל שכן לאחר שלמדו וכן משום חששת מזוייף לא הוי מיפסל בדליכא עירעור דהא בא"י כשר אף בלא קיום בדליכא עירעור אלא כיון שכבר תיקנו לכתחילה לחוש להני חששי במדינת הים והצריכו לומר בפ"נ ובפנ"ח החמירו אף בדיעבד כיון שלא נעשה כתיקון חכמים אלמא דעיקר טעמא משום הכי הוא וכ"ש דא"ש טפי לשיטת רש"י ז"ל שכתבתי בריש מכילתין דרבא נמי מודה דכיון שכבר תיקנו לומר בפ"נ משום אחלופי ממילא שיילינן

ליה אם נכתב לשמה כיון דבע"כ צריך שיהא בשעת הכתיבה וא"כ עיקר מילתא תלוי בחציו הראשון דשייך ביה ענין דלשמה כדמסיק ואין להקשות א"כ היאך כתב רש"י ז"ל בשמעתין דלרבא מהני ידעתי ותיפוק ליה דבעינן שיכול לשאלו לענין לשמה אלא דבזה יש לומר דרבא סובר כיון דקי"ל כר"א דע"מ כרתי לא שייך לפסול כלל בענין החתימה משום חששא דלשמה דנהי היכא שוודאי לא חתם לשמה אפשר דרבא נמי מודה דהוי כמזוייף מתוכו מ"מ כיון דרוב בקיאין הם לא שייך להחמיר בדיעבד אלא לענין הכתיבה שיהיה בפניו שיכול לשאלו ולא לענין החתימה אבל לענין גוף הקיום מחמיר בחתימה טפי מבכתיבה ודו"ק:

תוספות בד"ה או כולו בקיום הגט לפי מאי דבעי למימר כו' איכא למימר דהכי איירי כו' עכ"ל. פירוש דקשיא להו למאי דבעי למימר לעיל דר' חסדא סובר טעמא דלשמה א"כ תיקשי ליה למה הוצרך כאן לפרש הטעם דאו כולו בקיום הגט ותיפוק ליה דבלא"ה פשיטא דפסול משום חששא שמא העד השני לא חתם לשמה וע"ז תירצו דלפי אותו סברא היה אפשר לומר דר"ח אשמעינן דאפי' העידו השנים שנעשה לשמה אפ"ה פסיל משום טעמא דאו כולו בקיום הגט וקשיא לי מי הכריחם לדחוק בזה דהא בלא"ה א"ש דאף למאי דסובר רב חסדא טעמא דלשמה כרבה אפ"ה רבה גופא סובר דאם לא אמר בפ"נ ובפנ"ח מהני קיום חותמיו לענין שלא תצא כשניסת וכדאמרינן להדיא דף ה' מברייתא דכיון דלאחר שלמדו הוא לא מחמרינן בדיעבד לפסול כשניסת משא"כ משום טעמא דאו כולו בקיום הגט לפ"ז לא מיקרי קיום כלל ופסול אפי' כשניסת לרב חסדא וצ"ע ויש לפרש עוד בכמה דרכים ואין להאריך. מיהו מצינו לפרש כוונת התוספות דקשיא להו לישנא דרב חסדא דאמר או כולו בקיום הגט משמע דאי הוי כולו בקיום הגט כגון שנתקיים בחותמיו לגמרי כשר וא"כ היאך בעי למימר לעיל דר"ח אית ליה טעמא דלשמה דלפ"ז כולו בקיום הגט לא משכחת לה דהא בעינן שיעידו שהיה לשמה ע"ז כתבו התוספות דזימנין דמשכחת דכשר בכולו בקיום הגט כגון שאמרו שנעשה לשמה וכן הוא בחידושי הרשב"א ז"ל לעיל בפ"ק ע"ש:

דף טו:

רש"י בד"ה הוא ואחר כו' ואפילו אמר יודע אני היה כשר כו' עכ"ל. עיין מה שהקשו בתוספות דלפ"ז מה עלה בדעתו של רבא ותו קשיא לי דלפי שיטת רש"י ז"ל דידעתי מהני כמו בפני א"כ כולהו בבי דמתניתין דקתני בפני ה"ה לידעתי וא"כ כשאמר בחציו הראשון ידעתי ועל חציו השני העיד הוא ואחר משמע נמי דפסול וקשה אמאי פסול הא

לא שייכא האי חששא דתלת ריבעי דממ"נ למי שרואה דבחצי הראשון מאמינין לו כבי תרי דהיינו תרי ריבעי א"כ בחציו השני נמי נאמן לבדו דמ"ש וא"כ לא הוי תלתא ריבעי. והנראה מזה דודאי האי פסולא דהוא ואחר לא איירי באומר בחציו הראשון ידעתי אלא בפני ומש"ה פסול דאתו למיטעי דמשום שהעיד בפני נאמן כבי תרי והו"ל תרי ריבעי ובחצי האחרון שאומר ידעתי צריך לצרף אחר והו"ל תלתא ריבעי. נמצא דלפ"ז היה באפשר ליישב תמיהת התוספות ולומר דמה שכתב רש"י ז"ל דבאומר ידעתי מהני משום תקנת חכמים היינו דוקא באומר על שני החתומים ידעתי אבל באומר חציו בפני וחציו ידעתי אפשר דלא מהני ביה תקנת חכמים ויש ליתן טעם לדבר דהא עיקר הטעם דמהימן כבי תרי היינו משום דמעיקרא מידק דייק וזה ודאי לא דייק דהיאך איתרמי שחתם הא' בפניו ולא השני הא קי"ל אין העדים חותמין אלא זה בפ"ז וע"כ היינו שהשני צריך לחתום תיכף כשחותם הראשון דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן לענין כולכם דאף אם הם מקובצין כשחותם הראשון שמא יתפרדו לאחר חתימת השני ולא יצטרפו עוד אע"כ דצריכין לחתום באותו מעמד וא"כ זה שהעיד על הראשון שהיה בפניו ולא השני ע"כ שיצא השליח בין חתימה לחתימה ופשע ולא דק א"כ יש לחוש דאמר בדדמי דכיון שראה שהיו שניהם מזומנים לחתום אומר ידעתי ומש"ה לא מהני אלא שיש להאמינו כשמעיד הוא ואחר על חתימת השני מצד קיום הגט דבתרי לא צריכין למידק דייק ועוד תרי לא אמרי בדדמי נמצא דבזה שפיר סבר רבא למיפסל משום דאיכא תלתא ריבעי אלא דמלשון רש"י ז"ל לא משמע כן אלא דאפי' באומר בפני על חציו הראשון ובחציו השני ידעתי נמי הוי מהימן אי לאו דאיכא אחר עמו ואפשר שיצא לו כן מדאמרי' אתי לאחלופי כו' משמע דבגט גופא לא הוי תלתא ריבעי וא"כ הדרא קושיית התוספות לדוכתא מיהו אין בזה כ"כ תימה דודאי אי הוי אתי מילתא לקמיה בית דין מומחים ודאי לא היו מצריכין לקבל כלל עדות השני כיון דמתכשר על ידו לבד כשאומר ידעתי אלא דהכא איירי שכבר נעשה המעשה ע"י הדיוטות דקי"ל בפני שנים סגי וא"כ כיון שכבר הצריכוהו לצרף אחד ודאי חיישינן לאחלופי וכה"ג מצינו כמה פעמים בש"ס דחיישינן כה"ג במי שמוסיף על תקנת חכמים ואין להאריך כיון דעיקר פלוגתייהו דרש"י ותוס' תליא בחלופי גרסאות לעיל בפ"ק דף ג' גבי אטו כי אמר ידעתי ע"ש:

תוספות בד"ה אני הוא עד שני כו' נראה לר"י כמו שאומר בירושלמי דנעשה כנוגע בעדותו כו' עכ"ל. לכאורה נראה דהירושלמי סובר כמ"ד בפ' האיש מקדש דאין שליח נעשה עד ומפרש שם בירושלמי האי טעמא גופא דהו"ל כנוגע בעדות ונהי דלא חששו לזה בגיטין הבאין ע"י שליח ואדרבא האמינוהו כבי תרי היינו משום תקנת עגונות

הקילו לענין קיום שטרות שהרי האמינו אף להאשה גופא כשאומרת בפ"נ וכ"ש דלא שייך להחמיר משום נוגע בעדות מה שאין כן כשאומר אני הוא עד שני מיחזי כעדות גמור החמירו בזה ובזה הוי א"ש דטעמא דקאמר הכא או כולו בקיום הגט היינו נמי משום הכי דכיון שאינו אומר בלשון התקנת חכמים פסול אלא דבשמעתין א"א לומר דהא איפסקא הילכתא בפ' האיש מקדש כמ"ד שליח נעשה עד והיינו דמסקו התוס' דלאו טעם גמור הוא ודו"ק. ועיין מ"ש הר"ן ז"ל בזה:

גמרא השתא א' אומר בפ"נ כולו חציו מיבעיא. הא דלא קשיא ליה אלא אהאי בבא ולא אכולהו בבי דמתניתין כדאמר בגמרא ולטעמיך נראה משום דודאי הוי ידע שדרך התנא לומר בל' לא זו אף זו בחד בבא משא"כ הכא שהפסיק התנא לומר פסול והדר נקט אידך בבא א' אומר בפ"נ כו' מש"ה קשיא ליה שפיר דלפ"ז כל הנך דנקט בבא דרישא משנה שאינה צריכה היא ובתרי בבי ס"ד דלא שייך לא זו אף זו. אבל אי קשיא הא קשיא דלפי מה שכתבו התוספות לעיל במתניתין דנחתם חציו הוי רבותא טפי דיש סברא לומר דכשר דעדיף טפי מכתב סופר ועד א"כ מאי מקשה הכא השתא א' אומר בפ"נ כו' מה ענין זה לזה דבא' אומר בפ"נ שייך לפסול טפי כיון שזה אינו אומר בפ"נ אתי לאחלופי משא"כ הכא שאומר בפ"נ כולו ובפנ"ח חציו ה"א דכשר דעדיף מכתב סופר ועד ולאחלופי לא שייך כיון שאומר בפ"נ ובשלמא לפמ"ש לעיל דלא דמי כלל לכתב סופר ועד אלא הא דהוי רבותא היינו משום דס"ד דחשיב כמו עד א' בכתב וע"א בע"פ א"כ י"ל שפיר דמבבא דא' אומר בפ"נ נמי שמעינן דאין להכשיר בכך דאלת"ה אמאי פסול שם אפילו כשהגט יוצא מתחת עד הכתיבה ותיפוק ליה דזה שאמר בפנ"ח הו"ל כמו עד א' בכתב כיון שהוא יודע שהגט כשר שנחתם בשני עדים ועד הכתיבה שהוא השליח מעיד על המסירה שמסרו הבעל לידו אם כן אפילו בלא בפ"נ הו"ל לאכשורי דהא מדינא לא בעינן ע"ח כלל וסגי בע"מ אלא שאנו חוששין שהבעל יטעון שהוא מזוייף לגמרי וממילא שלא נמסר לידי השליח וא"כ השליח והעד מצטרפין להכחיש את הבעל שאינו מזוייף אע"כ מוכח מהכא דלא שייך להכשיר גט בע"א בכתב וע"א בע"פ וממילא דכ"ש דפסול בפנ"ח חציו משא"כ לפירוש התוספות דלא נחתו להכי אלא משום כתב סופר ועד הדרא קושיא לדוכתא דהא בבבא דא' אומר לא שייך בכה"ג כיון שאין הגט יוצא מתחת יד שניהם אם כן ממה נפשך לא הוי בכלל כתב סופר ועד דזה שאינו שליח לא הוי אלא כע"א בעלמא דלא מהימן מה שא"כ בפנ"ח חציו השליח אומר על כתיבת הסופר ועד ויש ליישב דמה שכתבו התוספות לעיל דיש סברא לומר דעדיף מכתב סופר ועד לאו שהתנא צריך לאורויי דלא אמרינן להאי סברא דבלא"ה מילתא

דפשיטא היא דלא דמי אפילו לכתב סופר ועד כמו שכתבתי באריכות אלא דעיקר כוונת התוספות למאי דמסקינן לא זו אף זו קתני ולא איכפת לן במשנה שאינה צריכה אלא לענין סדר לשון המשנה בענין דשייך לא זו אף זו כתבו שפיר דבבא דבפנ"ח חציו הוי טפי רבותא קצת מבפ"נ חציו כיון דאיכא שום סברא לומר דעדיף מכתב סופר ועד משא"כ בשמעתין דעיקר הקושיא דמשנה שאינה צריכה היא כולה בבא דרישא מקשה שפיר דאתיא במכ"ש מבבא דסיפא דלא משמע לתלמודא שיטעה שום אדם לומר באמת דעדיף מכתב סופר ועד כן נראה לי ליישב בדוחק ודו"ק:

שם אלא או כדרבא או כדרב אשי. פירוש דלמאי דס"ל לרבא שאינו חושש לקושיא דרב אשי א"כ אדרבא מילתא דרבא מסתבר יותר לאיסורא מדרב אשי אבל יש לדקדק דהאיך אפשר לומר דמתניתין היינו כדרבא דהא לשיטת רש"י ז"ל ידעתי מהני כמו בפני וא"כ כיון דקתני בפנ"ח חציו א"א לאוקמי כדרבא דהא מילתא דרבא מיקרי בפנ"ח כולו דהיינו ידעתי אלא דפסול משום שמצטרף עמו עוד אחר ואם כן אין זה בלשון המשנה וכן מצאתי שהקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו ועיין בבעל המאור שהביא גירסא אחרת בזה:

שם ה"נ לא זו אף זו קתני. עיין בפירש"י ואכתי איכא למידק דהו"ל לתנא דמתניתין למיתני רבותא טפי דאפילו בכה"ג דרב חסדא פסול ויש ליישב דעכשיו סובר הש"ס דאפילו בהא מילתא גופא לא משמע ליה לר"ח דאיכא רבותא בהא ומילתא דפשיטא היא דפסול משום דבעינן כולו בקיום הגט או כולו כו' כמו דפשיטא ליה לתנא כל הנך בבי דרישא ולא איצטריך ליה למיתני אלא דאיכפל ותני כל הני בבי דלא צריכי משום בבא דסיפא לחוד דאחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפנ"ח דבהא איכא רבותא דסד"א דכולה בתקנת חכמים קמ"ל דאפ"ה פסול כן נ"ל:

תוספות בד"ה גידוד חמשה פי' בקונטרס כו' והקיפוהו מחיצה כו' וקשה לר"ת כו' עד סוף הדיבור. נראה שכתבו כן לפי גרסתם בלשון רש"י ז"ל והקיפוהו מחיצה משמע דהקיפו את החריץ ע"י מחיצות מלמעלה לעשות תוך החריץ רשות היחיד מש"ה קשיא להו משא"כ לפי גירסת הספרים שלפנינו מצאתי בכולם שלא כתב רש"י ז"ל והקיפוהו אלא והקיפו א"כ יש לנו לומר דלאו אתוך החריץ קאי שיהא רה"י אלא האי להיות בתוכו דקאמר היינו תוך המקום המוקף מארבע רוחותיו ע"י חריץ מסביב חמשה ועל גביהן מחיצות חמשה מסביב וקאמר ר"ח דהמקום המוקף לא הוי רה"י אבל מתוך החריץ לא איירי שאין החריץ מוקף ותדע דהא בתחלת דבריו כתב לענין שבת דבעינן מחיצה גבוה' עשרה או עמוק עשרה ומדנקט מחיצה גבוה' עשרה דלאו אמקום המחיצה קאי אלא לעשות תוך המחיצות רה"י ה"ה לענין חריץ איירי בהאי גוונא גופא והא דלא

נקט למילתא בכה"ג בתל גבוה חמשה ומחיצה חמשה על גביו י"ל דמשמע ליה לרש"י ז"ל דבכה"ג הוי ודאי רה"י מטעם שהקשו התוספות דאי בעי מנח עלה מידי או משום דבכה"ג כיון דבני רה"ר רואין פני עשרה והו"ל לדידהו מחיצה גמורה חשיב שפיר רה"י כמו שנסתפקו התוספות בזה בפ' כל גגות וכמו שאבאר מש"ה הוצרך לפ' דאיירי לענין חריץ המוקף מקום הבקעה או רה"ר מארבע רוחותיו והעמידו מחיצות חמשה על גב החריץ וקאמר רב חסדא דהמקום המוקף לא הוי רה"י ובכה"ג לא שייך לומר דמנח מידי עלה דסוף סוף אין כאן פני עשרה בגובה השטח כן נ"ל לפי הפירוש שכתבתי ע"פ הגירסא שלפנינו. אמנם אף למאי דסברי התוספות בכוונת רש"י ז"ל דאתוך החריץ קאי אפ"ה נלע"ד הקלושה שאין בזה קושיא לשיטת רש"י ז"ל אם נפרש דרב חסדא פליג אהא דא"ר יוחנן בפ' הזורק ובפ"ב דעירובין דבור וחולייתו מצטרפין לי' ורב חסדא ס"ל דאין מצטרפין ואי משום דבפ' הזורק קאמרי' דמתני' דחולית הבור והסלע מסייעא לר' יוחנן הלא כתבו התוס' בעצמם שם דאדרבא פשטא דמתני' משמע לכאורה דבחוליא גופיה בעינן עשרה ומחמת כן כתבו דהיינו לענין מקום החוליא גופא איירי מתני' דודאי בעינן י' ועיקר סייעתא דמתני' אינו אלא דמצטרף לרוחב ארבעה ע"ש בתוספות נמצא דלפ"ז מיהא אדרבא לרב חסדא אתיא מתני' טפי שפיר דהיא גופא קמ"ל דבור וחולייתו אין מצטרפין כפשטא דמתניתין דבחוליא גופא בעינן עשרה ולא משמע ליה לר"ח לפרש דעשרה דנקט מתני' היינו משום החוליא גופא שנשתנה דינה מדין הבור ואיהו לא ס"ל לחלק כמו שאפרש בסמוך. נמצא דלפ"ז לא תיקשי נמי לר"ח מברייתא דמייתי בפ' הזורק לסייע לר' יוחנן דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה דר"ח לא ס"ל כהאי ברייתא כיון דלדידיה פשטא דמתניתין משמע להדיא דבחוליא גופא בעינן עשרה וא"כ ליתא לברייתא מקמי מתניתין או שנאמר דברייתא דחקה ומוקי נפשה דהא דקאמר מצטרפין היינו להחמיר שלא לטלטל מתוך הבור לכרמלית אחר דלהחמיר עשאוהו כרה"י אבל להקל לטלטל לתוך הבור בארבע וכן לחייב חטאת הזורק מרה"ר לתוכה בהא קאמר ר"ח דאין מצטרפין והיינו כדמתניתין. והא דקשיא להו לתוספות מהא דאמרינן בפרק כל גגות מודה ר"ח בתחתונה הואיל ורואה פני עשרה כו'. לענ"ד דברי התוס' צריכין עיון דבשלמא התם דאיירי בכותל שבין שתי חצרות אתי שפיר דלתחתונה הו"ל מחיצה גמורה ולבני עליונה דיינינן לה כפתח כיון שאין גבוה עשרה וכה"ג מצינו טובא בשני חצירות דלגבי דהאי מחיצה ולגבי דהאי פתחא כגון בחצר קטנה שנפרצה לגדולה וכהנה הרבה משא"כ לענין רה"י ור"ה לא שייך לומר כן הגע בעצמך באותו ענין ממש דשתי חצרות אם אירע הדבר כיוצא בו ברה"ר היינו ממש תל חמשה ומחיצה חמשה

והרי כתבו התוספות להדיא בפ' כל גגות שצריך עיון אם ראוי לומר דלבני ר"ה מיקרי רה"י והזורק לתוכו חייב ולבני רה"י ליהוי ככרמלית והזורק מתוכה לרה"ר פטור וא"כ יש לומר דלרש"י פשיטא ליה אליבא דרב חסדא דכה"ג לא מיקרי רה"י כלל דלא מצינו רה"י לחצאין ובהדיא אמרינן בפ"ק דשבת ד' רשויות לשבת רה"ר ורה"י כו' המכניס והמוציא מזו לזו חייב אלמא דלא מצאנו מקום לחייב בו המכניס ולפטור המוציא דהא כולהו חילוק רשויות התם קתני. והנראה בזה דהתוספות לשיטתייהו דסברי דמקום החוליא עצמו לא שייך כלל בתר בור אלא מקום בפני עצמו הוא ונידון לפי גובהו ורוחבו כמו שכתבו להדיא שם דלענין הזורק ע"ג החוליא ממש בעינן י' גובה לבד הבור וא"כ לא שייך הא מילתא הכא כיון שלענין עומק הבור לחוד איירינן הוי שפיר רה"י אף לבני רה"ר דלענין עומק לא שייך רואה פני עשרה אלא מי שעומד על שפת הבור וה"נ כיון שמקום החוליא לא שייך להבור א"כ העומד אצל החוליא רואה פני עשרה והו"ל רה"י גמור אלא דגם בזה צריך לי עיון דהא התם מסקינן לענין כותל המוקף לכרמלית ועשאו רה"י הוי מקום הכותל נמי רה"י מק"ו דאחרים עושה מחיצה לעצמו לכ"ש וא"כ אי ס"ד דמקום החוליא לא מיקרי רה"י אם אינה גבוה' עשרה היאך מצטרפא לעשות הבור רה"י האיכא ק"ו לעצמה אינה עושה מחיצה לאחרים לכ"ש ואע"ג דבעל האיבעיא דכותל המוקף לכרמלית משמע דלא חשיב ליה לעשות הכותל לענין רה"י אלא בגבוה עשרה ואין רחבה ארבעה ומשום דכמאן דמליא דמי מ"מ מאן דפשיט האיבעיא משמע משום דאיכא ק"ו וא"כ ה"ה לענין הגובה י"ל כן. נמצא דלפ"ז נראה דאפשר דמ"ד בור וחולייתו מצטרפין היינו דהבור וגם החוליא נעשין רה"י גמור והזורק ע"ג החוליא מרה"ר אע"פ שאין החוליא גבוה' עשרה אלא בהצטרפות עומק הבור אפ"ה חייב וכן נראה להדיא מלשון הרשב"א ז"ל הביאו הרב המגיד בהל' שבת והב"י בטוא"ח סי' שע"ד. ונראה דהיינו מה"ט דכתיבנא כיון דלאחרים עושין מחיצה כו' ורב חסדא סובר להיפך כיון דמקום החוליא ודאי לא נעשית רה"י הבור נמי לא מיקרי רה"י ואין מצטרפין כמו בתל חמשה ומחיצה חמשה דמספקא להו לתוס' גופייהו והיינו דקתני במתניתין דפרק הזורק דבחוליא גופא בעינן עשרה ופחות מי' פטור ואי ס"ד דהבור נעשה רה"י א"כ מקום החוליא נמי איכא ק"ו לאחרים עושה מחיצה אע"כ שאין מצטרפין כלל ולרש"י ז"ל אליבא דר"ח מצינן למימר דפשיטא ליה ולא דמי כלל להא דאמרינן בעירובין מודה ר"ח בתחתונה וכדפרישית ויש לדקדק עוד בזה לדינא לענין שבת ואין כאן מקומו להאריך יותר ודוק היטב:

דף טז.

גמרא והתנן הניצוק והקטפרס כו' ופרש"י בד"ה חיבור לטומאה ולטהרה וקס"ד דה"ה דחשיב כמאן דעביד בהדי הדדי עכ"ל. וקשה מה עלה על דעת המקשן לדמות ולומר כיון דהוי חיבור נאמר דהוי כמאן דעביד בהדי הדדי לפשוט לענין נטילת ידים ואם נאמר דדמיון גמור הוא א"כ במאי דחי הש"ס וקאמר ר' יהודא היא דסוף סוף איפשוט האיבעיא דהו"ל פלוגתא דרבי יהודה ורבנן אע"כ כפירש"י בד"ה לענין מקוואות דלא דמי לנטילת ידים משום דהתם לאו משום חיבור בעינן לה א"כ לפ"ז עיקר התירוץ חסר מן הספר דמעיקרא הו"ל למידחי דלא דמי כלל כיון דמעיקרא נמי הוי ידע דאיירי לענין מקוואות ומשום חיבור והנלע"ד בזה דמעיקרא הוי ס"ד דהאי חיבור איירי לענין עירוב מקוואות לעשות שני מקוואות כא' לצרפן לשיעור מקוה והמקשה פשיטא ליה דלענין עירוב מקוואות בשיעור תליא מילתא כדמצינו עירוב מקוואות כשפופרת הנוד וכקליפת השום וא"כ נהי שיש לחלק בכמה גווני כמו שיבואר מ"מ חזינן מיהא דטופח ע"מ להטפיח הוי שיעור חשוב והיינו משום דחזינן כאילו המים בעין ובשפע וא"כ ממילא דה"ה לענין נטילת ידים חזינן להו כאילו הם בעין ושופכן עכשיו דתו לא מיקרי נטילה לחצאין כיון דטופח להטפיח הוי שיעור חשוב מיקרי תחלת נטילה שבא משירי טהרה. וע"ז דחי הש"ס דלא איירי כלל לענין עירוב מקוואות לעשות שני מקוואות א' אלא לענין להשלים למי מקוה מאותן מים גופייהו שבאו ממי מקוה כגון דומיא דאדם שטבל דחשבינן לאותן המים כאילו הם עדיין מחוברים למי המקוה כמו שהיו מקודם והיינו כיון שהאדם עודנו במים ומחובר למי המקוה ואי משום שאינו בשטח השוה לגבי המים אפ"ה אמרינן גוד אחית והו"ל כאילו כל האדם תוך המים דמודו כ"ע דמצטרפים המים וה"נ דכוותה וכיוצא בזו מצינו לטובל בפרסות רגלי החמור אם מחוברין למי המקוה הו"ל כמקוה סמוך למקוה וא"כ אין זה ענין כלל לנ"י דלאו משום שיעור חשוב אתינן עלה כן נ"ל. ועפ"ז יתיישבו כמה קושיות התוס' עיין עליו בסמוך ועיין במה שאכתוב בסוף דברי התוספות ותמצא נחת:

תוספות בד"ה הנצוק כו' פירש בקונטרס כו' והקשה ר"ת דע"כ לא נחלקו כו' עכ"ל. לכאורה נראה דעכשיו בקושיא זו לא שמיע לר"ת התוספתא דמייתי ראיה בסוף הדיבור דחכמים פליגי וסברי דאפילו בתחתונה אין טובלין וכ"ש בעליונה וא"כ משמע להדיא דרבנן לית להו אפילו גוד אחית ולא מקשה ר"ת מידי וליכא למימר דשמיעא ליה ואפ"ה מקשה משום דמוקמינן מתניתין דניצוק וקטפרס אליבא דר' יהודה הא ליתא דעכשיו עדיין לא נחית לזה אלא בקושיא השניה מקשה ר"ת מכח זו הסברא דהך דניצוק רבי

יהודה וכן משמע להדיא ג"כ מלשון הרב רבינו שמשון משנזא בפי' המשניות דטהרות ע"ש אלא דגם זה דוחק לומר דר"ת לא שמיע ליה האי תוספתא ועוד דמ"מ ר"ת גופא דמייתי התוספתא לקמן אמאי לא שני הכי. והנלע"ד בזה דרבנן גופא דסברי אין טובלין אלא באמצעית לאו משום דלא ס"ל גוד אחית בשום דוכתא אלא שאני הכא דחרדלית של גשמים העוברת ביניהם לא חשיבי לצרף ע"י גוד אחית וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ח מהלכות מקוואות אההיא דחרדלית ויהיב טעמא שאין המים הנזחלים מערבין אא"כ עמדו והנה כל מפרשי דבריו נדחקו בזה דמה צורך בזה הטעם דהא בגמרא דחגיגה משמע להדיא דבגוד אחית וגוד אסיק אתינן עלה והרמב"ם ז"ל פסק דלא אמרינן גוד אחית כרבנן דתוספתא וכרבנן דפליגי אדרבי יהודה בשמעתין בירדו שנים וטבלו. אמנם לענ"ד דברי הרמב"ם ז"ל מבוארין היטב דנראה ברור דכל היכא דאמרינן גוד אחית או אסיק כגון לענין שבת ולענין טומאה היינו לאלומי מילתא טפי ממאי דאמרי' בשטח שוה כגון לענין שבת וסוכה דאמרינן גוד אסיק מחיצת הבית או העמוד עד לרקיע וכן להיפך לענין חבוט רמי אע"ג דמופלג טובא ובשטח השוה לא מצינן כה"ג אלא בהרחק ג' טפחים אמרינן לבוד ולא יותר ודוקא באמצע ולא מן הצד היכא שהאויר העולם מבטלו כנודע נמצינו למידין דעכ"פ לא גרע בשום דוכתא גוד אחית או אסיק מאילו היה בשטח השוה והיינו דקשיא ליה להרמב"ם ז"ל נהי דלא אמרינן גוד אחית או אסיק אפ"ה אמאי לא מכשרינן בההיא דחרדלית כל המקוואות דאטו מי גרע משטח השוה דאמרינן עירוב מקוואות כשפופרת הנוד וכקליפת השום ומסתמא החרדלית הוי טפי טובא ואפ"ה לא מצטרף וע"ז הוצרך ליתן טעם דודאי גרע הכא כיון שאין המים הנזחלין מערבין אא"כ עמדו ונראה שיצא לו כן מההיא מתניתין גופא דקתני הניצוק והקטפרס אינן חיבור והאשבורן חיבור לטומאה ולטהרה אף שבפי' המשניות פירש הרמב"ם ז"ל לענין השקה היינו משום דמתניתין דטהרות איירי בהשקה אבל מ"מ פשטא דלישנא משמע דכללא כייל דאין חיבור לטומאה ולטהרה בשום ענין אלא באשבורן זהו הנ"ל ברור בכוונת הרמב"ם ז"ל. וממילא רווחא מילתא דר"ת דלא משמע ליה דפליגי רבנן אר' יהודא בתוספתא אלא בחרדלי' של גשמים דוקא אבל בלא"ה מודו ליה דאמרינן גוד אסיק דאלת"ה אמאי נקט חרדלית ליתני בערוב מקוואות סתמא כשהוא דרך עליה או דרך ירידה דהיינו קטפרס אע"כ דווקא בחרדלית פליגי והיינו דמקשו מדר' יהודא דרך כ"ש דאפילו בחרדלית סובר גוד אסיק וכיון דר"מ ור"י תרווייהו סברי להדיא דאמרינן גוד אחית במקוואות ורבנן נמי לא פליגי אלא בחרדלית א"כ קשיא מתניתין דקטפרס ואף דהתוס' ודאי לא נחתו לזו הסברא שכתבתי בשם הרמב"ם ז"ל דלסברתו נראה דלעולם

לא מצינן לומר קטפרס וגוד אחית דכולהו מיקרי דרך זחילתן ואין עירוב מקוואות אלא באשבורן לרבנן דתוספתא וא"כ אכתי מצינן לאוקמי מתני' כרבנן דתוספתא. אלא די"ל דנהי דהתוספות סברי דעירוב מקוואות אפילו שלא באשבורן אפ"ה משמע להו דרבנן לא פליגי אלא בחרדלית והיינו מטעם אחר דכיון שאין החרדלי' ממי המקוה עצמו לא הוי עירוב מקוואות בהכי משא"כ בעירוב גוף המקוואות ע"י גוד אחית אפילו רבנן מודו דאלת"ה אמאי נקיט חרדלית וכמו שכתבתי נ"ל ברור מלשון ר"י בעל התוספות לקמן בסוף הדיבור ואפרשנו במקומו. אח"ז יגעתי ומצאתי דהבית יוסף בהלכות מעין ומקוה הביא לשון המרדכי שכתב בשם תוספות גיטין דהא דתנן הניצוק והקטפרס אינן חיבור פיר"ת דהיינו דוקא מי גשמים דעתידין לפסוק כו' עכ"ל ואף שבלשון התוספות שלפנינו אין רמז בזה זכינו מיהא שיש לחלק ולומר דהיינו טעמא דרבנן דפליגי דוקא בחרדלית אלא דלפי לשון המרדכי קשיא דר"ת דידיה אדידיה דא"כ מאי מקשה הכא אלא דר"ת כתב שם להלכה אבל מ"מ לא ניחא ליה לאוקמי סתמא דמתניתין במי גשמים ועוד דבלא"ה אתי שפיר דשם כתב לפי מסקנתו כאן דהאי דניצוק אתיא כר' יהודה ובזה כתב שפיר דר' יהודה גופא לא קאמר אלא במקוה שלם ולא במקוה חסר כדמסיק ר"ת כאן ועל זה כתב שם דהיינו דווקא במי גשמים אבל במי נהר אפילו במקוה חסר מהני קטפרס כן נראה לי ודו"ק היטב. ואל יבהל אדם להשיבני דבר א"כ איפוא דלפמ"ש דהתוספות בקושיא זו לא נחתו עדיין להקשות מדר' יהודה אדר"י אלא אליבא דכ"ע א"כ למה להו לאתויי הכא מברייתא דסוגיא דחגיגה וטפי הו"ל לאתויי מסתם משנה דמקוואות בפ' ו' משנה ח' דאיתא להדיא מטהרין את המקוואות העליון מן התחתון והתחתון מן העליון כיצד מביא סילון של אבר כו' וא"כ שמעינן להדיא דמיתכשר ע"י קטפרס ואמרינן גוד אחית וגוד אסיק וכן במשנה ב' בפ"ג דמקוואות כיצד הבור שבחצר כו' עד שיעמיד בחצר מ' סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים אלמא דאפילו גוד אסיק אמרינן וקשיא סתמא אסתמא דניצוק וקטפרס. אלא דלענ"ד לק"מ דהתם לענין פסול שאובין איירי דכיון דפסול שאובין מדרבנן הקילו בו בכמה דוכתי כמו שהקילו ג"כ דבהשקה כחוט השערה סגי ולא בעינן כשפופרת הנוד וכקליפת השום והקילו ג"כ דבמה שהושקו בפעם א' אף כרגע ואח"ז בטלה השקתן אפ"ה טובלין במקוה שהיה שאובין מתחלתן וקולא זו לא מצינו בטהרת המקוה החסר מן השלם והיינו כדאמרינן בכמה דוכתי להדיא שאני שאיבה דרבנן ומש"ה הקילו נמי לענין קטפרס ואמרינן אפילו גוד אסיק משא"כ לענין מקוה חסר אתי שפיר דקתני במתני' דקטפרס אינו חיבור דע"כ לא איירי מפסול שאובין מדקתני משקה טופח אינו חיבור ואילו בשאובין אפי' בחוט השערה סגי שהוא פחות

מטופח אע"כ דלא איירי בשאובין משא"כ הנך משניות דמקואות איירי להדיא בשאובין כן נ"ל נכון וברור ואני תמה מאוד על התוספות י"ט בפ"ג מהלכות מקוואות שהקשה סתמא דמשניות אהדדי ולא הרגיש בזה וגם לשון הכסף משנה בזה צ"ע ואין להאריך יותר ודו"ק:

בא"ד והכא משמע דאינו חיבור כלל עכ"ל. מה שכתב מהרש"א ז"ל דמפירש"י משמע שכתב גבי טומאה דאין העליונים טמאין משמע דומיא דהכא כו' עכ"ל. ע"ש ודבריו אין מובנין לי דלענין טומאה ודאי א"א לפרש בענין אחר דאי כשהעליונים טמאים פשיטא דנטמאו ג"כ התחתונים כיון שהעליונים הטמאים עצמם זוחלין ומתערבין בתחתונים אבל לענין מקואות מסתמא איירי בכל ענין דאינו חיבור כן נ"ל:

בא"ד עוד הקשה דהכא קאמר דקטפרס כו' ובסמוך קאמר ר' יהודא כו' עכ"ל. לפי מה שכתבתי בלשון הגמרא בפירש"י ז"ל אין מקום לקושיא זו דהא דקאמר ר' יהודה אם היו רגליו של ראשון נוגעים כו' היינו משום שאין אנו צריכין אלא לצרף אותן המים שע"ג האדם למי המקוה ובהא לחודא סובר דהוי חיבור לענין צירוף משא"כ מתניתין דניצוק וקטפרס דאיירי לענין חיבור לערב המקוואות ולעשות שתי מקוואות א' להשלים השיעור בהא מצינן למימר דקטפרס לא הוי חיבור ולכאורה היה נראה לפרש תירוצו של רבינו תם על זו הכוונה דהיינו דקאמר כיון שסופן לירד כו' אלא דאם כן לא מקשה מידי בקושיא השלישי דהכא משמע דטופח להטפיח חיבור ובמקוואות משמע דבעינן כשפופרת הנוד ומאי קושיא דלמא לענין צירוף אותן המים לבדן סגי בטופח להטפיח משא"כ לערב המקוואות ולעשותן א' לגמרי בעינן כשפופרת הנוד אע"כ דהתוס' לא נחתו לזו הסברא ולדעתי צריך עיון גדול הא דלא משמע להו לחלק בכך ויש ליישב בדוחק דלמאי דמשמע להו עכשיו דמתניתין דנצוק ר' יהודה היא וקתני משקה טופח אינו חיבור ומשמע להו דטופח ע"מ להטפיח הוי חיבור וא"כ ע"כ היינו צירוף לחוד ואפ"ה קתני דקטפרס אינו חיבור משמע דלא שני בין צירוף ובין עירוב מקוואות כנ"ל לדעתם ועדיין צריך עיון. תו איכא למידק מאי קשיא להו דר"י אדר"י דהא בחגיגה לחד לישנא אמרינן דלא פליגי ר' יהודה ורבנן אלא במעלות דרבנן אבל מטומאה לטהרה ר"י נמי מודה דשני טמא א"כ בה"ג גופא מצינן למימר דהא דקתני קטפרס אינו חיבור היינו מטומאה לטהרה ובעל האיבעיא דהכא אפשר דסובר כי האי לישנא דהתם ומש"ה לא מצי למיפשט האיבעיא לענין טופח ע"מ להטפיח בנטילת ידים משום דאיכא למידחי דברייתא דטופח ע"מ להטפיח חיבור כר' יהודה אבל לאידך לישנא דקאמר התם מטומאה לטהרה פליגי אפילו בדאורייתא לדידיה ההיא דניצוק וקטפרס לא מוקי

לה כר' יהודא אלא לענין נטילת ידים ולפשוט האיבעיא. והנלע"ד בזה דהא דמפלגינן בחגיגה בין מעלות דרבנן ובין מטומאה לטהרה היינו דוקא לענין מים שע"ג האדם לחוד דלא שייך לצרף מסברא במה שרגליו נוגעין במים אלא לענין מעלות דרבנן וכן נראה מלשון רש"י ז"ל בחגיגה ע"ש אבל בשאר דוכתי לא שייך לחלק בין דיני גוד אסיק בין מעלות דרבנן או טומאה דאורייתא דגוד אסיק ואחית הילכתא גמירי להו היכא דשייכי ומוכח כן מסיפא דמתני' גופא דבהא דפליגי ר"י ורבנן לענין רגליו נוגעים במים קתני סיפא הטביל בו את הסיגוס והעלהו ומקצתו נוגע במים טהור והיינו שמצרפין מים הבלועים בסיגוס למי המקוה וא"כ משמע להדיא דלא פליגי אלא באדם וכ"כ הריב"ש ז"ל בתשובה וכן מוכח לדעתי מסוגיא דחגיגה דמקשה שם דר' יודא אדר"י מהא דקאמר עליונה טהורה ומאי קושיא דלמא הא במעלות דרבנן הא בדאורייתא אע"כ דכל הא מילתא לא שייך אלא במים שע"ג האדם ולפ"ז י"ל דהא דקאמר הכא בשמעתין ור' יהודה היא לאו דרבנן לית להו אלא משום דלא מצינן שום תנא דאיירי בטופח ע"מ להטפיח אלא ר' יהודה לחוד כיון דלדידיה מצרפין מים שע"ג האדם ומסתמא לא שייך בהנהו מיא שיעורא דשפופרת הנוד אלא טופח ע"מ להטפיח ורבנן נמי לא פליגי אלא באדם דוקא. ובזה נתיישב שאין אנו צריכין לומר כמו שכתב מהרש"א ז"ל לקמן בדברי התוספות דמה שכתבו והאי דניצוק לפי מאי דמסיק כו' מצי אתיא כרבנן כו' ע"כ הוא מהגליון ואין שם מקומו אלא לתרץ קושית ר"ת דכאן ולמאי דפרישית א"ש טפי דכאן לא שייך לתרץ כן כיון דלא מצינן דפליגי ר' יהודה ורבנן אלא באדם לחוד ואפושי פלוגתא לא מפשינן ומה שכתב ר"ת בלשון קושייתו והך דניצוק רבי יהודה היינו לאלומי הקושיא וא"כ לא שייך לתרץ דמיתוקמא כרבנן אבל לקמן שכתבו התוס' דעיקר פלוגתייהו דר"י ורבנן בשיעור דטופח ע"מ להטפיח כתבו שפיר דלפ"ז מצינן למימר דההיא דניצוק כרבנן כנ"ל נכון ודוק היטב:

בא"ד ואין נראה לר"י כו' א"כ אין רוחב המים כשפופרת כו' עכ"ל. והיינו כמ"ש מהרש"א ז"ל בשם הר"ש דעד חצי העיגול לא מצינו רוחב ב' אצבעות ע"ש ואע"ג דמצינן למימר דהא דבעינן רוחב ב' אצבעות היינו כשאינו אלא ברום כקליפת השום אבל הכא איכא טפי ולא בעינן רוחב ב' אצבעות דמ"מ אכתי לא ידעינן שיעורא ולא בא התנא לסתום אלא לפרש כן נ"ל בכוונתו:

בא"ד ונראה דהיינו דוקא לר' יהודה סגי בטופח להטפיח כו' עכ"ל. אע"ג דר' יהודה גופא אמר חילוף הדברים י"ל דהיינו לענין דלערב מצטרפין אף בלא שיעור כלל ולשתי

אין מצטרף עד שיהא כשיעור מיהו לאו אשעור דידהו קאי אלא אשיעורא דידיה היינו טופח להטפיח כן נראה לי ודו"ק:

בא"ד ועוד אור"י דאפילו ר' יהודה לית ליה טופח להטפיח כו' אלא מכח גוד אחית כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמשמע לפ"ז דלפירוש ר"י גוד אחית עדיף משטח השוה אליבא דר' יהודה וא"כ אמאי ס"ל לרבנן דתוס' בג' גממיות וחרדלית דאין טובלין לא בעליונה ולא בתחתונה אע"ג דמסתמא איכא בחרדלית יותר מטופח להטפיח ומשפופרת הנוד ואפ"ה לא מצטרפי לעירוב מקוואות אלמא דגוד אחית גריעא משטח השוה לרבנן היאך פליגי בסברות הפוכות לגמרי וכה"ג מדייקו התוספות בכמה דוכתי. מיהו למאי דפרישית לעיל א"ש דרבנן לא פליגי בטעם גוד אחית אלא בחרדלית דוקא והיינו בחד מהנך טעמי שכתבתי לגריעותא דחרדלית ע"ש וזה ראיה ברורה לדברי ודו"ק:

בא"ד אי נמי קמ"ל דלא גזרינן אמצעית אטו אחריני עכ"ל. ויש לדקדק דודאי מה שכתבו מעיקרא דנקיט באמצעית לרבותא דאפ"ה עליונה ותחתונה אסורין הוא תירוץ מספיק יותר אלא דנראה דלמאי דמשמע להו עכשיו דאין חילוק בין שלם לחסר לענין עירוב מקואות א"כ ע"כ שאין שום סברא לחלק כלל אפילו דרך הוה אמינא ולומר דאיכא רבותא דאל"כ תיקשי היא גופא מנ"ל דלרבותא קתני דלמא דוקא קתני ארבעים אע"כ דדבר פשוט הוא שאין לחלק א"כ ליכא רבותא לכך הוצרכו לפרש תירוץ אחר ודו"ק. ועוד יש לדקדק בסוגיא זו ובלשונות הפוסקים ואין כאן מקומו להאריך יותר אך שאילה אחת קטנה יש לי לשאול וגדולה היא אלי ולולא דמסתפינא מרבוותא רבותינו בעלי התוספות שקטנם עבה ממתני הייתי אומר שבחנם הרעישו העולם בדבריהם בזה הדיבור דהא מצינן למימר דנהי דפשיטא להו דלא שייך למימר טופח להטפיח וכשפופרת ברום כקליפת השום חדא שיעורא הוא ומשום דמשמע דבעינן כשפופרת וכשום מממשות המים צלולין אפילו הכי יש ליישב שפיר ולומר דודאי לכתחלה בעינן עירוב מקוואות כשפופרת ברום קליפת השום מים צלולין אלא כיון שכבר נתערבו אחר כך נתנגבו ועדיין משקה טופח להטפיח עדיין כאילו הן מעורבין כשיעור וטובלין בהם משא"כ אם ליכא טופח להטפיח חזרו לאיסורן ולא תטעה במה שכתב הטור י"ד סי' ר"א דלאחר שנתערבו כרגע לעולם הם בהכשירן ויש בזה מקום לטעות דאמקוה חסר נמי קאי אבל הא ליתא דאמקוה שלם של שאובין לחוד קאי דמהני עירוב מקוואות כרגע שיעמדו בהכשירן לעולם אבל לא בחסר וכ"כ הב"ח בשם מהרש"ל והט"ז והש"ך ע"ש בשם תשובת הרא"ש ודברים ברורים הם. מיהו מצינן למימר דלאחר שנתערבו כשיעור

ונשאר טופח להטפיח עדיין בהכשירן אף בחסר ובזה נתיישבו כל קושיות התוס' ובהכי סלקא שמעתא דידן כהוגן דהמקשה סבר דטופח להטפיח מהני לעירוב המקוואות דחזינן כאילו השיעור שלם כשפופרת וא"כ ה"ה לענין נט"י דטופח להטפיח הבא משיעור נטילה הו"ל כתחלת נטילה ודחי התרצן דהתם נמי לענין עירוב מקוואות לא מהני טופח אלא לצרף אותן המים לחוד וכדכתיבנא בלשון הגמרא כן נלע"ד ברור ותוס' שלא פירשו כן צ"ע היאך מתיישבא סוגית המקשן והתרצן בשמעתין במאי קמפלגי ועיקר התירוץ חסר מן הספר כמו שכתבתי בל' הגמרא ודוק היטב כנ"ל נכון בעזה"י:

בד"ה אבל גט יוצא מה שפירש בקונטרס כו' לאו דוקא כו' ואם האחד שליח כו' עכ"ל. אף דלכאורה נראה שכתבו כן אליבא דרש"י ז"ל אלא דודאי א"א לומר דרש"י ז"ל סובר כן דאם אומר השני שבפניו מסר לשליח חשיב כמו שניהם שלוחים דא"כ היאך כתב רש"י ז"ל בסמוך ואי קשיא כיון דסוף סוף שנים הן מה לי שניהם שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו ואי ס"ד דכה"ג שראה השני שנמסר בפניו הו"ל כשניהם שלוחים א"כ ע"כ הא דאמרינן אבל גט יוצא מתחת א' מהם פסול היינו שלא ראה אפילו המסירה ולפ"ז אמאי פסיקא ליה לרש"י ז"ל דאף בזה עדים מצויין לקיימו ותיפוק ליה שא' מהם מעיד אכתיבה לחוד ולא ראה החתימה והשני לא ראה המסירה א"כ אין כאן שני עדים לקיימו ול"ל דאפי' בכה"ג כיון שא' מעיד שראה החתימה משני עדים ה"ל כאילו ראה המסירה כמו שאנו דנין בכל גט שחתומין שני עדים שבודאי מיד הבעל בא ליד השליח או האשה וכמ"ש בזה כמה פעמים וכן כתבתי לעיל במשנה דאפלו בדיני ממונות כתבו הפוסקים דבכה"ג מקרי ע"א בכתב וע"א בע"פ ואם זה שבע"פ נמסר בפניו הוי שטר גמור לגבות ממשעבדי והכא עדיף מיניה טובא דעיקר החששא אינו אלא שיטעון הבעל שלא מסר מעולם מידו ליד השליח ובע"כ צריך שיטעון מזויף וא"כ הרי השליח והעד השני המעיד על החתימה מכחישין אותו שאינו מזויף וכמ"ש לעיל אלא דאף לפ"ז הא מסיק רש"י ז"ל דאפ"ה פסול משום שלא חלקו חכמים וא"כ ה"ה והוא הטעם אם אומר השני שראה המסירה אפ"ה לא חלקו חכמים כיון שהגט מעיקרא לא נעשה כתיקון חכמים שהוצרכו בכל גט על ידי שליח שיהא הכתיבה והחתימה בפניו ולעולם לא מצינן לאכשורי אלא היכא ששניהם שלוחים מעיקרא דבכה"ג לא תיקנו חכמים כלל כיון דודאי מצויין לקיימו שהרי שניהם צריכין לעשות שליחותן ועין מה שאכתוב בזה בסמוך בלשון רש"י ז"ל ולקמן ביישוב לשון הטור אלא ודאי דהתוס' כתבו כן מסברא דנפשייהו דלא משמע להו ליפסול מה"ט שלא נעשה מעיקרא כתיקון לענין בפ"נ ודו"ק:

דף טז:

רש"י בד"ה כשר ואע"ג דלאו כלום קאמרי כו' והרי עדים מצויין לקיימו ואי קשיא כו' עכ"ל. הרשב"א בחידושיו כתב דמשמע מפירש"י ז"ל מדכתב והרי מצויין לקיימו אלמא שיכול הבעל לערער וצריך קיום והקשה עליו דהא בשמעתין משמע דבלא קיום נאמנין דמה אילו יאמרו בפניו גירש' והאריך להקשות בזה וכן כתבו התוס' לעיל בריש מכילתין בד"ה דאתיוהו בי תרי והקשו על פירש"י ז"ל וכן כתבו שם הרא"ש והר"ן ז"ל. ועפ"ז כתב הבית שמואל דמה שכתב הטור ביוצא מתחת יד שנים שאין צ"ל ואם בא הבעל וערער לומר שהוא מזוייף צריך קיום יצא לו כן מלשון רש"י ז"ל ע"ש. ואני בער ולא אדע אשתומם על המראה היאך אפשר לומר כן בלשון רש"י ז"ל שהרי דעת שפתיו ברור מללו במה שכתב ואי קשיא כו' מה לי א' מהם הרי עדים מצויין לקיימו וע"כ אסוגיא דשמעתין קאי דאיירי כשא' אומר בפ"נ וא' אומר בפנ"ח הרי שאין כאן אלא א' על הקיום ומדכתב רש"י ז"ל בזה הרי עדים מצויין לקיימו אלמא דהיינו מהאי טעמא גופא דמסיק התלמוד מה לי אם יאמרו בפנינו גירשה וממילא דעל זו הכוונה גופא נתכוין בריש מכילתין גבי אתיוהו בי תרי במ"ש שם הרי מצוין לקיימו היינו שע"י שליחותן נתקיים ממילא. אלא דלפ"ז יש לדקדק בדבריו שכתב בלשון הרי מצויין לקיימו ולא כתב הרי נתקיים והנלע"ד בפשיטות שעיקר כוונתו בזה דטעם ההכשר באתיוהו בי תרי כשלא אמר בפ"נ היינו כיון דבשעת מסירת הגט לשליח לא חל עליו תקנת חכמים שיהיה בשעת הכתיבה והחתימה כדי שיעיד על הקיום דהא לא שייך הכא כלל טעמא דאין מצויין לקיימו שהרי הן הן עדים בדבר ולא סגי בלא"ה ששניהם יהיו בשעת מסירת הגט להאשה כיון ששניהם שלוחים והיינו דכתב ואי קשיא א"כ מה לי שניהם שלוחים מה לי אחד מהם הרי עדים מצויין לקיימו ופירוש שהיו מצויין בשעת מסירת הגט לשליח ושוב אין צורך לקיום ממילא ליתכשר בלא בפ"נ ע"ז כתב דלא פלוג רבנן בין בא עם חבורת אנשים לבא יחידי כיון שאין זה השני מוכרח להיות בשעת מסירת הגט להאשה וא"כ בכה"ג לא מיקרי מצויין לקיימו ודוקא באתיוהו בי תרי ששניהם שלוחים דמוכח מילתא טובא דמצויין לקיימו ותו דלא שכיחא ולא אחמירו רבנן זה הנלע"ד בכוונתו ולולי דמסתפינא מרבוותא רבותינו הקדושים הרי"ף ובעלי התוס' והרא"ש ז"ל אמינא מילתא חדתא דלדידהו לא ס"ל. ולענ"ד פשוט שרש"י ז"ל סובר דמה"ט גופא לא שייך להכשיר לכתחילה בגט שלא אמר בפ"נ ובפנ"ח ע"י קיום חותמיו והא דתנינן המביא גט ולא אמר בפ"נ אם נתקיים כשר היינו בדיעבד דוקא דהא אוקמינן בפ"ק אליבא דרבה כשניסת דוקא ומדרבה נשמע לרבא דאיירי כשניסת או לפחות מיהא בדיעבד

ולא לכתחילה ודוקא באינו יכול לומר תנינן יתקיים בחותמיו לכתחילה והיינו בפקח ונתחרש דבשעת המסירה לשליח נעשה כתיקון חכמים אבל ביכול אפשר דלא מהני קיום חותמיו לכתחילה כיון דמ"מ לא נעשה הגט כתיקון חכמים וכן משמע לכאורה מהסוגיא דפ"ק דף ה' דמקשה אי הכי יכול נמי אליבא דרבה משמע דלרבא ניחא והיינו כמ"ש ובזה יש ליישב הא דלא קאמר בריש מכילתין דאיכא בינייהו גט שנתקיים בחותמיו משום דלרבא נמי לא מהני אלא בדיעבד כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בריש מכילתין דלרש"י לרבא נמי לכתחילה שיילינן ליה אם נכתב לשמה כמ"ש שם מילתא בטעמא ע"ש א"כ מה"ט גופא לא מהני קיום חותמיו לכתחלה היכא שהשליח היה צריך להיות אצל הכתיבה מעיקרא ומה שיש לדקדק לפ"ז בבבא דסיפא דאחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנ"ח אמאי כשר הא לא נעשה כתיקון חכמים אלא דלק"מ דאי איירי כשיוצא מתחת עידי חתימה הו"ל אתיוהו בי תרי דא"צ לומר כלל משום דודאי מצויין לקיימו ואי איירי כשיוצא מתחת עד הכתיבה לחוד א"כ הרי נעשה הכתיבה כתיקון חכמים והחתימה כ"ש דכשר משום דמי איכא מידי דאילו אמור איהו לחוד כשר ואילו אמרו תרי ליפסל וא"כ היינו כולו בקיום הגט כן נ"ל נכון ועפ"ז היה אפשר ליישב לשון הטור א"ע סוף סי' קמ"ג לולא שהרי"ף והרא"ש והטור ברמזים כתבו להדיא דעל ידי קיום חותמיו כשר לכתחילה וא"צ לומר בפ"נ ודו"ק:

תוספות בד"ה אלמא כו' וא"ת ולרבה נמי דלמא בעלמא כו'. פירוש משום דמשמע להו להתוספות דהאי אלמא דקאמר לאו משום דפשיטא ליה לתלמודא דטעמא משום דמצויין לקיימו הוא דא"כ מאי אלמא דקאמר פשיטא דלמ"ד משום לקיימו אין צריכין ואי לאוכוחי הא גופא דטעמא דר' יוחנן משום לקיימו הכי הול"ל בהדיא אע"כ דאפי' לרבה איירי א"כ מקשו שפיר דאפ"ה לא א"ש הא דקאמר אלמא דלמא בעלמא צריכין והכא משום דחד מינייהו מסהיד שנכתב לשמה בפניו וחד מסהיד אחתימה לשמה וע"ז כתבו ואין לומר דכיון דלא מסהיד אכולה מילתא לא דייק וא"כ לא מהני סהדותא לענין לשמה דבעינן תרי אלא שהאמינו לשליח כבי תרי משום דמעיקרא מידק דייק משא"כ הכא דלא דייק ע"ז כתבו דבע"כ בכה"ג נמי אמרינן דדייק דאל"כ בא' אומר בפ"נ ושנים אומרים בפנ"ח אמאי כשר לימא דהאי דקאמר אכתיבה לחוד לא דייק אע"כ דאפ"ה דייק דהא לרבה כתיבה וחתימה שוין לענין לשמה למאי דלא ס"ד דאית ליה לרבה טעמא דאיחלופי אבל למאי דמסקו התוס' דלרבה נמי אית ליה טעמא דלאחלופי א"ש דברישא בשנים אומרים בפ"נ פסול באין יוצא מתחת ידי שניהם משום דצריך לומר בפנ"ח וממילא חיישינן לאחלופי דנהי דמהני מה שאומרין השנים בפ"נ לענין לשמה

אכתי חיישינן לאחלופי כיון שרואין שחד מעיד על החתימה משא"כ בסיפא דשנים אומרים בפנ"ח לא שייך איחלופי א"כ כשר נמי מטעמא דלשמה דסגי במה שאומר א' בפ"נ ואיירי שהגט יוצא מתחת עד הכתיבה וכן לאידך לישנא דשנים שהביאו צריכין לומר משום טעמא דלשמה מש"ה פסול ברישא בשנים אומרים בפ"נ וא' בפנ"ח דנהי דמיקרי אמירה מעליא לענין לשמה כיון שהגט יוצא מיד שניהם אפ"ה פסול משום איחלופי משא"כ בסיפא דאיכא שני עידי חתימה לא שייך אחלופי ממילא כשר דלענין לשמה מיקרי שפיר אמירה מעליא אע"ג דלא אמרינהו חד כיון שהגט יוצא מתחת יד שניהם כל זה ברור. ומה שהוצרכתי להאריך לפי שראיתי לבעל התוספות י"ט שנתקשה בזה אליבא דרבה מ"ש רישא ומ"ש סיפא ונכנס בדחוקים. ונראה ברור שלא עיין בלשון התוס' כאן. אם לא שנאמר קושיית בעל תוספות י"ט למאי דס"ד לעיל מעיקרא דרבה לית ליה דרבא אלא דלענ"ד בהא פשיטא דלא מקשה מידי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דודאי שנא ושנא דעיקר חששא דלשמה היינו בחתימה דוקא ומש"ה בעינן תרי משא"כ בכתיבה דליכא חששא כ"כ דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי מש"ה סגי בחד וכ"ש אי אתיא סתם מתני' כר"מ ואפשר דבכתיבה מצריך מדרבנן ומש"ה סגי בחד ואע"ג דלעיל מקשה הש"ס מדרב נחמן אמר שמואל מ"מ לא פסיקא לתלמודא להקשות מתני' דהכא לרבה דאפשר דלית ליה הא דר' נחמן ובלא"ה הא איתותב ומוקמינן דרבה אית ליה דרבא. מיהו הא דפשיטא להו לתוספות דבכה"ג מיקרי אמירה מעליא ולא אמרינן דלא מהני אלא כשמעיד א' על הכתיבה ועל החתימה לענין לשמה משום דבעינן דבר ולא חצי דבר לענין עדות יבואר לקמן בשמעתין:

בא"ד וי"ל כו' דרבה נמי אית ליה טעמא דאחלופי לאחר שתקנו כבר משום לשמה. ולכאורה נראה בכוונתם דודאי מעיקרא לא הוצרכו אליבא דרבה לתקן בפ"נ דבפנ"ח לחוד הוי היכרא דלא ליתי לאחלופי כיון שאומר בפני נחתם ולא ידענו כשאר שטרות בע"כ דמילתא דגיטין שאני משא"כ לאחר שהוצרכו לתקן לשון בפני משום לשמה תו לא הוי היכרא במה שאינו אומר ידענו כיון דלא אפשר לומר ידענו משום לשמה וממילא ליכא היכרא ואתי לאיחלופי בקיום שטרות ואפילו לרבה צ"ל בפ"נ כך נראה לכאורה אבל א"א לומר כן דא"כ אכתי מה הועילו בתקנתן דאף כשאומר בפ"נ אפ"ה אתי לאחלופי דהא ליכא היכרא בהכי כיון דבלא"ה צ"ל בפ"נ משום לשמה אע"כ דאפ"ה הוי היכרא בהכי כיון שרואין שהאמינו חכמים לשליח לענין לשמה כבי תרי מידע ידעי דה"ה לענין קיום חותמיו האמינוהו בגיטין ולא אתי לאחלופי א"כ מה לי אם אומר השליח בעצמו בפ"נ ומה לי אם אומרו אחר כיון דמהני לענין לשמה לסברת התוס' תו

לא אתי לאחלופי ע"כ דברי התוספות צריכין עיון מה טעם יש בדבר ועיין מה שאכתוב בלשון הגמ' בסמוך:

גמרא אלמא קסבר שנים שהביאו הגט צריכין ופירש"י ז"ל ואלו לא אמרו כתיקון כו' דכיון דחד הוא דאסהיד אתי לאחלופי כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דמכאן משמע כסברת התוס' דלמאי דסבר רבה שניתקן משום לשמה חיישינן נמי לאחלופי וכבר כתבתי דלכאורה אין טעם לדבר זה כיון דלשיטת התוספות סובר רבה לעולם דידענו לא מהני ולא שייך אחלופי א"כ לאחר שניתקן משום לשמה כ"ש דלא שייך אחלופי וכבר כתבתי לעיל בפ"ק שכוונתי ת"ל למה שכתב הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות בשמעתין דלמאי דמסקי' דרבה אית ליה דרבא סובר לגמרי כרבא דידענו מהני וממילא חיישינן לאחלופי דמעיקרא לא מצינן למימר הכי משום קושיא דרבה מ"ט לא אמר כרבא משא"כ למסקנא דרבה אית ליה תרתי תו לא שייך להקשות כן דחומרא בעלמא אית ליה לרבה לחוש לשני החששות זה תורף כוונת הרמב"ן ז"ל ומעתה אני מוסיף על דברי הראשונים דאף אם נאמר דלמסקנא נמי שייך להקשות רבה מ"ט לא אמר כרבא והיינו ע"כ שנאמר דלא משמע לתלמודא דרבה מסברא דנפשיה חייש נמי משום לשמה דמהיכי תיתי דכיון דסתם ספרי דדייני מיגמר גמירי ועוד דלאחר שלמדו הוא. א"כ אין נראה סברא לומר דרבה מטעמא דנפשיה אמרה דהא כל המשניות אתיין שפיר משום טעמא דלקיימו לחוד ומש"ה איצטריך למימר משום דרבה סובר דידענו מהני ואיכא היכרא דלא ליתי לאחלופי ומדמצריך לומר בפ"נ אלמא משום לשמה הוא. מיהו כל זה בסוגיא דלעיל בפ"ק דרבה סובר כלישנא קמא דהכא דשנים שהביאו כדמשמע לעיל להדיא דמקשינן אמילתא דרבה מהא דבעי מיניה שמואל מרב הונא שנים שהביאו ופשיט ליה דאין צריכין. משא"כ כאן ללישנא בתרא דמסקינן ביה דשנים שהביאו צריכין והיינו ע"כ משום דפשטא דמתניתין הכי משמע ליה דקפסיק ותני פסול אפי' כשהגט יוצא מתחת יד שניהם וא"כ לפ"ז ממתניתין גופא מוכח טעמא דלשמה וא"כ תו לא שייך להקשות כלל רבה מ"ט לא אמר כרבא דהא אית ליה תרתי טעמי מפשט לשון המשנה וא"כ תו לא צריכין למימר דסובר דמהני ידענו אלא דלא מהני כמו לרבא וממילא חיישינן לאחלופי להאי לישנא דאפושי פלוגתא לא מפשינן בין רבה לרבא כיון שאינו מהצורך כן נ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה במאי פליגי וא"ת ולימא דפליגי באחלופי כו' פירוש דקשיא להו דהשתא נמי מצינן למימר דכולי עלמא אית להו טעמא דאין בקיאין לשמה אלא דאפ"ה יש להכשיר בשנים אומרים בפ"נ דמקרי אמירה מעליא לענין לשמה דמצטרפין לעדות

כמ"ש התוס' לעיל אלא דפסלי רבנן משום אחלופי כיון דבע"כ צ"ל בפנ"ח משום לשמה חיישינן לאחלופי ור' יהודא לא חייש לאחלופי וע"ז תירצו התוס' דכאן פשיטא לתלמודא דר' יהודה נמי חייש לאחלופי אבל תירוצם נראה דוחק גדול ובס' קיקיון יונה כתב לתרץ קושית התוס' בדרך אחר דהשתא ללישנא בתרא דצ"ל משום לשמה בפ"נ א"כ תו לא הוי היכרא לענין קיום ופשיטא דחיישינן לאחלופי אלו תורף דבריו וכבר כתבתי בסמוך בלשון התוס' דא"א לומר כן דא"כ אכתי אם אומר השליח בעצמו בפ"נ אכתי אתי לאחלופי לענין קיום כיון דבלא"ה צ"ל משום לשמה אע"כ כדכתיבנא דסוף סוף מי שיודע שאומר משום לשמה והאמינוהו כבי תרי ממילא לא אתי למיטעי נמי לענין קיום שטרות דמידע ידע דלשליח לחוד האמינו כבי תרי וא"כ כ"ש בשנים אומרים בפ"נ לא שייך לחוש לאחלופי כיון שרואה שמאמינים אותו לענין חתימה לשמה לחוד כבי תרי וע"כ דעיקר החששא למאן דלא ידע דמשום לשמה הוא וסובר משום קיום וא"כ איכא היכרא טובא במה ששנים אומרים בפ"נ. וגדולה מזו קשה טובא על בעל הקיקיון דיונה שהרי התוס' כתבו דלישנא קמא קאי נמי אליבא דרבה דאית ליה טעמא דלשמה ואפ"ה לא חייש ר' יהודה לאחלופי דאיכא היכרא במה ששנים אומרים בפ"נ וא"כ ה"ה ללישנא בתרא איכא למימר הכי כקושית התוספות. אמנם לענ"ד נראה דיש לתמוה טובא על בעלי התוס' דלכאורה אין מקום לקושית התוס' דודאי ללישנא קמא דבבא דשנים אומרים בפ"נ לא איירי אלא בחד גוונא כשאין יוצא אלא מתחת יד א' מהם והיינו ע"כ שעד החתימה הוא השליח דאל"כ מהיכי תיתי יכשיר ר' יהודא בעד א' שאינו שליח לקיום החתימה דהא כ"ע סברי דקיום שטרות בשנים אלא דלשליח האמינו כבי תרי ואין לטעות דר' יהודא לית ליה כלל טעמא דאין מצויין לקיימו דא"כ הו"ל לאיפלוגי בכולה מתניתין דהא לכ"ע עיקר טעמא משום לקיימו הוא אע"כ דפשיטא לן דלא איירי אלא כשהגט יוצא מתחת עד החתימה משא"כ כאן בלישנא בתרא אמרינן להדיא דבבא דשנים אומרים היינו כשהגט יוצא מתחת שניהם ומסתמא איירי בכל ענין אפילו אם יוצא מתחת שני עידי הכתיבה ואפ"ה מכשיר ר' יהודא וא"כ מקשה הש"ס שפיר במאי פליגי פירוש מ"ט דר' יהודא דמכשיר דהא על החתימה לשמה ליכא אלא ע"א שאינו שליח ופשיטא דפסול למאן דאית ליה טעמא דלשמה אע"כ דר' יהודא לית ליה טעמא דלשמה וא"כ סובר שנים שהביאו אין צריכין לומר בפ"נ ובפנ"ח דהא לענין לקיימו הו"ל כאילו אמרו בפנינו גרשה וכיון שאין צריכין לומר כלל תו לא שייך לחוש לאחלופי כדמשמע בכל הסוגיא וכה"ג משני נמי הש"ס דלרבה איירי לאחר שלמדו ומש"ה לא חייש ר' יהודא משום לשמה וממילא בשנים שהביאו א"צ כלל ומש"ה מכשיר בכל גווני

ל"ש יוצא מתחת שני עידי הכתיבה וכ"ש כשיוצא מתחת יד א' מעידי כתיבה ומעד החתימה דכשר דהא אפי' ביוצא מעד החתימה לחוד כשר דשליח הוא נאמן כתרי על החתימה ועל הכתיבה לענין לשמה אמירה מעליא הוא מה שאומרים שני עידי הכתיבה והוי נמי היכרא לענין אחלופי לר' יהודא וכ"ש ביוצא בא' מעידי הכתיבה ועד החתימה דכשר לר' יהודא כן נ"ל נכון מאד בעזה"י ודברי התוס' צריכין עיון ודו" ק :

בד"ה ומ"ס פי' בקונטרס כו' ובחנם פירש כן כו' והיינו טעמא דנראה לו לתלמודא כיון דרבנן כו' עד סוף הדיבור. ונ"ל בכוונתם דכיון דרבנן ודאי לא מפלגי ובודאי בכל ענין אמרו בבבא דסיפא דפסול אפילו כשיוצא מתחת יד שניהם ולא מיבעיא ביוצא מתחת עד החתימה ובכולהו מכשיר ר' יהודא משמע דאפילו ביוצא מתחת עד החתימה לחוד מכשיר וע"כ היינו משום דלא גזיר כלל אפילו בחד ונהי דביוצא מתחת א' מעידי הכתיבה ודאי פסול בהא לא איכפת לן דמילתא דפשיטא היא דלא שייך להכשיר כה"ג ועוד פשטא דמתניתין לא מיירי אלא ביוצא מעידי הכתיבה או מעד א' בחתימה כן נ"ל ביישוב לשיטת התוספות אף דלכאורה נראה דלא נחתו להכי דא"כ לא הוי מקשו מידי בד"ה במאי פליגי וכמו שכתבתי שם. ומעתה אשוב ליישב שיטת רש"י ז"ל דלא לחנם פירש כן אלא דלא משמע ליה לפרש כפירוש התוספות משום דודאי סברא גדולה איכא לחלק דדוקא בי תרי דמייתי לא גזרינן שמא יחזור הדבר לקילקולו משום דלא שכיח אבל בחד גזרינן וכדאמרינן להדיא בפ"ק ד' ה' ומה שהקשו התוספות על רש"י ז"ל דא"כ אמאי מסקינן הכא דמודה ר"י כשאמר בפ"נ ולא בפנ"ח דפסול משום אחלופי ולא קאמר משום שמא יחזור הדבר לקילקולו. נלע"ד דלק"מ דכיון דלקושטא דמילתא משמע לתלמודא דר' יהודא נמי חייש לאחלופי כמו לרבנן דאפושי פלוגתא לא מפשינן וא"כ היכא דשייך אחלופי הוי פסול גמור אף כשניסת תצא משא"כ בטעמא דשמא יחזור הדבר לקילקולו אפי' לרבנן אמרי' דכשניסת לא תצא כדאמרינן לעיל בפ"ק דף ה' אליבא דרבה ומוכחינן לה מדקתני אם נתקיים בחותמיו כשר וא"כ היא גופא קמל"ן הכא דר' יהודא מודה לגמרי לרבנן בההיא דאמר בפ"נ ולא בפנ"ח דפסול אף כשניסת משום טעמא דאחלופי דהו"ל כאילו לא נתקיים בקיום הגט וכן הוא האמת דמשום איחלופי פסול אף כשניסת והיינו דכייל להו מתניתין בכולהו בבי דרישא דפסול לגמרי ולעולם דחייש ר' יהודא נמי לשמא יחזור כו' בחד דמייתי כנלע"ד נכון ועיין בבעל המאור שכתב כמה שיטות בזה דלא קאמר אליבא דר"י שמא יחזור ובמה שכתבתי נתבאר על נכון בעזה"י ודו"ק:

דף יז.

גמרא אמר ר' אמי אמר ר' יוחנן לא שנו אלא שהגט יוצא מתחת עידי הכתיבה דהו"ל כשנים על זה וכו'. וקשיא לי על זה דהא ע"כ בהאי לישנא סובר ר' יוחנן טעמא דאין בקיאין לשמה מדקאמר שנים שהביאו צריכין לומר א"כ כשיוצא מתחת עד הכתיבה אמאי כשר דנהי דהו"ל כשנים על זה כו' אפ"ה הא בעינן בעדות דבר שלם ולא חצי דבר והכא חצי דבר הוא דכתיבה בלא חתימה או חתימה בלא כתיבה לאו מידי הוא וכמו שכתב הטור א"ע סוף סי' קמ"ב בשם הרמ"ה ז"ל דכשיוצא מתחת עד א' והשני מעיד שנמסר בפניו צריך למסור הגט לאשה בפני שניהם דאל"כ הו"ל חצי דבר דמסירת הבעל לשליח חצי דבר הוא וכן מסירת השליח להאשה וה"נ נראה דגרע טפי ובשלמא על התוספות שכתבו לעיל דאפילו א' מעיד בפ"נ וא' מעיד בפנ"ח מהני לענין לשמה לא תיקשי דהו"ל חצי דבר דהתוס' לשיטתייהו שכתבו בפרק מרובה דלא מיקרי חצי דבר אלא כשכל א' יכול לראות כל הענין בפעם א' כגון באחד בגבה ואחד בכריסה וכיוצא וא"כ י"ל בכה"ג שעד הכתיבה לא היה בשעת החתימה וכן להיפך לא מיקרי חצי דבר משא"כ להרמ"ה ז"ל דע"כ לא ס"ל בהא כשיטת התוספות דא"כ בנדון דידיה נמי לא מיקרי חצי דבר שמסירת הבעל היה במדינת הים ומסירה להאשה בא"י וע"כ דכשיטת הרי"ף ז"ל ס"ל בענין חצי דבר וא"כ תיקשי ליה סוגיא דשמעתין ובשלמא לענין קיום חותמיו לא מיקרי חצי דבר כיון שעל קיום השטר הן מעידין הו"ל דבר שלם משא"כ לענין לשמה דעל גוף הגט מעידין הו"ל חצי דבר וליכא למימר דבכה"ג לא מיקרי חצי דבר כיון דמדאורייתא גיטא מעליא הוא דרוב ספרי דדייני גמירי וכ"ש דלאחר שלמדו הוא ולחומרא בעלמא חיישינן לא מיקרי חצי דבר דא"כ בנדון הרמ"ה ז"ל נמי ע"מ ושליח ליד האשה מדאורייתא דבר שלם הוא דהא מדאורייתא עדים החתומים כמי שנחקרה בב"ד דמי וממילא נתקיים השליחות אע"כ כיון דמדרבנן בעי עדות מיקרי חצי דבר והכא נמי דכוותיה ואולי יש לחלק וצ"ע ודו"ק:

שם זימנין אשכחיה דיתיב וקאמר אפי' יוצא מתחת עידי החתימה כשר. כך הגירסא בכל הספרים מתחת עידי החתימה משמע דביוצא מתחת עד אחד מעידי החתימה פסול וכן כתב הטור להדיא סוף סימן קמ"ב וכבר האריכו כל מפרשיו בזה מ"ט דפסול הא נתקיים זה הגט בחותמיו ואין צריך שום דבר. מיהו לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י ז"ל י"ל דלכתחילה לא מהני קיום חותמיו אלא בדיעבד וזה שלא כתב הטור פסול אלא כתב ולא ינתן עד שיהא אחר עמו דהיינו לכתחילה אלא דא"א לומר כן שהרי"ף והרא"ש ז"ל

והטור גופא ברמזים בריש מכילתין כתבו כולם דעל ידי קיום חותמיו א"צ כלל לומר בפ"נ ומשמע דאפילו לכתחלה ואם כן דברי הטור צריך עיון:

תוספות בד"ה אחד אומר כו' לרבא אפי' ליכא מעיד על הכתיבה כשר כו' עכ"ל. גם זה לשיטת הפוסקים דקיום חותמיו מהני לכתחילה משא"כ לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל בריש הסוגיא אתי שפיר דלא סגי לכתחילה אלא כשא' מעיד על הכתיבה דהיינו השליח דאל"כ לא נעשה הכתיבה כתיקון חכמים וכמ"ש באריכות ע"ש:

בד"ה ור"ש מכשיר כו' וא"ת וניחוש שמא נכתב בלילה והקדימו כו' עכ"ל פירוש דנהי דבכל שטרות דעלמא לא חיישינן שמא הקדימו הזמן בכוונה דמילתא דפשיטא היא דהעדים אינן חשודים בכך לחתום כשרואין שהזמן מוקדם משא"כ הכא כיון דר"ש מכשיר בכה"ג אף לכתחלה והיינו משום דלא חשיב מוקדם א"כ קשיא להו שפיר דאכתי ניחוש שמא הקדימו בכוונה דסברי העדים שעפ"י הדין יש להם לחתום ועל זה תירצו שפיר דלא חתמי בכה"ג:

גמרא איתמר מפני מה תיקנו זמן בגיטין. לכאורה נראה דסוגיין דוקא למאי דקי"ל כר"א דע"מ כרתי משא"כ לר"מ כיון דס"ל דע"ח כרתי והן עיקר העדות משום דעדים החתומים כמי שנחקרה עדותן בב"ד וא"כ לפ"ז נראה דמדין תורה צריך שיכתוב זמן כדי שיהא עדות שיכול להזימה דאל"כ לא מיקרי עדות מדאורייתא ועוד דמדאורייתא בעינן דרישה וחקירה ואף אם נאמר דכמי שנחקרה דמי מכל מקום עיקר החקירה בענין הזמן הוא וא"כ צריך לכתוב אליבא דר"מ אבל כבר כתבתי בריש מכילתין דהסכמת הפוסקים דבעדות שבשטר לא שייך כלל דין הזמה אע"כ דאפילו הכי כשר לר' מאיר מגזירת הכתוב כיון דדריש וכתב היינו וחתם או משום כיון דעכשיו אינן באין העדים אלא להתיר את האיסור אע"ג דאפשר דלבסוף אתי לידי דיני נפשות לא איכפת לן בזה אף על גב דעדות שאי אתה יכול להזימם ועוד נ"ל דבלא"ה לא שייך דין הזמה בכה"ג ועדיין צ"ע ואם כן סוגיא דשמעתין אליבא דכ"ע כן נ"ל ועיין עוד לקמן בחידושינו פ' השולח דף ל"ו ודו"ק:

רש"י בד"ה מפני מה כו' כיון דלאו שטרא דגוביינא הוא עכ"ל. ואף דאיכא מאן דס"ל דגובה עיקר כתובתה ע"י הגט לחוד מ"מ אין צורך לכתוב הזמן דהגט אינו אלא לראיה שנתגרשה ואז גובה עפ"י תנאי ב"ד מיום הנשואין אף ממשעבדי וק"ל:

תוספות בד"ה מ"מ כו' וא"ת בגט שיחרור למה תיקנו זמן כו' ואפילו למ"ד עידיו בחתומיו כו' כיון שאין בו זמן ואין מוכח מתוכו כו' עכ"ל. נראה כוונתם שכתבו כן בין לר' יוחנן בין לר"ל דלר"י כיון דס"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה ה"ה דמכ"ש שמעשה ידי

העבד הן לרבו עד שעת הנתינה דאפילו גופו קנוי לרב ומעשה ידיו לרב מדאורייתא משא"כ פירות האשה מדרבנן וע"ז כתבו דאף למ"ד עידיו בחתומיו זכין לו והיינו כמאן דסבר דזכות הוא לעבד שיוצא לחירות דלפ"ז יש איזה סברא לומר דבהא מודה רבי יוחנן דמשעת החתימה זכה העבד במעשה ידיו משא"כ בפירות האשה לא זכתה עד שעת נתינה דהתם לא שייך לומר עידיו בחתומיו זכין דגט האשה ודאי חוב הוא לה לכך כתבו דאפ"ה מעיקר הדין כיון שלא נכתב זמן בהשיחרור אינו מוכח מתוכו ומש"ה לא זכה העבד במעשה ידיו מעיקר הדין עד שעת נתינה ואם כן למה תיקנו זמן להפסיד לרבו מזונות דמשעת חתימה עד שעת נתינה שלא כדין וכן לר"ל נהי דסובר דבאשה אין לבעל פירות משעת החתימה ואילך אע"ג דמעיקר הדין אין לה אי לאו דתקנו זמן שהרי אין מוכח מתוכו וכ"ש דלא שייך עידיו בחתומיו זכין באשה. מיהו י"ל כיון דכל עיקרא דמילתא דפירות האשה לבעלה הוא מדרבנן א"כ הם אמרו והם אמרו דמשעת חתימת הגט הפקיעו תקנתן והיינו כמ"ש התוס' בסמוך דמשעת חתימת הגט שראוי לגרש בו א"כ גמר בדעתו לגרשה ושוב אין לו פירות וממילא הוא לאשה ומש"ה תיקנו זמן כדי שיהא מוכח מתוכו משא"כ מעשה ידי עבד דמדאורייתא הן לרב לאו בגמר דעתו תליא מילתא כיון דגופו קנוי א"כ למה תקנו זמן להפקיע זכות הרב שלא כדין ונראה עוד דסברת התוספות דכיון שאין מוכח מתיכו מסתמא לא היה דעתו להקנות אלא משבא ליד העבד והיינו טעמא נמי בשני שטרות היוצאין ביום אחד זהו מה שנלע"ד בכוונתן ודו"ק:

גמרא רבי יוחנן אמר משום בת אחותו. ופירש"י שמא תזנה ויחפה עליה הבעל ויכתוב גט בלא זמן כו' ובירושלמי מייתי עובדא באחד שעשה כן לחפות על בת אחותו אחר שזינתה לכך תקנו זמן מכל זה נראה בפשיטות דכשאין גט יוצא מתחת ידה קטלינן לה אף ע"ג דאמרה גרושה אני והיינו משום דלא מהימנא דהא דאמר רב המנונא האשה שאמרה גרשתני נאמנת וקי"ל כוותיה היינו בפני הבעל דוקא אבל שלא בפניו לא והכא כיון שזינתה קודם שאמרה בפניו אזלא לה חזקה דרב המנונא ותו לא מהימנא. אבל אכתי יש לדקדק דהא כמה אמוראי סברי דההיא דרב המנונא אפילו שלא בפניו ועוד דאף למ"ד דדוקא בפניו אפ"ה אמרינן בפ"ב דכתובות אמתניתין דהאשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני דקתני סיפא ואם משנשאת באו עדים לא תצא ואיכא דמתני לה אריש כמ"ש התוס' שם דנהי דשלא בפניו לא אמר רב המנונא היינו לכתחילה אבל בדיעבד אפי' שלא בפניו וקצת פוסקים כתבו כן וא"כ דוחק לומר דכל הני סוגיות אתיין דלא כר' יוחנן דהא לפ"ז לא שייך חששא דבת אחותו דבלא"ה לא קטלינן לה היכא

שיכולה לומר גרושה אני ויש ליישב דבלא"ה הא קי"ל דאין האשה נהרגת אא"כ התרו בה וקיבלה התראה ואמרה אף ע"פ כן דבעינן התירה עצמה למיתה וא"כ כי אמרה בשעת התראה ע"מ כן ולא אמרה גרושה אני תו לא מהימנא דודאי כי קיבלה התראה מעיקרא קושטא קאמרה משא"כ כשהגט יוצא מתחת ידה ע"כ צ"ל דאף כשהתירה עצמה למיתה אפ"ה נאמנת לומר אח"כ גרושה אני כיון שגיטה מוכיח עליה ומצינו למימר דמה שקיבלה התראה ואמרה ע"מ כן אחוכי הוא דקמחייכא בהו דאגיטה קא סמכה כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה משום בת אחותו כו' דלא אמרינן כו' כיון שהיא גרושה לפנינו ועוד אדרבא אוקמה בחזקת צדקת עכ"ל. לכאורה נראה מלשון התוספות דשני תירוצים הם ובכל אחד מהם מוציאים אותה מחזקה קמייתא דאשת איש אבל לדעתי א"א לומר כן דמה שכתבו הרי גרושה לפנינו נראה מכמה סוגיות הש"ס בעירובין גבי ספק עירוב ובכתובות בסוגיא דפתח פתוח ומשארסתני נאנסתי ובסוגיא דמומין פרק המדיר ובקידושין גבי הרי בוגרת לפנינו והרי המקוה חסר לפניך ובסוגיא ריש פרק קמא דנדה בכל הני משמע דלא אמרינן דאוקמיה אחזקה דהשתא למפרע לאפוקי מחזקה קמייתא אלא היכא דאיכא עוד חזקה אחרת כגון במקוה דאיכא חזקה דגברא בחזקת טמא מש"ה מצרפינן סברא זו דהרי חסר לפניך דאיכא תרתי לריעותא וכן בחבית של יין דתרומה דאמרינן הרי החמיץ לפנינו משום דאיכא עוד חזקה העמד טבל על חזקתו ובבוגרת דקיי"ל כרב דאמרינן הרי בוגרת לפנינו מסקינן שם דהיינו דוקא ביומא דמישלם שית חדשים דנערות דאזלא לה לגמרי חזקה קמייתא דנערות כיון שהיום עשוי להשתנות משמע דבלא"ה פשיטא דחזקה קמייתא עדיפא כדמתמה הש"ס להדיא בקידושין אילימא תוך שית בהא לימא רב הרי בוגרת לפנינו ואע"פ דזימנין שממהרת להביא סימני בוגרת תוך שש כפירש"י ז"ל שם אפ"ה מוקמינן לה ודאי אחזקת נערות וכן משמע להדיא ממה שכתבו התוס' בפ"ק דחולין דילפינן מפרה אדומה וכתבו שם ובריש פ"ק דנדה דאין להתיר גבינות שנעשו מחלב בהמה ואח"כ נמצאת טריפה דלא שייך לומר אוקמינן אחזקה קמייתא כיון שאין החזקה מבוררת משמע להדיא דבחזקה מבוררת יש להתיר אף ע"ג דאיכא למימר הרי טריפה לפניך וא"כ ה"נ אף ע"ג דהיא גרושה לפנינו מוקמינן לה אחזקה קמייתא ואמרינן השתא הוא דנתגרשה. ולכאורה היה נ"ל ליישב דשאני הכא כיון שהיא אומרת ברי שנתגרשה מקודם ואין אדם מכחישה בבירור וקי"ל דכל היכא דאיכא ברי ושמא אפילו באיסורא מצרפינן ברי ושמא לחזקה גרועה והו"ל תרתי לאפוקי מחזקה קמייתא וכדמוכח להדיא בסוגיא דמשארסתני נאנסתי ובריש פ' האשה

שנתארמלה דברי ושמא וחזקה גרועה מהני אף להוציא ממון מחזקתו דהו"ל תרתי במקום חדא וה"נ איכא ברי ושמא וחזקה דהשתא דהרי גרושה לפנינו וע"פ סברא זו תירצתי בעזרת השם יתברך כמה סוגיות וכן משמע להדיא מפירוש רש"י ז"ל בקידושין גבי הרי בוגרת לפנינו דבסוף הסוגיא דמוקמינן במכחשת ופירש רש"י ז"ל דאפילו אמרה כבר בגרתי מאתמול מהימנא והתוספות תמהו שם על דבריו דהא בכל הסוגיא משמע דדוקא ביומא דמישלם שית אמרינן הרי בוגרת לפנינו ולא קודם זה ולמאי דפרישית א"ש דודאי בתחלת הסוגיא שהיא אינה טוענת ברי פשיטא לן דבתוך שית מוקמינן לה אחזקה קמייתא דעדיפא מחזקה דהשתא משא"כ בסוף הסוגיא דבמכחישתו הו"ל ברי ושמא מוקמינן אחזקה דהשתא דהו"ל תרתי במקום חדא. מיהו התוס' ודאי לא נחתו לסברא זו שהרי כתבו בפ' בתרא דקידושין על לשון רש"י ז"ל דלא דק. אמנם עכ"ז מצאתי מקום ליישב דבריהם כאן ולומר דהתוס' סברי כשיטת הרשב"א והר"ן ז"ל שכתבו גבי גבינות דכל היכא דא"א לומר דמעכשיו ממש בזו הרגע נשתנה החזקה קמייתא בשעה שאנו מוצאין השתנות החזקה איגלאי מילתא למפרע שהיינו מחזיקין החזקה קמייתא בטעות איזה זמן מש"ה איתרע חזקה קמייתא לגמרי ומוקמינן אחזקה דהשתא דומיא דכתמי' דטמא למפרע עד שעת הכיבוס וא"כ י"ל דה"נ ע"כ א"א לומר דעכשיו ממש בזו הרגע נתגרשה כשמראית הגט לפנינו דא"כ הרי העדים מצויין לפנינו ונחזי מאי קאמרי אימתי נתגרשה והיאך יוכל לחפות עב"א אע"כ שאין העדים לפנינו ואם כן ע"כ לאו עכשיו ממש נתגרשה אלא מאתמול ומשלשום וא"כ הרי היינו מחזיקין אותה בטעות באותן הימים בחזקת אשת איש מש"ה מוקמינן לה לגמרי אחזקה דהשתא למפרע אף בשעה שזינתה. ובאמת שהרבה יש לי לדקדק בסתירת זו הסברא ולהוכיח שהתוספות עצמם אין סוברין כן אלא שאין כאן מקומו. וגם לא באנו למדה זו דבלא"ה יותר נראה דהמשך לשון התוס' כאן דדוקא בהצטרפות שני הטעמים דאיכא חזקה דהשתא דהרי גרושה לפנינו ואיכא נמי עוד חזקת צדקת מצטרפין אלו השני חזקות לאפוקי מחזקה קמייתא דאשת איש דהו"ל תרתי לגבי חדא ותדע דהכי הוא דהא ע"כ בהאי חזקת צדקת שכתבו התוס' אין לומר דבהאי חזקה לחוד סגי לאפוקי מחזקת א"א דא"כ בכל א"א שזינתה אף כשאין גיטה בידה היאך קטלינן לה מספיקא אי אמרה גרושה אני אמאי לא מהימנא אי משום דבחזקת אשת איש קיימא האיכא חזקת צדקת וליכא למימר דאין ה"נ דאי אמרה גרושה אני לא קטלינן לה א"כ למה תקנו זמן משום בת אחותו אכתי תטמין גיטה ותאמר גרושה אני אע"כ כמו שכתבתי לעיל דכיון שקבלה התראה תו לא מצי למימר גרושה אני דאיתרע לה חזקת כשרות אבל כשגיטה בידה מהימנא לומר

גרושה אני אף שקיבלה התראה והיינו משום דאמרינן הרי גרושה לפנינו בהצטרפות חזקת כשרות וכדכתיבנא ועדיין קשיא לי דהא בפ"ק דכתובות דף ט' בסוגיא דפתח פתוח אמרינן דבאשת כהן נאמן לאוסרה עליו דליכא אלא חד ספיקא והקשו התוס' אכתי אמאי לא אמרינן אוקי בחזקת כשרות וקודם שנתארסה זינתה ותירצו דחזקת הגוף עדיפא לומר שהיתה בתולה בשעת האירוסין אלמא דאף ע"ג דאיכא כמה חזקות להתיר חזקת כשרות וחזקת היתר לבעלה וחזקה דהשתא דהרי היא בעולה לפניך אפ"ה אמרינן דחזקה קמייתא עדיפא לומר שהיתה בתולה וא"כ מאי שנא הכא דפשיטא להו דמהני תרתי במקום חדא ובלא"ה צריך עיון לשונם בכתובות מכל הני הסוגיות שכתבתי דתרתי במקום חדא עדיפי מחזקה קמייתא אפי' בחזקת הגוף כגון בבוגרת ובנדה. ובמה שכתבתי דחזקת כשרות לחוד לא מהני במקום חזקה קמייתא ולהתוס' דכתובות אפילו תרתי במקום חדא לא מהני אין להקשות מהא דקי"ל בשני כתי עדים המכחישות זא"ז דכל א' באה בפני עצמה ומעידה ומוציאין ממון על פיהם וכתבו התוס' דהא דלא אמרינן מוקמינן ממון אחזקתו היינו משום דמוקמינן לעדים בחזקת כשרות אלמא דחזקת כשרות עדיף מחזקת ממון וכ"ש מחזקת הגוף דגריעא מחזקת ממון כנודע בזה נ"ל לענ"ד דשאני הכא דודאי איתרע חזקת כשרות דידה כיון שבודאי זינתה ואף בזנות דפנויה איתרע חזקת כשרות דאיסורא מיהא איכא וטעם נכון לדבר דבלא"ה האי חזקת כשרות מה טיבה דלמא מבטן אמה לעולם לא היתה בחזקת כשרות אע"כ משום דאזלינן בתר רובא ורוב ישראל בחזקת כשרות הן ורובא עדיף מחזקה אבל כשזינתה לפנינו הרי פירשה מן הרוב דרוב בנות ישראל אינן מזנות אפי' כשהן פנויות וא"כ תו לא שייך כלל חזקת כשרות זה נ"ל נכון וברור. והרבה דברים אלה וכאלה יש לי לחדש כללי כללים ופרטי פרטים עד שבכל פרט ופרט תקצר היריעה מהכיל הלא הם כמוסים עמדי חתום באוצרותי לחבר קונטרס הנקרא בשם כלל גדול לבאר כל דיני רוב וחזקות וספיקות וספק ספיקות בין בממון ובין באיסורים ושאר כללים ה' יזכני להוציא מחשבתי להועיל ולבאר כל חמירא עד גמירא בעזה"י וכמו שכתבתי מצאתי לי ראיה מלשון הר"ן ז"ל שהעתיק לשון התוספות. והשמיט תיבת ועוד אלמא דתירוץ א' הוא ע"ש:

רש"י בד"ה משום פירות שמזמן הגט ואילך כו' מה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן גבי לשבוע דקמיה:

בד"ה ר"ל אמר משום פירות כו' וא"ת גט מאוחר יפסל מהאי טעמא כו' עכ"ל. ה"ה דהוי מצי לאקשויי נמי אליבא דר' יוחנן דיש לפסול גט מאוחר משום בת אחותו דיכול לחפות עליה וליתן לה גט מאוחר אחר שזינתה ואז תוכל לטעון שכבר נתגרשה קודם הזנות

ואין זמן הגט מוכיח כיון דחזינן שהוא מאוחר וממילא הו"ל כגט שאין בו זמן ועדיפא מיניה דבגט שאין בו זמן לא תנשא לכתחלה וממילא לא אתי הסופר למיכתביה כפירש"י ז"ל לקמן משא"כ במאוחר דמכשרינן ליה לכתחילה מה הועילו בתקנתן דאכתי יכול לחפות ע"י גט מאוחר ונהי דלא קשיא לסברת התוספות עכשיו מה הועילו חכמים בתקנתן כלל לענין בת אחותו אף אם נכתב הזמן עדיין יכול לחפות ולומר שכבר גירשה קודם הזמן וגט מאוחר הוא זה הא ליתא כיון דגט מאוחר לא שכיח הבעל אינו נאמן בכך דקי"ל בכל התורה אזלינן בתר רובא ולא תלינן במידי דלא שכיח ותו לא מהימן הבעל דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן אלא להבא ולא למפרע משא"כ הקושיא שכתבנו עדיין במקומה עומדת דגט מאוחר שאנו רואין גם היום שהוא מאוחר ודאי יכול לחפות ולומר שכבר גירשה קודם הזנות ודו"ק. מיהו לתירוץ התוספות דהגט אינו חל אלא מזמן הכתוב בו א"כ אינו יכול לחפות אבל לשיטת הראב"ד ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל דהגט חל מיד אלא שהבעל יש לו פירות עד הזמן הכתוב בו ומש"ה מכשיר במאוחר וא"כ תיקשי אכתי יש לחוש לבת אחותו. ובאמת שהבית יוסף בא"ע סי' קכ"ז הרגיש בזה אליבא דהראב"ד ותירץ דאפ"ה כשר כיון דמזמן הגט ואילך לא מצי לחפות ומהני כדאמרינן בסמוך מהני לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה ע"ש אלא דלענ"ד דבריו אין מובנים לי בזה דאדרבא מזמן הכתוב בגט ואילך אינו צריך לחפות עליה דבאמת פנויה גמורה היא ועיקר החששא דבת אחותו היכא שחייבת מיתה שזינתה באמת קודם זמן הגירושין וא"כ אף אם זינתה זמן מרובה קודם זמן הכתוב בגט מאוחר אפ"ה יכול לחפות עליה שיתן לה גט מאוחר והיא תטעון שכבר נתגרשה בו מזמן רב שהרי אין הזמן מוכיח ומספיקא לא קטלינן לה. ויותר נראה בכוונת התוספות והראב"ד ז"ל דאינהו סברי דלא שייך חששא דבת אחותו בגט מאוחר משום דלרמאי לא חיישינן דדוקא אי לא תיקנו זמן כלל היה יכול לחפות בנקל ליתן לידה גט גמור כדרך כל הארץ משא"כ אם יתן לה גט מאוחר יהא ניכר הרמאות ויתפרסם הדבר עד שיבורר זמן המסירה כנ"ל. אמנם הרמב"ם ז"ל סובר דגט מאוחר פסול והיינו שסובר דהגט חל מיד וא"כ איכא חששא דפירות ולא נחית לסברא זו שכתבתי בשיטת הראב"ד ז"ל והא דלא קשיא ליה מגט מקושר דגט פשוט דשאני התם דאיכא תקנה שהב"ד יכתבו לה זמן המסירה כמו שכתב מהרש"א ז"ל. אבל באמת יש לי לדקדק על דברי מהרש"א ז"ל דאכתי יש לפסול במקושר שמפסדת האשה הפירות משעת חתימה עד שעת הנתינה שזה עיקר החששא אליבא דריש לקיש. ומה שכתב מהרש"א ז"ל דאיירי שהחתימה והנתינה ביום א' לא נהירא לי דא"כ בגט פשוט שלא נכתב בו זמן אמאי לא מכשרינן כשהחתימה והנתינה היו ביום

אחד דאיכא תקנתא שהב"ד כותבין זמן המסירה אע"כ דלא פלוג רבנן ופסלי בכל ענין כיון דזימנין שאין החתימה והנתינה ביום א' וה"נ דכוותיה. ויישוב שיטת הרמב"ם ז"ל עיין בהר"ן ז"ל ודו"ק:

בא"ד ואור"י דבמאוחר אין הבעל מפסיד כו' אבל נכתב ביום לר' שמעון כו'. המשך דברי התוס' הם בענין זה דבמאוחר אין הבעל מפסיד ע"פ דין האמיתי עד שעת הזמן הכתוב בו ומש"ה כשר במאוחר שהרי אין האשה נפסדת בזה ע"פ הדין אלא דלפ"ז ע"כ דאפילו לר' שמעון דאית ליה לקמן בשמעתין דמשעה שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות היינו נמי משעה שראוי לגרש בו דאל"כ אמאי מכשיר במאוחר ומדלא שמעי' ליה דפליג במאוחר מסתמא מודה בזה וא"כ קשיא להו אמאי מכשיר ר"ש במוקדם דהא אתיא למיטרף מלקוחות שלא כדין שהיא אינה זוכה ע"פ הדין משעת הכתיבה שהרי אינו ראוי לגרש ע"ז כתבו התוספות דראוי לגרש משעת הכתיבה ורבנן דפסלי היינו משום דסברי דתרתי בעינן שיהא ראוי לגרש ושיצא הקול דהיינו משעת החתימה או משעת המסירה בעדים היכא שאין כאן עידי חתימה כלל כגון בגט שאין עליו עדים כלל ומש"ה מכשרינן גט שאין עליו עדים למאי דקיי"ל כר"א דע"מ לחוד סגי דהא לא שייך חששא דפירות שהרי אינה יכולה לטרוף אלא משתביא ע"מ לפנינו או משתראה הכתב מב"ד או מהעדים מתי נמסר לה וכן הוא מהדין שמאותה השעה זכתה בפירות דמשעת המסירה יצא הקול וק"ל:

דף יז:

תוספות בד"ה עד שעת נתינה פירש בקונטרס כו' אבל קשה לר"י מהא דאמר בפ"ק דמציעא כו' אלא משמע דוקא בגט הנמצא דאיתרע בנפילה הוא דאמר אייתי ראיה כו' עכ"ל. ולכאורה יש להקשות א"כ אכתי אמאי יחזיר ניחוש לאותן הלקוחות שלא ידעו מנפילת הגט ולא יטענו אייתי ראיה אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לקמן דף כ"ז ובפ"ק דמציעא דהא דקתני יחזיר לאשה היינו ע"י שמוסרין לה עכשיו הגט בעידי מסירה ומתגרשת בו מעכשיו וא"כ כשרואין עידי מסירה שהזמן מוקדם מסקו אדעתייהו יום המסירה ואית ליה קלא ויחקרו הלקוחות אחר הקול אלא דעיקר החששא משום אותן הלקוחות שידעו מנפילת הגט וסוברין דמה שמחזירין לה ע"פ ב"ד היינו שמתגרשת למפרע ולא יחקרו יותר כמו שכתבו התוספות כל זה להדיא שם בפ"ק דמציעא. מיהו השתא דאתינן להכי מצינן ליישב ג"כ שיטת רש"י ז"ל בכה"ג לא מיבעיא אם נאמר דרש"י ס"ל דהא דקתני יחזיר לאשה היינו שמתגרשת למפרע ואין צורך להחזיר בעדים

כמו שכתבתי בחידושי ב"מ וכמ"ש בספר תורת חיים שם אלא אף אם נאמר דרש"י נמי מפרש יחזיר כפירוש התוספות כדמשמע קצת מלשונו לקמן דף כ"ז בד"ה שהבעל מודה אלא דאפשר דסובר רש"י ז"ל דלר' מאיר לא בעינן עידי מסירה כמ"ש לעיל בכמה דוכתי דרפיא בידי דעת רש"י ז"ל בזה א"כ לפ"ז אדרבא פירושו בשמעתין מוכרח מהאי סוגיא דפ"ק דמציעא גופא דאל"כ תיקשי אמאי יחזיר לרבי מאיר והאיכא למיחש לאותן הלקוחות שלא ידעו מנפילת הגט ולא יטענו אייתי ראיה ויפסידו שלא כדין אע"כ דבכל הגיטין לר' יוחנן אמרינן להו אייתי ראיה אלא דאפ"ה מקשה שפיר בפ"ק דמציעא אמאי יחזיר ליחוש לאותן הלקוחות שידעו מנפילת הגט ומהחזרתו ע"פ הבעל וע"פ הב"ד וסברו מדאהדרוהו רבנן ודאי קמו במילתא שנתגרשה מיום הכתיבה דאל"כ לא היה להם להחזיר לכתחלה גט כזה דאיתרע בנפילה ויש לחוש לכמה חששות שמא פייס וביטל או לגט ישן ויאמרו גיטה קודם לבנה ולחשש לקוחות גופייהו דלאו כ"ע דינא גמירי לטעון אייתי ראיה מכ"ש במה שהחזיר ע"פ ב"ד דאית להו לדייק טפי ולומר לבעל לגרשה בגט אחר מהיום אי לאו דקמו רבנן במילתא שנתגרשה ביום הכתיבה ואמאי יחזיר ואהא משני שפיר התם דאפ"ה יאמרו הלקוחות אייתי ראיה דהא דאהדרוהו רבנן ולא הצריכוהו לגט אחר היינו דלא תיעגן ותיתב דזימנין דליכא שהות או שביני ביני יחזור בו הבעל ושביק לה ואזיל כן נ"ל נכון ולפ"ז אף את"ל דרש"י ס"ל לגמרי כפירוש התוספות בין בפירוש יחזיר לאשה שמגרשה מעכשיו ובין בהא דלרבי מאיר נמי בעינן ע"מ אפ"ה אתי שפיר כדפרישית דנהי דלפ"ז אין הכרח לפרש כן אפ"ה ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש כן מסברא דנפשיה ודוק היטב. אמנם כל זה כתבתי לפי מה שהבין התוספות בכוונתו מיהו לענ"ד נראה דיש לפרש כוונת רש"י ז"ל כפירוש התוספות ממש בתירוצם כאן והכי פירושא דלא ניחא ליה לרבי יוחנן לומר דתקנו זמן משום פירות דאדרבא לקתה מידת הדין דלקושטא דמילתא זמן הגט לא מהני ביה מידי ואדרבא זימנין שמפסיד הבעל והלקוחות שלא כדין משעת הכתיבה עד שעת נתינה וא"כ אדרבא יותר היה מהראוי שלא לתקן זמן כיון דסתם גיטין לאו לגוביינא קיימי כמו שפירש"י להדיא ואם יזדמן שיהיה לה פירות ותרצה לטרוף יותר טוב לומר לה אייתי ראיה אבל לאחר שתקנו בלא"ה זמן משום בת אחותו ממילא מודה רבי יוחנן נמי דלא בעי לאתויי ראיה אלא אמרינן מסתמא ביום שנכתב נמסר כן נ"ל וגם זה נכון יותר בעיני ותו לא מידי ודוק היטב:

בא"ד ואור"י כו' דבאין בו זמן נמי תביא גיטה לב"ד או לעדים כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאפוכי מטרתא למה לן לכתוב גט ועוד כתב אחר משום הזמן כיון דאפשר לכתוב הזמן

בגט וליכא למימר משום דטפי עדיף שלא לכתוב זמן כ"א ביום הנתינה דוקא כי היכי דלא תטרוף בשום פעם שלא כדין מיום הכתיבה אם לא יטענו הלקוחות אייתי ראיה הא ליתא דא"כ בכל שטרי חובות נמי תקשה להו הכי דלמאן דלית ליה עדיו בחתומיו זכין לו למה כותבין זמן בשטרות שהרי יכול המלוה ליקח כתב בעדים מיום שנמסר לו והכי עדיף טפי שלא יטרוף בשום פעם שלא כדין מיום הכתיבה ואע"ג דלמאן דלית ליה עדיו בחתומיו זכין י"ל דאין כותבין שטר ללוה אלא בשטרי אקנייתא מ"מ איכא דמיקרי וכתב כדאיתא להדיא פ' שנים אוחזין דף י"ג דהא בשטרות לכ"ע לא יטענו הלקוחות אייתי ראיה דזימנין דיזיף בצינעא. ויש ליישב דדוקא בגיטין כיון דעיקרו לאו לגוביינא אלא להתירה לינשא וכמה נשים לא שייך בהו חששא דפירות דלית להו נכסי מלוג א"כ טפי עדיף שלא לתקן זמן בגיטין דכשכותבין הזמן הוי מתורף הגט ונפסל בכמה דברים ע"י שהוא מוקדם דזימנין דטעי או שאר טעות לשם מלכות אחרת או לבנין הבית ואתי לידי תקלה באיסור ערוה ומש"ה יותר ראוי שלא לכתוב זמן בשום גט ואותן שיש להם נכסי מלוג תוכל ליקח כתב מב"ד או מהעדים והם יכתבו לה אף שלא בפני המגרש דגילוי מילתא בעלמא היא שכבר נתגרשה משא"כ בשטר חוב דעיקרו לגוביינא לגבות ממשעבדי צריך לכתוב בו זמן שהוא עיקר השטר דאל"כ לא יוכל לגבות ממשעבדי כלום מלקוחות על ידי שטר זה ועוד שאם לא יכתבו בו זמן שאינו ראוי לטרוף ממשעבדי א"כ ה"ל מלוה ע"פ גרידא וא"כ אינן רשאין העדים או הב"ד ליתן לו כתב על הזמן מתי נמסר דא"כ הרי עושין ממלוה ע"פ מלוה בשטר וזה אינן רשאין לעשות שלא בידיעת הלוה ולהודיע לו טריחא מילתא ועוד דלא ניחא ליה לאינש דליפשי שטרא מש"ה צריך לכתוב זמן בגוף השטר ואם יטעה ויופסל אין כאן פסידא כ"כ שהרי גובה מיהא מבני חורין אם מודה לו הלוה אליבא דכ"ע ולכמה פוסקים אף אם יכפור בו גובה מבנ"ח בשטר פסול ודו"ק:

בא"ד ומיהו במשליש כו' עד סוף הדיבור. עיין המשך דבריהם במהרש"א ז"ל ותמצית דבריו דלרבי יוחנן לא שייך כלל לפסול בגט מוקדם משום חששא דפירות משום דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אית ליה קול ויטענו הלקוחות אייתי ראיה אלא הא דפסול גט מוקדם היינו משום חששא דבת אחותו דאף על גב דאית ליה קול שלא נמסר ביומו אפ"ה מספיקא לא קטלינן לה אבל במשליש לא שייך כלל חששא דבת אחותו דכיון שנמסר ע"י שליח יש לו קול גמור זמן המסירה ולא מצי לחפות זה תוכן דברי מהרש"א ז"ל ומסתייע למה שכתבנו דכל גט שלא נמסר ביומו יש לו קול ומה שכתבו התוס' דהיכא דאיתרע בנפילה חיישינן היינו משום דאיכא למיחש לאותן שיודעין מנפילתו

ומהחזרתו עפ"י ב"ד דהנהו סברי שנתבטל הקול אי לאו דמסיק הש"ס בב"מ דאף להכי לא חיישינן משום דמידע ידעי שהוחזר ע"פ ב"ד משום דבעי אינסובי ולא משום גוביינא וא"כ יטענו אייתי ראיה כיון שלא נתבטל הקול. אלא דאכתי אינו מיושב לשון ומיהו שכתבו התוספות דעיקר דבריהם בזה דלא חיישינן לבת אחותו במשליש וזה לא נזכר כלל בדבריהם הקודמים ואי לאו דמסתפינא היה נראה להגיה בלשון התוספות ומש"ה במקום ומיהו וטעו המעתיקים לכתוב ומיהו במקום ומש"ה ואם כן עיקר דבריהם נמשכים דלדבריהם הקודמים פליגי אשיטת רש"י ז"ל וסברי דהאשה אינה צריכה להביא ראיה אלא מסתמא אמרינן ביום שנכתב נמסר ואפ"ה לא חיישינן הכי משום דאית ליה קול ע"ז כתבו ומש"ה מכשרינן נמי במשליש ויש לי שיטה אחרת בזה ואין להאריך יותר ועיין מה שאכתוב בדף הסמוך גבי הא דכדאי רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק עיין שם ודו"ק:

בא"ד וי"ל דמסתמא מיד כו' דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה עכ"ל. ולכאורה קשה אם כן למה הוצרכו לפרש בתחלת דבריהם דמה שכותבין גט לאיש היינו משום דאית ליה קלא ותיפוק ליה משום דלא מקדים אינש כו' והנראה בזה דהאי טעמא דלא מקדים אינש כו' לא מהני אלא לענין חששא דבת אחותו משום דיכול ליתן לה תיכף אחר הכתיבה משא"כ לענין חששא דפירות שעושה בכוונה להפסיד הלקוחות לא שייך לומר לא מקדים אינש והא דאמרינן בשמעתין גבי' אנחי' ואותביה בכיסתי' לא מקדים אינש היינו דבשביל חששא זו לא שייך לומר מה הועילו חכמים בתקנתן דודאי הועילו דלא שכיח דמקדים אינש כו' משא"כ לענין לכתוב לכתחילה לאיש הקושיא במקומה עומדת דלכתחילה יש לחוש לכל מאי דאיכא למיחש לכך הוצרכו לתרץ לעיל דלא חיישינן לפירות משום דאית ליה קלא וכאן כתבו דלבת אחותו לא חיישינן משום דלא מקדים אינש ודו"ק:

גמרא בשלמא לר"ל מש"ה מכשיר ר"ש ופירש"י ז"ל בגט מוקדם כדאמר לקמן קסבר ר"ש כיון שנתן עיניו לגרשה כו' עכ"ל ויש לדקדק מאי איצטריך להאי טעמא לר"ש אליבא דר' יוחנן דהא מצינן למימר דכיון דר"ש לית ליה חששא דבת אחותו מש"ה מכשיר מוקדם דס"ל לענין פירות כחכמים דקסברי יש לבעל פירות עד שעת נתינה וממילא דלא מיפסל משום מוקדם כיון דזמן הגט לא מהני ביה מידי דלעולם בעי לאתויי ראיה אימת מטא גיטא לידה וכן לשיטת התוס' נמי לא שייך לפסול משום פירות דכל שנכתב ולא נמסר ביומו אית ליה קול ובעי לאתויי ראיה כמו שכתבתי בפשיטות מלשון התוספות כאן ובב"מ ומלשון מהרש"א ז"ל. מיהו נראה דלק"מ דא"א לומר כן דטעמא דרבי שמעון

משום הכי דא"כ תיקשי לר' שמעון למה תקנו כלל זמן בגיטין ובכולי תלמודא משמע דבגט שאין בו זמן כ"ע מודו דפסול ועוד דא"כ מאי איריא דר' שמעון מכשיר בנכתב ביום ונחתם בלילה או מכאן ועד עשרה ימים ותיפוק ליה דאפילו במוקדם גמור כגון שנכתב בניסן והקדימו בכוונה וכתבו בגט הזמן מתשרי נמי הו"ל לאכשורי כיון דאין זמן הגט מועיל כלל לענין פירות לשיטת רש"י ז"ל ולשיטת התוס' נהי דבמוקדם גמור כה"ג ודאי פסול דלית ליה קלא שהרי נמסר ביום הכתיבה מ"מ בגט שאין בו זמן הו"ל להכשיר אע"כ דר' שמעון סובר משעה שנתן עיניו לגרשה כו' מש"ה מכשיר בנכתב ביום כו' אבל מ"מ הוצרכו לתקן זמן הכתיבה דמאותה שעה ידעינן שנתן עיניו לגרשה וכ"ש דבמוקדם גמור שהקדים הזמן בכוונה פסול אף לר"ש שטורפת שלא כדין מזמן הכתוב בגט ובאמת באותו זמן עדיין לא נתן עיניו לגרשה כן נ"ל. אבל אכתי איכא למידק מאי פשיטותא דר' שמעון פוסל בגט שאין בו זמן דהא גט שאין בו זמן הוא אחד משלשה גיטין פסולין דסוף פרק המגרש שנינו באותה משנה דרבי אליעזר דס"ל ע"מ כרתי מכשיר בגט שאין עליו עדים ומשמע לכאורה דה"ה בגט שאין בו זמן שהרי התוס' כתבו לעיל דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים חשיב כגט שאין בו זמן ואפ"ה כשר לר"א ולעיל אמרינן דף י' דר"ש סובר כר"א דע"מ כרתי וא"כ מה הועילו לתקן זמן דאכתי יכול לכתוב בכתב ידו ולהקדים הזמן כמו שירצה וימסור בפני ע"מ ותטרוף שלא כדין. ונלע"ד ליישב דגט שנכתב בכתב ידו ואין עליו עדים נהי דכשר אפ"ה לא מצי למיטרף מלקוחות אם לא ע"י ראיה מתי נכתב הגט או שנאמר דכל גט שאין עליו עדים ע"מ מסקי אדעתייהו ומפקי לקלא זמן המסירה ובהכי אתי שפיר דלדידן דקי"ל כר"א דע"מ כרתי וקי"ל נמי כר"י משום בת אחותו ולא תיקשי מה הועילו בתקנתן שיכתוב בכת"י ויקדים הזמן וימסור בפני עדים ולמאי דפרישית א"ש דגט כזה אית ליה קלא מיום המסירה אלא דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא דגט כזה אמאי כשר לר"ש הא מפסדת פירות שלא כדין מיום הכתיבה עד זמן המסירה. ודוחק לומר דר"ש פוסל בכתב בכתב ידו ואין עליו עדים דא"כ מחמיר טפי מדרבנן וכה"ג כתבו התוס' לעיל לענין גט מאוחר אליבא דר"ש וכמו שכתבתי שם. והנלע"ד בזה דאליבא דר' יוחנן לא שייך כלל לפסול בדיעבד משום חששא דפירות ואין לתמוה בזה שהרי הרבה פוסקים כתבו דאפילו בשאר שטרות לא פסלינן שטר מוקדם אלא שאינו גובה ממשועבדים אבל מבנ"ח גבי וא"כ כ"ש בגיטין דלאו לגוביינא קאי שאין לפסול הגט בשביל כך אלא דאף לשיטת התוס' דאף מבני חורין אינו גובה היכא שכופר ואומר פרעתי היינו משום דשטר לגוביינא קאי ובמאי דעביד איסורא בהכי קנסינן ליה משא"כ בגיטין אין לפסול בשביל כך הגט לגמרי ולפ"ז הא דמקשה הש"ס מ"ט דר' שמעון היינו

משום חששא דבת אחותו וכיון דמסקינן דע"כ לית ליה לרבי שמעון חששא דבת אחותו א"כ קשיא למה תקנו זמן לכתחילה דמשמע לתלמודא בפשיטות דליכא מאן דפליג בתקנת הזמן לכתחילה ומש"ה צריך לומר כטעמא דרבא לקמן דס"ל לר"ש משעה שנתן עיניו לגרשה כו' מש"ה תקנו לכתחילה וליכא למימר דס"ל דתקנו זמן משום שיש לבעל פירות עד שעת נתינה דא"כ זמן הכתיבה לא מהני מידי לשיטת רש"י ז"ל ולשיטת התוס' נמי לא הוצרכו לתקן זמן שהרי תוכל ליקח כתב מב"ד או מעדים זמן המסירה ובהכי ניחא טפי שלא תטרוף בשום פעם שלא כדין כמו שכתבתי בלשון התוס' אע"כ דאית ליה משעה שנתן עיניו כו' כן נ"ל אלא דלפ"ז משמע דלרבנן נמי לא שייך לפסול בדיעבד אליבא דר"י משום חששא דפירות אלא משום בת אחותו ונ"מ לכמה דינים וצ"ע ודוק היטב ולקמן גבי כדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק נפרש עוד בזה:

שם אלא לר"י מ"ט דר"ש דמכשיר ופירש"י ז"ל הא איכא חששא דבת אחותו ולכאורה יש לדקדק דנראה בפשיטות דלר' שמעון לא שייך חששא דבת אחותו לפמ"ש התוספות דמה שיכול לחפות על בת אחותו ולא מוקמינן לה אחזקת אשת איש כשאין בו זמן היינו משום דאמרינן הרי גרושה לפניך כו' והאי סברא לית ליה לר"ש כדאמרינן ריש פ"ק דנדה דבמקוה שנמדד מטמאו רבנן בודאי משום דאיכא תרי חזקות גברא בחזקת טמא והרי המקוה חסר לפניך ור' שמעון אומר דאינו אלא ספק וכתבו התוספות שם בד"ה ושניהם לא למדו משום דלית ליה לר"ש חזקה דהרי חסר לפניך וא"כ ה"נ לא אמרינן הרי גרושה לפניך וליכא למימר דא"כ כ"ש שצריך לתקן זמן דלא לקטלוה מספיקא הא ליתא דאטו אנן תקנתא לפרוצות עבדינן אדרבה יותר ראוי שלא לכתוב זמן שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות ובהכי רהטא שמעתא דידן. מיהו בלא"ה העליתי בקונטרס הכללים שלי דמ"ש התוס' בפ"ק דנדה דלר"ש לא אמרינן הרי חסר לפניך לאו דלית ליה כלל האי חזקה וספיקא דיליה משום דאיכא חזקת טמא גבי חזקת המקוה דא"א לומר כן דא"כ מאי איריא נמצא חסר אפילו בכל מקוה שנמדד מקודם ואח"כ טבל הטמא אמאי לא מטמא ר"ש מספק דאוקי חזקת המקוה שנמדד לגבי חזקה דגברא שהוא טמא והו"ל כפלגא ופלגא אלא עיקר סברת התוס' דמאי דמשוו רבנן הני תרי חזקות כודאי לגבי חדא ור"ש סובר דהני תרתי אינן אלא כחדא לגבי חדא וא"כ ה"נ כיון דאיכא חזקת צדקת וחזקה דהרי גרושה לפניך לר"ש מיהא הו"ל הני תרתי לגבי חזקת א"א כפלגא ופלגא ומספיקא לא קטלינן לה ודו"ק. מיהו בכאן בלא"ה מקשה הש"ס שפיר דנהי דלענין לתקן זמן משום בת אחותו לא משמע לר"ש מה"ט מכל מקום אמאי מכשיר במוקדם דהתם ודאי לא שייך לאוקמי אחזקת א"א דזמן הגט מוכח עליה ודו"ק:

רש"י מ"ט דר' שמעון הא זימנין דזנאי באותו יום כו' עכ"ל. ולכאורה נראה דוחק לפרש כן דמהיכי תיתי ניחוש לכך שאם הבועל רוצה לחפות על זנות דזנאי באותו יום כמו כן יכול להחתים עדים באותו יום עצמו ולא ידעתי מי הכריחו לפרש כן כיון דהכא אליבא דר' יוחנן קיימינן ואיהו ס"ל לקמן דמכשיר ר"ש אפי' מכאן ועד עשרה ימים מיהו שיטת רש"י ז"ל יש ליישב וק"ל:

שם בגמרא אמר לך רבי יוחנן אליבא דר"ש לא קאמינא כי קאמינא אליבא דרבנן. הסוגיא תמוה דלפ"ז משמע דפליגי ר"ש ורבנן בתרתי פליגי בחששא דבת אחותו ופליגי נמי לענין פירות ומנא ליה לרבי יוחנן לאפושי פלוגתא דהא מצינן למימר דלא פליגי רבנן אדר"ש אלא לענין דחיישי לבת אחותו ומש"ה פסלי במוקדם אבל במאי דשמעינן דר"ש אית ליה ע"כ משעה שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות מנא לן דפליגי רבנן עליה דילמא אינהו נמי הכי סברי ותחלת תקנת הזמן איתקן משום בת אחותו ומשום פירות ומוקדם פסול משום בת אחותו לחוד וע"ק דילמא רבי יוחנן גופא נמי הכי אית ליה דמשעה שנתן עיניו כו' אלא דאיצטריך ליה נמי טעמא דבת אחותו לרבנן מדפסלי במוקדם ומנ"ל לסתמא דתלמודא אליבא דר"י דסובר משעת נתינה עד דקשיא ליה דר"י אדר"י ודר"ל אדר"ל ולפמ"ש לא הוי צריך לאפוכי דר"י הוא דאמר משעת כתיבה ממש דהיינו משעה שנתן עיניו וריש לקיש הוא דאמר משעת נתינה ומשום הכי תקנו זמן דמסתמא אמרינן ביום שנכתב ונחתם נמסר ולא נחתי לומר דמש"ה לא היה להם לתקן זמן אלא ליקח כתב מהעדים או מב"ד אלא שסובר דאפ"ה תקנו זמן בגוף הגט כמו בכל השטרות. מיהו בהא מצינן למימר דמשמע לתלמודא מדקאמר רבי יוחנן מפני מה תקנו זמן בגיטין משום בת אחותו מהאי לישנא משמע דלר"י אין לו שום טעם בתקנת הזמן אלא משום בת אחותו ולא משום פירות וכן לר"ל נמי אפשר דפשיטא לתלמודא דאי ס"ל משעת נתינה לא שייך לתקן זמן וכדפרישית לעיל מ"מ הקושיא הראשונה במקומה עומדת דמנא ליה לר"י גופא לומר משעת הנתינה כיון דלא מצינן שום תנא דפליג אדר"ש דאמר משעה שנתן עיניו כו'. ולכאורה היה נראה ליישב דעל כרחך איכא חד תנא דאית ליה משעת נתינה והיינו ר"א דשמעינן ליה בפ' המגרש דמכשיר בכתב בכת"י ואין עליו עדים ואי ס"ד משעה שנתן עיניו ליפסל ממ"נ אי בגט כי האי נמי גובה משעת הכתיבה דהיינו משעה שנתן עיניו א"כ איכא למיחש לקנוניא שמא הקדים הבעל הזמן בכוונה ותטרוף שלא כדין דבאותו זמן הכתוב בגט עדיין לא נתן עיניו ולבו לגרשה ואם נאמר דבכה"ג דליכא עידי חתימה כ"ע מודו דאינה טורפת אלא מזמן המסירה וא"כ זימנין דהיא מפסדת שלא כדין דהיינו משעה שנתן עיניו עד שעת המסירה כמ"ש התוס' בריש מכילתין אע"כ דרבי

אלעזר סובר דע"פ הדין אינה טורפת אלא משעת הנתינה. וא"כ רבי יוחנן כר"א ס"ל דקי"ל כר"א בגיטין. אלא שכבר כתבתי בסמוך דא"א לומר כן דא"כ תיקשי מיהא לרבי שמעון דס"ל משעה שנתן עיניו וסובר נמי כר"א דע"מ כרתי א"כ לדידיה אמאי כשר בכתב ידו ואין עליו עדים וליכא למימר דאה"נ דלר"ש כה"ג פסול דא"כ אמאי מכשיר בדף י"ח בגיטין הנעשין בהדיוטות עובדי כוכבים ע"י ע"מ האיכא למיחש להאי חששא גופא שמא הקדימו זמן בכוונה וממה נפשך איכא למיחש לחששא דפירות אע"כ כמ"ש דמשום חששא דפירות לא שייך לפסול בדיעבד אמנם אחר העיון נראה דא"א לומר כן דא"כ תיקשי לר"ל אליבא דר"ש אמאי מכשיר כה"ג הא לר"ל ודאי פסלינן בדיעבד משום חששא דפירות אלא די"ל דלר"ל לא קשה מידי כיון דלר"ל גובה משעת חתימה והיינו משום דמשעת חתימה יוצא הקול וליכא פסידא דלקוחות א"כ בכתב בכתב ידו דליכא קול ודאי ר"ל מודה דגובה משעת נתינה ותו ליכא חששא דפירות משא"כ לרבי יוחנן דאמר משעת כתיבה ואע"ג דליכא קול א"כ ה"ה לכתב בכתב ידו דלר"י לא משמע ליה שום סברא לומר משעת חתימה אלא משעת נתינה או משעת כתיבה וכיון דמשעת נתינה ליכא למימר דא"כ כתב בכתב ידו אמאי כשר אע"כ משעת כתיבה כן נ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא איפוך. וכתבו התוס' דר"ל סובר משעת כתיבה דהיינו חתימה ור"י סובר משעת נתינה אבל איכא מרבוותא קדמאי דמפרשי להיפך דמפכינן קמייתא דר"י אומר משום פירות ור"ל משום בת אחותו והביאו ראיה מירושלמי ועיין בלשון הרא"ש ובחידושי הרשב"א ולקמן בדף הסמוך אכתוב בזה:

שם גזייה לזמן דידיה ויהביה ניהליה מאי. רבינו חננאל והרמב"ם ז"ל כתבו דבגייז לזמן כשר אף לכתחלה ויצא להם כן מדמשנינן בסמוך אהני דלכתחלה לא תנשא ובתר הכי מקשינן גזייה לזמן כו' משמע דכה"ג כשר אף לכתחלה וכבר תמהו עליהם כל הפוסקים ובאמת לפירש"י ז"ל אין צורך בזה דהא דשנינן לכתחלה לא תנשא היינו דלא חיישינן להכי שמא יחפה ויתן גט שאין בו זמן משום דכיון דלכתחלה פסול מימנעי העדים והסופר וא"כ מקשה שפיר דאכתי מה הועילו חכמים בתקנתן לתקן זמן דהא יכול לחפות ולחתוך הזמן לאחר שכבר כתבו הסופר וחתמו העדים. מיהו אכתי יש לדקדק אמאי מקשה הש"ס בענין זה שיחתוך ואח"כ יתן לה דבכה"ג אפשר לומר שימנעו העידי מסירה שיימסר בפניהם גט פסול או שיוציאו הקול או שיתנו אל לבן זמן המסירה כיון דאיתרע האי גט משאר גיטין שאין בו זמן ובפשיטות הו"ל להקשות שימסור לה הגט כשר ואח"כ תחתוך היא בעצמה הזמן ומספיקא לא קטלינן לה ומה הועילו בתקנתן ועוד

דבזה לא שייך לשנויי לרמאי לא חיישינן למה שפירש"י ז"ל דלא עבידי אינשי דעבדי הכי משא"כ על האשה עצמה לא שייך לומר כן דכל טצדקי דאית לה למיעבד עבדה לפטור ממיתה. והנלע"ד בזה דמכאן נראה שצדקו דברי רש"י ז"ל שכתב בפ' ד' אחין והביאו התוס' בשמעתין דבדמחקה איהי לזמן הגט עליה להביא ראיה ואי לא קטלינן לה והטעם בזה נראה מבואר לפמ"ש התוספות לעיל דהא דמצי לחפות ולא מוקמינן לה אחזקה דמעיקרא היינו משום שהיא גרושה לפנינו וכבר כתבתי דכיון דאי לאו דתקנו זמן וא"כ הרי באה לפנינו וגט גמור בידה כדרך כל הארץ וא"כ הרי עכשיו ודאי מגורשת ואף שכבר קיבלה התראה ואמרה א"א אני ואעפ"כ אני עושה אפ"ה מציא למימר לשחוק בעלמא אמרה כן וסמכה עצמה על כתב הגט שבידה והדין בזה דמוקמינן לה למפרע אחזקה דהשתא וכמ"ש בשיטת התוס' דכיון דלית לן למימר דבזו הרגע ממש נתגרשה א"כ החזקה קמייתא היתה בטעות איזה זמן שהיתה בודאי מגורשת ולא ידעינן אימת מש"ה לא קטלינן לה או כמו שכתבתי דמצרפין חזקת כשרות לחזקה דהשתא. נמצא דכל זה לא שייך בהביאה לפנינו גט שנמחק מקום הזמן דכיון דכבר תקנו זמן א"כ סתם ספרי דדייני גמירי וכותבין זמן וגם אחר המסירה מיזהר זהירי בהו הנשים שלא יומחק וא"כ מדאיתרע האי גט לא שייך לומר הרי גרושה לפנינו דמאן יימר שהיא עכשיו גרושה שמא בגט מאוחר נתגרשה שנכתב הזמן לאחר ימים רבים ולכך מחקה הזמן וכבר כתבו התוס' דבגט מאוחר אינה מתגרשת עד הזמן הכתוב בו. ונהי דבגט מאוחר לא שכיח מיהו אמרינן אדרבה רוב גיטין מיזהר זהירי שלא לימחק הזמן וזה הגט הוא מהמיעוט דאיתרעי וכ"ש דהרוב מסייע לחזקה דמעיקרא וחזקה דהשתא איתרע דלא שייך לומר הרי גרושה לפנינו שאין חזקה זו מבוררת מש"ה כתב רש"י ז"ל שפיר דבכה"ג קטלינן לה. ובזה א"ש נמי דלא מקשה הש"ס דאיהי גזיי' לזמן לאחר שנמסר דבזה י"ל דשפיר קטלינן לה כיון דרוב בקיאין הם לכתוב זמן א"כ מסתמא זה הגט היה בו זמן כמו רוב גיטין ותלינן טפי לומר שהיא עצמה חתכה הזמן וחזקה דהשתא נמי לא שייך דשמא גם עכשיו אינה ודאי מגורשת דאמרינן שמא נכתב בו זמן מאוחר וכדכתיבנא מש"ה הוצרך הש"ס להקשות דאכתי איכא למיחש שמא יחתוך הזמן ואח"כ יתן לה ויפרסם הדבר להראות לרבים שבגט שנחתך הזמן גירשה והם לא יתנו אל לבם זמן מסירה וא"כ יכול לחפות אם אין העידי מסירה לפנינו או שאין זוכרין זמן המסירה וע"כ כולה שמעתין בכה"ג אייריי וא"כ מה הועילו בתקנתן כן נ"ל נכון שיטת רש"י ז"ל ועיין עוד בסמוך. אמנם שיטת התוס' דמקשו על רש"י ז"ל סברי דבכה"ג נמי לא קטלינן לה דלגט מאוחר לא חיישינן כלל וא"כ הוי גרושה לפנינו וממילא מוקמינן לה אחזקה דהשתא משום

דאיכא נמי חזקת כשרות וכמ"ש באריכות. ואי משום דרוב גיטין יש בהן זמן אפ"ה לא חיישינן שהיא חתכה או מחקה מדעת שהוא דבר התלוי במעשה וקי"ל דרוב התלוי במעשה לא הוי רוב וכ"ש מיעוט התלוי במעשה וכל זה מבואר אצלינו בקונט' הכללים והא דלא מקשה הש"ס שהיא תחתוך הזמן לאחר המסירה לשיטת התוס' היינו משום דיראה לנפשה כמו שכתבו לענין מחקה ודוק היטב:

תוספות בד"ה גזייה כו' והקשה מהרש"א ז"ל דתיקשי להו מסוגייא דהכא דמסקינן לרמאי לא חיישינן והתם אמרינן לינחא גבי דידה מחקה ליה אלמא דחיישינן לרמאי כו' עכ"ל. ולענ"ד לק"מ דדוקא שיחתוך הבעל הזמן או ימחוק אמרינן שפיר דלרמאי לא חיישינן כמו שכתב רש"י ז"ל דלא עבידי אינשי דעבדי הכי ולא חיישו רבנן להכי משא"כ התם דחששא שהיא עצמה תמחוק ודאי חיישינן שתעשה רמאות להציל את נפשה. ועוד דבלא"ה האי מחקה ליה דפ"ד אחין לאו דוקא דה"ה דמצי למימר שתטמין כתב הקידושין לגמרי. מיהו אי לאו דכתב רש"י ז"ל דלא שכיחי דעבדי הכי ולא חיישו רבנן היה נ"ל לפרש בע"א דכיון דניכר הרמאות יתברר הדבר ע"י קול עד שיבורר זמן המסירה ממש וק"ל:

שם בגמרא אהני לשבוע דקמיה ולשבוע דבתריה ופירש"י ז"ל דשבוע דבתריה מהני לענין פירות שאם ימכור תוציא גיטה ותגבה כו' עכ"ל. וזה יצדק לפי שיטתו דבגט שאין בו זמן חיישינן שיהא מוכר והולך לעולם וכשתתבענו יאמר עכשיו גרשתיך וא"כ כשנכתב בו שבוע מהני לענין זה לשבוע דבתריה משא"כ לשיטת התוספות דעיקר החששא בגט שאין בו זמן משום פירות דמשעת חתימה עד שעת נתינה א"כ כשנכתב בו שבוע ולא זמן השני מאי אמרת דמהני לשבוע דבתריה ותיפוק ליה דבלא זמן לא יוכל לטרוף בשבוע דבתריה שתוכל ליקח כתב מב"ד מתי נתגרשה ודוחק לומר שיש זמן רב כמו שבוע שלם בין שעת החתימה ושעת הנתינה וצריך עיון ודו"ק:

דף יח.

תוספות בד"ה ואותביה בכיסתיה כו' פי' בקונטרס כו' קצת קשה דלמה לא יפסיד לריש לקיש כו' עכ"ל. ויש לדקדק דהא לעיל בד"ה ריש לקיש כתבו התוס' דלר"ל אין להאשה פירות אלא משעה שראוי לגרש ויצא הקול אליבא דרבנן וא"כ שפיר מקשה הש"ס הכא דבגיטין הבאין ממדינת הים אין לנו להפסיד ללקוחות שלא כדין שהרי לא יצא הקול במקום האשה משעת החתימה אלא משעת המסירה וע"ק דאמאי הוצרכו התוספות לפרש דקושיית הש"ס למ"ד משום בת אחותו לחוד דהא למ"ד משום פירות נמי יש לומר

דהכי קשיא ליה לתלמודא דבגיטין הבאין ממ"ה מה הועילו בתקנתן פירוש למה הוצרכו לתקן זמן באותן הגיטין כיון דלא שייך לומר דנ"מ לפירי דמשעת הכתיבה עד שעת הנתינה שהרי הבעל הוא במדינת הים ולא יוכל למכור פירות קודם שעת המסירה ואי משום הני פירות שלאחר המסירה שמא יבא הבעל ויטרוף להא ליכא למיחש לשיטת התוספות שהאשה תקח כתב מב"ד או מהעדים מתי נמסר כמו שכתבו בכולי שמעתין ובהכי ניחא דלא קשיא לתלמודא אשאר שטרות הבאין ממ"ה דבהנהו ודאי הוצרכו לתקן זמן לגבות מזמן המסירה ואילך וללקוחות דביני ביני לא חיישינן וע"ז הוי משני הש"ס שפיר הנהו קלא אית להו והיינו ע"י הזמן כמ"ש התוספות בדיבור שאחר זה. מיהו יש ליישב דהתוספות סברי דעיקר חשש פירות בגיטין הבאין ממ"ה היינו דזימנין שהאשה יש לה נכסים במקום הבעל במ"ה ואם כן שפיר מקשו דבהנהו טריף הבעל כדין משעת חתימה שראוי לגרש ויש לו קול מ"מ נתבאר מתוך מה שכתבנו שיש ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בד"ה הנהו קלא אית להו פי' בקונטרס כו' תימא דלענין זנות כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל דכיון דגיטין הבאין ממ"ה אית להו קלא שפיר קטלינן לה אי לא מייתי ראיה דכיון דבשעה שזינתה לא היה שום קול גירושין שהרי התרו בה העדים והיא גם היא קבלה התראה וכיון דרוב נשים המתגרשות ע"י שליח אית להן קול וזו לית לה קול ממילא מוקמינן לה אחזקת פנוייה דמעיקרא ולא שייך לאוקמי למפרע החזקה דהשתא דאיתרע לה לענין למפרע כיון דלית לה קול כדאמרינן בעלמא אף לענין רובא דעדיף מחזקה דכיון דרוב אחר כנגדה שיש לו קול איתרע ליה האי רובא דהאידנא כיון דלית לה קול כדאיתא בריש פ' האשה שנתארמלה כ"ש דיש לומר כן לענין חזקה כנ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד וא"ת ומ"ד משום בת אחותו בזמן הזה למה כותבין זמן כו' עכ"ל. ויש לתמוה דלעיל בתחלת הסוגיא דקאמר רבי יוחנן משום בת אחותו הוי להו לדקדק כן. והנלע"ד בזה דמעיקרא לא קשיא להו הכי דאיכא למימר כיון דבזמן הבית ניתקן הזמן לאחר זמן הבית נמי לא זזה תקנה ממקומה וכיון שכבר ניתקן לכתחילה פסול נמי אף בדיעבד באין בו זמן ובמוקדם דלא פלוג רבנן וכמו שנפרש ג"כ בהכרח למסקנת התוספות ועוד דמצינן למימר דכיון שכבר תקנו לכתחלה אף בזמן הזה ממילא דפסול נמי בדיעבד אליבא דר' יוחנן משום פירות שתפסיד שלא כדין דנהי דלרבי יוחנן לא שייך לתקן זמן משום פירות לכתחילה היינו משום דאי לאו שתקנו זמן בגוף הגט והיו הנשים המתגרשות נזהרות ליקח כתב מב"ד או מעדים מתי נמסר הגט שמאותו זמן טורפות לר"י מעיקר הדין וכמ"ש

התוספות בד"ה משעת נתינה אבל כיון שכבר תיקנו זמן בכל הגיטין ממילא אותה שאין בגיטה זמן לא תזהר ליקח כתב וא"כ תפסיד שלא כדין. ואין להקשות לפ"ז א"כ מאי מקשה הש"ס מגיטין הבאים ממ"ה דהא אמרינן לא פלוג רבנן אלא דבזה מצינן למימר דעיקר הקושיא בגיטין הבאים ממ"ה דבהנהו אדרבא יותר ראוי שלא לתקן זמן כדי שלא תטרוף שלא כדין מהלקוחות מזמן הכתיבה לרבי יוחנן לשיטת התוספות דבסתם גיטין אמרינן ביום שנכתב נמסר ולשיטת רש"י ז"ל אליבא דר"ל דמודה בכה"ג דמצד הדין אין לה לטרוף משעת החתימה דלית ליה קלא וכמו שכתבתי בסמוך וכן לענין בת אחותו נמי יש לומר דמקשה הש"ס דבגיטין הבאים ממ"ה יותר ראוי שלא לתקן זמן דא"כ תזהר בנפשה לזנות ולא תסמוך על בעלה שיחפה עליה דנהי דמספיקא לא קטלינן לה מ"מ מידי ספיקא מיהא לא נפקא לאיסור כהונה ולעז נמי איכא כיון שכבר יצא עליה קול זנות קודם קול הגירושין משא"כ כשנכתב הזמן מניסן ומטא לידה בתשרי נתירנה שלא כדין ונוציאנה מידי לעז בחנם וע"ז משני הש"ס שפיר דקלא אית ליה ותו לא שייכי הני חששי וממילא יותר ראוי לתקן זמן כמו בכל הגיטין דלא פלוג רבנן כקושיית התוספות דנהי דע"פ קול כזה לא קטלינן לה מ"מ כיון דהזמן לא מגרע מידי כתבינן ליה כמו בכל הגיטין דלא פלוג וכבר אפשר שלזו הסברא בעצמה כיון רש"י ז"ל שלא הזכיר באלו הקושיות ענין קטלא ועפ"ז נתיישב כל מה שהקשו התוספות על שיטת רש"י ז"ל דוק ותמצא. נמצא דלפ"ז לא היה מקום להקשות למה כותבין זמן בזמן הזה משום דלא פלוג רבנן וכמ"ש משא"כ למה שכבר קדמו התוספות בהצעה דאין לפרש כן משום דלשון הש"ס דמקשה מה הועילו בתקנתן משמע שאין תועלת כלל בכתיבת הזמן ולא משום דמגרע כח הלקוחות וא"כ לפ"ז ע"כ דהא דמשני נמי הנהו קלא אית להו היינו דיום המסירה עמו יש לו קול וא"כ מקשו שפיר למה תקנו בזמן הזה דתו לא מצינן למימר משום דלא פלוג רבנן דא"כ מה מקשה מה הועילו בתקנתן דנהי שאין תועלת אפ"ה תקנו משום דלא פלוג אע"כ דלא בעי למימר משום לא פלוג דלא הוי לן למיפסל בדיעבד ואנן פסלינן אפילו בדיעבד בגיטין הבאים ממ"ה והיינו למאי דמסיק הש"ס דאית להו קלא וכשיטת התוספות דע"י הזמן יש לו קול וא"כ בדליכא זמן לית ליה קלא ופסול ובזה א"ש דבגט מוקדם כתבו הפוסקים דבגיטין הבאים ממ"ה כשר והיינו משום שאין לנו טעם לפסול שהרי כל שכן כיון שהזמן מוקדם יש לו קול גמור מזמן המסירה ומשום לא פלוג לא משמע להו לפסול בדיעבד וא"כ מקשו שפיר דבזמן הזה אמאי פסלינן אפילו בדיעבד דהא משום לא פלוג לא שייך לפסול בדיעבד והיינו דמייתי ראיה ממתניתין דג' גיטין פסולין דאיירי בזמן הזה בימי רבי שסידר המשנה ואפ"ה קתני פסולין בדיעבד והא דלא

מייתי מתניתין דנכתב ביום ונחתם בלילה דמסתמא איירי בזמן הזה וקתני פסול משום דבמוקדם ודאי פסול משום חששא דפירות אף לר' יוחנן. ואף דלפמ"ש לעיל בשיטת מהרש"א ז"ל דמשום פירות לא שייך כלל לפסול במוקדם אף בנכתב ביום אליבא דר' יוחנן משום דאיכא מיהא קלא קצת שלא נמסר ביום הכתיבה אפ"ה לא פסיקא להו להתוספות לאתויי מהכא כיון דאיכא למידחי ומש"ה מייתי ממשנה דג' גיטין פסולין כן נ"ל נכון. ואם אמנם אפשר בעלי התוס' לא נחתו להכא מ"מ הסברות נכונים וברורים בעזה"י ולדעתי אפשר להעמיד הדבר בכוונת התוספות ודוק היטב ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל גזירה שמא יחפה על בנים ממזרים כו' עד סוף הדיבור. וקשה א"כ מאי הוצרכו לפרש בשמעתין דהנהו קלא אית להו ומסקו אדעתייהו זמן המסירה שזה נראה דוחק גדול דעיקר החששא בכולה שמעתין דזימנין שאין ע"מ לפנינו ואמאי לא מפרשי בפשיטות דכיון דגיטין הבאין ממ"ה אית להו קלא שלא נמסרו בשעת הכתיבה הועילו בתקנתן לענין שלא תוכל לחפות על בניה הממזרים שאם תזנה בינתיים כל זמן דלא מייתי ראיה הויין בניה ספק ממזרין לפי מה שביארתי באריכות דחזקה קמייתא קאי במקום חזקה דהשתא והו"ל פלגא ופלגא וכן לענין שאין רשאי להחזירה דהו"ל ספק סוטה. מיהו יש ליישב דודאי לא סגי בהני טעמי לחוד לתקן זמן כמ"ש הרא"ש ז"ל אלא לאחר שתקנו משום חיפוי לענין קטלא מהני הני טעמי לאחר זמן הבית כיון דאכתי מיהא איכא הני טעמי ותו לא פלוג רבנן. ובעיקרא דמילתא נראה לי דלא שייך לתקן זמן בתחלה משום הני טעמי לחוד משום דלרמאי ולרשיעי לא חיישינן שיחפה הבעל על בת אחותו ולהרבות ממזרים בישראל שהרי ע"פ דבורו נאמן להתיר ולאסור כגון לומר זה בני ממזר או כשר דילפינן מיכיר יכירנו כו' וכן להחזיר ולישא אשה שזינתה תחתיו. משא"כ החששא דבת אחותו לענין קטלא ודאי חיישינן שבזה אין עושה כלום רק שמגרשה באמת שהרי חייב לגרשה ובמה שנותן לה גט בלא זמן אינו סובר שיש שום איסור בזה ובשתיקתו היא נצולת ותו לא מהימן עלה. מיהו במה שכתבו התוס' שיחפ' על בניה ממזרין קשיא לי שהרי אם זינתה תחתיו נמי אין בניה ממזרים דרוב בעילות אחר הבעל ומכ"ש אם רוצה לחפות השתא נמי דתקון זמן יחפה ויאמר שממנו נתעברה ואף אם נאמר שאין דבריהם בזה אלא בגיטין הבאים ממ"ה וכגון דאשתהי זמן רב עד שאין לתלות שממנו נתעברה וא"כ ע"כ יחפה לומר שגירשה קודם הזנות ומה שתקנו זמן בגיטין שמוסר הבעל לאשתו היינו משום חששא שמא יחזירנה לאחר שזינתה. מיהו גם בזה קשה דאף כשהבעל במדינת הים אם יאמר בפירוש שבצינעא בא ובעל נאמן להכשיר הבנים ואפשר דבזה כיון שיש עדים שזינתה תו לא שייך לומר

רוב בעילות אחר הבעל כיון שאין מצוי כלל במדינה וצ"ע. ועי"ל דלא ניחא ליה לומר שממנו נתעברה כדי שלא יירש בנכסיו ומש"ה חיישינן שפיר שיחפה לומר שגירשה קודם שזינתה כדי להכשיר הולד וק"ל:

שם בגמרא מתקיף לה ר' נתן בר' הושעיא לשמואל יאמרו שתי נשים בחצר א' כו' ויש לדקדק דלרב נמי תיקשי להיפך שאם מגרש אחת בגט מאוחר שכשר לכתחלה ואחת מגרש מהיום דאותה צריכה להמתין שלשה חדשים אחר זמן מאוחר שכתוב בגט דמיקרי יום הנתינה כמו שכתבו התוספות לעיל ואם כן יאמרו שתי נשים בחצר א' מאי אמרת דזמן גיטה מוכיח שהוא מאוחר א"כ הכי נמי לשמואל. מיהו נראה דלרב אם מגרש בגט מאוחר אף שאין הגט חל עד הזמן הכתוב בו אפילו הכי אינה צריכה להמתין אלא משכלו ג' חדשים מיום המסירה בשעת הזמן הכתוב בו מותרת לינשא מיד ואף שלא נזכר בפוסקים נראה שהדעת מכרעת כן:

שם תניא כוותיה דרב השולח גט אשתו. ויש לדקדק דלשיטת רוב הפוסקים דגט על ידי שליח כשר אף במוקדם כיון דזמן הכתיבה לא מהני ביה מידי דיום המסירה אית ליה קלא ואם כן מאי סייעתא מייתי הכא לרב דלמא שאני הכא בגט על ידי שליח שצריכה להמתין מיום הנתינה משום דיום הכתיבה לא מוכח ביה ולא מידי דשמא מוקדם הוא מה שאין כן בגט שנכתב באותו מקום שנמסר דלמא מודה ובהכי הוי אתי שפיר דלא קשיין ברייתא אהדדי. מיהו יש לומר כיון דגט מוקדם לא שכיח לא חיישינן לענין הבחנה כדמצינו שם להדיא דלא גזרו בכמה דברים דלא שכיחי. ובזה יש ליישב ההיא דגט מאוחר שכתבתי בסמוך וק"ל:

תוספות בד"ה המשליש פי' בקונטרס כו' עיין מ"ש הר"ן ז"ל בזה ליישב שיטת רש"י ז"ל:

גמרא אמר רבא מ"ט דר"ש קסבר כו' כבר כתבתי דלמאי דקי"ל כר' יוחנן דמשום בת אחותו איתקן א"כ צ"ל דמילתא דרבא מפרשינן בענין זה דמקשה מ"ט דר' שמעון דע"כ לית ליה טעמא דבת אחותו א"כ למה תקנו זמן כלל וע"ז מסיק משום דקסבר כיון שנתן עיניו לגרשה וכמו שהארכתי בזה לעיל ע"ש:

דף יח:

תוספות בד"ה חיישינן שמא פייס ואין להקשות כו' דהכא הוא דחיישי' טפי כו' עכ"ל. נראה שהתוס' כתבו כן לפי שיטתם בדיבור הסמוך דהחששא הוא שמא ביטל הגט משא"כ לפירש"י ז"ל דהחששא שמא בא עליה והוי גט ישן נראה שאין צורך לפרש כהאי טעמא שכתבו התוס' כאן אלא דבלא"ה לא שייכא האי חששא דגט ישן אלא היכא

דאיכא רגלים לדבר דבלא"ה לא חיישינן לגט ישן כיון דבגט ישן גופא קיימא לן אם נתגרשה תנשא לכתחילה לקמן דף ע"ט וא"כ מהיכי תיתי ניחוש להחמיר בדלא ידעינן בודאי שהוא גט ישן אלא דוקא היכא דאיכא רגלים לדבר יש לחוש לכתחילה שמא יבא הבעל ויערער שנתגרשה בגט ישן ויהא מקום לערער כיון דאיכא רגלים לדבר והיינו כגוונא דהכא שאין רגילות לאחר זמן החתימה מהכתיבה כ"כ א"כ יש מקום לומר שמא פייס והוי גט ישן משא"כ בשולח גט ממדינת הים ליכא רגלים לדבר כלל וכן במשליש דמשמע שהשליש ע"י איזה תנאי כדמשמע לשון משליש א"כ ליכא רגלים לדבר ובזה נתיישב מה דקשיא להו לתוס' על שיטת רש"י ז"ל בדיבור הסמוך מההיא דאומר נאמנת עלי שלא פייסתי דלפמ"ש א"ש כיון דבאמת בגט ישן גופא לא מיפסל הגט אם כבר נתגרשה אלא דהחששא שמא פייס היינו מחמת עירעור ולעז בעלמא וא"כ כשאומר נאמנת עלי ודאי לא יערער דהא ליכא רגלים לדבר אדרבא הוא העיד על עצמו שלא יפייס ונתיישב ג"כ ההיא דשדר גט לדביתהו ואמר אל תיתבוה ניהלה עד תלתין יומין דהתם נמי איכא רגלים לדבר דאל"כ למה לא ציוה למסרו מיד כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל וכמעט שמצאתי ככל הדברים האלה בלשון הר"ן ז"ל ועיין באריכות בחידושי הרשב"א ז"ל:

בד"ה שמא פייס כו' ומיירי הכא כשאמר להם לחתום כו' אבל אם אחר עשרה ימים כו' הא קי"ל כרב נחמן כו' עכ"ל. בחידושי הרשב"א ז"ל כתב בזה דלעולם כשציוה להם אחר עשרה ימים ואפ"ה לא תיקשי מדרב נחמן דאמר חוזר ומגרש בו דאכתי חיישינן משום פירות דכיון שביטל הגט ממילא זכה הבעל בפירות אף לר' שמעון ונמצא אם תטרוף מיום הכתיבה יפסידו הלקוחות שלא כדין והא דאמר ר"נ חוזר ומגרש בו היינו אם ביטל ביום הכתיבה שחזר ומגרש באותו יום עצמו ע"ש באריכות אבל זה דוחק לפרש מילתא דר"נ באותו יום עצמו דהא אמתני' דשולח גט לאשתו קאי אמנם לא ידעתי מי הכריחו לרשב"א ז"ל לפרש כן דאף לפי שיטתו לא שייך לומר חששא דשמא פייס משום פירות אלא בסוגיא דשמעתין דאיירי אליבא דר"ש שסובר משעה שנתן עיניו לגרשה וחייש לחששא דפירות משא"כ לקמן במילתא דרב נחמן דאיירי אליבא דהילכתא לא שייך חששא דפירות דהא קי"ל כר' יוחנן דאין לאשה פירות אלא משעת נתינה וא"כ לא שייך כלל חששא דפירות ובההיא דפ' כל הגט דמקשה הש"ס וניחוש שמא פייס התם לא צריכינן כלל לחששא דפירות אלא שמא ביטל הגט ופסול לגמרי שהרי אין הבעל לפנינו שיצוה לחזור ולגרשה נמצא דלפ"ז עולה כל הסוגיי' כהוגן לפי שיטת הרשב"א

ז"ל ובחנם נדחק בזה אגב חורפיה ושיטפיה ועיין מ"ש הרשב"א ז"ל עוד בדרך אחר באריכות ודו"ק:

גמרא ור' יוחנן אמר אפילו מכאן ועד עשרה ימים. נראה דאע"ג דאנן לא קי"ל כלל כר"ש ואפי' בשעת הדחק לשיטת רוב הפוסקים אפ"ה נפקא מינה בפלוגתא דר"י ור' אף אליבא דרבנן בגט הבא ממ"ה לפי מה שכתבתי שהפוסקים הכשירו בגט מוקדם כה"ג דקלא אית ליה וא"כ לריש לקיש לא מיתכשר גט מוקדם אף בבא ממ"ה אלא בנכתב ביום ונחתם בלילה אבל מכאן ועד עשרה ימים פסול משום שמא פייס ולר' יוחנן כשר בכל ענין. מיהו לפמ"ש בסמוך בשם הרשב"א ז"ל דחששא דפיוס בשמעתין אינו אלא משום פירות א"כ תו לא שייך הא מילתא כלל לר' יוחנן אליבא דרבנן דכיון דס"ל יש לבעל פירות עד שעת נתינה תו ליכא למיחש שמא פייס לענין חששא דפירות ודו"ק:

שם בגמרא היכי דמי אילימא דלא אמר כולכם כו' משמע לכאורה מסוגיא דשמעתין דהיכא דלא אמר כולכם לא שייך כלל האי מילתא דנמצא אחד קרוב או פסול דכיון שאין צריכין לחתום כולם אם כן אמרינן דמסתמא לא נתכוון הבעל אלא על הכשירים לבד ויש לדקדק מזה על הש"ך בח"מ סי' ל"ו שכתב שם בס"ק ט"ז דאפילו היכא דאמר לחבורת אנשים שיחתמו שנים מהם ונמצא ביניהם א' שהוא קרוב או פסול נתבטל כל העדות וכן יש לדקדק במאי דאמרינן בסמוך דלמאן דאמר משום תנאי כשר אפילו בדא"ל כולכם ולפי שיטת הסמ"ע והש"ך הו"ל למיפסל דנהי דכולם משום תנאי מכל מקום כיון שלא פרט השנים שיחתמו משום עדים הו"ל כהזמין בערבובי' דפסול לדידהו כיון דאפשר דלקרובים נמי נתכוון ואף שיש לדחוק וליישב מכל מקום נראה לי עוד ראיה מההיא דמקרי ינוקא ובריה דלקמן דף ס"ו דמשמע דלענין חתימת הגט איירי ע"כ דברי הסמ"ע והש"ך צ"ע ועיין בסמוך:

שם אי חתם בתחלה קרוב או פסול כו' הרי"ף ז"ל גרס מיחתם לכתחלה קרוב או פסול כו'. ופירשו המפרשים דאע"ג דלמ"ד תנאי אמרינן דכשר בדיעבד מ"מ לענין אי שרי להחתים לכתחילה קרוב בדא"ל כולכם פליגי תרי לישני ולפי פירושו נתיישבו קושיות התו' ואין לדקדק א"כ היאך שייך לישנא דאמרי לה פסול דל' פסול משמע דיעבד יש לומר כיון שהוא הטיל תנאי שיחתמו כולם בגט זה א"כ כיון שאין אנו מתירין לכתחילה להחתים הקרובים א"כ אף הרחוקים אינן רשאים להחתים אם לא שיבטל הבעל התנאי א"כ א"ש דקתני פסול ויש עוד שיטות רבות בסוגיא זו עיין בתוס' פרק גט פשוט ובב"י א"ע סי' ק"כ) ובש"ך ח"מ סי' מ"ה האריך מאד ויש לי לדקדק על דבריו ואין כאן מקומו להאריך:

שם אמרי לה פסול דאתי לאיחלופי בשטרות דעלמא ופירש"י ויכשירו קרוב בכל השטרות. לכאורה נראה שהרגיש בקושיית התוספות דבשטרות נמי כשר כשחתמו למילוי לכך פירש"י ז"ל דעיקר החששא דאתו לאכשורי קרוב לגמרי בשטרות אף דרך עדות גמור אלא דלפ"ז קשה אמאי נקיט שטרות דמשום גיטין גופא הוי לן למיפסל שיכשירו קרוב לגמרי ונראה משום דעיקר החשש הוא דאתו למימר דלא פסלינן קרוב או פסול אלא כשמעיד בע"פ לפני ב"ד ולא בעדות שבשטר מש"ה נקיט לשון שטרות ולעולם דה"ה לגיטין. ועוד יש לפרש בד"א ע"פ מה שכתב הרמב"ם ז"ל דאף כשחתמו הקרובים לשם עדות לא שייך למיפסל בגיטין אם יש שני עדים כשירים אלא משום גזירה דשטרות דבשטרות ודאי פסול כה"ג משא"כ בגיטין גופא ליכא למיפסל כיון דע"מ עיקר אבל קשיא שהרי הרמב"ם ז"ל גופא פסק בפ"א מהל' גיטין דאף למ"ד ע"מ כרתי מודה דכשר נמי בעידי חתימה לחוד ועוד קשה כיון שנתכוונו הפסולים לשם עדות פסול מדאורייתא דמקשינן שלשה לשנים א"כ אף בדאיכא ע"מ ליפסל דהו"ל מזוייף מתוכו. והנלע"ד בזה ע"פ מה שכבר כתבתי בזה בריש מכילתין גבי ג' גיטין פסולין דאף למ"ד ע"ח כרתי אפ"ה אין עיקר העדות תלוי בחתימת העדים ולאו עלייהו קאי דבר דבר שהרי העדים גופייהו אינן יודעים אם נתגרשה אלא שע"י חתימת העדים ידוע לנו שמיד הבעל בא ליד האשה וכיון שאנו רואין הגט ביד האשה אנן סהדי שנתגרשה ומשתריא שפיר משום דבר שבערוה דראיה דידן בגוף הגט חשיב כהעדאת עידי מסירה וא"כ היכא דליכא עדות גמור בחתימת העדים לא שייך למיפסל משום הקישא דשלשה לשנים. ותדע דהכי הוא דהא לשיטת הרמב"ם ז"ל בלא"ה א"א לומר דעידי חתימה עדות גמור הוא שהרי הוא סובר כל עדות בכתב כה"ג פסול משום מפיהם ולא מפי כתבם ועוד דאי ס"ד דעדות גמור הוא ליבעי זמן מדאורייתא כמ"ד ע"ח כרתי משום דרישה וחקירה ועדות שאתה יכול להזימה אע"כ כדכתיבנא שאין כאן עדות גמור אלא כעין גילוי מילתא שנכתב הגט בציווי הבעל ולא גרע מכתב ידו שאין עליו עדים דכשר מדאורייתא אף לר' מאיר מכל זה מבואר דאין כאן דין עדות גמור בע"ח אלא דלר"מ בעינן מדאורייתא שיהא מוכח מתוך הגט עצמו שנכתב בציווי הבעל ודריש לה מוכתב ולר"א כשר אף בעידי מסירה דעלייהו קאי דבר דבר אלא דלשיטת הרמב"ם ז"ל מיתכשר נמי בע"ח משום דאנן סהדי שמיד הבעל בא לה וחשיב כע"מ אבל מ"מ אין כאן עדות גמור וכן מוכח מנוסח הגט שהרי אין העדים כותבין שנעשה בפניהם שום דבר כמו בשאר עדות והא דאמרינן בריש פ"ק דעדים החתומים על הגט כמי שנחקרה עדותן בב"ד היינו לענין דלא חשיד איניש לזייף חתימתן וא"צ קיום מדאורייתא כמו שהארכתי שם נמצא דשפיר

כתב הרמב"ם ז"ל דלא שייך לפסול בגט שחתומים בו כשירים וקרובים משום דלא שייך הקישא דשלשה לשנים אלא היכא דבעינן עדות גמור כגון דיני נפשות ודיני ממונות היכא דלא מיתברר מילתא אלא בעדות גמור ובשאר שטרות אע"ג דלהרמב"ם ז"ל עיקר מילתא דשטרות דרבנן כמו שכתבתי בריש מכילתין גבי עדים החתומים כמי שנחקרה כו' מ"מ כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון כיון שאין השטר מתקיים כלל בלא חתימת עדים כגון בשטרי מקנה או הודאה דהוי עדות גמור וכן בשטר חוב עיקר השיעבוד עפ"י העדאת עדים א"כ הוי עדות גמור' ומיפסל בהצטרפות פסולים לכשירים ומש"ה גזרו בגיטין אטו שטרות כן נ"ל נכון לשיטת הרמב"ם ז"ל. וממילא דמצינן לפרש כן כוונת רש"י ז"ל כאן שהרי רש"י ז"ל נמי סובר כן לפי מה שכתבתי בדף ט' במה שכתב רש"י ז"ל דהא דפסילי חתימת ערכאות מדאורייתא היינו משום דוכתב ונתן והני לאו בני נתינה נינהו ולא פשיטא ליה לפרש דפסולים משום דגוים לאו בני עדות נינהו אע"כ כמו שכתבתי שם משום דעידי חתימה בגט לאו עדות גמור הוא אלא גילוי מילתא ולא איברא סהדי אלא לשיקרא והני ערכאות נמי חזקה דלא משקרי וא"כ יש לפרש כאן כוונתו על דרך הרמב"ם ז"ל וכמ"ש אלא דקשיא לי לפי שיטה זו א"כ מאי שנא דנקיט הש"ס הכא האי גזירה דאתי לאחלופי בשטרות דלעיל נמי דקאמר ריש לקיש כולהו משום עדים נמי הוי בעי לפרושי דהיינו משום גזירה דאתי לאחלופי בשטרות ויש ליישבו ודוק היטב:

תוספות בד"ה אמרי לה פסול כו' ואומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל כו'. עיין בזה בתוספות פרק גט פשוט ובלשון הרא"ש בשמעתין שהאריכו לפרש דהא דפסול בתחלה היינו דוקא כשחתמו הראשונים בפועל קודם שחתמו האחרונים אחריהם אבל כשחתמו האחרונים והניחו מקום לראשונים כל שכן דכשר ועיין בזה בב"י א"ע ובש"ך ח"מ סימן מ"ה שהחזיק בסברא זו ע"ש:

בד"ה וחזר בו ר"ת כו' דדוקא נקיט כו' עכ"ל ונראה לכאורה דהשתא להאי לישנא דאמרי לה פסול הדר ביה הש"ס ממאי דקאמר מעיקרא איכא בינייהו שנמצא א' קרוב או פסול דהא אף למאן דאמר משום תנאי אמרינן הכא דפסול אפילו בראשונים וכל שכן באחרונים ועיין מ"ש מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה אבל הבית יוסף בא"ע סימן ק"כ) כתב דאפילו למאן דאמר פסול נמי איכא בינייהו דלמאן דאמר משום תנאי אם חזר והוציא את הפסול מהתנאי מיתכשר הגט באינך משא"כ אי הוי משום עדים פסול' כל העדות דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וצריך להזמין מחדש ע"ש:

דף יט.

גמרא כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. וקשה כיון דר' שמעון גופא לא מכשיר אלא משום דס"ל משעה שנתן עיניו לגרשה אין לו פירות אבל היכא דשייך חשש פירות פוסל אף בדיעבד כדקתני בהדיא דפוסל בכל השטרות וא"כ ריב"ל לענין פירות מאי קסבר בגיטין אי ס"ל לגמרי כר"ש אפילו לכתחלה ליתכשר ועוד הוי לן למיפסק לענין פירות כוותיה דבכל דוכתא קי"ל כריב"ל גבי ר' יוחנן וע"כ דסובר כרבנן דמוציאין לפירות משעת החתימה או משעת הנתינה וא"כ היאך שייך להכשיר בשעת הדחק כיון דסוף סוף איכא פסידא דלקוחות לענין פירות ור"ש גופא פוסל כה"ג ונראה דבאמת סובר ריב"ל דלא שייך כלל לפסול מטעם חששא דפירות אי משום דסובר לגמרי כר' יוחנן דמשעת נתינה כפירש"י ז"ל דבעי לאתויי ראיה אימת מטא גיטא לידה או כפי' התוספות דאית ליה קלא שלא נמסר ביום הכתיבה ולא שייך כלל חששא דפירות או שסובר דאף היכא דשייך חששא דפירות אין לפסול בדיעבד משום האי חששא והא דקאמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק היינו לענין בת אחותו לחוד דלרבנן פסלינן משום בת אחותו אף בדיעבד ור"ש לא חייש לבת אחותו לפסול אף שלא בשעת הדחק וריב"ל סובר דפסול לכתחילה כרבנן ולענין דיעבד בשעת הדחק סובר כר' שמעון דבשעת הדחק לא פסלינן משום בת אחותו כן נ"ל והבית שמואל בא"ע סי' ק"ל נלע"ד דלא דק שפיר בהא ודו"ק. מיהו כל זה לפירש"י ותוספות לעיל דחיישינן שמא פייס מה שאין כן לפי מ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל בחידושיו דהאי שמא פייס היינו משום חששא דפירות א"כ א"א לפרש דריב"ל סובר לענין הוצאת פירות כרבנן דא"כ מאי מקשה הש"ס והאמר ר"ל לא הכשיר ר' שמעון אלא לאלתר כו' ומאי קושיא הא ר"ל לא איירי אלא אליבא דר"ש דלדידיה שייך חששא דפירות משא"כ לריב"ל דאיירי אליבא דרבנן דלא שייך חששא דפירות א"כ אפי' מכאן ועד עשרה ימים יש להכשיר בשעת הדחק דלא חיישינן לבת אחותו ויש ליישב ודו"ק:

תוספות בד"ה דיו דיותא כו' דלא תני אלא הנך דלא תני במתניתין עד כאן לשונו. ולכאורה לשון מיותר הוא דבפשיטות מצי לדייק מדמרבינן לה מריבויא דמתניתין דקתני בכל דבר שאינו מתקיים לאתויי הא דר' חנינא אלמא דעפצא לאו היינו דיותא אלא משום דאפשר לדחות דריבויא דמתני' לא קאי אלא לענין מי טריא לחוד אבל עפצא היינו דיותא לכך הוצרכו לפרש דלא קתני אלא הנך דלא תני במתניתין כן נ"ל ליישב בדברי התוס' אבל כבר כתב הגהת אשיר"י לדחות ראיית התוספות וא"כ יש להכשיר בדיו שלנו ע"ש:

בד"ה קנקנתום כו' ואין נראה דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתני' עכ"ל. ויש לדקדק מאי פשיטותא דלא תני בברייתא אלא הנך דלא תני במתניתין דכמה פעמים מצינו בברייתא ג"כ ממה ששונה התנא במשניות ונקיט להו בשביל דבר שנתחדש. מיהו י"ל דדייקו הכא מדקתני בשיחור לבסוף ובכל דוכתא מצינו שדרך התנא לשנות דרך לא זו אף זו ואי איתא דשיחור היינו קנקנתום א"כ נראה דעדיף מאבר ושחור דלא קתני במתניתין בשום דוכתא. אלא דיש לדקדק לפ"ז מנא ליה לתלמודא לרבויי מריבויא דמתניתין מי טריא ועפצא דלמא ריבויא דמתני' אתא לרבויי אבר ושחור דברייתא ובשלמא לפירש"י ז"ל יש לומר כיון דשיחור היינו קנקנתום א"כ ע"כ אבר ושחור עדיפי משיחור מדאקדמינהו וממילא דלא שייך למימר דלא אתו אלא מריבויא דמתני' דהא שיחור קתני בהדיא וכ"ש אבר ושחור אע"כ דריבויא דמתני' למי טריא ועפצא אבל לפי' התוספות קשיא ויש ליישב ודע שהרמב"ם ז"ל כתב דהני דקתני בברייתא לא מיתכשרו אלא בדיעבד וכתב המגיד משנה דהיינו דלא קאמר הש"ס דמריבויא דמתניתין קאתיין ע"ש:

בד"ה דיו ע"ג דיו תימא דהכא משמע כו' ואור"י דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלפ"ז הא דבעי בסמוך ר"ל מר"י עדים שאין יודעים לחתום לא איירי אלא כרב חסדא ואליבא דרבנן דלרבי אחא פשיטא דהוי כתב לכ"ע כיון שהראשון היה בפסול דודאי בהכי איירי בענין שא"א להכשיר ע"י חתימת הראשונים ולפ"ז יש לתמוה בעיקר מילתא דהתוספות כיון דאתו להו שפיר האיבעיא דר"ל ור"י אליבא דרב חסדא וכרבנן א"כ האי מימרא מדיו ע"ג דיו נמי הוי מצי לאוקמי כרב חסדא ואליבא דרבנן ואההיא מתניתין דשבת קאי דקתני כתב ע"ג כתב פטור ומפרשי לה ר"י ור"ל בהנך גווני דמפרש הכא ומתניתין דהתם מוקמינן לה בהדיא במקומה כרבנן. מיהו לולא פירוש מהרש"א ז"ל נ"ל בכוונת התוספות דהאיבעיא דבסמוך נמי מיתוקמא אליבא דכ"ע ולא דמי לגט שנכתב שלא לשמה דהתם ודאי כתב האחרון עיקר כיון שאינו צריך עוד לכתב הראשון ואדרבא מכוין למוחקו משא"כ בעדים שאין יודעים לחתום א"א לנו לומר בשום ענין שהכתב האחרון עיקר כיון דא"א לו בלא כתב הראשון ועיקר הכתיבה של ראשונים הוא וכה"ג אמרי' להדיא בירוש' ולאו כתב הראשונים הוא. אלא דלפ"ז יש לדקדק למה הוצרך ר' יוחנן לומר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ותיפוק ליה דלא דמי אלא משום דנראה דבדיו ע"ג סיקרא נמי מחייב ליה ר' יוחנן בכל ענין ומשום דנסתלק מעשה הראשון מש"ה הוצרך לומר וכי מפני שאנו מדמין ודו"ק ועיין ברמב"ם ז"ל ותדע דהכי הוא דאי כפירוש מהרש"א ז"ל תיקשי לרב אחא מברייתא

דבסמוך דמשמע דאף בגיטין לא מכשרינן אלא לקרוע ניר חלק אבל לא בכתב ע"ג כתב ולשיטת מהרש"א אליבא דרב אחא לכ"ע כשר אף בכתב ע"ג כתב כיון שמתקן לענין לשמה אע"כ כדכתיבנא דבכה"ג שאין השני יכול לחתום לא שייך לומר דכתב השני עיקר אלא היכא שמתקן בגוף הכתב הוא דמיבעיא להו כגון דיו ע"ג סיקרא ומסקינן דאסור ולא שרי אלא מקרעין או ברוק וכמו שאבאר בסמוך כן נ"ל נכון לשיטת התוס' ועיין מ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' גיטין ובמגיד משנה שם ודו"ק:

דף יט:

גמרא תניא כוותיה דרב כו' ופרש"י דאמר מקרעין ומשמע לכאורה דרב דאמר מקרעין היינו דוקא מקרעין אבל לא באבר ולא ברוק וא"כ ע"כ הני אמוראי דלעיל כגון שמואל ורב פפא לא שמיעא להו האי ברייתא דאי ס"ד דשמיעא להו וסברי דמקרעין לאו דוקא אלא ה"ה לאבר ורוק א"כ מאי סייעתא מייתו לדרב אלא ע"כ דלא שמיעא להו וא"כ ודאי קי"ל הילכתא כרב דתניא כוותיה ולפ"ז צריך לומר דהא דמסיק תלמודא לעיל בסמוך וה"מ בגיטין אבל בשטרות לא ומייתי עובדא דנגדיה רב כהנא קים ליה לסתמא דתלמודא דלאו ארוק קאי אלא אמקרעין דאל"כ מאי מקשה בסמוך ואלא כמאן כרבנן והא ההוא דעביד עובדא בשטרות ונגדיה רב כהנא ומאי קושיא דלמא הא דנגדיה היינו ברוק דוקא דרבנן גופייהו מודים אע"כ דקים להו דאמקרעין קאי. אמנם מלשון הפוסקים והרא"ש והרמב"ם והטור נראה דמקרעין לאו דוקא אלא ה"ה לאבר ורוק וע"ש בב"י שכתב עוד דאפשר דכל הני אמוראי לא פליגי אלא דרוק אדרבא עדיף ממקרעין. וי"ל דזה לא יתכן אם נפרש כפי' רבינו חננאל דמקרעין היינו שמקרעין נייר אחר ומניחין הנייר על הגט מקום החותמין והם חותמין דרך אותן הקרעין כמ"ש התוס' לעיל בפ"ק דף ט' ע"ב ומייתו הירושלמי שמרחיבין להם הקרעין וא"כ לפ"ז ודאי מקרעין עדיף שנוכל לקיים חתימת ידי העדים משא"כ אם חותמין ע"י אבר או רוק א"א לקיים כתב ידם שהכל הולך לפי כתב הראשונים אמנם לפירש"י דהכא דמקרעין היינו מסרטין א"ש דנוכל לומר דמקרעין גרע טפי כיון דרשימה מיקרי כתיבה כמ"ש התוספות שם לעיל. מיהו בעיקרא דמילתא יש לדקדק תינח במקרעין אליבא דרבינו חננאל הוי שפיר כתב שיוכל לקיים משא"כ באבר או ברוק נראה ברור שא"א בעולם לקיים חתימת ידי עדים שהכל מכתב הראשונים הוא וכן במקרעין לפירש"י א"כ היאך מכשרינן בגיטין הא כתב שאין יכול לקיים הוא וצ"ל דלא איכפת לן בהכי דהא לכתחילה לא חיישינן לטענת מזוייף ולא מצרכינן קיום אלא כשמערער הבעל א"כ אפילו לשיטת ר"ת דלעולם בעינן עידי מסירה

בגיטין אפ"ה א"ש הסוגיא דהכא דמשום תקנות עגונות מכשרינן בעדים שאין יודעים לחתום ע"י מקרעין או אבר ורוק דזימנין דמייתי עידי מסירה או אזלי למ"ה ולא תוכל לינשא משא"כ עכשיו כשחותמין העדים אע"ג שלא יוכל להתקיים אפ"ה תוכל לינשא כיון דבליכא עירעור הבעל לא חיישינן לזיוף והא דמכשרי רבנן אף בשאר שטרות נראה דנ"מ לענין לגבות ממשועבדים אם העדים קיימין ומעידין בעצמן על כתב ידן דאל"כ פשיטא דא"ג ממשעבדי דטענינן מזוייף כיון שא"א לקיים דהכל כתב הראשונים הם והראשונים ודאי קרובים או פסולים הם מדלא חתמו בשם עצמן אע"כ דבהכי איירי ואפ"ה פוסל רשב"ג לענין משעבדי דלאו שטרא מיקרי כן נ"ל:

שם ר"א קרו קמיה. משמע דשנים קורין לפניו ואפ"ה פסול באיניש דעלמא משום דהו"ל עד מפי עד ועיין בלשון הרא"ש ז"ל באריכות ובטח"מ סי' מ"ה ובב"י שם:

תוספות בד"ה טעמא דאיכא כתב כו' וי"ל כיון דאמר הרי זה גיטך בדבר מועט מהימנינן לבעל כי היכי דבעל שאמר גרשתי נאמן כו' עכ"ל. מה שהוצרכו לפרש דבדבר מועט מהימנינן ולא ניחא להו בפשיטות דמהימן מה"ט גופא דאמר גרשתי היינו משום דהא דבעל שאמר גרשתי נאמן מפרשינן התם משום דהואיל ובידו לגרשה והיינו מטעם מיגו ואם כן לפי זה הכא לא שייך האי טעמא דהו"ל כמיגו במקום עדים שהרי אנו רואין שאינו מגרשה אלא בנייר חלק וחששא דמי מילין חששא רחוקה היא לכך כתבו אע"ג דחששא רחוקה היא מהימן מהאי טעמא גופא דהואיל שבידו לגרשה בגט כשר נאמן במיגו. ואע"ג דמסקינן בפ' יש נוחלין דף קל"ה דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן אלא דחיישינן שהיא ספק מגורשת התם אליבא דרבי יוחנן מסקינן הכי משא"כ אליבא דשמואל דאיהו מרא דשמעתא דהכי אמרינן שם להדיא דאמר רב יוסף דלשמואל דאמר הואיל מש"ה בעל שאמר גרשתי נאמן. ועוד דאף למ"ד התם דאינו נאמן אלא מספק היינו משום דאיכא סברא אי איתא דגירשה קלא אית ליה כמ"ש שם התוס' וזה לא שייך כאן דיש קול שגירשה בשטר זה. מיהו מאי דס"ד השתא דלשמואל ודאי מגורשת מה"ט דבעל שאמר גרשתי ע"כ ס"ד דלית ליה לשמואל הא דאמר רב דימי בסמוך דצריכין למיקרייה לגיטא משמע דלא מהימנינן לבעל וכמו שאפרש בסמוך אבל למאי דמסקינן דשמואל נמי חיישינן קאמר א"ש דשמואל אית ליה דרב דימי וק"ל:

בד"ה צריכין למיקרייה כו' ואי לא קרייה נראה דלא הוי גט כו' עד סוף הדיבור. לכאורה בהשקפה ראשונה נראה דמה שכתבו ואי לא קרייה לא הוי גט לאו אנאבד או נשרף קאי אלא אפילו כשהגט בידה נמי לא הוי גט ומה שכתבו בסוף הדיבור דאם לא קראו קודם נתינה וקראו לאחר הנתינה דבר פשוט הוא דמגורשת היינו לאחר נתינה תכ"ד

או שעסוקין עדיין באותו ענין ע"ז קשיא להו שפיר ממתניתין דהזורק מאי שנא דנקט הוחלפו כיון דע"כ הא לא קריוהו בשעת נתינה עד שניסת וא"כ אפילו הגט ביד האשה אינה מגורשת כך נראה לכאורה מפשט לשון התוספות. ולפ"ז נראה שדבריהם בזה הדיבור היינו לשיטת ר"ת דלעולם לא סגי בע"ח לחוד אלא בעינן ע"מ והן עיקר העדות דאי לשיטת החולקים דבדאיכא ע"ח לא בעינן ע"מ א"כ אי איירי הכא דאיכא ע"ח למה כתבו דאינה מגורשת בדלא קריוהו בשעת נתינה דל עידי מסירה מהכא הא מיתכשר בע"ח וליכא למימר נמי דהא דאינה מגורשת בדלא קריוהו היינו בדליכא ע"ח דווקא איירי דא"כ מאי קשיא להו לתוספות ממשנה דהזורק דשמא התם איירי בדאיכא ע"ח ומש"ה לא מיפסל משום דלא קריוהו אלא משום שהוחלף דוקא אע"כ דאתיא כשיטת ר"ת דלעולם בעינן ע"מ אף בדאיכא ע"ח וכיון דע"י ע"מ כרתי בעינן שיקראוהו דוקא בשעת נתינה או תכ"ד כשעסוקין באותו ענין כמ"ש התוספות בפ"ק בדף ה' ע"ב בשם ר"י לענין בפ"נ ובפנ"ח אלא דלפ"ז קשה א"כ איך מדייקו התוספות האי דינא מדלא משני הכא בגמרא הב"ע בדלא קריוהו דאכתי שמא הא דאמר רב דימי בעינן למיקרייה היינו מטעמא שמא יאבד או ישרף ויפסל וע"ז מקשה הש"ס דהא משמע שם דאף בדלא קריוהו ונאבד או נשרף נמי מגורשת אבל כשלא נאבד מנ"ל להתוספות דפסול משום דלא קריוהו בשעת נתינה דשמא כשר כיון שנוכל לקרותו עכשיו. מיהו בהא מצינו למימר דודאי פשיטא להו לתוס' דלשיטת ר"ת צריכין שידעו הע"מ בשעת נתינה דוקא שמוסר לה גט כשר וא"כ פשיטא דלא מהני מה שקראוהו אח"כ אלא דעיקר מה שנסתפקו התוספות היינו משום דאיכא סברא לומר דכיון שאמר הבעל הרי זה גיטך הו"ל כאילו קראו העדים הגט דהבעל נאמן מטעם דאמר גרשתיך וכמו שכתבתי סמוך ואף למ"ד דבעל שאמר גרשתי ספק מגורשת היינו משום דאיכא למימר אי איתא דגירשה קלא אית ליה משא"כ כאן כ"ע מודו דנאמן משום שבידו לגרשה ועוד דהו"ל כמילתא דעבידא לאגלויי כיון שאמר הרי זה גיטך לא חציף לשקר ע"ז כתבו התוספות דלא מהני הך מיגו וחזקה דלא דמי לאומר גרשתי דהיינו כדין בפני עדים משא"כ כאן הרי לפנינו שלא גירשה כיון שאין כאן ע"מ כיון שלא קראו הגט ואף דאיכא חזקה דמילתא דעבידא לאגלויי אנן עדים ממש בעינן משום דבר שבערוה ולא סמכינן אחזקה וע"ז מייתי התוספות שפיר ראיה לדבריהם דאי ס"ד דכשר בדלא קריוהו בשעת נתינה משום דהו"ל כאילו קראו מטעם מילתא דעבידא לאיגלויי וכמ"ד גרשתי דמי א"כ אפילו נאבד או נשרף כשר לפ"ז א"כ אמאי לא משני בדלא קריוהו אע"כ דלא סמכינן אהאי חזקה וא"כ אפילו לא נאבד פסול דאין כאן ע"מ כיון שלא ראו מסירת הגט ממש ומה שרואין

עכשיו ביד האשה לא מהני דלשיטת ר"ת דווקא ע"מ ממש בעינן מיד הבעל ליד האשה דאל"כ אמאי לא מכשיר ר"ת בע"ח לחוד הא אנו רואין עכשיו הגט ביד האשה אע"כ כדכתיבנא ואפ"ה מסקו התוס' בשינוייא קמא דבדיעבד אם ניסת לא תצא והיינו משום דבדיעבד סמכינן אחזקה דמה לי לשקר והו"ל כאילו ראו העדים מסירת הגט ממש כן נ"ל נכון לפי ל' התוס' שלפנינו. אמנם אח"ז עיינתי בלשון המרדכי ומשמע שם שכוונת התוספות כאן דדוקא אם נאבד או נשרף הוא דאמרי' דאם לא קראוהו אינה מגורשת ולפ"ז ע"כ דקושית התוספות מההיא דפ' הזורק היא דמאי שנא דנקיט הוחלפו ליתני נאבד או נשרף וכ"ש הוחלפו ובההיא הוא דמספקא להו בשני התירוצים אי אמרינן אם ניסת תצא או לא אבל כשהגט יוצא מתחת ידה כשר אף לכתחלה ע"י שקורין עכשיו והיינו דמסקו בסוף הדיבור שאם קראו אחר הנתינה פשוט דמגורשת ולפ"ז נוכל לקיים דברי התוספות אף להחולקים על ר"ת ואיירי אף בדאיכא ע"ח אפ"ה פסול כיון שנשרף או נאבד א"כ מנא ידעינן דהוי ביה ע"ח והעדי מסירה לא מהני כיון דלא קריוהו והא דלא מהימנינן להבעל שהרי אומר גרשתי כדין ע"י ע"ח יש לומר דאתיא כמסקנא דבבא בתרא דבעל שאמר גרשתי אינו נאמן ואף דהכא לא שייך לומר אי איתא דגירשה קלא אית ליה אפשר דאפ"ה לא מהימן כיון דאיכא ריעותא דלא קריוהו ע"מ במקום דהו"ל לאקרויי ועוד דלהרמב"ם ז"ל בעל שאמר גרשתי אינו נאמן משום שמא בגט פסול גירשה ע"ש. אח"ז עיינתי עוד בלשון הפוסקים וראיתי שכמו שכתבתי בתחלה היא שיטת רבינו ירוחם עפ"י מה שהובא בהגהות רמ"א בסי' קל"ה ות"ל שכוונתי לדעת הגדולים ודעת קדושים מצאתי דאפשר שרבינו ירוחם הוציא מלשון התוספות על הדרך שפירשתי מסברא ודוק היטב. גם בפסקי מהרא"י סי' כ"א נראה שהבין דברי התוספות על הכוונה שכתבתי בתחלה ע"ש:

דף כ.

תוספות בד"ה הא בעינן כו' אף ע"ג דמתני' ר"מ עד סוף הדיבור. הקדמונים נדחקו מאד בכוונת התוספות בזה הדיבור עד שראיתי למורי זקיני הגאון מוהר"י בתשובה א' שכתב שכל הפירושים אינן נוחין לו ודברים מעורבבין יש בהם ושכמדומה לו שאין זה מדברי התוס' ואני בער ולא אבין מה הרעישו את העולם בזה דלענ"ד דבריהם מבוארין וכך הצעת לשונם דמעיקרא קשיא להו אהא דמקשינן בפשיטות הא בעינן שמו ושמה משמע דאם לא כתבו פסול ולכאורה משמע דכשר אף לכתחילה אליבא דכ"ע דהא מוקמינן למתניתין דהזורק כר' מאיר ולא כרבנן א"כ ע"כ דכולהו בבי דמתניתין דהתם דקתני בהו

הולד ממזר היינו מדרבנן מטעמא דכל המשנה ממטבע כו' ומש"ה צריך לאוקמי כר"מ דוקא ולא כרבנן ולפ"ז הא דקתני נמי בההיא מתניתין שינה שמו ושמה הולד ממזר היינו נמי מדרבנן וע"כ דהא דאמרינן שם בגמרא מודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה שהולד ממזר היינו נמי מדרבנן דכיון דע"כ לר"מ הוא מדרבנן מדנקיט להו בהדי אינך בבי א"כ לרבנן נמי לא הוי אלא פסולא דרבנן וממזר מדרבנן דהא לא אשכחן דמחמרי רבנן טפי מדר' מאיר ואפושי פלוגתא לא מפשינן וא"כ דזכינו מיהא דשינה שמו ושמה לכ"ע לא הוי אלא פסולא דרבנן ע"כ דלא כתב כלל כשר אף לכתחילה דאל"כ תקשי לר"מ אמאי נקיט שינה הו"ל למימר אפילו לא כתבו כלל הוי ממזר מדרבנן דהא לר"מ בכל פסולי דרבנן הוי הולד ממזר מדרבנן משום כל המשנה ממטבע אע"כ דלא כתבו כשר אף לכתחלה וממילא דלא הוי בכלל כל המשנה דלא אשכחן מטבע זו בפירוש בתקנת חכמים וא"כ ממילא מדר"מ נשמע נמי לרבנן דכשר אף לכתחלה דהא לא אשכחן פלוגתא בהא מילתא וא"כ קשיא להו סוגיא דהכא על זה מסקו התוספות דהא ליתא דהא ע"כ לר"מ לא כתבו כלל פסול אף מן התורה משום דאין מוכח מתוכו וא"כ כ"ש בשינה שמו לגמרי דהוי פסולא דאורייתא וממזר דאורייתא דשינוי גמור לעולם גרע מלא כתב כלל כמבואר למי שבקי בטיב גיטין דלעולם מוטב להכניס בספק חסרון מבספק שינוי ולסברא זו נחתו התוס' נמי בלשון קושייתם וא"כ לפ"ז לעולם קשיא מתניתין דהתם דאף את"ל דאין ה"נ דההיא בבא דשינה שמו היינו מדאורייתא אפ"ה תיקשי אמאי לא נקיט לא כתבו דהוי נמי מדאורייתא אלא לכך אור"י דההיא שינה שמו דהתם באמת לא איירי משינוי גמור דא"כ ודאי טפי הו"ל למיתני לא כתבו כלל אלא איירי בשינוי שם דגליל ביהודה דשינוייי כי האי ודאי עדיף מלא כתבו כלל ואפ"ה פסול לר' מאיר בשינוי כי האי מדרבנן ובלא כתבו כלל פסול מדאורייתא משום דאין מוכח מתוכו ולפ"ז הא דאמרינן נמי בגמרא שם דמודים חכמים לר"מ בשינה שמו ושמה דהולד ממזר היינו נמי בשינוי דגליל ביהודה דאע"ג שאינו שינוי גמור אפ"ה פסול מדרבנן אליבא דכ"ע וא"כ ע"כ דלרבנן בלא כתבו כלל נהי דלא פסלי מדאורייתא דלדידהו לא בעינן מוכח מתוכו אפ"ה ע"כ פסלי מדרבנן דהא אפילו בשינוי שם דגליל ביהודה פסלי מדרבנן כ"ש לא כתבו כלל דשינוי דגליל ביהודה עדיף מלא כתבו כלל ואפשר דלא מטעם שינוי מיפסל אלא משום שלא נכתב שם דיהודה ביהודה והו"ל כאילו לא כתבו כלל וא"כ מוכח מיהא עכ"פ דלא כתבו כלל פסול אליבא דכ"ע לר"מ מדאורייתא לרבנן מדרבנן כנ"ל נכון וברור בעזה"י בכוונת התוס' אמנם עדיין יש לדקדק דלפ"ז נראה ממסקנת התוספות דבלא כתבו כלל לא מיפסל אליבא דרבנן אלא מדרבנן למאי דלא בעינן מוכח

מתוכו וא"כ היאך קאמר רב יוסף בשמעתין למאי ניחוש לה דמשמע דאפי' שום חששא וריח הגט אין בו ואמאי הא כשר מיהא מדאורייתא מיהא מצינן למימר דהא דכשר מדאורייתא היינו בידוע שנכתב לשם גט אבל הכא דליכא אלא חששא בעלמא דלמא אקדים ויהיב זוזי לספרא א"כ כיון דכה"ג פסול הגט מדרבנן לא חיישינן להכי דרוב סופרים בקיאין הם דגט כה"ג לאו מידי הוא מדרבנן ומהיכי תיתי ניחוש לכך. ועי"ל דודאי מסברא פשוטה משמע דלא כתבו כלל שמו ושמה אפילו מדאורייתא פסול דאין זה כריתות כלל אלא דמעיקרא רצו התוספות להוכיח מלשון המשנה וסוגיא דהזורק דכשר אף מדרבנן והדר מסקו דא"א לומר כן דהא לר"מ מיהא פסול מדאורייתא משום דבעי מוכח מתוכו וע"כ מפרשי סוגיא דהזורק בענין אחר ששינה שמו ושמה דגליל ביהודה הוא דפסול מדרבנן לכ"ע אבל בלא כתבו כלל לעולם דפסול אף מדאורייתא כסברא החיצונה כן נ"ל ושניהם נכונים ודוק היטב:

גמרא הרי שהיה צריך לכתוב כו' ונתכוין לכתוב יהודה. וקשה מאי איריא דנתכוין לכתוב יהודה דבפשיטות מצינן לאשכוחי האי פלוגתא כשנתכוון לכתוב השם אלא שלא כתבו בפירוש לשמה לשם קדושת השם דפסול כדאיתא לקמן פרק הניזקין דף נ"ד וליפלגו אי מהני העברת קולמוס לשם קדושת השם או לא וליכא למימר דבכה"ג כיון דכתיבה הראשונה היתה בסתם אע"ג דודאי פסול כדמשמע בהניזקין אפ"ה כולי עלמא מודו דמהני העברת קולמוס ודוקא היכא שנתכוין לכתחלה לשם יהודה הוא דלא חשיב כתיבה אחרונה להוציא מהמחשבה וכתיבה ראשונה שנכתב לשם פסול הא ליתא דא"כ בגיטין נמי יש לחלק בכה"ג אם כתיבה ראשונה היתה סתם או אם נכתב לשם אשה אחרת ששמה כשמה ומדפסיק רב חסדא ונקיט סתמא משמע דבכל ענין שייך בגט האי פלוגתא דר"י ורבנן. ועוד דלכאורה נראה דהיכא דכתבו מעיקרא לשם אשה אחרת ודאי דלא מהני העברת קולמוס כיון דאינתיק מעיקרא בפירוש לשם אשה אחרת כדמשמע לכאורה בפ"ק דעירובין דף י"ג אף שיש לחלק קצת מ"מ משמע מיהו דעיקר מילתא דרב חסדא היינו היכא שכתבו מעיקרא סתם דבגט סתמא נמי פסול כדאיתא בריש זבחים. ולכאורה היה נ"ל דהא דקתני ונתכוין לכתוב יהודה היינו לרבותא דאפילו כשנתכוין לכתוב בפי' יהודה אפ"ה מכשיר ר' יהודה בהעבר' קולמוס והא דלא נקיט איפכא לרבותא דרבנן היינו משום דכח דהתירא עדיף אבל קושטא דמילתא לא משמע ליה לתלמודא לחלק בין כתבו בפירוש שלא לשמה או סתמא. אלא דיש לדקדק עוד מאי ס"ד דרב חסדא לדמות פסול הגט להיא דהתם אליבא דרבנן דהא בהדיא קאמרי חכמים אין השם מן המובחר משמע דמן המובחר אינו אבל בדיעבד כשר לאפוקי מדר'

יהודה דמכשיר לכתחילה. והנלע"ד בזה דהא דקתני חכמים אין השם מן המובחר היינו דלא מיבעיא דהס"ת פסולה אלא שאין קדושת השם כלל על זה השם שנכתב ע"י העברת קולמוס ומותר למחקו ולכתוב אחר במקומו ולא אמרי' דהו"ל כמוחק השם שאין זה השם מהמובחר כיון שאין בו קדושה אלא דלפ"ז הדרא קושיא קמייתא לדוכתא דכיון דבאמת אין שום חילוק בין כתבו בפירוש שלא לשמה או סתמא א"כ מ"ש דנקיט ונתכוין לכתוב יהודה ואי משום כח דהתירא אדרבא לרבנן הוי טפי כח דהתירא לענין שמותר למחקו אף ע"ג דמחיקת השם אסור מן התורה. לכך נלע"ד להיפך דהא דקתני אין השם מן המובחר לענין קדושת השם גופיה קאי דנהי דהס"ת פסול היינו משום דהשם אינו מן המובחר אבל לענין מחיקה בקדושת' קאי שאסור למחקו ולדעתי צ"ע לדינא. אח"ז ראיתי בבדק הבית להרב הבית יוסף שכתב בשם תשובת הרשב"ץ וסמ"ק דשם שנכתב שלא בקדושה מותר למחקו ורמז על סוגייא דהכא ואף שאיני כדאי לדעתי מסוגיא דשמעתין משמע להיפוך וכמו שכתבתי וראיתי ג"כ להט"ז והש"ך י"ד סי' רע"ו שהרגישו קצת ועל מה שהתיר הש"ך למחוק לצורך תיקון יש לי לדקדק ואין כאן מקומו ודו"ק:

שם א"ל רבא מ"ט אילימא משום דכתיב וכתב והכא איהי קא כתבה כו' ופירש"י משום שהיא נותנת שכר הסופר. ויש לדקדק דכיון שאין הסופר רשאי לכותבו אלא בציווי הבעל א"כ הרי הוא שלוחו של הבעל וקי"ל שלוחו של אדם כמותו וא"כ מאי ריעותא יש כאן במה שהיא נותנת שכר סופר שיכתוב וימסור לבעל אטו שכירות הסופר מי כתיב באורייתא ועוד דממ"נ אם כשציוה הבעל לסופר לכתוב לא הקפיד הסופר לומר שיתן שכר א"כ הרי הוא שלוחו בחנם והיא מתנה בעלמא יהבה ליה ואי איירי שהקפיד ואמר שרוצה לכתוב באופן שהיא תתן השכירות א"כ אכתי הוה שלוחו של בעל וקונה מדין עבד כנעני כדאיתא בפ"ק דקידושין. מיהו לקמן דף כ"ב בלשון התוספות בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו כתבו התוספות לחד תירוצא דלא בעינן כלל שליחות בכתיבת הגט מדמכשרינן בכתבו חרש שוטה וקטן והא דאמרינן הכא אילימא משום דכתיב וכתב כו' לאו מטעם שליחות איירי אלא אהא דכתיב ונתן סמיך דמשמע שצריך שיתן לה משלו והאי לאו דידיה הוא אלא משלה נותן לה. אבל עדיין קשיא לי א"כ לפ"ז למה הוצרך רבא לומר דאקנויי אקני ליה רבנן משום הפקר ב"ד כפירש"י ותיפוק ליה דבלא"ה אין לפסול דנהי שהגט הוא של האשה שקנאתו בדמים מ"מ כיון שהיא אמרה לסופר שימסרהו ליד הבעל א"כ היא אקנית' לבעל ע"י הסופר כדמסקינן לקמן גבי טבלא דאיתתא ידעה לאקנויי וכ"ש הכא דלא צריכה אפילו לאקנויי כמו שאפרש בסמוך. וליכא למימר דדוקא לענין הקלף והטבלא שהוא ממש שייך לומר אקנויי

אקניתה ליה משא"כ לענין דמי כתיבת הסופר דאיירי הכא לא שייך לומר דאקניתה ניהליה כיון שאינה מוסרת ליד הבעל ממש וכן נראה להדיא מלשון התוספות לקמן גבי טבלא איברא דליתא דא"כ בשטרי מקנה דלא שייך לומר אקנויי אקני ליה רבנן משום הפקר ב"ד דמהיכא תיתי הא לא שייך טעמא דתקנת עגונות וא"כ היאך אמרו דהלוקח ומקבל מתנה נותן שכר הסופר ואמאי הא בעינן ספר מקנה שיהא של המקנה וליכא אע"כ דשכר הסופר נמי אמרינן דהלוקח מקנה למוכר והמקבל לנותן וא"כ כיון דמסקינן לקמן דאיתתא ידעה לאקנויי כמו גברא א"כ כמו כן מציא לאקנויי מעצמה לבעל כל הגט הן הקלף והן במה שזכתה בו מצד דמי הסופר ומה צורך להפקר ב"ד וליכא למימר דלעולם לא שייך לאקנויי מעצמה דמי שכר הסופר אלא הקלף לחוד כדמשמע מלשון התוספות אלא דבשאר שטרי מקנה לא איכפת לן בהכי כיון דלא כתיב בהו ונתן הא ליתא דא"כ היאך פשיט לקמן איבעיא דטבלא משטרי מקנה אע"כ דשוין הם. ועוד דע"כ הא דפשיט לקמן מזקן אחד שהיה מלוה לאחרים וכותב משלו ע"כ מדמי שכר הסופר קא פשיט דאי ממה שהיה כותב בקלף שלו קא פשיט קשה מנא לן דלמא בקלף של הלוה איירי שהרי כתבו התוספות עצמן דהא דלא פשטינן מעיקרא מהאשה כותבת הגט היינו משום דס"ד דאיירי בקלף שלו וא"כ מאי פשיט מזקן אחד אע"כ דמשכר הסופר קא פשיט דנהי דלא מצי למיפשט ממה שהאשה נותנת שכר הסופר דשאני התם דאקנויי אקני רבנן משום הפקר ב"ד משא"כ בטבלא דלא שייך הפקר ב"ד כמ"ש התוס' שם אם כן אכתי אימא לך דלא מהני משום דלא ידעה לאקנויי מנפשה אבל מזקן אחד פשיט שפיר מהכתיבה לחוד דהא בשטרי מקנה לא שייך כלל הפקר ב"ד כדכתיבנא וכמו שאפרש עוד בסמוך וא"כ מדהכשירו חכמים ע"י כתיבתו בעצמו ע"כ היינו משום דאיהי גופה אקנתיה ליה וקפשיט שפיר נמי לענין טבלא נמצינו למידין דלשיטת התוספות גופא מוכרח דלענין כתיבת הסופר לחוד נמי שייך טעמא דאקנויי אקני מנפשיה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למאי הוצרך רבא לטעמא דאקנו רבנן משום הפקר ב"ד ואמאי לא קאמר בפשיטות דלא מיפסלי משום דאיהי מקניא ליה. ומה שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דרבא לטעמא דרב חסדא קאמר אם תימצי לומר דסבירא לך איתתא לא ידעה לאקנויי אפ"ה לא מיפסל דאקנויי אקני רבנן. אבל זה דוחק וסוגיית הש"ס ולשון הפוסקים לא משמע כלל כפירושו אלא דתרוייהו טעמי איתנהו אף למאי דאסקינן דאיתתא ידעה לאקנויי אפ"ה איצטריך טעמא דאקנו רבנן מהפקר ב"ד והמעיין בלשון התוס' ופוסקים יראה להדיא דלא נחתו לסברת הרשב"א ז"ל. ועוד דאף לסברת הרשב"א ז"ל דמילתא דרבא הכא איירי א"א דאיתתא לא ידעה לאקנויי אפ"ה נלע"ד בפשיטות דאף למ"ד

איתתא לא ידעה לאקנויי היינו בדבר שכבר קנתה קנין גמור בהא לא ידעה לאקנויי ליתן לו במתנה גמורה כיון דבלא"ה הוא מחזירו לידה כמו שפירשו התוספות באיבעיא דטבלא משא"כ הכא לענין דמי כתיבת הסופר לא צריכה כלל לאקנויי לבעל שהרי היא אינו רוצה לזכות כלל בכתיבת הסופר דלמה הוא לה אלא היא נותנת דמים כדי שיכתוב ויתן לבעל וא"כ כשמוסרו הסופר לבעל בשליחות האשה זכה בו מדין עבד כנעני כן נ"ל ברור וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מה צורך להפקר ב"ד. והנלע"ד הקלושה בענין זה הוא באחד משני דרכים הדרך הראשון הוא לשיטת הסוברים דשייך שליחות בכתיבת הגט שכן הדעת נותן וכ"כ כמה פוסקים והא דמכשרינן בכתבו חרש שוטה וקטן היינו בכתיבת הטופס לחוד או בתורף ואליבא דר"מ דאמר ע"ח כרתי כמבואר לקמן בתוס' באריכות ובפוסקים. ובלא"ה קשיא לי על שיטת ר"ת לקמן דף כ"ב שמפרש דסוגיא דהכא לא איירי מטעם שליחות דא"כ תיקשי מכתבו חש"ו. ולפ"ז ליקשי איהו לנפשיה דאף למה שמפרש הסוגייא דהכא דאקרא דונתן סמיך וכיון שהיא נותנת השכר לאו דידיה הוא וא"כ אכתי אמאי מכשרינן בכתבו חש"ו הא לאו בני זכייה נינהו וא"כ אף שהאשה נותנת השכר מ"מ לא זכה הבעל בכתיבת הגט וכדאמרינן בעלמא קטן מיקנא קני אקנויי לא מקנה וכ"ש בחרש ושוטה דלית ליה זכיה כלל וליכא למימר דאיירי שכתבו החש"ו ובקלף של הבעל או האשה והכתיבה עושה בחנם וא"כ אין לו חלק כלל בגוף הגט הא ליתא דא"כ מאי מייתי הש"ס לקמן לפשוט האיבעיא דטבלא מההיא דזקן אחד שהיה כותב בכתב ידו דלמא התם נמי כתב על קלף שלהם ולא היה נוטל כלל שכר הכתיבה אלא בחנם שכן נראה באמת וא"כ לא היה צריך כלל לאקנויי אע"כ דאפילו בכה"ג שעושה בחנם אפ"ה ממילא יש לו חלק ע"י הכתיבה וכמ"ד אומן קונה בשבח כלי ומש"ה לא מיקרי ספר המקנה וא"כ בחש"ו נמי אמאי מכשרינן אע"כ דאיירי בכתבו הטופס או בתורף ואליבא דר"מ וכדכתיבנא א"כ לפי שיטה זו לעולם דשייך שליחות בגט והיינו דאמר רבא בשמעתין אי משום דכתיב וכתב והכא איהי כתבה ליה הכוונה בזה דאף שהיא אומרת למסור לבעל והסופר הוא שלוחו של בעל היינו לאחר שנכתב והגיע ליד הבעל משא"כ בשעת הכתיבה אנן סהדי דעקר ליה לשליחות הבעל ונעשה שליח האשה שהרי יכולה לחזור בה ולומר שאינה רוצה לשלם לו שכירות על הכתיבה אם לא שיתן לידה הגט נמצא דלפ"ז בשעת הכתיבה מיהא לא נכתב בשליחות הבעל דבכה"ג אמרינן לענין שליחות קבלה דנעשה שלוחו ושלוחה כו'. אמנם כן לפי שיטה זו נוכל לפרש ג"כ בדרך אחר בזה הסיגנון אף לשיטת התוספות לקמן דלא שייך שליחות בגט אלא דמילתא דרבא בשמעתין היינו משום דלאו דידיה הוא כיון שהיא נותנת

השכר. מיהו לאו מטעמייהו דאקרא דונתן סמיך אלא דוכתב ספר כריתות נמי משמע שצריך שיהא שלו וכן דקדק הב"י מלשון סדר הגט של הרא"ש ז"ל עיין בסימן ק"כ ונ"ל דנפקא מינה אי ילפינן מונתן עיקר הקפידא אינו אלא דבשעת הנתינה צריך שיהא של הבעל משא"כ אי ילפינן מוכתב צריך שיהא שלו בשעת הכתיבה. וא"כ לפ"ז אתי שפיר דלא מצי למימר דאיהי אקניתה ליה דאכתי במאי זכה בשלמא לקמן בטבלא אתי שפיר שהרי מסרתו לידו מידה וא"כ אקניתא ניהליה במשיכה משא"כ לענין דמי הכתיבה כיון שהיא נותנת דמים ונקנה לה לא מצי לאקנויי לבעל בדיבור בעלמא אלא כשיגיע ליד הבעל קנאו במשיכה וא"כ אכתי בשעת נתינה לאו דידיה הוא לכך הוצרך רבא לומר דלמא אקנויי אקני ליה רבנן פירוש המעות וא"כ נקנה לו תיכף בשעת הכתיבה ע"י המעות שנותנת האשה כן נ"ל נכון מאד בעזה"י. ואכתי יש לדקדק הא דקאמר והכא איהי כתבה ליה משמע דפשיטא לן דקנאתו ואמאי הא קי"ל מעות אינן קונות דיש לומר דלענין הכתיבה שאין בו ממש דלא שייכא משיכה כ"ע מודו דמעות קונות כדאמרי' פרק הזהב גבי נתנה לבלן מעל ואי משום הקלף הרי כתבו הפוסקים באמת כשהקלף של הסופר בעצמו צריך להקנות לבעל ע"י אחר משא"כ כשהסופר קונה הקלף במעות האשה הרי הסופר קונה ומזכה להאשה והמוכר מזכה לבעל המעות כדאמרינן בפ' הגוזל ודוק היטב:

עוד שם והכא איהי כתבה ליה ופירש"י ז"ל שנותנת שכר הסופר. ויש לדקדק אכתי מאי ס"ד דמש"ה קאמר רב חסדא למיפסל כולהו גיטין ואמאי הא אקשינן בדוכתא טובא אשה מנא לה מה שקנתה אשה קנה בעלה ומש"ה קי"ל אין קנין לאשה בלא בעלה בפרק קמא דקידושין ודחקינן לאוקמי בנתן לה אחר מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן וא"כ מה שהאשה נותנת שכר הסופר הוא ממעות הבעל דכסף מנא לה ואי אייריי מאשה שהקנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות קשיא ליה לר"ח היאך קאמר לכולהו גיטי הא מיעוטא דמיעוטא הכי איתנהו. אע"ג דהא מילתא דמה שקנתה אשה מדרבנן בעלמא הוא היה אפשר לפ' כן כוונת הש"ס דאהא מילתא גופא קאמר ודלמא אקנויי אקני ליה רבנן אלא דמלשון רש"י ז"ל לא נראה כן ויש ליישב דהא דמקשה בכמה דוכתי מה שקנתה אשה קנה בעלה היינו בסתם נשים היושבות תחת בעליהם ומעלין להם מזונות דמעשה ידיה לבעל מה שא"כ הכא באשה המתגרשת רוב המתגרשות מחמת קטטה אין הבעל רגיל להעלות להן מזונות באותן הימים בזמן הגירושין אע"פ שחייב לה מצד הדין ומש"ה א"ש דכיון דמעשה ידיה שלה יש לה מעות מיוחדין וכשנותנת לסופר נקנה לה והא דמקשינן בפ' הזורק גבי זרק לחצרה חצר מנא לה מה שקנתה אשה קנה

בעלה וכתבו התוספות דאפי' בחצר של נכסי מלוג מ"מ יש לבעל הפירות אע"ג דבשעת גירושין איירי. מיהו הא קי"ל דיש לבעל פירות עד שעת נתינת הגט והתם לא מציא למימר איני ניפדית ואיני נותנת הפירות דבע"כ הפירות לבעל כנ"ל ועיין מה שאכתוב עוד בזה מלשון התוס' באיבעיא דטבלא בסמוך:

שם ודלמא אקנויי אקני ליה רבנן. כבר כתבתי בתשובת שאלה דלענ"ד דלכך נהגו לכתוב בסוף הגט כדת משה וישראל מה שלא נמצא בנוסח המשנה ואף לפר"ת בפרק גט פשוט דהקדמונים היו כותבין זה הלשון באמצע הגט כדמשמע במס' ידים שאמר הצדוקי קובלנו עליכם שאתם כותבים המושל עם משה בגט וע"כ שלא היו כותבים בסוף כמו עכשיו שהרי היו כותבים שריר וקים וא"כ למה נשתנה עכשיו לכתוב כדת משה בסוף הגט ולפי סוגיא דשמעתין אתי שפיר דקאי אדלעיל מיניה שכותב ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין משמע שהספר תרוכין הוא שלו ובאמת אינו שלו שהיא נותנת השכר ע"ז מסיים וכותב כדת משה וישראל פירוש שע"פ דת משה וישראל הוא שלו דאקנויי אקני ליה רבנן והרי זה כעין מה שכתבו התוספות שהנהיגו לומר בשעת הקידושין כדת משה וישראל משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ולפעמים הפקיעו כסף הקידושין ע"י הפקר ב"ד וה"נ דכוותה לענין הגט משא"כ בדורות הקדמונים קודם שתקנו שהאשה נותנת השכר לא היו צריכין לכתוב כן ושם הארכתי:

שם ואלא משום דכתיב ונתן והכא לא יהיב מידי. וקשה הא קא יהיב לה גוף הגט ומילתא דפשיטא דעלה קאי ונתן ואי מגיטין שאינן שוה פרוטה קשיא ליה כנראה מלשון רש"י ותוס' א"כ מאי קאמר יכילנא למיפסל לכולהו גיטין דהא רוב גיטין שוין פרוטה הם דאלת"ה היאך פשיט לעיל מהאשה כותבת גיטה דלמא שכתבה בנייר שאין שוה פרוטה דלא צריכה לאקנויי ליה דלאו ממון הוא אע"כ דסתם גיטין שוה פרוטה. ועוד אם כן מאי מסיק ודלמא נתינת הגט הוא מעיקרא נמי ידע דנתינת הגט הוא אלא דס"ד שצריך שיהא הגט ש"פ כדמצינו בכמה דוכתי דכתיב ונתן ואם נתכוין הדוחה למה שכתבו התוספות בד"ה דלמא נתינת הגט אם כן עיקר התירוץ חסר מן הספר וע"ק אי סלקא דעתך דמעיקרא מגיטין שאינן ש"פ קשיא ליה לרב חסדא אם כן מאי קאמר תדע דשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר ומאי תדע דקאמר היינו תדע מן הקושיא עצמה וליכא למימר דמילתא דרב חסדא אמנהג העולם קאי שנהגו לכתוב על פחות מש"פ וע"ז מייתי דכשר ותדע מדשלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר הא ליתא דא"כ לפשוט ממתניתין דכתבו על עלה זית ואי משום דחזי לאצטרופי כ"ש דנייר נמי חזי לאצטרופי. ולולא פירש"י ז"ל היה נ"ל ליישב על הדרך שכתבתי לעיל דמעיקרא

מקשי משום דכתיב וכתב ובעינן שיהא הכתיבה משלו והכא משלה הוא שנותנת שכר. וע"ז דחי דאקנויי אקני ליה רבנן הוי שפיר וכתב משלו. וע"ז גופא הדר מסיק ואי משום דכתיב ונתן דבעינן מיהא שיגיע לידה נתינה והבאה בגוף הגט ע"י הגירושין משא"כ הכא כיון שהיא נותנת השכר משלה. נמצא שאם לא נגמרו הגירושין כ"ש שגוף הגט שלה שקנאתו בדמים ורבנן הוא שהפקיעו ממנה לצורך הגירושין נמצא שלא הגיע לידה שום נתינה ש"פ מחמת הגט דאדרבה ע"י מעשה הגט הפקיעו ממנה וכי הדר ויהיב לה לאו נתינה מחמת הגט מיקרי. וע"ז מסיק הש"ס שפיר דלא בעינן שיגיע לידה דבר חשוב מחמת נתינת הגט אלא ונתן היינו אגט גופא קאי ולא תליא במידי דמיקרי נתינה תדע דהא כתבו על איסורי הנאה כשר כן נראה לי נכון לולא שרש"י ז"ל לא פירש כן ודו"ק:

תוספות משמיה דרבים וקלסוהו כו' פירש בקונט' כו' ובפ' מי שאחזו לא יתכן לפרש כן כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל דודאי בפרק מי שאחזו שייך לפרש כפר"ת דמעיקרא כי אמרה רבי חייא משמיה דרבי קלסוהו ואח"כ כשאמר משמיה דרבים לא קלסוהו וזה תימא אע"כ דהא דקלסוהו מעיקרא לאו אגוף המימרא קאי אלא דקלסוהו במאי דקאמר להו דיחידאה הוא דאפשר הוי שמיעא להו הברייתא סתמא וסוגייא דעלמא דלא כי האי ברייתא מש"ה קלסוהו במאי דקאמר דיחידאה היא כדאשכחן בדוכתי טובא דמוקי הש"ס סתמי משניות ובריייתות דיחידאה נינהו וא"כ לית הילכתא כוותיה דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו משא"כ בשמעתין א"א לומר דהא דלא קלסוהו מעיקרא היינו במאי דקאמר לה משמיה דרבי דאיהו יחידאה ומש"ה לא קלסוהו משום דסברי דהילכתא כוותיה דאטו משום דקאמר לה משמיה דרבי לית הילכתא כוותיה דילמא רבי קאמר לה וליכא מאן דפליג עליה או אפשר דיחידאה פליג עליה דרבי ואכתי הלכה כרבי מחבירו אע"כ צריך לפרש כאן כמו שפירש"י ז"ל:

דף כ:

תוספות בד"ה על מנת שתחזירי כו' עיין בכל זה בלשון התוס' לקמן ד' ע"ה ובלשון התוס' פ' יש נוחלין (ב"ב דף קל"ז ע"ב) והרא"ש ז"ל פ' י"נ האריך בזה ע"ש מיהו מה שכתבו התוס' כאן דהא דקאמר רבא הילך אתרוג זה כו' ונקיט מעשה קודם לתנאי לא דק במילתיה נראה דהיינו לשיטתייהו דאף במעכשיו נמי בעינן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה משא"כ לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבמעכשיו אין צריך לשום דבר מעניני התנאי וכמ"ש הטור והש"ע א"ע סי' ל"ח א"כ מצינן למימר דמימרא דרבא באתרוג היינו למאי דקי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומש"ה לא בעינן

ת"כ ולא תנאי קודם למעשה משא"כ לקמן בברייתא דמי שאחזו בעי רבא לאוקמיה אליבא דכ"ע כמ"ש התוספות שם וא"כ אליבא דרבי מיתוקמא שפיר מטעמא דרב אשי שם ומגורשת דקתני היינו כשהחזירה לו מגורשת למפרע משום דכמעכשיו דמי ולרבנן דסברי ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי מיתוקמא אפילו לא החזיר לה משום שאין כאן תנאי כלל דבעינן תנאי קודם למעשה ומדכתבו התוס' דרבא לא דק ע"כ דסברי התוספות דמעכשיו נמי בעינן כל דיני התנאי. אלא דאכתי איכא למידק א"כ הוי להו לפרש דהא דלא נקיט רבא תנאי כפול באתרוג נמי לא דק ואי נחתו התוספות כאן למה שכתבו בפ"ק דקידושין דף ו' דהא דלא נקיט רבא באתרוג תנאי כפול היינו משום דבלא"ה איכא גלוי דעת שנתנו ע"מ שיצא בו חבירו לחוד ויחזירנו מש"ה לא בעינן ת"כ וא"כ הכא נמי לענין מעשה קודם לתנאי הוי להו לפרש כן דבאתרוג לא בעינן משום דאיכא גילוי דעת ובאמת בלא"ה דברי התוס' בפ"ק דקידושין צריכין עיון ודיני התנאי כהררים תלויין בשערה ויש להאריך הרבה רק שאין כאן עיקר מקומו ודעתי לבארן היטב בפרקים הבאים בעזה"י:

גמרא בעי רמי בר חמא היו מוחזקים בעבד כו' מי אמרינן אקנויי אקני לה כו'. לכאורה נראה לדקדק מזה הלשון שאין האשה זוכה בגוף העבד על ידי מסירת הגט הכתוב עליו אלא צריך הבעל להקנות לה העבד בקנין מיוחד בפירוש והיינו דקאמר אקנויי אקני לה דאלת"ה אלא במסירת העבד לידה בתורת גט ממילא זכתה ג"כ בגוף העבד כמו שזוכה בגוף הגט אפילו בטס של זהב אי לא אמר והשאר לכתובתך א"כ תיקשי אמאי קאמר הכא אקנויי אקני לה כיון דעיקר האיבעיא לענין גט הו"ל למימר מי אמרינן לגירושין יהביה ניהלה או דילמא מנפשיה עייל וממילא ידעינן דאי לגירושין יהביה ממילא קנתה ג"כ גוף העבד אע"כ דלא מיקני העבד ע"י הגט אלא צריך להקנותו בפירוש וכמו שעלה על דעת הרשב"א והר"ן ז"ל. מיהו קשיא לי לפ"ז אמאי צריך הש"ס לדחוק ולאוקמיה איבעיא דרמי בר חמא בכתובת קעקע משום קושיא דיכול להזדייף ותיפוק ליה דשפיר מצינן לאוקמי האיבעיא כגוונא דמתניתין וע"י עידי מסירה שראו שמסר לה העבד בתורת גט אבל שלא הקנה לה גוף העבד והיינו דמיבעיא ליה אי אמרינן אקנויי אקני לה קודם לזה והיא נאמנת בכך כיון שהיא מוחזקת בו או דילמא מנפשיה עייל ואין לומר דבכה"ג ודאי אינה נאמנת כיון שהספק נולד קודם הגירושין פשיטא דלא מהני חזקתה דאין לאשה חזקה בנכסי בעלה הא ליתא דמ"מ כיון שמוחזקת בו לאחר שמסרו לידה בתורת גט נאמנת לומר שהקנה לה קודם הגט בקנין גמור וקי"ל בעל שנתן לאשתו מתנה קנתה או דילמא מנפשיה עייל ואין לה בו שום חזקה ואינה נאמנת וליכא למימר כיון שמעידין דיהביה לגירושין ואין הגט מועיל אא"כ זיכה לה בפירוש

מעיקרא גוף העבד א"כ אמרינן דמסתמא עשה הבעל כדין והקנה לה מעיקרא העבד בקנין מיוחד הא ליתא דא"כ בסמוך בטבלא נמי נימא דמסתמא יודעין הע"מ דאקניתא לבעל דע"כ הטבלא איירי בעידי מסירה דהא כתב שיכול לזייף הוא כמו שאוכיח בסמוך דהו"ל שינוי החוזר לברייתו אע"כ דלאו כ"ע דיני גמירי וה"נ דכוותה ואף שיש לחלק קצת מ"מ המעיין בל' ספר התרומה שהביא הב"י סי' ק"כ משמע דמסתמא לא סמכינן לומר שהקנה כדין וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דמצינן לאוקמי האיבעיא בכה"ג אפילו בלא כתובת קעקע. מיהו מצינן למימר דא"א לאוקמי האיבעיא בכה"ג דהא לשיטה זו שצריך להקנות העבד בקנין מיוחד קשיא לן דאקני לה אימת דודאי לאחר שמסרו לידה בתורת גט תו לא מהני הקנין דמ"מ המסירה היתה בפסול כיון שגוף העבד הוא שלו ואי אקני לה קודם נתינתו בתורת גט א"כ לא קרינן ביה ונתן דבעינן שיתן לה משלו והאי מדידה קיהיב לה כיון שהעבד הוא שלה והו"ל כטבלא דבסמוך ואי אמרינן שהאשה חזרה והקנתו לו קודם נתינה הדר הו"ל כדמעיקרא וכי יהיב לה בתר הכי איכא למימר ששייר גוף העבד לעצמו ולא מהני הגט ועוד דהא מספקא ליה לרמי ב"ח גופא בסמוך אי איתתא ידעה לאקנויי או לא והיאך פשיטא ליה הכא דאי אמרי' אקנויי אקני לה הגט כשר ותיפוק ליה דאכתי איכא לספוקי אי מהני הגט משום איבעיא דטבלא בסמוך. אע"כ דלשיטה זו שצריך להקנות לה העבד בפירוש היינו בשעת נתינת הגט ממש שאמר לה זכי בעבד והתגרשי בגט זה שעליו וא"כ תו לא מצינן לאוקמי בע"מ דא"כ הרי העדים יודעין אם אמר לה בזה הלשון או לא אע"כ דרמי ב"ח איירי דליכא ע"מ מקשה שפיר ות"ל דיכול להזדייף. אמנם אחר העיון יראה לי דבכה"ג שמקנה לה העבד בשעת מסירת הגט פסול הגט משום דבעינן וכתב ונתן שאין מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה יצא זה שמחוסר הקנאת גוף העבד וכמו שאכתוב בסמוך בשם הר"ן ז"ל. וליכא למימר כיון שנתינת הגט וזכיית העבד באין כאחד לא מיקרי מחוסר מעשה הא ליתא דנתינת הגט וזכיית העבד הם שני הפכים דבגט בעינן שעיקר הנתינה היא מחמתו במסירה גרידא וזכות העבד הוא דוקא על ידי משיכתה. וא"כ לפ"ז ודאי איכא למידק דאין צריך קנין מיוחד דאי תימא צריך קשה דאקני לה אימת וכמו שכתבתי אלא דבזה איכא למימר כיון דלפי האמת מיתוקמא בכתובת קעקע א"כ מצינן למימר דלעולם צריך להקנות בפירוש ודאקני לה קודם הכתיבה וא"כ הוא שלה ואפ"ה לא מיפסל כשכותב על העבד שלה אע"ג דלא אקניתא ליה דהא מ"מ קניא איהו בשינוי ע"י הכתיבה כדאיתא להדיא בטוא"ע וש"ע (סי' ק"כ סע' ס"ב) גזל נייר וכתב עליו הגט כשר ואין זה מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה כיון שקונה במעשה הכתיבה ממילא ואח"כ נותן לו העבד סתם ע"י

מסירת הגט והיא קונה אותו ממילא במסירה זו כיון דבאמת הוא שלה ונהי דקני בשינוי וא"צ להחזיר לה אלא דמיו מ"מ אם החזיר לה גוף העבד פשיטא דזכתה בו ממילא ע"י מסירתו ובשלמא בטבלא בסמוך בעינן דאקניתא ליה דבלא"ה פסול דלא קני בשינוי כיון דיכול למחוק הכתב והו"ל שינוי החוזר לברייתו דלא קנה משא"כ הכא דאיירי בכתובת קעקע הו"ל שינוי שאינו חוזר וקנה וא"כ משכחת שפיר שהקנה לה העבד קודם הכתיבה ואפ"ה כשר דלא מיקרי גזל מה שכותב עליו דקניא בשינוי. ולפ"ז נתיישב ג"כ לשון התלמוד דקאמר השתא דאתית להכי מתני' לרבא נמי לא קשיא בכתובת קעקע ולכאורה הלשון תמוה דמהיכי תיתי תיקשי מתניתין הא שני לה שפיר בע"מ דכולהו מתניתין מיתוקמא כר"א דע"מ כרתי ועוד הא דקאמר לרבא נמי לא תיקשי רבא מאי בעי הכא. ולמאי דפרישית א"ש דהכי קאמר השתא דאתית להכי א"כ לרבא דמקשה עליה דרמי ב"ח אמאי לא מוקי בע"מ אע"כ דלא מצי לאוקמי בע"מ דא"כ תיקשי דאקני לה אימת וא"כ אגופא דמתניתין נמי תיקשי דאקני לה אימת וע"ז מסיק דמתניתין נמי איירי בכתובת קעקע ואיירי דאקני קודם הכתיבה וכדכתיבנא ודוק היטב. מיהו לפי מאי דמסקינן דאיתתא ידעה לאקנויי תו לא צריך נמי לאוקמא בכתובת קעקע:

הנה יגעתי עד כה להעמיד שיטת הסוברים שצריך להקנות לו העבד בפירוש אבל באמת לא מצאנו מי שסובר כן דהרשב"א ז"ל חשב לפסוק כן והעלה בסוף דבירושלמי משמע בפירוש שזכתה ממילא ע"י הגט. ואני מצאתי עוד מבואר בתוס' וז"ל כתב על יד העבד ונתן לה העבד זכתה אלמא שזוכית ממילא ע"י נתינת הגט אלא שהב"י כתב בשם הר"ן ז"ל בשם הרמ"ה שצריך להקנות בפירוש. ואפשר שהר"ן לטעמיה דמחוסר הקנאה לאו מחוסר מעשה מיקרי בין כתיבה לנתינה וא"כ משכחת שפיר שמקנה בשעת נתינה ממש אבל לפי מה שאפרש בסמוך דהו"ל מחוסר מעשה א"כ ממילא נדחו דברי הר"ן ז"ל ואין לנו אלא כלשון התוספתא והירושלמי שא"צ להקנות לה בפירוש וכן הסכמת הפוסקים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי נקיט אקנויי אקני ניהלה הו"ל למימר לגירושין יהביה ניהלה. ונראה בזה שכוונת הש"ס בלשון אקנויי אקני ניהלה ללמוד וללמד שאינו צריך למסור לה העבד מיד ליד בתורת גט אלא כיון שהקנה לה העבד באחד מדרכי הקניות ממילא זכתה בו ונתגרשה וכמו שכתב הב"י בסי' קל"ט ובש"ע שם. מיהו נראה דלאו מתורת חצר נתגרשה כמימרא דרבא בסמוך גבי כתב לה גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו וכמו שעלה על דעת רבינו ירוחם דאיירי נמי בכפות ובישן. ולענ"ד נראה דליתא כמו שכתב הב"י שם ויראה לי דאפי' כפות לא מהני הכא כיון שהגט כתוב וחקוק על בשרו א"כ אפי' בכפות וישן הגט משתמר לדעת העבד ואנן בעינן משתמר

לדעת האשה אלא דאפ"ה אתי שפיר דכיון שהיא זוכה בעבד בא' מדרכי הקניות ממילא זכתה בגוף הגט החקוק בו והיינו נתינת הגט כיון שהיא זוכה בגוף הגט בא' מדרכי הקניות דהיינו גוף העבד נמצא דלפ"ז אתי שפיר הא דקאמר אקנויי אקני ניהלה דכיון דאקני לה וזכתה בו בא' מדרכי הקניות ממילא נגמרו הגירושין אע"פ שלא מסרו לידה ממש דונתן דקאמר קרא לאו דוקא נתינה מיד ליד דאטו מי כתיב ונתן בידה אלא כל היכי שמזכה לה בענין המועיל מיקרי נתינה וכמו שאפרש בסמוך ודוק היטב:

כאן נאבד דף א' וחבל על דאבדין ומיגמר בעתיקי קשה מחדתי והעולה על זכרוני רשמתי:

תוספות בד"ה תא שמע דאמר ר"ל הגודרות כו' וא"ת מתניתין הו"ל לאתויי כו' עד סוף הדיבור. והמעיין בצדק ישפוט שתירוצם דחוק מאד ולולא דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות דממתניתין לא שמעינן מילתא דר"ל ולא מיפשט איבעיא דרמי בר חמא דאיכא למימר הא דעבדים אין להם חזקה היינו מהטעם דמסיק הש"ס ריש פ' חזקת הבתים דטעם חזקת ג' שנים בקרקעות היינו משום דעד תלת שנין מיזדהר אינש בשטרי וא"כ מצי א"ל אחוי שטרך דאע"ג דקרקע נקנה ג"כ בכסף אפ"ה אורחא דמילתא לכתוב שטר עליהם לראיה וא"כ ה"ה והוא הטעם לענין עבדים שהוקשו לקרקעות וג"כ דרך לכתוב שטר עליהם כדאיתא לקמן במכילתין דף פ"ו דאתקין ר' יהודא בשטר זביני דעבדא כו' וכן איתא בפ' ד' אחין שתקנו זמן בשטר קניית עבד ומסברא נמי יותר צריך שטר ראיה בזביני דעבדי' שלא יפקיע עצמו מיד רבו ויאמר שהוא בן חורין והרבה טעמים נמצא כאילו א"כ סד"א דמש"ה בעינן חזקה ג' שנים משום דמקמי הכי מצי אמר אחוי שטרך וא"כ אין משם ראיה לענין גודרות דאין ניקנין אלא במשיכה ואין דרך לכתוב שטר ראיה עליהם. והא דאיבעיא ליה לרמי ב"ח בעבד גופא היינו דוקא בכה"ג שהאשה אינה זוכה בהעבד מטעם קניית עבד אלא בתורת גט וא"כ אינה צריכה לשטר ראיה דגיטה הוא מתנתה ומש"ה שפיר קמיבעיא ליה ופשיט ליה תלמודא מדר"ל דאמר הגודרות אין להם חזקה וא"כ ע"כ לאו מטעם שטר הוא אלא משום דמנפשיה עייל וא"כ שפיר איפשוט האיבעיא והא דאמר רבא בפ' חזקת קטן המוטל בעריסה יש לו חזקה היינו למסקנא דהכא דעבדי לאו משום שטר הוא אלא משום דמנפשיה עייל כן נראה לי נכון וברור:

בד"ה וכותב בכתב ידו כו' וא"ת מאי ענין שטר הלואה כו' עד סוף הדיבור. גם בזה תירוצם דחוק מאד ולענ"ד אין צורך בזה דבלא"ה פשיט אביי שפיר דאזיל לטעמיה בפ"ק דמציעא דבכל השטרות יש לחוש שמא כתב בניסן ולא לווה עד תשרי אלא דאית ליה

לאביי עדיו בחתומיו זכין לו וא"כ משעת הלואה נשתעבדו הנכסים אף שעדיין לא לוה וע"כ היינו מטעם חייב אני לך מנה בשטר וא"כ פשיט שפיר מדאמרינן שבא מעשה לפני חכמים והכשירו משמע שיש לו דין שטר גמור ליטרף ממשעבדי מזמן הכתוב בו ולא חיישׁ לשמא כתב ללות כו' וע"כ היינו משום דעדיו בחתומיו זכין לו וא"כ הדר הו"ל שטר מקנה ואפ"ה מהני כתיבת ידו וא"כ ה"ה לגט ורבא נמי שמקשה על דבריו זקן שאני היינו לדבריו דאביי דאית ליה עדיו בחתומיו זכין ועוד שהתוספות פסקו כאביי לענין עדיו בחתומיו זכין וסוברים דרבא לא פליג עליה בהא אלא רבה כדאיתא בטור ח"מ סי ל"ט ע"ש כן נ"ל נכון לולא שהתוספות לא כתבו כן וצ"ע. ועוד מצינן למימר דפשיט שפיר משטרי הלואה והיינו מדמהני לענין דאקני שהרי רגילין לכתוב דאקני בכל השטרות וקיימא לן נמי דאקנה טעות סופר הוא וא"כ מסתמא הא דבא מעשה לפני חכמים והכשירוהו היינו נמי לענין דאקני קנה ומכר וזה ודאי לאו מחמת הלואה נשתעבד אלא מצד ששיעבד לו בשטר דקי"ל נהי דאין אדם מקנה דבר שלב"ל אדם משעבד דשלב"ל ובמה נשתעבדו לו אם לא בשטר א"כ הדר הו"ל שטר מקנה ולא שטר ראיה ופשיט שפיר לענין גט וגם זה נכון:

דף כא.

בד"ה אטו שליחות כו' וא"ת דבפ"ק דב"מ אמרי' כו' א"כ הכא דכתב לה שטר מתנה עליו כו' תתגרש מטעם שליחות עכ"ל. נראה כוונתם בזה כיון דהכא כתב לה שטר מתנה ומוסר לידה והיא יודעת שמתגרשת ע"י כך שהרי הגט ביד העבד והוא אומר לה הרי גיטך וא"כ ע"כ דניחא לה במתנת העבד וגם בגירושין דאל"כ אין לה לקבל שטר המתנה ולא תתגרש אלא ודאי ניחא לה וא"כ כיון דזכות הוא לה ומדעתה מתגרשת תתגרש מטעם שליחות אע"ג דלא הוי דומיא דידה וע"ז תירצו דאפ"ה בעינן דומיא דידה לענין זה כדמקשה הש"ס ודקדקו כן מדבעינן חצר המהלכת ולא אמרי' דאפילו בחצר שאינה מהלכת ליהני מיהא גבי מתנה וכן בגט היכא דזכות הוא לה אע"כ דאפ"ה בעינן דומיא דידה וידה לאו מהלכת היא דידה מינח ניחא ואיהי דקמסגא זה הנראה בכוונתם אבל עדיין צריך ביאור דהיא גופא תיקשי כיון דמטעם שליחות איירי אמאי בעינן חצר מהלכת וכבר כתב הרא"ש ז"ל בזה בפר' הזורק. אמנם נלע"ד להוסיף טעם לשבח עפמ"ש בחידושי בפ"ק דב"מ דהא דאמרינן דחצר מטעם ידה איתרבאי ולא גרע משליחות לאו משום דחצר מיתרבי ממילא מהיכא דאיתרבי שליחות דמהיכא תיתי לומר כן דהא בשליחות גופא ילפינן מאתם גם אתם מה אתם בני ברית ובני דעת אף

שלוחכם כו' וא"כ חצר ליתא בכלל זה ואדרבא מימעט משליחות ועוד דבעבד אמרינן להדיא בסוף פרקין דאינו נעשה שליח לקבל גט אשה לפי שאינו בתורת גיטין א"כ מאי מקשו התוספות הכא שתגרש ע"י העבד בתורת שליחות אע"כ דהא דאמרינן חצר משום שליחות איתרבאי היינו דבהדיא מרבינן ליה מקרא שהחצר זוכה לאדם כדמצינו שהשליח זוכה לו והיינו מקרא דאם המצא תמצא בידו הגניבה דדרשינן ידו אין לי אלא ידו חצרו וקרפיפו מנין ת"ל המצא תמצא מ"מ וע"כ לאו משום ידו איתרבאי דא"כ למה לי קרא נילף מגירושין דמרבינן חצירה משום ידה דהא קי"ל כרבי יוחנן בפ"ק דמציעא דף י"א דילפינן ממונא מאיסורא לענין זה אע"כ דעיקר קרא בממון בא ללמד דאפילו היכא דלא שייך לרבות חצר משום יד כגון שלא בפניו אפ"ה מרבינן דמהני בממון מטעם זכין לאדם שלא בפניו כדמצינו בשליחות מטעם זה דזכייה מטעם שליחות כמבואר נמצא לפ"ז שפיר כתבו התוספות כאן דדוקא לענין זה אמרינן דמהני טעם שליחות לענין שלא בפניו אבל לעולם בעינן חצר דומיא דידה דלא עדיף חצר מידה ממש ועוד דכתיב בהדיא אם המצא תמצא בידו ומקשינן ריבוי דחצר לידה והיינו דמקשה הש"ס הכא מכדי חצר מהיכא איתרבאי מידה דאפילו בממון בעינן דומיא דידה לענין זה וכן לענין חצר מהלכת דלא קנה כן נ"ל נכון בכוונת התוספות וכמ"ש באריכות בפ"ק דמציעא ליישב לשון רש"י ותוספות בסיגנון זה. אלא דלפ"ז קשיא לי טובא א"כ מאי קשיא להו לתוספות לעיל בד"ה כפות דלא קאמר נמי ישן כדאמרינן פרק הזורק. דשפיר יש לחלק בשלמא בפ' הזורק דאירי שנתן הגט לעבדה בע"כ וא"כ לא שייך כלל טעמא דזכייה מטעם שליחות דגט חוב הוא לה אע"כ דעבד דהתם אינו קונה אלא מטעם ידה מש"ה בעינן ישן דליהוי חצר המשתמר' לדעתה דומיא דידה משא"כ בנעור לא הוי דומיא דידה שהרי משתמר לדעת עצמו. משא"כ ההיא דהכא דכתב לה שטר מתנה דלסברת התוספות ע"כ זכות הוא לה כיון שמקבלתו ברצון אלמא דניחא לה בגט זה וא"כ לפ"ז שייך ביה זכייה מטעם שליחות ומהני אפילו במשתמר שלא מדעתה דלענין זה לא בעינן דומיא דידה תדע דהא בממון קי"ל דלא בעינן משתמר לדעתו כדאיתא בפ"ק דמציעא משום דדעת אחרת מקנה וזכות הוא לו וה"נ דכוותיה בגט זה לסברת התוספות דזכות הוא לה ואיכא נמי דעת אחרת מקנה. ואף להפוסקים דבממון לא מהני בחצר שאין משתמר היינו היכא שאין משתמר כלל מה שבתוכו דבכה"ג לא הוי כלל אפי' דומיא דשליחות שהרי השליח מיהא משמר לדעתו מה שנותנין לו אבל בחצר המשתמר לדעת שום אדם או מעצמו מהני בממון וא"כ הכא דנתן ביד עבדו שהעבד משמר מה שבידו ממש כמו השליח וא"כ אפילו נעור מתגרשת מטעם שליחות. ובמה שכתבתי נתיישבו

היטב לשונות הרמב"ם ז"ל שהן ממש כדברי דבההיא דכתב שטר מתנה על העבד כתב דכפות לחוד סגי אבל בההיא דהזורק שנתן ליד עבדה דהיינו בע"כ כשאר גיטין כתב דבעינן נמי ישן דומיא דידה שמשתמר לדעתה כיון דלא שייך התם כלל טעמא דזכייה מטעם שליחות דחוב הוא לה. ויתר דברי הרמב"ם ז"ל שם מדוקדקין מאד לפ"ז ואין להאריך והמעיין יבין מיהו דברי התוס' כאן בד"ה כפות ודאי צריכין עיון. דלפמ"ש בזה הדיבור אטו שליחות אין צורך למה שכתבו לעיל דה"נ בעינן ישן וצ"ע. מיהו בעיקר דברי התוס' כאן דפשיטא להו דגט דהכא שייך בתורת שליחות דזכות הוא לה צ"ע שהרי אפי' באשה שאומרת בפירוש שרוצה לקבל גט אפ"ה לא מהני שליחות בע"כ דשמא חזרה בה והוא מחלוקת הפוסקים מכ"ש הכא דאפשר לומר דנהי דניחא לה מתנת העבד אפ"ה עיקר הגט חוב הוא לה ואולי יש לחלק ודעת רבותינו בעלי התוס' רחבה מדעתינו ודוק היטב:

דף כא:

גמרא אלא קרן של פרה לקצייה אמר קרא וכתב ונתן כו' ולכאורה נראה פשוט מסוגיא דשמעתין דהא דקתני במתני' ונותן לה את העבד ואת הפרה היינו דאל"כ פסול הגט ממ"נ אם יקצצנו פסול משום וכתב ונתן וכל זמן שלא קצצו אי איפשר ליתן לה ע"י שיור שיאמר הרי זה גיטך על מנת שאני משייר לעצמי גוף העבד והפרה דבכה"ג נמי פסול משום דאין זה כריתות אלא דלפ"ז קשה א"כ היאך אמרינן לעיל בברייתא ה"ז גיטך ע"מ שהנייר שלי אינה מגורשת ופירש"י ז"ל משום דנמצא' אותיות פורחות באויר משמע להדיא דהיכא שנותן לה הנייר ומשייר לעצמו הנייר העודף על הגט מגורשת וכן נראה מדקמיבעיא ליה לרב פפא בין שיטה לשיטה ובין תיבה לתיבה משום דצריכי לגט נראה דאם משייר לעצמו גליון הגט העודף על הכתיבה לא מיפסל בהכי ולא אמרינן דאין זה כריתות כמו בעבד ופרה דפסול אם שייר לעצמו הגוף. וליכא למימר דדוקא בעבד פסול משום דלא אפשר למקצייה ואין זה כריתות אבל בפרה אין לפסול אם לא יקצצנו וישייר לעצמו אלא דפסול משום גזירה שמא יקצוץ הא ליתא דא"כ תיקשי לאביי דלא גזיר אפילו בעלה של עציץ נקוב וכ"ש דתיקשי לשיטת התוספות דפסלי אם קצץ הקלף לאחר כתיבה וא"כ אכתי אמאי מכשרינן לעיל כשמשייר לעצמו הגליון נגזור שמא יקוץ ואף שיש ליישב מ"מ פשטא דמילתא משמע שאם שייר העבד והפרה לעצמו פסול משום דאין זה כריתות וכן נראה מל' הרשב"א ז"ל בחידושיו וא"כ קשה מההיא דנייר שלי ויש ליישב וצ"ע:

תוספות בד"ה יצא זה שמחוסר קציצה פירש רבינו שמואל כו' ומעשה היה בימי הריב"ם ז"ל כו' ופסלו עכ"ל. ויש לתמוה טובא מאי טעמא דהני רבוותא דפסלי דכיון שאין הכרח לקציצת הקלף אמאי מיקרי מחוסר מעשה דבכל דוכתא דמייתי הש"ס כהאי גוונא בכל דוכתא איירי כשהוא צריך דוקא לאותו מעשה מיקרי מחוסר מעשה כדמשמע להדיא בכיסוי הדם דדרשינן ושפך וכסה שלא יהא מחוסר מעשה בין שפיכה לכיסוי ואפ"ה לא מיקרי מחוסר מעשה במה שהצריכו חכמים לבדוק הסכין קודם הכיסוי וכן בדם חיה אמרינן להדיא שצריך לבדוק הריאה והרי לפנינו שצריך להפשיט ולבדוק ואפ"ה לא מיקרי מחוסר מעשה כיון דמדינא אפשר לכסות בלא אותו מעשה וסמיך ארובא אלא מחומרא בעלמא הצריכוהו בדיקה מש"ה לא מיקרי מחוסר מעשה וכמ"ש הרשב"א ז"ל בפרק כיסוי הדם לענין דם שעל הסכין חייב לגוררו וכהנה הרבה בתלמוד וא"כ אמאי אמרי' הכא דחתיכת הקלף מיקרי מחוסר מעשה ולולא דמסתפינא מרבוותא היה נ"ל דהא דפסלי הני רבוותא בקלף שחתכו היינו היכא שאין בדעתו להקנות לה הקלף דא"כ אי אפשר ליתנו לה אלא ע"י קציצה דאל"כ הו"ל שיור בגט ואין זה כריתות וכמ"ש בסמוך ואם יקנה לה בפירוש גם שאר הקלף הו"ל מחוסר מעשה דהקנאה והני דמכשרי היינו משום שכל הקלף נקנה לה ממילא כדאמרי' לעיל אוירא דמגילתא הוא ובזה היה אפשר ליישב קושיית מהרש"א ז"ל שהקשה על מה שהביא הרא"ש ז"ל דרש"י ז"ל נמי מכשר בחתך הקלף לאחר כתיבה וא"כ קשה דרש"י ז"ל עצמו כתב בסמוך גבי עציץ דשקיל לה ויהיב לה ניהליה ואין כאן מחוסר קציצה כו' משמע להדיא שאם שיבר החרס לאחר כתיבה מיפסל אע"ג שאינו מחובר ולא ב"ח ולמאי דפרישית שפיר יש לחלק דבקלף מכשיר כיון דבטיל ממילא לגבי הגט וא"צ להקנות בפירוש ואפשר ליתנו בלא קציצה מש"ה כי נמי קצצו לא מיקרי מחוסר מעשה משא"כ בעציץ אי לאו דחייס עליה לשברו סד"א דמשייר העציץ לעצמו ואינו רוצה ליתנו לה אלא מקום כתיבת הגט וממילא נמי הוי שיור וא"כ אין זה כריתות וצריך לקוצצו וא"כ הדר הו"ל מחוסר מעשה. לכך הוצרך לפרש דלא מפסיד ליה לעציץ וא"כ מסתמא בדעתו ליתנו לה לגמרי כן נ"ל נכון לשיטת רש"י ז"ל. ואפשר שהיא שיטת רבינו האי גאון ז"ל שהביא הב"י באה"ע סימן קכ"ד עיין שם. אלא דמסתימת לשון הפוסקים לא משמע כן אלא דהני דפסלי פסלי בכל גווני. ולפ"ז צריך לומר דמשמע להו דלאו משום מחוסר מעשה פסלינן אלא עיקר קפידא דקרא דוכתב ונתן כמו שהגט הוא בשעת כתיבה כמו כן צריך ליתנו לידה בלי שום גרעון ומש"ה לא מכשרי אלא במעט כדי לייפותו דלא מיקרי שינוי בהכי כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה בכתיבה מתגרשת תרי וכתב לה כתיבי כו' עכ"ל. ויש לדקדק דהא איצטריך נמי וכתב לאשמעינן ולא וחקק כדדרשינן לעיל. מיהו י"ל דהאי לאו מייתורא דקראי דרשינן אלא פשטא דלישנא וכתב משמע ולא וחקק דחקיקה לאו כתיבה היא וא"כ מהאי וכתב לה דדרשינן לה לשמה ממילא מישתמע דולא וחקק. אלא דאכתי יש לדקדק דבספרי דרשינן וכתב לה ספר כריתות אין לי אלא דיו מנין לרבות סם וסיקרא וכל דבר המתקיים ת"ל וכתב מכל מקום. לכאורה נראה דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא דהא מספר משמע דבעינן דוקא דיו כדאמרינן במנחות לענין ס"ת דבעינן דיו משום דכתיב ספר ולהלן אומר מפיו יקרא כו' על הספר בדיו ואם כן איצטריך וכתב לאשמעינן דלא בעינן דיו ובשלמא לרבנן איכא למימר דכיון דסברי ספר דהכא לספירת דברים בעלמא הוא דאתא א"כ מאי איצטריך לרבות דלא בעינן דיו דמהיכא תיתי משא"כ לרבי יוסי דמשמע ליה ספר ממש א"כ מנא ליה דלא בעינן דיו. ואפשר דכיון דדריש וכתב מכל מקום לענין דלא בעינן קלף ממילא משמע נמי דלא בעינן דיו דבכל ענין דרשינן וכתב מכל מקום. ועוד יש ליישב ע"פ מה דאמרי' בסוטה בג' מקומות הלכה עוקרת מקרא רחמנא אמר בספר והלכה בכל דבר וא"כ לרבי יוסי נמי איצטריך הילכתא ואיצטריך קרא ודו"ק:

משנה אין כותבין במחובר וכתב רש"י ז"ל משום דמחוסר קציצה. ומילתא דפשיטא שכל שכן דפסול אם לא קצצו כדאיתא בתוספתא מה ספר תלוש:

רש"י בד"ה נייר המחוק יכול לחזור ולמחקו עד העדים כו' ולא מוכח מילתא כו' עכ"ל. משמע להדיא שמפרש האי נייר מחוק בהוא ועדיו על המחק ורבים תמהו על פירושו דהא בפ' גט פשוט אמרינן להדיא דכה"ג אינו יכול לזייף דאינו דומה נמחק פעם א' כו' וכמו שכתבו התוס' לקמן בסמוך בד"ה ולא על נייר מחוק ע"ש ובלשון הרא"ש ז"ל. אמנם לענ"ד נראה לפרש וליישב לשון רש"י ז"ל דלא משמע ליה לפרש כפי' התוספות משום דמתניתין סתמא קתני משמע דאיירי בהוא ועדיו על המחק כמ"ש התוספות גופייהו בפרק גט פשוט דהוא על הנייר ועדיו על המחק לא שכיח וממילא משמע דה"ה להיפך נמי לא שכיח וא"כ סתמא דלישנא משמע בהוא ועדיו על המחק דשכיח כמו שכתבו התוספות שם להדיא. ועוד דבכתב על הנייר ועדיו על המחק משכחת לה דכשר היכא דכתב אנחנו סהדי חתמנו על המחק וגיטא על הנייר דתו ליכא למיחש מידי כדאיתא להדיא בפרק גט פשוט כמ"ש לקמן בלשון התוספות. ועוד דכיון דרישא דמתני' קתני אין כותבין במחובר ומוקמינן להאי כותבין אכתיבת הגט ולא על החתימה ממילא משמע דאין כותבין דסיפא נמי אכתיבה קאי לכך מפרש רש"י ז"ל דאיירי בכתבו הוא ועדיו על המחק ואע"ג דבשטרות כשר כה"ג משום דאינו דומה נמחק פעם אחד אפ"ה מחמרינן

בגיטין דהא בשטרות גופא לא מכשרינן אלא משום דאין העדים חותמין אא"כ נמחק בפניהם וא"כ בגיטין גזרינן אטו לא נמחק בפניהם משא"כ בשטרות לא שייך לגזור ואחר כותבי מצאתי כיוצא בזה שהביא הב"י בשם העיטור. עוד נלע"ד דמדינא נמי יש לפסול בגיטין דהא מסקינן בפר' גט פשוט דהא דמכשרינן בהוא ועידיו על המחק ולא חיישינן שמא כבר נמחק מקום העדים שני פעמים ומקום הכתב פעם א' היינו משום דאין העדים חותמין אא"כ נמחק בפניהם וא"כ משמע דבלא"ה חיישינן ואע"ג דלא דמי נמחק פעם א' ולא יחתמו כשרואין שינוי כזה כבר כתבו התוספות שם דדוקא הב"ד מרגישין בין נמחק פעם אחד כו' אבל העדים אין מרגישין כו' ע"ש וא"כ לפ"ז א"ש דבשטרות מכשרי מהאי טעמא דאין דומה נמחק פעם א' דהא עיקר חשש זיוף בשטרות אינו אלא אם ירצה לגבות ע"פ ב"ד מבני חורין או מלקוחות שאם יפרענו הלוה מעצמו אין כאן חשש זיוף אע"כ דע"פ ב"ד מיירי וכיון דא"א לעולם לגבות בב"ד אלא ע"י השטר וא"כ הב"ד דייקי להבחין בין נמחק פעם אחד משא"כ בגיטין שאינה צריכה לבא לב"ד עם גיטה אלא כל זמן שיש שני עדים שראו הגט בידה מתירין אותה לינשא וא"כ אפילו בהוא ועדיו על המחק תוכל לזייף ולמחוק התנאי ולהראות הגט לפני עדים בלא תנאי והעדים הא אמרינן דלא דייקי להבחין ואח"כ תטמון או תשרוף גיטה ויתירוה ע"פ העדים שיאמרו שראו גיטה בידה מש"ה פסול אפילו בכה"ג כן נ"ל נכון מאד. ואף לדינא יש להחמיר ולהצריכה עידי מסירה אפילו בכה"ג. ודברי החולקים צריכין עיון. מיהו מה שכתב רש"י ז"ל כאן ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים עכ"ל משמע דבעדים על הנייר עדיף טפי והא ליתא דהא בשטר על המחק ועדים על הנייר פשיטא דפסול אף בשטרות. ולמאי דפרישית דברי רש"י ז"ל נכונין מאד דאזיל לשיטתיה לקמן בדף הסמוך בד"ה ר"א היא דמשמע מדבריו דר' מאיר לא בעי מוכח מתוכו וא"כ קשה מ"ט דר' יהודא בן בתירא דפליג אחכמים דהא חכמים לא מכשרי אלא כשהעידי מסירה הם לפנינו וא"כ בכה"ג אפי' לר"מ כשר דליכא למיחש מידי דכיון שהגט על המחק ועדים על הנייר פשיטא שלא יטעה שום אדם להכשיר בכך בלא עידי מסירה דהא איכא למימר שמא זייף הגט והכל מרגישים בזה כיון שהעדים על הנייר לכך כתב רש"י ז"ל דהא דפוסל ר"י בן בתירא היינו בהוא ועידיו על המחק שאין הכל מרגישין וא"כ למאי דס"ל כרבי מאיר דעידי חתימה לחוד כרתי איכא למיחש דזימנין דאתו למיסמך על ידי שתראה גיטה לפני עדים לאחר שתזייף והם לא ירגישו כיון שהעדים גם כן על המחק ויעידו להתירוה בב"ד כדפרישית. אבל חכמים מכשירין אפי' בכה"ג דס"ל כר"א דכל היכא דאיכא שום חששא לא מכשרינן אלא ע"י ע"מ ואם כן אם יאמרו העדים שראו

בידה גט על נייר מחק יצריכוה לעידי מסירה ותו ליכא למיחש למידי כן נ"ל נכון וברור ליישב שיטת רש"י ז"ל ודוק היטב. והשתא דאתינן להכי א"כ לשיטת רש"י ז"ל אדרבה בגט על הנייר ועדים על המחק כשר דהא עיקר החששא בזה שמא ימחקנו ויהיה הוא ועדיו על המחק וכיון דבגט פסול הוא ועדיו על המחק לשיטת רש"י ז"ל כדפרישית א"כ בהוא על הנייר ועדיו על המחק ליכא למיחש למידי וכשר ודו"ק:

גמרא כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין. וליכא למימר דאין כותבין לכתחלה הא דיעבד כשר דכיון דפסול מחובר מדאורייתא הוא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד:

שם ור"ל אמר חתמו שנינו ור"מ היא כו' הא דאסור לר"מ לכתחלה לכתוב תורף במחובר ולענין לשמה לא חיישׁ אף לכתחלה כדאמרינן לקמן אפילו מצאו באשפה כשר כבר כתבו התוספות בריש מכילתין דלענין לשמה לא שייך לגזור העדים אטו הסופר משא"כ כאן שייך שפיר שיבואו העדים לחתום על אותו הגט עצמו כשהוא עדיין מחובר ע"ש:

דף כב.

רבא אמר פסול גזירה שמא יקטום. הא דלא גזרינן לעיל בקרן של פרה שמא יקצוץ הקרן נראה דשאני הכא בעלה של עציץ דלמיקץ קאי משו"ה גזרינן משא"כ בקרן של פרה אין דרך לקצהן מחיים. ועוד דבקרן פרה אי ס"ד שרוצה לקוצצו היה לו לקוצצו קודם הכתיבה מה שא"כ בעלה של עציץ זימנין דבשעת כתיבה אינו עומד לקצוון שלא הגיע זמנו ולאחר כך כשנשתהה הרבה עד שהגדילו הזרעים והפירות אפשר דמימלך עלה ולא יהיב לה כיון דאשתנו למעליותא משו"ה גזרי הכא טפי כן נראה לי. ובזה נתיישב גם כן להני רבוותא שכתבו התוספות לעיל בחותך מן הקלף לאחר כתיבה וא"כ לכתחילה היה להם לפסול לכתוב על קלף גדול רק כפי מקום כתב הגט משום גזירה שמא יקצוץ ולמאי דפרישית א"ש וק"ל:

תוספות בד"ה עציץ של א' כו' ה"ה דהוי מצי לאשמועינן כו' עכ"ל. אבל הר"ן ז"ל כתב דבכה"ג שמכר הזרעים והעציץ לא' והחזיק בעציץ כיון שלא קנה הזרעים במשיכה זו וא"כ יכול לחזור אף מהעציץ דדמי להההיא דכור בשלשים אני מוכר לך כו' ע"ש ובאמת אם לא פסק דמים לכל אחד בפני עצמו אלא שפסק דמים לשניהם ביחד א"כ מילתא דפשיטא היא שדברי הר"ן ז"ל נכונים ואפילו בלא ההיא דכור בשלשים דכיון שהוא חוזר מקניית הזרעים א"כ אין כאן פסיקת דמים כלל על העצ"ו ולא מהני משיכה דהא קי"ל לא פסק לא סמכה דעתיה אבל כשפסק דמים על העציץ בפני עצמו לא ברירא דעת הר"ן ז"ל דלא דמי לכור בשלשים דיכול לחזור אפילו בסאה אחרונה היינו משום דאמר

בפירוש כור בשלשים ומקת א' הוא משא"כ הכא כיון דפסק דמים לכ"א בפני עצמו שני קנינים הם וכ"ש כיון שזה קנין קרקע וזה קנין מטלטלים ואפשר שלזה נתכוונו התוספות שכתבו ה"ה דהוי מצי לאשמעינן הכל בשל אדם אחד וצ"ע. תו יש להסתפק ולומר דהא דלא אשמעינן בשניהם של א' משום דלא פסיקא מילתא שאם מכר העציץ ושייר הזרעים לעצמו ומשך הלה העציץ אפשר דלא קנה לא מיבעיא למ"ד דמשיכה לא מהני בכלים של מוכר אלא אפילו למ"ד דמהני אפשר דמודה הכא דלא מהני כיון דהזרעים צריכים לעציץ ומיקרי קרקע א"כ הו"ל משיכה בקרקע של מוכר דכל מקום שהעציץ הוא אכתי ברשות המוכר קאי דהיינו הזרעים דמיקרו ברשות המוכר וגם בזה צ"ע:

בד"ה בתר נקבו אזלינן למ"ד בהעור והרוטב כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהרש"א ז"ל. ולכאורה אין לשון התוספות סובל פירושו. והנלע"ד בכוונתן משום דלכאורה משמע מדקאמר אביי בתר נקבו אזלינן אלמא דלא שייך הא מילתא אלא בעציץ נקוב וע"ז כתבו דלמ"ד בפרק העור והרוטב כו' באינו נקוב נמי מצינו כה"ג היכא שנוטה חהן לעצ"ן ושם יונקת מן הקרקע דהוה ליה כמחובר ואם כן אם העציץ בח"ל והנטייה היא בארץ חייב אלא דמ"מ לא דמי דהתם לא מחייב אלא מקום הנוף והכא לאביי כל העציץ חייב במעשר. אלא דלכל הפירושים קשה מאי קשה להו מההוא מ"ד דהתם רבי שמעון קאמר לה וחכמים פליגי עליה ומטהרי לגמרי אלמא דאפי' ביניקת השורש חוץ לעציץ דגריעא מיניקתו במקום נקב ואפ"ה ס"ל לרבנן דשדינן כל העציץ בתר מקום היניקה וא"כ כ"ש שיש לילך לגמרי בתר יניקת מקום הנקב. ואפשר דמשמע להו לתוספות כיון דאביי גופא מיבעיא ליה בפ' העור והרוטב אליבא דרבי שמעון אלמא דהכי ס"ל אלא דמ"מ תיקשי לרבא ממילתא דחכמים דסברי להדיא דאזלינן בתר יניקה אפילו ביניקה גרועה והוי מילתא דרבא דלא כחכמים ודלא כר"ש. דאפשר דר"ש גופיה מודה ביניקת הנקב דעדיפא וצ"ע. מיהו הרמב"ם ז"ל מפרש להההיא דקישות בעציץ נקוב ולפ"ז צריך לחלק בין טומאה ובין לענין מעשרות ודו"ק:

גמרא ובדאשרוש לא פליגי והתנן שני גינות כו' ואע"ג דבכמה דוכתי מצינו פלוגתא זו באילן גמור אי שדינן נופו בתר עיקרו או אזלינן אחר הנוף התם לענין חשיבות המקום איירי ולא שייך להההוא דהכא דלא מייתי אלא במידי דתליא ביניקת הקרקע וק"ל:

שם ובדאשרוש לא פליגי והתנן שתי גינות. ויש לדקדק דהא מ"מ מוכח מדאביי ורבא גופייהו דבאשרוש לא פליגי דאי ס"ד דפליגי אם כן אדמיפלגי בעציץ ליפלגי באילן דעלמא אע"כ דבאילן דעלמא תרווייהו כר"מ ס"ל דאזלינן בתר השרשה ולא פליגי אלא בדלא אשרוש. ונראה דבאמת לאו אמסקנא דתלמודא דקאמר בדאשרוש לא פליגי קשיא

ליה אלא אדאבייי גופא קמתמה כיון דרבי יהודה סובר דאפילו באילן גמור אזלינן בתר הנוף וקי"ל ר' מאיר ור"י הלכה כר"י ועוד דר"מ נמי לא פליג אלא באילן גמור אבל בעציץ ובדלא אשרוש מנא לן דפליג והוי מילתא דאביי דלא כמאן וכן צריך לפרש בההיא דבסמוך דמקשה ואכתי בדאשרוש לא פליגי והתנן אילן מקצתו בארץ כו' והתם נמי אין אפשר לפרש דהמקשה רוצה להכריח דאביי ורבא פליגי בפלוגתא דרבי ורבנן דאביי כרבי דהא רבי סובר טבל וחולין מעודבין ואביי סובר דבתר נקבו אזלינן לגמרי משמע דהו"ל טבל גמור וכן נראה מלשון התוספות בד"ה בתר נקבו אע"כ דמדאביי גופא קמתמה דאפילו בדאשרוש סובר רשב"ג דאולינן בתר הנוף ורבי מיהו סובר דטבל וחולין מעורבין וא"כ אביי דסובר דאפילו בדלא אשרוש אזלינן לגמרי בתר יניקה הוי דלא כמאן כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה ולא על נייר מחוק שהכתב על הנייר שאינו מחוק ועדיו על המחק כו' עכ"ל. כבר הארכתי למעניתי בלשון רש"י ז"ל במשנה ע"ש אבל קשיא לי על לשון התוספות דאיירי בכתב על הנייר ועדיו על המחק דהא בפרק גט פשוט מייתי להדיא ברייתא דקתני כשר ומוקמינן לה דכתב בין סהדי לסהדי אנחנו סהדי חתמנו על מחקא ושטר על ניירא ואם כן ה"נ ליתכשר בכה"ג דהא לשיטת התוס' לא שנו להו בין גיטין לשטרות כמ"ש בלשון המשנה. מיהו יש ליישב שיטת התוס' דאזלי לשיטתיהו שכתבו לחד לישנא לקמן דף פ"ו בשיטת רבינו חננאל דכתב סופר ועד בסופר מובהק אפילו רב מודה דכשר. וא"כ לא שייך בגיטין האי תקנתא דאנחנו סהדי לכתוב בין עד לעד דאכתי איכא למיחש שתזייף כתב הגט על ידי סופך מובהק וגזייא לה לאנחנו סהדי וגם העד השני ואפ"ה יכשר הגט ע"י כתב סופר ועד ובאמת זה העד הראשון לא חתם עצמו כלל על הגט המזוייף דנהי דסמכינן אסופר מובהק היינו להצטרף עם העד אבל כשהוא לבדו מעיד פשיטא דלא סמכינן עליה משו"ה פוסל ר"י בן בתירא לגמרי אבל לשיטה האחרת שכתבו התוספות שם דלרב כתב סופר ועד אפי' מובהק הוי הולד ממזר וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי פוסל ר"י בן בתירא לגמרי ליתכשר ע"י אנחנו סהדי וצ"ע. מיהו מה שכתב מהרש"א ז"ל דלא מצו התוספות לפרש בעדים על הנייר דאין יכול לזייף ומסיק כדאיתא בפ' ג"פ ולא דק דאדרבא בפ' גט פשוט אמרינן להדיא דכתב על המחק ועידיו על הנייר פסול וצ"ע ודו"ק:

גמרא דיפתרא כו' כדי לכתוב עליו הגט. ודקדק הרא"ש מכאן דהלכה כר"א לקמן בשמעתין דבשטרות כ"ע מודו דפסול על דבר שיכול לזייף דאל"כ היה לנו להחמיר לענין שבת בשיעור קטן כדי לכתוב שטר כו'. לענ"ד יש לתמוה דהא הרא"ש גופא כתב דבשטר

הקנאה מיהו כשר וא"כ אף לשיטתו קשה שיש להחמיך בשיעור קטן כדי לכתוב עודי מכורה לך אלא ע"כ משום דקי"ל לענין שבת אזלינן בתר שכיח אף לקולא ואם כן מה"ט גופא בעינן בדיפתרא שיעור גדול כדי לכתוב הגט משא"כ שיעורא דכדי לכתוב השטר לא שכיח כיון שיכול לזייף נהי דכשר בדיעבד מכל מקום לוה גופא או מוכר גופא לא שביק שמא לימים הרבה ישכחו עדי מסירה את הדבר והלה יזייף מה שירצה מה שאין כן בגיטין לא שייך לומר כן כדאיתא בסמוך:

תוספות בד"ה מאן חכמים כו' אבל מה שפירש בקונטרס כו' ואי אפשר לומר כן דלרבי מאיר בעינן כו' כדמוכח בריש פרק כל הגט עכ"ל. מיהו לקמן בחידושינו יבואר שהתוספות כתבו כן לשיטתם מה שאין כן לשיטת רש"י ז"ל ליכא שום הוכחה דלר"מ בעינן מוכח מתוכו כמו שאפרש שם ע"ש:

דף כב:

תוספות בד"ה אבל בשטרות לא פי' בקונטרס כו' ופירושו דחוק דלמה יש לטעות כו' עכ"ל. מיהו יש ליישב שיטת רש"י ז"ל דעיקר החששא שמא יבא לטרוף מהלקוחות והם לא ירגישו שיש שם שום זיוף ויסמכו אעידי חתימה וא"כ יגבה שלא כדין דבכה"ג אמרינן פרק גט פשוט גבי שובר גבי לקוחות ליכא ולפ"ז אין מקום לקושיית התוספות שהקשו מאי שנא משטר שאין עליו עדים דהתם לא שייך האי חששא כלל דהא בשטר שאין עליו עדים לעולם לא יכול לגבות כלל מלקוחות אלא ע"י שיביא עידי מסירה לפנינו ובאמת שהתוספות לא הקשו אלא לפי שיטתם ופירושם כאן מיהו מה שהקשו מכתב על החרס שייך אף לפירש"י ז"ל ובביאורי לח"מ סימן מ"ב הארכתי בזה:

משנה הכל כשירים לכתוב הגט אפילו חש"ו. כבר כתבתי בסוגיא דיכילנא למיפסל לכולהו גיטי דיש להקשות היאך מכשרינן בכתב קטן דהא בעינן מיהא וכתב שהגט יהא משל הבעל וכיון דקי"ל קטן קנויי קני אקנויי לא מקני א"כ לא הוי כתיבה משל הבעל ואף כשהקלף הוא משל הבעל אפ"ה משמע לעיל בסוגיא דטבלא וזקן אחד שהכתיבה בעצמו צריך להיות משל הבעל. מיהו למאי דמוקמינן בשייר מקום התורף לא קשה מידי וכן למאי דמוקמינן כר"מ דוכתב דקרא אחתימה קאי משא"כ לשיטת רש"י ותוספות דלשינויא קמא דגדול עומד על גביו היינו כר"א קשיא. ויש ליישב דלא שייך קניית קטן בכה"ג דמסתמא אינו רוצה לזכות בגט ע"י הכתיבה שלו ועיין מ"ש לעיל באריכות:

רש"י בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו ולא ידעי לכתוב לשמה עכ"ל. ויש להקשות לפירש"י ותיפוק ליה דלאו בני שליחות ובני כריתות נינהו דלכאורה נראה משיטת רש"י ז"ל לעיל

דף ט' ע"ב דלרש"י דרשה גמורה היא וכתב ונתן מי שישנו בכלל נתינה ישנו בכלל כתיבה וא"כ לרבי אליעזר ע"כ אכתיבה קאי ומשו"ה מפרש רש"י כי מוקמינן לערכאות כר"א דאיירי שכתבו סופר ישראל וע"כ לא איירי שם משום לשמה כמו שכתבתי לעיל באריכות דלרש"י ז"ל בערכאות לא אמרינן אדעתא דנפשייהו עבדי אע"כ משום כריתות איירי וא"כ למאי דמפרש רש"י ז"ל הסוגיא דהכא אליבא דר"א למה לא הזכיר פסולא דלאו בני כריתות ואף אם נאמר דלענין שליחות סובר כשיטת התוס' בפירוש ראשון דלא בעינן ולענין כריתות נמי נחית לשיטתם דחש"ו מיקרי בני כריתות אכתי קשה לענין עובדי כוכבים. והנלע"ד בזה כשנדקדק עוד בל' רש"י בסמוך בד"ה והוא שיש גדול עומד על גביו כו' דקסבר ר"ה מתני' ר"א היא ולשונו תמוה שאין זה ענין למילתא דרב הונא ואדרבה בלשון המקשה היה לו לפרש כן דלר"א פריך לכך נראה דרש"י ז"ל סובר דהמקשה ודאי קשיא ליה אליבא דכ"ע ואמתני' דלעיל סמיך דהא מתניתין דמחובר נמי פליגי אמוראי אי איירי בשייר מקום התורף ואליבא דר"א ואפ"ה פסול לכתחלה אף בטופס או דמיתוקמא כר"מ וגזיר לכתחלה תורף אטו חתימה ובשמעתין משמע בפשיטות דמתניתין דמחובר ומתניתין דהכא מיתוקמא אליבא דחד תנא ומשו"ה דחיק הש"ס בסמוך לומר אמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן ולפ"ז מקשה הכא בפשיטות והא לאו בני דיעה נינהו דאי כר"א אפילו טופס אין לכתוב לכתחלה מכ"ש תורף דמ"ש ממחובר ועוד דלקמן גבי טופסי גיטין פסיל ר"א להדיא אפילו בטופס שלא לשמה ואי כרבי מאיר נמי קשיא מיהא תורף אמאי מכשיר בחש"ו טפי ממחובר. נמצא דלפ"ז אין כאן מקום להקשות מבני כריתות דלר' מאיר פשיטא דלא שייך לגזור תורף אטו חתימה לענין בני כריתות דהא חש"ו לאו בני חתימה נינהו ולאו בני עדות נינהו אפילו בשאר שטרות וכמו שאפרש בלשון התוספות בשיטת ר"י ז"ל וכן לר"א נמי לענין טופס אטו תורף לא שייך לגזור לענין בני כריתות כמו שאפרש בסמוך גבי שייר מקום התורף ובשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל לקמן משו"ה מפרש דוקא הקושיא לענין לשמה שייך לגזור בכתיבת טופס שלא לשמה דאתי למיטעי ולומר חתימה נמי לא בעינן לשמה היכא שחתמו גדול משא"כ למאי דשני רב הונא בגדול עומד על גביו משמע לרש"י ז"ל דתו לא מתוקמא כר"מ דא"כ היאך יהיב טעמא למילתא שאין קיום הגט אלא בחותמיו דא"כ משמע דלא בעינן גדול עומד על גביו ואליבא דר"מ לא שייך לומר דאמציעתא קאי כיון דקושטא דמילתא לדידיה הכי הוא שקיום הגט בחותמיו ואם כן היאך נקיט לישנא דאיכא למיטעי לומר דארישא נמי קאי דלא בעינן עומד על גביו משא"כ אליבא

דר"א מיתוקמא שפיר דאמצעיתא קאי ובהאי שינויא דגדול עומד על גביו כ"ש דלא שייך לגזור טופס אטו תורף לענין בני כריתות כמו שאפרש לקמן בעזה"י ודו"ק:

תוספות בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו לר"א פריך דר"מ לא חיישׁ כו' עכ"ל. הא דפשיטא להו דאף למאי דס"ד מעיקרא פשיטא דר"מ לא חיישׁ היינו דעכשיו סברי התוספות דהא דאמרינן בשמעתין אמר רב נחמן אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה מימרא באפי נפשה היא ולא נסתפק בה שום אדם ומש"ה הוכרחו לפרש כולהו סוגיין אליבא דר"א דוקא דקשיא להו משליחות וכריתות ומה שהכריחם לפרש בפשיטות דההיא דר"נ מילתא באפי נפשה היא נראה שהוציאו כן מדמקשינן בריש מכילתין בפשיטות דף ג' ע"ב ממימרא דר"נ אמילתא דרבה ואי ס"ד דההיא דר"נ דוקא מחמת קושיא היא לא הוי מקשה עלה דרבה דלמא רבה כאינך אמוראי דהכא סבר דמוקי למתניתין דהכא כר"א ואין הכרח לדר"נ אע"כ דמימרא באפי נפשה היא וליכא מאן דפליג מיהו לשיטת ר"י ז"ל בסוף הדיבור דע"כ ההיא דר"נ לאו מימרא באפי נפשיה היא אלא מחמת קושיא העלה כן ולא תיקשי לשיטת ר"י מההיא דריש מכילתין שכבר כתבתי בריש מכילתין שם ליישב בטוב טעם עיין עליו. מיהו לפי סברת התוספות עכשיו דהא דמצאו באשפה מימרא באפי נפשה היא א"כ ע"כ הא דאמר ר' נחמן גופא בסמוך לאו מילתא היא דאמרי מדקא פסיל לעובד כוכבים הבאה מכלל דלענין כתיבה כשר היינו לענין אוקימתא דמתניתין בלבד הדר ביה דא"א לאוקמי מתני' כר"א דפסיל בעובד כוכבים אלא כר"מ דמכשיר אבל בהא דמכשיר ר"מ בעובד כוכבים מעיקרא נמי הוי ידע לה מההיא דמצאו באשפה ודו"ק. ובעיקר פירושם שכתבו דלר"א פריך כתב מהרש"א ז"ל בשם הרא"ש ז"ל היינו דהמקשה סמיך אסוגיא דלעיל במחובר דמוקמינן לה כר"א ונראה מכוונתו דאע"ג דאיכא דמוקי למתניתין דמחובר כר"מ מ"מ הכא פריך להנהו דמוקי כר"א. אבל עדיין קשיא לי א"כ דאסוגיא דלעיל סמיך הא אוקימנא לעיל בהדיא בשייר מקום התורף וליכא למימר דהמקשה סבר דאף בשייר מקום התורף אין להכשיר מיהא לכתחלה כדגזרינן במחובר לכתחלה טופס אטו תורף הא ליתא דא"כ אין מקום לכל השקלא וטריא של התוספות לענין שליחות ובני כריתות ומקשו נמי אמאי מכשרינן בעובדי כוכבים ואי ס"ד דבשייר מקום התורף איירי אין כאן מקום קושיא דאי לאו דעובד כוכבים אדעתיה דנפשיה עביד לא הוי פסלינן בעובד כוכבים בטופס וכמו שאבאר עוד באריכות והנלע"ד דפשיטא להו דהכא אכתי לא איירי בשייר מקום התורף מסוגית הש"ס והמקשה גופיה נהי דאסוגיא דלעיל סמיך והתם בשייר איירי היינו משום דקתני אין כותבין במחובר והדר קתני כתבו אלמא דרישא בטופס וסיפא בתורף משא"כ מתני' דהכא לא משמע

ליה להמקשה לאוקמי בשייר מדקתני סתמא כתבו ודוקא הנהו אמוראי דלקמן מוקי לה בשייר ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד ולהכי נמי בפ' מצות חליצה ממעט חרש כו' עכ"ל. ויש לדקדק למה הוצרכו לכך דהא שם בפ"ק דחולין כתבו התוספות בשם הירושלמי דדוקא בכתיבת הגט הוי מחשבת הקטן מחשבה גרועה ולא הוי כמעשה משום שזה כותב וזה מגרש אבל היכא שגוף המעשה מתייחס להקטן הוי כמעשה גמור דפשיטא לן שם בחולין דמהני בקטן וא"כ ה"נ כיון דבחליצה החליצה בעצמה מתייחסת להקטן הוה ליה כמעשה גמור דמהני וחרש נמי משמע דהוי כקטן כדאיתא ריש פרק מי שהחשיך וביבמות בדוכתי טובא. מיהו התוס' קושטא דמילתא נקטו דמה שהב"ד מזהירין אותן הוי כגדול עומד על גביו ומהני אף בלא טעם הירושלמי. אמנם מ"מ צריכין אנו לשיטת הירושלמי לפי פירוש התוספות דאלת"ה תיקשי למאי דמסקו התוספות דגיטין עדיף מחליצה דשוטה פסול בחליצה אף בעומד על גביו ובגיטין כשר אף בשוטה א"כ להנהו אמוראי דמוקי בסמוך דוקא בשייר מקום התורף ומשמע מלשון התוספות דעומד ע"ג לא מהני תיקשי אמאי לא מהני באמת בחרש וקטן מיהא במכ"ש דחליצה ולמאי דכתיבנא א"ש דהנהו אמוראי דלקמן סברי כשיטת הירושלמי דחליצה עדיף מגיטין משום דהו"ל כמעשה אבל בשוטה דלא שייך האי טעמא דאין לו מעשה כדמוכח שם בחולין משו"ה פסול אבל בגיטין שזה כותב וזה מגרש פסול בשלשתן בתורף דגדול עומד ע"ג לאו מילתא היא לדידהו ודוקא לרב הונא דאמר גדול עומד ע"ג מהני קשיא להו להתוס' א"כ אמאי מכשיר בשוטה דהא פסול בחליצה אף ע"ג דהב"ד עומדין ע"ג אע"כ דלרב הונא גיטין עדיף מחליצה דלא כשיטת הירושלמי אבל הנהו אמוראי ע"כ סברי כשיטת הירושלמי. וכה"ג צריך לפרש בשיטת ר"י ז"ל בסמוך דלפירושו הא דגיטין עדיף מחליצה לענין שוטה היינו אליבא דר"מ דלשמה דגיטין מילתא דרבנן היא משא"כ לר"א וא"כ תיקשי להנהו דמוקי כר"א ובשייר דוקא אמאי בעינן שייר בחרש וקטן דנהי דלר"א מילתא דאורייתא היא אפ"ה הא מכשרינן בחליצה אלא ע"כ דאינהו סברי דחליצה עדיף מגיטין היכא דשייך מעשה מה שא"כ בשוטה פסול הכא והכא ודו"ק:

בא"ד וא"ת ואכתי הא לאו בני שליחות נינהו כו' עד ועוד פיר"י. כל זה נמשך דוקא לשיטתם דאדר"א פריך ומשמע להו נמי דלענין כתיבת התורף איירי כל השקלא וטריא דרב הונא ודרב נחמן משא"כ לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שאכתוב בסמוך דרב הונא נמי איירי לענין טופס וכבר כתבתי דאפשר שהיא שיטת רש"י ז"ל וכמו שאפרש עוד לקמן אם כן אין מקום לכל האי שקלא וטריא דלעולם דבעינן שליחות ובני כריתות

אלא בטופס לא איכפת לן וכמו שאבאר. והרמב"ם ז"ל כתב להדיא דבעינן שליחות ובני כריתות דמהאי טעמא החמיר לענין כתיבת עבד משום דלאו בר שליחות ובר כריתות הוא ולקמן אפרש בהרחבת הביאור:

בא"ד ונראה דלא שייך לפסול כו' או חתימה לר"מ כו' אבל כתיבה לר"א כו' אין לפסול כו' עכ"ל. ויש לדקדק אכתי אמאי לא גזר ר"א כתיבה אטו חתימה דהא שמעינן לר"א דגזר חתימה אטו כתיבה כמ"ש התוספות לעיל דף ד' בד"ה מודה ובשלמא לשיטת רבינו תם לעיל דף ד' שכתב דעידי חתימה לא מהני מן התורה אלא שתקנו חכמים עידי חתימה עם עידי מסירה א"כ תו לא משכחת פסולא דאורייתא בחתימה אלא מדרבנן גזירה משום כתיבה א"כ פשיטא דהכא לא שייך לגזור כיון דבחתימה גופא כשר אבל לשיטת הרבה פוסקים דקיימי כשיטת הרי"ף ז"ל דמדאורייתא מהני נמי עידי חתימה לחוד א"כ אמאי לא גזרינן לר"א כתיבה אטו חתימה לחוד בלא ע"מ דהוה ליה פסולא דאורייתא. מיהו לפמ"ש בשמעתין בלשון רש"י ז"ל אתי שפיר דלענין בני כריתות לא שייך לגזור כתיבה אטו חתימה דהא הני דלא בני כריתות נינהו היינו חש"ו ועובד כוכבים ועבד בלא"ה כ"ע ידעי דלאו בני עדות נינהו ואינן חותמין בשום שטר וק"ל:

בא"ד ועוד אור"י דמצינן למימר דסוגיא כו' עכ"ל. הא דנאיד ר"י מפירוש ראשון של התוס' דהוי אליבא דהילכתא כר"א נראה לענ"ד דאף למאי דמספקא ליה לר"י אי בעינן שליחות בכתיבת גיטין מ"מ פשיטא ליה דבעינן כריתות דסבר ר"י ז"ל דלא תליא הא בהא אלא כשיטת רש"י ז"ל דמוכתב ונתן ילפינן מי שישנו בכלל כתיבה ותו לא שייכא ראיית התוס' ממילא ואם כן מדשקיל וטרי התלמוד לענין כתיבת עובד כוכבים אלמא דלא מיתוקמא כר"א אלא כר"מ דלר"א ודאי פסול משום דלאו בר כריתות הוא וכן מה שכתבו התוס' מעיקרא לחלק דגיטין עדיף מחליצה לענין שוטה לא משמע ליה לר"י אלא לעולם שוטה פסול אף בעומדים ע"ג בכל פסולי דאורייתא וא"כ ע"כ למאי דס"ד עכשיו דלענין תורף איירי כמו שכתבתי תו לא מיתוקמא כר"א אבל להנהו אמוראי דמוקי בשייר כבר כתבתי דאינהו סברי דחליצה עדיף מגיטין לענין חרש שוטה וקטן כשיטת הירושלמי. ונ"ל עוד לפיר"י דעכשיו לא צריכין נמי לחלק בההיא דכולן ששחטו ואחרים רואין אותן לומר דרואין אותן לא חשיב כעומדין ע"ג ואפ"ה מדייק התם שפיר מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה דאי ס"ד דבעי כוונה תיקשי אמאי מכשרינן שחיטת שוטה הא לגביה לא מהני עומד ע"ג באיסורי דאורייתא כדמוכח מחליצה וזה ברור ודלא כמ"ש מהרש"א ז"ל נמצא שכל זה הכריחו לר"י ז"ל לפרש שיטה אחרת דכל הסוגייא דרב הונא ור"נ אייריי אליבא דר"מ ודו"ק:

בא"ד וס"ד לר"מ נמי בעינן כו' דגזרינן כתיבה כו' וה"ה דחש"ו פסולין אי בעינן שליחות עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק מאי מספקא ליה לר"י אי בעינן שליחות לפי פירושו עכשיו תיפשוט ליה מדידיה א"כ אכתי מאי מהני לרב הונא אפילו אליבא דר"מ גדול עומד ע"ג דאכתי לאו בני שליחות נינהו וכיון דס"ד עכשיו דלר"מ גזרינן כתיבה אטו חתימה לענין לשמה ה"נ ליגזור לענין דבעינן בני שליחות אלא שכבר כתבתי דבכה"ג לא שייך לגזור כתיבה אטו חתימה כיון דבלא"ה א"א לחתום אפילו בשאר שטרות מאן דלאו בר שליחות הוא כגון חש"ו ועובד כוכבים ועבד דהא לאו בני עדות נינהו ודוקא לענין לשמה דשייך אפילו בכשרים ואינו נוהג אלא בגיטין מש"ה ס"ד דלר"מ נמי גזרינן כתיבה אטו חתימה וק"ל:

בא"ד וכן משמע דאפילו לר"מ ס"ד דבעי כו' דהא לבתר דאוקי כו' פריך והא ודאי עובד כוכבים כו' עכ"ל. הנראה מזה דר"י ז"ל מפרש בלשון שני שכתב רש"י ז"ל דההיא והא ודאי עובד כוכבים בלשון קושיא איתמר ועלה שני ר"נ ואמר אומר היה ר"מ ולא דמימרא באפי נפשה היא ובזה אתי שפיר דלא תיקשי לפיר"י דרב הונא ס"ד דר"מ בעי כתיבה לשמה מדרבנן ועלה שקיל וטרי ר"נ אי איתא לדרב הונא עד דמסיק הדר אמר לאו מילתא דאמרי דמדקא פסיל לעובד כוכבים כו' ולמה הוצרך לכך ותיפוק ליה דמעיקרא נמי הוי קים ליה לר"נ דאפי' מצאו באשפה כשר ולמאי דפרישית ניחא דר"נ לא קים ליה במילתא דר"מ מעיקרא אלא מחמת קושיא דעובד כוכבים העלה כן וכ"ש ללשון שני של פיר"י ז"ל פשיטא דההוא דמצאו באשפה לאו מימרא באפי נפשה היא וק"ל:

בא"ד ועוד נראה דהשתא ס"ד דלר"מ נמי בעינן כתיבה לשמה מדאורייתא כו' עכ"ל. נמצא דלפי שיטה זו הדרא קושיא לדוכתא לענין שוטה אמאי מכשרינן הכא בגדול עומד ע"ג טפי מחליצה וצריך לפרש כמ"ש התוספות לעיל דגיטין עדיף מחליצה ודלא כמ"ש בשיטה ראשונה של ר"י ז"ל דנחית לשיטת הירושלמי וכן כל השקלא וטריא שכתבו התוס' לעיל לענין בני שליחות ובני כריתות עדיין במקומו לפירוש זה האחרון כמו לראשון משא"כ לפירוש האמצעי וא"כ יש לדקדק מה הרווחנו בזה הפירוש השלישי טפי מהפירוש הראשון אלא דאיכא למימר דלישנא דשמעתא משמע להו עכשיו כפירוש זה האחרון מדלא הזכיר בגמ' אי איירי אליבא דר"א או אליבא דר"מ עד לקמן וא"כ משמע דמעיקרא איירי הכל אליבא דכו"ע וע"כ היינו משום דס"ד דר"מ ור"א לא פליגי לענין כתיבה עד דאסיק ר"נ לקמן מחמת קושיא דלר"מ מצאו באשפה כשר ולאו מימרא באפה נפשה היא וק"ל:

בא"ד ונקיט חש"ו וה"ה עובד כוכבים אי נמי לא נקיט עובד כוכבים כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל שכל זה הוא לכל הפירושים של התוס' ע"ש ולענ"ד במחילה מכבוד תורתו של מהרש"א ז"ל דאגב חורפיה ושיטפיה לא דק שפיר דלא מיבעיא דלפר"י האמצעי לא מצי קאי דלא מצינן כלל לאוקמי מתניתין נמי כר"מ דא"כ תיקשי שוטה אמאי מכשיר הכא טפי מחליצה דהא לר"א הוי מדאורייתא וכן למה שנסתפק ר"י אי בעינן שליחות א"כ פשיטא דלא מיתוקמא מתניתין כר"א וכ"ש לפמ"ש דלפר"י האמצעי פשיטא ליה דבעינן בני כריתות א"כ בלא"ה לא מצי למינקט במתניתין עובד כוכבים אליבא דר"א דלאו בני כריתות נינהו. אלא דנראה לענ"ד ברור דדברי התוס' כאן לא מצי קאי נמי לפירוש ראשון של התוס' כיון דלההיא פירושא ע"כ דההיא דמצאו באשפה מימרא באפי נפשה היא וא"כ בלא"ה הא דנקיט חש"ו לאו רבותא היא כלל אלא עיקרא דמילתא אסיפא דמתני' סמיך דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו וא"כ לא שייך למידק כלל דליתני נמי עובד כוכבים דאדרבא אפילו חש"ו משנה שאינה צריכה היא לר"מ אבל לפירוש האחרון של התוספות דמעיקרא ס"ד דלר"מ נמי בעינן מדאורייתא כתיבה לשמה עד דמסיק רב נחמן מחמת קושיא דמצאו באשפה כשר ולענין שוטה סברי עכשיו כמו לפירוש הראשון א"כ דייקו שפיר דהו"ל למיתני עובד כוכבים דהא לא שמעינן כלל להההיא מילתא דמצאו באשפה אלא מדפסיל לעובד כוכבים לענין הבאה ולא מההיא דאין קיום הגט כדמוכח לפי זה הפירוש דר"נ גופיה הוי ס"ד דעובד כוכבים פסול לר"מ אי לאו מתני' דלקמן. וא"כ קשיא להו שפיר אמאי לא תנא לעובד כוכבים להתירא וע"ז מסקו דהיינו משום דמתוקמא נמי כר"א ודו"ק:

דף כג.

תוספות בד"ה אלא מעתה כו' פי' בשלמא כו' עכ"ל. ונראה דהוצרכו לכך לפי פירושם הראשון שכתבו לעיל אבל לפירוש ר"י האמצעי בלא"ה אתי שפיר דמעיקרא לא הוי קשה ליה מעובד כוכבים דאיכא למימר שאני עובדי כוכבים דלאו בני כריתות נינהו משא"כ בחש"ו מיקרי בני כריתות כמ"ש התוספות לעיל אלא דאפ"ה מקשה הש"ס והא לאו בני דיעה נינהו והיינו אליבא דר"א וליפסל משום דלאו בני שליחות נינהו דהיינו משום דלאו בני דיעה נינהו ועוד הא לא כתבו לשמה. וע"ז שני רב הונא בגדול עומד על גביו והיינו דמוקי לה כר"מ אלא דהוי סבר רב הונא דר"מ נמי מצריך כתיבה לשמה דגזיר אטו חתימה כדגזיר במחובר ומש"ה מוקי לה בגדול עומד ע"ג דמהני דוקא לר"מ כיון דלא הוי אלא פסולא דרבנן משא"כ לר"א לא מהני בשוטה מדפסלינן בחליצה ועוד

דאפילו חרש וקטן לא מהני עומד ע"ג משום טעמא דלאו בני שליחות נינהו אבל לר"מ לא חיישינן לטעמא דלאו בני שליחות דלא שייך למיגזר אטו חתימה כמו שכתבתי דהא בלא"ה לאו בני עדות נינהו ולא חתמו בשום שטר ודוקא לענין לשמה הוא דגזיר דמאן דחזי חש"ו כותבין הגט סבר דלא בעינן לשמה ואתו למיטעי נמי בחתימה נמצא דלשינויא דרב הונא דהיינו כר"מ דוקא וא"כ מקשי שפיר אלא מעתה עובד כוכבים דהא לר"מ לא שייך למיגזר נמי כתיבה מטעמא דבני כריתות אטו חתימה מה"ט גופא דכתיבנא ודו"ק:

גמרא איתיביה רבא וכתב לה לשמה. לכאורה דמדרשא דקרא גופיה מקשה ליה ואם כן נראה דרבא בעי למימר דלר"מ בעינן כתיבה לשמה מדאורייתא כמו שדקדקו התוספות לעיל בתירוץ השלישי ולענ"ד נראה דמדרשא דקרא לק"מ דאיכא למימר דפשטא דקרא איירי כשכתב הבעל בעצמו בכתב ידו דבכה"ג מדאורייתא לא בעינן עידי חתימה כלל כדמוכח לקמן גבי ג' גיטין פסולין וא"כ ודאי לר"מ נמי בעינן שיכתוב הבעל לשמה דכתיבתו עושה כריתות והא דמקשה הכא נראה שהיא ברייתא בשום מקום ומשמע דאסופר קאי כסתם גיטין וא"כ מקשה שפיר וממילא אזיל ליה הדיוק של התוס' ודו"ק:

שם מאי לאו כשהוא כותב לתורף לשמה כאילו כתבו לטופס לשמה. לכאורה נראה דהיינו כת"ק אליבא דר"א לקמן דף כ"ו גבי הכותב טופסי גיטין דמתיר לכתחלה טופס שלא לשמה מפני התקנה אמנם לפי מה שאכתוב בסמוך דסוגיין כמאן דמצריך טופס נמי לשמה והיינו כר"א דסיפא לקמן שם דהכי קי"ל דקרי רב עליה טובייניא דחכימי ואפ"ה אתי שפיר דהכי קאמר מאי לאו כשהוא כותב תורף לשמה כאילו כתב טופס לשמה והיינו משום שמתחלה היו כותבין התורף בגט כדאיתא להדיא ריש פרקין דחציו ראשון צריך שיכתוב בפירוש לשמה וכתב רש"י ז"ל שם דהיינו התורף וכשכותב אח"כ הטופס אמרינן מסתמא על דעת הראשונה כותב וזה ברור וק"ל:

שם ורב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף ופירש"י ז"ל ולא בעי לאוקמי כשגדול עומד ע"ג כו' עכ"ל. נראה מלשונו דרב יהודה נמי מודה דבגדול עומד ע"ג מהני אפי' בתורף אלא דבהא פליג על רב הונא דבטופס לא בעינן עומד ע"ג ואע"ג דתרוייהו מוקי למתני' כר"א אפ"ה פליגי אליבא דר"א לענין טופס דהא אשכחן לקמן גבי טופסי גיטין דפליגי תנאי אליבא דר"א אי בעינן לשמה או לא וא"כ בהא גופא פליגי רב הונא ורב יהודה. אבל מלשון התוספת בד"ה והוא ששייר שכתבו אמאי דאקשי לעיל אתא לשנויי וא"כ משמע דלא סגי ליה בשינויא דעומד ע"ג והיינו שסובר דלא מהני עומד ע"ג כלל וכמ"ש לעיל בל' התוספות דלפ"ז ע"כ נאמר דגיטין גרע מחליצה וכשיטת הירושלמי:

אבל קשה דא"כ תיקשי לרב יהודה מברייתא דעובד כוכבים פסול וליכא למימר דהתם בדלא שייר דאם כן לעיל מעיקרא מאי מקשה רב נחמן לרב הונא אלא מעתה כו' והתניא עובד כוכבים פסול ואמאי לא מוקי לה בשאין עומדין ע"ג אע"כ דמשמע ליה ברייתא דומיא דמתניתין או משום דקשיא ליה א"כ ליתני חש"ו וא"כ ה"נ דכוותיה ובשלמא לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל איכא למימר דלעולם מוקי לה כשלא שייר והא דלא נקיט חש"ו היינו משום דלא פסיקא ליה דחש"ו זימנין דכשר בעומדין ע"ג משא"כ בעובד כוכבים אבל לשיטת התוספות דלרב יהודה לא מהני כלל עומדין ע"ג הדרא קושיא לדוכתא. ויש ליישב בדוחק דדוקא לעיל לענין עומדין ע"ג מקשה שפיר מברייתא דעובד כוכבים פסול דמשמע ליה דומיא דמתניתין כיון דמתניתין נמי סתמא נקיט הכל כשירין ואפ"ה מוקמינן בעומדין ע"ג וא"כ ברייתא נמי משמע כה"ג גופא משא"כ לאוקימתא דשייר מקום התורף מצינן למימר דהא דנקיט במתניתין סתמא היינו משום דסמיך אירישא דמשנה דמחובר ע"כ איירי בשייר מקום התורף דקתני אין כותבין וקתני כותבו וא"כ מדרישא בשייר סיפא נמי בשייר אבל בברייתא דנקיט סתמא לא משמע ליה לפרש כן וא"כ הא דנקיט סתמא עובד כוכבים פסול היינו בשלא שייר דסתם גט היינו תורף כן נ"ל לשיטת התוספות. אבל שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דאפילו לאוקימתא דרב יהודה דאיירי ששייר מקום התורף אפ"ה בעינן נמי שהגדול עומד ע"ג בשעת כתיבת הטופס ומשו"ה בעובד כוכבים פסול אפילו בטופס דאדעתא דנפשיה עבד ואנן אפילו בטופס בעינן לשמה כדפסיק הרי"ף ז"ל להדיא כאידך דר"א גבי טופסי גיטין דפסול וקרי רב עליה טוביינא דחכימי ולהרמב"ם ז"ל נהי דפוסק לקמן כת"ק אליבא דר"א דמכשיר לכתוב טופסי גיטין לכתחילה היינו כדקתני טעמא מפני תקנת הסופר משא"כ בחש"ו ועובד כוכבים דלא שייך האי תקנה מוקמינן אדיניה דלכתחילה בעינן טופס לשמה. אלא שראיתי שהר"ן ז"ל הקשה על זו השיטה דממה נפשך אי סבר רב יהודה דעומד ע"ג מילתא היא אפילו בתורף ליתכשר ואי לאו מילתא היא אמאי מהני בטופס. ואני תמה על דברי הר"ן ז"ל שהרי הוא ז"ל דרך בדרך התוספות לעיל בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו והרי התוספות גופייהו כתבו דדוקא בפסולי דאורייתא איכא למימר דלא מהני עומד ע"ג אבל בפסולי דרבנן מהני כדמוכח כל זה מדבריהם אבל האמת יורה דרכו דלשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אין אנו צריכין לכך אלא אפילו תימא בעומד ע"ג מהני בכל מקום אפ"ה לא מהני להכשיר התורף בחש"ו משום דלאו בני שליחות נינהו ואפשר עוד שהם סוברים דחש"ו לא מיקרי נמי בני כריתות ומשו"ה פסולים לכתוב התורף לגמרי מהני טעמא גופייהו וכמו שמצאנו להדיא שהרמב"ם ז"ל פוסל בעבד שכתב התורף משום

דלאו בר כריתות הוא והא דמכשרינן בטופס בעומד ע"ג ולא חיישינן לטעמא דשליחות ובני כריתות היינו בחד מתרי ותלת טעמי אי משום דכיון שדבר זה אינו נוהג אלא בחש"ו ועובד כוכבים הוי מילתא דלא שכיחי ולא גזרו טופס אטו תורף ודוקא לענין פסולא דשלא לשמה כיון דאפילו בסופר גמור פסול להרי"ף ולהרמב"ם ז"ל לא מכשרינן אלא מפני התקנה הא בלא"ה אסור וא"כ לא שייך להכשיר בחש"ו לכתחילה לכתוב שלא לשמה דהו"ל כחוכא ואיטלולא ועוד כיון שהדבר ידוע שכתיבת חש"ו ועובד כוכבים הוא שלא לשמה א"כ מאן דחזי דכתבי הטופס אתי למיטעי דלא בעינן לשמה בכתיבת גיטין משא"כ בטעמא דשליחות ובני כריתות לא שייכא האי גזירה כיון דטופס לחוד הוא דשרינן להו ולא תורף לגזור דלמא אתו למיכתב תורף חדא משום דלא שכיחא ועוד שהרי אין כותבין אלא ע"פ ציווי הבעל ואם יראה הבעל שהם כתבו התורף לא יקבלנו מהם ומכ"ש דלמאי דלא מכשרינן בטופס אלא בגדול עומד ע"ג א"כ מילתא דפשיטא היא דלא שייך לגזור כלל שמא יכתבו חש"ו התורף שהרי הגדול מזהירם על כך. נמצא דלפ"ז אתי שפיר דלעולם אין כותבין התורף אפילו בעומדים ע"ג משום דלאו בני שליחות ובני כריתות נינהו אבל הטופס מותר כשעומדין ע"ג דתו ליכא למיגזר מידי. ולפי שיטה זו עולה כל הסוגיא כהוגן דכל השקלא וטריא דלעיל אליבא דכ"ע קאי אי אליבא דר"מ ואפילו בתורף דאיהו לא מצריך שליחות בכתיבה או לר' אליעזר ובטופס דוקא ואמתניתין דלעיל סמיך דאיירי בשייר מקום התורף ולעולם דר' הונא ור' יהודה לא פליגי ובזה נסתלקו כל קושיות הר"ן ז"ל ומה שיש לדקדק עוד בדבריו ובדברי הרמב"ם ז"ל אין כאן מקומו ודו"ק:

משנה הכל כשירין להביא את הגט חוץ מחש"ו ועובד כוכבים וסומא כו' הרמב"ם ז"ל כתב שאף הפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים לשליחות הגט ונראה דהא דלא קחשיב ליה במתניתין משום דלא דמי דהנך פסולין לגמרי אף אם יש עדים על השליחות משא"כ בפסול לעבירה לא מיפסל אלא משום שאינו נאמן על השליחות ומש"ה פסק הרמב"ם שאם נתקיים בחותמיו הרי הוא פסול ולא בטל ואם לא נתקיים הרי הוא בטל לגמרי ומש"ה לא פסיקא ליה לתנא דמתניתין ועוד שהפסול בעבירה אם חוזר בתשובה חזר הגט להכשירו. ובעיקר דברי הרמב"ם ז"ל תמהו עליו קדמאי ובתראי דכשנתקיים בחותמיו למה הוא פסול ולענ"ד נראה ליישב דאפ"ה פסול שמא לא מסרו לו הבעל לגירושין ולא עשאו שליח ואע"ג דקי"ל בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין דהשליש נאמן לכ"ע היכא שאין הבעל ואשתו בעיר אחת כדאיתא לקמן דף ס"ד מטעמא דהא הימניה מ"מ אין כאן מקום תימה אם נאמר דהרמב"ם ז"ל סובר דהיינו דוקא בסתם

בני אדם אבל בפסול לעבירה לא שייך לומר דהא הימניה כיון שאנו יודעים דלאו גברא מהימנא הוא ואפשר שהבעל לא ידע בפיסולו ועוד דאפילו את"ל בכה"ג נמי שייך טעמא דהא הימניה כיון שמסרו לידו כמ"ש התוספות לקמן שהבעל גמר בלבו אף אם משקר השליח יהא כדבריו מ"מ אכתי איכא למיחש שמא לא מסרו הבעל לידו כלל אלא שנפל ממנו ומצאו זה. ואע"ג דבכל שליחות דעלמא לא חיישינן להכי היינו משום דלנפילה לא חיישינן ולעולם תולין במצוי ולמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן אפילו במקום חזקת אשת איש דכיון שהרוב מגרע החזקה א"כ הדרינן לכללין דע"א נאמן באיסורין כדאמרינן בריש מכילתין גבי רוב בקיאים הם ועוד דמשום עיגונא הקילו רבנן להאמין השליח וכ"כ שם הרא"ש ז"ל להדיא דמה"ט האמינו לשליח על גוף השליחות ע"ש. וא"כ בפסול לעבירה שאין כאן נאמנות כלל שהרי פסול לעדות חיישינן שפיר למיעוטא שמא נפל ומצאו זה. ובזה נתיישב ג"כ מה שתמהו על הרמב"ם ז"ל במה שכתב שאם לא נתקיים בחותמיו הגט בטל לגמרי ואמאי לא אמרינן שהוא גט מספק שמא אינו מזוייף ולמאי דפרישית אתי שפיר שהגט בטל משום דמוקמינן לה בחזקת אשת איש לגמרי כמ"ש התוס' לעיל בדף ט' גבי תרי ותרי ע"ש ואע"ג דבכל גיטין שלא נתקיימו לא אמרינן הכי היינו משום דמדאורייתא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה ולא חיישינן לזיוף וכבר כתבתי שם בלשון רש"י ז"ל דלא חשידי אינשי לזייף שהטעם משום דמילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי נמצא שאין כאן מקום תימה דהרמב"ם ז"ל סובר דבפסול לעבירה מד"ת איתרע לה האי חזקה דמילתא דעבידא לאגלויי. תדע דהא בע"א שהעיד שמת בעלה הסכימו רוב הפוסקים לשיטת הרמב"ם ז"ל דהיינו נמי משום מילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי ואפ"ה פשיטא לן דפסיל לעבירה מד"ת פסול לעדות אשה וע"כ משום דלגביה לא שייך האי חזקה דמילתא דעבידא לאגלויי וה"נ דכוותה וממילא שהאשה היא בחזקת אשת איש לגמרי והגט הוא חספא בעלמא כן נ"ל נכון לפרש שיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה עובד כוכבים נמי כו' הומ"ל משום דבעינן שלוחכם בני ברית כו' עכ"ל. ולענ"ד יש כאן מקום עיון דהא האי דממעטינן עובד כוכבים מאתם גם אתם דכתיב בתרומה ילפינן לה וא"כ גירושין מתרומה לא ילפינן דאיכא למיפרך מה לתרומה שכן קדש כדפריך הש"ס לענין עיקר השליחות ריש פ' האיש מקדש דתרומה מגירושין לא ילפינן מה לגירושין שכן חול וממילא דלענין מיעוטא דעובד כוכבים שייכא האי פירכא להיפך דדוקא לענין קדש ממעטינן עובד כוכבים ולא לענין חול ואע"ג דבכל התורה כולה ילפינן מתרומה למעט עובד כוכבים משליחות כדאיתא בפרק איזהו נשך דף ע"א

ולא פרכינן היינו משום דעיקר שליחות בכל התורה לא ידעינן אלא מתרומה וא"כ לא מצינן לרבויי לשליחות אלא מאן דשייך בשליחות דתרומה וכעין שכתבו התוס' לקמן בשמעתין אליבא דר' שמעון משא"כ בגיטין דכתיב שליחות בגופא ולא איצטריך למילף מתרומה א"כ לא מצינן למילף מיעוטא דעובד כוכבים מתרומה דמה לתרומה שכן קדש ומש"ה הוצרך הש"ס לומר טעמא דלאו בר התירא הוא. ואע"ג דלפ"ז לא הוי מקשה נמי שפיר בגמרא בסמוך אמימרא דר' יוחנן טעמא דאינו בתורת גיטין אלא דבהא איכא למימר דאלישנא דר"י מקשה דמשמע דלא פסול עבד אלא בגיטין ולא בכל התורה כולה ובאמת דאף לכל התורה פסול למאי דס"ד מה אתם בני ברית ועדיין צ"ע. וכ"ש דאתי שפיר טפי למה שאפרש לקמן דלקושטא דמילתא ילפינן שליחות בכל התורה מגירושין ותרומה וא"כ הא דממעטינן שליחות העובד כוכבים בכל התורה היינו דוקא לבתר דקים לן דעובד כוכבים ליתא בשליחות הגט מסברא מטעמא דלאו בר התירא הוא:

דף כג:

רש"י בד"ה מכלל דעבד כשר וכי היכי דכשר להולכה כו' עי' מ"ש הר"ן ז"ל בשם רבינו יוסף הלוי דדוקא בשליח לקבלה קאמר רבי יוחנן דאין העבד נעשה שליח ולא בשליח להולכה ע"ש באריכות ואני הוספתי טעם לשבח לשיטת ר"י הלוי ואין כאן מקומו:
תוספות בד"ה אין העבד כו' וא"ת ומתניתין ליתני עבד כו'. ואור"ת דנקיט עובד כוכבים לאשמעינן כו' עכ"ל. ויש לתמוה דא"כ השתא נמי דנקיט עובד כוכבים לא ידעינן כלל פסולא דעבד דהא איכא למימר דדוקא עובדי כוכבים ממעטינן משום דבעינן שלוחכם בני ברית משא"כ בטעמא דלאו בר גיטין וקידושין לא איכפת לן ואכתי עבד לא ידעינן. אבל למאי דפרישית בסמוך דעובד כוכבים נמי לא שייך למעט אלא מטעמא דלאו בר התירא הוא א"כ ממילא ידעינן דעבד נמי פסול מהאי טעמא גופא ודו"ק:
גמרא מתקיף לה ר"א כו' לאו משום דכתיב אתם אף שלוחכם ישראל ופרש"י ז"ל ומהאי מיעוטא איכא למעוטי נמי עבד. וקשיא לי דלפ"ז משמע דהמקשה ס"ד דעבד באמת אסור לתרום משל ישראל והיאך אפשר לומר כן דהא משנה מפורשת היא ריש מס' תרומות חמשה לא יתרומו ולא קחשיב עבד ודוחק לומר תנא ושייר דמאי שייר דהאי שייר. ועוד דאכתי ליתני עבד וכ"ש עובד כוכבים. ובדוחק יש ליישב דלא פסיקא ליה למיתני עבד דהא איתא מיהו בתרומה דנפשיה משא"כ עובד כוכבים נהי דאיתא נמי בתרומה דנפשיה היינו אי איתרמי מילתא שתרם משלו לשם שמים אבל מ"מ מתניתין

לא איירי אלא מתרומה של ישראל ובכלל זה תרומת העבד משלו דבכלל ישראל הוא ומצווה ועושה משא"כ לענין תרומת העובד כוכבים שאינו מצווה לא איירי כן נ"ל:

תוספות בד"ה מה אתם כו' וא"ת דבפ"ב דקידושין כו' וי"ל כיון דמ"מ דרשינן שליחות מתרומה כו' מסתמא כו' עכ"ל. ויש לתמוה דהא בפ' האיש מקדש מסקינן דעיקר שליחות בכל התורה ואפי' בתרומה גופא ילפינן מקדשים וגירושין מבינייהו אלא לענין מיעוטא דבעינן בני ברית הוא דאמרינן בפ' איזהו נשך דילפינן מתרומה וא"כ הדרא קושית התוס' לדוכתא. מיהו מצינן למימר דאף לפ"ז שייך תירוץ התוספות כיון דלא ידעינן עיקר שליחות בכל התורה אלא מגירושין וקדשים א"כ מסתברא דעובד כוכבים כיון דליתא בגירושין ממילא לא שייך בכולהו שליחות אע"ג דאפשר דשייך בקדשים אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ לרבנן נמי אמאי לא ממעטינן עבד לשליחות דכל התורה כיון דלא שייך בגירושין תו קשיא לי דאמאי איצטריך לרבנן גם אתם בתרומה למעט עובד כוכבים לא לכתוב שליחות כלל בתרומה ונילף מקדשים ומגירושין וממילא ידעינן למעט עובד כוכבים כיון דליתא בגירושין לפי הסברא שכתבתי דכל מידי דאתיא במה הצד לא מרבינן אלא מידי דשייך בתרוייהו דוקא. לכך נלע"ד דנהי דמסקינן בפרק האיש מקדש דתרומה גופא אתיא מקדשים וגירושין ומשמע דה"ה לכל התורה היינו לענין דלא נכתוב בתרומה אבל לאחר שנכתב שליחות בתרומה משום בני ברית לעולם דילפינן כל התורה מגירושין ותרומה והיינו דנקיט הש"ס בכל דוכתא והתוס' כאן דשליחות ילפינן מתרומה והיינו מתרומה וגירושין. ולפ"ז אף אנו נאמר דמה שכתבו התוס' כאן דמסתמא דלא מרבינן עובד כוכבים כיון דליתא בתרומה היינו כיון דליתא לא בתרומה ולא בגירושין. וממילא דלא מרבינן עובד כוכבים בקדשים דהא לרבי שמעון ילפינן קדשים חטא חטא מתרומה לענין דאין מעילה בקדשי עובד כוכבים וממילא דה"ה דילפינן קדשים מתרומה למעט שליחות דעובד כוכבים וכיון דלא מצינו בשום מקום שריבה הכתוב שליחות העובד כוכבים להדיא ממילא אימעוט משליחות דכל התורה אף לר' שמעון כיון דעיקר שליחות בכל התורה לא ידעינן אלא מגירושין ותרומה ועובד כוכבים ליתא בהנך ואף את"ל דשליחות דכל התורה ילפינן מגירושין וקדשים אפ"ה לא אשכחן שליחות דעובד כוכבים בקדשים ואדרבא ילפינן בג"ש מתרומה דליתא כדממעטינן לענין מעילה. משא"כ עבד אליבא דרבנן נהי דליתא בגירושין אפ"ה מרבינן ליה שפיר בכל התורה כיון דאיתא בתרומה וקדשים וכן לענין עובד כוכבים לרבנן אי לאו דמיעט הכתוב גם אתם בתרומה הו"א דאיתא בתרומה ואע"ג דרבנן ילפי תרומה

מקדשים וגירושין מ"מ בקדשים גופא הו"א דשייך ביה שליחות דעובד כוכבים וה"ה לתרומה ומש"ה איצטריך לכתוב גם אתם לרבנן בתרומה ומינה ילפי' לכל התורה דו"ק: **גמרא** תניא כוותיה דאביי רשב"א אומר משום ר"ע אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו כו' אע"ג דלאביי דוקא בח"ל שייך הק"ו ולא בא"י מ"מ נראה דהא דהאשה נאמנת היינו אפי' בא"י דשם אפי' בלא ק"ו נאמנת דבא"י אין הנאמנות שלה מועיל אלא לענין שאינה צריכה קיום בדליכא עירעור ובהא ודאי לא גרעה מכל הנשים שגיטן יוצא מתחת ידן דנאמנות בדליכא עירעור ואפילו אם קיבלה ע"י שליח ולא אמר בפ"נ כדמשמע בריש מכילתין דדוקא אם יש עוררין יתקיים בחותמיו והכא באשה המביאה גיטה נמי אם יש עירעור הבעל אינה נאמנת בא"י וא"כ אין אנו צריכין ללמוד בתורת ק"ו אלא בח"ל דנאמנת אף בדאתא הבעל ומערער היכא שאמרה בפ"נ והיינו מטעם הק"ו ודו"ק ועיין בסמוך:

דף כד.

בגמרא וממקום שבאת מה להלן צריכה כו' ופירש"י כלומר הואיל ומינייהו גמרינן נגמור נמי להא כו' ואע"ג דבסמוך מסקינן דהא דצריכה לומר היינו בשהתנה עליה הבעל אפ"ה לא תיקשי מאי איריא ממקום שבאת ותיפוק ליה שצריכה לקיים כמו שהתנה הבעל משום דנראה ברור דהא דמסקינן בשמעתין דאמר לה הבעל כי מטית התם אימר קמיה בי דינא בפ"נ כו' לאו בתורת תנאי קאמר לה אלא מכיון דאמר לה שמוסר הגט לידה בתורת שליחות ממילא דעיקר הדין הוא שצריכה לומר וכל שלא אמרה הפסידה לענין שצריכה קיום חותמיו אף בדליכא ערעור ועיקר הטעם הוא שכך תקנו חכמים כדי שלא תחלוק בשליחות כדאיתא בריש מכילתין דף ה' וא"כ א"ש הא דקאמר וממקום שבאת פירוש דכמו שלא חילקו בשליחות לענין דנאמנת בח"ל אף בדאיכא ערעור ה"ה והוא הטעם שלא חילקו לענין שצריכה לומר בפ"נ ואם לא אמרה הפסידה דאפילו בדליכא ערעור צריכה קיום חותמיו ודו"ק ועיין בסמוך:

שם בגמרא ממאי מדקתני כו' ולא קתני שהכתב ופה מוכיח ופירש"י ולאביי לא איצטריך למיתני פה דהכי משמע מה בין פה דגט לפה דמיתה כו'. ולכאורה יש לתמוה מאי קס"ד דרב יוסף דהא שפיר קאמר אביי ופשיטא דהכי הוא. ולענ"ד דאפ"ה דייק רב יוסף שפיר דהו"ל למיתני נמי פה מוכיח משום דפה גט עדיף מפה דמיתה מהטעם דאמרינן בריש מכילתין כיון דאמר מר בפני כמה נותנו לה כו' מעיקרא מידק דייק וכמו שכתבתי שם

הטעם כיון שאומרים בפ"נ תו לית ליה לאשתמוטי ומידק דייקי משא"כ בעדות מיתה דאפי' עד מפי עד נאמן לא דייק כל כך ואביי לא נחית לחלק בכך ודו"ק:

שם אשה מכי מטא לידה איגרשה לה ופירש"י ואי בעיא למקלייה מגורש' היא ואינה צריכה אלא לראיה בעלמא ולמה לה לומר בפ"נ הא לאו שליח היא עכ"ל. ויש לתמוה דאדרבא מש"ה צריכה לומר לענין דאי אתי הבעל ומערער שמזוייף הוא לא משגחינן ביה ונ"ל משום דלשון המשנה דקתני צריכה לומר משמע דאיירי לענין שתנשא בלא קיום ובדליכא עירעור איירי דלענין עירעור הבעל הו"ל למימר נאמנת אם אמרה בפ"נ וממילא ידעינן דאם לא אמרה אינה נאמנת ומדנקיט לשון צריכה משמע דאיירי בדליכא עירעור לכך פירש"י בזה הסגנון. אמנם מיהא שייך נמי קושית הגמרא לאידך גיסא למה נאמנת בדאיכא עירעור כיון דלאו שליח היא ומאי שנא מכל הנשים שגיטן יוצא מתחת ידן שצריכים קיום בדאיכא ערעור וע"ז מסיק הש"ס דאיירי בדאתני הבעל שמוסרה לידה בתורת שליחות וא"כ הרי היא ככל השלוחין שצריכין לומר ואם אמרו נאמנין אף בדאיכא ערעור ואם לא אמרו צריך קיום אף בדליכא ערעור כן נ"ל שיטת הסוגיא לפי שיטת הרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים אבל הריב"ש ז"ל בתשובותיו סי' שפ"ה כתב דקושיית הש"ס היינו דוקא למה נאמנת בדאיכא ערעור אבל לענין שצריכה לומר אף בדליכא ערעור לא שייכא קושית הש"ס והאריך מאד וכתב שמעולם לא שמע קולא כזו להתיר בלא קיום אשה שהיא בחזקת אשת איש והובאו דבריו בש"ע א"ע סימן ק"מ. ואני תמה על תמיהתו דא"כ אף בדאמרו בפ"נ למה נאמנת כדמשמע להדיא בשמעתין אע"כ כיון דמדאורייתא א"צ קיום ומש"ה האמינוה ואוקמוה אדאורייתא וא"כ כ"ש שיש לומר כן דבדליכא ערעור אוקמוה אדאורייתא שא"צ קיום וכיון שגיטה יוצא מתחת ידה וליכא ערעור נאמנת כמו שנאמנת לומר מת בעלי ויש לי להאריך בזה ובדברי השגת הראב"ד ז"ל בענין זה ואין כאן מקומו:

תוספות בד"ה חצרה כו' וא"ת למה ליה למינקט כו' הו"ל למימר משום שליחות עצמה כו' עכ"ל. נראה ברור שזה דוקא לשיטתם לעיל בד"ה והא לא חזרה משא"כ לפירש"י ז"ל דעיקר הטעם בהא דלא חזרה שליחות אצל הבעל היינו דוקא היכא שהשליח נעשה בעל דבר א"כ לא שייך כלל הכא האי חששא דאף שנעשה השליח עצמו אח"כ שליח לקבלה לא איכפת לן כיון שאינו בעל המעשה וק"ל:

גמרא דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית התם כו' עד סוף הפרק. וכתב הר"ן ז"ל דאשמעינן מתניתין דאע"ג דאית לה מיגו דאי בעיא אמרה שלא התנה הבעל כלום אלא מסרה לה לגירושין אפ"ה צריכה לומר בפ"נ עכ"ל. ולא כתב הטעם ונ"ל דאע"ג דבכל

דוכתא קי"ל שכל אדם נאמן במיגו מיהו הכא כך היתה תקנת חכמים שצריכה לומר כדי שלא תחלוק בשליחות כיון דלפי דבריה היא נעשית שליח להולכה. מיהו שמעינן מדברי הר"ן ז"ל דכשאומרת שניתן לה לגירושין אינה צריכה לקיום חותמיו דאל"כ אין מקום לדברי הר"ן ז"ל וזה דלא כשיטת הריב"ש ודו"ק:

סליק פרק המביא

כל הגט פרק שלישי

תוספות בד"ה כל הגט כו' בסופרים העשוין כו' לענין גט מודה כו' וס"ת נמי פסלינן בפ"ב עכ"ל. משמע מלשונם לכאורה דפסולא דס"ת היינו משום דלהתלמד עבידא וקשיא לי דהא מסקינן שם דבלא"ה פסול משום דבעינן שמו ושמה וליכא ודוחק לומר דאיירי כגון שכתב שמו ושמה אח"כ על הגליון. והאמת יורה דרכו דהתוס' לא נתכוונו כאן אלא להוכיח סברתם דיש לחלק בין סוטה לגט דהתם סתמא כשר והכא פסול כמו שפירשו בפרק שני וע"ז מייתי מס"ת והיינו מל' הש"ס דקאמר אי משום כריתות דאית בה הא בעינן לשמה אלמא דכה"ג לא מיקרי לשמה וע"כ משום דמסתמא פסול בגט ונפקא מינה דאף לפמ"ש התוס' בסמוך דההיא להתלמד דהכא בלא"ה פסול משום דלא נכתב לשם כריתות כלל אפ"ה נפקא מיניה לסתמא דעלמא כגון שהסופר כתב בפירוש לשם הבעל והאשה אלא שלא שמע מפי הבעל אפ"ה קי"ל דפסול אע"ג דבכה"ג כשר בסוטה והיינו משום דסתמא פסול בגיטין וכשר בסוטה מהטעם שכתבו בפרק שני וזה ברור בכוונת התוס' כמבואר מדבריהם בפ"ק דעירובין ע"ש ודלא כמ"ש מהרש"א ז"ל כאן ועיין בסמוך. ומילתא דתמיהא מידכר דכירנא מה שהובא בהגהת אשר"י בשמעתין ובהגהת מרדכי בשם רבינו יואל שאם לא כתב שמו ושמה בגט כשר בדיעבד ותמיהא לי מההיא דמסקינן בפ' שני גבי ס"ת למאי ניחוש לה הא בעינן שמו ושמה וליכא אלמא שאין כאן ריח הגט וצ"ע. ויש ליישב דמ"מ כיון דלכתחילה מיהא צריך לכתוב שמו ושמה תו לא חיישינן דלמא אקדים זוזי לספרא דרוב סופרים בקיאין וכותבין כדין דהיינו שמו ושמה ולמילתא דלא שכיח לא חיישינן ועיין מ"ש לעיל בסוגיא זו:

דף כד:

תוספות בד"ה יתר מיכן כו' וא"ת בהכותב טופסי גיטין הו"ל למימר יתר על כן כו' וי"ל דההיא בבא לא תני כלל לאשמעינן כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה דבריהם אינן מובנין לי דסוף סוף כיון דסתמא פסול לא שמעינן מכל הנך בבי דמתניתין אלא מההיא א"כ הו"ל למיתני בהדיא דסתמא פסול ולמיתני יתר מיכן ויש ליישב דכל הנך דמתניתין תחילת

הכתיבה הוא בהיתר אלא שפסול לגרש בהן ומש"ה קתני להו משא"כ סתמא כההיא דטופסי גיטין לא שכיח כלל שהרי הסופר אסור לו לכתוב סתם תורף הגט לשם גירושין כדאמרינן צריך שיניח כו' וא"כ לא דמי להנך דמתניתין אם לא כדי להתלמד וא"כ לא מיקרי סתמא דבלא"ה פסול משום דלא נכתב לשם כריתות והיינו בבא דרישא ומעיקרא נמי לא קשיא להו להתוס' אלא כיון דסוף סוף תנא לבבא דטופסי גיטין והו"ל למיתני יתר מיכן וע"ז תירצו שפיר דהתם נמי לא קתני משום איסורא דתורף אלא משום התירא דטופס וממילא ידעינן דתורף אסור ופסול כן נ"ל ומה שהקשה מהרש"א ז"ל דאכתי ליתני יתר מיכן נטל ספר תורה לגרש בו כבר כתבתי דלק"מ דס"ת בלא"ה פסול משום דבעינן שמו ושמה וק"ל. ואף את"ל דמשכחת לה שכתב שמו ושמה על הגליון אפ"ה לא שייך למיתני בהדי הנך לפמ"ש דלא קתני אלא הנהו שתחלת כתיבתן בהיתר וק"ל:

בד"ה לאיזו שארצה אגרש כו' ואור"י דאפילו מאן דסבר כו' משום דוכתב לה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מהסוגיא דלקמן באיבעיא דרב אושעיא לרב יהודה וכל השקלא וטריא דלקמן ונראה דהנך אמוראי דלקמן ודאי סברי דבעלמא נמי אין ברירה אבל ר"י כתב כן לשיטתו שפסק בפרק בית כור ובמסכת נדרים פ' השותפין כמ"ד יש ברירה וא"כ הוצרך לפרש כן כי היכי דלא תיקשי להו סתמא דמתניתין דהכא וכ"כ מהרש"ל ז"ל בספר ים של שלמה במס' בבא קמא פ' הפרה ע"ש ולקמן אפרש באריכות כל הסוגיא:

רש"י בד"ה הא גדולה מצי מגרש וכי מפקא ליה לא חיישי' לאיסור אשת איש כו' עכ"ל. מדקדוק לשונו נראה דדוקא משום האי חששא קשיא ליה אבל אי לאו האי חששא לא איכפת לן במה שאין גט מוכח מתוכו אף למאי דקס"ד דאתיא כר' מאיר וכן נראה מלשון רש"י בכמה דוכתי וכמו שכתבתי לעיל דף כ"ב גבי דבר שיכול לזייף אלא דלפ"ז קשיא הכא קושיית התוספות דלמאי דמוקי לה בעידי מסירה אמאי קאמר ור' אלעזר היא דהא כר' מאיר נמי מיתוקמא וע"י ע"מ. ולענ"ד נראה ליישב דעיקר דיוקא דדייקינן הא גדולה מצי מגרש אפילו לכתחילה משמע והיינו משום דלישנא דמתני' קשיא דבכולהו בבי קתני פסול לגרש בו והכא קתני לא יגרש בו את הקטנה ואמאי לא קתני פסול לגרש בו את הקטנה אע"כ דלדיוקא אתא לאשמעינן דלגדולה מיהא מותר לגרש בו לכתחלה וא"כ מסתמא היינו כסתם גירושין בכל מקום וא"כ תו לא מצינן לאוקמי כר' מאיר דלר"מ כיון דלא בעינן עידי מסירה בשאר גיטין אי איתא דהכא צריך דוקא ע"מ תו לא שייך שפיר דיוקא דמתניתין אע"כ דאתיא כר' אלעזר דלדידיה בכל הגיטין בעינן ע"מ וא"כ אתי שפיר דיוקא דמתני' דלגדולה שפיר מצי לגרש לכתחלה כדין שאר גיטין ואע"ג דבשאר גיטין כשרוצה לינשא אינה צריכה להביא ע"מ לפני הב"ד כמ"ש התוס' בכמה דוכתי

שאף רש"י ז"ל סובר כן עיין דף כ"ג והכא צריכה להביא לפני הב"ד. מיהו מתניתין לא איירי בהיתר הנשואין אלא עיקר דין גירושין קתני דגדולה מצי לגרש כדין שאר גירושין כן נ"ל נכון והר"ן ז"ל כתב בענין אחר בשם הרמב"ן ז"ל משום דבלא"ה לא מיתוקמא מתניתין כר"מ דהא אפי' מצאו באשפה כשר ע"ש. מיהו אי לאו דקדוק לשון רש"י ז"ל היה נ"ל דאי לאו דמיתוקמא בע"מ וכר"א דוקא יש כאן חשש איסור להסופר לכתוב הגט לבעל שיש לו שני נשים ששמותיהן שוות דשמא ימסור לה הבעל ע"י עידי חתימה לחוד ואח"כ יערער ויאמר לא אותך גרשתי אלא לחברתך וממנה נפל ומצאתו וע"י כן יכול לקלקלה דבכה"ג חיישינן בפ' גט פשוט דף קס"ז וכפי' מהרש"א ז"ל שם והכא איכא למיחש יותר דוק ותמצא ובפ"ק דמציעא מוכח להדיא דלכתחלה לא כתבינן היכא דאיכא שום צד חששא ועוד שהרי יכול להפסידה ג"כ הפירות והכתובה ע"י טענה זו תדע דהא אפי' במוקדם דחד יומא חיישינן לפסול הגט שתפסיד האשה הפירות שלא כדין וכ"ש הכא שיוכל להפסידה לגמרי ע"י ערעור זה ומש"ה לא מיתוקמא כר' מאיר אף אי לא בעי מוכח מתוכו אבל כר"א אתי שפיר כיון דלעולם בעינן ע"מ וא"כ תו לא מצי לערער ולהפסידה כלום אלא דמדקדוק לשון רש"י ז"ל לא משמע כן ונראה דעיקר מילתא נקיט אף למאי דמוקמינן כר"א אפ"ה מחמרינן שצריכה להביא עידי מסירה לפני הב"ד כשרוצית לינשא והיינו משום חומרא דאשת איש ולקושטא דמילתא כתב כן ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בעיד' מסירה ור"א היא אבל לר"מ בעינן שיהא מוכח כו' עכ"ל. והיינו משום דקשיא להו דלמאי דמוקי בע"מ למה הוצרך לומר ור"א היא ואמאי לא מוקי לה אליבא דכ"ע ואפילו כר"מ וע"י ע"מ אע"כ דלר"מ לא מהני ואף שכתב בלשון הש"ס דלא מצי לאוקמי כר' מאיר מהני טעמא דכתיבנא אין בזה סתירה לדברי התוס' דאינהו לטעמייהו שכתבו לעיל דף ד' ובכמה דוכתי דלר"מ נמי לא סגי לעולם בשום גט אלא ע"י ע"מ עם עידי חתימה וא"כ לפ"ז ודאי הוי מצי לאוקמי הכא כר"מ אלא ע"כ משום דלדידיה בעינן מוכח מתוכו אבל מ"ש בלשון הש"ס היינו לשיטת הסוברים דלר"מ לא בעינן ע"מ ודו"ק:

בא"ד וא"ת דתנן בפ' גט פשוט כו' ופריך בגמרא וליחוש כו' ומשני הכי אמר רב כו' והשתא היכי מיירי כו' עכ"ל. ולכאורה כל אריכות דבריהם בזה הם אך למותר דבלא"ה ע"כ הא דמביא התם שני יוסף ב"ש אין מגרשין אלא זה בפני זה היינו שלעולם אין מתירין לינשא אלא ע"י שיעידו עידי מסירה ששניהם היו בשעת הגירושין וא"כ הו"ל לאקשויי בפשיטות דלמה לן כולי האי כיון דאיכא ע"מ אפילו זה שלא בפני זה נמי

שרי ע"י שיעידו שזו היא אשתו שגירש בפניהם ואפשר שכתבו כן לאלומי הקושיא דעל התרצן היה באפשר לומר דתקנתא דפסיקא נקיט לגרש זה בפני זה כגון שאין האשה לפנינו בשעת הגירושין ושולח הגט ע"י שליח אבל על המקשן מקשו שפיר דבשום ענין לא מצי לאקשויי. מיהו לפמ"ש בלשון הש"ס אתי שפיר דהסוגיא דהכא היינו ממש כסוגיא דהתם. תו יש לי לדקדק מאי מקשו התוס' לעולם דהתם איירי בדלא הוחזקו ונהי דאמרי' לקמן דלא חיישינן היינו דיעבד. אבל אכתי מקשה שפיר לכתחלה היכי כתבינן וכדפרישית לעיל מסוגיא דב"מ וצ"ע:

דף כה.

רש"י בד"ה וחוזר ביובל לתחלתו משום מצות יובל והדר שקלי כדמעיקרא עכ"ל. נראה שכתב כן לפי מאי דאמרינן בסמוך ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא כו' א"כ ע"כ היינו לענין מצות יובל לחוד אבל לענין שיבטלו החלוקה לגמרי לא שייך לומר לחומרא דאדרבא קי"ל לענין ממון המע"ה וכיון דמספקא לן אי יש ברירה א"כ לענין ממון מוקמינן אחזקתו ונראה דרש"י סובר כן להלכה כשיטת רוב הפוסקים דמספקא לן אי יש ברירה או לא ודלא כמ"ש מהרש"ל בפרק הפרה ואכתבנו בסמוך:

שם בגמרא צריכא דאי אתמר בהא משום דבעינן לה לשמה אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר אבל ירושה ומתנה לא. ויש לתמוה דמכיון דאמר דקס"ד דדוקא בגיטין אמרינן אין ברירה מגזירת הכתוב ולא בשאר דוכתי וא"כ לאיזה צורך מסיק אבל התם מכר הוא דאמר רחמנא כו'. ותיפוק ליה דבלא"ה הו"א דלענין יובל יש ברירה כמו בשאר דוכתי בכל התורה חוץ מגיטין. ומהרש"ל ז"ל בפ' הפרה האריך בזה ע"ש ותמצא נחת לפי שיטתו. ולענ"ד נראה ליישב משום דבלא"ה קשיא לי אמאי לא מייתי הש"ס דאזדא רבי יוחנן לטעמיה דשמעינן ליה בפרק משילין להדיא דאמר אין ברירה אפילו בדרבנן ופליג אדרבי אושעיא אע"כ דבההיא פשיטא לתלמודא דאיכא למידחי דהא דקאמר ר"י אין ברירה היינו להחמיר משום דמספקא ליה ובהא לחוד פליג אדרבי אושעיא דר"א סבר דבדרבנן אמרינן יש ברירה לקולא משום דספיקא דרבנן לקולא ורבי יוחנן סבר דאפילו בספיקא דרבנן נמי מחמרינן לענין ברירה אי משום דסובר דתחומין יש לו עיקר מן התורה כדאיתא בפרק בכל מערבין דף ל"ז ע"ב ע"ש בתוספות לענין ספק עירוב משא"כ לענין דחוזרין זה לזה ביובל נראה לכאורה דלאו משום חומרא הוא דלענין ממון קי"ל המע"ה מש"ה הוצרך הש"ס לומר דאפ"ה ה"א דטעמא משום דלהחמיר והיינו כפירש"י ז"ל וכמו שכתבתי נמצא לפ"ז הא דאמרינן אי אשמעינן בהא ה"א משום דוכתב

לה לשמה ע"כ היינו דה"א דבגיטין אמרי' ודאי אין ברירה מגזירת הכתוב אבל בכל התורה מספקא ליה לר"י יוחנן כדשמעינן ליה פרק משילין דא"א לומר בשום ענין דבכל התורה ס"ל ודאי יש ברירה דא"כ אמאי מחמיר אפילו בעירובין אע"כ דמספקא ליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי איצטריך ליה לר' יוחנן לאשמעי' ההיא דהאחין שחלקו ותיפוק ליה דאפי' אי מספקא ליה נמי אמרי' דמחזירין משום דלהחמיר לכך הוצרך הש"ס לומר דה"א מכר אמר רחמנא ליהדר ולא מתנה וירושה דודאי לא מצי למימר לחלק בין מכר לירושה לחוד דמהיכא תיתי הא כיון דמספקא לן אי אמרינן אין ברירה וא"כ היינו מכר היינו ירושה לכך מסיק דהיא גופא קמ"ל דסד"א נהי דאחין שחלקו אין ברירה אכתי מנא לן דלקוחות נינהו דילמא מקבלי מתנה הם זה מזה ומתנה לא אמר רחמנא דליהדר קמ"ל דלקוחות הן כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

שם ואי אשמעינן שדה משום דלחומרא כו' צריכא. ותמיהא לי כיון דמשמע מיהא דההיא דאחין שחלקו חומרא היא א"כ מאי ואזדא לטעמיה דקאמר דהא כולהו אמוראי נמי דפליגי אדר' יוחנן וסברי בשמעתין דאחרון פוסל מכהונה אפ"ה סברי בע"כ דאחין שחלקו מחזירין ביובל מדקתני במתני' בהדיא פסול לגרש בו אלמא משום דלהחמיר אמרינן אין ברירה וממילא דאחין שחלקו מחזירין דהוי נמי לחומרא ואי משום דלהני אמוראי אפשר דס"ל בעלמא יש ברירה לגמרי ודוקא בגיטין פסול מגזירת הכתוב וא"כ לר' יוחנן נמי דילמא הכי הוא דבעלמא מספקא ליה כדמספקא לתנאי ואמוראי טובא והכי קי"ל להלכתא ודוקא גבי גיטין פשיטא ליה משום גזירת הכתוב. ולענ"ד דנהי דלהני אמוראי ס"ל דדוקא בגיטין סברי דאין ברירה אבל בעלמא יש ברירה מ"מ לרבי יוחנן א"א לומר כן אלא דרך צריכותא בעלמא דאי לקושטא דמילתא הא שמעינן לר' יוחנן בעלמא דסובר הלכה כסתם משנה וא"כ אמאי קאמר האחין שחלקו מחזירין ביובל דהא סתם משנה דדמאי גבי הלוקח יין מן הכותים סתם לן כמאן דאמר יש ברירה אף להקל אע"כ דר' יוחנן לא ס"ל כסתמא דדמאי אלא כסתמא דמתניתין דהכא דפסול לגרש בו ולא משמע ליה לר' יוחנן כלל לחלק בין גיטין לשאר דוכתא ולפ"ז ע"כ הא דאמרי' לחלק בין גיטין כו' היינו דרך צריכותא אי לאו ההיא דאחין שחלקו אבל למסקנא טעמא דתרוייהו משום דלגמרי ס"ל דאין ברירה ואי תקשי אכתי היאך סמיך ר"י אמתניתין דהכא דלגמרי אין ברירה דילמא טעמא דמתניתין דוקא להחמיר הא ליתא דסוף סוף ליתא לסתמא דדמאי דסבר ודאי יש ברירה מקמי מתניתין דהכא וא"כ מהיכא תיתי נאמר דמספקא ליה לתנא ועוד נראה דרבי יוחנן סבר דההיא בבא דלאיזה שארצה אגרש קתני במתניתין דומיא דאינך בבי קמאי דמן התורה אינן גט לגמרי וא"כ ה"נ דכוותיה

כן נלע"ד. אלא דמלשון מהרש"ל ז"ל בפ' הפרה בישׁ"ש שלו נלע"ד עוד שיטה אחרת דהא דאמרי' הכא אי אשמעינן שדה משום דלחומרא היינו לצריכותא בעלמא וה"ה דאין החלוקה בטילה אלא שמחזירין לקיים מצות יובל כפירש"י ז"ל דהדר שקלי לגמרי כ"א חלקו כדמעיקרא אבל למסקנא דר' יוחנן סובר ודאי אין ברירה מדקאמר אחרון אינו פוסל ממילא דלענין אחין שחלקו סובר דמחזירין ביובל לגמרי וחולקין חלוקה אחרת וא"כ אׁ"ש הא דקאמר ואזדא לטעמיה. ועפ"ז יש ליישב שיטת מהרש"ל ז"ל בישׁ"ש פ' הפרה אף דנראה מדבריו שלא נתכוון לזה אלא דכאן כתב להדיא בספר חכמת שלמה בשם הסמ"ג דהא דמחזירין ביובל היינו שהחלוקה בטילה לגמרי ועכ"ז יש לתמוה טובא על מה שהקשה מהרש"ל דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי דלענין איזה שארצה אגרש פסק שהיא ספק מגורשת ובאחין שחלקו פסק מחזירין זה לזה ביובל עד שהפריז מהרש"ל ז"ל על המדה וכתב דמה שפסק הרמב"ם ז"ל ספק מגורשת הוא טעות סופר או כשגגה היוצא מלפני השליט. ועיקר דבריו הם מההיא דהאחין שחלקו ובאמת אין כאן מקום קושיא על הרמב"ם ז"ל דאף אם נאמר דלקושטא דמילתא לר' יוחנן חוזרין וחולקין לגמרי והיינו מדקאמר הכא אף אחרון אינו פוסל מ"מ אנן דלא קי"ל בהא כר' יוחנן אלא כזעירי ור' אסי דאמרי אחרון אינו פוסל והיינו ע"כ משום דמספקא להו אם יש ברירה אי לאו וה"נ שמעינן לר' אסי דמספקא ליה בכמה דוכתי בהאחין שחלקו אי יורשין הוי אי לקוחות והיינו משום ספיקא דברירה כמ"ש התוס' לקמן ואפ"ה פסק הרמב"ם ז"ל שפיר דאחים שחלקו מחזירין ביובל ולא כר' יוחנן דהחלוקה בטילה לגמרי אלא כסברת הצריכותא דלהחמיר לחוד מחזירין לקיים מצות יובל משום ספיקא דברירה וזה ברור. ועיין מה שאכתוב בזה ס"פ השולח בשיטת הרמב"ם ז"ל ובלשון מהרש"ל ז"ל. ובר מן דין תמוהין לי דברי מהרש"ל ז"ל שפוסק הלכה למעשה באיזה שארצה אגרש דאין בו ממשות גט כלל אלא לפוסלה מן הכהונה והיינו משום דבדאורייתא אין ברירה כלל אפילו להקל ודוקא במילתא דרבנן מסקינן פרק משילין דיש ברירה. וכ"כ מהרש"ל ז"ל שם בכללי דיני ברירה שלו עׁ"ש בכלל ראשון. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו דא"כ לענין איסור כהונה אמאי מחמרינן הא איסור כהונה נמי מילתא דאורייתא הוא וממילא דליתא להאי כללא דכייל מהרש"ל ז"ל ועוד דבלא"ה לא מצינו לחלק כה"ג בכל הש"ס בין מילתא דרבנן לדאורייתא ואדרבא אמרינן בכל דוכתא כל מילתא דרבנן כעין דאורייתא תיקנו ואי ס"ד דמדאורייתא אפילו לקולא אין ברירה א"כ ה"ה וכ"ש לאיסורי דרבנן דאמרינן מיהא להחמיר אע"כ הא דמפלגינן בפרק משילין בין דאורייתא לרבנן היינו משום דבדאורייתא דוקא חיישינן לספיקא דאין ברירה להחמיר ולא בדרבנן משום

דספיקא דרבנן לקולא. וכ"ז לענ"ד ברור אף שאיני כדי להשיג על מהרש"ל ז"ל מ"מ בהכי ניחא לי לקיים דברי הקדמונים כשיטת הרמב"ם ז"ל וכ"כ הר"ן דבאיזה שארצה אגרש אינו אלא ספק גירושין וכן נראה שכל הפוסקים מודו בהא מדפסקו כזעירי ורב אסי וכדאיפסקא נמי הלכתא בפ' משילין ומה שהקשה מהרש"ל ז"ל עוד מלשון הרמב"ם ז"ל באחין שחלקו גדיים כו' שפסק פטורין מן המעשר אלמא משום דאין ברירה אף להקל. ולענ"ד משום הא לא איריא דכיון שסובר הרמב"ם ז"ל דמילתא דברירה מספקא לן לפי פסק ההלכה א"כ ודאי יפה פסק שפטורים מן המעשר דהא קי"ל דספיקא לאו בר עשורי הוא כדאיתא פ"ק דמציעא בסוגיא דמסותא ע"ש סוף דבר לא זכיתי להעמיד שיטת מהרש"ל ז"ל וצ"ע ודו"ק:

שם אי נמי כתחלה. ופירש"י וטעמא לאו משום ברירה וקשיא לי דהאמר רבי יוחנן בהדיא לקוחות הן וא"כ משמע דהיינו משום דאין ברירה דאל"כ הו"ל למימר סתמא מחזירין ביובל תו קשיא לי כיון דקושטא דמילתא הא דמחזירין חומרא היא א"כ אמאי לא סגי ליה בשינויא קמא דה"א דטעמא דר"י משום דלהחמיר ול"ל דעכשיו בעי למימר דבעלמא לית ליה לר"י אין ברירה אפילו להחמיר הא ליתא דבהדיא אמר פ' משילין דאין ברירה מיהו להחמיר ולולא פירש"י ז"ל היה נ"ל על הדרך שכתבתי לעיל דהא דקאמר מעיקרא משום דלחומרא היינו שאין מחזירין אלא לקיים מצות יובל והדר שקלי כדמעיקרא דנהי דמספקא לן אי יש ברירה אפ"ה אמרינן לענין ממון המע"ה וע"ז מסיק א"נ כתחלה פירוש דאפילו את"ל דהאי מחזירין היינו דבטלה החלוקה לגמרי אפ"ה לא תידוק מיניה דאין ברירה לגמרי דלעולם משום דמספקא ליה והא דלא אמרי' המע"ה היינו משום שאין זו חזקה גמורה דקרקע בחזקת בעליה עומדת וא"כ יד כל האחין שוה בה והיינו דקאמר כתחלה ואע"ג דר"י סבר קנין הפירות כקנין הגוף דמי אפ"ה לא מיקרי בהכי מוחזק כדאמרינן גבי משכיר ושוכר דלא מיקרי השוכר מוחזק אלא חזקת מרא קמא וה"נ דכוותיה וכ"ש דיש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל דאף אם נפרש כוונתו דמחזירין ביובל היינו שבטלה החלוקה לגמרי אפ"ה א"ש מה שפסק דלענין ברירה הוי ספק בגיטין ואעפ"כ לא שייך המע"ה כדכתיבנא וכ"ש למאי דפסק הרמב"ם ז"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וא"כ יד כל האחין שוה בה ודו"ק:

שם בעי מיניה רב הושעיא מרב יהודא כו' א"ל תניתוה כו' איתיביה האומר לבניו. וקשיא לי דהא שמעינן ליה לרבי הושעיא גופא דאמר בפ' הדר דף ס"ח דמילתא דברירה פלוגתא דב"ש וב"ה היא וממילא דקי"ל כב"ה דאמרינן יש ברירה אף לקולא ואפילו בדאורייתא דההיא דהמת בבית ולו פתחים הרבה דפליגי ב"ש וב"ה מיקרי טומאה

דאורייתא כדאיתא בפ' משילין וא"כ ממילא דלא ס"ל לר' הושעיא כלל כמתני' דהכא אפילו בלאיזה שארצה אגרש ומאי קמיבעיא ליה. ואין לתרץ ע"פ שיטת ר"י לעיל בד"ה לאיזה שארצה דפי' ר"י דמאן דאית ליה יש ברירה אפ"ה מודה בגיטין משום לה לשמה הא ליתא דלפ"ז משמע דאין לחלק בין תולה בדעת עצמו או דעת אחרים דאדרבה תולה בדעת אחרת גרע טפי שאין מבורר כלל בשעת כתיבה ואכתי אמאי קמיבעיא ליה לר' אושעיא. ועוד דאדרבה לשיטת ר"י קשה יותר דילמא הא דקפשיט ליה ר' יהודא תניתוה היינו משום הא גופא דס"ל כר' אושעיא דפר' הדר דיש ברירה וא"כ ע"כ סתמא דמתני' דהכא בגיטין היינו משום דבעינן לשמה וממילא פשיט שפיר דלפ"ז ה"ה תולה בדעת אחרים. וא"כ מאי מקשה ליה רבי אושעיא מפסחים הא אינהו גופייהו לא איירי אלא בגיטין הא בעלמא יש ברירה. ולכאורה היה נ"ל לפ' דאף למאן דסבר ליה בעלמא יש ברירה אפ"ה ההיא דפסחים דמיא להיא דגיטין דהא בפסח נמי בעינן לשמה דהיינו לשם בעליו וא"כ אי בעינן בגיטין שיהא מבורר בשעת כתיבה ה"ה בפסח שייך האי טעמא שצריך שיהא מבורר בשעת שחיטה מקשה שפיר. ואף שיש לחלק דדוקא בגיטין אם אינו מבורר פסול דהו"ל סתמא פסול כדאמרינן ריש זבחים משום דסתמא לאו לגירושין קאי. משא"כ בקדשים דסתמא כשר כדאיתא שם בזבחים וכה"ג ראיתי שכתבו תוס' בפ' בכל מערבין דף ל"ז גבי שתי נשים שלקחו קיניהם ע"ש. אלא דלענ"ד דבריהם תמוהין דהא דאמרינן סתמא כשר בקדשים דסתמא לשמה קאי היינו לענין דלא הוי שינוי קדש דכיון שכבר הופרש והוקדש לשם עולה או חטאת מסתמא להכי קיימא. וכן לענין שינוי בעלים שכיון שהבעלים הפרישן בפירוש והכהן הקריב סתם סתמא לשם בעלים הקריב. משא"כ בשתי נשים שהפרישו קיניהם שעדיין לא נתברר מעולם בכל קן של מי הוא וכן ההיא דפסחים באומר הריני שוחט על מי שיעלה מכם שלא נתברר קודם השחיטה מי ומי הם הבעלים תו לא שייך לומר סתמא כשר. וא"כ מקשה שפיר אי ס"ד דבגיטין כה"ג פסול משום שצריך שיהא מבורר בשעת הכתיבה. א"כ בפסח נמי בעינן שיהא מבורר בשעת שחיטה ואמאי כשר. אלא דאכתי קשה א"כ הא לרבי אושעיא גופא כיון דס"ל כב"ה דיש ברירה. א"כ ע"כ טעמא דמתני' משום לשמה וא"כ תקשי ליה מתני' דהכא אמתני' דפסחים משום טעמא דלשמה כדפרישית ומאי ענין האי קושיא עליה דר"י למאי דפרישית דמלתא דפשיטא דלענין טעמא דלשמה אין לחלק בין תולה בדעת עצמו לדעת חבירו. ועוד דא"כ אין מקום לכל השקלא וטריא דבסמוך לענין תולה בדעת עצמו או תולה בדעת אחרים דנהי דבשאר דוכתי שייך לחלק מ"מ לענין גיטין לא שייך לחלק. והנלע"ד ליישב בזה דאף אם נאמר דר' אושעיא דהכא היינו האי דפרק

הדר כדמשמע מלשון התוספות שם אפ"ה מצינן למימר דאיהו גופא לא סבר אליבא דב"ה יש ברירה אלא במילתא דרבנן וההיא דהמת בבית ולו פתחים הרבה סובר דבלא"ה ההיא דסוף טומאה לצאת לא הוי אלא מדרבנן כמו שפירש רש"י ז"ל בפ"ק דביצה דף י' בד"ה כולם טמאין ע"ש וכמ"ש שם בחידושי וסובר ר' אושעיא דפרק הדר דאע"ג דעיקר טומאת אהל מדאורייתא אפ"ה מיקל ב"ה ואמרו דיש ברירה כיון דסוף טומאה לצאת לא הוי אלא מדרבנן והיינו דמדמי לה לעירוב דהוא ג"כ מדרבנן. והא דאמרינן פרק משילין דההיא דהמת בבית מקרי דאורייתא היינו לר' אושעיא דפ' משילין דמוקי לפלוגתייהו דב"ש וב"ה לטהר הפתחים מכאן ולהבא משמע דלמפרע מודו ב"ה דטמאים משום דאין ברירה. וא"כ ע"כ דסוף טומאה לצאת הוא מדאורייתא או דאף שהוא מדרבנן מ"מ סובר רבי אושעיא כיון דעיקר טומאת אהל מדאורייתא תו לא פלוג רבנן ובכל ענין מחמרינן לענין ברירה כה"ג כמ"ש תוספות פ' בכל מערבין דף ל"ז ע"ב בד"ה מאן האי תנא ע"ש. נמצא דלפ"ז לא פליגי ר' אושעיא דפ' הדר ורבי אושעיא דפ' משילין אלא בדבר שהוא מדרבנן ועיקרו מדאורייתא אבל במידי דהוי מדאורייתא ממש מודה ר' אושעיא דפ' הדר דאיהו ר' אושעיא דשמעתין דאמרינן אין ברירה מיהא להחמיר והיינו מתניתין דהכא לאיזה שארצה אגרש פסול אלא דקמיבעיא ליה לרב אושעיא בתולה בדעת אחרים וקפשיט ליה ר' יהודא דאין חילוק והיינו מסברא דנפשיה. מיהו בעיקר הדין פשיטא ליה לר' אושעיא דר"י כוותיה ס"ל דאין לחלק בין גיטין לשאר מילי דהוי מדאורייתא משום דלא משמע ליה כלל האי דרשא שצריך להיות מבורר בשעת כתיבה אלא לצריכותא בעלמא וא"כ למאי דפשיט ליה ר"י דאין חילוק בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו מקשי ליה שפיר ממתניתין דפסחים וע"ז קאי שפיר כל השקלא וטריא דלקמן ועוד נ"ל דאף את"ל דר"י דפשיט ליה היינו משום דסבר בעלמא יש ברירה אף בדאורייתא כאינך אמוראי דסברי הכי לשיטת ר"י לעיל אלא דוקא בגיטין מחמרינן משום לשמה ומקשי ליה ר' אושעיא מפסחים נמי משום טעמא דלשמה אפ"ה א"ש השקלא וטריא דבסמוך דמקשה אביי קא בעי מיניה תולה בדעת אחרים כו' והכי קא קשיא ליה נהי דמסברא איכא לחלק בין גיטין לשאר איסורי דאורייתא אכתי קשה מאי קאמר ר"י תניתוה דהא מתניתין ליכא ראיה דמחמרינן טפי בגיטין אלא איכא למימר דתנא דמתניתין לא מפליג בגיטין מבשאר דוכתי אלא דבכ"מ במידי דאורייתא מחמרינן בתולה בדעת עצמו ולא בתולה בדעת אחרים כיון דמצינו להדיא שאר תנאי דמפלגי בהכי וכדמייתי כל השקלא וטריא כ"ז נלע"ד ודוק היטב כי נכון הוא:

שם איתיביה האומר לבניו וכו' ואע"ג דכמה תנאי פליגי בדין ברירה אפ"ה מקשה מסתם משנה והא דלא מקשה מסתם מתניתין דדמאי גבי הלוקח יין מבין הכותים שנישנית קודם וס"ל יש ברירה היינו משום דבההיא ודאי פליגי דאפילו בתולה בדעת עצמו יש ברירה וא"כ ר"י סבר כסתם מתני' דהכא דאין ברירה אבל מההיא דפסחים מקשה שפיר כיון דמצינן לחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים א"כ לית לן למימר דפליגי אסתמא דהכא ואת"ל דסוף סוף פליגי אהאי דדמאי דא"כ כ"ש דקשה טפי אדר"י דהא הו"ל תרתי סתמי דיש ברירה ההיא דדמאי וההיא דפסחים והיאך פסק ר"י דלא כתרתי סתמי וסמיך אחדא ומכ"ש למאי דפרישית בסמוך דכל השקלא וטריא דר' אושעיא ור"י היינו דוקא לענין גיטין ופסחים משום לשמה א"כ בלא"ה א"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה אא"ב כו' תימא דבנדרים משמע כו' י"ל דסוגיא דהכא איירי א"א שה לבית אבות דאורייתא עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מהיכא תיתי נאמר דסוגיא דהכא לא ס"ל כסוגיא דהתם ולמאי דפרישית א"ש דהכי קאמר ליה ר"י לר' אושעיא אושעיא ברי מה ענין פסחים אצל גיטין פי' דהא לדידך גופא יש חילוק בין דאורייתא לדרבנן לענין ברירה כמ"ש באריכות מההיא דפ' הדר ופ' משילין וא"כ מאי קמותבית מפסחים דהוי דרבנן לגיטין דמדאורייתא אע"כ דלדידך פסחים נמי דאורייתא דסבירא לך שה לבית אבות דאורייתא וא"כ ע"כ מיבעית לאוקמי כדי לזרזן במצות וכן למאי דפרישית דשקלא וטריא דר"י ורבי אושעיא היינו משום לשמה שצריך שיהא מבורר בשעת כתיבה וכן בפסחים בשעת שחיטה וא"כ ע"כ דס"ל לרבי אושעיא דשה לבית אבות מדאורייתא וא"כ מהדר ליה ר"י שפיר משא"כ סוגיא דנדרים אתיא אליבא דהלכתא דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה ומש"ה מוקי למתני' דפסחים משום דשה לבית אבות לאו דאורייתא ומה"ט גופא אתי שפיר דר' יוחנן גופא מסיק דאיירי דוקא דאמנינהו מעיקרא והיינו משום דאזיל לשיטתו דאפילו בדרבנן קי"ל אין ברירה כדאיתא פ' משילין וא"כ ע"כ ההיא דפסחים לא מתוקמא אלא בדאמנינהו מעיקרא דאל"כ הוי אמרי' דאין ברירה אפילו אי שה לבית אבות לאו דאורייתא דכל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקנו וא"כ שפיר קאמר דיקא נמי כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה הדר מותיב ליה תולה בדעת אחרים ע"ז אינה תמיה דשפיר מותיב למאי דפשיט ליה עכ"ל. ויש לתמוה א"כ לאיזה צורך הזכירו אביי בדבריו ולפי שיטתינו א"ש דבלא"ה לא הוי מתמה אביי מידי אהא דפשיט ליה תולה בדעת עצמו משום דמצינן למימר דר"י סבר בכל התורה כולה יש ברירה כסתמא דדמאי וא"כ קא פשיט ליה שפיר תניתוה דע"כ טעמא דמתני' דשאני גיטין משום דלשמה דאל"כ תקשי סתמא אסתמא וא"כ אדרבא

לענין לשמה גרע טפי תולה בדעת אחרים מבדעת עצמו אבל מדמותיב ליה רבי אושעיא מפסחים א"כ ע"כ דלא שני ליה אליבא דר"י בין גיטין לשאר דברים א"כ מקשי אביי שפיר מאי פשיט ליה תולה בדעת עצמו וזה לפי השיטה שכתבתי לעיל בשם התוס' פ' בכל מערבין דלענין פסחים לא שייך ה"ט דלשמה משום דסתמא לשמה קאי. אמנם לפי שיטתינו שכתבנו דבפסחים נמי שייך ה"ט דבעינן שיהא מבורר בשעת שחיטה אפ"ה א"ש דמדקמותיב ר' אושעיא מתולה בד"א דוקא אלמא דלאו בטעמא דלשמה איירי דאל"כ הו"ל לאתויי מרישא דמתני' פרק האשה דביתום ששחטו עליו אפוטרופסין דדייקינן מיניה יש ברירה ונהי דדחי התם שה לבית מ"מ היינו כמ"ד שה לבית אבות לאו דאורייתא משא"כ רבי אושעיא דהכא דלא אסיק אדעתיה דלאו דאורייתא א"כ אמאי לא מייתי מהאיש דלא בעינן שיהא מבורר בשעת שחיטה אע"כ דלא איירי בהכי אלא בדיני ברירה בעלמא פליגי ומש"ה ניחא ליה לאתויי מההוא דהאומר לבניו שהתנה בפירוש ותלה ג"כ בד"א והיינו לגמרי כההיא דגיטין באשה שתצא בפתח תחילה וקס"ד דכולהו תנאי מודו במתנה בפירוש ותולה בד"א ומש"ה לא מצי לאקשויי מההיא דיתום ששחטו דלא התנה בפירוש שהוא תולה בד"א וא"כ ההיא ודאי פלוגתא דתנאי היא ולא אתיא אלא כמ"ד יש ברירה משא"כ אי הוי תליא משום לשמה לא שייכי כל הני חלוקים וא"כ א"ש דמדקא מותיב ליה דוקא מההיא דתולה בד"א אלמא בדיני ברירה בעלמא איירי וא"כ מאי קפשיט ליה לר"י מתולה בדעת עצמו כנ"ל נכון ודו"ק:

רש"י וקפשיט ליה לאיזה שארצה כו' דילמא תולה בדעת עצמו כו' דמדאתניא ברישא גילה בדעתו שהיה פוסח כו' עכ"ל. לפ"ז נראה דלסברא זו תולה בדעת אחרים גרע אפי' מהנהו דיני ברירה דלא התנה כלל אלא אתיין ממילא כגון ההיא דהאחין שחלקו וההיא דהמת בבית ולו פתחים הרבה והרבה כיוצא באלו דהא לא שייך בכל הני לומר דגילה בדעתו שהוא פוסח על שתי הסעיפים וזה היפך ממ"ש התוס' בסמוך דההיא דהלוקח יין עדיף מההיא דהאחין שחלקו ולקמן אפרש בזה אי"ה:

בד"ה מבין הכותים כו' ואין לו כלי להפריש כו' עכ"ל. ובפ' מרובה פי' רש"י דאיירי בע"ש בין השמשות כמ"ש התוס' כאן ואין להקשות מדידיה אדידיה דלדוגמא בעלמא נקט דאיירי בחד מתרי גווני וכבר עלה בלבי ליישב שהוכרח רש"י ז"ל לפ' בפנים שונות כ"מ לפי הסוגיא ולפי שהוא בדרך ארוכה ונראה שלא נתכוון רש"י ז"ל לזה לכך לא כתבתיו והחכם יבין מדעתו מתוך מה שאפרש בסמוך:

תוספות בד"ה הלוקח יין כו' ור' יוסי ור"ש אע"ג דס"ל במנחות כותים גירי אריות הן דאמרי' תורמין משל עובדי כוכבים על של כותים כו' עכ"ל. ואע"ג דמהאי בבא לא מוכח

מידי דאפשר משום דס"ל אין קנין לעובדי כוכבים להפקיע מיד מעשר וא"כ אפי' אי כותים גירי אמת הן שרי להפריש מזה ע"ז דשל עובד כוכבים נמי חייב מדאורייתא אלא מדאסרי ר"י ור"ש לתרום משל עובדי כוכבים וכותים על של ישראל אלמא דס"ל יש קנין לעובדי כוכבים להפקיע אלא מדרבנן הוא דמחייב גזירה משום בעלי כיסין וא"כ ע"כ דכותים גירי אריות ומש"ה אסור להפריש משלהם על של ישראל ושרי להפריש על של עובדי כוכבים אבל אכתי קשה לי א"כ דלר"י ור"ש גירי אריות הן והו"ל כשל עובדי כוכבים אמאי מחייבי כלל להפריש בלוקח יין מבין הכותים דלכאורה נראה בכמה דוכתי וכדמשמע בבכורות דף י"א להדיא דהא דמחייבי מדרבנן בלוקח מעובד כוכבים היינו בלוקח קודם מירוח אבל לאחר שנתמרחו ביד עובד כוכבים פטור לגמרי כמו דפטרינן מירוח הקדש לגמרי וא"כ בלוקח יין דהוי כלאחר מירוח דמשירד לבור הוי גמר מלאכתו א"כ פטור לגמרי. מיהו בתוספות דמנחות דף ל"א ראיתי שתוס' נסתפקו בזה בתבואה של עובד כוכבים ומירח עובד כוכבים אי מחייב הלוקח מיהו מדרבנן או לא ואמאי לא איפשטו להו מההיא דלוקח יין מבין הכותים ואפשר דאיכא למידחי דאיירי שלקח הכותי הענבים מישראל ועשה מהן יין דכה"ג מחייב אפילו בשל עובד כוכבים מדרבנן. אבל קשה אם כן אמאי נקט כל הלוקח יין מבין הכותים דהא מילתא דפליגי בהו לענין ברירה או לענין בקיעת הנוד הוי מצי למיפלג בלוקח טבל גמור מישראל אע"כ הא דנקט לוקח מכותי היינו משום דישראל אסור לו למכור טבל כמו ששנינו במסכת דמאי ומש"ה נקט כותי שאינו מקפיד על זה אפילו אי גירי אמת הן כמ"ש תוספות בסמוך וא"כ אי ס"ד כדפרישית שהכותי לקח הענבים מישראל הרי שמכר ישראל בטבלו ואמאי נקט כלל כותים. מיהו מצינן למימר דאיירי שלקח הכותי מישראל הענבים במחובר לקרקע שעדיין לא הגיעו לכלל חיוב. אבל אכתי קשה דאי ס"ד דבשל עובד כוכבים אפילו לאחר שמירחן נמי מחייב מדרבנן א"כ אמאי נקט הכא הלוקח יין מבין הכותים הו"ל למיתני בשל עובד כוכבים ובמטהר יינו דהא לר' יוסי כותי ועובד כוכבים חדא מילתא היא ולר"מ נמי אפילו של עובד כוכבים חייב מדרבנן מיהו אפילו לאחר המירוח כיון דאפילו לר' יוסי דקודם מירוח נמי לא הוי אלא מדרבנן למאי דס"ל יש קנין ואפ"ה מחייב מדרבנן אפילו לאחר מירוח מדמחייב בכותי דלדידיה הוי כעובד כוכבים כ"ש לר"מ דקודם מירוח הוי מדאורייתא כדאיתא שם במנחות דס"ל אין קנין כ"ש דחייב אפילו לאחר מירוח מדרבנן אפילו בתבואה שגדלה ברשות וכ"ש למאי דמפרשינן דאיירי בענבים של ישראל א"כ במכרן הישראל לעובד כוכבים משמע דחייב אפי' מדאורייתא למאי דס"ל במנחות מירוח העובד כוכבים אינו פוטר. ונראה דהא

דמספקא להו לתוספות בעלמא לענין תבואת העובד כוכבים שמירחן ולא איפשיטא להו מהכא היינו משום די"ל כתירוץ הראשון שכתבו כאן דבכותים לא בעינן לאוקמי במטהר יינם דבלא"ה לא שייך בהו איסור סתם יינם וא"כ לא מצי למיתני עובד כוכבים משום יינם ועיקר דין תרומה דמתני' לענין ברירה או לענין בקיעת הנוד היינו במשקין דוקא ולא מצינו משקין תרומה אלא זיתים וענבים בלבד. וא"כ יינם ושמנן תרווייהו אסורין בעובד כוכבים קודם שהתירו שמן ומש"ה איצטריך למיתני כותים ולתירוץ השני דמוקי במטהר יינם ע"כ הא דלא קתני עובד כוכבים בכה"ג היינו משום דאפילו לר"מ דמירוח עובד כוכבים אינו פוטר וחייב מדאורייתא היינו בתבואה של ישראל אבל בשל עובדי כוכבים עצמן שמירחן לא מחייב אלא מדרבנן והא דלא קתני חיובא דרבנן היינו משום דבעי לאשמעינן דאפילו בדאורייתא יש ברירה לר"מ מש"ה נקט כותיה דחייב לר"מ מדאורייתא אפ"ה אמרינן דיש ברירה וכן במסקנא לא חיישינן אפילו באיסור דאורייתא לבקיעת הנוד ולר' יוסי ור"ש נמי איכא רבותא דאע"ג דלדידהו תרומת תבואה של כותי הוא מדרבנן דגירי אריות הן אפ"ה אמרי' דאין ברירה או דחיישינן לבקיעת הנוד אבל אין לפרש דהא דלא קתני של עובד כוכבים ובחיובא מדרבנן היינו משום דא"כ הוי שרי להפריש לגמרי תרומות ומעשרות אפילו בע"ש בה"ש כמו דמאי הא ליתא דא"כ תיקשי לר"י ור"ש דסברי גירי אריות הן וא"כ לא הוי אלא מדרבנן מדאסרי להפריש על של ישראל ואפ"ה אסרו להפריש בה"ש מדקאמרי אוסרין משמע דאין תקנה לדבר והיינו משום דלא דמי לדמאי דשאני התם דרוב ע"ה מעשרין הן כמו שאפרש בסמוך בלשון התוספות בד"ה ומיחל ע"ש כנ"ל ודוק היטב והרבה יש להאריך בענין מירוח עובד כוכבים שכתבתי ודעתי לפרשו במקום אחר בעזה"י:

בד"ה עשרה מעשר ראשון לאו דוקא כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב דדוקא קתני דנהי דבעלמא המעשר מתמעט משום תרומה כמ"ש מהרש"ל ז"ל ביש"ש פר' הפרה בסוגיא דברירה אפ"ה נראה דשאני הכא דנהי דכותים חשידי למכור טבל אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא דודאי לא כולהו חשידי באיסורא דרבנן כמו שהארכתי בסוגיא דגט כותי וכמ"ש התוס' שם דמדאורייתא הוי כישראל גמור והיינו ע"כ משום דרובן כשרים א"א גירי אמת הן ועוד כיון דאמרי' מיהא הני כותאי עשורי מעשרי כראוי לצורך עצמם וא"כ בההיא דלוקח יין נמי חיישינן שמא מכר לו ממה שהפריש לצורך עצמו ואח"כ נמלך למכור או ממה שנשאר או שכבר הפריש בעודן ענבים. ולפ"ז א"ש שאין המעשר מתמעט בשביל תרומה דשמא אין כאן תרומה כלל אם הפריש כבר הכותי תרומה ולא מעשרות שהרי מעיקר הדין חיוב תרומה חל קודם גמר מלאכה וכמ"ש בחדושי למס' ביצה מדאמרינן

בירושלמי א"א לגורן שתיעקר אא"כ הפריש ת"ג וא"כ אפשר שהפריש הכותי בעודן ענבים משא"כ חיוב מעשר דרך להפריש בשעת אכילה ושתיה כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה שני לוגין כו' ועוד סומכין כותים אהא דדרשינן ואכלת ולא מוכר עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שקצרו בדבריהם דה"נ דרשינן התם תבואת זרעך ולא לוקח וע"ז סומכין הכותים ואפילו אלפני עור לא עברי כו' עכ"ל. ואין דבריו מוכרחים דההיא דתבואת זרעך ולא לוקח לא פסיקא להו אלא לשיטת ר"ת בפרק הפועלים דף פ"ח שמפרש דהיינו דוקא בלוקח אחר מירוח שהלוקח פטור כיון שנתחייבו ביד המוכר. משא"כ לשיטת ריב"א שם הוא להיפך דהא דלוקח פטור מדאורייתא היינו דוקא בלוקח קודם מירוח אבל לוקח אחר מירוח חייב מדאורייתא. ואם כן הכא בהלוקח יין דהוי כלאחר מירוח לשיטת ריב"א חייב הלוקח מדאורייתא ויש כאן להמוכר לפני עור אלא דהתוספות לא חיישי כלל בהכי משום דמילתא דפשיטא היא בכולי תלמודא דכותים חשידי על לפני עור ועיקר דבריהם כאן אינן אלא לענין שאין כאן גוף איסור של חיוב הפרשת תרומה על הכותי ועל זה כתבו כמה טעמים והיינו דמסקו משום דסומכין אהא דדרשינן ואכלת ולא מוכר וא"כ איהו גופא לא קעביד איסורא דאורייתא כנ"ל נכון ומכ"ש דא"ש טפי למה שאפרש בסמוך דבלא"ה לא נחתו תוספות בשמעתין לשיטת ר"ת דפרק הפועלים עיין בסמוך ודו"ק:

דף כה:

בד"ה ומיחל פי' בקונטרס מחלל על המעות כו' ואין נראה כו' ולכך בדמאי יכול לקבוע לו מקום דספק חשיכה מעשר את הדמאי אבל בכותים הוי ודאי כו' עד סוף הדיבור. נלע"ד שיש ליישב שיטת רש"י ז"ל דסובר דלוקח מן הכותים נמי לא הוי ודאי טבל מכל הני טעמי שכתבתי בסמוך דשמא הפריש לצורך עצמו בעודן ענבים או אף לאחר שעשאן יין שמא הפריש כדי לשתות בעצמו ונמלך למכור או שמכר לו מן המשוייר דמסתמא דרך לשתות לעצמו מיין שמוכר ועוד שכבר כתבתי דאף למכור לאו כולהו חשידי ולא רובייהו דהא מדאורייתא משמע דכשירין לגמרי כישראל גמור לכל דבר כמ"ש תוספות בסוגיא דגט כותי בד"ה אי לאו דכותי חבר וכמ"ש שם בחדושי ע"ש אלא דחששא בעלמא היא מדרבנן דאחזיקו סתמייהו לחשודין במילתא דרבנן וחששו למיעוט המצוי היכא דאיכא חזקת איסור כה"ג דתרומה שהיא בחזקת טבל וכן לענין שחיטה דבחייה בחזקת איסור עומדת והרבה כיוצא באלו סוף סוף מדאורייתא הכותי כישראל לכ"ד וכ"ש דאיכא כל הני צדדי למעליותא שקרוב לומר שכבר הפריש וא"כ

הפרשה זו שמפריש הישראל היא משום חומרא בעלמא מדרבנן כמו דמאי ומש"ה שרי לחלל בין השמשות ומש"ה נקט רש"י ז"ל בפירושו כאן לענין תרומה דאיירי שאין לו כלים דאל"כ היה מפריש תרומות ומעשרות כדינן ומכ"ש אם נאמר דרש"י ז"ל נחית לשיטת ר"ת שהבאתי לעיל דכל לוקח לא מחייב מדאורייתא דהא דדרשינן תבואת זרעך ולא לוקח היינו לאחר גמר מלאכה וא"כ פשיטא דההיא דלוקח יין לא הוי אלא מדרבנן ומש"ה משמע לרש"י ז"ל דשרי להפריש בין השמשות. אמנם מ"מ לא תיקשי א"כ אמאי מפר' ר"ת גופא דההיא ומיחל היינו כמו מיהל ולא משמע ליה לשון חילול היינו דלישנא דמתני' הכי דייק ליה מדלא קתני ומחלל משמע דאסור לחלל וטעמא דמילתא דאע"ג דלר"ת כל לוקח לא מחייב אלא מדרבנן אפ"ה כיון דאמרינן להדיא בפרק הפועלים דהא דלוקח חייב מדרבנן אסמכינהו אקרא דדרשינן כנפשך כך נפשו של פועל אלא דאסמכתא בעלמא הוא וא"כ הא קי"ל דכל מידי דרבנן דאסמכוהו אקרא מיקרי תיקון מעליא ואסור בע"ש בין השמשות כדמפלגינן בהדיא שם סוף פרק במה מדליקין בין עירובי תחומין ובין עירובי חצירות דתחומין אסור ופירשו שם רש"י ור"ת משום דתחומין אסמכינהו אקרא ולשיטת רש"י ז"ל גופא נמי לא הוי לן למשרי להפריש בע"ש בה"ש מה"ט לחודא דלוקח מדרבנן דהא אסמכינהו אקרא אלא בצירוף אינך טעמי שכתבתי דההיא דלא סמכינן שהכותי הפריש כבר אינו אלא חששא דרבנן כמ"ש והא מילתא לא מצינן דאסמכוהו אקרא וא"כ שרי בע"ש בה"ש כמו דמאי. מיהו ר"ת לשיטתו דמשמע מדבריו בפ"ב דבכורות לענין רוב בהמות חולבות דכל היכא דאיכא חזקת איסור אמרי' דהמיעוט מצטרף לחזקה ואסור מדאורייתא אלא דוקא לענין דמאי אמרינן דהוא מדרבנן משום שרוב ישראל חברים ומהמיעוט ע"ה נמי רוב ע"ה מעשרין וא"כ הו"ל מיעוטא דמיעוטא שאינן מעשרין ושרי מדאורייתא אפילו במקום חזקה. משא"כ לענין כותים דהו"ל מיהא מיעוט המצוי י"ל דאסור מדאורייתא כיון דאיכא חזקת טבל ולא שייך כאן לומר דלמא עביד ליה כדרבי אושעיא שהכניסה במוץ שלה דהכא ביין קיימינן דלאו בני גורן נינהו כדאמרי' בפרק הפועלים ומכ"ש דהכא אליבא דר"מ קיימינן דחייש למיעוטא. ועוד אפילו את"ל דלענין הכותים חששא דרבנן היא אפ"ה לא תיקשי לר"ת דאוסר להפריש בה"ש כיון דעיקר הפרשת תרומה דאורייתא. ולענד"נ דתליא בפלוגתא דבירושלמי פליגי אמוראי לענין טבילת כלים שנטמאו בולד הטומאה בה"ש וא"כ פליגי רש"י ותוס' בפלוגתא דהני אמוראי ודוק היטב כי נכון מאד לענ"ד. מיהו מה שדקדקו התוספות מהא דלא נקט הכא בצפונו או בדרומו כדקתני בדמאי לענ"ד יש לתמוה טובא דהא בדמאי גופא קתני בסיפא מזגו לו את הכוס וכו' ומעשר שני בפיו ולא קתני בצפונו

או בדרומו והיינו ע"כ משום דלא שייך האי לישנא אלא באוכלין ולא במשקין והא דקתני התם ומעשר שני בפיו היינו משום דמזגו לו את הכוס שייך לומר כן משא"כ הכא דלאו בשעת שתיה קאי קתני שפיר ומיחל והיינו ל' חילול לשיטת רש"י ז"ל וצ"ע:

בא"ד ואחר שבת יפריש מעשר ראשון ומעשר שני וכו' עד סוף הדיבור. פי' דאע"ג דלשיטת רש"י ז"ל נמי ודאי צריך להפריש לאחר שבת שהרי כך התנה מה שאני עתיד להפריש אלא שאינו צריך להפריש בהפרשה גמורה ולקרות שם שהרי כבר קיים מצות הפרשה במה שאמר וקרא שם מעיקרא ולאח"כ אינו עושה אלא שמברר המעשרות משא"כ לשיטת תוס' דבע"ש בה"ש איירי וההיא הפרשה והחילול לאו מידי הוא שלא קבע מקום וא"כ כתבו שפיר שלאחר שבת יפריש הפרשה גמורה ולקרות שם דאל"כ היה שותה טבל למפרע כנ"ל וק"ל:

בד"ה דברי ר"מ משמע דאית ליה לר"מ ברירה וכו' ואילו בפרק יש בכור וכו' אלמא מספקא להו וכו' עד סוף הדיבור. ובאמת שתירוץ התוס' דחוק מאד שהוא נגד כמה סוגיות כמ"ש בעצמם וכמו שאפרש עוד בסמוך וא"כ יש לתמוה למה נדחקו בזה דהא בלא"ה מצינן לחלק בפשיטות דלא תיקשי דר"מ אדר"מ דלעולם דלר"מ ה"נ מספקא ליה אי יש ברירה או לא אלא דסובר דמה"ט דמספקא לן אין להחמיר אלא בדאורייתא ולא בדרבנן כדאיפסקא הלכתא בפרק משילין להדיא וא"כ הכא בלוקח יין מבין הכותים סבר שפיר דיש ברירה אף להקל משום דמדרבנן הוא לא מיבעיא לשיטת ר"ת שכתבתי בסמוך דכל לוקח לא מחייב אלא מדרבנן ומההיא גופא איכא סייעתא לכאורה לשיטת ר"ת כי היכי דלא תיקשי דר"מ אדר"מ ועוד דאף לפי תירוץ התוספות כאן אכתי קשיא סתמא אסתמא דסתם מתני' דדמאי הלוקח יין סברה דיש ברירה וסתמא דהכא בפרק כל הגט בלאיזה שירצה אגרש קתני דאין ברירה ולמאי דפרישית א"ש דמדאורייתא אמרינן אין ברירה להחמיר ולא להקל ובדרבנן יש ברירה אלא אפילו לשיטת ריב"א דלוקח לאחר מירוח חייב מדאורייתא אפילו הכי בלוקח מן הכותים לא מחייב אלא מדרבנן מכל הנך טעמי שכתבתי דרוב כותים מוחזקים בכשרות ועוד דשמא מכר ממה שהפריש לצורך עצמו ואם כן מש"ה סבר ר"מ דיש ברירה להקל כיון דמילתא דרבנן היא מה שא"כ בבכורות הו"ל ספיקא דאורייתא ולא שייך להקל אלא אמרי' יחלוקו ושקיל חצי חמש מטעם שכתבו שם התוס' דבכורות דתקנת חכמים כך היה דלא שייך לומר המע"ה ע"ש וצ"ע ודו"ק:

בד"ה ובמרובה דפריך דר"י אדר"י כו' הוי מצי לחלק כדפירשנו אלא דניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך כו' עכ"ל. כבר כתבתי שיש לתמוה דהא אף למאי דמסיק לעולם לא

תיפוך אכתי קשיא מילתא דרבי יוחנן בההיא דאחין שחלקו דלא הוי כסתם משנה דדמאי. ועוד קשיא דסתמא דצנועין אי קתני כל הנלקט קשיא אאידך סתמא דמשמע דאין יכול להקדיש מה שאינו ברשותו וכן א"ר יוחנן בפירוש וא"כ יותר הוי ניחא לחלק בין היכא שמתנה בפירוש ולעולם דכל המתלקט קתני דבהכי א"ש הכל וכן מ"ש עוד דאכתי הוי קשה מההיא דאחרון אינו פוסל הוא ג"כ תמוה דהא איכא למימר דשאני גט משום דוכתב לה לשמה ומכ"ש דקשה טפי לשיטת ר"י בעל התוספות שכתב לעיל לקושטא דמילתא דשאני גיטין. ולולא דברי התוספות בזה היה נ"ל ליישב דאף למאי דמחלקינן בין היכא שמתנה בפירוש אפ"ה מקשה שפיר במרובה אהא דמוקי רבי יוחנן דלרבי יהודה אין ברירה וע"ז מקשה הש"ס היאך אפשר לומר כן דהא א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אלמא דהא בהא תליא דאי אין ברירה מחזירין וא"כ ממילא מוכח דא"א לומר דרבי יהודה סובר דאין ברירה דא"כ לא מצא ידיו ורגליו לענין ביכורים דהא אית ליה לרבי יהודה קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וממילא דלפ"ז א"א לומר נמי טעמא דרבי יהודה בבכורות משום דמספקא ליה דהא ע"כ לרבי יהודה יש ברירה מדמייתי ביכורים וטעמא דידיה בבכורות נמי משום דיש ברירה וכיורשים דמי כדמסיק הש"ס גופא שם וא"כ מקשה הש"ס שפיר דלרבי יוחנן ע"כ סובר רבי יהודה יש ברירה אפילו היכא שאינו מתנה בפירוש ומכ"ש כשמתנה בפירוש כנ"ל נכון לשיטת התוספות בסמוך דרבי יהודה אית ליה בכל דוכתא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. מיהו לתירוץ השני של התוספות בסמוך דדוקא לענין שן ועין סובר רבי יהודה לאו כקנין הגוף דמי וא"כ לא שייך לפ' כמו שכתבתי. מיהו יש ליישב עוד בדרך אחר דאפ"ה מקשה שפיר במרובה והיינו משום דמשמע לתלמודא דהא דקאמר ר' יוחנן מחזירין זה לזה ביובל היינו חזרה גמורה שנתבטלה החלוקה לגמרי וא"כ מדלא אמרינן המע"ה אלמא דפשיטא ליה לר"י דלגמרי אין ברירה וסומכין אף להקל והא דקאמר לעיל אהא דקאמר רבי יוחנן מחזירין משום דלחומרא היינו דרך צריכותא בעלמא אבל לקושטא דמילתא מחזירין היינו לגמרי כשיטת מהרש"ל וא"כ אי ס"ד דרבי יוחנן סובר דכשמתנה בפירוש אמרינן יש ברירה כסתמא דצנועין אף להקל א"כ כשאינו מתנה בפירוש אמאי פשיטא ליה דאין ברירה אף להקל דהא ר"מ גופא סובר דבמתנה בפירוש יש ברירה ואפ"ה כשאינו מתנה מספקא ליה כדמוכח בבכורות וכן רבי יהודה דאוסר בדמאי ע"כ היינו משום דמספקא ליה דהא בבכורות אפילו כשאינו מתנה בפירוש לחד אוקימתא פשיטא ליה דיש ברירה ולחד אוקימתא מספקא ליה וא"כ לרבי יוחנן אליבא דרבי יהודה ע"כ בין כשמתנה בפירוש ובין אינו מתנה תרוייהו מספקא ליה וא"כ כמאן פסיק ר'

יוחנן דבמתנה בפירוש פשיטא ליה דיש ברירה ובאינו מתנה פשיטא ליה דאין ברירה אף להקל ולא אשכחן שום תנא דסובר הכי. אע"כ דר' יוחנן סובר כהני תנאי דאפי' במתנה בפירוש אין ברירה אף לקולא והיינו מתני' דפרק כל הגט דמשמע ליה דאינו פוסל לכהונה כדפרישית והיינו נמי כר' יוסי דמייתי התוספות בסמוך גבי סלע שתעלה מן הכיס דסובר לא חילל והיינו משום דאף במתנה בפירוש אין ברירה אפילו לקולא וא"כ נקטינן מיהא דע"כ רבי יוחנן סובר לגמרי אין ברירה וא"כ קשיא מסתמא דצנועין ומשום הכי מסיק דכל הנלקט קתני:

בא"ד ובהאי טעמא מיתרצא נמי דשמואל אדשמואל עכ"ל. ויש לדקדק דבלא"ה מאי קשיא ליה דשמואל אדשמואל דלמא שמואל מחלק בין תולה בד"א ובין תולה בדעת עצמו כמו שכתבו תוספות לקמן בסמוך אליבא דרב וא"כ כיון דאפילו תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה וכ"ש האי דביצה דחבית דהוי ברירה דממילא. והנראה בזה דהתוספות סברי דאי לאו דיש לחלק בין היכא שמתנה בפירוש או לא היה הסברא נותנת דאדרבא ברירה דממילא עדיף טפי מתולה בדעת עצמו דעיקר הריעותא בתולה בדעת עצמו היינו כמ"ש רש"י ז"ל בשמעתין מדגילה בדעתו שהוא פוסח על שתי הסעיפים וזה לא שייך בברירה דממילא. וא"כ כתבו שפיר דדוקא מכח האי סברא דיש לחלק בין מתנה בפירוש או לא יש לתרץ דשמואל אדשמואל וק"ל:

בד"ה רבי יהודה ור"י ור"ש אוסרין כו' וי"ל דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר בודאי שהרי או יחיה או ימות עכ"ל. והא דמקשה הש"ס הכא דר"י אדר"י ולא מחלק כה"ג נראה משום דבלא"ה ע"כ סבר דיש לחלק בין תולה בדעת עצמו לד"א משום קושיא דר"ש אדר"ש וא"כ ס"ד דלר"י נמי הכי הוא ולא נחית לחלק בין עומד להתברר או לא ודוקא למסקנת הש"ס דלא שאני בין תולה בדעת עצמו צריך לחלק כמ"ש התוספות בין עומד להתברר בודאי או לא וכ"כ מהרש"ל ז"ל אבל מהרש"א כתב בדרך אחר דדוקא אליבא דר"י מקשה הש"ס שפיר דלדידיה אין עומד להתברר בודאי לפי שהגט אינו חל עד שעה א' קודם מיתתו ואותה השעה אינה מבוררת ודברי התוספות אינם אלא אליבא דר"י דלדידיה הגט חל למפרע אם ימות והמיתה גופא עומדת להתברר בודאי זה תמצית דברי מהרש"א ז"ל. ולע"ד במחילה מכבוד תורתו אגב חורפו לא דק שפיר בהא מילתא דהא לרבי יוסי נמי דאמר מגורשת ואינה מגורשת כתבו התוס' שם משום דמספקא ליה האי מהיום אם מתי אי תנאי הוי להתגרש מהיום ממש או כר"י להתגרש סמוך למיתה ואם כן הא דאמרינן נמי לרבי יוסי לכי מיית הוי גיטא בודאי היינו נמי באומר מעת שאני בעולם דאל"כ הו"ל גט לאחר מיתה אע"כ דחל שעה אחת קודם מיתה כמו לרבי יהודה

וכ"כ שם תוספות להדיא ע"ש ומ"ש מהרש"א ז"ל דלרבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת מספק דאם מת יהא גט למפרע כו' הא ליתא דאין אלו אלא דברי ר"מ שם דאמר בעילתו תלויה משא"כ לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת וכן ר' יוסי דברייתא שם דאמר בעילתו ספק אינה מגורשת למפרע אלא מספק דשמא תנאי הוי להתגרש לאלתר או דאינה מגורשת אלא שעה אחת קודם מיתה ונעשה כא"ל מעת שאני בעולם ואז מגורשת בודאי כמו לר"י נמצא דליתנהו לדברי מהרש"א ז"ל ואין לנו לפרש אלא כמ"ש שהיא שיטת מהרש"ל ז"ל ולפ"ז צ"ל ע"כ דאע"ג שאין הגט חל אלא שעה א' קודם מיתה אפ"ה מיקרי שפיר עומד להתברר בודאי בעיקר המיתה ולא איכפת לן במה שהשעה אינה מבוררת ובלא"ה סתימת לשון התוספות לא משמע כשיטת מהרש"א ז"ל דעדיין לא כתבו כלום מאוקימתא דמעת שאני בעולם עד לקמן בדיבור הסמוך ועוד דלשיטת מהרש"א קשיא סוגיא דפ' מרובה דבעי למימר דלר"י אין ברירה אפילו בתולה בד"א כגון ההיא דכל המתלקט ואם כן אמאי לא קשיא ליה לר"י אדר"י מההיא דלכי מיית הוי גיטא אע"כ דלר"י נמי שייך לחלק דההיא דמי שאחזו שאני דעומד להתברר בודאי ודו"ק. מיהו לפ"ז יש להקשות בשמעתין אמאי קשיא ליה טפי מדר"י אדר"י ולא קשיא ליה נמי מדרבי יוסי אדרבי יוסי דלכי מיית הוי גיטא ונראה ליישב דלרבי יוסי לא פסיקא ליה להקשות דשמא הא דאמר רבי יוסי מגורשת ואינה מגורשת היינו אפילו לאחר מיתה נמי הוי ספק גירושין מה"ט גופא דמספקא ליה אי יש ברירה או אין ברירה והא דאוסר רבי יוסי בלוקח יין היינו נמי משום דמספקא ליה והא דאמר ר' יוסי נמי שם בברייתא בעילתו ספק היינו דאפילו מחיים הוי בעילתו ספק דשמא תנאה הוי אבל לרבי יהודה דלא נחית כלל לספיקא אלא מחיים הוי כא"א לכל דבריה א"כ משמע דלכי מיית הוי גיטא בודאי כנ"ל נכון וע"ש בפרק מי שאחזו בסוגית הש"ס ובתוספות ותראה שדברי ברורים בלי גמגום ודו"ק ולקמן בפ' מי שאחזו כתבתי בענין אחר ע"ש ותמצא נחת:

רש"י בד"ה כא"א אם כהן הוא אוכלת בתרומה כו' עכ"ל. ויש לתמוה דשם בברייתא קאמר להדיא ימים שבינתים בעלה זכאי במציאתה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה כללו של דבר הרי היא כא"א לכל דבריה דברי רבי יהודה ואילו אוכלת בתרומה לא קתני ולכאורה נראה דודאי אסורה לאכול בתרומה כיון שהגט חל שעה א' קודם מיתה וכאותה ששנינו להדיא בברייתא לקמן דף כ"ח הרי זה גיטך שעה א' קודם מותי אסורה לאכול בתרומה מיד דחיישינן שמא ימות ועוד דלקמן מוקמינן לה בהדיא כרבי יהודה ונראה ליישב שיטת רש"י דקשיא ליה סוגיא דהכא דדייק מדרבי יהודה בלוקח יין דטעמא משום דאין ברירה ואמאי לא סליק אדעתיה סיפא דברייתא דקתני טעמא דר' יהודה

משום דחייש לבקיעת הנוד אע"כ דהכא ס"ד דהא דמסיק רבי יהודה טעמא דבקיעת הנוד היינו לדבריו דר"מ דרבי יהודה גופא ודאי לא חייש לבקיעת הנוד כי היכי דלא חייש למיתה כדמוכח מהיא גופא דקתני הרי היא כאשת איש לכל דבריה ומשמע דאוכלת בתרומה אם אשת כהן היא אלמא דלא חייש למיתה ואם כן היאך חייש לבקיעת הנוד כדמדמה להו הש"ס גופא לקמן דף כ"ח מיהו למסקנא דהכא דטעמא דר"י משום בקיעת הנוד ולא משום ברירה א"כ ע"כ הא דקתני הרי היא כא"א לכל דבריה היינו לבר מאכילת תרומה משום דחייש למיתה כדחייש לבקיעת הנוד ועוד אפשר לחלק דדוקא בשעה אחת קודם מותי אסורה לאכול בתרומה דבכל שעה חיישינן שמא היא השעה הסמוכה למיתה משא"כ בההיא דאיירי מעת שאני בעולם וא"כ אין הגט חל אלא עם גמר מיתה ממש וא"כ לעולם מותרת לאכול בתרומה ובלא"ה ע"כ לשיטת רש"י ז"ל שאין הגט חל במעת שאני בעולם אלא עם גמר מיתה ממש כמו שאני עתיד לפרש בעזה"י לקמן בפ' מי שאחזו ליישב שיטת רש"י ז"ל ממה שהקשו בתוס' ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה ולכי מיית כו' מ"מ כדברי רש"י ז"ל כו' דהריני בועלך ע"מ שירצה אבא חשיב לקמן ברירה עכ"ל. והרמב"ן ז"ל כתב בזה דשאני התם שענין הרצון באדם עשוי להשתנות בכל שעה ואם כן אפשר שבשעת הקידושין לא היה מתרצה אלא ע"כ דאמרינן הוברר הדבר דמעיקרא נמי היה מתרצה זהו תורף לשון הרמב"ן ז"ל הביאו הר"ן ז"ל ע"ש וא"כ לא קשה מההיא דאם ירדו גשמים וק"ל:

בא"ד תימה דבפרק בכל מערבין כו' השתא אכתי ליתא לדאיו ולההיא דהלוקח מקמי מתני' דעירובין ומתניתין דמי שאחזו ומקמי ברייתא דמרובה כו' עכ"ל. מהרש"א ז"ל הוכיח מכאן דלרבי יהודה לא שייך לחלק בההיא דמי שאחזו משום שהדבר עומד להתברר בודאי כמו שחלקו התוספות לעיל וכבר כתבתי מה שיש לתמוה על דבריו וא"כ נראה דמה שהביא התוס' כאן ההיא דמי שאחזו היינו לרווחא דמילתא דבלא"ה נמי ליתא לדאיו ולההיא דלוקח דתרוייהו ברייתות נינהו מקמי מתני' דעירובין וברייתא דמרובה וא"כ ממילא ניחא לן למימר דההיא דמי שאחזו דלכי מיית הוי גיטא נמי משום דיש ברירה ולא נצטרך לחלק בין עומד להתברר בודאי או לא כיון דחזינן להדיא דאית ליה לר"י ברירה בכ"מ כנ"ל. ועוד יש ליישב בדרך ארוכה ועמוק מאוד ולפי שהתוספות ודאי לא נתכוונו לזה לא כתבתיו ומ"ש נ"ל נכון תדע שהרי בתירוץ התוספות השמיטו ההיא דמי שאחזו משום דבלא"ה לא דמי להנך וק"ל:

בא"ד ומיהו קשה דבסוף ביצה כו' עד מ"מ מוכח שפיר דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמשני לה עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה טובא דאדרבא מהכא מוכח דלרבי יוחנן יש ברירה

כיון דסובר ר"י כדתני איו דלרבי יהודה אין ברירה וא"כ ע"כ סובר רבי יהודה במילתא דצנועין במרובה כל הנלקט ולא כל המתלקט דהא אין ברירה לרבי יהודה וממילא דרבי דוסא כל המתלקט קאמר מדקאמר רבי יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר א' אלמא דסתם מתני' דצנועין היינו כל המתלקט וא"כ ע"כ סובר רבי יוחנן יש ברירה דהא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה וכ"ש דהכא איכא תרתי סתמי סתמא דהלוקח יין וסתמא דצנועין. והנלע"ד ליישב דבלא"ה קשה היאך בעי למימר בסוף ביצה דלר"י יש ברירה דהא שמעינן ליה בהדיא בשמעתין דאמר אף אחרון אינו פוסל אלמא דלגמרי אין ברירה אע"כ דלמאי דבעי למימר שם דלרבי יוחנן יש ברירה ע"כ היה צריך לחלק בין תולה בד"ע וכמ"ש לעיל דתולה בד"ע גרע טפי אף מברירה דממילא ודוקא בתולה בד"ע פשיטא ליה דאין ברירה מדגילה בדעתו שפוסח על שתי סעיפים אבל בשאר ברירות אפשר דמספקא ליה ומשו"ה פסיק להחמיר בדאורייתא באחין שחלקו ובעירובין דרבנן להקל וע"ז מקשה שפיר דא"א לומר כן מדקאמר רבי יוחנן אמילתא דאיו וכבר בא חכם ולא ניחא ליה לפרש בפשיטות דאין מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בד"א אע"כ לרבי יוחנן ליכא שום סברא לחלק בכך. וא"כ ע"כ דלרבי יוחנן אין ברירה וההיא דשמעתין דאף אחרון אינו פוסל ואף שזה לא נזכר שם בסוגיא היינו משום דבתולה בד"ע הוי פשיטא ליה לתלמודא דלרבי יוחנן אין ברירה אלא עיקר השקלא וטריא שם אי מחלקינן בין תולה בדעת עצמו או לא. ומש"ה מייתי שפיר מדאיו דנהי דרבי יוחנן לית ליה דאיו מ"מ מדמוקי למילתא דאיו שכבר בא חכם אלמא שאין לחלק בין תולה בד"ע או לא. ועוד יש לי לפרש הרבה בסוגיא דברירה ודעתי לפרשן בשאר מקומות ובפ' משילין כי שם מקומו:

בא"ד אבל קשה דאפילו בתולה בד"ע שמעינן לר"י כו' דתנן בשקלים כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל דקושייתם דלרב אליבא דר"י הוי תלתא תנאי ע"ש וכתב עוד דלא ידע לפרש קושיית התוספות עליה דרבי יוחנן מההיא דשופרות ודבריו מבוארין בחידושיו פרק בכל מערבין דקשיא ליה מאי קושיא דילמא לרבי יוחנן ליתא לדאיו ולההיא דשופרות ולההיא דהלוקח יין מקמי כל הני מתניתין דעירובין ודמי שאחזו ובריית דמרובה ע"ש. ולענ"ד אין כאן מקום קושיא כלל דהא דאמרינן ליתא לדאיו מקמי מתניתין או להיפוך היינו דלענין עירובין ע"כ תרי תנאי אליבא דר"י וחד מינייהו נשנית בטעות ושקיל וטרי בתלמודא הי מינייהו אינו עיקר ובעי למימר דליתא למתני' דעירובין מקמי ברייתא דאיו והיינו משום מתניתין דהלוקח יין למאי דקס"ד דטעמא דר"י בלוקח משום דאין ברירה אבל לרבי יוחנן ע"כ דליתא לדאיו מקמי כל הנך מתני'

אבל מתני' דלוקח לא תיקשי לרבי יוחנן אליבא דר"י דהתם טעמא משום בקיעת הנוד לפי המסקנא דר"י כדפרש"י ז"ל במרובה ואם כן מקשה תוספות שפיר דאכתי לרבי יוחנן קשיא דר"י אדר"י והיינו מהאי דשקלים להנהו דעירובין ודמרובה ודמי שאחזו ולא ניחא להתוספות לומר דההיא דשקלים תנא דבי איו היא כיון דליתא לדאיו ונשנית בטעות או דלאו משמיה דרבי יהודה קאמר איו אלא איזה תנא אחר כמ"ש תוספות בפרק משילין וא"כ מקשו שפיר לרבי יוחנן קשה דר"י אדר"י ובלא"ה יש לתמוה אדקשיא ליה למהרש"א ז"ל על דברי תוספות ואמאי לא קשיא ליה אסוגיא דמרובה דבעי למימר איפוך דרבי יהודה לדרבי דוסא דשמעינן לרבי יהודה דלית ליה ברירה ומאי קושיא דילמא חד מינייהו תנא דבי איו הוא ואידך כתנא דמתני' דעירובין אע"כ דלא ניחא לומר כן כיון דחד מינייהו ליתא והא דקאמר פרק הוציאו לו תנא דבי איו היא היינו דבעי למימר דההיא עיקר כנ"ל ברור. אבל אי קשיא לי על קושית התוספות הא קשיא לי אמאי הניחו התוספות בקושייתם ההיא דשקלים דלמא היכא דמתנה בפירוש דוקא אית ליה לרבי יהודה ברירה משא"כ בההיא דשקלים לא התנה בפירוש וכן תירצו התוספות באמת פ' בכל מערבין וכיון שכאן כתבו להדיא לעיל בד"ה דברי ר"מ לחלק בכך א"כ למה הניחו בקושיא. ולענ"ד נראה ליישב משום שהתוספות בד"ה רבי יהודה הקשו דלר"י אי ס"ד דלית ליה ברירה אם כן לא אשכחן חד בר חד דמייתי בכורים ותירצו שני תירוצים הא' דרבי יהודה סובר דבעלמא קנין פירות כקנין הגוף דמי חוץ מדין יום או יומים ותירוץ השני דדוקא רבי יוחנן סבר דמחזירין זה לזה ביובל ולפ"ז צ"ל דרבי יוחנן מוקי לטעמא דרבי יהודה בבכורות דנתחייבו הנכסים משום דכיורשים דמי דסובר רבי יהודה יש ברירה ובתוספות פרק בכל מערבין לא כתבו אלא תירוץ הראשון אם כן כתבו שפיר דרבי יוחנן אליבא דרבי יהודה מחלק בין מתנה בפירוש או לא דכשאינו מתנה סבר אין ברירה והיינו דמספקא ליה כדמוכח בבכורות והא דלא איפשיטא ליה מדמייתי בכורים היינו משום דסובר קנין פירות כקנין הגוף דמי משא"כ כאן הקשו לתירוץ השני דרבי יהודה סובר לאו כקנין הגוף דמי וא"כ לרבי יהודה אפילו אינו מתנה בפירוש נמי יש ברירה דאל"כ לא אשכחן דמייתי ביכורים ובבכורות נמי דקאמר נתחייבו הנכסים ע"כ היינו משום דיש ברירה אפילו בשאינו מתנה וא"כ שפיר הניחו בקושיא האי דשקלים ודוק היטב:

דף כו.

רש"י בד"ה צריך שיניח כו' אף ע"ג דליכא למיחש למידי גזירה שטרות אטו גיטין עכ"ל. והא דלא ניחא ליה לפרש דת"ק סובר דחיישינן למיחזי כשיקרא והתירו בטופס אע"ג דשייך מיחזי כשיקרא לשיטת רש"י ז"ל אפ"ה התירו מפני התקנה אלא משום דמסקינן דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן לא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש דפליגי תנאי בהא מילתא: **תוספות** בד"ה רבי אליעזר כו' וקשה לר"י כו' בטופס דשטרות מאי מיחזי כשיקרא איכא עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל דע"כ האי מיחזי כשיקרא לאו אשעת כתיבת הסופר דוקא קאי דא"כ בשטר שלוה ופרעו אמאי מדמי לה לקמן בשמעתין למיחזי כשיקרא שהרי הסופר כתבו כדין וכהלכה אע"כ דאפ"ה שייך מיחזי כשקרא למי שמוציא השטר בב"ד כדי לגבות בו ובאמת שזה השטר לא נכתב כלל לשם הלוואה זו וא"כ האי גווני גופא שייך אפי' בטופס השטר שכתבו בו בפנינו הלוה ואמר לנו כתבו וחתמו ובאמת שבשעת הכתיבה לא נעשה כלום מכל מה שנזכר בשטר וא"כ עיקר דברי השטר הם בשקר ומה יתן ומה יוסיף במה שכותב עכשיו שם הלוה והמלוה מ"מ עיקר ענין השטר לא נכתב לשם הלואה זו ומה שהקשו תוספות עוד מהא דלא פריך לקמן מדרב פפי אלא משום דפסיק כר' אלעזר יש ליישב גם כן דבלא"ה היה אפשר לומר דהלכה כרבי יהודה ואפשר דטעמא דר"י משום מיחזי כשיקרא וכ"ש אי מוקמינן דת"ק דמתני' היינו ר"מ ואם כן פשיטא דר"מ לא חייש למיחזי כשיקרא דהא מכשיר במצאו באשפה ומשו"ה קס"ד דמילתא דרב פפי היינו כר"י אבל מדפסקינן כר"א מקשי שפיר ועוד דלת"ק נמי מצינן למימר דחייש למיחזי כשיקרא אלא דאפ"ה מכשיר בטופס מפני התקנה משא"כ לר"א דלית ליה לתקנה ומשמע דמדינא מכשיר מקשה שפיר. ועוד דלכאורה נראה מלשון הסוגיא כשיטת רש"י ז"ל דלשיטת התוספות פליגי ת"ק ור"א בסברות הפוכות דת"ק גזיר שטרות אטו גיטין וטופס אטו תורף לא גזיר ור"א סובר להיפך ובדוכתי טובא כתבו התוספות לתמוה אי פליגי תנאי בסברות הפוכות משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש דר"א נמי גזיר שטרות אטו גיטין אלא דלענין טופס לא גזיר בשטרות משום דהו"ל גזירה לגזירה וכן משמע נמי לכאורה מדקדוק ל' הש"ס דקאמר ור"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים טופס אטו תורף גזיר שטרות אטו גיטין לא גזיר ולפי סדר המשנה הול"ל איפכא ליתן טעם תחילה אהכשירא דשטרות ואחר כך אפסולא דגיטין אבל לשיטת רש"י ז"ל א"ש דהא דקאמר שטרות אטו גיטין לא גזיר אגזירה דטופס לעיל מיניה קאי דדוקא בטופס לא גזיר גיטין אטו שטרות אבל בתורף גזיר אף בשטרות ועוד דלפירוש התוספות קשיא אם כן מנא ליה לתלמודא דרבי אליעזר פוסל בגיטין

אפילו בטופס דלמא לא איירי ר"א כלל אלא בשלא הניח מקום התורף דבכה"ג מכשיר בשטרות ופוסל בגיטין ובזה הוי א"ש לשון שנאמר וכתב לה לשמה ולא היה צריך לפרש משום שנאמר ועוד דלא הוי קשיא לן דר"א אדר"א ולא צריכין למימר תרי תנאי אליבא דר"א אלא דברישא קאמר ת"ק אליבא דר"א לכתחלה צריך להניח אבל אם לא הניח פליגי ר"י ור"א דר"י פוסל בכולן ור"א מכשיר בשטרות ופוסל בגיטין משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש. ולענ"ד צ"ע לדינא אי שרי לכתוב תורף לכתחלה בשטרות ובח"מ כתב בפשיטות להיתר דלא כשיטת רש"י ז"ל וצריך עיון ודו"ק:

בד"ה חוץ מגיטי נשים א"ל בשחרורי עבדים נמי פסול כו' ליתני וכדברי ר"א בארבע כו' עכ"ל. ויש לתמוה טובא דלעיל בההיא סוגיא דשוו גיטי נשים לשחרורי עבדים כתבו התוספות להדיא בד"ה דרבנן לא קתני דאף על גב דבמחובר נמי אשכחן פסולא דרבנן כגון בטופס אטו תורף מ"מ כיון דעיקר פסולא דמחובר הוא מדאורייתא משו"ה לא קתני וכה"ג צ"ל שם לענין לשמה בטופס וכן למסקנא נמי דמסקינן שם מילתא דאיתא בקידושין לא קתני ע"כ נמי דהא דלא נקט פסולא דטופס במחובר או שלא לשמה היינו משום דעיקר מילתא איתא מיהא בקידושין וא"כ לפ"ז לא דייקו הכא מידי וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ושכן הוא להדיא בתוספות חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים מיהו התוספות לישנא דמתני' דייקו דקתני חוץ מגיטי נשים ושייר שחרורי עבדים אלמא דהתם נמי כשר. אלא דיש לתמוה בעיקר סברת התוספות מ"ש גיטי נשים משחרורי עבדים הא אידי ואידי שייך לגזור טופס אטו תורף ול"ל דבשחרור לא שייך לגזור ולפסול השחרור דאם כן בכל יום אתה מפקיעו מן המצות הא ליתא דהא לעיל משמע להדיא דאדרבה שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים לענין פסולא דרבנן. מיהו יש ליישב דודאי לא שייך כלל לגזור אפילו בגיטין כתיבת הסופר הטופס אתו תורף דמהיכי תיתי יכתוב הסופר שם האיש והאשה כיון שאינן רוצין בגירושין אע"כ כמו שפי' רש"י ז"ל במשנה שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב כל הגט ואם כן בשחרור לא שייך האי מילתא כלל וא"כ לעולם לא יכתוב התורף בלא ידיעת הרב דמנא ידע שרוצה לשחררו ועוד דכל המשחרר עבדו עובר בעשה וכיון דבתורף לא שכיח כלל תו לא שייך לגזור טופס אטו תורף ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי בסמוך לשיטת התוספות מנא ליה לתלמודא דר"א איירי בטופס ולמאי דפרישית א"ש והיינו מדלא נקט שיחרורי עבדים ע"כ דבטופס איירי כנ"ל ליישב שיטת התוס' ועדיין צ"ע:

גמרא א"ר יהודה אמר שמואל צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם. והא דלא קתני לה במתני' דצריך שיניח נלע"ד משום דבמתני' לא קתני אלא הכותב טופסי

גיטין וא"כ תו לא צריך למיתני דצריך שיניח הרי את מותרת לכל אדם דמילתא דפשיטא היא שאין זה בכלל טופס אלא עיקר תורף הגט הוא כדתנן לקמן בפרק המגרש גופו של גט הרי את מותרת לכ"א משא"כ הנך דקחשיב במתני' אע"ג דבכלל תורף הן היינו מדנקט להו דצריך לשייר אבל בלא"ה הייתי אומר דבכלל טופס הן תדע דהא גט שאין בו זמן כשר בדיעבד אם ניסת הולד כשר וכן גט שאין בו שם האיש והאשה כבר כתבתי בריש פירקין בשם רבינו יואל דכשר בדיעבד ואף לדברי החולקין נמי איצטריך מיהא לאשמעינן במתני' דלאו בכלל טופס הן משא"כ הרי את מותרת הוי עיקר ספר כריתות דכתיב באורייתא ועלה כתיב לה לשמה כנ"ל נכון:

שם בגמרא אבל סיפא דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אימא ר"מ היא כו' אע"ג דבקמייתא נמי קתני תלשו וחתמו ונתנו לה אפ"ה מוקמינן לה כר"א וחתמו אתורף קאי אפ"ה האי אלא בחותמיו דסיפא לא מצינן לפרש אתורף דהא קאי נמי אמציעתא אבבא דהאשה כותבת הגט והאיש את שוברו והתם ע"כ אפי' התורף כותבין וא"כ ממילא דהאי שאין קיום הגט אלא בחותמיו היינו חתימה ממש ולא תורף ומש"ה נמי למאי דמוקמינן לה כר"א הוצרך רש"י ז"ל לפרש דהאי אלא בחותמיו לא קאי אלא אמציעתא וק"ל:

תוספות בד"ה אבל סיפא כו' תימא דבסוף פ' שני כו' ומאי קושיא כו' עכ"ל. ולענ"ד אין כאן מקום לתמיהתם דודאי בשמעתין אליבא דשמואל א"ש דהא דמוקי למתני' דמחובר כר"א ולא כר"מ היינו משום דס"ל כר"א בגיטין משא"כ מתני' דחש"ו ע"כ מוקי לה דלא כהלכתא כר"מ משום דקתני שאין קיום הגט אלא בחותמיו אבל לעיל מקשה שפיר אליבא דר"י דהא שמעינן לר"י דאמר הלכה כסתם משנה וא"כ מדמוקי ר"י סתמא דהכל כשירין כר"מ אלמא דלהלכה ס"ל לר"י כר"מ א"כ מאי דוחקיה לאוקמי מתני' דמחובר כר"א דלא כטעמא ודלא כהילכתא אדרבא הו"ל לאוקמי כר"מ דא"ש טפי לישנא דתלשו וחתמו והוי נמי כהילכתא ומש"ה הוצרך לומר תרי אמוראי אליבא דר"י וק"ל:

דף כו:

שם ע"ב פיסקא ומקום הזמן קפסיק ותני כו' ול"ש מן האירוסין כו' ארוסה מי אית לה פירי. ומשמע מפרש"י ותוס' דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו במה שהצריכו לסופר להניח מקום הזמן אף בארוסה ולא התירו לו לכתוב אף זמן היום שעומד בו כיון דלא מיפסל משום מוקדם ואהא מסקינן דהיינו משום תקנת הולד ולכאורה יש לתמוה טובא דמאי ס"ד להתיר לו לכתוב הזמן שלא בציווי הבעל ות"ל דהוי שלא לשמה ועיקר מתני' בהכי איירי לענין שלא לשמה ואף את"ל דלמאי דס"ד דלא נ"מ מידי בזמן הגט דארוסה

תו ליכא עליה שם תורף אלא דינו כטופס אפ"ה הא אפילו בשאר שטרות קאמר ת"ק דמתניתין דגזרינן שטרות אטו גיטין שצריך להניח כל מה שצריך להניח בגיטין אם כן כ"ש דיש לגזור בגיטין בזמן דארוסה אטו זמן דנשואה לענין שלא לשמה דהו"ל פסולא דאורייתא וכ"ש דקשה טפי למ"ד משום תקנת סופר דאל"כ אפילו טופס הוי אסור וא"כ לענין הזמן מאי תקנת הסופר איכא בזה תדע דהא רש"י ז"ל מפרש במשנה גבי צריך שיניח מקום המלוה והלוה שאם ראה א' רודף אחר חברו להלוותו לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדו שלא יהיה שטר מוקדם אלמא דבלא"ה אין דרך הסופר לכתוב מקום הזמן כלל וא"כ מאי מקשה הכא לר"ל דאמר משום פירי דלמא ר"ל ס"ל כמ"ד משום תקנת סופר וא"כ היכא דליכא תקנת סופר אפילו טופס אסור. ואף שיש לחלק וליישב דדוקא בשטרות דשייך פסול מוקדם דרך הסופר להניח מקום הזמן משום דלאחר זמנו יופסל משום מוקדם משא"כ בגט ארוסה למאי דס"ד דמוקדם נמי כשר הוי תקנת סופר נמי לענין אם יהא רשאי לכתוב מיד מקום הזמן אלא דלפ"ז תיקשי טפי בפשיטות למה הצריכו לכתוב כלל שום זמן בגט ארוסה למ"ד משום פירי כיון שאין בו צורך כלל ובודאי יותר טוב שלא לכתוב בו זמן כלל ממה שיכתוב לכתחלה זמן מוקדם שלא לצורך ובהא ודאי איכא תקנת סופר טפי שלא יצטרך לכתוב כלל הזמן וליכא למימר נמי דלענין כתיבת הזמן לא פלוג רבנן לכתבו בכל הגיטין הא ליתא שהרי הקשו בתוספות לעיל דף י"ח דבגיטין הבאים ממדינת הים למה תקנו זמן ולא ניחא להו לומר דלא פלוג רבנן וא"כ כ"ש דלא שייך לומר לא פלוג בין גט ארוסה לגט נשואה כיון שאין צורך כלל בזמן ובאמת דלכאורה משמע מל' הגמרא דהא דמקשה קפסיק ותני היינו דקשיא ליה למה הצריכו לכתוב כלל זמן בארוסה וא"כ אין צורך להסופר להניח חלק מקום הזמן אלא דנראה דרש"י ותוספות וכל המפרשים לא רצו לפרש כן משום דא"כ לא הוי אתי שפיר הא דמשני בגמרא משום תקנת הולד והיינו שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ומשמע להו דבאין בו זמן כלל לא שייך האי חששא דגיטה קודם לבנה אלא דלפ"ז אדרבא קשה יותר אסוגיא דגמרא גופא דאכתי קשה דבאמת לא היה ראוי לתקן שיכתבו זמן בגט ארוסה משום האי חששא גופא ועוד דבאמת לפי מה שכתבו התוס' דעיקר החששא דגיטה קודם לבנה היינו משום שכתוב בגט ארוסתי יאמרו שנתגרשה באירוסין א"כ בפשיטות מצינן לפרש כל הסוגיא בהכי דהקושיא למ"ד משום פירי היינו שלא יכתבו בו זמן כלל ומשני שפיר שאם לא יכתבו בגט ארוסה זמן כלל איכא למיחש שיכתבו ויחתמו העדים על גט ארוסה ולבסוף לא יתן לה הבעל הגט עד לאחר נישואין כלל ועידי מסירה ודאי לא מסקו אדעתייהו דנהי דבעו למקרייה

לגט אפ"ה לא אשכחן דצריכין לקרות ג"כ הזמן דמהיכא תיתי וכ"ש למאן דמוקי לעיל בשמעתין כר' מאיר ולשיטת הפוסקים דלר"מ לא בעינן ע"מ כלל וא"כ איכא למיחש טובא שיאמרו גיטה קודם לבנה כיון שכתוב בו ארוסתי ועוד דכיון דבגט נשואה כותבין זמן ובהאי לא יכתוב זמן א"כ יאמרו דבודאי מן האירוסין נתגרשה ועוד אפילו את"ל דידעו דנתגרשה מן הנשואין אפ"ה אתו למימר דגיטה קודם לבנה ובודאי שהיה כתוב בו זמן הגט קודם שנתעברה ואיהי משום כיסופא ופגם הולד חתכה וגזייה לזמן הגט כדאיתא לעיל דף י"ז ע"ב ומש"ה תקנו דאף בגט ארוסה לעולם צריך להניח מקום הזמן ואין רשאי לכתוב אלא ע"פ ציווי הבעל וא"כ מסתמא כשמצוה הבעל לאלתר מגרש לה דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה ואם יגרשנה מן הנשואין יכתוב הזמן מאותו הזמן משא"כ האי דכתבו גט לארוסתי דבסמוך דקאמר בפירוש לכשאכנסנה אגרשנה ואקדים פורענות לנפשיה ודאי איכא למיחש בפשיטות למיפסליה משום חששא דגיטה קודם לבנה וכמו שאבאר בסמוך כן נ"ל נכון בעזה"י לולא דרש"י ותוספות וכל הקדמונים לא פירשו כן והוצרכו לידחק בכמה דוחקים ולא ידעתי למה. והנלע"ד בכוונתם דודאי משמע להו דעיקר החששא דגיטה קודם לבנה לאו משום דבכתב ארוסתי לחוד תליא מילתא דאפ"ה לא יוציאו לעז בשביל כך אלא דע"י שיראו ג"כ שהזמן מוקדם מיהו בהאי טעמא לחוד נמי לא סגי שהרי לא יחתמו העדים אלא דכיון שכתוב בו ארוסתי אתי למיטעי כמ"ש התוספות ולפ"ז ע"כ דיותר טוב היה שלא לכתוב כלל זמן בגט ותו ליכא חששא דגיטה קודם לבנה לשיטתם אע"כ דס"ל דלענין כתיבת הזמן לא פלוג רבנן ואע"ג דהתוספות הקשו לעיל דף י"ח בגיטין הבאין ממ"ה למה תקנו זמן ולא ניחא להו לפרש דלא פלוג רבנן כו' דוקא התם קשיא להו שפיר דיותר טוב היה שלא לתקן בהם זמן כיון דא"א שיומסר בזמן הכתוב בו ועוד דע"י הזמן אפשר שיבא לידי פסול מוקדם גמור או טעות בזמן או שיכתוב הזמן שלא לשמה משא"כ הכא בגט ארוסה דלא שייכי הני טעמי לשיטתם דמכיון שאין צורך בזמן אלא משום לא פלוג תו לא מיפסל מחמת שום טעות או מוקדם בזמן מש"ה ניחא להו לומר לא פלוג רבנן ולענ"ד שכל זה דוחק מלבד כמה דוחקים וקושיות שאבאר בסמוך מסוגיא דשמעתין ומסוגייא דלעיל דף י"ז וי"ח ואף שאיני כדאי לפרש נגד כל הקדמונים אולי מקום הניחו לי מן השמים. אחר שכתבתי כל זה מצאתי וראיתי לבעל העיטור סוף מאמר זמן דמבואר בפירושו להדיא דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו דוקא להא מילתא לענין עיקר כתיבת הזמן בגט ארוסה שלא תקנו בו זמן אלא משום האי טעמא דגיטה קודם לבנה ע"ש ובספר בני יעקב על העיטור דף מ"ט ע"ב הפליג לתמוה על לשון העיטור ומסיק דאולי טעות סופר הוא

ולמאי דפרישית אין כאן ט"ס כלל ואדרבה ספרא דווקנא כתביה ואדרבה פירוש מרווח הוא בסייעתא דשמיא ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול כמותו ורב גובריה דבעל העיטור ז"ל וזכיתי לקיים דבריו בטוב טעם בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה קפסיק ותנא הא דלא דייק בפ"ב גבי נכתב ביום כו' דהכא נמי לא דייק כו' ממילא ידעינן דצריך שיניח מקום הזמן כו' עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה טובא דהא ודאי איצטריך לאשמעינן במתני' דאף אם הסופר רוצה לכתוב הזמן למי שירצה לגרש היום אפ"ה אסור לכתוב עד שישמע מפי הבעל דאל"כ מיפסל שכתב הזמן שלא לשמה ואף את"ל דהוי מילתא דלא שכיח שיכתוב הסופר זמנו של אותו יום דלאו בשופטני עסקינן שהרי מחמת כן יופסל למחר אפ"ה אפשר שיכתוב הסופר עכ"פ הזמן של אותו שנה או שמיטה וקמ"ל דאסור משום שלא לשמה דהא לקושטא דמילתא כל מקום הזמן מיקרי תורף מיהא בגט נשואה כמ"ש כל הפוסקים בפשיטות ולעיל פירש"י כן להדיא בריש פרק המביא תניין. אמנם למאי דפרישית בסמוך בלא"ה אין מקום לקושיית התוספות דעיקר קושיית הגמרא דקפסיק ותני היינו משום דתנא דמתניתין קתני כל דיני תקנת הסופר האיך יתנהג בכל ענייני גיטין ושטרות שבעולם במה שהותר לו לכתוב לשם טופס ובמה שצריך להניח מקום חלק ומוסיף והולך דבגיטין צריך להניח שלשה מקומות חלק שם האיש והאשה והזמן ובשטרי מלוה צריך להניח עוד מקום המעות ובשדה עוד מקום השדה ולפ"ז ע"כ מוכח דבגט ארוסה צריך לכתוב מקום הזמן דאל"כ הו"ל למיתני דיש מיהא ג"כ שום דבר שאין הסופר צריך להניח חלק אלא שני מקומות מקום האיש והאשה וליתנייה בהדיא דומיא דכל הנך אע"כ דקפסיק ותני דאין לך שום דבר שאין צריך להניח מקומות האיש והאשה והזמן ואהא מקשה שפיר דלמאן דאמר משום פירי הא לא הוצרכו לתקן זמן בארוסה ואין צריך להניח חלק מקום הזמן כלל כדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י לפי שיטתי דבסמוך וכבר כתבתי שהיא ג"כ שיטת בעל העיטור בבירור ודו"ק:

גמרא כיון דשמענא להא דתניא האומר כתבו גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה ואמר עולא מאי טעמא גזירה שמא יאמרו כו'. ולכאורה יש לתמוה מאי קשיא ליה לעולא דקאמר מאי טעמא האיכא למיחש לבת אחותו דמסתמא עולא ס"ל כרבי יוחנן דתלמידו הוה וקי"ל נמי כרבי יוחנן דטעמא דזמן משום בת אחותו והרשב"א והרא"ש ז"ל כתבו דבעל העיטור פסק מה"ט גופא דלא חיישינן לבת אחותו והא דאמרינן לעיל דף י"ז ע"ב בפלוגתא דר"י ור"ל איפוך היינו דמפכינן עיקר פלוגתייהו דר"י ור"ל דר"י ס"ל משום פירות ולא משום בת אחותו ור"ל אמר משום בת אחותו ודחו הרשב"א והרא"ש

ז"ל דברי העיטור וכתבו דמהאי דעולא לא איריא דאליבא דר"ל הוא דקאמר הכי ע"ש באריכות. ולענ"ד שזה דוחק דאכתי לשון מאי טעמא לא אתי שפיר דמשמע שלא מצא שום טעם אחר בדבר. אמנם לענ"ד בלא"ה נראה דלא שייך הכא טעמא דבת אחותו כלל כיון שהדבר ידוע שאמר ללבלר לכתוב לו גט בעודה ארוסה ולכשיכניסנה יגרשנה מאותו זמן ובהאי שעתא ודאי לא נתכוון לחפות עליה שהרי אם זינתה מקודם אכתי בת קטלא היא ומהיכי תיתי נחוש אח"כ לחיפוי בין כתיבת הגט לנתינתו ולא דמי לשאר מוקדם גמור שהעדים חתמו לאחר זמן כתיבה ויש לחוש שהבעל בעצמו כתב הגט והקדים הזמן בכוונה כדי לחפות עליה ואף אם נתברר שנכתב מקודם ע"י הסופר בזמנו לא פלוג רבנן דמסתמא כיון שלא גירשה לאלתר נמלך מלגרשה ועכשיו רוצה לגרשה כדי לחפות משא"כ הכא שאמר בפירוש שאינו רוצה לגרשה אלא לכשיכניסנה מהיכי תיתי נחוש לחיפוי בכה"ג כן נ"ל. ובהא דלא קאמר עולא דהוו"ל מוקדם מטעמא דפירי לפי שיטת התוספות שנחתם ביום הכתיבה נראה דהתוספות לשיטתייהו דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה אית ליה קלא שלא נמסר בזמנו ויאמרו הלקוחות אייתי ראיה לכך הוצרך לטעמא דגיטה קודם לבנה. ועוד נ"ל נ"מ בהאי טעמא שאף אם כנסה באותו יום עצמו דליכא למיחש לבת אחותו ולא לפירות אפ"ה פסול דבלא"ה י"ל דהא דאומר לכשאכניסנה אגרשנה לאו ברשיעי עסקינן שישאנה ע"מ לגרשה אלא משום דלא קים ליה בארוסתו שפיר אם בתולה היא חייש שמא לא תמצא בתולה ואף באלמנה חייש לסמפון דחזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקה בבדיקת פנים כשמתייחד עמה לאחר נישואין ומזמן לו גט בשביל כך שאם ימצא סמפון יגרשנה לאלתר דהא קי"ל דצריכה גט ואפ"ה פסול האי גיטא שמא יבא עליה לאחר חופה ותתעבר ממנו ויאמרו גיטה קודם לבנה כיון שנכתב בגט ארוסתי יאמרו דביאת זנות הוה ואף שיש לפקפק קצת בזה דיותר ראוי לומר שנתעברה באירוסין ולא שייך שפיר גיטה קודם לבנה אפ"ה לא נמנעתי לכתבה דשפיר נקיט טעמא דגיטה קודם לבנה דהוי מילתא דפסיקא אם מגרשה לזמן מרובה לאחר זמן הגט ומכל מקום בלא"ה א"ש כדפרישית מעיקרא כן נ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

תוספות בד"ה לכשאכניסנה אגרשנה פירש בקונט' משום דהוי גט ישן וקשה דאינו גט כו' ובגט ישן אם נתגרשה תינשא לכתחלה כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב בענין אחר דשאני הכא בההיא דלכשאכניסנה אגרשנה דהגט נכתב מעיקרא בפסול שהרי אסרו חכמים לכתוב לכתחלה גט כה"ג דכיון שהגט לא נכתב כתיקון חכמים החמירו לפסול כדמוכח במכילתין בכמה דוכתי משא"כ בגט ישן שעיקר הגט נכתב ונחתם בכשרות

אין לפסלו משום האי גזירה דגיטה קודם לבנה דלא שכיח כן נ"ל אלא דבלא"ה מתרצו התוס' שפיר:

בד"ה הכא נמי גזירה שמא יאמרו כו' וא"ת מאי קפידא היא כו' שהרי העדים לא יחתמו לו דחזו שהוא מוקדם ואיכא למיחש בנשואין כו' עכ"ל. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל ודבריו מוכרחין בכוונת התוספות. אלא דאכתי לא ידענא למה הוצרכו התוספות לידחק בכל זה ולפרש דיטעו לאחר נישואין ויסברו שהיא ארוסה ואפ"ה העלו בסוף הדיבור בקושיא דהא מצינן לפרש בפשיטות בחששא קרובה שיחתמו העדים בעודה ארוסה ותחלה אפרש מאי דקשיא לי בגמרא אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן דהאומר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה דאינו גט דאכתי יאמר לסופר סתם כתוב גט לגרשה לאלתר ואח"כ יניחנו אצלו ויגרשה לכשיכניסנה ומה לנו לדברים שבלבו. אע"כ דמ"מ מאי דאפשר לתקוני מתקנינן ולמעט חששא דגיטה קודם לבנה והשתא אתי שפיר טובא דאם יתירו להסופר לכתוב טופסי גיטין לארוסה עם הזמן דהיום אפשר דלבתר הכי סמוך לנישואין יהא בדעת הבעל לגרשה לאלתר וימלך לגרשה עד אחר נישואין או שבדעתו השתא לגרשה לכשיכניסנה וימצא גט מוכן אצל הסופר ויקחנו ויניח להעדים לחתום אם יהיו רשאין לחתום מוקדם לארוסה דלא ידעו לחששא דגיטה קודם לבנה ומשום פירות ליכא וא"כ ע"י כך יהא לעז גדול דגיטה קודם לבנה זמן מרובה משא"כ השתא דתקנו שלא יכתוב סופר שום זמן בגט ארוסה שלא מדעת הבעל תו ליכא למיחש למידי שאם רוצה הבעל לגרשה לאלתר ואמר כן לסופר מסתמא ימסרנו לאלתר דלא מקדים אינש פורענות לנפשיה ואם אינו רוצה לגרשה ולא עלה בלבו כלל אלא דלאחר כך סמוך לנשואין יהא בדעתו לגרשה לאלתר או לכשיכניסנה מ"מ לא ימצא שום גט שיש בו זמן מוקדם אלא שיכתוב זמן הגט מהיום שהוא סמוך לנשואין דאפשר שיהא בענין דלא שייך חששא דגיטה קודם לבנה וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דאין החששא אלא סמוך לנשואין ממש כשבודקה קודם נישואין או לאחר הנשואין מיד דא"ש טפי אלא דאין צורך לכל זה דבלא"ה א"ש כדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י. לולא דהתוספות והרשב"א ז"ל לא פירשו כן ובכה"ג נמי יש לפרש למאי דפרישית דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו לענין שלא יכתבו שום זמן דמ"מ הוצרכו לתקן זמן ושלא יכתוב הסופר הזמן אא"כ כשאומר לו הבעל לגרשה לאלתר ומסתמא מגרש לה לאלתר דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה ולדעתי צ"ע גדול ודוק היטב:

בא"ד ואומר ר"ת דכיון שרואין העדים בגט שכתוב ארוסתי יסברו כו' עכ"ל. ואין להקשות דלמה תקנו שיכתוב ארוסתי לא ליכתוב ותו ליכא למיחש מידי דנראה דצריך

לכתוב ארוסתי כדי שידעו שנתגרשה מן האירוסין לענין דכתובתה מאחר ר' אם בתולה היא ואף באלמנה נ"מ טובא לכמה דברים ולענין פירות גופייהו שלא יערער הבעל להוציא הפירות שלה קודם זמן הגירושין ויאמר דנשואה היתה ולכתחלה ודאי כל מאי דאיפשר לתקוני מתקנינן:

בא"ד אבל קשה דלמה לי טעמא דגיטה קודם לבנה כו' יפסל למ"ד משום פירי כו' עכ"ל. ולכאורה נשאר הדבר בתימה דלא הועיל עולא כלום בדבריו. אמנם לענ"ד נראה ליישב קושייתם אף לפי שיטתם דלמ"ד משום פירי ודאי הוי חששא רחוקה טובא לחוש שמא לא יגרשנה עד אחר נישואין ויחתמו העדים בטעות ולאחר החתימה ימשך הדבר שלא יגרשנה ביום החתימה שהרי אם יגרשנה ביום החתימה אזלא לה הך חששא דמ"ד משום פירי ונהי דמ"ד משום פירות עיקר פסול גט שאין בו זמן היינו שמא לא ימסר ביום החתימה ותפסיד שלא כדין כמ"ש התוס' לעיל ד' י"ז דמשעת הנתינה תוכל ליקח כתב מהב"ד מ"מ לא חייש להכא אלא בענין האי חששא לחוד שמא ע"י סיבה ימשך הדבר בין חתימה לנתינה משא"כ הכא דליכא חששא אלא לאחר כמה חששו' טובא שיכתוב בעודה ארוסה ונמלך לגרשה עד לאחר נישואין ואז יטעו העדים ויסברו שהיא נשואה ויחתמו על מוקדם ואח"כ ימשך הדבר דהוי נמי מילתא דלא שכיחא דסתם גיטין נמסרין ביום החתימה כמ"ש התוס' לעיל וכולי האי לא חיישינן משום חששא דפירות מש"ה איצטריך לטעמא דגיטה קודם לבנה כן נ"ל ליישב קושייתם לפי שיטתם. אמנם לפי מאי דפרישית לעיל מסברא דנפשאי בלא"ה אין מקום כלל לקושיא זו כדפרישית ודוק היטב ומה שיש לדקדק עוד בזה ובלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו ובסוגיית הפוסקים יבואר בקונטרס אחרון אי"ה:

דף כז.

תוספות בד"ה הא אמר תנו נותנין תימה מנ"ל למידק כו' הא אי לא הוי חיישינן לנמלך היו מחזירין כו' עכ"ל. פי' דלפ"ז יהיה המשך לשון המשנה כך לא יחזיר אפילו אם אמר תנו דחיישינן שמא באמת נמלך ולא גירשה ואע"ג שהוא אומר תנו שכבר גרשה לא מהימן למפרע כמ"ש תוספות לקמן וא"א נמי ליתן לרבי עכשיו בתורת גירושין דחיישינן שמא מיוסף ב"ש אחר נפל אבל אכתי יש לדקדק על קושיית התוספות דאכתי מקשה הש"ס הכא שפיר אי ס"ד דחיישינן לשני יוסף ב"ש א"כ מאי אירייא דנמלך ולא גרשה עדיין ות"ל דאפילו אי ידעינן שכבר גירשה אפ"ה אין מחזירין לה זה הגט אפילו לראיה בעלמא דשמא גירשה בתשרי בגט אחד וזה הגט שנכתב בניסן הוא של יוסף ב"ש אחר

וא"כ אם מחזירין לה זה הגט אתיא למטרף מלקוחות מניסן שלא כדין בשלמא אי לא חיישינן לב' יוסף ב"ש א"ש דליכא למיחש בהאי גיטה גופא שמא נכתב בניסן ולא נתן עד תשרי דהא מקשה הש"ס שם ומייתי התוס' בדיבור הסמוך ומשני שם דאמרינן לה אייתי ראיה אימת מטא גיטא לידך והיינו משום דכל גט שלא נמסר ביום הכתיבה קלא אית ליה ויאמרו הלקוחות אייתי ראיה אף אותן שלא ידעו שאיתרע בנפילה משא"כ לענין חששא דשני יוסף ב"ש לא שייך לומר כן דשמא באמת הוא גירשה בתשרי ביום הכתיבה וא"כ לית ליה קלא וא"כ אותן הלקוחות שלא ידעו בנפילה ויראו עכשיו זה הגט שנכתב בניסן ולא ירגישו לומר אייתי ראיה ואתיא למטרף שלא כדין דשמא זה הגט הוא של יוסף ב"ש אחר. מיהו יש ליישב דודאי לענין ממון לא חיישינן לב' יוסף בגיטין שהרי כותבין שם העיר ובפ"ק דב"מ אמרינן להדיא דלענין ממון לא חיישינן לשני שוירי ואפשר דאפילו לשני יוסף ב"ש גרידא נמי לא חיישינן לענין ממון לפ"ז א"א לפרש כן קושיית הש"ס וא"כ מקשו התוספות שפיר אחר שכתבתי כל זה מצאתי קושיא זו בתוס' ישנים בפרק קמא דבבא מציעא עיין שם ולפמ"ש לא קשה מידי ודו"ק:

בא"ד ואר"י דדייק מדאיצטריך ונמלך למידק כו' ורבי זירא סבר כו' ולא לדקדק הא אמר תנו נותנין כו' עכ"ל. פירוש דלרבי זירא לא נקיט לשון ונמלך משום דיוקא דאם אמר תנו נותנין כי היכי דתיקשי לן אי לאלתר פשיטא אלא עיקר לשון ונמלך היינו אורחא דמילתא ואפ"ה ממילא שמעינן דאם אמר תנו נותנין לאלתר דאל"כ ל"ל למיתני כלל שאני אומר ונמלך שלא ליתנן הו"ל למימר סתמא לא יחזיר משום חששא דשני יוסף ב"ש אע"כ דאם אמר תנו נותנין מיהא לאלתר ומש"ה איצטריך למימר שאני אומר וממילא נקיט לשון ונמלך משום אורחא דמילתא. זה נראה ברור בכוונת התוספות וכן כתבו להדיא בפ"ק דמציעא וכן מבואר להדיא מלשון רש"י ז"ל לקמן בשמעתין ולא ידעתי מי הכריחו למהרש"א ז"ל לפרש כוונת התוספות כאן שלא כדבריהם בפ"ק דמציעא:

בא"ד ועוד אור"י דדייק אפילו לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא כו' עכ"ל. וקשיא לי מה הועיל ר"י בתירוצו השני הא בלא"ה ע"כ צריכין אנו לתירוץ הראשון דלשון ונמלך אתי לדיוקא לרבה דאלת"ה אכתי תיקשי לן מנא ליה לרבה לאוקמי מתני' דאם אמר תנו נותנין אפילו בהוחזקו ולא שכיחי שיירתא דילמא דוקא בלא הוחזקו ולא שכיחי אירי ואף למה שכתבו התוס' בסמוך דההיא עובדא הוה ברישא דדייק מוכל מעשה ב"ד דבשכיחי ולא הוחזקו מהדרינן אכתי דילמא מתניתין דמצא גיטי נשים דדייקינן הא אמר תנו נותנין נמי אירי בכה"ג גופא דשכיחי ולא הוחזקו והוי לגמרי דומיא דסיפא ואכתי בהוחזקו ולא שכיחי מנא ליה דמהדרינן אע"כ דטעמא דרבה משום דנקיט לשון ונמלך

לאשמעינן דיוקא דאם אמר תנו נותנין. וא"כ מוכח שפיר דאתי לאשמעינן בהוחזקו ולא שכיחי מהדרינן דאי בשכיחי ולא הוחזקו אמאי נקיט לשון ונמלך הא מסיפא דוכל מעשה בית דין נמי שמעינן לה נמצא דלפ"ז ע"כ סברא זו מוכרחת דלרבה לשון ונמלך אתי לדיוקא לאשמעינן חידוש הדין א"כ למה נאדי ר"י ז"ל מתירוץ הראשון דהא ודאי לא מצי רבה לאוקמי מתניתין לאלתר דא"כ מאי קמ"ל לשון ונמלך דאי לדיוקא דלאלתר פשיטא. ובתחלה עלה בלבי לפרש דעכשיו סובר ר"י דודאי לא דייק רבה לשון ונמלך לדיוקא אלא הא דאוקי למתניתין בהוחזקו ולא שכיחי היינו משום דקושטא דמילתא הכי הוא כיון דדייק מוכל מעשה ב"ד דבשכיחי ולא הוחזקו מהדרינן דמעשה ב"ד משמע ליה דאשתכח בבית דין דשכיחי שיירתא א"כ סובר רבה דכ"ש הוחזקו ולא שכיחי מהדרינן כמ"ש הר"ן ז"ל להדיא דיש סברא לומר דהוחזקו ולא שכיחי עדיף משכיחי ולא הוחזקו ולעני"ד בטעם דבריו על הדרך שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דבהוחזקו שני יוסף הוי חששא לנפילה דיחיד משא"כ בשכיחי שיירתא חיישינן ליוסף ב"ש טובא ומיקרי נפילה דרבים ואפ"ה לא חיישינן בחדא לריעותא כל שכן בהוחזקו ולא שכיחי. אלא דמסוגית התוספות בשמעתין לא משמע כן אלא דאדרבא הוחזקו ולא שכיחי גרע משכיחי ולא הוחזקו וכמ"ש להדיא הרמב"ם והרא"ש ז"ל וכן נראה סברת הרי"ף וכמו שאפרש עוד בסמוך דלא שייך הכא הא מילתא דנפילה דרבים ונפילה דיחיד וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד דודאי ע"כ לרבה דייק לשון ונמלך דאתי לדיוקא לאשמעינן חידוש הדין והיינו כדמוקי לה בהוחזקו ולא שכיחי דאי שכיחי ולא הוחזקו מסיפא דוכל מעשה בית דין שמעינן לה אלא דאפ"ה הוצרך ר"י ז"ל לפרש דרבה דייק לזמן מרובה דמשמע ליה דומיא דסיפא דאי מדיוקא דלשון ונמלך סובר ר"י עכשיו דאכתי מצי לאוקמי לאלתר ואפ"ה איכא רבותא וחידוש הדין דאיכא למימר דאתי לאשמעינן כמ"ד שלא שהא אדם שם ולאפוקי ממאן דאמר שלא עבר שם אדם וממשנה יתירא ידעינן לה דאע"ג דהכא במתניתין דגיטין קתני להדיא מצאו לאלתר כשר אכתי הו"א דהיינו שלא עבר אדם שם מש"ה קתני משנה יתירה בב"מ מצא גיטי נשים לאשמעינן דאע"ג ששהא כדי שעבר אדם שם מ"מ כיון ששהא כדי שלא שהא אדם שם נמי מהדרינן אפי' בהוחזקו ושכיחי וא"כ הוי רבותא טובא לכך הוצרך ר"י ז"ל לפרש דהא דלא מוקי רבה לאלתר היינו משום דמשמע ליה דומיא דסיפא כנ"ל ודו"ק:

בא"ד דמשמע ליה דומיא דשטרי חליצה ומיאוני' כו' מה שלא כתבו דמשמע ליה לזמן מרובה דומיא דדייתיקי מתנה ושוברין דהיינו אפילו לזמן מרובה דלענין ממון לא חיישינן לשני יוסף ב"ש כתבתי בחידושי לב"מ וע"ש:

בא"ד וכיון דבאינו ידוע מיירי על ידי מה שנמצא לאלתר אכתי לא ידעינן שהוא שלה כו' עכ"ל. הלשון אינו מדוקדק ואיפכא הוי ליה למימר כיון שלא ראינו בידה קודם הנפילה היכי ידעינן שהוא לאלתר אלא משום דמצינן למימר כגון שזמנו לאלתר לכך כתבו דע"י כך אכתי לא ידעינן שהוא שלה ומה שיש לדקדק על תירוץ ר"י כתבתי בפ"ק דמציעא ע"ש:

בא"ד ורבי זירא לא מוקי לה דומיא דסיפא ומברייתא דייק שפיר. ויש לדקדק דאכתי אמאי לא דייק מסיפא גופא דוכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר ואי משום דיש לחלק בין איסורא לממונא הא שטרי חליצה ומיאונין תנן ואי משום דוכל מעשה ב"ד משמע ליה דאשתכח אבראי כדאיתא בפ' קמא דמציעא והביאו התוספות בסמוך וא"כ היינו לא שכיחי ולא הוחזקו דא"כ מברייתא נמי לא דייק מידי דשמא איירי בכה"ג גופא וכ"ש ללישנא בתרא דרבי זירא דמוקי באמת בלא שכיחי ולא הוחזקו כמו שאבאר. א"כ אמאי לא דייק להאי גוונא ממתניתין דכל מעשה ב"ד ואפשר דמגיטין אגיטין ניחא ליה טפי אע"ג דברייתא הוא ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי מה שכתבתי בסוף פ"ק דב"מ בשיטת רב עמרם דסובר דיש לחלק בין גיטין לחליצה ומיאונין א"כ אפשר דמה"ט גופא לא הוי מצי רבי זירא לאקשויי מגיטין אחליצה ובהכי הוי ניחא ליה טפי כדי לאוקמי מתניתין דהכא דמצאו לאלתר כשר ואם לאו פסול בכל גווני אפילו בלא שכיחי ולא הוחזקו אבל לבתר דדייק מברייתא דזימנין דמהדרינן וע"כ מתניתין לאו בכל גווני איירי ממילא מקשה הש"ס שפיר להיאך לישנא דפליג ר' זירא עליה דרבה ממתניתין דוכל מעשה ב"ד ותו לא משמע לחלק בין גיטין לשטר חליצה ומיאונין ומש"ה איצטריך לאוקמי אליבא דרבי זירא ההיא דוכל מעשה ב"ד דאשתכח אבראי דומיא דברייתא דמצא גט אשה בשוק כן נ"ל ברור ודו"ק:

בד"ה הא אמר תנו כו' וא"ת והיכי דייק כו' וי"ל דבנמצא לאלתר כו'. עיין מה שאכתוב בזה לקמן בשמעתין:

בא"ד וכי פריך לקמן ארבי ירמיה מאי למימרא המ"ל דלא חיישינן כו' עכ"ל. לולא דבריהם היה נ"ל דלרבי ירמיה פריך שפיר מאי למימרא ולאו אברייתא קאי אלא אמתניתין דקתני ונמלך לאשמעינן אם אמר תנו נותנין ומוקי לה רבי ירמיה נמי כשאומרים מעולם לא חתמנו וא"כ מקשה שפיר מאי למימרא דהא במתניתין לא שייך חששא דשמא כתב בניסן כמ"ש התוספות ואף אם נאמר דרבי ירמיה לא דייק לשון ונמלך כמו שכתבו התוס' לעיל לרבי זירא אפ"ה מקשה שפיר מאי למימרא אמתניתין דוכל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר דע"כ מוקי לה ר' ירמיה נמי בהאי גוונא דאמרי מעולם לא

חתמנו לא מיבעיא אם נאמר דר' ירמיה פליג ארבה ורבי זירא וסובר דאפי' בלא הוחזקו ולא שכיחי נמי לעולם לא מהדרינן אלא דוקא כשאומרים מעולם לא חתמנו א"כ ע"כ מוקי למתניתין דוכל מעשה בית דין כאוקימתא דיליה דאומרים מעולם לא חתמנו אלא אפילו לשיטת הפוסקים דר' ירמיה לא פליג אלא דניחא ליה לאוקמי מתניתין ובריייתא בכל גווני אפילו בשכיחי והוחזקו א"כ מסתמא סיפא דוכל מעשה ב"ד נמי איירי דומיא דרישא בכל גווני וכגון שאומרים מעולם לא חתמנו וא"כ מקשה שפיר מאי למימרא כן נ"ל נכון ומה שלא כתבו בתוספות כן יבואר מתוך מה שאכתוב בסמוך דלדידהו לא שייך להקשות מאי למימרא אההיא דוכל מעשה ב"ד:

בד"ה כאן במקום כו' וא"ת ואמאי לא משני איפכא כו' דומיא דמעשה ב"ד כו' וי"ל דההיא עובדא דבסמוך הוי ברישא כו' עכ"ל. ולכאורה דבריהם סתומים דמעיקרא מאי קשיא להו דלוקי רישא דומיא דסיפא כיון דעכשיו סלקא דעתך דהאי שינויא דרבה ברומיא דמתני' הוי מקמי האי עובדא דדייק מההיא דכל מעשה ב"ד וא"כ היאך כתבו בפשיטות דההיא דמעשה ב"ד איירי בשכיח שיירתא כיון דאכתי לא דייק רבה גופא הא מילתא עד לבסוף ואפשר דמעיקרא הוי סבר דאיירי דאשתכח חוץ לב"ד כדמוקי ר"ז ויותר קשה דמאי קשיא להו דלוקי רישא וסיפא בחד גווני בלא הוחזקו ושכיח שיירתא דא"כ תיקשי ל"ל למתני תרתי ולכאורה היה נראה דקושייתם כאן היינו לתירוץ השני שכתב ר"י לעיל דרבה לא דייק לזמן מרובה אלא מדקתני דומיא דסיפא ואם כן אפשר דמשמע להו דלפ"ז לא דייק רבה לשון ונמלך לאשמעינן חידוש הדין אלא דממילא דייקינן הא אמר תנו נותנין וא"כ אכתי הו"א דבלא שכיחי ולא הוחזקו איירי להכי אשמעינן סיפא לגלויי עלה דרישא דבשכיחי ולא הוחזקו איירי וסברי התוס' דמעיקרא נמי פשיטא לרבה דסיפא דוכל מעשה ב"ד איירי בשכיחי ולא הוחזקו אלא דהוי משמע ליה לחלק בין איסורא לממונא ובין גיטין לשטרי חליצה ולבתר הכי דק ואשכח דליכא לחלק כדאהדר ליה לרב עמרם בספ"ק דמציעא אלא דא"א לומר כן דא"כ מאי מתרצו התוספות דההיא עובדא דבסמוך הוי ברישא ואשמעינן בשכיח ולא הוחזקו והכא אשמעינן בהוחזקו ולא שכיחי ואי ס"ד דתוספות קיימו בהאי שיטה דל' ונמלך לאו לאשמעינן חידוש הדין אתי וא"כ אכתי לפי האמת מנ"ל לרבה דבהוחזקו ולא שכיחי מהדרינן דלמא איירי רישא דומיא דסיפא ובתרוייהו לא מהדרינן אלא בשכיח ולא הוחזקו. אם לא שנאמר דהתוס' סברי כסברא שכתבתי בשם הר"ן ז"ל דהוחזקו ולא שכיחי עדיף משכיח ולא הוחזקו ואפ"ה קשיא להו מעיקרא שפיר דלוקי בהוחזקו ולא שכיחי אע"ג דהוי לקולא כיון דהוי דומיא דסיפא כדדייק נמי דאיירי לזמן מרובה

משום דומיא דסיפא אע"ג דלקולא הוא וע"ז מתרצים שפיר דההוא עובדא דבסמוך הוי ברישא ואשמעינן בשכיח ולא הוחזקו וממילא אשמעינן הכי בהוחזקו ולא שכיח והיינו דאתיא במכ"ש משכיח ולא הוחזקו או שנאמר דעכ"פ שקולים הם שניהם כא'. אבל כבר כתבתי שהרא"ש והרמב"ם ז"ל כתבו להדיא להיפוך דהוחזקו ולא שכיח גרע טפי וכן משמע משיטת הרי"ף ז"ל ולשון התוספות עצמו מוכיח כן מדכתבו והכא אשמעינן דאם הוחזקו נמי יחזיר אלמא דההיא גרע טפי וכמו שאפרש עוד לקמן בלשון הגמרא. לכך נלע"ד דודאי הוחזקו ולא שכיח גרע טפי והיינו דקשיא להו מעיקרא מנ"ל לרבה דמהדרינן בכה"ג דהאיכא לשנויי איפכא דהא דמהדרינן היינו דוקא בשכיח ולא הוחזקו דומיא דסיפא ולעולם דסברי התוספות דההיא דונמלך אתי לאשמעינן חידוש הדין אליבא דרבה אלא דההיא דוכל מעשה ב"ד משמע להו דעיקר המשנה לאו לאשמעינן הא מילתא איתמר דלא חיישינן לב' יוסף ב"ש אלא לגופא איצטריך דלא חיישינן לנמלך במעשה ב"ד כגון שנכתב הנפק משום דלוה לא מקיים שטריה וכן בשטרי חלטתא ואדרכתא אשמעינן דלא חיישי' לפרעון כדאיתא פ"ק דמציעא ואגב גררא נקט שטרי חליצה ומיאונין כדנקט נמי ברישא מצא גיטי נשים אליבא דר' זירא אגב גררא דאינך ואפשר שהוציאו כן מדמהדרינן בפ"ק דמציעא ור"ז מי קתני כל מעשה ב"ד שנמצאו בב"ד ולעולם דאשתכח אבראי וא"כ ע"כ איירי בלא שכיחי ולא הוחזקו דאי בהוחזקו מנא ידע בשטר חליצה למי יחזיר דליכא לאוקמא כשראו בידה דא"כ פשיטא דיחזיר לה אע"פ שאינה שלה לראיה כמ"ש התוס' לעיל אע"כ בלא הוחזקו ולא שכיחי וא"כ אמאי לא מקשי הש"ס שם מאי למימרא אע"כ דבההיא דוכל מעשה ב"ד לא שייך להקשות מאי למימרא דלגופא איצטריך וא"כ סברי התוספות דה"נ איתא אליבא דרבה וא"כ מקשו שפיר דלוקי רישא נמי בשכיח ולא הוחזקו ואשמעינן דמהני בגיטין למאי דס"ד עכשיו לחלק בין גיטין לחליצה וסיפא אשמעינן לגופא וע"ז תירצו דההיא עובדא דבסמוך הוי ברישא ודייק דבשכיח ולא הוחזקו מהדרינן משום דאין סברא לחלק בין גיטין לשטרי חליצה והא דלא דייק מעיקרא מההיא דקתני ונמלך דאתי לאשמעינן מיהא בשכיח ולא הוחזקו משום דאכתי לא ס"ד לדייק לשון ונמלך ועוד דניחא ליה לאתויי מסיפא דקתני בהדיא ולא מרישא דלא אשמעינן אלא מדיוקא. אבל לבתר הכי אשמעינן הכא שפיר דההיא דמצא גיטי נשים איירי בהוחזקו מדאיצטריך למיתני ונמלך דאי לשכיחי ולא הוחזקו מסיפא שמעינן לה כנ"ל לפרש שיטת התוספות:

באה"ד וא"ת היכא דהוחזקו כו' היכא מהדרינן מנא ידעינן דשל זה הוא וי"ל כגון דידעינן כו' עכ"ל. מהרש"ל ומהרש"א ז"ל כתבו דעכשיו לא ס"ד דהתוספות מה שכתבו לקמן

דלא חיישינן להבעל דמשקר כו' ע"ש. ולענ"ד במחילה מכבודם בחנם נדחקו דהא בלא"ה נמי מצינן למימר דהא דהוחזקו ולא שכיח מהדרינן כגון שמצאו השליח בעצמו שנאבד ממנו או שנאבד מיד הבעל ומצאו בעצמו אע"כ נראה דעיקר קושית התוספות נמשך למ"ש בסמוך דממתניתין דמצא גיטי נשים דייק רבה דהוחזקו ולא שכיח יחזיר וע"ז מקשו שפיר דהיאך אפשר לומר דהאי מתני' איירי בהוחזקו דא"כ אמאי תלי טעמא דלא יחזיר כשאין הבעל מודה משום שאני אומר כתובין היו ונמלך ות"ל דבלא"ה לא ידעינן למי יחזיר אע"כ דמתני' איירי בלא הוחזקו וא"כ לית לן לאוקמי דיוקא אם אמר תנו נותנין בהוחזקו דהא דיוקא מהאי בבא גופא איירי ובהאי גוונא גופא כנ"ל ברור בכוונת התוס' ודו"ק:

בא"ד וי"ל כגון דידעינן דמזה יוסף ב"ש נפל כו' נ"ל דלאו דוקא שראו הנפילה אלא אף שראו הגט בידו סמוך לנפילה הו"ל כאילו יודעים שמזה נפל כיון שזה היה לו בודאי הגט בידו והלך באותו מקום שמצאו תו לא תלינן שגם אחר היה לו הגט ונאבד כאן כיון דאין השיירות מצויות ומה שיש לדקדק כתבתי בחידושי לב"מ ע"ש:

בא"ד ושמעתין אתיא כר"א כו' ואע"ג דאליבא דר"א נמי מסקינן בפ' גט פשוט דב' יוסף ב"ש הדרין בעיר א' אין מגרשין אלא זה בפני זה וא"כ בהוחזקו אמאי לא יחזיר מיהו כבר כתבתי בריש פירקין דהא דאין מגרשין אלא זה בפני זה היינו דוקא כשאין העידי מסירה מכירין שזו אשתו בבירור אבל במכירין מגרשין אפילו זה שלא בפני זה וכן הוא בש"ע א"ע סי' קל"ו וא"כ א"ש דלא יחזיר. ובעיקר דבריהם שכתבו דלר"מ בעינן מוכח מתוכו כבר כתבתי בריש פירקין שאין דבריהם מוכרחים ושיש ליישב שיטת רש"י ז"ל וסייעתו ע"ש:

גמרא ואפילו במקום שהשיירות מצויות והוא שהוחזקו. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו כיון שהוחזקו שניהם בעיר א' א"כ מה חילוק יש בין מקום שהשיירות מצויות או לא הרי הכל תלוי ביוסף ב"ש לבד ומה גריעותא יש בהליכות השיירות ע"ש שהאריך ומתוך דבריו נחית לחלק בין נפילה דרבים לנפילה דיחיד. ולענ"ד יש לי לדקדק על דבריו מכדי מרא דשמעתא דהכא מאן ניהו רבה ושמעינן ליה לרבה פ' גט פשוט ד' קע"ב דלא שני ליה בין נפילה דרבים לנפילה דיחיד. ועוד דהתם בפ' גט פשוט משמע דאף למאן דמחלק בין נפילה דרבים לנפילה דיחיד היינו דלא חיישינן שנאבד מיד יוסף ב"ש ומצאו יוסף ב"ש אחר דלא שכיחי כלל דאיתרמו כה"ג. אבל הכא כיון דהוחזקו אמאי מיקרי נפילה דיחיד שהרי יש לתלות בזה כמו זה. מיהו י"ל דאיירי דוקא שמצאו השליח בעצמו אלא דלשון הרשב"א ז"ל גופא לא משמע כן. ובעיקר תמיה' הרשב"א

ז"ל נלע"ד ליישב דאף בהוחזקו והוא ג"כ לזמן מרובה אפ"ה כיון שהוא מקום שאין השיירות מצויות א"כ יש להסתפק שמא לא עבר שם שום אדם כלל א"כ לא איתחזק שום ריעותא בזה הגט כיון שזה הלך בודאי בזה המקום שנמצא ולא נודע אם הלך שם עוד שום אדם משא"כ במקום שהשיירות מצויות והוחזקו הו"ל כאילו ראינו שעברו שם אנשים וא"כ יש להסתפק שמא יוסף ב"ש השני היה בתוך הבאים או שמסר הגט לשלוחו כמותו ומש"ה לא יחזיר וע"פ סברא זו העליתי ארוכה למ"ש רבינו בעל הטורים בטא"ע סימן קל"ב להלכה דכל שראינו שעבר שם אדם אפילו בלא הוחזקו ולא שכיחי נמי לא יחזיר וכן הוא בש"ע שם ולכאורה יש לתמוה שפסק דלא כמאן דאפי' לרבי זירא גופא לא מחמרינן אלא בחדא לריעותא מיהא כגון בשכיחי שיירות לחוד או בהוחזקו לחוד משא"כ בלא שכיחי ולא הוחזקו ליכא למ"ד וכמו שכתב הטור בעצמו וא"כ מה ראה הטור להחמיר בעבר אדם שם אף בלא שכיחי ולא הוחזקו. ומ"ש שם הב"י שהוא כשיטת אביו הרא"ש ז"ל ואני בעניי יגעתי ולא מצאתי שום שורש וענף לסברא זו לא בדברי הרא"ש ז"ל ולא בשום א' מהפוסקים ואדרבא הרי"ף ז"ל כתב להדיא ואם עבר שם אדם והוחזקו כו' והרמב"ם ז"ל כתב ואם אבד במקום שהשיירות מצויות כו' הואיל ועבר אדם שם חוששין אעפ"י שלא שהה כו' אלמא דאע"ג שעבר אדם שם אפ"ה אין חוששין אלא בהוחזקו או בשיירות מצויות וא"כ דברי הטור דלא כמאן ולמאי דפרישית א"ש דמדרבה שמעינן לר' זירא דכיון דאמר רבה אף ע"ג דהוחזקו בעינן נמי שיירות מצויות וקשיא לן מה טעם יש בה שהרי אין הדבר תלוי אלא אם הלך שם יוסף ב"ש לבד אע"כ כמ"ש דהחילוק בין שיירות מצויות היינו לענין אם הדבר ספק אם עבר שם שום אדם דבאין השיירות מצויות לא מספקא מילתא כלל אבל במקום שהשיירות מצויות יש מקום לומר דמסתמא עבר שם אדם וא"כ חיישינן שמא עבר שם יוסף ב"ש בעצמו או שלוחו נמצא דלפ"ז כל שראינו בודאי שעבר שם אדם הו"ל כשיירות מצויות דמה לי אם עבר א' או אנשים הרבה סוף דבר לא מספקא לן אלא באדם א' וכיון שזכינו דכל שראינו אדם א' עבר שם מיקרי שיירות מצויות א"כ לר"ז דבחדא לריעותא לא מהדרינן משום דחייש לשני שוירי וא"כ כל שראינו אדם עבר שם נמי לא מהדרינן דהא הו"ל כשיירות מצויות ולדידיה בשיירות מצויות לחוד לא מהדרינן וא"כ יפה פסק הטור למאי דפסק כר"ז ומ"ש הרי"ף והרמב"ם ז"ל דאף בעבר אדם שם בעינן ג"כ שהוחזקו או שיירות מצויות אינהו לא איירי כשראינו בבירור שעבר אדם שם אלא לענין השיעור אם הוא בכדי שנוכל לומר שעבר אדם שם אבל בראינו בודאי שעבר שם סובר הטור דהו"ל כשיירות מצויות כנ"ל ברור בכוונת הטור אח"ז ראיתי שב"ח ובית שמואל נדחקו והגיהו

שם בדברי טור וש"ע ולמאי דפרישית דברי הטור וש"ע עולה כהוגן וכהלכה בלי שום גמגום בעזה"י ודו"ק:

שם בגמרא נפק דק ואשכח דתנן כל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר. הא דפשיטא ליה לרבה דההיא דכל מעשה ב"ד איירי דאשתכח בב"ד היינו משום דע"כ איירי בלא הוחזקו דאי הוחזקו א"כ בשטר חליצה ומיאונין ודכוות' מנא ידעי למי יחזיר דא"ל כשידוע שחלצה או מיאנה א"כ פשיטא דיחזיר לראיה בעלמא כמ"ש התוספות אע"כ דבלא הוחזקו א"כ אי ס"ד דבאשתכח חוץ לב"ד איירי ממילא הו"ל לא שכיחי ולא הוחזקו וקשיא ליה לרבה מאי קמ"ל פשיטא אע"כ באשתכח בב"ד איירי ור"ז למאי דפליג סובר דבאשתכח חוץ לב"ד איירי וסובר דבכה"ג נמי צריכה למיתניה בהדיא ובסברא זו פליגי רבה ור"ז דוק ותמצא או שנאמר דלר"ז ההיא דכל מעב"ד איצטריך לגופא כדפרישית לעיל כנלע"ד אבל משיטת התוס' לא משמע כן אלא דפשטא דלישנא דכל מעב"ד משמע ליה לרבה דאשתכח בב"ד ולר"ז בחוץ לב"ד וכדפרישית בלשון תוס' בד"ה כאן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

דף כז:

גמרא בזמן שהבעל מודה אפילו לזמן מרובה. וקשיא לי לשיטת הר"ן והנמוק"י שכתבו בפרק האשה שלום לחלק בין נמצא הגט במקום דירת יוסף ב"ש ובין אם נמצא בדרך א"כ מאי מקשה הכא מברייתא אמתני' דהא במתניתין קתני בהדיא המביא גט משמע שאבדו בדרך מש"ה חיישינן משא"כ בברייתא דקתני מצא בשוק איכא לאוקמי שמצאו במקום דירת יוסף ב"ש ומש"ה לא חיישינן ליוסף ב"ש מעיר אחרת ובלא"ה נמי מצי לחלק בין נכתב שם העיר בגט או לא ועיין בבית שמואל סימן קל"ב ס"ק ד' וצ"ע ויש ליישב:

גמרא איכא דאמרי והוא שהוחזקו הוא דלא ניהדר והיינו דרבה וא"ד כו' ופליגי אדרבה. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מהיכי תיתי נאמר דפליגי כיון דר"ז גופא קאמר בהאי לישנא ממש דקאמר רבה ע"ש שהאריך ולענ"ד הקלושה יראה דלק"מ ואדרבה קשיא לי להיפך דהיאך אפשר לומר דר"ז כרבה ס"ל דבהוחזקו ולא שכיחי מהדרינן דהיא גופא תיקשי מנ"ל לר"ז הא מילתא דהא איכא לאוקמי ברייתא בלא שכיחי ולא הוחזקו דוקא ולא תיקשי מאי למימרא דאיצטריך שפיר לאשמעינן דלא חיישינן לשמא כתב בניסן ולא נתן עד תשרי כמו שהקשו התוספות לעיל ותירוצם לא שייך כאן ובשלמא לרבה דדייק לה ממתני' א"ש דאי בלא שכיחי ולא הוחזקו מאי למימרא דהא לא שייך התם חששא

דשמא כתב בניסן כמ"ש תוספות לעיל. ואף אם נאמר דלהאי לישנא דר"ז כרבה ס"ל נאמר דאית ליה לר"ז גם כן דההיא דכל מעב"ד איירי דאשתכח בב"ד וא"כ ע"כ בשכיחי ולא הוחזקו מהדרינן אכתי קשה מנ"ל דבהוחזקו ולא שכיח מהדרינן דהא הוחזקו ולא שכיח חמיר טפי כמ"ש לשיטת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש ז"ל וכמו שאפרש עוד בסמוך וא"כ אמאי לא מוקי לברייתא נמי כה"ג דכל מעב"ד בשכיחי ולא הוחזקו דהכי משמע לישנא דברייתא דמצא בשוק ושוק מקום שהשיירות מצויות הוא כיון שהוחזקו שניהם בעיר א' כדמשמע לעיל היכא דמזבני כיתנא. ול"ל דאי ברייתא בשכיחי ולא הוחזקו איירי מאי קמ"ל מתני' היא כל מעב"ד ה"ז יחזיר דהא איצטריך ברייתא לאשמעינן דלא חיישינן לשמא כתב בניסן כקושית התוספות. ועוד נראה דאף אם נאמר דלהאי לישנא סובר ר"ז כמ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה דתו לא שייכא חששא דשמא כתב בניסן כמ"ש תוספות אפ"ה מצי לאוקמי ברייתא דשכיחי ולא הוחזקו ולא תיקשי מאי קמ"ל מתני' היא דכמה פעמים מצינו בברייתא מה ששנו חכמים במשנה כ"ש הכא דלא מפורש בהדיא דהא איכא למידחי דאשתכח חוץ לב"ד מש"ה קתני מצא בשוק ועוד דהתם חליצה ומיאונין תנן ואשמעינן ברייתא דאפילו בגיטין דחמיר כמ"ש לעיל בשם התוספות ספ"ק דמציעא. וכ"ש שהוסיף בה דברים דבאין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה דאפילו לבעל לא יחזיר. וקושיא זאת גדולה היא בעיני עד שכמעט היה נ"ל מסוגיא זו כסברת הר"ן דהוחזקו ולא שכיחי עדיף משכיח ולא הוחזק אלא דאכתי לא פלטינן מקושיא זאת דמ"מ הו"ל לאוקמי ברייתא בהכי דשכיח ולא הוחזקו כדמשמע לישנא דברייתא מצא בשוק. ועוד דמלבד שכתבתי דשיטת כל הפוסקים דהוחזקו ולא שכיח חמיר טפי. עוד נ"ל להביא ראיה מפורשת לזה מסוגיא דפרק האשה שלום דף קט"ו דאמר רבא דלא חיישינן לתרי יצחק היכא דלא הוחזקו ועביד עובדא בהאי גיטא דאשתכח בנהרדעא דלא צריך למיבדק אע"ג דשכיח שיירא כדמוכח שם מהסוגיא ומפי' התוס' ושם בהאי גיטא דאשתכח בסורא וכתב ביה ענן בר חייא עביד רבא עובדא לחומרא כיון שהוחזק שם עוד ענן בר"ח מחגרא אע"ג דלא שכיח דהא אמר שם דלמא בגמלא פרחא אזיל א"נ בקפיצה וא"כ לא שכיח אע"כ דהוחזקו ולא שכיח חמור משכיח ולא הוחזקו. ואף שיש לחלק ולהאריך בסוגיא זו אלא שאין כאן מקומו מ"מ עיקר הסברא לא נדחית דהוחזקו חמיר משכיח וכך הדעת מכרעת וכשיטת הקדמונים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דלהאי לישנא דר"ז כרבה ס"ל היינו כרבה ועדיפא מדרבה דאילו רבה הוצרך להביא ראיה דלא חיישינן לתרי שוירי מההיא דכל מעב"ד ואילו לר"ז אפשר דהא מילתא פשיטא ליה דבלא הוחזקו לא חיישינן כלל אף במקום

דשכיחי שיירות והיינו כדפשיטא ליה לרבא פ' האשה שלום דלא חיישינן לתרי יצחק ומייתי ראיה ממעשה בכל יום דמגבינן ממון בשטרות אפילו בהוחזקו ושכיחי כגון הני שטרי דכתיב בהו חבי בר ננאי אע"ג דאיכא טובא וכוונתו כיון דחזינן דמדאורייתא אפילו בהוחזקו ושכיחי לא חיישינן מדמגבינן ממון א"כ לענין איסורא נהי דבהוחזקו ושכיחי חיישינן מדרבנן מיהא בלא הוחזקו לא שייך לגזור אפילו באיסורא דהו"ל גזירה לגזירה דלא הוחזקו אטו הוחזקו לא אתי למחלף ונהי דרבה הוצרך להביא ראיה על זה אפשר דרבה סובר דבהוחזקו ושכיח חששא דאורייתא היא ושטרות אין ראיה אע"ג דרבה גופא קאמר בריש פירקין שני יוסף ב"ש הדרין בעיר א' מוציאין ש"ח על אחרים היינו משום דליכא למיחש מידי דלנפילה לא חיישינן וליכא למיחש נמי דלמא מסר ליה דרבה סובר דאותיות נקנות במסירה וא"צ להביא ראיה כמו שהוכיחו התוספות פרק האשה שלום מההיא גופא דריש פירקין משא"כ לר"ז אפשר דסובר כרבא בפרק האשה שלום דמייתי ראיה מהנהו שטרי משום דס"ל אין אותיות נקנית במסירה או שצריך להביא ראיה כמ"ש תוספות שם ומדמגבינן בהו ולא חיישינן אלמא דאפילו בהוחזקו לא הוי חששא מדאורייתא וא"כ בלא הוחזקו פשיטא ליה לר"ז דאפילו בגיטין לא חיישינן אלא כל השקלא וטריא דהכא היינו בהוחזקו ולא שכיחי ומייתי שפיר מברייתא דע"כ בהכי איירי דאל"כ מאי קמ"ל ולחששא דשמא כתב בניסן סובר דאין לבעל פירות משעת חתימה וא"כ מוכח דבהוחזקו ולא שכיחי איירי ואע"ג דקתני מצא בשוק אפשר כיון שלא נשתהו שם מקרי לא שכיחי דהא אפילו בשכיחי והוחזקו איכא למ"ד דכל שלא שהה שם מיקרי לאלתר וכ"ש שיש לנו לומר כן דלא מיקרי שיירות מצויות אלא כל שעברה שיירא ונשתהא כנ"ל נכון ללישנא קמא דס"ל דלא פליג ר"ז עליה דרבה אבל האיכא דאמרי סובר כיון דסוף סוף ע"כ דפליג ר"ז עליה דרבה לענין שטרות וכן לענין דאין לבעל פירות משעת חתימה א"כ טפי ניחא לומר דבהנך מודה רבי זירא לרבה והכא הוא דפליג דדוקא בלא שכיח ולא הוחזק מהדרינן דהכי משמע פשטא דאוקימתא דיליה מדמוקי להההיא באין שיירות מצויות אע"ג דקתני מצא בשוק אע"כ דאיירי בלא הוחזקו וא"כ בשוק נמי מיקרי אין השיירות מצויות כיון דאין החששא אלא ליוסף ב"ש ממקום אחר ומהתם להכא לא שכיחי שיירות אף בשוק כך נ"ל נכון ודוק היטב:

תוספות בד"ה בזמן שהבעל מודה. עיין מה שכתבתי בזה בחדושי לב"מ נ"ל כמ"ש התורת חיים שם דמודה היינו נמי למפרע:

בד"ה מעולם לא חתמנו כו' ותימה דא"כ אמאי מהימנינן ליה יותר משלא היו העדים אומרים כלום כו'. פי' דהא לרבי ירמיה ע"כ אם לא אמרו העדים כלום לא מהדרינן אפילו

כשהבעל מודה ואומר שהוא שלו וכן בשליח שמצאו בעצמו והיינו משום דר"י חייש שמא מיד אחר נפל אפילו בלא הוחזקו או משום דניחא ליה לאוקמי מתני' ובברייתא אף בהוחזקו ושיירות מצויות סוף סוף לא מהימנינן ליה אף אם אומר בבירור שהוא שלו ואם כן מאי מהני כשאומרים העדים מעולם לא חתמנו משא"כ לעיל שכתבו התוס' בד"ה כאן במקום כו' דכיון שידעינן שמזה נפל לא חיישינן לאו משום דמהימנינן ליה שהוא שלו אלא משום דהתם אליבא דרבה ור"ז קיימי דאף בהוחזקו לא חיישינן שמא מיד אחר נפל ג"כ וזה ברור וכ"כ מהרש"א ודברי מהרש"ל ז"ל צ"ע מיהו מ"ש התוס' דאפי' בטביעת עין לא מהדרינן ליה לאו אדר"י קאי אלא מדמסקינן בסמוך דלא מהדרינן בט"ע אלא לצורבא מרבנן וזה דלא כשיטת מהרש"א ז"ל בפ"ק דמציעא אלא כמ"ש שם ודו"ק:

בד"ה כגון דקאמר נקב יש כו' ושליח לא מהימן אלא כשאומר קודם שראהו עכ"ל. והיינו מהטעם שכתבו לעיל דחיישינן דאמר בדדמי כדאמרינן לענין ט"ע דלא מהדרינן אלא לצורבא מדרבנן וה"נ אע"ג דאמר הסימן שמא לא הכיר תחילה כלל בסי' זה ועכשיו אומר הסימן לפי שסובר שהוא שלו אבל א"א לומר שמא לא היה נקב בגט שלו דהא מהיכי תיתי לחשדו כמשקר מיהו בחידושי הרשב"א ז"ל משמע דנהי דלבעל עצמו לא חיישינן כמשקר היינו משום דאי בעי מגרש לה מעכשיו משא"כ לשליח חשדינן שמא משקר ולענ"ד הדבר צ"ע. מיהו נראה דמ"ש דהשליח לא מהימן כשאומר הסימן לאחר שראהו היינו כשמצאו אחר אבל אם מצאו הוא בעצמו נאמן במיגו דאי בעי אמר לא אבדתי כמ"ש התוס' לקמן בד"ה מצאו בחפיסה וכמו שאפרש שם:

גמרא ודוקא בצד אות פלוני כו' אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין דאורייתא או דרבנן. וקשיא לי ת"ל דאפילו אי הוי סימנין דרבנן אפ"ה אמאי לא מהני כאן דהא אין כאן חשש איסור דמדאורייתא לא חיישינן לשני יוסף ב"ש כדאיתא פרק האשה שלום ואף אם נאמר דעיקר אוקימתא דרבי ירמיה ורב אשי היינו לאוקמי מתני' ובברייתא בכל גווני אפילו בהוחזקו ושכיחי מ"מ כבר כתבתי דנראה דאפילו הוחזקו ושכיחי לאו חששא דאורייתא הוי כדמוכח מהנהו שטרי דכתוב חבו בר נני בפרק האשה שלום וקי"ל התם כרבא ואם כן מסתמא דרב אשי בתראה הוא ע"כ כרבא ס"ל דאל"כ הוי לן למיפסק כרב אשי והרי"ף פסק שם להדיא כרבא והכא פסק כרב אשי וכתב ג"כ דבעינן דוקא נקב בצד אות פלוני ויש ליישב ולחלק בין סוגיא דהכא ובין סוגיא דפרק האשה שלום ואין כאן מקומו להאריך מיהו יותר נראה דאי סימנין דרבנן לא סמכינן עלייהו באיסור דאורייתא אפילו היכא דחששא מדרבנן משום דלמא אתי למיסמך באיסור דאורייתא כגון היכא שידוע בודאי שנאבדו שני גיטין שוין בשמותיהן ואתי למיסמך אסימנין וראיה לדברי נ"ל

ממשנה ערוכה פרק האשה בתרא אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אף ע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ושקל וטרי הש"ס בטעמא דסימנין דרבנן ומשמע להדיא דאף בפרצוף פנים בלא חוטם אין מעידין אפילו ע"י צירוף הסימנים ובמסכתא בכורות פרק יש בכור איכא שם אוקימתא דמדאורייתא מהני פרצוף פנים בלא חוטם אלא מדרבנן החמירו וא"כ חזינן דאפילו בחששא דרבנן אמרינן דלא מהני סימנים למ"ד סימנים דרבנן והרבה הארכתי בסוגיא זו ביבמות ודעתי להוסיף בקונטרס הכללים אם יגזור ה' עלי בחיים וירבה גבולי בתלמידים. ויתר חידושי סוגיא דשמעתין תמצא בחדושי לב"מ ע"ש:

תוספות בד"ה סימנים כו' וא"ת הא דתנן כו' עכ"ל. ובשלמא אי סימנין דאורייתא א"ש דמתני' מדאורייתא איירי דהא דכתיב עד דרוש אחיך אותו היינו ע"י סימנים וא"כ חייב להכריז אבל בדבר שאין בו סימן אינו חייב להכריז משום דעדים לא שכיחי שיכירו ע"י ט"ע אבל אי סימנים מדרבנן וא"כ הא דקאמר עד דרוש אחיך אותו היינו ע"י עדים וא"כ מקשה שפיר דדבר שאין בו סימן נמי יכריז ולא ניחא להו לפרש בסימנים מובהקין ומדאורייתא משום דכל הני דקחשיב התם לא הוי סימן מובהק כגון כלי ובתוכו פירות וכיכרות של בע"ה וכיוצא בו ובאמת דהוי מצי לאקשויי בהדיא מהא דתנן מה שמלה שיש בו סימנים וחייב להכריז משמע דמדאורייתא איירי והכי איתא שם להדיא בתוספות ותירצו כמו שכתבו כאן כן נ"ל ומהרש"א ז"ל כתב בע"א:

בד"ה מצאו קשור ותימא דבפרק אלו מציאות כו' והא דלא ניחא להו למימר דההיא איירי בסימן מובהק היינו משום דשם בסוגיא זו דאלו מציאות אכתי לא אסיק אדעתיה לחלק בין סימן מובהק עד לבסוף דאסקה רבא דאל"כ אזלא ליה כל השקלא וטריא דמייתי התם למיפשט האיבעיא וכולהו הוי מצי לאוקמי בסימן מובהק אלא ע"כ דלא אסיק אדעתיה לחלק ואם כן מקשו התוספות שפיר וק"ל:

דף כח.

רש"י בד"ה בין כליו בביתו. וכ"כ התוס' והוכיחו כן מדקתני גבי כיס וארנקי שמצאו קשור בכיס וארנקי משמע דוקא קשור אבל במונח הגט אצל הכיס וארנקי לא מהני וא"כ היכי קתני הכא דמצאו בין כליו כשר אפילו אינו קשור אע"כ בכיס וארנקי איירי שמצאו בשוק מש"ה בעינן דוקא קשור בהם אבל במונח אצלו לא מהני סימן הכיס וארנקי לענין הגט עצמו דשמא הגט הוא של אחר ואיתרמי מילתא שנפל אצל הכיס וארנקי של זה והא דקתני הכא מצאו בין כליו כשר ע"כ היינו דוקא שמצאו בביתו דלא שייך לומר שהביאו אחר והניחו אצל כליו של זה כנ"ל ברור וראיה לדבר דאפילו לענין ממון אמרינן

כיס ולפניו פירות חייב להכריז ואף לסברת החולקים שם היינו דוקא לענין ממון כיון שזה אומר בודאי שהוא שלו לא חיישינן כולי האי משא"כ לענין איסורא דאיכא חזקת איסור כ"ע מודו דלא מהני אלא דוקא בנמצא קשור או בין כליו שמצאו בביתו כן נ"ל ברור והרבה הארכתי בזה בתשובת שאלה לענין עיגונא דאיתתא ועיין בבית שמואל סימן י"ז:

תוספות בד"ה מצאו בחפיסה כו' ואף ע"ג דלאו צורבא מרבנן כו' נאמן במיגו עכ"ל. ויש לדקדק לפמ"ש התוספות לעיל בד"ה מעולם דאף דלא חשדינן לבעל דמשקר אפ"ה לא מהימן אף בט"ע משום דחיישינן דאמר בדדמי שסובר מסתמא שהוא שלו וא"כ נהי דהכא במצאו השליח איירי דחשדינן ליה כמשקר ומהני המיגו לענין דלא חיישינן שמא משקר אכתי ניחוש דלמא אומר בדדמי שהוא מכירו בט"ע וא"כ מאי מהני המיגו כיון שהוא סובר לומר האמת דכה"ג מקשו התוס' ריש פ' האשה שלום דכל היכא שסובר לומר האמת לא שייך מיגו מיהו לפי מה שתירצו שם לענין בע"ה טרוד בפועליו מיושב' ג"כ דבריהם כאן ע"ש ודו"ק:

בא"ד וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילה כו' א"נ ביודע שבחפיסה איבדו עכ"ל. פי' דכיון שיודע שבתוכה איבדו חששא רחוקה לומר שמצאו אחר ונטל זה הגט מתוכו והניח בו גט אחר ששמו כשם יוסף ב"ש ואיבדו ג"כ דכולי האי לא חיישינן וזה מוכח דמשני הש"ס שם דבכיס וארנקי לא חיישינן לשאלה משום דלא מושלי אינשי ואכתי הוי ליה למיחש שמא מצא אחר הכיס וארנקי והניח בתוכו גט כזה ואיבדו אע"כ דכולי האי לא חיישינן אלא עיקר החששא שמא הגט הראשון לא היה מונח כלל בכיס וארנקי אלא שהוא השאיל הכיס וארנקי לאחר והלה הניח בתוכו הגט והחזיר לזה ושכח הגט בתוכו כדפירש"י שם להדיא ומיהו אכתי קשה מאי מקשה הש"ס שם אמצאו בכיס וארנקי וניחוש לשאלה ואמאי לא מוקי לה בכה"ג כמ"ש התוספות כאן שיודע שלא השאילה או שיודע שבתוכה איבדו ואפשר דאה"נ דהוי מצי לשנויי הכי אלא דקושטא דמילתא משני דכיס וארנקי לא מושלי אינשי ובהכי א"ש טפי דנקט בברייתא כיס וארנקי ולא קתני דומיא דמתני' מצאו בחפיסה או בדלוסקמא שדרך להניח בו הגט אע"כ משום דכיס וארנקי לא מושלי אינשי ועי"ל דהא דמקשה שם אכיס וארנקי וניחוש לשאלה היינו לפי מאי דס"ד מעיקרא דבעי למיפשט מכיס וארנקי דסימנין דאורייתא ולא משמע ליה שהכירו בט"ע אלא ע"כ משום דקס"ד שמצאו אחר ואם כן לא מהימן אלא על ידי סימנין שאומר וא"כ מקשה הש"ס שפיר דאף למאי דבעי למימר דטעמא דכיס וארנקי משום דסימנין דאורייתא אכתי ניחוש לשאלה ומה שהוא אומר שהוא יודע שלא השאילה

או שיודע שבתוכה איבדו מאי מהני דילמא משקר דהא לא מהימנין ליה כשמצאו אחר וע"ז משני שפיר דלא מושלי אינשי וא"כ כיון שאומר הסימנין קודם שראהו ודאי קושטא קאמר כנ"ל ועוד הארכתי בזה הרבה ביישוב הסוגיא דהתם ואין כאן מקומו להאריך ודו"ק:

בא"ד והא דתנן בפ"ק דמציעא כו' נמשך לפירושם הקדום דמכירו אחפיסה ודלוסקמא קאי ואם כן מדנקט מכירו משמע דמה שמונח בתוכו לא הוי סימן משום הכי מסקו ואזלו לפרש הסוגיא דפ"ק דמציעא משא"כ לפי שיטה אחרת שפירשו מקצת מפרשים דמתניתין דקתני מצאו בחפיסה או בדלוסקמא ומכירו היינו דבעינן תרתי שיכיר הגט בסימן ושמצאו בחפיסה ודלוסקמא נמי הוי סימן ואע"ג דחדא מינייהו לא מהני אי סימנים דאורייתא אפ"ה מצטרפים להדדי סימן הגט וסימן ע"י הכלי ומהני והוציאו מכאן שכן הדין לענין עיגונא דאיתתא ועי' בתשובת מהר"י וויי"ל שכתב שבנוסחת קדמונים היה הנוסחא כן בפירש"י ז"ל במשנתינו וא"כ לא היה מקום לשקלא וטריא של התוספות לכך סמכו דבריהם כאן לפירושם הקדום וכבר הארכתי לסתור זה הפירוש שהבאתי מההיא דתנינן אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו באריכות גדול ואין כאן מקומו להאריך ובתשובת שאלה כתבתיו:

גמרא א"ל תרומה אגיטין קא רמית והקשו התוספות תימא וכי לא היה יודע דאיכא לאקשויי מתרומה אתרומה כדבסמוך ויישבו בדוחק. ולולא דבריהם היה נלע"ד דלק"מ דבלא"ה קשיא לי אדמהדר הש"ס לאקשויי מתני' אהדדי ואמאי לא מקשה בפשיטות אההיא דהרי זה גיטך שעה אחת אמאי אסורה לאכול בתרומה ולא מוקמינן לבעלה בחזקת שהוא קיים דהא קי"ל בכל התורה כולה דאזלינן בתר חזקה כדאיתא בחולין פ"ק והביאו רש"י ז"ל במשנתינו אע"כ משום דאפשר לומר דההיא חזקה שהוא קיים לאו חזקה גמורה היא משום דבודאי עשויה חזקה זו להשתנות שסוף כל אדם למות וסברא כזו הובאה בכמה מקומות בספרי פוסקים ועפ"י סברא זו השבתי קושיית התוספות פ' אלמנה לכ"ג דף נ"ח בד"ה רישא פסולי קהל שהקשו שם ספק בן ט' שנים אמאי לא מוקמינן ליה אחזקה קמייתא שהיה קטן ולמאי דפרישית כאן א"ש דחזקה המשתנית בודאי תו לא מיקרי חזקה וא"כ מה"ט גופא לא מצי לאקשויי מעיקרא תרומה אתרומה דלעולם אימא לן דחזקת חיים לא מקרי חזקה מש"ה באומר הרי זה גיטך שעה אחת אסורה לאכול בתרומה מיד וההיא דבת ישראל הנשואה לכהן דאוכלת בתרומה היינו משום דאיכא חזקה אחריתי שהאשה זו בחזקת היתר לאכילת תרומה עומדת ומספק אין אנו יכולין לאוסרה כיון דלא איתרע האי חזקה כלל וחזקת היתר כי האי ודאי חזקה

אלימתא היא בכ"מ ולא מצינו שהחמירו בה חכמים כגון מקוה שנמדד פעם אחת הרי היא בחזקתה ולא חיישינן דילמא חסרה לה וכן סכין שנבדק ועומדת אפילו לגבי חזקת איסור וחזקת טומאה ובכמה דוכתי מצינו בכל הספיקות דאוקמינן אחזקת היתר לגמרי היכא דלא איתרע משא"כ בההיא דהרי זה גיטך שעה אחת כו' הכא לא שייכי האי חזקת היתר של האשה שהרי איתרע חזקת היתר שלה ע"י הגט שלפנינו הא למה זה דומה לספק קרוב לו ספק קרוב לה בין בגיטין ובין בקידושין דלא אמרי' אוקי אחזקה קמייתא מפני שהספק הוא בקידושין וגירושין עצמם המגרעין את החזקה הראשונה כמ"ש תוספות להדיא בכתובות דף כ"ג בד"ה תרוייהו בפנויה קמסהדי וכבר הארכתי בזה הרבה ודעתי להוסיף אי"ה בקונטרס הכללים שלי וכן מוכח להדיא מהא דאמרינן ביבמות פרק חרש דאשת חרש חייבין עליה אשם תלוי וקשיא לן אמאי לא מוקמינן לה בחזקת פנויה אע"כ כיון שזה קידשה איתרע לגמרי חזקת פנויה ודוק שנלע"ד ראיה ברורה דבכה"ג מדאורייתא נמי איתרע חזקה מדמחייב אשם תלוי וא"כ כ"ש הכא שהגט הוא בודאי רק שהספק הוא באיזה זמן יחול מילתא דפשיטא היא דאיתרע חזקת היתר דידיה ומשו"ה לא שייך לאקשויי כלל מתרומה אתרומה מעיקרא אבל מגיטין אתרומה מקשה שפיר דהא בשולח גט ממדינת הים לא שייך כלל חזקת היתר דאדרבא האשה הזאת בחזקת איסור לשוק עומדת ומדקתני נותנין לה הגט בחזקת שהוא קיים אלמא דהיינו להתירה לשוק אף במקום יבם וא"כ ע"כ עיקר הטעם משום דמוקמינן לבעלה בחזקת שהוא קיים וקיימא האי חזקה אפילו לגבי חזקת איסור לשוק והיינו ג"כ מהטעם שכתבתי דחזקת איסור לשוק איתרע ע"י הגט וחזקת שהוא קיים לא איתרע כלל ועוד דחזקת שהוא חי אתיא מכח רוב דרובא דעלמא בחזקת בריאים קיימי וקי"ל רובא וחזקה רובא עדיף א"כ מקשה שפיר מגירושין אתרומה אמאי אסורה לאכול בתרומה בהרי זה גיטך שעה אחת דנהי דחזקת היתר שלה איתרע מ"מ חזקת בעלה שהוא קיים לא איתרע ושני רבה שאני תרומה דאפשר פי' דמעלה בעלמא עשו לענין תרומה כיון דאפשר אע"ג דמן הדין היתר גמור הוא וע"ז חוזר הש"ס ומקשה ורמי תרומה אתרומה פי' דהתם גבי בת ישראל הנשואה לכהן נמי אמאי לא עשו מעלה ול"ל הכא חד חזקה והתם בבת ישראל תרי חזקות חזקת היתר וחזקת שהוא קיים הא ליתא דהא דמפלגינן פ' בכל מערבין בין חדא חזקה לתרי היינו דוקא היכא דאיכא חזקה אחרת כנגדה משא"כ בדבר המותר לגמרי מה לי חדא חזקה ומה לי תרי תרוייהו חזקות גמורות הן ואי משום מעלה בתרי חזקה נמי ליעבדו מעלה וסברא כיוצא בזו נזכרת בתוספות בריש מסכת יומא גבי אין לדבר סוף ע"ש כן נראה לי נכון וברור בעזה"י ודו"ק:

תוספות בד"ה הא ר"מ כו' לא לגמרי מדמה כו' דאל"כ אשת כהן שיצא בעלה כו' אלא ודאי לא מדמה אלא שמא מת לזמן מרובה לשמא ימות לאלתר עכ"ל. ואף שאיני כדאי להשיג על דבריהם במילי דסברא אמנם כמו זר נחשב דא"כ נתת דברי חכמים לשעורין איזה לאלתר ואיזה לזמן מרובה ולענ"ד לא אוכל לעמוד על סוף דעתם איזה שיעור שייך בזה לענין חשש מיתה שהוא אחד מהדברים המכוסים מבני אדם ועוד דא"כ תקשי ממ"נ אי מדמינן שמא מת לשמא ימות א"כ לאלתר נמי ואי לא דמו להדדי אכתי אמאי מדמה להו הש"ס לדמות שמא מת לזמן מרובה לשמא ימות לאלתר ובאמת קצרה דעתי להשיג דבריהם בזה. אמנם כן למאי דפרישית לעיל בסמוך בלא"ה אין הכרח לדבריהם בזה דמאי דקשיא להו א"כ לרבי יהודה דחייש למיתה היאך אוכלת אשת כהן בתרומה שלא בפני בעלה ולדידי לק"מ דאף למאי דמוקי כתנאי היינו דוקא לענין רומיא דגיטין אתרומה דרישא דמתני' בהמביא גט נותנין לה בחזקת שהוא קיים לא מתוקמא כר"י כיון דאיהו חייש לשמא ימות וה"ה לשמא מת למאי דמדמה להו עכשיו וא"כ לר"י ודאי אין נותנין לה בחזקת שהוא קיים כיון דלדידיה לא חשיבא חזקת קיים דמיתה שכיחא וחזקת היתר נמי ליכא דאדרבא האשה בחזקת איסור לשוק עומדת דלענין זה איירי מתני' כדפרישית ואם כן מוקמינן לה בחזקת איסור כדמעיקרא משא"כ סיפא דמתני' בת ישראל הנשואה לכהן ר"י נמי מודה דאוכלת בתרומה דנהי דחזקת חיים לא חשיבא ליה דחייש למיתה מ"מ האשה הזאת יש לה חזקת היתר דמשעה שניסת בפני בעלה היה לה חזקת היתר לאכילת תרומה ומספק אין אנו יכולין לאוסרה וכולה כדפרישית ודוקא בהרי זה גיטך שעה אחת מוקמינן דאסורה לאכול בתרומה כר"י כיון דחייש למיתה ליכא חזקת קיים וחזקת היתר נמי ליכא דאיתרע חזקת היתר ע"י הגט כמו שהבאתי ראייה ברורה בעזה"י וכיון דאליבא דר"י אין הכרח לדבריהם א"כ אליבא דר"מ נמי לא קשיא מהסוגיא דיבמות דאדרבא בר"פ שני דיבמות משמע דאביי לא מוקי טעמא דר"מ משום ביטול מצות יבמין אלא משום דיש זיקה אח"ז ראיתי שתוספות שם הרגישו בזה וכתבו מדשתיק אביי לרבה ובאמת אין זה ראיה דלרבה ודאי א"ש דהא איהו לא מוקי הכא כתנאי ונראה שסמכו עיקר דבריהם להוכיח סברתם לחלק בין לאלתר לזמן מרובה מדר"י דאל"כ אשת כהן תהא אסורה לאכול שלא בפני בעלה ולמאי דפרישית א"ש ודו"ק היטב שלדעתי כ"ז אמת ויציב בעזה"י:

דף כח:

תוספות בד"ה והא בעי סמיכה אע"ג דסמיכה לא מיעכבא מ"מ אין לעשות בלא סמיכה לכתחלה עכ"ל. נראה דעכשיו נמי ס"ד מ"ש בסוף דבריהם דא"א לומר דבדיעבד נמי פסול בלא סמיכה מטעם כל שאינו ראוי לבילה מדגלי קרא בטמא דמייתי קרבן אע"ג שאין ראוי לסמיכה אלמא דלענין סמיכה לא שייך לפסול בשביל שאינו ראוי לכך הוצרכו לפ' כאן דהא דקאמר והא בעינן סמיכה היינו דלכתחלה מיהא איכא איסור להביא בלא סמיכה ולבטל העשה בידים ונראה דאיסורא מדאורייתא נמי איכא ולפ"ז הא דמקשו התוספות מההיא דערל וטמא משלחין ולא קפיד אסמיכה ע"כ לאו אערל וטמא גופא קשיא להו דהא גלי קרא בהדיא בטמא דאפילו לכתחלה משלח קרבנותיו כמ"ש התוספות בסוף הדיבור מקרא דובאת שמה אלא דעיקר קושייתם בזה הוא להיפך דנימא מדגלי קרא בערל וטמא דאפילו לכתחלה א"כ נילף מיניה בכל דוכתי דאפילו לכתחלה יכול להביא ולשלוח אע"פ שלא יוכל לקיים מצות סמיכה וע"ז משני התוס' דמהתם ליכא למילף דאיירי בענין שא"א להמתין וא"כ לא שייכא האי עשה לגבייהו משא"כ היכא שאפשר לקיים העשה אסור מיהא לכתחלה כך נ"ל לפרש דבריהם דלענין איסור דאורייתא איירי ולא ניחא לי לפרש דתקנתא דרבנן בעלמא היא שאין להביא בלא סמיכה היכא דאפשר דא"כ היא גופא תיקשי מאי פסיקא ליה לתלמודא להקשות הא בעי סמיכה דהא לא אשכחן תקנה זו בפירוש בשום מקום ואדרבא בכמה מקומות שהביאו התוס' משמע שאין איסור כלל בדבר וההיא דחמשה שנתערבו פסחיהם נמי לא קתני בהדיא בברייתא האי טעמא דסמיכה אלא סתמא דתלמודא בעי למימר ה"ט מעיקרא ומסקנא לא קיימא הכי אע"כ כדכתיבנא דמעיקר הדין איירי התוס' ומדאורייתא כנ"ל. אבל אכתי קשה לי היאך אפשר לומר דמדאורייתא אסור לשלוח לכתחלה על ידי שליח כיון שאין יכול לקיים מצות סמיכה ומ"ש מביכורים דאשכחן נמי כה"ג דנהי דקריאה לא מעכבא בהו מ"מ ראויין לקריאה בעינן ואפילו בדיעבד אמרינן כל שאינן ראויין לקריאה ירקבו כדאיתא פרק אלו הן הלוקין ואפ"ה אמרינן דמותר לשלוח ביכורים ע"י שליח אע"ג דמביא ואינו קורא וכתבו התוספות בפרק הספינה בשם הירושלמי דהיינו דוקא היכא שהיה בדעתו מעיקרא לשלחן ע"י שליח אבל הא דירקבו היינו כשהיו ראויין לקריאה מעיקרא ונדחו וא"כ לפ"ז נראין הדברים ק"ו כיון דבביכורים אפילו בדיעבד פסולין מטעם כל שאינו ראוי ואפ"ה שרי לכתחלה ע"י שליח כשהיה דעתו לכך כ"ש בסמיכה דגלי קרא בהדיא דאף כל שאינו ראוי לסמיכה לא מעכב ביה ומצינן נמי דאפילו לכתחלה הערל וטמא משלחין א"כ מאי פסיקא ליה לתלמודא

להקשות דלכתחלה אין לשלוח הקרבן ע"י השליח אף ע"ג דבתחלה בשעת הפרשה היה בדעתו לשלוח ע"י שליח דומיא דמתני' דהכא ונראה לי דשאני סמיכה מדכתיב וסמך ונרצה לו לכפר עליו וילפינן מיניה שאם עשה לסמיכה שירי מצוה מעלה עליו כאילו לא כיפר והיינו לענין עשה דסמיכה כדאיתא פ"ק דזבחים וקשיא לן ל"ל קרא אי ס"ד דקאי הבעלים בעזרה בשעת שחיטה ולא סמיך פשיטא לן דעביר אעשה דסמיכה דבעמוד וסמוך קאי ואע"ג דעולה מכפרת על חייבי עשה האי עשה דסמיכה הו"ל עשה דלאחר שחיטה ופשיטא דלא מכפר כדדייק הש"ס שם פ"ק דזבחים אלא ע"כ דהאי שאם עשאו לסמיכה שירי מצוה היינו דליתנהו לבעלים בעזרה אלא ששלח הקרבן על ידי שליח והיא גופא אתי לאשמעינן דלכתחלה אין לשלוח על ידי שליח ואם שלח נהי דקרבן כשר אפילו הכי לא כיפר עשה דסמיכה גופא ומשו"ה לא משמע לתלמודא לחלק בין אם היה בדעתו לשלוח ע"י שליח בשעת הפרשה או לא ודוקא לענין ביכורים מחלק הש"ס בכה"ג תדע דהא לענין בלילה גופא במנחה לא אשכחן דמחלק הש"ס לענין כל הראוי לבילה בין היה בדעתו לכך בשעת הפרשה או לא דבכל ענין מיקרי אין ראוי לבילה כן נ"ל נכון ואין להאריך כאן יותר ודו"ק:

בא"ד וי"ל דודאי תקנו חכמים כו' אבל להביא קרבן ודאי כגון מותר הפסח לא התירו חכמים עכ"ל. נ"ל לפרש דבריהם דלענין חטאת עיקר הקרבן לא הופרש אלא לתקן הספק וא"כ מעיקרא לא שייך סמיכה כלל לגבי האי קרבן ותקנו חכמים להביאו בלא סמיכה כיון דא"א בענין אחר משא"כ לענין פסח דאין תקנה אלא לבקש אנשים אחרים שיש להם בודאי מותר פסח כדאיתא שם להדיא בפרק האשה דאין מפרישין תחילה למותרות וא"כ אותו מותר הפסח ודאי עיקר דינו והפרשתו כדי לסמוך עליו וא"כ לא רצו חכמים לתקן שיביאוהו ג"כ על ספק פסח דאם כן אתה מפקיע הקרבן מותר הפסח ממצות סמיכה המוטלת עליו ולמאי דפרישית בסמוך היה באפשר לומר דאף בדיעבד יש לפסול הקרבן מטעם שאינו ראוי כדאמרינן גבי ביכורים כשהיו מתחלה ראוין לקריאה ונדחו אח"כ משום שאינו ראוי אמרינן ירקבו וה"נ דכוותיה ולא דמי לערל וטמא ומשלח קרבנותיו דבתחלה לא היה ראוין כלל ולא שייך לפסול מטעמא דכל שאינו ראוי כדמשמע גבי ביכורים דשליח מביא ואינו קורא כמ"ש התוספות שם בשם הירושלמי כך היה נ"ל לכאורה לולא דקשיא לי האי דאם לא בלל דמשמע דכל שאינו ראוי לבילה פסול אף ע"ג דמתחלה אינו ראוי ועדיין צ"ע ודו"ק:

בא"ד וא"ת ערל וטמא כו' נימא כל שאינו ראוי כו' וי"ל מדדרשינן מזובו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק הא דקי"ל בעלמא כל שאינו ראוי מעכב וכתבו התוספות בכמה

דוכתי דמסברא שמעינן לה וא"כ נילף מהכא דגלי קרא בהדיא דאף כל שאינו ראוי אינו מעכב ולולא דברי תוס' היה נ"ל לומר דההיא דכל הראוי לבילה לאו מסברא אתיא אלא מהאי ענינא דבלילה גופא ילפינן מדשני קרא תריסר זימני למכתב בלולה בשמן כדאיתא פרק ב' דמנחות ונהי דלית לן לומר דבכל גווני אם לא בלל פסול מדלא כתיב בל' ציווי כמ"ש התוס' שם אע"כ לאשמעינן דמעכב מיהא כל שאינו ראוי ומינה ילפינן לכל התורה כולה דכל שאינו ראוי מעכב וליכא למילף מסמיכה לקולא דהא קי"ל קולא וחומרא לחומרא מקשינן כנ"ל לולא שהתוספות בכמה דוכתי לא כתבו כן וצ"ע:

בא"ד מדדרשינן מזובו כו' ועוד מדממעטינן בפ"ק דחגיגה כו' עכ"ל. והא דלא מייתי מדדרשינן ידו ולא יד שלוחו במסכת מנחות ובפ"ק דתמורה והביאו רש"י בשמעתין אלמא דיכול לשלוח הקרבן ע"י שליח אלא דאיכא למידחי דהתם איירי שהבעלים עמו בעזרה דהו"ל ראוי לסמיכה וקס"ד דשרי ע"י שליח כמו בשחיטה עצמה קמ"ל קרא דלא ואפ"ה הקרבן כשר משום דהו"ל ראוי לסמיכה ע"י עצמו ועי"ל דאי לאו קרא דממעט שלוחו הו"א דשרי ודאי לשלוח הקרבן ע"י שליח כיון דמקיימת מצוה סמיכה ע"י השליח דהא קי"ל שלוחו של אדם כמותו ואשמעינן קרא דמצות סמיכה לא מקיימא ע"י שליח וא"כ ממילא אמרינן מסברא דאף לשלוח הקרבן ע"י שליח אסור לכתחלה משום מצות סמיכה ודוקא בערל וטמא שרי כנ"ל ודו"ק:

במשנה ג' דברים אמר ר"א בן פרטא כו' ועל ספינה המטורפת בים ופירש"י ועדיין לא טבעה עכ"ל. משמע מזה דסיפא דספינה שאבדה בים היינו שטבעה ממש בים ויש לדקדק א"כ אמאי בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה דהא במים שאין להם סוף נפל וקי"ל אם ניסת לא תצא וכתבו התוס' הטעם דהא דלא אמרינן סמוך מיעוט הניצולים לחזקת א"א היינו משום דהניצולים הו"ל מיעוטא דמיעוטא ואפילו לכתחלה היה ראוי להתיר אלא משום חומרא דא"א החמירו לכתחלה וא"כ לענין תרומה אמאי לא אזלינן בתר רובא וכ"ש הכא דאיכא רובא דרובא כמ"ש בשם התוספות והביאו הרא"ש ז"ל בדוכתי טובא והנראה מזה דאין לחלק בין איסור א"א לאיסור תרומה אי משום דאמרי' לעיל תרומה אפשר בחולין וא"כ יש להחמיר יותר משאר איסורים או משום דגזרינן בדידה אכילת תרומה משום נשואין דאי לא הא לא קיימא הא ובזה נתיישב מ"ש התוספות בסמוך מהא דלא דייק הש"ס להקשות על רב יוסף מהא דקתני מקומנטריסן של עובדי כוכבים אל ישיאו את אשתו כו' ואי ס"ד דלענין א"א יש להחמיר יותר מלאכילת תרומה א"כ אין מקום לדבריהם דהא בלא"ה לא מצי לאקשויי מסיפא דקתני אל ישיאו דלענין איסור א"א החמירו כמו במים שאל"ס אבל מרישא מקשה שפיר מכח

כ"ש אלא ע"כ דסברת התוספות דאין לחלק אח"ז ראיתי בתשובת הריב"ש סי' שע"ט שמפרש לסיפא דמתני' דספינה שאבדה היינו שטבעה ממש אלא שלא עמד עד שתצא נפשו ומשמע מדבריו דבעמד עליו עד שתצא נפשו הוא בחזקת שמת לענין תרומה ושאר דברים דאיירי במתני' ודוקא לענין איסור א"א לחוד החמירו במים שאל"ס וא"כ קשיא לדבריו מלשון התוס' שכתבתי ויש ליישב ואין להאריך. מיהו כ"ז לפירש"י אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ובחיבורו כתב דסיפא דספינה שאבדה היינו שנשברו הכלים והמנהיגים ונשארה הספינה ע"פ המים ומשמע מדבריו גם כן דבטבעה מותרת לאכול בת ישראל לכהן דבחזקת מת הוא ודוקא לענין איסור אשת איש החמירו לכתחלה וצ"ע:

גמרא א"ר יוסף לא שנו אלא בב"ד של ישראל כו' וכתב מהרש"א זצ"ל קצת קשה מאי דוחקיה לאוקמי דוקא בב"ד של ישראל דהא איכא לאוקמי אפילו בב"ד של נכרים ומקמי דליחתום פורסי שנמג כמ"ש התוס' בד"ה וקתני דאיכא לאוקמי ברייתא בהכי. ולענ"ד דמתני' ליכא לאוקמי בהכי דמקמי דלחתום לא הוי קרי ליה יוצא ליהרג שהרי אין מוציאין אותו להריגה עד לאחר דליחתום דמקמי הכי מסתמא מקבלי שוחדא משא"כ בברייתא איכא לאוקמי בהכי כיון שלשון יוצא ליהרג האמור בברייתא הוא לשון הקומנטרסין ואינהו עבידי לאחזוקי שקרייהו ושוויין לנפשייהו דלא מיקבלי שוחדא וא"כ כל שנגמר הדין יוצא ליהרג קרי להו וק"ל:

דף כט.

בד"ה אבל בב"ד של ישראל כו' דאע"ג דאמרינן בסנהדרין כו' מ"מ לא שכיח עכ"ל. לפמ"ש לעיל דשיטת התוס' בד"ה וקתני היינו דמדמינן איסור תרומה לאיסור אישות גופא והיכא דאמרינן לענין תרומה הוא בחזקת ודאי מת ה"נ לענין אישות מעידין עליו להשיא את אשתו ולפ"ז צ"ל דההיא הצלה דאחד רץ על סוס וסודרין בידו לא שכיח טפי ממים שאל"ס דהתם אע"ג דמיעוטא דמיעוטא הם הניצולין אפ"ה אין מעידין עליו והכא מעידין עליו וצ"ע:

בד"ה רשב"ג אומר בין כך ובין כך כו' והא דדרשינן ושלח ושלחה עכ"ל. נראה דמשמע להו דהאי לא ישלחנו ביד אחר היינו מדאורייתא וזה לא יתכן אלא לרשב"ג ולשינוייא קמא דאפילו בחלה נמי קאמר לא ישלחנו אפילו בהולך סתמא ומש"ה משמע להו דטעמא משום דאין שליח עושה שליח לכן הוצרכו לפרש דקרא דושלחה איירי כשאין הבעל מקפיד ונראה כוונתם בזה כשהבעל נתן לו רשות בפירוש לעשות שליח אחר דאל"כ הו"ל הולך סתמא דקאמר רשב"ג לא ישלחנו אבל לת"ק דברייתא וכ"ש לתנא

דמתניתין דמשמע להו לחלק בין חלה ללא חלה ובין הולך ללא הולך א"כ ע"כ א"א לומר דהאי דלא ישלחנו מדאורייתא דא"כ אפילו חלה נמי לא אע"כ דמדרבנן בעלמא איירי. מיהו יש לי לדקדק כיון דמוכח מיהו דהיכא שאין הבעל מקפיד כ"ע מודו דהשליח עושה שליח מקרא דושלח ושלחה א"כ היאך אמרינן בשמעתין בסמוך דמילי לא מימסרי לשליח ומשמע לקמן פ' התקבל דף ס"ו דאיכא למ"ד אפילו באומר אמרו פסול מה"ט גופא וא"כ תיקשי הא שליח לקבלה כתיבא בהאי קרא דושלחה וא"כ משמע להדיא דאפילו שליח לקבלה עושה ג"כ שליח אע"ג דשליח לקבלה מילי בעלמא נינהו כמבואר בפוסקים בפשיטות ובאמת דכמו כן קשה יותר למ"ש הפוסקים להדיא דשליח לקבלה אינו עושה שליח אחר ואמאי הא ושלח ושלחה כתיב ודוחק לומר דהא דמרבינן מלמד שהשליח עושה שליח לא קאי אלא על מאי דמרבינן מושלח ולא ממאי דמרבינן מושלחה דכה"ג אמרי' בעלמא סכינא חריפא מפסקי קראי ואדרבא כיון דשליח לקבלה מילי נינהו ואפ"ה רבייה קרא דשליח עושה שליח הוי לן למילף בכל דוכתי דמילי מימסרי לשליח מיהו לשיטת הרמב"ן ז"ל שהביאו הרשב"א והר"ן ז"ל דהא דאומר אמרו לפלוני ויחתמו לא מיפסל אפי' למאן דפסל אלא דוקא משום טעמא דבעינן לשמה וא"כ א"ש דאפילו בשליח קבלה מרבי קרא דושלח ושלחה שהשליח עושה שליח והיינו ג"כ היכא שאין הבעל מקפיד וכמ"ש דהיינו שאמרו בפירוש שימסרו לשליח אחר וכ"כ באמת הרמב"ן ז"ל להדיא דבשליח קבלה מהני אומר אמרו משא"כ לשיטת הרמ"ה ז"ל וסייעתו החולקים על הרמב"ן ז"ל וסברי דאפי' אומר אמרו נמי לא מהני בשליח קבלה א"כ תיקשי להו קרא דושלח ושלחה וצ"ע ובאמת לכאורה היה נ"ל דלא מיקרי מילי אלא כתיבת הגט שאין כאן גמר מעשה משא"כ קבלת הגט לא מיקרי מילי ואף שסברא נכונה היא נמנעתי לאומרה מדעתי דנפשאי עד שמצאתי כן במרדכי בשם ספר החכמה ומ"מ לדברי הסוברים דשליח קבלה לא משוי שליח קשה טפי וצ"ע:

גמרא ורמינהו אמר לשנים כו' אינהו אין אבל שליח לא. הא דלא מוקי להההיא בדלא אניס היינו משום דבפרק מי שאחזו תנן להדיא דכשאמר להם כתבו ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו הרי הגט בטל וא"כ משמע להדיא דמדאורייתא איירי ותו לא שייך לחלק בין חלה ללא חלה אע"כ סבר המקשה דטעם הפסול היינו משום דאין השליח עושה שליח כלל אלא ברצון הבעל דוקא דמרבינן לה מושלח ושלחה אבל שלא מרצונו לא וא"כ קשיא ליה מתני' דהכא דקתני חלה עושה שליח וא"כ משמע דמעיקר הדין תורה שליח עושה שליח ובזה נתיישב' קושית מהרש"א ז"ל דאף למאי דלא סליק אדעתיה דמקשה הנך טעמי דמשני בגמרא אפ"ה הוי אתי ליה שפיר מתני' דהתם דטעמא דר"מ

דמכשיר בג' שאמר תנו ופוסל בשנים היינו דב' שלוחים נינהו וכן ג' אם אמר כתבו ותנו ואין השליח עושה שליח אבל כשאמר לג' תנו סובר ר"מ דעשאן ב"ד והב"ד ודאי עושין שליח אחר זה נ"ל ברור ועפ"ז יש לפרש המשך קושית הש"ס דוקא לשינויא בתרא דלעיל מיניה דאי לשינויי קמאי לא הוי מצי למירמי בפשיטות מתני' אהדדי דאיכא למימר דההיא דאמר לב' רשב"ג היא דסובר דמעיקר הדין אין השליח עושה שליח כמ"ש בסמוך בשיטת התוספות משא"כ לשינויא בתרא דאפילו רשב"ג מודה בחלה וא"כ ע"כ אפילו בלא חלה ליכא אלא חששא דרבנן וא"כ מקשינן בפשיטות מההיא דאמר לב' דמשמע דהגט בטל לגמרי כדפרישית ודו"ק:

שם אמר אביי התם טעמא מאי משום ביזיון דבעל ופירש"י ותוס' דהבזיון הוא שאינו כותב בעצמו כיון שעליו לכתוב מדתנן והבעל נותן שכר. וא"כ יש לדקדק דלמאי דמסקינן בפ' גט פשוט דהאידנא שדיוה רבנן אאשה שהיא נותנת שכר לפ"ז האידנא לאביי ליתא להאי דינא וזה דוחק וצ"ע וכן נראה מלשון התוספות שהקשו אדאביי מאי בזיון איכא והתנן אשה כותבת את גיטה ומאי ענין קושיא זו לאביי סוף סוף תנן נמי בהדיא בפ' גט פשוט והבעל נותן שכר אע"כ דתוס' נמי סברי דלאו בנותן שכר תליא מילתא אלא שעיקר שעליו לכתוב מן התורה מדכתיב וכתב דמהאי קרא גופא מייתי בפ' ג"פ ועמ"ש בזה באריכות בפ' התקבל דף ס"ו. מיהו מה שהוצרכו רש"י ותוספות לפרש כן ולא ניחא להו לפרש כפשוטו דענין הגט גופא הוא בזיון הבעל ובאפי הני ניחא ליה דליבזי ולא באפי אינשי אחרינא כדאמרי' כה"ג לענין האומר תן גט לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר דפסול מה"ט כדאיתא בפ"ב דקידושין דף נ' אלא דכאן לא משמע להו לפרש כן מדמסיק הש"ס להדיא הכא לא קפיד ואי משום ה"ט מ"ש הכא דלא קפיד ומ"ש התם דקפיד. אמנם לולא שאיני כדאי לפרש מדעתי נגד שיטת הקדמונים היה נ"ל לפרש כדפרישית משום שענין הגט בעצמו הוא בזיון הבעל מיהו דוקא היכא דאיכא גילוי דעת דקפיד כגון ההיא דאמר לב' תן לה במקום פלוני וכן ההוא דאמר לב' תנו כו' כיון ששינה מדרך עולם ולא אמר בעצמו לסופר לכתוב ולעדים שיחתמו ולמנות שליח הולכה שמוליך לה אלא אמר הכל לשנים או לשלשה אלו דגברא קפדנא הוא ולא ניחא ליה דלבזי אלא באפי הני משום הכי בעינן דוקא שיכתבו ויחתמו ויתנו בעצמם ואין צורך לדחוק כמ"ש תוספות בההיא דיתנו משא"כ במתניתין שמוסר גט גמור לשליח אין כאן שום גילוי דעת לומר דקפיד דוקא אהאי וכ"ש דא"ש טפי הא דאמרי' בסמוך דבמתנה לא שייך טעמא דבזיון והיינו שענין המתנה בעצמו לאו זילותא הוא וכמ"ש נ"ל קצת שכן כוונת לשון הרי"ף ז"ל לבסוף פ' התקבל שהביא שם סוגיא דשמעתין ע"ש:

תוספות בד"ה משום בזיון דבעל כו' והא דקאמר ויתנו אגב כו' א"נ ע"י שיאמרו כו' עכ"ל. ויש לתמוה דא"כ לרבא דאמר משום דמילי לא מימסרי לשליח אכתי תיקשי אמאי קתני ויתנו וע"כ צ"ל דאגב קתני א"כ לאביי נמי נימא הכי דאלת"ה א"כ הו"ל למימר דאיכא בין אביי לרבא לענין ויתנו ומהרש"א ז"ל כתב דלרבא יש ליישב בע"א ואנכי לא ידעתי אם לא שנאמר דענין מילי לא מימסרן לשליח שייך לענין הנתינה נמי כיון שהוא לא מסר לשליח הראשון גוף הגט אלא מילי בעלמא ואזלינן בתר מעיקרא אלא שזה דוחק וכל הפוסקים כתבו בפשיטות דכה"ג לאו מילי נינהו משום דבתר גמר השליחות שמוסר הראשון לשני אזלינן ולאו מילי נינהו אלא גוף הגט מוסר לו ועוד דא"כ תיקשי להיפך למ"ש מעיקרא דלאביי יתנו לאו דוקא א"כ אי ס"ד דלרבא יתנו דוקא הו"ל למימר דאיכא בינייהו נתינה. והנלע"ד בזה דתוספות סברי דרבא נמי אית ליה טעמא דבזיון הבעל ולא פליג אלא שמוסיף טעמא דמילי לא מימסרי והיינו דאמרי' דליכא בינייהו אלא לענין שליח מתנה דאשכחן דפליג רב ושמואל וכן משמע לכאורה מדקאמר שמואל הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרי לשליח מכלל דלר"מ אמרינן מילי מימסרי לשליח וא"כ ע"כ קושטא דמלתא דלר"מ הטעם משום בזיון הבעל וכן משמע להדיא מלשון הגמרא פרק מי שאחזו דף ע"א דדייק בגמרא אמתניתין הא מני ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח ופירש"י ז"ל שם דלר"מ הטעם משום ביזיון הבעל והיינו משום דפשיטא ליה לתלמודא דאי ס"ד דר"מ סובר מילי לא מימסרי אפילו תלתא נמי אע"כ דסובר מילי מימסרי והטעם משום בזיון הבעל וכיון דלא מצינו מאן דפליג בהדיא בהא מילתא אליבא דר"מ דנהי דרבי יוסי פליג היינו משום דמוסיף הטעם דמילי לא מימסרי שזו הסוגיא פשוט' בש"ס בכמה דוכתי דאפושי פלוגתא לא מפשינן א"כ א"ש דכ"ע אית להו טעמא דבזיון הבעל ולפ"ז הא דאביי ורבא בשמעתין נהי דארישא דמתני' קאי דהיינו לר"מ מ"מ כיון דקי"ל כר' יוסי מצינן לפרש פלוגתייהו אליבא דהלכתא לרבי יוסי דאביי סבר דטעמא דר"י נמי משום בזיון וסובר דאפילו בג' שהם ב"ד נמי איכא בזיון הבעל ור"מ סובר דבב"ד ליכא בזיון ורבא סובר דלרבי יוסי נמי בב"ד ליכא בזיון אלא דטעמא דידיה משום מילי לא מימסרן וא"כ לפ"ז להאי שינוייא דתוס' דיתנו דוקא משום דע"י הנתינה איכא בזיון לענין הכתיבה א"כ רבא נמי מודה בהא כנ"ל ליישב שיטת התוספות ואף דמלשון התוספות בדיבור הסמוך משמע קצת דלמסקנא דמילתא טעמא דר"מ נמי לא פסיקא דמשום ביזיון הוא היינו משום דאיכא למימר כתירוץ הראשון שכתבו כאן דיתנו לאו דוקא אבל לתירוץ השני שכתבו כאן דיתנו דוקא ע"כ נאמר דכ"ע אית להו טעמא דבזיון ואי תיקשי דאכתי מצי למימר דאיכא בינייהו לענין ג' שעשאן ב"ד אי בעינן דיתנו דוקא

דלאבייי יתנו דוקא דהא לר"י בג' נמי איכא בזיון ולרבא לא צריך דהא משום בזיון ליכא בשלשה לרבא אליבא דר"י ומילי נמי לא שייך בנתינה. מיהו לא פסיקא ליה למימר הכי דשמא אביי לא סבר כר"י אלא כר"מ וא"כ לאביי נמי בג' לא צריך ומכ"ש דא"ש טפי למה שאכתוב בסמוך דבלא"ה הוי מצי למימר איכא בינייהו בכמה גווני אלא דניחא ליה למימר בהאי גוונא גופא דאיירי הכא והא דנקט ר"י במילתא ויתנו ע"כ היינו איידי דנקט בשנים ובג' שאמר כתבו נקט נמי הכא ויתנו. מיהו כל זה לשיטת התוס' אמנם למאי דפרישית לעיל בלא"ה א"ש הא דנקט ויתנו בכולי מתני' היינו משום דלכתחלה ודאי צריך שיתנו בעצמן כדאמרינן בשמעתין דאפילו לת"ק דרשב"ג ותנא דמתני' מיהו חלה בעינן או שאר אונסין אבל בדלא אנוס אין משלחו ביד אחר ומעיקרא לא הוי קשיא לן אלא לענין כתיבה וחתימה דתנינן בסיפא הרי זה בטל משא"כ לענין הנתינה דלא קתני בטל א"כ א"ש דלכתחלה בדלא אניס בעינן יתנו דוקא ודו"ק:

גמרא רבא אמר משום דמילי נינהו כו' לקמן פרק התקבל שקיל וטרי בתלמודא אי שייך ה"ט דמילי לא מימסרן לשליח ג"כ לענין כתיבת הגט או דוקא לענין חתימת העדים אבל לענין הכתיבה אף כתבו הסופר כשר משום דנעשה כאומר אמרו ואסיק שמואל בכתבו הסופר וחתמו הן דתצא והדבר צריך תלמוד כמו שהובא בתוספות בשמעתין ואי תקשי מאי ס"ד דשייך ה"ט לענין הכתיבה שהרי כתבו התוס' לעיל דף כ"ג גבי חש"ו דלא בעינן שליחות לענין כתיבת הגט וא"כ א"נ מילי לא מימסרן לשליח מאי הוי אלא שאין בזה סתירה לדבריהם שהרי כתבו שם לעיל דנהי דלא בעינן שליחות מ"מ צריך הסופר שישמע דוקא מפי הבעל דאל"כ לא הוי לשמה ולפ"ז א"ש דאי אמרינן מילי מימסרי לשליח או דנעשו כאומר אמרו הו"ל כאילו שמע הסופר מפי הבעל אבל אי מילי לא מימסרי לשליח אפי' בכתיבה ממילא פסול משום דלא מיקרי לשמה נמצא דלפ"ז ע"כ הא דקאמרינן איכא בינייהו שליח מתנה לאו לענין הכתיבה איירי דהא במתנה לא שייך ה"ט דלשמה וא"כ אפילו לרבא דאמר מילי לא מימסרי נמי כשר אם כתבו אחר כיון דלא בעינן שליחות במתנה אע"כ דבמתנה לא שייכא פלוגתא דאביי ורבא ודרב ושמואל אלא לענין החתימה לחוד אלא דלפ"ז קשה א"כ מ"ט דאביי דמכשיר דנהי דלא שייך טעמא דבזיון במתנה אפ"ה היאך מכשרינן ליה כשחתמו אחרים דהא הו"ל עד מפי עד דבכה"ג מקשו תוספות להדיא לקמן פרק התקבל למאן דמכשיר באומר אמרו ומה שתירצו שם לא שייך כאן דאי באומר אמרו בגט נמי כשר לאביי דלית ליה טעמא דמילי לא מימסרי ובזיון ליכא שהרי ברצון הבעל עושה אע"כ דלא איירי הכא באומר אמרו אלא באומר לב' כתבו כמו שפירש"י ז"ל וא"כ קשה לכ"ע לפסול לענין החתימה משום

עד מפי עד ול"ל נמי דאיירי שאותן אחרים שחתמו היו ג"כ באותו מעמד שציוה הבעל להראשונים שיחתמו דתו לא הוי עד מפי עד כיון שיודעין שצוה הבעל על עיקר הגט אלא דא"כ בגט נמי כשר לאביי דהא לא שייך ה"ט דבזיון הבעל כיון שהיו באותו מעמד ויודעין שאין הבעל יודע לכתוב בעצמו וכה"ג קשה אמילתא דרב דאמר מתנה אינה כגט ובשלמא בסוגיא דפרק התקבל אף דמשמע לכאורה שהוצרך לטעמא דמילי לא מימסרי אפילו לענין עידי חתימה מצינו לפרש שפיר כגון שהיו באותו מעמד דלא שייך עד מפי עד או דאיצטריך ה"ט לענין אם היו ג' שהם ב"ד ואפ"ה פוסל רבי יוסי אע"ג דלא שייך עד מפי עד שהרי שמע מפי ב"ד אע"כ דטעמא משום דמילי לא מימסרי דשייך אפילו בבית דין כדמוכח שם אבל בשמעתין דפירש"י ז"ל להדיא דאיירי בב' ומכל שכן לפמ"ש בסמוך דלתירוץ שני של התוס' ע"כ מוכח דאיירי בב' דאי בב' וכרבי יוסי הוי מצי למימר דאיכא בינייהו לענין הנתינה בגט גופא וכדפרישית אע"כ דבב' איירי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ות"ל דלאביי נמי פסול דהו"ל עד מפי עד. מיהו לפירש"י ז"ל אפשר לומר דאזיל לשיטתו שכתבנו לעיל דף כ"ב דמשמע דבעינן שליחות בגט ואפשר דה"ה בשטר מתנה דכתיב ואקח את ספר המקנה ולפ"ז מתקיים שפיר פלוגתא דאביי ורבא לענין הכתיבה אבל לשיטת התוספות ודאי קשה שכתבו להדיא דלא בעינן שליחות אפילו בגט אלא משום לשמה וא"כ א"א לפרש לענין מתנה אלא לענין עידי חתימה וא"כ קשה אם לא שנדחוק לפרש דאיירי לענין מתנה בג' שעשאן ב"ד אלא דמלשון התוספות כאן משמע דלא נחתו להכי כמו שנפרש. אח"ז ראיתי ועיינתי בתוס' פרק התקבל דף ס"ו בד"ה הא כתב הגט שהקשו שם אליבא דר"מ דלא בעי כתיבה לשמה א"כ מאי איכפת לן בהא דמילי לא מימסרן לשליח לענין הכתיבה וכתבו ב' תירוצים ולתירוץ השני שכתבו שם דאע"ג דלר"מ מצאו באשפה כשר אפ"ה כיון שצוה בפירוש כתבו אין לאחר לכתוב אי מילי לא מימסרי לשליח וא"כ יש לפרש כאן לענין מתנה נמי לענין הכתיבה ומה"ט גופא כיון שצוה בפירוש משא"כ לתירוץ הראשון שכתבו שם דהא דמספקא ליה לשמואל בענין הכתיבה היינו משום שסובר כר"א דבעינן לשמה א"כ קשיא ההיא דשמעתין ואף אם נאמר דלעולם לענין החתימה איירי במתנה והא דלא מיפסל משום עד מפי עד היינו משום דמאן דסבר מילי מימסרי לשליח כה"ג לאו עד מפי עד מיקרי דנהי דאמר להם כתבו אכתי לאו עדים שווינהו אלא שלוחים שיתעסקו בענין הכתיבה וחתימה אלא דעכ"ז כמו זר נחשב בעיני מהיכי תיתי נכשיר כה"ג במתנה שיחתמו אחרים שלא ברצון הנותן ע"פ הגדת הראשונים דילמא שקרא קאמרי נהי דתרי נינהו מ"מ כ"ז שלא נחקרה עדותן בב"ד אין בדבריהם כלום ויכולין לומר מבודין היינו ואף דלענין גיטין איכא מ"ד

בפרק התקבל באומר אמרו דכשר ותעשה ולא חיישינן שמא תשכור עדים היינו דלענין איסורא לא בעינן הגדה בב"ד ומש"ה לא חיישינן לשמא תשכור דאפשר דמשום חומר שהחמירו בסופה לא חיישינן להכי משא"כ במתנה דממון הוא בעינן הגדה בב"ד דוקא או שיחתמו בעצמם דכמי שנחקרה עדותן דמי משום דמעשה לא קעבדי אבל דיבורא קאמרי כדאיתא פרק התקבל וא"כ מאי ס"ד להוציא ממון בכה"ג והדבר צריך תלמוד ועיון. ולפמ"ש בחידושי פ' התקבל בל' התוספות בד"ה הא כתב הגט יש ליישב דלענין הכתיבה איירי ושייך שפיר אף במתנה כיון שאמר בפירוש כתבו ואף לתירוץ הראשון של התוס' שם וע"ש ומיהו משיטת הרמב"ם ז"ל נראה מבואר להדיא שמפרש לענין מתנה בין לענין כתיבה בין לענין חתימה שכתב כן בפ"ד מהלכות זכיה ומתנה והובא בטוח"מ בש"ע סי' רמ"ד מיהו לענין כתיבה כתב באומר לשנים כתבו ותנו וא"כ הטעם כתירוץ השני שכתבו התוס' בפרק התקבל אבל לענין החתימה לא כתב אלא באומר אמרו ונראה שכתב כן בדקדוק דבאומר לשנים כתבו בלא"ה א"א לאחרים לחתום משום דהו"ל עד מפי עד מש"ה כתב דאיירי בג' ואומר אמרו דתו לא הוי עד מפי עד כמ"ש התם התוספות וכן להיפך דבאומר אמרו לא כתב שאסור לסופר לכתוב דמהיכי תיתי דנהי דמילי לא מימסרי לשליח הא לא בעינן שליחות לענין הכתיבה וכיון דלא עבר על דעת המשלח אין שום טעם לפסול באומר אמרו אלא לענין החתימה דנהי דג' נינהו ואמר אמרו אכתי מילי לא מימסרי לשליח ואיסור הסופר אסברה לה הרמב"ם ז"ל דוקא באומר לב' כתבו דאסור לסופר אחר לכתוב כיון שלא צוה הבעל אלא שיכתוב הוא ולא שייך לומר דשלוחו כמותו דהא מילי לא מימסרי כנ"ל נכון בשיטת הרמב"ם ז"ל והש"ע ובזה נתיישב' גם קושיית הסמ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה ומילי לא מימסרן כו' ועוד דהוי מצי למימר כו' וקסבר שמואל דבכתיבה ליכא בזיון עכ"ל. והרשב"א בחידושיו כתב שסברא דחוקה היא מאד ע"ש שהאריך פרק התקבל ומה שהוצרכו התוספות לדחוק בזה דאל"כ אכתי אמאי הוצרך להקשות שם מדאמר שמואל הלכה כרבי יוסי דהא מדר"מ נמי מצי לאקשויי בפשיטות אהא דקאמר שמואל הדבר צריך תלמוד דכיון דפוסל ר"מ בחתימה משום בזיון הבעל א"כ מה"ט גופא יש לפסול בכתיבה לכך כתבו דקסבר דבכתיבה ליכא בזיון. מיהו לפמ"ש בסמוך בשמעתין דבאמר לשנים פסול בפשיטות בחתמו אחרים משום עד מפי עד א"כ לא הוצרכו לדחוק בזה אלא דלר"מ א"ש דקאמר שמואל והדבר צריך תלמוד והיא גופא מספקא ליה אי טעמא דר"מ משום בזיון ופוסל בין בכתיבה ובין בחתימה או נימא דלא איירי אלא בחתימה לחוד ומשום עד מפי עד וא"כ בכתיבה כשר והא דאמרינן שם

אילימא דמספקא ליה אי מילי מימסרן לשליח היינו משום דאיכא למימר נמי דמספקא ליה אי כר"מ או כר"י מש"ה מקשה מהא דקאמר שמואל הלכה כר"י נמצינו למדין דהתוס' ודאי לא נחתו לפרש טעם הפסול בחתימה משום עד מפי עד כמ"ש בסמוך באריכות ודו"ק:

גמרא מאי בינייהו כו' ה"ה דהוי מצי למימר דאיכא בינייהו לענין שליח לקבלה לפמ"ש לעיל בשם הפוסקים דשליח לקבלה לא משוי שליח משום דמילי נינהו ומשום בזיון הבעל ודאי לא שייך לענין השליח קבלה למה שפירשו רש"י ותוספות וה"ה דהוי מצי למימר נמי דאיכא בינייהו לענין אמר אמרו דלא שייך טעמא דבזיון ולפי שיטת הרמב"ם ז"ל דטעמא דפסול היינו משום דלא מיקרי לשמה א"ש דממ"נ כשר במתנה ועיין בחידושי פ' התקבל בזה אלא משום דניחא לתלמודא לומר דאיכא בינייהו לענין כתיבה וחתימה גופא דאיירי ביה במתני' ובשמעתין וכמ"ש וק"ל:

דף כט:

תוספות בד"ה שקול מינה חפץ כו' ותימא דבפ' הכותב כו' וי"ל דשאני התם כו' עכ"ל. עיין בדברי הר"ן ז"ל שהקשה על תירוצם באריכות ולענ"ד בלא"ה נתיישב' קושיית התוספות עפמ"ש רש"י ז"ל בלשונו הצח כיון שאמר הבעל שקול חפץ מעיקרא מסתמא נתכוון לרדותה בעיגון עד שתתן וא"כ לפ"ז אין הדין תלוי בחיוב התשלומין דלעולם אף אם הזכיר הגט תחלה ואח"כ החפץ אפ"ה אם לא נתנה לו החפץ אפשר דחייב השליח בתשלומין שלא היה לו ליתן הגט עד שתתן כמו בשקול שטרא דבפרק הכותב אלא דבזה ודאי הגט כשר משא"כ באמר שקול חפץ והדר הב גיטא ואיהו עביד איפכא פסול הגט כיון דעיקר קפידת הבעל היה לרדותה בעיגון עד שתתן תחילה ונעשה כמי שא"ל אל תגרשה אלא בבית וגרשה בעליה כדפירש"י ואפשר שהר"ן ז"ל נתכוון ג"כ לזה בתירוצו אלא שקיצר וק"ל:

בד"ה רבי יוחנן פוסל פירש בקונטרס כו' ולפ"ז הא דקתני כו' היינו ביד אשתו וזה נראה דוחק עכ"ל. והאמת שזה תימא בדברי רש"י ז"ל דמלבד דל' ביד אחר נראה דוחק לפ' ביד אשתו אלא דקשה עוד לאיזה טעם הזכיר התנא דמתני' לישנא דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שהרי אף אם היה הדין שהשואל רשאי להשאיל אפ"ה מילתא דפשיטא דכאן אין רשאי להניח החפץ ביד אשתו כיון שאמר בפירוש טול ממנה החפץ. ולענ"ד יש ליישב דאף לשיטת רש"י ז"ל ההיא דאין רצוני דקתני במתני' בעלמא קאי דאי לאו ה"ט דאין השואל רשאי להשאיל לא היה הגט נפסל ע"י שינוי לא בו ולא בשלוחו דנהי דודאי

היה השליח חייב בתשלומין מתרי טעמי חדא דר' יוחנן מרא דשמעתין סבר בעלמא שומר שמסר לשומר חייב ועוד דאף למ"ד פטור היינו בסתמא ומטעם שמסרו לבן דעת ולא הוי פשיעה מ"מ הכא שאמר בפירוש טול ממנה החפץ פשיטא דחייב אלא דלענין הגט הוי אמרי' דקלקול השליח לענין התשלומין זה תקונו לענין הגט דסוף סוף חיוב החפץ עליה דידיה רמיא ומאי איכפת לבעל בשינוי מה לי אם נטל ממנה החפץ תחילה וחזר והפקידו אצלה או אם לא נטלו ממנה כלל עד לאח"כ לכך יהיב התנא טעמא דבאמת בעלמא אין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר והיינו דאין השואל רשאי להשאיל וע"כ שאף אם השואל רוצה לעמוד בחיובו באחריותו אף ברשות השני אפ"ה אסור להשאיל דהכי קושטא דמילתא וא"כ ה"נ אינו רשאי להניח החפץ כלל ביד האשה שלא מרצון הבעל וכ"ש דהקפיד ואין זה תלוי בחיוב התשלומין וא"כ הוי שינוי גמור לפסול הגט כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה שליח דשליח השליח השני שנעשה בב"ד עכ"ל. נראה מפירושו דלא קמיבעיא ליה אלא בגוונא דמתניתין דהכא דאיירי במביא גט מח"ל אבל אמתניתין דלעיל דאיירי במביא גט בא"י לא קמיבעיא ליה ונראה דפשיטא ליה דשליח משוי שליח כדאמר רבה בסמוך והטעם נראה מבואר דכיון דמן התורה שליח ראשון עושה שליח שני משום דשלוחו של אדם כמותו וא"כ ממילא דהשני עושה שלישי מה"ט גופא ודוקא במביא בח"ל הוא דקמיבעיא ליה כיון שצ"ל שליח ב"ד אני והיינו דמתקנת חכמים הוא דמהני מה שאומר שליח ב"ד אני כאילו אמר בפ"נ ובפ"נ ומש"ה מספקא ליה אם השני עושה שלישי דאפשר דכולי האי לא תקנו חכמים דמהני אמירת שליח השלישי שליח בית דין אני דכיון דבפני אותו הב"ד לא אמר השני בפ"נ. ולפמ"ש אפשר נמי דבמביא גט בא"י השליח השני עושה שלישי אפילו בדלא אניס כיון דלא שייך קפידת הבעל כלל אבל ראיתי שמחלוקת ישנה היא בין הפוסקים כדאיתא בטואה"ע סי' קמ"א:

שם בגמרא אלא כי תיבעי לה כי משוי שליח בב"ד וכו' והא דמספקא ליה בהכי אע"ג דקתני בהדיא דהאחרון אומר שליח ב"ד אני אפשר דאיהו סבר דאע"ג שנעשה שלא בב"ד מ"מ כיון דמכח שליח הראשון קאתי שנעשה בב"ד שפיר מצי למימר שליח ב"ד אני כן נ"ל:

רש"י בד"ה והא שליח שלא ניתן לגירושין וכו' הלכך לאו במקום בעל קאי למוסרו ליד אחר עכ"ל. וכ"כ הרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל ומשמע מדברי כולם דלמוסרו לאבא בר מניומי ודאי הוי שליח ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דכיון דלמילתיה הוי שליח אמאי לא יוכל למוסרו ליד אחר שיעשה שליחותו ובמקומו למוסרו לאבא בר מניומי

דהא בכל התורה קי"ל שליח עושה שליח ול"ל כיון שלא נעשה שליח לגירושין שהוא גמר הענין אלא למוסרו לאבא בר מניומי א"כ בכה"ג לא הוי שליחות כלל מן התורה ולא אמרי' ביה שלוחו של אדם כמותו דא"כ כי מסרו איהו גופא לאבא בר מניומי אמאי הוי גיטא הא בעינן ונתן והכא לאו הבעל קא יהיב כיון דלא שייך שליחות בכה"ג והנראה בזה דודאי לענין למוסרו לאבא בר מניומי לא בעינן שליחות כלל דעיקר שליח הבעל הוא אבא בר מניומי וזה המוליכו לאבא מעשה קוף בעלמא קעביד וכההיא דשאילו מקמי רבי חנינאי גאון בכללא רבתי שהביאו בהלכות גדולות והרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל סוף פרק המביא בתרא וכולם העלו דאפילו ע"י עובד כוכבים מותר לשלוח הגט ליד שליח הבעל דעובד כוכבים מעשה קוף בעלמא קעביד ודלא כרבי חנינאי גאון א"כ לפ"ז קשה יותר למה יפסל הגט אם מסרו ליד אחר להוליכו לאבא בר"מ אטו משום דלא בעינן שליחות בכה"ג וסגי במעשה קוף נחמיר יותר מלעיקר שליחות דאפילו היכא דא"ל הבעל את הולך אמרי' לעיל ללישנא בתרא דהיכא דאניס משלחו ביד אחר ולמה יגרע שליחות זה לפסול אף במקום אונס דע"כ איירי הכא דאניס דהא משמע דאי הוי שליח לגירושין הוי שרי ליה למסור ליד אחר. מיהו לפמ"ש לעיל גבי מתנה הרי הוא כגט דאף במידי דלא בעינן שליחות כגון כתיבת הסופר לענין מתנה אפ"ה אם עבר על דעת המשלח שלא מדעתו הענין בטל לגמרי כדמוכח בלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות מתנה וא"כ ה"ה והוא הטעם לנדון דידן דאע"ג דלמוסרו ליד אבא בר"מ לא בעינן שליחות ומעשה קוף בעלמא הוא אפ"ה אם עבר על דעת הבעל לשלחו ע"י אחר ליד אבא בר"מ נפסל הגט ע"י כך כנ"ל ועדיין צריך לי עיון דקצת משמע מלשון הטוא"ע והש"ע דאפשר דאף אם שלחו ע"י אחר לאבא בר"מ אין הגט נפסל אלא דלכתחלה אין לעשות כן ודוקא אם מסרו בעצמו או שלוחו להאשה כתבו דהיא ספק מגורשת. ועפמ"ש דמשמע מסוגיא דשמעתין דהגט פסול אם עבר על דעת המשלח אפילו במעשה קוף בעלמא א"כ יש לתמוה על מ"ש הרא"ש ז"ל סוף פרק המביא תניין שנהגו באשכנז ובצרפת עפ"י ר"ת לשלוח הגט ע"י עובד כוכבים לשליח ישראל שימסרנו ליד האשה ודלא כר' חנינאי גאון ז"ל ורבנן דהשתא שאסרו מיהא לכתחלה אלא אפי' לכתחלה מותר והיאך אפשר לומר כן כיון דעובד כוכבים לאו בר שליחות הוא ולא שייך גביה חזקה שליח עושה שליחותו וקי"ל נמי אין אמונה בעובדי כוכבים א"כ אפשר שהעובד כוכבים שינה באיזה דבר על דברי הבעל ואפשר ג"כ שזה העובד כוכבים לא קיבל הגט כלל מהבעל אלא מיד עובד כוכבים אחר שקיבלו מיד הבעל וא"כ אף כי מסרו העובד כוכבים האחר להישראל שליח הבעל אפילו הכי פסול כדמוכח בשמעתין ובר מן דין כתבתי

עוד והעליתי באריכות ליישב דברי רבי חנינאי גאון דודאי אין למסור הגט ליד עובד כוכבים דשמא ימסרנו בינו לבין עצמו ליד האשה נמצא שהגט בטל לגמרי והארכתי בזה בכמה טעמים שיש לחוש כן ואין כאן מקומו להאריך והדבר צריך תלמוד ודו"ק. מיהו קשיא לי מי הכריחם לרש"י ולהרי"ף ז"ל וכל סייעתו לפרש כן בשמעתין דלכאורה נראה דכיון דשליח שלא ניתן לגירושין הוא אף אם מסרו בעצמו לאבא בר"מ אפ"ה פסול דהא משמע להדיא דהאי עובדא בח"ל הוי ולא נתקיים בחותמיו מדקאמרי מסור מילך קמי דידן והיינו שיאמר בפ"נ ובפ"נ כדפירש"י וא"כ הא אמרינן בריש מכילתין דבקיום גיטין ושטרות בעינן תרי אלא דמדרבנן הימנוהו לשליח כבי תרי וא"כ כיון שזה אינו שליח כלל כדפרישית דמעשה קוף בעלמא קעביד א"כ הו"ל כאיניש דעלמא ולא מהני אמירתו בפ"נ ובפ"נ כלום וא"כ מצינן לפרש דמש"ה קאמרי והא שליח שלא ניתן לגירושין הוא ויש ליישב כיון דמ"מ הגט יוצא מתחת ידו ומגו דאי בעי הוי אמר שהוא שליח הגט למוסרו ליד האשה והוי מהימן כבי תרי השתא נמי נאמן במגו דהפ"ש הוא הפה שהתיר כנ"ל נכון ודו"ק:

דף ל.

גמרא ופוסק עמו כשער הזול ואין בו משום ריבית ופירש"י ז"ל דנהי דבשאר פוסקין בעינן שיצא השער כאן לא בעינן שיצא השער ואפ"ה אין בו משום ריבית והתוספות כתבו דההיא דאין בו משום ריבית ענין בפני עצמו הוא דאפילו פסק הרבה פחות משער הזול אפ"ה שרי וכן השיג הרשב"א ז"ל בחידושיו על פירש"י ז"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל דלפסוק פחות משער הזול ודאי אסור דהכא המלוה מעות קתני דהיינו הלוואה גמורה וא"כ אם פוסק בשעת הלוואה שיפרע לו בפירות בפחות משער הזול הו"ל ריבית קצוצה ולא מהני ה"ט דקיהיב בגמרא כיון דלית ליה לא יהיב ליה כו' שזה הטעם לא מצינו אלא לענין אבק ריבית כגון במילתא דזביני שהוא דרך מקח וממכר שאסרו חכמים בכל דבר שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד וכן סאה בסאה דאפילו דרך הלוואה אינו אלא אבק ריבית משום קרוב לשכר וא"כ כיון דאי לית ליה לא יהיב ליה נמצא שהוא קרוב להפסד כמו לשכר ומש"ה שרי ואע"ג דרב אוסר בפרדיסא התירו כאן משום תקנת חכמים כמו שפירשו התוספות בסמוך משא"כ לענין ריבית קצוצה לאו בקרוב לשכר תליא מילתא ולא שייך ה"ט דחזי ביה תיוהא ואע"ג דלענין משכנתא בלא נכייתא כתב רש"י בפ' איזהו נשך דף ס"ז להדיא דבכרם ושדה דשייך ביה תיוהא איכא למ"ד דשרי לגמרי ואף למאן דאוסר אינו אלא אבק ריבית מיהו שאני התם כיון

דהלוהו על אותו שדה וכרם א"כ כמכורה לו דמיא שהרי המלוה מוחזק בשדה ויורד לתוכו לעבדה ולשמרה כמ"ש התוספות שם בדוכתי טובא וכבר הארכתי למעניתי שם בחידושי דרש"י נמי נחית להאי סברא דטעמא דמשכנתא היינו משום דכמכורה לו דמיא משא"כ הכא דלא שייך כלל ענין מכירה שהרי הלוה מוחזק בשדה והפירות הם דבר שלא באו לעולם א"כ סובר רש"י ז"ל דהוי ריבית קצוצה לפסוק בפחות משער הזול ומש"ה הוכרח לפרש דההיא אין בו משום ריבית אפוסק כשער הזול קאי ולענין דלא בעינן יצא השער דהא עיקר מילתא דסאה בסאה אינו אלא מדרבנן אפילו בהלוואה והכא כיון דאי לית ליה לא יהיב אפילו לכתחלה שרי כנ"ל נכון לשיטת רש"י אבל סברת התוס' והרשב"א ז"ל דאע"ג דדבר שלא בא לעולם הוא מ"מ כיון דעשו את שאינו זוכה כזוכה הדר הו"ל דרך מקח וממכר וכיון דאי לית ליה לא יהיב שרי לכתחלה אפילו פחות מהשער. אבל אכתי קשיא לי נהי דלא הוי אלא אבק ריבית כמ"ש התוספות בעצמם בסמוך אליבא דרב דאוסר בפרדיסא אלא שכתבו דמשום תקנת הכהן התירו היאך אפשר לומר דהתירו לפסוק אפי' בפחות הרבה משער הזול דהא הו"ל ככהן המסייע בבית הגרנות ונהי דבדיעבד מהני מ"מ לא שייך תקנת חכמים בזה להתיר אבק רבית במילתא דאיסורא לכהן המסייע בבית הגרנות וכי עבדי רבנן תקנתא לרשיעי. ולענ"ד שיטת התוספות והרשב"א ז"ל צ"ע ויש ליישב כיון דמסקינן בסמוך דהכהן יכול לחזור בו לעולם וא"כ אין כאן משום מסייע בבית הגרנות שאין כאן טובת הישראל כלל כיון שאם יתייקר יחזור בו הכהן אבל לענין ריבית מקשו התוספות שפיר מפרדיסא ולא ניחא להו בה"ט דלענין ריבית לאו בהכי תליא דכמה דיני ריבית יכול הפוסק לחזור בו ואפ"ה יש בו משום ריבית כל כמה דלא הדר ביה ודו"ק:

שם א"ר פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן ופירש"י ז"ל שהרי כספו בידו וזה לא היה לו למשוך ממנו כלום עכ"ל וכ"כ התוספות. וקשיא לי למה הוצרכו לכך כיון דהכא המלוה מעות קתני ע"מ להיות מפריש עליהם נמצא שבשעת הלוואה התנה שיגבה הפרעון מתרומה ומעשרות פירותיו וא"כ פשיטא שאין בע"ה יכול לחזור בו דכל תנאי שבממון קיים שע"מ כן הלוהו שלא יהא לו פרעון אלא מזו ואף אם נשתדפו שדותיו אח"כ בענין שמפסיד הלוה מעותיו לגמרי אפ"ה הא קי"ל בעלמא בעושה שדהו אפותיקי מפורש שא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו ושטפה נהר שאינו גובה משאר נכסים ול"ל דשאני אפותיקי דכמכורה לו דמיא כמ"ש התוס' בכמה דוכתי משא"כ הכא לא שייך לומר דכמכורין לו דמיא שהרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הא ליתא דהא קי"ל נהי דאין אדם מקנה דשלבל"ע אפ"ה יכול להתנות בדבר שלב"ל וה"נ הו"ל כאילו התנה

בפירוש שלא יהא פרעון אלא ממה שיבא לידו מדבר שלא בא לעולם דמילתא דפשיטא היא דמהני דהו"ל כמחילה דבדברים בעלמא סגי. ויש ליישב דודאי הכא לא התנה בפירוש שלא יהא לו פרעון אלא מזו והא דאמרינן כי לית ליה לא יהיב ליה היינו מתקנת חכמים ואם כן סובר רש"י ז"ל דלא שייכי תקנת חכמים כה"ג לומר אע"ג דלא התנה כמאן דאתני דמי דהיא גופא תיקשי מי מתקני רבנן מילתא דליתא דכוותיה דנהי לענין פוסק כשער הגבוה אמרינן בשמעתין אף ע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי היינו משום דבלא"ה מילתא דסברא היא לפסוק כשער הגבוה שיכול לומר תן לי כזה או תן לי מעותי כמ"ש התוספות משא"כ הכא היכא שנשתדפו שדותיו ולא מצא בע"ה מקום לגבות חובו מה סברא יש בזה לומר דהו"ל כאילו התנה שלא יהא פרעון אלא מזו דאדרבה קי"ל לא שדי אינש זוזי בכדי אע"כ דטעם תקנת חכמים בזו היתה שעשו הלואה זו כמו מכירה שפוסק על השער ומש"ה הוצרכו רש"י ותוספות לאהדורי אטעמא דאשכחן מכירה כה"ג דמהני כנ"ל נכון ודו"ק:

שם אבל כהן בבע"ה חוזר דתנן נתן לו מעות כו' הא דלא פשיטא ליה דבלא"ה הכהן חוזר בו משום דאין אדם מקנה דשלב"ל שכבר כתבתי דבהלוואה אדם משעבד דשלב"ל ואף לשיטת הסוברים גבי דאקני דאפילו לענין שיעבוד יכול לחזור בו קודם שבא לעולם מ"מ ניחא ליה לאתויי מההיא דנתן לו מעות לענין דאפילו משבאו לעולם יכול לחזור בו ועוד נ"ל דאפילו במכירה גמורה בדשלב"ל קי"ל דאע"ג דיכול לחזור אף משבאו לעולם אפ"ה אם שמיט הלוקח ואכל לא מפקינן מיניה וה"נ הרי הפירות ברשות הלוקח הן שהוא בע"ה מש"ה הוצרך לאתויי מההיא דתנן נתן לו מעות ולא משך אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה דאכתי מאי מייתי דהא מסקינן שם פ' הזהב דהא דמעות אינו קונה היינו כדי שלא יאמר נשרפו חיטך בעלייה ומה"ט אמרינן שם אם היה עלייה של מוכר מושכרת ללוקח דלא שייך ה"ט דנשרפו חיטך קי"ל דמעות קונה א"כ ה"נ הרי הפירות מונחים ברשות הלוקח בשלמא לשמואל דאוקי במזכה ע"י אחר א"כ א"ש דברשות המוכר הם אבל לרב ועולא קשיא ע"ש שהאריך. ולענ"ד נראה ליישב דודאי רב ושמואל ועולא לא פליגי אלא לענין אוקימתא לישנא דברייתא אבל לדינא כולהו אוקימתי אליבא דהלכתא נינהו וא"כ ע"כ דבלא"ה מילתא דר"פ לא איירי אלא במזכה לו ע"י אחר דאל"כ היאך יוכל הכהן לחזור בו ולהחזיר לבעה"ב מעותיו דאטו בשופטני עסקינן שהרי אם יחזור בו הכהן לבטל התנאי א"כ הבע"ה יחזור ויתן התרומה לכהן אחר דבמה זכה הכהן בתרומתו של בע"ה ליטול ממנו בע"כ הא קי"ל דטובת הנאה לבעלים ופשיטא לרב דמוקי במכירי כהונה א"כ אין כאן צד זכות לכהן ליטול שלא

ברשות בעה"ב אלא אפילו לעולא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה נראה דהיינו לענין מצות נתינה בלבד דכיון דבעה"ב גופא ודאי גמר ומקני ליה מש"ה עשאוהו כזוכה כאילו בא לידו אבל להפקיע כוחו של בע"ה אם הכהן מבטל התנאי לא מסתבר לומר דעשאוהו כזוכה ליטול בע"כ דהא כתיב ונתן ולא שיטול מעצמו אע"כ דמילתא דר"פ איירי במזכה ע"י אחר ומילתא דפסיקא נקט דבע"ה לעולם לא יוכל לחזור אבל כהן בבע"ה יכול לחזור והיינו היכא דשייך חזרה כגון במזכה ע"י אחר כך נ"ל. אבל ראיתי לרש"י ז"ל שכתב בד"ה אבל כהן חוזר בו דכיון דעשאוהו כזוכה יכול לטעון כו' עכ"ל נראה מזה שהודה במקצת דלא מיתוקמא מילתא דר"פ אליבא דרב דאמר במכירי כהונה כדפרישית אלא דאליבא דעולא מיתוקמא ליה שפיר ולא יכולתי לעמוד על סוף דעתו בזה אם לא שנאמר דמה שהלוה לו להיות מפריש עליהם היינו כדי שיהיה בטוח במעותיו וא"כ מעיקרא אוקמינהו ברשותיה דכהן רק שיהא בטוח במעותיו ולא במקח גמור ואני הנלע"ד כתבתי ונתיישבו כמה קושיות בענין זה ואין להאריך ועיין בחדושי הרשב"א ז"ל באריכות ודו"ק: **שם** נתייאשו אין מפריש עליהם פשיטא כו' ותמיהא לי טובא מאי ענין יאוש לכאן דנהי שאמר ווי לחסרון כיס הא לא מהני שום יאוש לענין הלואה כדאיתא בטוח"מ סי' כ"ח וכן לענין גוף הפירות נראה דלא הוי כהפקר בכהאי גוונא כמו שכתבו התוספות פ' מרובה דייאוש לא הוי כהפקר גמור ואף את"ל דהוי כהפקר מ"מ כיון שחזר בע"ה וזכה בו הרי היא כאחת משדותיו אם לא שנאמר דאה"נ דמאותן השדות שקנה הבע"ה לאחר הלוואה אינו יכול להפריש כ"א מאותן השדות שהיה לו בשעת הלואה מפריש אבל דבר תימה הוא וכ"ש דמאי דמקשה הש"ס פשיטא אין לו מקום לפ"ז. ועיקרא דמילתא הא דקתני לפי שאין מפרישין על האבוד אין מובן לי כלל. ולכאורה היה נ"ל דהא דקתני נתייאשו הבעלים היינו נתייאשו בשעת הפסיקה וא"כ מסתמא לא הוי דעתו עליה וכדאמרינן בעלמא שאין דעתו על מה שהפקיר בנדרים בפ' אין בין המודר אלא דמל' רש"י ז"ל בשמעתין לא משמע כן וצל"ע:

דף ל:

תוספות בד"ה איכא בינייהו עניי כותים אור"י דלא תקינו כו' ולא כמו שפירש בקונטרס כו' דא"כ לא נ"מ מידי מאי בינייהו עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל לא מיבעיא לשמואל דאמר במזכה ע"י אחר וא"כ ע"כ צריך לייחד לשם מי הוא מפריש ולזכות על שמו ואם כן נ"מ אם הפריש וזיכה ע"י אחר לעניי כותים דלת"ק לא מהני ולרבי אחא מהני וכן לרב דאמר במכירי כהונה וא"כ משמע דצריך להפריש לשם מכיריו

וא"כ שייך נמי האי נ"מ אלא אפי' לעולא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה נראה דאפ"ה צריך לייחד לשם מי הוא מפריש דהא תרומה נתינה כתיב בה. ושיטת התוספות ודאי נראה דאם הלווה בב"ד תו לא צריכינן לכל הני אוקימתי דלעיל משום דדעת ב"ד מתנה להפריש בחזקת אותו שבט ועניי עולם וכה"ג מיקרי נתינה. והנלע"ד ליישב שיטת רש"י ז"ל כתבתי וכן נראה מדקדוק לשונו בד"ה אותו השבט דמשמע להדיא שצריך להפריש לשם קרובי המת ודו"ק:

בד"ה תניא רבי אומר כו' ואסיפא קאי עד סוף הדיבור. בהשקפה ראשונה נפלאתי על דבריהם היאך אפשר לומר דאסיפא קאי דהא בהלווה בב"ד אמרינן לעיל דמפריש בחזקת אותו שבט וא"כ הא דקתני נמי במתני' א"צ ליטול רשות היינו מה"ט גופא ומשיטת התוספות נראה דתנא דמתני' לית ליה הא דראב"י ולא ידעתי מנא להו דאפושי פלוגתא לא מפשינן כ"ש דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי מיהו הוכרחו לפרש מדקשיא להו דאריסא לא מצי קאי דכ"ש אם לא ירשו כו' וזה יותר תימה דלכאורה נראה דבלא ירשו קרקע לא מהני נטילת רשות דידהו כיון שאין חייבין לפרוע א"כ מתנה הוא דיהביה ליה וזה אסור בתרומה וראיתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו נתעורר בכל זה בשם הרמב"ן ז"ל ע"ש באריכות ותיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי שכוונתי לדעת הגדולים וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מהלכות מעשר דאריסא קאי:

גמרא אמר אביי הכי קאמר ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי והילך דמיו כו' לכאורה קשה טובא מאי איריא הילך דמיו הא בלא"ה קני ליה הישראל באמירה בעלמא שנתרצה הלוי דהא בחצירו שלו הן וקניא ליה חצירו כדאיתא בפרק הספינה ברשות המופקדין אצלו כיון שנתרצה קנה ונהי דבעיקר אוקימתא דאביי איכא למימר דאין ה"נ דהילך דמיו לאו דוקא אלא לאורחא דמילתא שע"י כך שפוסק לו דמים נתרצה הלוי אלא דלפ"ז לא הוי מקשה מידי בגמרא אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי ובין לפירש"י ובין לפירוש התוספות לא מקשה מידי דאיכא לאוקמא בכה"ג גופא דכל כמה שלא נתן לו הדמים חושש לתרומת מעשר שבו דמצי הלוי למיהדר ביה ומלאחר מתן מעות לא איירי כלל דאז ישאלנו אם הן מופרשין לתרומת מעשר ובכה"ג קשה נמי על פירוש התוספות בד"ה הילך דמיו דלבתר דקשיא להו על פירש"י דע"י משיכה ברשות ישראל קאי ולא ניחא להו במה שתירץ רש"י בזה דאכתי לא קניא הלוי דליקניה לישראל אם כן מה הועילו בתירוץ ר"י דאיירי שלא נתן הדמים דסוף סוף קניא באמירה וריצוי בעלמא והדרא קושיא לדוכתיה דאכתי ברשות ישראל קיימי מטעם חצירו. מיהו לשיטת התוספות יש ליישב דהא דקשיא ליה לר"י על פירש"י ולא ניחא ליה בתירוצו של

רש"י שהקשה ומתרץ להדיא אלא דר"י סובר דודאי קניא הלוי ע"י קבלת הדמים דלא גרע ממלוה דשמעתין דלעיל דעשו את שאינו זוכה כזוכה אלא דמשמע ליה לר"י דלא שייך לומר כן אלא כשנותן לו מעות ולטובת הלוי עשאוהו כזוכה דומיא דמלוה דלעיל משא"כ קודם מתן מעות סובר ר"י נמי כפירוש רש"י דלא קניא הלוי דליקנייה לישראל אלא דאכתי לפרש"י קשה דאביי גופא שפיר מצי לאוקמא שעדיין לא נתן דמים וליכא לאקשויי אטו ברשיעי עסקינן כדפרישית. ונראה בזה דבלא"ה ע"כ צריך לאוקמא דאיירי שנתן הדמים דאל"כ נהי דקנייה הלוי לענין שאין הישראל יכול לחזור בו דהו"ל כמתנה מועטת כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו אלא דאפ"ה בלאו חששא דעשאו תרומת מעשר נמי א"א להישראל לאכול מתבואה זו דעדיין לא יצא ידי נתינת מעשר כלל שלא נתן להלוי כלום וכמ"ש הרשב"א ז"ל לעיל בשמעתין אע"כ דלאחר מתן מעות קאמר אי חוששין או אין חוששין. מיהו השתא דאתינן להכי יש לי ליישב גם כן הא דמסיק רב משרשיא בריה דר"א דמוקי לה בישראל שאמר לבן לוי מעשר לאביך בידי והילך דמיו ואיירי בהאי ענינא גופא שכבר נתרצה אביו לכך בדיבור בעלמא ועדיין לא נתן לו הדמים או דאיירי במכירי לוייה שרגילין בכך ליתן דמיו אלא משום האי קושיא לחוד דמקשינן אאוקימתא דאביי אטו ברשיעי עסקינן דשקלי דמי והיינו כדפרישית דקודם מתן דמים לא מצי איירי דבלא"ה לא יצא ידי נתינה עד שיתן דמים ואז ישאלנו אהא מסיק רב משרשיא שפיר דבאמת עדיין לא נתן דמים ולא יצא ידי נתינה עד היום שנותן לבנו ובהא קאמר דבכור מעשר חוששין שמא עשאן אביו תרומת מעשר בין לפירוש רש"י בין לפירוש התוספות דמצי לעשותן תרומת מעשר דלא קנייה הלוי להקנות לישראל בדיבור בעלמא ואע"ג דלפ"ז לא הוי צריך לאוקמא דוקא במעשר לאביך בידי אלא כדמעיקרא שאמר ללוי גופא אלא ששלח לו המעות אחר כך ע"י שליח ויוצא ידי נתינה בכך וביני ביני קאמר דחושש שמא עשאן תרומת מעשר אלא דכולא חדא מילתא היא ומה לי אי מוקי לה בשלח ע"י שליח או ששולח ע"י בנו ואדרבא בהכי ניחא ליה טפי דאיירי בין בחיי אביו ובין לאחר מיתת אביו דהוי מילתא דפסיקא טפי דחושש לעולם כיון דליתא לדאבוה דנשיילי' כן נ"ל ליישב קושיית התוספות דבסמוך בד"ה מעשר לאביך בידי ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י:

תוספות בד"ה וכי נחשדו חבירים כו' תימא דתנן במס' ביכורים כו' ומוקמינן לה בירושלמי בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר כו' עכ"ל. שם בירושלמי מבואר הטעם דבתרומת מעשר איכא קרא אחרינא דשרי לתרום שלא מן המוקף דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו ואפילו אחד ביהודה וא' בגליל כו' ע"ש. ומתוך כך נ"ל ליישב שיטת

רש"י ז"ל במה שמפ' קושיית הגמרא וכי נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף דהיינו דאיכא למיחש שמא אינן בעין דאי בשניהם לפניו לא הוי קשה מידי דהא במשנה דביכורים איתא להדיא דבתרומת מעשר תורמין מן המוקף ומשמע דאף מדרבנן מיירי כמו שהוכיחו התוספות מההיא דאין לה שיעור ובהכי ניחא ליה לרש"י לחלק דדוקא בשניהם לפניו שרי אף מדרבנן דכיון דגלי קרא בהדיא דאע"ג דכתיב קרא בתרומת מעשר אפ"ה כתיב נמי קרא אחרינא דמכל מעשרותיכם תרימו אף שלא מן המוקף תו לא מצי רבנן למיגזר אטו תרומה גדולה כיון שהתירה התורה בפירוש כדפרישית כה"ג בכמה דוכתי משא"כ היכא שאין שניהם לפניו דאיכא טעמא לאיסורא שמא אינו בעין ואע"ג דבירושלמי יליף מקרא דמכל מעשרותיכם דאפילו א' ביהודה וא' בגליל אפ"ה לאו מפשטא דקרא יליף לה אלא דממילא הכי הוא מדינא דאורייתא כיון דלא קפיד קרא אמוקף ממילא בכל ענין שרי ולא חיישינן מדאורייתא לשמא אינו בעין דמדאורייתא אזלינן בכל התורה בתר חזקה להכי מוקמינן לתרומה בחזקה שהוא בעין אבל מ"מ מדרבנן החמירו בתרומת מעשר בכה"ג כיון דאשכחן בכמה דוכתי שהחמירו חכמים ולא אזלו בתר חזקה כן נ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף לא.

תוספות בד"ה כשם שתרומה גדולה כו' ונראה דלית ליה לאבא אלעזר ב"ג כלל מרבה במעשרות כו' כדאמרי' בסוף בכורות כו' עכ"ל. נראה דכתבו כן לשיטתם בסמוך בד"ה כך תרומת מעשר דהא סוגיא דסוף בכורות דמוקי לרבי יוסי ברבי יהודה כר"א ב"ג היינו לענין מאומד משא"כ למה שכתבו לקמן בשם פירוש הקונט' דהך סוגיא דבכורות איירי לענין מחשבה וכמו שאבאר בסמוך אם כן יש לומר דדוקא לענין מחשבה ילפינן למעשר גופא נמי מתרומה גדולה בהאי דקרייה רחמנא תרומה דלענין מחשבה לא מפקינן לשון מעשר מפשטיה ואדרבא גילוי מילתא בעלמא היא כיון דתרומה גדולה ותרומת מעשר שייכין נמי בהפרשה ואפ"ה סגי במחשבה ה"ה במעשר משא"כ לענין מאומד אפשר דלא שייך לומר כן במעשר דא"כ מפקינן לשון מעשר מפשטיה מש"ה לכ"ע במעשר מרבה במעשרות הן מקולקלין. מיהו בתרומת מעשר אע"ג דמיקרי נמי מעשר מ"מ כיון דקרייה רחמנא להדיא תרומה ממש בחד לישנא דתרומתכם ולכל מילי דינה כתרומה גדולה ילפינן שפיר דתורמין מאומד ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשו התוספות כאן בסוף הדיבור כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד כדאמרינן בסוף בכורות יכול היה לו מאה טלאים ונטל עשרה כו' לכאורה בהאי דהיה לו מאה ונטל עשרה אכתי אין ענינה כלל מאומד ולמרבה במתכוין אלא דהמשך לשונם כך הוא דכיון דמוקמינן התם לדר"י ברבי יהודה כאבא אלעזר ב"ג קשיא להו הך קושיא דמקשו וא"ת ואמאי איצטריך התם כו' אע"כ כמו שתירצו ויש לומר דמשמע ליה דלר"י ב"י אפילו אינן שוין וא"כ השתא לפ"ז שפיר מיקרי מאומד ומרבה במעשרות כן נ"ל בכוונתן. אמנם לענ"ד לפי פירוש רש"י שם בסוף בכורות שהביאו התוספות בסמוך בד"ה כך תרומת מעשר דמפרש לסוגיא דהתם לענין מחשבה נתיישב הכל בפשיטות טפי ותחילה אבאר דע"כ מה שכתבו התוספות כאן בלשון קושייתם וא"ת ואמאי איצטריך כו' דאיכא לאקשויי מעשר בהמה למעשר דגן דהעברת שבט אינו מעכב האי העברת שבט לאו דוקא דבלא"ה באמת אף לרבנן דפליגי אדר"י ב"י נמי אינו מעכב כדאיתא התם להדיא במשנה ובברייתא ובגמרא יליף לה מקרא דעשירי קדש מ"מ והעברת שבט למצוה בעלמא אלא עיקר פלוגתא דר"י ב"י ורבנן היינו לענין אם לא מנה אותן כלל אלא שלקח בלא מנין דלרבנן מעכב דכתיב עשירי ואין זה עשירי ולר"י ב"י מנין נמי אינו מעכב ומסיק הש"ס טעמא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן דאפילו באומד ובמחשבה בלא מנין נמי הוי מעשר אלא דאכתי יש לתמוה לכאורה מאי חזית לאקושי מעשר בהמה למעשר דגן בהא מילתא וללמוד מפורש מן הסתום ולאפוקי קרא דהעשירי מפשטא אדרבא טפי איכא לאקשויי מעשר דגן למעשר בהמה לענין דבמעשר דגן נמי בעינן מנין דוקא ולא מאומד דהא האי הקישא דונחשב לא מייתר להכי לכך הוצרך רש"י לפרש בסוף בכורות דהסוגיא לענין מחשבה איירי והשתא אתי שפיר דהא פשטיה דקרא דונחשב לכם תרומתכם להכי אתא דבמחשבה לחוד סגי וכיון דמעשר גופא נמי איקרי תרומה דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו ממילא קאי נמי עלה פשטא דקרא דונחשב נמצינו למידין מיהא דלא בעינן מנין במעשר דגן ומש"ה פשיטא ליה לר"י ב"י דמעשר בהמה נמי במחשבה לחוד סגי דומיא דכל התרומות ומעשרות לא בעינן מנין אלא למצוה כמו העברת שבט לרבנן כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ונתיישבו כל קושיות התוספות ודוק היטב:

בד"ה ניטלת מאומד כו' וא"ת דבפ"ד דתרומות כו' וי"ל דרבנן מודו דמאומד הוי תרומה כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד נראה דהא דפשיטא להו לרבנן דמאומד הוי תרומה לאו מהקישא אתי להו אלא מדקי"ל דתרומת מעשר לא בעינן מוקף וכדפרישית לעיל בשם הירושלמי דילפינן מדכתיב מכל מעשרותיכם תרימו אפילו א' ביהודה וא' בגליל וא"כ כל עיקר הפרשה בכה"ג א"א ע"י מנין ומדה ומשקל אלא מאומד דאע"ג דמסתמא

בחזקת שהן קיימין מפריש אפ"ה א"א דלא חסר פורתא שהרי יוצא חסרונם ולאו כל הפירות שוין אלא ע"כ דמאומד מפריש להו והוי תרומה בדיעבד מ"מ לכתחלה היכא דאפשר כגון ששניהם לפנינו לעולם מדה משקל ומנין עדיף כן נ"ל ואין להקשות א"כ מאי איצטריך קרא דונחשב לענין תרומת מעשר דהא בלא"ה מקרא דכל מעשרותיכם ידעינן דאפילו א' ביהודה וא' בגליל אלא דאיכא למימר דמשום הא לא איריא דאי לאו קרא דונחשב לא הוי מוקמינן לקרא דכל מעשרותיכם בכה"ג אלא בעיר א' ובבית א' אלא שאינן מוקפין ממש ולעולם דבעינן מיהא הפרשה ממש כפשטא דקרא. ועוד דאיכא לאוקמי מיהא שאותו שתורם לשם תרומת מעשר הוא לפניו ביהודה ומפרישין בפועל על הטבל שיש לו בגליל בעיר אחרת אבל השתא דכתיב ונחשב דבמחשבה סגי ממילא דאפילו איפכא שהטבל לפניו והתרומה בעיר אחרת אלא דלענ"ד בלא"ה כיון דאשכחן נמי דבשבתות וי"ט שרי שלא מן המוקף אלמא דעיקר שלא מן המוקף איירי בכה"ג שהטבל לפניו אלא דבלא"ה האי קרא דלמען תלמד דאיירי בשבתות וי"ט נראה דאסמכתא בעלמא היא ואין להאריך יותר ודוק היטב:

סליק פרק כל הגט

השולח פרק רביעי

דף לב.

משנה השולח גט לאשתו והגיע בשליח או ששלח אחריו שליח ואמר לו כו' ונראה לכאורה מלשון המשנה דבהאי בבא דשלח אחריו שליח נמי לא נגמר הביטול כ"א כשפגע השליח בשליח ואמר לו קודם שהגיע הגט ליד האשה אבל אם נתעכב השליח השני עד שכבר מסר השליח הראשון הגט ליד האשה תו לא הוי ביטול אע"ג דבשעה ששלחו הבעל לבטל עדיין לא נמסר הגט ליד האשה. ולכאורה נ"ל להביא ראיה ע"ז מסוגית הש"ס מהאי עובדא דרבה בר בר חנה דמייתי לקמן דחמשה סבי הוינן ואמר לן זילו אטמורו וכתבו לה והיינו כרשב"ג דבטלו שלא בפניו אינו בטול ואם כן אכתי קשה כי מיטמרו מאי הוי הא מצי לבטל ע"י שליח אע"כ דלרשב"ג אף זו מן התקנה שאין יכול לבטל ע"י השליח אפילו בפני שנים עד שיגיע השליח בשליח קודם שיגיע הגט ליד האשה. וא"כ לפ"ז ממילא דה"ה לר' ואפילו קודם התקנה אם שלח הבעל לשליח שני לבטל ולא היה לו שום עדים בדבר שלא נגמר הביטול עד שיגיע בשליח הראשון קודם שהגיע הגט ליד האשה דהא לא פליגי רבי ורשב"ג אלא בביטל בפני שנים אחרים או בפני ג' אבל בפני א' לא פליגי דלא הוי ביטול כמ"ש התוס' לקמן. אמנם אחר העיון

יראה לי דעדיין הדבר צריך תלמוד דאף לסברת התוספות דביטול בפני א' דשייך חשש ממזרות יותר לא הוי ביטול אפילו לר' והיינו משום מה כח ב"ד יפה כמו שכתבו להדיא בד"ה ורבי נחמן א"כ משמע דעיקר הטעם כיון שביטל שלא כדין ועבר על דברי חכמים לבטל בפני א' דאיכא חשש ממזרות טובא משא"כ כשביטל ע"י ששלח אחריו שליח שתחלת הביטול נעשה כדין וכי משום שנתעצל או שנאנס בשליחותו לא ליהוי ביטול ומה טעם יש בדבר דהא מדאורייתא ודאי נגמר הביטול משעה ששלחו דלא גרע מאילו בטלו בפני אחד מן השוק שלא בפני השליח. ותדע דלאו משום חשש ממזרות לחוד תליא מילתא דהא לא פלוג רבנן דמשמע דבטלו בפני ב' או ג' לרשב"ג ובפני א' לרבי בכל ענין לא הוי ביטול שלא בפניו אפילו אם נודע לשליח קודם שמסר ליד האשה וכן להיפך בבטלו בפני ג' משמע מלשון התוספות דלא שייך חשש ממזרות אפילו אם לא יצא הקול כשנמסר ליד האשה אע"כ דבתר התחלת הביטול אזלינן אם ביטל בענין דשייך חשש ממזרות באותו שעה בפני ג' לרשב"ג או בפני א' לרבי לא הוי ביטול ואם כן בשלח אחריו שליח דבשעת הביטול לא היה שום חשש ממזרות דחזקה שליח עושה שליחותו ויתחזק בשליחותו טרם שיגיע הגט ליד האשה וא"כ היכא דאיתנס לא מיסתבר לומר דלא הוי ביטול להתיר א"א לעלמא. ובאמת שיש לתמוה טובא על הטור וש"ע שלא זכרו כלל דין זה דשלח אחריו שליח ובאמת מצינו בו כמה חלוקי דינים אי צריך שיבטל בפני ב' דאל"כ אינו נאמן אחר שיגיע ליד האשה כדאיתא בהגהות אשר"י וגם הרא"ש ז"ל הביא בשם הירושלמי דשליח צריך לבטל בפני ב' ויש לדקדק בדבריהם טובא ואין כאן מקומו עי' בית שמואל א"ע סי' קמ"א ס"ק צ"ב:

תוספות בד"ה השולח כו' ועוד דנקט כו' דהשתא אין צריך ב"ד כו' עכ"ל. לכאורה נראה מדבריהם דבשלח אחריו שליח נמי א"צ שנים ולדעתי הוא נגד הירושלמי שהביא הרא"ש ז"ל ועוד שהרי תוס' עצמן נסתפקו לקמן בד"ה ורבי סבר דאפשר דאפילו בביטל בפני השליח הראשון צריך ב' משום דבר שבערוה וכ"ש היכא שמבטל שלא בפניו ע"י שליח דנראה פשוט שצריך ב' ואף דלכאורה נראה מלשון הירושלמי דהא דבעינן בשלח אחריו שליח שיבטל בפני ב' היינו שהשליח השני יבטל בפני שליח הראשון בפני ב' ולא שמעינן מהכא שהבעל צריך לשלוח השליח בפני ב' אמנם אחר העיון יראה לי דליתא אלא הכל תלוי בשעת השליחות שצריך להחזיקו בשנים אלא שהשליח הוא מן השנים וזה נ"ל ברור אחר העיון. אלא דאפ"ה יש ליישב שיטת התוספות כאן דנהי דבעינן שנים מ"מ אין צריכין להיות ביחד משא"כ כשמבטל לגמרי שלא בפניו צריך ב"ד והיינו שנים ביחד כמ"ש לקמן להדיא בד"ה ורבי סבר. ועוד דבלא"ה לא קשיא להו לתוספות

הכא מהאי בבא דשלח אחריו שליח דלגופא איצטריך דלא תימא לא אלימא שליחותא דבתרא משליחותא דקמא כדאיתא בגמרא ודו"ק:

בא"ד אי נמי היא גופא אתי לאשמעינן דלא אמרינן לצעורא קא מכוון כו' משא"כ כשמבטל שלא בפניו לא שמעינן הא מילתא דלא שייך לצעורא קא מכוין בכה"ג:

רש"י בד"ה בראשונה כו' היה מבטל בפני שלשה ובד"ה מפני תיקון העולם שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה עכ"ל. ויש לתמוה טובא על לשון רש"י ז"ל דארכביה אתרי ריכשי דלמאי שפירש שהיה מבטלו בפני שלשה והיינו אליבא דריש לקיש וכרב ששת מסקינן להדיא דלא שייך האי חששא דהיינו חשש ממזרות משום דג' אית להו קלא אלא תקנת עגונות הוא דאיכא ועוד דהיא גופא קשיא מי הכריחו לפ' בשיטת רב ששת דלא קי"ל כוותיה אלא כרב נחמן דאמר בפני ב' והנלע"ד ביישוב לשון רש"י ז"ל שסובר דנהי דקי"ל כר"נ דאמר בפני ב' היינו דלעיקר הדין א"צ ג' כלל אלא ב' דגילוי מילתא בעלמא בעינן דליהוי עליה סהדי ולא בעינן ב"ד כלל אבל מ"מ פשטא דלישנא דמתני' דקתני ב"ד היינו ג' ולאו לדינא איתמר אלא משום דקושטא דמילתא הכי הוה שהיו רגילין לבטל בפני ב"ד דהיינו ג' כדי שיהיה קול בדבר דמסתמא הבעל גופא חושש בכך שיגיע הקול לאזנה כדי שלא תנשא ואתיא לקלקולא ותצא מזה ומזה ובכל דוכתי אמרינן שהבעל אינו חשוד לקלקלה וא"כ מסתמא אורחא דמילתא שהיה מבטל בפני ג' והא דמסקינן לקמן אליבא דר"נ דלתרי ב"ד קרי ליה היינו משום דלקושטא דמילתא הכי ס"ל לר"נ דשנים שדנו דיניהם דין אבל לדידן דלא ק"ל כר"נ בהא דב' שדנו ואפ"ה קי"ל בפני ב' ע"כ היינו כדכתיבנא דאורחא דמילתא קתני בפני ב"ד כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל ולא נחית למ"ש התוספות לקמן בד"ה ור"נ. ומ"ש רש"י ז"ל דמפני תיקון העולם היינו משום חשש ממזרות אף ע"ג דבג' ליכא חשש ממזרות מ"מ כיון דעיקר הדין מפני שנים הוצרכו לתקן שלא יבטל כלל שלא בפניו דאל"כ זימנין שיבטל בפני ב' ואיכא חשש ממזרות והא דלא תקנו שיבטל דוקא בפני ב"ד דהיינו שלשה נראה משום דבג' נמי זימנין דאיכא חשש ממזרות שמא תנשא קודם שיגיע הקול לאזנה שהרי השליח קדם לקול הביטול והא דמשמע לקמן דבג' ליכא חשש ממזרות היינו דתחילת התקנה לא שייכא בכה"ג למ"ד שהביטול צריך דוקא ג' לעולם ואם כן לא שייך תיקון העולם בכה"ג דהא ברוב פעמים א"א לה לינשא לאחר מסירת הגט עד ג' חדשים משום הבחנה דקי"ל משעת נתינה אבל למ"ד בפני ב' דשייך חשש ממזרות טובא לא רצו לתקן שיבטל בפני ג' כיון דזימנין בג' נמי שייך האי חששא ומעיקר מילתא בעי שלא יבטל כלל שלא בפניו. ומה שהכריחו לפרש כן לרש"י ז"ל היינו משום האי גופא דקשיא ליה דמ"ד בפני ב' לתקנו בפני ג' כמו

שהקשו התוספות לקמן בד"ה ובי תרי ומה שתירצו שם משום תקנת עגונות והיינו כמו שפי' מהרש"א ז"ל דתחלת התקנה לא שייך לתקן משום תקנת עגונות אבל בסוף חששו לכך זה נראה לו לרש"י ז"ל דוחק וניחא ליה לפרש הכל משום חשש ממזרות בזה הדרך ולפ"ז לא סבר ליה להאי מ"ד כלל תקנת עגונות כן נראה לי ודו"ק:

תוספות בד"ה איהו דלא טרח כו' ותימא דלא נקט רבותא טפי נזדמן כו' עכ"ל. והר"ן ז"ל כתב ליישב דלא שכיח מילתא שנזדמן ממילא אצל אשתו דמסתמא פגע בשליח תחלה אם לא שקדם אצלה בכוונה ותיתי לי שכוונתי לדעתו ועוד נ"ל דכשביטל בפני האשה לכאורה אין שום סברא לומר לצעורי קא מכוון לפמ"ש התוספות בסמוך דכיון שאינו מביא עדים על כך ס"ד דלצעורי קמכוון משא"כ בפני האשה מסתמא מבטל בפני עדים כדי שלא תכפור בו לאחר שיגיע הגט לידה וא"כ אדרבא הוי רבותא טפי כשקדם בטירחא אצלה וקס"ד דלצעורי קא מכוון דאל"כ היה לו לבטל בפני השליח וליטול הגט ממנו דמסתמא פגע בו ברישא כנ"ל ודו"ק:

בד"ה מהו דתימא כו' קמ"ל מתני' דלאו כלום הוא כו' אע"פ שנאמן לומר כך היה בלבי כו' עכ"ל ולכאורה יש לתמוה אמאי פשיטא להו שנאמן לומר כך היה בלבי כיון שהגט כבר הוא ביד האשה ואז אינו נאמן בשום דבר ול"ל דבעלמא נמי ס"ל דאע"ג שהגט הוא בידה אפ"ה נאמן הבעל לומר שכבר ביטלו כיון שהיא אינה יכולה מכחשתו ונהי דלא חיישינן להכי בכל גיטין הבאים ממ"ה שמא בטלו היינו דמסתמא לא חיישינן להכי דמילתא דלא שכיחא הוא כמ"ש רש"י ז"ל לעיל דף כ"ט גבי וניחוש שמא פייס דמימר אמר הבעל שליח קדמני וכ"כ התוס' בפרק המביא תניין דף י"ח גבי חיישינן שמא פייס ומכ"ש למאי דמסיק הש"ס אי איתא דפייס קלא אית ליה ופירשו התוספות לענין ביטול וכ"ז לענין דמסתמא לא חיישינן להכי אבל אם בא הבעל וטען טענתו טענה כדאשכחן לענין טענת מזוייף דמסתמא לא חיישינן להכי במביא גט בא"י ואפ"ה אם ערער הבעל טענתו טענה אע"ג שהיא מכחישתו בבירור אלא דלענ"ד א"א לומר כן דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן במביא גט ממ"ה שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ כי היכי דלא ליתי הבעל ולערער בטענת שלא לשמה או מזוייף דהא אכתי יכול לערער ולומר שבטלו קודם שבא לידה אם לא שנאמר דהתם איירי לאחר התקנה שתיקן ר"ג שאין יכול לבטל שלא בפניו ואע"ג דקי"ל אם בטלו בדיעבד מבוטל היינו אם מביא עדים על כך אבל בטענה גרידא לא מהימן למשווי נפשיה רשיעא לעבור על תקנת חכמים אבל זה דוחק והאמת יורה דרכו דנראה מ"ש התוספות כאן שנאמן לומר כך היה בלבי היינו דוקא כה"ג דרהיט מעיקרא לבטולי דאיכא רגלים לדבר אבל בעלמא לא מהימן לומר שביטלו דכיון שהגט

הוא ביד האשה הרי היא בחזקת מגורשת דרוב שולחי גיטין אין מבטלין כמ"ש התוספות לקמן בד"ה ואפקעינהו רבנן לקידושין וא"כ מוקמינן לגט אחזקתו דמעיקרא בחזקת שלא נתבטל ועוד דאי איתא דביטל קלא אית ליה למילתא ועליו להביא ראיה משא"כ לענין מזוייף דלפי דבריו הגט הוא חרס מעיקרא וכה"ג מצינו שחילקו הטור והשלחן ערוך בין טענת מזוייף ובין טענת שנפל ממנו ומצאתו ע"ש ותמצא כדברי ועוד יש לי להאריך בטעמים נכונים ואין כאן מקומו ובעיקר הדין מצאתי כדברי בתשובת הר"ן ז"ל הביאו הבית יוסף סימן קל"ד ע"ש ודו"ק:

שם בא"ד ועוד נראה לר"י כו' ולא מהני דברים שבלב כו' אלא היכא שבלא גילוי דעתו יש לנו לדעת דעתו עכ"ל. ולולא שאיני כדי היה נ"ל לחלק בדרך אחר דאע"ג שדברים שבלב דברים היינו היכא דמעיקרא לא היה פיו ולבו שוין ואין דבריו שבלב עוקרין מה שדיבר בפה אלא שיש גילוי דעת שלכך נתכוון ועושה פירוש לדבריו משא"כ הכא דבשעת מסירת הגט לשליח לא היה בדעתו שום גילוי דעת לבטלו א"כ לא אתי דברים שבלב ומבטל' מה שדיבר בפה מלא ועשה המעשה תדע דהא פליגי ר"י ור"ל דלר"ל לא אתי דיבור ומבטל דיבור וא"נ לר"י נהי דדיבור מבטל דיבור מ"מ מחשבה אינו מבטל דיבור כדאשכחן שם בקידושין פרק האומר דמייתי עלה מההיא דאמרינן לענין טומאה לא אתי מחשבה ומבטל מעשה והיינו דיבור לגבי מעשה וא"כ ה"ה למחשבה גרידא לגבי דיבור כן נ"ל נכון לעשות סניף לדברי התוספות ודו"ק:

גמרא למימרא דבטל לישנא דליבטל משמע. הא דלא מקשה אמתניתין דקתני גט שנתתי לך בטל הוא היינו משום דאיכא למימר דהאי בטל הוא דקאמר היינו שביטלו כבר באופן המועיל ומהימן במיגו כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו משא"כ אברייתא מקשה שפיר דע"כ לאו בהכי איירי דא"כ כי אמר אינו גט אמאי לא אמר כלום הא איכא למימר נמי שבטלו כבר א"כ אינו גט אע"כ דלא איירי הכא אלא בלשון הביטול עצמו וק"ל:

תוספות בד"ה מבוטלת כו' תימא דבפרק בתרא דכריתות כו' וא"א למיגרס התם כדהכא כו' מאי לאו דבריו קיימין והדרא למרא עכ"ל. ויש לתמוה דבלאו הסוגיא דהכא תיקשה להו היאך אפשר ליישב הגירסא דכריתות דא"כ מאי קס"ד דדבריו קיימין היינו דהדרא למרא וממילא דמבוטלת ותיבטל נמי הדרא למרא וא"כ כ"ש דבטילה היא שייך לומר יותר דהדרא למרא ואמאי קתני לא אמר כלום אע"כ דמבוטלת דבריו קיימין היינו דלשון הפקר הוא וא"כ מאי מקשה לר"ל דלדידיה אי אפשי נמי לשון הפקר הוא ויש ליישב דלמאי דס"ד מעיקרא בכריתות הוי סבר דלשון בטילה גרע יותר דמשמע שהוא אינו מבטל המתנה ברצון אלא שסובר דמצד עצמו היא בטילה אם כן הו"ל כמחילה בטעות

משא"כ בלשון מבוטלת משמע שאינו רוצה בה משום הכי קס"ד דהדרא למרא וק"ל ועיין בסמוך:

בא"ד ומיהו לספרים דגרסינן כו' אתי שפיר כו' כדמתרץ בכריתות לר"ל עכ"ל. גם בזה יש לתמוה דלגירסא זו אם כן למסקנא דכריתות דהא דקתני דבריו קיימין היינו כל המחזיק בהם זכה משום דאי אפשי ל' הפקר הוא א"כ בבטילה היא ואינה מתנה דקתני בחדא בבא נפרש נמי דבריו קיימין שכל המחזיק זכה וזה א"א דהא מסקינן בשמעתין דבטילה היא לענין מתנה מעיקרא משמע וא"כ לא הוי לשון הפקר וכ"ש באינה מתנה דאפילו לענין גט אמרינן דאינו גט מעיקרא משמע וא"כ אינה מתנה ובטילה היא לא הוי לשון הפקר כלל ועוד דאי ס"ד דבטילה היא נמי הוי לשון הפקר אם כן כ"ש במבוטלת ותיבטל דמשמע טפי לשון הפקר מבטילה ואמאי קתני לא אמר כלום מיהו אי לאו שכתבו התוספות דאי אפשי הוי לשון הפקר כדמתרץ בכריתות לר"ל היה באפשר לפי שיטת גירסא זו לפ' כדמפרשי קצת מרבוותא דהא דמסקינן בכריתות לר"ל ולר"ש דאי אפשי כל המחזיק בה זכה לאו משום הפקר איירי אלא דמשום דמדינא כל היכא דהדרא למרא כל המחזיק זכה והטעם שהראשון כבר נסתלק ונתייאש ממנה והוי הפקר מילתא דמרא קמא וכ"כ הרשב"ם ז"ל בפ' יש נוחלין אלא דקשה לי לפי זה דהוי הפקר מילתא דמרא קמא א"כ הא דקתני התם בכריתות אם היה רבו השני כהן אוכל בתרומה ומסקינן דהיינו משום דס"ל המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור וקסבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה וא"כ משמע להדיא דהו"ל כאילו הפקירו רבו שני וצ"ע ואף ע"ג דלפי שיטה זו הוי מצי לאקשויי בשמעתין מאי אפשי אאי אפשי היינו משום דהוי מצי למידחי דאי אפשי הוא לשון הפקר ממש אבל למסקנא לעולם דאי אפשי נמי ב' לשונות משמע וגבי מתנה לישנא דמהני ביה קאמר בין באי אפשי בה ובין בבטילה היא דבתרוייהו מדינא הדרא למרא אלא לפי שנתייאש ממילא הוי הפקר ואע"ג דאמרינן בכריתות דכי יהיב אינש מתנה אדעתיה דליקבלו מיניה ולא נתייאש הראשון היינו אליבא דרשב"ג דוקא אבל ר"ל ור"ש כרבנן וכ"כ הרבה מהגאונים הביאם הרמב"ן ז"ל בחידושיו בפרק יש נוחלין וע"ז הדרך הייתי יכול ליישב הקושיא דלעיל בסמוך שהיא לפי שיטת גירסת ר"י אלא דממה שכתבו התוס' כאן בפירוש דאי אפשי הוי לשון הפקר וכתבו ע"ז כדמתרץ בכריתות לר"ל וא"כ משמע להדיא דלמסקנא משמע להו דהא דאמרינן שם כל המחזיק זכה היינו משום לשון הפקר שהפקיר המקבל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא לפי גירסא זו דאי אפשי ובטילה דבריו קיימין היאך אפשר לומר דבטילה היא הוי הפקר ומבוטלת ותבטל לא הוי לשון הפקר כלפי לייא וע"כ צריך לדחוק דלפי גירסא זו הא דקתני דבריו

קיימין היינו לצדדין דאי אפשר דהוי לשון הפקר דבריו קיימין והוי הפקר ובבטילה היא ואינה מתנה דהוו לשון ביטול דמעיקרא דבריו קיימין והדרא למרא לגמרי כנ"ל ודו"ק:

דף לב:

בא"ד ורש"י פי' בכריתות כו' אלא מסיפא פריך כו' אלמא היכא דאהני דבריו הדרא למרא כו' עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריו בזה דאכתי מאי קשיא עליה דר"ל דנהי דבטילה היא דאהני דבריו והדרא למרא מ"מ הא קתני רישא להדיא דאי אפשי בה לא אמר כלום אלמא דאי אפשי אפי' במתנת מקרקע לא שייך לומר דהדרא למרא וכ"ש במטלטלין שכבר זכה וא"כ שפיר קאמר ר"ל דהוי הפקר כיון דלשון הפקר הוא פשיטא דכל הקודם זכה וכבר חזרתי על כל הצדדין ליישב על הדרך שכתבתי בסמוך ולא יכולתי להעמידו והנלע"ד דהכי קשיא ליה כיון דחזינן דבטילה היא הדרא למרא ולא אמרינן דהוי הפקר מחמת לתא דראשון שהרי נתייאש ונסתלק ממנה שהרי כבר באתה לידו של השני איירי רב ששת אע"כ דאפילו הכי לא הוי הפקר כיון שלא הפקירה הראשון בפירוש וא"כ מקשה שפיר לר"ל דבאי אפשי אמאי כל הקודם זכה דפשיטא ליה לתלמודא דל' אי אפשי בה אינו לשון הפקר גמור אלא לשון סילוק דהכי קושטא דמילתא אלא דר"ל סבר דלשון סילוק סגי דממילא הוי הפקר וא"כ מקשה שפיר דחזינן דסילוק מנכסיו אינו כהפקר ובזה נתיישב ג"כ מ"ש רש"י ז"ל וה"ה דמצי לשנויי כו' אלא דבלא"ה השתא משני שפיר וזה תימה דהיאך משני שפיר דהא דבר והיפוכו הוא דהשתא משני דבטילה היא כל הקודם זכה וע"כ היינו משום לתא דראשון שנסתלק ממנה דאי משום דמשמע לשון הפקר שהפקיר השני א"כ באי אפשי בה ומבוטלת ותיבטל אמאי לא אמר כלום דכל הני הוי יותר לשון הפקר דלהבא משמע אע"כ דבטילה היא הוי הפקר משום לתא דראשון וזה אינו לפי מאי דמסיק שם כי יהיב אינש אדעתיה דלקבלי מיניה כו' ולמאי דפרישית א"ש דהאי סברא אליבא דרשב"ג היא כמ"ש לעיל בשם הגאונים ורשב"ם ז"ל אבל מעיקרא משני הש"ס למאי דקס"ד דר"ל לית ליה דרשב"ג דלדידיה ע"כ הא דקתני דבריו קיימין בבטילה היא היינו דכל הקודם זכה משום לתא דראשון שנסתלק ממנה וסילוק הוי כהפקר לר"ל משא"כ לרשב"ג ויש לי להאריך בזה אלא שאין כאן עיקר מקומו. מיהו מתוך מ"ש ממילא אין כאן שום מקום לקושית מהרש"א ז"ל שהבין דלשון בטילה היא היינו ל' הפקר וזה א"א דא"כ תיקשי אי אפשי ומבוטלת אמאי קתני לא אמר כלום אלא ע"כ דהא דלשיטת רש"י ז"ל כל הקודם זכה בבטילה היא היינו משום

לתא דראשון כדפרישית וא"כ מקשה שפיר בשמעתין דאלמא בטל מעיקרא משמע ודוק היטב:

גמרא רבינא אשכחיה לרב נחמן בר יצחק וקא מיבעיא ליה בטל מאי. ויש לדקדק לפי גירסת ר"י דמבוטלת דבריו קיימין לענין מתנה ובטילה היא לא אמר כלום אם כן משמע דאדרבא לשון היא מגרע ואפשר לחלק בין מבוטלת לבטל מיהו לפי שיטת הרמב"ם ז"ל א"ש טפי שמחלק דהא דמבעיא ליה בבטל היינו כשאומר הטי"ת בפתח דמשמע לשון עבר אבל בבטל בציר"י הטי"ת מהני א"כ לק"מ ונתיישב ג"כ לפי זה תמיהת התוספות בד"ה מ"ש מהרי הוא הקדש ודו"ק:

תוספות בד"ה ור"נ כו' וא"ת ומאי נ"מ השתא בפלוגתא כו' עכ"ל. ואף ע"ג דבדוכתי טובא מצינו דפליגי אמוראי אליבא דמשנה ראשונה כדאשכחן לקמן בפירקין דף מ"ב גבי נגחו שור בחצי עבד וחצי ב"ח יום של רבו לרבו וע"ש בתוספות והיינו כמשנה ראשונה וכה"ג טובא מ"מ נראה דעיקר קושייתם כאן מדאיפסקא לקמן הלכתא כר"נ והיינו לענין דסגי בשנים אם כן מקשו שפיר הלכתא ל"ל כיון דלא נ"מ השתא בפלוגתייהו והאמת שר"ת מפרש מחמת קושיא זו דהא דאיפסק לקמן הילכתא כרב נחמן לא איירי לענין זה אלא לענין יתומים שחלקו כ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו וכ"כ המרדכי שהיא ג"כ שיטת רבינו חננאל אבל התוס' כאן לא ניחא להו לפרש דלענין יתומים שחלקו איירי לקמן כיון דלא מייתי לה בשמעתין אלא אגב גררא ועיקר מקומו בכתובות ועוד דלענין יתומים שחלקו לא הוצרך סתמא דתלמודא למיפסק כר"נ דהא בכל דוכתי קי"ל כר"נ בדיני אע"כ דלענין ביטול בשנים איירי ומקשה שפיר ולפי זה נראה דקושייתם בזה דוקא לדבריהם הקודמים דבלא"ה לא הוי קשה מידי דהא נ"מ בהא דהלכתא כוותיה דר"נ לענין דתרי בי דינא קרי להו ונ"מ לענין שנים שדנו ולענין פרוזבול דהא בהא תליא משא"כ למה שפירשו דלאו בהכי תליא מילתא אלא כל חד למילתא קרי ב"ד מקשו שפיר ולכאורה היה נ"ל לפרש בדרך אחר דודאי למאי דס"ד מעיקרא דבין לרב נחמן ובין לר"ש בעינן ב"ד לענין ביטול שלא בפניו אלא דפליגי כמה מיקרי ב"ד וא"כ לא היה מקום לקושייתם דלפי סברא זו נראה פשוט דנ"מ עכשיו דאפילו לרבי דאמר בטלו מבוטל היינו דוקא היכא שנעשה בפני ב"ד אבל שלא בב"ד אין הביטול כלום מחדא מתרי טעמי אי משום דהו"ל דברים בעלמא ואין דיבור מבטל דיבור שלא בפניו אלא כשנעשה בב"ד וכן איתא להדיא בירושלמי בשמעתין אליבא דר"ל ע"ש או משום דאפשר דרבי גופא סובר בעלמא כרשב"ג דאמרינן מה כח ב"ד יפה כדאשכחן לרבי שחזר בו לענין שום הדיינים כדאיתא לקמן בסוגיא והא דקאמר בטלו מבוטל היינו משום שנעשה בב"ד ומהאי סברא גופא

דמה כח בית דין האחרון יפה וכמ"ש מהרש"א ז"ל לקמן בלשון התוספות בד"ה וחזר רבי ע"ש. אבל לדבריהם הקודמים שכתבו כאן דהא דקי"ל בפני שנים ע"כ לאו משום דאיקרי ב"ד וא"כ ע"כ דלר"ש נמי לא הוי טעמא משום ב"ד דאלת"ה א"כ לקמן דאמרינן הלכתא כרב נחמן לא הו"ל למימר אלא הלכתא כרבי יוחנן דהא בדר"נ איכא למיטעי דבעינן דוקא שנים שהם ב"ד במקום אחר ובאמת אליבא דר"י סגי בחד לסברת התוספות עכשיו דלמאן דלא בעי ב"ד ל"ש תרי ל"ש חד אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא שאין שום סברא כלל לטעות דבעינן ב"ד דוקא ואפילו ר"ש גופא דאמר בפני ג' לאו משום כח ב"ד הוא אלא משום דג' אית להו קלא וממילא דלר"נ דלא חייש לקלא מדסגי ליה בשנים א"כ ה"ה לחד לסברת התוספות עכשיו וכמו שאפרש בסמוך וא"כ א"ש דר"י סבירא ליה לגמרי כר"נ וא"כ לפ"ז ליתא לסברת הירושלמי וליתא לסברת מהרש"א ז"ל שהבאתי א"כ מקשו התוספות שפיר מאי נ"מ עכשיו דהלכתא כר"נ כיון דלרבי דאמר בטלו מבוטל דלית ליה טעמא דמה כח ב"ד יפה א"כ ר"ש נמי מודה דבדיעבד מבוטל אפילו בב' ואפילו בחד כנ"ל נכון ודוק היטב. ואפשר לפרש עוד בפשיטות דהא דקשיא להו לתוספות מאי נ"מ עכשיו היינו דדייקו לישנא דגמרא דקאמר בפני כמה הוא מבטלו ולא קתני בפני כמה היה מבטלו אע"כ דעכשיו נמי שייך פלוגתייהו וק"ל:

בא"ד ולר"נ אע"ג דבפני שנים כו' מ"מ בפחות משנים דאיכא למיחש טפי עכ"ל. מה שהוצרכו לזה דבחד פסול לר"נ משום חשש ממזרות ולא כתבו משום דחד לא מהימן היינו משום דזימנין לא שייך ה"ט כגון אם הגט עדיין ביד שליח ונודע לו שביטל הבעל בפני אחד דבכה"ג הוי מהימן אפילו עד אחד כיון שהאשה עדיין בחזקת א"א וטעמא דאין דבר שבערוה פחות משנים נמי לא ברירא להו בכה"ג כמו שאפרש לקמן בלשון התוספות בד"ה רבי סבר לכך הוצרכו לפרש כאן דהא דפסול לר"נ בחד היינו משום שהביטול היה שלא כדין כיון דשייך חשש ממזרות טפי. ועוד נראה לי שהוצרכו לטעם זה משום דלישנא דמתניתין דקתני בפני בית דין משמע דבעינן שיהיו שניהם ביחד דוקא דאל"כ לא שייך לקרותם ב"ד כלל ואי משום טעמא דדבר שבערוה או משום נאמנות אפילו אם אינם ביחד נמי מועיל אע"כ דטעמא משום חשש ממזרות ומשו"ה צריכין שיהיו שניהם ביחד דאיכא קצת קול כמ"ש התוס' בד"ה ורבי סבר כנ"ל נכון ודו"ק:

דף לג.

תוספות בד"ה ובי תרי וא"ת וליתקנו כו' כבר כתבתי בזה בלשון רש"י ז"ל במשנתינו דלשיטתו מיפרשא כולא מילתא משום חשש ממזרות ע"ש:

בד"ה ושמעה וידעה וכו' אע"ג דבדין לא מינסבא חשיב עיגון עכ"ל. מיהו בירושלמי משמע דההיא תקנת עגונות היינו עיגון ממש דזימנין דלא ביטל ואיהי סברה דבטל ומעגנא ויתבא ונראה לי דאע"ג דשלש אית להו קלא היינו ברוב הפעמים ומש"ה לא חששו חכמים לתקנת ממזרות בכה"ג דלא חיישינן למיעוטא אבל תקנת עגונות איכא דהאשה דייקא ומנסבא ומתוך חומר שהחמרת בסופה תחוש למיעוט שמא עדיין לא יצא הקול כנ"ל ובחידושי הרשב"א ז"ל מפרש בע"א ע"ש ולענ"ד יש לפרש שיטת גמרתינו ג"כ לפי שיטת הירושלמי והא דקאמר ובי תלתא אית להו קלא לא דקיהיב טעמא דתקנת עגונות בזה אלא ה"ק דהא דלא קאמר ר"ל כר"י משום חשש ממורות היינו משום דג' אית להו קלא ולא חששו חכמים כה"ג משום ממזרות דרוב פעמים שמעה ולא מינסבא אלא תקנת עגונות הוא דאיכא אפילו בכהאי גוונא דאף על גב דלא שמעה לא מינסבא שתחוש לעצמה וכדכתיבנא ודו"ק:

גמרא ומי איכא מידי דמדאורייתא כו' לפי מ"ש התוספות לעיל בד"ה ור"נ שייכא הקושיא נמי אליבא דרבי וקודם התקנה למאי דמודה רבי דלר"נ בפחות משנים ולר"ש בפחות משלשה לא הוי ביטול אף בדיעבד משום חשש ממזרות אע"ג דמדאורייתא הוי גיטא. אלא כיון דלא שמעינן להא מילתא בהדיא אלא מדיוקא ושקלי וטריא משו"ה ניחא ליה לתלמודא להקשות בפשיטות אליבא דרשב"ג ועי"ל דנהי דמודה רבי דבפחות מג' לר"ש ופחות מב' לר"נ לא הוי ביטול אפשר דהיינו דלא הוי ביטול להקל להתירה לכהונה או ליבם אבל להתירה לעלמא אפשר דחיישינן לחומרא דהוי ביטול וכמו שנסתפקו התוספות בזה לעיל בד"ה מהו דתימא ע"ש אבל הכא מקשה שפיר דרשב"ג קאמר אינו יכול לבטל ולא להוסיף על תנאו משמע להדיא דלא חיישינן כלל לדבריו כיון שעבר על התקנה א"כ מקשה שפיר. מיהו כ"ז לסברת התוספות אבל כבר כתבתי שאין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דהא דלא הוי ביטול לר"ש בפחות משלשה לאו משום מה כח ב"ד יפה ומשום חשש ממזרות אלא משום דמדינא לא הוי ביטול דאין דיבור מבטל דיבור אלא כשעושה בפני ב"ד כמבואר בירושלמי ולר"נ נמי הא דבעינן שנים היינו מדינא דאין דבר שבערוה פחות מב' וכן נראה שהוא שיטת הרמב"ם ז"ל וכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו והא דקתני במתניתין בפני ב"ד דמשמע דבעינן ב' ביחד לאו לדינא איתמר אלא דבראשונה היה רגיל לעשות כן ואורחא דמילתא נקט ומכל שכן דא"ש לפמ"ש בלשון רש"י במשנתינו דלשון המשנה משמע שהיה רגיל לבטל בפני שלשה ולפי זה קושיית הש"ס כאן עליה דרשב"ג דוקא ולפי מה שאכתוב בסמוך א"ש טפי דאפילו מטעם דבר שבערוה נמי צריכין להיות ביחד וכמ"ש נ"ל שיטת הרמב"ם

ז"ל וכ"כ הר"ן ז"ל דהא דבעינן שנים לר"נ היינו משום דאין דבר שבערוה פחות מב' וע' מה שאכתוב בזה בסמוך ולפמ"ש יתיישב ג"כ דלא תיקשי קושיית התוס' לקמן בד"ה וחזר רבי ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה רבי סבר וכו' וא"ת מנ"ל לתלמודא כו' דלמא סבר בטלה כולה ויכול לבטל היינו בדיעבד עכ"ל. ואין להקשות אם כן איפלוגי בתרתי ל"ל דהא מילתא דרבי ממילא שמעינן לה מההיא דלעיל דבטלו מבוטל אלמא אע"ג דשייך חשש ממזרות אפ"ה לא חייש רבי למה כח ב"ד יפה לענין דיעבד למאי דלא משמע להו עכשיו לחלק בין ההיא דהכא להההיא דלעיל אלא דאיכא למימר דאיצטריך ברייתא דהכא לאשמעינן הא גופא מילתא דרשב"ג דאשמעינן מיניה דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וממילא ידעינן דלרבי נמי הכי הוא דאפושי פלוגתא לא מפשינן וממילא דלא פליג אלא לענין דיעבד מיהו יש לדקדק דאכתי מאי קשיא להו לתוס' דילמא הא דאוקי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה היינו משום דקים ליה לתלמודא ברייתא דלקמן דפליגי רבי ורשב"ג באמר לשנים תנו גט לאשתי וכיון דלישנא קמא לא ס"ל כלל טעמא דכל מילתא דמיתעבדא בי עשרה כו' א"כ ע"כ מוקי ליה לאידך ברייתא בעידי הולכה כדמסיק הש"ס לקמן וא"כ קשיא לן איפלוגי בתרתי ל"ל מה לי אמר לשנים בעידי הולכה ומ"ל אמר לעשרה לענין כתיבה וחתימה בשלמא ללישנא דצריכי בי עשרה למישלפי איצטריך ברייתא דאמר לשנים לאשמעינן הא מילתא גופא דלא שמעינן לה מההיא דאמר לעשרה דאיכא למיטעי דטעמא משום דבטלה כולה וברייתא דאמר לעשרה איצטריך לאשמעינן דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ושמעינן לה ממילתא דרבי וממילא דה"ה לרשב"ג דאפושי פלוגתא לא מפשינן משא"כ ללישנא קמא הדרא קושיא לדוכתא איפלוגי בתרתי ל"ל אע"כ כמו שכתב הר"ן ז"ל דבעידי הולכה י"ל יותר דבטלה כולה מבעידי כתיבה וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל באמת וא"כ שפיר איצטריכו תרוייהו ההיא דאמר לעשרה לאשמעי' כחו דרשב"ג דאפילו בעדי כתיבה אמר בטלה כולה וההיא דאמר לשנים לאשמעי' כחו דרבי אפילו בעידי הולכה אמר דלא בטלה כולה נמצא דלפ"ז ע"כ א"א לומר דרבי נמי סובר בטלה כולה אלא דטעמא דידיה דבדיעבד דוקא בטלו מבוטל מההיא דלעיל א"כ הדרא קושיא לדוכתא ההיא דאמר לשנים ל"ל דאי לאשמעינן דבטלה כולה מההיא דאמר לעשרה אתיא במכ"ש דאפילו בעידי כתיבה בטלה כולה כ"ש בעידי הולכה ומילתא דרבי דבדיעבד מבוטל לא איצטריך כלל דמההיא דלעיל שמעינן ליה אע"כ דלרבי אפילו לכתחלה משום דסבר לא בטלה כולה וצריך עיון ודו"ק:

בא"**ד** וי"ל דמשמע ליה כו' אע"ג דאין דבר שבערוה כו' כיון שלשליח עצמו אמר כו' א"נ אפילו לא מהני בלא שנים עכ"ל. כבר כתבתי לעיל בלשון התוספות בד"ה ור"נ דמשמע דפשיטא להו שם דאפילו במבטל שלא בפני השליח לא שייך טעמא דדבר שבערוה מדאיצטריכו לטעמא דחשש ממזרות בפחות משנים וכאן נראה דאפילו במבטל בפני שליח עצמו מספקא להו אי בעינן שנים משום דדבר שבערוה והנראה דודאי פשיטא להו מסברא דלא שייך טעמא דאין דבר שבערוה אלא היכא דאיתחזק איסורא דוקא כדאיתא להדיא בגמרא בריש מכילתין וכן לענין קידושין קי"ל המקדש בעד אחד אין חוששין אפילו בשניהם מודים והיינו משום דאיתחזק היתרא וכל לאפוקי מחזקה ודאי בעינן ב' דילפינן דבר דבר מממון והתם לענין ממון נמי הא דבעינן שנים היינו להוציא ממון מחזקתו משא"כ לענין ביטול הגט דאדרבא האשה בחזקת איסור קיימא שלא נתגרשה והביטול הוא לקיים החזקה קמייתא מש"ה לא בעינן ב' וחד נמי מהימן וכ"ש במבטל בפני שליח עצמו שא"צ לנאמנות כלל פשיטא דלא בעינן ב' אלא דמ"מ כתבו התוספות לרווחא דמילתא משום שיש מהמפרשים הקדמונים סוברים דבדבר שבערוה אפילו היכא דלא איתחזק בעינן ב' דאי בדאיתחזק אפילו שאר איסורין נמי ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל בריש מכילתין שמפרש דהא דקאמרינן שם אבל הכא דאיתחזק איסורא דא"א הו"ל דבר שבערוה היינו בחדא מתרי טעמי ע"ש וזה תלוי בסוגית הש"ס ביבמות ריש פרק האשה רבה ולכך הוצרכו לפרש כאן בדרך את"ל דאפילו את"ל דעד אחד אינו נאמן בדבר שבערוה אפ"ה בשליח עצמו אין אנו צריכין לנאמנות כיון שהשליח יודע האמת וכתבו עוד אי נמי אפילו את"ל דאפילו היכא דלא שייך נאמנות נמי בעינן שנים בדבר שבערוה והיינו כדמצינו לענין קידושין דהמקדש בעד אחד אין חוששין אפילו שניהם מודין וה"נ דכוותיה ואפ"ה א"ש וזה נ"ל ברור בכוונתו אלא דלפ"ז קשה לי מ"ש דאפילו את"ל דבעינן ב' אפ"ה לא בעינן שיהיו שנים ביחד וכוונתם דלטעמא דדבר שבערוה מהני נמי אפילו בזה אחר זה והיינו כר"י בן קרחה לקמן דהכי קי"ל אע"כ דטעמא דרבי משום חשש ממזרות ומש"ה בעינן שניהם ביחד דאז אית ליה קלא וזה תימא דכיון דמשמע להו דאפשר דאפילו לשליח עצמו בעינן ב' דבלא"ה אינו בטל כלל והשליח מוסרו ליד האשה אע"פ שיודע האמת שבטלו וע"כ היינו משום דמדינא הביטול אינו כלום מגזירת הכתוב כל שלא נעשה בפני שנים כדמצינו בקידושין וא"כ מה"ט גופא יש לנו לומר דבעינן שנים ביחד אפילו לר"י בן קרחה שהביטול לשליח הראשון מאותן י' לא הוי ביטול כלל כיון שהיה יחידי וא"כ כשמבטל אח"כ לשליח השני מאותן עשרה ג"כ יחידי הביטול ג"כ אינו מועיל כלום ומהיכא תיתי יהא הביטול

הראשון חוזר וניעור כיון שאינו כלום ותדע דהא בקידושין נמי אם קדשה בפני עד אחד שחרית ועד אחד ערבית קי"ל דלא הוי כלום כדאיתא בא"ע סי' מ"ב וה"נ דכוותיה כיון דלקידושין מדמית להו ולדעתי דבר זה צ"ע גדול ודוק היטב. אח"ז ראיתי שקצת פוסקים כתבו הטעם בקידושין כיון שאין רואין אלא ע"א לא נתכוונו לקידושין אלא דאף לפ"ז ה"נ כיון דאפילו לשליח עצמו בעינן ב' ע"כ היינו ג"כ דכל שלא נעשה בפני שנים לא נתכוון לביטול גמור אלא לצערה וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה וצ"ע:

בא"ד אבל מתוך פי' הקונטרס כו' וע"כ למ"ד מפני תקנת עגונות לא שוו אהדדי כו' עכ"ל. וקשיא לי דלפמ"ש התוס' לעיל דאף למ"ד מפני תקנת ממזרות ע"כ אית ליה נמי טעמא דתקנת עגונות מדלא תקנו לבטל בג' וא"כ אי ס"ד דכאן לא שייך תקנת עגונות תיקשי היאך פסיק רשב"ג ותני דבאמר לעשרה כתבו אין יכול לבטל אלא זה בפני זה דמשמע להדיא דבעינן שיבטל בפני כל העשרה ביחד ולמה לן כולי האי דכיון שביטל בפני ג' מעשרה כשהיו שלשתן ביחד סגי בכך דלא גרע משלשה מן השוק דאית ליה קלא ואף את"ל דאיירי שלא ביטל כל העשרה שלא בפניהם אלא אותן שביטל לפניהם וכמו שאפרש בסמוך מ"מ הא ליכא חשש ממזרות לרשב"ג דהא אית ליה בטלה כולה וכיון דאית ליה קלא תו לא כתבו ויהבו אע"כ מדמצריך שיהו כל עשרה ביחד היינו משום תקנת עגונות דמטרחינן ליה כולי האי כדי שלא יבטל כלל ובשלמא לתירוץ השני של התוספות א"ש שכתבו כאן דהכא אפילו אם יש לו קול שייך נמי חשש ממזרות שמא יסברו דלא בטלה כולה וכתבו ויהבו א"כ א"ש אבל לתירוץ הראשון של התוס' דלא משמע להו לחלק בכך ודאי קשה היאך פשיטא להו דלא שייך כאן תקנת עגונות דא"כ תיקשי לרשב"ג. והנראה בעיני דאע"ג דלקושטא דמילתא ע"כ שייך נמי תקנת עגונות אף בכה"ג כדפרישית אפ"ה כתבו שפיר דלא שוו אהדדי ונראה כוונתם בזה דבשלמא למ"ד מפני תקנת ממזרות א"ש מילתא דרשב"ג שסובר שזה הדין דאומר לעשרה הוא ממילא בכלל תקנת ר"ג דכמו שתיקן שצריך לבטל בפני השליח מפני חשש ממזרות וממילא שאם הם עשרה שלוחים צריך לבטל בפני כולם דשייך לגמרי האי חששא דממזרות בעשרה כמו באחד משא"כ לענין תקנת עגונות נהי דשייכא נמי בעשרה אפ"ה לא שוו אהדדי לומר דממילא הוא בכלל התקנה דמהיכי תיתי דכיון דשליח יחידי לא תיקן ר"ג שלא יבטל כלל משום תקנת עגונות אלא דבמה שתיקן שיבטלו בפני השליח הוי סגי ליה לענין עגונות שהבעל לא יטרח לבטל בפניו וא"כ מזו הסברא אם הם עשרה והוא מבטל בפני א' או ב' מאותן עשרה נמי תו לא שייך תקנת עגונות דשייך בחד דהא קמן דטרח מיהא לבטל בפני א' ואף אם נאמר דלרשב"ג כה"ג נמי תקנו דכל מה דמצינן

לאטרוחי טפי עדיף כדי שלא יבטל כלל מ"מ אין זה בכלל תקנה הראשונה וזה שדקדקו בלשונם וכתבו דלא דמו להדדי והיינו כדפרישית כנ"ל נכון ודו"ק:

דף לג:

גמרא עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה ואי אזלי הנך וכתבו ויהבו לכתבו וליתבו. ויש לדקדק ממ"נ במאי איירי אי כשביטל בכל פעם כל העשרה אלא שביטל אותם זה שלא בפני זה אם כן תיקשי לר' דנהי דבעלמא סבר דעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה היינו דמחמת שנתבטלו מקצתן לא אמרינן שנתבטלו כולם אבל הכא כיון שביטל הגט בפני ב' או ג' מעשרה הרי ביטל את כולם לרבי דאית ליה בטלו מבוטל דאטו מי גריעי הנך ב' או ג' מאותן עשרה מאילו היו ב' מן השוק שאם ביטל בפניהם נתבטלו כל העשרה וא"כ היאך יכול לבטל לכתחלה לרבי האיכא למיחש לחשש ממזרות דאזלי הנך וכתבו ויהבו ובאמת נתבטלו משום דבטלו מבוטל וכן קשה להיפך לרשב"ג נהי דאית ליה בעלמא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה היינו דהו"ל כאילו נתבטלו כולם משא"כ הכא כיון דאית ליה בטלו שלא בפניו אינו מבוטל היאך אפשר לומר בטלה כולה אטו מי עדיף מאילו בטלם בפירוש דאינו מבוטל שלא בפניהם ואי איירי שלא ביטל כל עשרה בפני כ"א וא' אלא שביטל כל אחד בפניו לבדו כדמשמע מפרש"י לעיל בד"ה יכול לבטל א"כ קשה יותר לרשב"ג היאך שייך לומר בטלה כולה דלא עדיף מאילו בטל בפירוש כל עשרה שלא בפניהם דלא מהני כ"ש הכא שלא בטל אותם אפילו שלא בפניהם. והנלע"ד בזה דבלא"ה ע"כ הא דמוקמינן פלוגתייהו לענין עדות שבטלה מקצתה לא איירי כלל א"א בעלמא בטלה כולה או לא כגון בנמצא א' קרוב או פסול או לענין אם כתב ונתן לשני בני אדם והעדים קרובים לא' ורחוקין לא' דודאי לא דמי כלל דהתם ילפינן מקרא כיון שנתבטל העדות ע"פ הדין ואלו נצטרפו להם נתבטל הכל משא"כ כאן שעיקר העדות הוא בכשרות והוא ביטל מקצתן לא דמי להיאך ותדע דאלת"ה קשיא הלכתא אהלכתא דהא ק"ל בהנך עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה כדאיתא בטח"מ סימן ל"ז והכא איפסקא הלכתא לקמן כר"נ דאמר הלכה כר' בשתיהן ור' ע"כ סובר דלא בטלה כולה לכל חד מהני תרי לישני אע"כ דהכא לחוד פליגי בהא מילתא גופא אם הוא מבטל בסתם בפני קצתן א"א דדעתו אכולהו או לא וכן בדיני ממונות בנותן מתנה ואמר לעדים כתבו לו שטר מתנה וחתמו ואח"כ חזר בו ואמר לשנים אל תכתבו דרבי סבר לא בטלה כולה פירוש שאם אמר לא' או לב' מהעשרה אל תכתבו לא נתכוון לבטל כולם אלא לאותן שביטל בפניהם לבד ומש"ה תו לא שייך חשש

ממזרות, וע"כ לא איירי ר' אלא בכה"ג שביטל סתם דאי כשביטל בפירוש כל העשרה בפני ב' מהעשרה מילתא דפשיטא היא דלכתחלה אינו יכול לעשות כן דהיינו תקנת ר"ג גופא שאינו יכול לבטל שום שליח הגט שלא בפניו ובדיעבד ודאי כה"ג נמי מבוטל דהיינו מימרא דר' לעיל בטלו מבוטל אע"כ דלענין סתם איירי ורשב"ג סובר דאם ביטל בסתמא אמרינן שנתכוין לבטל את כולם נמצא דלפ"ז הרי ביטל אותן שלא בפניהם ועבר על תקנת ר"ג דהא לא ידעי ואזלי וכתבו מש"ה אף בדיעבד לא הוי ביטול כלל כיון שהוא לא נתכוון לבטל לחצאין כטעמיה דידיה דבטלו אינו מבוטל כנ"ל ברור. וכמ"ש נלע"ד ברור כשמש שהן הן דברי הטור בא"ע סי' קמ"א שאחר שכתב דין דאמר לעשרה כתבו שיכול לבטל זה שלא בפני זה כו' כתב עוד ודוקא שלא יבטל כולם זה שלא בפני זה כו' דזימנין דנפיק מיניה חורבא עכ"ל. ונתכוון בזה למ"ש שלא יבטל בפירוש שליחות כולם זה שלא בפני זה אלא לכ"א וא' שיבטל לא יבטל אלא שליחות עצמו שיאמר בסתם אל תכתוב ומסתמא לא נתבטלו כולם אליבא דר' משא"כ אם יאמר בפני הראשון ושני שהוא מבטל שליחות כולם אף אם חוזר ואומר כן לכולם אפ"ה אסור שהרי תחילת הביטול היה שלא כדין שביטל שליחות הנותרים מעיקרא שלא בפניהם ובהאי שעתא הוי אפשר דנפיק מיניה חורבא דזימנין דלא שמעי ואדמבטל להו בפירוש בפניהם כתבו ויהבו ומינסבא ואיכא חשש ממזרות דבאמת נתבטלו מעיקרא מחמת הביטול שביטל אותם שלא בפניהם זה ברור בכוונת הטור ובחנם נתקשה הב"י בדבריו ונשאר אצלו בקושיא. והב"ח הפליג דברי הטור בדברים זרים לדעתי אחר המחילה מכבוד תורתו כבודו הגדול במקומו מונח דוק ותשכח. אמנם כן ה"ה כתב בפ"ו מהל' גירושין על לשון הרמב"ם ז"ל שכתב דאמר לעשרה כתבו יכול לבטל זה שלא בפני זה וכתב ה"ה דאפי' כל העשרה נתבטלו לגמרי דכיון דלמסקנא קי"ל כאידך דרבי בטלו מבוטל א"כ לא גרע מה שבטלו בפני ב' מהעשרה מאילו בטל בפני ב' מן השוק. ודבריו תמוהין מאד דנראה מדבריו דהסוגיא איירי שביטל בפני א' או שנים כל העשרה וזה א"א לומר כן בשום ענין דא"כ האיך קאמר אליבא דר' אי אזלי הנך כתבו ויהבו ליכתבו וליתבו הרי נתבטלו כבר שלא בפניהם אע"כ דהכא איירי שלא ביטל כל העשרה בפני אותן שביטל אלא להם בלבד נתכוון למ"ד לא בטלה כולה. ובני הנבון המופלא מוהר"ר בערוש שי' תירץ דלעולם איירי שביטל את כולם בפני א' או ב' והא דקאמר ליכתבו וליתבו משום דהאי לישנא סובר כהנך אמוראי דסברי בסמוך שחזר בו רבי מההיא דבטלו מבוטל. וא"כ מוקי לברייתא דהכא לאחר חזרה משא"כ לדידן דקי"ל כר"נ דר' לא חזר ביה א"כ שפיר כתב ה"ה בשיטת הרמב"ם דנתבטלו כל העשרה. ומה שהכריחו להרמב"ם לפרש כן

היינו משום דקשיא ליה קושית התוספות דלישנא קמא אמאי מוקי בפלוגתא בעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דהא מצינן למימר דרבי נמי אית ליה בטלה כולה והא דקאמר אינו יכול לבטלו היינו בדיעבד משום דבטלו מבוטל ותירוצי התוס' לא משמע ליה להרמב"ם אע"כ מתרץ בע"א דהא דלא מוקי לישנא קמא בהכי היינו משום שסובר דחזר בו רבי וניחא ליה לאוקמי ברייתא לאחר חזרה מש"ה איצטריך לאוקמי פלוגתייהו בעדות שבטלה מקצתה כ"ז דקדק בני נר"ו והדברים ראויין להאמר אבל ה"ה מסתימת לשונו ודאי נראה דלא נחית להכי ודבריו צ"ע ודו"ק:

גמרא ואי בעית אימא דכ"ע עדות שבטלה כו' והכא היינו טעמא דרשב"ג קסבר מילתא דמיתעבדא ביה עשרה צריכי ביה עשרה למישלפי'. וקשיא לי האיך אפשר לומר שכן הוא מעיקר הדין דהא מדאורייתא יכול לבטל שלא בפניהם לגמרי ואף בשנים לא בעי למישלף באפייהו ול"ל דנהי דמדאורייתא יכול לבטל שליחות שלא בפניו מ"מ כל מידי דמיתעביד בכנופיא כיון שטרח לעשות ברבים שלא לצורך מש"ה אלים מילתא טפי וכמ"ש הרשב"א בחידושיו בנדר שהודר ברבים דהיינו משום דמיתעביד בי תלתא אלים טפי דלא יכול חכם למישלפי' אלא דכאן א"א לומר כן דהא בסמוך משמע דבאמר לשנים כתבו נמי שייך ה"ט אף על גב דלא עביד מילתא יתירתא שהרי צריך להחתים שניהם ואפ"ה אמרינן טעמא דצריכי למישלפי'. והנראה בעיני דעיקר מילתא דכל מילתא דמיתעביד כו' כך פירושו דכל דבר שעשה אותם מתחלה שלוחים כא' כמו כן צריך לבטל כולם בפעם א' מדאורייתא לא שנא בפניהם ול"ש שלא בפניהם ובלבד שיבטל את כולם בפעם א' והיינו טעמא דרשב"ג כיון דס"ל עדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה נמצא שלא ביטל אלא מקצתן ומש"ה לא מהני כלל כנ"ל ברור ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה צריכי בי עשרה למישלפיה ותימא כיון דמדאורייתא כו' עד סוף הדיבור. וכתב מהרש"א ז"ל שכל זה הדיבור אין כאן מקומו ע"ש ולכאורה דבריו תמוהין מאד לגרוע ולהוסיף ולהחליף דברי התוספות אמנם לענ"ד למאי דפרישית בסמוך ובלשון הגמרא יתפרשו דברי התוס' ככתבן וכלשונם דאדרבא ללישנא קמא לא קשיא להו כלל דכיון דלרשב"ג עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה א"כ מסתמא נתכוין לבטל כולן ולא מקצתן וכיון שעבר על תקנת ר"ג וביטל שלא כדין ומש"ה אין הביטול מועיל כלל כיון דמצי למיתי לידי חשש ממזרות קנסוהו חכמים ומה כח ב"ד יפה דלא מהני כלל משא"כ הכא ללישנא בתרא קשיא להו שפיר דמלישנא דרשב"ג משמע דאף אם ביטל כל העשרה בפני שנים מהן אפ"ה לא הוי ביטול כלל אף לגבי השנים מדקאמר להדיא אינו יכול לבטל אלא זה בפני זה ובהא קשיא להו כיון דמדאורייתא מהני ביטול שלא בפניהם

א"כ אפילו את"ל דמדאורייתא בעינן עשרה למשלפיה ע"כ דאין הקפידא דלישלפינהו באפייהו דוקא אלא אף שלא בפניהם ובלבד שיבטל כולם ולא מקצתן אלא דמדרבנן כיון דלא מהני שלא בפניהם הו"ל כאילו לא מישלפיה להו לבי עשרה ולא מהני וא"כ מ"מ לגבי אותן השנים יש לו להועיל כיון שלדעתו ביטל כולם ועל זה תירצו שפיר דכיון שהוצרכו לתקן שלא יועיל לגבי הנך תקנו נמי שהביטול אינו כלום אף לאותן השנים גופא כיון שעשה שלא כדין אע"ג דלא שייך חשש ממזרות כן נ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא ה"נ מסתברא כו' אלא א"א בעידי כתיבה מי מצטרפי כו'. ויש לדקדק לפמ"ש התוספות לעיל דאפשר דאפילו בפני השליח צריך שנים משום דאין דבר שבערוה פחות משנים ואם כן למאי דס"ד השתא דלא קי"ל כר"י בן קרחה א"כ אפילו אי איירי בעידי הולכה תיקשי ליה אמאי יכול לבטל זה שלא בפני זה לרבי אף באמר לשנים ולרשב"ג באמר לזה בפני עצמו ות"ל דכיון דאין דבר שבערוה פחות משנים ודאי צריך שיהיו שניהם יחד בשעת הביטול למאן דלית ליה דר"י ב"ק ויש ליישב דלמאי דס"ד הא דמבטל זה שלא בפני זה היינו שבשעת הביטול של כ"א מצרף א' או ב' מן השוק כדי שיהיו שנים אי שייך ביה אין דבר שבערוה וכו' ודו"ק:

שם דלמא כר"י ב"ק ס"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מאי ודלמא הא איפסקא הלכתא בהדיא כר"י ב"ק. ולדידי קשיא יותר כיון דמרא דשמעתא דקאמר ה"נ מסתברא היינו רב אשי ואיהו גופא ע"כ סובר כריב"ק מדקאמר בפ"ק דהא דכל השטרות שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ה"ט משום דבגט אין העדים חותמין אלא זה בפ"ז ואסיק רב אשי טעמא גזירה משום כולכם ואי לאו דידע ישראל דכותי חבר הוא לא הוי מחתים ליה מקמיה דידיה משא"כ בשאר שטרות דחותמין זה שלא בפני זה אף שחתם הכותי תחלה אפשר דהישראל רווחא שביק למאן דקשיש מיניה ואתא הכותי וחתם שלא בפניו ולפ"ז היינו ע"כ כריב"ק דאל"כ אפי' בשאר שטרות ע"כ אין לכותי לחתום אלא בפני י;שראל שהרי חתימתן הוא כמי שנחקרה עדותן בב"ד ולמאן דפליג אדר' יב"ק צריכין שיעידו שניהם כאחד ועוד דבלא"ה כשציוה בעל השטר להחתים ע"כ היו שניהם כאחד מיהו משום הא לא קשיא דאפשר בשעה שצוה בעל השטר להחתים היו כמה עדים ישראלים וגם זה הכותי וצוה שיחתמו איזה שנים שירצו וכשחתם הישראל לבסוף סבר שיחתום ישראל אחר בפניו ורווחא שביק למאן דקשיש ואח"כ לא חתם הישראל אלא זה הכותי שהיה כאחד בשעה שנמסר להם העדות ומשום שעת החתימה נמי לא תיקשי דבפרק זה בורר משמע דלאו הא בהא תליא דמאן דסבירא ליה דבעינן שיראו שניהם כאחד אפשר דלא מצריך שיגידו שנים כאחד ע"ש ודו"ק ולעניין קושיית

הרשב"א ז"ל יש מתרצים דמעיקרא ס"ד דנהי דקי"ל כריב"ק היינו בדיני ממונות אבל לדיני נפשות קי"ל בפ"ק דמכות דאפי' עדות מיוחדת שראו בפעם אחת זה מחלון זה וזה מחלון זה אפ"ה פסול וקס"ד דגיטין כדיני נפשות דמי וע"פ סברא זו מקשים על שיטת הר"ן ז"ל שכתב לקמן בפרק מי שאחזו ומשמע מדבריו דלפי האמת עידי גיטין וקדושין כדיני נפשות דמי ולענ"ד א"א לומר כן כמ"ש לעיל במכילתין דאי כד"נ דמי יכילנא למיפסל כולה גיטין דעלמא דבעינן דרישה וחקירה בעידי חתימה לא הוי דרישה וחקירה שיכולין לומר אחרנוהו וכתבנוהו והו"ל נמי עדות שאי אתה יכול להזימה דלא שמה עדות אע"כ דכד"מ דמי כיון דאיכא כתובה למישקל כנ"ל ויש לי להאריך בזה אלא שאין כאן מקומו ודו"ק:

תוספות בד"ה חזר רבי וכו' וא"ת מנ"ל משום דחזר כו' דלמא ההיא דשום הדיינים עדיף טפי כו' עכ"ל. וכתב מהרש"ל ומהרש"א משום דבההיא דבטלו שלא בפניו אלא בפני ב"ד י"ל דכח ב"ד האחרון יפה ומש"ה לא חזר ביה רבי ע"ש בדבריהם. ויש לדקדק תינח לרב ששת דאמר בפני ג' וכן לרב נחמן דאית ליה ב' שדנו מיקרי ב"ד אבל כבר כתבו התוס' לעיל דטעמא דר"נ לאו משום ב"ד הוא ובעדות בעלמא סגי א"כ לא שייך לפרש כן ועוד שכבר כתבתי לעיל בלשון התוספות בד"ה ר"נ שהתוספות לא נחתו לזו הסברא מדהוצרכו לפרש שם דהא דלא סגי בחד לר"נ היינו משום חשש ממזרות ונדחקו בזה ולא כתבו דבעינן דוקא ב' מה"ט גופא שיהא כח ב"ד האחרון יפה אע"כ דלית להו האי סברא. לכך נ"ל דמ"ש כאן דדמי טפי להאי היינו לפמ"ש התוספות לעיל דבביטלו שלא בב"ד אפשר לו דלא הוי ביטול אלא להחמיר ולא להקל משא"כ בההיא דבטלו שלא בפניו דאיירי רבי ורשב"ג משמע דהיינו אפילו להקל לרשב"ג וא"כ אפשר דלא חזר ביה רבי מהאי סברא דלא שרינן א"א לעלמא משום מה כח ב"ד יפה. מיהו כ"ז לשיטת התוספות לעיל דלרבי נמי הא דלא הוי ביטול בפחות מג' לר"ש ובפחות מב' לר"נ היינו משום חשש ממזרות ומשום מה כח ב"ד יפה. אבל לפמ"ש לעיל שאין בדריהם מוכרחים דאיכא למימר דג' לר"ש היינו דבעינן דוקא מעשה ב"ד ושנים לר"נ היינו משום דאין דבר שבערוה פחות מב' כמ"ש ג"כ הר"ן ז"ל א"כ אין מקום לקושיית התוס' כאן דהא לא שמעינן לר' כלל דאית ליה מה כח ב"ד יפה ודו"ק:

בא"ד וי"ל דר' יוסף מדמה להו משום דלא איפלגי ר' ורשב"ג אלא בהנך תרי מילי כו' ומסתמא כשחזר מזה חזר נמי מזה עכ"ל. נראה כוונת' בזה מדחזינן דמעיקרא איפליג רבי אדרשב"ג בההיא דשום הדיינים וסבר דלא אמרי' מה כח ב"ד יפה כמו דלית ליה

בביטלו מבוטל ולא מדמה ליה לביטלו שלא בב"ד אלמא דמשמע ליה דדמי טפי לבטלו בב"ד וא"כ מסתמא כשחזר מזה חזר גם מזה וק"ל:

גמרא אמר לן זילו איטמורי וכתבו ליה. ומפי' רש"י נראה דגרס אמר להו וע"ז פי' דהיינו לסהדי וא"כ משמע שהבעל יחד שני עדיו כסתם גיטין דעלמא אלא דהנהו חמשה סבי הוו באותו מעשה אבל קשה דא"כ מאי דייק הש"ס אי ס"ד אידך נמי כרשב"ג ליבדור אבדורי והיאך אפשר לומר כן דהא קי"ל עידי גט אין חותמין אלא זה בפני זה וא"כ היה מתירא ר' יאשיה שמא ימצא הבעל את העדים בשעת חתימה ויבטל אותם והוצרך לומר איטמורי שיחתמו שניהם שם בהסתר אבל לפי גרסת הש"ס דגרסינן אמר לן א"ש דמשמע שלכולהו הני חמשה סבי אמר הבעל שיכתבו ויתנו דהיינו מי מהם שירצה וא"כ מדייק שפיר אי ס"ד כרשב"ג שא"א לבטל אלא כל החמשה ביחד כמו באמר לעשרה א"כ ליבדור אבדורי וכן נראה גם כן משיטת התוספות ודו"ק:

תוספות בד"ה ליבדור אבדורי אפילו למאן דמוקי פלוגתייהו כו' אע"ג דליכא למיחש כו' לא הוי ביטול עד שיבטל כולם יחד זה בפני זה עכ"ל. סתמו הדברים ולא פירשו הטעם אבל בחידושי הרשב"א ז"ל מבואר משום דמעיקרא בשעה שביטל הראשון לא היה הביטול כלום כיון דאיכא למיחש בהאי שעתא דלמא אזלי הנך דלא ידעי וכתבו וכן בשעת הביטול השני וכן בשלישי וכיון שאינו מבטל בכל פעם אלא אחד מהם אין הביטול כלום ע"ש שכתב שנראה לו דוחק ולפמ"ש לעיל בסוגיא דשמעתין אין כאן דוחק דעיקר מילתא דרשב"ג בשמעתין שכל ביטול שלא נעשה כתיקון חכמים אינו כלום וה"נ דכוותיה וק"ל:

דף לד.

גמרא התם ממונא הכא איסורא. ויש לדקדק דהא לר"נ גופא נמי אית ליה באיסורא מה כח ב"ד יפה כגון כשביטל בפני א' או בפני ב' מן השוק שלא היו ביחד כמ"ש התוספות לעיל בד"ה ור"נ דהיינו משום מה כח ב"ד יפה וכה"ג הקשו התוספות לעיל בד"ה וחזר רבי ומה שתירצו שם לא שייך כאן אליבא דר"נ ועוד דכאן קשה יותר כיון דחזינן דלר"נ גופא בממונא זימנין דלית ליה מה כח ב"ד יפה כגון בשום הדיינים שפוסק כחכמים כמו שהביאו התוספות כאן וזימנין דבממון אית ליה בההיא דאחין שחלקו ובאיסורא נמי זימנין דאית ליה בבטלו שלא בפני ב"ד וזימנין דלית ליה כשבטלו בב"ד א"כ לא הו"ל לתלמודא לחלק אליביה בין ממונא לאיסורא וטפי הו"ל לשנויי דההיא דהאחין שחלקו יש לייפות כח ביד כמו בבטלו שלא בפני ב"ד וההיא דשום הדיינים שהוא כח

גרוע דטעו דמי טפי לבטלו בפני ב"ד דשם ג"כ אין כח התקנה אלים כ"כ דליכא חשש ממזרות כולי האי או מאינך טעמי שכתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל וכמו שכתבתי ג"כ מסברא דנפשאי. והנלע"ד ליישב לפי תירוץ הראשון שכתבו התוספות כאן דאע"ג דר"נ גופא לא מפליג מ"מ מפליג אליבא דר' והיינו כגירסת מהרש"א ז"ל שהיא עיקר לענ"ד ולפ"ז כיון דאליבא דר' אירי א"ש דלר"נ אליבא דר' מחלק שפיר בין ממונא לאיסורא דבאיסורא זימנין אית ליה וזימנין לית ליה משא"כ בממונא לעולם אית ליה אפילו בכח גרוע היכא דטעו דחזר בו בההיא דשום הדיינים ובההיא דבטלו מבוטל לא חזר בו. מיהו לתירוץ השני שכתבו כאן דרבי גופא ודאי חזר בו נמי מההיא דבטלו מבוטל אפילו לר"נ א"כ הקושיא במקומה עומדת כיון דלפ"ז ע"כ עיקר התירוץ דהתם ממונא הכא איסורא היינו דוקא לר"נ אליבא דנפשיה ולא אליבא דרבי ומיהו יש ליישב דבתירוץ השני של התוספות סברי דהא דר"נ סובר דלא מהני ביטול בפחות משנים או שלא היו שניהם יחד היינו דוקא להחמיר לא הוי ביטול כמו שנסתפקו לעיל בד"ה מהו דתימא וא"כ א"ש דבאיסורא לית ליה מה כח ב"ד יפה להקל אלא להחמיר אבל בממונא לעולם אית ליה והא דלית ליה בשום הדיינים היינו משום דטעו כנ"ל נכון ובזה נתיישב' קושיית מהרש"א ז"ל שהקשה על גירסת מהרש"ל ז"ל דא"כ בתירוץ הראשון תירצו לגמרי כמו בתירוץ שני אלא בין רבי לחכמים איכא בינייהו ולמאי דפרישית א"ש דא"ב טובא ודוק היטב:

גמרא הדר תנא ואשקליה וא"ל לסהדי אותיבו קרי באודנייכו כו'. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא אכתי איכא למיחש שיבטל שלא בפניהם למאי דקי"ל כר' דבטלו מבוטל ותירץ דר' יהודה סובר כהנך אמוראי דלעיל דס"ל בהא כרשב"ג ולענ"ד משום הא לא איריא דאפשר שהבעל לא ידע דאותיבו קרי באודנייהו וסבר שבטל בפניהם ולא היה חושש לבטלו עוד שלא בפניהם. אבל אי קשיא הא קשיא לי דלשיטת הרשב"א ז"ל שכתב בחידושיו שיש תקנה בדבר שיבטל הבעל מעיקרא כל הביטולים וכל המודעות ולפסול כל העדים שיעידו על הביטול דהו"ל כאומר נאמנת עלי שלא פייסתי וא"כ למה לא היה ר' יהודה כופייהו מעיקרא לבטל כן ונראה דתיקון זה אינו מועיל אלא שלא יבטל בפני עדים אחרים שהרי פסל אותם משא"כ כאן היה חושש שיבטל בפני אותן העדות עצמם וכה"ג לא מהני פיסול העדים כיון שהם יודעים האמת שביטל אין להם לכתוב בע"כ:

דף לד:

משנה התקין ר"ג הזקן שיהא כותב כו' מפני תיקון העולם. ופרש"י ז"ל שלא יוציאו לעז כו' ואע"ג דמסקינן בגמרא דר"ג לא תיקן אלא בדאיתחזק בתרי שמי ומשמע דאיירי נמי שגם במקום הנתינה יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה כמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא אלא דאפ"ה איכא לעז שמא ברוב הימים ישתכח הדבר ויוציאו לעז וכן נראה מלשון הר"ן ז"ל ע"ש אבל קשה דהכא משמע שאין בזה אלא מפני תיקון העולם משום לעז ולקמן בפרק הזורק דף פ' שנינו שינה שמו ושמה תצא מזה ומזה והולד ממזר מזה ומזה וכתבו שם התוספות דאיירי כה"ג שיש לו שני שמות בשני מקומות ולא נכתב אלא א' מהם ושם בגמרא אמרינן דאפילו רבנן דפליגי אר"מ ולית להו כל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר אפ"ה מודו בשינה שמו דהולד ממזר ודייק לה ממתני' א"כ משמע שיש בזה פסול גמור ולא משום לעז ותיקון עולם. ולכאורה לפום ריהטא היה נ"ל דהא דאמרינן שם דהולד ממזר והיינו משום שינוי השם איירי שכתב שם הנתינה לחוד במקום הכתיבה שכן נראה מלשון התוספות לעיל דף כ' בד"ה הא בעינן שמו ושמה ואם כן לפ"ז הו"ל שינוי גמור לגבי הסופר והעדים והיינו נמי דאמרינן בסמוך בברייתא גירש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה אינה מגורשת והיינו שכתב שם מקום הנתינה לחוד משא"כ הכא במתני' איירי שכתב שם מקום הכתיבה לחוד כמו שפרש"י ז"ל להדיא וכן נראה מלשון המפרשים וא"כ כה"ג לא מיפסל משום שינוי כיון שכתבו הסופר והעדים שם הידוע להם ביותר וליכא אלא לעז גרידא משום חשש דמקום הנתינה כמו שכתבתי דאע"ג דאיתחזק שם ג"כ בהאי שמא אפ"ה חיישינן שמא ישתכחו הדבר ולהאי חששא לא חששו מעיקרא עד שתיקן ר"ג מפני תיקון העולם. ונהי דבתוספתא שהביאו התוספות משמע דאפי' כתב שם מקום הנתינה פסול אפשר דהאי פסול היינו היכא שלא ניסת ומש"ה לא קאמר אינה מגורשת ותדע דהא רשב"ג פליג בתוספתא וקאמר כשר אם נפרש כפשוטו דלא כפי' מהרש"א ז"ל ואף ע"ג שהתוספות כתבו דאדרבא שם מקום הנתינה עיקר יותר משם מקום הכתיבה היינו לאחר התקנה שכותבין שני השמות לשיטת ר"ת וא"כ ליכא שינוי השם כלל מש"ה עושין שם הנתינה עיקר לכתבו ראשון משום לעז שמא ישכח הדבר שם מקום הכתיבה במקום הנתינה לימים רבים ואיכא לעז דבמקום הנתינה צריכה האשה לגט למען יעמוד ימים רבים מה שא"כ במקום הכתיבה לא שייך לעז כולי האי אלא בשעת הכתיבה והרי עכשיו יודעין שגם שם במקום הנתינה הוא שמו העיקרי דהא איתחזק א"כ ליכא לעז וליכא שינוי משא"כ אם לא נכתב רק שם אחד ודאי שייך לפסול יותר אם לא כתבו שם מקום

הכתיבה דהו"ל שינוי השם גמור לגבי הסופר והעדים ומש"ה הוי הולד ממזר ולכך כתבו בראשונה שם מקום הכתיבה לבד כדפירש"י כל זה היה נ"ל לפום ריהטא. אמנם אחר העיון בשיטת הפוסקים ראיתי ששום א' מהפוסקים לא חילק בזה והטור כתב בהדיא שאם לא כתב דוקא מקום הנתינה וכל שום הולד ממזר אפילו אם כתב מקום הכתיבה וכל שום וכתב הב"י דאין צ"ל אם לא כתב אלא מקום הכתיבה ונהי שדברי הטור בזה צריכין עיון מנ"ל להחמיר כולי האי וכבר תמהו עליו שלימים וכן רבים מיהו לא מצאתי שום פוסק שיכשיר אפילו הולד בנכתב שם הכתיבה לחוד. אח"ז דקדקתי בלשון הירושלמי דמייתי ברייתא דבסמוך אלא ששינה הל' ומשמע דאפילו בכתב מקום הכתיבה אינה מגורשת ולפי דהירושלמי לשיטתו דמקום כתיבה עיקר כמו שאבאר בסמוך מש"ה קתני יתר ע"כ משא"כ בגמרא דידן חושב שם מקום הנתינה עיקר כמ"ש התוספות מש"ה נקט לרבותא דאפ"ה אינה מגורשת ודו"ק. וא"כ לפ"ז צ"ל דנהי דקודם התקנה לא היה פסול לגמרי אלא חשש לעז מ"מ לאחר שתיקן ר"ג לכתוב לכתחלה וכל שום משום לעז החמירו נמי בדיעבד לפסול לעשות הולד ממזר משום שעבר על תקנת ר"ג ונהי דרבנן דפליגי עליה דר"מ ולית להו כל המשנה הולד ממזר מ"מ בשינוי כי האי דמיחזי כשינוי השם מודו כך נלע"ד וכן משמע מלשון התוספות לעיל ד' כ' וכמ"ש שם וכ"נ מלשון הב"י סימן קכ"ט. אמנם יש מפרשים בד"א הביאם הר"ן ז"ל דהא דאמרינן הולד ממזר היינו היכא דאיתחזק בתרי שמי והא דאמרינן הכא מפני תיקון העולם היינו בדלא איתחזק והאריכו ליישב לשון סוגית הש"ס לפי שיטתם ע"ש אבל הר"ן ז"ל דחה דבריהם ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה וכל שום שיש לו כו' ותיקן ר"ת לכתוב כדאמרי' בגמרא שרה דמתקרי' מרים כו' עכ"ל. בכל נוסחאות הגמרא שלפנינו איתא בגמרא שרה וכל שום שיש לה וכן הוא ברוב דברי המפרשים הקדמונים וא"כ לא משמע כלל כשיטת ר"ת ואם נאמר דגירסת ר"ת היתה בגמרא שרה דמתקרי' מרים וכן נראה מל' הרשב"א ז"ל בחידושיו א"כ הו"ל לדחות בהדיא מהכא שיטת בעל הלכות גדולות ולכאורה היה נראה דבעל ה"ג גופא מודה דהיכא שיודעין בפירוש שני השמות שכותבין שניהם והיינו דגרסינן שרה דמתקריא מרים וכגירסת ר"ת וכן להיפך היכא דאיתחזק במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה אלא שאינן יודעין כלל מה שמו אם לא על פיו דבהא נראה דמודה ר"ת שכותבין מקום הכתיבה וכותבין וכל שום דאל"כ היכא דאיתרמי כה"ג מה תקנה יש בדבר לר"ת בשלמא היכא דלא איתחזק בתרי שמי אפשר דלא תיקן ר"ג כלל דמסתמא לא מחזיקינן ריעותא לחוש שמא יש לו שם אחר משא"כ כשיודעין בודאי מסתבר דמודה

ר"ת שכותבין וכל שום ולא נחלק ר"ת על בה"ג אלא בעיקר תקנה ופי' המשנה ונ"מ להיכא דלא איתחזק דלבה"ג אפי' בלא איתחזק עושין לכתחילה כתקנת ר"ג משא"כ לר"ת אלא דמלשון התוספות לא משמע כן וא"כ צ"ל דלר"ת דהיכא דאיתחזק בתרי שמי ואין ידוע כלל במקום הכתיבה מה שמו במקום הנתינה מיקרי לא איתחזק ואין כותבין אלא מקום הכתיבה לבד דוכל שום לא מהני מידי להוציא מידי לעז ולפ"ז מצינן למימר שפיר דגירסת ר"ת היה שרה דמתקריה מרים והא דלא דחי בהדיא מכאן שיטת בה"ג משום דאפשר דבה"ג מודה בכה"ג ששני השמות ידועין. מיהו מלשון התוספות בדיבור הסמוך נראה דגרסי מרים וכל שום שיש לה ומה שיש לדקדק עוד יבואר בסמוך. אמנם מצאתי בלשון הירושלמי וז"ל איש פלוני וכל שום שיש לו הגע בעצמך דהוי שמיה ראובן ואסיק שמיה שמעון אלא אני פלוני וכל שום שיש לי כו' עכ"ל. ופירשוהו הקדמונים בדרכים שונים ה"ה הרא"ש והר"ן ז"ל בספריהם ולולא שאני יודע בעצמי מיעוט ערכי היה נ"ל לפרש בפשיטות דהגע בעצמך לשון קושיא היא כלשון הירושלמי בכ"מ והיינו דמעיקרא ס"ד דההיא וכל שום שיש לו שתיקן ר"ג היינו כפי' ר"ת שכותבין בפירוש גם שם הנתינה וע"ז מקשה הרי שהיה שמו ראובן ואסיק שמיה שמעון פי' דברוב פעמים אין יודעין שם מקום הנתינה אלא ע"פ הבעל וא"כ איכא למיחש לקלקולא דבלא"ה מסיק הירושלמי שם דמתני' איירי במגרש בע"כ וע"ז מתרץ אלא אני פלוני וכל שום שיש לי דווקא דזה הלשון משמע שבא לומר דזה הל' בעצמו כותב אני פלוני וכל שם שיש לי דתו ליכא למיחש לקלקולא והיינו כשיטת ה"ג ולאפוקי ממאי דס"ד מעיקרא ולפי זה היה באפשר להכריח כשיטת בעה"ג אלא דמ"מ אפשר דכשיודעין שני השמות בפירוש לא איירי הירושלמי ומודה שכותבין שניהם כנ"ל ואין להאריך ועיין בסמוך:

גמרא אמר רב אשי והוא דאיחזק בתרי שמי. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו לשיטת ר"ת דתקנת ר"ג היתה שכותבין שני השמות בפירוש א"כ מאי אשמעינן רב אשי והוא דאיתחזק דמילתא דפשיטא הוא כיון דלא איתחזק בתרי שמי א"א לכתוב ב' שמות וכתב דאתא לאפוקי היכא שיצא למקום אחר וגירש ע"ש ומחילה מכבוד תורתו הקדושה שאין זה במשמע הל' ולא ידענא מאי קשיא ליה שכבר כתבתי שיש לפרש בפשיטות דהיא גופא קמ"ל דהיכא דלא איתחזק לא חיישינן שמא יש לו שם אחר וקס"ד דלעולם אין שולחין גט ממדינה למדינה עד שיודע בודאי שם המגרש במקום הנתינה או שיודע בודאי שאין לו שם אחר אבל מסתמא ניחוש קמ"ל דלעולם לא חיישינן מסתמא ובעיקר דברי רב אשי והוא דאיתחזק רבו הפירושים עיין בל' הרשב"א והר"ן ז"ל באריכות ואין כאן מקומו להאריך ולדקדק בפירושם אמנם מ"ש הרא"ש ז"ל והוא דאיתחזק בתרי שמי

פי' שידוע בב' המקומות שיש לו שני שמות אלא שאין בני מקום זה יודעין מהשם שיש לו במקום אחר כו' לשונו צריך ביאור דא"א לומר דבמקום הכתיבה אין יודעין כלל מה שמו במקום הנתינה שהרי הרא"ש ז"ל כתב דמה שתיקן ר"ג לכתוב אני איש פלוני היינו שם מקום הנתינה וא"כ ע"כ יודעין בו לכך נראה דודאי יודעין ע"פ עדות אלא שאין רוב ההמון מכירין בו וכתב כן לפי שיטתו דאף ללעז דמקום כתיבה חיישי'. מיהו בעיקר פירושו שכפל ושילש דאיירי שאין יודעין מה שמו לא ידעתי מה בא ללמדינו דל"ל דהיכא שיודעין ומכירין היטב בב' השמות במקום הכתיבה אין צריך לכתוב אלא שם הנתינה שלא מצאנו סברא זו בשום פוסק ואף שהטור כתב ג"כ בזה הלשון אפ"ה מסיים וכתב אבל לא איתחזק כו' ולא כתב שאם הוחזקו ביותר ומכירין שאין כותבין שני השמות ועוד דמלשון הגמרא דקאמר והוא דאיתחזק משמע דכל מה דאיתחזק יותר צריך לכתוב שניהם לא מצאתי מקום כעת ליישב לשונו בזה אם לא שנאמר דלדוגמא בעלמא כתבו כן הרא"ש ז"ל והטור כיון דבענין זה שייך לעז יותר מהיכא דמכירין היטב בשני שמות אבל לדינא ודאי אין לחלק ואין להאריך כאן יותר ביישוב לשון הפוסקים. אח"ז ראיתי בהגהת מרדכי בשם ס' התרומה שכתב להדיא דבאיתחזק ומכירין היטב בשני המקומות שני השמות אפי' לא כתב אלא א' מגורשת וא"כ אפשר ג"כ שהרא"ש ז"ל סובר כן וצ"ע שהפוסקים לא כתבו כן:

תוספות בד"ה והוא דאיתחזק כו' וכתב חניכתו כו' ובהלכות גדולות מפרש כו' עכ"ל. זה תלוי שם בחלוקי גרסאות במשנה דלקמן. מיהו למאי דמסקו התוספות כאן בסוף הדיבור דלכתחלה צריך לכתוב שני השמות וע"כ האי דכתב חניכתו דאמרינן וכך היה נקיי הדעת עושין היינו משום ששמותיהם ידועין או דשני שמות דומין זה לזה א"כ אין ראיה מכאן להכשיר אף בדיעבד בכתב שם הטפל היכא שאין ידועין ואין דומין אלא דתוס' סמכו בזה אאינך ראיות דמייתי בסמוך מברייתא דשמעתין ומירושלמי אלא דאכתי איכא למידק דילמא הא דמשמע מברייתא ומהירושלמי להכשיר בדיעבד בשם א' כשמגרש במקום האשה היינו דוקא במגרש בשם העיקר או כגון ששניהם שוין אבל בכותב שם הטפל מנ"ל ומדמייתי האי דבעל הערוך משמע דאף בכה"ג כשר לכך נראה דמדייקו שפיר מההיא דכתב חניכתו דאי ס"ד דבדיעבד פסול לא היה נקיי הדעת נוהגין לעשות כן לכתחילה ואף כששני השמות דומין הו"ל למיגזר לכתחילה דאם כן נתת דבריך לשיעורין אלא ע"כ דבדיעבד כשר בכל ענין אף בשם הטפל כשמגרש במקומו וק"ל:

בא"ד והא דקתני בברייתא כו' דהא לא קתני היו לו שני שמות ביהודה כו' עכ"ל. נראה מדבריהם דהא דקתני בברייתא וגירש את אשתו שביהודה בשמו שביהודה ואת אשתו שבגליל בשמו שבגליל היינו דלצדדין קתני דגירש את אשתו שביהודה היינו שהוא דר בגליל והא דואת אשתו שבגליל היינו שהוא דר ביהודה והכריחם לפרש כן מדלא קתני היו לו שני שמות ביהודה אלא דלפ"ז קשה אמאי נקט כלל היו לו ב' נשים ומאי אשמעינן בב' נשים יותר מבאשה אחת והו"ל למיתני סתמא היה בגליל וגירש אשתו שביהודה בשמו שביהודה אינה מגורשת כו' וראיתי בתשובת מהר"י קולון שכתב בזה דאשמעינן דכיון שיש לו שתי נשים בשני מקומות מסתמא שם אחד הוא יותר עיקר מחבירו במקום שקובע דירתו יותר דקמ"ל דאפי' שם הנתינה טפל אפ"ה צריך לכותבו ראשון אלא דלפ"ז קשה מאי מדייקי התוס' דבמגרש במקומו כשר בשם א' מדלא קתני היו לו שתי נשים ביהודה דהא איצטריך לאשמעינן שתי נשים בשני מקומות לאשמעינן הא גופא. ובלא"ה נמי קשה לפמ"ש התוספות בסמוך דשם הנתינה עיקר ומדייקי ליה מברייתא מדקתני עד שיגרש כו' וא"כ אזיל ליה דיוקא דידהו הכא דהא איצטריך למיתני שני מקומות לאשמעינן דשם הנתינה עיקר. מיהו בהא מצינן למימר דמ"ש בסמוך דשם הנתינה עיקר היינו לכתחילה ולא ליפסול בדיעבד היכא שכתב שם הכתיבה עיקר אבל לשיטת מהרי"ק ז"ל דמשמע דאפילו בדיעבד פסול וכן הוא בש"ע ומשמע שהיא שיטת התוספות כאן וא"כ צ"ע ליישב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וכן משמע בירושלמי על הך ברייתא דהכא כו' עכ"ל. ויש לתמוה דאי דההיא דירושלמי היינו ברייתא דהכא א"כ היאך מדייקו בסמוך מלשון הברייתא דהכא דשם הנתינה עיקר דהא בירושלמי מייתי נמי לשון הברייתא ואפ"ה מסיק להדיא בתחלה צריך לכתוב אני פלוני שביהודה עם כל שום שיש לי בגליל וא"כ משמע להדיא דלכתחלה שם הכתיבה עיקר אלא דבאמת האי ברייתא דמייתי בירושלמי לאו היינו האי דמייתי בשמעתין דהכא בשמעתין גרסינן גירש את אשתו שביהודה בשמו שבגליל כו' אינה מגורשת והתם גריס להיפך היו לו שתי נשים כו' ולו שני שמות אחד ביהודה כו' וכתב זה שביהודה לזו שבגליל כו' אינה מגורשת והא דמסיק בשמעתין עד שיגרש בשם דיהודה ושם גליל עמו לא מייתי לה התם בירושלמי נמצא דלפ"ז אין ראיה מהירושלמי דלפי שיטתו אפשר שאין שום קפידא כשכותבין שניהם איזה מהן נכתב ראשון והא דקתני בתחלה צריך לכתוב אני פלוני שביהודה וכו' היינו משום דכה"ג נקט בברייתא וה"ה דאיפכא נמי כשר ובהכי ניחא לן שלא יהא לשון הירושלמי סברא הפוכה לגמרי לגבי תלמודא דידן וא"כ לפ"ז מדייק הירושלמי שפיר מדלא קתני היו לו שני שמות

ביהודה אלמא דבמקום אחד כשר בדיעבד בנכתב אחד מהם משא"כ לפי שיטת התלמוד שלנו דלפי סברת התוספות הא דקתני עד שיגרש בשם דיהודה ושם דגליל עמו היינו דוקא שם הנתינה תחלה ואי עבוד איפכא פסול וא"כ אפשר דבהך מלתא דמגרש במקום אחד נמי לא סבר תלמודא דידן כירושלמי דאפשר דבמקום אחד נמי היכא דאיתחזק צריך לכתוב שניהם והא דקתני שני מקומות היינו לאשמעינן דשם הנתינה עיקר ואיפכא פסול אפי' בדיעבד ויש ליישב וצ"ע ודוק היטב:

בא"ד והכא עושה שם מקום הנתינה עיקר כו' עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דתיקן ר"ג שיהו כותבין איש פלוני היינו שם מקום הנתינה אף ע"ג דמעיקרא היו כותבין שם הכתיבה לחוד וזה דוחק דהעיקר חסר מן התקנה ועוד דמהיכא תיתי היו טועין מעיקרא בתרתי שהיו כותבין שם אחד לחוד ועוד אחרת לחשוב מקום הכתיבה טפי ממקום הנתינה היפך מתקנת ר"ג ולכאורה אפשר לומר דהנך דסברי כשיטת התוס' כאן דמקום הנתינה עיקר סברי נמי דמעיקרא קודם התקנה היו כותבין שם הנתינה לחוד דלא כפירש"י ז"ל והכי משמע טפי לישנא דמתני' בראשונה היה משנה שמו דכיון שהיו כותבין שם הנתינה במקום הכתיבה הו"ל שינוי אלא שכל המפרשים הקדמונים לא כתבו כן וצ"ע:

בא"ד כדקתני עד שיגרש כו' כבר כתבתי שרוב הפוסקים כתבו בכוונת התוספות דאפילו בדיעבד פסול אם כתב שם הכתיבה עיקר ושם הנתינה טפל ומשמע להו לשון הברייתא כפשטיה דאינה מגורשת עד שיגרש כו' משמע שאם שינה מזה הל' אינה מגורשת ואי תקשי אם כן הא דקתני ברישא שאם כתב שם אחד אינה מגורשת הול"ל רבותא טפי דאפי' בכתב שניהם ועשו שם הכתיבה עיקר אינה מגורשת אלא משום שיש סברא להיפך דגרע טפי היכא שעשה שם העיקר טפל והטפל עיקר ממה שלא כתב אלא אחד אפילו הטפל וכ"ש כשכתב שם העיקר לחוד וכמ"ש הב"י סברא זו בשם הרמב"ם בריש סימן קכ"ו וקמ"ל בברייתא דאפ"ה פסול. מיהו לולא דברי הקדמונים אין הכרע מלשון התוספות דאפשר מ"ש והכא עושה שם מקום הנתינה עיקר היינו לכתחלה דנהי דקתני אינה מגורשת עד שיגרש ה"ק דאפילו היכא שכתב מקום הנתינה שהוא חשוב אפ"ה אינה מגורשת עד שיכתוב שם הכתיבה עמו אבל אה"נ שאם כתב שם הכתיבה עיקר ושם הנתינה עמו נמי כשר בדיעבד ואפ"ה מדייקי שפיר מדמהדר אהאי לישנא עד שיגרש משמע שכן עיקר ולפי סברא זו יש ליישב כל מה שהקשיתי למעלה אלא שאין אני כדאי להכריע נגד שיטת הקדמונים ומכ"ש שכן הוא בש"ע ואף שדבריו צריכין לי עיון בכמה דברים ואין כאן מקומו להאריך:

בא"ד אבל בתוספתא עושה מקום כתיבת הגט עיקר כו' עכ"ל. למאי דפרישית לעיל דאפשר דבעה"ג ור"ת לא פליגי דהיכא שיודעין שני השמות במקום הכתיבה כותבין שניהם אבל כשיודעין שיש לו שם אחר במקום הנתינה אלא שאין יודעין מה שמו כותבין וכל שום א"כ היה באפשר לומר דהירושלמי והתוספתא נמי לא פליגי אגמרא דידן דמה שעושין שם מקום הכתיבה עיקר היינו שאין יודעין שם מקום הנתינה ומש"ה כותבין אני פלוני שביהודה עם השם שיש לי בגליל שזה ממש ל' בה"ג משא"כ בגמרא דידן איירי שיודעין בשני השמות כדמשמע יוסף וקורין אותו יוחנן ומש"ה קתני בברייתא דשם הנתינה עיקר ובהכי ניחא לן ליישב שיטת שני התלמודים והתוספות לולא שכבר כתבתי דלשון התוספות לא משמע כן ואיני כדאי להכריע והרבה יש להאריך עוד בדינים אלו בשיטת הפוסקים ואין כאן מקומו להאריך ודוק היטב:

משנה אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה ופירש"י והיתה מפסדת כתובתה. ולכאורה לשון המשנה גופא מורה ע"ז מדקתני התקין ר"ג שתהא נודרת וגובה כתובתה משמע דמעיקרא לא היתה גובה ובהכי ריהטא כל הסוגיא ונראה דמהכא מוכח כיון דמשום חשש בעלמא דמוריא היתרא נמנעו מלהשביעה והיתה מפסדת כתובתה א"כ כ"ש כשידוע בודאי שהיא חשודה על השבועה שאינה יכולה לגבות כלום מן היתומים ומפסדת כתובתה לגמרי אע"ג דשבועה זו אינה אלא שבועת המשנה ולא שבועה דאורייתא אפ"ה לא שייך לומר בכה"ג תקנתא לתקנתא לא עבדינן והיינו משום דאלמוה רבנן לתקנה זו משום תקנת היתומים ועשאוהו כשל תורה דחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל וה"נ אילו היו היתומים יכולין לישבע היה הדין נותן שישבעו ויפטרו אלא שאין יכולין לישבע שהרי אין יודעין כלום מש"ה פטורין לגמרי כנ"ל וכן מבואר להדיא בח"מ סי' צ"ב דאע"ג דבפוגם שטרו או בעד אחד מעיד שהוא פרוע וכולהו דכוותייהו שנשבעין שבועת המשנה וגובין ואם בעל השטר חשוד נחלקו שם הפוסקים אם גובה בלא שבועה או שהנתבע נשבע ונפטר אפ"ה כשבאה לגבות מן היתומים והיא חשודה כולהו מודו שאינה גובה כלום ועפ"ז יש להקשות על שיטת הש"ך שמכריע מסברא דנפשיה דבפוגם שטרו וכיוצא בו והוא חשוד נוטל בלא שבועה ומוכח לה מההיא דאמרי' בפוגם שטרו ומת דנוטלין היורשין בלא שבועה דהבו דלא לוסיף עלה דרב ושמואל וא"כ כ"ש בחשוד שאין שום סברא לומר דחשוד גרע ממת ע"ש באריכות. ולענ"ד א"א לומר כן דא"כ תיקשי לר"א דפליג אדרב ושמואל דאפילו ביתומים מן היתומין גובין היורשין ואם כן לפי סברת הש"ך לר"א כ"ש בחשוד ובא לגבות מן היתומים דנוטל בלא שבועה והיאך אפשר לומר כן דתיקשי ליה מתני' דהכא

דנמנעו מלהשביעה משמע מיהא דבשבועת היתומים והוא חשוד מפסיד אע"כ דאליבא דר"א חשוד גרע ממת דחשוד מפסיד ע"י פשיעתו וא"כ מדר"א נשמע לדידן דמאן פליג עליה בסברא זו מיהא הש"ך בזה לשיטתו בסימן פ"ב דחלק בין ב"ח לגביית כתובה מיהו לענ"ד לא משמע הכי מסוגיא דשמעתין כמו שאבאר לקמן וצ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה אין אלמנה כו' וא"ת הא דפריך בגמרא מאי איריא אלמנה כו' לימא דנקט אלמנה לפי שהוא כו' תוך זמנה עכ"ל. והמעיין יראה שתירוצם דחוק מאד וכן בסמוך בד"ה אלמנה איצטריכא ליה מקשים התוספות וא"ת אלמנה נמי תנינא כו' ותירצו דההיא איכא לאוקמי בגרושה וקשיא לי דאכתי לסברת המקשה דלא סליק אדעתיה טעמא דחינא אם כן אמאי לא מקשה בפשיטות אלמנה תנינא דמה לי אלמנה ומה לי גרושה ואי משום הבותא דתוך זמנה א"כ מב"ח נמי לא מקשה מידי תו קשיא לי אסוגיית הש"ס גופא דמקשה מאי איריא ות"ל דלא אלמנה ולא ב"ח איצטריכו לאשמעינן דמשנה שלימה היא בפ' הכותב מי שמת והניח אשה וב"ח והיה לו מלוה ביד אחרים ר"ע אומר יתנו ליורשין שכולן צריכין שבועה אלמא דאלמנה וב"ח צריכין שבועה לנגד יתומים ומהתם נמי שמעינן דאלמנה אפילו תוך זמנה ולולא דברי התוספות היה נ"ל ליישב הכל בחדא מחתא דודאי עיקר הדין דשבועה ידעינן לה מההיא דהכותב שכתבתי אלא עיקר רבותא במשנתינו לאשמעינן דלעולם אינה נוטלת אלא בשבועה ואם היא חשודה תפסיד ושמעינן לה מההיא דנמנעו מלהשביעה וכמ"ש ורישא וסיפא כולה חדא מילתא היא לפי שא"א לה ליטול לעולם אלא בשבועה לכך נמנעו מלהשביעה אלא דאף לפ"ז מקשה הש"ס שפיר מאי איריא אלמנה אפילו ב"ח נמי דקושטא דמילתא בב"ח נמי הדין כן דכשהוא חשוד מפסיד והיינו דקאמר והא קיימא לן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה והאי לישנא משמע דלעולם א"א ליטול מהיתומים אלא בשבועה ואם הוא חשוד מפסיד וכמ"ש שכן הסכמת כל הפוסקים וכמו שאבאר עוד לקמן ומשני הש"ס דסד"א משום חינא אקילו גבה לענין שלא תפסיד כנ"ל לולא שהתוספות לא כתבו כן:

בד"ה אלמנה איצטריכא ליה וא"ת אלמנה נמי תנינא כו' וי"ל דאיכא לאוקמי בגרושה כו' עכ"ל. ואין להקשות ליתני האי דאלמנה ולא ליתני היאך דנראה דבגרושה נמי איכא רבותא טפי דסד"א משום חינא אקילו רבנן ונהי דבאלמנה לא איכפת לן לטעמא דחינא היינו משום דשייך גבה יותר טענת פרעון דעביד דמתפיס לה צררי משא"כ בגרושה דלא שייך חששא דצררי ה"א דחיישי' לחינא קמ"ל דאפ"ה לא תפרע אלא בשבועה ולמאי דפרישית לעיל א"ש טפי ואין להאריך ובפ' הכותב כתבו התוס' בע"א ע"ש:

דף לה.

גמרא אי משום הא מאי איריא אלמנה אפילו גרושה נמי אלמה א"ר זירא כו' וה"ה דהוי מצי לאקשויי ממתני' דפרק הכותב דקחשיב שם פוגמת כתובתה ועד אחד מעיד שהיא פרועה ונפרעת מן היתומים וקתני שנשבעת ונוטלת אלא דהוי מצי למידחי דהתם דינא קאמר קודם שנמנעו מלהשביעה. מיהו נראה מפשט לשון הש"ס דהא דמקשה הש"ס אפילו גרושה נמי לאו דוקא גרושה לאחר מיתת בעלה אלא אפילו בחיי בעלה כגון פוגמת וכיוצא בה דהא למאי דס"ד עכשיו אין שום סברא לחלק אלא דבכל ענין אין להשביע שום אשה אלא דקשיא לי למאי דפרישית לעיל דהיכא דנמנעו מלהשביעה מפסדא וא"כ מה הועילו חכמים שתקנו כתובה לאשה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דאכתי יגרשנה ויטעון אשתבע לי דלא פרעתיך וכיון שאין משביעין אותה תפסיד כתובתה לשיטת הסוברים דכל הנשבעין ונוטלין בשניהם אם הוא חשוד מפסיד וכן הוא להדיא בא"ע סי' צ"ו דגרושה חשודה מפסדת. מיהו נראה לענ"ד דאף לשיטת הסוברים דאפילו בשט"ח וכתובה נמי אמרינן אם הוא חשוד דמפסיד בכל השבועות היינו דוקא בפוגם וכיוצא בו כל מה שנזכר במשנה משא"כ טענת אשתבע לי דלא פרעתיך שלא נתפרשה במשנה אלא מימרא דר"פ היא בפרק הכותב אע"ג דמדמינן לה לפוגם שטרו היינו לשאר מילי אבל לענין חשוד ודאי לא דמי תדע דהא בסתמא לא משביעינן ליה אלא אמרינן ליה זיל שלים דהכי איתא בגמרא להדיא ואי לא טעין לא טענינן ליה וא"כ בחשוד לא מצי למיטען כלל אשתבע לי כיון דלא שייך שבועה לגביה וא"כ אינו בדין שיפסיד ובזה נ"ל נכון ליישב מה שהקשו הסמ"ע והש"ך לשון הש"ע והטור אהדדי דבסי' צ"ב הביאו שני דיעות בחשוד אם מפסיד ולא הכריעו ובסימן פ"ב הכריעו דאינו מפסיד ולמאי דפרישית א"ש דבסי' פ"ב דאיירי לענין אשתבע לי כתבו שפיר דמסתברא דאינו מפסיד וכדפרישית אבל בסי' צ"ב לא איירי אלא מפוגם וביוצא ודלא כפי' הסמ"ע ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו. עוד הקשה שם הסמ"ע והש"ך מ"ש דבגרושה כתבו בפשיטות דהיכא שהיא חשודה והיא פוגמת וכיוצא מפסדת ולא הביאו שני הדיעות ובח"מ לענין ב"ח כתבו שני הדיעות והש"ך תירץ דשאני כתובה שהיא דרבנן ולא מיקרי תקנתא לתקנתא דהם אמרו לתקן כתובה והם אמרו לתקן שבועה ואם אינה יכולה לישבע תפסיד משא"כ בב"ח שהוא מדאורייתא ומילי דסברא נינהו אלא דקשיא לי בגווה חדא דכתובה דרבנן פלוגתא דתנאי ואמוראי היא וגדולי הפוסקים ג"כ נחלקו בה ובשמעתין משמע בפשיטות דכל שאינה נשבעת מפסדת וא"כ תקשי למ"ד כתובה דאורייתא ועוד ע"כ לא פליגי אי כתובה דרבנן אלא מעיקר הדין ובדלא כתב לה משא"כ

בדכתב לה או שיש לה ע"פ תנאי ב"ד וע"מ כן כנסה לא גרע משאר חוב ויש ליישב בדוחק וצ"ע. אחר זה ראיתי שהרא"ש ז"ל בפרק כל הנשבעין כתב להדיא דחשוד הבא לפרוע מנכסי יתומים אינו גובה כלום ומייתי ראיה מההיא דשמעתין ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדול ומכאן נמי נראה שאין לחלק בין כתובת אשה לשאר חוב ודלא כהש"ך ועדיין צ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה דמוריא היתרא כו' אלא בהדרה לא חמיר כל כך. בירושלמי מייתי נמי טעמא אחרינא דאדרבה לפי שהיו מקילין בשבועה היו מדירין אותה לפי שאימת נדרים עליהם יותר משבועה אבל מסוגיא דשמעתין א"א לומר כן מדאמרינן בסמוך אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לבית דין והיינו דבחד מינייהו סגי וע"כ דשבועה חוץ לב"ד קיל טפי וטעמא שהקילו עליהם משום חומר עונש השבועה והוא הדין לענין נדר הוי נמי טעמא משום הכי שהקילו עליהם וק"ל:

דף לה:

תוספות גט ימין הוי כו' משום דקא טרחא קמי אחיו עכ"ל. א"א לפרש שהיתה טורחת בחיי בעלה הראשון או שהיתה טורחת בעודה תחת בעלה השני דהיינו היבם דמש"ה ודאי לא מורי' היתרא דבלא"ה מחויבת לטרוח לפני בעלה דאל"כ בכל הגרושות אמאי לא אמרינן דמורי' היתרא שהיתה טורחת לפניו אלא דכוונת התוספות שהיתה טורחת בנכסין בעודה שומרת יבם וק"ל:

בד"ה אבל נשאת אין מדירין אותה וא"ת וידירוה שלא תאכל ככר זה כו' וכן קשה בסמוך כו' ולר"א דאמר כו' א"ש עכ"ל. והקשה מהרש"א דאכתי קשה מאי מקשה הש"ס לכי מינסבא מיפר בעל דלמא איירי מתני' שמדירין אותה על ככר זה. ולענ"ד יש לתמוה דלמאי דקשיא ליה הו"ל לאקשויי יותר דהתוספות עצמן מקשים וכן קשה בסמוך דפריך וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם וא"כ האיך כתבו דלר"א א"ש דאכתי לענין חכם לא א"ש אפי' לר"א אע"כ שאינם חוששין לזו הקושיא כיון דניחא ליה לתלמודא לשנויי אליבא דכ"ע דצריך לפרוט הנדר דהכי קי"ל וא"כ כ"ש בההיא דמיפר לה בעל נמי לא קשיא להו כיון דמשני שפיר אליבא דכ"ע דאין הבעל מיפר בקודמין שהיא הלכה פסוקה בלי שום חולק מיהו בלא"ה לא שייכא כלל קושית התוספות ההיא דלכי מינסבה וכן ההיא דליחוש דלמא אזלא לגבי חכם דהני קושיות הגמרא אמתני' מקשו אליבא דרב הונא ומתני' ודאי לא מצינן לאוקמי בכה"ג שמדירין אותה על ככר זה ואוכלת בפנינו דא"כ מאי האי דקתני שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו ומאי נ"מ אפילו בכל מה שתרצה

האשה ידירוה כיון שאוכלת בפנינו וא"כ מקשה שפיר כיון דמתניתין קתני דהיתומים יכולין להחמיר עליה להדירה בכל מה שירצו ואי איתא לדרב הונא דחיישינן שיפר לה הבעל תו לא מהני הך חומרא אלא דוקא שתאכל מיד וקושיית התוספות דוקא אליבא דר"ה דאמר ניסת אין מדירין אותה ומשמע שמפסדת ואמאי הא אכתי מצי לאדורה על ככר זה ולפ"ז נראה דהא דכתבו כן בסמוך לא מייתי אלא אגב גררא ומש"ה בסמוך בד"ה ליחוש דאי לאו דר"ה לא הוי מצי לאקשויי דשמא איירי בככר זה היינו דלא מצי לאקשויי בפשיטות מכח האי סברא וניחא ליה להקשות בפשיטות מכח האי דר"ה כנ"ל וצ"ע:

בא"ד וי"ל דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים וכיון דלר"ה ברבים כו' עכ"ל. לכאורה משמע מפשטא דלישנא לפי סברתם עכשיו בנדר שהודר ברבים נמי שייך לחלק בין התרת חכם להפרת הבעל מה"ט דמסקו ומשום הכי כתבו דדוקא לר"ה דאמר ברבים יש לו הפרה ה"ה על דעת רבים משא"כ אי הוי סבר ברבים אין לו הפרה אפילו לגבי הבעל ע"כ על דעת רבים נמי כ"ש דאין הבעל יכול להפר וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו והר"ן ז"ל בשם יש מפרשים אלא דקשיא לי טובא דא"כ מאי מייתי הש"ס בסמוך תנאי היא דהא לא אשכחן דפליגי תנאי בנדר שהודר ברבים אלא לענין חכם כדמייתי התוספות בסמוך דרבי יהודה ורבנן פליגי ביה משא"כ לענין הפרת הבעל לא פליגי וכיון דרב הונא מסברא דנפשיה שני ליה בין בעל לחכם אם כן תיקשי ליה ברייתא דניסת נודרת וגובה כתובתה אלמא דאפילו הבעל אינו יכול להפר. איברא שיש שיטה אחרת בזה הביאה ג"כ הרשב"א ז"ל דדוקא לענין על דעת רבים שייך לחלק בין חכם לבעל משום דחכם צריך פתח וחרטה ועל דעת רבים אין פתחם שוה משא"כ בבעל אין טעם להחמיר בעל דעת רבים משא"כ בנדר שהודר ברבים אין לחלק בין חכם לבעל. ולפ"ז דאף למ"ד ברבים אין לו הפרה לגבי הבעל אפשר דעל דעת רבים מודה דיכול הבעל להפר ולענ"ד נראה שזהו סברת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור וש"ע שכולם פסקו בשמעתין כר"ה דניסת אין מדירין אותה ולא מייתו כלל מילתא דר"נ אף ע"ג דקי"ל כוותיה בדינא ולענין דינא איתשל כמ"ש התוספות לקמן ועוד דברייתא דניסת נודרת וגובה כתובתה מסייע ליה לר"נ ומברייתא דאם נדרה לא קשיא ליה לר"נ דמפ' נדרה השתא אע"כ דסברתם משום דמילתא דר"נ לא מיתוקמי כלל אלא כמ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה דא"א לאוקמי למ"ד יש לה הפרה מדמדרינן לה על דעת רבים משום דלגבי בעל לא שייך על דעת רבים אע"כ דטעמא דר"נ משום דמדירין ברבים אין לו הפרה ומשו"ה לית הילכתא כוותיה כיון דאמימר דהוא בתראה פסק להדיא כמ"ד

ברבים יש לו הפרה ואם כן ע"כ ניסת אין מדירין אותה וכר"ה כנ"ל ברור בשיטת כל הפוסקים אלא דלשון התוספות כאן א"א להעמיד לפי שיטה זו דא"כ למה הוצרכו לפרש וכיון דלר"ה ברבים יש לו הפרה ה"ה על דעת רבים ות"ל דאפילו הוי סבר ברבים אין לו הפרה הוי מצי למיסבר ע"ד רבים יש לו הפרה לגבי בעל. מיהו בזה היה נ"ל ליישב דלעולם כל אנפי שווין דע"ד רבים חמיר טפי מברבים דאית ביה תרתי חדא משום האי חומרא דרבים ועוד שהנודר נדר על דעתם. נמצא דלפ"ז יש לנו לומר דמ"ד ברבים אין לו הפרה ומפיק ליה מקרא דגבעונים וכיון דמדאורייתא אין לו הפרה תו לית לן לחלק בין התרת חכם להפרת הבעל מסברא דנפשיה דאפשר דגזירת הכתוב הוא וא"כ בעל דעת רבים נמי אין לחלק בין חכם לבעל דהא הוי נמי מדאורייתא מה"ט גופא דברבים אלא דוקא למ"ד ברבים יש לו הפרה ולא יליף מגבעונים וא"כ ממילא דהא דעל דעת רבים נמי לא רמיזא באורייתא כלל אלא דאפ"ה החמירו ביה משום החומרא שהחמיר הנודר ואמר על דעת רבים וכיון דמילתא דתלי בסברא ממילא שייך שפיר לחלק בין חכם לבעל כנ"ל נכון בשיטת הפוסקים ואפשר שלזה בעצמו נתכוונו התוס' כאן. אלא דאכתי קשה לי לפי זה מ"ש התוספות לקמן בד"ה אמר אמימר דלמסקנא מיתוקמא מילתא דר"נ כאמימר ואיירי דאדרה על דעת רבים ולמאי דפרישית א"א לומר כן דהא אי סבר ר"נ כאמימר דברבים יש לו הפרה א"כ ה"ה בע"ד רבים לענין הבעל ודוחק לומר דלמסקנא הדר ביה הש"ס ממה שהיה חושב מעיקרא לסברא פשוטה. מיהו יש ליישב דהתוספות לקמן לא קיימי בהאי שינויא דהכא אלא כתירוצם השני דמייתי כאן דר"ה לית ליה דאמימר ובלא"ה נראה נמי מפירושם בסמוך דאידך שינויא משמע להו עיקר כמו שאבאר ודוק היטב. וכל זה כתבתי לשיטת התוס' ובסוף הסוגיא אפרש דיש ליישב קושיית התוס' בענין אחר דהא דלא מדרינן לה אליבא דר"ה ע"ד רבים היינו משום דבדיעבד אם היפר מופר כמו שאבאר לקמן בשיטת הסוברים כן. ובזה נתיישב ג"כ הא דמקשי הש"ס בפשיטות וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם דאי לאו דמשני דצריך לפרוט הו"א דא"צ לפרוט וא"כ תעלים מהחכם שנדרה ע"ד רבים ויועיל בדיעבד ומשו"ה צריך לשנויי צריך לפרוט ודו"ק:

בא"ד ועוד דבעל דעת רבים לא פסיקא להו כו' או לדבר מצוה כו' אבל ברבים כו' ל"ש לדבר מצוה כו' עד סוף הדיבור. וקשיא לי דבלא"ה ע"כ מהאי מתני' גופא מוכח דלמ"ד ברבים אין לו הפרה היינו אפי' לדבר מצוה דאלת"ה אכתי מצי לקלקלה לאחר כן ויאמר אילו הייתי יודע שיכול להתיר אפילו ברבים לצורך מצוה לא הייתי מגרשה אלא שהחכם היה מתיר לה דהא לדבר מצוה הוא כדי שלא יגרשנה בעלה שהרי משום

שהיא נדרנית מגרשה ואין לך דבר מצוה יותר מזו כמבואר בפוסקים. ולפ"ז לא הוי צ"ל דלא קתני ע"ד רבים משום דלא פסיקא להו אלא משום דלא מיתני ליה כלל כיון דהאי מילתא גופא צורך מצוה היא וכמו זר נחשב לומר דהתוס' סברי דכה"ג לא מיקרי דבר מצוה ובש"ע הל' נדרים סי' רכ"ח כתוב להדיא דלעשות שלום בין איש לאשתו מיקרי דבר מצוה וצריך עיון:

באה"ד אבל ברבים אי איתא כו' למ"ד אין לו הפרה ל"ש לדבר מצוה כו' עכ"ל. לכאורה כתבו דבריהם כהלכתא בלא טעמא דבכולהו סוגיא משמע דלענין התרת חכם לעולם ע"ד רבים חמיר טפי מברבים אלא דיש ליתן טעם דלדבר מצוה שאני דנהי דנדר ע"ד רבים מסתמא ניחא להו בהאי התרה כיון דלדבר מצוה הוא וכמו שפיר"ת לקמן משא"כ לענין ברבים לא שייך לחלק בין דבר מצוה לדבר הרשות. מיהו למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש טפי דלעולם אה"נ ע"ד רבים לא גרע מברבים אלא דכוונת התוספות היא כך דלמ"ד ברבים אין לו הפרה ויליף לה מקראי א"כ תו ליכא לחלק בין דבר מצוה לדבר הרשות וה"ה לעל דעת רבים וא"כ הו"ל למימר דבכה"ג יחזיר אע"כ דסברי ברבים יש לו הפרה מדאורייתא וא"כ ה"ה לעל דעת רבים אלא דחומרא בעלמא היא בעל דעת רבים אי מדרבנן או משום דנדר על דעתם וצריך להתיר מדעתם ואם כן שפיר מפלגי בין דבר מצוה או משום דמסתמא רוצין בהתרה או משום דרבנן לא גזרו בדבר מצוה כנ"ל ודו"ק:

בד"ה ליחוש כו' וא"ת בין חכם בין בעל כו' הא אמרינן בנדרים כו' ויליף ממשה וצדקיהו כו' עכ"ל. כוונתם דמשמע להו כיון דילפינן מקראי וא"כ מסתמא אף בדיעבד אינו מופר וממילא נמי דה"ה לבעל וכמ"ש לעיל דכל מה דילפינן מקראי אין לחלק בין חכם לבעל וא"כ מקשו שפיר דאף למאי דס"ד דא"צ לפרוט את הנדר וכ"ש בבעל דכ"ע מודו דא"צ לפרוט הנדר אכתי לא מצי להפר לה דנהי דאפשר שתעלים בפני החכם שהנדר היה בפני היתומים ויתירו לה אפ"ה לא יועיל לה ההתרה ומתרצים התוס' דבדיעבד מופר וא"כ למאי דס"ד דא"צ לפרט ודאי חיישינן שהחכם יתיר לה לכתחלה על ידי שתעלים בפניו שהנדר היה בפניו או שתעלים לגמרי ענין הנדר ויתיר לה ויועיל לה בדיעבד ומשו"ה הוצרך לומר צריך לפרט וכ"ש דא"ש כה"ג לענין הבעל כנ"ל ובתשובת מהרי"ק פי' בענין אחר והאריך שם ע"ש ודו"ק:

באה"ד וי"ל דבדיעבד אם היפר מופר תדע מדסמיך צדקיהו כו' עכ"ל. וקשה דאכתי היאך התירו לו הסנהדרין לכתחלה למאן דאמר צריך לפרט הנדר. והקדמונים כתבו דמיקרי קצת דבר מצוה או משום אימת מלכות וזה דוחק. ועוד דלשון התוספות אינו מדוקדק שכתבו מדסמיך צדקיהו כו' ועדיפא הוי ליה לאקשויי לאיזה צורך נשאל כלל על נדרו.

והאמת נ"ל דלק"מ דהא מצינו שצדקיהו עבר על נדרו קודם שנשאל עליו דהא אישתבע לנ"נ דלא ליגלי דאכל ארנבת חיה ונמצא כשהלך להתיר נדרו למ"ד צריך לפרט הנדר הרי שהוצרך לגלות ועבר על נדרו וא"כ לפ"ז באמת מחמת כן הוצרך להתיר לו שלא יעבור למפרע כדמצינו בשבועה דמהני התרה אף לאחר שעבר דחכם עוקר הנדר מעיקרו וא"כ א"ש דכיון שכבר גילה להם ועבר התירו לו דכדיעבד דמי ובזה נמי מדוקדק הל' שכתבו מדסמיך צדקיהו פירוש שסמך עצמו לכתחלה על מה שיתירו לו תיכף אח"כ כנ"ל ודו"ק:

בד"ה צריך לפרט כו' וא"ת בפ' שום היתומים כו' וא"כ תיקשי כדפריך התם לעיל לימא רב הונא כתנאי כו' עד סוף הדיבור. ונראה דקושייתם בזה היינו לתירוץ השני שכתבו לעיל בד"ה אבל נשאת דר"ה לית ליה דאמימר ולא שני ליה בין ברבים לע"ד רבים משא"כ לתירוץ הראשון אין מקום לקושייתם דהא לא שמעינן לר"ה בהדיא דסבר צריך לפרט אלא סתמא דתלמודא משני הכי בשמעתין אליביה ומ"מ לא מצי אקשויי כתנאי דהא מצי ר"ה למימר א"צ לפרט והא דאמרינן במתניתין דמדירין אותה וגובה כתובתה היינו ע"ד רבים אבל ניסת אין מדירין משום דלגבי הבעל לא מהני ע"ד רבים כמ"ש לעיל בתירוץ הראשון אע"כ דכאן מקשו התוספות לתירוצם השני. מיהו אפשר לומר דאף לתירוץ הראשון קשיא להו היא גופא אמאי משני הכא אליבא דרב הונא צריך לפרט ומיתוקמי מילתא כתנאי לפי הסוגיא דערכין אליבא דר"ה ואדרבא הו"מ לשנויי הכא בהדיא דאיירי ע"ד רבים ובזה נתיישב היטב לשון התוספות שתירצו כאן ומיהו במסקנא לא קיימא התם הכי וכוונתם למ"ש דודאי למאי דס"ד מעיקרא בערכין דפליגי בנדר ברבים לא הוי קשיא ליה מההיא דצריך לפרט הנדר כתנאי דאפשר דר"ה גופא סבר א"צ לפרט ומוקי לסוגיא דשמעתין דהכא בעל דעת רבים והא דמסקי בשמעתין אליבא דר"ה צריך לפרט היינו למסקנא דערכין. אלא דלפ"ז קשה להיפוך דלתירוצם השני שכתבו לעיל דר"ה לית ליה דאמימר מדקאמר ניסת אין מדירין וא"כ ע"כ ס"ל דצריך לפרט וקשה מאי ס"ד בערכין לאוקמי אליבא דר"ה דפליגי בנדר שהודר ברבים דא"כ אכתי הוי כתנאי לענין צריך לפרט הנדר ומה שתירצו התוספות דלא קיימא מסקנא הכי אכתי קשה סוגיא דערכין במאי דס"ד מעיקרא. אמנם אחר העיון ראיתי שתירצו שם התוספות בערכין תירוץ אחר על קושיא זו דאף למ"ד צריך לפרט היינו לענין ל' הנדר אבל א"צ לפרט הסיבה שבשבילה נדר וא"כ א"ש דבשמעתין לא חיישינן דאזלא לגבי חכם שהרי צריכה לפרט ל' הנדר קונם אם נהניתי מכתובתי ותו לא שרי לה משא"כ בערכין שפיר קאמר ר' יהושע אינו מועיל דאזיל לגבי חכם ושרי ליה של' הנדר לא היה אלא שלא

יחזיר את אשתו ואחר שיפרט זה הל' יתיר לו וא"כ צ"ע למה לא כ"כ בשמעתין והניחו הדבר בקושיא. אמנם למאי דפרישית שדבריהם כאן לתירוצם השני דלעיל א"כ א"ש דע"כ ליתא להאי סברא אלא דמ"ד צריך לפרט היינו הסיבה דאל"כ תיקשי להיפוך למסקנא דערכין דמסיק דפליגי בשאלה בהקדש ומייתי ברייתא ומשמע דאי לאו דיש שאלה בהקדש כ"ע מודו דידירנה הנאה וא"כ תקשה לר"ה מה מועיל האי דידירנה ע"ד רבים הא לר"ה מצי להפר וא"כ הוי מילתא דר"ה דלא כר"א ודלא כר"י אע"כ דלמסקנא לא חיישו כלל דלמא אזלא לגבי חכם משום דצריך לפרט הנדר והיינו לגמרי אף הסיבה אם כן לפי סברא זו מקשו שפיר למאי דס"ד מעיקרא וע"ז מתרצים שפיר ומיהו למסקנא לא קיימא הכי כנ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא דמדרינן לה ברבים. ופירש"י ברבים נודרת בפני עשרה וקשה דהא אליבא דר"נ משנינן הכא ושמעינן לר"נ דאמור לקמן בפירקין לענין נדר ברבים כמה רבים שלשה והכי קי"ל ונלע"ד דלרש"י לישנא דגמרא קשיתיה דמשני דמדרינן לה ברבים משמע דמעיקרא ס"ד דלא איירי בהכי ואי ס"ד דרבים היינו ג' א"כ איירי ברבים דהא מדירין אותה בב"ד ובפני היתומין כדאמרינן לעיל אדרה בב"ד וא"כ מסתמא לא פחות מג' ואף דשמעינן לר"נ דשנים שדנו מיקרי ב"ד אלא דמסתמא לא איירי בהכי דהא מיקרו ב"ד חצוף ועוד דבהדי היתומים שנודרת להם היו ג' לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש דקאמר הכא האי לישנא דמדרינן לה ברבים אליבא דמ"ד בעשרה. שוב מצאתי שגירסת התוספות לקמן גבי כמה רבים ר"נ בר"י אמר ג' ואם כן לאו היינו ר"נ סתם אף דלשיטת רש"י ז"ל לעיל סתם ר"נ היינו ר"נ ב"י מ"מ ע"כ תרי ר"נ בר"י הוו כנ"ל:

שם תנן הנושא נשים כו' וכתבו התוספות ה"ה דמצי למיפרך ממתני' דהכא עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה דודאי לא שייך לאקשויי ממתניתין דהכא דהא ע"כ המקשה דלא סליק אדעתיה דאדר' ברבים היינו בא' משני פנים או משום דסתמא דלישנא לא משמע הכי או משום דלא ניחא ליה לאוקמי סתם מתניתין כחד תנא ומכח האי סברא מקשה אהא דאמר ר"נ א"צ לפרט ולפ"ז לא מצי כלל לאקשויי ממתני' דהכא דהא אף אם יסבור ר"נ דצריך לפרט אפ"ה ע"כ מוקי לה דאדרה ברבים דאל"כ יפר לה הבעל למאי דס"ל דבניסת נמי איירי ועוד דלדידיה ודאי איירי ברבים כמו שכתבתי בסמוך דכיון דאדרה בב"ד של ג' מיקרי רבים אליבא דר"נ משא"כ במשנה דבכורות מקשה שפיר דלא ניחא ליה לאוקמי מסתמא דאיירי ברבים וכחד תנא ולכאורה היה נ"ל דמה שלא כתבו התוס' כן היינו לפי שראיתי בל' התוס' בנדרים דגרסי ר"נ בר"י אמר א"צ לפרט ולאו היינו

ר"נ דלעיל אלא דמל' התוספות בבכורות פרק אלו מומין כתבו להדיא דהיינו סתם ר"נ ע"ש וצ"ע:

דף לו.

גמרא דמדרינן ליה ע"ד רבים. וקשה טובא על מ"ש רמ"א בש"ע י"ד סי' רכ"ח דאף למאי דקי"ל ע"ד רבים אין לו הפרה אפ"ה אם עברו והתירו מופר בדיעבד וכ"כ מהרי"ק ז"ל בשם רבי אביגדור והב"י כתב שכ"כ הרשב"א ז"ל בשם ר"ת וא"כ לדבריהם מאי משנה הש"ס הכא דאיירי ע"ד רבים דאכתי ניחוש דילמא אזיל לגבי חכם ויעלים ממנו שהנדר היה ע"ד רבים דהא למאן דס"ל א"צ לפרט הנדר מוקי הש"ס הכא וא"כ יועיל לו ההפרה בדיעבד וראיתי שהש"ך שם כ' באמת לדחות דיעה זו מההלכה כיון דסוגית הש"ס פרק השולח ופרק אלו מומין מוכח להיפך ועוד הקשה היאך אפשר לומר דר"ת כ"כ שהרי הרשב"א ז"ל גופא כתב בשם ר"ת דהא דמקשה וליחוש ולא משני דבעינן בפניו היינו משום דבדיעבד מיהא מופר וא"כ ע"כ דכל הסוגיא איירי דאפילו בדיעבד אינו מופר ע"ש בלשון הש"ך באריכות ולענ"ד משום הא לא איריא והיינו למאי דפרישית לעיל בלשון התוספות בד"ה וליחוש דהתם ודאי מקשה הש"ס שפיר וליחוש דכיון דבדיעבד מופר יש לחוש שתעלים לפני החכם שהנדר היה בפניו אבל לבתר דשני צריך לפרט הנדר מצינן למימר שפיר דאפי' היכא דבדיעבד מופר אפ"ה לא חיישינן דילמא אזלא לגבי חכם דהא לא יפר לה לכתחילה וא"כ ה"ה לענין ברבים וע"ד רבים איכא למימר הכי משא"כ מההוא דהכא דאליבא דמ"ד א"צ לפרט קאי ודאי קשה. מיהו למאי דפרישית לעיל דלמאי דכתבו התוספות דר"ה לית ליה דאמימר א"כ מוכח ממסקנא דערכין דהא דקאמר ר"א גבי המקדיש נכסיו וידירנה הנאה ור"י נמי מודה ליה אי לאו משום דיש שאלה בהקדש ומדלא חיישי דילמא אזיל לגבי חכם ושרי ליה דהא לר"ה אפילו ע"ד רבים יש לו הפרה אלא ע"כ משום דצריך לפרט והיינו אפילו הסיבה שבשבילה נדר כמ"ש בד"ה צריך לפרט וא"כ לפ"ז מצינן למימר דהא דקאמר ר"נ א"צ לפרט היינו הסיבה אבל לשון הנדר ודאי צריך אפ"ה מקשי הש"ס שפיר מההיא דנודר ועובר דלשון הנדר אינו אלא שיגרש את אשתו וא"כ יתיר לו החכם ואפשר נמי דמשו"ה נמי לא מקשה ממתניתין דהכא אבל בהא דמשני הש"ס דמדרינן ליה ע"ד רבים נהי דבדיעבד מופר אפ"ה לא חיישינן דילמא אזיל לגבי חכם דהא מודה ר"נ דצריך לפרט לשון הנדר והיינו שיאמר שנדר ע"ד רבים וממילא לא יתיר לו החכם כנ"ל נכון. ועוד יש ליישב בד"א דע"כ מאן דס"ל דבדיעבד מופר משמע להו הכי מדמפלגינן בין דבר מצוה לדבר

הרשות ואי ס"ד דמדאורייתא הוא ואף בדיעבד אינו מופר אין לחלק בין מצוה לרשות והטעם שכתב ר"ת בסמוך לא משמע להו אלא לענין לכתחילה א"א דמילתא דרבנן בעלמא הוא שהחמירו חכמים וכמו שאפרש בלשון התוספות וא"כ עיקר טעמם בזה כיון דע"כ ע"ד רבים חומרא דרבנן בעלמא הוא למאי דקי"ל ברבים יש לו הפרה משו"ה לא מחמרינן בדיעבד ואע"ג דלמ"ד צריך לפרט הנדר נמי מדרבנן בעלמא היא גזירה משום מילתא דאיסורא אפי' הכי מוכח בשמעתין כשלא פרט אפילו בדיעבד אינו מופר היינו משום דלא סגי בלא"ה דאי אמרת בדיעבד מופר לא הועילו חכמים כלום בתקנתן דבמילתא דאיסורא לא יפרט ויועיל בדיעבד מש"ה החמירו אף בדיעבד נמצא דלפ"ז ה"נ מאן דפוסק דע"ד רבים בדיעבד מופר ע"כ היינו לדידן דקי"ל צריך לפרט הנדר ואם כן מהני חומר דע"ד רבים לענין שלכתחלה לא יתיר לו החכם משא"כ אליבא דר"נ דאמר א"צ לפרט ע"כ דע"ד רבים אפילו בדיעבד אינו מופר מה"ט גופא דאי אמרת בדיעבד מופר מה הועילו בתקנתן שיעלים מה שאמר ע"ד רבים ויועיל לו בדיעבד אע"כ דאינו מועיל כנ"ל ליישב שיטת הפוסקים ודו"ק:

תוספות בד"ה אמר אמימר כו' ואיכא למימר דאדר"נ נמי קאי כו' עכ"ל. מהרש"א ז"ל נדחק בזה ולענ"ד יש לפרש כפשוטו דנהי דסוגיא דשמעתין דמוקי ע"ד רבים אדר"נ קאי היינו אמאי דקאמר א"צ לפרט אבל במאי דקאמר בשמעתין אפילו ניסת מדירין אותה אפשר דאכתי קאי בשינויא דלעיל דמדרינן לה ברבים משום דלא מצי לאוקמי ע"ד רבים כסברת התוס' דלעיל דע"ד רבים לא שייך גבי הפרת הבעל משו"ה כתבו התוספות כאן דאיכא למימר דאדר"נ נמי קאי פי' דההיא דניסת מדירין נמי איכא לאוקמי בע"ד רבים והיינו כתירוץ השני שכתבו לעיל דר"ה פליג אדאמימר אבל למאן דאית ליה דאמימר דע"ד רבים אין לו הפרה לא שני ליה בין חכם לבעל כן נ"ל ברור בכוונתם ודו"ק:

בד"ה אבל לדבר מצוה אומר ר"ת משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה כו' עכ"ל. ויש לדקדק לפמ"ש הפוסקים דלדבר רשות אפילו אם אותן הרבים שנדר על דעתם מסכימים להתיר אפ"ה לא מהני וא"כ לא שייכא סברת ר"ת ומה חילוק בין מצוה לרשות ואפשר כמ"ש לעיל משום דחומרא דע"ד רבים אינו אלא מדרבנן ובמקום מצוה לא גזרו וכשיטת הפוסקים שכתבתי לעיל דמה"ט לרשות נמי בדיעבד מופר ולפמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו יש סברא אחרת לחלק בין דבר מצוה לרשות הובא בב"י סי' רכ"ט ובש"ך בשם הרמב"ן ז"ל ע"ש:

גמרא מפני תיקון העולם דאורייתא היא דכתיב וכתוב בספר וחתום. הא דפשיטא להו דאירי בחתימת העדים ולא מוקי לקרא בחתום בחתימת ידו שדי מכורה לך והא דכתיב

והעד עדים היינו עדות בע"פ או עידי קיום ואתא ר"ג ותיקן חתימת עדים אלא דבפרק ג"פ דריש בהדיא מהאי קרא לחתימת עדים לענין פשוט ומקושר והקדמונים הקשו מסוגיא דשמעתין על שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בהל' עדות דעדות שבשטר אינו מן התורה דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם אלא תקנת חכמים היא מפני נעילת דלת ואם כן קשיא סוגיא דשמעתין דקאמר בהדיא דאורייתא היא ולכאורה היה נראה דודאי לפי סברת המקשה דעידי חתימה עיקר כר"מ משמע ליה פשטא דקרא בע"ח לחוד אבל למסקנת התרצן כר"א דעידי מסירה כרתי אפשר דהא דמצריך קרא חתימת עדים משום עצה טובה היינו בהדי עידי מסירה וכסברת הרא"ש ז"ל וסייעתו לענין גיטין ותיקן ר"ג בגיטין נמי שיהיו עדים חותמין בהדי ע"מ ונ"מ לענין שאינה צריכה להביא ע"מ לפני הב"ד וכמ"ש הרא"ש ז"ל באריכות בפרק המגרש אלא דלשיטת הרמב"ם ז"ל א"א לומר כן שכתב בהלכות גיטין להדיא דבע"ח לחוד נמי כשר וא"כ תקשה מדידיה אדידיה היאך מכשיר בע"ח לחוד הא הו"ל מפי כתבם ואפשר לומר דסובר הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא ודאי לא סגי בע"ח אלא בהדי ע"מ אלא דמתקנת ר"ג מכשיר בע"ח לחוד בין בגיטין בין בשטרות ואע"ג דמדאורייתא לא הוי גיטא תיקן ר"ג דליהוי גיטא משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש כדאמרינן לעיל בפירקין וכן מצאתי שכתב הבית שמואל סי' ק"מ בשיטת הרמב"ם ז"ל ע"ש. ולענ"ד בלא"ה סברא זו מוכרחת אף להסוברים דבכה"ג לא מיפסל משום מפי כתבם אפ"ה לא מהני מדאורייתא דהא עדות שבשטר הוי עדות שאי אתה יכול להזימה דמצי למימר איחרנוהו וכתבנוהו אם לא היכא שכתבו בפירוש בזמנו כתבנוהו ואנו לא נהיגין לכתוב כן לא בשטרות ולא בגיטין וא"כ ע"כ הא דמכשרינן בע"ח לחוד כשיטת הרי"ף ז"ל וסייעתו אף בגיטין לא הוי אלא מדרבנן אלא דמ"מ נ"ל דוחק דכל כי הא מילתא לא הוי שתיק הש"ס לפרושי לכך נלע"ד דודאי ע"ח בגיטין מהני אף מדאורייתא דהא דלא הוי עדות מפי כתבם להרמב"ם ז"ל ובעדות שאי אתה יכול להזימה כ"ע מודו דלא הוי עדות ע"כ לאו משום דמשקרי דבהדיא אמרינן בריש מכילתין ובדוכתי טובא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי אלא הא דלא הוי עדות היינו מגזירת הכתוב וא"כ אף אנו נאמר דדוקא היכא דבעינן עדות גמור' כגון בעידי נפשות ודיני קנסות וכן בשטרות לענין משועבדים ובכל דוכתי דלא מהני הודאת פיו וכתב ידו דהתם בעינן עדות גמור' מדאורייתא בכה"ג פוסל הרמב"ם ז"ל מפי כתבם מדאורייתא משא"כ היכא דמהני הודאת פיו וכתב ידו לא גריעי ע"ח מכתב ידו וכיון דבגט כשר כתב ידו ה"ה ע"ח וכן קרא דוכתוב בספר וחתום מפ' הרמב"ם ז"ל לענין שטרי ראיה ובזה נתיישבו כמה סוגיות כמ"ש לעיל כמה פעמים דגט לא מיקרי

עדות גמור שנוסח הגט הוא סיפור לשון הבעל ולא מהני חתימת עדים אלא שיהא מוכח מתוכו שנכתב בציווי הבעל כל זה נלע"ד ברור ונכון ודוק היטב:

רש"י בד"ה מוסרני לכם את שטרותי שאתם תהיו נוגשים כו' עכ"ל. ונראה לכאורה מלשונו דפרוזבול לא שייך אלא במלוה בשטר וכן נראה מלשונו מ"ש ע"ב בד"ה אימא ביה מילתא דסתם מלוין יהיו כמוסרי שטרותיהן לב"ד ואם כן משמע דהיינו בשטר דוקא ולא במע"פ ואפשר דלענין מלוה ע"פ לא חייש לעשות תקנה דבשביל כך לא ימנעו מלהלוות כיון דאפשר להלוות בשטר וכדמצינו לענין משועבדים דמע"פ אינו גובה ממשעבדי ולא חיישינן לנעילת דלת דאיהו דאפסיד אנפשיה אבל הר"ן ז"ל כתב להדיא בשמעתין דפרוזבול שייך נמי במע"פ וכן הוא בש"ע ח"מ סי' ס"ז סעיף י"ט) ועיין מה שאכתוב בסמוך בלשון התוספות:

תוספות בד"ה מי איכא כו' השתא לא בעי רבא לשנויי כו' ואע"ג דדרשינן בספרי כו' מ"מ לא היה לו לעשות תקנה כו' עכ"ל. ונראה מפירושם דפרוזבול ומוסר שטרותיו לב"ד חדא מילתא היא ומשמע להו עכשיו דהוי מדאורייתא ויש לתמוה דא"כ מאי ס"ד לקמן דהא דקאמר האי פרוזבולא עולבנא דדייני היא היינו לשון חוצפא וכן הא דאמרינן לקמן לא כתבינן פרוזבול אלא או ב"ד דסורא כרבי אמי ורבי אסי דאלימי לאפקועי ממונא ומאי הפקעת ממון שייך בזה כיון דמדאורייתא היא ומלבד זה לשון התוספות עצמו אינו מדוקדק כיון דמשמע להו דפרוזבול מדאורייתא א"כ פשיטא דלא מצי רבא לשנויי הפקר ב"ד ות"ל דלא שייך כלל לשון הפקר ב"ד כיון דמדאורייתא הוא ואיפכא הו"ל לפרש אהא דמדייק בגמרא מי איכא מידי הוי להו למימר אע"ג דמדאורייתא הוא כדאיתא בספרי אפ"ה מקשה דלא היה לו ללמד לעשות תקנה כו' והיינו דלא משני רבא אהך קושיא דהפקר ב"ד היה הפקר ולכאורה היה נלע"ד בכוונת התוספות דהאי מוסר שטרותיו לבית דין מילתא אחריתי היא ופרוזבול מילתא אחריתי היא למאן דטריחא ליה מילתא למסור שטרותיו ממש לבית דין תיקן פרוזבול ונהי דמוסר שטרותיו מדאורייתא אפילו הכי פרוזבול מדרבנן אלא דלפי מה דפירשו התוספות דהא דלא משני רבא אהך קושיא הפקר ב"ד משום דקשיא ליה דלא היה ליה להלל לעקור שביעית הדר קשיא להו לתוס' דאין זה עקירה כיון דחזינן דמדאורייתא נמי עביד תקנתא למלוה למסור שטרותיו וע"ז מסקו שפיר דמ"מ לא היה לו לעשות תקנה ללמד כו' כך היה נ"ל לפום ריהטא אלא דממה שכתבו בקונטרס פי' דרבא נמי קאי לשנויי פירכא דהכא דמוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר ב"ד כו' אלמא דמוסר שטרותיו משמע להו דהיינו פרוזבול ואפ"ה הוי משמע להו מעיקרא מדאורייתא הוא ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן לקמן פרוזבול

עולבנא דדייני הוא וקס"ד לישנא דחוצפא היינו משום דאיכא זילותא דבי דינא שיהיו הם הנוגשים ועוד דמיחזי כאילו הם עוקרין מצות שביעית וכן הא דאמרינן כגון ב"ד דרבי אמי ורבי אסי דאלימי לאפקועי ממונא היינו דמדין תורה בעינן דוקא ב"ד חשוב דאז מיחשב כגבוי ועומד מה שא"כ בב"ד שאינו חשוב והאי אלימי לאפקועי ממונא לאו הפקעת ממון ממש קאמר אלא לענין שהוא כגבוי ועומד ובלא"ה צריך לפרש כן לקמן כמו שאבאר ועכ"ז נ"ל דוחק ועדיין צ"ע. אח"ז ראיתי ריש פ"ק דמכות שכתב רש"י ז"ל להדיא דפרוזבול היינו מוסר שטרותיו לב"ד והתוס' כתבו שם דתרי מילי נינהו ולפ"ז יש ליישב לשון התוספות שלפנינו כדפרישית מעיקרא ובסוף כתבו לפי שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בד"ה בזמן שאתה משמט כו' ואומר ר"ת דבבית שני נהג יובל כו' ושפחה חרופה כו' וע"ע אינו נוהג כו' עכ"ל. עיין בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב ליישב קושייתם בזה בשם הרמב"ן ז"ל אלא דמ"ש הרשב"א ז"ל משמיה דנפשיה דמעיקרא לק"מ דמאן דס"ל דשפחה חרופה היינו חצי שפחה כו' המאורסת לע"ע לאו דוקא לע"ע אלא אפילו לישראל כדמשמע להדיא מלשון הגמרא דלקמן דף מ"ג ומלשון רש"י ז"ל שם דהא דנקט ע"ע אורחא דמילתא קתני דשפחה מותרת לו עד כאן לשון הרשב"א ז"ל עיין שם. ולענ"ד נראה דאפ"ה מדייק ר"ת שפיר דנהי דאפילו לישראל מקודשת היינו בדיעבד לענין שהקידושין תופסין אבל לכתחלה ודאי איכא איסורא משום צד שפחה שבה וכ"ש דלא שייך לומר שכולם קדשו שפחות חרופות דלא שכיחא כלל לקדש אשה האסורה לו ומדקתני שכולם שפחות חרופות בעלו משמע דהוי דבר השכיח וע"כ לא משכחת אלא בע"ע דמותרת לו וק"ל:

בא"ד ועוד דהא נהג בתי ע"ח כו' בראשונה היה נטמן התקינו כו' עכ"ל. משמע דלא משמע להו כלל לומר דיובל נמי הוי נוהג מדרבנן דבשלמא לעיל לענין ע"ע קשיא להו שפיר היכי מייתי חולין לעזרה כיון דמן התורה לא נהג ע"ע משא"כ כאן לענין בע"ח מוכח דמשמע להו דלא נהג יובל ובע"ח אפילו מדרבנן וצ"ע מהיכא פשיטא להו. מיהו לענין יובל משמע כן מסוגית הש"ס דערכין דקאמר מנו יובלות לקדש שמיטין ולשיטת רש"י ז"ל בשמעתין שמיטין היינו מדרבנן וא"כ מוכח ר"ת שפיר דלפ"ז ע"כ לא מנו יובל אפילו מדרבנן אלא משום שמיטין והטעם כמ"ש התוספות לקמן דאין רוב הציבור יכולין לאסור ב' שנים בעבודת קרקע משא"כ לענין בע"ח קשיא לי טובא דהא בההיא דערכין דאמרינן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות מסיק בהדיא וקדשו בע"ח וא"כ לרש"י ז"ל היינו מדרבנן מיהא נהוג דומיא דשמיטין ואפשר דר"ת סובר דלא שייך לומר דבע"ח

נוהג מדרבנן מדאמרינן במגילה דבע"ח רבית גמור הוא אלא שהתורה התירה וא"כ לא הוו מתקני מילתא דאית בה איסור ריבית מדאורייתא ואם יתקנו לנכות לו דמי השכירות שדר בו אין זה זכר לדינא דאורייתא אע"כ כדפשיטא ליה לר"ת דבע"ח נהוג מדאורייתא ונהי דלפ"ז הוי מצי להקשות בפשיטות מהא דאמרינן בערכין יקדשו בע"ח אלא דניחא ליה להקשות מההיא דבראשונה היה נטמן דמתני' היא ועי"ל דההיא דקדשו ע"ח לאו לענין מכירת בתים איירי אלא לענין שילוח מצורעים אלא דאכתי קשיא לי דא"כ למאי דבעי למימר מעיקרא בערכין דמנו יובלות לקדש שמיטין ומשמע לשיטת ר"ת דמעיקרא הוי ס"ד דלא נהוג יובל כלל וא"כ ע"כ בע"ח נמי לא נהוג כלל ואמאי לא קשיא ליה מההיא דבראשונה היה נטמן אף לשיטתו דנהי דלר"ת למסקנא א"ש מ"מ תיקשי ליה למאי דקאמר הש"ס מעיקרא אע"כ משמע לתלמודא דנהוג בע"ח מדרבנן ויש ליישב ועיין בסמוך:

דף לו:

בא"ד ומיהו קשה דזיל קרי בי רב הוא דבעזרא מני לכל י"ב שבטים עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת ר"ת דודאי עיקר סברת הש"ס שם בגמרא דכיון דבימי עזרא לא סלקו אלא מיעוט השבטים כדאמר הש"ס בהדיא בימי עזרא דכתיב בהו כל הקהל כא' ארבעת ריבוא א"כ פשיטא להו דלא הוי אלא מיעוט השבטים ולא מיקרי כה"ג בבואכם אלא דמהאי סברא גופא ודאי לאו קושיא אלימתא היא דנהי דבימי עזרא ממש לא סליקו אפשר שאח"כ עלו רוב השבטים אלא דאפ"ה מקשה הש"ס שם שפיר למאי דס"ד די' שבטים נשארו לגמרי במקומן וא"כ לפ"ז לא עלו כלל כל ימי בית שני ואפילו לעתיד מצינו פלוגתא בפרק חלק אם עתידין לחזור משא"כ למסקנת הש"ס דירמיה החזירן וא"כ גלו ג"כ לבבל ואפשר שלאחר ימי עזרא עלו ג"כ והיה שם רוב מכל הי"ב שבטים ונהוג שפיר יובל מדאורייתא ומ"ש לעיל ואף ע"פ שלא עלו כולם היינו משום דמילתא דפשיטא דכל ימי בית שני נשארו יהודים רבים בבבל אלא דאכתי לא איכפת לן כיון שעלו רובן ורובן ככולם כנ"ל נכון ליישב שיטת ר"ת אע"ג דקצת לא משמע כן מלשונו במס' ערכין ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשיתי לעיל בסמוך דאפשר דהא דקאמרינן נמי בערכין מעיקרא מנו יובלות לקדש שמיטין היינו בימי עזרא ממש אבל בזה הוה ידע המסקנא דלאח"כ עלו רוב השבטים ונהגו יובלות ובע"ח כדמוכח מההיא דבראשונה היה נטמן וכן ההיא דמסיק וקדשו ע"ח בימי עזרא היינו לענין שילוח המצורעים ואח"כ כשעלו כולם קדשו לענין מוכר בית כנ"ל ודוק ועדיין צ"ע:

רש"י בד"ה רבא אמר לעולם בין לרבנן כו' ותיקן הלל דלא לשמט כו' עכ"ל. נראה דבעי לשנויי נמי קושיא קמייתא כמ"ש התוספות לעיל בשמו ולכאורה יש לדקדק דמאי מהני הפקר ב"ד לענין איסור שביעית דאטו מי עדיף הפקר ב"ד מאילו נתן לו הלוה מדעתו דאסור לקבל ממנו כדאיתא לקמן להדיא דצריך לומר לו משמט אני ואם אמר לו אף עפ"כ יקבל ממנו ונראה דודאי עדיף הפקר ב"ד שעשו כאילו אינו נותנו לו בפרעון חוב אלא בתורת הפקר ועוד י"ל דההיא דמחזיר חוב היינו דוקא כשמחזיר לו בסוף שביעית משא"כ ע"י פרוזבול שמצד הפקר ב"ד הו"ל כגבוי ועומד משעת כתיבת הפרוזבול וק"ל:

בד"ה לבטולי להושיב ב"ד אי אכשור דרי שלא יהו מונעין כו' עכ"ל. ונראה לכאורה דלפ"ז מוכח דאי לדרי עלמא נמי תיקן אף ע"ג דאכשור דרי נמי אין ב"ד אחר יכול לבטל אע"ג דאיהו לא תיקן לדרי עלמא אלא לכשיהיו נמנעין מלהלוות כדמשמע להדיא דהתקנה לא היה אלא בשביל כך וזה כשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' ממרים דאפילו היכא שבטל טעם התקנה נמי אין הב"ד יכול לבטל אא"כ גדול בחכמה ובמנין וקצת משמע כן מההיא דמסכת מעשר שני דכרם רבעי מהלך יום לכל צד כו' ואמרינן שם תנאי היה בדבר שכשיבנה בה"מ וירצו הב"ד לבטל יכולין ועיין שם בתי"ט באריכות וכבר העירותי בזה בפ"ק דביצה אבל הראב"ד ז"ל כתב להדיא דהיכא דבטל טעם התקנה יכולין לבטל ומייתי מפ"ק דביצה דתיקן ר' יוחנן ב"ז לקבל עדות החודש כל היום כו' ולפי שיטתו צ"ל דהא דאמרי' הכא לענין פרוזבול לבטולי איירי אפילו אי לא אכשור דרי אלא משום דעולבנא דדייני הוא כדאמרינן בסמוך. מיהו יש ליישב פרש"י אף כשיטת הראב"ד ז"ל דמ"ש הראב"ד שאם נתבטל הטעם יכולין לבטל היינו היכא שנתבטל לגמרי מה שא"כ הכא שבקל יש לחוש שיחזור הדבר לקלקולו אין לבטל אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין וק"ל:

בא"ד לבטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוזבול ישמט עכ"ל. נראה שהוכרח לפרש כן דל"ל דלבטולי היינו לעשות תקנה שלא לכתוב פרוזבול דכה"ג אפילו לדרי עלמא תיקן נמי אפילו ב"ד קטן יכולין לבטל דלא מיעקרא תקנת הלל בהכי דאיהו גופא לא תיקן שיהיה החיוב לכתוב פרוזבול אלא שלמד את העם לכתוב פרוזבול דאי עביד מהני וא"כ אם עושין תקנה שלא לכתוב אין בזה עקירת תקנה ראשונה והא דקפשיט נמי משמואל דאמר אי איישר חילי אבטליה היינו דע"כ נמי משמע כה"ג דאפילו כתב לישמט דל"ל דאבטליה היינו שלא לכתוב דא"כ מאי אי איישר חילי דקאמר אפילו ב"ד קטן יכול לעשות תקנה כזאת ועוד נראה דלא שייך כלל לפרש דאבטליה היינו שלא לכתוב פרוזבול דהמלוה לא ישמע לו כיון שאין שום סברא לומר שיש איסור בכתיבת

פרוזבול ול"ל דעיקר התקנה היה לגבי הב"ד שלא יזדקקו לכתיבת הפרוזבול הא ליתא שאפילו שלא בפניהם יכול לכתוב פרוזבול כמ"ש הפוסקים בשם הירושלמי שאפילו אם הוא ברומי והב"ד בירושלים יכול לכתוב מוסרני לכם הדיינים שבמקום פלוני אלא ע"כ דעיקר ביטול התקנה היה שאפילו אם כתב משמט כפרש"י ז"ל ודו"ק ועיין בסמוך:
גמרא אלא אי אמרת לדרי עלמא הא אין ב"ד יכול לבטל כו' ויש לדקדק מאי מייתי מההיא דאין בית דין יכול לבטל דהתם איירי לענין לבטל האיסור ולהתיר כגון שמונה עשר דבר וכיוצא דכולהו מילתא דאיסורא נינהו משא"כ הכא לענין פרוזבול אדרבא אם יבטלו תקנת הפרוזבול אין כאן מילתא דאיסורא אלא להחזיר הדבר לדין תורה כיון דאכשור דרי וא"כ אמאי פשיטא לתלמודא דבכה"ג נמי אין יכולין לבטל אא"כ גדול בחכמה ובמנין ומה טעם יש בדבר ועוד במידי דממונא מצינן בדוכתי טובא שתקנו חכמים להפקיע מדין תורה כגון לענין מעות קונה וירושת הבעל והרבה כיוצא באלו ואטו מי עדיף תקנת הלל מדין תורה ואפילו בדורות האחרונים מצינו דתקנו רבנן בתראי דמטלטלי דיתמי משתעבדי וכן לענין תקנת חכמים מצינו בדוכתי טובא שהאחרונים עשו תקנות בדיני ממון ודיני כתובה ודיני מורדת אע"ג שאין גדולים בחכמה ובמנין אע"כ דלא שייך האי מילתא אלא במילתא דאיסורא לכך נראה דפרוזבול נמי מילתא דאיסורא היא כיון שתחלת התקנה היה שלא ימנעו מלהלוות ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכיון דלמיגדר מילתא היא א"ש דפשיטא לתלמודא דאין יכול לבטל אא"כ גדול כו' אבל הכ"מ בפ"ב מהלכות ממרים כתב להדיא דפרוזבול לאו משום מיגדר מילתא נתקן דאי למגדר מילתא אפילו ב"ד גדול נמי אין יכולין לבטל וכמו שהאריך בזה להוכיח משיטת הרמב"ם ז"ל וא"כ הסוגיא דהכא צ"ע:
תוספות בד"ה אא"כ גדול הימנו וא"ת היכי דמי אי דפשט כו' אפי' גדול הימנו כו' עכ"ל. ולפמ"ש בסמוך היה באפשר ליישב קושייתם דהא דאפילו גדול אין יכול לבטל היינו להתיר האיסור כדאמרינן בעלמא דאסור משום אל תטוש תורת אמך וכגון כל הני דשמנה עשר דבר דמילתא דאיסורא נינהו משא"כ ההיא דאין יכול לבטל אא"כ גדול הימנו בשאר תקנות דלאו מילתא דאיסורא נינהו כגון פרוזבול ובהכי הוי א"ש נמי הא דמקשי הש"ס בפשיטות אפרוזבול ואף לפמ"ש בסמוך דפרוזבול נמי למיגדר מילתא היא אפ"ה לא דמי להנך דמילתא דאיסורא נינהו ואית בהו נמי משום מיגדר מילתא והוי א"ש נמי ההיא דריש מגילה אלא שהתוספות לא כתבו כן וצ"ע:
רש"י בד"ה אלא בי דינא דסורא רב וב"ד דנהרדעא שמואל דכי אמר שמואל להך מילתא וכי איתשל כו' הוי ב"ד דרבי אמי ורב אסי והיינו דמשני כו' עכ"ל. והל' תמוה ולא ידעתי

מה בעי ללמדינו בכ"ז ונראה דקשיא ליה מה שהוסיף התרצן בדבריו ב"ד דרבי אמי ורבי אסי דלא איירי בהו בשמעתין לכך משמע ליה דהא דמקשה הש"ס מעיקרא אי ס"ד לדרי עלמא אפילו בשאר בי דינא נמי לאו מבי דינא דעלמא איירי דפשיטא דבעינן ב"ד חשוב במידי דאפקועי ממונא וכדאמרינן נמי לענין אסמכתא דבעינן ב"ד חשוב אלא עיקר כוונת המקשה דקשיא ליה אהא דמשמע ליה מילתא דשמואל דאפי' בב"ד דרבי אמי ורבי אסי נמי לא כתבינן אע"ג דאלימי לאפקועי ממונא אע"כ רוצה לדייק דלדרי' הוא דתיקן וא"כ צריך תקנה חדשה ומש"ה קאמר שמואל דאפי' בב"ד דרבי אמי ורבי אסי לא כתבינן אלא דוקא בבי דינא דידיה ודרב שהיו גדולים בחכמה ובמנין וראשי ישיבות ויכולין לתקן תקנות חדשות וע"ז משני הש"ס דלעולם לדרי עלמא תיקן ושמואל גופא לא בא למעט ב"ד דרבי אמי ורבי אמי אלא הא דקאמר לא כתבינן היינו למעוטי ב"ד דעלמא כך נלע"ד ליישב בדוחק ועדיין צ"ע:

דף לז.

תוספות בד"ה אלא על הקרקע משום דמילתא דשכיחא היא עכ"ל. מכאן נראה מבורר דלהתוס' נמי עיקר הדין פרוזבול אינו מדאורייתא ועמ"ש לעיל בד"ה מי איכא מידי:

רש"י בד"ה שאני משכון דמטלטלי דקני ליה למלוה ואם אבד חייב באחריותו כו' עכ"ל. נראה מפירושו דבחיוב באחריותו תליא מילתא דשביעית משמטתו וא"כ ע"כ צ"ל דלפרש"י שייך מילתא דר' יצחק לגמרי אפילו במשכון בשעת הלואתו והיינו כשיטת הרמב"ן ז"ל דהא דאמרינן בפרק האומנין ובפרק שבועת הדיינים ותיסברא אימר דאמר רבי יצחק שלא בשעת הלואתו היינו דרך דחיה בעלמא ודלא כשיטת התוספות כאן אלא דאכתי קשה לי היאך אפשר לפרש כן בשיטת רש"י ז"ל דהא לשיטתו הא דאמר רבי יצחק ב"ח קונה משכון היינו אפילו לענין חיוב אונסין כמו שפירש להדיא בפרק האומנין וא"כ לפמ"ש כאן דהא דר' יצחק איירי נמי בשעת הלואתו היינו ג"כ אפילו באונסין וזה א"א דהא בפרק האומנין במשנה ובברייתא פליגי תנאי להדיא במלוה על המשכון אי הוי ש"ח או ש"ש אבל באונסין ליכא למ"ד. והנלע"ד בישוב שיטת רש"י ז"ל שסובר דודאי מסברא אין לחלק בין משכנו בשעת הלואתו או שלא בשעת הלואתו וכיון דיליף רבי יצחק מקרא דב"ח קונה משכון ממילא דאפילו בשעת הלואתו אלא הא דמקשה הש"ס בפ' האומנין ובפרק שבועת הדיינים ותסברא אימר דאמר ר"י שלא בשעת הלואתו היינו משום דלהאי אוקימתא דמוקי הש"ס פלוגתייהו דתנאי אי מלוה על המשכון הוי ש"ח או ש"ש דפליגי בדרבי יצחק א"כ מקשי שפיר ותסברא דע"כ רבי

יצחק לא מיירי אלא שלא בשעת הלואתו והיינו כשיטתו של רש"י ז"ל דלרבי יצחק חייב אפי' באונסין ואי ס"ד דבשעת הלואתו נמי אמר הדרא קושיא לדוכתא מ"ט דמ"ד מלוה על המשכון ש"ש ות"ל דחייב אפילו באונסין אע"כ דשני ליה לר"י בין שעת הלואתו לשלא בשעת הלואתו וא"כ לפ"ז אפילו ש"ש נמי לא הוי אבל למסקנא דפרק האומנין ופרק שבועת הדיינין דמוקי הש"ס פלוגתא דתנאי במלוה שצריך למשכון פליגי אי שייכי פרוטה דרב יוסף ואם כן לפ"ז משמע דבכה"ג לא שייך כלל מילתא דרבי יצחק דכיון שמלוה צריך להיות פוחת דמי הלוואה והולך א"כ לא שייך לומר דקני ליה דלא הוי אלא כשוכר וגריע משוכר וכמ"ש הש"ך בשם הריטב"א ז"ל סי' ע"ג ולפ"ז הדרינן למילתא קמייתא לסברא החיצונה דלעולם שייכא מילתא דרבי יצחק אפילו בשעת הלואה ואידי ואידי חייב באונסין והיינו כסוגית הש"ס דהכא וכסוגיא דפסחים ובלא"ה ע"כ צ"ל דבמלוה צריך למשכון לא שייך מילתא דר"י דאלת"ה היאך כתב הרמב"ן ז"ל דהאי ותסברא היינו דחיה בעלמא דא"כ תקשי מיהא למסקנא דפרק האומנין ופרק שבועת הדיינין דפליגי במלוה צריך למשכון ופליגי אי שייכא פרוטה דרב יוסף ות"ל דאפילו לא שייכא פרוטה דר"י אפ"ה הוי ש"ש משום דקניא ליה מדר"י דהא להרמב"ן ז"ל למסקנא איירי ר"י אפי' בשעת הלואתו אע"כ דבמלוה צריך למשכון לא שייכא מילתא דר"י וא"כ כ"ש דא"ש טפי לשיטת רש"י ז"ל וכמ"ש והתמיה על הש"ך שהאריך בשיטת רש"י ז"ל בסימן ע"ג ולא הרגיש ועיין בלשון רש"י ז"ל בשמעתין ומלבד זה יש לי לדקדק על מה שכתב הוא ז"ל בשיטת רש"י ז"ל ואין כאן מקומו ודו"ק ועיין בסמוך ואכתי יש לי לדקדק לשיטת רש"י ז"ל והרמב"ן א"כ למאי דס"ד מעיקרא בפרק האומנין דר"י לא קאמר אלא שלא בשעת הלואתו א"כ תיקשי ליה מתני' דהכא מ"ט דמלוה על המשכון אינו משמט ואפשר דלמאי דס"ד מעיקרא הוי סבר דמלוה על המשכון אינו משמט היינו משום דתפיס ליה ולא הוי קשיא ליה מהלוהו ודר בחצירו דאפשר דהתם נמי אינו משמט מה"ט דתפיס ליה והא דקאמרינן בפרק איזהו נשך דאפילו משכנתא באתרי דמסלקי משמט היינו לפי המסקנא דטעמא דמלוה על המשכון היינו משום דר"י דאפילו בשעת הלואה אמר משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דר"י בשעת הלואה לא קאמר א"כ ע"כ טעמא דמלוה על המשכון משום דתפיס וה"ה להלוהו ודר בחצירו ובלא"ה נראה דההיא במשכנתא באתרא דמסלקי משמט לאו הלכה פסוקה דלמ"ד שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט נראה דכ"ש משכנתא:

תוספות בד"ה שאני משכון כו' וי"ל דמסתבר ליה לתלמודא מאחר דקני ליה מדר' יצחק שלא בשעת הלוואתו אלים נמי שעבודיה בשעת הלואה דלא משמט כו' עכ"ל. ולכאורה

אין אלו אלא דברי נביאות כהלכתא בלא טעמא דמאן פליג לן כיון דשעת הלואתו לא שייכא בדר"י א"כ מנ"ל דקונה בשום ענין אפילו לענין שמיטה וחמץ בפסח. ונלע"ד דודאי הא בהא תליא כיון דחזינן דשלא בשעת הלואתו קנה לגמרי אע"ג שזה לא נתכוון להקנותו קנין גמור אלא שיהא בטוח בחובו אפ"ה קונה אותו לגוביינא מדרב נחמן ולענין שאם מת לא נעשו מטלטלין אצל בניו וכן לענין ב"ח מוקדם אלמא דמשעת תפיסתו קנהו במשיכה להאי מילתא אע"ג דהוי קנין לחצאין א"כ ה"ה במשכנו בשעת הלואתו קנהו במשיכתו למילתיה שאם לא יפרענו יזכה בו למפרע דהא קי"ל לגוביינא שקליה ומה"ט לא נעשו נמי ממטלטלין אצל בניו וכן לענין שאין ב"ח מוקדם יכול להוציא מידו נמצא דלפ"ז א"ש כיון דזכה בו למפרע אינו משמט דהו"ל כנגוש ועומד וכן לענין חמץ בפסח דהא מעיקרא בעי למימר שם בפסחים דאפי' בשלא הרהינו אצלו עובר עליו למ"ד ב"ח למפרע גובה וע"ז משני שפיר דלעולם ב"ח מכאן ולהבא גובה ושאני הכא שהרהינו אצלו פי' כיון שהרהינו אצלו כ"ע מודו דלמפרע גובה שקנהו במשיכה משעה ראשונה לענין זה שאם לא יפרענו יזכה בו למפרע אלא דאי לאו דר"י לא הוי ידעינן הא מילתא גופא שקונה במשיכה כה"ג דאפשר דמשיכה אינה קונה אלא היכא דנפיק מרשותו דמריה לגמרי כמוכר ונותן מתנה אבל דרך שיעבוד ומשכונא לא מש"ה מייתי מדר"י דשייך קניה בכה"ג שלא בשעת הלואתו וממילא דבשעת הלואתו קנה נמי למילתא לענין שזוכה למפרע ונהי דלענין חיוב אחריות שני לן בין שעת הלואתו לשלא בשעת הלואתו היינו משום דמשכנו בשעת הלוואתו אין לנו לחייבו באחריות מסברא כיון שלא קיבל אחריות בפירוש ונהי דלגוביינא שקליה היינו אם ירצה לזכות בו יזכה למפרע אבל כל כמה דלא ידעינן שנתכוון לקנותו קנין גמור א"א לחייבו משא"כ שלא בשעת הלוואתו דגלי קרא בהדיא דחייב באחריותו דשקליה לגוביינא ממש ונתכוון לקנותו לשם גוביינא מה שאין כן לענין דקני למילתא ילפינן שפיר שעת הלוואתו משלא בשעת הלוואתו כנ"ל נכון ליישב שיטת הסוגיא ממה שנתקשו הקדמונים ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו ודו"ק:

דף לז:

בא"ד ומיהו בפ"ק דקידושין כו' וא"כ בשעת הלוואתו אינו יכול לקדש בו את האשה עכ"ל. פי' דאי ס"ד דיכול לקדש א"כ מה"ט הו"ל להיות ש"ש אפילו בשעת הלוואתו לפי מה שכתבו כאן דשלא בשעת הלוואתו גופא לא הוי ש"ש אלא משום דיכול לקדש את האשה. מיהו בפ"ק דקידושין כתבו התוספות להדיא דמצינן למימר דאף במשכון

בשעת הלואתו יכול לקדש את האשה ע"ש ולפ"ז צ"ל דהתם משמע להו דש"ש לא תליא ביכול לקדש בו האשה אלא הא דהוי ש"ש שלא בשעת הלוואתו היינו משום דבההיא הנאה דתפיס ליה אחוביה הוי ש"ש משא"כ בשעת הלואתו לא הוי ש"ש מה"ט כיון דאי לאו דיהיב ליה משכון לא היה מלווהו וגוף ההלואה לאו טובת המלוה היא אלא טובת הלוה וסברא זו נזכרת ג"כ בש"ך אבל סוגית התוספות דהכא לא נחתו להאי סברא מש"ה פשיטא להו דלא הוי ש"ש שלא בשעת הלואה אלא מטעם דיכול לקדש את האשה וממילא פשיטא להו דע"כ מדלא הוי ש"ש בשעת הלוואה ע"כ דאין יכול לקדש בו את האשה. ומילתא דתמיהא מידכר דכירנא שהש"ך כתב שם בשם המרדכי שכתב בשם התוס' דבשעת הלואתו נמי יכול לקדש את האשה וכתב הש"ך ז"ל ע"ז דבתוספות שלפנינו לא נמצא כן ונתכוון לשיטת התוספות בשמעתין. ולכאורה אישתמיטתיה לשון התוספות דקידושין שכ"כ להדיא וצ"ע:

משנה עבד שנשבה ופדאוהו כו' כבר ידוע שכל המשניות דפ' השולח ודפ' הניזקין לא מייתי אלא הנך דאית בהו משום תיקון העולם מש"ה קתני נמי מתני' דהכא דאיירי ג"כ משום תיקון העולם אי לאביי דמוקי לפני יאוש הוי טעמייהו דרבנן דלשום בן חורין לא ישתעבד משום דילמא מימנעי ולא פרקי וזה תיקון העולם ואי לרבא דמוקי לה לאחר יאוש הוי טעמא דרשב"ג משום דחזקיה שלא יהא כל אחד הולך ומפיל עצמו לגייסות והיינו תיקון עולם ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך דרבנן נמי אית להו דחזקיה אלא דחיישי טפי לחששא דמימנעו ולא פרקי וא"כ אית להו נמי מפני תיקון העולם וע"פ סברא זו יש ליישב שיטת הרב הברטנורא במשנתינו ממה שהקשה עליו בתי"ט דוק ותשכח דכיון דהלכה כרבנן ניחא ליה לפרש דבמילתייהו דרבנן נמי הוי משום תיקון העולם ומש"ה סידרה רבינו הקדוש בין כל הני דתיקון העולם והא דמסיק בגמרא אליבא דרבא לרבו ראשון לא דלאחר יאוש הוא היינו למאי דס"ד מעיקרא דלאוקימתא דרבא לא נחתו כלל לחששא דמימנעו ולא פרקי משא"כ לבתר דמסקינן בברייתא דאמר רבן שמעון בן גמליאל כשם אלמא דרבנן סברי דמימנעו ולא פרקי וסובר הרב הברטנורא דבתרתי פליגי רבן שמעון בן גמליאל ורבנן כפשטא דלישנא דגמרא ודלא כפירוש התוספות וכמו שאבאר בסמוך בעזה"י ודו"ק:

גמרא במאי עסקינן אילימ' לפני יאוש כו' אלא לאחר מיתה כו'. והא דפשיטא לי' לתלמודא דלאחר יאוש יצא העבד מרשות מרא קמא אע"ג דבעלמא פליגי תנאי ואמוראי טובא אי יאוש גרידא מהני או לא כדאיתא במרובה ובפרק הגוזל מיהו שאני הכא דהוי ליה כיאוש ושינוי רשות דכ"ע מודו דמהני דהא דיאוש גרידא לא מהני היינו דוקא

לגבי גנב וגזלן גופא כדאמרינן במרובה דף ס"ה דלא דמי לאבידה דהתם בהתירא אתי לידיה משא"כ בגנב וגזלן דבאיסורא אתי לידיה לא מהני ונראה דמה"ט גופא כ"ע מודו דמהני יאוש ושינוי רשות משום דלגבי היאך שנשתנה רשות לאו באיסורא אתי לידיה וא"כ ה"נ כיון שנתייאש נהי דשבאי גופא לא קני ליה מ"מ זכה העבד בעצמו תיכף כשנתייאש דהו"ל כיאוש ושינוי רשות מה"ט גופא דכתיבנא. מיהו למאי דמסיק הש"ס בסמוך דשבאי גופא קני ליה לא יתכן לפרש כן ויבואר בסמוך. תו איכא למידק דאכתי למ"ד עבדא כמקרקעי דמי א"כ אפילו יאוש ושינוי רשות לא מהני כמו גבי קרקע דפשיטא בכולי תלמודא ובפרק חזקת הבתים דלא מהני ורשב"ג גופא דאיירי במתני' דהכא שמעינן ליה לקמן בהדיא דעבדא כמקרקעי דמי ויבואר ג"כ בסמוך גבי עמון ומואב טהרו בסיחון לשיטת רש"י ז"ל ותוספות כ"א לפי שיטתו עיין שם ודו"ק:

שם אמר אביי לעולם לפני יאוש ולשם עבד ישתעבד לרבו ראשון כו' לכאורה כל אריכות הל' הוא אך למותר ובקצרה הו"ל לשנויי לעולם לפני יאוש ולשום בן חורין לא ישתעבד משום דילמא מימנעי ולא פרקי ורשב"ג סובר כשם שמצוה כו' וכבר התעורר בזה הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש אמנם מה שתירץ דאביי איצטריך ליה לאשמעינן דלא תיקשי דמה"ט דמימנעי ולא פרקי אפילו לשום עבד ישתעבד לרבו שני כקושיית התוספות קמ"ל דלא ולענ"ד עדיין הקושיא במקומה עומדת דאכתי בכל האריכות הזה שהאריך אביי בלשונו אכתי לא יהיב טעמא לזה אלא דאנן מסברא דנפשין מקשינן ומתרצינן הכי כקושיית התוספות ותירוצם אלמא דאביי גופא לא קשיא ליה הא מילתא כלל ולא הוצרך ליתן טעם ע"ז וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד ליישב בזה משום דסברת המקשה אינה מוכרחת אי משמע ליה מתני' לרבו ראשון או לרבו שני ובאמת איכא למימר דאפילו לפני יאוש משתעבד לרבו שני משום דקניא ליה שבאי בחזקה אף לפני יאוש כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ובסמוך יבואר שהיא ג"כ סברת התוספות וא"כ לפ"ז קושיית המקשה היא דרך ממ"נ אי איירי לפני יאוש בין אם נפרש לרבו ראשון ובין לרבו שני לעולם קשה לשום ב"ח אמאי לא ישתעבד דהא לפני יאוש לא מצי כלל לפדותו לשום ב"ח דשבאי גופא לא קני ליה אלא למעשה ידיו וא"כ לא חל עליו שם ב"ח והרי הוא כפדאו לשם עבד ואמאי לא ישתעבד וקס"ד דאף ע"ג דלשם ב"ח פרקיה ומחל לו השיעבוד הו"ל כמחילה בטעות והא דמקשה נמי אי לאחר יאוש לשם עבד אמאי ישתעבד קשיא ליה נמי בממ"נ דאף את"ל דלאחר יאוש נמי לא קני שבאי אפ"ה אמאי ישתעבד דהא זכה העבד בעצמו והו"ל כיאוש ושינוי רשות כמ"ש בסמוך נמצא דלפ"ז אי מוקמינן למתני' לפני יאוש ולרבו שני תו לא שייך שינויא דאביי מש"ה מוקי

לה אביי באוקימתא דלפני יאוש ולרבו ראשון ואיצטריך נמי לאסוקי במילתא לרבו שני לא דהא לשם ב"ח פרקיה לאפוקי ממאי דהוי ס"ד מעיקרא כנ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה ולשום עבד ע"מ להחזירו לדבו ראשון או אפי' ע"מ להשתעבד בו כו' עכ"ל. ולכאורה רישא דמילתא לישנא יתירא ומילתא דפשיטא והנלע"ד דקשיא ליה לרש"י הא דמסיק אביי בסיפא דמילתא לשום ב"ח לרבו שני לא דהא לשום ב"ח פרקיה ומאי הוצרך כלל לזה דכיון דאף בלשום עבד להשתעבד בו בעצמו אפ"ה הוא לרבו ראשון כ"ש דלשום ב"ח אינו לרבו שני לכך מפרש רש"י דמרישא דלישנא דאביי לא משמע שפיר דאיירי בלקחו ע"מ להשתעבד בו אלא ע"מ להחזירו לרבו ראשון אבל כשפדאו סתם אפשר דאף לפני יאוש לרבו שני דקנאו השבאי וכסברת הרשב"א ז"ל מש"ה הוצרך לאסוקי כיון דסיפא דלשום ב"ח א"א לומר כלל דישתעבד לרבו שני דהא לשום ב"ח פרקיה ופשיטא דלא ישתעבד ומ"ט דרשב"ג דפליג אע"כ דכולה מתניתין לרבו ראשון איירי כדקאמר רשב"ג בין כך ובין כך וא"כ ע"כ מוכיח אביי מהכא דאיתא לסברת הרשב"א אלא דאף אם פדאו השני להשתעבד בו אפ"ה ישתעבד לראשון כמו שפירש"י כן נראה לי נכון בכוונת רש"י והשתא אתי שפיר טובא הא דמסיק אביי לרבו שני לא מקמי רבו ראשון דאיירי מעיקרא ובלא"ה נמי שייך להקדים רבו ראשון מקמי שני ולמאי דפרישית אתי שפיר דעיקר ראייתו דאביי היינו מהאי דפשיטא ליה טובא דא"א לפרש המשנה מענין רבו שני דא"כ מ"ט דרשב"ג ומאי אשמעינן ת"ק דהא לשום ב"ח פדאו כן נ"ל ודוק היטב:

רש"י בד"ה לשום עבד ישתעבד לרבו ראשון דשני לא קנה דמידע ידע עכ"ל. ולכאורה הלשון דמידע ידע תמוה טובא דמה לנו לידיעתו ות"ל דאפילו אי לא ידע דסבור דלאחר יאוש הוא אפ"ה לא קני כיון דקושטא דמילתא לפני יאוש הוא ונראה דרש"י בא ליישב בזה קושיית התוספות דאף לשום עבד אמאי ישתעבד לרבו ראשון הא איכא למיחש דילמא מימנעי ולא פרקי ומה שתירצו התוספות לא ניחא ליה מטעם שאפרש בסמוך בלשון התוספות מש"ה מיישב רש"י בע"א דלא שייך הכא חששא דמימנעי כו' משום דמידע ידע דלא פקע שם מריה מיניה כו' וכוונתו בזה דודאי מאן דפריק ליה לשם עבדות מידע ידע דלפני יאוש הוא דאי לאחר יאוש הוא לא מצי למיפרקיניה לשם עבדות שהרי הוא ב"ח שזכה בעצמו דאביי קאי בסברת המקשה דשבאי לא קני ליה שכן הוא לשיטת רש"י ז"ל. ומה שכתבתי לעיל דלהמקשה מספקא ליה היינו לשיטת הרשב"א ז"ל דאי קני שבאי היינו אפילו לפני יאוש ולפ"ז כ"ש דא"ש טפי דאביי ודאי סובר דשבאי לא קני אלא דאף לשיטת רש"י ז"ל נמי א"ש מדלא מוקי אביי כאוקימתא דרבא אלמא דמסתמא

בסברת המקשה קאי ולשיטת רש"י ז"ל ע"כ המקשה סבר דשבאי לא קנה ודוק היטב. ולמאי שאפרש לקמן דלכ"ע שבאי קני ליה אפ"ה א"ש מ"ש רש"י ז"ל דמידע ידע דלפני יאוש הוא ממ"נ אי קיימא לן סתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא ואף לפי מה שאפרש בסמוך דהכא ודאי סתם גזילה יאוש בעלים הוא וא"כ לא משכחת לפני יאוש אלא בבעלים מרדפין אחריו וא"כ א"ש טפי דמידע ידעי כנ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה דילמא מימנעי ולא פרקי וא"ת מה"ט כשפדאו לשום עבד כו' וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול לזה את עבדו וליתנו לחבירו ולא שייך ה"ט אלא כשפדאו לשום מצוה לשם ב"ח עכ"ל. ולכאורה פתחו לחלק בחדא וסיימו בתרתי טעמי דבמ"ש דלא שייך ה"ט לגזול לזה וליתנו לחבירו ממילא א"ש דלשום ב"ח כיון דאינו משתעבד לשני שייך שפיר ה"ט אלא דנראה דזה החילוק לא משמע להו עיקר כיון דמדינא ישתעבד לראשון מה לן אם אנו מפקיעין אותו ממנו להשתעבד לשני או לעשותו ב"ח סוף סוף מה"ט דמימנעי ולא פרקי אנו מפסידין ראשון לכך הוצרכו לטעמא דמשום מצוה שייך שפיר להפקיע משא"כ לשום עבד דליכא מצוה והא דלא ניחא להו לחלק בה"ט לחוד דהיכא דאיכא מצוה דוקא חוששין לטעמא דמימנעי ולא פרקי משום דהיא גופא תיקשי אפילו פדאו לשם ב"ח אכתי מאי מצוה איכא דהא מדינא אכתי עבד גמור הוא כיון דלפני יאוש הוא לא מהני ביה פדייתו של זה לשם ב"ח וא"כ תו לא שייך ה"ט דמימנעי ולא פרקי כיון שאין מצוה לפדות את העבדים ואדרבא הכא גרע טפי דסוף סוף צריך גט שיחרור מרבו ראשון אליבא דכ"ע כיון דלפני יאוש הוא וא"כ אסור בשפחה ובבת חורין ואי משום דלא ישתקע בין עובדי כוכבים הא אמרת שאין מצוה לפדות העבדים כלל מדלא חששו להכי בפדאו לשום עבד לכך הוצרכו לשני הטעמים דמה שלא חששו לזה הטעם כלל היינו משום דאין ראוי לגזול לזה וליתן לחבירו היכא דליכא מצוה כלל משא"כ בפדאו לשום ב"ח דאיכא מצוה לפי מחשבתו חששו שפיר לזה הטעם דמימנעי ולא פרקי שלא ישתקע בין עובדי כוכבים כ"ל נכון מדקדוק לשון התוספות ובזה נתיישב מ"ש התוס' בדיבור הסמוך לעיל דהוי מ"ל לרבו שני לא דהא לפני יאוש הוא ולמאי דפרישית א"ש שהוצרך לטעם דהא לשם ב"ח פרקיה כי היכי דלא נימא דישתעבד לשני משום מימנעי ולא פרקי ומ"ש מהרש"א ז"ל שסמכו על מ"ש בדיבור זה דמטעם זה אין ראוי לגזול את עבדו כבר נתבאר מתוך דברי דליתא לסברא זו דסוף סוף הוא מפסיד העבד שלא כדין וזה הטעם לא מהני אלא בהדי אינך טעמי דיש לחלק בין היכא דאיכא מצוה או לא מש"ה הוצרך לטעמא דלשום ב"ח פרקיה ודוק היטב ועיין בחידושי הרשב"א שכתב בזה באריכות:

גמרא רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד כדחזקיה כו' וקשה כיון דלכאורה נראה דלרבא בלפני יאוש רבנן נמי מודו דאף לשום ב"ח ישתעבד לרבו ראשון א"כ היאך שייכא תקנה דחזקיה שלא יהא מפיל עצמו לגייסות ויפקיע מיד רבו והיאך יכול להפקיע עצמו דהא קי"ל סתם גזילה דעובד כוכבים לאו יאוש בעלים היא ולא אשכחן לאחר יאוש אלא כשאמרו הבעלים בפירוש נתיאשו ומה הפקעת בעלים איכא הכא דמהיכא תיתי אסיק אדעתיה דעבד שיאמרו הבעלים נתייאשו אם לא שנחלק בין ליסטים עובד כוכבים דמסתמא לא מייאש מה שא"כ בעבד שנשבה דהיינו לגייסות מסתמא הוי יאוש וצ"ע דבפרק הגוזל ומאכיל אההיא דקתני המציל מן הגייס ומן הליסטים דקתני אם נתייאשו הבעלים דייק הש"ס משום דמסתמא לא הוי יאוש ומוקי לה בעובד כוכבים ויש ליישב בדוחק דאיכא למימר דבעבד מייאש טפי דבשאר גזילה לא מייאש לחוש שמא ימכרנו הגזלן ולא יכירו הבעלים להלוקח דכולי האי לא חיישי דמאן יימר דמזבין ליה משא"כ בעבד כיון דמצוה לפדות את העבדים א"כ מסתמא יפדוהו ישראל ונהי דלפני יאוש חוזר לבעליו הראשונים מ"מ שמא יפדוהו מי שאין מכיר בו ומש"ה מייאש לגמרי אלא דלפ"ז קשיא מאי מקשה הש"ס בסמוך האי כשם שמצוה לפדות משום דחזקיה הוא ומאי קושיא הא לא שייכא האי דחזקיה אם לא מה"ט גופא דמצוה לפדות העבדים וצ"ע ודו"ק:

שם אמר לך רבא רשב"ג כו' וה"ק להו אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם כו'. וקשיא לי דלפני יאוש נמי קשיא האי כשם משום דחזקיה הוא דלפני יאוש שייך יותר טעמיה דחזקיה דהא לאחר יאוש מדינא לרבו שני הוא ולשום ב"ח מדינא ב"ח הוא ואפ"ה מפקינן ליה ויהבינן לרבו הראשון מכ"ש לפני יאוש דמדינא הוא לרבו הראשון אלא דמשום חששא דמימנעי ולא פרקי אמרי רבנן דליהוי ב"ח ולימא להו רשב"ג דמשום האי דחזקיה לא חיישינן למימנעי ולא פרקי ומוקמינן ליה אדינא לפני יאוש דישתעבד לרבו ראשון ול"ל דודאי אי לאו דמצוה לפדות העבדים רשב"ג נמי הוי מודה דחששא דמימנעי ולא פרקי אלים טובא טפי מחששא דחזקיה דטפי יש לחוש לחשש איסור שמא ישתקע העבד ביד העובד כוכבים וקא מפקעינן ליה ממצות מה שא"כ חששא דחזקיה אינו אלא חשש היזק ממון בעלמא אלא דלפ"ז תיקשי להיפך דבפשיטות הוי מצי לאוקמי מילתא דרשב"ג ורבנן לאחר יאוש והא דאיצטריך רשב"ג לומר כשם ולא קאמר משום דחזקיה משום דא"ל דרבנן נמי סברי הא דחזקיה אלא דחששא דמימנעי ולא פרקי אלים להו טפי מדחזקיה וכ"ש דלאחר יאוש שייך יותר חששא דמימנעי כו' דהא מדינא הוא לרבו שני בלשום עבד ולשום בן חורין מדינא הוא בן חורין וא"כ ליכא אלא חששא

דחזקיה ורבנן לא חיישו לה לגבי חששא דמימנעי ולא פרקי לאוקמי אדינא ומש"ה איצטריך רשב"ג לומר כשם שמצוה לאפוקי מחשש דמימנעי כו' וממילא קיימי תקנה דחזקיה אע"כ סובר הש"ס בפשיטות דתקנתא דחזקיה אלים טפי מחששא מימנעי כו' א"כ הדרא קושיא לדוכתא וע"ק דע"כ לקושטא דמילתא חששא דחזקיה אלים טפי דהא בחששא דמימנעי כו' כתבו תוספות להדיא דאפי' לרבנן דחיישי אפ"ה מטעם זה אין ראוי לגזול את העבד וליתנו לחבירו ואילו בחששא דחזקיה חזינן להדיא דלרשב"ג אע"ג דמדין' בלשום עבד הוא לשני אפ"ה מפקעינן מיניה ויהבינן ליה לראשון לשיטת רש"י ותוספות לפי' ראשון מיהו אי משום הא לא איריא דמ"ש התוספות דמה"ט דמימנעי כו' אין ראוי לגזול היינו משום דהתם לענין פדאו לשום עבד איירי דתו לא אלים ה"ט דמימנעי כו' דהשתא נמי לשום עבד פדאו ואי משום שלא ישתקע העבד בין עובדי כוכבים הא אמרינן דלרבנן אין מצוה לפדות עבדים ומש"ה כתבו שפיר דמה"ט אין ראוי לגזול משא"כ הכא דאיירי לאחר יאוש ופדאו לשום ב"ח דהו"ל מדינא ב"ח א"כ שייכא טובא חששא דמימנעי וכו' שלא ישתקע ב"ח בין העובדי כוכבים ואף ע"ג דצריך גט שיחרור מ"מ כיון דמדינא לא ישתעבד ממילא כופין ליתן גט שיחרור ולפ"ז א"ש דאי לאו דמצוה לפדות עבדים הוי אלים ה"ט דמימנעי טפי מחששא דחזקיה שאינו אלא חשש הפסד ממון אבל היכא דלא שייך מימנעי ולא פרקי כגון שהשבאי גופא מוציאו לחפשי חנם או שהעבד גופא פדה עצמו מן השבאי או שקנאו עובד כוכבים מיד השבאי לרבנן נמי אית להו טעמא דחזקיה וחוזר לרבו ראשון ועוד יש לומר דהא דקאמר רשב"ג כשם ולא סגי ליה בטעמא דחזקיה היינו דאתא לאשמעינן הך מילתא גופא דמצוה לפדות את העבדים. מיהו קושיא קמייתא קשיא דא"כ מאי קאמר המקשה האי כשם משום דחזקיה ות"ל דאפילו איתא לדחזקיה אפ"ה צריך לטעמא דכשם דאי לאו הכי הוי אלים חששא דמימנעי ולא פרקי לדחות חששא דחזקיה. מיהו בלשון המקשה עדיין היה מקום ליישב דה"ק האי כשם משום דחזקיה הוא פי' מאי קאמר רשב"ג כשם שמצוה דלמא רבנן נמי סברי שמצוה לפדות עבדים אלא טעמא דידהו דלא ישתעבד משום דלית להו דחזקיה דהכי הוא קושטא דמילתא אליבא דרבא מדלא מוקי לפני יאוש כאביי וכמ"ש התוספות בד"ה אי לפני יאוש אלא דלשון התרצן ודאי קשיא טובא כיון דחידש התרצן דנהי דלרבא רבנן נמי לא נחתו כלל לטעמיה דמימנעי כו' מיהו רשב"ג הוי טעי דטעמא דידהו מש"ה הוא וא"כ בהכי הוי סגי ליה להתרצן ומי הכריחו עוד לומר דרשב"ג לא ידע אי איירי רבנן לפני יאוש או לאחר יאוש דבפשיטות הוי מצי לשנויי דרשב"ג ידע שפיר דאיירי לאחר יאוש אלא דבהא הוי טעי דסבר טעמא דידהו דאית להו נמי טעמא דחזקיה היכא

דלא שייך מימנעי כו' אלא דלא חיישו ליה משום חששא דמימנעי ומש"ה מהדר להו כשם מיהו רבא פשיטא ליה דרבנן נמי סברי כשם אלא דלית להו דחזקיה שכן הוא האמת וכמ"ש התוספות וצ"ע גדול ליישב ובישיבה הארכתי ודוק היטב ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בין כך ובין כך ישתעבד פי' בקונטרס לרבו ראשון כו' עד סוף הדיבור. ומה שהכריחם לפרש מעיקרא לרבו ראשון היינו משום דלשון בין כך ובין כך משמע להו דשוין לגמרי וכיון דבפדאו לשום ב"ח פשיטא להו דלרשב"ג ע"כ ישתעבד היינו לרבו ראשון דלרבו שני א"א לומר דישתעבד שהרי לשום ב"ח פדאו ממילא דע"כ לשום עבד נמי לרשב"ג ישתעבד לרבו ראשון ולבסוף מסקו ומיהו נוכל לומר דאף ע"ג דלשום ב"ח לרשב"ג ישתעבד לרבו ראשון אפ"ה לשום עבד ישתעבד לרבו שני דבהכי אזלא לה חששא דחזקיה והא דלשום ב"ח לרבו ראשון היינו משום דלשני א"א שלשום ב"ח פדאו. אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות כתב דלרשב"ג בין כך ובין כך ישתעבד היינו לרבו שני דאף בפדאו לשום ב"ח תקנו חכמים שישתעבד ע"כ משום דחזקיה ולכאורה יש לתמוה דאכתי היאך קיימא תקנתא דחכמים בפדאו לשום ב"ח שישתעבד לשני דסוף סוף ישחררנו הא ליתא דלאו בדידיה קאי מילתא לשחררו דאף למאן דאית ליה לא ישתעבד לאו דהוא ב"ח גמור דאע"ג דלאחר יאוש הוא לא מהני אלא לענין דלא ישתעבד דפקע שעבוד ממון שבו אבל לענין השיחרור אכתי ברשותיה דמרא קמא קאי כדמסקינן לקמן במפקיר עבדו צריך גט שיחרור וכן באומר נתייאשתי מפלוני עבדי ונהי דקי"ל כופין ליתן גט שיחרור היינו היכא דליכא תקנתא שיהיה עבד משא"כ היכא שיש צד שיעבוד עליו אדרבא אסור לשחררו נמצא דכיון שתקנו חכמים שישתעבד לשני ממילא צריך להשתעבד בו והיינו תקנתא דחזקיה. והרשב"א ז"ל בחידושיו הביא סיוע לפי' ראשון של התוספות ופירש"י מההיא דתנינן בתוספתא עבד שנשבה ופדאוהו אם לשום עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו לשום ב"ח לא ישתעבד רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ורבו נותן דמיו אלמא מדקאמר רשב"ג ורבו נותן דמיו ע"כ דישתעבד לרבו ראשון ומש"ה נותן דמיו להשני שפדאוהו דאי ישתעבד לשני מאי נותן דמיו דקאמר ע"ש ואני משתומם ע"פ קדוש שיאמר דבר זה דלדידיה קשה א"כ היאך מפרש מילתא דת"ק דקתני לשום עבד ישתעבד ורבו נותן דמיו והא לשום עבד ע"כ ישתעבד לרבו שני לת"ק לאוקימתא דרבא אלא ע"כ דהאי תוספתא איירי לפני יאוש דהא לרבא פליגי רשב"ג ורבנן נמי לפני יאוש כדקאמר אי לפני יאוש קאמריתו היינו כשם והנה עיינתי בתוספתא שלפנינו וראיתי שהיא ממש הברייתא דמייתי בשמעתין דמסיק בה רשב"ג כשם שמצוה לפדות כו' אלמא דלפני יאוש איירי ומש"ה קתני ורבו נותן דמיו דלפני

יאוש כ"ע מודו דלרבו ראשון ואפ"ה נותן דמיו משום תקנת השוק וא"כ אזלא לה סיעתא דהרשב"א ז"ל מיהו הרשב"א ז"ל לשיטתו שמפרש דלרבה לפני יאוש נמי לשום עבד הוי לרבו שני כמו שהאריך שם דשבאי קני ליה אפילו לפני יאוש. וכבר כתבתי שהיא שיטת התוספות שכן נראה מלשונם בד"ה אבל בחזקה וא"כ התוספתא הוי תיובתא לדידהו אלא דאכתי קשה ממילתא דת"ק. ומתוך מה שכתבתי עלתה ארוכה להקושיא שכתבתי לעיל בסמוך בלשון הגמרא אמאי משני רשב"ג לא ידע אי לפני יאוש קאמרי דהוי מצי למימר דאיירי לאחר יאוש ואפ"ה א"ש הא דקאמר כשם למאי דטעי רשב"ג בטעמא דחכמים ולמאי דפרישית א"ש דכיון דבהאי ברייתא דקתני כשם מסיק ורבו נותן דמיו א"כ ע"כ לא מיתוקמא אלא לפני יאוש וכמ"ש וכ"כ הר"ן ז"ל בפי' התוספות מיהו לפ"ז קשה מ"ש התוספות בסמוך בד"ה אי לפני יאוש דאע"ג שמסתפק רשב"ג כו' מ"מ לא מסתבר לרבא לומר דפליגי לפני יאוש ולמאי דפרישית ע"כ מוכח מהאי תוספתא דפליגי אם לא שנאמר דהתוספות מוקי להאי תוספתא לאחר יאוש והא דקתני ורבו נותן דמיו היינו שרבו שני נותן לראשון היתרון ששוה העבד יותר ממה שנתן בפדיונו והיינו לשיטת הרמב"ם ז"ל שהובא בטוח"מ דכל היכא דאמרינן יאוש ושינוי רשות קונה היינו שקנה גוף החפץ אבל לעולם צריך להחזיר היתרון אבל להרשב"א ז"ל דמייתי סייעתא ע"כ דלא נחית להאי סברא א"כ הדרא קושיא לדוכתא ממילתא דת"ק דקאמר נמי ורבו נותן דמיו וצריך נגר ובר נגר להולמו וכן מ"ש הכ"מ בהל' עבדים בזו התוספתא דבריו כמעורבבין ואי אפשר בלא טעות סופר ע"ש וכן מ"ש שם בעל לחם משנה לא נהירא כלל מתוך מ"ש והמעיין יבין ואין להאריך ודו"ק היטב:

תוספות בד"ה אי לפני יאוש כו' מ"מ לא מסתבר לרבא כלל לומר דפליגי לפני יאוש עכ"ל. ואף לפמ"ש בסמוך דהתוספות נחתו לשיטת הרשב"א ז"ל דלרבא לפני יאוש נמי קניא שבאי וא"כ בלשום עבד הוי לשני וא"כ בלא"ה לא מצי לאוקמי רבא כדאוקימתא דאביי אלא דאכתי הוי מצי לאוקמי לפני יאוש ולרבו שני והא דלשום ב"ח ישתעבד ולא אמרינן דישתעבד לראשון כמ"ש הרשב"א ז"ל דלשום ב"ח לא נתכוון השני לקנותו וממילא דהדר לראשון כיון דלפני יאוש הוא אלא דאכתי הומ"ל דלרבנן לא ישתעבד משו' דמימנעי ולא פרקי לכך הוצרכו התוס' לפרש דרבא לא מיסתבר ליה לומר דסברי רבנן טעמא דמימנעי כו' כנ"ל ודו"ק. אלא דאכתי קשה לי אי ס"ד דרבא לפני יאוש נמי ישתעבד לשני א"כ אמאי קאמר הש"ס רשב"ג לא ידע כו' ואמאי לא משני בפשיטות דלרבא פליגי בתרוייהו דלרבנן בתרוייהו ישתעבד לשני ולשם ב"ח לא ישתעבד ולרשב"ג אידי ואידי ישתעבד לשני. אע"כ כשיטת רש"י ז"ל דלרבא נמי לפני יאוש לראשון וממילא

אי אפשר לומר דרבנן אתרוייהו קאי דהא לא דמי לפני יאוש ישתעבד לראשון ולאחר יאוש לשני ודו"ק:

גמרא ולרבא כו' רבו שני ממאן קני ליה משבאי שבאי גופא מי קני ליה כו'. ואע"ג דבעלמא פשיטא לן דנהי דגזלן גופא לא קני ביאוש למ"ד יאוש כדי לא קנה אפ"ה לוקח מגזלן לאחר יאוש קני לכ"ע דהו"ל יאוש ושינוי רשות אלא דאפ"ה מקשה שפיר דאי ס"ד דשבאי לא קני ליה אם כן תיכף לאחר יאוש זכה העבד בעצמו דהו"ל כיאוש ושינוי רשות שיצא מרשות רבו לרשות עצמו וכ"ש דא"ש טפי למה שאפרש בסמוך דלשיטת רש"י ז"ל יאוש דשמעתין היינו משום דדמי להפקר וא"כ תיכף כשהפקירו זכה העבד בעצמו אע"כ דשבאי גופא קני ליה אי מטעם מלחמה לשיטת התוספתא והרשב"א ז"ל ולשיטת רש"י ז"ל נמי דקני ליה ביאוש נמי לא שייך לומר שזכה העבד בנפשו דכיון שהוא כבוש תחת יד העבד כוכבים לעולם קדמה זכיית השבאי לזכיית העבד וק"ל:

דף לח.

רש"י ד"ה בחזקה כגון שבאי שהחזיק בו וקנאו בחזקת יאוש כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו כו' היינו חזקה של עבדות כו' עכ"ל. ומלבד מה שהקשו התוס' על פירושו הנני מוסיף להפליא דהיאך אפשר לומר דשבאי עובד כוכבים קנה את העבד ביאוש דהא קי"ל יאוש כדי לא קני היכא דבאיסורא אתי לידיה ובשלמא הא דאמרינן בכולי שמעתין שהעבד זכה בעצמו לאחר יאוש היינו משום דאיכא יאוש ושינוי רשות כמ"ש בתחילת הסוגיא משא"כ לגבי השבאי גופא ליכא שינוי רשות ותו דאפילו למ"ד יאוש כדי קנה אפ"ה בקרקעות ודאי לא מהני יאוש כמ"ש רש"י ז"ל גופא בפ' לולב הגזול גבי אוונכרי ע"ש שכתב להדיא דקרקע אינה נקנה בשום יאוש דנפקא לן מקראי בפ' הגוזל והמעיין בפרק הגוזל יראה להדיא דעבדים נמי מימעטו מהאי קרא גופא למ"ד עבדא כמקרקעי דמי לשיטת רוב הפוסקים ודוחק לאוקמי כל השיטות דשמעתין דלא כהלכתא ול"ל דרש"י ז"ל סובר דהא דקי"ל יאוש לא קני היינו מדאורייתא אבל מדרבנן קני שכן הסכימו כמה פוסקים כרבה בפ' מרובה דף ס"ה וכיון דמילי דרבנן הוא קי"ל נמי עבדא כמטלטלי דמי כשיטת התוס' בפ"ק דב"ק דף י"ב דלכל מילי דאורייתא אמרינן עבדא כמקרקעי ולמילי דרבנן הוי כמטלטלי אלא דא"א לומר כן דהא מ"ד מדרבנן היינו מפני תקנת השבים וא"כ אטו תקנתא לעובד כוכבים ניקו ונעביד הא לאו בר תקנת השבים הוא ועוד דבסמוך ילפינן לה מקרא דוישב ממנו שבי אלמא מדאורייתא איירי ונראה באמת מדקדוק לשון רש"י ז"ל שכתב כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו וא"כ

משמע דיאוש מטעם הפקר אתי וממילא דמהני אפילו בקרקעות דלשון הפקר ודאי מהני אף בקרקעות דהא עיקר הפקר ילפינן מקרא דונטשתה דכתיב גבי שמיטה והיינו בקרקעות וכ"כ רש"י ז"ל לקמן גבי נתייאשתי מפלוני עבדי דיאוש לשון הפקר היא וכן בסמוך גבי אמתא דמר שמואל כתב רש"י ז"ל יאוש הוי הפקר אלא דהיא גופא קשה חדא דא"כ למה כתב רש"י ז"ל גופא בריש פרק לולב הגזול דשום יאוש לא מהני בקרקע הא מהני מטעם הפקר ועוד שהתוספות בפרק מרובה כתבו להדיא דע"כ א"א לומר כן דיאוש מטעם הפקר דא"כ מאי מחלק שם הש"ס בין יאוש דאבידה דבהתירא אתי לידיה משא"כ שאר יאוש דגנב וגזלן באיסורא אתי לידיה ואי ס"ד דיאוש מטעם הפקר תו לא שייך לחלק בכך. ובאמת נפלאתי מרבותינו בעלי התוספות למה לא הוכיחו בפשיטות מקרקעות ועבדים דיאוש לא מהני והפקר מהני בהו תו קשיא לי טובא היאך אפשר לומר כלל דיאוש משום הפקר הוא ות"ל דאינו יכול להפקיר כלל דבר שאינו ברשותו כדקי"ל בפרק מרובה דף ס"ז כרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומשמע שם להדיא דה"ה שאינו יכול להפקיר מדאמרינן שם צנועין ורבי דוסא אמרו דבר א' ור' דוסא לענין הפקר איירי וכ"כ שם התוספות להדיא דהקדש והפקר שוין בזה וא"כ יש לתמוה טובא דשם באותו סוגיא גופא בד"ה כל שלקטו כתבו התוס' אי יאוש הוי כהפקר או כמתנה ולא פשיטא להו מהאי סברא גופא וכ"ש שהתמיה במקומה על שיטת רש"י ז"ל דפשיטא ליה בשמעתין דיאוש משום הפקר הוא. והנלע"ד ליישב בשיטת רש"י ז"ל חדא מכלל חברתה דודאי פשיטא ליה לרש"י ז"ל דבמטלטלין א"א לומר דיאוש מטעם הפקר מה"ט גופא דאף לפני יאוש אינו יכול להפקיר כל עיקר משום שאינו ברשותו והיינו טעמא דמ"ד יאוש כדי לא קנה ואף למ"ד קנה ע"כ לאו משום הפקר אלא מגזירת הכתוב דיליף לה מאבידה והיינו משום מתנה או מחילה משא"כ בעבדים דאיירי בשמעתין פשיטא ליה לרש"י דמסתמא הפקירו כשנתייאש ממנו ומהני ביה יאוש מטעם הפקר ולא שייך טעמא דאינו ברשותו דעבדים איתקשו לקרקעות ובקרקעות ודאי יכול להקדיש ולהפקיר מה"ט גופא דקרקעות בחזקת בעליהן עומדות כדאיתא להדיא בפ"ק דמציעא גבי מסותא והא דממעטינן קרקעות לענין יאוש ולא אמרינן דהויא כהפקר היינו מה"ט גופא כיון דקרקע בחזקת בעליה והארץ לעולם עומדת וא"כ ע"כ לא נתייאש אלא מפני אלמותו של גזלן וא"כ כי אפקריה אדעתיה דידיה אפקריה ולא אדעתיה דכ"ע וממילא שאין עליו דין הפקר כלל דקי"ל אין הפקר עד שיפקיר לכל אדם כשמיטה כדאיתא בפרק הגוזל בתרא בעובדא דרב ספרא וה"נ דכוותיה ודאי לא אפקריה אדעתא דשאר

אינשי דמהיכא תיתי דהא אפילו שינוי רשות לא שייך בהו משא"כ בעבדים דשמעתין כיון דאפקריה אדעתיה דשבאי כשנתייאש הימנו כ"ש שיש לנו לומר שהפקירו אדעתא דכ"ע דודאי ניחא ליה שיזכה העבד בעצמו או שיפדוהו אחרים כדי שלא ישתקע בין העובדי כוכבים דהא קי"ל מצוה לפדות את העבדים כנ"ל נכון וברור אלא דאכתי קשה מ"ש רש"י ז"ל בסמוך גבי עמון ומואב טיהרו בסיחון והתם קרקעות הוי אפ"ה משמע ליה לרש"י ז"ל דקנהו בחזקה על ידי יאוש ואמאי הא קי"ל אין יאוש לקרקעות אלא די"ל דודאי יאוש שע"י כיבוש מלחמה הו"ל כהפקר גמור והיינו כשיטת הירושלמי שהביאו התוספות בפרק לולב הגזול גבי אוונכרי דבנשתקע שם בעלים מהקרקע מהני יאוש ונראין הדברים דהיינו מה"ט דהו"ל כהפקר גמור שהרי אין להם עוד בעלים וה"ה לכיבוש קרקעות במלחמה ונראה שזהו ששלח יפתח לבני עמון הטוב טוב אתה מבלק בן צפור בשבת ישראל בחשבון ג' מאות שנה ומדוע לא הצלתם כו' דהיינו שנשתקע שם הבעלים והשתא דאתינן להכי מצינן למימר דבעבד נמי היינו משום דמסתמא מפקיר ליה כיון שהוא ע"י כיבוש מלחמה אלא שהטעם הראשון נראה לי יותר נכון ומה שהקשו התוס' על פרש"י ז"ל עיין בסמוך:

תוספות בד"ה אבל בחזקה כו' וקשה דאפילו ישראל מישראל לא קנה ע"ע כו' עכ"ל. ולא ידעתי מאי שיאטיה דע"ע הכא דהכא בעבד כנעני עסקינן ואי משום דקאמר בסמוך אשכחן עובד כוכבים עובד כוכבים עובד כוכבים ישראל מנ"ל כבר פרש"י ז"ל להדיא דלעבד כנעני קרי ישראל לגבי עובד כוכבים והיינו משום דחייב במצות ואי משום דמשני הש"ס דיליף מוישב ממנו שבי התם נמי כבר פרש"י ז"ל בפירוש החומש דהאי שבי אינו אלא שפחה א' וא"כ כל הסוגיא דהכא איירי מקנין העובד כוכבים בעבד כנעני ושפיר יליף דזוכה בו מהפקר ע"י חזקה וק"ל:

בא"ד ועוד דאמר התם כו' הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים בכסף ופר"ת כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה הל' תמוה מאד וקצרו במקום שהיה להם להאריך והוא מובן לפי פירושם שם בקידושין דאההיא דקאמר בגמרא הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים בכסף ופרש"י ז"ל דאמטלטלין קאי דכיון דקונה מטלטלין בכסף מש"ה קונה נמי עבד בכסף נמצא דלפי האמת לא בא למעט שאר קנינים מע"ע הנמכר לעובד כוכבים אלא לאשמעינן היא גופא דקונה בכסף ולעולם דה"ה בחזקה ולא מצאו בזה סתירה לפירש"י בשמעתין מש"ה מייתי מפי' ר"ת שהקשה שם על פרש"י ז"ל דהא קי"ל כר"י לגבי ר"ל וא"כ עובד כוכבים קונה מטלטלין במשיכה אע"כ דהא דקאמר בגמרא הואיל וכל קנינו של עובד כוכבים בכסף אע"ע הנמכר לעובד כוכבים קאי דמשמע ליה קרא דמכסף

מקנתו שאינה קונה אלא בכסף לבד ובא למעט שאר קנינים אפילו שטר כמ"ש שם התוספות להדיא וא"כ מקשו הכא שפיר דממילא אימעט נמי חזקה שאין לו שום קנין בע"ע אלא בכסף וזה ברור בכוונתם וע"ש בקידושין:

גמרא אלא לרבא דאמר לאחר יאוש קשיא דר' יוחנן אדר"י. ויש לדקדק מאי מקשה מרבא אר"י דנהי דכבר כתב רש"י ז"ל בדוכתי טובא דמרב ושמואל ור"י מקשה הש"ס לאמוראי בתראי לפי שהיו רבן של בני הגולה מיהו הכא לא שייך דנהי דר"י מוקי למתני' כאביי אפ"ה לא קשיא עליה דרבא דהא איכא חזקיה דהוא רביה דר' יוחנן ומוקי בהדיא כרבא ויש ליישב דודאי אי לאו מימרא דרבא היה באפשר לומר דר"י לא פליג אדחזקיה והיינו לפי שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו דשבאי קונה אפילו לפני יאוש וכבר כתבנו שהיא ג"כ שיטת התוספות לפי מ"ש דחזקה של כיבוש קונה וא"כ לפ"ז מצינן למימר שפיר דחזקיה מוקי דוקא לפני יאוש ומש"ה קאמר לשום עבד ישתעבד והיינו לרבו שני דקנאו משבאי ולשום ב"ח לא ישתעבד דהא לשום ב"ח פרקי' ופליג רשב"ג וקאמר בין כך ובין כך ישתעבד וע"כ היינו לרבו הראשון דהא לשום ב"ח א"א לומר לרבו שני כיון דלשום ב"ח פרקיה אע"כ דלרבו הראשון והיינו דקאמר חזקי' מפני מה אמרו בין כך ובין כך ישתעבד לראשון וע"ז יהיב טעמא שלא יפיל עצמו לגייסות נמצא דלפ"ז מצינן למימר דוקא לפני יאוש שייך טעמא דחזקיה כיון דליכא אלא הפקעת ממון בלבד ולא משום חשש איסורא דאף בפדאו לשום ב"ח מ"מ לקושטא דמילתא הוא עבד גמור שאין רשות ביד השני לקנותו לשום שיחרור כמו שאין השבאי רשאי לשחררו והעבד בעצמו נמי לא זכה בעצמו דהא לפני יאוש הוא וא"כ לענין איסורא קאי לגמרי ברשות הראשון ועבד גמור הוא משום תקנתא דחזקיה הפקיעו ג"כ הממון משא"כ לאחר יאוש איכא למימר דלא חיישינן לטעמיה דחזקיה ואיהו גופא מודה דלא שייך האי תקנתא וכיון דלאחר יאוש הרי זכה העבד בעצמו והוא ב"ח גמור ולא שייך להחזיר ב"ח לעבדות משום חששא דחזקיה מש"ה קאמר ר"י דיצא לחירות וכופין ליתן גט שיחרור משא"כ לרבא דמוקי מילתא דחזקיה אף לאחר יאוש מקשה הש"ס שפיר דהא ר"י ע"כ לא ס"ל הכי וא"כ לרבא קשיא דר"י אדר"י אם לא דפליג רבא אדר"י וזה לא משמע לתלמודא כנ"ל נכון ולפ"ז לשיטת רש"י ז"ל נמי א"ש דרש"י ז"ל גופא לא כתב דשבאי אינו קונה אלא לאחר יאוש אלא אליבא דרבא גופא משא"כ בלא האי דרבא מצינו לאוקמי מילתא דחזקיה נמי בלפני יאוש ונאמר דס"ל דשבאי קונה אף לפני יאוש ודוק היטב:

תוספות בד"ה ואינהו סברי כו' ותימא דילמא ידעי שפיר דלאחר יאוש כו' ולמאי דפרישית ניחא כו' עכ"ל. ועיין במהרש"ל ומהרש"א ז"ל בישוב לשון התוספות אמנם

דעיקר הקושיא שלהם לפמ"ש לעיל דהעיקר כפירוש הראשון של התוספות לעיל דישתעבד לראשון שכן פרש"י ז"ל והרי"ף לפי נוסחא האמיתית וכ"כ הרשב"א ז"ל וא"כ נשאר' קושית התוס' בתימה. ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דע"כ מוכיח הש"ס שפיר דאינהו סברי לפני יאוש מדשלחו לו אנן כרשב"ג ס"ל את א"נ כרבנן ס"ל כו' א"כ משמע שהיו רוצים להודיעו שאין שום ספק בדבר שישתעבד בה אליבא דכ"ע ואי ס"ד לאחר יאוש הוי אכתי היאך לא סליק אדעתייהו מימרא דשמואל גופא דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור ואף את"ל דלא שמיע להו מימרא דשמואל גופיה מ"מ הא איכא תנאי דסברי כשמואל כמ"ש התוס' לקמן בדף הסמוך אע"כ דלפני יאוש הוי כנ"ל נכון:

גמרא שמואל לטעמיה דאמר שמואל המפקיר עבדו כו' וקשיא לי אכתי מי דמי הא לדשמואל בשלמא לפרש"י ז"ל שכתבתי לעיל דשבאי לא קני ליה אלא ביאוש ויאוש היינו מטעם הפקר א"כ היינו לגמרי דשמואל דמשעה שנתייאש תיכף עד שלא זכה בו השבאי הרי נשאר העבד באותו רגע בלא שום אדון ואין רשות לשום אדם עליו ובאותו שעה נעשה מיד ב"ח גמור מגזירת הכתוב דכל שאין רשות רבו עליו אין קרוי עבד ותו לא זכה בו השבאי משא"כ לשיטת הרשב"א שכתבתי שהיא שיטת התוספות דשבאי קני ליה בחזקה של כיבוש אפילו לפני יאוש נמצא דלעולם לא היה העבד ברשות עצמו דתמיד רשות רבו עליו דהיינו מרבו ראשון לשבאי ומשבאי קני ליה רבו השני ומאי מהני בו יאוש לאחר שכבר קנאו השבאי ומאי ענין האי לדשמואל דהתם שהפקירו ממילא אין רשות לרבו עליו משא"כ הכא רשות רבו עליו ול"ל דרשות העובד כוכבים לא מיקרי רשות רבו הא ליתא דא"כ לשמואל היכי מיפרשא מתני' דהכא דישתעבד הא אפי' לפני יאוש משעה שנשבה ליד העובד כוכבים הרי אין רשות לישראל עליו ותו לא מיקרי עבד ועובדא דהכא נמי מוכיח דקאמר לאחר יאוש הוי ושמואל לטעמיה משמע דלפני יאוש לא שייכא הא דשמואל ולמאי דפרישית לשיטת הרשב"א ז"ל מה לי לפני יאוש ומה לי לאחר יאוש סוף סוף לא דמי לדשמואל וע"כ צ"ל דלשיטתם סובר שמואל דשבאי לא קני ליה ולית ליה הא דרבא וכ"כ הרשב"א ז"ל להדיא וזה דוחק גדול חדא דהא ילפינן מקרא דוישב ממנו שבי וכמו שהקשה הרשב"א ז"ל בעצמו ועוד דלשיטת התוס' קשה יותר אפילו דאת"ל דלית להו הא דרשב"א ז"ל אלא קסברי דאף בחזקה שע"י כיבוש לא קני ליה אלא לאחר יאוש כשיטת רש"י ז"ל אפ"ה קשה לפמ"ש התוספות בפרק מרובה דף ס"ו דיאוש דשמעתין אינו מטעם הפקר אלא דמדמי לה לדשמואל משום שאין רשות לרבו עליו ואכתי קשה היא גופא מנ"ל דביאוש אין רשות

לרבו עליו שהרי משמע מדבריהם פרק מרובה דף ס"ט דיאוש קונה מטעם מתנה ולא מהני אלא לגבי הגזלן גופיה או מי שזוכה ע"י יאוש ושינוי רשות וא"כ לעולם רשות רבו עליו ול"ל דהעבד זוכה בעצמו מטעם יאוש ושינוי רשות הא ליתא דהא רשות השבאי עליו וזכיית השבאי קודמת לזכייתו ורבו השני קנאו מהשבאי ועוד בר מן דין נראה ברור דאי יאוש משום מתנה וצריך זכיה ממילא לא מצי העבד לזכות בעצמו אפילו אינו תחת יד השבאי כמ"ש התוס' להדיא בשמעתין בד"ה המפקיר עבדו דאפילו ע"ע אינו זוכה בעצמו כשמקנהו רבו דרך מתנה ומוכחי לה מסוגיא דקידושין דמשני ע"ע גופו קנוי אלמא בע"ע לא מצי לזכות בעצמו כ"ש בעבד כנעני ולעולם לא מצי העבד לזכות בעצמו אלא היכא שכבר נסתלק מיד רבו בדיבור המועיל כגון בהפקר שהדיבור הוא כמעשה שאין יכול לחזור בו אבל כשמקנהו דרך קנין מתנה דלא מהני דיבור אלא צריך קנין גמור כגון כסף או משיכה ומה שזוכה בעצמו לא מיקרי משיכה כיון דגופו קנוי וכן משמע להדיא בקידושין דקתני עבד עברי קונה עצמו בשנים ובגרעון כסף משמע דדרך מתנה לא. ויש לי חבילות ראיות ע"ז. א"כ כ"ש דבעבד כנעני לא מהני מתנה אפילו לענין סילוק השיעבוד דלא עדיף עבד כנעני מע"ע וא"כ אי סלקא דעתך דיאוש משום מתנה ודאי לא מהני לגבי העבד גופא דבמחילה ובדיבור לא מיסתלק וא"כ היאך קאמר דשמואל לטעמיה דהא עדיין רשות רבו עליו אע"כ צ"ל לשיטת רש"י ז"ל דשבאי קונה דוקא ביאוש ומטעם הפקר כדפרישית לעיל וליכא למימר דהא דקאמר שמואל לטעמיה לאו משום יאוש אלא שעכשיו הפקירה בהפקר ומשום הכי לא אצרכה גיטא דחירותא אלא דאי אפשר לומר כן דלמה הפקירה כיון שרשאי להשתעבד בה הא שמואל גופא קאמר כל המשחרר עבדו עובר בעשה ודוק היטב ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה המפקיר עבדו כו' אין להקשות כו' ומאי משני נמי התם כו' אכתי יפקירנו כו' עד סוף הדיבור. ובאמת שתירוצם נראה דחוק דהתם בברייתא כל דיני קניית ע"ע לעצמו אתא לאשמעינן וא"כ אכתי אמאי לא קתני שקונה עצמו ע"י הפקר והתוס' בעצמם כבר הקשו שם כיוצא בזה אמתני' דקידושין דקתני ע"ע קונה עצמו בשנים ובגרעון כסף ואמאי לא קתני שטר ותירצו דמתני' לא קתני אלא מה שהעבד קונה עצמו בע"כ דאדון משא"כ שטר אינו אלא מדעת האדון וא"כ לפ"ז ברייתא דקתני שטר אמאי לא קתני הפקר ול"ל כיון דבלא"ה דשמואל תנאי היא כמ"ש התוס' לקמן א"כ שמואל לא איכפת ליה אי ברייתא פליג עליה אם כן לא מקשו התוס' מידי מסוגיא דקידושין דקאי אברייתא ובר מן דין תמוה לי מה שהקשו התוס' בע"ע דיפקירנו דלכאורה לא שייך הפקר בע"ע כיון שאין שום אדם יכול לזכות בו כלל שהרי אף למוכרו וליתנו במתנה

אינו רשאי כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות עבדים והוא פשוט וא"כ לא הפקירו אלא אדעתא דעבד לחוד ובכה"ג לא הוי הפקר עד שיפקיר לכל העולם לעניים ולעשירים כדאיתא במתני' דפיאה וכ"כ הרמב"ם ז"ל והטוח"מ בהלכות הפקר ומתוך כך היה נ"ל ליישב ג"כ עיקר קושיית התוספות הא דאיצטריך לשמואל גט שיחרור היינו שלא בפני העבד וא"כ מתיירא להפקירו שמא יזכה בו אחר ואפי' בפניו נמי משכחת שאינו רוצה להפקירו שמא לא ירצה העבד לזכות בעצמו דעבדא בהפקירא ניחא ליה ויזכה בו אחר אלא שכבר כתבתי בסמוך דנראה דלשמואל אין שום אדם יכול לזכות בזה העבד שהפקירו רבו דמשעה שהפקירו ונשאר רגע אחד בלא בעלים ואין רשות לרבו עליו מאותו שעה נעשה ב"ח בע"כ מגזירת הכתוב דאינו קרוי עבד וא"כ לפ"ז מקשו התוספות שפיר ל"ל גט שיחרור והיכי משכחת גט שיחרור לעולם וטורח זה למה יפקירנו וממילא יצא לחירות אף בע"כ אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ הא אין כאן דין הפקר כלל כיון שאין שום אדם יכול לזכות בו ובשלמא א"א דיכולין לזכות בו אף ע"ג שהעבד קודם לזכות בעצמו אפ"ה איהו מיהא אדעתיה דכ"ע אפקריה דמהני להו אם לא יזכה העבד בעצמו משא"כ אם נאמר דלעולם אין שום אדם יכול לזכות בו א"כ אין כאן דין הפקר ומתוך כך היה נ"ל בפשיטות דלשמואל כל אדם יכול לזכות בו והא דקאמר המפקיר עבדו יצא לחירות היינו דוקא היכא שקדם העבד וזכה בעצמו דמאז אין רשות לרבו עליו משא"כ קודם שזכה בעצמו עדיין לא נפקע שם עבדות ממנו ומקרי רשות רבו עליו וכן מצאתי שכתבו התוספות לקמן בדף הסמוך גבי גר שמת בד"ה וכי מי כתב דלמאי דס"ד מעיקרא טעמא דאבא שאול הוא על זה הדרך דלא מיקרי אין רשות לרבו עליו אלא היכא שזכה בעצמו וכבר עלה בלבי לומר שזו סברת רבי יוסי בנדרים דהפקר כמתנה ולא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ומאן דאית ליה דשמואל ע"כ סבר כרבי יוסי דאל"כ לא מיקרי הפקר כיון שאין אדם יכול לזכות דלאלתר יצא לחירות אלא דא"א לומר כן שהרי כתבו התוס' לקמן דרבנן דאבא שאול ע"כ לית להו האי סברא אלא תיכף שהפקירו יצא לחירות אפילו לא זכה בעצמו וא"כ ע"כ אין שום אדם יכול לזכות בו ואפ"ה סברי רבנן דאבא שאול הא דשמואל אלמא דאפ"ה הוי הפקר כיון דאיהו מיהא אדעתיה דכ"ע אפקריה ואריה הוא דרבע עלייהו שאין יכולין לזכות בו ודבר זה צריך ביאור גדול ואין כאן מקומו להאריך ולקמן גבי גר אפרש עוד בזה ואכתי קשיא לי אי ס"ד שאין שום אדם יכול לזכות בו ולא הוי הפקר לצאת לחירות אלא לאחר שזכה בעצמו דא"כ היאך יכול לזכות בעצמו כיון שעדיין לא נסתלק לגמרי מרשות אדון דאטו מי עדיף עבד כנעני מע"ע שאין יכול לזכות בעצמו דרך מתנה או מחילה כדאמרינן בקידושין והיינו כמ"ש לעיל בסמוך דכל

היכא שגופו קנוי אין אפילו ע"ע וכ"ש ע"כ יכול לזכות בעצמו אלא היכא שכבר נסתלק לגמרי מרשות האדון קודם זכייתו כגון דרך הפקר אם נאמר דהוי הפקר מיד משא"כ אם נאמר דשמואל סבר כרבי יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה אף העבד אין יכול לזכות בעצמו. מיהו כבר כתבתי לעיל בסמוך דבלא"ה לא נחתו התוס' לזו הסברא לדמות עבד כנעני לע"ע לענין שאין יכול לזכות בעצמו דרך קנייה ומתנה מדכתבו בפ' מרובה דיאוש דשמעתין אינו משום הפקר אלא משום מתנה וכבר מצאתי מקום ליישב לחלק בין ע"ע לע"כ מהסוגיא דייעוד באמה עבריה ואין כאן מקומו. נקטינן מיהא דהתוספות לשיטתייהו שאין שום אדם יכול לזכות בעבד אלא הא דיצא לחירות היינו שזוכה בעצמו ואם כן מקשה הכא שפיר ל"ל גט שיחרור יפקירנו משא"כ אם נאמר דכל אדם יכול לזכות בו ולא מיקרי אין רשות לרבו עליו אלא היכא שכבר זכה בעצמו כסברת התוס' לקמן אליבא דאבא שאול א"כ אין מקום לקושייתם דאיצטריך גט שיחרור אם מתיירא להפקירו שלא יזכה בו אחר אם לא ירצה העבד לזכות בעצמו או שלא בפניו כנ"ל ודוק היטב ולקמן בסוגיא דגר שמת אפרש עוד בזה ע"ש:

דף לח:

גמרא מיתיבי מעשה בר"א שנכנס לב"ה כו' אף על גב דבסמוך קאמר ר"א גופא לעולם בהם תעבודו חובה אפ"ה לא הוי קשיא ליה דר"א אדר"א דאיכא למימר דהא דקאמר ר"א חובה לא איירי כלל לענין שיחרור ולעולם דלהכניסן תחת כנפי השכינה טפי עדיף אלא הא דקאמר חובה היינו כשעודנו בעבדות ולאפוקי שאסור למחול לו על השיעבוד משא"כ לשמואל דאמר להדיא כל המשחרר עובר בעשה מקשה שפיר וק"ל. ואפשר דהא דפשיטא לשמואל דקרא איירי אף במשחרר היינו לשיטתו דאף בהפקעת השיעבוד גרידא הו"ל משוחרר כיון שאין רשות לרבו עליו אלא דלפ"ז קשה דהא אנן לא קי"ל כשמואל בההיא דמפקיר עבדו ואפ"ה בהא דהמשחרר עובר בעשה קי"ל כוותיה וצ"ע: **שם** אמר רבה אמר רב המפקיר עבדו יצא לחירות ומסקינן דמודה רב דצריך גט שיחרור. וקשיא לי אם כן מאי קמ"ל דיוצא לחירות לענין שיעבוד וכל ענייני הפקעת זכותו מהאדון דהא אין לך שום דררא דממונא שאין מועיל בו הפקר ומהיכא תיתי נאמר דלא יצא לחירות ול"ל דאשמעינן רב שאין שום אדם יכול לזכות בו אף אם לא נתכוון העבד לזכות בעצמו הא ליתא דלרב נראה ברור דהוי הפקר וכל אדם יכול לזכות בו אם לא נתכוון לזכות בעצמו והזוכה בו קנאו לגמרי בין לענין איסורא בין לענין ממון וכ"נ להדיא מלשון הרמב"ם בפ"ב מהל' נדרים וכל מה שהארכתי לעיל אם יכול אחר לזכות בו או

לא היינו דוקא אליבא דשמואל כיון שאין קרוי עבד משא"כ לרב לא שייך לומר כן ועוד דא"כ מה קאמר בסמוך מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר דהא אכתי איכא למימר דבמפקיר אין יוצא לחירות אם זכה בו אחר ומהאי טעמא גופא ל"ל נמי דאשמעינן רב דאע"ג שעדיין מעוכב גט שיחרור אפ"ה יש לו יד לזכות בעצמו לענין ממון דלא תימא דאין לו יד כיון דעדיין שם עבד עליו לענין איסור ממילא דלא מהני ליה מחילת השיעבוד דהא גופו קנוי ולא עדיף מע"ע וקמ"ל דיש לו יד וזוכה מדין הפקר הא נמי ליתא דא"כ מאי קאמר הש"ס מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר דהא איכא למימר דשאני מפקיר שאין יד לעבד משא"כ במקדיש אף אם אין יד לעבד אפ"ה אסור לרבו להשתעבד בו כיון שאמר בלשון הקדש וכופין אותו לשחררו שיהיה עם קדוש כמו שאבאר בסמוך אע"כ דהא מילתא דפשיטא היא וא"כ אכתי מאי קמ"ל ונראה דעיקר הרבותא דלא תימא דלא שייך כלל ענין הפקר בעבד משום דילפינן לה לה מאשה דלא שייך בה ענין הפקר כלל קמ"ל והטעם נראה מבואר דלא ילפינן מאשה אלא לענין איסור ולא לענין ממון תדע דאי לגמרי ילפינן מאשה אמאי יכול למוכרו אע"כ כדכתיבנא ומצינן נמי שהקישו הכתוב לנחלת אחוזה ומה"ט גופא יכול להפקירו ולפ"ז א"ש הא דקאמר מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר דאי ס"ד דאין יכול להפקירו משום ג"ש דלה לה מאשה א"כ מה"ט גופיה לא הוי מהני ביה נמי ל' הקדש לענין הפקעת השיעבוד אלא ודאי דלענין ממון לא ילפינן מאשה וממילא דכ"ש מפקיר כנ"ל נכון ודו"ק:

שם אמר ר"ה א"ר המקדיש עבדו יוצא לחירות כו' דליהוי עם קדוש קאמר. וק"ל אכתי כי אומר דליהוי עם קדוש מאי הוי כיון דסוף סוף לא הוי עם קדוש בדיבורא בעלמא דהא מסקינן דצריך גט שיחרור א"כ לענין השיעבוד נמי אמאי מהני דיבורא בעלמא ות"ל דאפילו אם אמר בפירוש הרי את ב"ח לא מהני אף לענין השיעבוד כמ"ש התוספות לעיל בד"ה המפקיר מסוגיא דקידושין דאפי' בע"ע לא מהני דיבורא בעלמא כיון דגופו קנוי כ"ש בע"כ וכן משמע להדיא לקמן בברייתא דף מ' ע"ב באומר הרי הוא ב"ח דמסיק ר"י וכולם בשטר ומשמע שם מפירש"י ז"ל דלשון זה עיקר דבע"פ לא מהני כלל אף לענין שיעבוד ע"ש ובשלמא במפקיר ילפינן מקרא דהפקר קונה בדיבור בעלמא וכן באומר נתייאשתי מפלוני עבדי פירש"י ז"ל משום דיאוש הוי לשון הפקר לכל אדם וכבר כתבתי דלשיטת התוספות דלא סברי הכי משמע להו דקונה מטעם יאוש ושינוי רשות דקונה מדאורייתא משא"כ הכא כיון דלשון הקדש לא משמע ליה אלא דליהוי עם קדוש א"כ אכתי הו"ל דיבור בעלמא דלא מהני לענין הפקעת השיעבוד אף בע"ע וכ"ש בעבד כנעני ולכאורה היה נ"ל דרב סובר דאה"נ דבע"כ מהני טפי דיבורא בעלמא כיון דליהוי עם

קדוש קאמר הו"ל כאמירה לגבוה ולא מצי הדר ביה ומה"ט נראה דלפ"ז ודאי כופין את רבו ליתן גט שיחרור אף למשנה ראשונה כיון דאמר בפירוש שרוצה לעשותו ב"ח והיינו כלשון שני שכתב רש"י ז"ל לקמן בברייתא דהרי הוא ב"ח ואע"ג דקי"ל דהמשחרר עבדו עובר בעשה אפשר דרב לא ס"ל הכי אלא כמ"ד לעולם בהם תעבודו רשות ועוד אף למ"ד חובה מפרש רב דהיינו כל זמן שלא שיחררו ודוקא לשמואל ע"כ איירי קרא אף דרך שיחרור כיון דלדידיה כל שמפקיע השעבוד ממנו ממילא הו"ל משוחרר מטעם דאין רשות לרבו עליו משא"כ לרב כנ"ל ועי"ל דנהי דלישנא דאמר הרי את הקדש משמע דליהוי עם קדוש מ"מ כיון שנאמר בלשון הקדש אלים טפי האי דיבורא כמו בהקדש גמור לענין דלא מצי למיהדר ביה כמו בהקדש ודו"ק:

שם אמר רבה ומותבינן אשמעתין כו' לפמ"ש בסמוך נראה דקושיא זו דוקא לפי מה דפשטינן דצריך גט שיחרור דבלא"ה לא הוי קשה מידי מברייתא דגזברין עליה דרב דהוי מצי למימר דרב סבר כשמואל דמפקיר עבדו א"צ גט שיחרור דאיכא תנאי דסברי הכי כמ"ש התוספות לקמן וממילא דכל מי שאין לו רשות לרבו עליו א"צ גט שיחרור וה"ט דרב נמי במקדיש דליהוי עם קדוש קאמר כיון דבהאי דיבורא יצא לחירות לגמרי למיהוי עם קדוש משא"כ תנאי דברייתא דגיזברין סברי כתנאי דלית להו הא דשמואל דבלא"ה מצינו להדיא דרבי גופא דאיירי בברייתא דגיזברין סבר לקמן דלא מהני נתייאשתי מפלוני עבדי וצריך גט שיחרור דיליף לה מאשה וה"ה להפקר ולהקדש דלעולם א"א להפקיע האיסור בדיבור אלא בשטר שיחרור דוקא. וא"כ א"ש דסברי דחייל על עבד קדושת דמים לרש"י ולתוס' קדושת הגוף דלא אפשר כלל לומר דליהוי עם קדוש קאמר כיון דבדיבורא לא הוי עם קדוש וכמ"ש בסמוך אבל לבתר דפשיט דרב סובר דבעי גט שיחרור ואפילו הכי קאמר דליהוי עם קדוש קאמר וכמ"ש בסמוך א"כ מקשה רבה שפיר ומותבינן אשמעתין ול"ל נמי איפכא דרב דוקא דס"ל צריך גט שיחרור מוקי לקרא דבהם תעבודו בהכי דוקא מה שאין כן כשרוצה לשחררו לגמרי איכא מצוה ומשו"ה אמרינן דליהוי עם קדוש קאמר משא"כ הנך תנאי דגיזברין סבירא להו במפקיר דא"צ ג"ש כשמואל וא"כ ע"כ דאף בשיחרור גמור עובר בעשה דבהם תעבודו וכדפרישית ומש"ה לא משמע להו דליהוי עם קדוש קאמר שיעבור בעשה הא ליתא דהא רבי גופא מסיק לקמן דצריך גט שיחרור ואפילו הכי סבירא ליה בברייתא דגיזברין דלא אמרינן דליהוי עם קדוש קאמר ודו"ק:

תוספות בד"ה גופיה לא קדוש פירש בקונטרס כו' עד סוף הדיבור. והכלל העולה מדבריהם דלשיטת רש"י ליכא מאן דאמר דשייך בעבד קדושת הגוף ואין כאן אלא

קדושת דמים לימכר לברייתא דגזברין ולרב למיהוי עם קדוש קאמר אלא דלמסקנא דמוקמינן ברייתא דמקדיש עבדו עושה ואוכל כר"מ יש כאן דעה שלישית דהו"ל כאומר דמי עבד עלי וכמו שאפרש שם ולשיטת התוספות ע"כ ברייתא דגיזברין סברי דקדוש קדושת הגוף ממש דאי לקדושת דמיו לימכר תיקשי גיוברין מאי עבידתייהו לענין שיחרוד כיון שלא הקדיש האיסור שיש לו עליו אלא הממון וכמו שפירש מהרש"א ז"ל וכ"כ הדשב"א ז"ל בחידושיו. ובתחילה אפרש מאי דקשיא לי על שיטת התוספות והרשב"א ז"ל ואח"ז נבא לבאר שיטת רש"י ז"ל. לשיטת התוספות קשיא לי אם כן הא דמקשה בסמוך לרבה אליבא דרב מברייתא דהמקדיש עבדו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו ומאי ענין קושיא זו עליה דרב דל רב מהכא מתנייתא מי לא פליגי אהדדי דהא ברייתא דגיזברין ע"כ סברה דקדוש לגופו והאי ברייתא דעושה ואוכל קתני בהדיא שלא הקדיש אלא דמיו ומשמע דהיינו קדוש לימכר מיהא בהא מצינן למימר דודאי ידע המקשה שפיר דהני מתנייתא פליגי אהדדי אלא דאפ"ה מקשה שפיר עליה דרב היאך פליג אתרוייהו דאפילו בפלוגתא דתנאי מצינו שנראה להש"ס דוחק לומר שיש ג' מחלוקת בדבר כ"ש שיש להקשות כן עליה דרב כיון דרבי ורבנן סברי דקדוש לגופו ואידך ברייתא סברה דקדוש לימכר אם כן היאך פליג רב בסברא שלישית דליהוי עם קדוש קאמר ונהי דלמאי דמשני הש"ס הא מני ר"מ היא אכתי הוי ג' מחלוקות בהא לא איכפת לן כיון דבלא"ה איכא הא פלוגתא דר"מ ורבנן באין אדם מוציא דברו לבטלה תו קשיא לי כיון דלשיטת התוספות כלל לדמי דאמרינן בשמעתין היינו קדוש לימכר ולא איירי כל מדמיו עלי וא"כ לפי המסקנא דמוקי ברייתא דעושה ואוכל כר"מ וע"כ היינו באומר דמיו עלי והיא סברא חדשה שלא נוכר עדיין וא"כ העיקר חסר מן הספר. מיהו יש ליישב דבלא"ה משמע לשיטת התוספות דברייתא דעושה ואוכל משמע דסברה דהו"ל כאומר דמיו עלי דאי קדוש לימכר לא הו"ל למימר שלא הקדיש אלא דמיו אלא הכי הו"ל למימר שלא הקדישו אלא לדמיו ולפ"ז המקשה נמי הוי ידע דברייתא סברה דקדוש באומר דמיו עלי והיינו דמקשה עליה דרב דהו"ל שלשה מחלוקות דרבי ורבנן דגיזברין סברי דקדוש לגופו ובריייתא דעושה ואוכל סברה דהו"ל כאומר דמיו עלי ולרב למיהוי עם קדוש קאמר ומשני הש"ס הא מני ר"מ היא ואין כאן ג' מחלוקות כדכתיבנא אלא אי קשיא לי הא קשיא כיון דלשיטת התוספות ברייתא דגיזברין דאיירי רבי ורבנן סברה דקדוש לגופו ובריייתא דעושה ואוכל מוקמינן למסקנא כרבי מאיר דהוה ליה כאומר דמיו עלי כדמוכח הש"ס מדקתני סיפא וא"כ היאך קאמר סתמא דתלמודא מ"ד מפקיר אבל מקדיש לא לדמי קאמר ולשיטת התוספות הא לדמי היינו קדוש לימכר

ומהיכא תיתי הא דהוי דלא כשום תנא וכיון דלמ"ד מפקיר לא אמר רב כלום במקדיש מנ"ל דפליג בפלוגתא שלישית דלא כשום תנא ולכאורה היה נראה ליישב דלמאי דמוקי הש"ס ברייתא דעושה ואוכל כר"מ דהו"ל כאומר דמיו עלי ממילא דהא דקאמר נמי סתמא דתלמודא לדמי קאמר לאו קדוש לימכר קאמר אלא כאומר דמיו עלי דמ"ש התוס' כל לדמי דשמעתין קדוש לימכר היינו מקמי דסליק אדעתיה הא דר"מ אבל למסקנא מוקמינן כולהו בחדא גוונא כר"מ ואף שכתבו התוס' לקמן בד"ה הא מני דרב לא סבר כר"מ היינו דוקא להאי לישנא דקאמר רב מקדיש עבדו יוצא לחירות משא"כ לרב יוסף דלא איירי רב כלל במקדיש וניחא ליה לסתמא דתלמודא לומר דרב סבר כר"מ כדאשכחן בכל המקומות שהביאו התוספות בד"ה הא מני אלא שכ"ז אינו כלום כיון דאשכחן דרבי ורבנן סברי דקדוש לגופו לשיטת התוס' א"כ פשיטא דר"מ נמי מצי סבר הכי דלא שייך כלל לומר אין אדם מוציא דבריו לבטלה שהרי אדרבא הקדישו הקדש גמור לגופו והא דקאמר לקמן הא מני ר"מ היא היינו דוקא לרב דפשיטא ליה דלגופו לא קדוש ולדמי עלי נהי דשיין לומר דקדוש מ"מ כיון דלא קאמר לדמי עלי אין לנו אלא כמו שאמר וע"כ למיהוי עם קדוש קאמר נמצא דלר"מ כיון דאע"ג דלא אמר דמי עלי כמאן דאמר דמי משום דאין מוציא דבריו לבטלה ממילא ליתא לדרב שאין לנו לידחק לומר למיהוי עם קדוש קאמר משא"כ לרבנן ורבי דלגופו קדוש תו לית לן למימר דר"מ פליג עלייהו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דלהאי לישנא דלא איירי רב במקדיש מנ"ל לסתמא דתלמודא דסובר לדמי קאמר ואדרבא הו"ל למימר מאן דאמר מפקיר אבל מקדיש קדוש לגופו כרבי ורבנן אע"ג דבעלמא סבר רב כרבי מאיר דאין אדם מוציא דבריו לבטלה. אם לא שנאמר דסתמא דתלמודא פשיטא ליה דלא כרבי ודלא כרבנן אלא כברייתא דעושה ואוכל דקתני שלא הקדיש אלא דמיו והיינו כאומר דמיו עלי ונצטרך לדחוק דהאי לדמי קאמר דמסיק הש"ס היינו כאומר דמיו עלי ולא כשאר לדמי דשמעתין דלשיטת התוספות היינו קדוש לימכר וכ"ז דוחק גדול ועוד דלקמן גבי לימא כתנאי מוכח להדיא דלמסקנא דתלמודא ע"כ דקדוש לגופו או לדמיו לימכר והיינו דמועלין בו כמו שאבאר שם ומכ"ש דקשה טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות ערכין דפסק להדיא במקדיש עבדו דקדוש קדושת הגוף ויש לתמוה דזה דלא כרבה אליבא דרב ודלא כרב יוסף אליבא דרב דהא מסיק סתמא דתלמודא להדיא דמ"ד מפקיר אבל מקדיש לדמי קאמר וצ"ע ותימה על הכ"מ שכתב שם דהרמב"ם ז"ל פסק כר"י ולא הרגיש בזה דאליבא דר"י מסיק סתמא דתלמודא לדמי קאמר וכן במ"ש הכ"מ דמה שפסק כד"י נגד רבה היינו משום דלרבה צ"ל רב תנא הוא ופליג ולענ"ד דלמסקנא דמסקינן דברייתא

דעושה ואוכל מיתוקמא ע"כ כר"מ ממילא דתו לא צריך לומר רב תנא הוא ופליג אלא דתנא דברייתא מסייע ליה דע"כ סברה דלא שייך לומר לגופו קדוש כמו שאבאר בסמוך גבי ה"מ ר"מ היא מיהו לשיטת רש"י ז"ל א"ש הא דקאמר סתמא דתלמודא אליבא דר"י לדמי קאמר שלשון זה סובל שני פירושים אי כרבי ורבנן דסברי דקדוש לדמיו לימכר או כברייתא דהו"ל כאומר דמיו עלי שכן נראה להדיא מלשון רש"י ז"ל בד"ה דליהוי עם קדוש דלשון דמי סובל שני הפירושים ובסמוך בלשון הגמרא אפרש בדרך אחר לשיטת רש"י ז"ל מיהו לשיטת התוספות והרמב"ם ז"ל קשה. והנלע"ד ליישב בדרך יותר נכון אליבא דכולה פירושי והיינו דקשיא לי הא דקאמר סתמא דתלמודא מ"ד מקדיש כ"ש מפקיר ומשמע מזה דלפ"ו לא אמר רב מידי במפקיר דתרתי ל"ל וא"כ קשה אטו לרבה ר"י שקורי משקר וכ"ש דקשה טפי מאי דקאמר מ"ד מפקיר אבל מקדיש לא א"כ לרבה ד"י שקורי משקד וכה"ג מקשה הש"ס בדוכתי טובא וכ"ש דכאן קשה יותר מאי דוחקיה למימר הכי כיון דאיכא למימר מר אמר חדא ומר אמר חדא כל חד מאי דשמיע ליה קאמר ואפושי פלוגתא מנ"ל ואי משום דכ"ש הוא אין זה כדי שכבר כתבתי לעיל דאיכא למימר דתרוייהו צריכי לרב. לכך נלע"ד דודאי פשיטא לתלמודא דרב אמר במקדיש כר"י וממילא דתו לא הוי צריך למימר במפקיר דכ"ש הוא אלא הא דאמר ר"י משמיה דרב במפקיר היינו משום דמכללא דמקדיש יליף לה דכ"ש מפקיר והא דאמר ר"י במפקיר ולא במקדיש היינו משום דר"י סבר דרב גופא לא אמר במקדיש אלא אליבא דרבנן דלית להו אין אדם מוציא דבריו לבטלה ותו לית לן למימר דהו"ל כאומר דמיו עלי ולגופו פשיטא ליה לרב דלא קדוש אי משום דתנא הוא ופליג ואי משום דברייתא דעושה ואוכל מסייע ליה מיהא בהא דלגופו לא קדוש וממילא דע"כ אליבא דרבנן דר"מ המקדיש עבדו יוצא לחירות דע"כ דלמיהוי עם קדוש קאמר אבל לרב גופא סובר ר"י דלדמי קאמר והיינו כר"מ דאע"ג דלא אמר דמיו עלי הו"ל כאומר כדמסיק הש"ס ומש"ה לא אמר ר"י משמיה דרב במקדיש דרב גופא אליבא דרבנן קאמר וליה לא ס"ל אלא כר"מ דלדמי קאמר וכדאשכחן בדוכתי טובא שהביאו התוספות בד"ה ה"מ דרב כר"מ ומשו"ה אמר ר"י במפקיר דמכלל דאמר רב במקדיש אליבא דרבנן דר' מאיר שמעינן מיהא במפקיר אליבא דכ"ע וכמ"ש בלשון הגמרא דהא בהא תליא נקטינן מיהא דע"כ סבר רב דלגופו לא קדוש דאי ס"ד דקדוש לגופו א"כ הא דקאמר רב המקדיש יוצא לחירות אליבא דמאן אמרה דהא לרבנן דר"מ פשיטא דאית לן למימר דלגופו קדוש אע"כ דסובר רב בפשיטות דלגופו לא קדוש אלא דלר"מ הוה ליה כאומר דמיו עלי ולרבנן יוצא לחירות נמצא דלפי זה יפה עולה פסק הרמב"ם ז"ל דמאי דמסיק סתמא דתלמודא אבל מקדיש לדמי קאמר

היינו דוקא אליבא דרב דפשיטא ליה דלגופו לא קדוש אבל סתמא דתלמודא גופא סובר דקדוש לגופו כרבי ורבנן וכדמסיק הש"ס לקמן גבי לימא כתנאי דלמסקנא כ"ע סברי דקדוש ומועלין בו והיינו ע"כ דקדוש לגופו דאי ס"ד דהו"ל כאומר דמיו עלי לא שייך ביה מעילה והכי אית לן למיפסק כסתמא דתלמודא לקמן וכמו שאבאר שם לקמן גבי לימא כתנאי. העולה מדברינו שיש ליישב כל השיטה אלא דמ"מ לשיטת רש"י ז"ל א"ש טפי הא דקאמר לדמי קאמר משום דליכא שום תנא דסבר דקדוש קדושת הגוף והא דמסקינן נמי לקמן גבי לימא כתנאי דלכ"ע קדוש לאו קדוש לגופו קאמר אלא קדוש לדמיו לימכר והיינו דקתני מועלין בו כמו בהמה טמאה ומעכשיו נבא לבאר וליישב שיטת רש"י ז"ל מה שהקשו התוספות בא"ד ומיהו קשה דאי מדמה למתפיס תמימים כו' ולכאורה משמע דליהוי עם קדוש קאמר ואינו נותן שום דמים להקדש עכ"ל. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם בזה ושותא דמרנן בעלי תוספות לא ידענא דע"כ למ"ש רש"י דדמי למתפיס תמימין לבדק הבית היינו באומר בפירוש להעבד הרי הוא קדוש לדמיו שעל זה כתב רש"י ז"ל דבריו דדמי למתפיס תמימים לבדק הבית ואה"נ דבכה"ג חלו על העבד שני קדושות דכיון דשייך בגופו קדושה לצאת לחירות וכיון דאמר לדמיו צריך הוא ליתן דמים או שהעבד יתן דמי עצמו להקדש דלא סגי ליה בלא"ה כיון דאמר לדמיו חל עליו ג"כ הקדש ב"ה כמו במתפיס תמימים לבדק הבית והיינו דלא מצי לאוקמי ברייתא דגיזברין בהכי דא"כ מאי קאמר אין הגזברין רשאין להוציאן לחירות ות"ל שכבר יצא לחירות ואין להגיזברין עוד אלא לתבוע הדמים מהעבד או מהמקדיש משא"כ בעיקר מימרא דרב דאמר המקדיש עבדו דלא איירי שהקדישו בפי' לדמיו אלא שהקדישו סתם א"כ שפיר קאמר רב דליהוי עם קדוש קאמר ומהיכא תיתי נאמר שיתן דמים לב"ה כיון שלא הקדישו כלל לב"ה אלא לשחררו בלבד ומה שכתבו עוד בא"ד וז"ל ועוד מאי קפריך מאך כל חרם כו' דהתם לא שייך לומר למיהוי עם קדוש כו' עכ"ל. וגם את זה לא ידעתי מה ענין קושיא זו טפי לשיטת רש"י ז"ל מלשיטתם דלדידהו נמי למאי דמסקו קושית הש"ס מאך כל חרם היינו לאידך גיסא נהי דלא שייך בחרם למיהוי עם קדוש מ"מ כיון דחזינן מיהא בחרם דשייך בעבד קדושת הגוף לאסור בהנאה א"כ מקדיש נמי אמאי קאמר רב לגופו לא קדוש וא"כ לשיטת רש"י ז"ל נמי נהי דלשיטתו מפרשין כן קושיית הש"ס עליה דרב דליהוי קדוש לדמיו כדאשכחן בברייתא דגזברין ובברייתא דעושה ואוכל מ"מ קושיא זו דמקשה הש"ס מאך כל חרם קאי אמאי דקאמר רב לגופו לא קדוש ופירש"י שאינו ראוי לא למזבח ולא לבד"ה וא"כ מקשה מקרא דאך כל חרם דשייך קדושת בד"ה בדיעבד לענין חרם וקדוש קדושת הגוף דאסור בהנאה ומועלין בו כדין כל

חרם עד שלא בא ליד הכהן או שנפדה מיד הגזבר וא"כ במקדיש נמי י"ל דקדוש לגופו בכה"ג דמ"ש חרם מהקדש דודאי לא שייך לומר למיהוי עם קדוש קאמר אלא היכא דלא שייך לומר דקדוש לגופו וזה ברור וצ"ע גדול ליישב קושיית התוספות. ומ"ש עוד בא"ד וז"ל ועוד כי משני דאמר לדמי כו' וא"כ מאי איריא עבדיו אפילו דחבריה נמי ועוד מ"ש כנענים כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב דבלא"ה נראה מל' רש"י ז"ל להדיא דהא דמקשה מאך כל חרם לאו מברייתא פריך דאיכא למימר רב תנא הוא ופליג כמו בקמייתא אלא דקשיא לרב מקרא גופיה ואם כן ממילא נתיישבה קושיית התוספות דהא דקתני ברייתא אך כל חרם לרבות עבדיו ושפחותיו הכנענים היינו אליבא דרבי ורבנן דבהנהו הוי חרם גמור משא"כ רב לית ליה האי ברייתא אלא מוקי לקרא דאך כל חרם לדמי ואה"נ ל"ש ע"כ ול"ש ע"ע ל"ש דידיה ול"ש דחבריה ואע"ג דקרא כתיב אך כל חרם אשר יחרים מכל אשר לו מאדם כו' ומ"מ ע"כ האי מאדם בלא"ה ענינא אחרינא הוא למאי דמוקי לה לדמי והיינו דמיו עלי ואין זה דין חרם כלל דאסור בהנאה וזה מותר אלא ריבוי בעלמא הוא וכה"ג אשכחן טובא דשבקיה לקרא דדחיק ומוקי אנפשיה וא"כ אין כאן קושיא כלל דאף ע"ג דכתיב מכל אשר לו מ"מ ריבוי דמאדם היינו אפילו דאחרינא ובלא"ה האי מכל אשר לו מוקמינן לדרשא אחריני שלא יחרים כל נכסיו כדאיתא בערכין כנ"ל נכון ודוק היטב בכל מ"ש בזה ולענ"ד הדברים ברורים בעזה"י:

גמרא אי הכי אידך נמי דאמר לדמי ופירש"י דהיינו באומר דמיו עלי. ולכאורה יש לתמוה כיון דע"כ האי דמקדיש נכסיו והיו בהן עבדים ע"כ בהקדיש כל נכסיו איירי דהכי דייקינן בעלמא דעבדים איקרי נכסי ואם כן היאך מיתוקמא דאמר כל דמי נכסיו עליו ויתן פדיונם להקדש שהרי לא נשאר לו כלום ויש ליישב בדוחק. מיהו לפ"ז מצינן למימר דלפי המסקנא דמוקמינן לברייתא דעושה ואוכל כר"מ דיותר שייך לומר דהו"ל כאומר דמיו עלי ממה שנאמר דהו"ל כאומר שיהא קדוש לדמיו לימכר כמו שאפרש בסמוך לשיטת רש"י ממילא דתו לא צריכינן למימר דרבי ורבנן לית להו דר"מ דאיכא למימר דאינהו נמי הכי ס"ל אלא דשאני הכא כיון שהקדיש כל נכסיו לא משמע להו דהו"ל כאומר דמיהן עלי מה"ט דפרישית ומשו"ה קאמרי דהו"ל כאומר שיהיו קדושין לדמיו לימכר כנ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה שלא הקדיש אלא דמיו ולא אמר אלא הרי הוא הקדש לדמיו כו' עכ"ל. ומה שהכריחו לפרש כן ולא פי' בפשיטות דהאי שלא הקדיש אלא דמיו היינו דהו"ל כאומר דמיו עלי דהכי פשטא דלישנא כמו שפירשתי בלשון התוספות ואפ"ה הוי קשה שפיר לרב דהא ל"ל דאיירי באומר לדמי דא"כ מאי קמ"ל דעושה ואוכל אע"כ דמסתמא הו"ל

כאומר דמיו עלי וקשיא לרב אלא דלא נראה לרש"י לפרש כן דא"כ מאי ענין קושיא זו לרב דוקא דל רב מהכא מתנייתא מי לא פליגי ברייתא דגזברין וברייתא דעושה ואוכל לכך הוכרח לפרש האי ברייתא דהכא כברייתא דגיזברין ממש דקדוש לדמיו ולשיטת התוספות כבר פירשתי דעיקר הקושיא מברייתא דעושה ואוכל משום דלא ניחא להש"ס לומר דתלתא תנאי היא כמ"ש באריכות בל' התוספות ועדין קשיא לי לשיטת רש"י ז"ל א"כ מאי מקשה הש"ס לרב מברייתא דעושה ואוכל דהיינו כברייתא דגיזברין וא"כ ממילא דאיכא לשנויי כדמשני לעיל רב תנא הוא ופליג ול"ל דנראה להש"ס דוחק לומר דרב פליג אשני ברייתות הא ליתא דהא לעיל בהא דמקשה הש"ס מאך כל חרם כתב רש"י ז"ל להדיא דלא מקשה אלא כיון דקרא קאמר וע"כ כוונתו בזה משום דמברייתא לא מצי לאקשויי דרב תנא ופליג ויש ליישב דעיקר קושייתו הכא מדקתני בברייתא עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו משמע דעיקר הרבותא דלא תימא שהוקדש לגופו אבל לעולם ליכא שום סברא חיצונה כלל אפילו דרך הו"א לומר דליהוי עם קדוש קאמר דאל"כ איפכא הו"ל למיתני בברייתא המקדיש עבדו הקדישו לדמיו אע"כ דבהא ליכא רבותא כלל דפשיטא טובא דל"ל כלל למיהוי עם קדוש קאמר וא"כ קשה לרב היאך פליגי בסברא הפוכה לגמרי כנ"ל ודו"ק:

דף לט.

גמרא ה"מ ר"מ היא. ופרש"י ז"ל דהיינו דהו"ל כאומר דמיו עלי והכי מוכח מלשון הגמרא דאמר ה"נ מסתברא ולפ"ז ע"כ צ"ל דלהאי אוקימתא משמע מברייתא דהכא דאיכא מיהא שום סברא לומר דלמיהוי עם קדוש קאמר והיינו כרב אלא דלרבי מאיר כיון דלענין דמיו עלי אין צריך לפרש דבריו כדאשכחן לרבי מאיר בעלמא דמסתמא הו"ל כאומר דמיו עלי וה"נ דכוותיה לגבי דמיו עלי דשייך להקדש מיחזי כמוציא דבריו לבטלה אם נפרש למיהוי עם קדוש קאמר שאין ענין הקדש גמור. מיהו לא מצינו למימר דאפילו לר"מ להוי הקדש לדמיו לימכר משום דאין מוציא דבריו לבטלה הא ליתא כיון דאנן השתא האי ברייתא אליבא דרב מוקמינן לה דשייך מיהא בעבד למיהוי עם קדוש א"כ כל היכא דנחית להכי שיהא איזה לשון הקדש על גוף העבד תו לא מצי לאקדושי לדמיו לימכר דחל עליו קדושת עצמו למיהוי עם קדוש כפרש"י ז"ל לעיל דהו"ל כמקדיש תמימים לבד"ה אע"כ דהמקדיש לא נתכוון כלל שיהא שום ענין הקדש כלל על גוף העבד לא למיהוי עם קדוש מדקאמר בלשון הקדש ולא בלשון שיחרור כיון דצריך גט שיחרור ולדמיו לימכר נמי א"א דהא אינו רשאי דא"כ הו"ל לשחררו שיהא עם קדוש.

אע"כ דלשון הקדש שהזכיר אינו על גוף העבד כלל אלא כאומר דמיו עלי והיינו לרבי מאיר דוקא וממילא דלרבנן דר"מ הוי עם קדוש וא"כ לפ"ז תו לא צריכינן למימר דרב תנא הוא ופליג אברייתא דגזברין אלא דאשכח תנאי דברייתא דעושה ואוכל דסברי כוותיה דשייך לומר למיהוי עם קדוש וממילא דמה"ט א"א להקדישו לדמיו לימכר דאינו רשאי אלא לר"מ הו"ל כאומר דמיו עלי ולרבנן דר"מ הוי עם קדוש ורב כרבנן ס"ל. אמנם מדלא קאמר הש"ס אלא ה"מ ר"מ היא משמע דלא הדר ביה ממאי דקאמר לעיל רב תנא ופליג לכך נראה דליכא מהכא לא תיובתא ולא סייעתא לרב דלעולם איכא למימר דברייתא דעושה ואוכל נמי סברה דלא שייך כלל לומר למיהוי עם קדוש קאמר והא דקאמר דהו"ל כאומר דמיו עלי ולא קאמר דהוי קדוש לימכר היינו משום דלא אשכחן לר"מ דאע"ג דלא אמר כמאן דאמר דמי אלא לענין דמי עלי כדאשכחן בכמה דוכתי שהביאו התוס' משא"כ לענין קדוש לימכר צ"ל כן בפירוש והיינו דקאמר לעיל לדמי לא קאמר ואפשר דכ"ע מודו בהכי ובריייתא דהגזברין איירי שפירש בהדיא שהקדישו לדמיו לימכר למאי דלית ליה דרב ובזה נתיישב גם כן הא דקאמר לעיל אליבא דר"י אבל מקדיש לדמי קאמר היינו ע"כ כאומר דמיו עלי כברייתא דהכא אבל קדוש לימכר לעולם לא אמרינן אלא היכא שפירש בהדיא ולפ"ז לרבנן דר"מ היכא שהקדיש העבד סתם לא עשה ולא כלום אי ליתא לדרב והו"ל כמקדיש עצמו דע"כ לרבנן דר"מ לא עשה כלום כן נ"ל הצעה זו לשיטת רש"י ז"ל והוא מוכרח ודוק היטב:

שם לימא כתנאי כו' מאי לאו בהא קמיפלגי מ"ס קדוש ומ"ס לא קדוש. ולכאורה דאדרב קאי וקשיא לי דהא א"נ פליגי בהא דמ"ס קדוש ומ"ס לא קדוש אפ"ה איכא למימר דכ"ע דליתא לדרב אלא בהא קמיפלגי מ"ס דקדוש לגופו או לדמיו לימכר כברייתא דגזברין ומש"ה מועלין בו ומ"ס דהו"ל כאומר דמיו עלי כברייתא דעושה ואוכל ומש"ה אין מועלין בו וע"ק מאי קאמר לימא כתנאי הא ודאי בלא"ה פליגי תנאי ברייתא דגזברין ובריייתא דעושה ואוכל והו"ל למימר לימא הני תנאי כהני תנאי כדבסמוך. והנלע"ד ליישב דלמאי דס"ד דפליגי אי קדוש ע"כ בדרב פליגי דאלת"ה היאך קפסיק ותני המקדיש עבדו אין מועלין בו הא ודאי מצינן מעילה היכא שהקדיש בפירוש לימכר לדמיו אע"כ דמ"ד אין מועלין היינו כרב דלעולם לא שייך להקדישו לגופו ולא לדמיו לימכר אפילו אמר בפירוש משום דהו"ל כמקדיש תמימים לבד"ה וזה סייעתא לשיטת רש"י ז"ל דלעיל כנ"ל נכון ותו לא מידי ודוק היטב:

שם אי הכי אדמיפלגי בשערו ליפלגו בגופו וכתב הרשב"א ז"ל דלשון א"ה אינו מדוקדק דלמאי דס"ד נמי מעיקרא דפליגי מ"ס קדוש ומ"ס לא קדוש נמי הוי מצי לאקשויי. ולענ"ד

דלק"מ דלמאי דס"ד מעיקרא הוי מצי למימר דכ"ע עבדא כמקרקעי דמי וממילא דאף מאן דסבר קדוש לא מצי למתני מועלין בגופו ומש"ה קתני מועלין בשערו מה שא"כ עכשיו דמוקי פלוגתייהו אי כמקרקעי דמי או כמטלטלי מקשה שפיר ליפלגו בגופו וזה ברור וק"ל:

תוספות בד"ה קטנים כל המחזיק כו' דאין להם יד כו' עד סוף הדיבור. משמע בפשיטות מדבריהם דמילתא דזכיית הקטן לית ביה פלוגתא ורבנן דאבא שאול נמי מודו דקטן לית ליה זכיה לזכות בעצמו אלא הא דקסברי דקטנים נמי קנו עצמן ב"ח היינו מטעמא דמסקינן דנפקי לחירות במיתת הגר דילפינן מאשה מה אשה בין גדולה ובין קטנה נפקא במיתת הבעל ה"ה לעבד במיתת הגר בין גדול ובין קטן וכמו שאפרש בל' הגמרא אבל א"א לומר דטעמא דרבנן דקטן יש לו יד דא"כ מאי מדייק הש"ס לקמן מהא דקאמר מה אשה איסורא ולא ממונא דהלכה כאבא שאול דהא לרבנן קטן נמי איכא איסורא ולא ממונא אע"כ דקטן לית ביה פלוגתא והיינו דמקשו התוספות כאן ובכמה דוכתי סוגיית הש"ס אהדדי והעלו דדעת אחרת מקנה אותן שאני ולא משמע להו לאוקמי כתנאי ואע"ג דבפ"ק דב"מ דף י"ג קאמר הש"ס למימרא דקטן אית ליה זכיה מדאורייתא אליבא דרבי יוסי מ"מ למסקנא הדר ביה הש"ס דלר' יוסי נמי לא קנה אלא מפני דרכי שלום וק"ל:

בא"ד וכן בפרק מי שמת גבי זכין לקטן כו' הל' מגומגם ויש כאן חסרון הניכר וערבובי דברים דהא למאי דמסקו כאן דדעת אחרת מקנה שאני א"כ אכתי קשה ההיא דזכין לקטן דהתם נמי דעת אחרת מקנה ואפ"ה משמע דלית לקטן זכיה אלא דבאמת ההיא אייריי בקטן שהוא פחות מצרור וזורקו דבכה"ג פשיטא דלית ליה זכייה אף בדעת אחרת מקנה אבל כל הני דמייתי התוספות כאן היינו בקטן שנותנין לו צרור וזורקו כדמוכח מסוגיא דקידושין דקטן שיש בו דעת הוי ואפ"ה מייתי עלה שם בתלמודא פלוגתא דאבא שאול ורבנן אלמא דבקטן כה"ג נמי אייריי אפ"ה סברי רבנן ואבא שאול דלית ליה זכיה כדפרישית בסמוך והיינו משום דליכא דעת אחרת מקנה ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד וא"ת בפרק לולב וערבה כו' הנה רש"י ז"ל כתב שם להדיא דהא דאמרינן דינוקא מיקנא קני היינו דמדרבנן אית ליה זכייה מפני דרכי שלום ונראה שהתוספות לא רצו לפרש כן דמשמע להו דלא שייך דרכי שלום בכה"ג כיון שלא הקנו לו מעיקרא אלא ע"מ לצאת בו ואם כן אמאי קאמר אקנויי לא מקנה כיון שברצון החזירו למי שנתנו לו מאי דרכי שלום שייך בזה אע"כ משמע להו דיש לו זכיה גמורה וק"ל:

בא"ד וליכא למימר דהתם בפיקח כגון צרור וזורקו כו' הלשון אינו מדוקדק דהא לקושטא דמילתא אף למאי דמסקו דדעת אחרת מקנה אותן שאני אפילו הכי צריך

לאוקמי ההיא דלולב הגזול בצרור וזורקו דאל"כ לא מהני דעת אחרת מקנה ובזה לא נסתפק שום אדם כדמוכח לקמן פרק התקבל וע"ש בתוס' אלא שעיקר דבריהם שכתבו כאן ול"ל היינו דבעו למימר דההיא דלולב הגזול איירי בפיקח כגון צרור וזורקו משא"כ ההיא דשמעתין איירי בקטן שהוא פחות מכן ע"ז כתבו דל"ל הכי דמסוגיא דקידושין מוכח דההיא דשמעתין נמי איירי בפיקח כגון צרור וזורקו כדפרישית בסמוך וזה ברור בכוונתם ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דדעת אחרת מקנה אותן שאני עכ"ל. וכ"כ לקמן בפרק התקבל דף ס"ה ובריש פרק בן סורר ומורה ובפ"ק דכתובות וכ"כ כל הפוסקים וכן הוא בש"ע ח"מ סי' רמ"ג אבל הש"ך שם השיג מסברא דנפשיה על כל הפוסקים כיון שלא נזכר חילוק זה דדעת אחרת מקנה בש"ס אלא לענין חצר אי בעינן עומד בצד שדהו אבל לענין קטן לא מצינו חילוק זה ולכך העלה דבקטן שהגיע לצרור וזורקו זוכה לעצמו בכל ענין וכבר העירותי על דבריו בפ"ק דב"מ דף י"ב ועוד אוסיף שנית ידי בתכלית הביאור בפרק התקבל אי"ה לברר וללבן שאין ממש בדבריו ודברי התוספות כאן עיקר כמו שהסכימו כל הפוסקים ומה שהביא ראיה לדבריו מהירושלמי נלע"ד דלא מיבעיא דלא מסייע ליה אלא דהוי תיובתא גמורה לדבריו כמו שאבאר אי"ה שם כי שם מקומו וכאן לא באתי אלא כמקצר ועולה ממה שנוגע לסוגייתינו. ובאמת נראה לכאורה שנעלם מהש"ך דברי התוספות כאן ובכמה דוכתי שהכריחו לחלק בין דעת אחרת מקנה והש"ך לא הזכירם מיהו מההיא דהכא אפשר שהש"ך אינו חושש לקושיית התוס' דאיהו מפרש קטנים דהכא דאיירי אבא שאול ורבנן דהיינו בפחות מצרור וזורקו ולא חייש למ"ש התוס' דבקידושין משמע דהוי בן דעת שאין זה מוכרח כל כך אלא דלכאורה יש לדקדק עוד דהיאך אפשר לומר דקטנים דשמעתין היינו בפחות מצרור וזורקו דא"כ היאך מדייק הש"ס לקמן מה גבי אשה בין גדולה בין קטנה אף עבד בין גדול בין קטן ומשמע דיש לו תקנה מיהא בשטר שיחרור ואי בקטן שהוא פחות מצרור וזורקו אפילו באשה כה"ג אינה מגורשת דממעטינן להדיא בפרק התקבל וכמ"ש שם התוספות דממעטינן מושלחה דבעינן משלחה ואינה חוזרת או מונתן בידה שאין יד לקטנה גמורה ולשיטת רש"י ז"ל שם אף ע"י אביה אינה מתגרשת ותוספות חולקין אבל ע"י עצמה ודאי לא ואם כן היכי משכחת שיחרור בעבד שהוא קטן גמור דהא אין לו יד כלל מיהו אפשר דהש"ך סובר כשיטת רש"י ז"ל וא"כ אשה מתגרשת בין גדולה בין קטנה דהיינו ע"י אביה ובעבד קטן נמי משכחת שיחרור ע"י אחרים למאי דקי"ל זכות הוא לו שיוצא לחירות דמה"ט מהני שיחרור לעובר במעי שפחה ועי"ל דהא דאמרינן לקמן מה אשה בין גדולה

בין קטנה לא איירי לענין שטר כפרש"י ז"ל אלא שהש"ך מפרש לענין שיוצאת במיתת הבעל וכה"ג בעבד לענין מיתת הגר. מיהו בעיקר דברי הש"ך כבר כתבתי דלענ"ד אין לזוז מדברי כל הפוסקים שהסכימו לשיטת התוספות דהא דאמרינן בקטן שהגיע לצרור וזורקו זוכה מדאורייתא היינו דוקא בדעת אחרת מקנה ומ"ש הש"ך שחילוק זה לא נזכר בש"ס אלא בחצר נלע"ד דדא ודא אחת היא כיון דבדעת אחרת מקנה קונה בחצר אף אם אינו עומד בצדו כ"ש דמהני בקטן שיש בו דעת ולא גרע יד דידיה מחצר. ועוד דמילתא דפשיטא היא דבדעת אחרת מקנה יש יד לקטן שהגיע לצרור וזורקו מדאורייתא אליבא דכ"ע דהא יש להם יד לענין גיטין מדאיצטריך למעט משלחה ואינה חוזרת דהיינו פחות מצרור וזורקו אלמא דבצרור וזורקו יש לה יד וה"ה בקטן לענין שיחרור דהא ילפינן לה לה מאשה ולפ"ז ע"כ הא דפליגי ר"י ור"ל בפ"ק דב"מ דף י' לענין קטן וקטנה היינו לענין מציאה דוקא אי ילפינן מציאה מגט היינו משום דבמציאה ליכא דעת אחרת מקנה ובגט איכא דעת אחרת מקנה כדאיתא שם דף י"ב ומאן דיליף מציאה מגט היינו משום דגט לא חשיב ליה דעת אחרת מקנה משום דחוב הוא לה כדאיתא שם ומש"ה יליף דוקא בקטנה ולא בקטן דשאני שיחרור דהוי דעת אחרת מקנה כיון דזכות הוא משא"כ במתנה וכל היכא דשייך דעת אחרת מקנה נלע"ד דמילתא דפשיטא היא דקטן שהגיע לצרור וזורקו יש לו יד ואפילו חצר יש לו דילפינן מגט ושיחרור דהיינו קטנה מגט וקטן משיחרור דילפינן לה לה מאשה ובהכי א"ש הסוגיא דב"מ יעויין שם ואין להאריך ודוק היטב:

גמרא איתיביה רבי אבא לעולא גר שמת כו' וכי מי כתב גט שיחרור לאלו. הא דמקשה קושיא זו דוקא לעולא אליבא דר"י טפי מלכל הני אמוראי דאמרי לעיל משמיה דרב המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור היינו משום דאיכא למימר דהא דמצריך רב גט שיחרור לאו מדאורייתא איירי דאפשר דכשמואל ס"ל אלא דצריך גט שיחרור מדרבנן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה כיון דדרשא זו דמפקיר עבדו אינה פשוטה לכל אדם כדאשכחן לקמן בעבד שעשאו אפותיקי וביוצא בראשי איברים וכמ"ש התוספות לקמן גבי דיסקרתא דעבדי משא"כ הכא בגר שמת לא שייך האי חששא ועוד כיון דלא אפשר בשיחרור לא גזרו רבנן וחילוק זה מוכרח מלשון הרא"ש ז"ל כמו שאפרש שם גבי דיסקרתא דעבדי משא"כ אליבא דר"י אמרינן לקמן בשמעתין גבי נתייאשתי מפלוני עבדי דמפקיר צריך שיחרור מדאורייתא דיליף ר"י טעמא מלה לה מאשה וא"כ מקשו שפיר וק"ל:

שם וכי מי כתב גט שחרור לאלו. וקשיא לי טובא לשיטת התוס' לקמן דלר' יוחנן מפקיר עבדו מותר בשפחה ואוכל בתרומה אם כן מאי מקשה הכא מגר דלמא ר' יוחנן נמי אית

ליה דרשא דעבד איש ומוקי לה לענין גר דוקא דאין רשות לרבו עליו כלל משא"כ מפקיר עבדו לא שייך למעטו מהאי קרא דשפיר קרינן ביה יש רשות לרבו עליו לענין דבניו עבדים וקנס כדאמרי' לקמן במעוכב גט שיחרור דקנין כספו קרינן ביה ויתן לאדוניו קרינן ביה ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך בלשון התוספות:

תוספות בד"ה וכי מי כתב כו' וטעמא דאבא שאול בקטנים דחשיב רשות רבן עליהם כיון שאין להם יד לזכות בעצמם עכ"ל. כבר כתבתי דרבנן נמי מודו דקטנים אין להם יד אלא דאפ"ה פליגי וסברי דמיקרי שפיר אין רשות רבן עליהם כיון שאין רשות שום אדם עליהם ובסברא בעלמא פליגי אבא שאול ורבנן וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית לעיל במימרא דשמואל דאמר המפקיר עבדו א"צ גט שיחרור ובלשון התוספות שם כתבתי דתליא בפלוגתא דרבי יוסי בנדרים דף מ"ה דמפרש ר"י טעמא דהפקר כמתנה דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ורבנן פליגי עליה א"כ מצינן למימר דאבא שאול ורבנן נמי פליגי בהא מילתא גופא מאיזה שעה שייך לומר דמיקרי אין רשות לרבו עליו דלרבנן משעת הפקר ולאבא שאול עד דאתי לרשות זוכה כר' יוסי אלא דלפי מ"ש לעיל במימרא דשמואל בלשון התוספות דע"כ לית ליה דר"י דאי לר"י לא משכחת האי מילתא דמפקיר עבדו א"צ גט שיחרור דהא לעולם רשות רבו עליו עד שיזכה בו אחר ול"ל כגון שזכה העבד בעצמו דהא לר"י דהפקר כמתנה ממילא שאין העבד יכול לזכות בעצמו כמו שאינו יכול לזכות בעצמו כשמקנהו לו רבו דרך מתנה ואמר לו הרי את לעצמך דלא מהני אלא בשטר כדאשכחן ואפילו בע"ע לא מהני משום דגופו קנוי וכדאיתא לקמן בברייתא האומר לעבדו הרי את ב"ח לא קנה ופרש"י ז"ל והסכימו הפוסקים דאפילו לענין הפקעת השיעבוד לא מהני וא"כ מ"ש הפקר ממתנה כיון דלר"י תרווייהו כי הדדי נינהו דמ"ש התוספות לחלק לעיל בין לשון הפקר ובין לשון מתנה כבר כתבתי הטעם משום דבהפקר מסתלק האדון תיכף בדיבור בעלמא מגזירת הכתוב וממילא קרינן ביה שפיר אין רשות לרבו עליו משא"כ לר"י למאי דמפרש ר' יוחנן דלא נגמר ההפקר עד דאתי לרשות וזכה ממילא דהו"ל לגמרי כמתנה שאין העבד יכול לזכות בעצמו ואין שום טעם לחלק ביניהם ולפ"ז קשיא לי מאי מקשה ר' אבא לעולא אמימרא דר' יוחנן דהא רבי אבא ועולא גופייהו שקלי וטרי במס' נדרים דף מ"ה במימרא דר' יוחנן אליבא דר"י וא"כ דלמא לעולם אימא לך דר' יוחנן גופא סובר דדרשינן אין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד אלא דלא משמע ליה האי דרשא לענין מפקיר עבדו משום דכר"י ס"ל דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה וא"כ אכתי רשות רבו עליו כדפרישית משא"כ לענין גר שמת דהפקירא דממילא הוא דכיון שמת ממילא פקע ליה רשותא וא"כ מיקרי שפיר

אין רשות רבו עליו וזכה בעצמו לצאת לחירות וא"צ גט שיחרור מדרשת דעבד איש ויש ליישב דהאי קרא דעבד איש א"א לאוקמי בגר שמת לחוד דהא פשטא דקרא אתי לאשמעינן שאין מעכב את האדון מלאכול בפסח וזה לא שייך בגר שמת ועי"ל דנהי דרבי יוחנן גופא מפרש טעמא דר"י דהפקר כמתנה מ"מ איהו ע"כ לא סבר ליה כר"י דאל"כ אמאי קאמר המפקיר עבדו יצא לחירות דהא לר"י לענין השיעבוד נמי אין העבד יכול לזכות בעצמו מה"ט גופא כמ"ש אלא שיש לחלק דלפי מה שפירש"י ז"ל לעיל במימרא דרבי יוחנן דיצא לחירות היינו שלא ישתעבד בו לבד ואם כן אפשר דלענין זה הו"ל כמחילה שאין צריך קנין ולא דמי לע"ע דהתם לענין גרעון כסף איירי דהו"ל כמלוה שיש עליה משכון מה שאין כן לענין שלא ישתעבד בו אפשר דבמחילה בעלמא סגי ודבר זה צריך עיון ואין להאריך כאן יותר:

בד"ה אלמה אמר אמימר כו' משום דשמואל תנאי היא בפרק החולץ ובפ' בתרא דנזיר עכ"ל. ולענ"ד דבריהם צ"ע בזה דמפרק בתרא דנזיר ודאי לא משמע מידי דנהי דמסיק שם הש"ס דכ"ע אית להו דשמואל המעיין שם יראה להדיא דלאו דוקא קאמר הכי דאדרבא א"א דכ"ע לית להו דשמואל א"ש טפי בפשיטות ולמאי דמוקי דכ"ע אית להו דשמואל צריך לידחק ולאוקמי מתני' דהתם בשלא נתייאש דוקא וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דלר"י ע"כ לית ליה דשמואל והתם איירי ר"י ור"מ מיהו משום הא לא איריא דאיכא למימר דסתמא דתלמודא שם סבר דטעמיה דר"י בנדרים ד' מ"ה לאו כדמפרש רבי יוחנן טעמא דהפקר כמתנה אלא כמסקנא דרבא בנדרים דטעמא דר"י משום גזירה כמבואר שם מיהו הקושיא ראשונה במקומה עומדת דמפ' בתרא דנזיר אין הכרע כלל אי דכ"ע אית להו דשמואל אי לית להו ועוד דאף למאי דס"ד מעיקרא בפרק בתרא דנזיר דפליגי בדשמואל אפ"ה נראה ברור דלאו דווקא קאמר בדשמואל קמיפלגי אלא ה"ה לרב ור"י דהתם דפליגי בעבד שברח אם מותר לשתות ביין לאחר שהודר בנזיר לא תליא מילתא כלל בגט שיחרור אלא דעיקר פלוגתייהו אם חוזר ומשתעבד לאחר יאוש או לא ע"ש שכל זה מוכרח וא"כ שיטת התוספות בזה צ"ע וכן מ"ש דבפרק החולץ מצינו תנאי דפליגי בדשמואל נמי יש לגמגם דנהי דאשכחן תנא דלית ליה דשמואל דדריש עבד איש למילתא אחריתי מ"מ לא אשכחן תנא דאית ליה דשמואל דהא דקאמר התם ורבנן האי עבד איש מיבעיא ליה כדשמואל נמי לאו דוקא כדשמואל אלא דעיקר מילתא נקיט דשמואל דריש להאי קרא דעבד איש בהדיא לענין דא"צ גט שיחרור אבל אה"נ דאפילו מאן דלית ליה דשמואל אפ"ה איצטריך קרא דעבד איש דכל שאין רשות לרבו עליו אינו מעכבו מלאכול בפסח וכן מבואר בירושלמי וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו

להדיא דרב ורבי יוחנן דרשי הכי ועפ"ז נלענ"ד ליישב מה שהקשו שם בתוספות תרתי מימרי דריב"ל אהדדי דוק ותמצא דלמאי דפרישית א"ש ועיין מה שאפרש בזה לקמן באיבעיא דמעוכב גט שיחרור אוכל בתרומה. מיהו יהיה איך שיהיה מ"מ נתיישב' קושית התוספות שלפנינו דלא מצי לאקשויי לאמימר מדשמואל ומברייתא דאבא שאול ורבנן דאיהו מוקי להו כשמואל אבל אמימר גופא סבר כתנא דהחולץ דודאי לית ליה דשמואל דהא מוקי לקרא דעבד איש למילתא אחריתי ודו"ק:

בא"ד ולהכי נמי לא מצי למיפרך מרבנן דאבא שאול כו' עכ"ל. ועיין במהרש"א ז"ל מ"ש בזה ודברי פח"ח שפתים ישק כו' אמנם עכ"ז נלע"ד עיקר כמו שהגיה מהרש"ל ז"ל שצ"ל להכי לא מצי למיפרך מרבנן ואבא שאול והיינו משום דלענ"ד מ"ש התוס' וז"ל אבל הא קשיא לי אי איתא דאמימר דלא כרבי יוחנן רבי' נ"ל ברור דלאו דוקא דר"י רביה ממש דאמימר הוה דהיאך יתכן לומר כן ר"י היה תחלת האמוראים בימי רב ושמואל והיה בא"י ואמימר היה סוף האמוראים בימי רב אשי ובבבל וא"כ אמימר לא ראה את ר"י אלא עיקר כוונת התוס' דקשיא להו אי אמימר אתיא דלא כר"י רביה משום דר"י היה רבן של כל בני הגולה ומצינו בכמה דוכתי שכתב רש"י דמרב ור"י רגיל הש"ס להקשות לכולהו אמוראי בתראי והיינו היכא דליכא אמוראי קדמאי דמסייעי והכי נמי מקשו הכא כיון דאמימר ע"כ לית ליה דשמואל ואם כן אם נאמר דאמימר לית ליה דאבא שאול ורבנן אם כן פליג נמי אריב"ל ואדר"י דהא אינהו פסקו להדיא בשמעתין או כאבא שאול או כרבנן וע"כ דריב"ל ור"י סברי תרוייהו דמיתת הגר מתרת וא"כ מקשה שפיר דאתיא מילתא דאמימר דלא כמאן משא"כ לשיטת מהרש"א ז"ל דכוונת התוספות דקושיית הש"ס אי אתיא מילתא דאמימר דלא כר"י רביה ומשמע דלגבי ריב"ל נמי קאמר וע"כ צריך לפרש לפ"ז דר"י רביה דאמימר ממש הוי ולדעתי א"א לומר כן כדפרישית לכך נ"ל עיקר כמו שהביא מהרש"ל ז"ל וכבר עלה בלבי ליישב בד"א דודאי לא שייך לאקשויי לאמימר מדאבא שאול דאיכא למימר כדפרישית לעיל דאבא שאול סבר דהפקר לא הוי עד דאתי לרשות זוכה כדמצינו ליה בגר קטן דדריש אין רשות לרבו עליו דוקא מדאתי לרשות זוכה אבל קודם שזכה מקרי רשות רבו עליו וא"כ איכא למימר דמה"ט לא משמע ליה קרא דעבד איש אלא לענין גר שמת דהו"ל הפקר דממילא מה שאין כן לענין מפקיר עבדו לא מימעט כלל מעבד איש דלעולם רשות רבו עליו לענין שיחרור שאין העבד יכול לזכות בעצמו כדפרישית לעיל אבל מדרבנן דאבא שאול דע"כ סברי דמשעה שהפקירו מיקרי אין רשות רבו עליו אע"ג שלא זכה בעצמו כדמצינו בקטנים א"כ מקשי שפיר כנ"ל אלא דמסתימת לשון התוספות לא משמע הכי ודו"ק:

דף לט:

בגמרא וא"ר יוחנן מ"ט דרבי גמר לה לה מאשה. וקשיא לי מאי קאמר ר"י מ"ט דרבי הא שמואל גופא דקאמר אין צריך גט שיחרור מפיק ליה מקרא דכתיב עבד איש וכיון דרבי ע"כ לית ליה האי דרשא אלא מפיק לה לדרשא אחריתי דאלת"ה מאי משני ר"י דיליף לה לה מאשה דאכתי אמאי לא אמרינן דאתא קרא דעבד איש ומפיק מג"ש כדאשכחן נמי דעבד יוצא בגרעון כסף ובראשי איברים אף ע"ג דלא שייכא באשה אע"כ דג"ש לאו להכי הוא דאתא דאיצטריך לכמה מילי אחריני ועיקר שטר שיחרור נמי לא ידעינן אלא מג"ש ואכתי מנלן דלא מוקי קרא דעבד איש לענין דא"צ גט שיחרור אע"כ דרבי לית ליה כלל דרשא דעבד איש וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מהדר ר"י אטעמא דרבי ויש ליישב משום דודאי בלאו דרשא דעבד איש נמי הו"ל למימר מסברא דהפקר מהני לענין שיחרור כיון דגלי קרא דיוצא בכסף אלמא דכל ענייני עבד בממונא תליא מילתא וא"כ סד"א דה"ה להפקר ויאוש כיון שנסתלק האדון מהממון שיש לו עליו הרי הוא ככסף ומש"ה איצטריך לאתויי מג"ש דלה לה מאשה דלא מהני ולפ"ז שמואל גופא דאיצטריך ליה למילף מקרא דעבד איש היינו כי היכי דלא נילף מג"ש דלא מהני וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל דאף מאן דלית ליה דשמואל אפ"ה דריש עבד איש דכל שאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד אלא דדרשי ליה לענין שאין מעכבו מלאכול מפסחו לחוד ועוד דהא אליבא דריב"ל קיימינן הכא וריב"ל גופא משמע בפרק החולץ דמייתר ליה קרא דכל עבד איש דלא מצי לאוקמי כדרשא דרשב"א שם כמו שהקשו שם בתוספות בדף מ"ו בד"ה אלא עבד ע"ש ולמאי דפרישית נתיישב מאי שהקשו דריב"ל גופא דריש עבד איש להאי דרשא גופא לענין פסח כשיטת הרשב"א ז"ל ולפ"ז איכא למימר דהא גופא קשיא ליה לר"י כיון דמצינו האי דרשא דאין קרוי עבד לענין פסח מאן פליג לן דילמא לכל מילי אין קרוי עבד ע"ז מסיק כיון דאיכא ג"ש דלה לה מאשה ניחא לן למימר דאהני ג"ש ואהני קרא לענין פסח לחוד כנ"ל נכון ודו"ק:

שם וקא דייקת מינה כאשה מה אשה איסורא ולא ממונא. ולכאורה הסוגיא תמוה וכבר נדחק רש"י ז"ל לפרש לפי שיטתו דאמילתא דרבי קאי והיינו לפי פירושו דהא דקאמר רבי אין לו תקנה היינו דאסור בשפחה ואסור בב"ח וא"כ בעי לדייק דבעבד קטן לא איירי רבי משום דיש לו דין עבד גמור ויש לו תקנה בשפחה משא"כ לפי פירוש התוספות שכתבו לקמן בדף הסמוך בד"ה אותו עבד אין לו תקנה דהיינו בב"ח אבל מותר בשפחה א"כ ממילא לא שייך לפרש כפירש"י ונראה דלפי שיטתם הא דקאמר מה אשה איסורא ולא ממונא ה"ק כיון דלגמרי ילפינן מאשה לענין הפקר ויאוש ה"ה לענין מיתת האדון

דילפינן נמי מאשה דעבדו דגר כי אשתו היינו לגמרי כאשה שאין מיתת הבעל מתירה אלא לענין איסורא דממונא לא שייך בה משא"כ באשה דאיכא ממונא לא מהני מיתת האדון וזה ברור אבל קשיא לי טובא לכל הפירושים דלמאי דס"ד דבעי למידק מכללא דאית לן למילף מאשה דוקא איסורא ולא ממונא ולא משמע ליה לומר מה אשה בין גדולה בין קטנה א"כ אמאי איצטריך ליה למילף מכללא דהלכה כאבא שאול ותיפוק ליה דמפלוגתייהו דאבא שאול ורבנן גופא מוכח הכי דכיון דרבנן סברי בין גדולים בין קטנים קנו עצמן ב"ח תיקשי וכי מי כתב גט שחרור לאלו וע"כ סברי רבנן נמי דעבדו דגר כאשתו ומיתתו מתרת אף בקטנים אלמא דע"כ סברי מה אשה בין גדולה בין קטנה וכיון דעכשיו לא ס"ד האי סברא ממילא דהלכה כאבא שאול כיון דטעמא דרבנן לא משמע ליה דהא ל"ל דקס"ד דרבנן סברי דקטנים יש להם זכייה לקנות בעצמן דא"כ עכשיו נמי מהיכא משמע ליה דהלכה כאבא שאול דהא לרבנן קטנים נמי מיקרי איסורא ולא ממונא אע"כ דבהא ליכא פלוגתא דקטן אין לו זכייה כמ"ש לעיל בלשון התוספות בד"ה קטנים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ול"ל נמי דלמאי דפשיטא ליה עכשיו מה אשה איסורא ולא ממונא ע"כ הוי סבר דאבא שאול ורבנן פליגי בדשמואל דרבנן כשמואל דהפקר מתיר מקרא דעבד איש וממילא ל"ש גדולים ול"ש קטנים ואבא שאול אי הוי סבר כשמואל לא הוי פליג עלייהו דרבנן דלא משמע ליה עכשיו מ"ש התוספות בד"ה וכי מי כתב דתרוייהו סברי כשמואל ובסברא פליגי מאיזה שעה מיקרי אין רשות רבו עליו והמקשה דהכא לית ליה האי סברא אע"כ סבר דאבא שאול לית ליה דשמואל אלא כרבי דיליף לה מאשה דהפקר לא מהני וא"כ ע"כ טעמא דאבא שאול דמיתת האדון מתיר דעבדו דגר כאשתו וא"כ ממילא דאיסורא ולא ממונא אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי איצטריך לאתויי הא דר"י דהא ממילתא דרבי גופא דאמר דהפקר לא מהני אם כן ע"כ ליתא לדרבנן דהא אינהו כשמואל סברי וממילא דהלכה כאבא שאול מיהו למאי דפרישית לעיל יש ליישב דודאי הוי ס"ד דטעמא דרבנן כדשמואל ואכתי אי לאו דר"י הוי מצי למימר דרבי גופא כשמואל ס"ל דמפקיר א"צ גט שיחרור מדאורייתא והא דקאמר אין לו תקנה אלא בשטר היינו מדרבנן שמא ימצאנו בשוק ויאמר עבדי אתה כדאשכחן בכמה דוכתי משא"כ בגר שמת דלא שייך האי חששא כמ"ש א"כ איכא למימר דכרבנן ס"ל לכך איצטריך לאתויי הא דר"י דרבי מדאוריית' קאמר וא"כ ע"כ לית ליה דשמואל וסובר דהפקר אינו מתיר אלא אי אית לך למימר בגר שמת היינו משום דמיתתו מתרת וממילא קא דייק דהלכה כאבא שאול משום דסובר בפשיטות דמיתה אינו מתיר אלא דומיא דאשה איסורא ולא ממונא ולפ"ז הדרך נפרש ג"כ לאידך לישנא בסמוך דבעי

למידק מדר"י דהלכה כרבנן משום שסובר בפשיטות דאי מאשה יליף להתיר במיתה היינו בין גדול בין קטן ולפ"ז הוי סבר דע"כ טעמא דאבא שאול שסובר דמיתת הגר אינו מתיר אלא דבהפקר סובר כשמואל דדריש מקרא דעבד איש והוי ס"ד בפשיטות דמאן דיליף מעבד איש לא מצי למעט קטן דעדיין רשות רבו עליו כל זמן שלא זכה בו אדם כמ"ש התוספות לעיל וכיון דטעמא דאבא שאול ע"כ כשמואל ממילא דלרבי לא ס"ל כאבא שאול דהוי כשמואל אלא משום דאכתי הוי מצי למימר דלעולם רבי כשמואל ס"ל ורבי לא איירי אלא מדרבנן מש"ה מייתי דר"י ועוד יש ליישב דלשני הלשונות הוכרח לאתויי דר"י דאל"כ הוי מצי למימר דלעולם רבי כשמואל ס"ל לענין הפקר דדריש מקרא דעבד איש אלא דטעמא דר"י דיאוש לא דמי להפקר כמ"ש לעיל באריכות גבי אמתיה דמר שמואל לכך מייתי דר"י דטעמיה דרבי מג"ש דלה לה מאשה וממילא דמהאי טעמא במפקיר נמי לית ליה דשמואל כנ"ל נכון ודוק היטב:

תוספות בד"ה מה אשה כו' וא"ת היאך עבד משתחרר כו' וכ"ת דלשון הכתוב בשטר כו' אם כן לשמואל כו' עכ"ל. ועיין מ"ש בזה באריכות לעיל בלשון התוספות בד"ה המפקיר דף ל"ח ולפמ"ש נתישבה קושייתם כאן אלא דאף לפי שיטתם שם נמי לא ידענא מאי קשיא להו דנהי דלשון הכתוב בשטר לא הוי לשון הפקר אכתי הוי מצינן למימר שכותב בלשון מתנה ומהני לענין הפקעת ממון כדמצינו בקידושין לענין ע"ע שיוצא בשטר דהיינו לשון מתנה אע"ג דמסקינן שם דגופו קנוי וא"כ ממילא ה"ה לעבד כנעני כיון שנותן לו שטר השיחרור דמהני לענין איסור וכותב ג"כ לשון מתנה דמהני לענין ממון וממילא דזוכה בעצמו דהא גיטו וידו באין כאחד ואף למה שהארכתי לעיל בשיטה זו בכמה דוכתי דלשון מתנה לא מהני היינו בע"פ אבל ע"י שטר מתנה ודאי מהני ולפ"ז נתיישב ג"כ מה שהקשו כאן ועוד אפילו ע"י הפקר היאך משתחרר עבד קטן לאבא שאול ומאי קשיא להו דהא כתבו התוספות לעיל בשמעתין דהיכא דדעת אחרת מקנה מהני אף בקטן שהגיע לצרור וזרקו דהיינו קטן דאיירי בשמעתין ונהי דהפקר ויאוש לא מיקרי דעת אחרת מקנה אכתי משכחת שכותב לו בשטר מתנה עצמך קנוי לך ומוסר לידו השטר דכה"ג ודאי מיקרי דעת אחרת מקנה ומהני אף בקטן וצ"ע מיהו בלא"ה משני התוס' שפיר:

בא"ד ועוד דאפילו ע"י הפקר היאך משתחרר קטן לאבא שאול כו' עכ"ל. כבר כתבתי דלרבנן דאבא שאול נמי אין יד לקטן כמו שהוכחתי באריכות דליכא פלוגתא בהכי אלא דמדרבנן דאבא שאול לא קשיא להו דאינהו ע"כ לא סברי איסורא ולא ממונא אלא מה אשה בין גדולה ובין קטנה אלא לאבא שאול דאית ליה האי סברא מקשו הכי וק"ל:

רש"י בד"ה אורעה כל הפרשה כו' וה"ה קרא והפדה ולא נפדתה פדויה ואינה פדויה כו' עכ"ל ונראה מלשונו דלר"ש נמי מוקמינן פשטיה דקרא דוהפדה לא נפדתה שנפדית חציה בחצי דמי כספה וקרי ליה חצי שפחה וחצי ב"ח לענין חיוב אשם ואם לא נפדית כלל כתב רש"י ז"ל להדיא דאין בה אשם ולכאורה יש לתמוה דכיון דכסף לר"ש אינו גומר כלל לענין איסור אלא לענין שיעבוד א"כ אמאי קרי ליה חצי שפחה לענין אשם מה לי אם נפדית כולה או חציה או לא נפדית כלל מיהו רש"י ז"ל מפ' כן לפי שיטתו לעיל בסמוך גבי נתייאשתי מפלוני עבדי אין לו תקנה דאסור בשפחה אלמא דהפקעת השיעבוד מהני קצת לענין איסורא להחמיר עליו כמ"ש רש"י שם בד"ה אין לו תקנה כו' שהרי משוחרר הוא קצת ואינו גמור עכ"ל אלמא דמדמי ליה לחצי עבד וחצי ב"ח וכה"ג בשפחה נמי כיון דאסורה בעבד ע"י הפקעת השיעבוד שייך בה טפי תפיסת קידושין לע"ע לחייב אשם הבא עליה ומה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן כאן ולא מפרש כפשוטו דר"ש דריש והפדה לא נפדתה בשפחה גמורה ודברה תורה כלשון בני אדם כאינך תנאי דסברי הכי לקמן ובמסכת כריתות משום דר"ש משמיה דר"ע קאמר לה ור"ע קאמר בהדיא בכריתות דבחצי שפחה וחצי ב"ח הכתוב מדבר כך נראה לשיטת רש"י ז"ל מיהו לשיטת התוספות דמפקיר עבדו מותר בשפחה וא"כ נראה דה"ה בכסף לר"ש כיון דלא מהני אלא לענין שיעבוד ממילא דמותר בשפחה דמ"ש וא"כ ע"כ צ"ל דלר"ש אליבא דר"ע איירי קרא בשפחה גמורה ודברה תורה כלשון בני אדם כנ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה משום דהו"ל כליו של מקנה אבל אם היה כו' ומכאן יש להוכיח דהלכה כרב כו' עכ"ל. לכאורה אין זה נמשך לדבריהם הקודמים דהא מפשטא דגמרא מוכח הכי אמנם ראיתי שהרשב"א ז"ל וה"ה כתבו בשם תוספות אחרים שרצו לומר דאין עבד נקנה לענין שיחרור כלל בחליפין כמו באשה אלא הא דאמרינן הכא משום דהו"ל כליו של מקנה היינו משום דאי הוי כליו של קונה הוי מהני מטעם דמים דהיינו שוה כסף ולא מטעם חליפין וא"כ לפ"ז ודאי לא שייך להוכיח דהלכה כרב אלא שהרשב"א ז"ל כתב שהבעלי תוספות חזרו מדבריהם והעלו כמ"ש כאן דשייך חליפין בעבד אע"ג דלא שייך באשה וא"כ לפ"ז שפיר יש המשך לדבריהם דמכאן מוכח דהלכה כרב וק"ל ועיין במהרש"א:

דף מ.

גמרא כופין את היורשים ועושין לה קורת רוח. ופירש"י ז"ל ואם אין רוחה נתקררה בלא שיחרור ישחררוה אבל הרי"ף מפרש דקורת רוח שעושין לה אינו אלא לענין שלא ישתעבדו בה מלאכות כבידות ועיין מ"ש בזה בפ"ק דף י"ג:

תוספות בד"ה אותו העבד כו' ואין נראה מדאמר לעיל כו' ומאי קמ"ל פשיטא דכופין כו' עכ"ל. פי' דנהי דאיצטריך לאשמעינן היא גופא דצריך גט שיחרור אכתי לא הו"ל למימר בהאי לישנא ולא עוד אלא שכופין דמשמע דהא דכופין רבותא היא מיהו לשיטת רש"י ז"ל יש ליישב דודאי איצטריך לאשמעינן רבותא דכופין דאי ממתניתין דלקמן דלמשנה אחרונה כופין בחצי עבד וחצי ב"ח אכתי סד"א דהתם דוקא איירי במי ששחרר חצי עבדו והניח חציו דא"כ איהו גרם ליה להיאסר בשפחה ובב"ח וכיון שעשה בו שלא כהוגן משו"ה כופין אותו לשחרר כולו משא"כ גבי עבד שברח מבית האסורין שהרב לא פשע כלום סד"א דאין כופין קמ"ל דאפ"ה כופין ואדרבא דלכאורה איכא למידק להכריח מזה שיטת רש"י ז"ל דלשיטת התוספות תיקשי לקושטא דמילתא אמאי כופין כיון דמותר בשפחה אלא דאיכא למימר משום דכופין על מידת סדום דכיון שנסתלק מהשעבוד ומהממון שיש לו עליו ותו ליכא עליה עשה דלעולם בהם תעבודו ממילא כופין אותו לשחררו ולהכניסו תחת כנפי השכינה לחייבו בכל המצות ואע"ג דמותר בשפחה ובניו עבדים מ"מ לית ליה פסידא בהכי דכיון שהפקיע שיעבודו ממנו אין יכול למסור לו שפחתו בע"כ אלא מרצונו ובלא"ה ימצא הרבה עבדים שיזדקקו לה ויהיו הוולדות שלו דבתרא דידה שדינן להו משא"כ לעיל במימרא דרב דימי דאיירי בשפחה מהדר ליה שפיר אי אתה מודה שבניה עבדים ואין להקשות לשיטת התוספות אכתי אמאי כופין הא אית ליה פסידא לענין קנס למאי דבעי למימר לקמן במעוכב גט שיחרור יש לו קנס אלא דאיכא למימר כיון דקנס מילתא דלא שכיחא היא לא חששו חכמים להפסד שאינו מצוי ולכופו להכניסו תחת כנפי השכינה טפי עדיף כנ"ל. מיהו בעיקר הדבר שנחלקו רש"י ותוס' נלע"ד דפלוגתא דאמוראי היא בירושלמי דגרסינן התם בניו מה הן יוצא בשן ועין בניו עבדים ויוצא ביאוש בניו בני חורין רבי יוסי בר אבין אמר איפכא יוצא ביאוש על ידי שלא שחררו התורה בניו עבדים ומשמע לכאורה דפליגי בהכי ביוצא ע"י יאוש אי מותר בשפחה או לא אלא דשיטת הירושלמי תמיה לי טובא היכי דמי אי שפחה נשא אם כן לעולם בניו עבדים אפילו אם דינו כב"ח ובא על השפחה לעולם הם עבדים דבתר דידה שדינן להו ואי ב"ח נשא לעולם הוולדות ב"ח דאפילו אם

הוא עבד הא קי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ואף את"ל דהירושלמי ס"ל כמ"ד הולד ממזר סוף סוף עבד מיהא לא הוי לכך שיטת הירושלמי צריך עיון ודו"ק:

בא"ד וכן הא דאמר בירושלמי דהיכא דאמר שחררו כופין כו' תיפוק ליה משום דאסור בשפחה כו' עכ"ל. ולא זכיתי לעמוד על דבריהם בזה דהא אי לאו טעמא דמצוה לקיים דברי המת נראה שהיו הבנים רשאין להשתעבד בו לגמרי ולנהוג בו דין עבד גמור דאפילו לענין ממון לא זכה העבד בעצמו אלא על ידי דיבור בעלמא שאמר לשחררו והיינו משום דמצוה לקיים דברי המת וצריך עיון:

בא"ד ובפרק בתרא דכריתות אמרינן דסבר רבן שמעון בן גמליאל. לכאורה יש כאן ט"ס דבכריתות אדרבא לרבנן דפליגי עליה דרשב"ג מסקינן הכי עיין שם:

בא"ד ומסתברא כיון דאוכל בתרומה דשרי נמי בשפחה עכ"ל. ואין זה מוכרח דהא לקמן דף מ"ב מדמה הש"ס חצי עבד וחצי ב"ח למעוכב גט שיחרור כמ"ש שם התוספות בד"ה יום של רבו מיבעיא ליה לתלמודא במעוכב גט שיחרור אי אוכל בתרומה וכתבו שם התוספות להדיא דהיינו לענין חצי עבד אלמא דאע"ג דפשיטא דחצי עבד אסור בשפחה כדאיתא במשנה לישא שפחה אינו יכול ואפ"ה מספקא ליה אי אוכל בתרומה וצ"ע ודו"ק:

גמרא אמר אמימר המפקיר עבדו אותו עבד אין לו תקנה. וקשיא לי אטו מי פליג אמימר אהא דקאמר ריב"ל לעיל משמיה דרבי בנתייאשתי מפלוני עבדי אין לו תקנה אלא בשטר משמע דבשטר יש לו תקנה ולא אשכחן מאן דפליג עליה דרבי בהא ואדרבא משמע לעיל דהלכה פסוקה היא דבעי למידק מיניה אי הלכה כאבא שאול או כרבנן. מיהו יש ליישב לפמ"ש לעיל דא"ל דיאוש לא דמי להפקר וא"כ אפשר דאמימר סובר דדוקא גבי יאוש אמר רבי דיכול לשחררו בשטר משום דמדאורייתא אפשר דלא מהני יאוש בעבד אפילו לענין ממון שבו כדפרישית לעיל למ"ד עבדא כמקרקעי דמי והכי קי"ל במילי דאורייתא אלא כיון דיאוש קונה מדרבנן קיי"ל עבדא כמטלטלי דמי נמצא דמדאורייתא יש לו זכייה בגופו ובממונו משום הכי יכול לשחררו דהם אמרו והם אמרו שלא הפקיעו הממון עד לאחר שישחררו משא"כ במפקיר עבדו דמהני מדאורייתא לענין ממון שפיר קאמר אמימר דאין לו תקנה כנ"ל. ולפי זה ממילא נתיישבו מה שהניחו התוספות בתימה בד"ה צריך ואין לו תקנה דעבד שברח נמי מטעם יאוש אתינן עלה ועמ"ש לעיל באריכות ודו"ק:

תוספות בד"ה הא אמר בלשון שיחרור כו' א"נ הכא בעי גט מדרבנן כו' עכ"ל. וכתב הרא"ש ז"ל דלפ"ז במפקיר עבדו ומת צריך נמי גט שיחרור מדרבנן ומה"ט גופא כו' ע"ש.

מיהו בגר שמת ע"כ דא"צ אפילו מדרבנן דהא קפסיק ותני קנו עצמן ב"ח אע"ג דא"א להם בגט שחרור שאין להם שום אדון בעולם אע"כ דבגר שמת לא שייך האי חששא שמא ימצאנו ויאמר לו עבדי אתה דלא שייך ה"ט אלא במי שיש לו יורשים ועמ"ש בזה גבי הא דאותביה רבי אבא לעולא ועי' בלשון הרא"ש ז"ל באריכות שכתב בשם הרי"ף ז"ל ליישב קושית התוספות בע"א דלא שייך לומר עבדו כאשתו אלא בגר שמת שאין לו שום יורש אף לענין האיסור משא"כ במפקיר עבדו ומת כיון דקי"ל הכא איסורא לבריה מורית אם כן לא שייך לומר עבדו כאשתו והקשה עליו הרא"ש ז"ל דמהא דפריך לעיל מדאמימר לא משמע כדבריו ע"כ לשון הרא"ש ז"ל ולכאורה יש לתמוה על תמיהת הרא"ש דודאי לאמימר מקשה שפיר כיון דאמר במפקיר עבדו ומת אין לו תקנה וע"כ דהא דלא מצו היורשים לכתוב גט שיחרור היינו משום דסבר איסורא לבריה לא מורית וא"כ מקשה הש"ס שפיר דא"כ הו"ל כי גר דמיתתו מתרת כיון שאין מי שיורש האיסור אלא דעיקר דקדוקו של הרא"ש ז"ל אינו אלא מלשון הש"ס דקאמר סתמא דתלמודא א"ה המפקיר עבדו ומת נמי א"כ משמע דאי לאו מימרא דאמימר הוי לן למימר דבמפקיר עבדו ומת נמי א"צ גט שיחרור מה"ט דעבדו כאשתו ולשיטת הרי"ף ז"ל אינו כן וכבר הארכתי ליישב שיטת הרי"ף ז"ל ואין להאריך:

דף מ:

תוספות בד"ה וכתב ליה גיטא דחירותא כו' שאין מעשה קטן כלום כמו קטן שקנה יבמתו מן התורה דאינו נותן גט עד שיגדל עכ"ל. ובאמת אין זו ראיה לפי שיטת התוספות שכתבו ביבמות דף ס"ז ובפ"ק דקידושין דף י"ט דהא דביאת בן ט' אינו אלא כמאמר בגדול דהיינו מדרבנן אבל מדאורייתא אינו קונה כלל וכן משמע מדאמרינן להדיא בפרק יוצא דופן דהא דאמרינן אינו נותן גט עד שיגדל היינו לכשיגדל יבעול ויתן גט וא"כ אין כאן שום ראיה לומר דגיטו של קטן שהגיע לפעוטות אין בו ממש אלא דנראה דהרשב"א שהביאו התוספות כאן נחית לשיטת הרמב"ם ז"ל שסובר להדיא דביאת יבם בן ט' קונה לגמרי מדאורייתא ורבנן אמרו דלא הוי כמאמר אלא דאכתי אין ראייתו מוכרחת דסוף סוף הא דאין נותן גט עד שיגדיל היינו משום דמדרבנן צריך לבעול כשיגדיל ואח"כ יתן גט כדאיתא פרק יוצא דופן וצ"ע:

בא"ד ור"ת מפרש כו' אלא לפי שנעשה ע"כ וכו' צריך מדרבנן לגיטא דחירותא שלא יאמר לו עבדי אתה עכ"ל נראה דהשתא לר"ת מפרשינן על שמיה דהיינו ע"ש הקטן

כפרש"י דכיון שאין הגט אלא משום לעז בעלמא מהני ביה שיחרור של הקטן וכן נראה להדיא מלשון הראב"ד בהשגותיו בפ"ז מהל' עבדים ע"ש:

בד"ה חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר האי חיישינן הוי ודאי כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהרש"א ועלה לו בקושיא מי הכריחו להתוספות לפ' כן דחיישינן היינו ודאי. ולע"ד נראה פשוט שדברי התוספות מוכרחים לא מיבעיא אם נאמר דפירוש התוספות קאי אסיפא דאיירי לענין שדה דא"כ ע"כ מוכח דחיישינן היינו ודאי דאין לפרש דהוי ספק דא"כ היה הדין דמעמידין הקרקע בחזקת הנותן ומאי קתני חיישינן ומאי נ"מ ועוד דאמאי קתני תרתי בבי כתבתי ונתתי לו כו' הודאת בע"ד כמאה עדים דמי והיינו נמי דנותן אוכל הפירות כדמסיק והו"ל לערבינהו וליתנינהו ואמאי שני נמי בלישנא כיון שהדין שוה בשניהם אע"כ דחיישינן היינו ודאי וממילא דלפ"ז כיון דע"כ בשדה הוי ודאי א"כ ממילא דהא דקתני נמי בבבא דרישא בעבד חיישינן היינו נמי ודאי דהא חד טעמא בתרוייהו כיון דשניהם טוענין ברי וא"ל דהמקבל טעה א"כ מסתמא הנותן אומר אמת וממילא דה"ה בעבד הדין כן ולדעתי צ"ע שיטת הפוסקים שסוברים דבעבד הוי ספק דאיכא למידק כדכתיבנא וק"ל:

בד"ה הודאת בע"ד כמאה עדים דמי כו' והא דבעי מי אוכל פירות פי' בעלמא הוא עכ"ל. עיין בלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו שהבין כוונת התוספות דמספקא ליה לתלמודא הא דאמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים אי קאי אהודאת הנותן או אהודאת המקבל ומלבד מה שהקשה הוא ז"ל ע"ז הפי' קשיא לי עוד דא"כ אמאי מקשה הש"ס אבבא דשדה דלעיל בעבד נמי דקתני נמי האי לישנא הודאת ב"ד כמאה עדים הו"ל למידק הכי וכן לפי מה שפירש הרשב"א ז"ל משמיה דנפשיה דהא דקאמר מי אוכל פירות קאי אבבא דרישא דקתני חיישינן ומשמע ליה דספיקא הוא ומש"ה קאמר מי אוכל פירות ויש להקשות ג"כ אם כן לעיל בעבד דקתני נמי חיישינן הו"ל למידק הכי אע"כ דהאי מי אוכל פירות אין לשון קושיא כלל אלא דינא בעלמא אתמר כדמסיק ולא פליגי כדמפרש מהרש"א ודוק היטב:

משנה עבד שעשאו רבו אפותיקי כו' ופירש"י אפותיקי אם לא אפרע לך חובך ממקום אחר ה"ז לפניך לגבותו עכ"ל. נראה מפירושו להדיא שמפרש למתניתין בזה הלשון שהוא לשון אפותיקי סתם ולא מפרש לה בלשון אפותיקי מפורש דהיינו אין לך פרעון אלא מזו כמו שפירשו התוספות בסמוך בד"ה במזיק שעבודו ועוד דלכאורה נראה דלשיטת רש"י ז"ל לא מצינן לאוקמי מתניתין כלל באפותיקי מפורש לפי שמצאנו לרש"י שכתב להדיא בפרק איזהו נשך דף ס"ו ע"ב גבי הא דאמרינן אסמכתא לא קניא

אפותיקי מיהא הוי למיגבי מיניה ומסקינן לה באפותיקי מפורש וכתב שם רש"י ז"ל דלא מצי לסלוקי בזוזי וא"כ לפ"ז נראה כיון דלא מצי לסלק את המלוה בזוזי ממילא דלא מצי לשחרר את העבד כמו שהאריכו התוס' בזה דאפילו קדושת הגוף לא מצי להקדיש אלא דוקא לרבא דאמר מכאן ולהבא גובה והיינו כדמפרש רבא טעמא בפסחים משום דמצי לסלוקי בזוזי משא"כ היכא דלא מצי לסלוקי בזוזי מודה דלמפרע גובה וא"כ אין יכול להקדיש אפילו קדושת הגוף וכ"ש לשחררו לשיטת התוספות דשמעתין ובאמת כתב הב"ח בח"מ סי' קי"ז דמתני' דהכא מוכח דאפי' אפותיקי מפורש יכול לסלק בזוזי וממילא דלשיטת רש"י ז"ל ע"כ לא איירי באפותיקי מפורש אלא באפותיקי סתם כמ"ש להדיא אלא דלפי זה קשה קושיית התוספות בד"ה במזיק שיעבודו של חבירו קמיפלגי דאפותיקי סתם היכי משכחת ליה ות"ל שצריך לפרוע חובו ולכאורה היה באפשר ליישב דאף שצריך לפרוע חובו אכתי נ"מ דאי מזיק שיעבודו של חבירו חייב צריך ליתן מעידית שבנכסיו כדין מזיק ואי מדין ב"ח הו"ל בבינונית ועוד איכא למימר כגון שעברה שמיטה על החוב דנהי דלגבי אפותיקי לא מהני שמיטה דמלוה על המשכון אינו משמט וא"כ לא מחייב אלא משום מזיק שיעבודו של חבירו מה שאין כן מאן דפטר משום מזיק ממילא דפטור נמי מהחוב דשביעית משמטתו אלא דשנויי דחיקא הוא לאוקמי פלוגתא דרשב"ג ורבנן בהכי ומסתימת ל' רש"י בשמעתין גבי מזיק שעבודו נמי לא משמע הכי לכך נלע"ד דודאי אף לרש"י לאוקימתא דרב ע"כ צריך לאוקמי באפותיקי מפורש אע"ג דלרש"י לא מצי לסלוקי בזוזי היינו דוקא לאחר שעבר זמן שקבע לו לפרעון אבל תוך הזמן ודאי רש"י ז"ל נמי מודה דמצי לסלוקי בזוזי ועיין בש"ך ח"מ סי קי"ד וקט"ו ונמצא דלפי זה א"ש דסובר רש"י דכיון דמצי לסלוקי בזוזי תוך הזמן מה"ט מצי לשחררו ואיירי מתני' ששחררו קודם שהגיע הזמן דהכי פשטא דמילתא ואע"ג דרש"י מפרש להדיא בפרק איזהו נשך דאף תוך הזמן אינו יכול לסלק י"ל דהתם איירי שבשעת הלוואה התנה כן ולפי שיטת הסוגיא הוצרך לפרש כן אבל כל אפותיקי מפורש שנזכר בש"ס אף לרש"י ז"ל יכול לסלקו תוך הזמן מיהו לפי מה שאפרש בסמוך א"ש טפי דאף כל היכא דאינו יכול לסלקו בזוזי אפ"ה סובר רש"י ז"ל דהלוה יכול להקדיש קדושת הגוף כיון דמחוסר גובייא אכתי ברשותיה קאי וכ"נ מפירש"י ביבמות גבי איצטלא והא דבפסחים משמע דטעמא דרבא משום דיכול לסלקו בזוזי היינו לענין אקדיש מלוה דוקא וכמו שאפרש בסמוך בשיטת לשון התוספות. מיהו מה שלא פירש רש"י ז"ל בהדיא בלשון אפותיקי מפורש היינו משום דלעולא דמוקי לה בשחררו רבו שני איירי אפילו באפותיקי סתם

משום הכי לא דייק לפרש דוקא באפותיקי מפורש וכה"ג מצינו בלשון רש"י ז"ל בכמה דוכתי ועיין מה שאפרש בזה בסמוך לענין חמץ ובל' התוספות לענין הקדש ודוק היטב:
גמרא דאמר רבא הקדש חמץ ושיחרור מפקיעים מידי שעבוד. וקשיא לי הא דחמץ מפקיע מידי שעבוד היכי משכחת ליה דהא בהרהינו אצלו תנן בהדיא דמותר דהו"ל חמצו של עכו"ם אע"כ בשלא הרהינו כמו שפירש"י ז"ל להדיא כאן ואם כן מאי איריא דמפקיע מידי שעבוד ות"ל דאפילו אם נאמר דברשות העכו"ם קאי לענין שעבוד אפ"ה אסור דכיון שלא הרהינו אצלו וברשות הישראל הוא ממילא חייב הישראל באחריות וכה"ג אפילו חמץ גמור של עכו"ם אסור אם קיבל הישראל אחריות וכ"כ שם הרא"ש ז"ל וכל המפרשים דלמסקנא דפסחים מוקמינן הא דעכו"ם שהלוה לישראל על חמצו דהיינו בדאמר לו מעכשיו וא"כ למפרע הוא גובה אף לרבא ואפ"ה מוקי לה דוקא בהרהינו אצלו וכתב שם הטעם דבשלא הרהינו אצלו לא מהני דא"ל מעכשיו דאכתי באחריות הישראל הוא וא"כ היכי משכחת דחמץ מפקיע מידי שעבוד ויותר קשה דאיפכא הוה ליה לרש"י לפרש הא דחמץ מפקיע מידי שעבוד איירי בשהרהינו אצלו אלא דלא א"ל מעכשיו בכה"ג אסור דנהי דהרהינו אצלו הא מסקינן שם דעכו"ם מישראל לא קני משכון והנלע"ד ליישב עפמ"ש בסמוך דמוכח ממשנתינו דאפילו באפותיקי מפורש השיחרור מפקיע מידי שיעבוד אף לשיטת רש"י ז"ל דלא מצי לסלוקי בזוזי והיינו ע"כ משום דכמאן דא"ל מעכשיו דמי כמבואר בש"ך ח"מ סי' קט"ו בשם כמה פוסקים וכן העליתי בחידושי למס' ב"מ ואפ"ה מצי לשחרר כדפרישית ואם כן מדכייל רבא הקדש חמץ ושיחרור כהדרי אלמא שדין אחד לכולם ולפ"ז בחמץ נמי אפילו אם א"ל מעכשיו והישראל לא קיבל אחריות דומיא דאפותיקי מפורש דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזו דתו לא קיימי באחריות הישראל אפ"ה מפקיע מידי שעבוד אם לא הרהינו אצלו והיינו מטעם שכתבתי לעיל כיון שקודם שהגיע זמן הפרעון מצי לסלוקי בזוזי א"כ עדיין מחוסר גובייא וזה קרוב לשיטת הרמב"ם ז"ל שהובא בלשון הרא"ש ז"ל בפסחים ובטוא"ח הל' פסח סימן תמ"א שצריך שיגיע זמן הפרעון קודם פסח ואין כאן מקומו להאריך אבל הרא"ש ז"ל סובר כשיטת התוספות בשמעתין דכל היכא דלמפרע גובה תו לא שייך לומר דמפקיע השעבוד לא בהקדש ולא בחמץ ולא בשיחרור ולפ"ז למאי דמוקמינן בפסחים ההיא דעכו"ם שהלוה בדא"ל מעכשיו וא"כ למפרע הוא גובה ואפ"ה מוקי לה בהרהינו אצלו לפיכך הוצרך הרא"ש ז"ל לפרש משום דבאחריות הישראל קאי וממילא דלפי זה לא מיתוקמא ההיא דחמץ באפותיקי מפורש דתו לא הוי באחריות הישראל מיהו התוספות והרא"ש ז"ל סברי דאפותיקי מפורש לא הוי כמאן דא"ל

מעכשיו וא"כ מיתוקמא אף באפותיקי מפורש אי לא א"ל מעכשיו או דא"ל מעכשיו ולא עשאו אפותיקי מפורש ומשו"ה בעינן הרהינו אצלו משא"כ אם עשאו אפותיקי וא"ל מעכשיו לשיטת התוספות והרא"ש ז"ל אינו מפקיע ולשיטת רש"י בכה"ג נמי מפקיע אם לא הרהינו אצלו לפי פירושו כאן והא דלא מפרש רש"י ז"ל מילתא דרבא בהרהינו ולא א"ל מעכשיו היינו דדומיא דהקדש ושיחרור קתני להו והתם ע"כ בלא הרהינו איירי דאי בהרהינו הא קי"ל דישראל מישראל קונה משכון וא"כ תו לא מצי להקדישו ולשחררו והיינו כמ"ש לעיל בסוגיא דפרוזבול דלשיטת רש"י ז"ל למסקנא איירי הא דר"י אף במשכנו בשעת הלוואתו כנ"ל נכון ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה הקדש חמץ ושחרור כו' ואור"י דרב לטעמיה דאמר בפרק כל שעה דב"ח מכאן ולהבא גובה עכ"ל. ואע"ג דהתם אמרינן היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כ"ע לא פליגי דאתי מלוה וטריף סברי התוספות דהיינו דוקא לענין קדושת דמים אבל לענין קדושת הגוף אף באקדיש לוה שייך פלוגתא דאביי ורבא דלאביי כיון דלמפרע גובה אין הלוה יכול להקדיש אפילו קדושת הגוף וממילא דה"ה בחמץ ושחרור נמי הוי דינא הכי דלאביי לא מפקיע מידי שעבוד ואע"ג דממשנתינו מוכח דאיירי באפותיקי מפורש כמ"ש התוספות בסמוך מיהו התוספות סברי דאפותיקי מפורש נמי מכאן ולהבא גובה לרבא דלא הוי כמאן דא"ל מעכשיו ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בפסחים כי פליגי היכא דאקדיש מלוה ולא משכח פלוגתייהו בדאקדיש לוה לענין קדושת הגוף וחמץ ושחרור היינו משום דעיקר פלוגתייהו דאביי ורבא התם איירי במקרקעי מדקאמר דאתי מלוה וטריף מלקוחות והיינו בקרקעות דוקא וא"כ ניחא ליה לתלמודא לפרש פלוגתייהו במידי דשייך בקרקעות והיינו קדושת דמים דוקא ועדיין צריך למודעי מי הכריחם לפרש כן דבפשיטות הוי מצי לשנויי לחלק בין קדושת דמים דחייל והדר פקע משא"כ בקדושת הגוף דכיון דחייל תו לא פקע בין לאביי בין לרבא ומנ"ל לאפושי פלוגתא בין אביי ורבא לענין הקדש חמץ ושחרור דהא בפסחים משמע דלא פליגי אלא בדאקדיש מלוה וזבין מלוה והיינו בקדושת דמים והנראה מזה דפשיטא להו לתוספות מסברא דנפשייהו דלאביי אפילו קדושת הגוף לא חייל כלל אף בשעתא דמעיקרא ברשותיה דמלוה קאי לגמרי ולענ"ד יש לתמוה טובא דהא מסקו כאן בסוף הדיבור דאפילו באיצטלא דפרסוה אמיתנא דמודה רבא דלמפרע גובה ואפ"ה חל עליה קדושת הגוף בדפרסוה יתמי אמיתנא והיינו מטעם כיון דמשתמשין באיצטלא ואם מכרוה היורשים מכורה משו"ה מצו למיסרה בקדושת הגוף וא"כ כ"ש בשאר מטלטלין כגון בשור שעשאו אפותיקי דמסתמא משתמש בו הלוה לכל חפצו ואם מכרו הלוה מכור לגמרי וא"כ מה"ט אף

לאביי א"ל דחל עליו קדושת הגוף בשעתיה וממילא דתו לא פקע והא דקאמר בפסחים דלאביי המלוה יכול להקדישו היינו אם טרפו לבסוף חייל ההקדש למפרע משא"כ אם הקדישו הלוה מעיקרא בהא איכא למימר דלא פליגי אביי ורבא דחל קדושת הגוף בשעתיה וממילא דתו לא פקע וכן לענין חמץ ושחרור וממה שראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין נראה דמשמע ליה הסוגיא דפסחים דלאביי לית ליה ההיא דהקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שיעבוד ונ"ל דמשמע ליה הכי מדקאמר התם דלאביי ניחא ההיא דעכו"ם שהלוה לישראל על חמצו אפילו בלא הרהינו אצלו ואף שאיני כדאי להשיג מ"מ ללמוד אני צריך דלענ"ד יראה להיפך דדוקא מעיקרא ס"ד דתלמודא הכי לפי מאי דלא מסיק אדעתיה אוקימתא דהרהינו אצלו אבל למסקנא אפילו לאביי איירי דוקא בהרהינו אצלו ותדע דהא למסקנא מוקמינן התם בדא"ל מעכשיו דתו לא שייך פלוגתא דאביי ורבא דלכ"ע למפרע גובה ואפ"ה מוקי לה דוקא בהרהינו אצלו אי משום דבלא הרהינו הלוה חייב באחריות כמ"ש לעיל בשם הרא"ש ז"ל או משום דבלא הרהינו מחוסר גובייגא כמ"ש לעיל שהיא שיטת הרמב"ם ורש"י ז"ל וכ"נ ג"כ להדיא מלשון רש"י ז"ל ביבמות גבי איצטלא דהטעם משום דמחוסר גובייגא נמצא דלפ"ז יהיה איך שיהיה עכ"פ לאביי נמי צריך לאוקמי בהרהינו אצלו ומה"ט גופא כמו לרבא כיון דבדא"ל מעכשיו לא פליגי ועפ"י הדברים האלה ממילא רווחא שמעתא בפסחים ומה שהקשו שם בתוספות בד"ה אלא הכא בהרהינו אצלו דוק ותשכח ולשון הרא"ש ז"ל שם ג"כ צ"ע ואין להאריך כאן בזה נחזור לענינינו שלא מצאנו שום טעם למ"ש התוספות ורשב"א ז"ל דלאביי לית ליה ההיא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיע מידי שעבוד ומהיכן יצא להם כן ויותר קשה דאפילו במשכונא מוחזקת שהמלוה אוכל פירות וא"כ נראה דלכ"ע למפרע גובה ואפ"ה כתבו התוספות בכתובות דף נ"ט בד"ה שדה זו שמשכנתי דאפשר דאפילו קדושת דמים מצי הלוה לאקדושי בשעתיה אבל בקדושת הגוף משמע דפשיטא להו דהלוה מצי לאקדושי וכ"כ הר"ן ז"ל להדיא בנדרים בריש פרק השותפין אם כן אמאי פשיטא להו הכא דאפילו סתם אפותיקי שהיא עיקר מימרא דרבא בהקדש חמץ ושחרור ואפ"ה פשיטא להו הכא דלאביי אין הלוה יכול להקדישו ואטו מי עדיף סתם אפותיקי ממשכונא מוחזקת ועוד שהרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין כתב בשם רבינו חננאל ור"י בעל התוספות והרמב"ן ז"ל דאפותיקי סתם היינו משכונא מוחזקת וא"כ דברי התוס' דכאן סותרין דבריהם בכתובות והנלע"ד דעיקר סברת התוספות כאן כיון דלאביי אמרינן בפסחים דהמלוה יכול להקדיש ממילא שאין הלוה יכול להקדיש דלא מסתברא להו שום סברא לומר דשניהם יכולין להקדיש ולפ"ז צ"ל דלדידהו באיצטלא דפרסוה אמיתנא

אי פרסה האשה עליה דמיתנא לא מיתסר כיון דמיתסר בדפרסוה יתמי ולענ"ד נראה תימה לומר כן דהא הדין עמה וידה עדיפי מדיתמי ועוד דבירושלמי בשמעתין משמע להדיא דאיכא מאן דאמר דשניהם יכולין לשחרר או הלוה או המלוה אלא דהירושלמי לא מדמה חמץ לשחרור ובלא"ה ל' הירושלמי מגומגם וצריך נגר להולמו ואין להאריך יותר ודו"ק:

בא"ד דכיון דאינו יכול לסלקו בזוזי אפילו לר"י כו' עכ"ל. עיין במהרש"ל ז"ל שכתב בספר חכמת שלמה שדבריהם כאן סותרין מ"ש בפרק המניח דלר"י מצי לסלוקי בזוזי אלא שמהרש"א ז"ל כתב שיש ליישב דמ"ש כאן דלר"י לא מצי לסלק בזוזי אלוקח קאי כו' ע"ש. ולענ"ד דבריו תמוהין בזה דהיאך אפשר לפרש דבהכי תליא מילתא דהיכא דהלוקח לא מצי לסלוקי בזוזי אף על גב דלוה יכול לסלק אפ"ה מודה רבא דלמפרע גובה דא"כ תקשי ליה מתני' דהכא דהא ע"כ באפותיקי מפורש איירי כמו שהכריחו התוס' בסמוך בד"ה במזיק וא"כ הא באפותיקי מפורש אליבא דכו"ע הלוקח לא מצי לסלוקי בזוזי כמבואר בש"ס ובח"מ סי' קי"ז ואפ"ה מייתי עלה הא דרבא אלמא דלרבא בכה"ג מכאן ולהבא גובה דאי למפרע גובה לא מצי הלוה לשחררו כדמסקו התוס' כאן אליבא דאביי אע"כ דמ"ש התוספות לא מצי לסלוקי בזוזי אפילו לר"י אלוה גופא קאי וכשיטת מהרש"ל ז"ל וצ"ע ודו"ק:

דף מא.

בא"ד וא"ת ולאביי דאמר בפרק כל שעה דלמפרע גובה היכי משני למתניתין דהכא כו' עכ"ל. זהו לשיטתם דלאביי לית ליה לגמרי הא דרבא דהקדש חמץ ושיחרור מפקיע מידי שעבוד וכבר הארכתי למעניתי דאפשר דאביי נמי אית ליה מימרא דרבא אלא דלאביי שניהם יכולין לשחררו וא"כ מיתוקמא שפיר מתניתין לאביי בשחררו רבו ראשון ומצאתי סייג לדברי משיטת הירושלמי אלא דאף לשיטת התוספות קשיא לי מאי קשיא להו לאביי דהא ע"כ איירי מתני' שהעבד עדיין ברשות רבו ראשון דל"ל דאיירי במשכונא מוחזקת והשני משתמש בו דא"כ היאך מצי הראשון לשחררו שהרי השני יש לו בו קנין פירות והתוספות כתבו לקמן בדף הסמוך בד"ה בעבד של שני שותפין דכל היכא שיש לזה גוף ולזה פירות אין שום אחד מהם יכול לשחררו לר"א בפרק החובל ושם משמע דקי"ל כר"א אע"כ דאיירי שהראשון משתמש בו וא"כ לפ"ז הוי איפכא אליבא דאביי דנהי דלמפרע גובה והוי הגוף ברשות המלוה מ"מ יש להלוה ק"פ עד זמן הפרעון ואם כן לא מצי המלוה ולא הלוה לשחררו אליבא דר"א אלא דאיכא למימר דמשו"ה לא מצי

לאוקמי מתני' כר"א דא"כ אכתי כשכופין את רבו השני לשחררו נמי לא מהני כדמסיק אמימר בפרק החובל דלר"א אפילו איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום ואם כן להתוספות לקמן גבי עבד של שני שותפין דמדמי שיחרור למכר ממילא דאפילו שחררו שניהם נמי לא מהני אלא דבפרק חזקת הבתים דף נ' משמע דלחד לישנא מהני לאמימר היכא דמכרו שניהם וא"כ א"ל דאביי סבר כהאי לישנא ועוד דמצי לאוקמי מתני' דהכא כר"מ דאמר בפרק החובל גבי המוכר עבדו לאחרים ופסק עמו שישמשנו ל' יום שהראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו א"כ לשיטת התוספות לקמן דמדמה שיחרור לשן ועין ה"נ הראשון יכול לשחררו מפני שהוא תחתיו אלא מפני הלעז של השני כופין את השני לשחרר או להיפך כר"י בפרק החובל דהשני ישנו בדין יום או יומים וה"ה לשן ועין משום דק"פ לאו כקנין הגוף דמי וממילא דה"ה לשיחרור לשיטת התוספות וא"כ מיתוקמא מתניתין דהכא בשחררו רבו שני דלאביי אין העבד חייב כלום לרבו הראשון שהרי השני יש לו קנין הגוף ויכול לשחררו או כרבי יוסי בפרק החובל דכל אחד מהם יכול לשחררו ואיירי מתני' בכל ענין וכופין את השני לשחררו מפני הלעז ולדעתי היא קושיא עצומה על שיטת התוספות אלא דבלא"ה משני התוספות הכא שפיר וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וכעולא לא מצי לאוקמי כו' עיין מ"ש מהרש"א ז"ל דהא דלא מוקי לה כעולא בשחררו רבו השני ומדינא אין חייב כלום לרבו ראשון כיון שהשני יכול לשחררו ותירץ דלא מצי לאוקמי בהכי משום דלפ"ז לא מצי לאשכח פלוגתייהו בהיזק שאינו ניכר דהא היזק הניכר הוי לשיטת התוס' בסמוך אבל עדיין קשיא לי אמאי לא מוקי לה כרב בשחררו רבו ראשון ואין העבד חייב כלום היינו במצות אלא משום שיצא עליו שם ב"ח כופין את השני ופליגי במזיק שעבודו של חבירו אע"ג דמדינא אין שיחרורו של הראשון כלום לאביי וא"כ הוי היזק שאינו ניכר אכתי מצינן למימר דכ"ע היזק שאינו ניכר שמיה היזק ויש ליישב דלא ניחא לאוקמי בהכי כיון דמסקינן בפרק הניזקין דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק אלא לפמ"ש התוספות דהאי דהכא חשיב היזק הניכר טפי הדרא קושיא לדוכתא וצ"ע ויש ליישב:

בא"ד ואיצטלא דפרסוה אמיתנא כו' הא אינו יכול לסלוקי בזוזי כו' עכ"ל. ויש לדקדק בלשון התוספות דמעיקרא שקלו וטרו בזה הדיבור הכל במילתא דרבא ובתר הכי מקשו אליבא דאביי ועכשיו חזרו לדייק מאיצטלא דפרסוה אמיתנא אליבא דרבא ויש ליישב דמעיקרא הוי משמע להו כשיטת הסוברים דבאפותיקי מפורש לא מצי לסלוקי בזוזי כדאיתא בטוח"מ סימן קי"ז וא"כ כיון דמתני' ע"כ באפותיקי מפורש איירי כמ"ש

התוס' בסמוך בד"ה במזיק שעבודו ממילא דע"כ לרבא אע"ג דלא מצי לסלוקי בזוזי יכול הלוה לשחררו ולהקדישו והא דתלי רבא בפסחים טעמא במצי לסלוקי בזוזי היינו דוקא לענין אקדיש מלוה וא"כ ל"ק להו כלל מאיצטלא דפרסוה אמיתנא דהו"ל כאקדיש לוה משא"כ עכשיו לבתר דקשיא להו מתניתין אליבא דאביי ומסקו דע"כ איירי שרוצה לסלקו בזוזי נמצא דלפ"ז ע"כ אפילו באפותיקי מפורש יכול לסלקו בזוזי וממילא דלרבא נמי דינא הכי דלא אשכחן דפליגי אביי ורבא בהא ומשו"ה מקשו שפיר מאיצטלא דפרסוה אמיתנא ולא משמע להו לחלק בין אקדיש לוה או מלוה דבתרויהו טעמא דרבא משום דמצי לסלוקי בזוזי כנ"ל ודו"ק:

בד"ה בהיזק שאינו ניכר קמיפלגי לרב כו' חשיב שפיר היזק ניכר כו'. ויש לדקדק דלמאי דמסקו דהכא חשיב ניכר טפי וא"כ מי הכריחם לומר דלרב חשיב שפיר היזק ניכר דהא בלא"ה א"ש דבההיא דהכא סובר רב דכ"ע היזק שאינו ניכר שמיה היזק ולא ניחא ליה לרב לפרש דפליגי בהיזק שאינו ניכר דא"כ היה צ"ל דכ"ע מזיק שעבודו של חבירו חייב ואנן אשכחן ברייתא דפ' המניח דף ל"ג דדייקינן מזיק שעבודו ש"ח פטור ואפשר דלקושטא דמילתא מ"ש התוס' דהכא חשיב ניכר טפי היינו דוקא לעולא אבל לקושטא דמילתא לא משמע להו לחלק ומש"ה ניחא להו לפרש דלרב דוקא הוי היזק הניכר כיון שיכול לשחררו מן הדין וק"ל:

רש"י בד"ה גובין משאר נכסים כלומר אם ירצה מוכר את אלו וגובין מן השאר עכ"ל. וכ"כ התוספות ונראה דאיירי באפותיקי סתם אבל באפותיקי מפורש נראה הסכמת כל הפוסקים דאף שהניח הלוקח מקום לגבות ב"ח אצל המוכר אפ"ה לא מצי לדחותו אצל ב"ח דהא א"ל בהדיא לא יהא לך פרעון אלא מזו נמצא דהני לאו ב"ח מיקרי שאין שעבודו עליהם וכ"כ כל המפרשים בשם הרי"ף ז"ל בתשובה דהכא באפותיקי סתם דוקא איירי ועיין בלשון הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהלכות מלוה ובמפרשיו ועיין בסמ"ע סי' קי"ז מ"ש בזה:

תוספות בד"ה לישא שפחה אינו יכול וא"ת כו' הא אינו יכול לקיים בכך פריה ורביה כו' עכ"ל. לכאורה נראה דאצד ב"ח קאי דאי אצד עבדות הא משמע מדבריהם לקמן בד"ה לא תוהו דלא מיפקיד והטעם משום דקי"ל נשים לא מיפקדו אפ"ו וכל שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב ואם כן ע"כ אצד חירות קאי הכא מיהו לפ"ז נראה דפשיטא להו להתוספות דצד חירות חייב בכל המצות אע"ג דעיקר לה לה מאשה דילפינן מאו חופשה לא ניתן לה איירי בחציה שפחה וחציה ב"ח כבר הרגישו תוס' בזה בריש פ"ק דחגיגה ותירצו דאצד עבדות קאי ולענ"ד הטעם מדאיצטריך קרא לפטור מחגיגה מדכתיב אל פני

האדון ה' למעט חצי עבד וחב"ח מראיה אלמא דבשאר מצות חייב ול"ל דנילף מראיה דאם כן לישתוק מיניה ונילף לה מאשה אע"כ דבא ללמד שחייב בכל המצות אבל מלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות חגיגה נראה להדיא דח"ע וחב"ח פטור מכל המצות שנשים פטורות ואם כן לפ"ז ע"כ הא דחייב בפ"ו היינו דעבד גמור נמי חייב כמ"ש בסמוך מיהו לקמן שם אפרש מה שנלע"ד דצד עבדות נמי מיפקיד אפ"ו ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דהכא אפשר לקיים שניהם ע"י כפייה עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דאכתי ליתי עשה דלעולם בהם תעבודו ולדחי ל"ת דלא יהיה קדש והניחו בצ"ע ולענ"ד לק"מ דהא לגבי דידיה ליכא עשה דבהם תעבודו כיון שהב"ד כופין אותו והפקיעו ממנו שעבודו ממילא פקע שעבודו שאינו רשאי עוד לשעבד לו דקי"ל הפקר ב"ד הפקר ולגבי הב"ד פשיטא דלא שייכא עשה ויש להם כח להפקיע שעבודו כדי שלא יעבור העבד בכל יום בלאו דלא יהיה קדש או אעשה דפ"ו. מיהו מלשון התוספות לקמן בד"ה כופין שהקשו וכי אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך א"כ משמע קצת דאיכא איסורא דבהם תעבודו לגבי האדון. מיהו לפי שיטת הר"ן והרמב"ם ז"ל שכתבו דהאי דבהם תעבודו לאו איסור עשה גמור הוא אלא עיקר האיסור משום מתנת חנם וא"כ כשמתכוון לשם מצוה ולא לשם מתנה מותר ולפ"ז א"ש טפי אלא דאף לפי זה לא יתיישב קושיית התוס' לקמן בד"ה כופין וק"ל:

בא"ד ועוד דבדידה ליכא עשה דאפילו מיפקדא כו' פירוש לרבי יוחנן בן ברוקא דנשים מצוות על פ"ו ועוד יש לפרש לפמ"ש לקמן בד"ה לא תוהו דאף עבדים לא מיפקדו אפ"ו ואפ"ה אלשבת יצרה מיפקדו וכתב שם דלפ"ז שפחה נמי מיפקדא אלשבת יצרה ולזה נתכוונו ג"כ כאן אבל בעיקר תירוצם בזה קשיא לי דאכתי לא סגי בהאי שינויא לחוד דאכתי תיקשי מה שהקשו בסמוך וישא ח"ש וחציה ב"ח ומה שתירצו בסמוך דאסור משום דאתי צד עבדות שבו כו' לא שייך כאן דאכתי ליתי עשה דפ"ו ולידחי הל"ת שיש בצד עבדות שבה דכיון דאיהי נמי מיפקדא וא"א לה לינשא אלא כיוצא בה א"כ ודאי מותר לחצי עבד וחצי ב"ח לישא חציה שפחה וחב"ח כדי שיקיימו שניהם מצות פ"ו ואתי עשה ודחי ל"ת ונלע"ד ליישב דאפ"ה אסור לישא ח"ש וחב"ח דלדידה ליכא עשה דאפשר לה להנשא לעבד עברי שימסרנה רבה לו ואע"ג דממה שהקשו התוספות לקמן בד"ה לא תוהו אהא דלא כפינן בחצי שפחה לשחררה אי מיפקדא וא"כ נראה דלא משמע להו לומר דאין כופין משום דאפשר לה לינשא לע"ע דאיירי שאין לרבה עכשיו ע"ע כמ"ש מהרש"א ז"ל שם אלא דאיכא למימר דדוקא לענין שכופין לשחררה כתבו שפיר דכיון שאין לו ע"ע עכשיו יש לכופו לשחררה משום מצות פ"ו אבל כאן דאיירי

לענין איסור דאתי עשה ודחי ל"ת דצד עבדות א"ש דלא אמרינן אתי עשה ודחי משום לתא דידה דאפילו מיפקדא אפילו הכי אפשר בשום צד שתקיים העשה אם יזדמן לה ע"ע כן נראה לי נכון ודוק היטב:

דף מא:

תוספות בד"ה לא תוהו כו' והר"י בר' מרדכי מפרש כו' עד סוף הדיבור. ונראה מפירושו דפשיטא להו דעבד ושפחה אין מצווין על פ"ו כיון דקיי"ל דנשים לא מיפקדו וכל מצוה שאין אשה חייבת אין העבד חייב דגמרינן לה לה מאשה ולכך הוצרכו לפרש הירושלמי דאמר עבדי' מיפקדו היינו לשבת יצרה ומש"ה פשיטא להו דשפחה נמי מיפקדא אלשבת יצרה דעבד ושפחה שווין למצות וממילא דלפ"ז ע"כ פשיטא דאשה בת ישראל מיפקדא אלשבת יצרה ולענ"ד אף שאיני כדאי להשיב קשה בעיני לומר כן דלא אישתמיט בכולא תלמודא לומר דנשים מיפקדו אפ"ו משום לשבת יצרה ואדרבא לקמן בפירקין ובסוף פרק הבא על יבמתו מקשה הש"ס בפשיטות אמ"ד נשים לא מיפקדו מההיא דח"ש וחב"ח שכפו את רבה ואי ס"ד דאלשבת יצרה כ"ע מודו דמיפקדו לא הוי מקשה הש"ס בפשיטות ומ"ש התוס' ליישב כאן נראה דוחק. ולולא דבריהם היה נ"ל דלמאי דקי"ל נשים לא מיפקדו היינו לגמרי וממילא דשפחה פשיטא דלא מיפקדא כלל. אבל עבד י"ל דכ"ע מודו דמיפקד אפ"ו ולא שייך למילף בג"ש דלה לה מאשה אלא בדבר שהוא מגזירת הכתוב אבל מידי דתליא בסברא לא שייך למילף מאשה כדאשכחן דאע"ג דעיקר שחרור לא ילפינן אלא מג"ש דלה לה מאשה אפ"ה אשכחן שעבד יכול להשתחרר ע"י קבלת שטר שחרור ע"י אחרים משא"כ באשה והיינו משום דאזלינן בתר סברא דבאשה חוב הוא לה משא"כ בעבד זכות הוא וטובא אשכחן כה"ג וכן לענין מצות אשכחן דעבד חייב למול אע"ג דלא שייך באשה וא"כ ה"נ הא דאיתתא לא מיפקדא היינו משום דאיש דרכו לכבש ואשה אין דרכה לכבש ודרך האיש לחזור על אשה וא"כ מה"ט נראה דעבד דבר כיבוש הוא ודרכו לחזור על אשה ממילא דמחייב וכדאשכחן נמי לענין השחתת זקן דאף ע"ג דאשה אינה מצווה אפ"ה עבד מוזהר עליה כדאיתא בי"ד סימן ק"ע ועוד שהתוס' עצמם כתבו בסנהדרין דף ל"ט דכל מי שהוא מצווה על עשה דפ"ו שייך גביה וא"ת דהשחתת זרע ע"ש נמצא דלפ"ז מילתא דפשיטא היא שהעבד מצווה על השחתת זרע דלענין ל"ת הושווה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אלא דלא שייך השחתת זרע לענין נשים אבל בעבד פשיטא דשייך בל"ת דהשחתת זרע וא"כ ע"כ שייך נמי בעשה דפ"ו דהא בהא תליא כמו שכתבו התוס' שם כנ"ל וצ"ע ודו"ק:

גמרא אמר רבה מחלוקת בשטר. וקשיא לי היאך אפשר לשחרר חצי עבדו בשטר מי מקבל השחרור דע"י קבלת עצמו של העבד א"א דכיון דחצי גופו קנוי לרבו א"כ הא אגיד גביה ולא שייך לומר גיטו וידו באין כא' ואין זה שחרור וע"י קבלת אחרים שלא מדעתו א"א דנהי דקיי"ל על ידי אחרים שלא מדעתו והיינו כשמשחררו לגמרי דזכות הוא לו משא"כ בחציו ע"כ חוב הוא לו כיון דאסור בשפחה ואסור בב"ח וכל היכא דאיכא צד חוב לא מצי לשחרר ע"י אחרים כמבואר לעיל דף י"ג ועיין שם בחידושינו ול"ל שמשחררו ע"י אחרים מדעת העבד דא"כ היינו מתורת שליחות כמו באשה שאינה מתגרשת ע"י אחרים אלא כשעשאה שליח קבלה והיינו מה"ט דחוב הוא לה וא"כ קשה תפשוט הא דאיבעיא ליה לרבה בפ"ק דקידושין דף כ"ג עבד לרשב"א מהו שיעשה שליח לקבל גיטו מי אמרינן כל מאי דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי ומאי קמיבעיא ליה לרבה הא איהו גופא מוקי הכא האי ברייתא דמשחרר חצי עבדו היינו בשטר ולמאי דפרישית ע"כ דאיהו לא מצי לקבל ושליח מצי משוי ויש ליישב בדוחק דמימרא דרבה הכא היינו לבתר דאיפשטא האיבעיא דהתם מסברא דעבד מיהא שייך בתורת שחרור כדמסיק שם אבל אי לאו דפשיט מסברא ע"כ היה צ"ל דפלוגתא דרבי ורבנן הכא היינו בכסף כאוקימתיה דרב יוסף ועדיין צ"ע ודו"ק:

שם אבל בכסף ד"ה קנה פדויה ואינה פדויה. וקשיא לי טובא דאכתי בכסף גופא מנ"ל דקנה לחצאין דילמא הא דכתיב פדויה ואינה פדויה היינו בשפחה של ב' שותפין דמסקינן לקמן דאפילו אליבא דרב יוסף כ"ע מודו דמהני וכ"ש דלרבא איכא לאוקמי נמי בשחרר חציה ומכר או נתן במתנה חציה דכ"ע מודו דמהני אבל בשחרר חציה והניח חציה לעולם דבכסף נמי לא מהני ול"ל דלהנך לא צריך קרא דוהפדה לא נפדתה דפשיטא לן מסברא דמהני הא ליתא דהא קרא לאו להכי לחוד אתא לאשמעינן דמהני אלא עיקר פשטא דקרא אתי לאשמעי' דין אשם שפחה חרופה דלא משכחת אלא בח"ש וחציה ב"ח ולעולם בשפחה של ב' שותפין איירי מיהו לרבי דאית ליה הקישא איכא למימר דעיקר הקישא משמע ליה דאתי להכי וא"כ ע"כ דלגמרי מהני בין בכסף בין בשטר דאי בשני שותפין לא איצטריך הקישא אבל לרבנן דרבי קשה ותו קשיא לי טובא כיון דרבנן ורבי מודו דבכסף מהני ובהכי משמע להו קרא דוהפדה לא נפדתה אלמא דסברי כר' עקיבא בכריתות ומייתי לקמן בשמעתין דאיזוהי שפחה חרופה חציה שפחה וחב"ח וא"כ היאך קאמרי רבנן דבשטר לא מהני שיחרור חציו דא"כ פשטא דקרא היאך מפרשו דהא כתיב להדיא או חופשה לא ניתן לה וע"כ איירי בשטר דמהכא נפקא להו מג"ש דלה לה מאשה וממילא דע"כ איירי שנשתחרר חציה בשטר והא דקאמר לא ניתן

לה היינו על חציה השני דאי כשלא נשתחררה לגמרי בשטר א"כ היא שפחה גמורה ואין זו שפחה חרופה ודוחק לומר דתלתא תנאי היא ורבנן דהכא סברי דשייך שפחה חרופה בחצי שפחה ע"י כסף או בשפחה גמורה שלא נשתחררה כלל והיינו או חופשה לא ניתן לה אלא דלא אשכחן שום מפרש או פוסק שסובר כן אלא כר"ע קי"ל דדוקא חציה שפחה וחב"ח הוי שפחה חרופה וכ"ש שיש להקשות כן אליבא דרב יוסף דאמר מחלוקת בכסף ומפ' דרבנן סברי דוהפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון בני אדם ואמאי לא קאמר בפשיטות דוהפדה לא נפדתה מוקי רבנן בשפחה של שני שותפין דכ"ע מודו כדמסקינן לקמן ולכאורה היה נ"ל ליישב דס"ל לר' יוסף דאי הוו מוקי רבנן בשפחה של ב' שותפין והפדה לא נפדתה בח"ש ממילא הוי סברי נמי דהקישא דאו חופשה לא ניתן נמי איירי בכה"ג וממילא דלא מיתוקמא בשל שותפין דא"כ הקישא ל"ל וסובר ר"י דכ"ע הקישא עדיף וא"כ ע"כ מדלא ילפינן הקישא סובר ר"י דהיינו משום דוהפדה לא נפדתה נמי לא מוקי לה כלל בח"ש אלא בשפחה גמורה כרבי ישמעאל לקמן אלא דלפ"ז קשה יותר א"כ עכשיו נמי דמוקי בשפחה גמורה פשטא דקרא דאו חופשה היאך מפרשו דהא ע"כ איירי קרא שלא נשתחררה כלל לא ע"י כסף ולא ע"י שטר דא"כ הו"ל למכתב והפדה לא נפדתה וחופשה לא ניתן לה ומאי או דכתב קרא אבל למאי דמוקי בח"ש א"ש דה"ק קרא והפדה לא נפדתה שהיא ח"ש ע"י כסף או חופשה לא ניתן והיינו שלא נשתחררה ע"י שטר אלא חציה בלבד והא דלא קשיא ליה בפשיטות ארבי ישמעאל דקאמר להדיא בשפחה גמורה הכתוב מדבר וד"ת כלשון בני אדם אם כן מאי או חופשה דכתיב דאיכא למימר דסובר כר"ש דאמר לעיל דכסף אינו גומר לענין איסור אלא לענין ממון בלבד וא"כ הכי מפרש קרא והפדה לא נפדתה שלא נפדית כלל בכסף לענין הפקעת ממון או אף שניפדית בכסף והופקע שיעבודה אלא דחופשה לא ניתן לה והיינו שטר שחרור שמפקיע האיסור ובתרוייהו אמר קרא דהויא שפחה חרופה בין שהיא שפחה גמורה לממון ואיסור ובין שהיא מופקעת משעבוד והיא שפחה לענין איסור שבה אלא לרב יוסף דסבירא ליה דמשמע כסף לד"ה קנה אף לענין איסור ובחצייה קמיפלגי א"כ הדרא קושיא לדוכתא פשטא דקרא היאך מפרש ליה והנלע"ד ליישב על ראשון ראשון דלרבה אליבא דרבנן כיון דמשמע להו נמי דוהפדה לא נפדתה איירי מיהא בחציה שפחה וחב"ח דוקא ממילא דסיפא דקרא דכתיב או חופשה לא ניתן לה היינו נמי בחציה שפחה וחב"ח ומוקי לה בשטר ובשפחה של שני שותפין והא דלא מוקי נמי בכה"ג בכסף בשל שני שותפין היינו משום דפשיטא ליה לרבה כיון דגלי קרא דאשכחן ח"ש בשל ב' שותפין וכן בשחרר חציה ומכר חציה אלמא דהא דילפינן מאשה

דלא מהני לחצאין לאו בכל גווני ילפינן אלא דוקא מאי דשייך באשה לאפוקי שותפין או שחרר חציו ומכר חציו כיון דלא שייכי באשה לא ילפינן שחרור מגט ואם כן כ"ש דמה"ט גופא פשיטא ליה לרבה דכסף כיון דלא שייך כלל באשה שהרי אינה מתגרשת בכסף א"כ לא שייך למילף מיניה שחרור וממילא דבכל ענין מהני בכסף אף בשחרר חציה והניח חציה כנ"ל נכון אליבא דרבה משא"כ לר"י לית ליה האי סברא אלא משום דסובר דהיקשא עדיף א"כ אי הוי איירי קרא דוהפדה לא נפדתה בח"ש ממילא דע"כ הוי מוקי לענין שטר נמי בח"ש ומדלא ס"ל לרבנן הכי אלמא דקרא לדידהו לאו בח"ש איירי אלא ד"ת כלשון בני אדם והא דכתיב וחופשה לא ניתן לה נ"ל שיש ליישב בדוחק לפי מאי דקי"ל דבכסף אין יוצא לחירות אלא בדאקני ליה אחר מנה וא"ל ע"מ שתצא לחירות וא"כ נראה דהיכא דלא א"ל בהאי לישנא דחירות אלא ע"מ להפקיעך משעבוד לא מהני כלל לענין איסור אלא לענין הפקעת ממון וא"כ קרא ה"ק והפדה לא נפדתה כלל אף לענין שעבוד או חופשה לא ניתן פי' אף שנפדית לענין ממון אלא שלא חופשה לענין איסור הוי נמי שפחה חרופה כנ"ל ועדיין צ"ע:

תוספות בד"ה מה לאשה אע"ג דג"ש מופנית היא כו' עכ"ל. כבר כתבתי בפ"ק דקשיא לי הי מינייהו מופנה דהא לה דאשה ודאי לא מופנה דדרשינן לה לשמה וא"כ האי דעבד נמי מנ"ל דמופנה דלמא ה"נ מיבעיא ליה למילף לה לשמה לענין שטר השיחרור ונהי דגבי אשה תרי לה כתיבי הא איצטריך נמי דדרשינן לה ולא לה ולחברתה. מיהו יש ליישב דאדרבה כיון דבאשה תרי לה כתיבי והכא חדא גבי שפחה וא"כ אכתי לא ידעינן האי לה למאי אתא אי לענין לשמה או למעט לה ולחברתה והי מינייהו מפקת אכתי לא ידעינן אע"כ דאגז"ש סמיך ועוד יש לומר דלא שייך למידרש לה דשפחה לענין לשמה או למעוטי לה ולחברתה דהא פשטא דקרא גופא לא משמע שטר שחרור אע"כ דאגז"ש סמיך וק"ל:

דף מב.

תוספות בד"ה בעבד של שני שותפין וד"ה וא"ת והא לר"א דפרק החובל אינו יכול לשחרר כו' ומוקי התם אליביה הא דאמר אמימר כו' עכ"ל. נראה ברור דמהא דאינו יוצא בשן ועין לר"א לא מצי לאוכוחי דאין יכול לשחררו בכסף או בשטר דשאני שן ועין דכתיב כי כספו הוא ודרשינן כספו המיוחד לו וכן מהא דאמר ר"א דשני השותפין אינן בדין יום או יומים נמי לא מצי לאוכוחי דשאני התם דכתיב עבדו המיוחד לו משא"כ בכסף ושטר ליכא שום דרשא דבעינן מיוחד לו אלא דעיקר קושייתם מדמוקמינן התם

הא דאמימר כר"א משמע להדיא דאע"ג דמכירה ליכא שום קראי אפ"ה פשיטא ליה דבעינן מיוחד לו דכל שאינו מיוחד הו"ל כדבר שאינו שלו וא"כ ממילא מה"ט לא מצו תרוייהו לשחררו ועדיין יש לדקדק מאי מדמו שחרור לשן ועין דלמא שאני שחרור דגלי קרא דלא בעינן מיוחד לו דנהי דמוהפדה לא נפדתה לא מוכח מידי דלרבי מוקי לה במשחרר חצי עבדו ולרבנן ד"ת כלשון בני אדם אכתי אשכחן בשן ועין גופא אליבא דר"א דאמר לקמן צריך גט שיחרור אלמא דאף ע"ג שכבר אין לו שום קנין פירות דפקע שעבודו ע"י ראשי אברים כדמוכח לקמן ואפ"ה מצי לשחררו ע"י גט שחרור אח"כ נמצא דלפ"ז לר"א גופא דבעי עבדו המיוחד לו לענין שן ועין וכל היכא שאין לו אלא קנין פירות או קנין הגוף אינו יוצא בשן ועין ואפ"ה גלי קרא דמצי לשחררו אח"כ ע"י קנין הגוף לחוד משום דלא בעינן מיוחד לו וא"כ ה"ה לב' שותפין. מיהו אם נאמר דעכשיו נמי ס"ד דהתוספות הא דמסקו בסוף דבריהם דשטר ודאי מפקיע האיסור אע"ג דליכא קנין ממון ולא קשיא להו הכא לענין שחרור אלא מעבד של ב' שותפין א"כ א"ש דמהא דגלי קרא ביוצא בשן ועין דיכול לשחררו בשטר לא מצינו למילף לר"א לענין עבד של ב' שותפין ולפ"ז ממילא נתיישב' קושית מהרש"א ז"ל דלמאי דלא סלקו אדעתייהו בסמוך לחלק בין הפקעת האיסור גרידא ע"י שינוי ובין שאר עניני שותפין אמאי מקשו שם דאמימר אדאמימר ואמאי לא תיקשי להו לפי סברא זו דר"א אדר"א ומ"ש מהרש"א ז"ל דתרי ר"א אינון הוא תמוה דבמאי דפליג בתרוייהו עם ר"מ ור"ע נראה ברור דהוא ר"א בן שמוע ולמאי דפרישית א"ש דכיון דלא סלקו אדעתיהו סברא זו לחלק בין שותפין ובין קנין פירות או הגוף א"כ כ"ש דלא קשה דר"א אדר"א דשאני שחרור דגלי קרא בהדיא דלא בעינן מיוחד לו כדאשכחן ביוצא בשן ועין דצריך שחרור ומהני ביה אבל מדאמימר מקשו שפיר מדמדמה מכירה לשן ועין ולא מדמה לשחרור אלמא דבשחרור גופא סובר דאין יכול לשחררו בקנין הפירות או הגוף לחוד א"כ מקשו שפיר כנ"ל ליישב המשך שיטת התוספות אבל לולא דבריהם נראה דלק"מ דלעולם אין לחלק בין שותפין ממש ובין לזה גוף ולזה פירות ואפ"ה לא תיקשי קושייתם דשאני שחרור דגלי קרא דלא בעינן מיוחד לו כדפרישית ועוד מצינו בריש חגיגה דדרשינן מקרא דאל פני האדון ה' למעט חציו עבד וחציו בן חורין מראיה אלמא דעל כרחך אפילו לרבנן דרבי אשכחן דאיירי קרא מח"ע וחב"ח וע"כ מתוקמא בעבד של ב' שותפין והיינו מה"ט דפרישית דלענין שחרור גזירת הכתוב דלא בעינן מיוחד לו והא דמדמה אמימר מכירה לשן ועין ולא לשחרור היינו משום דלענין מכירה פשיטא לן דבעינן מיוחד לו ולא מייתי מדר"א אלא דקנין פירות לחוד או קנין גוף לא מיקרי מיוחד לו כנ"ל נכון וברור וכ"נ מלשון הרשב"ם

ז"ל בפרק חזקת הבתים דף נ' ובלא"ה כל שיטת התוספות כאן לשנויי בתרא דגמרא פרק חזקת אליבא דאמימר אבל ללישנא קמא אין מקום לדבריהם בזה וכ"כ הב"ח י"ד בהלכות עבדים והיא שיטת הרמב"ם ז"ל ודוק היטב:

בא"ד והא דקאמר התם חציו עבד וחציו ב"ח היינו למשנה אחרונה עכ"ל. פי' דאי למשנה ראשונה אמאי אינו יוצא בראשי אברים הרי יש לרבו עליו חצי גוף וחצי פירות אע"כ כמשנה אחרונה איירי דהפקיעו חכמים שעבודו נמצא שאין לרבו עליו עוד שום קנין פירות וזה לפי שיטתם בד"ה יום של רבו דלמשנה אחרונה מעשה ידיו שלו ודלא כשיטת הרמב"ם ז"ל כמו שאבאר לקמן והא דכופין לשחררו לשיטת התוספות ומאי מהני השחרור דהא אין לו עליו קנין פירות איכא למימר שלא הפקיעו השעבוד אלא משום קנסא אם לא שחררו אבל כשמשחררו וקיים דברי חכמים איגלאי מילתא שהקנין פירות הוא שלו ומתנה בעלמא הוא דיהיב ליה לעבד כנ"ל וכ"כ מהרש"ל ומהר"ם ז"ל ובחנם דחה מהרש"א ז"ל דבריהם ואף ששיטת מהרש"א ז"ל ג"כ נכונה ואלו ואלו דברי אלקים חיים אלא שיש לי לדקדק קצת על שיטת מהרש"א ז"ל ואין להאריך:

בא"ד וא"ת והא אמימר גופא אית ליה לעיל לחד לישנא כו' עכ"ל. והא דלא מקשו בפשיטות מעיקרא דאמימר אדאמימר כתב מהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה משום דמעיקרא הוי סברי התוספות דאדרבא עבד של ב' שותפין ממש גרע טפי כיון שנסתלק לגמרי מחצי הגוף ומחצי הפירות לא מיקרי מיוחד לו משא"כ במפקיר עבדו שיש לו כל הגוף שפיר מיקרי מיוחד לו ע"ש באריכות ולא זכיתי להבין דבריו בזה וכמדומה לי שכשגגה יצאה מלפני השליט דהא עיקר מימרא דאמימד באיש ואשה שמכרו בנ"מ איירי שלזה גוף ולזה פירות וא"כ בודאי הו"מ לאקשויי בפשיטות דאמימר אדאמימר וגם מהר"מ ז"ל רצה ליישב ולענ"ד דבריו דחוקין ע"ש. והנלע"ד ליישב דלמאי דהוי משמע להו מעיקרא דר"א איירי נמי בשותפין ממש א"כ ע"כ דהא דאמימר סובר כר"א היינו דמדמה מכירה לדין יום או יומים אבל לא לשן ועין מדמה דא"כ אטו ב' שותפין דעלמא לא יכולין למכור שום דבר המשותף לעולם וזה דבר שאין הדעת סובלו אע"כ היינו מוכרחים לומר דלענין איש ואשה לחוד לענין מכירה דוקא מוקי אמימר לר"א כוותיה דמה"ט אין שום א' מהם ואפילו שניהם כאחד יכולין למוכרו מש"ה מחמיר ר"א אפילו לענין נפשות דמה"ט לא מיקרי מיוחד לו ואם כן לא קשיא כלל דאמימר אדאמימר מעיקרא דהא ע"כ לא מדמה אמימר מכירה לשן ועין דהא בשן ועין אינו יוצא בשל שותפין ובמכירה ודאי מהני אע"כ דלא מדמה מכירה אלא ליום ויומים דוקא ובין במכירה ובין בדין יום ויומים דוקא דומיא דאשה איירי וא"כ שחרור דהכא מדמינן לשן ועין דלא בעינן מיוחד לו ולית ליה לאמימר

ברייתא דעבד של שני שותפין אינו יוצא בראשי איברים משא"כ למאי דמסקו התוספות עכשיו מדאמרינן בשמעתין בעבד של שני שותפין וד"ה אלמא דר"א נמי מודה וא"כ ע"כ הא דקאמר ר"א עבד של ב' שותפין אינו יוצא בראשי איברים לא איירי מב' שותפין ממש אלא לזה גוף ולזה פירות וא"כ לפ"ז משמע להו מילתא דאמימר לגמרי כדר"א וא"כ מקשו שפיר ודוק היטב:

בא"ד והא אמימר גופא אית ליה לעיל לחד לישנא כו' וקשיא לי טובא דהא בפ' חזקת הבתים דף ל"ט מייתי הש"ס תרי אוקימתי בהא דאמר אמימר איש ואשה שמכרו בנ"מ לא עשו ולא כלום וללישנא קמא שם לא אתיא הא דאמימר כר"א אלא דאמימר גופא סבר דהיכא דזבין חד מינייהו לחבריה מהני אלא דוקא היכא דזבין חד מינייהו לעלמא אתא אידך ומפיק משום תקנת אושא וא"כ מאי מקשו התוספות הכא דילמא להאי לישנא דלעיל דמהני לאמימר גט שחרור במפקיר עבדו היינו דסבר כלישנא קמא דפ' חזקת דמהני היכא דזבין חד לחבריה וה"נ בעבד מהני השחרור שמקנה האדון לעבד קנין הגוף ולישנא בתרא דפ' חזקת הבתים דמוקי לאמימר כר"א סובר כאידך לישנא דלעיל בפרקין דסובר אמימר להדיא דמפקיר עבדו אין לו תקנה בשטר והיינו מה"ט גופא כיון שנסתלק מקנין הממון תו לא שייך לשחררו. ויש ליישב דקושיית התוספות הכא משום דמשמע להו עיקר כלישנא בתרא דפ' חזקת הבתים משום דבפ' החובל לא מייתי אלא האי לישנא והא דמקשו הכא דאמימר אדאמימר לאו דוקא אלא לאלומי הקושיא אבל באמת עיקר קושייתם אליבא דהלכתא דקי"ל במפקיר עבדו דמהני גט שיחרור דכמה תנאי ואמוראי סברי הכי וכיון דלשיטת התוספות קי"ל נמי כלישנא בתרא בפרק חזקת אליבא דאמימר וא"כ קשיא להו הלכתא אהלכתא והוצרכו לתרץ ולחלק בשטר ודאי מפקיע האיסור כנ"ל נכון אבל באמת כל הפוסקים פסקו כלישנא קמא דפר' חזקת ואם כן אין מקום לקושייתם כאן ועיין בב"ח י"ד הל' עבדים ודו"ק:

גמרא אידי ואידי רבנן הא דאמר כולו הא דאמר חצי חצי. ופירש"י בתרייתא בדאמר חצי כו' ולא מיבעיא כתב ומסר לזה כו' אלא אפילו מסר לשניהם כאחד לא קנו דילמא חד פלגא כתב לתרוייהו עכ"ל. מה"ט דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו לא הוי צריך לאוקמי בגמרא אידי ואידי כרבנן דוקא דהא מיתוקמי שפיר תרוייהו אליבא דכ"ע דאפילו לרבי לא קנו בדאמר חצי דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו אלא משום דמשמע ליה לרש"י ז"ל דעכשיו לא מסיק הש"ס אדעתיה לחלק בין מסר לשניהם בבת אחת ובין זא"ז עד לקמן בסמוך מחלק הש"ס כה"ג וא"כ להאי אוקימתא דהכא איירי בכל ענין וא"כ כשמסר זאח"ז ודאי לא שייך האי חששא דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו דהא משעה שמסר

לראשון קנה חצי לגמרי ואם כן מהיכא תיתי נאמר אח"כ שחזר ונתן אותו החצי לאחרון לכך מוקי לה אליבא דרבנן והטעם בזאח"ז היינו משום דהוי שיור דהו"ל כשחרר חציה והניח חציה כך נראה לכאורה אמנם אחר העיון בא לידי ספר בית יהודה וראיתי שהקשה אכתי מאי איצטריך לפ' מהני טעמי ות"ל כיון דנחית לשייר החצי לא מהני אף לרבי דא"ל ששייר גוף העבד כדאמרינן בסמוך גבי חוץ מאחד מרבוא שבהן כו' והאריך בזה ולדידי לק"מ דודאי שיטת רש"י ז"ל דכל האומר חצי נכסי קנויין לך זוכה בכל דבר ודבר החצי לגמרי וכמ"ש הר"ן בהשגתו על הרמב"ן ז"ל בסברא זו ע"ש נמצא לפ"ז שזכה העבד בחציו ובחצי חבירו ואף דקי"ל בפ"ק דף ט' כר"מ דאפילו בכתב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע כ"ש אפ"ה לא קנה עצמו ב"ח כיון דנחית לשיורא מיהו הא מסקינן התם דטעמא משום דלאו כרות גיטא הוא והיינו כיון שבאותו שטר שייר לעצמו איזה זכות ותו לא הוי כרות גיטא מה שאין כן הכא שלא שייר לעצמו כלום אלא כתב הכל לעבדיו וא"כ אם מסר בב"א הוי לן למימר דהו"ל לגמרי כשחרר חציו ומכר חציו או נתן במתנה חציו דמהני לד"ה אלמא דכה"ג כרות גיטא מיקרי מש"ה הוצרך רש"י ז"ל להדורי אטעמא דבמסר בב"א לא קני מטעמא אחריני דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו והשתא דאתינן להכא נ"ל דאף במסר לשניהם כאחד דלא קנה היינו דוקא אליבא דרבנן כנראה מלשון רש"י ז"ל שכ' דילמא חד פלגא כתב לתרוייהו והוי שיור משמע דלרבי דלא איכפת ליה בשייר חציו א"כ ה"נ קנו דנהי דחיישינן שמא חד פלגא כתב לתרוייהו מ"מ קנו מיהת שניהם החצי בכל דבר ודבר וכל אחד זכה בעצמו חלק רביע ונהי דכל אחד מהם אין יכול לשחרר חבירו מה שמגיע לחלקו דהא איהו גופא אכתי ברשות רבו קאי החצי מ"מ הוי כ"א וא' מיהו משוחרר על חלק רביע שזכה בעצמו וכיון דמשוחרר בשום חלק דינו כחצי עבד וחב"ח לענין איסורא בשפחה ובב"ח ומדאמרינן לא קנו עצמן משמע דהו"ל כעבד גמור מש"ה איצטריך לאוקמי כרבנן דלדידהו כיון דא"ל דחד פלגא כתב לתרוייהו ושייר לעצמו החצי לא קנה כלל דהו"ל שחרר חציו והניח חציו ולא מיבעיא במסר זה אחר זה נהי דלא שייך האי חששא שמא חד פלגא כתב לתרוייהו מ"מ פשיטא דלא מהני לרבנן דהו"ל שחרר חציו והניח חציו בכל א' ואחד כנ"ל נכון שיטת רש"י ז"ל וכ"כ הרא"ש. מיהו לשיטת הרמב"ן דלא ניחא ליה לפרש ה"ט דשמא חד פלגא כתב לתרוייהו וכתב הטעם דכל שאומר חצי נכסי נתונין לך לא זכה בכל דבר ודבר החצי אלא נותן לו איזה חצי שירצה הנותן ומש"ה לא מהני דשמא גוף העבד שייר לעצמו ולפ"ז ודאי קשיא לי אמאי איצטריך הש"ס לאוקמי דוקא כרבנן דהא מתוקמי

שפיר אליבא דכ"ע דאפילו לרבי שייך האי טעמא גופא וצריך עיון ודוק היטב ועיין בט"ז י"ד הלכות עבדים:

תוספות בד"ה יום של רבו לרבו היינו למשנה ראשונה דלמשנה אחרונה מעשה ידיו שלו כו' עכ"ל. פי' דבסמוך מיבעיא לן במעוכב גט שיחרור דהיינו מפקיר עבדו וכיוצא בו דבהנהו פשיטא לן דמעשה ידיהם לעצמם שאין לרבו עליהם שום דררא דממונא ולא קמיבעיא אלא לענין קנס וקבעי למפשט מההיא דהמית חצי עבד וחב"ח למאי דקס"ד דהיינו למשנה אחרונה וא"כ ע"כ דלמשנה אחרונה מעשה ידיו לעצמו דומיא דמפקיר דאל"כ פשיטא דקנסא לרבו וכיון דע"כ מעשה ידיו לעצמו תו לא מיתוקמא האי מימרא דהכא למשנה אחרונה דהא מסקינן דהכא בנגחו שור איירי דוקא היכא דלא כליא קרנא כגון שהכהו על ידו וסופו לחזור ואליבא דאביי דאמר נותן לו שבת גדולה ושבת קטנה סוף סוף הכל מדין שבת הוא וכיון דמעשה ידיו לעצמו הרי השבת שלו ועמ"ש בזה בסמוך בד"ה חבלי ביה אחרינא מיהו הרמב"ם ז"ל כ' האי מימרא דהכא אפילו למשנה אחרונה וכבר השיגו שם הראב"ד ז"ל אלא דקשיא לי יותר למה כתב כלל האי מימרא דנגח שור דהא מסקינן דע"כ לרבא האי מימרא לא ס"ל אלא כשהכהו אדם וכיון דכרבא קי"ל דאינו נותן אלא שבת שבכל יום כמ"ש הרמב"ם ז"ל גופא א"כ לא משכחת האי מימרא דהכא בשור וצ"ע:

דף מב:

גמרא איבעיא להו מעוכב גט שיחרור יש לו קנס כו' והאי לאו אדון הוא או דלמא כו'. ומשמע דבחצי עבד נמי קמיבעיא ליה אי מקרי אדון מדבעי למיפשט מהמית חצי עבד וקשה דהא בריש פ"ק דחגיגה אמרינן דלמשנה ראשונה חצי עבד וחב"ח פטור מן הראיה משום דכתיב אל פני האדון ה' מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר ודייק שם להדיא ממתני' דלמשנה אחרונה חייב בראיה אלמא כיון דכופין לשחררו תו לא קרינן ביה יש לו אדון אחר וא"כ מאי קמיבעיא ליה הכא תפשוט ממתני' דהתם ובאמת שהתוספות שם הרגישו בזה ותירצו דהכא בשמעתין לא מיבעיא לן אלא כיון שמת העבד ואינו עומד להשתחרר עוד ממילא לא שייך שום כפיי' וקנסא לגבי האדון ומש"ה אפשר דקרינן ביה שפיר אדון משא"כ התם בחגיגה שעבד עודנו בחיים ועומד להשתחרר מש"ה פשיטא לתלמודא דלא קרינן ביה אדון אחר שהרי הפקיעו חכמים עד שישחרר וכל העומד לשיחרור כמשוחרר דמי אלא דלפ"ז יש לדקדק א"כ מאי פשיט בסמוך מסימא את עינו דנותן לו דמי עינו ומאי קושיא דשאני התם כיון שעומד

להשתחרר למ"ד צריך גט שיחרור ועבד עודנו בחיים מש"ה נותן לו דמי עינו דתו לא מיקרי אדון שהרי הפקיע' התורה שעבודו ועומד לשחרור בכל שעה והו"ל כמשוחרר משא"כ לענין קנס דמת העבד אכתי קמיבעיא לן ויש ליישב דדוקא לענין חצי עבד כיון שאינו חייב לשחרר אלא מדרבנן שייך לחלק בין מחיים לאחר מיתה משא"כ בהפיל שינו וסימא עינו דלמ"ד צריך גט שיחרור היינו מדאורייתא דיליף מקרא בפ"ק דקידושין א"כ אי ס"ד דמחיים לא מיקרי אדון ממילא דה"ה לאחר מיתת העבד כנ"ל לשיטת התוספות. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב בד"א לחלק בין ההיא דשמעתין ובין ההיא דחגיגה ע"ש ולענ"ד לולא דבריהם בלא"ה לק"מ דודאי לא מצינן למיפשט האיבעיא דהכא ממתניתין דחגיגה דהא איכא שם אוקימתא אחריתא בריש חגיגה דהכל חייבין לאתויי סומא בא' מעיניו וממאי דמוקי רבינא בבא דסיפא שם עבדים שאינן משוחררים פטורים דהיינו בח"ע וחב"ח אדרבא משמע שפיר טפי דאפילו למשנה אחרונה פטור וא"כ הא גופא קמיבעיא לן הכא בשמעתין וק"ל:

תוספות בד"ה חבלי ביה אחרינא יהבי ליה לרביה אע"ג דמעשה ידיו לעצמו כו' דמה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא עכ"ל. וקשיא לי אכתי מי דמי בשלמא קטליה כוליה דחיוב שלשים של עבד הוי קנס דאפילו אינו שוה אלא שקל נותן ל' סלעים ולא מחייב אלא מגזירת הכתוב א"כ יש לספק שהתורה זיכתה לאדון זה הקנס אע"ג שאין לו עוד שום זכות ממון בזה העבד מ"מ כיון דעדיין נקרא אדון לענין הגוף ממילא זכה בקנס מגזירת הכתוב אבל בקטליה פלגא כגון בחובל או סימא עינו שהחיוב הוא ה' דברים וכולם ממון גמור לכל הפוסקים זולת הרמב"ם ז"ל שסובר דנזק וצער הוי קנס כמו שאפרש בסמוך וא"כ מהיכא תיתי יזכה בו הרב כיון שאין לו עוד שום זכות ממון ואפילו בעבד גמור היה שורת הדין נותן שהחובל יתן לו ה' דברים ואפילו בושת ילפינן מקרא דיש לעבדים בושת דאחיו הוא במצות אלא הא דקי"ל בחובל בע"כ של חבירו נותן ה' דברים לרבו היינו משום דאין יד לעבד וכל מה שקנה עבד קנה רבו משא"כ בזה העבד שיש לו יד ומעשה ידיו שלו א"כ אמאי פשיטא ליה לש"ס דחבלתו לרבו וכ"ש דלענין שבת נראה פשוט דשייך לעבד כיון שמעשה ידיו שלו וכמ"ש התוספות להדיא לעיל בשמעתין בד"ה יום של רבו והנראה דבאמת לא מקשה הש"ס הכא משבת וריפוי ובושת וצער אלא מנזק לחוד כיון שהגוף עדיין לרבו נראה לש"ס דכיון דגלי קרא בלמ"ד של עבד שהוא לרבו כל היכא דנקרא אדון ה"ה לנזק דמה לי קטליה כוליה כו' ועפ"ז נתיישב לי קושיא עצומה דהוי ק"ל מאי משני הש"ס דלמא כמ"ד א"צ דאכתי תפשוט האיבעיא מהאי תנא דאמר דצריך גט שיחרור ואפ"ה ע"כ סבר דהפיל שינו וסימא את עינו נותן לו

דמי עינו דהא קרא קאמר תחת שינו ולא תחת שינו ועינו כדאיתא להדיא בפרק מרובה דף ע"ג דמסיק אביי עליך אמר קרא ולמאי דפרישית א"ש דמקרא לא מוכח מידי דאפשר דלא מחייב ליה קרא בדמי עינו אלא בשבת וריפוי דממונא דידיה הוא ולא בנזק אלא דבעי למפשט מהברייתא דפסיק ותני נותן לו דמי עינו דמשמע כל ה' דברים ונזק בכלל שהוא עיקר דמי עינו ועל זה דחה הש"ס שפיר דברייתא אתיא כמ"ד א"צ אבל למ"ד צריך גט שיחרור פטור מנזק אבל בשבת וריפוי חייב מקרא דתחת שינו ולפמ"ש נתיישב לי ב' לשונות הרמב"ם ז"ל שסותרין זא"ז דבהלכות חובל ומזיק פ"ד פסק להדיא כל המעוכב גט שיחרור אין לו קנס כו' לפיכך המפיל שן עבדו ואח"כ סימא עינו יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו וכו' ובפ"ו מה' עבדים כתב להיפך הפיל שינו וסימא את עינו יוצא בשינו ונותן לו דמי עינו וכבר השיגו הראב"ד ז"ל והקשה מדידיה אדידיה וכל מפרשיו נדחקו ונלאו למצוא הפתח ולפמ"ש יש לי ליישב בנקל וכ"ש לשיטתו של הרמב"ם ז"ל שכתב שם בפ"ה מהל' חובל ובפ' ראשון מהל' טוען שנזק וצער הם קנס וא"כ מ"ש בפ"ד מהלכות חובל דפטור מדמי עינו היינו מנזק וצער דלדידיה הוי קנס ומש"ה פטור משום דאיבעיא דלא איפשיטא היא בשמעתין לענין קנס וסובר הרמב"ם ז"ל דאיבעיא ל"ש לענין למ"ד של עבד ל"ש נוק וצער דמ"ל קטליה כוליה כו' כיון דתרוייהו קנסא נינהו והיינו דפשט הש"ס מעיקרא מסימא את עינו משום דמשמע דאפילו נזק וצער בכלל וכיון דדחי הש"ס הדר הו"ל איבעיא דלא איפשטא ופטור אם לא שתפס ומ"ש הרמב"ם ז"ל סתם אינו נותן היינו משום דאדלעיל מיניה סליק שכתב להדיא מעוכב ג"ש אין לו קנס ועליה מסיק לפיכך וממילא ידעינן דהיינו לענין דמי קנס שבדמי עינו איירי וכן בבבא דמציעתא שכתב לענין חבלו בו אחרים נראה ג"כ מהמשך לשונו דדוקא לענין קנס של חבלה איירי ובזה יובן מ"ש שם בלשון השגת הראב"ד ז"ל דהני ממונא נינהו ולא קנסא ע"ש שאין לדברים אלו הבנה ולמאי דפרישית א"ש ואין כאן מקומו להאריך והחכם יבין מדעתו ומ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' עבדים נותן לו דמי עינו היינו חיוב דמים שבו לבר מקנסא דהיינו ריפוי שבת ובשת כנ"ל לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ועיין מ"ש הב"ח בי"ד סימן רס"ז וכבר הקשה הט"ז שם על דבריו ובר מן דין שמעתתא דידיה מרפסן איגרי שכתב ליישב דבהפיל שינו וסימא עינו בבת אחת נותן דמי עינו וכל שהיה שהות בינתיים לכתוב גט שיחרור פטור ומי שיש לו מוח בקדקדו יראה שהדעת מכרעת להיפך ומ"ש נלע"ד נכון בעז"ה והרבה דברים מאלה וכאלה יש לי בזה בישוב לשונות הרמב"ם ז"ל ואין להאריך ודוק היטב:

גמרא איבעיא להו מעוכב ג"ש אוכל בתרומה או לא קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא כו'. ויש לדקדק לפמ"ש לעיל דף ל"ח דאף למאן דפליג אדשמואל במפקיר עבדו סבר ג"כ דרשא דעבד איש דכל שאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד אלא דמוקי ליה לענין פסח בלבד שאין מעכבו מלאכול בפסחו וכתבתי שם שכן הוא להדיא בירושלמי ושכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל וא"כ מאי קמיבעיא ליה הכא אי ס"ד דמעוכב ג"ש לאו קנין כספו הוא אמאי איצטריך התם עבד איש ות"ל מדכתיב מקנת כסף ומלתה אותו אז יאכל בו וכיון שהפקירו רבו ואין רשותו עליו לאו מקנת כסף הוא ומאי איצטריך למעוטי ואולי יש לחלק בין מקנת כסף בין קנין כספו דמשמע טפי המיוחד לו אע"ג דלענין תרומה כ"ע מודו דלא בעינן מיוחד לו אלא הכל תלוי בקנין הגוף כמ"ש התוס' בריש פרק אלמנה לכ"ג ע"ש אכתי יש לומר דמעוכב ג"ש גרע טפי דאפי' הגוף אינו מיוחד כיון שעומד להשתחרר וק"ל:

תוספות בד"ה מעוכב ג"ש כו' דמסקינן אליבא דרשב"ג כו' עכ"ל. כבר כתבתי לעיל דף ל"ט שיש כאן ט"ס דאליבא דרבנן דרשב"ג מסקינן הכי בפ"ב דכריתות והר"ן ז"ל נמשך בזה אחר לשון התוספות לקמן בסוגיא דאין פודין את השבויים ע"ש:

בא"ד א"נ יש לחלק כו' והכא איירי בח"ע וחב"ח עכ"ל. וכתב מהרש"ל ז"ל שיש לתמוה היאך אפשר דח"ע וחב"ח יאכל בתרומה אפילו למשנה ראשונה כו' ע"ש ומהרש"א ז"ל תמה על תמיהת מהרש"ל ז"ל דהא לקמן אשכחן נמי לענין קידושין למ"ד אין תופסין אע"ג דחציו ב"ח כו' ע"ש ובאמת דאי משום הא לא איריא דמה ענין קידושין לאכילת תרומה דלענין קידושין כיון דלא חזיא לכוליה לא שייך נמי לחציו ולא חלו הקידושין כלל משא"כ לענין תרומה ע"כ צד חירות שבו אינו אוכל בתרומה והו"ל זר מיהו לכאורה היה נ"ל ליישב דאכתי לא איכפת לן במאי דאכיל צד חירות תרומה כיון דקנין כספו של כהן הוא ואפילו ע"ע גופא הוי אכיל תרומה אי לאו משום דלא מקרי קנין כספו שאין גופו קנוי לו לגמרי והכי איתא להדיא בת"כ משא"כ ח"ע וחציו בן חורין כיון דצד עבדות קנוי לגמרי לרבו א"כ אפילו צד חירות מותר כיון דמקרי קנין כספו. אמנם אחר עיון יראה דא"א להעמיד שיטת התוספות בזה דאע"ג דחציו קנוי לרבו אפ"ה אסור בתרומה דהא ב' שותפים כהן וזר שיש להם עבד בשותפות איתא להדיא בת"כ דאסור לאכול בתרומה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהל' תרומות וכתב הכ"מ שהוציאו מהת"כ ולענ"ד משנתינו היא זו ביבמות פרק אלמנה לכ"ג בת ישראל הניסת לכהן והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר אי משום דעובר במעי זרה זר הוא או משום דאינו ילוד אינו מאכיל ואפילו רבנן דפליגי היינו מטעמא אחרינא אבל כ"ע מודו דהיכא שיש

לזר חלק בעובר אינו רשאי לאכול חלק בתרומה אצל הכהן אם לא שנדחוק לפרש דהתם איירי שיש הרבה עבדים ומטעם ברירה אתינן עלה שאפשר שיגיע העבד לחלק העובר לגמרי ולא ידעינן הי מינייהו אלא שזה דוחק ולשון הסוגיא שם לא משמע הכי וכ"ש שכבר כתבתי דבת"כ מבואר להדיא דעבד של שותפין אפילו יש לזר חלק ממאה אינו אוכל ולשון התוס' צ"ע:

דף מג.

תוספות בד"ה מי איכא עבדא כו' וא"ת דאפילו דאינו מכור תיקשי כו' שיכול למכרו כולו כו' עכ"ל. ולפי שתירוצם דחוק היה נלע"ד דלולא דבריהם יש ליישב בע"א משום דקשיא לי עוד בסוגית הש"ס דמשני בעבד טריפה ומקשה והא חזיא למיקם קמיה ואמאי לא מקשה הכי אגופא דברייתא והנלע"ד ליישב חדא מיגו חדא דרבי אבא דבעי למיפשט מהאי ברייתא דאין יכול למכרו לקנס היינו משום הא גופא דהוי קשיא ליה היכא אשכחן מקנת כסף שאינו שוה כלום הא חזי למיקם קמיה אע"כ דאיירי הכא בענין שאין לרבו כהן עליו שום קנין ממון כגון שהפקירו או כיוצא בו שמעוכב ג"ש ואין לרבו כהן עליו אלא הקנס וקס"ד דמעוכב ג"ש קנסינן לרבו וממילא דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה מה"ט גופא דקרינן ביה קנין כספו ומדקאמר בברייתא שאינו שוה כלום בעי למפשט שפיר דאין יכול למכרו לקנס ומש"ה אינו שוה כלום. ובזה נתיישב' קושיית התוספות שהרי אינו יכול למכרו לגמרי כיון שאין לו עליו שום זכות אלא לקנס בלבד ולבתר דדחי הש"ס דאיירי בעבד טריפה וא"כ ע"כ דתו לא מיתוקם בכה"ג במעוכב ג"ש דא"כ אמאי קרי ליה קנין כסף כיון שאין לו שום זכות ממון שהפקירו ולקנס נמי לא חזי דעבד טריפה הוא אע"כ מדקרי ליה קנין כסף דאיירי בעבד גמור שהוא עדיין קנין כספו א"כ מקשה הש"ס שפיר הא חזי למיקם קמיה כנ"ל נכון ולולא שהתוספות לא כ"כ ובני המופלא מוה' בעריש נר"ו מדעתיה דנפשיה כיון לכל מ"ש והוסיף מדיליה שאין צריך לדחוק דאיירי במעוכב ג"ש ולמיפשט האי בעיא דלעיל דמעוכב ג"ש קנס לרבו ואוכל בתרומה אלא דבלא"ה קס"ד דאיירי שמכר הכהן גוף העבד לאחר והשאיר לעצמו העבד לקנסו דתו לא מצי למכרו אם לא לקנס בלבד וכוליה כדכתיבנא אלא דלפמ"ש לעיל בסמוך א"א לפרש כן דכיון שמכר הכהן העבד לזר ויש לזר חלק בו תו לא אכיל בתרומה כלל כמו שהארכתי בזה ואי במכרו לכהן ת"ל דאכיל בשביל הלוקח לכך נ"ל כמ"ש ודו"ק:

גמרא אמר רב ששת כשם שהמקדש חצי אשה כו' ואם לחשך אדם לומר כו' אלמא בת איתרוסי היא ופירש"י בד"ה חצי שפחה וחב"ח המאורסת לע"ע וה"ה לכל ישראל

אלא אורחא דמילתא נקט כו' עכ"ל. ויש לדקדק דלפמ"ש התוספות בד"ה את"ל דהו"מ למימר איפכא ופירשו כל המפרשים דהיינו לענין חצי אשה נמי שייך לחלק בין חזיא לכולה או לא ואם כן מאי קשיא ליה לרב ששת מההיא דמאורסת לע"ע דנהי דסבר ר"ש דהמקדש חצי אשה אינה מקודשת היינו משום דשייר בקניינו והא דקאמר נמי כך המקדש חצי שפחה וחב"ח אינה מקודשת היינו משום דאיכא נמי חדא לריעותא דנהי דלא שייר בקניינו אכתי לא חזיא לכולה משא"כ בח"ש וחב"ח דמאורסת לע"ע דלא שייר בקניינו וחזיא נמי לכולה דאיכא תרתי למעליותא מש"ה פשיטא דמקודשת ומ"ש רש"י ז"ל וה"ה לכל ישראל היא גופא תיקשי מנ"ל דהכי הוא כיון דאיכא טעמא לחלק וצ"ע:

שם אמר רב חסדא ח"ש וחב"ח שנתקדשה לראובן ונשתחררה כו' ואין אני קורא בה אשת שני מתים כו' וקשיא לי דאכתי משכחת אשת שני מתים בשלא נשתחררה וחזרה ונתקדשה לשמעון דנהי דקדושי ראובן תפסי בה מ"מ כיון שאין חייבים ע"י קידושין הללו אלא אשם כדמשמע מפירש"י ז"ל וכמ"ש הרא"ש ז"ל א"כ נראה דקדושי שמעון נמי תפסי בה דהא קי"ל קידושין תופסין בחייבי לאוין והכא ליכא אפילו לאו אלא אשם גרידא. כל זה שייך בלשון התוספות בד"ה ואין אני קורא דמשמע להו דלא אשכחן כלל זיקת שני יבמין מדאורייתא והוצרכו לפרש דאשכחן לה בעלמא ואהא קשיא לי שפיר דמשכחת לה בהאי גוונא דשמעתין כשלא נשתחררה וע"ש לקמן בלשון התוספות. ונלע"ד ליישב דהא דקי"ל בעלמא קידושין תופסין בחייבי לאוין היינו חייבי לאוין דעלמא אבל ע"י קידושין לא ובלא"ה לא משכחת קידושין אחר קידושין דכיון שתפסו קידושין של ראובן הרי היא ברשותו ואין לה יד לקבל קידושין מאחר כנ"ל:

דף מג:

תוספות ד"ה ואין אני קורא כו' וא"ת והכא מאי נ"מ כו' והכא לא שייך זה עכ"ל. עיין בחידושי מהר"מ שהאריך לתמוה אמאי לא שייך הכא ולענ"ד נראה ביישוב דברי תוספות משום דלמאי דמסקינן בפ' ארבעה אחים לטעמא משום גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מייבמו תרוייהו א"כ קשה אמאי נקט התם במתני' טעמא דזיקת שני יבמין דנהי שכתבו התוספות שם דאסמכתא בעלמא היא אכתי קשה דאפילו אסמכתא לא שייך כיון דלא אשכחן בעלמא אשת שני יבמין דאורייתא לסברתם עכשיו ומאי ענין לישנא דזיקת ב' יבמין לענין גזירה שמא יאמרו אלא דשם א"ש דלא שייך גזירה דשמא יאמרו אי לאו משום דהיא כאשת שני מתים דכיון דעשה בה מאמר מיחזיא

ככנוסה ואי מייבמו תרוייהו איכא גזירה דשמא יאמרו ואי מייבמה צרתה ולמיפטרה להיאך בלא כלום א"א דמאמר אינו קונה נמצא שאין זו צרתה דאשת הראשון היא ואי מייבמה צרתה והאי חלצה נמי א"א שמא יאמרו בית אחד מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ נמצא שכל החששות הללו היינו מחמת שיש עליה קצת זיקת הראשון וקצת זיקת השני ומש"ה נקיט לישנא דאשת ב' מתים כיון שדבר זה גורם האיסור אע"ג דזיקת שני יבמין לאו דאורייתא אפ"ה אסורה משום גזירה ואיכא למ"ד התם דאע"ג דליכא צרה נמי אסורה דגזרינן אטו היכא דאיכא צרה כמ"ש התוספות שם וכל זה בסוגיא דהתם משא"כ בשמעתין מקשו התוס' שפיר דנהי דשייכי הנהו גזירות כמו שאפרש אכתי לא שייך כלל לישנא דשני מתים דהא אפילו חזרה ונתקדשה לשמעון ואינו אחיו של ראובן אפ"ה הוי שייכי כל הני חששות לענין יבום של לוי אתיו של שמעון דאם יש לשמעון אשה אחרת דהוי צרתה של זו א"א ללוי לייבם תרוייהו דשמא קידושי שמעון קידושין והו"ל שתי יבמות הבאות מבית אחד ולייבם צרתה ולפטור את זו א"א דשמא קידושי ראובן קידושין וכשמת ראובן בלא בנים נמצא שאין זו זקוקה ללוי שאינו אחיו של ראובן ואם ייבם לוי אשת שמעון שהיא צרתה ויחלוץ לזו ואחיו של ראובן נמי יחלוץ לה א"א שיאמרו בית א' מקצתו בנוי כו' נמצא דלפי זה מקשו התוספות שפיר אמאי נקט הכא לישנא דאשת ב' מתים כיון דאין הטעם כלל משום זיקת שני יבמין וע"כ דהיכא דלא שייך זיקת שני יבמין ליבם א' ותו לא חיישינן להני חששא היכא דליכא צרה ויש לי חבילות ראיות ע"ז מההיא דשנים שקדשו ב' נשים ואין ידוע איזה מהם ומחמשה שילדו במערה ואין כאן מקומו להאריך והמעיין היטב בסוגיא דיבמות ובהתוספות שם פרק ד' אחין יראה שדברי עולין יפה וכ"ש דא"ש דלמאי דמסקי התוס' הכא דאשכחן אשת שני מתים בעלמא דאורייתא א"כ סובר ר"ח בשמעתין דלא שייכי הני חששי דמסיק פרק ארבעה אחין אלא בצירוף הטעם דמיחזי כאשת שני מתים ודבר זה צריך ביאור ליישב ע"פ שיטת התוספות שם ואין להאריך כאן ועדיין צ"ע ודוק היטב:

תוספות בד"ה ממה נפשך כו' פי' הקונטרס דמשום פלוגתא דלעיל כו' וקשה דר"ח גופא פשיטא ליה דהוי קידושין כו' עכ"ל. ולענ"ד אין בזה סתירה לפירש"י ז"ל דנהי דר"ח אמר מי דמי אכתי אפשר דמספקא ליה ורבה בר רב הונא דחזר בו נמי מצינן למימר דחזר בו ממה שאמר אינה מקודשת דמדמה לה לחצי אשה וחזר בו משום דלא דמי ואכתי מספקא ליה והא דקאמר סתמא מקודשת היינו משום דלא נפקא מיניה בין קדושי ודאי ובין קדושי ספק דסוף סוף בעיא גיטא ואי לענין קידושין תופסין באחותה הא לא שייך בה שום קורבה בשפחה שנשתחררה דכקטן שנולד דמי ואפילו קורבת האם לא מיתסר

אלא מדרבנן ולענין אם קידשה אחר נמי לא נ"מ מידי דקודם שנשתחררה פשיטא שאין קדושי שני תופסין בה ממ"נ אי דקמא קידושין דבתרא לאו קידושין ואי דקמא לאו קידושין דבתרא נמי לאו קידושין ואי דקדשה ב' לאחר שנשתחררה נמי לא נ"מ מידי דממ"נ או פקעי קדושי ראשון או גמרי נמצא דלא נ"מ מידי בין קדושי ודאי או קדושי ספק ומש"ה קאמר סתמא מקודשת ולעולם דמספקא ליה וכ"נ מלשון הרא"ש ז"ל שכתב דקשיא ליה מאי נ"מ אי מקודשת או אינה מקודשת ע"ש ולכל התירוצים מיהא לא נ"מ בין קדושי ודאי או ספק כיון דסוף סוף בעיא גיטא ומה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש כפי' התוס' דמספקא ליה אי גמרי או פקעי נלע"ד משום דא"כ מאי קמ"ל ר"ח דלא קרינן בה אשת שני מתים דמילתא דפשיטא כיון שהספק אי גמרי או פקעי א"כ אין כאן אלא קדושי חד מינייהו אבל לפירושו דמספקא ליה בפלוגתא דאמוראי דלעיל א"ש דקס"ד דאף למ"ד מקודשת היינו חציה של צד חירות אבל אכתי שייר בה אידך חציה כדאשכחן בקידושין פרק האומר גבי מעכשיו ולאחר ל' יום דאמר ר"י קדושי שניהם תופסין בה דכל חד שייר כי שרגא דליבני וכתב שם הרא"ש ז"ל דלא קי"ל כר"י משום דדחיק הש"ס לאשכוחי אשת ב' מתים אלמא דלא שייך לומר בשום ענין שיתפסו קדושי שניהם וא"כ כה"ג גופא אשמעינן ר"ח בשמעתין דלא שייך לומר דשייר שום שיור בקידושין אף בח"ש והב"ח ולמ"ד מקודשת הוי לגמרי קידושין בכולה והיינו דמסיק דלא אשכחן אשת שני מתים בכה"ג ודוק היטב כנ"ל נכון ועיין בל' הר"ן ז"ל פ"ק דקידושין שהאריך ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ולמאי דפרישית אפשר ליישב קצת דהרמב"ם ז"ל לשיטתו דפסק בההיא דפרק האומר כר"י דקדושי שניהם תופסין וקרי ליה ספק קידושין ואין להאריך כאן יותר:

בד"ה אבל אם כתב עליו אונו כו' וא"ת הא דאמר אמימר לעיל כו' עכ"ל. הא דלא מקשי הכי מת"ק דברייתא דהכא כבר כתבו בזה מהרש"ל ומהרש"א ז"ל ואלו ואלו דברי אלקים חיים אמנם לענ"ד דלולא דברי התוס' היה נ"ל לתרץ קושיית התוספות בע"א דנהי דאשכחן תנאי טובא דסברי המפקיר עבדו יצא לחירות ומהני ביה גט שחרור אפ"ה לא תקשי לאמימר דלהאי לישנא דאמימר דאין לו תקנה מצינן למימר דאזיל לשיטתו כמ"ש לעיל דף מ"ב בלשון התוספות בד"ה בעבד של ב' שותפין דאמימר דאמר בפרק החובל דהלכה כר"א לענין ראשי איברים דבעינן עבדו המיוחד לו וכתבו התוס' שם בקושייתם דמה"ט גופא ראוי שלא יועיל שיחרור בשטר כל היכא שאין העבד מיוחד לו לגמרי בגוף ובפירות וכתבתי שם דבאמת להאי לישנא דאמימר דאין לו תקנה היינו משום ה"ט גופא דס"ל כר"א דהחובל ולאידך לישנא דאמימר דאמר מפקיר עבדו יש

לו תקנה בשטר היינו כאידך לישנא בפ' חזקת הבתים דף נ' דאמימר לית ליה דר"א וכמו שהארכתי לעיל וא"כ לפ"ז אין מקום לקושייתם כאן אלא אם נאמר משום דעיקר קושייתם כאן מדרשב"ג משום דקי"ל דהלכה כרשב"ג והרבה פוסקים סוברים דאפילו בברייתא הלכה כרשב"ג ואם כן א"ש מיהא דלא מקשו התוספות מדברי ת"ק כן נראה לי נכון אלא דבלא"ה א"ש כשיטת מהרש"ל ומהרש"א ז"ל ודוק היטב:

באר"ד וי"ל דלא דמי כו' דקני ליה לקנס ולוולדות כו' עכ"ל. והקשה מהרש"ל ז"ל בח"ש מההיא דלעיל בדיסקרתא דעבדי וכתב מהרש"א ז"ל דשאני התם שמתו הבעלים הראשונים וא"כ לא מצי להוריש הקנס וולדות לבניהם ע"ש ולענ"ד לא ידעתי מהיכן יצא לו כן דנהי דאיבעיא לן לעיל בעבד שמכרו לקנס אי מכור או לא היינו דוקא לענין מכירה ומשום מקנה דבר שלא בא לעולם משא"כ להוריש לבניו מהיכא תיתי נאמר שלא יהא לו כח להוריש לבניו דירושה הבאה מאליה מהני בכל מילי לכך נראה עיקר כדברי מהרש"ל ז"ל דהתם בדיסקרתא לאחר יאוש הוי דמ"ש התוספות דעכו"ם לא קנה ליה לקנס ולוולדות לאו משום שאין המכירה היא כך דודאי מסתמא מכרו לעכו"ם לגמרי לכל דבר אלא דמדינא לא קנאו העכו"ם לקנס ולוולדות מ"מ כיון שנשתקע הדבר מסתמא נתייאשו הבעלים וקל להבין:

גמרא מתיב רב ששת כו' ועכו"ם שמשכן שדהו לישראל אף ע"פ שעשה לו נימוסו פטורה מן המעשר. למאי דס"ד עכשיו ולשינויא קמייתא דבסמוך דאיירי שהשדה ביד ישראל ואוכל פירות מעכשיו אפ"ה לא תיקשי אמאי פטורה מן המעשר דהא קי"ל בעל חוב קונה משכון ואפילו משכנו בשעת הלוואתו משמע בפסחים דלענין איסורא ברשות המלוה קאי ואפילו ישראל מעכו"ם משמע שם דקי"ל כמ"ד דקונה משכון משום דדוקא במטלטלין קונה משכון מקרא דלך תהיה צדקה משא"כ בקרקעות לא שייך הא דרבי יצחק כמ"ש התוספות פרק איזהו נשך גבי משכנתא באתרי דמסלקי ולעיל נמי גבי עבד שעשה לו נימוסו אפילו למ"ד עבדי כמטלטלי דמי אפ"ה לא שייך לומר דמש"ה יצא לחירות כיון דקנאו העכו"ם משום דב"ח קונה משכון הא ליתא דהא מסקינן שם פרק כל שעה דעכו"ם מישראל ודאי לא קנה לכ"ע אלא אי קשיא לי הא קשיא לי אמאי לא מקשה הש"ס בפ' כל שעה מברייתא דהכא עליה דאביי דאמר ב"ח למפרע גובה ומשמע שם דאפילו עכו"ם מישראל וכ"ש ישראל מעכו"ם ואם כן אמאי פטור מן המעשר אפילו בדלא מטא זימניה שמא לא יפדנו העכו"ם ונמצא שהוא למפרע של ישראל ובשלמא לשיטת רש"י ז"ל בסמוך איכא למימר דאביי מוקי להההיא דשדה לפירא לחוד כפירש"י ז"ל שלא עשה נימוסו כלל על גוף השדה ולא שיעבד לו אלא לפירות מש"ה פטורה

משא"כ לשיטת התוספות בסמוך ודאי קשה דלאביי אפילו לא משכנו עדיין אמאי פטורה מכ"ש דלשיטת התוספות בסמוך דההיא דשדה ע"כ איירי במשכנו הישראל ואוכל הפירות וא"כ קשה טובא וצ"ע:

שם אלא אמר רב ששת זמן כו' ופירש"י אם לא פרעתיך לזמן פלוני יהא חלוט לך עכ"ל. ומשמע מלשונו דאע"ג דלא אמר לו מעכשיו נמי מהני ולית ביה משום אסמכתא והיינו כדאמר ר"פ בפ' איזהו נשך אף ע"ג דאמור רבנן אסמכתא לא קניא אפותיקי מיהא הוי למיגבי מיניה והיינו דאף למ"ד דבמשכון נמי שייך אסמכתא היינו לענין אם שוה המשכון יותר על דמי חובו אבל כנגד מעותיו ודאי קנה ועיין מ"ש הש"ך ח"מ בזה סימן ע"ג באריכות. עוד נראה לי דדוקא איירי הכא בדלא א"ל מעכשיו דאי בדא"ל מעכשיו א"כ בשדה אפילו לא מטא זימניה אמאי פטורה מן המעשר שהרי אם לא יפרע בסוף זכה בו למפרע כדאיתא פ' כל שעה דבא"ל מעכשיו כ"ע מודו דלמפרע גובה אפילו עכו"ם מישראל לשיטת רוב הפוסקים כמבואר בטוא"ח הלכות פסח סימן ת"מ אע"כ דהכא בדלא א"ל מעכשיו איירי כדפרישית וכ"ש דא"ש טפי לשיטת הסוברים דאין דין אסמכתא בעכו"ם ל"ש עכו"ם מישראל ול"ש ישראל מעכו"ם כדאיתא שם בהלכות פסח והא דמוקי בפסחים עכו"ם שהלוה לישראל על חמצו בדא"ל מעכשיו היינו לענין דלמפרע גובה אפילו בדלא מטא זימניה אבל בדמטא זימניה א"צ מעכשיו וקונה בכל ענין כנגד מעותיו אבל עדיין קשיא לי א"כ אמאי מוקי הכא הא דמטא זימניה הא דלא מטא זימניה וקשיא ליה לתלמודא בעבד דמטא זימניה צריכא למימר ואמאי לא מוקי בפשיטות אידי ואידי דלא מטא זימניה אלא דההיא דשדה בדלא א"ל מעכשיו וההיא דעבד דא"ל מעכשיו ומש"ה יצא לחירות אפילו בדלא מטא זימניה דכיון דאמר ליה מעכשיו כ"ע מודו דלמפרע גובה ולא שייך להקשות כה"ג פשיטא דהא בפסחים נמי מוקמינן מתני' ובריייתא בהכי ותדע דהא לשיטת הרמב"ם ז"ל בהלכות חמץ סובר באמת דלא מהני מעכשיו בעכו"ם לענין למפרע גובה ומש"ה מוקי לה התם בדמטא זימניה וא"כ לדברי החולקים מיהא איכא רבותא גדולה בזה ויש ליישב כיון דאידי ואידי בשדה ובעבד נקט לשון נמוסו משמע שעשה כנימוס בין עובד כוכבים לישראל וא"כ לא משמע ליה לאוקמי הא דא"ל מעכשיו והא דלא א"ל דהא עשה נימוסו קתני ומשפט אחד לשניהם אבל במאי דאוקי הא דמטא זימניה והא דלא מטא זימניה א"ש ועמ"ש בסמוך ודו"ק ולשיטת הרמב"ם ז"ל בסמוך בהלכות חמץ יתיישב יותר ואין להאריך:

רש"י בד"ה הא לגופא כו' וכיון דזלזל בתקנתא דרבנן כו' וגבי שדה כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דא"כ לפ"ז הוי מצי לשנויי בפשיטות אידי ואידי דלא מטא זימניה אלא

דבעבד דעביד איסורא קנסוהו כיון דאהני מעשיו בדמטא זימניה שיהא נמכר לעכו"ם מש"ה קנסוהו נמי בדלא מטא זימניה משא"כ בשדה לא שייך לקנסו קודם זמן כיון דלא עביד איסורא ובאמת לכאורה היא קושיא עצומה אמנם למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש משום דעכשיו משמע לתלמודא דהא דקתני סתמא אע"פ שעשה לו נימוסו איירי בכל ענין אפילו בדא"ל מעכשיו א"כ לפ"ז בשדה היה לו לחייב במעשר אף בדלא מטא זימניה דשמא לא יפדנו העכו"ם בסוף ויהיה של ישראל למפרע ומש"ה מוקי לה דוקא לפירות וכפירש"י ועוד דניחא ליה לאוקמי בהכי דבכה"ג א"ש אפילו לאביי דאמר ב"ח למפרע גובה וכדפרישית לעיל בסמוך כנ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה הא לגופא כו' ותימה כיון כו' מה שייך לומר פטור ממעשר ועוד דהו"ל למימר אידי ואידי עכ"ל. ולולא דבריהם היה נראה לפרש דלרש"י ז"ל נמי מפרשינן הכי דהא דקאמר אידי ואידי דלא מטא זימניה היינו אפילו לא מטא זימניה וה"ה למטא זימניה אלא דעל מה שהקשה אי דמטא זימניה צריכא למימר מש"ה איצטריכא ליה למימר אידי ואידי דלא מטא זימניה ואם כן נתיישבה ג"כ קושיא ראשונה דאשמעינן בברייתא דשדה דפטורה אף דמטא זימניה וכן נראה להדיא מלשון רש"י ז"ל אלא דליישב קושיא ראשונה נ"ל דאפילו בדלא מטא זימניה נמי שייך פטורה מן המעשר אם לקח ישראל מעכו"ם הפירות ומירחן אחר כך ברשות ישראל ואליבא דמ"ד בפסחים דאפילו ישראל מעכו"ם קונה משכון משום דרבי יצחק וא"כ סד"א דחייב במעשר דנהי שהעכו"ם אוכל פירות והם שלו מ"מ כיון שגוף השדה קנוי לישראל דקונה משכון א"כ הרי ברשות ישראל גדלו קמ"ל דפטורה מן המעשר משום דלא שייך ב"ח קונה משכון אלא במטלטלים ולא בקרקעות וכמו שכתבו התוספות פרק איזהו נשך דף ס"ו בד"ה ושביעית משמטתה ועיין מ"ש בחידושי ושם יבואר שיש חידוש הדין בזה אע"ג דבהאי קרא כתיב בחוץ תעמוד כו' וילפינן מיניה שיעבוד קוקעות דוקא אפ"ה סיפא דקרא דולך תהיה צדקה דדרשינן דב"ח קונה משכון איירי דוקא במטלטלין וא"כ לפ"ז נתיישב' שיטת רש"י ז"ל על נכון ודו"ק:

דף מד.

רש"י בד"ה ה"ג ואב"א בשלוה כו' דאע"ג דמטא זימניה הוי בחזקת העכו"ם כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דאכתי מאי מחוסר גובייגא שייך בקרקע כיון דמדינא קנויה לישראל כיון דמטא זימנא א"כ הרי היא שלו ואמאי פטור ממעשר ודוחק לאוקמי שגדלו הפירות ברשות העכו"ם דלא מטא זימנא אלא דעכשיו לאחר שגדלו והגיעו לעונת

המעשרות ביד עכו"ם מטא זמן הפרעון מש"ה פטור כיון שבשעת חובתה היתה פטורה ומכ"ש דא"ל הכי לפמ"ש התוספות לקמן דף מ"ז בד"ה אמר רבה דבלא"ה איירי ברייתא דהכא פטורה ממעשר בסוריא דוקא ובסוריא אמרינן להדיא במסכת מעשרות דכל שבא לעונת המעשרות ביד עכו"ם פטורה כשלקחה ישראל אח"כ אלא שנראה דוחק לפרש כן שיטת וסתימת לשון רש"י ז"ל ועוד דא"כ מאי איריא לוה אפילו במכירה נמי שייך האי דינא כדפרישית לכך נלע"ד דרש"י ז"ל סובר דלא מהני כלל תנאי דאי לא אפרע לך יהא חלוט לך אלא כשהיא משכונא מוחזקת דאל"כ לא קנה ובהכי הוי א"ש טפי דאף למאי דאוקי בפסחים בפ' כל שעה מתני' דעכו"ם שהלוה בדא"ל מעכשיו אפ"ה מוקי לה נמי בהרהינו אצלו ולשיטת הרמב"ם ז"ל שם איירי במטא זימנא וכבר כתבתי לעיל בסוגיא דעבד שעשאו אפותיקי דשיטת רש"י ז"ל נוטה לשיטת הרמב"ם ז"ל וכיון שכן הוא במשכון מטלטלים כ"ש במשכונא דקרקעות דשייך יותר דין אסמכתא כמו שכתב הש"ך בח"מ סימן ע"ג באריכות ואף לפמ"ש בסמוך בשם גדולי הפוסקים דאין דין אסמכתא בעכו"ם מישראל וה"ה להיפך נראה דהיינו כשהוא מוחזק דבר זה צריך ביאור גדול כמו שהאריכו ה"ה והכ"מ בפרק י"א מהלכות מכירה ובטוח"מ סימן ר"ז ובש"ך סימן ע"ג וכמו שכתבתי כנ"ל נכון וברור:

בד"ה חוץ ממלאכתו גופו קנוי לך כו' שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו כו' עכ"ל. וצ"ע דהא פשיטא בכולא תלמודא דעכו"ם לא קנה עבד לגופו ואם כן במאי קנה הוולדות אם לא שנאמר כיון שמסרו לשפחתו ממילא הם נקנין לו אלא שהתוספות כתבו לעיל בשמעתין דמוכר עבדו לעכו"ם לא קניא ליה עכו"ם לוולדות ובאמת צריך לי עיון דמהיכא תיתי יהיו הוולדות לישראל כיון שעכו"ם מוסר לו שפחה שהיא שלו לגמרי ובתר דידה שדינן להו א"כ אין לישראל זכות בוולדות על ידי העבד וצ"ע ויש ליישב:

דף מד:

תוספות בד"ה נטייבה פי' בקונטרס נזדבלה וקשה כו' ומפרש רבינו חננאל כו' דהוי איסור דאורייתא כו' ואור"ת דגבי שביעית אית לן להחמיר טפי מבשום מקום כו' עכ"ל. לכאורה נראה דלפ"ז מצינן לפרש נמי כפירש"י ז"ל ואע"ג דשביעית באיסורא דרבנן אייר אפ"ה החמירו טפי מבשאר דוכתי בדאורייתא כדאשכחן נמי לר"מ לקמן בפרק הנזקין דף נ"ג דמחמיר בדרבנן טפי מבדאורייתא לענין קנס שוגג אטו מזיד דבדאורייתא לא קניס ובדרבנן קניס ואפ"ה מחמיר לענין שביעית לקנוס שוגג אטו מזיד אע"ג דלא גזיר לענין שבת אלמא דשביעית חמירא מכל איסורין ואי משום דנטייבה איסורא דרבנן היא

אדרבא בדרבנן מחמרינן טפי וכ"ש הכא דאיכא תרתי אלא דנראה דכר"י קי"ל שמחמיר טפי בדאורייתא כדמשמע בסוגיא דשמעתין דאמר את"ל צרם אוזן בכור קנסו משום דמדאורייתא אלמא דלענין קנסא נמי חמירא איסורא דאורייתא א"כ קושיית התוספות במקומה עומדת אף לפר"ת וק"ל:

דף מה.

גמרא דתניא לא ישבו בארצך יכול בעכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם הכתוב מדבר כו' ופירש"י ז"ל בשבעה אומות כתיב משמע מהכא דאי לאו קרא דלא תסגיר הוי משמע פשטא דקרא דלא ישבו בארצך בעכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם דהיינו ז' מצות והא דהוי מוקמינן לה בהכי היינו משום דאי בשלא קיבל לא שייך לומר לא ישבו בארצך דמשמע דלהחיותו מותר והא ליתא דכיון דבשבעה אומות מיירי הא כתיב לא תחיה כל נשמה אע"כ הוי מוקמינן לה בשקיבל דמותר להחיותו אלא שאסור לקיימן בא"י אלא לגרשם וכן משמע להדיא בפרק אלו נאמרין דף ל"ה דלא פליגי שם ר"ש ור"י אי מותר לקבל אותן כשעשו תשובה אלא דוקא בכנענים שבחו"ל כדאיתא שם וע"ש בלשון רש"י ז"ל ובל' התוספות ומשמע דבא"י לכ"ע אסור והיינו כמסקנא דהכא דמוקמינן דקרא דלא תסגיר לדרשא אחריתי וא"כ ממילא משמע דקרא דלא ישבו בארצך איירי כשקיבל עליו ז' מצות אבל האי תנא דברייתא דהכא דריש קרא דלא תסגיר להכי דכשקיבל מותר לקיימו אף בא"י ואם כן ע"כ קרא דלא ישבו בארצך איירי כשלא קיבל והא דמותר להחיותו ולא קאי עלייהו בלאו דלא תחיה כל נשמה אפשר דסבר האי תנא דהכא דלא תחיה כל נשמה היינו דוקא משעת הכיבוש ואילן אבל קודם כיבוש יהושע מותר להחיותן כמ"ש התוספות לקמן בדף מ"ו בד"ה כיון דאמרי מארץ רחוקה באנו מהירושלמי דשלת יהושע ג' פרוזדוגמאות ואע"ג דהתם משמע דשלח מי שרוצה לפנות יפנה והרוצה להשלים ישלים משמע דמי שרוצה להשלים מותר לישב אף בא"י ע"כ היינו כשקיבל מיהו האי תנא דהכא ע"כ סובר דקרא דלא ישבו איירי כשלא קיבל ונהי דמותר להחיותן כיון שהשלימו קודם הכיבוש אפ"ה אסור לקיימן בא"י וכשקיבל מותר אפילו לקיימן ומכאן קשה לי טובא על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"י מהלכות עכו"ם שאם קיבל ז' מצות מותר לקיימן בא"י וכתב שם להדיא דקרא דלא ישבו בארצך איירי כשלא קיבל והיינו כברייתא דהכא דמפיק לה מקרא דלא תסגיר ובפ"ח מהלכות עבדים כתב דקרא דלא תסגיר עבד אל אדוניו היינו לענין עבד שברח מח"ל לא"י והיינו כרב אחי ברבי יאשיה דשמעתין ולפי זה הרמב"ם ז"ל מזכה שטרי לבי תרי דקרא דלא תסגיר

מוקי לה להכי ומוקי לה להכי וצ"ע ותו קשיא לי אהא דמשמע הכא דכשקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם מותר לקיימו בא"י וכ"ש דלא קאי עלייהו בלאו דלא תחיה ובקידושין סוף פרק האומר מסקינן דהא דאמר ר"י באומות הלך אחר הזכר היינו לכדתניא מנין לכנעני שבא על אחת משאר אומות שאין אתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל מן הנולדים בארצכם ולא מן הגרים בארצכם א"כ משמע דכל שהוא משבעה אומות אסור לקנותו אפילו בעבד אע"ג דעבד חייב בכל מצות ל"ת ואפילו מצות עשה שהנשים חייבות ואין צ"ל דחייב בז' מצות בני נח ואפ"ה אסור לקנותו אלא קאי בלאו דלא תחיה אם לא שנאמר דר"י פליג אברייתא דהכא והיינו כדפרישית דבלא"ה לא אתיא ברייתא דהכא כהני תנאי דפרק אלו נאמרין ולשיטת הרמב"ם ז"ל נמי לא קשיא דבלא"ה יש לו גירסא אחרת ופי' אחר בההיא דר"י דפרק האומר כמבואר מדבריו בפ"ט מהלכות עבדים ע"ש בהשגת הראב"ד ובכ"מ באריכות וביותר נראה דשאני עבד נהי שחייב במצות איהו מיהא לאו להכי איכוון אלא שמכר עצמו או שמכרו רבו בתורת עבדות ועיקר מחשבתו לצורך פרנסתו ומשו"ה לא דמי לגר תושב שמקבל המצות מרצונו כנ"ל:

תוספות בד"ה דלא לגרבו ולייתו הא דתניא בפ' נערה כו' שאני אשתו דהוי כגופו כו' עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו אכתי קשה איפכא מדרשב"ג דפליג התם בפרק נערה וקאמר אין פודין השבויים יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם אלמא דאפילו באשתו אין פודין וא"כ ע"כ טעמא משום דלא לגרבו ולייתו ומסיק שם הרשב"א ז"ל דבאמת אע"ג דלא איפשיטא האיבעיא בשמעתין אפ"ה איפשטא בכתובות מדרשב"ג דטעמא משום דלא לגרבו ולייתו ע"ש. ולענ"ד יש לתמוה דנהי דאשכתן כה"ג טובא בש"ס דאע"ג דלא איפשטא בדוכתיה איפשטא בדוכתא אחריתא היינו היכא דאיפשטא ממילא מחמת שקלא וטריא או מימרא דאמוראי משא"כ הכא דברייתא ערוכה היא נראה דוחק דאישתמיטא לתלמודא הכא האי ברייתא דרשב"ג ובר מן דין התמיה במקומה עומדת על רבותינו בעלי התוספות דמייתי הכא ושם בפרק נערה לדקדק דלא תיפשט האיבעיא מת"ק דברייתא דהתם ולא מייתו כלל מדרשב"ג ולולא דברי הרשב"א ז"ל היה נ"ל דמדרשב"ג לא מוכח מידי דאיהו נמי לא קאמר דאיכא איסורא לפדות את אשתו יותר מכדי דמיה אלא לענין דאין מחייבין אותו לפדותה ביותר מכדי דמיה והא דקיהיב טעמא דאין פודין יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם היינו משום דבכתובות אמרינן דתקנו חכמים פרקונה תחת פירות והיינו דתקנו מצוי למצוי נמצא כיון שכבר תקנו חכמים בכל מקום שאין פודין השבויים יותר מכדי דמיהן א"כ ע"כ מה שתקנו פרקונה היינו ג"כ בכדי דמיהן דוקא דהא יותר מכדי שוויים לא שכיח ואין זה דבר מצוי

ומשו"ה לא מחייב אבל אם רוצה לפדותה לעולם דרשב"ג נמי איכא למימר דמודה דשרי ותדע דהכי הוא דהתם מקשה הש"ס מדדשב"ג אדרשב"ג אהא דקאמו אין פודין אותם יותר מכדי דמיהם הא בכדי דמיהם פודין ורמינהו דאשכחן לרשב"ג דקאמר אם פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה ומשני רשב"ג תרי קולי אית ליה ואי איתא דלרשב"ג ביתר מכדי דמיה איסורא איכא א"כ מאי דייק כלל מעיקרא דבכדי דמיה פודין אף ע"ג דיתר מכתובתה דהא לקושטא דמילתא התם ביתר מכתובתה חיובא הוא דליכא לפדותה אבל אם רצה ודאי לא שייך איסורא וביתר מכדי דמיה איכא איסורא אלא ע"כ דביתר מכדי דמיה נמי ליכא איסורא לרשב"ג אי משום דטעמא משום דוחקא דצבורא או משום דאשתו כגופו והיינו דלא אפשטא האיבעיא בשמעתין כנ"ל ועיין מ"ש הר"ן ז"ל ותלי"ת שכוונתי קצת לדעתו:

דף מה:

תוספות בד"ה אמרי לה קורין בו. פי' בקונטרס דהו"ל ס"ס כו' ואין נראה דר"נ קאמר כו' דלקמן מפרש טעמא כל שאינו בקשירה כו' עכ"ל לכאורה היה נ"ל ליישב שאין קושייתם מוכרחת לפי מה שאפרש בסמוך דההיא דתניא רב המנונא כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה לאו הלכה פסוקה היא דע"כ פלוגתא דתנאי היא וא"כ לא פסיקא לן דהא דקאמר רב נחמן בכתבו עכו"ם יגנז היינו משום ה"ט לחוד אלא בחדא מתרי טעמי או משום האי טעמא דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה או אפילו למאן דלית ליה האי סברא אפ"ה א"ש דכתבו עכו"ם יגנז כיון שלא נכתב לשמה וכרשב"ג דבעי כתיבה לשמה כמ"ש התוס' עצמן בדיבור הסמוך וא"כ לפ"ז מ"ל שפיר דההיא דאמרי לה קורין בו לית ליה ברייתא דרב המנונא אלא דאפ"ה סובר בכתבו בו יגנז משום דבעי כתיבה לשמה משא"כ בנמצא ביד עכו"ם סובר דקורין בו משום דהו"ל ס"ס כדפירש"י ואף שרש"י ז"ל כתב להדיא דכתבו בו יגנז כדלקמן אם כן משמע לכאורה דאברייתא דרב המנונא קאי אפ"ה אין זה מוכרח די"ל דחד מתרי טעמי נקיט כדפרישית. מיהו התוספות לשיטתייהו כמ"ש בסמוך בד"ה כל שאינו בקשירה כו' מכאן אומר ר"ת א"כ משמע דברייתא דרב המנונא הלכה פסוקה היא ועיין מה שאפרש בסמוך:

בא"ד אלא טעמא דאמרי לה קורין בו כו' שאין דרך עכו"ם לכתוב עכ"ל. וצ"ל דנהי שאין דרך עכו"ם בעלמא לכתוב ס"ת אפ"ה בנמצא ביד מין יגנז משום שדרך מין לכתוב כיון דמחשבתו לעכו"ם. מיהו בנמצא ביד עכו"ם לא חיישינן שמא מין כתבו ואח"כ בא ליד העכו"ם זה כיון דישראל שכיחי טפי ועכשיו נמצא ביד עכו"ם אמרינן כל דפריש

מרובא פריש ותלינן דשל ישראל הוא מה שאין כן בנמצא ביד מין לא תלינן ברוב ישראל דאמרינן כאן נמצא וכאן היה מתחילתו כיון שדרכו ליכתוב כנ"ל ודו"ק:

גמרא דתני רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן מין ועכו"ם כו' פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם. לכאורה נראה דהאי דמייתי מוקשרתם וכתבתם היינו לענין עבד אשה וקטן משא"כ לענין מין ועכו"ם בלא"ה פסול כיון דלא נכתב לשמה ואפילו ישראל עומד על גביו נמי לא מהני דהא אמרינן בעלמא עכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד ועוד שהרי צריך לקדש האזכרות שבהן לשם קדושת השם ואפילו כתב האזכרות סתמא מוכח דפסולין וא"כ פשיטא דלא שייך בעכו"ם כה"ג דאדעתיה דנפשיה קעביד ועוד דבכתבו מין מאי איריא דפסולין ות"ל דישרף כדאמרינן לעיל דאמר ר"נ כתבו מין ישרף. מיהו בהא איכא למימר דדוקא בס"ת קאמר ר"נ כתבו מין ישרף משום דדרכו לכתוב לשם עכו"ם מה שאין כן בתפילין ומזוזות אפי' מין נמי אין דרכו לכתוב תפילין ומזוזות לשם עכו"ם וכ"ב הב"י בטוא"ח (סימן ל"ט שהיא שיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל ע"ש באריכות. ולפי זה א"ש דכייל לברייתא כולהו כהדדי משום דלענין תפילין ומזוזות בכולהו ליכא אלא פסולא בעלמא. מיהו הא דמייתי מקרא דוקשרתם ע"כ לאו אמין ועכו"ם קאי דבהנהו פסול משום שלא לשמה מיהו לפי מה שאפרש בסמוך דת"ק דרשב"ג לא בעי כתיבה לשמה א"כ א"ש טפי דברייתא דהכא נמי סבר דלא בעי כתיבה לשמה ובהכי א"ש טפי דבכתבו מין נמי קתני פסולין ולא קאמר יגנז דכיון דלא בעינן מחשבה לשמה אפשר דאפילו מחשבת עבודת כוכבים לא פסלה להטעינו שריפה דהו"ל דברים שבלב ואין מחשבה מוציא מידי מעשה כיון דלא אשכחן דבעינן מחשבה לענין כתיבה כן נראה לי ודו"ק:

שם והא דתניא קורין בו האי תנא הוא כו' עד אמר רבה בר שמואל בגר שחזר לסורו. ולפ"ז משמע דברייתא דכתבו עכו"ם אמרי לה קורין בו נמי איירי בגר עכו"ם שחזר לסורו אלא שהמהרש"א ז"ל כתב שזה דוחק ולכך כתב שיש ליישב דלרשב"ג בעכו"ם נמי דידעינן ביה שכותב לשמה קורין בו כיון דלית ליה הך דרשא דכל שאינו בקשירה עכ"ל. ודבריו תמוהין מאד בעיני חדא דבעיקר דבריו שכתב דשייך בעכו"ם כתיבה לשמה כבר כתבתי בסמוך דפשיטא לן בכולא תלמודא דכל היכא דבעינן לשמה פסול בעכו"ם אפילו ישראל עומד ע"ג משום דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד ואף לשיטת הפוסקים המכשירין בעיבוד של עכו"ם לס"ת אם ישראל עע"ג היינו משום דישראל מסייע בעיבוד ועוד דלשמה דעיבוד אינה אלא לשעה מועטת משא"כ בכתיבת ס"ת ואף לדברי הסוברים דבכתיבה נמי סגי כשאומר בפעם ראשון שכותב לשמו וכ"ש לדברי הסוברים

דסתמא דס"ת נמי לשמה קאי אפ"ה לענין אזכרות אליבא דכ"ע צ"ל בפירוש בכל פעם ולקדשו לשם שמים והיאך יעלה על הדעת להכשיר בעכו"ם כה"ג ועוד דאי ס"ד דבעכו"ם נמי כשר אי ידעינן ביה שכותב לשמה א"כ מאי דוחקא דתלמודא לאוקמי מילתא דרשב"ג בגר עכו"ם שחזר לסורו ואמאי לא מוקי לה בעכו"ם כפשטא דלישנא דקתני מעשה בעכו"ם ולוקמי דידע ביה שכתב לשמה ועוד דמאי דפשיטא ליה דרשב"ג לית ליה דרשא דכל שאינו בקשירה כבר כתבתי דמלשון התוספות לא משמע כן מדכתבו בד"ה כל שאינו בקשירה דמכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ושקלו וטרו בהא מילתא ואי ס"ד דלרשב"ג לית ליה האי דרשא מדמכשיר בגר עכו"ם שחזר לסורו ולפי זה ת"ק דרשב"ג נמי סבר הכי וא"כ מאי פסקא דר"ת לפסוק כהאי ברייתא דכל שאינו בקשירה דיותר יש לפסוק כרשב"ג דהלכתא כוותיה ולכמה פוסקים אפילו בברייתא וכ"ש הכא דעשה רשב"ג מעשה וקי"ל מעשה רב וכ"ש דאיכא ת"ק דרשב"ג דקאי כוותיה לכך נלע"ד דרשב"ג נמי אפשר דסבר דרשא דכל שאינו בקשירה ואפ"ה מכשיר בגר שחזר לסורו דכיון דמחמת יראה חזר נמצא דישנו בקשירה דכיון שנתגייר הוא מצווה על הקשירה ומה שאינו עושה הוא מחמת יראה משא"כ במסור ומשומד אע"ג דמצווין אפ"ה לא מיקרו ישנן בקשירה כיון שלרצונו פורק עול המצות מעליו ומשו"ה לא מוקי הש"ס מילתא דרשב"ג אלא בגר שחזר לסורו ולפ"ז אם נאמר דלשיטת התוספות ההיא דכל שאינו בקשירה הלכה פסוקה היא ואם כן ע"כ ת"ק דרשב"ג נמי איירי בגר שחזר לסורו דוקא וכן ברייתא דאמרי קורין בו נמי איירי כה"ג אלא שזה דוחק והנראה בעיני לולא שיטת התוספות דנהי דרשב"ג במעשה שעשה היינו בגר שחזר לסורו אבל ת"ק דרשב"ג דקאמר לוקחין ספרים מן העכו"ם בכל מקום איירי בעכו"ם גמור משום דת"ק דרשב"ג לא בעי כתיבה לשמה ולית ליה נמי דרשא דכל שאינו בקשירה ותרי קולי אית ליה ובהא דלא בעי כתיבה לשמה איכא ברייתא דלעיל דקאי כוותיה דלא פסיל במין ועכו"ם אלא משום דאינו בקשירה הא משום שלא לשמה לא מיפסלי כמ"ש מיהו האי ת"ק דרשב"ג פליג בהאי דרשא נמי דלית ליה כל שאינו בקשירה ומייתי ראיה מדרשב"ג לענין דלית ליה נמי האי דרשא דכל שאינו בקשירה וסובר הש"ס דגר שחזר לסורו לא מיקרי ישנו בקשירה דלא כמו שכתבתי בשיטת התוספות כנ"ל נכון וכ"נ מלשון הש"ס דקאמר והא דתני קורין בו האי תנא הוא ולא קאמר רשב"ג הוא אע"כ דאת"ק דרשב"ג קאי ודוק היטב ולפמ"ש כאן דאיכא תנא דלא בעי כתיבה לשמה לא תיקשי אם כן למה הוצרך רש"י ז"ל לפרש לעיל במימרא דר"נ דההיא דאמרי לה קורין בו היינו משום דס"ס הוא ולא כתב בפשיטות דלית ליה כתיבה לשמה הא ליתא כיון דהאי דאמר קורין בו

לית ליה נמי דרשא דכל שאינו בקשירה ואי אמרת דלית ליה נמי כתיבה לשמה א"כ מאי איריא נמצא ביד עכו"ם אפי' כתבו עכו"ם נמי ומדפשיטא ליה לר"נ בכתבו עכו"ם דיגנז ובנמצא מספקא ליה הוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ודוק היטב ובלשון הר"ן מצאתי ג"כ שהתחיל לפרש דהא מילתא אי בעינן כתיבה לשמה או לא פלוגתא דתנאי היא והנראה מתוך פירושו שהיה רוצה להאריך בזה אלא שעיקר דבריו נשמטו מתוך ספרי הדפוסים שלנו ע"ש:

תוספות בד"ה עד שיעבדם לשמן כו' ואע"ג דאמרינן בהתכלת כו'. עיין בזה בלשון הר"ן ז"ל באריכות:

בד"ה עיבוד לשמה בעיא כו' ולא מיסתבר דפריך מעיבוד לעיבוד דמדקאמר כו' עכ"ל. והא דלא מקשה הש"ס באמת מעיבוד לעיבוד משום דא"ל דמה שהתיר רשב"ג ליקח ספרים שכתבן העכו"ם היינו בידוע שעיבדן ישראל וק"ל:

דף מו.

תוספות בד"ה דאי אמר לה הכי כו' דהא לא אמר ע"מ כו' מדבעי לר"מ תנאי כפול עכ"ל. ולכאורה נראה דמ"ש דהא לא אמר ע"מ משום דבעי לאוכוחי מדר"מ דחייש בברייתא בסמוך לקילקולא וע"כ לא הוי אלא לעז דהא בעי תנאי כפול אלא משום דאמרינן בעלמא שכל האומר ע"מ א"צ לכפול תנאו והיא שיטת גדולי הפוסקים לכך כתבו כאן דהא לא אמר ע"מ ואם כן תקשי לר"מ כך נראה לכאורה אלא דא"א לומר כן חדא דהתוספות לקמן פ' מי שאחזו דף ע"ה כתבו להדיא דבע"מ נמי בעינן תנאי כפול וכ"כ הרא"ש ז"ל בשמם ועוד דמלשונם בסוגיא דשמעתין נמי מוכח הכי מדכתבו לקמן באיילונית אליבא דר"י דחייש לקילקולא דהיינו נמי לעז בעלמא אף ע"ג דר"י לא בעי תנאי כפול כדאשכחן בפ"ק דנדרים אע"כ דמ"ש כאן דהא לא אמר ע"מ לאו דוקא אלא כוונתם שלא אמר כלל בלשון תנאי דהכי משמע להו לישנא דגמרא דאמר משום שם רע אני מוציאך וזה אינו לשון תנאי וכן נראה מל' מהרש"א ז"ל וק"ל:

בא"ד מדבעי לר"מ תנאי כפול עכ"ל. פירוש דלקמן מוקמינן מתניתין דאיילונית דקאמרי רבנן יחזיר כר"מ דבעי תנאי כפול ואיירי בדלא כפליה ומש"ה יחזיר ולא חייש לקילקולא ומדלא חיישינן לגילוי דעת ע"כ מוכח דלא הוי גילוי דעת כה"ג ומדמדמה הש"ס לקמן איילונית לשם רע ונדר אלמא דכי הדדי נינהו נמצינו למידין דבכולהו ליכא גילוי דעת ולא משמע להו להתוספות דלעולם דהוי גילוי דעת אלא דלר"מ דבעי תנאי כפול ממילא דלא מהני נמי גילוי דעת והא דאשכחן בכמה דוכתי דמהני גילוי דעת היינו דלא כר"מ

משום דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לקמן פרק מי שאחזו דקי"ל בכל דוכתי הלכה כר"מ דבעי תנאי כפול וא"כ ע"כ דר"מ גופא מודה דגילוי דעת מהני כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ועוד דסוף סוף מדר"מ בברייתא דשמעתין מוכח שפיר דאע"ג דקאמר ר"מ נמצא גט בטל ובניה ממזרין ע"כ דלאו בטל ממש קאמר דהא לדידיה מיהא ע"כ לא הוי משום גילוי דעת מדבעי תנאי כפול ואיהו ודאי לא איירי בדכפליה לתנאיה דא"כ מאי מהני דלא יחזיר כדמסקו התוספות כאן ועוד דאי בדכפליה מ"ט דמאן דלא חייש לקלקולא כמו שהקשו התוספות בפרק המדיר דף ע"ד אע"כ דמאי דקאמר ר"מ ונמצא גט בטל ובניה ממזרין היינו לעז בעלמא לפי דברי הבעל וממילא דכולהו קיילקולא דשמעתין היינו נמי לעז בעלמא דהא מייתי הש"ס סייעתא ללישנא קמא מדר"מ. אמנם ראיתי להרב בעל לחם משנה שכתב ביישוב לשון הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות גירושין דודאי לר"מ דבעי תנאי כפול לא מהני גילוי דעת והיינו דמוקמינן לקמן מתניתין דאיילונית כר"מ אלא דאנן נהי דקי"ל כר"מ לענין תנאי כפול אבל לענין גילוי דעת דלר"מ לא מהני לא קי"ל כוותיה ומשום דגילוי דעת הוי מיהא כמו ע"מ או מעכשיו דלשיטת הרמב"ם ז"ל וסייעתו מהני בלא ת"כ ואם כן ה"ה לגילוי דעת ובזה עלו לו כהוגן דברי הרמב"ם ז"ל שפסק באיילונית דלא יחזיר והיינו משום גילוי דעת נמצא דלפי זה היה מקום לדחות דברי התוספות כאן אלא דלפמ"ש אדרבא דברי התוס' קיימין בזה ודברי בעל לחם משנה א"א להעמידן דאי ס"ד דלר"מ לא מהני גילוי דעת באיילונית ושם רע ונדר אע"ג דהוי גילוי דעת גמור לפי דברי בעל לחם משנה וא"כ מ"ט דר"מ בברייתא בסמוך דחייש לקילקולא הא ליכא קילקולא כיון דלא חייש לגילוי דעת ובדכפליה לתנאיה א"א לאוקמי מכל הני טעמי דפרישית ועוד דאי בדכפליה לתנאיה א"כ בא"צ חקירת חכם אמאי קאמר במתניתין יחזיר הא אתניה להדיא שאם לא יהיה עליה נדר יהא הגט בטל ועוד דבפ"ק דנידה גבי אשה שאין לה ווסת אשכחן דר"מ גופא קאמר יוציא ולא יחזיר עולמית משום דחייש לקילקולא ומסיק נמי בהאי לישנא ממש כדהכא והתם ע"כ לא איירי כלל בשום לשון תנאי שהבעל לא אמר כלום וע"כ דאפ"ה חייש ר"מ לקילקולא משום גילוי דעת ואם נאמר דלעולם לר"מ לא מהני גילוי דעת אלא דאכתי חייש ללעז בעלמא א"כ ממילא נדחה דברי הבעל לחם משנה דא"כ היאך מוקמינן לקמן מתניתין דאיילונית כר"מ דבעי ת"כ דהא אכתי ניחוש ללעז כדחייש הכא בש"ר ונדר משום לעז דגילוי דעת אע"כ מוכח כדברי התוספות דכל הני דשמעתין לית בהו גילוי דעת ואפילו לעז ליכא אלא בדכפליה למילתא אליבא דר"מ או משום תנאי גרידא למאן דלא בעי ת"כ וההיא דסוף פ"ק דנדה דחייש ר"מ לקילקולא היינו משום דהתם ודאי איכא גילוי

דעת ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה ושיש לרש"י ז"ל שיטה אחרת בזה ולקמן בסוגיא דאיילונית אבאר בעזה"י ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

בא"ד לכך נראה כו' אע"ג דכבר נישאת לאחר שריא ליה דזנות דשוגג הוא עכ"ל. פי' שהבעל יטעה בזה וסובר דשריא ליה לפי מה שהוא סובר דהגט בטל ובזנות בעלמא היא תחת השני ויוציא לעז כדי להחזירם ונכנסו התוס' לכל אלו הדחוקים לפום מאי דפשיטא להו דליכא הכא חשש קילקול גמור והוכרחו לפרש דלעז מיהא איכא אבל קשיא לי לפי פירושם דאע"ג דליכא הכא תנאי גמור ולא גילוי דעת אפ"ה חיישינן ללעז אפי' לר"מ דבעי ת"כ דא"כ בכל התנאים שלא כפל או שלא הקדים ההן ללאו וכן בכל דיני תנאי שלא נעשה כהלכתן דאמרינן לקמן פרק מי שאחזו לר"מ אע"פ שלא נתקיים התנאי הרי זה גט מפני שלא כפל ואמאי לא חיישינן ללעז והוי להו לתקן בכולהו מיהא דלא יחזיר ויש ליישב דדוקא הכא חיישינן ללעז אליבא דר"מ כיון דכפליה למילתא וחיזק דבריו שאמר שמפני כן הוא מגרשה ולולא כן לא היה מגרשה כפי' הרמב"ם ז"ל במשניות משום הכי אע"ג שאין כאן ת"כ ממש שלא אמר דרך תנאי אם יהיה אמת יהא גט אם לאו לא יהא גט אפ"ה כיון שיש כאן גילוי דעת קצת וכפליה נמי למילתא משום הכי חששו ללעז אבל היכא דליכא גילוי דעת כלל ות"כ גמור נמי ליכא לעולם דאפילו לעז ליכא כנ"ל ועיין בסמוך:

בא"ד ורש"י פי' דאפילו יאמר וכו' אינו נאמן כו' עכ"ל. כל המפרשים כתבו דשיטת רש"י ז"ל לפרש דחיישינן לקילקולא היינו קילקול גמור ולא לעז וכ"כ מהרש"א ומהר"ם ז"ל מלובלין בתשובותיו סימן קכ"ג ולא ידעתי מהיכן הכריחו לפרש כן בשיטת רש"י ז"ל דשפיר מצינן לפרש שיטת רש"י ז"ל משום לעז כמו לשיטת התוס' אלא דלקמן בסוף סוגיא דאיילונית כתב רש"י ז"ל בדלא כפליה לתנאי שלא אמר אם לאו לא יהא גט כו' וא"כ משמע לכאורה דמשנתינו דש"ר ונדר איירי שכפל תנאו לגמרי ואמר אם לאו לא יהא גט וא"כ ממילא הוי קילקול גמור ולענין הקושיא שהקשו בתוספות פרק המדיר דאי ס"ד דהוי תנאי גמור מאי מהני דלא יחזיר ועוד מ"ט דמאן דלא חייש לקילקולא והמפרשים לא כתבו בזה כלום ליישב אליבא דרש"י ז"ל ולענ"ד נראה ליישב דאפשר דכיון שאמרו לו הוי יודע כו' הרי אמרנו לו שאסור לו לגרש על תנאי הזה וא"כ אע"ג דמעיקרא אמר בפירוש על תנאי אפ"ה כיון שאמרו לו הוי יודע ואעפ"כ נתן לה הגט אנן סהדי דבטלו לתנאי וגמר וגירש אדעתא דידן וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"י מהל' גירושין שכתב שאומרין לו גמור בדעתך לגרשה כו' וזהו לדברי מהר"ם ז"ל בתשובה דשיטת הרמב"ם ז"ל לפרש דחיישינן לקילקול ממש אבל לענ"ד נראה דשיטת הרמב"ם

ז"ל משום לעז וכן נראה מלשון ה"ה ומה שהקשו בתוס' פרק המדיר מ"ט דמאן דלא חייש לקילקולא יש ליישב ג"כ דאף שאמר ת"כ ממש אפ"ה לא חיישינן לקילקולא לפי שהאשה תחוש לעצמה ולא תנשא לאחר כ"א באופן שיודע שלא תתקלקל שהרי היא יודעת בעצמה אם הש"ר אמת או לא ולענין נדר תחוש לעצמה שלא להתיר נדרה ע"פ חכם ותו לא מצי לקלקלה שהרי א"א לחכם להתיר שלא ברצונה ועוד דלמסקנא לא אשכחן שום תנא דאמר יחזיר דבמוציא ש"ר ליכא מאן דפליג ובנדר טעמא דר"י דבצריך סבר כר"מ ובאין צריך כר"א ובאיילונית אוקימנא דטעמא דיחזיר היינו משום דר"מ היא דבעי ת"כ וא"כ אין מקום לקושיית התוספות למסקנא כ"ז נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל לפי מה שהבינו המפרשים שמפרש למשנתינו בת"כ וכמ"ש דמשמע כן מלשונו לכאורה לקמן אלא דממ"ש רש"י ז"ל כאן ולקמן במשנה דאיילונית וז"ל וכשגרשתיך היה בדעתי להחזירך נראה להדיא שלא התנה ע"ז בפי' אלא שאומר שכך היה בדעתו לכך נלע"ד שאם נאמר דשיטת רש"י ז"ל היא דחיישינן לקילקולא היינו קילקול גמור שלענ"ד הקלושה היא השיטה המחוורת לפי סוגית הש"ס כמו שאפרש בעז"ה א"כ צ"ל דהקילקול גמור אינו מצד התנאי אלא משום גילוי דעת דסובר רש"י ז"ל שיש כאן גילוי דעת גמור אלא דאפילו הכי צריך שיאמר לה משום ש"ר אני מוציאך דבלא"ה לא מצי לקלקלה דאל"כ הו"ל דברים שבלב כדאשכחן גבי האי דזבן אדעתא למיסק לארעא דישראל וכמ"ש התוספות שם שיש גילוי דעת שצריך להוציא בפיו ויש גילוי דעת דבמחשבה סגי ובהכי יתיישב ג"כ הסוגיא דספ"ק דנדה ודס"פ הבא על יבמתו כמו שיבואר אי"ה אבל כיון שאמרו לו הוי יודע תו ליכא גילוי דעת. אמנם מה שהקשו כאן בתוספות אי ס"ד דהוי הכא גילוי דעת א"כ אמאי בעי לר"מ ת"כ וכוונתם בזה למאי דאוקמינן לקמן סוגיא דאיילונית בכה"ג ולענ"ד משום הא לא איריא דא"ל דבאיילונית ליכא גילוי דעת כמו שאפרש שם אי"ה בתכלית הביאור ובזה יתיישב הכל על נכון ברווחא ע"ש. מיהו מלשון התוספות כאן שכתבו ורש"י פי' נראה שלא הוכרח להם מלשון רש"י ז"ל שאינו מפרש משום לעז אלא דבטעמא לחוד מאי תקנה יש בזה דלא יחזיר לענין לעז נחלקו התוספות על רש"י ז"ל ואף בזה לא השיגוהו רק שנראה להם פירושם יותר מרווח אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב שבירושלמי מבואר להדיא כלשון רש"י ז"ל ואעפ"כ לא נראה בעיני הרשב"א ז"ל משום מילי דסברא ותמה אני על פה קדוש היאך חולק במילי דסברא על גמרא ערוכה דירושלמי והמעיין שם יראה שבקל יש להשיב על מה שהשיג על רש"י ז"ל בזה והנלע"ד כתבתי ואין להאריך ועיין בסמוך:

בא"**ד** ולר"מ דבעי ת"כ כו' אפילו לעז ליכא עכ"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר ר"מ גופא בפ"ק דנדה באשה שאין לה ווסת יוציא ולא יחזיר עולמית ומפרש התם טעמא משום קילקולא ע"כ היינו משום דאיכא גילוי דעת שבשביל כך מגרשה כיון שאסורה לו אבל משום תנאי ודאי לא שייך התם שהרי לא התנה הבעל ולא אמר כלום דהא ר"מ דינא קפסיק ותני שם יוציא ולא יחזיר ואפילו לעז ליכא. מיהו ע"כ צ"ל דלהתוספות התם נמי ליכא גילוי דעת גמור מדכתבו שם דלא הוי אלא לעז ואי בגילוי דעת גמור הוי קילקול ממש אע"כ דהוי גילוי דעת במקצת וליכא אלא לעז אע"ג דהכא בשמעתין ולקמן באיילונית לא הוי אפילו לעז אלא בדאמר וכפליה למילתא היינו משום דהכא ליכא גילוי דעת כמו התם ואף לפמ"ש בסמוך בשמעתין ע"כ טעמא דר"מ משום דחשיב גילוי דעת קצת דאל"כ אפילו אמר וכפליה למילתא כיון דלא הוי ת"כ ממש לא חיישינן ללעז כדלא חיישינן אליבא דכו"ע בכל תנאים שלא נעשו כדין אלא דאפילו הכי צריך לחלק דגילוי דעת דהכא לא מהני בפני עצמו כלל אפילו ללעז אלא בהצטרפות דאמר וכפליה למילתא וגילוי דעת דהתם דעדיף נהי דלא הוי קילקול אפ"ה לעז מיהא איכא אף שלא אמר כלום אלא דאכתי קשיא לי טובא מי הכריחם לתוספות שם ספ"ק דנדה לפרש משום לעז ואמאי לא מפרשי בפשיטות דהוי קילקול גמור משום דהוי גילוי דעת מעליא והנראה בזה דלכאורה שלא רצו לפרש כן דאי ס"ד דהוי גילוי דעת מעליא וקילקול גמור א"כ מאי מהני דלא יחזיר כדמסקו כאן וכדמקשו בפרק המדיר וכן נראה מלשון מהרש"א ז"ל בשמעתין דלענין גילוי דעת נמי אי הוי קילקול גמור לא הוי מהני דלא יחזיר אלא דלענ"ד אין שום סברא לומר כן דהמעיין בלשון התוספות דהא דמסקו כאן ובפרק המדיר דלא מהני תקנתא דלא יחזיר נראה דהיינו דוקא בתנאי ממש לא מיבעיא למאן דבעי ת"כ כיון שאמר בפירוש אם לאו לא יהא גט פשיטא שאסורה להינשא לאחר ואם ניסת ונמצאו הדברים נגד התנאי ודאי איכא קילקולא ולא מהני הא דלא יחזיר ואף שכתבתי לעיל דלשיטת רש"י כיון שאמרו לו הוי יודע מסתמא בטליה לתנאי מ"מ התוספות לית להו האי סברא כיון שאמר בפירוש אם לאו לא יהא גט אין לנו אלא כמו שאמר ומינה דה"ה למאן דלא בעי ת"כ אפילו אי לא כפליה נמי הוא דמכלל הן נשמע לאו משא"כ לענין גילוי דעת שאנו דנין מעצמינו לומר דמסתמא אדעתא דהכי גירשה שאם ימצאו הדברים בדאין שיחזירה א"כ כשאמרנו לו הוי יודע שאסור לך להחזירה ואפ"ה גירשה ממילא דתו ליכא גילוי דעת כל עיקר ואדרבא הגילוי דעת מראה להיפך דלגמרי מגרש לה כנ"ל ברור וא"כ לשון התוס' דספ"ק דנדה צ"ע ויש ליישב בזה ואין להאריך כאן ודו"ק ומה שיש עוד לדקדק בדברי התוס' יבואר לקמן בסוגיא דאיילונית ע"ש:

בא"ד והא דקאמר ר"מ כל נדר כו' היינו בדכפליה למילתא ולא כפליה לתנאיה. כבר פירשתי דנהי שכפל הדברים מ"מ לא אמרם בלשון תנאי מיהו יש לדקדק אמאי מייתי הא דר"מ דכל נדר ולא מייתי מדר"מ דברייתא דאמר בהדיא טעמא דקילקולא אלא דניחא להו לאתויי ממתני' ואף על גב דמדר"מ במתני' לא מוכח בהדיא דאיירי משום קילקולא ואפשר דטעמא דידיה משום פריצות דבנדר שצריך חקירת חכם איכא פריצות טפי שהיא צריכה להתבזות בפני ב"ד ואפשר דמשום זילותא דב"ד תניח מלהתיר נדרה משא"כ בנדר שא"צ חקירת חכם אלא הבעל מתיר אפשר דליכא פריצות כ"כ מ"מ כיון דר"מ בברייתא אית ליה טעמא דקילקולא א"כ מייתי שפיר ממתניתין ועוד נ"ל לפרש דמייתי מדר"מ דמתניתין דע"כ איירי בדכפליה למילתא וא"כ מסתמא דת"ק נמי איירי בדכפליה למילתא והא דקאמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ והוא שאמר לה היינו בדכפליה ובלא"ה נלע"ד דהכי הוא דאי ת"ק דמתניתין סבר כרבי יהודה באיילונית לקמן דאע"ג דלא כפליה נמי איכא קילקולא א"כ אפילו לא אמר כלל נמי בגילוי דעת כל דהו חייש לקילקולא ותדע דהא לענין אם תובעת כתובתה דאמר שתיקותך יפה מדיבורך והיינו משום קילקולא שיאמר אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה לא גרשתיך שכ"כ רש"י ותוספות נמצא דאף על גב דלא אמר לה כלום לענין כתובה חייש לקילקולא וא"כ נראה דבמוציא משום איילונית דאמר ר"י לא יחזיר היינו אפילו דלא אמר לה וממילא דע"כ דהא דקאמר הכא וצריך שיאמר לה ע"כ לא סבירא ליה כרבי יהודה אלא כרבנן דר"י דהיינו ר"מ כדאמרינן לקמן אלא שהמפרשים כתבו דבאיילונית היינו בדאמר לה ושם אפרש אי"ה והנלע"ד כתבתי ליישב לשון התוס' כאן ודו"ק:

בא"ד דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר עכ"ל. וה"ה דטפי הוי מצי להוכיח דאי בדכפליה לתנאיה באין צריך חקירת חכם אמאי קאמר יחזיר וק"ל:

בד"ה שלא יהיו בנות ישראל פרוצות כו' וא"ת ללישנא בתרא דר"י כו' מנ"ל דפליגי רבנן כו' עכ"ל. ויש לתמוה מאי ענין קושיא זו לכאן דלקמן בהא דמקשה הש"ס ורבנן הו"ל להקשות כן והנראה בעיני שבאו להקשות על פירושם שכתבו דהני תרי לישני פליגי משום דלכאורה היה באפשר לומר דהני תרי לישני לא פליגי דלעולם עיקר הטעם דלא יחזיר היינו דוקא משום קילקולא אלא דאידך לישנא בא להוסיף דין חדש דלעולם צריך שיאמר לה הוי יודע' ובהכי אתי ליה שפיר נמי הא דפסיק ותני במתני' לא יחזיר ולא פירש דהיינו דוקא בדאמר לה אבל כיון דלעולם צריך שיאמר לה משום פריצות א"ש דלעולם הוי טעמא משום קילקולא וכיון דהני תרי לישני לא פליגי כבר היה באפשר לומר דברייתות נמי לא פליגי דעיקר טעמא דלא יחזיר היינו בברייתא דר"מ משום

קילקולא והאי ברייתא דר"א בר"י נמי הכי ס"ל והא דקאמר מפני מה אמרו לא יחזיר הכי פירושא דקשיא ליה לר"א בר"י מפני מה אמרו לא יחזיר משום קילקולא כיון דלא שייך אלא בדאמר לה א"כ יותר היה להם לחכמים לתקן שלא יאמר לה ובהכי הוי תיקון העולם טפי כדי שיהא מותר להחזיר וקאמר דמשום קנסא דפריצות תקנו שצריך שיאמר וממילא דלא יחזיר משום קילקולא ובדרך זה היה באפשר לפ' לכולהו תנאי דמתני' ובהכי הוי ניחא טפי הא דמקשה הש"ס בסמוך ורבנן דכיון דעיקר טעמא משום קילקולא אם כן מדאמרו אפילו בנדר ברבים לא יחזיר משום קילקולא ע"כ דסברי יש לו הפרה אלא דהתוספות לא משמע להו לפרש כן מדמקשה הש"ס לקמן דמדר"י דמתניתין מוכח דלא חייש לקילקולא ע"כ דליתא להאי פירושא דא"כ לא הוי מקשה מידי דילמא ר"י נמי חייש לקילקולא אלא דבנדר שיש לו הפרה א"צ שיאמר לה כיון דליכא פריצות ומשו"ה ליכא קילקולא ועוד דהתוספות לשיטתייהו שכתבו דלר"מ דחייש לקילקולא היינו בדאמר לה וכפליה למילתא דוקא וכבר כתבתי דלשיטתם מימרא דרב יוסף בר מניומי נמי בהכי איירי וא"כ תו ליכא לן למימר דמשום טעמא דפריצות צריך שיאמר לה כן דאכתי אמאי כפליה למילתיה וטוב היה לתקן שיאמר ולא יכפול דתו לא הוי קילקולא אע"כ דליתא להאי פירושא אלא דהני תרי לישני פליגי אליבא דת"ק ולמאן דאית ליה טעמא דפריצות היינו דמשום ה"ט לא יחזיר וא"כ מקשו התוספות שפיר היאך אפשר לפרש כן דא"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך ורבנן כנ"ל נכון ודוק היטב:

בא"ד דאי ברבים אסור משום פריצות כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א דה"ה דהוי מצו לאקשויי הכי ללישנא קמא אליבא דרבנן ואף לפי מה שתירץ נשאר לו קושיא דאכתי לר"מ דלמא קסבר נמי דנדר ברבים אין לו התרה והא דקפסיק ואמר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר היינו משום דכשנדרה שלא ברבים אסור משום קילקולא ובנדרה ברבים דליכא קילקולא אפ"ה אסור משום דאית ליה נמי טעמא דפריצות כו' ע"ש ומתוך דברי מהר"ם בחידושיו נתיישב דאי ס"ד דר"מ חייש לפריצות א"כ אפילו בנדר שא"צ חקירת חכם נמי לא יחזיר כשהוא ברבים ומשום פריצות כו' ע"ש מיהו לא יתכן לומר כן אלא אם נאמר דלמ"ד נדר ברבים אין לו הפרה היינו שהבעל נמי אינו יכול להפר והיינו כתירוץ השני שכתבו התוספות לעיל בדף ל"ה בד"ה אבל נישאת על מה שהקשו שם וא"ת וידירנה הבעל ע"ד רבים אבל לתירוץ ראשון שכ' שם דלענין נדרי אשתו לא שייך לחלק אם כן אין עיקר לדברי מהר"ם ז"ל. אמנם לענ"ד בחנם נדחקו בזה דמה שהקשה מהרש"א ז"ל דללישנא קמא נמי הוי מצו לאקשויי דלמא אית להו לרבנן נמי טעמא דפריצות לענ"ד דבריו תמוהין בזה כיון דללישנא קמא מסיק בהדיא והוא שאמר לה משמע להדיא דלית

ליה טעמא דפריצות דאי אית ליה אפילו לא א"ל נמי וכ"ש למאי דפרישית דהא דקאמר והוא שאמר לה היינו דאמר וכפליה למילתא דוקא וא"כ מה"ט גופא ע"כ דר"מ נמי לית ליה טעמא דפריצות דהא קאמר בברייתא מפני מה אמרו המוציא אשתו משום ש"ר כו' וקיהיב טעמא משום קילקולא אלמא דהיינו דוקא בדאמר לה וכפליה למילתא א"כ ע"כ לית ליה טעמא דפריצות דא"כ אפילו לא א"ל נמי וממילא נמי דהא דקתני במתני' כל נדר שצריך חקירת חכם היינו דוקא בדא"ל וממילא דע"כ לית ליה טעמא דפריצות ולא הוצרכו התוס' לדקדק אלא אליבא דר"א ודו"ק:

בא"ד ה"ל למיסר לא ידעו בו רבים כו' ולא מפני שא"צ עכ"ל. ק"ק אטו מדמינן גזירת חכמים להדדי דנהי דלענין קילקולא דאיכא חשש לעז ממזרות גזרינן שמא בטעמא דפריצות שאינו אלא קנס בעלמא לא גזרינן היכא דליכא פריצות אטו היכא דאיכא ולענין מה דקשיא להו דלמא ר"א אית ליה נמי טעמא דפריצות יש ליישב על הדרך שכתבתי בסמוך ואין להאריך:

בד"ה כיון דאמרי מארץ רחוקה וא"ת כו' גבעונים השלימו שנאמר וכי השלימו כו' היינו קודם שעברו את הירדן כו' עכ"ל. פי' דמעשה דגבעונים היה לאחר שעברו ולא היה רשאי להשלים ולכך הערימו ולפ"ז ע"כ דהא דכתיב וכי השלימו והא דאמר נמי בירושלמי שלש פרוזדוגמאות כו' וגבעונים השלימו היינו שהשלימו מפני קידוש השם ואם כן קשיא להו למה הוצרך לומר כאן דשבועה בטעות היה ות"ל דבלא"ה לא חל' השבועה דהוי לבטל המצוה וע"כ שלא השלימו אלא מפני קידוש השם ומש"ה לא רצו להתיר השבועה וק"ל:

בא"ד וא"ת בלא חילול השם כו' כדאמר לעיל לא ישבו בארצך כו' ואמר נמי בפ' אלו נאמרין כו' הא למדת כו' עכ"ל. והמעיין שם פ' אלו נאמרין דר"י פליג בהדיא דאפי' באין להתגייר אין מקבלין ויליף מקרא דמשרפות סיד מה סיד אין לו תקנה כו' ולפ"ז צ"ל דלא קשיא להו הכא אליבא דר"י אלא אהא דאמרינן בשמעתין דלא התירו השבועה מפני חילול השם ת"ל דבלא"ה לא היה להם להתיר השבועה כיון שבאו להתגייר ולר"ש בפ' א"נ מקבלין אותם כנ"ל מיהו מה שהקשו מדאמר לעיל לא ישבו בארצך כבר כתבתי לעיל דלמסקנא דאוקמינן קרא דלא תסגיר לדרשא אחריתי ממילא איכא למימר דקרא דלא ישבו איירי בבאין להתגייר והארכתי שם קצת וכן בעיקר דבריהם בזה הדיבור יש להם שיטה אחרת וכבר האריכו הקדמונים בפי' החומש רש"י והרמב"ן ז"ל והר"א מזרחי ובעל לחם משנה בהלכות מלכים האריך מאד ע"ש:

דף מו:

גמרא והתירו לו שיחזירנה פשיטא כו' עד ורבינא אמר לעולם אסיפא והכי קתני אין בזה מפני תיקון העולם. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו למה התירו באמת ומאי מקשה נמי פשיטא דאדרבא מסברא י"ל דהכא נמי איכא מפני תיקון העולם שמא יאמר אילו הייתי יודע כו' והאריך ליישב ולולא דבריו היה נ"ל בפשיטות דלא שייך הכא קיללקולא לומר אילו הייתי יודע שיש תקנה להתיר הנדר אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה דמי הכריחו מעיקרא לישבע בקונם כדי לגרשה הרי לפנינו שלא היתה חביבה עליו וא"כ ליכא גילוי דעת לחוש לקילקולא ודוקא במוציא משום ש"ר ונדר שבה שאינה מגרשה לרצונו בזה דוקא שייך קלקולא כמו שפירש"י ז"ל לעיל כנ"ל:

תוספות בד"ה המוציא אשתו משום איילונית משמע הכא דאיילונית בעיא גט ותימה דבריש יבמות משמע דלא בעיא כו' והא דפליגי בהמדיר כו' היינו בשאר מומין דמחיל אבל באיילונית לא מחיל כו' עכ"ל. אבל רש"י ז"ל במשנתינו כתב להדיא דאיילונית צריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין עכ"ל א"כ משמע להדיא דמה"ט אפילו בודאי איילונית בעיא גט משום דבעל לשם קידושין וכ"נ מלשון הרי"ף ז"ל בשמעתין שכתב על משנתינו דאמרינן לה השתא הוא דבריית עכ"ל ואפרש כוונתם בסמוך נמצינו למידין מיהא דע"כ איירי מתני' בודאי איילונית דבספק איילונית לא שייך לומר השתא הוא דבריית כמ"ש התוס' להדיא בסמוך בד"ה אומר לה שתיקותך כו' ע"ש וא"כ ע"כ כיון דמשנתינו בודאי איילונית ע"כ דבעיא גיטא ואף שאין אני כדאי להכריע מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלענ"ד מוכח להדיא בגמרא כשיטת רש"י והרי"ף ז"ל מדמסקינן בפ' המדיר דף ע"ד אמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט ולאפוקי מהאי תנא דאמר ר"י אמר שמואל משום רבי ישמעאל והיא לא נתפשה אסורה ויש לך אשה אחרת אע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזה זה שקדושיה קדושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה ע"כ וכתב שם הרי"ף ז"ל דאע"ג דפליגי לעיל רב ושמואל בקידש' על תנאי וכנסה סתם אי צריכה גט ומסיק רבא לעיל דבטעות אשה אחת כ"ע מודו דלא בעיא גט אפ"ה לית הלכתא כרבא וכהנך אמוראי דלעיל אלא כדמסקינן הכא משמיה דעולא דצריכה גט וכדמסקינן לאפוקי מהאי תנא אלמא ליתא לדרבי ישמעאל ומייתי נמי דעבדו רבנן עובדא בפ' בא סימן דלא כר"י אלמא דלית הלכתא כר"י כ"ז דקדק הרי"ף ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל נמצא דלפ"ז מוכח להדיא שאין לחלק בין קידשה על תנאי דמומין ונדר ובין שאר קדושי טעות אלא בכולהו בעיא גט דאלת"ה אלא כמו

שחילקו התוס' דבתנאי דמומין טעמא דמחיל אבל באיילונית ושאר קדושי טעות דלא שייך מחילה שאין אדם מוחל עליהם לא אמרינן דאין עושה בעילתו בעילת זנות אם כן אמאי קאמר הש"ס ולאפוקי מהאי תנא דר"י דהא ר"י בהדיא מקדושי טעות איירי דמפיק מקרא דוהיא לא נתפשה וא"כ אכתי אפשר דאיתא לדעולא ואיתא לדר"י כגון בקדושי טעות כגון איילונית אע"כ דאין לחלק דבכל קדושי טעות קאמר עולא דצריכה גט אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו ביבמות דהא דדרשינן למעט קידושי טעות מוהיא לא נתפשה היינו אסמכתא בעלמא וא"כ משמע דמ"ד מקדש על תנאי בעיא גט היינו מדרבנן וא"כ אפשר דהרא"ש ז"ל נמי בהאי שיטה קאי ומתוך כך יש לי לדקדק על מ"ש שם הרא"ש ז"ל על לשון הרי"ף ז"ל שיש מן הגדולים שכתבו דלעולא נמי א"צ גט אלא מדבריהם או מספק דשמא מחל לתנאי ולענ"ד א"א לומר כן מדקאמר ולאפוקי מהאי תנא ור"י ע"כ מדאורייתא איירי דיליף לה מקרא א"כ ע"כ הא דקאמרינן לאפוקי מהאי תנא היינו נמי דמדאורייתא בעיא גט ואע"ג דהתם לא מצינו לאוקמי באיילונית מדקתני ובנה מורכב על כתיפה אפ"ה מצי לאוקמי בשאר קדושי טעות ועוד דא"כ לר"י גופא תיקשי מנ"ל למעוטי שאר קידושי טעות דלמא קרא דוהיא לא נתפשה לא אתי אלא למעוטי איילונית. ויש לי בזה מקום עיון גדול על שיטת הר"ן ז"ל והבית יוסף אלא שאין כאן מקומו. הרי שזכינו מיהא לדין שיש ראיה מרווחת ללשון רש"י ז"ל בשמעתין דאיילונית בעיא גט גמור אפילו מדאורייתא ומצאתי מקום לומר שכן היא שיטת הרי"ף ז"ל בשמעתין ובפ' המדיר ומעתה נבא ליישב מה שהקשו בתוספות ממשנה דריש יבמות דמשמע דלא בעיא גט ולפמ"ש יכילנא לשנויי דההיא דריש יבמות באיילונית יבמה מן האירוסין דודאי לא בעיא גט דהוי קדושי טעות משא"כ כשבעל אחר קדושין לעולם דבעיא גט משום דעולא ומשום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובכה"ג איכא לאוקמי מתני' דהכא אפילו בודאי איילונית וכשבעל אחר קידושין מש"ה בעיא גט. מיהו שנוייא דחיקא לא משנינא שכבר מצאתי תירוץ אחר מרווח בלשון מורי זקיני הגאון מוהר"ר יושע ז"ל בלקוטים שלו בספ' מנ"ש בריש פ"ק דיבמות שנדפס עלה אחד בבד אחד ושם נאמר דמההיא דיבמות אין ראיה דהא למסקנא דרבא ביבמות דף י"ב דהא דקתני או שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות היינו אפילו הכיר בה ודקתני שנמצאו תני שהיו נמצא דלפ"ז אין הטעם כלל משום קדושי טעות אלא כיון דאיילונית לא רמיא קמיה לייבם מקרא דאשר תלד א"כ צרתה הו"ל צרת ערוה שלא במקום מצוה דמותרת וא"כ כשלא הכיר בה נמי הוי טעמא משום הכי ולאו משום קדושי טעות וממילא אזלא לה ראיית התוספות ע"ש באריכות אלא שהל' מגומגם מחמת השמטת הדפוס אלא דבסוף

דבריו שם שדא ביה נרגא כמסתפק דאכתי ראיית התוספות קיימת מדרב אסי פליג שם עלה דרבא ומוקי מתני' דיבמות בלא הכיר בה דוקא וא"כ ע"כ משום קידושי טעות נגעו בה ומוכח דלא בעיא גיטא ולפ"ז ממילא נהי דרבא פליג באוקימתא דמתניתין אבל בהא דינא דאיילונית לא בעיא גט לא אשכחן מאן דפליג והעלה הדברים בספק ע"ש. אמנם כן ראיתי שדברי מורי זקיני ז"ל מכוונים להלכה דאיתמר משמיה דגברא רבה כוותיה שכן מצאתי מבואר בלשון הנ"י בריש יבמות שכתב דברים ככתבן בשם ר"ח ז"ל דמאוקימתא דרבא תו ליכא ראיה דאיילונית לא בעיא גט ואם כן צריך ליישב דהא ע"כ לרב אסי הכי הוא וכדכתיבנא אבל למאי דפרישית א"ש דודאי רב אסי סבר דאיילונית לא בעיא גט ורבא גופא נמי ודאי הכי ס"ל מדקאמר בפ' המדיר בפלוגתא דרב ושמואל דבטעות אשה א' אפילו בתנאי דמומין לא בעי גט כ"ש באיילונית דהוי מקח טעות טפי ממומין כדכתבו התוספות כאן אבל אנן לא ס"ל ככל הנך אמוראי אלא כמסקנא דהמדיר דאמר רב כהנא משמיה דעולא המקדש על תנאי ובעל צריכה גט ומסיק הש"ס לאפוקי מהאי תנא דר"י והכי הלכתא כמ"ש הרי"ף והרא"ש ז"ל שכן משמע מסוגיא דפ' בא סימן ועוד דעולא מעשה קאמר וכבר כתבתי דמשם מוכח דה"ה כל קידושי טעות אפי' איילונית בעיא גט וא"כ ממילא דלא תיקשי מההיא דיבמות דאנן מוקמינן למתני' דיבמות כדאסיק רבא הלכתא דאפילו לא הכיר בה צרתה מותרת וממילא דלא הוי טעמא דמתני' כלל משום קדושי טעות אלא משום דהו"ל צרת אשת אח שלא במקום מצוה כדפירש"י ז"ל שם בשם הלכות גדולות ולפ"ז נתיישב הכל על נכון לשיטת הסוברים דאיילונית בעיא גט ומתוכן אבוא לבאר סוגיא דשמעתין ברווחא וביותר שיטת הרי"ף ז"ל כמו שיבואר בסמוך ודוק היטב:

בא"ד תדע מדקתני סיפא כו' ואילו ודאי איילונית לית לה רפואה כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י והרי"ף ז"ל דמתני' בודאי איילונית יש ליישב דנהי דרוב איילונית אין להם רפואה אפ"ה זימנין דאיתרמי שיש לה רפואה ומש"ה איילונית אין צריכה חליצה אליבא דכ"ע דאזלינן בתר רובא וגדולה מזו מצינו בריש פ' האשה שהלך בעלה וצרתה למ"ה דבעי למימר שמותרת לינשא לשוק בלא חליצה ורוב נשים מתעברות ויולדות וה"ה באיילונית ועוד שהתורה פטרה בפירוש ולא רצו להחמיר שאם אתה אומר חולצת מתייבמת משא"כ בסריס דשכיח הדבר שיש להם רפואה א"כ אפשר דמדאורייתא בר חליצה הוא ומוקמינן לקרא דולא ימחה פרט לסריס דאתי למעט סריס אדם דוקא שאין לו רפואה ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שמבואר בלשון הרי"ף ז"ל

שהבאתי שכתב בטעם משנתינו דאמרינן לה השתא הוא דברייתּ ומש"ה אינה צריכה חליצה לכ"ע שאף אם תתרפא נאמר לה השתא ברייתּ וכמו שאבאר כנ"ל ודו"ק:

בא"ד אור"ת דהתם בדקבלה עילויה וכה"ג משני בפרק בן סורר ומורה עכ"ל. אמאי דבעי למיפשט התם דאזלינן בדיני נפשות בתר רובא מדתנן בת ג' שנים ויום אחד חייבין עליה משום א"א ולא אמרינן דלמא איילונית היא ודחי הש"ס בדקיבלה עילויה ואפ"ה ליכא לאקשויי מהאי סוגיא אמאי דפרישית בסמוך דודאי איילונית נמי בעיא גט אפי' מדאורייתא כדפרש"י כאן דודאי בעל לשם קידושין וא"כ מאי מדייק התם דלמא איילונית היא דהא אכתי חייב עליה משום א"א כיון דבעל לשם קידושין אלא דא"ל דהתם איירי כשלא בעל דהא קתני בבא בפני עצמה מתקדשת בביאה וכן פירש"י ז"ל שם להדיא דההיא דחייבין עליה משום א"א אם קיבל אביה קידושין איירי ע"ש כנ"ל ודו"ק:

רש"י בד"ה ר' יהודה כו' ואם ידעתי שלא תשובי אלי וכו' לא גרשתיך. ולכאורה הוא שפת יתר ונראה שבא לתקן בזה דליכא לפרש שהקילקול הוא שיאמר הבעל שלא העלה על לבו כלל שתוכל להתרפא ואילו ידע מזה לא היה מגרשה דא"כ מאי מהני הא דלא יחזיר לכך פרש"י ז"ל דודאי בהא לא שייך קילקולא כיון דזימנין מתרפאת מסתמא אף מספק רצה לגרשה מדלא המתין אלא דעיקר הקילקול הכא שיאמר דנהי דמספק גירשה אף על פי כן היה בדעתו להחזירה ואילו ידע שלא תחזור אליו לא היה מגרשה וכ"ז אליבא דר"י דוקא דחייש ללעז בעלמא כמו שאפרש בסמוך מש"ה חייש נמי להאי קילקולא דאילו ידע שלא תחזור אליו אע"פ שלא יאמר הבעל שום דבר בשעת הגירושין מענין שרוצה להחזירה וגילוי דעת נמי ליכא אפ"ה חייש משא"כ לעיל גבי ש"ר ונדר דלפירש"י ז"ל היינו משום קילקול גמור כמ"ש לעיל מש"ה הוצרך לפרש שהקילקול הוא שיאמר אילו הייתי יודע שהדברים בדאין דבהא מצי לקלקלה כיון שאמר משום זה אני מוציאך ואיכא נמי גילוי דעת אבל מדאמרו לו לא יחזיר מסתמא בטליה לתנאי ולא כתב רש"י ז"ל שם אילו הייתי יודע שלא תשובי אלי עוד דהא לא אמר לה כלום מענין החזרה ותו לא הוי קילקול גמור אע"כ דעיקר הקילקול מחמת שהדברים בדאין כנ"ל ומהר"ם מלובלין בתשובה סי' קכ"ב כתב בע"א ודבריו לא ישרו בעיני ע"ש ויותר נראה דכל היכא שהספק הוא באמת לכל אדם שמא תתרפא תו לא מצי לקלקלה דודאי מפני הספק גירשה כמו שפירש"י ז"ל להדיא בפ' הבא על יבמתו גבי ניסת לרביעי בד"ה הא ודאי מש"ה הוצרך לפרש כאן שהקילקול הוא מצד שהיה רוצה להחזירה וסבור שתשוב אליו ואילו היה יודע שלא תשוב לא היה מגרשה משא"כ לעיל בנדר וש"ר שחשש הוא שהדברים בדאין מעיקרא והו"ל גט בטעות מפרש רש"י ז"ל כפשוטו וזה נכון יותר ובפ'

הבא על יבמתו דמקשה הש"ס אי איהי שתקה אנן מי שתקינן וכתב שם רש"י ז"ל אע"כ דלא מצי לקלקלה שהרי מפני הספק גירשה ולא שייך התם לקלקלה שיאמר שהיה בדעתו להחזירה אם תהיה בת בנים שא"א לברר שתהיה בת בנים אם לא שתנשא לאחר ותו לא מצי להחזירה זה ברור בכוונת רש"י ז"ל:

בד"ה שתיקותיך יפה לך שיאמר אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה לא גרשתיך עכ"ל. הוצרך לפ' כן דהא ודאי א"א לפרש שיאמר אילו ידעתי שסופך להתרפאות לא גרשתיך דהא כבר תקנו לר"י דלא יחזיר ותו ליכא קילקולא אע"כ דחייש ר"י לקילקולא לענין הכתובה ואע"ג דלא אמר לה וגילוי דעת נמי ליכא אפ"ה חייש ר"י ללעז משא"כ בסמוך בשמעתין דמשני שמואל איפוך ומקשה הש"ס והא מדקתני סיפא שם פירש"י מכלל דר"י חייש לקילקולא שמדבריו למדנו שאם ירצה לומר ע"מ איילונית גרשתיך היה מקלקלה ולא הוצרך לפרש הקילקול מצד הכתובה דליכא גילוי דעת כיון דיותר יש לפרש לקילקולא מצד הגירושין גופא שהיה ע"מ איילונית ונהי דאמר ר"י יחזיר אפשר משום דלא אמר לה לא מצי לקלקלה אלא אם תתבע כתובתה שבאה בטענה שבתחילה ע"מ איילונית גירשה מש"ה מצי לקלקלה אבל אי איהי שתקה אנן נמי שתקינן כיון דלא אמר לה אלא דאפי' הכי מקשה הש"ס בסמוך שפיר דלעיל בש"ר ונדר לא חייש ר"י לקילקולא אפילו בדאמר לה דהיינו ללישנא קמא דרב יוסף בר מניומי לעיל כנ"ל נכון אמנם בסוף פר' הבא על יבמתו גבי ניסת לרביעי והיו לה בנים ותובעת כתובתה דאמרינן שם מעיקרא שתיקותיך יפה מדיבוריך פירש"י ז"ל שם אדעתא דהכי לא גרשתיך אילו הייתי יודע שאת בת בנים כו' ולא רצה לפ' אילו הייתי יודע שסופי ליתן כתובתך משום דבכה"ג ליכא אלא לעז גרידא אליבא דר"י ואנן לא קי"ל כוותיה מש"ה ניחא ליה לפרש אילו הייתי יודע שאת בת בנים דבזה הוי קילקול גמור משום גילוי דעת וכדמסיים שם רש"י ז"ל להדיא ונמצא גט בטל ובניה ממזרים והיינו למאי דס"ד שם מעיקרא אבל הש"ס שם מקשה אנן מי שתקינן דפירש"י ז"ל שם אע"כ דלא מצי לקלקלה כה"ג כיון שמפני הספק מגרשה ודוק היטב:

תוספות בד"ה אומר לה שתיקותיך כו' וא"ת ואם היא שתקה כו' וי"ל דהתם נמי לא הוי אלא לעז כו' עכ"ל. ולא ידעתי מי הכריחם לפרש דהתם לא הוי אלא לעז דכיון דמסקו דאפי' לרבנן דלא חיישי לקילקולא אפ"ה מקשו התם שפיר אנן מי שתקינן דמודו רבנן דמשום שאין לה בנים גירשה וא"כ בפשיטות הוי להו לתרץ דהכא לא שייך לומר אנן מי שתקינן כיון שכבר תקנו דלא יחזיר משא"כ התם מקשה שפיר אנן מי שתקינן דהו"ל קילקול גמור משום דהו"ל גילוי דעת מעליא שבשביל כך מגרשה ומהרש"א ז"ל כתב

דהתוספות לשיטתייהו דבדאיכא קילקול גמור לא מהני מה דלא יחזיר ומלבד שכבר כתבתי לעיל שדבריו אין נראין בזה דהתוספות לא כתבו דלא מהני דלא יחזיר בקילקול גמור אלא דוקא כשאמר בפירוש בלשון תנאי אבל לענין גילוי דעת ודאי מהני כיון שאמרו לו הוי יודע ואפ"ה גירשה אדרבא איכא גילוי דעת דלגמרי מגרש לה אלא נהי דמהרש"א ז"ל לית ליה האי סברא אכתי לא הועיל כאן כלום דהא בפרק הבא על יבמתו לא נזכר כלום מהא דלא יחזיר וא"כ אדרבא א"ש טפי אם נפרש דהוי גילוי דעת גמור וקילקול גמור ומקשה הש"ס בפשיטות אנן מי שתקינן ונמצא הגט בטל ואפילו תקנתא דלא יחזיר נמי לא מהני ויש ליישב בדוחק לפי שיטת מהרש"א ז"ל מהסוגיא דפ"ק דנדה דהוי נמי גילוי דעת גמור ואפ"ה קתני תקנתא דלא יחזיר אלמא דליכא אלא לעז אלא דלענ"ד נראה דאפילו בגילוי דעת גמור וקילקול גמור נמי מהני שפיר תקנה דלא יחזיר וא"כ קשה לשון התוס' כאן ובפ"ק דנדה לכך נלע"ד לפרש דהתוספות פשיטא להו מסברא דנפשייהו דליכא קילקול גמור ואפילו גילוי דעת מעליא אלא דוקא היכא שאמר דאל"כ הו"ל דברים שבלב כדאשכחן בקדושין גבי האי דזבן אדעתיה למיסק לארעא דישראל ואף שכתבו שם שיש דברים שאפילו גילוי דעת א"צ מ"מ פשיטא להו דהני דיבמות ודנדה לא עדיפא כולי האי כיון דאיכא למימר שבשביל הספק הוא מגרשה וכיון דביבמות ובנדה איירי בדלא אמר לה מש"ה כתבו דלקושטא דמילתא לא הוי אלא לעז. מיהו ביבמות כתבו התוספות קושיא זו שהקשו כאן ותירצו סתם ולא כתבו דלא הוי אלא לעז ע"ש וצ"ע. מיהו לשיטת רש"י ז"ל שכתבתי בסמוך דביבמות הוי קילקול גמור י"ל דלא הוי דברים שבלב כיון דמדינא חייב להוציאה אין לך גילוי דעת גדול מזה ומכ"ש האי דספ"ק דנדה כנ"ל ודו"ק:

גמרא למימרא דר"י חייש לקילקולא כו' מדרבנן אדרבנן לא מצי לאקשויי בפשיטות דאיכא למימר דבמוציא ש"ר ונדר נמי לא חייש לקילקולא אלא טעמא דידהו משום פריצות כאידך לישנא דרב יוסף בר מניומי לעיל ולישנא קמא נמי איכא למימר דהתם בדא"ל מפני כך אני מוציאך והכא בדלא א"ל כמ"ש הב"י סי' ד' אבל לר"י מקשה שפיר מיהו לשיטת ה"ה שכתב ביישוב שיטת הרמב"ם ז"ל דבאיילונית אפילו לא א"ל חיישינן לקילקולא משום דאיכא גילוי דעת טפי ע"ש א"כ מאי מקשה דר"י אדר"י דלמא באיילונית חיישינן טפי ויש ליישב וצ"ע:

שם אמר רבא דר"י אדר"י קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא. היינו כלישנא קמא דרב יוסף בר מניומי לעיל דטעמא דרבנן משום קילקולא ואכתי יש לדקדק מאי קושיא דילמא התם בדא"ל מפני כך אני מוציאך כדאמר רב יוסף בהדיא ללישנא קמא והכא בדלא א"ל

ול"ל דאי בדלא א"ל מ"ט דרבי יהודה הא ליתא דר"י ודאי חייש לקילקולא אפי' בדלא א"ל מדחייש בתובעת כתובתה שיאמר לה אילו ידעתי שסופי ליתן כתובתך לא גרשתיך אע"ג דלא א"ל והנלע"ד בזה יבואר בסמוך:

שם אלא אמר רבא כו' מאן חכמים ר"מ כו' והכא בדלא כפליה לתנאיה ופירש"י ז"ל בד"ה והכא בדלא כפלי' כו' ולא א"ל ואם אי את אילונית לא יהא גט כו' עכ"ל. וא"כ משמע לכאורה דלרבא מתני' דש"ר ונדר איירי בדכפליה לתנאיה שא"ל אם לאו לא יהא גט וכן נראה מלשון הרא"ש ז"ל שכתב בהדיא ורישא בדכפליה לתנאיה מיהו כבר כתבתי לעיל בסוגיא דשם רע ונדר שא"א לומר בשום ענין דאיירי בתנאי כפול ממש וכן נראה מלשון רש"י ז"ל לעיל שכתב ובדעתי היה להחזירך אם יהיו הדברים בדאין כו' אלמא שלא התנה כן בפירוש. מיהו לשון הרא"ש ז"ל שכתב ורישא בדכפליה לתנאיה היינו דכפליה למילתא כמ"ש התוס' לעיל בד"ה דאי אמר לה וכבר הארכתי שם אבל לשון רש"י ז"ל כאן א"א לפרש כן דבהדיא כתב כאן ולא אמר לה ואם אי את איילונית לא יהיה הגט משמע לכאורה דרישא איירי בת"כ ממש וא"כ התמיה במקומה והנלע"ד בזה ליישב הוא עפמ"ש בלשון המשנה דלשיטת רש"י והרי"ף איירי מתני' בודאי איילונית וס"ל דבעיא גט וכתבתי שם דזה דוקא לפי המסקנא דהמדיר כרב כהנא משמיה דעולא במקדש על התנאי ובעל צריכה גט מדאורייתא מיהו לשמואל ואביי ורבא דאיירי בשמעתין שמעינן להו בפר' המדיר דאפילו במקדש על תנאי ובעל בטעות אשה אחת א"צ גט ואפילו למאי דקאמר רבא שם מעיקרא בטעות שתי נשים לא בעיא גט אלא מספיקא שמא מחל לתנאיה וא"כ שמעינן מיהא דבאיילונית שאין אדם מוחל כמ"ש התוס' כאן א"כ פשיטא דלהני אמוראי לא בעיא גט אפילו מדבריהם ולפי זה ע"כ דלהנך אמוראי איירי מתני' דוקא בספק איילונית והיינו דקשיא ליה לרבא דרבנן אדרבנן ולא מצי לאוקמי למתני' דאיילונית בדלא א"ל דא"כ מ"ט דר"י דהא ודאי לא מצי לקלקלה כלל אפילו ללעז ולומר אילו הייתי יודע שסופך להתרפאות לא גרשתיך דהא קמן שלא גירשה אלא מפני הספק אם תתרפא שאם היה סובר שהיא בודאי איילונית לא היתה צריכה גט כלל אלא ודאי שמפני הספק הוצרך לגרשה ותו לא מצי לקלקלה כמ"ש רש"י ז"ל בס"פ הבא על יבמתו והבאתיו לעיל בסמוך ע"ש אע"כ דלמאי דמשמע להו מתני' בספק איילונית היינו שהתנה בפירוש שמפני איילונית מגרשה ונראה שצריך שיאמר אפילו בלשון תנאי גמור דאל"כ לא מצי לקלקלה כיון דליכא גילוי דעת כמ"ש לעיל בסוגיא דש"ר ונדר א"כ מקשה שפיר דרבנן אדרבנן כיון דאפילו שאמר בלשון תנאי לא חיישינן לקילקולא והיינו כמ"ש לעיל שהאשה תחוש לעצמה א"כ אמאי חיישינן

לעיל לקילקולא וע"ז משני רבא שפיר מאן חכמים ר"מ דבעי ת"כ והב"ע דלא כפליה לתנאיה נמצא שאין כאן תנאי וגילוי דעת נמי ליכא כדפרישית דאדרבא הגילוי דעת לאידך גיסא שלא גירשה אלא מפני הספק ומש"ה קאמר ר"מ דיחזיר ור' יהודה לטעמיה דלא בעי ת"כ א"כ יש כאן קילקול גמור שהתנה בפי' ומש"ה קאמר לא יחזיר וכשאומרין לו הוי יודע מסתמא בטליה לתנאיה כדפרישית לעיל נמצא דלפ"ז לא צריכין לפ' אליבא דרבא דמתני' דש"ר ונדר בדכפלי' אלא דהתם נמי בדלא כפלי' ואפי' לא אמר בלשון תנאי אלא שאמר מפני כך אני מגרשך אפ"ה חיישו רבנן לקילקולא משום שיש שם גילוי דעת גמור והו"ל קילקול גמור ומש"ה קאמרי לא יחזיר וממילא דתו ליכא גילוי דעת ובטליה למילתא לגרשה לגמרי מספיקא. נמצא דכ"ז להנך אמוראי דמוקי למתני' דוקא בספק איילונית ואזדו לטעמייהו אבל למסקנא דפרק המדיך דקי"ל כר' כהנא משמיה דעולא דקדש על תנאי ובעל צריכה גט וכמ"ש במשנתינו באריכות דע"כ ה"ה איילונית מדקאמר שם ולאפוקי מהאי תנא וא"כ איירי מתני' בודאי איילונית דבעיא גט מדאורייתא ולפ"ז ממילא דלא קשיא דרבנן אדרבנן דמתני' בדלא א"ל ואפ"ה חייש ר' יהודה לקילקולא משום לעז כדפרישית דחייש ללעז בתובעת כתובתה אע"ג דלא א"ל והכא ודאי מצי לקלקלה ולומר שלא גירשה אלא על דעת ודאי איילונית כנ"ל נכון. אמנם לפי מה שמצאתי בלשון הרי"ף ז"ל נ"ל עוד שיטה יותר מרווחת לפמ"ש הרי"ף ז"ל אמתני' דאמרינן לה השתא הוא דבריית וכוונתו דלפי האמת ופסק הלכה דודאי איילונית בעיא גט א"כ איירי מתני' בודאי איילונית וממילא דתו לא צריכין לאוקמי מתני' כר"מ דוקא ובדלא כפלי' אלא דבכל ענין אמרי רבנן דיחזיר אפי' בתנאי כפול משום דאמרי' השתא הוא דבריית ומעיקרא מוקמינן לה אחזקתה שהיתה בחזקת ודאי איילונית ור"י סובר דבכל ענין לא יחזיר דאכתי איכא קילקולא ללעז שיאמר אילו הייתי יודע שסופך להתרפאות בשום ענין לא הייתי מגרשך או שהיה בדעתי להחזירך כפרש"י ז"ל ועפמ"ש ניצול הוא אותו צדיק רבינו הגדול הרי"ף ז"ל ממה שתמהו עליו שלמים וכן רבים שכתב המשנה דאיילונית כצורתה וממילא משמע דהלכה כחכמים וא"כ תיקשי אמאי פסיק בש"ר ונדר דלא יחזיר ואי הכא בדכפליה והכא בדלא כפליה הו"ל לפ' ולמאי דפרישית א"ש דכיון שכתב הרי"ף ז"ל אמתני' דהשתא הוא דבריית א"כ א"ש דפסיק כחכמים באיילונית לחוד דיחזיר דליכא למיחש לקילקולא מה"ט גופא דהשתא הוא דבריית וממילא לא דמי כלל לש"ר ונדר דהתם ודאי חיישי' לקלקולא והא דמקשה הש"ס המשניות אהדדי ומוקי בכל הני שינויי היינו משום דהני אמוראי לטעמייהו דע"כ איירי בספק איילונית דלא שייך השתא הוא דבריית כמ"ש התוס' או אף את"ל דס"ד נמי דאיירי

בודאי איילונית אפ"ה ע"כ לא ס"ד דהני אמוראי סברו סברא זו דהשתא הוא דבריית אבל מדמסיק סתמא דתלמודא בס"פ הבא על יבמתו דאמרינן השתא הוא דבריית הרי נתבררו דברי רבינו הרי"ף ז"ל בלי גמגום דלמסקנא ליתא לכל השקלא וטריא דשמעתין וכדפרישית ובתחילה היה נ"ל לפרש בדרך אחר דמ"ש הרי"ף ז"ל דאמרינן לה השתא הוא דבריית טעמא הוא דקיהיב למילתא דר"י בהא דקאמר שתיקותיך יפה מדיבוריך שמתוך שתבא לתבוע כתובתה ותאמר שבתחילה ע"מ איילונית גירשה יהא פתחון פה להוציא לעז ולא ליהני תקנתא דלא יחזיר אבל אי איהי שתקה אנן נמי שתקינן ואמרי' לה השתא הוא דבריית ותו ליכא קלקולא אבל לעז מיהא איכא דמאן יימר דהשתא הוא דבריית וא"כ משמע מלשון הרי"ף ז"ל שפוסק כר' יהודא והטעם כיון דמוקמינן לחכמים כר' מאיר דבעי ת"כ ממילא דלית הלכתא כחכמים לפי שהרי"ף ז"ל אינו פוסק כר"מ דבעי תנאי כפול אלא בגיטין ולא בממון וכתב הבית יוסף אע"ג דר' מאיר גופא יליף מתנאי ב"ג וב"ר דממון הוא אלא שהרי"ף ז"ל לית ליה כלל הא דרבי מאיר אלא משום חומרא דגיטין בעלמא מדאתקין שמואל בגט שכ"מ אם מתי אם לא מתי נמצא דלפ"ז במתני' דקולא אית ליה לר"מ דיחזיר מש"ה לא פסקינן כוותיה אלא כר' יהודא דלא יחזיר משום דמדינא לא בעינן ת"כ ואיכא קילקולא אלא דלפ"ז הו"ל לרי"ף ז"ל לפרש ג"כ ההיא דאיילונית בדא"ל דוקא ותו דהו"ל לפרש בהדיא דהלכה כר' יהודא ועוד דהעיקר נראה כיון דאמרינן לה השתא הוא דבריית ממילא דתו ליכא קילקולא ע"כ נ"ל עיקר כלשון הראשון שכתבתי ועכ"פ התמי' קיימת על רבינו השליט הבית יוסף שהאריך בלשון הרי"ף ז"ל ולא הרגיש כלל במ"ש הרי"ף ז"ל דאמרי' ליה השתא הוא דבריית. והואיל ואתי לידן נבאר ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל בקצרה מה שנלע"ד שמה שכתבו המגיד משנה והבית יוסף נראה תמוה מאד ואין צורך להאריך רק מה שכתב בעל לחם משנה מילי דסברא נינהו אלא שכבר העירותי על דבריו לעיל בלשון התוס' בסוגיא דש"ר ונדר מלבד שאר קושיות שיש לי על פירושו לכך נלע"ד דהרמב"ם ז"ל סובר דכל השקלא וטריא בשמעתין דמקשה דרבנן אדרבנן היינו כלישנא קמא דרב יוסף בר מניומי דאמר לעיל והוא שאמר לה ובדלא א"ל ליכא קילקולא אבל הרמב"ם ז"ל סובר כלישנא בתרא דרב יוסף שכן פסק להדיא אלא דנלע"ד שהוא ז"ל סובר דלישנא בתרא נמי סובר טעמא דקילקולא אפילו בדלא אמר לה אלא שמוסיף טעמא דפריצות לענין שצריך שיאמר לה ומה שהביאו ז"ל לפסוק כן היינו משום דסתמא דתלמודא בס"פ הבא על יבמתו מקשה בפשיטות אי איהו שתק אנן מי שתקינן אלמא דאפילו בדלא א"ל נמי חיישינן לקילקולא וא"כ שמעינן להדיא דליתא לאוקימתא דרבא דאמר דסתם מתניתין דהכא

סובר דהיכא דליכא תנאי כפול לא חיישינן לקילקולא דהא סתמא דתלמודא דלא כוותיה ועוד דבסוף פ"ק דנדה מוקי סתמא דתלמודא מילתא דר' מאיר גופא דאמר יוציא ולא יחזיר משום קילקולא אלמא דר"מ גופא חייש לקילקולא אפי' בדלא אמר לה ולא משמע ליה להרמב"ם ז"ל לחלק בין ההיא דנדה ודיבמות לההיא דהכא וא"כ שמעינן להדיא דסתמא דתלמודא לא חייש לאוקימתא דהכא שהיא כלישנא קמא וסתמא תלמודא ע"כ לא ס"ל הכי אלא דבכל ענין חייש ר"מ לקילקולא והיינו חכמים דמתני' סתם משנה ר"מ וממילא דע"כ צריך לומר איפוך כשינויא דשמואל דחכמים אמרו לא יחזיר והכי נמי אוקמה רבי יוחנן בירושלמי ומייתי ברייתא לסייעתא ע"ש וכיון דשמואל ורבי יוחנן הכי סברי ונהי דרבא בתראה הוא מ"מ כיון דע"כ מסתמא דתלמודא דס"פ הבא על יבמתו וכ"ש מסתמא דתלמודא דספ"ק דנדה ע"כ נידחית אוקימתא דרבא כדפרישית לפ"ז יפה עולין דברי הרמב"ם ז"ל שפוסק כלישנא בתרא דרב יוסף בר מניומי לעיל ופוסק גם כן דבכל ענין בין בשם רע ונדר ואיילונית ונדה בכולהו לא יחזיר משום קילקולא אפילו בדלא אמר לה אלא דבשם רע ונדר לא הוצרך לזה דאיכא נמי טעמא דפריצות אבל באיילונית ונדה נראה מדבריו להדיא דאפילו בדלא אמר לה נמי איכא קילקולא ולא כסתמא גמרא דנדה וסובר הרמב"ם ז"ל דבאיילונית לא שייך השתא הוא דבריית כשיטת התוס' בשמעתין אח"ז עיינתי עוד שלשונו מורה על זה דאע"ג שכתב טעמא דפריצות שצריך שיאמר לה הוי יודע אעפ"כ כתב ומפני מה אמרו המוציא משום ש"ר לא יחזיר אלמא שהוא ז"ל סובר דעיקר טעמא דלא יחזיר היינו משום קילקולא וכדפרישית כן נ"ל נכון וברור ותו לא מידי ודוק היטב:

דף מז.

רש"י בד"ה ה"ג לוקח ומביא ממנו ביכורים בכל שנה כו' עכ"ל. ונראה לכאורה דמביא ואינו קורא לא מיבעיא למ"ד יש קנין לעובד כוכבים ואינו מביא ביכורים אלא מדרבנן א"כ פשיטא דאינו קורא אלא אפי' למ"ד אין קנין כיון דיש לו קנין לעובד כוכבים לחפור בורות שיחין כו' א"כ גוף הקרקע קנויה לעובד כוכבים וא"כ לא מיבעיא לר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אינו קורא אלא אפילו לר' יוחנן דקנין פירות כקנין הגוף דמי אפ"ה אפילו קנין פירות אין לו להישראל שהרי העובד כוכבים אוכל הפירות כדאיתא להדיא בירושלמי אם כן אינו קורא שאין יכול לומר פרי האדמה אשר נתת לי מיהו הא דמקשה הש"ס למ"ד אין קנין מדאורייתא היא וכדפרש"י שם צריך לומר כיון דלענין

קדושת הארץ ברשות ישראל קאי קרינן ביה שפיר אשר תביא מארצך לענין שחייב להביא וצריך עיון:

תוספות בד"ה לוקח ומביא בכורים זו גירסת הקונטרס כו' ומיהו קשה לר"ת כו' עכ"ל. כבר יישבה רש"י ז"ל בפי' הגמרא לקמן וכמדומה שלא היה כן בפירש"י ז"ל שלפני בעלי התוס' מיהו בעיקר פירוש התוס' שכתבו ואור"ת דל"ג ומביא בוי"ו וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא ביכורים ל"ש מוכר ל"ש אחר כו' עכ"ל. לא זכיתי להבין דבריהם בזה דודאי ליכא לפרושי שכל אדם הלוקח פירות תלושין מעכו"ם שקנה הקרקע מישראל צריך להביא בכורים וע"ז הוי מקשה הש"ס דלמ"ד אין קנין הוי מדאורייתא דמהיכא תיתי הא לא אשכחן מאן דמחייב בביכורים בלוקח פירות מן השוק אפילו מישראל אלא שמואל הוא דבעי למימר הכי בפ' הספינה דף פ"ח אליבא דרבי מאיר ונדחו דבריו ועלו בתיובתא ואף אם נפרש דבריהם בלוקח פירות מחוברין מעכו"ם אפי' בזה לא ידעתי למה יתחייב ישראל אחר מדאורייתא דאפילו לר"י דקנין פירות כקנין הגוף דמי היינו שלקח כל הקרקע לפירותיהם כגון בזמן שאין היובל נוהג דקרינן ביה שפיר אשר תביא מארצך משא"כ היכא שלא קנה הקרקע כלל אלא הפירות לחוד לא קרינן ביה אשר תביא מארצך ולא עדיף מחכירים ואריסין שאינן מביאין כדאיתא במשנה פ"ק דבכורים ואם נפרש כוונתם לענין שהישראל אחר חזר ולקח הקרקע מישראל אין זה במשמע לשון המשנה כלל לפי מאי דנראה דלא גרסי במשנתינו וחזר ולקחה ממנו ועוד דלשון הגמרא אינו סובל כן דא"כ מאי זה ענין ליש קנין או אין קנין אטו משום דאפסקיה עכו"ם יפטור מהמצוה וכן הא דקאמר לקמן שתי תקנות הוו לא אתי שפיר לפ"ז הפירוש ומלשון מהרש"א ז"ל נראה להדיא שמפרש לשון התוספות לענין קונה הפירות מן העכו"ם וצ"ע. אמנם כן ראה זה מצאתי בל' התוס' י"ט שכתב שגירסת הרמב"ם ז"ל היתה במשנתינו וחזר ולקחה ממנו הלוקח מביא ביכורים ומפרש התי"ט דלמ"ד דאין קנין היינו לענין זה שנשאר בקדושתה אם חזר הישראל ולקחה דלא הוי ככיבוש יחיד משא"כ כל זמן שהשדה ברשות העכו"ם סובר הרמב"ם ז"ל דיש קנין לעכו"ם וכ"כ הכסף משנה בשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תרומות ולפ"ז ע"כ יש להרמב"ם ז"ל גירסא אחרת ופירוש אחר בלשון הגמרא לקמן גבי הא דמסיק רב אשי שתי תקנות הוו וא"כ בודאי סתימת לשון התוספות אינו מורה על זה ובאמת שאף לפי מה שפירשו הכ"מ והתוי"ט בשיטת הרמב"ם ז"ל קשיא לי בגוייהו מסוגיא דשמעתין כמו שאבאר בסמוך. ומ"מ העיקר בכוונת התוספות נראה דאיירי לענין שקנה הישראל הפירות מחוברין שכעין זה פירשה

הראב"ד ז"ל אבל לא זכיתי להתיישב דבריהם כלל כדפרי' ולשיטת רש"י ז"ל נתיישב הכל על נכון וצ"ע:

בד"ה אמר רבה כו' והא דתניא לעיל אע"פ שעשה ישראל נימוסו כו' איכא לאוקמי בסוריא כו' עכ"ל. מכל מה שכתבו בזה הדיבור נראה מבואר דאף כל זמן שהשדה ביד העכו"ם חייב בתרומות ומעשרות הלוקח פירות מן העכו"ם דאל"כ בפשיטות הוי מצי לאוקמי ההיא דעשה לו נימוסו בכה"ג וכ"ש דהכי אוקימנא להדיא לעיל לחד לישנא בשלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו וכ"ש ההיא דאין משכירין להם שדות הוה מצי לאוקמי בהכי דמפקע לה ממעשר בעודה ביד העכו"ם א"כ ע"כ דלרבה דסבר דאין קנין אפילו בכה"ג מחייב וכן מבואר להדיא ממאי דמוקי בשמעתין אליבא דרבה דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים ואמאי לא קאמר דרבה נמי סובר דגנך ולא דגן עובד כוכבים ובא לפטור בלוקח פירות מן העכו"ם אע"כ דרבה בכה"ג נמי מחייב והכי משמע נמי מהא דמייתי מברייתא דלקט ושכחה ופיאה של עכו"ם פטור מן המעשרות דמייתי רבה סייעתא וכל זה שלא כשיטת הכסף משנה והתוספות י"ט שהבאתי לעיל ובאמת התמיה קיימת על הכ"מ שכתב דהרמב"ם ז"ל שפוסק אין קנין היינו כרבה דשמעתין מדמתרץ רב אשי לקמן למתניתין כוותיה ואפ"ה כתב הכ"מ דלהרמב"ם בעודה תחת העכו"ם פטור הלוקח פירות ממנו מלעשר וזה אי אפשר דרבה ודאי בכה"ג מחייב כדפרישית לשיטת הרמב"ם ז"ל וצריך ביאור גדול ואין כאן מקומו וצ"ע:

בא"ד דאי אין קנין אין זו הפקעה כו' דהתם פריך נמי ממזוזה כו' ומשני מזוזה חובת הדר היא כו' עכ"ל. באמת דמכאן לא מוכח מידי דהתם משני שפיר דמזוזה לא מיקרי הפקעה שאינה אלא חובת הגוף משא"כ בשדה חובת קרקע היא ומיקרי הפקעה אלא דשם בפ"ק דעכו"ם ביארו התוספות יותר דא"כ בשכירות שדה נמי מיקרי הפקעה ומדקאמר התם מכירה דאיכא תרתי מה שאין כן בשכירות ע"כ מוכח דהיכא שפטור מצד הדין לא מיקרי הפקעה ע"ש:

בד"ה מר סבר כו' מתוך פי' הקונטרס משמע כו'. ולא ידעתי היכן משמע להו כן מתוך פירש"י שהרי לא פי' כלום בדברי ר' אלעזר ובעיקר דבריהם בזה האריכו התוספות במסכת מנחות שם ע"ש:

דף מז:

גמרא ע"כ לא פליגי אלא דמ"ס יש ברירה כו' הכא נמי בסוריא. והקשה בכסף משנה בשם הר"י קורקוס דהוי מצי לאוקמי בפשיטות אפי' בא"י ובשמירחן העכו"ם דפטור

אפילו לרבה. ולענ"ד נראה דבלא"ה צריך לאוקמי בסוריא משום דשמעינן לרשב"ג הכא דאית ליה ברירה ואנן קי"ל בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה ומש"ה צריך לאוקמי הכא בסוריא דהוי מדרבנן כי היכי דלוקמי לרשב"ג אליבא דהלכתא משא"כ במירוח העכו"ם נהי דחלק העובד כוכבים פטור אפ"ה חלק הישראל חייב מדאורייתא וכן נראה להדיא מפסק הרמב"ם ז"ל שם דבסוריא דוקא יש ברירה כן נ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה טבל וחולין כו' ודוחק לומר כו' דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמר כו' עכ"ל. זה אי אפשר לומר דלא מייתי כלל קאמר דהא למאן דסובר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אפ"ה סבר דמביא ואינו קורא כדקאמר ריש לקיש ויבואר בסמוך דמביא מדאורייתא אלא מה שכתבו דלישנא משמע דלא מייתי כלל היינו כדינו דמביא וקורא וכמה משניות מצינו דמביא וקורא אבל אי אמרינן דמקדיש להו משכחת נמי דמביא וקורא כיון שיש בהם איזה חלק שחייב לגמרי לשיטת רש"י ז"ל:

גמרא ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ויש לדקדק דא"כ אמאי מביא דבכה"ג מקשה הש"ס בפרק הספינה לר"מ באילן אחד ולרבנן בשני אילנות דאין לו קרקע אמאי מביא ומסיק שם דמספקא להו אם יש לו קרקע או לא והכא אליבא דר"ל א"א לומר דמספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי או לא דבפרק יש נוחלין משמע להדיא דלר"ל פשיטא ליה ועוד דבשמעתין מסייע ליה רבא מקרא א"כ משמע דפשיטא ליה ויש ליישב דשאני התם לר"מ באילן אחד ולרבנן בשני אילנות אי אמרינן דאין לו קרקע כלל ודאי אינו מביא דלא קרינן ביה אשר תביא מארצך משא"כ הכא לר"ל דנהי שאין לו קנין הגוף מ"מ כל הקרקע קנויה לו לפירותיו עד היובל מש"ה פשיטא דמביא דקרינן ביה אשר תביא מארצך אבל אינו קורא דלא מצי למימר מראשית פרי האדמה אשר נתת לי כדפירש"י ז"ל והא דמקשה ר"ל לר"י בסמוך מדתניא בביכורי אשתו שמביא וקורא ומהדר ליה רבי יוחנן שאני התם דכתיב ולביתך אין להקשות דלמא קרא דולביתך בא ללמד שמביא ולעולם דאינו קורא דיש לומר דבעל בנכסי אשתו כיון שאין לו בקרקע כלום אלא הפירות א"כ אי ס"ד דאינו קורא ה"ה דאינו מביא כמו באילן אחד לר"מ אע"כ מדגלי קרא דמביא ממילא נמי דקורא כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה מתה אין כו' וי"ל דאיכא לאוקמי במתה כי הך. אע"ג דמקרא יליף לה אפ"ה איכא לאוקמי שפיר כמ"ד ירושת הבעל דאורייתא דפלוגתא דתנאי' היא מיהא עדיין לא נחה דעתי בזה דאכתי מאי מקשה ר"ל לרבי יוחנן דלמא סבר רבי יוחנן ירושת הבעל דרבנן ומכ"ש לשיטת הרמב"ם ז"ל שפוסק להדיא דירושת הבעל דרבנן וא"כ ע"כ יליף רבי יוחנן מקרא גופא דולביתך שאדם מביא ביכורי אשתו והיינו ע"כ משום קנין

פירות דבמתה א"א לאוקמי קרא כיון דירושת הבעל דרבנן ובר מן דין נראה דוחק לאוקמי קרא דולביתך במתה אשתו דתו לאו ביתו היא וקרא כתיב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' ולביתך וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשה ר"ל לר"י דהא שמיע ליה כבר דר' יוחנן יליף מולביתך והנלע"ד דודאי לריש לקיש לא משמע ליה דפליגי תנאי בקנין פירות אי כקנין הגוף דמי ואף ע"ג דבפ' החובל דף פ"ט מוקי הש"ס פלוגתא דתנאי בהכי בדין יום או יומים והביאו התוספו' בסמוך בד"ה לא דכ"ע מיהו כבר כתבו התוספות בפ' כל הגט דף כ"ה בד"ה רבי יהודא דמדין יום או יומים לא ילפינן בעלמא ע"ש וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות ולכאורה היה נראה לי להביא עוד ראיה מפורשת לזה דלמאי דמוקמינן בפ' החובל מוקמינן דרבי יהודא סובר קנין פירות לאו כקניין הגוף דמי וא"כ קשיא לי הא דקאמר רבי יהודא בפ"ק דבכורים שאפילו האריסין והחכירין מביאין וקורין אע"פ שאין להם אלא קנין פירות ואף שהברטנורה כתב שם דסבר רבי יהודא אריס וחוכר יש לו קנין בארץ כו' ע"כ לאו קנין גמור קאמר דאטו מי עדיף אריס וחוכר מלוקח בזמן שהיובל נוהג אע"כ כדפרישית דמדין יום או יומים אין ללמוד כסברת התוספות פרק כל הגט אלא דלפ"ז קשיא לי א"כ הא דאמרינן לקמן בשמעתין לימא כתנאי וקבעי לאוקמי דרבי יהודה סבר לאו כקנין הגוף דמי וא"כ תיקשי מההיא דאריסין וחכירין לכך נראה דע"כ לפ"ז טעמא דרבי יהודא בביכורים לאו משום דכקנין הגוף דמי אלא דלענין ביכורים בקנין פירות לחוד סגי ואפשר דיליף לה נמי מולביתך דאמרינן בביכורי אשתו והא דאמרינן לקמן לימא כתנאי לאו אביכורים קאי אלא אפלוגתא דר"י ור"ל בעלמא קאי ולפ"ז אתי שפיר דכיון דלריש לקיש לא משמע ליה דפליגי תנאי בקנין פירות אי הוי כקנין הגוף וסובר דלכ"ע לאו כקנין הגוף ולרבי יוחנן לכ"ע כקנין הגוף א"כ מקשה ר"ל לר"י שפיר מהאי ברייתא דקתני בהדיא מתה אין לא מתה לא אלמא דק"פ לאו כקנין הגוף דמי וא"כ ע"כ דכולהו תנאי הכי סברי דלא אשכחן פלוגתא בהא וא"כ ע"כ דברייתא דולביתך לא מיתוקמא אלא כרבי יהודא דאריסין וחכירין נמי מביאים משום דבק"פ לחוד סגי ולדידן מיהא דלא קי"ל כרבי יהודא ע"כ קרא דולביתך דחיק ומוקי אנפשיה במתה אשתו ומאן דלית ליה דרבי יהודא ע"כ סובר דירושת הבעל דאורייתא וכל זה אליבא דמאי דס"ד דר"ל מתה אין לא מתה לא אבל למסקנא דמשני רבי יוחנן מתה איצטריכא ליה א"כ לעולם ריש לקיש גופא קיבלה מיניה דמוקמינן פשטא דקרא דולביתך בביכורי אשתו ממש וכדמשני לעיל שאני התם דכתיב ולביתך כן נ"ל נכון ועפ"ז נתיישב' לי היטב שיטת הרמב"ם ז"ל שפוסק כריש לקיש לענין ביכורים ואפ"ה פסק ג"כ בבעל שמביא ביכורי אשתו וקורא אפילו לא מתה והקשה עליו בספר ברכת

הזבח בפ"ז דערכין דהא ר"ל קאמר מתה אין לא מתה לא ולמאי דפרישית אתי שפיר דע"כ ריש לקיש קיבלה דה"ה לא מתה ושאני הכא דכתיב ולביתך דכיון דלא קי"ל כרבי יהודא באריסין וקי"ל נמי ירושת הבעל דרבנן א"כ ע"כ קרא דולביתך איירי כפשטיה דלעולם מביא וקורא והרמב"ם ז"ל בזה לשיטתו דירושת הבעל דרבנן ודו"ק:

דף מח.

גמרא והשתא דאמר רב חסדא מחלוקת ביובל שני כו' לא קשיא הא ביובל ראשון הא ביובל שני ופירש"י ז"ל בד"ה ביובל שני שמנו ישראל שכבר הורגלו כו' ובד"ה כל הני מתניתא ביובל ראשון עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא בסמוך דקאמר רב יוסף אי לאו דאמר רבי יוחנן כו' לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון וא"כ משמע שלא נראה לו בשום ענין להעמיד המשניות דביכורים בימי יהושע בן נון דהיינו נמי ביובל ראשון ויש ליישב דהכא לא צריך לאוקמי אלא משניות דלוקח ביובל ראשון זה לא נ"ל דוחק אליבא דרב חסדא משא"כ לקמן לענין אחין שחלקו דצריך לאוקמי כל המשניות דמס' ביכורים שמביאין וקורין דוקא בימי יהושע זה לא נ"ל לרב יוסף בשום ענין. מיהו נלע"ד ברור שזה הביאו להרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות ביכורים שמפרש פירוש אחר בהא דרב חסדא דהא דקאמר מחלוקת ביובל שני היינו במוכר שכבר מכר שדה וחזרה לו ביובל ראשון וחזר ומכר ביובל שני דבכה"ג סמכה דעתו של המוכר שתחזור לו שדהו מש"ה מביא הלוקח ואינו קורא משא"כ ביובל ראשון אצל המוכר לא סמכה דעתו והו"ל של הלוקח לגמרי ומביא וקורא ולשיטתו אתי שפיר אלא שלא ידעתי למה תלה הדבר במוכר ולא בלוקח ומיהו דא ודא אחת היא ולא דק. ומילתא דתמיהה מידכר דכירנא שראיתי להרב הגדול מוהרש"ל ז"ל בדיני ברירה שלו בישש"ש ב"ק פרק הפרה שהביא לשון הרמב"ם ז"ל וכתב שמה שחילק הרמב"ם ז"ל בין יובל ראשון לשני היינו מסברא דנפשיה והוכיח מזה שהרמב"ם ז"ל סובר כר' יוחנן במוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג ע"ש באריכות וכשגגה יצאה מלפני השליט שנעלם ממנו סוגיא דשמעתין שהן דברי הרמב"ם ז"ל לפי פירושו ופסק בה כריש לקיש וזה ברור וכבר השגתי ת"ל על כל דבריו שם וקצתן פירשתי לעיל פרק כל הגט דף כ"ה ע"ש:

תוספות בד"ה לא דכ"ע כו' דיחוייא בעלמא הוא דרבי יהודא אית ליה בהחובל גבי דין יום או יומים דלאו כקנין הגוף דמי עכ"ל. כבר כתבתי לעיל בסמוך בלשון התוספות דבפרק כל הגט דף כ"ה בד"ה רבי יהודא כתבו התוספות עצמן בשם ר"י דמדין יום או

יומים אין ללמוד בעלמא ע"ש ודבריהם כאן לפי תירוץ השני שכתבו שם ע"ש ועיין מ"ש לעיל בסמוך מההיא דרבי יהודה באריסין וחכירין:

בד"ה אי לאו כו' הקשה ר"ת כו' וקי"ל נמי דבדאורייתא אין ברירה עד סוף הדיבור. עיין בזה בס' ים של שלמה בפרק הפרה וראיתי בס' ברכת הזבח בפ"ז דמסכת ערכין שהקשה על הרמב"ם ז"ל שסובר כר"ל לגמרי אפילו לענין ביכורים במוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג ופסק ג"כ בהל' שמיטה ויובל פרק י"א דהאחין מחזירין זה לזה חלקו ביובל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה וא"כ היאך מצא הרמב"ם ז"ל ידיו ורגליו וכן במה שכתב הרמב"ם ז"ל חלקו ביובל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה סבר הרב בעל ברכת הזבח דהכי קאמר אם חלקו בשנת היובל עצמה לא תבטל חלוקתן ואין מחזירין וגם על זה תמה מהיכן יצא לו כן והאריך וסיים שהדברים שקולין עד יבא מורה צדק ואני תמה מאד על בעל ברכת הזבח שמה שכתב שהרמב"ם ז"ל לא מצא ידיו ורגליו לא דק שפיר לעיין בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות ביכורים שהבאתי בסמוך שכתב דוקא ביובל שני אצל המוכר ולוקח מביא ואינו קורא דסמכה דעתיה אבל במוכר ולוקח ביובל ראשון שלהם דלא סמכה דעתיה מביא וקורא וזה דלא כפירש"י ז"ל בשמעתין וא"כ אין כאן מקום קושיא על הרמב"ם ז"ל דלענין אחים שחלקו כתב שפיר דמחזירין ביובל ואפ"ה לא תיקשי לא אשכחן דמייתי ביכורים אלא חד בר חד דהא משכחת שפיר דין ביכורים בכל עת ביובל ראשון של כל אדם דמסתמא הכי הוא ברוב הימים מאן דחמא יובל דין לאחר מיתת אביו והגיע לגדלות לא חמא דין והא דקאמר רב יוסף בשמעתין אי לאו דאמר רבי יוחנן לא מצא ידיו ורגליו היינו מקמי דשמיע ליה לרב יוסף הא דקאמר רב חסדא מחלוקת ביובל שני ואין זה דוחק דהא סתמא דתלמודא נמי שקיל וטרי במילי אוחרן עד דמסיק והשתא דאמר רב חסדא אלא בר מן דין נמי אתי שפיר שיטת הרמב"ם ז"ל לפמ"ש מחזירין זה לזה חלקו ביובל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה וכולה חדא מילתא היא דלא כמו שהבין בעל ברכת הזבח שחלקו ביובל היא ענין בפני עצמו וכוונת הרמב"ם ז"ל נ"ל מבואר אליבא דהלכתא דהא דקי"ל מחזירין זה לזה ביובל היינו משום דאין ברירה ובאמת אליבא דהלכתא דקי"ל בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה היינו משום דמספקא לן אי יש ברירה או אין ברירה מש"ה אזלינן בדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא וזה בבירור דעת הרמב"ם ז"ל כמו שכתבתי בפרק כל הגט ודלא כמהרש"ל ז"ל נמצא כיון דמספקא לן ממילא הא דמחזירין זה לזה ביובל היינו לקיים מצות יובל בלבד שהיא מדאורייתא משא"כ לאחר היובל כל אחד חוזר ונוטל חלקו כדמעיקרא דלענין ממון מספיקא לא מפקינן ממונא וקרקע בחזקת

מרא קמא קיימא וכמ"ש רש"י ז"ל להדיא לעיל בפרק כל הגט למאן דמספקא ליה אי יש ברירה וכמו שכתבתי שם בחידושי בעזה"י וזה שכתב הרמב"ם ז"ל לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה משא"כ לענין חלק בכורה ומיבם אשת אחיו כתב הרמב"ם ז"ל שמחזירין חלקו שנטל ונוטל חלק שכנגדו משום דהתם ודאי מחזירין לגמרי דמתנה קרייה רחמנא וקי"ל דמתנה חוזרת ביובל. נמצא דלפ"ז יפה עולין דברי הרמב"ם ז"ל והם כפתור ופרח ועפ"ז נתיישב לי מאי דמקשו התוספות תימה בס"פ יש בכור בהא דאמרי' ביבמות גבי יבם בכור דקרייה רחמנא למה לי ולא קאמר לענין שמחזיר ביובל ולמאי דפרישית אתי שפיר דכיון דליכא ספיקא קמי שמיא א"כ אי קי"ל אין ברירה לגמרי ממילא אין צריך שום לימוד לא בבכור ולא ביבם דהא כל אחין שחלקו נמי מחזירין משום דאין ברירה ודוקא לדידן דבאחים מספקא לן יש לחלק בין בכור לפשוט כדפרישית הרי לפנינו שכל זה דוקא למאן דמספקא ליה אי אין ברירה ואם כן האחין אין מחזירין אלא לקיים מצות יובל אבל לאחר כך חוזרין ושקלי כדמעיקרא נמצא דלפ"ז שפיר דכל המשניות דביכורים דמביא וקורא היינו כפשטא משום דלכולהו תנאי מספקא להו אי יש ברירה כדאיתא בבכורות דלר"מ ור"י ור' יוסי מספקא להו וכמ"ש בפ' כל הגט ליישב כמה סתמי משניות בענין זה וכיון שהדין פשוט בזה דהאחין לאחר היובל חוזרין ונוטלין כדמעיקרא לעולם סמכא דעתייהו אליבא דכל הפירושים ומש"ה מביאין וקורין מה שאין כן בשמעתין אתי שפיר הא דקאמר רב יוסף אי לאו דאמר ר' יוחנן כו' לא מצא ידיו ורגליו משום דלרבי יוחנן קאי ולרבי יוחנן פשיטא ליה דאין ברירה לגמרי לא שנא להחמיר ל"ש להקל ל"ש בדאורייתא לא שנא בדרבנן כדקאמר להדיא בפ' משילין וה"נ אמרינן לעיל פ' כל הגט צריכא אי אתמר ביובל משום דלחומרא אבל לקולא לא צריכא אלמא דלקושטא דמילתא לרבי יוחנן אחין שחלקו מחזירין זה לזה לגמרי ונתבטלה החלוקה כמו שכתבתי בחידושי לעיל פרק כל הגט וא"כ שפיר קאמר רב יוסף אי לאו דקאמר ר' יוחנן ק"פ כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו ועל זה הדרך יש ליישב ג"כ קושית התוס' אליבא דרבא ואין להאריך יותר ודוק היטב:

סליק פרק השולח

הניזקין פרק חמישי

רש"י בד"ה בעידית שבנכסי המזיק שנוח לו לאדם כו' ולא לגבות הרבה מזיבורית עכ"ל. ויש לדקדק מי הכריחו לפרש כן דבלא"ה איכא יפוי כח טובא שנוטל הניזק ממה שירצה אם ניחא ליה יותר בעידית פורתא יטול ואי ניחא ליה טפי בזיבורית טובא צריך המזיק ליתן לו זיבורית כדמקשה הש"ס בפשיטות בפ"ק דב"ק א"כ הורעת כוחו של

נזקין דרחמנא אמר ממיטב ואת אמרת מזיבורית נמי לא ומה"ט מסיק דאי אמר הב לי זיבורית טפי פורתא שומעין לו והנראה בזה דרש"י ז"ל סובר כשיטת הרא"ש ז"ל שכתב שם דדוקא אם המזיק רוצה ליתן לו זיבורית אלא שרוצה ליתן כיוקרא דלקמיה בהא כייפינן ליה ליתן הזיבורית כזולא דהשתא אבל אם לא גילה לו בדעתו ליתן לו זיבורית כלל אלא רוצה ליתן לו דוקא עידית כדיני' לא כייפינן ליה ליתן זיבורית ומש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דאכתי איכא יפוי כח בעידית משום שנוח לו בעידית פורתא ולא לגבות הרבה מזיבורית ודלא כשיטת הרמ"ה והטור והש"ע שנחלקו על הרא"ש ז"ל בזה כן נ"ל מלשון רש"י ז"ל וק"ל:

בד"ה אין מוציאין כו' וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי הוא מלוה בשטר עכ"ל. וקשיא לי מי הכריחו לפרש כן דהא קי"ל בפ' חזקת הבתים דף מ"ב כמימרא דרב דהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים ואפי' בלא שטר וכדמסיק שם הטעם דנהי דמלוה ע"פ לא גבי ממשעבדי היינו משום דלית ליה קלא דמאן דיזיף בצינעה יזיף אבל במוכר מאן דמזבין בפרהסיא מזבין וא"כ כל לשון רש"י ז"ל כאן הוא אך למותר דמשמע מלשונו דדוקא מוכר בשטר גובה ממשועבדים ולכאורה היה נ"ל ליישב דהא דאמרי' המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדי' היינו לענין אם טרפה ממנו הבע"ח משא"כ במוכר שדה שאינו שלו וטרפה הנגזל תו לא שייך ה"ט דמאן דמזבין בפרהסיא מזבין שכתב שם הרשב"ם ז"ל שהמוכר ניחא ליה שיהא פרהסיא לדבר דליתי אינשי וליקפצא זבינא ואם כן בנמצא שמכר שדה שאינו שלו אנן סהדי דניחא ליה טפי שלא יתפרסם הדבר שלא יבא הנגזל ויערער. וכזאת עלה בלבי בחידושי פרק איזהו נשך דף ע"ב ליישב הא דמקשה שם הש"ס אהא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר גובה הקרן מנכסים משועבדים ואמאי הא לא ניתן ליכתוב וקשיא לי בגווה מאי קושיא נהי דלא ניתן לכתוב אכתי גובה שפיר ממשועבדים מההוא דמוכר שדהו בעדים אע"כ כדפרישית דלענין שדה גזולה לא שייך לומר כן אלא שלא ראיתי לשום אחד מן המחברים שכתבו כן ואדרבא הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מהל' מלוה כתב להדיא המוכר שדהו בעדים ויצאה מתחת יד הלוקח גובה ממשועבדים משמע דבכל ענין שיצאה מת"י הלוקח אפי' דרך גזילה גובה ממשועבדים אפילו בלא שטר וכן נראה יותר מלשון הרמב"ם ז"ל בפ' י"ט מה' מכירה ובטח"מ סי' קט"ו וסי' רכ"ה ובש"ע שם ובסמ"ע ובש"ך סי' קט"ו לכך לא מלאני לבי לפרש כן וסוגיא דאיזהו נשך יישבתי שם על נכון ע"ש. אמנם בהגיעי לכאן לדקדק לשון רש"י ז"ל יראה לי שדבר זה צריך עיון גדול דלכאורה נראה כפשטא דלשון רש"י

ז"ל כאן דלענין שדה גזולה א"א לטרוף ממשועבדים כ"א בשטר ולאו מטעם הנ"ל אלא כשאין לו ללוקח שטר כיצד יגבה ממשועבדים דניחוש שמא כבר פרע לו המוכר והחזיר לו דמי המכירה דאפשר שתיכף אחר המכירה נתוודע לו ללוקח שהשדה גזולה וחזר על המוכר ופרע לו ואפילו בשטר מדקדק הש"ס פרק איזהו נשך דכל שלא ניתן לכתוב משום שהיא גזולה יש לחוש לפרעון וכמ"ש שם התוס' אלא דמסיק הש"ס דשפיר ניתן לכתוב אף בשדה גזולה דאפשר דמפייס ליה מוכר לנגזל להעמידה ביד הלוקח נמצא דלפ"ז דבלא שטר ודאי יש לחוש לפרעון ואני כתבתי שם דבשדה גזולה לא חיישינן לפרעון משום שהב"ד כותבין לו טירפא ולא שמתי אל לבי דאכתי יש לחוש שמא תיכף לאחר מכירה נודע לו שהיא גזולה והחזיר לו המוכר הדמים וכיון שכן מבואר לכאורה מלשון רש"י ז"ל כאן א"כ י"ל דהכי קושטא דמילתא ומה שכתבו הפוסקים דאפילו בשדה גזולה נמי אמרינן דמוכר שדהו בעדים גובה ממשועבדים ע"כ נאמר דאיירי בענין דאיכא סהדי שלא זזה ידם מיד המוכר משעת המכירה עד שעת הטירפא ועכ"פ נתיישב לשון רש"י ז"ל כאן והנלע"ד כתבתי ולדינא צ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה וכתובת אשה בזיבורית כו' וקשה דלמ"ד בפ"ק דכתובות דכתובה דאוריתא ויליף לה מכמוהר הבתולות כו' עכ"ל. עיקר קושייתם בזה מדכתיב כסף ישקול כמוהר הבתולות ובריש ב"ק אמרי' דכל היכא דכתיב חד מד' לשונות תחת נתינה ישלם כסף דינו בעידית אבל בבע"ח אע"ג דכתיב אם כסף תלוה אפ"ה אפילו למאן דלית ליה הא דקאמר עולא לקמן דבר תורה ב"ח דינו בזיבורית כמו שאפרש אפ"ה הוי דינו בבינונית והיינו משום דלא כתיב כסף דידיה במקום תשלומין משא"כ בכתובה למ"ד דאורייתא כתיב כסף במקום תשלומין:

בא"ד וי"ל דטעמא כו' ה"נ חשו באשה שמא תקניטנו כו' עכ"ל. ונראה דלמ"ד כתובה דאורייתא לא הפקיעו חכמים מטעמא דשמא תקניטנו אלא מעידית לבינונית ולא לזיבורית כדאשכחן דר"מ דסובר כתובה דאורייתא אית ליה דגובה מבינונית והכי אמרינן נמי בפ"ק דכתובות דף י' תנא הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה אלא מזיבורית משמע להדיא דמ"ד מדאורייתא בבינונית וזה דלא כדברי מהרש"א ז"ל כאן. מיהו בס' בית שמואל סי ס"ו כתב דלמ"ד דאורייתא נמי גביא מזיבורית וצ"ע מסוגיא דפ"ק דכתובות ועיין מ"ש בזה לקמן בדף הסמוך בגמרא גבי כתובת אשה בזיבורית. אמנם גם במה דמשמע מלשון מהרש"א ז"ל דמה שהביאו התוס' בבע"ח טעמא דשמא יקפוץ וילוונו היינו אף אליבא דעולא דאמר דבר תורה ב"ח בזיבורית נלע"ד דליתא דר"ש דאמר לקמן טעמא דשמא יקפוץ וילונו אית ליה דב"ח מדאורייתא בבינונית ודריש טעמא

דקרא וכן מבואר להדיא מלשון הרי"ף ז"ל שהעתיק מ"ט אמרה תורה ב"ח בבינונית והא דקאמר עולא דבר תורה ב"ח בזיבורית מוקמינן לה בב"ק דף ח' כתנאי וא"כ מייתי התוספות שפיר ראיה מב"ח לכתובה דבתרווייהו מהני טעמי נחתינן תרי דרגא מעידית לזיבורית כדאמרי' בהדיא אליבא דר' שמעון א"כ יהא בזיבורית אלא דמשום נעילת דלת בב"ח מעלינן חד דרגא לבינונית ואף למאי דמשמע ליה למהרש"א ז"ל לפרש בשיטת התוספות למ"ד ב"ח מדאורייתא בזיבורית אלא משום נעילת דלת היה ראוי להיות בעידית אלא משום שמא יקפוץ מחתינן ליה חד דרגא נמי לא ידעינן מאי נתקשה מהרש"א ז"ל בזה דהא דלא מחתינן מטעמא דשמא יקפוץ תרי דרגא היינו משום דמהני ביה טעמא דנעילת דלת לעלויי חד דרגא דאל"כ כ"ש שתנעול דלת מה שאין כן באשה א"ש דמטעמא דשמא תקניטנו מחתינן תרי דרגא משום דליכא שום טעמא לעלויי כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אין נפרעין ואע"ג דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא מדאורייתא נמי כו' עכ"ל. ונראה מפירושם דאף על גב שכתב לו בהדיא אחריות נכסים בשטר אפ"ה שייך פלוגתא דאמוראי אי הוי דאורייתא דאל"כ לא הוי מקשו הכא מידי וזה דלא כשיטת הש"ך ז"ל בח"מ סי' ל"ט דהיכא שכתב לו אחריות מפורש כ"ע מודו דהוי דאורייתא ובאמת שכ"כ הרשב"א ז"ל בשמעתין בדרך אפשר לומר וכן מצאתי לרש"י ז"ל בפ"ק דקידושין דף י"ג שכ"כ להדיא אלא דהתוספות ס"פ גט פשוט כתבו להדיא דאפילו כתב לו אחריות מפורש לא מהני למ"ד לאו מדאורייתא וא"כ אזדו הכא לטעמייהו. מיהו לענ"ד דמוכח כדבריהם להדיא דאי ס"ד דהיכא שכתב אחריות בפירוש כ"ע מודו דמדאורייתא א"כ מאי מקשה הש"ס בס"פ גט פשוט דרבה אדרבה והא קאמר גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו ומשני שינויא דחיקא רבה לדבריהם דבני מערבא קאמר וליה לא ס"ל ותיפוק ליה דרבה דאמר גבו קרקע איירי בשטר כדאיתא להדיא פר' יש נוחלין ועמ"ש בזה לקמן דף נ' וא"כ מסתמא איירי שכתב אחריות דהכי אורחא דמילתא דקי"ל אחריות ט"ס הוא ואם כן ע"כ בכה"ג הוו מדאורייתא אע"כ דמ"ד לאו מדאורייתא היינו בכל ענין אפילו אחריות מפורש ולענ"ד היא קושיא עצומה לשיטת הש"ך וסייעתו וצ"ע:

בא"ד ואפילו למ"ד שיעבודא דאורייתא מ"מ בע"ח דינו בזיבורית מן התורה כו' עכ"ל. כוונתם להקשות בזה דא"כ מאי איריא מפני תיקון העולם ותיפוק ליה דמדינא אין יכול לגבות מהלוקח אלא דיש לדקדק מאי פסיקא להו דמשנתינו בעיקר תקנה זו איירי מבע"ח דלמא בניזקין איירי דמדאורייתא בעידית ואפ"ה אינו נפרע ממשועבדים במקום שיש ב"ח אפילו זיבורית. ולכאורה היה נראה דהתוספות סברי דניזקין אין גובין

ממשועבדים דכמלוה ע"פ דמי אם לא שעמד בדין ומש"ה נ"ל דוחק להעמיד עיקר התקנה בהכי דעמד בדין ועוד דמסתמא כיון שעמד בדין כתבו לו טירפא על העידית ותו לא שייך האי תקנתא דכגבוי ועומד דמי אלא שהתוס' כתבו להדיא בפ"ק דב"ק שהניזקין לעולם גובין ממשועבדים אי משום דמלוה הכתובה בתורה היא או משום דניזקין יש להם קול וצ"ע במהרש"ל ז"ל ביש"ש פ"ק דב"ק ובש"ך סי' ל"ט עוד היה אפשר לפרש דקושיית התוס' כאן אליבא דרבא דאמר לקמן דבניזקין גובין מן העידית אפילו מיתמי דפליג אברייתא דאברם חוזאה ומוקי לה במילי אוחרי וא"כ אפשר דמה"ט גובין אפי' מהלקוחות בעידית ואפילו כשיש ב"ח זיבורית דלמיעקר דין תורה לא עבדי תקנתא וכ"כ המאור בפ"ק דב"ק אליבא דהרי"ף ז"ל אלא דהטור ח"מ סי' קי"ט והש"ע כתבו בפשיטות דאפילו בניזקין עבדו תקנתא ומ"מ אפשר לומר דהתוספות מקשו הכי אליבא דרבא דלדידיה משמע להו דאין לחלק בין יתומים ולקוחות ולכאורה דע"כ בהכי איירי דאל"כ בלא"ה מאי קשיא להו לתוספות דאפילו בבע"ח מצינן להאי תקנתא היכא שפירש בהדיא שיגבה מהעידית ואפ"ה לא מהני לגבי לקוחות כמו דלא מהני לגבי יתומים למר זוטרא בריה דר"נ לקמן אע"כ דקשיא להו אליבא דרבא דפליג אמר זוטרא כן נראה לי ודו"ק:

בד"ה אמר אביי כו' הקשה ר"ת כו' ונ"ל דאע"ג דפליג אי שיימינן בדניזק כו' מ"מ משמע ליה לאביי דבמשוייר שבו נמי פליגי כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי היא גופא תיקשי כיון דרבי ישמעאל מפיק לקרא דלמיטב לענין משוייר שבו מנ"ל למידרשיה נמי לענין מיטב וכן להיפך ויש ליישב משום דתרי מיטב כתיבי מיטב שדהו ומיטב כרמו וע"כ דריש חד לענין משוייר שבו דהיינו מיטב שדהו דעלה קאי וביער בשדה אחר ומיטב כרמו ע"כ איירי לענין עידית כדכתיב כי יבעיר שדה או כרם אלמא דבאית ליה תרוייהו איירי קרא והנזק לא נעשה אלא בשדה ולפ"ז א"ש דמימרא דר"י גופא הכי דייק דקאמר מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק ותרתי ל"ל ועכ"פ הול"ל מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק אע"כ דתרתי קאמר מיטב שדהו של ניזק ומשוייר שבו ומיטב כרמו של ניזק לענין תשלומי עידית ובהכי א"ש טפי דמאי דשקיל וטרי לענין כחושה ושמינה הוי ידע נמי דפשטא דמילתא דרבי ישמעאל איירי לענין עידית אלא דמכפל לשון היה נ"ל דאיירי נמי לענין כחושה ושמינה ולא סליק אדעתא האי דמשוייר שבו כן נ"ל ולולא שהתוספות כתבו קצת בדרך אחר וק"ל:

בא"ד מ"מ משמע ליה לאביי דבמשויר נמי פליגי כו' וקשיא לי כיון דמהך ברייתא לא שמעינן בהדיא דס"ל לרבי ישמעאל בדניזק שיימינן דאדרבא איכא למימר דרבי ישמעאל

לית ליה כלל דניזקין שמין בעידית מן התורה דדריש פשטא דקרא מיטב לענין משוייר שבו ואף שכתבתי בסמוך דכפל לשון מורה ע"ז מ"מ אין זה מוכרח כ"כ ומסתימת לשון התוספות לא משמע דנחתו להכי וא"כ טפי הו"ל לאביי לאתויי אידך ברייתא דלקמן דפליגי ר"י ור"ע בהדיא אי בדניזק שיימינן או בדמזיק ודוחק לומר דאביי לא הוי ידע ברייתא דלקמן ונלע"ד ליישב דמברייתא דלקמן לא מצי אביי לאוקמי מתני' דמפני תיקון העולם כר"י לענין דשיימינן בדניזק דמה תיקון העולם יש בזה הא זימנין דהוי איפכא דאי שיימינן בדניזק הוי חומרא טפי למ"ד כסף או מיטב כמ"ש התוספות לקמן וכן למ"ד בשל עולם הן שמין מש"ה מייתי אביי הך ברייתא דהכא דמדקאמר ר"ע ק"ו להקדש בהא דשיימינן בדמזיק אלמא דלעולם חומרא משכחת לה קולא לא משכחת דאל"כ לא שייך ק"ו להקדש כמ"ש רש"י ז"ל לקמן גבי מאי ק"ו להקדש ואע"ג דהתוס' דלקמן לא ניחא להו בפירש"י והקשו על פירושו דאכתי שייך ק"ו להקדש לענין דאין משלם מזיבורית יש לומר דדוקא לקמן דלא הוי ידע מאידך ברייתא דלקמן ובעי למימר דלכ"ע בדניזק שיימינן א"כ כתבו שפיר דשייך לשון ק"ו בכה"ג משא"כ הכא דהוי ידע הך ברייתא דלקמן כדפרישית דפליגי בהדיא אי שיימינן בדניזק או בדמזיק וא"כ ממילא דמברייתא דהכא נמי משמע דפליגי בתרתי א"כ אי ס"ד דשייך נמי חומרא להקדש לר"י איפכא לא הוי שייך כלל לשון ק"ו להקדש אע"כ דלא משכחת לה איפכא כמ"ש התוספות לקמן דלא ס"ל לאביי כהנך אמוראי דבשל עולם הן שמין וכן בכסף או מיטב ומברייתא דהכא מוכח לה ואם כן א"ש הא דקתני במתניתין מפני תיקון העולם כן נראה לי נכון ודוק היטב:

שם בגמרא ולרבי ישמעאל אכל כחושה משלם שמינה כו' ולכאורה יש לתמוה מאי ס"ד למימר הכי דהא כבר מוקי לה אביי בהדיא למילתא דרבי ישמעאל לענין דבדניזק שיימינן והיינו לעידית דידיה כמו שפירש"י ונראה דוחק דהאי שקלא וטריא דשמעתין דכחושה ושמינה היינו מקמי דשני אביי הכי דלישנא וסדר הגמרא לא משמע הכי. מיהו לפירוש התוספות יש ליישב קצת דפשיטא ליה לגמרא דבתרתי פליגי כמו שדקדקו התוספות מלשון לא בא הכתוב אלא דכלפי האי דאוקמי אביי בפ' הכונס לענין משוייר שבו הוי ס"ד הכא לאוקמי לענין כחושה ושמינה אלא דאכתי נראה דוחק דא"כ הא דמסיק רב אחא בר יעקב דפליגי בעידית דניזק או דמזיק הא מעיקרא לאביי נמי הכי הוא ולולא דברי התוספות היה נראה לי דהא דקאמר אביי מדאורייתא בדניזק שיימינן לר"י אין פירושו לענין עידית דניזק משום דס"ד דאין סברא לומר כן דודאי אי מיטב דקרא איירי לענין תשלומין מן העידית ודאי פשטא דקרא משמע יותר דאיירי ממיטב

דמזיק דכתיב ישלם היאך דקא משלם למאי דלא ס"ד גזירה שוה דנאמרה שדה למטה וכן מדקאמר רבי עקיבא לא בא הכתוב אלא לגבות מן העידית משמע דלרבי ישמעאל לא איירי מן העידית ועוד מאי לשון לניזקין דקאמר ר"ע הא פשיטא דבניזקין איירי מש"ה מכל הנך קושיות ס"ד הכא דהא דקאמר אביי דשיימינן בדניזק היינו ששמין ערוגה שמינה של הניזק וכך ישלם לו וכן הא דקאמר אביי גופא בפרק הכונס לא תימא דאכל כחושה משלם שמינה אלא לענין משוייר שבו קאמינא דשיימינן בדניזק וכן נראה להדיא מלשון רש"י ז"ל בפ"ק דב"ק ע"ש והשתא א"ש טובא לשון לניזק דקאמר ר"ע דודאי לר"י לא מצי איירי כלל בשאר ניזקין אלא בשן לחוד דשייך ביה כחושה ושמינה ומשוייר שבו משא"כ לר"ע דאיירי בעידית ילפינן מיניה לכל הניזקין כל זה למאי דס"ד מעיקרא. אמנם למסקנא דמייתי הש"ס לקמן ברייתא אחריתא דפליגי להדיא ר"י ור"ע נמי לענין עידית דניזק או דמזיק ודאי ע"כ צ"ל דבתרתי פליגי כמו שפירשו התוספות וממילא נתיישב לישנא דברייתא דהכא כדפרישית דעיקר פלוגתייהו בהך ברייתא היינו לענין משוייר שבו ובברייתא דלקמן לענין עידית דניזק או דמזיק כן נ"ל נכון בעזה"י ודו"ק:

רש"י בד"ה המוציא מחבירו כו' ודאורייתא היא בב"ק מי בעל דברים כו' עכ"ל. ויש לתמוה דהתם מקשה הש"ס גופא הא למה לי קרא סברא היא ומפיק לקרא לדרשה אחריתי ע"ש ר"פ הפרה. מיהו למאי דפרישית שם א"ש דהא דמקשה סברא היא היינו למ"ד הולכין בממון אחר הרוב ולמ"ד ברי ושמא ברי עדיף דבהכי איירי הסוגיא שם וא"כ כיון דלא אמרינן לעולם המע"ה אלא בדליכא רובא נגד המוחזק וליכא נמי ברי ושמא א"כ מקשה שפיר ול"ל קרא משא"כ אליבא דהלכתא דקי"ל המע"ה אפילו בברי ושמא ואפילו יש רוב נגד המוחזק אין הולכין בממון אחר הרוב אם כן ודאי צריך קרא להכי ועפ"ז יישבתי שם שיטת הרמב"ם ז"ל נמצא דלפ"ז א"ש מה שפירש רש"י כאן מדאורייתא היא משום דקשיא ליה מאי מקשה הש"ס הכא בפשיטות השתא דלא ידעינן משלם שמינה המע"ה ומאי קושיא דלמא איירי שהניזק טוען ברי והמזיק שמא דהכי אורחא דמילתא שהניזק יודע במיטב שדהו אי כחושה אי שמינה והמזיק אינו יודע שלא היה בשעת הנזק אבל במה שפרש"י ז"ל דמדאורייתא יליף לה והיינו כדפרישית דקרא איצטריך לענין ברי ושמא ורוב דבכל ענין צריך להגיש ראיה אליהם דוקא וא"כ מקשה שפיר. אלא דאכתי קשה מאי מקשה הש"ס בפשיטות השתא דלא ידעינן המע"ה דלמא איירי במזיק שמא וניזק ברי וא"כ המזיק הו"ל כאומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא שיודע בוודאי שהזיק ונתחייב ואינו יודע כמה דקי"ל דמיקרי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואם כן דלמא בהכי איירי קרא ור"ע לית ליה האי דינא דפלוגתא דתנאי

היא בפרק כל הנשבעין ע"ש ואע"ג דבפרק כל הנשבעין יליף להא מילתא מקרא אחרינא דשבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין יורשים ע"ש אפ"ה לאו דרשה גמורה היא דאיכא דמפיק התם האי קרא דשבועת ה' לדרשה אחריתי. מיהו התוס' בר"פ הפרה כתבו לחד תירוצא דלא אמרינן בחמשין ידענא דהוי משואיל"מ אלא במילתא דהוי ליה למידע משא"כ היכא דלא הו"ל למידע אמרינן המע"ה אם כן מקשה הכא שפיר דנראה דהכא נמי לא הו"ל למזיק למידע אי כחושה אכל או שמינה אלא לאידך שינויא שכתבו שם התוספות דמשמע דבכל ענין הוי משואיל"מ והיא שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וא"כ קשיא ההיא דשמעתין. והנלע"ד ליישב דהכא לענין נזיקין לא שייך האי דינא דמחוייב שבועה והיינו לפמ"ש בסמוך בלשון התוספות בד"ה אין נפרעין דבנזקין אפילו בע"פ לעולם גובה ממשועבדים אי משום דמלוה הכתובה בתורה היא או משום דיש להם קול ואם כן דינן כמו בשטרות שאין נשבעין שבועת התורה מטעמא דהו"ל כפירת שיעבוד קרקעות ובאמת הקשו התוספות בדוכתי טובא דמאן דאית ליה מלוה ע"פ גובה ממשועבדים ס"ל שיעבודא דאורייתא א"כ היאך משכחת שבועת מודה במקצת מן התורה הא הו"ל כפירת שיעבוד קרקעות ותרצו דמשכחת ליה כגון שאין לו קרקע ללוה או שמחל המלוה השיעבוד מהקרקעות נמצא דכאן לא שייך לומר כן דהא פשטא דקרא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם אלמא בדאית ליה קרקע איירי ולא מחל לו השיעבוד מהם ואם כן למאי דפרישית דהמקשה בשמעתין הוה ידע שפיר דפשטא דרבי ישמעאל איירי לענין עידית דבהכי איירי קרא אלא שסבר דע"כ איירי נמי מכחושה ושמינה וכדפרישית ממילא דלא מצי לאוקמי בכה"ג משום דהו"ל מחוייב שבועה דהא הו"ל כפירת שיעבוד קרקעות וכדפרישית. ומה שכתב' הרמב"ם ז"ל והתוספות ענין שבועת התורה לענין שור שנגח היינו משום דבתם איירי דמשתלם מגופו דוקא ולית ביה שיעבוד קרקעות ודו"ק. ואף לפי מה שהעליתי בחידושי לב"ק פרק הגוזל דלעולם לא שייך לפטור משבועה משום כפירת שיעבוד קרקעות אלא בענין שאין יכול לכפור החוב כגון שיש עדים מה שאין כן בדליכא סהדי לא מיקרי שיעבוד קרקעות והעליתי כן בראיות ברורות אם כן אכתי הו"מ לאוקמי הכא משום משואיל"מ ובדליכא סהדי. אלא דלענ"ד דבליכא סהדי בלא"ה לא שייך שבועת מודה במקצת בנזקין מדאמרינן בדוכתי טובא משמיה דרבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ולא מהימנינן ליה במגו דאי בעי הוי כפר בכל ומסיק משום דאין אדם מעיז ומסקינן פרק הגוזל דף ק"ו דהיינו דוקא במלוה אבל בפקדון מעיז ופרש"י ז"ל משום דאין לו שום טובה מזה ויכול להעיז נגדו ומדלא העיז לכפור בכל קושטא קאמר והתוספות כתבו דלא שייך לומר אין אדם מעיז אלא

כשהטענה שכופר היא בהעזה שהלה מכיר בשקרו מה שאין כן בפקדון דבמגו דנאנסה ליכא העזה ולפ"ז אתי שפיר דבנזקין כיון שלא עשה לו הניזק שום טובה וגם אינו מכיר בשקרו אם יאמר שלא הזיקה בהמתו כלל שהמזיק לא היה שם אם כן שפיר יכול להעיז ומדלא העיז ודאי קושטא קאמו ותו לא שייך שבועה דמודה במקצת גביה מאי אמרת דשייך שבועה בדאיכא סהדי שהזיקה בהמתו ואינן יודעין אם כחושה אכל או שמינה דהו"ל כאומר מנה לי בידך והעדים מעידים שחייב חמשים דמחוייב שבועה מדרבי חייא קמייתא והו"ל משואיל"מ כשאומר איני יודע ומגו נמי ליכא דהא איכא סהדי. אלא דאי בדאיכא סהדי הדר הו"ל שיעבוד קרקעות כדפרישית ואם כן ממ"נ אין כאן עסק שבועה ולא שייך משואיל"מ בניזקין אלא בתם דוקא ובדאיכא סהדי שהזיק ואין יודעין כמה דליכא מיגו ושיעבוד קרקעות נמי ליכא דמגופו משלם כל זה נ"ל נכון והוא כפתור ופרח ודוק היטב:

דף מט.

גמרא שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש. הא דלא מוקי לר"ע כרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הוא וקרינן ביה רעהו ומחייב בניזקין כדאיתא להדיא בפ"ק דב"ק דף י"ב משום דכיון דהתשלומין לבעלים לא שייך ק"ו להקדש ולא שייך ק"ו אלא כשהתשלומין להקדש ושם ביארתי כל הסוגייא ושיטת התוספות ככל הצורך עיין שם והפוכי מטרתא למ"ל וכאן אפרש רק מה שנתחדש לי מהסוגיא שלפנינו:

תוספות בד"ה שור רעהו כו' דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא לא פרכינן שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שאין דבריהם מבוררין אצלו דמאי קשיא להו טפי לר"ש בן מנסיא מריבית ואונאה ותיפוק ליה דאיכא למיפרך מה להדיוט שיפה כחו לענין נזקי אדם ובור כדמקשו בדיבור הסמוך אע"כ דסמכו על מה שתירצו שם דקרן מקרן יליף ק"ו ואם כן מה"ט כ"ש דלא שייך למיפרך מריבית ואונאה זהו מה שנ"ל מכוונת מהרש"א ז"ל. אמנם לענ"ד דברי התוספות מבוררים כשמלה לפי שכל דבריהם בדיבור הסמוך היינו דוקא לתירוץ השני שכתבו כאן ועי"ל דכולהו נזקין פטירי בהקדש משא"כ לפי סברתם עכשיו דכולהו נזקין חייבים בהקדש לבר מקרן ואפ"ה משמע ליה להמקשן דאף בשן ורגל דחייב בהקדש לא משלמי ממיטב משום פירכא דהקדש הורע כחו בנזקי קרן וא"כ למסקנא דמוקי לר"ע כר"ש בן מנסיא ממילא דתו לא צריכינן לאוקמי הא דקאמר ר"ע ק"ו להקדש בקרן דוקא ובדאיכא סהדי שהזיק ואין יודעין כמה דליכא מיגו ושיעבוד קרקעות נמי ליכא דמגופו משלם כל זה נ"ל נכון והוא כפתור ופרח ודוק היטב:

דף מט.

גמרא שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש. הא דלא מוקי לר"ע כרבי יוסי הגלילי דקדשים קלים ממון בעלים הוא וקרינן ביה רעהו ומחייב בניזקין כדאיתא להדיא בפ"ק דב"ק דף י"ב משום דכיון דהתשלומין לבעלים לא שייך ק"ו להקדש ולא שייך ק"ו אלא כשהתשלומין להקדש ושם ביארתי כל הסוגייא ושיטת התוספות ככל הצורך עיין שם והפוכי מטרתא למ"ל וכאן אפרש רק מה שנתחדש לי מהסוגיא שלפנינו:

תוספות בד"ה שור רעהו כו' דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא לא פרכינן שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שאין דבריהם מבוררין אצלו דמאי קשיא להו טפי לר"ש בן מנסיא מריבית ואונאה ותיפוק ליה דאיכא למיפרך מה להדיוט שיפה כחו לענין נזקי אדם ובור כדמקשו בדיבור הסמוך אע"כ דסמכו על מה שתירצו שם דקרן מקרן יליף ק"ו ואם כן מה"ט כ"ש דלא שייך למיפרך מריבית ואונאה זהו מה שנ"ל מכוונת מהרש"א ז"ל. אמנם לענ"ד דברי התוספות מבוררים כשמלה לפי שכל דבריהם בדיבור הסמוך היינו דוקא לתירוץ השני שכתבו כאן ועי"ל דכולהו נזקין פטירי בהקדש משא"כ לפי סברתם עכשיו דכולהו נזקין חייבים בהקדש לבר מקרן ואפ"ה משמע ליה להמקשן דאף בשן ורגל דחייב בהקדש לא משלמי ממיטב משום פירכא דהקדש הורע כחו בנזקי קרן וא"כ למסקנא דמוקי לר"ע כר"ש בן מנסיא ממילא דתו לא צריכינן לאוקמי הא דקאמר ר"ע ק"ו להקדש בקרן דוקא ובדאיכא סהדי שהזיק ואין יודעין כמה דליכא מיגו ושיעבוד קרקעות נמי ליכא דמגופו משלם כל זה נ"ל נכון והוא כפתור ופרח ודוק היטב:

למיפרך שהורע כחו בנזקי קרן דאדרבה יפה כחו ולפ"ז ודאי אי הוי שייכא קושיית התוספות דבסמוך דאכתי איכא למיפרך שהדיוט יפה כחו באדם ובור לא הוו מצי לשנויי כדבסמוך דקרן מקרן יליף בק"ו כיון דבהדיוט ח"נ ובהקדש נ"ש כל שכן דמשלם ממיטב דאכתי תיקשי תינח קרן שן ורגל מאי ק"ו איכא מאי אמרת דהקדש חמור אדרבא הדיוט חמור שיפה כחן באדם ובור ואי אמרת דבאמת מודה ר"ע בשן ורגל לא שייך לומר ק"ו להקדש דמשמע להדיא דבשן ורגל דחייב בהקדש נמי מחייב ליה במיטב ועוד דאי בשן ורגל לא משלם ממיטב ה"ה לקרן כיון דעיקר מיטב בשן ורגל כתיב אלא דבאמת לפי סברת התוספות עכשיו תו לא שייך קושייתם דבסמוך דמאדם ודאי ליכא למיפרך דעכשיו משמע להו דבאדם נמי חייב בהקדש בקרן וכי יאכל פרט למזיק משמע להו עכשיו דלענין חומש לחודא קאי ומבור לחודא ודאי נמי לא מצי למיפרך שהורע כח ההקדש בבור משו"ה לא לשלמו ממיטב דהא פסולי המוקדשין וכלים נמי פטירי בבור אפילו בהדיוט ואפ"ה משלמי ממיטב בשאר נזקין אליבא דכו"ע ומה שהקשו התוספות בסמוך היינו דוקא לתירוצם השני שכתבו כאן דאפילו באדם פטור בהקדש וה"ה לכולהו נזקין א"כ מקשו שפיר שהורע כח הקדש בנזקי אדם וה"ה לכל הנזקין ולא נקטו אדם ובור אלא משום דלר"ש בן מנסיא דדריש רעהו לחיובא באדם גופא לא ידעינן אי קאי כי יאכל אקרן אלא משום דמצינן פטורא דהקדש מלשלם קרן בבור אבל לתירוצם עכשיו לא קשיא להו אליבא דר"ש בן מנסיא מאדם ובור כדפרישית אלא מריבית ואונאה קשיא להו שפיר כיון דלא שייך לשנויי דקרן מקרן יליף דר"ע אכולהו קאי כדפרישית כנ"ל נכון וברור בעזה"י ליישב שיטת התוספות כאן ודוק היטב:

בא"ד דיותר ראוי לחייב כו' ממזיק ע"י כריית בור כו' עכ"ל. גם בזה כתב מהרש"א ז"ל שדבריהם מגומגמין דהא פטורא דהקדש בבור לאו מאדם ילפינן אלא מוהמת יהיה לו ממעטינן אפילו פסולי המוקדשין כ"ש הקדש גמור ומה שרצה מהרש"א ז"ל לתרץ א"א להעמידו דכיון דדרשינן קרא דוהמת יהיה לו לאפוקי מי שאין המת שלו למעט הקדש ממילא מימעטו פסולי המוקדשין נמי ועוד דהתוס' לא נחתו הכא לענין פסולי המוקדשין לכך נלע"ד דאי לאו דיליף בור מאדם למעט הקדש לא הוי דרשינן כלל והמת יהיה לו דבור למעט מי שאין המת שלו אלא לבעלים מטפלין בנבילה והמת יהיה לו דשור הוי מוקמינן למעט פסולי המוקדשין כדמקשה הש"ס בפרק הפרה דף נ"ד ואיפוך אנא ולא הוי שייך לשנויי כדמשני התם מסתברא דבור לפטורא דפסולי המוקדשין אתא שכן פטר בו את הכלים דאדרבא יותר היה מהראוי לומר מסתברא דבשור שייך לפטור פסולי המוקדשין שכן פטר בו את ההקדש מרעהו משא"כ בבור דהקדש גופא אכתי

לא ידעינן הוי מוקמינן והמת יהיה לו לבעלים מטפלין ואין להקשות אי ס"ד דוהמת יהיה לו דשור לפסולי המוקדשין רעהו למה לי דודאי אי לאו רעהו הוי מוקמינן בשור לבעלים מטפלין ודבור לפסולי מוקדשין שכן פטר בו את הכלים אבל מדכתיב רעהו מסתבר למעט נמי פסולי מוקדשין בשור לכך הוצרכו התוספות לפרש דהקדש בבור בלאו הכי ידעינן דפטור דילפינן מאדם וממילא דעל כרחך דוהמת יהיה לו דבור לפסולי המוקדשין אתא שכן פטר בו את הכלים כן נ"ל ודו"ק:

גמרא לא יהא אלא בע"ח וב"ח דינו בבינונית. אף ע"ג דהכא מדאורייתא אייריי וב"ח מדאורייתא בזיבורית אלא דהכא לרווחא דמילתא קאמר אפילו לר"ש דדריש לקמן בשמעתין טעמא דקרא ולדידיה משמע דבע"ח מדאוריי' בבינונית כמ"ש לעיל שכן משמע מלשון הרי"ף ז"ל ושכן מבואר בפרק קמא דבבא קמא דהא דקאמר עולא בעל חוב מדאורייתא בזיבורית תנאי היא וכן מבואר בירושלמי:

שם וכ"ת קסבר ר"ע כל בע"ח בעידית כנזקין. בסוגייא דפ"ק דב"ק לא נזכר שם כנזקין ולכן הקשיתי שם לשאול דאכתי מאי קס"ד אליבא דר"ע מנ"ל דבע"ח בעידית כיון דלא כתיב ביה תחת נתינה ישלם כסף ואף את"ל דמשום דרשא יליף ר"ע דכל בע"ח בעידית דאכתי קשה א"כ מאי קאמר ק"ו להקדש לאומר הרי עלי מנה לב"ה ויליף בק"ו מנזקין דהו"ל למילף טפי מק"ו מבע"ח דעלמא דמי לאומר הרי עלי מנה. ואם נפרש דבע"ח גופא בעידית לא יליף ר"ע אלא בק"ו מנזקין דבע"ח עדיף מנזקין דא"כ אדקאמר וק"ו להקדש מנזקין הו"ל למימר ק"ו לבע"ח אפילו בהדיוט וממילא ידעינן דק"ו להקדש באומר הרי עלי מנה בק"ו מבע"ח דהדיוט. אמנם לפי הסוגיא דכאן נתיישב לי דודאי הכי הוא דבע"ח בעידית לר"ע בק"ו מנזקין יליף לה דודאי בע"ח עדיף מנזיקין מדאשכחן דאפילו למ"ד בנזיקין או כסף או מיטב ואפילו יש לו כסף רשות בידו שלא ליתן לו אלא מקרקעות או סובין למאן דס"ל דלא פליגי ואילו בבע"ח כשיש לו כסף צריך ליתן לו דוקא כסף כמבואר בפוסקים. והא דלא קאמר ר"ע ק"ו לבעל חוב היינו משום דנהי דלר"ע בע"ח מדאורייתא בעידית מ"מ מדרבנן ודאי סובר שדינו בבינונית כדאמר רבי שמעון לקמן שתקנו בבינונית שמא יקפוץ וילוונו ומש"ה לא פסיקא ליה לר"ע לומר ק"ו לבע"ח דסוף סוף מדרבנן מיהא לא שקיל בעידית משא"כ בהקדש באומר הרי עלי מנה פסיקא ליה לומר ק"ו להקדש דמדרבנן נמי שקיל בעידית דבהקדש אוקמוה אדאורייתא דבעידית אפי' בהדיוט בע"ח כ"ש בהקדש וטעמא שמא יקפוץ נמי לא שייך והיינו דקאמר ק"ו להקדש מנזקין משום דעיקר מילתא בבע"ח דמדאורייתא בעידית נמי לא ידעינן אלא בק"ו מנזיקין כנ"ל נכון ודו"ק:

תוספות בד"ה ור"ע ס"ל כו' וא"ת אכתי איכא למיפרך כו' בנזקי אדם ובור וכו' עכ"ל. בפ"ק דב"ק כתבו דלרבי שמעון בן מנסיא באדם נמי חייב בהקדש לשלם הקרן וכי יאכל מוקי ליה לחומש ומקשו שם מבור לחודא והניחו בקושיא אבל כאן משמע להו דלר"ש ב"מ נמי פטור באדם אפי' מתשלומי הקרן מקרא דכי יאכל והיינו מדמצינו פטורא דהקדש בבור וכדבריהם כאן כנ"ל מהסוגיא דפרק שור שנגח דף ל"ח דקאמרינן לר"ש ב"מ דיליף מדלא כתיב רעהו במועד ומאי קושיא דילמא לעולא דרעהו לפטורא אתי בתם ובמועד חייב אלא ע"כ דאי ס"ד דרעהו לפטורא כ"ש במועד דפטור מק"ו דאדם כמו שכתבתי שם אלמא דאדם פטור אלא שהתוספות שם דף ל"ח כתבו בענין אחר והיינו כשיטתם בפ"ק דב"ק ועמ"ש שם בפ"ק דב"ק לקשר קושיית התוספות לדבריהם הקודמים דבהקדש לא מיירי ע"ש:

בד"ה ועוד מאי ק"ו להקדש כו' דלענין לחיובי מזיק בהקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דילמא אי לאו ק"ו הוי דריש רעהו לפטורא כו' ע"ש ומלבד שאין לשון הש"ס סובל כן דבפרק שור שנגח מסקינן להדיא דהא דלא דריש ר"ש ב"מ רעהו לפטורא היינו משום דא"כ לכתביה גבי מועד אלא דזה היה אפשר ליישב עפמ"ש בסמוך אמנם בלא"ה לא קשה מידי לפמ"ש התוספות בסמוך דק"ו זה אית ליה פירכא שכן יפה כח הדיוט באדם ובור ותירצו דקרן מקרן יליף וזה דוקא לענין מיטב לבתר דקים לן דמועד חייב נ"ש אבל בעיקר מילתא לא מצי למילף בק"ו דלעולם רעהו לפטורא ואי משום ק"ו הא אית ליה פירכא וזה ברור ודו"ק:

בא"ד ולא ה"ל לר"ע לאהדורי לר"י ק"ו כיון שר"י עצמו היה מודה כו' עכ"ל. נראה שדבריהם אלו דוקא לתירוצם השני שכתבו לעיל דבכל הניזקין ממעטינן של הקדש אבל לשינוייא קמא שכתבו דר"י גופא נמי לא פטר בשל הקדש אלא קרן לחוד א"כ אינו מספיק זה התירוץ שכתבו כאן דאכתי ה"מ למימר דר"ע פליג אדר"י בשן ורגל דאע"ג דחייב אפילו לר"י אפ"ה לא משלם ממיטב משום האי פירכא דהורע כחן בנזקי קרן אבל לר"ע דס"ל כר"ש בן מנסיא א"כ בשן ורגל נמי משלם ממיטב אע"כ דהכא לתירוץ השני דלעיל קאי ובני המופלא מ' בערוש שי' הקשה דאכתי מצי לאוקמי פלוגתא דר"ע ור"י לענין הרי עלי מנה לב"ה דלר"י לא משלם ממיטב משום האי פירכא דהורע כחן בנזקין ולר"ע משלם ממיטב מק"ו כיון דליכא פירכא מיהו לא קשה מידי דלפמ"ש התוספות בסמוך לר"ע נמי אית ליה פירכא דהורע כח הקדש בנזקי אדם ובור ולא שייך למילף בק"ו אלא קרן מקרן וכיון דיליף קרן מקרן ה"ה לשן ורגל דילפינן מקרן בג"ש דתחת נתינה ישלם כסף דלענין מיטב נתקבלה הג"ש וא"כ ל"ש הדיוט ל"ש הקדש לבתר דילפינן

מק"ו לעיקר התשלומין בהקדש ממילא משלמי ממיטב בג"ש מקרן ולא שייך למימר אדם ובור יוכיח דהתם לא משלמי כלל בהקדש משא"כ לענין הרי עלי מנה לב"ה דלא שייך ג"ש דתחת נתינה א"כ בק"ו נמי לא מצינן למילף דמה להקדש שהורע כחו באדם ובור כן נ"ל נכון. וכל זה לתירוץ השני שכתבו התוס' לעיל אבל לתירוץ הראשון ע"כ צריך לומר כתירוץ הר"ר שלמה מדרוי"ש דסמוך ודו"ק:

בא"ד והר"ר שלמה כו' דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל שהלשון מגומגם ע"ש ולענ"ד דהכי קאמר כיון דבהדיוט שיימינן בדניזק ולא בדמזיק תו לא שייך לומר ק"ו להקדש דאדרבא כיון דבהקדש לא שייך לומר בדניזק יש לנו לומר דבהקדש שיימינן בדמזיק דאהני ג"ש ואהני קרא דהיכא דלא שייך בדניזק שיימינן בדמזיק ולשון ק"ו להקדש משמע דשוין לגמרי וא"כ מקשה שפיר מאי ק"ו להקדש ועיין מ"ש בזה בחידושי לב"ק ודו"ק:

דף מט:

גמרא מפני מה אמרו בעל חוב בבינונית כו' לכאורה משמע דהאי מפני מה אמרו אתקנת חכמים קאי מפני מה תקנו בבינונית ולא בעידית ואע"ג דמן התורה בזיבורית כדעולא לקמן מ"מ כיון דתקנו משום נעילת דלת היה להם לתקן בעידית מה"ט גופא משום נעילת דלת וכן נראה מסתימת לשון רש"י ותוספות וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו. אלא דלפ"ז לשון הברייתא תמוה ולשון סורסי הוא דמעיקרא הוי ליה למימר טעמא דנעילת דלת לאפוקי מזיבורית דכתיב באורייתא והדר הו"ל למימר טעמא דשמא יקפוץ וילוונו לאפוקי עידית ומדקאמר איפכא מעיקרא טעמא דשמא יקפוץ ובתר הכי מסיק אם כן יהא בזיבורית נראה לפי עניות דעתי דהאי ברייתא סברה דמן התורה בבינונית דלית ליה דעולא דבלא"ה אמרינן בפרק קמא דבבא קמא דעולא תנאי היא וכמ"ש שם בחידושינו ורבי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא ומצאתי לי סמוכין בלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל שהעתיקו בפירוש מפני מה אמרה תורה בעל חוב בבינונית וכן מבואר בירושלמי דאיכא מאן דסבר ב"ח מן התורה בבינונית ויליף לה מהאי קרא גופא דעולא דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט ודרשינן והאיש זה שליח בית דין שאם אתה אומר שהמלוה יכנס למשכנו יקח העידית ואם אתה אומר שהלוה יוציא העבוט יוציא זיבורית אבל כיון שהשליח ב"ד נכנס ומוציא היינו בינונית ע"ש בירושלמי. ולפ"ז לשון הברייתא עולה יפה כן נ"ל נכון לפי לשון הרי"ף והרא"ש ז"ל וק"ל. ועיין מ"ש בזה בלשון התוספות במשנתינו ובד"ה וכתובת אשה:

שם תוספות בד"ה וכ"מ כי היכא כו' פי' בקונטרס כו' ונראה לפרש דהכי קאמר כו' עכ"ל. ומה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש כן דא"כ מאי דבר אחר דקאמר הא כולא חדא טעמא הוא ולולא דבריהם היה נראה לפרש בשיטת רש"י ז"ל דנהי שכתב דלאו טעמא לזיבורית הוא אכתי שייך הא מילתא למימרא דרבי שמעון לפמ"ש בתוספות במשנתינו דטעמא דרבי מאיר דאמר כתובת אשה בבינונית היינו משום דכתובת אשה דאורייתא ובעידית ומשום טעמא דשמא תקניטנו אמרו שלא תגבה בעידית אלא בבינונית ולפ"ז ע"כ רבי שמעון דאמר בזיבורית היינו משום דסובר כתובת אשה דרבנן ומדינא בזיבורית דהא בב"ח גופא לא אמרו בבינונית אלא משום נעילת דלת והכא לא שייך נעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא כו' ועוד דבלא"ה כיון שאינו אלא מתקנת חכמים שלא תהא קלה להוציאה הם אמרו והם אמרו שלא תגבה אלא מזיבורית כדאיתא להדיא בפ"ק דכתובות דף ט' בברייתא הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה אלא מזיבורית וא"כ היינו דקאמר ר"ש לנפשיה היאך אפשר לומר דכתובת אשה אינו אלא מדרבנן משום שלא תהא קלה להוציאה א"כ כי נפקא איהי נמי ליתקני ליה רבנן כתובה מה"ט ועליה קאמר ד"א האיש אינו מוציא אלא לרצונו כן נ"ל לולא שהקדמונים לא פירשו כן וק"ל:

גמרא פיסקא כתובת אשה בזיבורית אמר מר זוטרא בריה דר"נ לא אמרן אלא מיתמי אבל מיניה דידיה בבינונית. לכאורה משמע דמר זוטרא אפיסקא דמתניתין קאי אף ע"ג דבלשון המשנה וכתובת אשה והכא בפיסקא כתובת אשה אפ"ה אין לדקדק בכך ולפ"ז היה נראה בעיני בפשיטות דמר זוטרא לאו מסברא דנפשיה פשיטא ליה הא מילתא דכתובת אשה מיניה דידיה לכ"ע בבינונית דמהיכי תיתי דחיק נפשיה כולי האי בלישנא דמתניתין ובברייתא לאפקינהו מפשטא דמשמע דאיירי מיניה דידיה דומיא דב"ח וניזקין דקתני להו בהדדי בין במשנה בין בברייתא ואי משום דפשיטא ליה טובא דכתובת אשה גרושה לא גרע מב"ח הא ודאי ליתא דהא קי"ל כרבנן דרבי מאיר דאפילו מטלטלי דידיה אף בגרושה נמי לא משתעבדי כמו שהוכיחו התוס' בכמה דוכתי והסכימו כמעט רוב המפרשים ופוסקים אף ע"ג דבבע"ח לכ"ע גובה ממטלטלין דידיה דמיניה ואפילו מגלימא דעל כתפיה אלא ע"כ דטעמא דמר זוטרא משום דס"ל כתובה דאורייתא וכמ"ש התוספות וכמה פוסקים ולפ"ז ודאי מן התורה דינה בעידית מיניה דידיה דהא כתיב בה כסף ישקול וכמו שהקשו התוספות במשנתינו אלא דמשום טעמא דשמא תקניטנו שכתבו התוספות לעיל במשנה לא משמע למר זוטרא לאחותה תרי דרגי אלא חד דרגא דומיא דטעמא דשלא יקפוץ וילוונו בבע"ח ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך באידך מימרא דמר זוטרא דמשמע דאיהו ואביי סברי דכל בע"ח דינו מדאורייתא

בבינונית ולית להו דעולא כמו שאבאר וכמ"ש בסמוך בלשון הברייתא וא"כ ממילא דכתובת אשה נמי מדאורייתא בבינונית כמו בע"ח ולא כניזקין אף ע"ג דכתיב בה כסף דהא מוקמינן למתניתין כרבי שמעון דדריש טעמא דקרא בנזקין גופא וכיון דהאי טעמא לא שייך בכתובה ממילא דינה בבינונית ועוד דאפילו את"ל דס"ל כעולא דב"ח דינו בזיבורית אפ"ה איכא למימר דאין כתובת אשה בכלל דהא מקרא דיוציא אליך העבוט יליף לה דדינו להוציא פחות שבכלים והך מילתא לא שייך כלל בכתובת אשה אף בגרושה דהא לא גביא כלל ממטלטלים מדאורייתא דלא מישתעבדו כדפרישית כל זה היה נ"ל ברור בטעמא דמר זוטרא דניחא ליה לאוקמא לרבנן דמתניתין אליבא דהלכתא דבהא ס"ל כרבי מאיר דכתובה דאורייתא וכ"ש לאוקימתא דרבינא דמוקי למתניתין כרבי עקיבא ור"ע אית ליה כתובה דאורייתא בפרק אלו נערות אלא דלפ"ז קשיא טובא א"כ אמאי מסקינן בסמוך למימרא דמר זוטרא בתיובתא מעיקרא דתקנתין דקתני בברייתא ואכתי מאי קושיא דלמא אין הכי נמי דתנא דברייתא סובר דאף מיניה דידיה נמי בזיבורית והיינו משום דס"ל כתובה דרבנן תדע דהא רבי שמעון דברייתא אדר' יהודה קאי דקאמר כתובת אשה בזיבורית ושמעינן ליה לרבי יהודה בפ' אע"פ דף נ"ו דס"ל כתובה דרבנן ומש"ה ס"ל דאף מיניה דידיה בזיבורית מעיקרא דתקנתין משא"כ מר זוטרא גופא אתנא דמתניתין קאי ואליבא דהלכתא לשיטת הפוסקים כתובה דאורייתא ואף דאפשר לומר בזה דרבינא דמותיב מעיקרא דתקנתין אדמר זוטרא אזיל לשיטתיה דתנא דמתניתין גופא רבי שמעון הוא ובברייתא אמתניתין קאי ומקשה שפיר אלא דאכתי קשה אסתמא דתלמודא אמאי מסיק למר זוטרא בתיובתא דלמא לא ס"ל לגמרי כרבינא באוקימתא דמתניתין אלא כשינויא דאביי ורב אחא בר יעקב לעיל. מיהו גם בזה יש ליישב דאכתי מאי דוחקיה למר זוטרא לאוקמא מתניתין מיתמי דפשטא דלישנא לא משמע הכי ואי משום דבעי ליה לאוקמא למתניתין בהילכתא סוף סוף למאי דאיצטריך לאוקמי כרבי ישמעאל דאמר בדניזק שיימינן אכתי הוי דלא כהלכתא כן נ"ל ליישב. אמנם יותר נראה דקים ליה לתלמודא דמר זוטרא לאו אפיסקא דמתני' קאי אלא אפיסקא דברייתא קאי כמו שדקדקתי מלשון כתובת אשה ולא קאמר וכתובת אשה כלישנא דמתניתין אלא ע"כ דאברייתא קאי משום דמהאי טעמא דברייתא דייק למילתא כיון דלישנא דברייתא משמע דבע"ח מן התורה בבינונית א"כ ה"ה לכתובת אשה וכדפרישית דאי למאן דאית ליה דעולא דבע"ח מן התורה בזיבורית א"כ אין מקום לומר כתובת אשה בבינונית אלא ע"כ דאתנא דברייתא גופא קאי א"כ מקשה שפיר מעיקרא דתקנתין ובזה נתיישב ג"כ הלשון מעיקרא דתקנתין דמשמע דעליה קאי מר

זוטרא ואתי שפיר נמי לישנא דגמרא דאמר אביי תא שמע הניזקין שמין כו' ואי ס"ד דמר זוטרא גופא אהאי מתניתין קאי לא שייך כלל האי לישנא יתירא אלא ע"כ דאברייתא קאי וכדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה משום חינא כו' ולעיל נמי כו' ונראה כפר"ח כו' עכ"ל. מה שכתב מהרש"א ז"ל במ"ש התוספות ולעיל נמי שכוונתם בזה דלא משמע דפליגי ר"מ וחכמים בסברות הפוכות הוא פירוש נכון. אמנם גם בזה אין אנו צריכין לפירוש מהרש"א ז"ל אלא כוונת התוספות דאף לדידן דקי"ל דכתובת אשה בזיבורית והיינו משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא כו' אפ"ה אמרינן בכתובות גבי ינתנו לכושל שבהם דהיינו לכתובת אשה משום חינא וזה ברור בכוונת התוספות ודלא כמהרש"א ז"ל אבל מ"ש מהרש"א ז"ל בפי' שיטת רבינו חננאל דלרבנן דר"מ הוי עיקר טעם דכתובת אשה בזיבורית משום דאשה רוצה לינשא יותר כו' ובהכי ניחא להו טפי מלחוש לחינא דרבינו חננאל דחייש ר"מ כו' ולענ"ד אין עיקר לדברים אלו דמה נתינת טעם יש בזה שהאשה רוצה לינשא שתגבה בזיבורית אי הוי שום סברא שתגבה בבינונית משום חינא דרבינו חננאל ואדרבא זה הטעם דאין איש רוצה לישא כ"כ כמו האשה הא נמי בחינא דרבינו חננאל שייכא שצריך לעשות תקנה שיקפצו בני אדם עליה לאחר שיגרשנה הראשון וליכא למימר דטעמא דרבנן דאם אתה אומר שתגבה האשה בבינונית מעיקרא מימעי אינשי ולא נסבי הא ליתא דהא מסקינן בסמוך דהאי טעמא דרבנן לא איצטריך אלא מיניה דידיה ולא מיתמי וא"כ אטו עיניו נותן בשעת נישואין לגרשה דנחוש דמשום בינונית לזיבורית ע"י גירושין לימנע ולא לינסב ואדרבא בכל מקום חששו חכמים שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דבדידיה תליא מילתא כדמסיק נמי הכא שהאיש אינו מוציא אלא לרצונו אלא ע"כ דעיקר מילתא דאמרי רבנן יותר ממה שהאיש רוצה לישא אינו אלא לאפוקי דלא נימא איפכא שתגבה בבינונית משום חינא דרש"י ז"ל וזה ודאי אף לפר"ח והיינו כדברי מהרש"ל ז"ל שכתב דמ"ש התוספות בלשון המשנה בד"ה וכתובת אשה כו' דלא תימא אשה נמי משום חינא היינו דלשון חינא דרש"י ז"ל תפסו לריהטא דלישנא כן נראה לי ברור. ועיין מה שאכתוב בסמוך גבי תיובתא דמר זוטרא ודו"ק וכן מה שכתבו התוספות לעיל בדיבור הקודם דחיישינן לחינא היינו נמי לפום ריהטא דלישנא תפסו לשון חינא כפירש"י ז"ל וכ"כ מהר"ם ז"ל והוא ברור:

בד"ה בקבלן כו' ושמא היינו שלקח מעות מיד המלוה ונתן ללוה כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהר"ם ומהרש"א ז"ל ופירושם דחוק ולענ"ד בחנם נדחקו דכוונת התוספות דדוקא התם בנשא ונתן ביד איירי דבתחילת הלוואה לקח הקבלן המעות מיד המלוה ואם כן לא היה

למלוה כלל שום עסק עם הלוה אלא הקבלן הוא לוה גמור משא"כ הכא דעיקר חיוב הכתובה הוא על הבעל שנתחייב בשעת הנשואין והמטלטלין שמסר לידה לאו בתורת פרעון יהיב לה אלא בתורת משכון ומ"מ עיקר חיוב הכתובה נשאר עליו שכל נכסיו אחראין לה וא"כ אף שהחזיר אח"כ המשכון לבעל בציווי האשה ע"י שהוא נעשה ערב קבלן עבור המשכון או בכתובה סוף סוף שם קבלן עליו ולא לוה כנ"ל נכון וברור ודו"ק:

בד"ה אלא למ"ד כו' דאפילו מיירי בקטנים כו' מ"מ לא היה להם לגבות כ"א מזיבורית כו' עכ"ל. עיין מ"ש מהרש"א ז"ל בכוונת התוספות ופירושו מוכרח לפי שיטת התוספות אלא דהיא גופא תיקשי מה סברא יש בזה כשיש ליתומים זיבורית ולקבלן בינונית שיגבה מהקבלן ג"כ זיבורית דהא בהדיא קאמר הכא בשמעתין דבניזקין ובע"ח כיון דמחיים קא מגבו איהו נמי הקבלן הכי קמגבי וא"כ בתחלת הקבלנות נתחייב לשלם בעידית לנזקין ולבע"ח בבינונית ומאי תליא ביתומים כיון דבקבלן ממי שירצה יפרע וכן משמע בפשיטות מכל הפוסקים דלא אישתמיט שום פוסק לכתוב סברא כזו לענין קבלן ואחר העיון שהרשב"א ז"ל בחידושיו הרגיש בזה ונדחק ליישב בשם הרמב"ן ז"ל ואף בכל זה לא הונח לו ע"ש שהניחו בצ"ע. אמנם כן ראיתי שהמגיד משנה (בפרק כ"ו מהל' מלוה ה"ג) והביאו הב"י בסי' קכ"טכתב דכשיש ללוה זיבורית ולקבלן בינונית אינו יכול לגבות מהקבלן ג"כ אלא זיבורית וכתב דהכי משמע מסוגיא דשמעתין ואם כן יהיו דברי הרשב"א ז"ל כסותרין דמ"ש בשמעתין משמע להיפך ולמאי דפרישית אתי שפיר דודאי לגבי הלוה גופא איכא למימר דלא נתחייב לו הקבלן אלא כפי הנכסים שיש לו ללוה בינונית או זיבורית אבל לענין היתומים כיון דמדינא מיתמי נמי ניזקין בעידית ובע"ח בבינונית אלא אריא הוא דרביע עלייהו תקנת חכמים דמיתומים בזיבורית ומקטנים כלל וכלל לא עד שיגדלו בהא פשיטא ליה להרשב"א ז"ל דלא איכפת לן בנכסי היתומים כיון דאיהו קא מגבי כמחיים מגבי בנזיקין ובע"ח כן נ"ל בשיטת הרשב"א ז"ל ושיטת התוספות צ"ע ואם נאמר דאפילו בהאי סברא פליגי צ"ע שלא נזכר בפוסקים ודו"ק ועיין בסמוך:

בד"ה אי לית ליה כו' פירש בקונטרס כו' וקשה דהכא אייריבקבלן. ולכאורה יגדל נא התימה על רש"י ז"ל. אמנם לענ"ד יש ליישב דרש"י ז"ל סובר דהא דמפלגינן בגט פשוט לענין ערב או קבלן היינו דוקא כשאמר המלוה בשעת הלוואה ממי שארצה אפרע תחילה דבערב לא מהני ובקבלן מהני דהכי משמע פשט השמועה שם לפי מסקנת הש"ס דהא דקאמר וקבלן אף ע"פ שיש נכסים ללוה יפרע מהערב אדלעיל מיניה קאי דאיירי בהדיא דאמר ממי שארצה אפרע ואף דבפוסקים לא משמע כן דבקבלן בכל ענין

יכול ליפרע ממנו תחלה מ"מ אין בזה סתירה לשיטת רש"י ז"ל כיון דמשמע ליה הכי מסוגיא דשמעתין ושכן נראה פשט השמועה בסוגיא דגט פשוט וכבר כתבתי בדיבור הסמוך דאף לפירוש התוספות דבקבלן אין יכול לגבות מבינונית כיון דמיתמי גבי מזיבורית ובהכי מפרשי סוגיא דשמעתין וגם דבריהם אינן עולים להלכה לפי שיטת הפוסקים. אמנם כן אחר העיון מצאתי שהרמב"ן ז"ל בחידושיו בפרק גט פשוט כתב להדיא בשם יש מפרשים דבקבלן נמי אינו יכול לתבעו תחילה אלא אם אמר ממי שארצה אפרע אלא שהוא הכריע דלא כדבריהם ולפ"ז ממילא נתיישבה שיטת רש"י ז"ל שסובר כיש מפרשים כיון דפשטא דשמעתין משמע הכי ולולא פירש"י ותוס' היה באפשר לפרש שיטה אחרת לפי שיטת הרמב"ן והרא"ה ז"ל והנימוקי יוסף והריטב"א דביתומים קטנים אין נזקקין לנכסי ערב אפילו בקבלן דכיון דביתומים קטנים חיישינן טפי לצררי או לשובר א"כ מהקבלן נמי לא גבי דעלייהו דידהו הדר ונראה מדבריהם דדוקא כשיש נכסים ליתומים קטנים הוא דאין נפרעין מהקבלן אבל כשאין להם נכסים דלאו עלייהו הדר נפרעין מהקבלן א"כ מקשה שפיר בשמעתין דע"כ בדלית להו נכסים איירי דאל"כ לא היו נפרעין מהקבלן לגבי יתומים קטנים ומסתמא בקטנים איירי. מיהו אף שהרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל נדחק בסוגיא דשמעתין ולא ניחא ליה להרמב"ן ז"ל לפרש כשמעתיה וכדפרישית היינו משום דלא פסיקא ליה לפרש דוקא ביתומים קטנים אבל למאי דפרישית לעיל בשיטת רבינו יונה דבלא"ה ע"כ איירי בקטנים אם נאמר דכתובה דאורייתא א"כ א"ש טפי ודו"ק:

דף נ.

גמרא אמר רב הונא ת"ש מעיקרא דתקנתין כו' ואי ס"ד מיתמי האי משום דיתמי הוא תיובתא. פירוש אי ס"ד דביתמי איירי מאי איריא טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא לאפוקי מטעמא דחינא דהא אפילו הוי שייך טעמא דחינא בכתובה כמו טעמא דנעילת דלת בבע"ח אפ"ה לא הוי חיישינן לחינא גבי יתמי כדלא חיישינן נמי לנעילת דלת בבע"ח לגבי יתמי להגבותו מבינונית אבל קשיא לי אכתי אמאי מסקינן הא דמר זוטרא בתיובתא משום האי קושיא דהא בסמוך בשמעתין מסקינן דהא דאין נפרעין מיתומים אלא מזיבורית היינו משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוה ונפלי נכסי קמי יתמי וא"כ נראה דדוקא בבע"ח שייך לומר דלא מסיק אדעתיה דמית לוה משום דניתן לגבות מחיים אבל בכתובה דלא ניתן לגבות מחיים וכדאמרי' לעיל בשמעתין להדיא כתובה דלאחר מיתה מגבי כו' אלמא דעיקר כתובה סתמא לאחר מיתה הוא

דגירושין לא שכיחי כמו מיתה. ולפ"ז שפיר איצטריכא עיקרא דתקנתין דאי לאו האי טעמא הוי חיישינן לחינא אפילו לגבי יתמי שתמנע לכתחילה להינשא משום דמסקא אדעתא דמיית ותדע דהא עיקר טעמא דחינא דמייתי הש"ס בדוכתי טובא לענין השבעת כתובה או למכור שלא בב"ד ולענין ינתנו לכושל שבהם בכתובות דף פ"ד בכולהו איירי מיתמי ולאחר מיתה אלמא דודאי מסקא אדעתא דמיית בעלה וכ"ש דקשה טפי לפירוש רבינו חננאל בפירוש חינא לא שייך האי טעמא כלל אלא בשעת הגוביינא דהיינו לאחר מיתה דהיינו מיתמי. מיהו נראה ליישב דבלא"ה קשה יותר אעיקרא דתקנתא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אתא לאפוקי מטעמא דחינא א"כ מ"ש דבכל דוכתי חיישי רבנן לחינא בכתובות ולא אמרינן יותר ממה שהאיש רוצה לישא דלפי זה ליתא לטעמא דחינא כלל כמ"ש לעיל דאף לשיטת רבינו חננאל הכי הוא אע"כ דהא דחיישינן בעלמא לחינא היינו דוקא בענין שהאשה תחוש לעצמה שתפסיד כתובתה לגמרי כגון בההיא דינתנו לכושל שבהן וכן בההיא דמוכרת שלא בב"ד שאם אתה אומר שצריכה ב"ד אפשר דהאשה בושה לבא לב"ד ותפסיד לגמרי וכן לענין שבועה ובכה"ג ודאי אפילו לענין נעילת דלת דבע"ח דמסקינן בסמוך דלא מסיק אדעתיה דמית לוה אפ"ה היכא דמפסיד לגמרי ודאי מסיק אדעתיה דמית לוה דמהאי טעמא איפסיקא הילכתא מלוה ע"פ גובה מהיורשים משום נעילת דלת וע"כ דהא דאמרינן דלא מסיק אדעתיה דמית לוה היינו דוקא לענין בינונית וזיבורית דמשום האי רווחא פורתא לא מסיק אדעתא לנעול הדלת שמא ימות הלוה וא"כ לענין חינא דכתובה נמי הכי הוא דנהי דבעלמא חיישינן אפילו לגבי יתמי היינו היכא שתוכל הפסיד לגמרי משא"כ לענין בינונית וזיבורית פשיטא ליה לתלמודא דלא חיישינן לחינא גבי יתמי ולפי זה דמי טעמא דחינא לגמרי כמו טעמא דנעילת דלת בב"ח וא"כ מקשה הש"ס שפיר עליה דמר זוטרא אי ס"ד מיתמי אמאי איצטריך עיקרא דתקנתא לאפוקי מטעמא דחינא דבלא"ה לא חיישינן לחינא ביתמי כן נ"ל נכון ומתוך מה שכתבתי העליתי תירוץ מספיק על מה שהקשו התוספות בכתובות דף פ"ד דגבי כושל שבהן דהיינו כתובת אשה משום חינא חיישינן טפי לחינא מלחוש לנעילת דלת דבע"ח והכא בשמעתין לענין בינונית וזיבורית חיישינן טפי לנעילת דלת בבע"ח דגבי מה"ט מבינונית ולא חיישינן לחינא בכתובה להגבותה מבינונית ודחינן לטעמא דחינא משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא ולמאי דפרישית אתי שפיר דהא למסקנא דשמעתין ע"כ עיקרא דתקנתא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא איירי מיניה דידיה דומיא דבע"ח בבינונית ובכה"ג ודאי נעילת דלת דבע"ח עדיף משא"כ התם דלאחר מיתה איירי ודאי חינא דכתובה עדיף מנעילת דלת דבע"ח דלא מסיק

אדעתיה דמית לוה שיכול לגבות מחיים ואף ע"ג דלפמ"ש היכא דמפסיד לגמרי בע"ח נמי מסיק אדעתיה אפ"ה חינא דכתובה בכה"ג עדיף טפי דלא ניתן כתובה לגבות מחיים ועיקר טעמא דחינא היינו לאחר מיתה היכא שתחוש שתפסיד לגמרי כדפרישית. ומתוך לשון התוספות בכתובות תבין דליתא לדברי מהרש"א ז"ל בפירוש התקנה דיותר ממה שהאיש רוצה לישא לאפוקי מחינא דר"ח אלא כפירוש מהרש"ל ז"ל ע"ש ותמצא כדברי וכמו שהוכחתי לעיל בלשון התוספות ודוק היטב:

תוספות בד"ה פחות שבכלים וה"ה כשבא ליתן לו קרקע כו' אבל פחות שבכלים היינו מיטב כו' עכ"ל. עיין במהרש"א ז"ל שכתב דלענין פחות שבכלים לא איצטריך קרא וכי איצטריך קרא לקרקע דזיבורית עכ"ל. ופירושו מוכרח לפי פירוש התוספות אבל באמת שזהו דוחק דלענין פחות שבכלים נמי איצטריך קרא דבע"ח מנזקין לא ילפינן דאית ליה פירכא מה לנזיקין שכן הורע כחן בהקדש ובלא"ה מסברא איכא למימר דלענין תשלומין ודאי ב"ח עדיף מנזקין תדע דהא לפי אמת בנזקין אף אם יש לו מעות רשאי ליתן קרקע או סובין ובבע"ח צריך ליתן דוקא מעות אם יש לו שכן הסכמת כל הפוסקים כמ"ש ר"ת בפ"ק דב"ק וכן אם יש לו קרקעות ומטלטלין בניזקין רשות ביד הניזק ליתן לו ממה שירצה ובבעל חוב צריך ליתן לו מטלטלים דוקא אם רוצה המלוה בכך משום דמקרבא טפי לזוזי וא"כ לענין פחות שבכלים נמי אי לאו קרא הוי אמינא דצריך ליתן לו מהמובחר שיש לו דדוקא ניזקין ילפי כולהו מהדדי בג"ש דתחת נתינה ישלם כסף מה שאין כן בבע"ח ומה נמלצו לחיך אמרי יושר של הרמב"ן ז"ל בס"פ גט פשוט שכתב דאע"ג דפחות שבכלים מיטב הוא היינו לענין תשלומין דוקא אבל האי קרא דוהאיש אשר אתה נושה יוציא אליך העבוט לא איירי כלל בתשלומין אלא שנכנס למשכנו ובתורת משכון מוציא אליו פחות שבכלים ואע"ג דאינו רשאי למכרו דלאו בתורת פרעון שקליה וא"כ דאפילו לענין משכון חס רחמנא עליה דלוה להוציא פחות שבכלים ממילא דכל שכן לענין פרעון אפילו בקרקע חס רחמנא דיהיב ליה זיבורית ע"ש שכתב שכן מבואר בירושלמי בפרקין והדברים נכוחים למבין:

בד"ה כיון דדינא מדאורייתא בעידית נראה דסבר שיעבודא דאורייתא כו' עכ"ל. ונראה מבואר מפירושם דאפילו היכא שכתב אחריות מפורש בשטר אפ"ה שייך פלוגתא אי שיעבודא דאורייתא או לא דהא בשמעתין בהכי איירי שכתוב בו שבח וכ"כ התוספות להדיא ס"פ ג"פ ועיין מה שכתבתי בזה לעיל בלשון התוספות במשנתינו בד"ה אין נפרעין אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן כתב דאיכא למימר דרבא נמי סבר שיעבודא לאו דאורייתא אלא דשאני הכא שכתב אחריות מפורש בשטר ובהא כ"ע מודו דשיעבודא

דאורייתא וכבר כתבתי בלשון התוספות לעיל במשנתינו שיש להקשות קושיא עצומה לשיטה זו מסוף פרק גט פשוט אלא דמסוגיא דשמעתין נמי קשה דאם כן מאי מקשה בסמוך מברייתא דאברם חוזאה והא ניזקין מדאורייתא בעידית ומאי קושיא דבניזקין נהי דמדאורייתא בעידית היינו מיניה דידיה אבל מיתמי ולקוחות שיעבודא לאו דאורייתא מה שאין כן בהא דאיירי רבא שפירש לו אחריות בשטר ודאי שיעבודא דאורייתא והש"ך בח"מ סי' ל"ט הרגיש בזה וכתב דניזקין מלוה הכתובה בתורה היא ולכ"ע שיעבודא דאורייתא לענין יורשין והביא ראיה לדבריו. ולענ"ד א"א להעמיד שיטה זו כדמוכח ממימרא דרבא גופא ספ"ק דערכין דכל השקלא טריא דמלוה הכתובה בתורה היינו דוקא לענין גוביינא מדרבנן עשאו כמלוה בשטר וכן נראה מלשון התוספות פ"ק דקידושין דף י"ג שהם בעלי סברא זו אבל לומר דמלוה הכתובה בתורה עדיפא ממלוה בשטר זו לא שמענו ומה שהעליתי בענין זה תקצר היריעה מהכיל וכבר כתבתי קצת בביאורי לח"מ סי' ל"ט ודעתי להוסיף אי"ה קונטרס מיוחד בתכלית הביאור ואין כאן מקומו מיהו מצד אחר נ"ל שאין דברי התוספות כאן מוכרחים דשפיר מצינן למימר דרבא סבר שיעבודא לאו דאורייתא אלא מדרבנן ואפ"ה א"ש הא דקאמר כיון דמדאורייתא בעידית והיינו מיניה דידיה ממילא דלתקנת חכמים דגבי מיתמי היינו נמי כדינא דאבוה דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקנו. ותדע דהא למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אפ"ה מודה דמדרבנן גובה מלקוחות כל א' כדינו ניזקין בעידית וב"ח בבינונית דהכי איתא להדיא בברייתא בפ"ק דב"ק מכרן כאחד כולם נכנסין תחת הבעלים ניזקין בעידית ב"ח בבינונית והלכה מורווחת היא בישראל ומעולם לא נחלק אדם על זה וכיון דאפילו בלקוחות דעדיפי מיורשים אמרו כן אם כן סובר רבא דביורשים נמי הכי הוא דכיון דשיעבודא מיהא מדרבנן ממילא דתקנו כעין דאורייתא שגובה כל א' כדינו דאורייתא לגבי אבוהון אלא דוקא בבע"ח כיון דמדאורייתא בזיבורית ורבנן הוא דתקנו בבינונית משום טעמא דנעילת דלת ממילא דאזלינן בתר טעמא כיון דמיתמי לא שייך נעילת דלת כדאמרינן בסמוך דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה מש"ה אוקמוה אדאורייתא כיון דלא שייך האי תקנתא ביתמי מה שאין כן בפירש לו השבח דלאו משום נעילת דלת גובה מאבוהון אלא מדאורייתא ממילא דדיינינן להו מדרבנן כדינא דאבוהון כמו הלקוחות ומשו"ה פריך שפיר מניזקין דהוי נמי מדאורייתא מעידית מיניה דידיה ואפ"ה מיתמי בזיבורית. ואחר העיון מצאתי קצת מדברי בלשון הש"ך אלא שלא נתן טעם וראיה לדבריו ולמאי דפרישית א"ש טפי. אמנם כן אחר כל אלה מותיבנא תיובתא כלפי שנאיה דהרשב"א ז"ל והש"ך היאך אפשר לומר כלל דרבא בשמעתין סובר

דשיעבודא לאו דאורייתא ותיפוק ליה דעיקר מימרא דרבא בשמעתין היינו ממימרא דעולא דב"ח דבר תורה בזיבורית ובסוף פרק גט פשוט קאמר עולא שיעבודא דאורייתא ורבה פליג עליה ואמר שיעבודא לאו דאורייתא ומקשה הש"ס דרבה אדרבה ואמרינן התם וכי תימא איפוך דרבה לדעולא והאמר עולא ד"ת ב"ח דינו בזיבורית אלמא דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דמאן דאית ליה הא דעולא דב"ח דין תורה בזיבורית ע"כ סובר דשיעבודא דאורייתא ואע"ג דהא דאמרינן ב"ח דינו בזיבורית היינו מיניה דידיה כבר צווחו קמאי דקמאי בפירושים שונים בהסוגיא דפרק גט פשוט ואף אני בעניי הכינותי ליישב בכמה דרכים בעה"י סוף כל דבר התלמוד סובר בפשיטות דמאן דאית ליה הא דעולא ע"כ סובר דשיעבודא דאורייתא וא"כ כיון דרבא בשמעתין מההיא דעולא דייק למילתיה א"כ ע"כ סובר דשיעבודא דאורייתא. ולפענ"ד הקושיא עצומה ג"כ על רבותינו בעלי התוס' וסייעתם שפסקו בסוף פרק גט פשוט כמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא ואפ"ה כולם כא' כתבו דקי"ל כהא דעולא ד"ת ב"ח בזיבורית וכן נראה מלשון התוספות כאן כמו שאבאר בסמוך וא"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא בגמרא מסקינן פרק גט פשוט דהא בהא תליא כדפרישית ולדעתי צריך נגר ובר נגר דיפרקיניה ועיין בחידושי לקידושין דף י"ג ע"ב ושם תירצתי לנכון ובקונטרס אבאר אי"ה באריכות גדול ודוק היטב:

בא"ד ומר זוטרא ואביי דסברי מיתמי בזיבורית כו' דקסברי שיעבודא לאו דאוריית' כו' עכ"ל. ויש לדקדק היאך אפשר לומר דאביי סבר שיעבודא לאו דאורייתא דהא בפרק כל שעה גבי פלוגתא דאביי ורבא בב"ח אי למפרע גובה או מכאן ולהבא אמרינן התם היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כ"ע לא פליגי דאתא מלוה וטריף ואתא מלוה ופריק ובשלמא לענין זבין לוה דאתא מלוה וטריף מלקוחות יש לומר דהיינו מדרבנן אבל לענין אקדיש לוה כיון דשיעבודא לאו דאורייתא א"כ שפיר אקדיש והיאך הפקיעו חכמים שיצאו הקדש לחולין. מיהו אפשר כיון שתקנו חכמים שיעבוד נכסים א"כ אוקמוה ברשות המלוה וממילא דאין יכול להקדיש והו"ל כמקדיש דבר שאינו שלו. ותדע דהכי הוא דהא ממתני' מייתי התם מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים ומדלא מקשינן מהאי מתניתין עליה דמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אלמא דאיהו נמי מודה דאין יכול להקדיש. אלא אי קשיא לי הא קשיא לי כיון דאביי סבר למפרע גובה ע"כ סבר דשיעבודא דאורייתא דליכא למימר דאף למ"ד שיעבודא דרבנן נמי למפרע גובה דא"כ מאי מקשה הש"ס ס"פ גט פשוט דרבה אדרבה דאמר גבי בכור גבו קרקע יש לו פי שנים אלמא שיעבודא דאורייתא וכפירוש הרשב"ם ז"ל שם דכיון דיש לו פי שנים אלמא דהו"ל כמאן דאחזיק בחיי דאבוהון ומאי קושיא דלמא אף למאי דסבר רבה שיעבודא לאו דאורייתא אלא

מדרבנן אפ"ה מצי סבר דהו"ל כמאן דאחזיקו בחיי דאבוהון דלמפרע גובה אע"כ דמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא לא מצי סבר למפרע גובה דנהי דמ"ד מכאן ולהבא גובה אין הכרח אי סבר שיעבודא דאורייתא או לא דמדאורייתא נמי יש לומר דמכאן ולהבא גובה דהכי הוא לקושטא דמילתא אבל מ"ד למפרע גובה ע"כ שיעבודא דאורייתא וא"כ אביי דאמר למפרע גובה ע"כ סבר דשיעבודא דאורייתא וצריך עיון ליישב:

בא"ד א"נ לא פלוג רבנן ביתמי עכ"ל. וקשיא לי תינח למר זוטרא דמסברא אמר הכי אבל לאביי דקאמר תדע ודאי קשה מאי ראיה מייתי שהרי על זה אנו דנין דאי ליתא לדמר זוטרא ע"כ דפליגי רבנן ביתמי דלעולם אוקמוה אדאורייתא וא"כ מאי מייתי תדע מבע"ח דלמא שאני התם דמדאורייתא בזיבורית אם לא שנאמר דאביי לית ליה הא דעולא דב"ח מדאורייתא בזיבורית אלא מדאורייתא בבינונית כמ"ש לעיל בברייתא דר"ש דדריש טעמא דקרא ומשום שמא יקפוץ וילוונו ושלא ינעול דלת אמרה תורה בבינונית אלא דהתוספות ודאי לא נחתו להכי כמ"ש לעיל דנהי דבב"ק דף ט' אמרינן להדיא דעולא תנאי היא כתבו שם לפרש בענין דכ"ע סברי עיקר מילתא דעולא ואפילו ברייתא דר"ש דלעיל בשמעתין. ויש ליישב בדוחק ועיין מ"ש שם בחידושינו לב"ק. אבל יש לי בזה מקום עיון על דברי רבינו הגדול הרי"ף ז"ל שכתב בשמעתין דהלכתא כרבא ואח"ז כתב ומיהו איכא למימר כיון דאביי ורב נחמן קיימו בחדא שיטתא הו"ל רבא יחיד לגבייהו ולית הלכתא כוותיה עכ"ל. וכיון שמצאנו להרי"ף ז"ל ס"פ גט פשוט שפסק בהדיא כמ"ד שיעבודא דאורייתא א"כ ע"כ צ"ל דמר זוטרא משמיה דרב נחמן ואביי נמי מצו סברי דשיעבודא דאורייתא ואפ"ה סברי דבכל ענין אין גובין מיתומים אלא זיבורית אפילו כשפירש לו שבח והיינו ע"כ כתירוץ השני של התוספות כאן דלא פלוג רבנן ואי ס"ד דהרי"ף ז"ל סובר כעולא כמ"ש הרב הבית יוסף בשמו בטוח"מ סי' ק"ג ע"ש א"כ היאך כתב הרי"ף ז"ל כאן דליתא לדרבא משום דהו"ל ר"נ ואביי רבים לגביה ותיפוק ליה דמימרא דאביי נדחה בע"כ דאיהו לית ליה דעולא ואנן קיי"ל כעולא ממילא אזלא ליה תדע דאביי וממילא הו"ל לפסוק כרבא מיהו כבר כתבתי דמלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל בריש פירקין שכתבו ברייתא דר"ש והוסיפו להעתיק מ"מ אמרה תורה ב"ח בבינונית אלמא דליתא לדעולא ומ"ש הבית יוסף להרי"ף והרא"ש ז"ל שכתבו להא דעולא לא זכיתי למצוא היכא כתב הרי"ף כן דבפ"ק דב"ק מייתי דעולא תנאי היא ולא הכריע ואם יצא כן להרב הב"י ממ"ש הרי"ף ז"ל סוף פ' גט פשוט הא דאמר עולא דבר תורה אחד מלוה ע"פ ואחד מלוה בשטר גובה ממשועבדים דשיעבודא דאורייתא ומשמע שם בגמרא דהאי מימרא דעולא ואידך מימרא דיליף דב"ח מן התורה בזיבורית תרווייהו

בהדי הדדי מישך שייכן ואי משום הא לא איריא דודאי מאן דאית ליה דב"ח מן התורה בזיבורית מקרא דעולא דוהאיש אשר אתה נושה בו ע"כ סבר דשיעבודא דאורייתא כדאמרינן שם בגמרא אבל לעולם אפילו מאן דאית ליה דעולא דשיעבודא דאורייתא אפ"ה מצי סבר דב"ח מדאורייתא בבינונית אי משום דקרקעות מפחות שבכלים לא ילפי דפחות שבכלים מיטב נינהו כמ"ש התוספות בסמוך או משום דוהאיש אשר אתה נושה בו בשליח בית דין מדבר דדרכו להוציא בבינונית כמ"ש לעיל בשם הירושלמי דתנאי פליגי בפירושא דהאי קרא אי בבינונית או בזיבורית ולפ"ז נתיישבה שיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל כהוגן אלא דמשמע דלית להו דעולא וכ"כ הנמוקי יוסף בשם הרמ"ה ז"ל שסובר דלא כעולא ואם כן מ"ש בש"ע הלכה פסוקה בח"מ סי' ק"ג דבינונית וזיבורית ב"ח בזיבורית משום דקיי"ל כעולא ולפמ"ש הרי"ף והרא"ש והרמ"ה ז"ל סוברים להדיא דליתא לדעולא ודברי הרמב"ם ז"ל בזה סותרין זה את זה ולענ"ד צ"ע לדינא ודוק היטב:

בד"ה מאי עידית כו' ועוד דפירש הקונטרס כו' אם כן הורעת כחן של ניזקין אצל בינונית דכה"ג פריך בפ"ק דב"ק עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל במשנתינו דמלשון רש"י ז"ל שם בד"ה בעידית משמע שסובר כשיטת הרא"ש ז"ל בפ"ק דב"ק דדוקא היכא שגילה דעתו המזיק שרוצה ליתן לו בינונית אלא שרוצה ליתן כיוקרא דלקמיה בהא שייך לומר הורעת כחו אצל בינונית וצריך ליתן כזולא דהשתא אבל אם אינו רוצה ליתן לו בינונית כלל אלא עידית דוקא לא כייפינן ליה וא"כ ממילא אין מקום לקושיית התוספות כאן על פירש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא או דילמא משום דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה כו' כבר כתבתי דאע"ג דבסוף פרק גט פשוט מסקינן דמלוה ע"פ גובה מיורשים משום נעילת דלת אלמא דמסיק אדעתיה דמית לוה והכא מסקינן דל"ש גדולים ל"ש קטנים וע"כ משום דלא מסיק אדעתיה אלא דיש לחלק דדוקא לענין בינונית וזיבורית אמרינן הכא דלא מסיק אדעתיה אבל בעיקר הגובייניא מן היורשים שאם לא יגבה מהם יפסיד לגמרי בהא ודאי מסיק אדעתיה דמית לוה וקל להבין:

דף נ:

גמרא בעי רב אחדבוי במתנה היאך ופירש"י היאך מגבי מזיבורית בני חורין או מבינונית משועבדים עכ"ל. משמע מזה דעיקר התקנה דאין נפרעין ממשועבדים במקום ב"ח לא שייך אלא לענין משועבדים בינונית ובנ"ח זיבורית אבל כששניהם בינונית או זיבורית לא הוצרכה התקנה דמדינא לא מצי למיגבי מלקוחות אלא מבני חורין וכן משמע מהא

דמסקינן ואיבעית אימא דשוו כולהו אהדדי אלמא דבכה"ג אתי שפיר דמדינא גובה דוקא מהאחרון וצריך ליתן טעם בדבר אמאי הוי הכי מדינא דליכא למימר כיון דנכסי דבר איניש אינון ערבין ביה וקי"ל לא יתבע מן הערב מש"ה לא מצי לגבות מלקוחות או ממקבלי מתנה כשיש נכסים ללוה גופא דאם כן בבינונית וזיבורית נמי אמאי איצטריכא תקנתא דהא מדינא נמי אם יש ללוה זיבורית ולערב בינונית אפ"ה אינו יכול לתבוע את הערב אע"כ דנכסי דבר איניש עדיפי בהא מערב דעלמא וא"כ אפילו בינונית ובינונית. לכך נראה דבבינונית ובינונית מדינא לא מצי למיגבי מלקוחות כיון דאיהו גופיה מצי למידחי מבינונית לבינונית מאיזה שירצה וא"כ כשמכר ללוקח מכר לו כל זכות שבידו נמצא דהלוקח יכול לדחותו מבינונית שלו לבינונית דבני חורין ומה"ט גופא פשיטא לתלמודא דבמתנה נמי הכי הוא שנתן לו כל זכות שבא' לידו דקי"ל נותן בעין יפה נותן טפי ממוכר והשתא אתי שפיר דלמאי דמסיק דשוו כולהו כהדדי שגובה מן האחרון דכיון שקודם שנתן להאחרון לא היה לבע"ח שום שיעבוד על מקבלי המתנה כ"א על אותו בינונית שנשאר ביד הנותן נמצא ששיעבודו הוא ביד האחרון:

גמרא ואע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית כו' עיין באריכות בחידושי הרשב"א ז"ל דמשמע ליה דמדינא הכי הוא דקמא גבי בינונית ובתרא זיבורית דכי היכי דאקדמיה לפרעון הכי נמי אקדמיה ליטול מן העידית או בינונית לגבי זיבורית וכתב שבעלי התוספות נסתפקו בזה ולפי' התוספות שלפנינו לא מוכח מידי דאיירי מזה ואף שאין אני כדאי לכאורה איפכא מסתברא דכיון שדין מקבלי המתנה על היתומים א"כ לעולם דינם בזיבורית ואם לא הספיקו הזיבורית כנגד כולם א"כ הראשון יפרע מהזיבורית והאחרונים מן הבינונית שכן הוא בלשון הרא"ש ז"ל בפ"ק דבבא קמא בשם הריב"א ז"ל שכל מי שזמנו קודם צריך לגבות תחלה אפילו הם ניזקין שדינם מהעידית כיון שזמנם קודם אם הלה לקח זיבורית באחרונה גובה ניזקין מהזיבורית ע"ש אם לא שנאמר דהרשב"א והרמב"ן ז"ל פליגי אשיטת הריב"א אלא דבש"ע סי' קי"ט הובא' דברי הריב"א ז"ל בלי שום חולק. ובאמת לא ידעתי מי הכריחו להרשב"א ז"ל לפרש כן דפשטא דשמעתין הכי קאמר כיון דקפסיק ותני גובין מהאחרון אלמא דלעולם הדין כן ולא סגי בלאו הכי אף ע"ג דזימנין קמא בינונית ובתרא זיבורית כגון שהיורשים הגבו לקמא בינונית ולבתרא זיבורית דבדידהו תליא כיון דמיתומים לעולם בזיבורית. וא"כ כיון דלפירוש התוספות איירי הכא במתנת שכ"מ במקצת שדינם על היתומים א"כ אתי שפיר כדפרישית וכן העלה הרשב"א ז"ל גופיה דאיירי במתנת שכ"מ במקצת ע"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה אע"ג דקמא בינונית קשה קצת כו' והא רישא דקתני גובה מכולם ע"כ צריך לפרש דנפסדין כולם כו' דהתם פשיטא דשקיל בינונית עכ"ל. ולענ"ד דבר זה צריך עיון דלפמ"ש הרא"ש ז"ל בפ"ק דב"ק גבי אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם כתב שם דאפילו גבי יורשים רשות ביד הב"ח ליקח מאיזה מהם שירצה אם אין לכל אחד שדה שלימה ולא שיטול מכל אחד חצי שדה וכתב שם בשם רבי יהודאי גאון דה"ה לשני לקוחות שלקחו כאחת רשות ביד הבע"ח לגבות מאיזה מהם שירצה ואין ללוקח אחד על חבירו כלום ולא חילק שם בין בינונית לזיבורית וא"כ משמע דדוקא היכא שנתרצו כל הלקוחות כאחד וכן היורשים צריך לגבות כדינו אבל אם לא נתרצו יכול לגבות מאיזה מהן שירצה וכ"כ שם הסמ"ע סי' ק"ח וא"כ הא דקתני הכא גובה מכולם מצי לפרש שפיר שגובה מכל אחד מהם שירצה וכן משמע שם בתוספות שכתבו דהא דבא ב"ח וגבה חלקו של אחד מהם היינו כשעשאו אפותיקי ולא ניחא להו לפרש שאחד מהם הוא בינונית ואחד מהם זיבורית דבע"כ גובה מזיבורית ואין יכול לגבות כלל מהבינונית שאין שיעבודו על היתומים בבינונית אע"כ דהא דאמרינן אין נפרעין מיתומים אלא מזיבורית היינו דוקא כשנתרצו כל היתומים יחד אבל בלא נתרצו לא אלא דהתם משמע להו דאיירי מסתמא שתובע חובו מכולם כאחד ומש"ה הוצרכו לפרש באפותיקי משא"כ הכא מצינן לפרש דהא דקתני גובה מכולם היינו מאיזה מהם שירצה כיון שקנו כולם כאחת וצ"ע ודו"ק:

גמרא אין מוציאין לאכילת פירות מ"ט אמר עולא אמר ר"ל לפי שאינן כתובין כו' והא דקתני מפני תיקון העולם אף ע"ג דמדינא נמי אינו גובה ממשעבדי במלוה ע"פ מיהו עולא משמיה דריש לקיש קאמר לה וכן רבי אסי משמיה דרבי יוחנן ורבי יוחנן ור"ל לטעמייהו דסברי בפרק גט פשוט שיעבודא דאורייתא אחד מלוה ע"פ ואחד מלוה בשטר אלא דאכתי איכא למידק כיון דאכילת פירות ושבח קרקעות אינן כתובין א"כ מאי שנא דנקיט הני טפי משאר מלוה ע"פ דלא גבי ממשעבדי מדרבנן משום פסידא דלקוחות מיהו לפירש"י אתי שפיר דאכילת פירות לאו בע"פ היא אלא בשטר אלא משום תיקון העולם עשאוהו כמידי דלא כתיבא ותדע דהכי הוא דהא קי"ל המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים משום דמכירה אית לה קלא וא"כ לפ"ז אפשר דמדינא שבח ופירות נמי היה ראוי לגבות ממשועבדים שבשעת המכר יצא הקול שמכר שדהו וקיבל אחריות על השבח ועל הפירות אלא דמפני תיקון העולם עשאוהו כדבר שאין לו קול וכנ"ל:

רש"י בד"ה לפי שאין כתובין כו' אבל על הפירות שאינן עדיין בשעת מכירה אין קול יוצא עכ"ל. נראה מפירוש רש"י ז"ל דאיירי בנגזל שטרף מהלוקח מגזלן השדה עם הפירות

וחוזר לגבות הקרן ממשועבדים והפירות ושבח מבני חורין וכ"כ להדיא במשנתינו וכ"כ הרב מברטנורה אלא שהתוספות יום טוב השיג עליו וכתב שאוקימתא זו נדחית בגמרא בפ"ק דב"מ אלא דאוקמוה התם בבא נגזל לגבות פירות מגזלן ע"ש וכתב שכ"כ הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות. ושארי ליה מאריה לבעל תי"ט שכתב שאוקימתא זו שכתב רש"י ז"ל והברטנורה נידחית בגמרא ונהי דהכי הוא לפום ריהטא מהסוגיא דב"מ דף י"ד ע"ב היינו אליבא דשמואל דאמר המוכר שדה ונמצאת שאינה שלו אין לו שבח ללוקח ומשום הכי שקיל וטרי התם לאוקמי ההיא דשמעתין בנגזל גופא משא"כ למסקנא שם דף ט"ו דאמר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ממילא דמוקמינן למשנתינו דלאכילת פירות ולשבח קרקעות כפשטיה דאיירי בלוקח מגזלן שבא לטרוף הפירות שטרף הנגזל ממנו ובהכי איירי סוגיא דשמעתין דאמרינן לפי שאינן כתובין ואינן קצובין והיינו דוקא אי איירי בלוקח משא"כ אם נפרש דאיירי בנגזל גופיה מוקמינן לה התם בפ"ק דמציעא דאיירי שעמד בדין על הקרן ולא עמד בדין על הפירות ולפי זה לא שייכי כלל הנהו טעמי דאינן כתובין ואינן קצובין כמו שהקשו שם באמת בתוס' בד"ה כשעמד בדין ע"ש וכל זה ברור ומה שדקדק בעל התוספות י"ט מדקתני לאכילת פירות כבר כתבתי בזה בחידושי לב"מ ובאמת אתי שפיר שכל הפירות שאכל הלוקח צריך לשלם לנגזל ואח"כ חוזר הלוקח עליהם וכל זה ברור ולשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות צ"ע ודו"ק:

בד"ה מעיקרא להכי איתקין כו' לפי שאין לך אדם רוצה ליקח כו' אם מזון אשתו ובניו חוזרין עליו עולמית עכ"ל. נראה שהוצרך לזה משום דקשיא ליה כתובה אמאי תקנו חכמים שיגבה ממשעבדי ולא חששו לתיקון העולם אע"ג שכל אדם יש עליו חוב זה אלא לפי שהוא דבר קצוב לא חששו בכך משא"כ במזון אשה ובנות שחוזרין עליו עולמית הו"ל דבר שאין לו קצבה מש"ה חששו לפסידא דלקוחות. ולפ"ז היה נראה לכאורה דרש"י ז"ל סובר דלרבי יוחנן וריש לקיש כתובין וקצובין בעינן אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי הוצרכו רבי אסי ורבי זירא לומר מעיקרא הכי איתקין הו"ל למימר בפשיטות דמזון האשה ובנות נמי לא גבו משעבדי לפי שאינן קצובין לכך נראה דודאי אפילו לרש"י סברי ר' יוחנן וריש לקיש דבעלמא לא תליא מידי בקצובין או אינן קצובין דאף בשאין קצובין לא חששו לתיקון העולם כיון שכתובין תו לא שייך לומר אין לך אדם שלוקח שדה מחבירו אלא דוקא במזון האשה ובנות שכל אדם מוטל עליו חוב זה מתנאי ב"ד וא"כ אין לך אדם שקונה שדה מחבירו כיון שאין לדבר קצבה משא"כ כתובה דהוי קצובין עשו תנאי ב"ד לגמרי דליהוי ככתובין ובאכילת פירות ושבח קרקעות אף על גב

דאינן קצובין אפ"ה אי הוו כתובין הוי גבי ממשעבדי כיון שאין דבר זה דלוקח שדה גזולה מצוי בכל אדם לא שייך תיקון העולם בזה אלא לפי שאין כתובין כך נראה לי:

תוספות בד"ה כתובין הן כו' וא"ת אמאי לא משני אימור צררי אתפסה כו' וי"ל דהשתא לית ליה האי שינוייא כו' עכ"ל. משמע מזה דבמסקנא בטעמא דאימור צררי אתפסה לחוד סגי לענין מזון האשה והבנות דלא גבי ממשעבדי וקשיא לי מאי תיקון העולם דקאמר במתני' הא מדינא לא גביא משום חששא דצררי אתפסה וריהטא דכולא סוגיין משמע דתיקון העולם דקתני במתני' אכולהו קאי וכן בברייתא דלקמן דקתני מזון האשה והבנות דפליגי ר' יוסי ורבנן אי הוי טעמא משום אין כתובין או אין קצובין ובמזון הבנות לא איצטריכו להני טעמי אלא חששא דצררי אתפסה ובשלמא לתירוץ השני שכתבו כאן אתי שפיר דדוקא בקנו מידו שייך טעמא דצררי וא"כ היכא שלא קנו מידו דלא שייך חששא דצררי הוצרכו להנך טעמי דאין כתובין או אין קצובין והיינו נמי תיקון העולם דמתני' אבל לתירוצם הראשון קשה מיהו בפרק הנושא כתבו התוספות עוד תירוץ אחר דאיצטריך טעמא דאין כתובין להיכא שהודה האב קודם מותו שלא התפיס צררי ע"ש וכאן לא רצו לפרש כן משום דלכאורה לא מיתסבר לומר דליהני הודאת האב לגבי לקוחות דהא בכל דוכתא פשיטא לן דחיישינן לקנוניא אע"כ דעיקר כוונת התוספות שם לאו לגבי לקוחות שקנו מהאב איירי אלא לענין לקוחות שקנו מהיורשים איירי דבכה"ג ודאי מהני הודאת האב דכיון שהודה האב קודם מותו ממילא אישתעבדי ניכסין ומזונות וכשמכרו היורשים אח"כ הו"ל כמוכר דבר שאינו שלהם אבל בשמעתין דאיירי בטעמא דקצובין משמע דאיירי לענין לקוחות שקנו מהאב כמו שאפרש בסמוך מש"ה לא רצו לפרש כאן דאיירי כשהודה כן נ"ל ומה שיש לדקדק עוד בלשון התוספות יבואר לקמן בד"ה אימר צררי אתפסה ע"ש ודו"ק:

גמרא רבי חנינא אמר לפי שאין קצובין. הש"ך בח"מ סי' ס' הקשה מכאן על הוראת הרמב"ם ז"ל ורבותיו דמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא נתחייב כלל לשלם אפילו מבני חורין ואפילו קנין לא מהני. וכבר חלקו עליו כל האחרונים אלא שהש"ך שם כתב דכולהו סוגיא דשמעתין ודפ"ק דמציעא משמע להדיא דלא כהרמב"ם ז"ל ורבותיו ע"ש שהאריך. ולענ"ד כוונתו דמוכח משמעתין ומסוגיא דפ"ק דמציעא דף י"ד דאכילת פירות ושבח קרקעות ממשעבדי הוא דלא גבי אבל מבני חורין גובה והכא אמרינן דאכילת פירות ושבח קרקעות אינן קצובין ואפ"ה גובה מבני חורין כן נ"ל בכוונת הש"ך ואי משום הא לא איריא דהרמב"ם ז"ל גופא לא קאמר אלא המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב והיינו בדבר שלא היה חייב בו והיינו דמדמי ליה הרמב"ם ז"ל למתנה דלא מהני בדבר

שאינו מסוים משא"כ אכילת פירות ושבח קרקעות דגובה מב"ח לאו משום דמחייב עצמו הוא דחייב אלא בי דינא הוא דמחייבי ליה תדע דהא איפסקא הלכתא שם בפ"ק דמציעא במוכר שדה ונמצאת שאינו שלו יש לו ללוקח מעות מהמוכר ויש לו שבח אע"פ שלא פירש לו השבח וכן לפירות וכן מבואר בכל הפוסקים בלי חולק ואע"ג שהמפרשים כתבו הטעם בזה דלענין שבח ופירות נמי אחריות ט"ס הוא סוף סוף מהא גופא מוכח שדין גמור הוא שהמוכר מחוייב לשלם ללוקח כל דמי הפירות שנתן הלוקח להנגזל או לבע"ח אי משום תקנת לקוחות או מטעמא אחרינא נמצא דלא דמי כלל למחייב עצמו בדבר שאינו קצוב דאיירי ביה הרמב"ם ז"ל ורבותיו דאינהו איירי שמחייב עצמו דרך מתנה וזה ברור ודלא כהש"ך. (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע ומה שהביא עוד הש"ך דכן משמע בסוגיא דב"מ דף ט"ו מהא דאמר ליה שמואל לרב חיננא וכו' אמליך וכתב שופרא ושבחא ופירות וכו' ולענ"ד משום הא נמי לא איריא דאע"ג דלשמואל צריך לימלך דלא אמרינן בכה"ג טעות סופר הוא אפ"ה לא דמי למתנה כלל אלא שמחייב עצמו בדבר שהוא חייב שהרי הנגזל בדין טרף ועוד דבלא"ה מצינו למימר בפשיטות דשבח דאיירי ביה שמואל היינו לענין דאם גזל השדה משובחת והכסיפה כמ"ש רש"י שם להדיא וא"כ הוי שפיר דבר קצוב וכדמשמע נמי בש"ס להדיא דלענין פירות לשמואל נמי היינו שגזל שדה מליאה פירות ואין להאריך וכבר הארכתי פרק קמא דבבא מציעא ע"ש וכ"ש דממזון האשה והבנות אין ראיה דמה שגובין מבני חורין היינו מתנאי ב"ד ומנתחייב לזון בת אשתו כבר הרגיש הרמב"ם ז"ל בעצמו וכתב דבשטרי פסיקתא ודאי חייב ע"ש:

תוספות בד"ה רבי חנינא כתובין וקצובין בעי לריש לקיש לא מיבעיא ליה אי קצובין וכתובין בעי או לאו עכ"ל. כבר כתבתי דודאי א"א לומר דריש לקיש כתובין וקצובין בעי דא"כ מאי איצטריך עולא לאהדורי אטעמא במזון אשה ובנות דמעיקרא הכי אתקין ולא קאמר לפי שאין קצובין אלמא דהכי שמיע ליה לעולא מר"ל גופא דכתיבה לחוד מהני אלא דלאידך גיסא דמספקא ליה לתלמודא דרבי חנינא קצובין אע"פ שאין כתובין קאמר א"כ יש לדקדק נמי אמאי לא מספקא ליה הכי נמי אליבא דר"י ור"ל דנהי דכתיבה לחוד מהני איכא למימר דקצובין לחוד נמי מהני ובסמוך דמקשה הש"ס עליה דעולא ורב אסי מההיא דבנותיהן ניזונות ממשועבדים משמע לפירש"י ותוספות דפשיטא לתלמודא דלר"י ור"ל לא מהני קצובין לחוד ובשלמא לפירש"י בסמוך דהא דמספקא לן לרבי חנינא דקצובין אף על פי שאין כתובין היינו משום דס"ל מלוה ע"פ גובה ממשועבדים א"כ אפשר לומר כיון דפשיטא לן בכולה תלמודא דמלוה ע"פ אינו גובה מלקוחות כדאיתא במשנה בפרק גט פשוט וכמו שאבאר בסמוך ממילא לא ניחא לתלמודא לומר

דר"י ור"ל סברי דמע"פ גובה ממשועבדי' ודוקא אליבא דרבי חנינא מספקא לן משום דלכאורה פשטא דלישנא הכי משמע דקצובין לחוד מהני אבל לפירוש התוס' בסמוך דהא דמספקא לן לר"ח אי קצובין אע"פ שאין כתובין היינו במידי דאית ליה קלא דהו"ל כמוכר שדהו בעדים אם כן הדרא קושיא לדוכתיה דלר"י ור"ל נמי יש לומר דמהני קצובין לחוד במידי דאית ליה קול ולא מקשה הש"ס לקמן בשמעתין מידי ושם אבאר עוד בזה ודו"ק:

דף נא.

תוספות בד"ה או דלמא כו' פי' בקונטרס כו' ואין נראה דבהדיא תנן בפרק גט פשוט דגובה מנכסים בני חורין עכ"ל. ואע"ג דר"י ור"ל נמי קאמרי בפרק גט פשוט דמלוה ע"פ גובה בין מיורשים בין מלקוחות אפ"ה פשיטא להו להתוספות דמדין תורה קאמרי דגובין מלקוחות אבל מדרבנן ודאי דמע"פ אינו גובה מלקוחות משום פסידא דלקוחות וכדתנן להדיא בפרק גט פשוט מיהו לשיטת רש"י ז"ל אפשר לומר דלא תיקשי לרבי חנינא ממתניתין דפרק גט פשוט דר"ח סבר דפלוגתא דתנאי היא כדאשכחן דפליגי תנאי בסוף פרק קמא דערכין במלוה ע"פ אי גובה מיורשין וסובר ר"ח דה"ה לענין לקוחות. ואע"ג דלפ"ז לא הוי מקשה הש"ס דסוף פרק גט פשוט מברייתא דהחופר בור עליה דרב כיון דפלוגתא דתנאי היא. מיהו אין אנו אחראין לתרץ קושיא זו דהא בהדיא משמע בספ"ק דערכין דההיא דהחופר בור פלוגתא דרבי יהודה וחכמים היא שם ואפילו הכי מקשה שם הש"ס מברייתא דהחופר בור וכבר הרגיש רש"י ז"ל שם בזה וכתב דלא ניחא לאוקמי סתם ברייתא דהחופר בור בפלוגתא דתנאי מ"מ לרבי חנינא ע"כ מוקי כתנאי דלא תיקשי עליה מתני' דפרק גט פשוט אמנם בלא"ה יש מקום אתי ליישב שיטת רש"י ז"ל דלא תיקשי לר"ח מתניתין דגט פשוט דהא דקתני התם מלוה ע"פ גובה מנכסים ב"ח ולא ממשועבדים היינו משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא והא דקסבר רבי חנינא הכא דמלוה ע"פ גובה ממשועבדים היינו היכא דלא שייך חשש פרעון כיון שהוא תוך זמנו כן נראה לי נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

בא"ד ומפר"ת דהכא לא איירי כו' אבל שאר מילי הוי כמכר דאמרינן המוכר שדהו בעדים כו' עכ"ל. ואע"ג דהא דהמוכר שדהו בעדים הלכה פסוקה היא אפילו לרב דסובר שיעבודא לאו דאורייתא וכ"ש למאן דאית ליה שיעבודא דאורייתא ואפ"ה מיבעיא ליה אליבא דר"ח היא גופא אי אמרינן דדוקא הלוואה לית ליה קלא משום דבצינעה יזיף אבל שאר מילי הוי כמכר או דלמא דדוקא מכר אית ליה קלא כפי' הרשב"ם ז"ל שם

בפרק המוכר את הבית משום דמוכר מפיק קלא כי היכי דליקפצו זביני אבל שאר מילי בעל פה לית ליה קלא ודמיא להלוואה. ולפ"ז צ"ל דהא דמקשה הש"ס מהא דמוציאין לפרנסה ובעי למיפשט דקצובין לחוד מהני ודחי הש"ס שאני פרנסה דאית ליה קלא אע"ג דלפי סברת הפשטן נמי איירי בהנך דקצובין ואית להו קלא מ"מ דחי הש"ס שפיר לעולם דשאר מילי דקצובין לית להו קלא בעל פה ודמיא להלוואה אלא שאני פרנסה דאית ליה קלא טפי כן נ"ל וכן נראה מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש ודו"ק:

גמרא והא פרנסה דמיקץ קייצא מיכתב לא כתיבא וקא מוציאה. משמע דבעי למפשט דקצובין אע"פ שאין כתובין גובה ממשעבדי וקשיא לי א"כ אמאי אין מוציאין למזונות דנהי דמזון הבנות לא קייצי כבר כתבו התוס' בפרק הנושא דהיינו לגבי משועבדים שלקחו מאבי הבנות דבשעת נישואין לא קייצי שאין ידוע כמה בנות יהיו לו אבל לרבי חנינא דקאמר אין מוציאין למזונות ע"כ היינו מלקוחות שקנו מהיורשין דומיא דמוציאין לפרנסה דאיירי בע"כ בכה"ג וא"כ לגבי היורשין שכבר מת האב מזון הבנות נמי קייצי שאין היורשין חייבין לזון הבנות אלא עד דתתבגרין או דתלקחן לגוברין קודם הבגר אבל טפי מזמן הבגר ודאי לא. וכ"ש דקשה טפי לשיטת רש"י ז"ל דלמאי דמספקא אי לר"ח קצובין אע"פ שאין כתובין היינו משום דמלוה ע"פ גובה ממשועבדים א"כ אמאי אין מוציאין למזונות דהא מיקרי קייצי כדפרישית אם לא שנאמר דרבי חנינא סבר נמי ה"ט דלעיל דמעיקרא הכי אתקין דמזון האשה והבנות לעולם לא ליגבי ממשעבדי אלא שהרשב"א ז"ל בחידושיו לא כתב כן מדלא מיבעי נמי לר"ח אי כתובין אע"פ שאין קצובין אלמא דפשיטא לתלמודא דר"ח לית ליה הא דמעיקרא הכי אתקין ומש"ה הוצרך לטעמא דאינן קצובין וא"כ מוכח דכתובין לחוד לא מהני ע"ש באריכות. מיהו הרשב"א ז"ל לשיטתו דכל מזונות מיקרי אין קצובין אפילו אם הזמן קצוב אפ"ה שמא יתייקרו וכמו שאכתוב בסמוך שהיא שיטת רבינו חננאל והרמב"ם ז"ל אבל רש"י ותוספות ודאי סברי דכל שיש זמן קצוב למזונות לא מיקרי אין קצובין וא"כ ע"כ צ"ל דהא דלרבי חנינא אין מוציאין למזונות ממה ששיעבדו היורשין היינו משום דמעיקרא הכי אתקין ולא חיישו לדקדוקו של הרשב"א ז"ל דדייק מדלא מספקא לן לר"ח אי כתובין לחוד מהני משום דפשטא דמילתא דר' חנינא משמע דלא אתא אלא לאפלוגי אדר"י ור"ל דאמרי לפי שאין כתובין משמע אי הוי כתובין מהני ואתא ר"ח לומר דלא מהני לפי שאין כתובין כן נראה לי ובתחלת העיון היה נ"ל ליישב בדרך אחר דכיון דבשעת החיוב שנתחייב בשעת הנשואין מתנאי ב"ד לא הוו קצובין כמה בנות יהיה לו ודינו שלא יגבה ממשעבדי ממילא דבסוף נמי לא גבי ממשעבדי דיתמי אף ע"ג דבהאי שעתא הוו קצובין אפ"ה

בתר מעיקרא אזלינן דמהאי שעתא לית ליה קלא לענין משעבדי אלא דמלשון התוספות בד"ה אלמא משום דקדים לא משמע כן ודו"ק:

שם מתיב רב הונא בר מנוח כו' והיא ניזונית מנכסים משועבדים. ופירש"י אלמא כיון דקייצי חמשה שנים אע"ג דלא כתיבי גבי ממשעבדי כר"ח וקשיא לעולא. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו מאי קושיא דלמא בדכתב לה איירי וכ"ש דקשה למאי דמשני הב"ע בשקנו מידו ופירש"י דסתם קנין לכתיבה עומד ואם כן למאי איצטריך לאוקמי בשקנו מידו ולא מוקי לה בדכתב לה ומש"ה מפרש הרשב"א ז"ל כפי שיטתו שהיא שיטת רבינו חננאל והרמב"ם ז"ל דאף ע"ג שקצב חמשה שנים אפ"ה כל מזונות אינן קצובין שמא יתייקרו ואם כן הקושיא דרב הונא בר מנוח היא נמי אליבא דר"ח דהא הכא לא כתיבי ולא קייצי ומש"ה משום דרבי חנינא איצטריך לאוקמי בשקנו מידו. ולענ"ד נראה דשיטת רש"י ז"ל נכונין בטעמן לפי שיטתו דאדעולא מקשה וכיון דעולא משמיה דריש לקיש קאמר לה לעיל בשמעתין ממילא דע"כ האי מתני' דמתו בנותיהן ניזונות א"א לאוקמי בדכתב לה דהא רישא דהאי מתניתין דריש פ' הנושא מוקמינן לה התם אליבא דר"ל בשטרי פסיקתא וכדרב גידל דנקנין באמירה ומסקינן התם אההיא דרב גידל בסוף הסוגיא דרב אשי קאמר דדברים הללו לא ניתנו ליכתב ופירש"י ז"ל שם דכיון דלא ניתנו ליכתב אפי' אם נכתב מדעת שניהם נמי אין דין שטר עליו ולא גבי ממשעבדי וכ"כ שם הרי"ף והרא"ש ז"ל וא"כ מקשה הכא שפיר אדעולא משמיה דר"ל ממתניתין דפרק הנושא דאיירי בשטרי פסיקתא אליבא דר"ל דלא ניתנו ליכתב ואפ"ה גבי ממשעבדי אלמא משום דקייצי דהא כתיבה בשטרי פסיקתא לא מהני ומש"ה איצטריך לאוקמי בשקנו מידו דבכה"ג סתם קנין לכתיבה עומד אפילו בשטרי פסיקתא וניתנו ליכתב ומש"ה גבי ממשעבדי וכדמסקינן נמי התם בפרק הנושא אמימרא דרב אשי דאמר לא ניתנו ליכתב ומייתי כל השקלא וטריא במתניתין דמייתו הכא ומסיק נמי כמו בשמעתין וזה נ"ל ברור כשמש ועוד נראה לי דנהי דמשמע התם בריש פ' הנושא דדוקא לריש לקיש מוקמינן מתני' בשטרי פסיקתא אבל לר' יוחנן משמע שם דלא איירי בשטרי פסיקתא אלא שחייב עצמו בשטר דמייתי הש"ס סיעתא לרבי יוחנן דאמר חייב אני לך מנה בשטר חייב מ"מ נראה דדוקא למאי דס"ד מעיקרא דלא מסיק הש"ס אדעתיה הא דרב גידל בשטרי פסיקתא אבל לבתר דמייתי הש"ס הא דרב גידל ומוקי לה אליבא דר"ל בשטרי פסיקתא ממילא דלר' יוחנן נמי מיתוקמא מתניתין בשטרי פסיקתא דהכי משמע לישנא דמתניתין דקתני הנושא את האשה ופסק עמה לזון את בתה חמש שנים ולא קתני סתמא המחייב לזון את בת אשתו חמש שנים אלמא דדוקא בנושא את

האשה איירי שפסק עמה בשעת קידושין איירי דהיינו שטרי פסיקתא ולאשמעינן דנקנה באמירה ומה שהכריחני לזה היינו מדמקשה הש"ס שם ע"ב בפשיטות אהא דקאמר רב אשי שטרי פסיקתא לא ניתנו ליכתב ממתניתין דבנותיהן ניזונות מבנ"ח והיא ניזונית ממשועבדים אלמא דניתנו ליכתב ואי ס"ד דההיא לאו בשטרי פסיקתא איירי אין שם מקום לכל השקלא וטריא ודוחק לומר דמקשה מאוקימתא דריש לקיש ארב אשי אע"כ כדפרישית ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ורבותיו שהבאתי לעיל דכל המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב לא נתחייב כלל אפילו מבני חורין וסברי נמי דמזונות מיקרי דבר שאינו קצוב אפי' שיש קצבה לזמן וכתב שם הרמב"ם ז"ל להדיא דמה שאמרו חכמים במחייב לזון בת אשתו דחייב היינו דוקא בשטרי פסיקתא ע"ש וא"כ לפ"ז ע"כ אליבא דכ"ע איירי מתניתין דפרק הנושא בשטרי פסיקתא ונתיישבו שפיר סוגיא דהכא ודפרק הנושא לפי מאי דמסקינן שם דשטרי פסיקתא לא ניתנו ליכתב ומש"ה מוקמינן דוקא בשקנו מידו דאל"כ אפילו אם נכתב אין דין שטר עליו והיינו כשיטת רש"י והרי"ף והרא"ש ז"ל בפ' הנושא ובזה סרה ושקטה מעל הרמב"ם ז"ל תלונת והשגת הראב"ד בפי"א מהל' מכירה שכתב הראב"ד ז"ל דבריש פרק הנושא משמע דלר' יוחנן לא איירי מתני' בשטרי פסיקתא ולמאי דפרישית נהי דבתחילת הסוגיא משמע הכי מ"מ בסוף הסוגיא דשקלינן וטרינן אמילתא דרב אשי דאמר שטרי פסיקתא לא ניתנו ליכתב ומייתינן ממתניתין דהנושא אלמא דפשיטא לתלמודא דאליבא דכ"ע איירי מתני' בשטרי פסיקתא ומזה סיוע לדברי הרמב"ם ז"ל ואף דלמאי דפרישית דבלא"ה לישנא דמתניתין גופא מוכח דאיירי בשטרי פסיקתא וא"כ סייעתא ליכא לשיטת הרמב"ם ז"ל מ"מ תיובתא מיהא ליכא ועוד דנוכל לומר דהמקשה שם בתחלת הסוגיא נמי הוי ידע שפיר דמתניתין איירי בשטרי פסיקתא אלא דלא הוי ידע הא דרב גידל דנקנין באמירה ומש"ה הוי בעי לאתויי ראיה לר"י דחייב אני לך מנה בשטר חייב אבל לבתר דמייתי לדרב גידל כל אנפי שוין דמתניתין אתי לאשמעינן הא דרב גידל וכדפרישית ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי מה שהקשה הש"ך בח"מ סי' ס' ס"ק י"ב על ל' הריטב"א ז"ל שכתב במחייב עצמו לזון את חבירו וכתב לו שטר על זה גבי ממשעבדי והקשה עליו הש"ך מסוגיא דשמעתין דמוקמינן דוקא בשקנו מידו משמע בשטר לא מהני ולמאי דפרישית אתי שפיר דבשמעתין דאיירי משטרי פסיקתא דלא ניתנו ליכתב כמסקנא דפרק הנושא מש"ה לא מהני שטר אבל במחייב לזון את חבירו דניתן ליכתב יפה כתב הריטב"א דמהני שטר ואין צורך לכל מה שהאריך הש"ך שם בשיטת הריטב"א וכן מה שכתב שם הש"ך בלשון הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ג מה' אישות במחייב לזון את בת אשתו שאם

קנו מידו או שכתב עליו שטר גובה ממשעבדי וכתב הש"ך שמ"ש או שכתב שטר עליו הוא טעות סופר כדמוכח מל' הרמב"ם ז"ל בעצמו שם תוך כדי דיבור ואם פסק בשעת הקידושין ולא היה שם קנין אינו גובה אלא מבני חורין משמע דשטר לא מהני ולמאי דפרישית אתי שפיר דכשפסק בשעת הקידושין היינו דרב גידל ממש דנקנה באמירה ומסקינן בדרב גידל דלא ניתן ליכתב א"כ ודאי לא מהני שטר כמ"ש בשם רש"י והרי"ף והרא"ש ז"ל אבל מה שכתב הרמב"ם ז"ל קודם זה דשטר מהני היינו כשפסק שלא בשעת הקידושין כמו שכתב שם הכסף משנה וא"כ כה"ג ודאי אינו נקנה באמירה וניתן ליכתב ומש"ה כתב הרמב"ם ז"ל דמהני שטר כל זה נ"ל ברור ופשוט ודלא כהש"ך והרבה יש להאריך ואין כאן מקומו ודוק היטב:

תוספות בד"ה בשקנו מידו פי' בקונטרס כו' וקשה דא"כ כו' הא לא מהני כתיבה דבנות כדאמר לעיל עכ"ל. ולא ידעתי מהיכן הכריחו כן דנהי דאמר לעיל בגמרא דמעיקרא הכי אתקון היינו דנהי דבעלמא כל תנאי ב"ד אע"ג דלא כתיבי כמאן דכתיבי דמי דאית ליה קלא מ"מ הכא מעיקרא דתקנתא הכי אתקון דלא ליהוי כמאן דכתיבי אבל אם כתב שטר מנא לן דלא מהני אלא דלמאי דפרישית בסמוך ודאי קושטא דמילתא דלפירוש רש"י לא מהני שטר כיון דמעיקרא הכי אתקון דלא ליגבי ממשעבדי ממילא לא ניתן ליכתב ומש"ה אפילו אם כתבו אין דין שטר עליו כדאשכחן במסקנא דפר' הנושא בשטרי פסיקתא אלא דאפ"ה משני שפיר דבשקנו מידו ודאי ניתן ליכתב כדמסקינן נמי בשטרי פסיקתא דמהני קנין. מיהו התוספות לשיטתיהו שכתבו בפר' הנושא דהא דאמר רב אשי לא ניתן ליכתב היינו מסתמא אבל כשנכתב מדעת שניהם ודאי מהני וא"כ לפי מאי דמשמע להו דבמזונות בנותיו לא מהני כתיבה לאו משום דלא ניתן ליכתב הוא והא דפשיטא להו דלא מהני כתיבה היינו כיון דמשום תיקון העולם הוא א"כ אם נאמר דמהני כתיבה לא הועילו כלום בתקנתן דכולהו אתו למיכתב אבל בשקנו מידו לא שייך לומר כן דקנין לא שכיח ונ"ל שלזה כוונו במה שכתב דקנין אלים טפי מכתיבה דאל"כ לא ידעתי אמאי אלים טפי קנין מכתיבה דודאי לענין משועבדים טפי אלים שטר מקנין דבשטר משנה מפורשת הוא דגובה ממשועבדים גבי מלוה בסוף פרק גט פשוט ובקנין הוא מחלוקת הפוסקים דלהרמב"ם כל קנין שלא נכתב אינו גובה ממשועבדים. ובזה נתיישב ג"כ לכל הפירושים הא דמקשה הש"ס מיגרע גרע ומאי קושיא ודאי גרע משום תיקון העולם אלא ע"כ דבקנין לא שייך תיקון העולם דלא שכיח ומתוך מה שכתבתי כאן דסוגיא דשמעתין אסוגיא דפרק הנושא סמיך נתיישב לי ג"כ מה שהקשיתי לעיל מאי מקשינן הכא לעולא דילמא איהו נמי אית ליה דקצובין אע"פ שאינן כתובין מהני והיינו

לשיטת התוספות לעיל בד"ה או דילמא דמדמי ליה למוכר שדהו בעדים ולמאי דפרישית אתי שפיר דכיון דמסקינן התם אדרב גידל דלא ניתן ליכתב בשטרי פסיקתא דהיינו כמה אתה נותן לבנך ומשמע שם דלכל הפירושים כשלא נכתב אינו גובה ממשועבדים אע"ג דקצובין נינהו ואית להו קלא דלא דמי למלוה דבצינעא יזיף אע"כ דאפ"ה לא דמי למוכר שדהו בעדים וכיון דסוגיא דהתם אדרבי יוחנן ור"ל קאי משמע דקצובין ואינן כתובין לא גבי ממשעבדי אלא דעדיין קשה לשיטת הראב"ד ז"ל בפ"ו מהלכות זכייה שכתב דהא דלא ניתן ליכתב היינו שאין צריך כתיבה כיון דנקנין באמירה ולעולא גבי ממשעבדי א"כ מאי מקשה הכא ממתניתין דהנושא אדעולא אליבא דר"ל דהא לדידיה מתני' נמי איירי בשטרי פסיקתא ומשום הכי גבי משעבדי ויש ליישב ואין להאריך:

בד"ה אימור צררי אתפסה כו' וצ"ע דלענין משעבדי חיישינן טפי במזונות לצררי מבכתובה כו' עכ"ל. משמע מלשונם בפשיטות דבמזונות אשתו נמי חיישינן לצררי וכן משמע מדבריהם לעיל בד"ה כתובין הן שהקשו אמאי לא משני הכא משום צררי אף ע"ג שכתבו בד"ה לפי שאין כתובין דעיקר הקושיא ממזונות אשתו אע"כ דבמזונות אשתו נמי שייך טעמא דצררי אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב דבמזונות אשתו לא שייך לומר דאתפסה צררי כיון שאם רצו היורשים לסלק לה כתובתה יפטרו ממזונות. ולפ"ז קשיא לי על מה שכתב רמ"א באה"ע סימן צ"ד דבמזונות אשתו אם קנו מידו גובה ממשעבדי והיינו כשיטת הרשב"א ז"ל דלא חיישינן לצררי ולא הביא שום חולק ולמאי דפרישית ע"כ התוספות חולקין כיון דלדידהו שייך התפסת צררי נמי במזונות אשתו א"כ אפילו קנו מידו לא מהני כדמשמע בשמעתין וצ"ע:

בד"ה אלמא משום דקדים כו' ונראה דלעולא פריך דוקא כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי הא דאמר רבי נתן אימתי בזמן שקדם מקחו של שני לשבחו של ראשון ואתי לפרש דתיקון העולם איירי בהכי ומאי תיקון העולם דקאמר ותיפוק ליה דהמקח קודם לשבח ויש ליישב דכיון שהקול יוצא בשעת כתיבת השטר א"כ הו"ל ללקוחות ליזהר אף כנגד השבח שיעלה אחד כך דמשעת הכתיבה אישתעבד ניכסי כדאיתא בש"ע ח"מ סי' ס"א סעיף ז' ראובן שכתב שטר באחד בניסן שכל מה שיודה אחר זמן השטר שנתחייב לשמעון עד אלף זהובים ואח"כ הוציא שמעון שטר שזמנו בכ"ז בניסן אפ"ה גובה ממשעבדי מזמן הראשון שהוא א' בניסן שמאז יצא הקול ואם כן ה"ה לענין שבח נמי אף שקדם מקחו של ראשון לשבחו של שני אפ"ה מדינא היה ראוי לגבות השבח מהלוקח אי לאו תיקון העולם כן נ"ל ודו"ק:

גמרא שני שוורין קשורין כו' והלה אומר מצאתי והחזרתי לך אחד מהם הרי זה נשבע ופירש"י דהו"ל טענת ברי. ויש לדקדק מאי טענת ברי היא זו דהא קי"ל הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה וא"כ מצי למיטען החזרתי לך שלא מדעתך כגון לגינה וחצר המשתמרת ואפילו את"ל דאיירי שהמוצא טוען שהחזיר לידו ממש אפ"ה להימן במיגו שהחזיר שלא מדעתו ואפשר דלא חשיב מיגו בכה"ג כיון דלא שכיח להחזיר שלא מדעת או דאיירי בענין שאין לבעל אבידה גינה וחצר המשתמרת דבכה"ג צריך להחזיר לידו ממש וכ"כ דא"ש טפי לשיטת הפוסקים דלא אמרינן מיגו לאיפטורי משבועה ונראה שהיא שיטת רש"י ז"ל כמו שאבאר בסמוך:

תוספות בד"ה תניא נמי הכי פירש בקונטרס כו' וקשה דליהמניה במיגו כו' עכ"ל. ונראה דאזלי לשיטתייהו דמשמע מפירושם בכל הסוגיא בסמוך ובריש פ"ק דמציעא דאמרינן מיגו לאיפטורי משבועה שכן כתבו לקמן דהא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע היינו דקשיא ליה להימן במיגו ע"ש אבל רש"י ז"ל לשיטתו שפי' בפ"ק דמציעא בהא דמפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע היינו דקשיא ליה דליהוי כמשיב אבידה משמע דהיכא דלא שייך משיב אבידה לא אמרינן מיגו לאיפטורי משבועה וכמ"ש שם בחידושי לב"מ שהיא שיטת הרמב"ם ורבותיו ז"ל וא"כ אין מקום לקושיית התוספות בזה ואין לפרש קושיית התוס' דהכי קאמרי דלהימן במיגו דלא מצאתי אלא אחד והחזרתי לך ומדלא טעין כן הו"ל כמשיב אבידה במה שמחייר לו עכשיו אחד אלא דלשון התוספות לא משמע כן דא"כ בפשיטות הו"מ לאקשויי דלהימן במיגו דלא מצאתי כלל ובאמת שזו קושיית הגמרא בעצמו ורבי יצחק לית ליה משיב אבידה פטור אלא ע"כ דעיקר קושיית התוספות דאף למאי דבעי לשנויי דרבי יצחק הוא דאמר כראב"י דהיכא שטוענו ברי לא חשיב משיב אבידה משום דאינו מעיז כ"כ לכפור הכל אפ"ה קשיא להו דאכתי להימן במיגו דלא מצאתי אלא אחד דבכה"ג אינו מעיז כיון דשוורים מנתחי מהדדי וא"כ לשיטת רש"י ז"ל לא קשה מידי דלא אמרינן מיגו לאיפטורי משבועה כן נ"ל:

בא"ד ועוד לפי המסקנא ר"י דאמר כמאן עכ"ל. כבר קדמוני כל המפרשים דרש"י ז"ל הרגיש בזה אלא דלפירושו אתי שפיר דלמסקנא נמי איירי ראב"י בקטן וסובר ראב"י דאפילו בתביעה כל דהו של קטן אפ"ה לא חשיב משיב אבידה דאכתי אינו מעיז לכפור בכל וה"ה בהא דר' יצחק כיון דאיכא טענת ברי כל דהו כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו באריכות ועיין במהרש"ל ולענ"ד נראה עוד דרש"י ז"ל לשיטתו דפר' הגוזל דף ק"ז דמשמע שם מפירושו דלא שייך אין אדם מעיז אלא דוקא היכא שעשה לו טובה וא"כ

י"ל דהיינו טעמייהו דרבנן דבבנו מעיז והיינו לפי שלא עשה לו טובה וא"כ לפ"ז כ"ש במצא מציאה דלא ישבע משום דהו"ל כמשיב אבידה דאי בעי כפר הכל ולא שייך לומר אין אדם מעיז כיון שבעל האבידה לא עשה לו טובה משא"כ לראב"י דאמר ל"ש בו ל"ש בבנו אינו מעיז וא"כ לא שני ליה בין היכא שעשה לו טובה או לא דבכל ענין אינו מעיז ואם כן היינו נמי טעמא דרבי יצחק דסבר כראב"י בהא וא"כ במציאה נמי היכא שטוענו ברי לא הוי כמשיב אבידה משום דאינו מעיז כן נ"ל:

דף נא:

גמרא אלא בדרבה קמיפלגי. ופירש"י ז"ל אלא לא תימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן ודקשיא לן כו'. ומה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן נראה לכאורה משום דבעי לאוקמי הא דר' יצחק כראב"י וא"כ היינו דוקא אי איירי ראב"י בטוענו קטן דהו"ל טענת ברי קצת ואפ"ה לא הו"ל כמשיב אבידה דאכתי אינו מעיז וא"כ ה"ה בהא דרבי יצחק דאיירי נמי כשבעל אבידה טוען ברי קצת ולא ברי גמור כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ומהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה בשם הירושלמי דאיירי שטוענו ראיתיך מושך בשוורים שלי ע"ש באריכות וא"כ דמי האי דר"י לראב"י דאיירי דוקא בטוענו קטן וכ"כ מהר"ם ז"ל. אלא לפי מה שראיתי דרש"י ז"ל פירש כן בכמה דוכתי בכתובות פ' שני ובשבועות פרק שבועת הדיינים אע"ג דלא מייתי התם הא דרבי יצחק לכך נראה דלשון אלא בדרבה קמיפלגי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן דמשמע דהדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא מאי קטן גדול ולפי זה אתי שפיר אף לפמ"ש בסמוך דאף אם נאמר דראב"י איירי בגדול הבא בטענת אביו אפ"ה מיתוקמא הא דרבי יצחק כוותיה אלא הא דהדר ביה הש"ס ומוקי לה בקטן ממש היינו משום דבעי לאוקמי מתניתין דשבועת הדיינין דקתני אבל נשבעין לקטן כפשטיה. ולפ"ז נתיישב ג"כ הא דמקשו התוספות דלפירש"י ז"ל עיקר התירוץ חסר מן הספר ולענ"ד לא קשה מידי דהא דמקשה הש"ס מעיקרא והתנן אין נשבעין על טענת קטן אע"ג דקתני סיפא בהדיא אבל נשבעין לקטן אלא לפי דלא הוי מסיק אדעתא בש"ס לחלק בין קטן הבא בטענת עצמו לבא בטענת אביו מש"ה מקשה בפשיטות מרישא דמתניתין וסיפא ע"כ היינו כדמוקי לה שמואל התם בבא ליפרע מנכסי קטן משא"כ למסקנא דמסקינן בדרבה קמיפלגי והיינו אי שייכא העזה בבא בטענת אביו או לא א"כ ממילא מיתוקמא מתניתין דאבל נשבעין לקטן כפשטיה דנהי דהבא בטענת עצמו אין נשבעין לקטן היינו משום דלא שייך לגביה אין אדם מעיז משא"כ בבא בטענת אביו שייך שפיר אין אדם מעיז דבבנו נמי אינו מעיז כיון שאביו עשה לו טובה וא"כ לא שנא

בנו גדול ל"ש בנו קטן ולפ"ז נתיישב' קושיית התוספות דאין עיקר התירוץ חסר כיון דהא גופא בפלוגתא דרבה שייכא כן נ"ל נכון ודו"ק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה אלא בדרבה קמיפלגי כו' וקשה דעיקר התירוץ חסר כו' ועוד דבהגוזל קמא ממעטינן כו' וא"כ מה"ט נמי נמעט כו' עכ"ל. עיין מה שכתבתי בסמוך ליישב קושיא ראשונה דלענ"ד לא קשה מידי לשיטת רש"י ז"ל ולפמ"ש יש ליישב נמי הקושיא השניה דנהי דממעטינן התם נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול היינו מה"ט גופא כדרבה דדריש טעמא דקרא דהא דמחייב שבועה במודה במקצת ולא מהימנינן ליה במיגו היינו משום דאין אדם מעיז וא"כ בנתנו כשהוא קטן דליכא העזה אם יאמר להד"ם או החזרתי לך כשהוא קטן כמ"ש התוספות פרק הגוזל שם מש"ה פטור משבועה מה"ט אפילו בתבעו בשהוא גדול ל"ש מודה מקצת ל"ש שבועת שומרים דהתם נמי איכא מיגו דלהד"ם או החזרתי כשהוא קטן לדברי הפוסקים דאמרינן מיגו לאפטורי משבועה ואף לפמ"ש בסמוך דלרש"י לא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה מ"מ מיתוקמא סוגיא דהגוזל בנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול במודה במקצת דוקא ופטור דהו"ל כמשיב אבידה דאי בעי כפר הכל כיון דלא שייך אין אדם מעיז משא"כ בקטן הבא בטענת אביו לא ממעטינן כיון דלא שייך האי טעמא דמשיב אבידה דכיון שבא בטענת אביו בבנו נמי אינו מעיז כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ולשיטת התוספות צ"ע הא דקאמר אלא בדרבה קמיפלגי דלשון אלא אינו מדוקדק דהוי ליה למימר הכא בדרבה קמיפלגי וצריך עיון:

בד"ה ובכולא בעי דלודי פי' בקונטרס כו' וקשה דבפ"ק דב"מ כו' וליכא למימר דהתם מדרבנן כו' דהא משמע בפרק חזקת הבתים גבי נסכא דרבי אבא כו' עכ"ל. וכתב מהר"מ ז"ל בחידושיו תימה אמאי לא מייתי בפשיטות משבועה דאורייתא דע"א דילפינן מקרא דלא יקום עד אחד באיש כו' ע"ש ואנא גברא רבה חזינא תיובתא לא חזינא ויש לתמוה על תמיהתו דודאי משבועה דעד אחד לא מצי לאוכוחי מידי דלעולם דאמרי' מיגו דחשיד מדאורייתא והא דאשכחן שבועה דאורייתא להכחיש העד היינו מה"ט גופא דמסקינן הכא לענין מודה במקצת דלא שייך מיגו דחשיד אממונא דאיכא למימר אשתמוטי הוא דקא משתמיט וא"כ ה"ה לשבועה דעד אחד דבכופר הכל נמי שייך אישתמוטי כמ"ש התוספות בדיבור הקודם אבל מנסכא דרבי אבא מקשו שפיר דלפ"ז העד שחטף הנסכא הו"ל כגזלן ממש שגזל דבר שהוא בעין ואפ"ה לא אמרי' מיגו דחשיד אממונא אע"ג דלא שייך אשתמוטי וזה ברור ועיין בתוספות בפ"ק דמציעא דמייתו התם עוד ראיות לסתור סברא זו דאמרינן מדאורייתא מיגו דחשיד וכל הנך ראיות דמייתו שם היינו בענין דלא שייך אשתמוטי וכמ"ש שם בחידושי ע"ש. מיהו שם כתבתי ליישב שיטת רש"י ז"ל

בראיות נכונים ולקיים סברא זו דמדאורייתא ודאי אמרינן מיגו דחשיד וכל מה שהקשו התוס' יישבתי בעזה"י על נכון ע"ש באריכות:

דף נב.

גמרא אמר רב חסדא כאן להאכיל כאן להניח. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דתורמין להאכיל היינו מדרבנן דאוקמו כל התבואה ברשות האפוטרופוס והפקר ב"ד הפקר והו"ל כדידיה או דבין להאכיל ובין להניח מותר מדאורייתא אלא מדרבנן אמרו דאין תורמין להניח וקרא דאתם ולא אפוטרופסים היינו אסמכתא בעלמא ולענ"ד יש לדקדק מי הכריחו לפרש כן דשפיר מצינן למימר דמדאורייתא יש לו רשות לתרום להאכיל אבל לא להניח דהא קי"ל דאפוטרופוס מדאורייתא וילפינן לה בפרק האיש מקדש מקרא דאיש אחד למטה ואמרינן התם דאפי' לחוב ע"מ לזכות יש לו רשות לאפוטרופוס וכתבו שם התוספות דהיינו דוקא היכא דלא סגי בלאו הכי אבל היכא דאפשר שלא יבואו כלל לידי חוב זה אסור כדאמרינן בשמעתין וא"כ מה"ט גופא אסור לתרום ולהניח דאפשר שלא יבואו לידי חיוב תרומה שהלוקחים יתרומו. ועוד דמדאורייתא אין קצבה לתרומה דחטה אחת פוטרת כל הכרי ומש"ה אין לאפוטרופוס לתרום ולהניח אבל לתרום ולהאכיל מותר מדאורייתא דלא סגי בלאו הכי דקטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו וכיון שיש להאפוטרופוס רשות לתרום תורם כדינו מאי אמרת דאפשר למכור תבואת היתומים ולקנות להם מן השוק כדי להאכילם הא אמרי' בפ' המפקיד רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חבירו וא"כ הדר הו"ל זכות גמור להאכילם משלהם וממילא צריך לתרום כנ"ל:

רש"י בד"ה יתומים שסמכו תנן ואע"פ שלא נתמנה חשיב ליה כאפוטרופוס עכ"ל. ויש לדקדק אכתי מי עדיף מאפוטרופוס שמינהו ב"ד דאין ממנין נשים לאפוטרופוס ואמאי יהבינן הכא תורת אפוטרופוס להאי סבתא מיהו לפמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דאמרי' לעיל ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו היינו שאם רגיל אביהן למנותו אפוטרופוס בחייו והוי מהימן אצלו רשאין הב"ד למנותן א"כ אתי שפיר דאפשר דה"נ אבי יתומים היה רגיל לגבי האי סבתא דהוי מהימנא ליה תוספות בד"ה יהבי יתמי זוזי אפירי כו' וא"ת גבי הקדש כה"ג כו' כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט כו' עכ"ל. אין לפרש כוונתם דביתמי יהיה שייך דין מי שפרע דיתמי בלא"ה לאו בני קבולי מי שפרע נינהו כיון שהם קטנים ועוד דאינהו לא עבדי מידי ובאפוטרופוס נמי לא שייך מי שפרע כיון שאינו אלא שליח היתומים ובשליח לא שייך מי שפרע כמ"ש רש"י ז"ל בפרק איזהו

נשך דף ע"ד ע"ב אלא משום דבגזבר נמי ודאי לא שייך גביה מי שפרע מה"ט גופא ואפ"ה אמרינן בקידושין כיון דבהדיוט כה"ג שייך מי שפרע הגזבר אינו יכול לחזור מש"ה הקשו דה"נ נימא הכי לגבי האפוטרופוס ותירצו שפיר דשאני הכא כיון שיתומים דינן כהדיוט שתקנו חכמים שיכול לחזור ונהי דשאר הדיוט מקבל מי שפרע הני לאו בני מי שפרע נינהו משא"כ בהקדש אוקמוה לגמרי אדאורייתא שאין יכול לחזור דנהי דתקנו חכמים בהדיוט שיכול לחזור מ"מ כיון דאכתי במי שפרע קאי אלמא דלאו תקנה אלימתא היא שיכול לחזור וא"כ מסתמא לא שייך האי תקנה בהקדש כן נ"ל מלשון הרשב"א ז"ל בפ"ק דקידושין:

דף נב:

תוספות בד"ה דאתו למימר כו' וי"ל דנעשו הלוקחין שומרי שכר כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דאפשר דמה שכתבו שומרי שכר לאו דוקא דמסברא יש לחייבם אפילו באונסין ופקפק בזה ע"ש אמנם בש"ע ח"מ בהגה"ת רמ"א סי' קצ"ז כתב להדיא דלא הוי אלא ש"ש. ולענ"ד מוכח כן מסוגית הש"ס בס"פ המפקיד דהיתר שמוש אפילו במעות כגון במפקיד אצל שולחני אפילו הכי סבר רב נחמן דנאנסו לא ומשמע דה"ה לענין קנה במעות וחזר בו ע"ש בתוספות ובלשון הרא"ש וכ"כ להדיא בהגה"ת הרא"ש ואף לפי מה שכתב הרי"ף ז"ל דבחזר בו מוכר חייב באונסי המעות היינו משום דכל כמה דלא קיבל מי שפרע הו"ל כדידיה משא"כ כשחזר בו המוכר לעולם דהלוקח לא הוי אלא כש"ש בההיא הנאה דיכול להשתמש במקחו אבל מ"מ כיון שעדיין לא נשתמש אין לחייבו באונסין כן נ"ל ברור. ואי תיקשי א"כ מאי תירצו התוספות בזה דהוי כש"ש דסוף סוף יאמר לו נשרפו חטיך בעליה הא ליתא דעיקר החששא שחששו חכמים שיאמר נשרפו חטיך בעליה היינו דלא טרח ומציל ומש"ה אוקמוה ברשותיה כי היכי דלטרח ולציל וא"כ ע"כ ביכול להציל איירי וממילא דאפילו ש"ש חייב אם לא הציל דאפי' שומר חנם שהיה יכול להציל ברועים ובמקלות ולא הציל חייב אלא דש"ח בחנם וש"ש בשכר כן נ"ל נכון והסמ"ע כתב בסי' קצ"ט סק"ט בענין אחר ודבריו לא נ"ל מלשון הגה"ת רמ"א סי' קצ"ח סעיף ה' ומה שכתבתי נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה הלכה כאבא שאול כו' והרב רבי שמעון מוורדין הביא ראיה דאפשיע' חייב דאמר בהמפקיד כו' עכ"ל. ונראה מסתימת דבריהם דכל אפוטרופוס חייב בפשיעה ל"ש מינוהו ב"ד ל"ש מינוהו אביהן וכ"כ התוספות להדיא בפרק שור שנגח ד' וה' ע"ש אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפוטרופוס שמינהו אבי יתומים פטור אבל מינוהו ב"ד חייב

אפילו בגניבה ואבידה משום פרוטה דרב יוסף ועל אותה הראיה דפרק המפקיד כתב דלא קיימא הכי במסקנא וכתב הרשב"א בחידושיו דודאי חייב דראיה מהמפקיד ראיה גדולה היא ואע"ג דלא קיימא האי דינא היינו מטעמא אחרינא ולאו מהאי טעמא עיין כל זה בחידושי הרשב"א ז"ל באריכות. ולענ"ד נראה ליישב דברי הרמב"ן ז"ל דהכי קאמר כיון דמסקינן התם דגופא דעובדא לאו הכי הוי דליכא פסידא דיתמי דאשכחו למרא דתורא אלא מרא דתורא הוא דקא טעין וא"כ הא דקאמר רמי ב"ח מעיקרא נימא ליה לאפוטרופוס זיל שלים לא אסיק אדעתיה כלל דלישלם ליתמי אלא דאפוטרופוס לישלם למרא דתורא וא"כ אין משם ראיה כלל ואי משום דסתמא דתלמודא מקשה מכדי בקרא ש"ש דיתמי הוא איבעי ליה לעיוני וקס"ד דאתשלומים דיתמי קאי ואפ"ה לא קשיא ליה אלא אבקרא ולא קשיא ליה הא דקאמר נימא לאפוטרופוס זיל שלים זו אינה קושיא דודאי ניחא ליה טפי להקשות על עיקר הדין שפטר את הבקרא שלא כדין מלהקשות אאפוטרופיא דבלא"ה פטרי' ועוד דמזה לא היה יכול להקשות בפשיטות שמא סבר רמי ב"ח דאפוטרופוס חייב בפשיעה ועוד דבלא"ה לא הוי מצי לאקשויי אההיא דא"ל נימא לאפוטרופוס זיל שלים כיון דלשיטת הרמב"ן ז"ל במינוהו ב"ד חייב וא"כ דלמא התם נמי מינוהו ב"ד הוי ומה שהקשה הש"ך ז"ל בח"מ סי' ר"צ על הרמב"ן ז"ל אמאי לא מוקי לקושט' דמילתא ההיא דהמפקיד במינוהו ב"ד ולענ"ד לאו קושיא היא דלקושטא דמילתא אי הוי מפרש הרמב"ן ז"ל ההוא דנימא לאפוטרופוס זיל שלים דלגבי יתמי איירי כדקס"ד מעיקרא א"כ ודאי לא הוי מצי לאוקמי במינוהו ב"ד דא"כ מאי קאמר לפטור האפוטרופוס משום דאמר אנא לבקרא מסרתי' דהא לשיטת הרמב"ן ז"ל מינוהו ב"ד הוי ש"ש ואיבעי ליה לעיוני כדאמרינן לענין הבקרא ואף דאפשר לחלק מ"מ המעיין היטב שם בלשון הרא"ש ז"ל יראה דטענה זו דאנא לבקרא מסרתי' לאו טענה מעלייתא היא אלא לענין דלא הוי פשיעה כיון דבקרא ש"ש הוא ואפוטרופוס שומר חנם וכיון דסוף סוף לא שייך להקשות אלא מהאי סברא דאיבעי ליה לעיוני מש"ה ניחא לתלמודא להקשות אבקרא כן נ"ל ליישב שיטת הרמב"ן ז"ל. אבל התוס' לא נחתו לחלק לענין פשיעה בין מינוהו ב"ד או אביהן ומייתו ראיה מהמפקיד לפי סברת המקשה וכדפרישית ודו"ק:

גמרא איתמר מנסך רב אמר מנסך ממש ושמואל אמר מערב כו' לפי מאי דמשמע מסוגיא דשמעתין דרב ושמואל תרווייהו סברי דמתני' איירי משום קנסא וא"כ סברי כר' יוחנן לקמן בשמעתין דהיזק שאינו ניכר לא שמי' היזק אלא דבמזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך כו' ואם כן יש לדקדק למאי דמסקינן סוף פרק שני דחולין דאין

אדם אוסר דבר שאינו שלו וכתבו שם התוספות דאפילו אית ליה שותפות בגוויה נמי אינו אוסר דאמרינן לצעורי מכוין ולא מיתוקמא מנסך אלא בישראל מומר או בהתרו וקיבל עליו התראה ולכאורה נראה דלטעמא דרבי יוחנן ע"כ לא מיתוקמא בהתרו בו וקיבל התראה דא"כ לא שייך האי טעמא שלא יהא כל אחד הולך ומנסך בשל חבירו ויאמר פטור אני דהא בהתרו בו וקיבל התראה חייב מיתה וכי יש לך אדם שממונו חביב מגופו ולא שייך תיקון העולם בזה. ועוד תינח מזידין חייבין אבל שוגגין פטורין דע"כ לא התרו בו וא"כ תיפוק ליה דלא משכחת מנסך דאין אוסר דבר שאינו שלו מיהו בהא מצינן למימר דבשוגג לא שייך לומר דלצעורי קא מכוין דדוקא במזיד שייך לומר כן והטעם נ"ל דאע"ג דאיהו אמר שלא כיון לצעוריה לחבריה אלא לנסך ממש וקי"ל דעד אחד נאמן באיסורין אפ"ה לא מהימנינן ליה בהא דאין אדם משים עצמו רשע אבל בשוגג דאינו משים עצמו רשע א"כ מהימן לומר דלא נתכוין לצעורי אבל קמייתא ודאי קשה דלא שייך תיקון העולם בהא כיון שהיה חייב מיתה אמנם ראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב דשמעתין איירי בהתרו בו וקיבל התראה וא"כ אפשר שסובר דשייך תיקון העולם בהא וכגון בזמן שאין דנין דיני נפשות אלא דקשיא לי א"כ שמואל מ"ט לא אמר כרב משום דקלב"מ דהא אכתי שייך תיקון העולם שלא יהא כל א' הולך ומנסך ומה שכתבו התוספות דלא שייך לחייב מהאי טעמא אלא כאילו הוא היזק ניכר אכתי היא גופא קשיא לי דאפילו בהיזק ניכר כגון מדליק גדישו של חבירו בשבת או גנב וטבח בשבת דפטרינן ליה משום קלב"מ ואמאי לא מחייבינן ליה משום תיקון העולם שלא יהא כל אחד הולך ומדליק גדישו של חבירו ויאמר פטור אני ובשלמא לשמואל דקנסא מקנסא לא ילפינן א"ש אלא לרב דיליף קנסא מקנסא ודאי קשה ובכולא תלמודא פשיטא לן דהיכא דקלב"מ פטור מתשלומין לגמרי ולא מחייבינן ליה משום תיקון העולם לכך נראה לענ"ד דלמאי דקי"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וקי"ל נמי כר' יוחנן לקמן תו לא מיתוקמא מנסך ממש אלא דוקא בישראל מומר אבל לא בהתרו בו וקיבל התראה והא דקאמר הכא מנסך קלב"מ היינו משום דקי"ל חייבי מיתות שוגגין וכ"ש מזיד ולא אתרו ביה נמי פטור מתשלומין מדתנא דבי חזקיה ולפ"ז א"ש מה שלא תקנו כן בכל מקום היכא דקלב"מ ואפילו בדלא אתרו ביה דקי"ל דפטור נ"ל דהטעם משום דלא יועילו חכמים בתקנתן דאפילו אם נאמר דחייב בתשלומין במזיד אכתי אתי לאערומי ולומר שוגג הייתי או שיזיק וידליק גדישו שלא בעדים משא"כ במנסך כיון דלא משכחת דאוסר אלא בישראל מומר א"כ לא שייך לאערומי ולנסך שלא בעדים דמכדי לאזוקי מכווין וכשיעשה שלא בעדים תו לא מהימן דאף למאן דס"ל עד אחד נאמן באיסורין אפילו

היכא דאיתחזק התירא היינו בישראל כשר אבל במומר כ"ע מודו דלא מהימן כדאיתא בי"ד סי' קכ"ז וע"כ דלא אשכחן דלהימן ישראל מומר אלא כשמנסך בעדים וממילא לא מצי לאערומי ולומר שוגג הייתי דמסתמא יבחינו העדים בין שוגג למזיד ויתרו בו. מיהו היכא דשייך קלב"מ ממש דהיינו לשמואל לא שייך לתקן תשלומין אפילו במנסך דמומר כיון דלא אשכחן תשלומין בכה"ג דקלב"מ בשום מקום לא שייך להחמיר בהיזק שאינו ניכר טפי מהיזק ניכר כמ"ש התוספות ודו"ק. אלא דאכתי קשיא לי כיון דלא אשכחן מנסך ממש אלא בישראל מומר א"כ מאי איריא מנסך ממש ותיפוק ליה דבישראל מומר אשכחן מנסך על ידי שאסרו במגעו וכמ"ש התוספות להדיא שם בפ"ב דחולין דלמ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומוקי בישראל מומר אשכחן מנסך בכה"ג שאוסרו במגעו וא"כ קשה לשמואל אמאי מוקי מנסך היינו מערב משום דמנסך ממש לא מצי לאוקמי משום קלב"מ דאכתי אמאי לא מוקי במנסך שאוסר במגעו וע"כ דלשמואל לא משמע ליה לאוקמי מתניתין בישראל מומר וא"כ אמאי דחיק הש"ס לאוקמי הא דלא קאמר שמואל מנסך ממש משום קלב"מ והיינו דלא כהלכתא דאנן כרבי ירמיה קי"ל דמשעת הגבהה קניה ותיפוק ליה דבלא"ה לא מצי לאוקמי מנסך ממש משום דאית ליה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובישראל מומר לא משמע ליה לאוקמי מדלא מפרש שאוסר במגעו ויש ליישב וצ"ע. מיהו כל זה לשיטת התוספות פ"ב דחולין אבל רש"י ז"ל כתב שם דלמסקנא אפילו למ"ד דבישראל לצעורי קא מכווין היינו דוקא היכא דלית ליה שותפות בגויה אבל בדאית ליה שותפות לא אמרינן לצעורי קא מכווין וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא לענין מנסך בפ"ז מהלכות חובל ומזיק ולפ"ז אתי שפיר טפי ודו"ק:

שם ושמואל אמר מערב ופירש"י ז"ל מערב יין נסך ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה. ויש לתמוה דבשילהי מסכת עבודת כוכבים אמר שמואל להדיא דהלכה כרשב"ג אפי' יין ביין דמותר למכור לעובד כוכבים חוץ מדמי י"נ שבו ואף דמסקינן התם דהיינו דוקא בסתם יינם אבל יין נסך גמור לא היינו הלכה למעשה כדפסיק רב נחמן אבל לשמואל משמע שם להדיא אפילו ביין נסך גמור נמי ס"ל כרשב"ג ובלא"ה יש לדקדק מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן דשפיר מצינן לפרש לשמואל אע"ג דלא אפסדיה לענין איסור הנאה מ"מ הו"ל מיהא הפסד מועט שצריך למכרו בזול לעובד כוכבים והו"ל כמו מדמע וכן משמע להדיא בשמעתין דקאמר מערב היינו מדמע ואליבא דרב נמי לא תיקשי דמסקינן הכא אליביה מערב היינו מדמע אע"ג דרב סבר שם בשילהי עבודת כוכבים דביין ביין לא ס"ל כרשב"ג ואסור כולו בהנאה אלא משום דרב אמתניתין דהכא קאי דקתני מנסך לבסוף וא"כ קאמר שפיר מערב היינו מדמע דאתי' בק"ו ומצאתי לרש"י ז"ל גופיה בריש

פ"ק דב"ק שכתב להיפך דבמערב יין נסך בכשר לא מצינו לאוקמי דלא אפסדיה כלום ולא די שדבריו סותרין זה את זה אלא דבלא"ה דבריו שם נמי תמוהין דהא ודאי אפסדיה שצריך למוכרו לעכו"ם ולא לישראל והו"ל כמדמע והיינו ממש אוקימתא דשמואל בשמעתין ועיין מ"ש בזה בחידושי לב"ק דף ד':

תוספות בד"ה מנסך כו' וא"ת ולשמואל מ"ש מדאמרינן בפ' אלו נערות כו' עכ"ל. ואע"ג דהתם מימרא דרב חסדא היא ומאי אולמיה דרב חסדא ממימרא דר' ירמיה בשמעתין אלא משום דהתם מקשה הש"ס בפשיטות אהא דאמר אביי זר שאכל תרומה של חבירו פטור מתשלומין ולאביי פטור והאמר רב חסדא מודה רבי נחוניא בן הקנה בגונב חלבו של חבירו כו' ומדמקשה הש"ס בפשיטות ממימרא דרב חסדא אדאביי אלמא דהא דרב חסדא הלכה פסוקה היא ומש"ה מקשו התוס' מיניה עליה דשמואל וק"ל:

דף נג.

בא"ד וכן משמע בהגוזל בתרא כו' ומפרש מעיקרא סברי כר' אבין ולבסוף סברי כרבי ירמיה כו' עכ"ל. ויש לדקדק כיון דבהדיא אמרינן הכי בגמרא א"כ אמאי מהדרו התוספות לתרץ בשינויא אחרינא ואפשר דכיון דבמרובה משמע דסתמא דתלמודא לית ליה דרבי אבין א"כ משמע דהלכה כרבי ירמיה לגביה דרבי אבין מש"ה לא ניחא להו לתוס' לאוקמי דשמואל כרבי אבין דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני ואף שהרמב"ם ז"ל פסק להדיא כרב דמנסך ממש ופסק ג"כ דקנסא מקנסא ילפינן כמו שדקדק הש"ך בח"מ (סימן שפ"ה אפשר דהתוספות לא סברי הכי אלא דאכתי איכא למידק איפכא לאינך תירוצים שכתבו התוס' כאן דאף אם איתא לדר' ירמיה אפ"ה א"ש הא דשמואל אם כן אמאי קאמר הש"ס בפרק הגוזל מעיקרא סברי כרבי אבין ולבסוף סברי כרבי ירמיה טפי הוי ליה למימר מעיקרא סברי כשמואל ולבסוף סברי כרב דהתם ע"כ אליבא דאוקימתא דרב אייריי דקנסא מקנסא לא ילפינן וא"כ אמאי מייתי כלל הא דרבי אבין ובשלמא לתירוצים הקודמים שכתבו כאן אפשר לומר דהש"ס דפר' הגוזל נמי יש לפרש כן דמעיקרא הוו סברי דהא דמנסך דמיא לדרבי אבין והיינו כשמואל ולבסוף סברי דדמיא לדרבי ירמיה והיינו כרב מהטעמים שכתבו התוספות אבל לתירוץ האחרון שכתבו התוס' כאן דטעמא דשמואל משום דמצי למימר הרי שלך לפניך א"כ אין זה ענין כלל לדרבי אבין ואמאי קאמר הש"ס התם מעיקרא סברי כרבי אבין טפי הו"ל למימר כשמואל וצ"ע:

בא"ד ועוד י"ל דטעמיה דשמואל כו' אשעת הגבהה נמי מיפטר דא"ל הרי שלך לפניך כו' עכ"ל. למאי דפרישית לעיל בסוגיא דשמעתין דלשיטת התוספות סוף פ"ב דחולין דלמאי דקי"ל בישראל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו תו לא מיתוקמא מנסך ממש אלא בישראל מומר כדמוקי לה הש"ס התם ואם כן היאך כתבו כאן דמצי אמר ליה הרי שלך לפניך ותיפוק ליה דמעידנא דאגבהה קא מנסך ליה במגע ותו לא חזי למידי והו"ל כאילו מיקליה קליה ובשלמא לכל התירוצים של התוספות אתי שפיר דלשמואל פטור דאף ע"ג דמשעת הגבהה נעשה הנזק ונתחייב בתשלומין אפ"ה כיון דהגבהה צורך דניסוך פטור משום קלב"מ אלא להאי תירוצא דסובר שמואל הגבהה לאו צורך ניסוך הוא אלא דפוטר משום דא"ל הרי שלך לפניך ודאי קשה אם לא שנאמר דהתוספות סברי דלענין מגע מומר דהיינו סתם יינם לא מיתסר בהגבהה לחוד בלא שכשוך כשיטת כמה פוסקים אבל אם נסכו בפירוש לשם עבודת כוכבים לא בעינן שכשוך אלא דלא משמע כן משיטת הפוסקים דמאן דאינו אוסר בלא שכשוך היינו משום דאין דרך ניסוך בכך. ואפשר דהתוספות סברי דשמואל לא ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא כרב הונא ורבי יוחנן בפ"ב דחולין דאסרי ותו לא צריכנן לאוקמי בישראל מומר כן נ"ל ועדיין צ"ע:

בד"ה משום דקא מפסיד ליה לגמרי כו' דלחזקיה הו"ל לאצרוכי לאפטורי. סתמו דבריהם ולא כתבו מאי צריכותא שייך אליבא דחזקיה ואפשר דלענין פטורא דשוגגין דהטעם כדי שיודיעו שייך נמי האי צריכותא דאי תנא מטמא משום דהפסד מרובה וא"כ אי מחייבת ליה בתשלומי שוגג מימנעו ולא מודעי אבל מדמע דהפסד מועט אפשר דמשום פסידא פורתא דמחייבינן ליה לא מימנע לאודועי לאפרושי מאיסורא ואי תנא מדמע ה"א משום דשכיח אבל במידי דלא שכיח אפשר דאוקמוה אדינא דאורייתא ובשוגג נמי חייב דבמידי דלא שכיח לא עבדי רבנן תקנתא אפילו במילי דאיסורי ומנסך ודאי איצטריך לאשמעינן דמזידין חייבין ולא מיפטר משו' קלב"מ כן נ"ל:

בד"ה בראשונה כו' בהגוזל בתרא כתובה איפכא וזו אחת מסוגיות הפוכו' עכ"ל. לכאורה נראה דאליבא דרב אין צריך לפרש דהסוגיות הפוכות דאיכא למימר דתרתי ברייתות דאבוה דרבי אבין קושטא נינהו דהא דקתני בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך האי מנסך היינו מערב ולא רצו לתקן במדמע משום דהפסד מועט אבל מערב הוה הפסד מרובה לרב דאית ליה בשילהי עבודת כוכבי' דיין ביין אסור בהנא' לגמרי וחזרו לומר אף המדמע דלהפסד מועט נמי חששו ובאידך ברייתא דקתני בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע היינו לאחר שגזרו על מדמע וממילא אין צריך למיתני מערב דאתא

במכ"ש ממדמע אבל על מנסך ממש לא גזרו ומשום דקלב"מ דמעיקרא סברי כר' אבין ולבסוף חזרו לומר אף המנסך ממש משום דרבי ירמיה מיהו אליבא דשמואל ודאי צ"ל דסוגיות הפוכות הן:

רש"י בד"ה למה לי כיון דקתני מנסך כו' כ"ש מדמע דליכ' למימר דקלב"מ עכ"ל והקשה בספר מהרי"ן לב מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש דאמדמע קשיא ליה דלכאורה משמע דמדמע ודאי איצטריכא כדקאמר לעיל משום דלא מפסיד ליה ויותר ה"ל לפרש דמטמא גופא קשיא ליה כיון דתנא מנסך אמאי הוצרך לומר מטמא תו קשיא ליה מאי דכתב רש"י ז"ל כ"ש מדמע דליכא קלב"מ ותיפוק ליה דמנסך נמי ליכא קלב"מ דמדאגבהיה קניא. ונלע"ד שדברי רש"י ז"ל נכונים דודאי אי הוי סלקא דעתא דמקשה דהא דבראשונה היו אומרים המטמא והמנסך היינו דקושטא דמלתא לא תיקנו במדמע משום דהפסד מועט א"כ תו לא הוי מצי הש"ס לאקשויי נמי למה ליה למיתני מטמא כיון דתני מנסך דהא איצטריך למיתני למעוטי מדמע ואי הוי תנא מנסך לחוד ה"א דה"ה לכולהו ולא הוי מפלגינן בין הפסד מרובה או מועט אבל מדקתני תרתי משמע דלמעוטי מדמע אלא ע"כ דסבר המקשה דלקושטא דמילתא לא מפלגינן דאע"ג דאמרינן לעיל צריכא היינו לצריכותא בעלמא אבל לקושטא דמילתא לא משמע ליה האי סברא כמ"ש התוס' בדוכתי טובא וא"כ מקשה שפיר מאי חזרו לומר דהא מעיקרא נמי הוי אתא מדמע בק"ו ממנסך דנהי דבמנסך לא שייך נמי קלב"מ ממש אפ"ה סוף דבר שחייב מיתה במנסך וא"כ לא שכיח כלל ואפ"ה תקנו כ"ש מדמע משום דהא דלא שכיח אלימא להמקשה טפי מהפסד מועט כן נ"ל:

תוספות בד"ה שלא יהא כל הקשה הר"ר אפרים כו' ואמאי והא שוגג הוא ומאן דמוקי לה כר"מ ניחא דקניס לקמן שוגג אטו מזיד כו' עכ"ל. וקשיא לי דאפילו במזיד אמאי חייב לר"מ כיון דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק ולא מחייבינן ליה אלא שלא יהא כל אחד הולך ומטמא כו' ולכאורה נראה דבההיא דבכורות לא שייך האי חששא דהא בפ"ק דסנהדרין מוקמינן לה בדקבליה עליה ובמטמא את הטהור ממילא משמע דהיינו בת"ח שנשאל על הוראה וטעה איירי ואם תימצי לומר דאפ"ה שייך האי חששא אם כן בפשיטות הוי מצי לאוקמי בבכורות אפילו בלא נשא ונתן ביד דנהי דרבנן לא דייני דיני דגרמי אפ"ה מחייבי הכא משום שלא יהא כל א' וא' הולך ודן. מיהו לפמ"ש התוספות לעיל בד"ה מנסך דהאי טעמא דשלא יהא כל אחד הולך לא שייך אלא לחייב בהיזק שאינו ניכר כמו בהיזק ניכר א"כ א"ש כיון דלרבנן אפי' בהיזק ניכר לא מחייבו בדיני

דגרמי א"כ הכא בשאינו ניכר כיון דאיכא תרתי לריעותא לא שייך לחייבו מהאי טעמא וק"ל:

בא"ד וא"ת בטיהר את הטמא כו' לחזקיה ליפטר כדי שיודיעו ויש לומר דאין רגילו' כו' הלכך לא חיישינן עכ"ל. משמע מזה דהא דפטר חזקיה בשוגג במטמא ומדמע ומנסך היינו דוקא היכא שאין שום אדם יודע ומש"ה חיישינן כדי שיודיעו וקשה א"כ שאין אדם יודע הא לא מהימן לומר נטמאו טהרותיך כדאיתא לקמן דף נ"ד ע"ב והרשב"א ז"ל כתב לקמן דמכאן דקדק הראב"ד ז"ל דלא שייך לומר דלא מהימן אלא בפועל דוקא עיין שם באריכות וכ"כ הש"ך בי"ד סימן קכ"ו. ולענ"ד אין מכאן הכרע דאיכ' למימר דהכא איירי כגון שהוא בידו דבכה"ג כ"ע מודו דמהימן כדאיתא לקמן. מיהו לפמ"ש לעיל דלמאי דקי"ל בישראל אין אוסר דבר שאינו שלו לא מיתוקמ' הא דמנסך אלא בישראל מומר כדמוקי הש"ס להדיא בפ"ב דחולין וא"כ לחזקיה ע"כ האי דמנסך איירי במנסך ממש דאי מערב היינו מדמע ולא שייך לומר קנסא מקנסא לא ילפינן דהא לחזקיה לאו קנסא הוא וא"כ דע"כ מיתוקמא בישראל מומר תו לא מצינן לאוקמא כשהוא בידו דא"כ כ"ש דלא שייך כדי שיודיעו דבלא"ה כיון שהיה ברשות המומר נאסר משום סתם יינם כדאיתא בתו' בעבודת כוכבי' דף ל"א דישראל חשוד גרע מעובד כוכבים ומשמע שם דאסור אפילו בהנאה בלא חותם והכא כיון שאומר שניסכו ע"כ דליכא חותם כן נ"ל לכאורה ליישב שיטת הראב"ד והרשב"א ז"ל אלא דא"א לומר כן דא"כ דבישראל מומר איירי א"כ היאך בעו למידק מהכא דעד א' נאמן לומר נתנסך יינך דהא בישראל מומר כ"ע מודו דלא מהימן כדאיתא בי"ד סי' קכ"ו וכמ"ש לעיל דע"כ אף למאן דמוקי מנסך ממש דוקא בישראל מומר היינו בבא דמזידין חייבין אבל האי דשוגגין פטורין משכחת שפיר אף בישראל כשר דבשוגג לא שייך לומר לצעורי קא מכוין ולפ"ז אזלא לה ראיית הראב"ד ז"ל ויש ליישב וצ"ע. מיהו נלע"ד דלחזקיה ודאי לא שייך לחלק בין היכא שהוא בידו דהא לקמן לא ילפינן דבידו נאמן אלא משום שהתורה האמינתו לכהן גדול ביה"כ דכי אמר פיגול מהימן ולחזקיה ודאי לא מצינן למילף מהתם דשאני כ"ג ביה"כ כיון דלחזקיה מחוייב לשלם מדאורייתא בין בשוגג בין במזיד בפיגול דשמיה היזק וכיון שמחוייב לשלם ודאי נאמן אפילו אינו בידו כדאמרינן לקמן דאפילו ס"ת ביד לוקח מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכ"ש היכא דמפסיד לגמרי אע"כ דכולהו שמעתא דלקמן היינו דוקא בפועל דומיא דכ"ג אבל באינש דעלמא בלא"ה מהימן בלא ילפותא דכ"ג. מיהו למה שאפרש בסמוך בפיגול בלא"ה פטור מדאורייתא מדכתיב רעהו ולא מחייב אלא מדרבנן אם כן הדרא קושיא לדוכתא ודוק היטב:

גמרא ורבי יוחנן אמר כו' ומ"ט אמרו מזיד חייב שלא יהא כל א' הולך. ואע"ג דבשוגג פטור וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן דאכתי יהא כל אחד הולך ויאמר שוגג אני אלא דאפ"ה לא שייך לחייבו בשוגג מהאי טעמא ואהני מיהא תקנת חכמים לענין מזיד היכא שעשה בעדים ועיין מ"ש לעיל גבי מנסך:

שם תנן הכהנים שפיגלו ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה. וקשיא לי דאפילו למ"ד שמיה היזק נמי ע"כ מדינא פטור אפילו במזיד דהא ממעטינן כל נזקי הקדש מדכתיב רעהו ולא של הקדש כדאיתא לעיל ריש פירקין וכתבו שם התוספות דאפי' אדם המזיק בידים פטור מדאורייתא ולא מיחייב אלא מדרבנן וא"כ איכא למימר דהיינו מפני תיקון העולם דקתני הכא וכבר כתבתי בזה בפ"ק דב"ק דף ד' גבי מפגל דאיכא למימר דנהי דפטור בהקדש מתשלומין היינו על מה שהזיק להקדש אבל מה שגרם היזק לבעלים שצריכין להביא קרבן אחר לא ממעטינן מרעהו ונראה שלזה נתכוון רש"י בשמעתין בד"ה חייבין לשלם דמיהם לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים עכ"ל. והיינו כדפרישית אלא דקשה דהאי סברא לרבי שמעון שמעינן לה בפרק הזהב דף נ"ז דדבר הגורם לממון כממון דמי אבל רבנן פליגי עליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשה הש"ס הכא דילמא כרבנן אתיא דהכי קי"ל ובריש ב"ק כתבתי דאף למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי היינו לענין דלא הוי ממון גמור לחייב כפל וד' וה' אבל קרנא מיהא משלם אלא דרש"י ז"ל כתב להדיא בפרק מרובה דף ע"ה גבי האומר הרי עלי עולה ובא אחד וגנבו פטר נפשיה בכבש לרבנן ובעולת העוף לרבי אליעזר בן עזריה וכתב שם רש"י דהיינו אליבא דרבי שמעון דדבר הגורם לממון כממון דמי אלמא דלרבנן דרבי שמעון פטור לגמרי ועוד קשה דא"כ הא דאמרינן בב"ק דף י"ג נכסים שאין בהם מעילה חייב בתשלומי ניזקו אבל שיש בהם מעילה פטור ודחקינן לאוקמי כרבי יוסי הגלילי דבקדשים קלים חייב או דנכסים שאין בהן דין מעילה קאמר אלמא דבקדשי קדשים מיהא לכ"ע לא מחייב בתשלומין ולא שני לן בין קדשים שחייב באחריותן לאין חייב באחריותן וע"כ היינו כרבנן דרבי שמעון וא"כ מוכח דפטור לגמרי אפילו באדם המזיק כמ"ש התוספות להדיא בריש פירקין דנכסים שאין בהם מעילה אכולהו נזקין קאי ואפילו למ"ד מבעה זה אדם והביאו כן מירושלמי וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי פשיטא לתלמודא הכא דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק חייב במפגל מדינא ומי עדיף ממזיק בידים דפטור והנלע"ד דנהי דודאי פטור מדאורייתא בנזקי הקדש אבל לעולם חייב מדרבנן כמ"ש התוספות לעיל כדאיתא פרק השואל ואפ"ה מקשה הכא שפיר דליכא למימר דתיקון העולם אמזידין

קאי ולאשמעינן הא גופא א"כ מאי שנא מפגל דקתני דסתמא הו"ל למימר המזיק בהקדש חייב מפני תיקון העולם וממילא ידעינן דל"ש היזק ניכר לא שנא שאינו ניכר דהא שמיה היזק אלא ע"כ דנקיט מפגל משום פטורא דשוגגין כדי שיודיעו וא"כ מקשה שפיר האי שוגגין פטורין מפני תיקון העולם מיבעי ליה כן נלע"ד ועיין בחידושי לב"ק ודו"ק. אלא דרש"י ז"ל בד"ה שוגגין פטורין כתב להדיא דהא חייבין דמזיד דינא דאורייתא הוא ולפ"ז א"א לפרש אלא כדפרישית שסובר רש"י ז"ל דאדם המזיק לא ממעטינן מרעהו והא דקתני בפ"ק דב"ק נכסים שאין בהם מעילה לא קאי אלא אנזקי ממונו כדקתני כל שחבתי בשמירתו. ומה שכתב כאן דחייבין לשלם לבעלים היינו משום דלהקדש לית ליה פסידא שהבעלים צריכין להביא אחר. אלא דאכתי הוה מצי לפרש בפיגול בקרבנות ציבור ואפשר דלא דק בהא והא דלא מוקמינן לעיל בריש פירקין הא דקל וחומר להקדש בנזקי גופו ובקרבנות ציבור או בדק הבית שהתשלומין להקדש ומשלם מעידית אפשר דרש"י ז"ל מפרש כפירוש ראשון של התוספות דאכתי איכא למיפרך מה להדיוט שיפה כחו בנזקי ממונו כן נלע"ד נכון ועדיין צ"ע:

דף נג:

תוספות בד"ה תיובתא אע"ג דמייתי אח"כ תנאי קאמר תיובתא משום דכן הלכה עכ"ל. לכאורה דבריהם תמוהים ולא ידעתי מי הכריחם לזה דנראה לפרש דהא דקאמר לימא כתנאי היינו בלשון קושיא דכיון דאשכחן דסתמא דמתניתין דפרק הגוזל ע"כ סברה דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק וקי"ל דסתם מתני' רבי מאיר א"כ מקשה לימא כתנאי דרבי מאיר סבר דשמיה היזק וא"כ קשיא דרבי מאיר אדר"מ כדמקשה הש"ס בשמעתין בהא דרבי מאיר לא קניס שוגג אטו מזיד בכמה סתמי משניות ומקשה בפשיטות דרבי מאיר אדרבי מאיר כמ"ש רש"י ותוספות גבי דם שנטמא ומעשר בשבת ומטביל כלים בשבת דבכולהו מכח סתמא פריך ואם כן ה"נ דכוותיה והוכרח הש"ס לפרש דכ"ע לא שמיה היזק וא"כ שפיר איתותב חזקיה ועוד דחזקיה אמתניתין דידן קאי דקתני המטמא והמדמע והמנסך ואתא חזקיה לפרושי טעמא דמתניתין דשמיה היזק וא"כ קשיא סתמא אסתמא. ועוד נ"ל דודאי לא מצי חזקיה למימר דכ"ע שמיה היזק אלא דטעמא דרבי יהודה דשוגג פטור כדי שיודיע ורבי מאיר ליה כדי שיודיע דא"כ מתני' דתרומה ונטמאת דמוכח מינה דלא שמיה היזק אמאן תרמייה אע"כ בעית למימר דחזקיה תנאי היא ומוקי לרבי יהודה בלא שמיה היזק ומתני' דתרומה ונטמאת כרבי יהודה נמצא דלרבי יהודה לא שמיה היזק ומחייב במזיד כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ואם

כן כיון דמתני' דידן דפוטר בשוגג ע"כ אתיא כרבי יהודה ממילא דע"כ הוי נמי טעמא כדרבי יוחנן דהיינו דרבי יהודה וממילא איתותב חזקיה דלדידיה הוי מתני' דלא כמאן או דפירקין או ההיא דתרומה ונטמאת כן נראה לי ודו"ק:

שם אמר רב נחמן בר יצחק דכ"ע כו' והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמפלגי. קשיא לי דהוי מצי למימר דכ"ע קנסו שוגג אטו מזיד ודכ"ע לא שמיה היזק והא דפוטר רבי יהודה בשוגג היינו כדי שיודיעו ובמזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד הולך דרבי יוחנן תרתי אית ליה ובהכי הוי א"ש טפי דלא תיקשי דרבי יהודה אדרבי יהודה ולמאי דפרישית לעיל יש ליישב משום דמסקינן דההיא דמנסך היינו דוקא בישראל מומר כדמוקי הש"ס בפ"ב דחולין ולפ"ז צ"ל דשוגגין פטורין לאו משום כדי שיודיעו הוא דהא לא משכחת בישראל מומר דלהימן לומר נתנסך יינך בשוגג אלא ע"י עדים כדפרישית לעיל וכיון שיש עדים תו לא שייך כדי שיודיעו כמ"ש התוספות לעיל בד"ה שלא יהא וכמ"ש שם ומאי אית לן למימר דשוגגין פטורין איירי באינו מומר משום דבשוגג לא שייך לומר לצעורי קמכוין כדפרישית לעיל סוף סוף תו לא מצינן למימר דטעמא דרבי מאיר דקנסו שוגג אטו מזיד איירי כה"ג דהא בחד גברא לא משכחת להו דבמומר לא משכחת שוגג ובאינו מומר לא משכחת מזיד אע"כ דשוגג דרבי מאיר היינו נמי במומר ובעדים ואם כן אמאי פליג רבי יהודה ופוטר הא לא שייך בכה"ג כדי שיודיעו אלא ע"כ דהא דפוטר היינו משום דלא קנסו שוגג אטו מזיד ודוק היטב:

שם ורמי דרבי מאיר אדרבי מאיר ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה כו' רבי יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת במזיד לא יאכל עולמית למאי דמשמע ליה דטעמא דר"י דבשוגג לא יאכל בו ביום היינו משום דקניס שוגג אטו מזיד אין להקשות א"כ אמאי יאכל למוצאי שבת ולא קנסינן ליה שלא יאכל עולמית דומיא דמזיד אלא שכבר תירץ הרשב"א ז"ל בחידושיו בפ"ק דחולין דהא דקנסינן שוגג אטו מזיד היינו דלא ליתי לאערומי ולומר שוגג הייתי וזה לא שייך אלא לענין בו ביום דאי שרינן ליה בשוגג אתי למיעבד במזיד אבל כיון דלא שרינן ליה אלא למוצאי שבת בכדי שיעשה תו לא שייך למיקנסיה שוגג שלא יאכל עולמית כי היכי דלא ליתי לאערומי ולמיעבד בשבת שיאכל במוצאי שבת דבלא"ה מצי למיעבד במוצאי שבת בהתירא ולא שביק התירא ואכיל איסורא עיין שם באריכות ובלשון רש"י ז"ל שם בפ"ק דחולין:

תוספות בד"ה המבשל בשבת כו' פי' אפילו הוא עצמו ואפילו בו ביום דמהכא מוכח דלא קנסו שוגג כו' עכ"ל. לכאורה נראה דהיינו כמ"ש בסמוך דאי ס"ד דבשוגג נמי לא שרינן ליה שיאכל אלא למוצאי שבת א"כ אדרבא מוכח להדיא דרבי מאיר קניס שוגג

אטו מזיד כדפרישית בשם הרשב"א ז"ל אלא דקשיא לי מאי ראיה הוצרכו לזה דבלא"ה ממקומו מוכרע דאי ס"ד דבשוגג יאכל היינו למוצאי שבת א"כ ע"כ דבמזיד לא יאכל דקאמר רבי מאיר היינו עולמית אם כן היינו לגמרי כדרבי יהודה אלא ע"כ דעיקר כוונתם דלא תימא דשוגג יאכל דר"מ היינו בו ביום ולאחריני אבל לדידיה אסור ובמזיד אסור אף לאחריני בו ביום ור"י פליג דלאחריני נמי בשוגג אסור בו ביום אבל למוצאי שבת מותר אף לעצמו. וע"ז כתבו דא"א לומר כן דא"כ אכתי מוכח דרבי מאיר נמי קניס שוגג אטו מזיד מדאוסר שיאכל בעצמו בו ביום אלא ע"כ דבאמת לר"מ שרי לגמרי דלא קניס כלל ועיין בתוספות פ"ק דחולין ובמהרש"א ז"ל שם ואין כאן מקומו להאריך ועוד ידינו נטויה אם יגזור ה' בחיים להאריך במקום אחר:

רש"י בד"ה מטמא ומדמע איסורא דרבנן היא כיון דלא שמיה היזק כו' עכ"ל. כוונתו דפשיטא דגוף האיסור במטמא ומדמע לא הוי איסורא דאורייתא דמדמע ליכא שום איסורא כלל וכן במטמא אי אמרינן מטמא חולין אפילו למ"ד אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י לא הוי אלא מדרבנן אלא דאי אמרינן מטמא תרומה כדאמרינן לעיל א"כ הוי מדאורייתא אלא דאכתי איכא למימר דמטמא תרומה היינו בתרומה דרבנן או בתרומה דאורייתא וטומאה דרבנן אלא דאכתי היה מקום לומר דנהי דאין כאן איסור דאורייתא במטמא ומדמע אפ"ה יש כאן איסור דאורייתא להזיק ממון חבירו וע"ז כתב רש"י ז"ל כיון דלא שמיה היזק אין כאן איסורא דאורייתא אבל ממנסך מקשה שפיר דנהי דמעשה הנזק לא הוי מדאורייתא אפ"ה כיון דעיקר הניסוך הוא איסור דאורייתא אמאי קניס ר"מ שוגג אטו מזיד דהא לא שכיח שיעשה איסור דאורייתא במזיד שזהו עיקר טעמו של ר"מ כן נ"ל ועיין בחידושי הרשב"א:

דף נד.

תוספות בד"ה אכל תרומה טהורה כו' לא כמו שפי' בקונטרס כו' כדאמר התם כל היכא דמעיקרא שוויא ד' כו' עכ"ל. בגמרא דפסחים דף ל"ד מבואר כן ואחר העיון שם זכיתי ליישב שיטת רש"י ז"ל שדבריו נכונים ומוכרחים לפי שיטתו שמפרש שם דהיכא דמעיקרא שוויא ד' ולבסוף שוויא זוזא אפ"ה מדאורייתא נפיק ידי כפרה כשמשלם לפי מידה דבהכי איירי פשטא דקרא דונתן לכהן את הקדש דהיינו לפי מידה אלא הא דקאמר שם דמשלם ארבעה היינו משום דעל המותר הויא ליה כגזלן מיהא וא"כ הכא לא שייך לומר כן דמה דמשלם לו חולין טמאים תחת תרומה טהורה הוי נמי לפי דמים דגריוא דחולין טמאים לא גריעא מתרומה טהורה דלא חזיא אלא לכהנים וצריך לשמרה

בטהרה וכשנטמאת לא חזיא אלא להדלקה ולהסיקה תחת תבשילו משא"כ בין חולין טמאים לטהורין לא נפקא מידי דלאו כולי עלמא אכלי חולין בטהרה וחזיא נמי לעכו"ם וא"כ נפיק נמי מידי גזילה מאי אמרת סוף סוף נעשין החולין טמאים תרומה טמאה ביד הכהן וא"כ מפסיד לכהן טובא שאכל תרומה טהורה ועכשיו ע"י גרמתו של זה יהיה תרומה טמאה בהכי לא מיקרי גזלן ולא מזיק בידים דלו יהא אם טימא טהרותיו בידים כיון דשוגג הוא פטור כדקי"ל דלא קנסו שוגג אטו מזיד וכ"ש הכא שלא טימא בידים ושוגג הוא בתשלומין שסבר חולין טהורים הן ומשו"ה תשלומיו תשלומין והיינו דמקשה הש"ס מרבי מאיר אדר"מ כיון דלר"מ מטמא ומדמע חייב אף בשוגג דקניס וא"כ הכא אמאי תשלומיו תשלומין דה"נ דמי למטמא ורבי מאיר דאין דינא דגרמי וכיון שזה גרם להפסיד דמי הכהן אמאי לא קניס שוגג אטו מזיד כן נ"ל כפתור ופרח ולכאורה לשון הברייתא מסייע לרש"י ז"ל דכיון דשוגג הוא והיינו דקסבר שהן חולין טהורין כמו שפירש רש"י ז"ל בשמעתין וא"כ מסתמא לא קיהיב ליה חולין אלא לפי המדה של תרומה שאכל ואפ"ה קפסיק ותני תשלומיו תשלומין אלמא דתו לא מחייב ולא מידי ועוד דאי כפירוש התוספות דיהיב לו יותר מגריוא אם כן במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין דאע"ג דלא קפצי זבינא מ"מ כיון דכבר נפיק ידי כפרה בגריוא לחוד אלא דקיהיב ליה יותר משום דה"ל כגזלן דעלמא דמשלם כשעת הגזילה ומה"ט גופא א"צ ליתן ממידי דקפיץ זבינא דגזלן שמשלם לפי דמים כתיב ישיב אפילו סובין דכל מילי מיטב הוא אע"כ כפירוש רש"י ז"ל אבל התוספות לשיטתייהו דלית להו שיטת רש"י ז"ל בפסחים אלא נראה דסברי דבתרומה בשוגג מידי כפרה נמי לא נפיק היכא דמעיקרא שוויא ד' ולבסוף שוויא זוזי והכרעתי לצדק במאזנים דהכי הוא לשיטת התוספות שכתבו בפרק האשה רבה דף צ' דהא דאכל תרומה בשוגג משלם כו' אתיא אפילו כרבי נחוניא בן הקנה דחייבי כריתות ומיתות ב"ד שוגגין פטורין מתשלומין ואפ"ה משלם דגזירת הכתוב הוא וא"כ קשיא לי אי ס"ד דמידי כפרה נפיק כשמשלם לפי מידה א"כ היאך קאמר הש"ס בפסחים היכא דמעיקרא שוויא ארבעה ולבסוף שוויא זוזא כ"ע לא פליגי דמשלם ד' והיאך הוי לכ"ע דהא לר' נחוניא בן הקנה וכן לריש לקיש בפ' אלו נערות דאפילו חייבי מלקות שוגגין פטורין וא"כ לדידהו אמאי משלם ד' הא מידי כפרה נפיק בגריוא דשוויא זוזא מאי אמרת דהו"ל כגזלן אפ"ה יש לו לפטור משום דחייבי מיתות ומלקות שוגגין פטורין מתשלומין וגזירת הכתוב נמי ליכא דכבר יצא ידי חובת הכתוב דונתן לכהן את הקדש אע"כ דהתוס' סברי דפשטא דקרא דונתן לכהן את הקדש היינו דהיכא דמעיקרא

שוויא ד' צריך ליתן כשעת האכילה ולא נפיק מידי כפרה כשמשלם לפי המדה לחוד וא"כ הוכרחו לפרש כמ"ש כאן ודוק היטב כי נכון הוא:

תוספות בד"ה דם שנטמא וזרקו וא"ת מאי קשיא ליה לר"מ והא לאו סתם משנה היא כו' עכ"ל וכ"כ רש"י ז"ל דה"ה דהוי מצי לשנויי רבי יהודה היא כו' ומאד נפלאתי ואשתומם על דבריהם היאך אפשר לאוקמי האי ברייתא כר"י דהא קתני סיפא במה דברים אמורים ביחיד אבל בציבור בין בשוגג בין במזיד הורצה ואי ר"י הא שמעינן ליה דאמר טומאה הותרה בציבור וא"כ למה ליה ציץ לרצויי וצ"ע. (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע ועיין פ"ק דיומא דף ז' ובמהרש"א שם ובתוס' דיבמות דף צ' בד"ה בין ביחיד ודו"ק:

בא"ד והך קושיא לרבינא כו' דלרב שילא כו' לא קשה מידי דטומאה דאורייתא עכ"ל. לכאורה אין דבריהם מוכרחים דאיכא למימר דאפילו לרב שילא נמי לא הוי אלא טומאה דרבנן כדאוקמינן בהדיא בפ"ק דפסחים דף י"ז האי מתניתין דדם שנטמא מדרבנן אליבא דרב דמשקי בי מטבחייא דכן אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו שם דה"ה דהו"מ למימר מדאורייתא למאן דלית ליה דרבי יוסי בן יועזר איש צרידא אלא דניחא לאוקמי כמ"ד טומאת משקין דרבנן וא"כ למאי דקי"ל דאורייתא א"כ למאן דלית ליה דיוסי בן יועזר הוי טומאת דם דאורייתא וליוסי בן יועזר אפילו טומאה דרבנן ליכא וכן מצאתי להרמב"ם ז"ל שפסק כרב פפא דאף למאן דאמר טומאת משקין לטומאת עצמן דאורייתא אפ"ה משקה בי מטבחייא הלכתא גמירי לה וסובר הרמב"ם ז"ל דלרב פפא אפילו מדרבנן טהור ואע"ג דמסקינן שם דר"פ בקשיא אפ"ה לא מדחינן מימרא בקשיא אלא בתיובתא כשיטת הרשב"ם ז"ל בשם הגאונים בפרק חזקת הבתים ודלא כמ"ש הכסף משנה דהרמב"ם ז"ל פסק כרב דאמר משקי בי מטבחייא דכן ולענ"ד לא יתכן לומר כן דהא מסיק הש"ס שם להדיא דרב קסבר טומאת משקין לטמא עצמן מדרבנן ואם כן כיון שפסק הרמב"ם ז"ל טומאת משקין לטמא עצמן דאורייתא ואפ"ה פסק דמשקי בי מטבחייא טהורין לגמרי ע"כ היינו כרב פפא דהלכתא גמירי לה דטהורין וסובר הרמב"ם ז"ל דאפילו מדרבנן לא גזרו בהן טומאה אלא דלפ"ז קשיא לי האיכא כמה סתמי משניות דדם שנטמא צריך ציץ לרצויי וכן מוכח מתניתין דפרק כיצד צולין שהביאו התוספות כאן וכתבו שם דע"כ בטומאת דם איירי ולפ"ז נראה מוכרח דאפילו רב פפא גופא מודה דאף ע"ג דהלכתא גמירי לה אפ"ה טמאין מדרבנן ואם כן הוי אתי שפיר סוגיא דשמעתין אפילו לרב שילא אלא דנראה דהתוס' סברי בפשיטות דלא קי"ל כרב פפא כיון דאסקינן בקשיא ועוד דסתמא דתלמודא מפרש להדיא דהא דאמר רב דכן ממש היינו כמ"ד טומאת משקין מדרבנן ולא קאמר משום דהלכתא גמירי לה אע"כ דסתמא דתלמודא

דלא כרב פפא ולפ"ז כיון דבשמעתין משמע דההיא דדם שנטמא היינו כר"מ ושמעינן ליה לר"מ דטומאת משקין לטמא עצמן דאורייתא שם בפסחים וא"כ ע"כ דמשקה בי מטבחייא טמאין מדאורייתא ודלא כיוסי בן יועזר דהיינו כשיטתם בפסחים וא"כ ע"כ לא מיתוקמא סוגיא דשמעתין אלא אליבא דרבינא ולא לרב שילא ולענ"ד ממקומו הוא מוכרע דאי ס"ד דלרב שילא נמי פריך א"כ אמאי משני הש"ס התם גברא לכפורי קא מכווין ואנן ניקום ונקנסיה לרב שילא לא שייך לומר כן דסוף סוף במה שטימא הדם לא נתכווין לשום מצוה ושגג בעבירה גמורה אע"כ דקושיית הש"ס ליתא לדרב שילא אלא לרבינא וא"כ א"ש דבמה שזרק בשוגג אכתי לכפורי קא מכווין כן נ"ל נכון ודוק היטב:

בד"ה המעשר בשבת משנה היא כו' ופריך מינייהו משום דסתם מתניתין ר"מ היא כו' ותימא דפריך ברישא כו' עכ"ל. גם כאן יש לתמוה אמאי הוצרכו רש"י ותוספות לפרש משום דסתם מתניתין ר"מ ותיפוק ליה דבלא"ה מגופא דמתניתין מוכח דר"מ היא דהכי תנן התם המבשל והמעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וכיון דההיא דמבשל ודאי ר"מ היא א"כ ההיא דמעשר נמי ר"מ היא דבת ביקתא היא וליכא למימר נמי בהא דקאמר המבשל בשוגג יאכל במזיד לא יאכל היינו דשוגג יאכל במוצאי שבת ובמזיד לא יאכל עולמית ולעולם דר"י היא וכמדומה לי שכן הבין בעל תוספות י"ט שם אלא דא"א לומר כן בשום ענין אם מצד הלשון דמבשל בשבת שנה התנא ממש בלשון רבי מאיר ועוד כל הני בבי דמתניתין דקתני התם בנוטע בשבת ובשביעית כולהו ר"מ נינהו כדאמרינן לעיל בשמעתין וממילא נתיישבה תמיהת התוספות דניחא ליה לאקשויי מעיקרא מבבא דמעשר בשבת דודאי ר"מ היא מדנקיט ליה בהדי מבשל בחד בבא ובתר הכי מקשה ממטביל בשבת דהתם לא פשיטא ליה מגופה דר"מ היא אלא מדרישא וסיפא ר"מ ועוד נ"ל דבלא"ה ע"כ ההיא דמעשר בשבת ע"כ לא מיתוקמא כר"י דאם כן בשוגג אמאי יאכל נהי דלא קניס אכתי ליתסר משום מוקצה כיון דבמזיד לא יאכל א"כ מסתמא אתקצאי בין השמשות דאטו מי אסיק אדעתיה שיעשר למחר בשוגג ונהי דבמבשל לא אסר ר"י בשוגג היינו משום דחזי לכוס כדאיתא בפ"ק דחולין אבל במעשר בשבת ליתסר משום מוקצה וליכא למימר כיון דשוגג הוא דסבור שמותר לעשר א"כ לא אקצייה מאתמול הא ליתא דהא בפ"ק דחולין מסקינן להדיא דשוחט בשבת אף למאן דלא קניס בשוגג אפ"ה אסור משום מוקצה וא"כ ע"כ לאו ר"י היא ואע"ג דר"מ נמי אית ליה מוקצה בנר שהדליקו באותו שבת היינו במוקצה מחמת איסור היכא דדחייה בידים משא"כ הכא דלא דחייה בידים ואף למאי דאמרינן בפ"ק דחולין דר"מ אוסר בשוחט בשבת משום מוקצה היינו משום דמוקצה דבעלי חיים חמירי טפי כמבואר בתוספות

ולרוב הפוסקים אפילו ר"ש מודה דכגרוגרות וצמוקין דמי משא"כ במעשר אפשר דלר"מ לא הוי מוקצה בכה"ג אח"ז ראיתי שהתוספות בשבת דף מ"ג הקשו כן אהא דאמרינן במעשר בשוגג יאכל ולא אסרינן משום מוקצה ולמאי דפרישית צריך עיון בזה דאפשר כיון דההיא דמעשר ר"מ היא כדפרישית ומאן יימר דר"מ אית ליה מוקצה כה"ג ואין להאריך כאן יותר:

דף נד:

גמרא אמר אביי כל שבידו נאמן. ונראה מפירש"י דכיון שבידו לפגל ולטמא נאמן משום מיגו וכ"כ הב"י בי"ד סי' קכ"ז שהיא שיטת ר"ת והרשב"א ז"ל אלא שהרא"ש ז"ל בשמעתין בחילוק י"א מי"ד חלוקים כתב להדיא דלאו מטעם מיגו מהימן דהא אי מטמא להו בעי שלומי ולענ"ד משום הא לא איריא דאכתי מהימן במיגו דאי בעי מטמא ומפגל ויאמר שוגג הייתי דפטור מתשלומין וגם יתר ראיות הרא"ש ז"ל אינן מוכרחין ע"ש והא דמשמע דלאביי לא מהימן אלא כשהוא בידו או לרבא כשהיה בידו אבל בלאו הכי לא מהימן אף ע"ג דקי"ל עד אחד נאמן באיסורין אף להתיר דשאני התם בחתיכה ספק חלב ספק שומן דלא איתחזק לא היתרא ולא איסורא כדאיתא בריש מכילתין משא"כ הכא דאיתחזק היתרא ואף ע"ג דאפילו באיתחזק איסורא מספקא לן בריש האשה רבה אי עד אחד נאמן להתיר מן התורה וכמ"ש התוס' והרשב"א ז"ל בריש מכילתין גבי אין דבר שבערוה פחות משנים דמשמע דבשאר איסורין אפשר דמהימן אף באיתחזק איסורא והרבה מהאחרונים כתבו דמסוגיא דכריתות משמע דאיפשטא האיבעיא דעד אחד נאמן מן התורה להתיר אלא דלענ"ד דיש לחלק דנהי דעד אחד נאמן להתיר אף באיתחזק איסורא היינו משום דאיכא נמי חזקה דאין אדם חוטא ולא לו ומסתמא קושטא קאמר משא"כ באיתחזק היתרא וע"א אומר שהוא איסור לא מהימן דאפשר דלצעורי קא מכווין ועוד כיון שרוצה לאסור ולהפסיד ממון חבירו הו"ל כאיסורא דאית ביה ממונא ובממונא פשיטא דבעינן ב' עדים מגזירת הכתוב ובהכי ניחא לי נמי הא דלאביי לא מהימן אלא כשהוא בידו עכשיו אבל לאחר שהוציאה מתחת ידו לא מהימן לאסור אף על גב שכבר היה בידו ובריש מכילתין כתבו התוספות דאף בדאיתחזק איסורא נאמן ע"א להתיר בדבר שבידו אע"ג שאין עכשיו בידו אלא שכבר היה בידו והוכיחו כן ממעשים בכל יום שאדם נאמן על השחיטה אע"ג שעכשיו אין בידו לשחוט שכבר מצאו בידו שחוט ואף ע"ג דאיתחזק איסורא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אפ"ה פשיטא לן דמהימן ולפמ"ש א"ש דנהי דפשיטא דמהימן להתיר היינו כיון שכבר היה בידו אם כן איכא

חזקה דלא שביק אינש היתירא ואכיל איסורא משא"כ הכא שרוצה לאסור לא שייך לומר כן ואפשר דלצעורי קא מכווין כנ"ל נכון:

(**כאן** נאבד בד"ה אמר אביי)

בא"**ד** ואומר ר"ת דהכא במכחישו או אומר איני יודע כו' עכ"ל. וקשיא לי דכיון שרבינו תם לא דקדק כן אלא מכח קושייתו אם כן נהי דהוכרח לחלק בין ההיא דשותק דכהודאה דמיא כגון שאומר נתנסך בפניך ובין אומר איני יודע כגון שלא אמר נתנסך בפניך דבאומר איני יודע לא מהימן העד אלא כשהיה בידו אבל אכתי במכחישו מנא לן דמהימן נהי דלאביי ודאי מהימן אף במכחישו משום מיגו וכפירש"י ז"ל וכל דין מיגו ילפינן מן התורה אפילו בהכחשה משא"כ לרבא דלאו משום מיגו איירי אלא כיון שהיה בידו הוה ליה כבעלים עליו וכמ"ש הרא"ש ז"ל א"כ אכתי מאי אולמיה דידיה מדבעלים גופייהו שמכחישין אותו ומה טעם יש בזה להאמין לע"א יותר מבעלים וכן תמה הש"ך על זה שם ס"ק ג' ע"ש וליכא למימר דכל שהיה בידו מהימן לרבא מן התורה מכ"ג ביום הכיפורים שהתורה האמינתו ואע"ג דאסיק הש"ס בקושיא כבר כתבו הגאונים דלא דחינן מימרא בקושיא וא"כ שנאמן מן התורה יש להאמינו אפילו בהכחשה מדעולא דכ"מ שהאמינה תורה ע"א הו"ל כשנים אלא דכאן א"א לומר כן דהא דעולא גופא היינו דוקא בזה אחר זה כשכבר נתקבל עדות העד תחלה בב"ד בלא הכחשה כדאיתא ביבמות ובכתובות בדוכתי טובא דבבת אחת לא אמר עולא ולפי זה הכא שהבעלים מכחישין אותו תיכף אמאי להימן דהא לא אשכחן שהאמינתו תורה במקום הכחשה וכל היכא דמהימן ע"א לא שני לן בין עד דעלמא או הבעלים גופייהו כמבואר בכל הפוסקים וכמ"ש בריש מכילתין גבי אתא בעל מערער ופסיל ליה. והנלע"ד בזה דפשיטא ליה לר"ת אליבא דרבא דכיון דמהימן אף ע"ג שאין בידו עכשיו אלא שכבר היה בידו דהיינו משום דכיון שמסרו ליד הפועל לעשות עמו בטהרות וכן קרבנות לכהן אם כן מעיקרא האמינו עליו שאם יאמר שנטמא או שפיגל דלהימן בכך וכיון דמעיקרא הימניה ממילא דאפילו כשמכחישו מהימן הפועל כדאשכחן לקמן דף ס"ד בבעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין דאע"ג דדבר שבערוה הוא אפ"ה קאמר רב חסדא דשליש מהימן משום דהא הימני' מעיקרא וכמ"ש שם התוס' דאע"ג דליית ליה מיגו קאמר ר"ת דמהימן השליש ורב הונא דפליג היינו מטעמא אחרינא כמבואר לקמן ואם כן מה"ט גופא מהימן נמי הכא אפילו במכחישו כיון שהאמינו מעיקרא ואע"ג דלכאורה נראה דכיון שהבעלים מכחישין אותו ע"כ היינו שאומרים לא זזה ידינו מתוך ידו וא"כ מעיקרא לא האמינום אלא שדוחק לפרש כן אלא מכחישין אותו היינו שאומרים שבאותו יום ובאותו שעה

שאומר העד היו עמו במלאכתו אבל סוף סוף כיון שהאמינוהו לעשות בטהרות או בקדשים סמכו עליו שיהיה כמו שיאמר הוא כדלקמן גבי שליש אומר לגירושין כן נלע"ד נכון ועיין בסמוך:

בא"ד ומתוך כך אומר ר"ת כו' ואפילו מכחישו כו' עכ"ל. עיקר מילתא דר"ת היינו דאפילו במכחישו מהימן וכדפרישית בסמוך אלא דמפשטא דגמרא לא ידעינן להא מילתא ואדרבא פשטא דסוגיא דקידושין דאמרינן והלה שותק נאמן משמע לכאורה דבאינו שותק אלא מכחישו לא מהימן אלא משום דקשיא ליה לר"ת דהתם משמע דלעולם מהימן בשותק ולא הכחישו והכא משמע דלא מהימן אלא כשהיה בידו דוקא והוכרח לחלק דשותק דהתם היינו משום דכהודאה דמיא וא"כ לעולם אימא לן דכל היכא שהיה בידו דמהימן אפי' בלאו האי טעמא דכהודאה דמיא ממילא דתו לא מפלגינן כלל בין שותק או לא דאפילו מכחישו מהימן ומהטעם שכתבתי ובזה מדוקדק לשון ומתוך כך כנ"ל נכון ליישב שיטת ר"ת ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב בשם הראב"ד ז"ל להיפך דפועל גרע טפי והרבה יש לי לדקדק בזה ואין כאן מקומו וכבר קבלתי לחובה אם יגזור ה' עלי בחיים להרחיב בדין זה דע"א נאמן באיסורין בקונטרס כלל גדול שלי רחמנא לסייען:

בא"ד וכל הסוגיא דקידושין יש לפרש באומר לו נטמאו טהרותיך בפניך כו' עכ"ל. ואע"ג דהא דמייתי שם רבא מעובדא דההוא סמיא משמע דלא א"ל זינתה בפניך כבר כתבו שם התוס' דלרבא כל היכא שיש רגלים לדבר מהימן אפילו כשלא א"ל בפניך ע"ש:

גמרא היכן האמינתו אמר רבי יצחק בר ביסנא כהן גדול ביה"כ כו' והכתיב וכל אדם כו'. ויש לתמוה היאך שייך לומר שהתורה האמינתו כיון שלא מצאנו בתורה בפירוש דכ"ג מהימן לומר שנתפגל בפנים ודילמא אין ה"נ דלא מהימן ונלע"ד דמגופא דקרא דייק הכי דכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואי ס"ד דלא מהימן א"כ היכא דאיתרמי דאמר כ"ג דפיגל היכי ליעביד דכיון שכל העבודות אינן כשירין אלא בו והוא יודע בעצמו שפיגל בפנים תו לא מצי למיעבד שאר עבודות מתן דם על המזבח והקטרת אימורין דהא לגביה דנפשיה שוויא חתיכה דאיסורא להקריב קרבנות שכבר נתפגלו וכל העבודות נפסלו שצריכין להיות על הסדר ואי אמרת להביא פר אחר אין שומעין לו הציבור דלא מהימן וא"כ היכי אמרה תורה וכל אדם לא יהיה דהוי מילתא דאתינן לידי תקלה אע"כ דכ"ג מהימן כנ"ל נכון:

שם דכי אמר פיגול מהימן. מכאן נראה דהא דקאמרינן בעלמא פיגול פסול מחשבה לאו מחשבה גרידא אלא לדיבור קרי מחשבה כמו שכתבו התוס' בדוכתי טובא ולא כמו

שנסתפקו התוספות דאפשר דהא דכתיב לא יחשב היינו מחשבה גרידא בלב דאם כן אמאי הוצרך למילף בשמעתין מכ"ג ביה"כ ואמאי לא יליף מכל העבודות דמהימן הכהן לומר שפיגל במחשבה ומנא ידעינן אע"כ דמחשבה בפיגול היינו בדיבור אלא דקשיא לי לפ"ז הא דאמרינן פרק ג' דזבחים אמר רבי ינאי מנין למחשב בקדשים שלוקה דכתיב לא יחשב ומקשה הש"ס לאו שאין בו מעשה הוא ומוקי לה כרבי יהודה והכי משמע בשמעתין דליכא מלקות בפיגול מדמחייב בתשלומין ואי ס"ד דלא הוי פיגול אלא בדיבור אמאי קרי ליה לאו שאין בו מעשה הא קי"ל עקימת שפתיו הוי מעשה היכא דבדיבורא עביד מעשה וה"נ עביד מעשה בדיבורו לפגל הקרבן ולפוסלו ויש ליישב ואין להאריך: **שם** ההוא דאתא לקמן דרבי אבהו א"ל ס"ת שכתבתי כו' א"ל ס"ת ביד מי כו' א"ל מתוך שנאמן אתה להפסיד שכרך. והא דשיילינן מעיקרא ס"ת ביד מי אע"ג דבכל ענין נאמן אלא דמעיקרא היה סבר רבי אבהו שכתב לו הס"ת בחנם ולא בשכר ולפ"ז שייליה שפיר ס"ת ביד מי שאם כבר מסרה לבעלים ולא א"ל בזימנא קמייתא לא הוי מהימן לכ"ע אלא לאחר שאמר לו ביד הלוקח שכתב לו בשכר משו"ה קאמר רבי אבהו דמהימן בכל ענין מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכ"כ הש"ך בי"ד סי' רפ"א:

דף נה.

תוספות בד"ה ועל הקטנה כו' ועוד משמע דאפילו לכי גדלה אוכלת כו' עכ"ל. לפי זה יש להקשות מאי מקשה הש"ס ואילו חרשת לא אכלה ומאי קושיא דלמא חרשת כ"ש דאכלה ועיקר הרבותא בקטנה לאשמעינן דאכלה אף לכי גדלה וראיתי שהתוספות הקשו כן ביבמות ותירצו דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר דליתני תרוייהו וגם בזה לא הונח לי דמהיכא תיתי ליתני כי רוכלא כיון דאתיא במכ"ש ועיקר חידוש הדין אינו אלא דאכלה לכי גדלה ונראה ליישב דאכתי איכא נמי רבותא בחרשת טפי מבקטנה משום דלשמואל לחד לישנא בפרק חרש קסבר דאשת חרש חייבין עליה אשם תלוי דהו"ל ספק קידושין דאורייתא ולרבי אליעזר נמי תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהיא ספק ולפ"ז היה באפשר לומר דאפילו רבנן דפליגי היינו משום דלענין קידושין מוקמינן לה אחזקת פנויה וכן בתרומה אחזקת טבל אבל לענין אוכל נבילות אכתי סד"א דהו"ל ספיקא דאורייתא ומצווין להפרישו ובאמת מסוגית הש"ס דפרק חרש משמע להדיא דחרש וחרשת שווין לקטנה לענין אוכל נבילות וא"כ מקשי שפיר ליתני תרוייהו כנ"ל: **בד"ה** מאי טעמא כו' הכא סבר עולא כו' והקשה רבינו תם דבהגוזל בתרא כו' עכ"ל. ויש לדקדק מאי קושיא דהא שמעינן לרבה בפרק מרובה דף ס"ז דקאמר יאוש אמור

רבנן דמהני מיהו לא ידענא אי דאורייתא אי דרבנן וא"כ דלמא הא דקאמר עולא הכא דבר תורה כו' מ"ט יאוש כדי לא קנה היינו דבר תורה והא דקאמר בפרק הגוזל בידוע ד"ה קני היינו מדרבנן וכבר כתבתי בזה בחידושי בפרק מרובה משום דעולא בפרק הגוזל אפלוגתא דר"ש ורבנן קאי בעורות של בעל הבית לענין טומאה ומדאורייתא איירי דקאי אקרא דמשכבו ולא הגזול כמו שהביאו התוספות שם בפרק מרובה אלא שאין זה מוכרח דנהי דרבי שמעון ורבנן איירי מדאורייתא היינו משום דאיכא יאוש ושינוי השם כדמוקמינן להדיא במרובה והביאו התוספות בסמוך אבל הא דקאמר עולא אבל בידוע ד"ה יאוש קונה היינו אפילו יאוש לחוד ומדרבנן. ולכאורה היה נ"ל דמסוגייא דשמעתין פשיטא להו להתוספות דלעולא אפילו מדרבנן לא קני דאי קנה מדרבנן הו"ל הקדש גמור אפילו מדין תורה דקי"ל הפקר ב"ד הפקר ולא הוצרכו לתיקון המזבח. אלא דגם זה אינו מוכרח דלענין קידושין נחלקו הפוסקים בדעת הרא"ש ז"ל שכתב דלמ"ד יאוש קונה מדרבנן לא הוי קידושין אלא דרבנן ולא מדאורייתא וע"ש בספר בית שמואל וא"כ משמע דה"ה לענין הקדש לא מהני מדאורייתא וכן נ"ל מדקדוק לשון רש"י ז"ל בשמעתין כמו שאפרש וכ"כ התוספות בפרק לולב הגזול גבי אוונכרי דאף ע"ג דשינוי החוזר קונה מדרבנן אפ"ה כיון דמדאורייתא לא קני לא נפיק ומה שכתבו שם מהאי סבתא יבואר בסמוך שאין מזה סתירה ועוד כיון דלמ"ד יאוש קונה מדרבנן היינו משום תקנת השבים והכא כיון שהקדיש לא שייך תקנת השבים כמ"ש הראב"ד ז"ל לענין גיזות וולדות דלקמן בשמעתין וא"כ הוצרכו שפיר לתקנת המזבח ועוד דבפרק הגוזל דף צ"ה משמע להדיא דכל היכא דגזלה קיימת לא עבדו רבנן תקנתא ולאו דוקא תקנתא דרבי שם אלא כל היכא שתקנו מפני תקנת השבים היינו דוקא באין גזלה קיימת מדמקשו מתקנת מריש דגזלה קיימת וא"כ הכא בהקדש דגזילה קיימת הוצרכו שפיר לתקנת המזבח אבל בעלמא שפיר סבר עולא דיאוש לחוד קני מדרבנן. מיהו לפ"ז כבר נתיישבה קושייתנו דכיון דעולא בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן קאי בעורות של גנב וגזלן אי מחשבה מטמאתן והתם נמי גזילה קיימת. אמנם לפמ"ש התמיה קיימת על הפוסקים שנחלקו לענין קידושין למ"ד יאוש קונה מדרבנן אי הוי קידושין דרבנן או דאורייתא ולפמ"ש נפל בבירא האי דינא דהא לענין קידושין איירי בגזילה קיימת וא"כ ליכא למ"ד דקונה יאוש מדרבנן וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וקשה לר"י בסמוך דמסיק רבא כו' ואליבא דעולא קאי כו' עד כאן לשונם. גם בזה כתבתי במרובה דאין קושיא זו מוכרחת לר"ת דאיכא למימר דרבא לאו אליבא דעולא קאי אלא אליבא דנפשיה דרבא גופא קאמר נמי במרובה דיאוש אינו קונה ויליף לה

מקרבנו ולא הגזול וכתבתי שם דע"כ לאו משום מצוה הבאה בעבירה היא אלא מפשטא דקרא דייק דאי ס"ד דיאוש קונה לא שייך למעט גזול מקרבנו דכיון דקני קרבנו קרינן ביה אלא דבלא"ה יש ליישב שיטת ר"ת בזה דהא מקשו התוספות לקמן דבלא"ה פשיטא דגיזות וולדות קונה משעת גניבה משום שינוי ותירצו דרבא אליבא דר' מאיר קמיבעיא ליה דקניס וא"כ ה"ה לשיטת ר"ת דבכל דוכתא יאוש קונה היינו גוף הגניבה שא"צ להחזיר אלא דמים אבל לענין גיזות וולדות איכא למימר דרבנן קנסוהו דלישלם כל דמי השבח דמאי שנא יאוש משינוי וא"כ שפיר קמיבעיא לרבא אליבא דרבי מאיר ונראה בזה דר"י ז"ל לא משמע ליה האי שינויא שכתבו התוספות לקמן דרבא אליבא דרבי מאיר קבעי כיון דלא קי"ל כוותיה אלא כאינך שינויי שכתבו התוס' לקמן דקמיבעי ליה בשבח שעל גבי גזילה ולרבי יהודא או לרבי שמעון דבכה"ג לא קני בשינוי אבל לענין יאוש אין לחלק בכך וא"כ מקשה ר"י שפיר כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ועוד קשה דמשמע דאי יאוש קני אתי שפיר והא במרובה פריך איפכא רבי יוחנן לר"ל כו' עכ"ל. ולענ"ד אין בזה קושיא לר"ת דדוקא התם במרובה מקשה שפיר רבי יוחנן לר"ל דאמר דחיובא דד' וה' לא הוי אלא לפני יאוש ולא לאחר יאוש ומברייתא דגנב והקדיש מוכח דשייך נמי ד' וה' לאחר יאוש אבל לרב יהודה בשמעתין דאמר יאוש קני לא תיקשי מברייתא דאיכא למימר דרב יהודה סובר כרב ששת דאמר במרובה דף ס"ח דלא משכחת חיוב ד' וה' לפני יאוש משום דבעינן דומיא דטביחה דאהנו מעשיו ולפ"ז ע"כ לא חייבה התורה ד' וה' אלא לאחר יאוש תו לא מצינן להקשות אי ס"ד דיאוש קני אמאי חייב שלו הוא טובח דע"כ גזירת הכתוב הוא דליחייב בכך אע"ג דשלו הוא מוכר כיון דא"א לאוקמי חיובא דד' וה' אלא בכה"ג משא"כ התם לריש לקיש דשייך חיוב ד' וה' לפני יאוש מקשה שפיר כן נ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד ועוד אמרינן התם האי כשורא דמטללתא כו' וכי קנייה בתקנתא דרבנן לא חשיב מצוה כו' עכ"ל. ולענ"ד אין זה מוכרע דשאני התם דמחמת תקנת השבים משום פסידא דסוכת מצוה הוצרכו לתקן שלא יהא בזה משום מצוה הבאה בעבירה ודבר זה ממקומו מוכרע מסוגיא דשמעתין שתקנו מפני תקנת המזבח דליקשי ואכתי הו"ל מצוה הבאה בעבירה ומאי אולמא האי דכשורא דמטללתא מהאי דשמעתין וכבר כתבתי בזה במרובה עיין שם:

בא"ד והשתא בשמעתין כו' דלרב יהודא נמי כו' ולא חייש לטעמא דמצוה הבאה בעבירה כו' עכ"ל. ולפמ"ש לעיל אין צורך לכל זה דבלא"ה אתי שפיר לרב יהודא אפי' אי יאוש

גרידא קני ולא קשיא ליה מברייתא דאפשר דכרב ששת ס"ל דלא שייך חיובא דד' וה' לפני יאוש וע"כ גזירת הכתוב דליחייב אע"ג דכבר קניא ביאוש ודו"ק:

רש"י בד"ה נמצא מזבח בטל כו' ואי קשיא היאך התנו ב"ד לעקור כו' ולפטור את זה מחטאת כו' שב ואל תעשה שאני כו' עכ"ל. ובתחלת העיון הוקשה לי בזה אכתי היאך תיקנו לעקור דבר מן התורה שיאכלו ויקטירו הכהנים חולין בעזרה דקום עשה הוא אחר זה ראיתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה כן ותירץ דכיון דהפקר ב"ד הפקר הו"ל הקדש כמו מן התורה וכבר כתבתי לעיל שאין סברא זו מוכרחת ומש"ה לא רצה רש"י ז"ל לפרש מטעמא דהפקר ב"ד ועוד דאכתי לא אסיק הש"ס אדעתא האי סברא דאוקמוה רבנן ברשותיה עד לקמן וא"כ אכתי מיקרי עוקר דבר מן התורה אלא דאפ"ה כתב רש"י ז"ל שפיר דשב ואל תעשה הוא משום דאעיקרא דתקנתא קאי שלא תקנו חכמים אלא היכא שנודע שהיא גזולה לאחר שכבר הוקרב הקרבן ונעשו כל המעשים שכן מורה הלשון שלא יהיו כהנים עצבים והיינו לאחר שכבר אכלו והקטירו דמקמי הכי אין כאן עצבות דכיון שנודע להם שגזולה היא יפרשו אלא ע"כ דעיקר תקנתא שנודע לאחר הקרבה איירי וא"כ אתי שפיר דלא קשיא ליה לרש"י ז"ל אלא על שעוקרין לפטור את זה מקרבן וע"ז תירץ שפיר דהו"ל שב ואל תעשה כן נ"ל ודו"ק:

דף נה:

משנה לא היו סיקריקון ביהודה כו' נקיט לה הכא בפירקין משום סיפא דב"ד של אחריהם שאמרו דנותן לבעלים רביע והיינו משום תיקון העולם שלא תוחלט הקרקע ביד הסיקריקין כדאיתא בירושלמי ועיין בחידושי הרשב"א באריכות:

שם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ופירש רש"י קרקע המיוחד לכתובתה כו' וכ"ש בשאר נכסים כו' והכי מוקי לה בבבא בתרא עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה שפירושו כאן סותר לפירושו בפרק האשה שנפלו דף פ"א גבי שומרת יבם שאין לו למכור בנכסים כלום כיצד יעשה יעשה סעודה ויפייסנה ואם אשת ישראל הוא יגרשנה ויחזור וישאנה ומפרש רש"י שם דאע"ג דאפ"ה מכרו בטל כדתנינן הכא הא מוקי לה באותן שלש שדות והקשו התוספות שם דהא מסקינן בבבא בתרא דכ"ש בשאר נכסים ומתרצין שם לפי שיטת רש"י ז"ל דבהנך ג' שדות מכרן בטל לאלתר משא"כ בשאר נכסים המקח קיים עד שעת גובייתא דידה וא"כ היאך מפרש רש"י כאן אלשון מכרה בטל גופא דאיירי אף בשאר נכסים ויש ליישב דנהי שכתבו התוספות דלענין הדין יש חילוק ביניהם אפ"ה שייך בהו שפיר נמי לשון מקחו בטל דהיינו מה שחזר ולקח מן

האשה בטל לגמרי דנהי שאוכל הפירות אין זה תלוי במה שחזר ולקח מן האשה דה"ה אם לא חזר ולקח מן האשה נמי היה אוכל הפירות וכן אם מתה בחיי הבעל המקח קיים דאחריות דנפשיה קיבל עליה כן נ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל ולכאורה דלפי זה ה"ה הא דקתני רישא לקח מסיקריקון וחזר ולקח מבע"ה המקח בטל היינו דמה שלקח מבע"ה בטל משא"כ המקח מסיקריקון קיים לענין שאוכל הפירות עד שיחזיר לו הבע"ה דמיו כדין מבריח ארי ואף למאי דמשמע מלשון הפוסקים והמפרשים דלמשנה ראשונה צריך להחזיר לו בחנם אפ"ה נראה דאין צריך לשלם דמי פירות שאכל דלא דמי ללוקח מגזלן גמור כמו שאבאר לקמן כן נראה לי ועדיין צריך עיון:

דף נח.

פיסקא לקח מן הסיקריקון כו' אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני ופירש"י ז"ל דכיון דדיבורא בעלמא הוא איכא למימר השני נוח לי עכ"ל. ובמשנה לעיל מפרש רש"י ז"ל שני פירושים בהא דמקחו בטל אי משום דאמרינן מיראה עביד אי נמי השני נוח לי כו' אלא דהרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה כמה קושיות על מה שמפרש רש"י ז"ל הטעם משום דהשני נוח לי ובבבא בתרא דף מ"ז מקשה הש"ס מהך מתני' דהכא אדרב הונא דאמר תלוה וזבין זביניה זבינא אלמא שאין הטעם משום דהשני נוח לי אלא משום דמכירה באונס הוא ע"ש שהקשה עוד קושיות אחרים ואבארם לאחד אחד. אמנם לענ"ד אף שאיני כדי להשיב על דברי הרשב"א ז"ל מ"מ ללמוד אני צריך דלכאורה לא ידענא מאי קשיא ליה מהסוגיא דפרק חזקת דאדרבה הך סוגיא מסייע טובא לפירש"י ז"ל דהכא ואפשר דמהך סוגיא הוכרח רש"י ז"ל לפרש כן דהא מקשה התם אדרב הונא ממתני' ומשני התם לאו איתמר עלה אמר רב לא שנו אלא דאמר לך חזק וקני אבל בשטר קנה ומקשה התם ולשמואל דאמר אף בשטר לא קנה מאי איכא למימר ומסיק מודה שמואל היכא דיהיב זוזי ע"כ נמצינו למידין דמעיקרא אליבא דרב אתי ליה שפיר בלאו האי שינויא דיהיב זוזי דאף אם נאמר דמתניתין נמי איירי אף בדיהיב זוזי או שנאמר דרב הונא דאמר תלוה וזבין לאו דוקא אלא אפילו תלוה ויהיב מתנה אפ"ה אתי שפיר אליבא דרב דאמר אבל בשטר קנה וע"כ לפ"ז דרב הונא דקאמר סתמא תלוה וזבין זביניה זבינא ויהיב טעמא דאגב אונסא גמיר ומקנה א"כ אפילו בע"פ סבור רב הונא הכי כמו שהוא האמת ממשמעות כל הפוסקים שלא חילקו בכך וא"כ אכתי לא משני התם מידי אליבא דרב אמתניתין דסיקריקון בהא דמפליג רב בין א"ל לך חזק וקני ובין קנין שטר וכמו שהקשו שם בתוספות דלטעמא דרב הונא אין לחלק דאידי ואידי גמר

ומקנה ומה שתירצו שם התוספות דע"י השטר מוכח שנתן דמים לא מיסתבר ליה לרש"י ז"ל לפרש כן דפשטא דסוגייא לא איירי בהכי שיש כפירה והודאה ביניהם אם נתן לו מעות או לא לכך הוכרח רש"י ז"ל לפרש דטעמא דרב דבא"ל לך חזק וקני לא קנה ע"כ היינו משום דמצי א"ל השני נוח לי כיון דדיבורא בעלמא הוא משא"כ בדרב הונא גופא דאיירי מתליוה וזבין לגזלן גופא דלא שייך הך מילתא דהשני נוח לי מש"ה לא מפליג רב הונא בין שטר לבע"פ דא"ל לך חזק וקני כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל. ומה שהקשה הרשב"א ז"ל עוד דאם כן שמואל דאמר אף בשטר לא קנה משמע דס"ל דאף שכתב לו שטר נמי מצי למימר השני נוח לי וקשה אטו שמואל דאמר כאדמון דלרבנן בשטר לא מצי למימר השני נוח לי כדאיתא פ' חזקת ולמאי דפרישית לא קשה מידי דוודאי עיקר פירש"י אינו אלא אליבא דרב משא"כ לשמואל נמי הוי טעמא דמתני' דכיון דלא יהיב זוזי לא גמיר ומקני אף אגב אונסא כדמסקינן פרק חזקת מודה שמואל היכא דיהיב זוזי. ועוד דבר מן דין מצינן לחלק בפשיטות דהא דרבנן דאדמון ס"ל דשטרא לא עביד אינש משום טענה דהשני נוח לי היינו לענין ערעור דעלמא דישראל לישראל שיכול להעמיד הישראל הראשון בדין משא"כ הכא בסיקריקון דא"א לישראל להציל את שלו מידו ולא משתעי דינא בהדיה ועוד דישראל הלוקח עשה שלא כהוגן לקנות מהסיקריקון אחר שהכיר בו שהיא גזולה א"כ שפיר סבר שמואל דאף בשטר מצי למימר השני נוח לי דאנן סהדי דכל טצדקי דאית ליה למיעבד עביד ביה לגבי דהאי שעשה בו שלא כהוגן כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ולדעתי לשון הרשב"א ז"ל בזה צ"ע ודו"ק:

תוספות בד"ה אבל בשטר כו' ולמאי דמפרש הר"ר אלעזר משנז"א דרב ושמואל פליגי כו' דרב סבר אחריות ט"ס הוא עכ"ל. ואע"ג דמסקינן התם דטעמא דמ"ד אחריות ט"ס הוא היינו בשטר מכר דוקא דלא שדי אינש זוזי בכדי משא"כ בשטר מתנה אדרבא אין כותבין בו אחריות וא"כ יש להקשות לכאורה דהכא ע"כ איירי שלא נתן הלוקח מעות לבע"ה כדמסקינן פר' חזקת דמודה שמואל היכא דיהיב זוזי אלא דאפ"ה יש ליישב פירוש רבינו אלעזר לפי שיטת התוספות דפרק חזקת שהבאתי בסמוך דעיקר פלוגתא דרב ושמואל היינו היכא דלא ידעינן אי יהיב הלוקח זוזי לבע"ה או לא וא"כ מסתמא איירי שכתב לו השטר בלשון מכר ואזלי שפיר לטעמייהו דרב דאמר אחריות ט"ס הוא מסתמא יהיב ליה זוזי מדכתב בלשון מכר ולשמואל דאחריות לאו ט"ס הוא מסתמא הו"ל כשטר מתנה ומש"ה בטל לגמרי דלא גמיר ומקנה כן נ"ל וע"ש בתוספות:

דף נח:

גמרא היכי דמי אי דקא טעין ואמר מינך זבנה אפי' ראשון נמי הא דפשיטא ליה לתלמודא דאי הוי טעין הראשון היה נאמן אע"ג דבגזלן דעלמא שידוע שירד לשדה בתורת גזלנות שוב אין לו חזקה בהאי שדה אפ"ה לקחו מסיקריקון לא דמי לגזלן גמור לא מיבעיא לפמ"ש במשנתינו דאפשר דאף למשנה ראשונה אין צריך לשלם הפירות שאכל כדמשמע לכאורה אם כן ע"כ לאו גזלן גמור הוא אלא אף את"ל דלמשנה ראשונה שצריך להחזיר בחנם דהו"ל כגזלן גמור אפ"ה מסתמא האי ברייתא דהכא למשנה אחרונה איירי שתקנו שנותן לבעלים רביע וא"כ תו לא מיקרי גזלן גמור ואדרבה אמרי' מסתמא לא שדי אינש זוזי בכדי ומש"ה יש לו חזקה בשלש שנים כדאיתא להדיא בטוח"מ סי' רל"ו ובש"ע בשם הירושלמי דלמשנה אחרונה קרקע בחזקת הלוקח קאי כן נ"ל ומתוך כך היה נראה בעיני לפרש כן לשון רש"י ז"ל במה שכתב דאף למ"ד בבבא בתרא אין טוענין ליורש וללוקח כו' שכוונתו אבן גזלן או לוקח מגזלן אלא דלשון רש"י ז"ל אינו מורה כן ומכל מקום יש ליישב שיטת רש"י ז"ל שנתכוון לפלוגתא דרב ורבי חייא בפרק חזקת דף מ"א ע"ב בעובדא דהאי דדר בקשתא בעליתא דשקלו וטרו התם בהא דאמרינן הבא בירושה א"צ טענה אי אמרינן דראייה מיהא בעי וא"כ משמע דהיכא דלא מייתי ראיה שהיתה ביד מי שמכרה לו אין טוענין לו ולפ"ז אפשר דהכא כמאן דליכא ראיה דמי דמה שהוחזק הלוקח בשדה לאו מידי שאין זו ראיה כלל שבאתה לו מיד בע"ה אלא מיד הסיקריקון. ועוד מייתי התם בפרק חזקת דף ל"א ע"ב דהאי דאמר מאי בעית בהאי ארעא א"ל מפלניא זבינתא דאמר לי דזבנא מינך א"ל ואת לא מודית דארעא דידי הוא ואת לא זבינתא מינאי כו' א"ל רבא דינא קאמר וע"ש בפי' רשב"ם ובתוס' וא"כ סירכא דהאי דהכא להאי דמי דהא מודה הלוקח שהשדה היה בודאי שלו ואין ידוע לו כלל אם היה למי שמוכרה לו שום זכות דמה שהוחזק בה אין ראיה כיון דבתורת מרידה של הסיקריקון ירד לתוכה וקא משמע לן הכא דכגון זה טוענין לו והיינו מטעמא דפירש"י דחזקה לא שדי אינש זוזי בכדי והיינו נמי כדפרישית בסמוך בשם הירושלמי דמן התקנה ואילך ארעא בחזקת הלוקח קאי וכיון דנשתהא ביד לוקח ראשון שלש שנים שפיר מהני חזקתו לענין זה דמסתמא לא שדי זוזי בכדי ונתן להמוכר דמים כן נ"ל ואין להאריך יותר:

דף סא.

תוספות בד"ה משאלת אשה לחברתה כו' וקשה לר"ת ותיפוק ליה דהוה שרי משום דאיכא למתלי כו' עכ"ל. ויש לדקדק דנהי דלענין שביעית איכא למיתלי בשאר פירות של היתר אכתי איצטריך טעמא דדרכי שלום לענין חשודה על השביעית להשאילה נפה וכברה דבלאו דרכי שלום ודאי אסור להשאיל לא מיבעיא לרבנן בבכורות פרק עד כמה דחשודה על השביעית חשודה על המעשרות דממילא אסור משום מסייע דחשש שאינו מעושר דלא שייך איכא למיתלי שהרי כל פירות עם הארץ הם דמאי כמ"ש התוספות בסמוך וכמו שאוכיח לקמן אלא דאפילו לר"ע דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר מ"מ הא לכ"ע חשוד על השביעית חשוד על הטומאה כדאיתא במשנה שם בבכורות וא"כ ודאי אי לאו דרכי שלום אסור להשאיל נפה וכברה לחשודה על השביעית משום חשש טומאה ול"ל דלענין טומאה נמי איכא למיתלי שמא צריכה לנפה ולכברה לפירות שלא הוכשרו הא ליתא דא"כ אכתי מאי משני התוס' דאיירי שאין לה אלא פירות שביעית דסוף סוף סיפא דקתני משאלת אשת חבר לאשת ע"ה נפה וכברה וקתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום ואמאי הא בלא"ה שרי דאיכא למיתלי בפירות שלא הוכשרו ובשלמא לאביי אתי שפיר דסיפא איצטריך לטעמא דדרכי שלום משום חשש מעשרות דלא שייך איכא למיתלי דודאי שם דמאי מיהא איכא כמ"ש התוספות בד"ה רבא אמר אבל רבא דאוקי מתני' בע"ה דר"מ וליכא אלא חשש טומאה הדרא קושיא לדוכתא אלא ע"כ דפירות שלא הוכשרו לא מיקרי איכא למיתלי שאין זו תלייה גמורה ומשום דסתם פירות הוכשרו כדאיתא במתניתין במסכת טהרות כל הקמחים וסלתות בחזקת מוכשרין וא"כ לא מקשו התוספות מידי דלחשודה על השביעית נמי הוי אסור להשאיל משום חשש טומאה ואפשר ליישב כוונת התוס' דקושייתם אליבא דרבא דסיפא לא איירי אלא משום חשש טומאה ואם כן אמאי קתני ברישא נפה וכברה בחשודה על השביעית דמשום לתא דשביעית בלא דרכי שלום שרי ואי משום טומאה הא קתני לה בהדיא בסיפא משא"כ לאביי מסיפא לא שמעינן מידי דסד"א דוקא משום חשש מעשר אסור להשאיל בלא דרכי שלום משום דליכא למיתלי אבל ברישא דליכא חשש מעשר דאינה חשודה ולא חשש שביעית דאיכא למיתלי הו"א דאפילו בלא דרכי שלום שרי קמ"ל דאפ"ה אסור משום חשש טומאה משום דפירות שלא הוכשרו לא מיקרי תליה גמורה אבל אכתי קשה לפמ"ש התוספות בבכורות דרישא דמתניתין דהכא איירי בודאי חשודה על השביעית וסיפא איירי בספק חשודה ומכ"ש לפמ"ש התוס' דרישא איירי בחשודה על טומאת פירות וסיפא בטומאת הגוף ואם כן שפיר איצטריך

לאשמעינן ברישא דאפילו חשודה לשביעית וכ"ש דחשודה בודאי על הטומאה אפ"ה שרי להשאיל משום דרכי שלום וסיפא איצטריך לאשמעינן דאפילו בספק חשודה לא שרי אלא משום דרכי שלום וצריך עיון ודו"ק:

בא"ד ואור"ת דהכא בידוע שאין לו אלא פירות שביעית כו' עכ"ל. ולפי זה צריך לומר דאיירי שכבר עבר זמן הביעור דאל"כ אכתי איכא למיתלי שתאכלם בהיתר קודם הביעור ואע"ג דלהתוספות ורוב הקדמונים אפילו אחר ביעור מותרין הפירות לעניים ולעשירים דרך הפקר אפשר דאורחא דמילתא להפקיר הפירות בעינא ומדטרחה לטוחנן מסתמא בדעתה לאכלן באיסור וק"ל:

בא"ד וי"ל דקסבר תלמודא דאחמור רבנן בתבואת החשודים כו' עכ"ל. והא דאיצטריך רבא לאוקמי בע"ה דר"מ ולא מוקי ליה אף בחשוד למעשרות ואפ"ה שרי כיון דליכא חזקה לאיסור דרוב ע"ה מעשרין וממילא לא דמי לשביעית אלא דלקושטא דמילתא ודאי לא שייך לחלק בין ספק איסור לודאי אלא לענין נפה וכברה משא"כ לסייע בידים אין לחלק ובהכי רהטא כולה שמעתין ומעיקרא נמי לא הוי קשיא להו להתוס' אלא אלישנא דגמרא דמקשה מאי שנא רישא משמע דמכח מאי שנא מקשה וק"ל:

רש"י בד"ה רוב ע"ה כו' אבל חשודה על השביעית משמע דמוחזק לן דחשודה עכ"ל. משום דפשיטא לרש"י ז"ל דכי היכי דאמרינן רוב ע"ה מעשרין ה"נ אמרינן רוב ע"ה אינן חשודין על השביעית מש"ה איצטריך לאוקמי בודאי חשודה ועיין בתוספות באריכות בבכורות פרק עד כמה ובכתובות דף כ"ד:

בד"ה רבא אמר לעולם כמחצה על מחצה דמי מספקינן להו כו' עכ"ל. נראה לי בכוונתו דאע"ג דפשיטא לן בכולה תלמודא דרוב ע"ה מעשרין והכי אשכחן לרבא גופא בכמה דוכתי נראה דהיינו דמדאורייתא סמכינן ארובא אבל מדרבנן מספקינן להו כמחצה על מחצה משום דמסייע מיעוט שאין מעשרין לחזקת טבל ואיתרע רובא והו"ל פלגא ופלגא כדאיתא בריש פרק בתרא דיבמות בגמרא וכבר האריכו התוספות בזה בריש פ"ג דבכורות ומבואר אצלינו באריכות בקונט' הכללים ודעתי להוסיף בעזה"י:

תוספות בד"ה רבא אמר בע"ה כו' אביי מיקל טפי כו' כדמוכח בסמוך עכ"ל. והיינו מדמקשה הש"ס והא מדקתני סיפא אבל משתטיל למים אליבא דרבא משמע דלאביי האי משתטיל למים היינו שהוכשרו ואסור משום טומאת חולין גרידא למאי דלא אסיק אדעתיה מטומאת חלה וכ"כ מהרש"א ז"ל אבל באמת אין זה מוכרח דאדרבה נראה יותר לומר דאביי לא חייש כלל לטומאה וטהרה דרבנן ומש"ה מוקי מתניתין לענין מעשרות דלענין טומאה לא חיישינן אלא משתטיל למים דאיכא טומאת חלה דאליבא

דרבא מוקמינן לרישא בטומאה וטהרה מדרבנן ולפ"ז הוי אתי שפיר טפי דהא דמקשה הש"ס בסמוך ורמינהו ומוקי אביי בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה היינו אליביה דנפשיה נמי איצטריך ליה לאוקמי בהכי דלא יצטרך לדחוק דאביי משני אליביה דרבא דוקא כמ"ש התוספות שם. מיהו משיטת הירושלמי שהביאו התוס' בסמוך בד"ה רישא בטומאת חולין ומחלק בירושלמי בין לותת לשאינו לותת ומייתי מתני' דהכא אבל משתטיל למים משמע להדיא דאיכא מאן דמחמיר בטומאה וטהרה דרבנן טפי מלענין מעשר והיינו ע"כ כאוקימתא דאביי בשמעתין כמ"ש שם התוספות ומש"ה ניחא להו לפרש כן אליבא דאביי ודו"ק:

בא"ד ורבא איפכא ורבא נמי אית ליה כו' מ"מ איסור דמאי איכא כו' עד סוף הדיבור. ובמה שכתבו מ"מ איסור דמאי איכא לא זכיתי להבין דבריהם דלכאורה מסתבר איפכא דלענין אכילה נהי דרוב ע"ה מעשרין אפ"ה כיון שגזרו חכמים שלא יאכל אדם דמאי שייך שפיר למגזר שמא יאכילנו דבר שאינו מתוקן שהרי אם יאכל דמאי יעבור מיהא על איסור דרבנן משא"כ לענין לסייע כיון דקי"ל רוב ע"ה מעשרין הם תו לא שייך לומר שם דמאי איכא לענין מחזיק ידי עוברי עבירה שאם הע"ה הוא מרוב המעשרין אין כאן עוברי עבירה כלל ואין עליו שום חיוב לעשר שנית כיון שיודע בעצמו שכבר עישר ולפ"ז נראה דהיינו טעמא דאביי דמחמיר טפי באכילה אבל סברת רבא נשאר בתימה שנראה סברא הפוכה ולולא דבריהם היה נ"ל ליישב דלא קשיא מימרי דרבא אהדדי לא מיבעיא לשיטת ר"ת שמפרש בפרק הפועלים דף פ"ט דהא דדרשינן תבואת זרעך ולא לוקח היינו בלוקח לאחר מירוח דלא מיחייב מדאורייתא אלא מדרבנן ולפ"ז א"ש הא דקאמר רבא בפרק במה מדליקין דליכא למיגזר שמא יאכילנו דבר שאינו מעושר משום דרוב ע"ה מעשרין הם ואע"ג דמדרבנן אמרי' דהיכא דמיעוט מסייע לחזקה הו"ל פלגא ופלגא וה"נ איכא חזקת טבל כמ"ש לעיל בשיטת רש"י אלא דאפ"ה ליכא הכא חזקת טבל שהרי מה שיאכל החבר משל ע"ה לאו תבואת זרעך של החבר הוא וכיון דלא מחייב מדאורייתא אלא מדרבנן אזלא לה חזקת טבל כדאמרי' בפסחים גבי חבר שמת דלא מיקרי חזקת טבל משום דאפשר למיעבד כדרבי אושעיא להכניסה במוץ שלה ואע"ג דרבי אושעיא לא פטר לאכול קבע אלא מדאורייתא אבל מדרבנן חייב אפ"ה תו לא מיקרי חזקת טבל וכ"כ התוספות בבכורות ריש פ"ג אלא דאפילו לשיטת ריב"א בפ' הפועלים שהיא שיטת הרמב"ם ז"ל שמפרשים בהיפך דדוקא בלוקח קודם מירוח אמרי' תבואת זרעך ולא לקוח כיון שלא נתחייב ביד המוכר אלא ביד הלוקח אפ"ה אתי שפיר ההיא דפרק במה מדליקין דקאמר רבא רוב ע"ה מעשרין ומש"ה לא חיישינן שמא יאכילנו דאיכא

למימר דלמא עביד ליה ע"ה כדרבי אושעיא והכניס במוץ שלה נמצא שלא נתחייב ביד ע"ה ונהי דאכילת קבע אסור מדרבנן אפילו כדרבי אושעיא אפ"ה כיון שמה שיאכל החבר משל ע"ה הו"ל לקוח הו"ל תרתי מדרבנן ומש"ה לא גזרינן שמא יאכל שאפילו יאכל הו"ל תרי מדרבנן חדא משום דרבי אושעיא ואידך משום לקוח משא"כ בההוא דשמעתין לענין לסייע מחמיר רבא דלא סמכינן ארוב ע"ה מעשרין דאכתי מדרבנן הו"ל פלגא ופלגא משום חזקת טבל לגבי אכילת ע"ה עצמן דתבואת זרעך היא כן נ"ל נכון. מיהו בלאו הכי לשיטת הרמב"ם שסובר כשיטת ריב"א אין צורך לומר דפליגי בסברות הפוכות אלא דלמאי דס"ד עכשיו דלאביי לא חיישינן לטומאת חולין היינו משום דמוקי למתני' כמשנה אחרונה דמותר לגרום טומאה לחולין ורבא מוקי למתני' ע"כ כמשנה ראשונה ואם כן הכא לאו בסברות פליגי ולקמן בברייתא אפרש עוד בענין אחר ודו"ק:

גמרא והא מדקתני סיפא משתטיל את המים כו' ויש לדקדק אכתי מאי קושיא לעולם דרישא נמי איירי בטומאה וטהרה אלא דספק הוכשרו ספק לא הוכשרו ומש"ה שרי משום דרכי שלום אבל משתטיל המים דהיינו ודאי הוכשרו אסור לסייע וליכא למימר דפשיטא ליה לתלמודא דספק הוכשרו אפילו בלא דרכי שלום שרי דבחזקת שלא הוכשרו קיימי הא ליתא דהא אפילו נפה וכברה לא שרי להשאיל בסיפא משום חשש טומאה אלא מפני דרכי שלום היינו כדפרישית לעיל בלשון התוספות דמסתמא בחזקת שהוכשרו קיימי ואפ"ה שרי משום דרכי שלום וא"כ אפשר דאפי' לסייע בידים שרי אבל בודאי הוכשרו אסור לגמרי. ועוד דלקמן בשמעתין דמוקמינן לברייתא דטוחנין ומפקידין בפירות שלא הוכשרו ואפ"ה אוסר לסייע לאוכלי פירותיהן בטומאה ופרש"י ז"ל שם משום דחבר לא ידע אי הוכשרו או לא אלמא דספק הוכשרו אסור וא"כ מעיקרא מאי קשיא ליה הכא רישא אסיפא דלמא כאן בספק הוכשרו וכאן בודאי הוכשרו. והנלע"ד בזה דלא שייך כלל לומר גבי בוררת וטוחנת דאיירי בספק הוכשרו דהא אפשר לשאול לאשת ע"ה אי הוכשרו או לא דהא קי"ל נאמן ע"ה לומר פירות הללו לא הוכשרו כדאיתא בפרק חומר בקדש ודוחק לאוקמי דאשת ע"ה גופא לא ידעה אי הוכשרו או לא ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל דהכשר תלוי לרצון הבעלים דוקא ועוד במסכת מכשירין קתני בהדיא איזהו פירות שהם מסתמא בחזקת שהוכשרו ואיזה מהם בחזקת שלא הוכשרו וא"כ לא שייך כאן ספק אלא בנפה וכברה שאין ידוע לאיזה מין מהמינין היא צריכה וגם אין אשת ע"ה לפנינו לשאול את פיה והא דפרש"י ז"ל לקמן דאין טוחנין לאוכלי פירות בטומאה משום דחבר לא ידע אי הוכשרו יש לנו לומר דשאני התם דאיירי בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה שאין לך חשוד גדול מזה ומש"ה אין נאמן לשום

דבר כדמשמע בבכורות דכל שיש בו זיקת חשש איסור שהוא חשוד עליו אינו נאמן ודוקא בע"ה שהוא ספק חשוד ולחולין גרידא הוא דאמרינן בחגיגה דנאמן לומר פירות הללו לא הוכשרו משא"כ חשוד גמור לאכול תרומה בטומאה מסתברא דאינו נאמן וכפירש"י לקמן כן נ"ל ועי' עוד בסמוך:

שם ורישא בטומאת חולין. ואע"ג דבע"ג פרק רבי ישמעאל מסקינן דלמשנה אחרונה מותר לגרום טומאה לחולין כבר כתב רש"י ז"ל שם דהיינו בחולין של עכו"ם שאין שם שום זיקת תרומה וחלה משא"כ בשל ישראל אסור ועיין שם בתוספות עוד חילוק אחר בשם רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב להדיא בפירוש המשניות ובחיבורו בספר הי"ד דלמשנה אחרונה שרי לגמרי לטמאות חולין אף בידים ומשנתינו למשנה ראשונה איירי אלא דלפי שיטתו יש לדקדק דהאיכא לאוקמי מתני' אף למשנה אחרונה ואפילו הכי בלא דרכי שלום אסור משום חששא דשמא תאכל אשת חבר חולין טמאים ולפי זה לא הוי מקשה הש"ס מידי ורמינהו אין טוחנין לאוכלי פירות בטומאה ומאי קושיא דלמא ברייתא כמשנה ראשונה ומש"ה אסור לסייע אבל במתני' איירי למשנה אחרונה דליכא חשש סיוע עוברי עבירה אלא חששא דשמא תאכל דמוכח לקמן דלא גזרינן כמו שאפרש וא"כ אפשר דהיינו מפני דרכי שלום מיהו למאי שאפרש לקמן דבמשנתינו לא שייך חששא דשמא תאכל א"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה רישא טומאת חולין כו' וא"ת משום חלה ליתסרו כו' כדאשכחן בע"ג כו'. הא דקשיא להו אסוגיא דהכא ממתניתין דע"ג ולא קשיא להו מתני' דע"ג גופא רישא אסיפא דקתני סיפא נחתום שהוא עושה בטומאה לא לשין ולא עורכין משמע דברירה וטחינה שרי נראה דפשיטא להו דההיא דנחתום איירי בלא הוכשרו ולפ"ז אף למאי דמסיק התוספות דלרבא יתיישב האי שינוייא דמחלק ר"ת בין ספק לודאי חשוד היינו ארומיא דמתניתין דהכא משא"כ מתני' דע"ג לרבא נמי איירי בפירות שלא הוכשרו ומש"ה קתני מתני' לא לשין אבל ברירה וטחינה שרי ומאי דשייר במתניתין פירש בברייתא דזימנין דאסור אף ברירה וטחינה והיינו בלותת שהוכשרו וכן נ"ל להדיא מלשון הירושלמי שהביאו התוספות דהא דמשני התם כאן בלותת כאן בשאינו לותת ארומיא דמתניתין דהתם ובברייתא קאי דהתם לא שייך לחלק בין ספק חשוד לודאי חשוד כדמתרצים התוספות אמתניתין דהכא דהתם אידי ואידי נחתום העושה פירותיו בטומאה קתני כן נ"ל אף דמלשון התוס' בע"ג משמע קצת בענין אחר ודו"ק:

דף סא:

בא"ד ורבינו תם תירץ כו' והא דפריך הכא מאין טוחנין כו' לא משמע אלא חשדא בעלמא וחשוד קרי ליה בתר הכי עכ"ל. פי' דהא דקתני לאוכלי פירותיהם היינו דאנן חשדינן ליה שיאכל הפירות בטומאה משום דסתם ע"ה חשודין לכך ואע"ג דהכא לענין טומאת הגוף איירי מדחיישינן שמא יגע ולעיל כתבו התוס' דלטומאת הגוף סתמא לא חשידי איכא למימר דלעיל איירי לענין טומאת התנור שהוא מדאורייתא והכא לענין אכילת חולין דהיא מדרבנן ואע"ג דקתני נמי לאוכלי שביעית והתם ודאי איירי בחשוד גמור דהא סתם ע"ה לא חשידי אשביעית כדמשמע מלשון המשנה וכמ"ש להדיא בבכורות פרק עד כמה מ"מ אפשר דלצדדין קתני אבל מ"מ יש לתמוה טובא מאי מקשה הש"ס ורמינהו כיון דפשטא דלישנא משמע דלאוכלי פירותיהם היינו חשוד גמור דומיא דלאוכלי שביעית תו קשיא לי סוף סוף ע"כ הא דמשני הש"ס התם בכהן החשוד לאכול תרומה ע"כ בודאי חשוד לכך איירי דלא שייך לומר דאנן חשדינן ליה שיאכל תרומה בטומאת הגוף שהוא בכרת דהכא בטומאה דאורייתא איירי וכדמסיק להדיא דהו"ל טומאה דאורייתא דמהיכא תיתי דהא אפילו לענין מעשר הקל קיי"ל רוב ע"ה מעשרין כ"ש לענין תרומה בטומאת הגוף דחמיר וכבר כתבו התוספות לעיל בד"ה רחיים דאפילו בחשוד על השביעית ומעשרות אינו חשוד על טומאת הגוף כ"ש דסתם ע"ה אינו חשוד לתרומה בטומאה אע"כ בודאי חשוד איירי ואם כן מאי דוחקיה לאוקמי בכהן החשוד דהא אפילו בישראל ודאי חשוד מצי לאוקמי לסברת התוספות וכ"ז יתיישב לפי מה שאפרש בסמוך:

בא"ד וא"ת דבפ"ק דנדה וי"ל דשאני התם כו' אבל הכא בטהורה אסורה כו' עכ"ל. ואע"ג דאליבא דרבא איירי הכא בהוכשרו וא"כ כבר נטמאו הפירות בטומאת עם הארץ אפ"ה קרו להו שפיר טהורה לגבי חלה דטומאת ע"ה אפילו לגבי חלה אינו אלא מדרבנן דעשאוהו כטבולת יום וההיא דספק טומאה דפ"ק דנדה איירי בספק טומאה גמורה דאורייתא כמבואר שם להדיא ועיין בזה באריכות בחידושי הרשב"א ז"ל:

בד"ה אמר אביי בכהן חשוד אליבא דרבא משני דלדידיה לא קשה מידי כו' עכ"ל. וכוונתם מבואר' דלאביי איירי רישא דמתניתין דקתני טוחנין בפירות שלא הוכשרו אבל קשיא לי טובא דלענ"ד אליבא דכ"ע צריך לאוקמי בריית' דטוחנין ומפקידין בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה דהא בלא"ה קשיא ההיא דמפקידין מההיא דהמוליך חיטין דמייתי בסמוך וע"כ צריך לאוקמי האי דמפקידין בפירות שלא הוכשרו ומדקתני סיפא דהאי אבל לא לאוכלי פירותיהם בטומאה ע"כ היינו משום דחבר לא ידע אי

הוכשרו ואם כן קשה הא לעיל מוכח להדיא מסוגיא דשמעתין דמקשה והא מדקתני סיפא דלא חיישינן כלל לספק הוכשרו וכדכתיבנא משום דע"ה נאמן לומר לא הוכשרו ומאי שנא דהכא אין טוחנין אלא ע"כ דהכא מחמרינן טפי לחוש לספק הוכשרו משום דאיירי בכהן החשוד לאכול תרומה דחשוד כי האי אינו נאמן לענין תרומה לומר לא הוכשרו וא"כ לכ"ע ע"כ בהכי איירי. ובאמת דקשה מזה אמקשה גופיה דמקשה לרבא מברייתא דטוחנין ומפקידין ומאי ענין קושיא זו לרבא ותיפוק ליה דבלא"ה ע"כ מיתוקמא בכהן החשוד לתרומה בטומאה כדפרישית וממילא א"ש נמי לרבא והנלע"ד בזה דאי לאו דאוקי רבא מתני' דהכא בהוכשרו לא הוו קשיין אהדדי ברייתא דטוחנין ומפקידין אברייתא דמוליך חיטין משום דאיכא לאוקמי ההיא דמוליך חיטין בודאי חשוד כמ"ש התוספות בבכורות מדקתני דומיא דכותי וחשדינן ליה נמי אשביעית אלמא דבודאי חשוד איירי מש"ה מחמרינן לחוש דילמא נגע משא"כ ההיא דלאוכלי פירותיהם בטומאה איירי בספק חשוד כמ"ש התוספות לעיל בשם רבינו תם ונראה דמה"ט גופא פירש ר"ת דהוי משמע ליה האי ברייתא בספק חשוד והיינו משום דלמאי דלא סליק אדעתיה דמקשה דאיירי בכהן החשוד וא"כ לא הוי מצי לאוקמי ברייתא דהכא בפירות שלא הוכשרו דא"כ תיקשי סיפא אמאי אין טוחנין ואי משום דחבר לא ידע הא נאמן ע"ה לומר לא הוכשרו וע"כ בהוכשרו איירי ברייתא אלא הא דמפקידין היינו משום דבספק חשוד איירי ואפ"ה אין טוחנין ואם כן מקשה שפיר אמתניתין אליבא דרבא דאוקמה בהוכשרו ואפ"ה קתני טוחנין וע"ז משני אביי אליבא דרבא דלעולם ברייתא דטוחנין איירי בודאי חשוד ואפ"ה מפקידין דבלא הוכשרו איירי כדמסקינן והא דקתני סיפא אין טוחנין היינו משום דחבר לא ידע אי הוכשרו ומש"ה איצטריך ליה לאוקמי בכהן החשוד דוקא דבכה"ג אין נאמן לומר לא הוכשרו כיון שהוא חשוד על טומאת הגוף דתרומה שהיא בכרת וכדפרישית לעיל כן נ"ל נכון. ולפ"ז יפה כתבו התוספות דאביי לא משני אלא אליבא דרבא אבל אליבא דנפשיה מוקי לה כדס"ד דמקשה דברייתא איירי בהוכשרו והא דטוחנין היינו בספק חשוד דלא חיישינן לשמא נגע ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

גמרא אי הכי מפקידין ורמינהו כו' ולכאורה קשה טובא דלמאי דפרישית בסמוך דע"כ הא דמוקי אביי אליבא דרבא בכהן החשוד ולא סגי ליה לאוקמי בישראל ודאי חשוד דע"כ מודה רבא דאסור לטחון כמ"ש התוספות מההיא דנחתום דע"ג אע"כ דהכא בלא"ה איצטריך לאוקמי בכהן החשוד משום דאיירי בלא הוכשרו וסיפא בספק הוכשרו וכדפרישית. ולפ"ז מאי מקשה אי הכי מפקידין ורמינהו מאי קושיא הא ע"כ בלא

הוכשרו איירי אלא דלענ"ד לא קשה מידי דהמקשה סובר בפשיטות דההיא דמפקידין תרומה אצל ישראל נמי איירי ע"כ בלא הוכשרו דאל"כ אפילו בישראל אסור וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפי"ב מהלכות תרומה ע"ש ואף דמלשון רש"י ז"ל בשמעתין משמע דבישראל שאין לבו גס בתרומה לא חיישינן כלל דלמא נגע אלא דסוגיא דשמעתין לא משמע הכי דלקמן בדף ס"ב אמרינן בגבל ובדד שעושה חלתו ותרומתו של ע"ה בטהרה מניחו בכלי של חבר בכפישה ואנחותא או בכלי גללים דאית ליה היכרא לע"ה ואפ"ה מקשה הש"ס וליחוש דילמא נגע ומשני דאמרינן ליה אי נגעת הדרא לטיבלא ואפ"ה לא שרינן כולי האי אלא משום כדי חייו דגבל ובדד דאל"כ חיישינן עדיין שמא יגע וכפירש"י שם וא"כ חזינן להדיא דבישראל ע"ה נמי חיישי' דלמא נגע בתרומה דרך מקרה וטעמא דאין לבו גס בה שכתב רש"י אבאר בסמוך נמצא דלפ"ז ע"כ ההיא דמפקידין תרומה איירי בלא הוכשרו ואפ"ה אין מפקידין אצל כהן כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם והטעם נ"ל דחיישינן שמא יוכשרו אצל הנפקד ואע"ג שכבר כתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל דלא מהני הכשר אלא לרצון הבעלים דוקא כמו שכתוב בהלכות טומאת אוכלים מ"מ שאני הכא דעיקר החששא שמא יגע ע"ה בידים מסואבות ומשקה טופח עליהם נמצא שההכשר והטומאה באו כאחד וכה"ג לא בעינן רצון כלל כדאיתא להדיא במשנה דפ"ק דמכשירין משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון ואף שיש לי להסתפק אי שייך כה"ג בטומאת ע"ה דלא שוינהו רבנן אלא כטבול יום כמ"ש התוספות בסמוך מ"מ כיון דהכא בכהן החשוד לאכול בטומאת הגוף איירי חיישינן שפיר שמא יגע בימי טומאתו כשהוא אב הטומאה ומשקין שלו ודאי טמאין ועיין עוד לקמן נמצא שכל ההכשר שיבא ע"י משקין של ע"ה מטמאין התרומה מיד משא"כ בישראל כיון דאין לבו גס בה כ"כ מהני ביה האי טעמא בפירות שלא הוכשרו משום דבלא"ה חששא דשמא יגע חששא רחוקה היא כיון שאין לבו גס בה משא"כ בכהן שלבו גס בה א"כ אלים לה האי חששא דשמא יגע טובא ומשום הכי חיישינן אף בלא הוכשרו והיינו דמקשה אי הכי מפקידין כיון דבכהן מוקמת לה ורמינהו וע"ז משני הש"ס שפיר דאיירי בכלי חרס המוקף צמיד פתיל דלא חיישינן לנגיעה והא דמקשה הש"ס בתר הכי וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה הוי ס"ד דכיון דמתרץ בכלי חרס מוקף צמיד פתיל ממילא מוקי לה אפילו בהוכשרו ומש"ה מקשה וליחוש שמא תסיטנו ומשני רבי ירמיה בפירות שלא הוכשרו פירוש דתרתי בעי וכשיטת הרמב"ם ז"ל שכ"כ להדיא ונראה דלא גריס אלא אמר רבי ירמיה כן נ"ל נכון ליישב הסוגיא לפי שיטת ר"ת כמו שכתבתי שהדברים מוכרחים וממילא סליק כהוגן שיטת הרמב"ם ז"ל ממה שהשיגו עליו הראב"ד ז"ל ושאר מחברים ועיין עוד בסמוך:

שם רש"י בד"ה א"ה מפקידין אי בכהן קאי מי מצי מפקידין כו' ויש לתמוה טובא דנהי דבכהן קאי אכתי מאי פסיקא שהמפקיד הוא ג"כ כהן ומפקיד אצלו תרומה דלמא מפקידין אצלו דקתני היינו חולין גרידא כדקתני נמי טוחנין ומפקידין אצל אוכלי שביעית ומסתמא לא איירי שמפקידין אצלן פירות שביעית וה"נ דכוותיה. ולכאורה לולא פירש"י היה נ"ל דמחולין גרידא נמי קשיא ליה כיון דאין מפקידין אצלו תרומה משום שלבו גס בה כ"ש בחולין דלבו גס בהן טפי ואי משום דטומאת חולין קילי טפי מתרומה פשיטא ליה לתלמודא דלענין מפקיד לכתחלה לא שייך לחלק אלא דלפי זה מאי אי הכי דקאמר המקשה דבפשיטות הו"מ לאקשויי הנך ברייתות אהדדי ועוד דרש"י ז"ל כתב להדיא אי בכהן קאי ולענין חולין אין שייך לחלק בין כהן לישראל. ולכאורה היה נ"ל ליישב דפשיטא ליה לתלמודא דהא דקתני טוחנין ומפקידין סתמא אתרומה נמי קאי דאי לענין חולין גרידא לא הוי איצטריך ליה לאשמעינן דמפקידין אצל אוכלי פירות בטומאה דבלא"ה ידעינן ליה שפיר מדקתני מפקידין אצל אוכלי שביעית וקי"ל כל החשוד לשביעית חשוד על הטומאה אלמא דלא חיישינן שמא יגע ויטמא הפירות ואי משום דסד"א דמפקידין שביעית היינו פירות שלא הוכשרו כבר כתבתי לעיל דאף לסברת המקשה סיפא דאצל אוכלי פירות בטומאה נמי ע"כ איירי בפירות שלא הוכשרו משום אידך רומיא דהמוליך חיטין דמייתי בסמוך אלא שסובר דעיקר הרבותא דלא חיישינן שמא יוכשרו אח"כ וכדפרישית וא"כ הא מילתא מאוכלי שביעית נמי ידעינן אע"כ דהא דקתני ואצל אוכלי פירותיהם בטומאה היינו לענין תרומה ואשמעינן דאפילו בתרומה לא חיישינן שמא יוכשרו ואם כן מקשה שפיר כיון דבכהן חשוד איירי הא לקושטא דמילתא תנינן בברייתא דאין מפקידין והיינו ע"כ פירות שלא הוכשרו דחיישינן שמא יוכשרו דאי בשכבר הוכשרו אפילו אצל ישראל נמי אין מפקידין תרומה כמ"ש כדמוכח מההיא דגבל ובדד דלקמן. מיהו השתא דאתינן להכי בלא"ה אתי שפיר לפי שיטתינו דלעולם אפילו לענין חולין גרידא מקשה הש"ס שפיר כיון דבכהן חשוד מוקמת לה אפילו חולין נמי אין מפקידין אצלו שמא יגע שהרי לבו גס בה יותר והא דקאמר אי הכי היינו משום דבלא"ה הוי מוקמינן לההיא דמפקידין בספק חשוד כדפרישית לעיל באריכות אליבא דאביי וההיא דאין מפקידין ע"כ בודאי חשוד דהא לענין תרומה בטומאה מסתמא לא חשדינן ליה כמו שהוכחתי באריכות משא"כ למאי דמוקי אביי אליבא דרבא דה"נ איירי בכהן ודאי חשוד מקשה שפיר והדרך הראשון נלע"ד בשיטת רש"י ז"ל והדרך השני נ"ל שהוא שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק י"ב מהלכות תרומה דאין מפקידין תרומה אצל כהן אפילו בלא הוכשרו ואפילו בכלי חרס

המוקף צמיד פתיל משום שלבו גס בה לאוכלה והוא נגד הסוגיא דשמעתין דהא מוקמינן לה בכהן ואפ"ה שקיל וטרי הש"ס דהכא בכלי חרס המוקף צמיד פתיל איירי ורבי ירמיה מוקי בפירות שלא הוכשרו ונהי דלהרמב"ם ז"ל דלא גריס בדר' ירמיה אלא משום דבעינן תרוייהו מהטעם שפירשתי שמעינן מיהא דבתרוייהו כהדדי מהני אפילו אצל כהן דעלה קיימינן והתמיה קיימת על הראב"ד ז"ל שלא השיגו בזה ומלשון הכסף משנה נראה שהרגיש קצת בזה אלא שנכנס לדחוקים גדולים ועצומים להפך ולסרס הסוגיא ולאוקמי אוקימתא דאביי בתיובתא ממה שלא נזכר כלל בסוגיא ולדרכינו אתי שפיר דסוגייתינו דמוקמינן לברייתא דטוחנין ומפקידין בכהן החשוד לאו מתרומה איירי אלא מחולין גרידא דדמו לתרומה אצל ישראל שאין לחוש בהם אלא שיגע בהן דרך מתעסק בעלמא ולא לאכול דהא מסקינן שאין שום ע"ה חשוד לגזול משל אחרים מש"ה סגי בפירות שלא הוכשרו ובכלי חרס המוקף צמיד פתיל דתו ליכא למיחש למידי שאי אפשר שיוכשרו אצל הנפקד שהרי מוקפין צמיד פתיל וממילא דתו ליכא למיחש נמי שמא תסיטם אשתו נדה שהרי לא הוכשרו מה שאין כן בתרומה אצל כהן לא איירי ברייתא דטוחנין ומפקידין כלל אלא בהאיך ברייתא קתני בהדיא ולא אצל כהן ע"ה ומשמע ליה להרמב"ם ז"ל דבכל ענין אין מפקידין וטעמו ונימוקו של הרמב"ם ז"ל עמו שהרי כל עיקר חומרו של הכהן מישראל אסברה לן הרמב"ם ז"ל דהיינו משום שלבו גס בה לאוכלה ולא מיחשב כגזל אצלו דכהנים חשודין לחטוף מתנות זה מזה כדכתיב ועמך כמריבי כהן ובקדשים נמי אשכחן כה"ג לענין חתיכה ראויה להתכבד דלא שייך בכהנים שאין מחזיקין טובה זה לזה וסמכי אמה שכתוב לכל בני אהרן יהיה איש כאחיו. נמצא דלפ"ז לא מהני ביה צמיד פתיל כלל שהרי הוא חשוד לפתוח תמיד כדי לאכול וא"כ חיישינן שפיר אפילו בפירות שלא הוכשרו שמא יוכשרו אח"כ כנ"ל נכון וברור ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל וממילא רווחא שמעתין ובלא"ה נלע"ד מוכרח דהא דמשנינן הכא במוקף צמיד פתיל ע"כ לא קאי אתרומה דכיון שהכהן חשוד לאכול תרומה בטומאה פשיטא דלא מהני צמיד פתיל לחוד כדאיתא בעכו"ם פרק אין מעמידין שאין מפקידין איסור דאורייתא אצל חשוד גמור כ"א בשני חותמות ומאי ס"ד מעיקרא דליהני צמיד פתיל לחוד ומאי איצטריך נמי לאקשויי מחששא דאשתו נדה אע"כ דהכא לא איירי מתרומה אלא שמפקידין אצלו חולין וכדפרישית בשיטת הרמב"ם ז"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה כו' וא"ת דמשמע הכא דאפילו לתרומה אין היסט לע"ה ובתוספתא כו' עכ"ל. פשיטא להו מסוגיין דקאמר וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה ולא מקשה מהיסט ע"ה בעצמו אע"ג דבתרומה איירי אע"כ דבתרומה נמי אין

היסט לע"ה. מיהו למאי דפרישית בסמוך דההיא דטוחנין ומפקידין איירי בחולין גרידא ועלה קאי כל השקלא וטריא דמקשינן וליחוש שמא תסיט א"כ אין מקום לקושייתם ואם כן נראה מדבריהם דלא נחתו להכי וע"כ צריך לפרש לשיטתם כפי הדרך הראשון שכתבתי בסמוך בשיטת רש"י ז"ל ויתר דברי התוספות אין להאריך בהם כאן שהם כפולים בכמה מקומות ודעתי לפרשן בעזה"י:

גמרא האי מאי רומיא לאו מי אוקימנא כו' ודקארי ליה מאי קארי ליה. ויש לתמוה טובא לפמ"ש התוס' דאוקימתא דאביי בכהן החשוד היינו דוקא אליבא דרבא משא"כ אליבא דנפשיה לא צריך לאוקמי בהכי וממילא דלא קשיא כלל מההיא דטוחנין ומפקידין אההיא דאין מפקידין תרומה דלאביי היאך דמפקידין לא איירי כלל מתרומה אלא מחולין ואם כן לעולם דהמקשה מההיא דהמוליך חיטין בשיטת אביי קאי ומוקי ההיא דטוחנין ומפקידין בהוכשרו כדמוכח מסיפא כמ"ש לעיל באריכות ומקשה שפיר מהמוליך חיטין ומאי מתמה הש"ס האי מאי רומיא וקאמר נמי ודקארי ליה מאי קארי ליה. מיהו לפי מה שכתבתי לעיל דלאביי נמי שייך לאקשויי מתרומה אחולין דבתרוייהו לבו גס בה אלא דאיהו משני ומוקי להההיא דטוחנין ומפקידין בספק חשוד ואם כן לפ"ז מההיא דמוליך נמי לא קשה מידי דהתם בודאי חשוד איירי כמ"ש התוספות בבכורות מדחשדינן ליה אשביעית וא"כ מתמה הש"ס שפיר האי מאי רומיא דלאביי פשיטא דלא קשה מידי דכאן בספק חשוד וכאן בודאי חשוד ואי לרבא הא אוקימנא בפירות דלא הוכשרו והיינו דקאמר ודקארי ליה ועיין עוד בסמוך:

שם ודקארי ליה מאי קארי ליה משום דבעי למירמי עליה אחריתא. כאן הבן שואל אכתי מאי איצטריך ליה לאקשויי מעיקרא ההיא דאין טוחנין כלל דבפשיטות הו"ל לאקשויי ההיא דהמוליך חיטין מההיא דהנותן לחמותו וכ"ש דקשה טפי מה שכתבו התוס' דבפשיטות הו"מ למיפרך אההיא דטוחנין ומפקידין גופא ולאחלופי לא חיישינן. והנלע"ד ליישב בזה לפמ"ש בסמוך דלעולם המקשה דרמי הני ברייתות אמתניתין בשיטת אביי דלעיל קאי דלדידיה לא צריך לאוקמי היאך דטוחנין בפירות שלא הוכשרו ולפ"ז לא מצי למיפרך שום קושיא ורומיא אם לא חדא מגו חדא וחדא מגו חדא. ותחלה אפרש האי קושיא דלאחלופי לא חיישינן דמקשה אהאי דהרי אלו בחזקתן למעשרות ולשביעית באיזו ענין מפרשינן לה משום שהתוספות בבכורות דף ל' כתבו להדיא דהרי אלו בחזקתן למעשר ולשביעית דקתני היינו דלא חיישינן שמא הוחלפו בפירות מעשר שני או בפירות שביעית דכל היכא דקתני למעשר ולשביעית היינו מעשר שני ע"ש ולפ"ז לכאורה נראה דאהא מילתא גופא מקשה הכא ולאחלופי לא חיישינן שמא

הוחלפו בשביעית או מעשר שני אבל א"א לומר כן דא"כ תיקשי ליה ההיא דהנותן לחמותו גופיה מאי מהני דמעשר מה שנוטל ממנה אכתי ניחוש שמא החליפתן במעשר שני דנהי דלאחלופי דשביעית לא חיישינן דהא מסיק רבי יהודה שם להדיא בסיפא דמתניתין דאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית משום דלדידהו שביעית חמירא להו אבל אכתי לענין מעשר שני ניחוש אע"כ דלא חיישינן כולי האי דמאן יימר שתחליף כלל ואפילו כשתחליף מהיכא תיתי ניתלי בחליפי איסור דהא דהתירא שכיח טפי ורוב פירותיהם חולין והא דאיצטריך רבי יהודה לטעמא דחמירא להו שביעית היינו משום דהתם בשנת שביעית גופא אירי דאזלינן בתר בתרא שרוב הפירות הן של שביעית ולפ"ז בההיא דהמוליך חיטין ע"כ לא חיישינן כלל שמא הוחלפו במעשר או שביעית דמהיכא תיתי כיון דהתירא שכיח טפי וע"כ דעיקר הקושיא דניחוש שמא הוחלפו בפירות דמאי שכל הפירות של ע"ה הם דמאי כדחיישינן בהנותן לחמותו והשתא לפ"ז כבר נחה ושקטה קושיית התוספות דהו"ל למפרך אההיא דטוחנין ומפקידין ולאחלופי לא חיישינן והיינו לאחלופי דמאי והתם ודאי לא שייך לאקשויי הכי דמאן יימר דחשוד על הדמאי דהא לא קתני התם אלא מפקידין אצל אוכל שביעית ולאוכלי פירותיהם בטומאה ואם כן לעולם דאינו חשוד על המעשרות כלל דהא קי"ל דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר א"נ דבמוחזק לעשר אירי ולא שייך להקשות נמי דניחוש שמא יחליף בפירות טמאים דא"כ תיקשי ליה ההיא דהנותן לחמותו גופא מאי מהני דמעשר מה שנוטל ממנה אכתי ניחוש לחלופי פירות טמאים ומה שכתב רש"י ז"ל שהטבילה לכך אלמא שהרגיש בחשש טומאה דהא קי"ל חשוד על המעשר חשוד על הטומאה ואם כן נהי דמהני שהטבילה לכך לענין חשש שמא תגע אכתי ניחוש שמא תחליפם בפירות טמאים שיש לה בביתה אע"כ דלחלופי פירות טמאים לא חיישינן כולי האי כיון דחששא דרבנן בעלמא הוא כמו שאפרש נמצא דלא שייך לאקשויי כלל אההיא דטוחנין ומפקידין מה שאין כן אההיא דהמוליך חיטין מקשה שפיר אהא דקתני הרי אלו בחזקתן למעשר ואמאי ניחוש לאחלופי דמאי כדחיישינן התם בהנותן לחמותו. מיהו אי לאו דרמי מעיקרא ההיא דהמוליך חיטין אההיא דטוחנין ומפקידין לא הוי מצי למירמי נמי ההיא דהמוליך חיטין אההיא דהנותן לחמותו משום דאיכא לאוקמי ההיא דמולין חיטין בספק חשוד ואי משום דקתני דומיא דכותים כותים נמי לא חשידי ואדרבה אמרינן בברכות פרק שלשה שאכלו דהני כותים מעשרין פירותיהן דבמאי דכתיבי זהירי ואי משום דחשדינן להו בשביעית כבר כתבו התוספות בבכורות דלחד שינוייא סתם ע"ה אינן חשודין אשביעית ומשו"ה לא חיישינן לאחלופי משא"כ ההיא

דהנותן לחמותו ע"כ בודאי חשוד' איירי כמו שכתבו התוספות בבכורות. ולענ"ד נ"ל ראיה מפורשת שממקומו הוא מוכרח מדחיישינן בנותן לחמותו לדמאי ולא חיישינן שתחליפם בפירות טמאים וליכא למימר משום דפירות טמאים קילי טפי מדמאי דאכתי תיקשי מיהא לרבא בפ' במה מדליקין דלא חשיש שיאכל חבר אצל ע"ה לשמא יאכילנו דבר שאינו מעושר אלא שמא יאכילנו דברים טמאים בימי טהרתו אלמא דלענין חששא דאכילה מיקל בדמאי מבפירות טמאים אע"כ הא דמיקל טפי בדמאי היינו משום דרוב ע"ה מעשרין הם משא"כ בנותן לחמותו דודאי חשודה לא שייך האי טעמא משו"ה מחמיר בדמאי טפי מלענין פירות טמאין דלא חיישינן דלחלופי לא שכיח כלל ואף אם תחליף ליכא אלא איסורא דרבנן בעלמא. נמצינו למידין מיהא דהנותן לחמותו בודאי חשודה איירי וליכא למירמי אההיא דמוליך חיטין דאיכא לאוקמי בספק חשוד משו"ה רמי מעיקרא ההיא דטוחנין ומפקידין ההיא דהמוליך חיטין ואקשינן עליה האי מאי רומיא ודקארי ליה מאי קארי ליה וכדפרישית דאם כן כאביי קאי כ"ש דלק"מ דההיא דמפקידין בספק חשוד וההיא דהמוליך חיטין בודאי חשוד וע"ז מסיק שפיר משום דבעי למירמא אחריתא עלה פירוש לעולם האי מאן דקארי ליה מעיקרא בשיטתא דאביי קאי ואפ"ה מקשה שפיר ממה נפשך מקשינן לך ההיא דטוחנין ומפקידין אההיא דהמוליך דעתה ההיא דטוחנין בפירות שהוכשרו נמי מוקמינן לה וכדפרישית לעיל וע"כ צריכים לאוקמי להההיא דהמוליך בודאי וא"כ רמינא לך אחריתא עלה מההיא דהנותן לחמותו דחיישינן לחלופי דמאי וה"נ ניחוש לחלופי דמאי כיון דהאי דהמוליך חיטין בודאי חשוד מוקמת לה ע"כ כדפרישית כן נ"ל נכון:

שם ולחלופי לא חיישינן והתנן הנותן לחמותו. ויש לדקדק דמההיא דהנותן לפונדקית הו"ל לאקשויי ברישא דגבי הדדי מיתניין בפרק ד' דדמאי והאיך נשנית ברישא וכבר תמה ע"ז הרשב"א ז"ל בפ"ק דחולין ולפי שיטתנו יש ליישב לפמ"ש דדוקא אליבא דאביי איכא לאקשויי אההיא דהמוליך חיטין משא"כ לרבא מצינן לאוקמי בספק חשוד ולפי זה לא מצי לאקשויי לרבא כלל מההיא דהנותן לפונדקית דאיירי בודאי חשוד מטעמא דפרישית אבל מההיא דהנותן לחמותו משמע ליה לאקשויי נמי אליבא דרבא משום דמשמע ליה דההיא נמי בספק חשוד דאי בודאי חשוד מאי קאמר בסיפא דמתני' מודה רבי יהודה בנותן לחמותו פירות שביעית שאינה חשודה להחליף והיינו משום דשביעית חמירא להו ולא חשידי ובודאי חשודה לא שייך האי טעמא ומש"ה אלימא ליה לאקשויי מהאי אע"ג דלקושטא דמילתא איכא למימר דהא גופא אשמעינן רבי יהודה אע"ג דחשודה בודאי אמעשר אפ"ה לא מחזקינן לה חשודה אשביעית משום דחמירא

מ"מ המקשה מילתא דפסיקא מקשה וכדפרישית בסמוך באריכות ומשום מילתא דרבא מקשי מעיקרא מהיאך אבל קושיא דפונדקית לא שייך אלא אליבא דאביי כנ"ל ודוק:

תוספות בד"ה אשת חבר כו' ועוד דאין זה גזילה כו' ועוד הרי מסייעת ידי עוברי עבירה ואסור לרבא כו' עכ"ל. דבר זה כבר פירשו מורי זקיני הגאון בספר מגיני שלמה פ"ק דחולין יעויין משם ובעיקר קושייתם דאסור לסייע לרבא כתב שם דרבא נמי כאביי ס"ל דרוב ע"ה מעשרין הם ושרי לסייע אלא הא דמוקי לעיל בע"ה דרבי מאיר היינו משום האי חששא גופא דשמא יאכל דלא סמכינן ארוב ע"ה מעשרין והאריך שם ודברי פי חכם חן אלא דמלשון רש"י ז"ל לעיל לא משמע כן שכתב דלרבא כפלגא על פלגא מספקינן להו ואסור לסייע. אמנם לענ"ד נראה ליישב בדרך אחר ע"פ שיטת מהרש"א ז"ל שהקשה בפ"ק דחולין אהא דמקשינן התם כמו בשמעתין השתא מיגזל גזלה חלופי מיבעיא ומאי קושיא הא קי"ל דפועל אוכל במה שהוא עושה ותירץ דמשמע לתלמודא דברייתא איירי בדבר דלא שייך ביה חלה ואם כן משנגמרה מלאכתן למעשר אסור לפועל לאכול היכא שאין אחריו גמר מלאכה לענין חלה והדברים ראויין למי שאמרן אכן התמיה במקומה עומדת דלכאורה אין אלו אלא דברי נביאות דמאי פסיקא ליה להקשות דילמא במידי דשייך ביה חלה איירי ולדברינו אתי שפיר לפי שיטת רש"י ז"ל דקשיא ליה לתלמודא אברייתא היאך שרי לסייע בזמן שהיא טמאה דהא לרבא אסור לסייע בדבר שאינו מעושר כמ"ש רש"י ז"ל לעיל אלא דמלשון רש"י לעיל כפל ושלש דלא אסור לסייע אלא היכא שיש חשש בדבר שיש לאיסורו עיקר מדאורייתא ולפ"ז מיתוקמא ברייתא שפיר בשאר פירות דלא מחייבי במעשר מדאורייתא לפי שיטת רש"י ותוספות ורוב הקדמונים דלא שייך מעשר דאורייתא אלא בדגן ותירוש ויצהר אבל כל הפירות הם מדרבנן והשתא אתי שפיר דדוקא במתני' אסור לסייע לרבא משום חשש מעשר משום דאיירי במיני דגן מדקתני משתטיל למים והיינו משום חיוב חלה אלמא דבמיני דגן איירי שהמעשרות מדאורייתא ובריייתא דשרי לסייע ע"כ איירי במיני פירות שהמעשר מדרבנן וא"כ ממילא לא שייך בהו חלה ומקשי הש"ס שפיר ואם כן ממילא נתיישבה קושית התוספות דלרבא שרי לסייע בברייתא כיון דבשאר מיני פירות איירי כן נ"ל נכון ליישב אליבא דרבא ולשיטת הרמב"ם ז"ל דכל הפירות חייבים במעשר מדאורייתא בלא"ה לא קשה מידי ממתניתין אברייתא דאיהו מפרש לענין טומאה ומוקי לברייתא כמשנה אחרונה דמותר לגרום טומאה לחולין משו"ה מותר לסייע ודוק ואליבא דאביי נמי ע"כ איירי ברייתא במידי דלא שייך בהו חלה כיון דע"כ ברייתא איירי בפירות שהוכשרו במים מדמחלק בין טהורה לטמאה משום דטמאה זהירה ליגע בטהרות וע"כ

היינו בפירות שהוכשרו וא"כ קשה הא לאביי אסור לסייע בפירות שהוכשרו משום חולין הטבולין לחלה כדמוכח מסוגייא דע"ג שהביאו התוס' מירושלמי דבלותת אסור לטחון משום חולין הטבולין לחלה אע"כ דהכא איירי במידי דלא שייך חלה ולא שייך חולין הטבולין לחלה ואם כן מקשה הש"ס שפיר השתא מיגזל גזלה דבמאי דלא שייך חלה אסור לפועל לאכול כשיטת מהרש"א ז"ל כן נ"ל ודו"ק:

דף סב.

בא"ד ולאביי דאמר רוב ע"ה מעשרין שרי לסייע אף בזמן שהיא טהורה דהא בוררת קתני במתני' וא"א שלא תגע עכ"ל. כוונתם מבואר' מדקתני בוררת ע"כ א"א לאוקמי מתניתין בזמן שהיא טמאה דזהירה ליגע דהא נגעה בודאי אע"כ דלא איכפת לה בנגיעה משום דמתניתין לאביי בפירות שלא הוכשרו איירי ולפ"ז תו ליכא לחלק בין טמאה לטהורה ובתרווייהו שרי במתניתין לסייע דלא חיישינן לשמא תאכל דברים שאינם מעושרים וקשיא ברייתא לאביי והא דלא מקשו בפשיטות אמאי שרי לסייע בברייתא בזמן שהיא טמאה ולאביי אסור לסייע משום חשש טומאה כמ"ש התוספות לעיל בד"ה רבא אמר דאביי מחמיר בטומאה וכתבו שמוכח כן מהסוגיא אלא דאכתי לא בריר להו להקשות על שיטת רש"י ז"ל מכח האי סברא דלמא לית ליה האי סברא כדפרישית לעיל שאין זה מוכרח מיהו למאי דפרישית בסמוך יש ליישב כל הסוגייא לשיטת רש"י ז"ל אי לרבא כדפרישית ולאביי נמי א"ש הא דשרי לסייע בברייתא כשהיא טמאה ולא מיתסר משום סיוע מחמת טומאה דהא ברייתא איידי במידי דלא שייך ביה חלה ולא מיקרי מסייע ידי עוברי עבירה כיון דלא הוו חולין הטבולין לחלה ולשמא תאכל ליכא למיחש שזהירה ליגע דאשת חבר ודאי אסורה לטמא חולין גרידא בידים אבל כשהיא טהורה אסורה לטחון שמא תאכל דברים טמאים והיא אוכלת חולין בטהרה ובמתניתין דשרי לסייע לאביי היינו משום דבפירות שלא הוכשרו איירי וליכא למיחש שתאכל דברים טמאים משא"כ ברייתא ע"כ בהוכשרו איירי כדפרישית מדמחלק בין טמאה לטהורה משו"ה חיישינן אבל לשמא תאכל דבר שאינו מעושר אין לחוש לאביי משום דרוב ע"ה מעשרין בין לענין סיוע בין לענין אכילה אלא דלפ"ז קשיא ההיא דפרק במה מדליקין דחייש אביי לשמא תאכל דבר שאינו מעושר. וע"ק דא"כ אמאי אוסר רבי שמעון בן אלעזר אף כשהיא טמאה דהא ליכא למיחש למידי. ויש ליישב שני הקושיות חדא מגו אידך דהא דחייש אביי בפרק קמא דשבת לשמא יאכל דבר שאינו מעושר היינו משום דהתם אליבא דרבי שמעון בן אלעזר קאי דקאמר עד היכן פרצה טהרה בישראל כו' ועלה מסיק

אביי הא מילתא והיינו משום דלרשב"א ע"כ לית ליה רוב ע"ה מעשרין מדאוסר בברייתא דהכא לטחון כשהיא טמאה וא"א ליישב דבריו אי לאו משום חשש מעשר וע"כ לית ליה לרשב"א רוב ע"ה מעשרין ויתיישב יותר לפי מאי דפרישית לעיל בתחילת הסוגייא דמה שכתב רש"י ז"ל דלרבא לית ליה רוב ע"ה מעשרין דהו"ל פלגא ופלגא היינו משום דהמיעוט מסייע לחזקת טבל ובאמת שדבר זה תלוי באשלי רברבי במחלוקת תנאים בריש פ"ב דבכורות היכא דהמיעוט מסייע לחזקה אי חיישינן למיעוטא אי לאו וא"כ דלרשב"א ע"כ סבר כהאי תנא דחייש בכה"ג למיעוטא וקרוב לשמוע דבלא"ה רשב"א בשיטת ר' מאיר רבו קאי דחייש למיעוטא דהא אשכחן בריש פ"ק דחולין דשדר רבי מאיר לרשב"א למיזבן ליה חמרא בי כותאי ופגע ביה האי סבא כו' וסיפר הדברים לפני רבי מאיר וגזר עליהם כעובדי כוכבים גמורים ואסקינן התם דהיינו משום דר"מ חייש למיעוטא ולפ"ז נראה דרשב"א גופיה הוי בהאי מנינא מדסיפר הדברים ובדוכתי טובא אשכחן דאית לן למימר דתלמיד בשיטת רביה קאי וממילא דחייש רשב"א למיעוטא ולפי זה נתיישב הכל על נכון בעזה"י ודו"ק היטב:

בא"ד ומפרש ר"ת וכן ר"ח כו' רשב"א אומר כו' מפני שחבירתה אשת ע"ה אחר נותנת לה ואוכלת כו' עכ"ל. פי' דנהי דלית לן למיחש לנגיעת חבירתה שאין לה עסק בזו התבואה אלא דחיישינן שחברתה תתן לאכול לאשת ע"ה וע"י כך תגע ותטמא כן נראה מפירושם כאן אבל בפרק קמא דחולין משמע להיפך דחיישינן שאשת ע"ה הטוחנת תניח לאשת ע"ה אחר שתאכל במקומה עיין שם:

גמרא וליחוש דילמא נגע. כבר כתבתי לעיל שיש לדקדק מהא דאמרינן לעיל מפקידין תרומה אצל ישראל ולא חיישינן שמא נגע שאין לבו גס בה וכתבתי שם ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל אבל לדברי החולקין איכא למימר דהכא איכא למיחש טפי לפי שהתרומה הוא של ע"ה וטובת הנאה שלו ועד האידנא נמי לא בדיל מינה משו"ה חיישינן טפי משא"כ במפקיד דלא חיישינן שהנפקד בדיל מינה משום חומר תרומה כן נ"ל:

סליק פרק הניזקין

התקבל פרק ששי

דף סב:

משנה האשה שאמרה התקבל לי גיטי כו' וקשה לכאורה דמשנה שאינה צריכה היא ול"ל דמשום סיפא דלפיכך נקט לה דלכאורה היא נמי משנה שאינה צריכה היא ובשלמא למאי דקס"ד מעיקרא בגמרא דסיפא אתי לאשמעינן דטעמא דאמר אי אפשי

הא לאו הכי הולך כזכי א"ש אבל למסקנא דאיירי בהולך א"כ אכתי מאי קמ"ל דכיון דאמר אי אפשי פשיטא דמהני ול"ל דאתא לאשמעינן טעמא דאמר אי אפשי הא הולך גרידא מהני הא ליתא דלמסקנא ע"כ ליתא להאי דיוקא דכיון דהולך לאו כזכי והיינו כרבי נתן דלקמן וא"כ אכתי תיקשי מאי אירי אי אפשי ותיפוק ליה דתן לחודא נמי מהני שיכול לחזור ויותר קשה לשיטת רש"י שכתב בד"ה לפיכך שאין לו תקנה לחזור אא"כ בדאמר אי אפשי והא ליתא לפי המסקנא דלמאי דמוקמינן לה בהולך וכר"נ משמע דהולך לחודא או תן לחודא נמי מהני לבטל השליחות לקבלה והדרא קושיא לדוכתא. והנלע"ד בזה דמ"ש רש"י בד"ה לפיכך היינו למאי דס"ד מעיקרא ולאו לשון לפיכך לחודא קא דייק אלא עיקר דיוקא דרש"י משום דמשנה שאינה צריכה היא לכך כתב דלמאי דס"ד מעיקרא אתי לאשמעינן דאין לו תקנה בענין אחר משא"כ למסקנא ע"כ מיפרשא מתניתין דקתני הולך ותן דהיינו בדאמר תרוייהו כי הדדי וכנראה מדברי הרמב"ם ז"ל ומלשון הש"ע וכמו שאפרש לקמן בסוף הסוגייא ולפ"ז א"ש דנקט משום סיפא דלפיכך כדי לאשמעינן טעמא דאמר אי אפשי לא מהני בתרוייהו כי הדדי משא"כ אי אמר אפשי אלא הולך ותן הוי כזכי אע"ג דתן לחוד לא הוי כזכי אפ"ה משום הולך הוי כזכי ולאפוקי ממה שעלה על דעת הבית שמואל סי' ק"מ ס"ק ס' ע"ש דלדידיה לישנא יתירא לגרועי קאתי וקמ"ל במתני' דלא ועי"ל דסיפא לגופא אתי דסד"א דאע"ג דאמר אי אפשי אכתי הוי כזכי והא דקאמר אי אפשי שתקבל לה היינו שאינו רוצה שתתגרש אלא באופן שיגיע הגט לידה בסוף שכן התנה עם השליח אבל לעולם הגירושין יחולו מיד לענין שלא יוכל לחזור כיון שזכות הוא לה שהרי עשאתו שליח לקבלה וכמו שנסתפק בכיוצא בזה הרשב"א ז"ל בסוף סוגיא דשמעתין היכא דהוי כזכי אי בעינן שיגיע הגט לידה בסוף ומשו"ה אשמעינן מתניתין דכיון דקאמר אי אפשי עקריה לשליחות קבלה לגמרי ויכול לחזור ועוד אפרש בשמעתין בע"א. עוד נראה לי דבבא דאשה שאמרה התקבל נמי לדיוקא אתא דדוקא היכא דאמרה בפירוש התקבל אבל אי לא אמרה בפירוש אף על גב דידעינן בודאי שרוצית בכך כאותה ששנינו בירושלמי דשמעתין דאפילו צווחה להתגרש אפ"ה לא אמרינן דזכות הוא לה דשמא חזרה בה כמו שאפרש בסמוך דמסוגיא דשמעתין משמע כן ודו"ק:

תוספות בד"ה הא שויתיה שליח השתא ס"ד דלא איצטריך למיתני התקבל כו' עכ"ל. ויש לדקדק טפי הוי להו למימר דלא איצטריך למיתני כלל לא התקבל ולא הולך אי לאו למידק דהולך דומיא דהתקבל כמו שנראה מפירוש רש"י ז"ל דהולך נמי כ"ש דלא איצטריך אפילו למאי דמשני דלא נקט הולך אלא איידי דתנא התקבל וכמ"ש מהרש"א

ז"ל. והנלע"ד דסברת התוספות דמהולך ודאי לא מצי למידק דלדיוקא אתי לאשמעינן טעמא בדלא שוויתיה דהא מצינן למימר איפכא דמשנה יתירא אתי לאשמעינן דבהולך אפילו בשוויתיה יכול לחזור דהולך לאו כזכי דאי בדלא שויתיה מאי למימרא וכן דרך הש"ס בכל דוכתי דטפי שייך לומר דמשנה יתירה מילתא יתירתא קמ"ל משו"ה הוצרכו לפרש דמהתקבל קא דייק דלא איצטריך דאי לאשמעינן דהולך לאו כזכי מהולך גופא נמי נידוק דאיירי בדלא שויתיה דהולך לאו כזכי דאי בדשויתיה מאי למימרא אע"כ דהתקבל קתני לאשמעינן דהולך דומיא דהתקבל ולשיטת רש"י דמהולך נמי קא דייק נראה משום דלא שייך כלל למימר דהולך אתי לאשמועינן איפכא דהולך לאו כזכי וכר"נ לקמן דא"כ אמאי קתני הולך הו"ל למיתני רבותא טפי דאפילו בתן לא הוי כזכי דהכי קושטא דמילתא לר"נ והיינו למאי שאפרש בסמוך דע"כ לרש"י תן עדיף מהולך דבמתנה ועבד משמע בפ"ק דהולך לאו כזכי ותן הוי כזכי וא"כ ממ"נ דייק שפיר דמתניתין אתיא כרבי ומשו"ה הוצרך לשנויי לעולם כרבי נתן ואיירי מתני' בשויתיה והולך לא קתני אלא איידי דהתקבל ובדלא שויתיה לא איירי מתני' כלל ומשו"ה לא קתני תן. אבל התוס' לשיטתייהו שכתבו בפ"ק דף י"ב ע"א בד"ה כל האומר בשם ר"ת ור"י דלעולם לא שייך כלל לחלק בשום ענין בין תן להולך אלא הא דהוי תנו כזכו בעבד היינו משום דדמי לבע"ח דאפילו הולך כזכי ואם כן שפיר מצינן למימר דהולך איצטריך לאשמעינן היא גופא דהולך לאו כזכי וכרבי נתן והא דלא קתני תן היינו משום דאין חילוק כן נ"ל נכון:

רש"י בד"ה אלמא הולך כזכי דמי ופלוגתא היא בפ"ק עכ"ל. הא דלא ניחא ליה לפרש דאפלוגתא דרבי ור"נ לקמן בגט גופא קאי משום דאפלוגתא דתנאי לא שייך לשון ש"מ הולך כזכי דמי אלא הו"ל למימר לימא מתניתין רבי ולא ר"נ אע"כ דאפלוגתא דאמוראי קאי וכוונתו לפלוגתא דרב ושמואל בסוף פ"ק לענין בע"ח והיינו למאי דס"ד התם מעיקרא דרב ושמואל בהולך כזכי פליגי ומקשה עלה דשמואל ממתניתין דהכא דאפילו בגט הוי כזכי וכ"ש בחוב דעדיף מגט וכמו שאפרש באריכות בסוף הסוגיא ואע"ג דהא מילתא פלוגתא דרבי ור"נ היא אפ"ה מקשה לשמואל דלא ניחא לן למימר דשמואל לא ס"ל כסתם משנה דהכא אבל ל"ל דמ"ש רש"י ז"ל ופלוגתא היא בפ"ק היינו לענין מתנה דאיתא בסוף פ"ק דהתם מפרש למאי דס"ד מעיקרא לא הוי פלוגתא דאמוראי אלא דתנאי ולמסקנא כ"ע דהולך לאו כזכי במתנה וכיון דלשון ש"מ לא שייך אלא אפלוגתא דאמוראי ע"כ דאדשמואל קאי ומה שלא רצה לפרש דהא דמקשה ש"מ היינו דלענין גט גופא קשיא ליה אדרב דאמר לקמן בסוגיין דלענין גט מספקא ליה ואמאי לא פשיט מסתם מתני' דהכא אלא דבהא מצינן למימר דסברת רש"י ז"ל דאי

לרב מקשה לא הוי משני מידי בסמוך דילמא בהילך דאכתי מאי מספקא ליה לרב לייתי מתניתין וליחזי אי הולך קתני הולך כזכי ואי הילך קתני ע"כ הולך לאו כזכי כמו שאפרש לקמן ולא משמע לרש"י ז"ל לפרש דבהא גופא מספקא ליה משום דאיכא דתני הילך ואיכא דתני הולך שזה דוחק אבל אי לשמואל מקשה משני שפיר דילמא בהילך פירוש דשמואל ודאי תני הולך ומה שלא רצה רש"י נמי לפרש דהא דמקשה ש"מ אדאביי קא מקשה דקאמר להדיא בריש פרק השולח נקטינן שליח מתנה הרי הוא כגט להולך דלאו כזכי אלא דאפשר דרש"י מפרש להא דאביי בגט דאיירי בדלא שויתיה שליח כמ"ש הרבה מהמפרשים הרשב"א והר"ן ז"ל או שמפרש דאביי נמי מספקא ליה ואזיל לחומרא במתנה ובגט כמ"ש ג"כ קצת מפרשים בלשון הר"ן וא"כ הו"ל לאביי כמו לרב וכדפרישית אע"כ אפלוגתא דרב ושמואל קאי ואדשמואל מקשה ואי תיקשי כיון דאדשמואל מקשה מסתם מתני' דהכא ומקשה מגט אחוב טפי הו"ל לאקשויי לעיל אמילתא דשמואל גופא מסתם מתניתין דפ"ק דף י"ב דתנו בעבד כזכו ואפילו רבי מאיר לא פליג אלא משום דס"ל חוב הוא לעבד אבל בטעמא דתן כזכי מודה וקשיא לשמואל דהא עבד אפילו לסברת ר"ת ור"י שם היינו משום דדמי לחוב אבל טפי מב"ח ודאי לא הוי וא"כ תיקשי לשמואל מחוב אחוב אלא דלשיטת רש"י ז"ל מצינן למימר דלא שייך להקשות מתן אהולך משום דתן עדיף מהולך דתן אפילו במתנה מהני כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ולא מצי לאקשויי אלא מסתם מתניתין דהכא מהולך אהולך ומגט אחוב דהא חוב עדיף מגט וכמו שאבאר לקמן באריכות אי"ה וזה שכתבתי לעיל דלרש"י יש חילוק בין תן להולך היינו לענין עבד ומתנה כנ"ל נכון בשיטת רש"י ועיין בסמוך ודו"ק:

תוספות בד"ה דילמא בהילך אינו מגיה אלא כלומר דילמא איכא דתני הילך עכ"ל. ולכאורה דבריהם תמוהין וכמ"ש מהרש"א ז"ל אלא שפירושו ג"כ דחוק אבל למאי דפרישית א"ש דהתוספות לשיטתייהו דאין לחלק כלל בין הולך לתן בשום ענין כמ"ש בביאור דבריהם בדיבור הקודם ולפי זה ע"כ א"א לפרש בשיטתם דאשמואל בפ"ק מקשה מסתם מתניתין דהכא מגט אחוב דטפי הו"ל לאקשויי אדשמואל ממתניתין דפרק קמא דעבד דתן כזכי ולשיטתם ה"ה להולך והכי שפיר טפי להקשות מעבד אחוב דהתוס' שם כתבו להדיא דעבד היינו מטעם חוב אע"כ דלשיטת התוס' הא דמקשה הכא ש"מ הולך כזכי היינו לענין גט גופא ומקשה אדרב דמספקא ליה לקמן ולפ"ז קשיא להו הכא אמאי דמשנינן דילמא בהילך והיינו דרב תני הילך ואם כן אמאי מספקא ליה תיפשוט לאידך גיסא מדקתני רישא בהולך וסיפא הילך אלמא דוקא קתני דבהולך אפילו לא אמר אי אפשי יכול לחזור דהולך לאו כזכי לכך הוצרך לפרש דמאי דמשני הש"ס

דלמא בהילך היינו דרב והא גופא מספקא ליה בלשון המשנה משום דבלא"ה שמיע ליה דאיכא דתני הילך ואיכא דתני הולך כן נ"ל נכון ודו"ק:

גמרא איתמר הבא לי גטי ואשתך אמרה התקבל כו' משמע שאשה עושה שליח להבאה כמ"ש להדיא הרמב"ם ז"ל וענין השליחות ביאר הר"ן והב"י בשם הרשב"א דכיון דקי"ל שלוחו של אדם כמותו הוה ליה שליח האשה כמותה לגמרי אלא דהוי כאילו התנית עמו שלא תתגרש אלא כשיגיע לידה בסוף אבל קשיא לי לפ"ז א"כ אמאי קאמר רב דאינה מגורשת והיינו לפי מאי דס"ד דאדיבורא דידיה סמיך ולמסקנא משום דעקר שליח ואמר לקבלה הוינא להולכה לא הוינא דאכתי לקושטא דמילתא ליהוי שליח לקבלה לא מיבעיא לשיטת הפוסקים שהביא הטור אה"ע סי' ק"מ דהא דהבעל אינו עושה שליח לקבלה משום דחוב הוא לה היינו מסתמא אבל היכא שגילתה דעתה שרוצה להתגרש יכול הבעל לעשות שליח לקבלה ודלא כשיטת הירושלמי שהבאתי לעיל דלפי זה ודאי תיקשי להו סוגיא דשמעתין דאין לך גילוי דעת יותר ממה שעשתה שליח להבאה ואפ"ה לא הוי שליח לקבלה היכא דא"ל הבעל התקבל אלא אפילו לשיטת רוב הפוסקים שסוברים כשיטת הירושלמי דלא מהני גילוי דעת שלה דחיישינן שמא חזרה בה אפי' הכי קשיא דהיכא שעשאתה שליח בפירוש ע"כ לא חיישינן שמא חזרה בה מדלא חיישינן בכל שליח לקבלה להכי א"כ ה"נ שעשאתה שליח להבאה מסתמא לא חיישינן דהדרא בה וא"כ בדאמר לו הבעל התקבל ואיהו נמי רוצה יותר בשליחות לקבלה כדקאמר שליח לקבלה הוינא ואם כן ליהוי שליח לקבלה כיון דבכה"ג ודאי זכות הוא לה מדעשאתו שליח. ולכאורה היה נלע"ד בענין זה דשאני הכא דאמר הבעל הילך כמו שאמרה ואם כן תלה שליחות ברצונה דאדיבורא דידה סמיך ואפילו למאי דס"ד דאדיבורא דידיה סמיך הא מפרשינן בריש פרק האומנין דהילך כמו שאמרה דקאמר אי אדיבורא דידיה סמיך היינו דה"ק מהימנית לי דכן אמרה וכיון דאיגלאי מילתא דמשקר נתבטל שליחות הקבלה משל הבעל גופא דהבעל ודאי לעילוייא קא מכוון דליהוי דוקא לקבלה כמ"ש התוספות להדיא בפרק האומנין דלקבלה הוי לעילוייא דבעל וכיון שמשקר השליח דהאמת שהיא עשאתו להבאה נתבטל ג"כ שליחות הבעל דלא ניחא ליה בהכי כך עלה בלבי לפרש הסוגיא אלא דעדיין אין דעתי נוחה בזה ולקמן גבי קבלה אקבלה אפרש בע"א ודו"ק:

גמרא אמר רבא ת"ש קטנה שאמרה התקבל כו' וקשיא לי למאי דלא אסיק רבא אדעתיה הא מילתא דאדם יודע א"כ אדמקשה מקטנה ליקשי ממתניתין דהכא דהאומר התקבל שהיא שנויה ברישא כדמקשה הש"ס לעיל בסמוך. והנלע"ד בזה דודאי רבא

הוי ידע שפיר דבההיא דהאומר התקבל איכא למימר משום דאדם יודע שאין הבעל עושה שליחות לקבלה אבל בההיא דהכא הוי ס"ד דרבא דלא שייך לומר אדם יודע שאין שליחות לקטנה דרבא לשיטתו בפרק האיש מקדש דף מ"ד ע"ב דמקשה התם אדר"נ מההיא דקטנה שאמרה התקבל משום דמשמע ליה דע"כ איירי בשיש לה אב מדקתני סיפא ואם אמר לו אביה כדאיתא התם ולפ"ז דאיירי בשיש לה אב אפשר דלא שייך לומר אדם יודע דאיכא למימר דטעה הבעל שהשליח הוא של קבלה של האב ואפ"ה משהגיע הגט לידה מגורשת אפילו לא עשאו האב שליח משום דמימר אמר הבעל תיגרש כל היכא דמיגרשה ואם כן מקשה שפיר. ומכ"ש דא"ש טפי אם נאמר דרבא הכא קאי בשיטתיה דר"נ התם דנערה נמי אינה עושה שליח כשיש לה אב וכיון דמתניתין דקטנה משמע ליה דע"כ איירי כשיש לה אב כדדייק התם א"כ ע"כ מתניתין לא אתי לאשמעינן הא מלתא גופא דאין קטנה עושה שליח כיון דביש לה אב אפילו נערה אינה עושה אע"כ דעיקר רבותא דמתניתין דקטנה לא אתי אלא לאשמעינן דהוי מיהא שליח להולכה משום דמימר אמר תיגרש כו' ובהא מילתא ליכא רבותא בנערה טפי מבקטנה אפילו לר"נ ואי ס"ד דשייך בקטנה אדם יודע א"כ ליכא רבותא כלל דהא ממתניתין דהאומר התקבל שמעינן דהיכא דשייך לומר אדם יודע מהני ועוד דלענין אדם יודע בנערה הוי רבותא טפי דבקטנה אדם יודע יותר דאפילו באין לה אב לא מציא למעבד שליח משא"כ בנערה איכא למיטעי בדר"נ גופא אע"כ דלא שייך כלל לומר אדם יודע אפילו בקטנה כדפרישית טעמא דאפשר דטעי הבעל שהוא שליח האב. וע"ז משני הש"ס דאפ"ה איכא למימר אדם טועה והיינו דקשיא ליה לרבא בפ' האיש מקדש אדר"נ מההיא דקטנה ליתני נערה דהוי רבותא טפי אפילו לענין דלא שייך לומר כולי האי אדם יודע אפ"ה הו"ל שליח להולכה מיהא שכן הוא האמת דלקושטא דמילתא אפילו בכה"ג שייך אדם יודע וע"ז משני הש"ס התם דמתניתין דקטנה איירי באין לה אב והיא גופא אתא לאשמעינן דאפ"ה אינה עושה שליח משום שיש סברא לומר דקטנה עושה שליח כמו שאפרש בסוגיא דלקמן דף ס"ד ע"ב גבי נערה המאורסה ע"ש כנ"ל נכון ודוק היטב:

גמרא מאי לאו קבלה אקבלה. כאן נמי יש לדקדק דלמאי דס"ד דקבלה אקבלה א"כ ליהוי שליח לקבלה דנהי דאיהי אמרה הבא לי מ"מ לשיטת הר"ן דלעיל דהוי ליה שלוחה כמותה אלא כאילו התנית עמו שיגיע הגט לידה וא"כ מסתמא לא הדרא בה כמו שהוכחתי לעיל וממילא שבעל יכול לעשות שליח לקבלה כיון שזכות הוא לה והשליח נמי אדעתיה דקבלה קיבלו דהתקבל אמר ליה והבעל נמי אדעתא דהכי יהיב ליה ואמר התקבל ואמאי קתני דיכול לחזור בו ומה שתירצתי לעיל במימרא דרב דשאני

התם דא"ל הילך כמו שאמרה לא שייך הכא. אמנם אחר העיון זכיתי לדברי התוספתא בפירקין וראיתי שדבר זה לענ"ד במחלוקת התנאים היא שנוייה דאיתא שם הבא לי גיטי ואשתך אמרה הבא לי דקאמר רשב"ג דבאמר הבעל זכי והתקבל אין יכול לחזור ורבי סבר דאפילו באמר הבעל הולך ותן נמי אין יכול לחזור בו והיינו לשיטתו דהכא דהולך ותן כזכי שמעינן מיהא דאע"ג דהאשה והשליח אמרו הבא אפ"ה בדאמר הבעל התקבל הו"ל שליח לקבלה וא"א ליתן שום טעם לדבר אלא כדפרישית כיון דסוף סוף עשאתו שליח מיהא להבאה והו"ל זכותה ומשו"ה יכול הבעל לעקור שליחותה ולעשות השליח לקבלה אלא דת"ק דתוספתא סובר דבכולם יכול לחזור בו וא"כ משמע דלית ליה האי סברא ואף דמלשון התוספתא משמע דת"ק היינו רבי ע"כ טעות דמוכח הוא דהא רבי פליג בסיפא ולפ"ז א"ש דלמאי דמשמע ליה הכא קבלה אקבלה סובר כת"ק דברייתא דהאי דשמעתין הובאה ג"כ בתוספתא בסיפא דההיא דלעיל ואתאן לת"ק ולפ"ז מצינן למימר נמי במימרא דרב דלעיל שסובר כת"ק דתוספתא דלעולם אין הבעל עושה שליח לקבלה אפילו היכא דאמרה איהי הבא אפ"ה לא אמרינן דזכות הוא לה והרבה יש לי להאריך בזה בסוגית הש"ס ובלשון הפוסקים אלא שאין להאריך ודו"ק:

תוספות בד"ה רבי אומר כו' שאני הכא כיון שאמר לו השליח כו' עכ"ל. פירוש דלרבי בגט שעשאתו שליח עדיף ממתנה שלא עשאתו שליח אבל מ"מ פריך לקמן בשמעתין שפיר דרב אדרב מגט אחוב מכח כ"ש דבחוב אפילו לא עשאו המלוה שליח קאמר רב דהולך כזכי ובגט מספקא ליה בעשאתו שליח דנהי דחוב עדיף מגט ומתנה אפ"ה סובר הש"ס בפשיטות דבגט כיון דאיכא נמי צד למעליותא שעשאתו שליח הו"ל כחוב שלא עשאתו וזה ברור ועיין בסמוך באריכות:

דף סג:

ת"ש לפיכך כו' מאי לאו בהילך ורבי נתן כו'. כבר כתבתי דקשה היאך מתוקמא כרבי נתן הא לר"נ תן לאו כזכי וא"כ לענין תן תיקשי טעמא דאמר אי אפשי ול"ל דתנא דמתני' בהולך סבר כר"נ ובתן פליג עליה דא"כ אכתי מאי פשיט לענין הילך כר"נ דנהי דתנא דמתני' סבר הילך כזכי היינו משום דסבר תן כזכי משא"כ לר"נ אפשר דהילך כתן אית ליה אלא ע"כ דלמאי דס"ד מתוקמא למתניתין לגמרי כר"נ. ולפ"ז צ"ל כדפרישית לעיל דאי מתוקמא סיפא דמתניתין בהילך היינו דא"ל הילך ותן תרווייהו בהדדי ומשו"ה דייקינן דאמר אי אפשי אבל לא אמר אי אפשי ואמר הילך ותן הו"ל שליח לקבלה משום הילך וזה ברור ודלא כסברת בית שמואל סי' ק"מ ס"ק ט' ע"ש ודו"ק:

גמרא למימרא דמספקא ליה לרב כו' התם ספק ממונא לקולא ע"כ. ויש לתמוה דמאי קושיא דלמא בגט מספקא ליה אבל בחוב פשיטא ליה משום דחוב עדיף מגט אפילו בדעשאתו שליח ותדע דהכי הוא דאלת"ה אכתי למאי דמשני דבחוב נמי מספקא ליה היא גופא תיקשי אמאי מספקא ליה בין בחוב בין בגט דנהי דממתני' דהכא לא מצי למיפשט כמ"ש לעיל בשיטת התוספות דהיא גופא מספקא ליה אי תני הילך או הולך משום דאיכא דמתני אכתי מצי למיפשט ממתני' דפ"ק בתן שטר שיחרור זה לעבדי אלמא תן כזכי ור"מ לא פליג אלא דמשום דחוב הוא לעבד כדפרישית לעיל אבל לענין תן כזכי לא פליג וע"כ מדמספקא לרב אפילו בתן היינו משום דעבד דמי לחוב כסברת התוספות שם בפ"ק אלמא בחוב מיהא פשיטא דתן כזכי וכ"ש דלסברת התוספות דפ"ק ליכא לחלק בין תן להולך ול"ל דלא שייך לאקשויי אדרב מסתם מתני' דמוקי לה כרבי הא ליתא לפמ"ש לעיל בתחלת הסוגיא דלשיטת התוספות ע"כ הא דמקשה רב אחא בריה דרב איויא לעיל שמעת מיניה הולך כזכי אדרב דקשה מסתם מתני' דהכא וא"כ למסקנא נמי תיקשי ליה מסתם מתני' דפרק קמא ומכ"ש דקשה טפי לשיטת הרי"ף והרא"ש ז"ל שפסקו בגט דהולך לאו כזכי דנהי דלרב מספקא ליה מ"מ קי"ל כאביי דבתראה הוא ואית ליה בר"פ השולח דנקטינן מתנה הרי הוא כגט דהולך לאו כזכי משמע דבגט לאו כזכי וע"כ אפילו בדעשאתו שליח איירי דאל"כ אפילו זכי בגט נמי לא מהני ואילו בחוב פסקו הרי"ף והרא"ש כרב דשילהי פ"ק דהולך כזכי דתניא כוותיה וע"כ היינו משום דחוב עדיף מגט וא"כ מאי משני הכא התם ספק ממונא לקולא ות"ל דבפשיטות מצי לשנויי דבגט מספקא ליה לרב ובחוב פשיטא ליה דהוי כזכי וראיתי שהר"ן ז"ל כתב שהרמב"ן ז"ל הרגיש בזה וכתב דסוגיא ומסקנא דהכא לרווחא דמילתא איתמר וזה דוחק גדול דכיון דסתמא דתלמודא לא שני ליה בין חוב לגט אנן אמאי מפלגינן בינייהו ואי משום דאביי מצינן למימר דאיהו נמי מספקא ליה. והנלע"ד בזה ליישב תחילה שיטת הרי"ף ז"ל דאזיל לשיטתו דבפ"ק גבי תן שיחרור זה לעבדי כתב דנהי דתן כזכי היינו לשון שאין יכול לחזור בו אבל מ"מ לא הוי שיחרור עד דמטי לידיה דעבד כדמוכח מאידך מתני' דסוף פ"ק דלא יתנו לאחר מיתה ומייתי שם הרי"ף ראיה לדבריו דאשכחן נמי זכיה בכה"ג לענין הולך בחוב דחייב באחריותו ואינו יכול לחזור והקשו עליו שם מסוגיא דשמעתין דלאביי דהולך כזכי אמרינן משהגיע הגט ליד השליח מגורשת. וכבר כתבתי לעיל בסמוך דאפשר דשאני גט כיון דעשאתו שליח לקבלה מש"ה עדיף טפי ואית לן למימר דמסתמא לא עקר הבעל שליחותיה כיון דהולך כזכי א"ל והו"ל שליח לקבלה ממש כדמעיקרא נמצינו למידין לפי דרכו של הרי"ף ז"ל

דלרבי ע"כ גט עדיף מחוב לענין הולך כזכי ונראה ג"כ משיטת הרי"ף ז"ל לעיל ספ"ק דתן עדיף מהולך דבמתנה הולך לאו כזכי ותן כזכי והשתא א"ש דמקשה בשמעתין עליה דרב מדקאמר נעשה שלוחו ושלוחה וחולצת ולא קאמר תתייבם ממ"נ דא"נ הולך כזכי אפ"ה לא הוי גט עד דמטי לידה ואין גט לאחר מיתה והיינו כשיטת הרי"ף ז"ל לענין עבד ולענין חוב אע"כ דלרב הא גופא מספקא ליה דאי כרבי ע"כ חוב ועבד גריעי מגט שעשאתו שליח וא"כ ממילא תו ליכא למימר דלרב בגט מספקא ליה ובחוב פשיטא ליה דמהיכא תיתי הא לחדא גיסא מספקא ליה דחוב גרע מגט וכיון דבגט מספקא ליה כ"ש בחוב ולאידך גיסא נמי דמספקא ליה לרב בתן אי קי"ל כר"נ אף על גב דבמתנה תן כזכי כסתם מתני' דעבד אע"כ דמספקא ליה אי גט גרע אפילו ממתנה וזה תימא כיון דלרבי גט עדיף אפילו מחוב אית לן למימר דר"נ דפליג בגט דהולך ותן לאו כזכי וכ"ש בחוב ועבד ומתנה אע"כ דלרב לא שני ליה כלל לענין הולך כזכי בין בגט וחוב ועבד ומתנה דמאן דאית ליה הולך כזכי בחדא ה"ה לכולהו ומאן דלית ליה בחדא ה"ה לכולהו ומספקא ליה הלכתא כמאן בכולהו ומתני' דתן שחרור זה לעבדי מוקי לה כרבי ואכתי מספקא ליה אי הלכתא כוותיה או לא מיהו כ"ז אליבא דרב דע"כ בכולהו מספקא ליה משא"כ לדידן דקי"ל כאביי דפרק השולח דאמר נקטינן מתנה הרי היא כגט ואי ס"ד דהיינו משום דמספקא ליה אמאי תלי תניא בדלא תניא דאדרבא במתנה אשכחן ברייתא דספ"ק דלמסקנא כ"ע הולך לאו כזכי ולמאי דס"ד מעיקרא מידי ספיקא מיהא לא נפקא ומאי אולמא דתליא לה בגט אע"כ דלאביי בגט פשיטא ליה טפי משום דאיהו הילך תני במתניתין דהכא דשמעתין משמע דהולך לאו כזכי ואתי לאשמעינן דה"ה למתנה אף על גב דגרע מגט אפ"ה לאו כזכי וחזינן נמי בספ"ק דמייתי סתמא דתלמודא תניא כוותיה דרב לענין חוב דהולך כזכי ומאי סייעתא מברייתא הא פלוגתא דרבי ור"נ היא וא"כ אפשר דברייתא כרבי אע"כ דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דלענין חוב כ"ע מודו אפילו ר"נ דהוי כזכי כדמסיק שם להדיא דרב ושמואל כ"ע הולך כזכי ופליגי במתנה והיינו ע"כ משום דחוב עדיף ממתנה דאיפסקא הלכתא ספ"ק דהולך לאו כזכי וכ"ש דחוב עדיף מגט דגרע אפילו ממתנה כנ"ל נכון בעז"ה לשיטת הרי"ף ז"ל. משא"כ לשיטת התוספות בפ"ק דף ט' ע"ב בד"ה לא יתנו דלית להו האי סברא דהרי"ף ז"ל לענין עבד וחוב אלא לגמרי הוי כזכי מיד וכתבו ג"כ בדף י"א בד"ה כל האומר תנו דעבד היינו חוב וכתבו ג"כ דהולך ותן שוין א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמאי דמסיק בשמעתין דבחוב נמי מספקא ליה לרב והיינו ע"כ דפשיטא להו דגט וחוב שוין לגמרי ומשמע ג"כ מלשונם בפרק השולח במימרא דאביי דמתנה הרי הוא כגט דהיינו בגט שלא עשאתו שליח דאפילו

זכי לא מהני כמ"ש שם להדיא משמע דבגט שעשאתו משמע להו דאביי לא פליג אדרב דמספקא ליה ודוקא במתנה פשיטא להו דלאו כזכי דמתנה גרע מכולהו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מספקא ליה לרב מיהא בתן דהא סתם מתני' דפ"ק בתן שחרור זה לעבדי משמע דתן כזכי ור"מ נמי מודה היכא דזכות הוא וה"ה בגט בעשאתו שליח וכ"ש בחוב גמור במלוה ופקדון ואם נפשך לומר דלא שייך להקשות ממתני' עליה דרב ודאביי משום דפלוגתא דתנאי היא ומוקי למתני' כרבי ואם כן קשה הא דאמרינן בריש שמעתין דמקשה רב אחא בריה דרב איויא שמעת מיניה ממתני' הולך כזכי ומאי קושיא הא פלוגתא דתנאי היא והאי כרבי מוקי לה ואפ"ה מספקא להו אי הלכתא כוותיה ויתיישב לפי מה שאפרש בסמוך ודו"ק:

שם התם ספק ממונא לקולא. ופירש"י והמוציא מחבירו ידו על התחתונה משמע דהשליח מיקרי מוחזק משום שהוא כתופס לבע"ח מה שאין כן במתנה לא שייך לומר כן ולא מיקרי השליח מוחזק דבחזקת מרא קמא קאי ולפ"ז מצינן למימר דהא דאיפסקא הלכתא בספ"ק במתנה דלאו כזכי היינו נמי משום דספיקא לקולא וכן לענין חוב דמסיק הש"ס לעיל דכ"ע הולך כזכי ומייתי תניא כוותיה דרב היינו נמי משום דספיקא הוא כדאשכחן תנאי טובא דמספקא להו בברייתא דספ"ק לענין מתנה ולפי סוגיא דשמעתין בכולהו מספקא לן וכדפרי' ולפ"ז אפשר דשמואל נמי מספקא ליה שסובר דהשליח לא מיקרי מוחזק כיון שחייב באחריות הו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים והיינו דקאמר מתוך שחייב באחריות וכדפרישית שם במקומו ע"ש. והשתא לפ"ז מצאתי ליישב הקושיא שהקשיתי בסמוך דהא דמקשה הש"ס לעיל בשמעתין למידק ממתני' דשמעת מיניה הולך כזכי והיינו דלכולהו אמוראי מקשי לרב ולשמואל ואביי דקשיא להו סתם מתני' דהכא דפשיטא ליה לענין גט וכ"ש לחוב והא דלא מקשינן עלייהו ממתני' דפ"ק דתן שחרור זה לעבדי משום דאיכא למימר דתנא גופא ספוקי מספקא ליה והא דקאמר אין יכול לחזור בו לאו לענין איסורא איירי אלא לענין השיעבוד שהעבד מוחזק בעצמו היכא דאיכא ספיקא דדינא כדמוכח לעיל בדוכתי טובא וכ"ש דא"ש טפי לשמואל דפרק השולח דף ל"ט דכל שאין רשות לרבו על העבד יצא לחירות לגמרי וא"צ גט שיחרור מדאורייתא שאין קרוי עבד ור"מ דאיירי בהאי מתני' נמי הכי ס"ל כדפרישית לעיל שם במקומו מש"ה לא מצי לאקשויי מהאי מתני' דפ"ק משא"כ ממתני' דהכא לענין גט דאיסורא הוא וקפסיק ותני דהולך כזכי מקשה שפיר אהני אמוראי דמספקא להו כנ"ל נכון בעז"ה ודוק היטב:

משנה האשה שאמרה התקבל צריכה כו' שנים שיאמרו בפנינו אמרה כו' משמע משיטת התוס' דלעולם לא סגי בלא עידי אמירה אפילו אם הגט עדיין ביד השליח כמ"ש להדיא בד"ה ושליש אומר וכ"כ הרשב"א בחידושיו וכ"כ הרמב"ם ובטא"ע ובש"ע סי' קמ"א ולא זכיתי להבין טעמא דהא מילתא דכיון שהגט לפנינו ביד השליח והאשה מודה שהוא שליח לקבלה למה לא יהא נאמן במגו דאי בעי הוי מסר לה לדידה כדאמרי' לקמן בשמעתין דאפילו ר"ה מודה דהיכא דאמרה קמי דידי מסר ליה דנאמנת ולא פליג ר"ה דבעל נאמן אלא היכא דלית ליה לשליח מגו דאפשר שהאשה לא תרצה לקבל הגט כיון שאינה יודעת שמסר לו לקבלה מה שאין כן הכא בדאיכא עידי מסירה שמסר הבעל לקבלה והגט ביד השליח מה צורך לעידי אמירה להימן במיגו כיון שהאשה יודעת שהוא שלוחה לקבלה ודאי תקבל ממנו הגט ובתחלת העיון היה נראה בעיני שהטעם משום דקי"ל עידי מסירה כרתי ולא סגי בלא עידי מסירה דעלייהו כתיב דבר דבר דאין דבר שבערוה פחות משנים כמ"ש התוספות לעיל דף ד' והרשב"א בשמעתין דאפילו לר"מ עיקר עידי הגט הם עידי מסירה נמצא דלפ"ז צריכינן שידעו העידי מסירה בבירור גמור שנגמר הגירושין לגמרי בפניהם והיכא דליכא עידי אמירה אכתי היכי ידעי עידי מסירה שזאת האשה נתגרשה שהרי לא ראו שמסר הבעל אלא ליד השליח ושמא אינו שלוחה ומש"ה בעינן שידעו ע"פ עידי אמירה אלא דא"א לומר כן מדאיתא בסוגיא דלעיל איתמר הבא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל וא"כ אי ס"ד דבעינן עידי אמירה בשעת קבלת השליח ניחזי סהדי מאי קאמרי אי אמרה הבא או התקבל אע"כ דבשעת מסירת הבעל ליד השליח לא בעינן עידי אמירה וכ"כ המרדכי בשם מוהר"ם והוציא כן מסוגיא דלעיל ולענ"ד ממשנתינו נמי הוא מוכרע מדקאמר צריכה שתי כיתי עדים ואי ס"ד דבעינן עידי אמירה בשעת מסירת הגט לשליח א"כ בשנים אומרים בפנינו קיבל סגי דמסתמא עשו הבעל והעדים כדין ולא נמסר אלא ע"י עידי אמירה אע"כ דלא בעינן עידי אמירה בשעת מסירת הגט לשליח אלא שהאשה צריכה להביא עידי אמירה לפני הב"ד כשרוצית לישא ע"י שליח לקבלה וכן נראה להדיא מדקדוק לשון רש"י וא"כ הדרא קושיא לדוכתא תינח כשאין הגט ביד השליח כגון משנתינו דבשעת השמד שנו שקיבל וקרע אבל כשהגט והאשה בפנינו והודית שעשאתו שליח למה לא יהא נאמן במגו. אמנם כן הר"ן ז"ל כתב בשיטת רש"י דכל שהגט ביד השליח אין צורך לעידי אמירה ע"ש באריכות וכן נראה לענ"ד במ"ש מהרש"א ז"ל שמצא ברש"י ישן בסמוך גבי ואמאי להימניה לשליש ושם אפרש בעז"ה כל הסוגיא לשיטה זו:

תוספות בד"ה אפילו הן הראשונים וא"ת מאי אפילו כו' וי"ל משום דבכת אחת דומה לשקר כו' שמא שכרתן האשה כדאשכחן בסוף פרקין כו' עכ"ל. אע"ג שאין זו ראיה גמורה דלא דמי להתם דדיבורא בעלמא קאמרי מעשה לא עבדי והכא שמעיד בב"ד הוה מעשה גמור ותרי לא חשידי מ"מ שייך מיהא ל' אפילו לרבותא בעלמא ואע"ג דבסוגיא דשמעתין משמע דמתני' איירי נמי כששלשתן בעיר א' וא"כ אין דומה לשקר מ"מ כיון דאיירי נמי בסתם שליחות שהוא ממקום למקום הוי שפיר רבותא בכה"ג ומש"ה קתני אפילו. מיהו לולא דברי התוספות היה נ"ל לפרש לשון אפילו בע"א דעיקר כוונת המשנה דלעולם בעינן שני כיתות כת א' שיאמרו בפנינו אמרה וכת השניה צריך שיאמרו בפנינו קיבל דוקא וכדמסקינן לקמן בשמעתין דאתא לאפוקי דעידי ראיית הגט ביד השליח לא מהני למיהוי כמו בפנינו קיבל אפילו בדאיכא עידי אמירה ולפי זה אפשר דעל זה קאי לשון אפילו פירש לא מיבעיא דלא מהני עידי ראיה כשאינן עידי אמירה אלא כת אחרת מעידין על בפנינו אמרה דאם כן פשיטא דעדי ראיית הגט ביד השליח לא הוי כעידי מסירה משא"כ כשהן ראשונים והן אחרונים פי' דעידי אמירה עצמן הן האחרונים וקסד"א דא"צ לומר בפנינו קיבל אלא אפילו כשיאמרו שראו הגט ביד השליח נמי סגי דכיון שהן עידי אמירה ויודעין בבירור שהוא שליח קבלה ואם כן כשראו הגט ביד השליח הו"א דהו"ל כמו שראו ביד האשה דשלוחה כמותה קמ"ל דאפ"ה צריכין שיאמרו בפנינו קיבל דוקא כדמסקינן לקמן כנ"ל לולא שהתוס' והרשב"א והר"ן לא כ"כ ודו"ק:

בא"ד וא"ת לר"ע דאמר כו' וי"ל דלמ"ד בגמרא שליש נאמן כו' הני מילי כששלשתן בעיר כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דאף על גב דאפילו אין שלשתן בעיר בעינן הכא עידי מסירה כיון דמתני' בדליכא עידי חתימה איירי אפ"ה כיון דאי הוי עידי חתימה לא בעינן ע"מ כולו דבר הוא ולענין עידי חתימה גופייהו לא איכפת לן דע"ח מילתא אחריתי הוא עכ"ל. ע"ש. ולכאורה דבריו תמוהין דאמאי הוי מילתא אחריתי וכבר היה באפשר לי ליישב דבריו דזימנין דכשר לגמרי ע"י עידי אמירה אפילו בלא עידי חתימה כגון שכתב הבעל בכתב ידו ואין בו עדים דכשר מדאורייתא אלא שאין זה במשמעות לשונו. מיהו בעיקר דברי התוספות כבר כתבו בעצמן בפרק מרובה ודחו זה התירוץ שכתבו כאן וכתבו להדיא דכיון דלעולם לא סגי בעידי אמירה לחוד דאפילו כשאין שלשתן בעיר א' בעינן מיהא עידי ראיית הגט ביד השליח בהדי עידי אמירה ואכתי חצי דבר הוא ולכך העלו שם דמתני' דהכא לא מתוקמא כר"ע אלא כרבנן ע"ש. ואף שאין אני כדאי להכריע בדבר המבואר בדברי התוספות והקדמונים מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלענ"ד

מתוקמא מתני' שפיר אפי' לר"ע ולא שייך הכא חצי דבר דהא דממעט ר"ע חצי דבר היינו בענין שע"פ כת א' אין כאן שום תועלת בעדות כגון בעידי חזקה שהעידו כל כת על שנה א' שעדות שנה א' אין בו שום תועלת להמחזיק אדרבה צריך לשלם הפירות למערער ואף אם יודה המערער על אכילת השנים הנותרות אפ"ה לא מהני שהרי אומר המערער שהמחזיק בגזל אכלן וכן כל כה"ג בענין עידי טביחה ומכירה אי לאו דעידי גניבה לחוד הוי דבר שלם לא היה שום תועלת בעידי טביחה לחוד ואף אם יודה הלה על הגניבה הו"ל מודה בקנס ומכ"ש היכא שמצד ההודאה אין צורך כלל בעדות משא"כ הכא הוי שפיר עידי אמירה דבר שלם שיוכל הבעל למסור הגט לשליח ושליח ימסור ליד האשה וכ"ז שיהיה הגט בידה או ביד השליח אין צורך לעדות אחרת ואף אם תאבד הגט אפ"ה מהני עידי אמירה לענין אם יודה הבעל שמסר לו הגט דמהני מטעם דבעל שאמר גירשתי נאמן משא"כ בלא עידי אמירה לא יוכל לומר גירשתי כיון שאינו יודע שנמסר לשליח האשה כדלקמן. ולענ"ד הדבר ברור דלא מקרי בכה"ג חצי דבר שאין לנו לחוש שיאבד הגט ויכפור הבעל שאם באנו לחוש לכך כל עידי מלוה נמי ליהוי חצי דבר כיון דאכתי יוכל לטעון פרעתי וכן כל כיוצא בזה אע"כ דבכה"ג מיקרי דבר שלם דמהיכא תיתי לחוש לאבידה וכפירה ואי איתרמי הכי מילתא אחריתי היא כן נ"ל נכון לולא שהקדמונים לא כ"כ ומכ"ש דא"ש טפי לפי שיטת רש"י ז"ל שכתבתי בסמוך דזימנין בעידי מסירה לחוד סגי ואין צורך לעידי אמירה כגון שהגט ביד השליח ואם כן כל חד דבר שלם הוא ודו"ק:

בד"ה בעל אומר לפקדון הא דלא נקט בעל אומר להולכה כו' משום דלא שייך האי טעמא דקאמר דאם איתא כו' עד כאן לשונם. ואיכא למידק דנהי דלא שייך האי טעמא דאי איתא אכתי אמאי מהימן השליש לרב הונא דהא לית ליה טעמא דהא הימניה ולדידיה לא מהימן השליש אלא היכא דאיכא מיגו והכא לית ליה מיגו כמו שכתבו התוספות בסמוך דשמא לא תרצה האשה לקבל כיון שהבעל אומר להולכה מסרו ומבטלו עכשיו ומעיקרא קודם שבא הבעל וערער נמי לא תרצה לקבל דשמא יאמר הבעל לפקדון ונהי דר"ה גופא בבעל אמר לפקדון לא קאמר דהבעל נאמן אלא מטעמא דאי איתא דוקא היינו משום דאי לאו טעמא דאי איתא הו"ל טענת פקדון טענה גרועה לגבי טענת השליש שאומר לגירושין דלא שכיח דמפקיד איניש גיטא ביד חבריה דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה נמצא דלפ"ז מהימן השליש אפילו בלא מיגו כמו הבעל דבר היכא שתפיסתו מוכחת עליו ומש"ה הוצרך לטעמא דאי איתא דמגרע טענת השליש דהו"ל ג"כ מילתא דלא שכיחא משא"כ בבעל אומר להולכה ושליש אמר

לקבלה אמאי מהימן השליש לר"ה דלית ליה טעמא דהא הימניה ומשום מיגו נמי ליכא ותפיסתו נמי לא מוכחא מילתא לקבלה יותר מלהולכה ונראה דהתוס' לשיטתייהו בסמוך בד"ה שליש אומר דלעולם בעינן עידי אמירה ובהכי איירי שיש לפנינו עידי אמירה נמצא שהוחזק זה שליח לקבלה בפנינו מסתמא אמר השליח לבעל שהוא שליח לקבלה שהבעל ושליח לעולם רוצין יותר בשליחות לקבלה כדאיתא לעיל בסוגיא דאשה שאמרה הבא ע"ש וא"כ לא שכיח שיעקור הבעל השליחות לקבלה ויעשהו להולכה ומש"ה שליח מהימן טפי כיון דלא שייך טעמא דאי איתא כנ"ל וסברא כזו מצאתי בל' הר"ן ז"ל בשמעתין ויותר נראה כמ"ש הרמב"ן ז"ל כיון שיש עדים שהוא השליח לקבלה הרי הגט בידו כאילו הוא ביד האשה דשלוחו של אדם כמותו. מיהו לפמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דקאמר רב הונא דאי איתא לדידה הוי יהיב ולא אמרינן משום כיסופא לא יהיב לדידה היינו משום דכיון שהיא עשאתו שליח לקבלה לא שייך טעמא דכיסופא ואם כן לפי זה משמע דבשליח להולכה לא שייך טעמא דאי איתא דאפשר דמשום כיסופא לא יהיב לה וזה שלא כדברי התוספות דבהולכה נמי שייך דאי איתא אבל משום הא לא איריא דכיון דהכא נמי איירי בעשאתו שליח לקבלה דהאיכא עידי אמירה ממילא אפילו עשאו הבעל להולכה אפילו הכי מיהא ליכא כיסופא. אמנם ממה שכתבו התוספות בסמוך בדבור המתחיל בעל נאמן והקשו מה הועילו חכמים בתקנתן שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם דאכתי יערער הבעל ויאמר לפקדון אם כן משמע מדבריהם להדיא דאפילו בשליח להולכה גמור נמי לר"ה הבעל נאמן משום דאי איתא ולא אמרינן משום כיסופא אלא ע"כ דלית להו האי סברא דהרשב"א ז"ל עד שאני תמה על הרשב"א ז"ל שהעתיק כל דברי התוספות בד"ה בעל נאמן ככתבם וכלשונם ואח"ז תיכף סמך דבריו לפרש דלא אמרינן משום כיסופא כיון שהיא עשאתו שליח לקבלה ולפי זה לא היה צריך לפרש ככל דברי התוספות דהא שפיר הועילו חכמים בתקנתן אפילו משכונה לשכונה דהא בשליח להולכה לא שייך האי טעמא דאי איתא משום דמחמת כיסופא לא יהיב לדידה ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

בד"ה שליש אמר לגירושין פי' שאומר שהיה שליח לקבלה כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלא ניחא להו לפרושי שהשליח אומר שהוא שליח להולכה דלפ"ז ע"כ איירי שהגט ביד האשה דאל"כ פשיטא דהבעל נאמן שהרי יכול לבטלו אע"כ דביד האשה איירי וא"כ אפילו רב חסדא מודה דלא שייך דהא הימניה לשיטת התוס' אלא כשהוא עדיין ביד השליח כו' זה תוכן כוונת מהרש"א ז"ל ובאמת שיש סוברים כן כדאמרינן בעלמא דשליש נאמן בשלישות יוצא מתחת ידו אבל לאחר שהוציאו מידו הרי הוא ככל אדם.

אבל על דברי מהרש"א ז"ל אני תמה שכ"כ בשיטת התוספות וא"א לומר כן שהרי כתבו להדיא בדיבור הסמוך דמה שתקנו בפ"נ ובפנ"ח משכונה לשכונה היינו משום דס"ל כר"מ דשליש נאמן אם כן משמע להדיא דאפילו הגט ביד האשה נמי שליש נאמן שכל דבריהם בענין בפני נכתב ובפני נחתם בגט ביד אשה איירי אלמא דלית להו האי סברא אלא הא דאמרינן יצא השלישות מתחת ידו הרי הוא ככל אדם היינו דוקא היכא שאומר לחובת אותו שנתן לו השלישות וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ומבואר אצלי באריכות בקונטרס שחברתי בענין השליש בדיני ממונות בחושן משפט סי' נ"ו נחזור לענינינו דודאי לשיטת התוספות שייך פלוגתייהו דר"ה ור"ח בין בשליח להולכה בין בשליח לקבלה ובין שהגט ביד השליח בין שכבר מסרו לאשה כדמשמע מדבריהם להדיא בד"ה בעל אלא דניחא להו לפרושי הכא לענין שליח לקבלה דאמתני' דהכא קיימי דבשליח לקבלה איירי ועלה קאי כל השקלא וטריא דשמעתין וק"ל:

בא"ד ומיירי כשיש שנים שמעידין בפנינו אמרה כו' כדתנן במתניתין עכ"ל. כבר כתבתי דלכאורה דממשנתינו אין הכרע דאיירי שנקרע הגט דלית ליה להשליח שום מגו אבל כשהגט ביד השליח אפשר דנאמן לומר שהוא שליח קבלה במיגו שהיה מוסרו ליד האשה כיון שהיא יודעת האמת שעשאתו לקבלה וכ"כ הר"ן ומהרש"א ז"ל שהיא שיטת רש"י ז"ל ומה שיש לדקדק בזה יבואר בסמוך:

דף סד.

גמרא איתמר בעל אמר לפקדון כו' ור"ח אמר שליח נאמן דהא הימניה. וכתב הש"ך בח"מ סי' נ"ז דדוקא היכא שאומר לפקדון אמרינן דשליש נאמן מטעמא דהא הימניה אבל כשהלה מכחישו ואומר שלא האמינו מעולם אלא שנפל ממנו ומצאו זה או שגזל ממנו תו לא שייך פלוגתא דר"ה ור"ח דהא לא שייך טעמא דהא הימניה וממילא דה"ה בדיני ממונות לר"ה דבממון לא פליגי ע"ש שהאריך מאד וכבר חברתי בילדותי קונטרס א' בתכלית הביאור להשיג על דבריו וכאן אקצר בראשי פרקים הנוגע לסוגיא דשמעתין ואין להקשות לשיטת הש"ך וסייעתו כשאומר הבעל לפקדון אמאי לא מהימן במיגו דאי בעי הוי אמר שנפל ממנו ומצאו זה הא ליתא דסוף סוף כיון שאמר הבעל לפקדון הא הימניה ואנן סהדי דבתחילה מסרו לידו שיעשה השליש כרצונו כמ"ש התוס' בד"ה שליש וה"ל כמיגו במקום עדים ועדיף מיניה דהוי"ל הודאת בעל דבר כיון דהימניה. אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין כתב להיפך מסברת הש"ך וסייעתו דדוקא בבעל אמר לפקדון קאמר ר"ה דבעל נאמן אבל כשאומר הבעל נפל ממני ומצאתיו לא מהימן כלל

דלנפילה לא חיישינן ע"ש והאמת כדבריו דאנן לא חיישינן לנפילה כדאיתא בפרק גט פשוט. ודעת החולקים הש"ך וסייעתו שכ"כ בשם הרא"ש ז"ל בתשובה נראה דס"ל דהא דלא חיישינן לנפילה היינו כשהוא ביד הבעל דבר בעצמו שהוא מוחזק ועומד וחזקה כל מה שביד האדם הוא שלו אבל כשנמצא ביד אחר אפשר דחיישינן לנפילה ובסמוך אפרש שיטת הרא"ש ז"ל בע"א. אבל מ"מ קשיא לי על שיטת הרשב"א ז"ל מכדי אליבא דר"ה קיימינן הכא ור"ה סבר להדיא בפ' ג"פ שם גבי האי שטרא דכתוב ביה אני פלוני לויתי ממך מנה וקאמר ר"ה ואפי' מריש גלותא ופירשו כל המפרשים דהיינו דחיישינן לנפילה וכן משמע הסוגיא שם מיהו מצינן למימר להרשב"א ז"ל בשמעתין דבהא ס"ל כר"ה דלית ליה טעמא דהא הימניה דבהא הלכתא כוותיה לגבי דר"ח משא"כ לענין נפילה לא סבר כר"ה אלא כרבה שם דלא חייש לנפילה וא"כ לפ"ז דברי הרשב"א ז"ל כאן אליבא אהלכתא. אבל אי קשיא לן הא קשיא דלר"ה גופא כיון דחייש התם לנפילה בשטרות משמע דה"ה לגיטין דהא פשטינן התם מגיטין אשטרות ע"ש וא"כ נראין הדברים ק"ו דטפי יש להאמינו בטענת פקדון מבטענת נפילה כדמוכח התם בגט פשוט ובפ' האשה שהלכה ביבמות דטענת פקדון עדיף מטענת נפילה וא"כ למה איצטריך לר"ה לפרש טעמא דבעל נאמן משום דאי איתא ותיפוק ליה דבלא"ה נאמן מדינא. ואף אם יבהל אדם לחלק ולומר דטענת פקדון גריעא מטענת נפילה מה שאינו לפי האמת אכתי להימן הבעל כשאומר לפקדון במיגו דנפילה. מיהו יש ליישב דבלאו הכי קשה לשיטת הרשב"א להימן הבעל כשאומר לפקדון במיגו דלהולכה ויבטלנו עכשיו לפי שיטתו דבהולכה לא שייך דאי איתא משום דמחמת כיסופא לא יהיב לדידה אע"כ כמ"ש דהכא ע"כ בדאיכא עידי אמירה שהוא שליח לקבלה אייריכמ"ש הרשב"א ז"ל להדיא לפ"ז ממילא א"ש נמי לענין נפילה דהא בפרק גט פשוט משמע דהא דחייש ר"ה לנפילה היינו לנפילה דרבים והיינו שמצאו שום אדם מרוב העולם אבל לנפילה דיחיד לא חיישינן וא"כ ה"נ כיון דאיכא עידי אמירה שזהו שליח של האשה שעשאתו שליח לא שייך לחוש לנפילה דהו"ל נפילה דיחיד לומר שנאבד ומצאו דוקא זה האיש היחיד שהוא כבר שלוחו של האשה ומה"ט גופא לא הוי מהימן הבעל אף לר"ה לומר לפקדון דהו"ל פקדון דיחיד וחששא רחוקה היא לומר שהפקיד דוקא ביד זה שהוא שליח לקבלה של האשה אי לאו טעמא דאי איתא וכ"כ הגאון מוהר"ר צבי אשכנזי בתשובה דכי היכי דמפלגינן בין נפילה דרבים ובין נפילה דיחיד ה"נ יש לחלק בין שאלה דרבים לשאלה דיחיד וה"נ דכוותיה לענין פקדון והארכתי בזה בענין עיגונא דאיתא. ויותר נכון לפמ"ש בשם הרמב"ן ז"ל דבדאיכא עידי אמירה הו"ל השליח כמו האשה. והשתא

דאתינן להכי יצא לנו מזה דאף לשיטת רש"י ז"ל שהביאו הר"ן ומהרש"א ז"ל דכשהגט ביד השליח לא בעינן עידי אמירה אלא השליח נאמן ע"ז במיגו כדפרישית אפ"ה ע"כ איירי פלוגתא דר"ה ור"ח בדאיכא עידי אמירה דאלת"ה נהי דלר"ח לעולם השליש נאמן משום דהא הימניה ולנפילה נמי לא חייש אפילו לנפילה דרבים מ"מ לר"ה גופא מאי איצטריך ליה לטעמא דאי איתא הא בלא"ה נאמן הבעל במיגו דנפילה דהא איהו חייש לנפילה דרבים. וה"נ בדליכא עידי אמירה הו"ל נפילה דרבים דחיישינן שמצא אדם א' מרוב העולם ואמר שהוא שליח לגירושין. ועוד דכ"ש דטענת פקדון עדיפא מטענת נפילה אע"כ דבדאיכא עידי אמירה איירי דהו"ל נפילה ופקדון דיחיד דר"ה גופא לא חייש ומש"ה איצטריך לטעמא דאי איתא כנ"ל ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

רש"י בד"ה בעל אומר כו' והאיש והאשה יחד בעיר עכ"ל. ויש לתמוה שלא נזכר מזה כלל בדברי ר"ה ור"ח ועוד דמשמע דהא דאמרינן רב הונא אמר בעל נאמן דאי איתא דלגירושין כו' לאו ר"ה גופא הוא דקאמר הכי אלא סתמא דתלמודא מסיק הכי לדבריו וא"כ עיקר פלוגתייהו דר"ה ור"ח סתמא איתמר ומה רמז יש בדבריהם כלל וכלל דאיירי בששלשתן בעיר והו"ל לפרושי כיון דלא פליגי אלא בהכי. מיהו יש ליישב לפי שיטת רש"י שהביאו הר"ן ומהרש"א ז"ל דהיכא שהגט ביד השליח לא בעינן עידי אמירה ואם כן מצינן למימר דשייך פלוגתא דר"ה ור"ח אפילו כשאין שלשתן בעיר והיינו היכא דליכא עידי אמירה דלר"ה הבעל נאמן אפילו בדאמר שנפל ממנו ומצאו דכיון דליכא עידי אמירה הו"ל נפילה דרבים דלר"ה חיישינן שמא נאבד מיד הבעל ומצאו א' מהמוצאים אותו ואומר שהוא לגירושין דהא ר"ה חייש לנפילה דרבים בפרק גט פשוט ומה"ט גופא כל שכן דנאמן לר"ה בבעל אומר לפקדון או להולכה אי משום מיגו או משום דטענת פקדון עדיף טפי מטענת נפילה כדפרישית וכ"ש טענת שליח להולכה כיון דלר"ה ל"א דהא הימניה בגיטין שאין בידו להאמינו משא"כ לר"ח בכל ענין אינו נאמן הבעל אי בטוען לפקדון או להולכה השליש נאמן דהא הימניה ואי בטוען הבעל לנפילה נמי לא מהימן דר"ח לא חייש אפילו לנפילה דרבים ולפ"ז הא דנקיט רש"י ז"ל לפלוגתייהו דוקא בששלשתן בעיר היינו משום דלישנא דתלמודא הכי דייק מדמסיק תלמודא טעמא דר"ה משום דאי איתא משמע דבלא"ה לר"ה לא מהימן הבעל והיינו ע"כ משום דאפילו בדאיכא עידי אמירה פליגי וכיון דאיכא עידי אמירה הו"ל נפילה ופקדון דיחיד ואפילו טענת להולכה נמי טענה גרוע' היא היכא דאיכא עידי אמירה כדמוכח בל' התוספות בד"ה בעל אומר לפקדון וכדפרישית שם ולפ"ז ע"כ דבדאיכא עידי אמירה לא מצינן פלוגתייהו דר"ה ור"ח אלא כששלשתן בעיר ומשום טעמא דאי

איתא והא דפשיטא להו לסתמא דתלמודא גופא דר"ה בדאיכא עידי אמירה איירי ומשום דאי איתא היינו משום דאי בדליכא עידי אמירה מ"ש דפליגי בבעל אומר לפקדון הו"ל לפלוגי בבעל אומר להולכה אע"כ דבדאיכא עידי אמירה נמי פליגי והיינו משום דר"ה סובר טעמא דאי איתא והיינו כששלשתן בעיר ומש"ה איצטריך לאיפלוגי בבעל אומר לפקדון דוקא דבבעל אומר להולכה השליש נאמן כיון דלא שייך טעמא דאי איתא וא"נ טענת השליש שאומר לקבלה עדיף טפי כיון דאיכא עידי אמירה והוחזק שליח לקבלה וכדפרישית אבל לשיטת התוס' וסייעתייהו דלעולם בעינן עידי אמירה א"א לפרש כן ודוק היטב:

תוספות בד"ה בעל נאמן כו' וא"ת מה הועילו חכמים דתקון בפ"נ כו' עכ"ל. והנה מצאתי להרא"ש ז"ל שכתב בריש מכילתין דכי היכי דהימנוהו חכמים לשליח להולכה כבי תרי לענין קיום ולענין לשמה הכי נמי הימנוהו כבי תרי לענין גוף השליחות במה שאומר שהוא שליח להולכה ולפ"ז אין כאן מקום לכל דברי התוספות בזה הדיבור אמנם כן קשיא לי טובא על שיטת הרא"ש ז"ל דהא אמרי' להדיא בגמרא בריש מכילתין דהא דהימנוהו כבי תרי היינו משום דלענין חששא דלשמה מדאורייתא רוב בקיאין הן וכן לענין קיום שטרות מדאורייתא לא צריך ורבנן הוא דאצרוך והימנוהו רבנן בדרבנן מה שאין כן לענין האי חששא דבעל אומר לפקדון שהיא חששא גמורה מדאורייתא אין מקום לומר דהימנוהו כבי תרי וליכא למימר דהכי נמי בבעל אומר לפקדון מדאורייתא השליש נאמן דהאי סברא דאי איתא דקאמר ר"ה אינו אלא חששא דרבנן בעלמא משום חומרא דגיטין הא ליתא דהא מותבינן עלה דר"ה מברייתא דוכן לשטרות ומשני ר"ה שאני ממון דאתיהיב למחילה משמע דבלאו ה"ט דאתיהיב למחילה לא הוי מהימן אפילו בממון וא"כ ע"כ משום דטעמא דאי איתא חששא גמורה מדאורייתא היא דאי מדרבנן לא שייכא גבי ממון וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה והנלע"ד ליישב בזה דהרא"ש ז"ל דריש מכילתין נמי נחית לסברת התוספות כאן דעיקר תקנה דבפ"נ היינו כשאין שלשתן בעיר דלא שייך טעמא דאי איתא והני נמי דמצרכי מערסא לערסא סברי כר"ח אלא דאכתי קשיא ליה להרא"ש ז"ל דנהי דלר"ח השליש נאמן כשאומר הבעל לפקדון משום דהא הימניה אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן שיאמר הבעל שנפל ממנו ומצאו זה ואזיל הרא"ש ז"ל לטעמיה דחייש לנפילה כשנמצא ביד אחר שאומר שהוא שליש והלה מכחישו ואומר שנפל ממנו כמ"ש הש"ך בח"מ סי' נ"ו בשם הרא"ש ז"ל אלא דנראה לענ"ד דהא דחייש הרא"ש ז"ל לנפילה בממון אע"ג דנפילה לא שכיח ושלישות שכיח טפי אפ"ה אין הולכין בממון אחר הרוב וחזקת ממון עדיף טפי דהמע"ה ומהימן

המוחזק אפי' במילתא דלא שכיח והא דלא חיישי' לנפילה ביד הבעל דבר עצמו היינו משום דאיכא נמי חזקה כל מה שביד האדם הוא שלו מה שאין כן בשמעתין לענין גיטין דאיסורא ודאי מדאורייתא לא חיישינן לנפילה דלא שכיחא ולמיעוטא לא חיישינן מדאורייתא כדאמרינן לענין לשמה אלא מדרבנן ודאי חיישינן למיעוטא כדאמרינן בריש מכילתין דרבנן הוא דאצרוך והימנוהו רבנן לשליח כבי תרי בדרבנן זהו מה שנלע"ד בכוונת הרא"ש ז"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דסברי כר"ח דאמר שליש נאמן כו' עכ"ל. כבר כתבתי בקונטרס שלי דקשה מזה על הש"ך שכתב בסי' נ"ו דשיטת התוספות בסמוך בד"ה שליש נאמן דלא מהימן השליש אלא בששניהם מודים שהוא שליש אבל אם א' מכחישו שאינו שליש אלא שנפל ממנו ומצאו ר"ח נמי מודה דאין השליש נאמן ע"ש שדקדק כן מלשון התוס' וא"כ תיקשי להו מאי משני התוס' הכא דהועילו חכמים בתקנתן אפילו משכונה לשכונה משום דסבר כר"ח דאכתי לא הועילו אם יערער הבעל ויאמר שנפל ממנו. אמנם למאי דפרישית בסמוך יש ליישב אף לפי שיטת הש"ך דאפשר דהתוס' נמי לענין חששא דנפילה סברי דבגיטין לא הוי אלא מדרבנן וסמכינן אשליש גופא דהימנוהו רבנן בדרבנן כתרי אלא דהוצרכו לפרש דסברי כר"ח משום ערעור דפקדון שהוא חשש גמור מדאורייתא כנ"ל ושם הארכתי ודו"ק:

בא"ד א"נ התם איירי כשהבעל אומר כתבו ותנו והלך לדרכו כו' עכ"ל. נראה דכוונתם בזה דאהני תקנת חכמים משכונה לשכונה אם נתברר דהכי הוי עובדא שאמר הבעל כתבו ותנו והלך לדרכו אבל השליח לחוד ודאי לא מהימן לומר שכך היה המעשה דאלת"ה לעולם להימן השליש לר"ה במיגו שיאמר שהבעל אמר כתבו ותנו והלך לדרכו אע"כ כדפרישית כן נראה לי:

בד"ה שליש נאמן דהא הימניה כו' אלא לא חשיב מיגו כו' דשמא האשה לא תתרצה לקבל הגט כיון שהבעל אומר לפקדון עכ"ל. ואע"ג שהיה יכול למוסרו לידה קודם שבא הבעל וערער אפ"ה לא חשיב מיגו בכה"ג דהו"ל מיגו למפרע ואע"ג דבפרק זה בורר מסיק דאמרינן אי בעי קלתיה אע"פ שהוחזק בב"ד וא"כ הו"ל מיגו למפרע אלא דהתם נמי לאו משום מיגו מהימנינן לשליש אלא מטעם דהא הימניה והיינו לפי שהיתה יכולה לשורפו בשום פעם אלמא דהימניה והיינו כדמסקו התוס' הכא וע"ש בפרק זה בורר במהרש"א ובש"ך חו"מ סי' נ"ו סק"א האריך בזה ע"ש:

בא"ד לכך נראה לפרש כו' שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין כו' עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו אכתי כיון שאמר הבעל לפקדון א"כ מסתמא לפי דבריו לא מסרו

לו בפני עידי מסירה וכיון דאנן קי"ל עידי מסירה כרתי ולא סגי בעידי חתימה בלא עידי מסירה לשיטת התוס' והרא"ש והרשב"א ז"ל א"כ אמאי הוי גט מטעמא דהא הימניה שהרי אין בידו להאמין ולהכשיר הגט בלא עידי מסירה דאפילו הבעל מודה שנתנו בינו לבינה לא מהני ותירץ הרשב"א ז"ל דכיון דהימניה מסתמא מסרו בעדי מסירה ואפילו אם העדים מכחישין אותו אפ"ה נאמן השליש והו"ל כאומר נאמנת עלי שלא פייסתי ע"ש באריכות ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו בזה דנהי דמהימן הבעל לומר נאמנת עלי שלא פייסתי היינו משום דלא מפיו אנו חיין ובידו להאמינה בזה משא"כ הכא כיון דר"ח גופא מודה דטענת הבעל עדיף טפי שאומר לפקדון דאי איתא דלגירושין יהביה לדידה הוי יהיב אלא שסובר דאפ"ה השליח נאמן משום דהא הימניה שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אכתי אמאי הוה גט שהרי אין בידו לומר נאמן עלי כיון דבעינן לעולם עידי מסירה מגזירת הכתוב דאין דבר שבערוה פחות משנים ויש ליישב שיטת הרשב"א ז"ל ואין להאריך והמעיין בדבריו יבין אמנם לולא דמסתפינא היה נראה בעיני לומר דמטעמא דהא הימניה לא מהני אלא לענין שאין יכול לבטל הגט כיון שמסרו לידו והיה יכול למסרו לאשה הרי האמינו עליו כמאה עדים בזה שלא יבטל עוד ושלא יחזור בו אבל לעולם לר"ח גופא צריך השליח למסור הגט ליד האשה בפני עדים כדי לקיים מאמר הכתוב דאין דבר שבערוה פחות משנים או מכיון שהגט ביד השליח עדיין לפנינו ויכול למסור לה בעדים אנן סהדי דחזקה לא שביק אינש היתרא ועביד איסורא ומש"ה מהימן נמי כשאומר שכבר מסרו הבעל לידו בפני עדים כנ"ל ובסמוך אפרש שהיא שיטת רש"י ז"ל ובהכי רווחא שמעתא אבל שיטת תוספות והרשב"א ז"ל אינה כן ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד ולפ"ז מהימנינן לשליש אפילו בדברים העשויין להשאיל כו' אלא אומר בפקדון יהביה ניהלה עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה מאי דהא הימניה שייך בדברים העשויין להשאיל כיון שלעולם יכול להוציא מידו דאפילו מיתמי מפקינן בדברים העשויין להשאיל ואם כן אפילו אם ימסור הנפקד השלישות לשכנגדו אכתי יכול להוציא מידו ול"ל דאכתי שייך נאמנות שיוכל לכפור לגמרי ולטעון להד"ם או החזרתי א"כ אפילו בדאמר בתורת שאלה מסרו לידו נמי נימא דהא הימניה ועוד אם כן כל הנפקדים אמאי לא אמרינן בהו דהא הימניה אלא ע"כ דלא שייך דהא הימניה אלא לענין שיוכל למסרו למי שכתובין על שמו כגון בגיטין ושטרות אבל בשאר מטלטלים לא שייך ה"ט אלא טעמא אחריני דחזקה אין אדם חוטא ולא לו וכל היכא שיכול להחזיק לעצמו בשבועת היסת מהני תפיסתו כשאומר שתופס בה לשם אחר משום טעם דחזקה אין אדם חוטא כו' ואין כאן

מקומו להאריך בזה ודברי התוס' בזה לדעתי צריכין עיון אבל על דברי הש"ך בח"מ סימן נ"ו יש לתמוה יותר שהוציא מדברי התוס' כאן דכיון שכתבו דהיכא שאומר הלה בתורת שאלה מסר לידו תו לא שייך דהא הימניה א"כ ה"ה אם אמר שנפל ממנו והלה מצאו או שבגזילה בא לידו נמי אין לו דין שליש. ולענ"ד לא דמי כי אוכלא לדנא דהיכא שאומר בתורת שאלה בא לידו לית דינא ולית דיינא שהיא מעולה שבטענות ואפילו מיתמי מפקינן דברים העשויין להשאיל משא"כ טענת נפילה וגזילה הם טענות גרועות דהא קי"ל לנפילה לא חיישינן וכתבו הפוסקים דאפילו אית ליה מיגו לא מהימן וכן בטענות גנובין או גזולין כתבו הפוסקים דאפילו בדברים העשוין להשאיל לא מהימן כשאומר גנובין הם דאחזוקי אינשי בגנבא ובגזלנותא לא מחזקינן וא"כ מאין הרגלים לדמות טענות שאולין לטענת נפילה וגזילה שהם מן הקצה אל הקצה וכבר הארכתי בזה וכאן אין להאריך יותר:

גמרא מתיב רבי אבא הודאת בע"ד כמאה עדים והשליש נאמן משניהם כו' וכתבו התוספות דמשמע ליה דנאמן אפילו בעיר אחת אע"ג דאיכא למימר דאי איתא כו' ולפי זה צ"ל נמי דמשמע ליה לר"א דברייתא איירי אפילו בדלית ליה לשליש שום מיגו דאל"כ לא הוי מקשה מידי ולענ"ד דעיקר הקושיא מדקתני ברישא דברייתא הודאת בע"ד כמאה עדים ועלה קתני והשליש נאמן משניהם משמע מזה דנאמנות השליש היינו נמי מטעם הודאת בע"ד והיינו כטעמא דר"ח דכיון דהימניה מעיקרא הו"ל כהודאת בע"ד שהאמינו על כל מה שיאמר וממילא קשיא לר"ה כנ"ל נכון וברור:

שם תנן האשה שאמרה התקבל כו' ואמאי ולהימניה לשליש. ופירש"י ז"ל ואמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא בקריעה אלא עידי אמירה כו' אבל לפמ"ש הר"ן ז"ל בנוסחת רש"י ז"ל אמאי בעי עדים לא בקבלה ולא באמירה כו' ע"ש באריכות ומהרש"א ז"ל העתיק מנוסחת רש"י ישן דגריס לא בקבלה ולא בקריעה ולא עידי אמירה ולפי גירסתו יש לתמוה דמאי ס"ד כלל דלהימניה לשליש ואמאי קרי ליה שליש כיון שאין כאן לא עידי קבלה ולא עידי קריעה ולא עידי אמירה וכי ס"ד משום שהקרעים בידו יהא נאמן אבל לפי גירסת הר"ן ז"ל בשיטת רש"י אפשר דה"ק אמאי בעי עדים כלל לא בקבלה ולא באמירה אלא בעידי קריעה לחוד סגי דכיון שיאמרו בפנינו קרע שראו הגט בידו שלם אלמא דהימניה בעל תו לא בעי עידי קבלה ומכיון שראו בידו הגט והיה יכול ליתנו לאשה לקבלה והיא היתה מקבלתו שהרי יודעת שעשאתו שליח לקבלה תו לא ליבעי עידי אמירה והיינו כדפרישית לעיל במשנה שכן שיטת רש"י ז"ל אבל לגי' מהרש"א ז"ל דלא בעי נמי עידי קריעה וא"כ משמע דלא בעי אפילו עדים שראו הגט ביד השליח וא"כ

מהיכא תיתי להימן ובשלמא לגירסת רש"י ז"ל שלפנינו דלא ליבעי עידי קבלה ולא עידי קרייעה אפשר לומר דכיון דאיכא מיהא עידי אמירה סבר המקשה דבגט קרוע נמי סגי דלא חיישינן שלא נמלך הבעל וקרעו וזרקו לאשפה ומצא זה דהו"ל נפילה דיחיד לומר שמצאו דוקא השליח קבלה אלא ודאי מסתמא הבעל מסרו לו שלם ואח"כ נקרע כיון דשליח לקבלה הוא משא"כ בליכא עידי אמירה ולא עידי ראיית הגט כשהוא שלם אמאי להימן. מיהו מ"ש מהרש"א ז"ל דלשיטת רש"י ישן הא דמקשה הש"ס ולהימניה לשליש לאו אדר"ח לחוד מקשה אלא אליבא דכ"ע וכתב דמש"ה לא רצו התוספות לפרש כן וממילא דה"ה לגירסת הר"ן ז"ל בשיטת רש"י נמי אליבא דכ"ע מקשה ולענ"ד זה דוחק אמנם למאי דפרישית לעיל נראה דלגירסת רש"י ישן נמי עליה דר"ח דוקא מקשה דלר"ה ודאי בעי מיהא עידי אמירה ולא מהני אפי' כשאומרים העדים בפנינו קרע וראו הגט בידו שלם דאכתי מאן יימר דלקבלה יהביה ניהליה דלמא להולכה דבכה"ג ודאי הבעל מהימן אפילו כשאין שלשתן בעיר אע"ג דלא שייך אי איתא דמהיכא תיתי נאמין לשליח יותר מלבעל שאין תפיסתו מוכרחת לקבלה יותר מלהולכה ועוד דר"ה חייש אפילו לנפילה דרבים ומכ"ש דחייש לטענת פקדון דרבים כדפרישית וכ"ש בטענת להולכה דעדיף טפי ולא הוצרך ר"ה לטעמא דאי איתא אלא בדאיכא עידי אמירה ובכה"ג לא חייש לנפילה דהו"ל נפילה דיחיד וה"ה לפקדון ולהולכה דלא חיישינן בכה"ג כיון שיש עדים שהוא שליח לקבלה מסתמא אמר להבעל שהוא שליח לקבלה ומסתמא בתורת כן מסרו לידו משא"כ לר"ח דלא חייש כלל לנפילה אפילו לנפילה דרבים כמסקנא דגט פשוט דהכי הלכתא ולפקדון ולהולכה נמי לא חייש אפילו בדליכא עידי אמירה מטעמא דהא הימניה מקשה שפיר כנ"ל ודוק היטב. וכ"ש דא"ש טפי למאי דפרישית בסמוך דטעמא דר"ח דאמרינן דהא הימניה אף ע"ג דליכא ע"מ אפ"ה מהימן משום דלא שביק היתירא ועביד איסורא א"כ מה"ט גופא מהימן השליח לר"ח אפילו בלא עידי אמירה כיון שהיה יכול לעשות בהיתר לומר שהוא שליח להולכה והאמינו הבעל כמאה עדים שלא יבטל והיה נאמן בזה משום דהא הימניה עכשיו שאומר שהוא שליח לקבלה ודאי קושטא קאמר ודו"ק:

שם ולהימניה לשליש. כבר כתבתי בקונטרסי דקשה מכאן לשיטת הש"ך בח"מ סי' נ"ו דאפי' לר"ח לא מהימן אלא בטענת פקדון אבל כשאומר שנפל ממנו או שגזלו תו לא מהימן השליש וא"כ מאי מקשה הש"ס ולהימניה לשליש והא אכתי בעינן עדים שמא יאמר הבעל שנפל ממנו ומצאו זה ובשלמא לשיטת הרא"ש ז"ל שכתב ג"כ דהיכא שמכחיש הבע"ד את השליש ואומר שנפל ממנו ומצאו לא מיקרי שליש כמ"ש הש"ך

שם בשמו אלא די"ל דהרא"ש ז"ל לשיטתו שכתב בשמעתין דהא דמקשינן ולהימניה לשליש היינו אפילו לר"ה דכיון שאין הבעל לפנינו להכחיש השליש יש לנו להאמין השליש אפילו לר"ה וא"כ ה"ה והוא הטעם לענין טענת נפילה דנהי דהרא"ש ז"ל חייש לנפילה כשנמצא ביד אחר היינו דוקא כשהלה עומד ומערער וטוען שנפל ממנו אבל מסתמא ודאי לא חיישי' ועוד נראה דהרא"ש ז"ל לא חייש לנפילה שם בתשובה אלא היכא דשייך דאי איתא שכן היה המעשה שם ששלשתן היו בעיר אחת ועוד שהלה טען שמחל ראובן ללוי החוב וטענת מחילה ודאי טענה גרוע' היא כמו טענת נפילה ומש"ה חייש לה הרא"ש ז"ל משא"כ בשמעתין שהשליח אומר לקבלה דטענה מעלייתא היא דשליח לקבלה שכיח וכ"ש היכא דאיכא עידי אמירה מש"ה מקשה שפיר ולהימניה לשליש משא"כ לשיטת הש"ך שכתב שם שכן שיטת התוספות דשמעתין ומשמע נמי מלשון הש"ך דלא נחית לחלק בסברא זו דאי איתא וגם לא נחית לחלק בין טענת מחילה לשאר טענות דבכל ענין כתב דהיכא שהלה מכחיש את השליש ואומר לנפילה תו לא מהימן השליש ולפי מה שנראה מלשון התוספות דלא שני להו כלל בין היכא שהבעל מערער או מסתמא ומשמע נמי מפירושם דהא דמקשה ולהימניה לשליש אדר"ח מקשה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה אי ס"ד דר"ח גופא מודה דכשהבעל אומר לנפילה לא מהימן השליש א"כ לא מקשה הש"ס מידי דלהימניה לשליש וצ"ע ואין להאריך יותר ודו"ק:

שם אמר רבה הא מני ר"א היא דאמר עידי מסירה כרתי. ופירש"י דאין גט כשר בלא עדי מסירה והקשו עליו בתוספות מדתנן אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל שלא רצה לפרש כפירוש התוספות דמתני' איירי בדליכא עידי חתימה דסתמא קתני צריכה שני כיתי עדים ולפי"ז נראה דמ"ש רש"י ז"ל ואין גט כשר בלא עידי מסירה היינו היכא שהבעל מסרו בינו לבינה ודאי פסול וכשיטת תוספות בשמעתין וממילא צריך הכא עידי קבלה דשמא יאמר הבעל שמסרו להולכה בלא עידי מסירה ואית לן למיחש להכי כיון שאין תפיסת השליח מוכיח' לקבלה יותר מלהולכה ואע"ג דלר"ח השליש מהימן משום דהא הימניה אפ"ה אין בידו להאמינו כיון שמסרו לידו בלא עידי מסירה ופסול מגזירת הכתוב וכמו שהקשיתי לעיל בשם הרשב"א ז"ל והא דקאמר ר"ח השליש נאמן היינו כדפרישית לעיל שמוסר השליח הגט לאשה בפני עידי מסירה או מכיון שהגט בידו למסרו להאשה חזקה דלא שביק היתירא ועביד איסורא מש"ה מהימן השליש לומר שכבר מסרו הבעל לידו בפני עידי מסירה משא"כ במתני' שכבר נקרע הגט אזלא לה האי חזקה וחיישינן שמא מסרו הבעל להולכה

והשתא משקר השליח ואומר שהוא שליח לקבלה ואע"ג דהימניה הבעל מעיקרא סוף סוף אין בידו להאמינו לענין עידי מסירה:

שם בעל אמר לגירושין כו' ולהימניה לשליש מי קא נפיק מתותי ידיה דלהימניה. וקשיא לי מאי ס"ד דלהימניה לשליש כיון שאין הגט יוצא מתחת ידו בשלמא לעיל הוי טעי המקשה כיון שהקרעים בידו או דהוי עידי ראיה שראו בידו הגט כשהוא שלם אבל הכא משמע דלא איירי בהכי ועוד אף אם ראו הגט בידו מאי הוי כיון דשליח להולכה הוא וצריך למסור בעידי מסירה ומה שראו בידו לא הוי אלא כאילו ראו ביד הבעל ועוד קשה מאי משני נמי מי קא נפיק מתותי ידיה דלהימניה משמע דאי הוה נפיק מתותי ידיה מהימן ומאי נאמנות שייך בזה כיון דשליח להולכה הוא דצריך למוסרו לידה ואם הבעל מבטלו עכשיו לא הוי גיטא וכ"ש דקשה טפי לשיטת הרא"ש והרשב"א ז"ל בשמעתין וכל סייעתייהו המשיגים על הרי"ף ז"ל וכתבו דסוגיא דהכא אתיא נמי אליבא דר"ה כיון שהבעל מודה להשליש וא"כ קשה טפי אף כי נפיק מתותי ידיה מאי נאמנות שייך בזה כיון שעדיין צריך למוסרו לידה ול"ל דאיירי שהשליש אמר שכבר מסרו לידה וחזרה והפקידתו אצלו דאכתי מאי מהימן כיון דלר"ה לית ליה האי סברא דהא הימניה. ונלע"ד שמכאן הוציא הרי"ף ז"ל דסוגיין כר"ח ולפ"ז איירי שפיר שאומר השליש שכבר מסרו לידה והפקידתו אצלו ומהימן במיגו דאי בעי הוי אמר שהיה שליח לקבלה והוי מהימן כיון שהבעל אמר להולכה וא"כ הא הימניה שיהא לקבלה אם יאמר לקבלה כמ"ש התוספות לר"ח אבל לר"ה אפילו הוי נפיק מתותי ידיה לא הוי מהימן בכך שאפילו אם אמר לקבלה לא הוי מהימן דהא לית ליה האי סברא דהא הימניה כיון שאין בידו להאמינו ול"ל דאפ"ה הוי מהימן במיגו דאי בעי הוי מסר לה עכשיו משום דנראה מסוגיין דאי מהימן השליש היינו להחזיקה מגורשת למפרע משעה שאמר השליש וכן אם הבעל אינו רוצה לגרש עכשיו ומבטל הגט אפ"ה מגורשת והיינו ע"כ משום דהשליש נאמן במיגו דלקבלה ואע"ג דליכא עידי אמירה היה נאמן במיגו שהיה אומר להולכה ושהאמינו הבעל לומר לא אבטל כדפרישית כנ"ל בשיטת הרי"ף ז"ל. לולא שכל הקדמונים המשיגים עליו כתבו שלא נתגלה להם טעמו של הרי"ף ז"ל שצוה למחוק הנוסחא ראשונה דסוגיין כר"ה ולפמ"ש נתגלה טעמו. אבל קשיא לי לפי זה הא דמקשינן בסמוך ולהימניה לבעל ומשני מי קאמר גירשתי ואי כדפרישית הא ודאי אומר הבעל גירשתי דהא הימניה לשליש בכל מה שאמר אף אם יאמר לקבלה וכ"ש שהאמינו אם יאמר שכבר מסרו לידה שהרי מעיקרא מסר לידו ע"מ כן. ויש ליישב לפי מה דפרישית לעיל דר"ח גופא לא קאמר אלא היכא שהגט שלם לפנינו ביד השליח

דאל"כ אין ביד הבעל להאמינו כיון דבעי עידי מסירה כמ"ש לעיל באריכות אלא דאכתי קשיא לי הא לשיטת הרי"ף ז"ל לא בעינן עידי מסירה היכא דאיכא עידי חתימה כמ"ש להדיא בסוף פ' המגרש אלא דאכתי יש ליישב דמ"מ לא שייך דהא הימניה אלא כל זמן שהגט בידו כדאמרינן בעלמא יצא השלישות מידו הרי הוא ככל אדם ואף למאי דפרישית לעיל בלשון התוספות בד"ה בעל אומר בהשגתי על מהרש"א ז"ל דהא דאמרינן יצא השלישות מידו אינו נאמן היינו לחובת מי שמסרו לידו וכתבתי שם שכן מבואר בלשון הרשב"א ז"ל בשמעתין מ"מ נראה דהיינו דוקא היכא שאנו רואין שמסר השליש השלישות או הגט למי שמסר דאמרינן מסתמא כדין עשה שמסר לו השלישות וכן בגט לאשה שכ"כ הרשב"א ז"ל דהא ע"מ כן הימניה משא"כ הכא שאין הגט לא ביד השליח ולא ביד האשה נראה ברור דלא שייך דהא הימניה אף לר"ח וא"כ משני שפיר בעל מי קאמר גירשתי כנ"ל נכון לשיטת הרי"ף ז"ל ודוק היטב. ומה שיש לדקדק עוד בשיטה זו כתבתי בקונטרס השייך לחושן משפט בדין השליש וכאן אין להאריך יותר:

שם ולהימניה לבעל דאמר רבי חייא בר אבין א"ר יוחנן כו' ואע"ג דבפרק יש נוחלין דף קל"ד מסקינן דהא דא"ר יוחנן דהבעל נאמן היינו להבא אבל למפרע אינו נאמן אפ"ה מקשה הכא שפיר משום דמשמע הכא דאי מהימנינן היינו אפילו למפרע ואי לא מהימנינן היינו דלגמרי לא מחזקינן לה כמגורשת אפילו להבא דהכי משמע מדקאמר הו"ל דבר שבערוה ואין פחות משנים ומש"ה משני דלקושטא דמילתא אפילו להבא אינה כמגורשת כיון דבעל מי קאמר גירשתי ועוד י"ל דמקשה הכא אליבא דמ"ד דלר"י אפילו למפרע איכא למימר דנאמן הבעל לומר גירשתי כדמסקינן שם פי"נ אנן אשינוייא ניקו ונסמוך חושו לה והיינו משום דמספקא ליה אי ר"י פליג וס"ל דאפילו למפרע נאמן כן נראה לי:

דף סד:

משנה נערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה ופרש"י היא יש לה יד דהא גדולה היא ואביה נמי זכאי לקבלו ומ"מ יד דידה כדקימא קיימא דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מהווה את עצמה והיא מקבלת גיטה והשתא נמי ל"ש עכ"ל. ודקדקו התוס' מל' רש"י ז"ל דוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא אבל באמת ל' רש"י ז"ל בזה צ"ע דכיון שנתן טעם לדבר דהיא יש לה יד כיון דאם היתה יתומה היא מקבלת א"כ האי טעמא גופא שייך נמי בקטנה שאם היתה יתומה מקבלת גיטה אליבא דכ"ע אף בנתקדשה קידושין דאורייתא משהגיעה לעונת הפעוטות ומה שהוסיף רש"י ז"ל בלשונו לחלק

דגדולה יש לה יד אם היתה יתומה מהווה את עצמה לא ידעתי מה נתינת טעם הוא זה אי משום דאיתקש יציאה להוויה וכיון דאית לה יד לקידושין ה"ה לגירושין אכתי קטנה יתומה גופא יוכיח דאע"ג שאין לה יד לקידושין אפ"ה יש לה יד לגירושין אלמא דלא בעינן הקישא להכי והנלע"ד בזה דקטנה יתומה נהי דמתגרשת ע"י עצמה לאו משום דיש לה יד גמור אלא משום דלענין גיטין לא בעינן יד גמור דלא בעינן דעתה דבע"כ מתגרשת וכדאמרינן לעיל פרק הנזקין דף נ"ה לענין חרשת שהשיאה אביה וביבמות פרק חרש דבר תורה שוטה מתגרשת והיינו מסברא דלא בעינן דעתה אלא דגלי רחמנא דבעינן שיודעת לשמור גיטה נמצא דלפ"ז לעולם קטנה מילתא דפשיטא היא דלא אלים יד דידה במקום יד אביה כשיש לה אב משא"כ בנערה שיש לה יד גמור' שהרי אם היתה יתומה היא מהווה את עצמה ומש"ה שפיר קאמרי רבנן דאפי' ביש לה אב יד דידה עיקר אלא דיד יתירא זכי לה רחמנא להתגרש ע"י אביה כשיש לה אב והיינו מהיקשא דויצאה והיתה כדאמרינן בכתובות ד' מ"ז ואע"ג דלענין קידושין לא אלים יד דנערה להפקיע יד אביה היינו כדיהיב ר' יוחנן טעמא בפרק האיש מקדש משום דמפקעת עצמה מרשות אביה כן נראה לי לכאורה אלא דקשיא לי דבפרק האיש מקדש דף מ"ד א"ר נחמן דאפילו נערה כשיש לה אב אינה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה והיינו משום דלא אלים יד דידה לשווויי שליח אלמא דבנערה נמי יד אביה עיקר. לכך חוזרני לפרש ד"א בכוונת רש"י ז"ל דהיא גופא קשיתיה כיון דיד אביה עיקר וע"כ הא דאמרינן יד יתירא זכי לה רחמנא איד דידה קאי והיכא אשכחן דזכי לה רחמנא לכך מפרש שאם היתה יתומה היא מהווה את עצמה ולפי זה הא דכתיב כי יקח איש אשה אנערה נמי קאי ל"ש יש לה אב ומתקדשת ע"י אביה ל"ש אין לה אב ומתקדשת על ידי עצמה ואתרווייהו כתיב ונתן בידה ואין מקרא יוצא מיד פשוטו דידה יד ממש מה שאין כן בקטנה דלא איירי בה פשטא דקרא דכי יקח איש אשה שהרי אין לה קידושין על ידי עצמה ועוד דקטנה לא מיקרי אשה כדאיתא בנדה ובדוכתי טובא בש"ס ומש"ה לא קרינן בה נמי ונתן בידה אלא מה שמתגרשת על ידי אביה היינו מהקישא דויצאה והיתה זה מה שנלענ"ד בכוונת לשון רש"י ז"ל ועי' עוד בסמוך בל' תוס' וק"ל:

תוספות בד"ה נערה המאורסה כו' שוב הגיה רש"י ז"ל בפ"ב דקידושין דה"ה קטנה כו' וכן עיקר והביא ראיה ריב"ם דבפ"ב דקידושין פריך לר"נ עכ"ל. ולענ"ד למאי דפרישית בסמוך אין ראייתם מוכרחת דודאי לרבא דפריך התם לר"נ ממתני' דקטנה שאמרה ע"כ הוי משמע ליה דאיירי כשיש לה אב מדקתני סיפא ואם אמר לאביה כדמקשה התם ואם כן מבואר במשנה דקטנה שיש לה אב נמי מתגרשת על ידי עצמה וע"כ הא דקתני

נערה היינו להודיעך כחו דרבי יהודה ולא תיקשי ליתני קטנה להודיען כחן דרבנן והו"ל כוחא דהתירא דהא קתני קטנה בהדיא בסיפא ומכח אותה סברא גופא מקשה עלה דר"נ דכיון דחזינן דקטנה מתגרשת על ידי עצמה והיינו ע"כ משום דיד דידה עיקר אפי' במקום אב אלמא דכ"ש בנערה יד דידה עיקר טפי מיד אביה דהיינו יד יתירא וא"כ קשה לר"נ דאמר לא אלים יד דידה במקום יד אביה לאשוויי שליח משא"כ למסקנא דמוקי ר"נ להההיא דקטנה שאמרה התקבל באין לה אב וקאי בסברתו דנערה אין עושה שליח והיינו משום דלא אלים יד דידה דיד אביה עיקר וע"כ היינו כדפרישית בסמוך דיד יתירא דזכי לה רחמנא איד דידה קאי מפשטא דקרא דונתן בידה דקאי אנערה או כטעם הראשון שכתבתי לעיל כיון שיש לה יד גמור לענין קידושין וממילא דבקטנה דלא אשכחן דזכי לה רחמנא יד יתירא לידה לכל הפירושים משום הכי פשיטא להו לכל הני רבוותא דקיימי בשיטת רש"י ז"ל במהדורא קמא וכפירושו בשמעתין דקטנה אביה ולא היא וממשנתינו הוא מוכרע דאי ס"ד דה"ה לקטנה ליתני קטנה ול"ל להודיעך כחו דר' יהודה אדרבא ליתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דהו"ל כח דהיתירא כיון דמסיפא דמתני' דקטנה שאמרה לא שמעינן מידי דהא באין לה אב מוקמינן לה כנ"ל לפמ"ש נתיישב ג"כ מ"ש הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל דקאי בשיטת רש"י ז"ל קודם חזרה ומפרש דלמאי דס"ד בקידושין דאיירי מתני' דקטנה כשיש לה אב הוי אתי ליה שפיר דלכי מטא לידה מגורשת ומשכחת לה כגון שנתן לה אביה רשות לקבל גיטה והקשה הרשב"א ז"ל דא"כ מאי מקשה התם אנערה דלמא הא דדייקינן הא נערה ה"ז גט היינו נמי בכה"ג שנתן לה אביה רשות אע"כ דליתא לדברי הראב"ד וקשיא לי א"כ אפילו אי ליתא לדברי הראב"ד ז"ל אכתי קשה אמאי לא מוקי הש"ס בכה"ג ולמאי דפרישית א"ש דהרשב"א ס"ל כהרמב"ם ז"ל דקטנה אין עושה שליח משום דשליחות קבלה צריך עדים ואין עדות לקטן. ולפ"ז אפילו נתן לה אביה רשות לא מהני אם נאמר דאין לה יד אלא כשעשאה אביה שליח לקבל גיטה והא לא משכחת לה מהאי טעמא גופא דשליחות קבלה צריך עדים ואין עדות לקטן ודו"ק היטב. ואפס קצת מהדברים שכתבתי מצאתי בלשון הרמב"ן ז"ל בס' מלחמות ה' ותיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי אמנם הרמב"ן ז"ל הוסיף בהן דברים ונתן טעם לשבח לחלק בין נערה שיש לה יד אבל קטנה לעולם יד אביה עיקר אלא שהנערה היא כשליח של אביה כיון שמכנסת עצמה לרשותו ומסתמא ניחא ליה בהכי וזכין לאדם שלא בפניו משא"כ בקטנה לא שייך לומר שהיא שלוחה של אביה דאין קטנה נעשית שליח כמו שאינה יכולה לעשות שליח ואין לה יד לזכות לאחרים כ"ז מדקדוק לשון הרמב"ן ז"ל עיין שם אבל קשיא לי היא גופא אמאי אין קטנה נעשית

שליח ואי משום דכתיב אתם גם אתם הא כתבו תוספות לקמן בסמוך בד"ה שאני שתופי מבואות דמאן דאית ליה קטן זוכה לאחרים מדאורייתא היינו משום דאיתא בדנפשיה ולא ממעטינן מאתם גם אתם אלא דומיא דתרומה דליתא בדנפשיה ואם כן כיון דקטנה יש לה יד לענין גירושין היכא דיכולה לשמור גיטה וא"כ יכולה להיעשות שליח לקבל גט וכ"ש לענין שליחות אביה והא דלא קשיא לי אפשטא דמתני' בדף הסמוך קטנה שאמרה התקבל אינו גט שאין הקטן עושה שליח וכבר כתבתי דלעשות שליח ולהעשות שליח חדא מילתא היא כדאיתא בפרק איזהו נשך לענין שליחות עכו"ם וקטן אלא דנראה שדבר זה נתקשה להרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות גירושין וכתב דמה שאין הקטנה עושה שליח היינו משום דשליח קבלה צריך עדים ולא שייך עדות שיעידו על הקטן ובזה ניצול הארי מיד הרוא"ה ממה שהשיגו הראב"ד מההיא דאתם גם אתם לפמ"ש אין כאן מקום למעט מאתם גם אתם כיון דאיתא בדנפשיה וממילא שכל מה שהאריך בזה בעל לחם משנה להקשות על הרמב"ם ז"ל מתרומה לפמ"ש כל דבריו בזה אך למותר ולקמן במשנה בדף הסמוך אפרש בעז"ה טעם אחר. נחזור על הראשונות דלפ"ז הקושיא במקומה עומדת על הרמב"ן ז"ל למה אין הקטנה נעשית שליח לאביה כמו נערה כיון שיש לה יד בדנפשה וכאן לא שייך טעמו של הרמב"ם ז"ל משום עדות שאין צורך כאן לעדות דרחמנא שוויה שליח של אביה וכן הטעם שאפרש לקמן במשנה שאין הקטן עושה שליח נמי לא שייך כאן כמו שיראה למעיין שם בדברינו ונראה מזה דהרמב"ן ז"ל לית ליה האי סברא שכתבו תוספות לקמן דתליא במידי דאיתא בדנפשיה שהם כתבו לשיטתם למ"ד זוכה לאחרים מדאורייתא ומשמע מל' הרשב"א ז"ל בחידושי קדושין דהתוספות פסקו כרב אסי דזוכה לאחרים משא"כ הרמב"ן ורש"י ז"ל בשמעתין דמחלקי בין נערה לקטנה לית להו כלל האי סברא לחלק לענין שליחות בין מידי דאיתא בדנפשיה אי משום דקי"ל כשמואל וכרב חסדא או משום דאזלי לשיטת רש"י דאפי' לרב אסי הא דזוכה לאחרים היינו מדרבנן ומדאורייתא אין לחלק בין מידי דאיתא בדנפשיה דלעולם אין קטנה נעשה שליח ומש"ה פסקו דקטנה אביה ולא היא אבל התוספות לשיטתייהו אין לחלק בין נערה לקטנה דקטנה נמי יש לה שליחות כיון דאיתה בדנפשה כדאשכחן לשיטתם דזוכה לאחרים מדאורייתא מה"ט גופא כנ"ל נכון ודוק היטב ואכתי קשה מה דכתבו התוס' לשיטתייהו דה"ה לקטנה והא דנקט נערה להודיעך כחו דרבי יהודה דאכתי ליתני קטנה להודיעך כחן דרבנן דהו"ל כח דהתירא כיון דלמסקנא לא שמעינן ממתני' דקטנה שאמרה התקבל הא מילתא דהא באין לה אב מוקמינן לה אלא דא"ל דלרבנן הוי רבותא טפי בנערה מבקטנה דאי הוי קתני קטנה ה"א דבנערה היא ולא

אביה כיון דקרינן בה כי יקח איש אשה וכתיב ונתן בידה משמע ידה ממש כיון שיש לה יד ואי משום דקתני בכתובות פ' אלו נערות האב זכאי בבתו ומקבל את גיטה ה"א דהיינו בקטנה ועי"ל דניחא ליה למיתני נערה דבקטנה שיש לה אב איכא איסורא לקדש בתו כשהיא קטנה דבכה"ג משני הש"ס בר"פ האיש מקדש אלא דאפ"ה הוי קשיא להו להתוספות דליתני קטנה לאשמעי' חידוש הדין לענין גט מש"ה הוצרכו לפרש דבנערה נמי איכא רבותא אליבא דר"י כן נראה לי:

בד"ה וכל שאינה יכולה לשמור גיטה כו' פי' בקונטרס אפילו ע"י אביה כו' ור"ת מפרש דע"י אביה מתגרשת דהא לרבי ינאי דדריש כו' ותנא דבי ר"י דמפיק מושלחה לא פליג כו' עכ"ל. ולכאורה נ"ל דאדרבא טעמא דרש"י נמי מהכא דסובר דרבי ינאי ותנא דבי ר"י לא פליגי כלל ותרוייהו אית להו דהדדי דאיצטריכי תרי קראי דמושלחה לא ממעטינן אלא דאינה מתגרשת ע"י עצמה אבל דאינה מתגרשת ע"י אביה אכתי לא ידעינן מש"ה איצטריך נמי קרא דרבי ינאי לאשמעינן דכל דאין לה יד אינה יכולה להתגרש כלל אף ע"י אביה דאי למעוטי שאינה מתגרשת ע"י עצמה מושלחה נפקא ולשיטת התוספות דמשמע להו דרבי ינאי לית ליה דרשא דתנא דבי ר"י קשיא לי א"כ היאך ממעט רבי ינאי קטנה מונתן בידה יצאה זו שאין לה יד ומסקינן לקמן דהיינו קודם שהגיעה לעונת הפעוטות והא היכא רמיזא באורייתא דהא אכתי לא ידעינן היא גופא מאיזה זמן קרינן בה שאין לה יד ול"ל דהיינו דכל שיש לה יד לענין ממון קרינן בה יש לה יד לענין גיטין דא"כ משהגיעה לצרור וזורקת חפץ ונוטלת יש לה יד לזכות לעצמה ואי משום דאין לה יד לזכות לאחרים אם כן עד דמייתי שתי שערות אין לה יד לזכות לאחרים למאי דקי"ל כשמואל דבסמוך אם לא שנאמר דהתוספות סברי דמימרא דרבא לקמן כרב אסי דחפץ ומחזירו זוכה לאחרים מדאורייתא וכמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל דהתוס' פסקו כרב אסי אלא דאכתי לשמואל קשיא מתניתין דקתני כל שאינה יכולה לקבל גיטה דמשמע דיכולה לשמור מתגרשת ודוחק לומר דשמואל לית ליה דרבי ינאי אלא כתנא דבי ר"י דאם כן מצינן פלוגתא בין ר' ינאי ובין תנא דבי ר"י לענין גירושי הפעוטות ע"י עצמן והתוספות כתבו בפשיטות דלדינא לא פליגי משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש דר' ינאי נמי אקרא דושלחה סמיך וה"ק מי שיש לה יד להתקדש ע"י עצמה דהיינו שמשלחה ואינה חוזרת היא שמתגרשת נמי ע"י אביה משא"כ כל שאין לה יד לעצמה והיינו דמתגרשת וחוזרת דממעטינן מושלחה אינה מתגרשת כלל מיהו יש ליישב שיטת התוספות דהא דדריש רבי ינאי מי שיש לה יד היינו שיודע' לשמור גיטה דמה שבידה משתמר והיינו כדדרשינן לקמן ר"פ הזורק מה ידה משתמר לדעתה כנ"ל ואכתי קשיא לי על שיטת

התוספות האיך אפשר לומר דקטנה שאין יכולה לשמור גיטה שאין מתגרשת ע"י עצמה ואפ"ה מתגרשת ע"י אביה דהא לעיל דף כ"א מסיק הש"ס להדיא דמה שזיכתה התורה לאב לקבל גירושי בתו היינו מתורת שליחות ומה"ט קאמר דאשכחן שליחות בע"כ שכן אב מקבל גט לבתו וא"כ כיון דאין יכולה לשמור גיטה וליתה בתורת גט כלל ע"י עצמה היאך האב נעשה שליח הא ליתא בדנפשה ובשלמא בקטנה שיכולה לשמור גיטה ויש לה אב נהי דאין מתגרשת ע"י עצמה אפ"ה נעשה האב שליח שלה דהא איתה מיהא בדנפשה היכא דאין לה אב ואע"ג דאין שליחות לקטן כדאמרינן לקמן במתני' כבר כתבתי בשם הרמב"ם ז"ל דהיינו היכא שצריך עדות ואין עדות לגבי קטן משא"כ באב לבתו שאין צריך עדות שהתורה עשאתו שליח א"כ שייך שפיר תורת שליחות או מטעם שאפרש לקמן במשנה משא"כ באין יכולה לשמור גיטה דליתה כלל בתורת גיטין ע"י עצמה שאין לה יד והיאך קאמר הש"ס שהאב מקבל גיטה בתורת שליחות הא קי"ל בפשיטות בכולה תלמודא דבמאי דלא שייך בדנפשיה אין יכול לעשות שליח וצ"ע ועוד אפרש בזה לקמן ודו"ק:

בא"ד וכן נראה דאי בשאינה יכול' כו' א"כ לענין קידושין נמי לא תתקדש דויצאה והיתה כתיב כו' עכ"ל. וליכא למימר דמדאיצטריך למעט משלחה ואינה חוזרת מגירושין אלמא דבת קידושין היא דאיכא למימר דאיצטריך למעט משלחה ואינה חוזרת בשוטה שנתקדשה גדולה ופיקחת ואח"כ נשתטית ואף לפמ"ש בסמוך דרבי ינאי ותנא דבי ר' ישמעאל לא פליגי ואיצטריכי תרי מיעוטי שלא תתגרש אף על ידי אביה לשיטת רש"י ז"ל אפי' הכי איכא למימר דאיצטריכו תרוייהו לשוטה שנתקדשה על ידי אביה עודנה פיקחת ולאחר שהגיעה לעונות הפעוטות ואחר כך נשתטית בעודה בעונת הפעוטות וקא משמע לן דאינה יכולה להתגרש לא על ידי עצמה ולא על ידי אביה וק"ל. ועיין מה שכתבתי בחידושי בריש מסכת קידושין בענין קידושי קטנה:

שם א"כ לענין קידושין כו' והקשה מהרש"א ז"ל דלפי סברת התוספות דהקישא לכל מילי א"כ תיקשי להו בפשיטות אף לפי שיטתם דקטנה שהגיעה לפעוטות תתקדש אף ע"י עצמה כדאשכחן בסמוך דמתגרשת על ידי עצמה כשאין לה אב זה תורף כוונתו ואגב חורפיה ושיטפא לא דק דודאי הקישא לכל מילי כדקי"ל בכל דוכתי אין היקש למחצה ושאני הכא דגלי קרא כי יקח איש אשה ואשה היינו גדולה ולא קטנה כדאיתא בדוכתי טובא אלמא דקטנה לאו בת קידושין היא ע"י עצמה ובענין זה היה נ"ל ליישב ג"כ קושית התוספות לשיטת רש"י ז"ל דהא דלא מקשינן קידושי קטנה לגירושין דלא תתקדש מהקישא דויצאה והיתה היינו משום דהקישא דקרא לא איירי אלא בגדולה

דויצאה והיתה אחרת קרא קאי כי יקח איש אשה ויצאה והיתה ובהכי נתיישב לי מילתא דר"ל בפ"ב דקידושין דף מ"ד דצווח כי כרוכיא ויצאה והיתה והקשו התוספות שם אמאי לא קשיא ליה כה"ג בקטנה דמתגרשת לרבנן אף ע"י עצמה ואינה מתקדשת ע"י עצמה ונדחקו שם ליישב ולמאי דפרישית א"ש דהקישא לא קאי אלא בגדולה ומש"ה לא קשיא ליה לר"ל אלא מנערה ועוד נ"ל דמסוגיא דהתם דלא אשגח רבי יוחנן במאי דצווח ר"ל ויצאה והיתה ומבואר שם טעמא דר"י משום דיש סברא לחלק בין קידושין דמפקעת עצמה מרשות אביה ובין גירושין דמכנסת עצמה שמעינן מיהא דהיכא שיש סברא לחלק תו לא שייך לומר אין היקש למחצה ולפ"ז ממילא נתיישב' קושיית התוספות על רש"י דהכא נמי איכא סברא לחלק דהא תליא קרא טעמא דקטנה אינה מתגרשת משום שמשלחה וחוזרת וזה לא שייך בקידושין וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דטעמא דאינה מתגרשת על ידי אביה לרש"י ז"ל היינו משום דאב שמקבל גט לבתו היינו בתורת שליחות כדאמרינן בגמרא לעיל דף כ"א וקטנה דליתא בגירושין ע"י עצמה לא מצי למשויה לאביה שליח וזה לא שייך בקידושין דמה שמקבל האב קידושי בתו לאו מתורת שליחות הוא אלא שהתורה זיכתה לו וכספא דאבוה הוי כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל וכ"ש דא"ש טפי לפי מה שמצאתי לבעל תי"ט פ"ו דנדה דמה שקטנה בת שלש מתקדשת בביאה הוא הלכה למשה מסיני אלמא דקטנה מתקדשת מיהא ע"י אביה אלא שדברי התי"ט בזה צ"ע דלכאורה משמע דהל"מ אינה אלא לענין שביאתה מיקרי ביאה וממילא ידעינן דמתקדשת בביאה כגדולה וצ"ע ודו"ק:

בד"ה כל שמבחנת כו' היינו כפעוטות כו' והשתא אי שיעורא דר"י כו' קודם לשיעורא דפעוטות הוי סברת ר"י איפכא לגמרי מדר"ח עכ"ל. והלשון תמוה מאד דפתחו בגט וסיימו בזוכה לאחרים וגם לשון והשתא אין לו המשך כלל וכמו שדקדק כ"ז מהרש"א ז"ל והקשה עוד דבגט גופא הוי מצי למימר דסברא הפוכה אי שיעורא דפעוטות מאוחר לחפץ ומחזירו דלר"י זוכה לאחרים קודם למתגרשת ע"י עצמה ולר"ח מתגרשת בפעוטות קודם שזוכה לאחרים דהיינו משתביא ב' שערות ומחמת זה כתב דאפשר דאינהו לא ס"ל הא דרבא דקטנה מתגרשת בפעוטות ומלבד שזה דוחק גדול אלא שעם כ"ז עלו דברי התוספות למהרש"א ז"ל בקושיא ולענ"ד ליישב הכל בהערה אחת דודאי לענין גט לא שייך כלל לומר דפליגי בסברות הפוכות דלאו בסברא פליגי אלא בקראי דלענין גט לכ"ע מתגרשת כשהיא קטנה דהא אפילו משלחה וחוזרת לא הוי ממעטינן אי לאו דגלי קרא דושלחה למעוטי אלמא דכל שמשלחה ואינה חוזרת מתגרשת וכן מקרא דונתן בידה דרשינן להדיא דכל שיש לה יד מתגרשת והיינו כדפרישית בסמוך בשיטת התוספות

דהיינו שכל מה שבידה משתמר לדעתה שיכולה לשמור גיטה מתגרשת ולכ"ע לענין גט לא בעינן שתהא אשה גדולה דכי יקח איש אשה אקדושין קאי כדפרישית מה שאין כן לענין זוכה לאחרים פליגי רב יהודא ור"ח דלר"ח גזירת הכתוב דאינה זוכה לאחרים עד שיהא איש גמור בשתי שערות אי משום דדרש אתם גם אתם כקושיא ראשונה של תוספות בד"ה שאני שתופי מבואות או משום דדרש איש זוכה ואין הקטן זוכה כקושיא השניה של התוס' בדיבור הנ"ל ור"י סובר דלא בעינן איש לענין זוכה לאחרים והיינו כשני תירוצים של התוספות בסמוך נמצא דלפ"ז בקראי פליגי ואין כאן סברות הפוכות אלא דלפ"ז לענין זוכה לאחרים ולענין מקחן מקח נמי לא יצדק לומר דפליגי בסברות הפוכות לפי שיטת התוספות בסמוך דזוכה לאחרים היינו לר"י מדאורייתא דמצינן למימר דכולי עלמא מודו שמסברא י"ל דלא שייך כלל לתקן מדרבנן שיהא מקחן מקח אלא בעונת הפעוטות דע"כ מדרבנן היא דמדאורייתא ודאי בעינן שיהא איש וכי תמכרו ממכר לא תונו איש את אחיו אע"כ מדרבנן משום כדי חייו כדאיתא לעיל ד' נ"ט וא"כ אין כאן סברא הפוכה דלענין מקח וממכר דהוי תקנתא דרבנן לא פליגי דהיינו בעונת הפעוטות מסברא מה שאין כן לענין זוכה לאחרים כ"ע סברי דלא שייך כאן תקנתא דרבנן שאין זה תקנת הקטנה אלא דפליגי מדאורייתא דלר"ח בעינן איש ממש כדפרישית ולר"י לא בעינן איש אלא שיהא בן דעת לשמור החפץ ולהחזירו למי שזוכה בשבילו העולה מזה דלעולם לא שייך לומר דפליגי בסברות הפוכות אלא לשיטת רש"י ז"ל דבסמוך דזוכה לאחרים היינו מדרבנן ואם כן כיון דזוכה לאחרים ומקחן מקח תרוייהו מדרבנן הוי שפיר סברות הפוכות. ומעתה נבוא לבאר כוונת המשך לשון התוספות דממ"ש בתחלת דבריהם דכל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר ע"כ היינו כפעוטות משום דפשיטא להו דמימרא דרבא שמתגרשת בפעוטות הלכה פסוקה היא וליכא מאן דפליג ואם כן ממילא פשיטא להו לפי שיטתם בסמוך דזוכה לאחרים בחפץ ומחזירו לר"י היינו מדאורייתא וע"כ היינו נמי בעונת הפעוטות כיון דבתרוייהו בגיטין ובזוכה לאחרים לא בעינן איש לרבי יהודא אלא שיהא בן דעת לשמור ע"כ חדא שיעורא היא דמהיכא תיתי נחלק בין הפרקים וכן מצאתי להדיא בתוספתא דיודעת לשמור גיטה היינו חפץ ומחזירתו לאחר שעה עיין שם ואף דמלשון הגמרא לקמן במימרא דרבא משמע קצת דלאו חדא שיעורא היא מדקאמר רבא פעוטות מקחן מקח וכנגדן קטנה מתגרשת ואמאי קתני מקחן מקח דהוי מדרבנן וכנגדן בקטנה מתגרשת הוי מדאורייתא טפי הו"ל למימר חפץ ומחזיר וזוכה לאחרים מדאורייתא וכנגדן בקטנה מתגרשת אע"כ דלאו חדא שיעורא היא אלא דמ"מ לפי שיטת התוספות ע"כ חדא שיעורא היא כדפרישית

אי הוי מדאורייתא. אלא דאכתי משום הא יש כאן מקום לומר דע"כ נפרש כשיטת רש"י ז"ל בסמוך דזוכה לאחרים היינו מדרבנן וא"כ מצינן למימר שפיר דפעוטות וחפץ ומחזירו לאו חדא שיעורא הוא אלא דחפץ ומחזירו הוא קודם ותקנתא דרבנן לענין זוכה לאחרים משא"כ לענין גירושין דבעינן מדאורייתא מיהא בת דעת גמורה היינו בעונת הפעוטות שהוא אח"כ וזה שכתבו התוספות דהשתא אי חפץ מחזירו קודם לפעוטות לשון השתא אמה שכתבו קודם זה קאי פירוש דהשתא אם נאמר דהוי קודם לפעוטות ע"כ א"א לפרש דזוכה לאחרים היינו מדאורייתא דא"כ דגיטין וזוכה לאחרים תרווייהו מדאורייתא ומשום בן דעת ודאי ע"כ חדא שיעורא אע"כ שאם נאמר דחפץ ומחזירו הוא קודם כדמשמע קצת מלישנא דרבא דלאו חדא שיעורא כדפרישית וא"כ ממילא יהיה מההכרח לפרש ע"כ כשיטת רש"י ז"ל בסמוך דזוכה לאחרים היינו מדרבנן ע"ז כתבו דאף אם נאמר כשיטת רש"י ז"ל אפ"ה א"א לומר דהוי חפץ ומחזירו קודם לפעוטות דא"כ יהיה סברות הפוכות לענין מקח וממכר כיון דלשיטת רש"י ז"ל זוכה לאחרים היינו נמי תקנתא דרבנן כמו מקח וממכר וא"כ מדר"י מוכח דשייך לתקן שיעור מוקדם לענין זוכה לאחרים יתר מלענין מקח וממכר ולר"ח איפכא נמצא כיון דאף לשיטת רש"י ז"ל נמי ע"כ חדא שיעורא מעתה ניחא להו להתוספות להעמיד שיטתם דזוכה לאחרים היינו מדאורייתא ולפ"ז פשיטא דחדא שיעורא הוא כמו שכתבו בתחילת דבריהם דממימרא דרבא לענין גט הוי מדאורייתא בפעוטות א"כ ה"ה לענין זוכה לאחרים דהוי נמי מדאורייתא ובתרוייהו ביכול לשמור תליא מילתא והא דנקט רבא מילתא בפעוטות ולא נקט חפץ ומחזירו היינו משום דפעוטות מקחן מקח היא משנה מפורשת וניחא ליה למנקט ל' המשנה כנ"ל נכון וברור בעז"ה ודוק היטב:

רש"י בד"ה זוכה אף לאחרים ומדרבנן עכ"ל. משמע לכאורה מל' רש"י ז"ל דדוקא לענין זוכה לאחרים הוא מדרבנן אבל הא דזוכה לעצמו אף בצרור וזרקו היינו מדאורייתא אלא דלענין זוכה לאחרים פשיטא ליה לרש"י ז"ל דמדאורייתא אינו זוכה עד שיביא שתי שערות כקושיית התוספות אי משום דכתיב אתם גם אתם או משום איש זוכה ואין הקטן זוכה אלא דבפרק לולב וערבה דף מ"ו גבי לא ליקני אינש הושענא לינוקא דקנויי קני אקנויי לא מקני פירש"י ז"ל להדיא דהא דינוקא קני היינו מדרבנן ואם כן קשיין אהדדי ולכאורה היה נראה לי ליישב דההיא דלולב וערבה היינו קודם שהגיע לצרור וזרקו ואפ"ה קונה מדרבנן וכמו שאפרש בסמוך בשם הש"ך אלא דאכתי מי הכריחו לרש"י ז"ל לפ' כן בפ' לולב וערבה ואדרבה היה לו לפרש דאיירי בצרור וזרקו לר"י או אפילו בחפץ ומחזירו לשמואל דקי"ל כוותיה דלכל חד כדאית ליה קנויי קני מדאורייתא אקנויי לא

מקני אע"כ דשיטת רש"י ז"ל דזוכה לעצמו בצרור וזרקו ואפילו בחפץ ומחזירו לא הוי אלא מדרבנן אלא דבשמעתין לענין צרור וזרקו לא הוצרך לפ' כן דכיון דקמפלגינן בזוכה לעצמו ולא לאחרים ע"כ היינו מדרבנן דמדאורייתא אין לחלק וכמו שתירצו התוספות דבמאי דאיתא בדנפשיה הוי שליח לאחרים אע"כ דהיינו מדרבנן כמתניתין דמציאת חש"ו יש בו גזל מפני דרכי שלום ולא משמע ליה לרש"י ז"ל לחלק בין דעת אחרת מקנה שכן מבואר בלשונו פרק לולב וערבה מה שאין כן בההיא דחפץ ומחזירו דלר"י זוכה אף לאחרים וא"כ סד"א דאפילו מדאורייתא קונה דבן דעת גמור הוא מדחזינן דאפי' לענין גירושין מתגרשת מדאורייתא בפעוטות ועוד משום דמסברא משמע דלא שייך תקנתא דרבנן לענין זוכה לאחרים שאין זה תועלת הקטנים מש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דאפ"ה הוי מדרבנן והיינו משום דכתיב איש זוכה ואין הקטן זוכה או משום דפשיטא לרש"י ז"ל דלא הוי בן דעת גמור אלא בעונת הפעוטות שהוא אחר חפץ ומחזירו כדפרישית לעיל בסמוך שהיא שיטת רש"י ז"ל ממימרא דרבא לקמן בשמעתין דאי ס"ד דחפץ ומחזירו נמי יש לו יד גמור מדאורייתא אף לאחרים למה אינה מתגרשת באותו זמן אלא בפעוטות הא קרא כתיב ונתן בידה מי שיש לה יד אלמא דביש לה יד תליא מילתא אע"כ דחפץ ומחזירו נמי אין לה יד מדאורייתא כן נראה לי נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל דלא תיקשי אהדדי ודו"ק:

תוספות בד"ה שאני שתופי מבואות דרבנן משמע דר"י ור"ח פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא עכ"ל. כוונתם דאי סלקא דעתך מדרבנן וסברי שמואל ור"ח דמדרבנן נמי אינו זוכה לאחרים וא"כ מאי משני שאני שתופי מבואות דרבנן אלא ע"כ דאף לאחרים מדאורייתא לר"י וממילא דלעצמו כ"ע מדאורייתא ומש"ה קשיא להו מההיא דמציאת חש"ו. אמנם לשיטת רש"י ז"ל שכתב להדיא דלאחרים מדרבנן יש לי ליישב דודאי לשמואל ור"ח מדרבנן נמי אינו זוכה לאחרים לענין הפקעת ממון שאין כאן תועלת הקטן ולא דרכי שלום ובחנם לא שייך להפקיע ממון מרשות מרא קמא דברשותיה קאי מדאורייתא משא"כ לענין שתופי מבואות דתקנתא דרבנן הם אמרו והם אמרו מעיקרא דתקנתא שיוכל לזכות העירוב אף ע"י קטן וכן לענין מ"ש דרבנן בסמוך אלא דהכא לענין עירוב יתיישב יותר דתחלת תקנת שתופי מבואות איתא בירושלמי הביאו מהרש"א ז"ל סוף עירובין דלא נתקן אלא משום דרכי שלום לשום אהבה וריעות בין השכינים ע"י מעשה שהיה ששלחה אשה אחת עירובה ע"י בנה קטן ונשקתו וע"י כך נעשה שלום ביניהם וא"כ תחלת התקנה שיזכו ע"י קטנים והיינו באין סמוכין על שלחנו וק"ל ועיין עוד מזה לקמן גבי מעשר שני דרבנן:

בא"**ד** ואע"ג דמציאת חש"ו כו' הכא דדעת אחרת מקנה אותן שאני עכ"ל. וכ"כ התוספות לעיל דף ל"ט גבי גר שמת והניח עבדים קטנים ועמ"ש שם בחידושי וכ"כ עוד בפרק קמא דכתובות דף י"ב ובפרק קמא דקידושין דף י"ט ;בי מעות הראשונות לקידושין ניתנו ובר"פ בן סורר ומורה כתבו בזה באריכות. אמנם ראיתי להש"ך בח"מ סי' רס"ג שכתב סברא זו בשם האחרונים להאריך בסתירת זו הסברא דלא מצינו זו הסברא בגמרא לחלק בין דעת אחרת מקנה או לא אלא לענין חצר שאינה משתמרת בפ"ק דמציעא וכן לענין רץ אחריו ואינו מגיע אבל לענין זכיית קטן לא מצינו ולכך העלה דודאי כל שהגיע לצרור וזרקו זוכה לעצמו מדאורייתא אף במציאה והא דאמרינן מציאת חש"ו אינו אלא מפני דרכי שלום היינו בקטן גמור שהוא פחות מצרור וזרקו והיינו דקתני דומיא דשוטה שאין בו דעת כלל וכתב שכן משמע להדיא בירושלמי דמעשר שני ובפרק חלון בעירובין ובפרק הניזקין ויש לתמוה על דבריו שכתב סברא זו דדעת אחרת בשם האחרונים ולא שת לבו לכל הסוגיות שכתבתי שכתבו כן התוספות ובעיקר דבריו כבר העירותי על דבריו קצת בפרק קמא דמציעא דף י"ב ולעיל פרק השולח דף ל"ט הארכתי יותר וקבלתי עלי לחובה להאריך כאן בסתירת דבריו כיון שהן נגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים וזה יצא ראשונה דמ"ש שכן מבואר בירושלמי בג' מקומות נפלאתי מאד ואשתומם על המראה דבכל המקומות בירושלמי אמור להדיא ג' מדות בקטן וקחשיב צרור וזרקו אגוז ונטלו יש בו גזל מפני דרכי שלום קודם לכן המוציא מידו כמוצא באשפה אלמא דלא שייך דרכי שלום אלא בצרור וזרקו דוקא ודלא כדברי הש"ך דעיקר תקנתא דדרכי שלום היינו דוקא קודם לצרור וזרקו ונהי דבלא"ה פליג הירושלמי אגמרא דידן במאי דאמרינן התם דצרור וזרקו גזל מפני דרכי שלום וחפץ ומחזירו זוכה לעצמו ולא לאחרים ובשמעתין אליבא דכ"ע צרור וזרקו זוכה לעצמו ולא לאחרים ולשיטת התוספות היינו מדאורייתא היינו בסברא בעלמא פליגי אי הוי בן דעת גמור לענין זוכה לעצמו מצרור וזרקו או מחפץ ומחזירו מה שאין כן בהא מילתא לא שייך שום פלוגתא וכיון דבירושלמי אמרינן להדיא דקודם שהגיע לצרור וזרקו הוי כמשליך לאשפה ולא שייך שום תקנתא דדרכי שלום מהיכא תיתי נאמר דתלמודא דידן פליג ויותר תימה האיך הביא הש"ך ראיה לסתור איברא אי איכא סייעתא מהירושלמי נראה שהוא סיוע לשיטת רש"י ז"ל דכולה מילתא דזוכה לעצמו היינו מדרבנן כמ"ש פרק לולב וערבה שהבאתי בסמוך והא דאמרינן בירושלמי חפץ ומחזירו גזל גמור אפשר דהיינו מדרבנן וקרי ליה גזל גמור דיוצא בדיינים מה שאין כן בצרור וזרקו אינו יוצא בדיינים כדאיתא לעיל פרק הניזקין תו קשיא לי על שיטת הש"ך שכתב דקטן דאית ביה משום דרכי שלום היינו קטן גמור

שאין בו דעת כלל דומיא דשוטה הא חזינן דבירושלמי לא קאמר הכי דקאמר קודם לכן כמוצא באשפה ותקשי ליה משוטה אלא דבאמת נלע"ד דאף אם נאמר דשוטה דמתני' דדרכי שלום היינו שמאבד מה שנותנין לו אפ"ה מיהא יודע להבחין בין צרור לאגוז כדמשמע לעיל גבי דבר תורה שוטה מתגרשת ואוקימנא בשוטה שיודעת לשמור גיטה ועוד אדמייתי סייעתא משוטה תיקשי ליה חרש דהא חרש משמע בכולא תלמודא שהוא בן דעת יותר מקטן כדאיתא ביבמות ובדוכתי טובא ואם כן משמע משמעתין דזוכה לעצמו מדאורייתא כמו קטן ולעיל פ' הניזקין מוכח דמציאת חרש אינו אלא מפני דרכי שלום אע"כ צריך לחלק בין גט למציאה למאן דאית ליה דקטן זוכה מדאורייתא והיינו כמ"ש התוספות כאן דדעת אחרת מקנה שאני ולענ"ד היא ראיה שאין עליה תשובה תו יש לתמוה במ"ש הש"ך דהאי סוגיא דפרק קמא דמציעא דף י"ב דאמרינן מציאת קטן מדרבנן היינו דוקא קודם שהגיע לצרור וזרקו דעלה שקיל וטרי הש"ס התם וקבעי למימר מעיקרא דרבי יוסי סובר דמדאורייתא זוכה לעצמו והאיך יעלה על הדעת לומר כן דכיון שאין מבחין בין צרור לאגוז שוטה גמור הוא דפשיטא בכולא תלמודא דמדאורייתא אין לו זכיה כלל דהא אפילו בפיקח בעינן שיתכוין לקנות וזה אין לו כוונה כיון שאין מבחין בין צרור לאגוז ועוד דהתם בפרק קמא דמציעא בעי הש"ס למימר דשמואל סובר קטן אית ליה זכיה מדאורייתא והכי שני התם מעיקרא שמואל טעמא דתנא דידן קאמר וליה לא ס"ל אלא דזוכה מדאורייתא ולפ"ד הש"ך היינו קודם שהגיע לצרור וזרקו והאיך אפשר לומר כן הא שמואל סבר להדיא בשמעתין דדוקא בצרור וזורקו זוכה לעצמו סוף דבר שיטת הש"ך נפלאה ולא מצאנו לו חבר ואין להאריך כאן יותר עיין מ"ש לעיל פרק השולח דף ל"ט ליישב הקושיא שלו על שיטת התוספות ע"ש באריכות:

בא"ד וי"ל דאין למעט קטן כו' אלא במילתא דליתא כגון תרומה דליתא בתרומה דנפשיה אבל בזכיה כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא דלעיל ס"פ המביא תניין דף כ"ב ע"ב כתבו התוס' בד"ה מה אתם בני ברית דכיון דילפינן שליחות דכל התורה מתרומה לא מצינן לרבויי אלא מאן דאיתא בתרומה והעלו כן מחמת קושיא לענין עובד כוכבים אליבא דר"ש דלא דריש מה אתם בני ברית דבלא"ה עובד כוכבים לא היה בשליחות דתרומה משום דליתא בדנפשיה לר"ש ואפ"ה מודה דעובד כוכבים לא היה בשליחות דכל התורה אפילו במידי דאיתא בדנפשיה דלא מרבינן לשליחות אלא דומיא דתרומה וא"כ ה"נ לענין זכייה נמי נימא הכי כיון דמטעם שליחות הוא ומ"ש קטן מעובד כוכבים תו קשיא לי דלמאי דכתבו התוס' דבמאי דשייך קטן בדנפשיה מצי משוי שליח א"כ בקטנה דאיתא בדנפשה לענין גיטין כשאין לה אב ואפ"ה לא מצית משוי שליח כדתנן

להדיא במתני' דבסמוך. מיהו כבר כתבתי בזה בשם הרמב"ם ז"ל דלענין שליח קבלה טעמא אחרינא הוא משום עדים ועוד אפרש בזה במשנתינו בדף הסמוך נקטינן מיהת דלענין גיטין שייכא קטנה בשליחות היכא דלא שייכא הנך טעמי ותדע דהא אמרי' לעיל דף כ"ח דאב מקבל גט לבתו קטנה בתורת שליחות וא"כ אשכחן להדיא שליחות בקטנה לענין גיטין ובזה נתיישב' ג"כ קושיא ראשונה והיינו לפמ"ש לעיל בחידושי דף כ"ג בלשון התוס' הנ"ל דהא דילפינן שליחות דכל התורה מתרומה לאו דוקא מתרומה לחוד דאית ליה פירכא אלא מתרומה וגירושין או מקדשים וגירושין כדמסקינן פרק האיש מקדש ומש"ה אמרינן דעובד כוכבים אף לר"ש לא מצי למשוי שליח בכל התורה אף במאי דאיתא כיון דלא אשכחן שליחות דעובד כוכבים לא בתרומה ולא בקדשים ולא בגירושין וכמו שהוכחתי שם בראיות ברורות משליחות דעבד דכל היכא דשייך בשליחות דחד מהנך שייך בשליחות דכל התורה היכא דאיתא בדנפשיה וא"כ לענין קטן נהי דליתא בתרומה אפ"ה כיון דאיתא בגירושין דנהי דליתא בקטן היינו משום דלאו בר קידושין הוא מ"מ בקטנה דאיתא בקידושין וגירושין ואשכחן בה נמי שליחות שאביה מקבל גיטה בתורת שליחות וא"כ מרבינן קטן שפיר לשליחות דכל התורה היכא דאיתא בדנפשיה כדאשכחן בגירושין כנ"ל נכון, ומכ"ש דא"ש טפי לתירוץ הראשון של התוספות בסוף הדיבור דלמ"ד שה לבית אבות דאורייתא בקדשים נמי מצינו שליחות לקטן לענין פסח במידי דאיתא והא דממעטינן איש זוכה ואין הקטן זוכה היינו דליכא דעת אחרת מקנה דלענין זכיה מיהא ליתא בדנפשיה משא"כ היכא דדעת אחרת מקנה זוכה הקטן ג"כ לענין פסח נמצא כיון דבקדשים איתא בדנפשיה ילפינן מיניה לכל התורה דהיכא דאיתא בדנפשיה זוכה לאחרים דעיקר זכייה מקדשים ילפינן בפרק האיש מקדש כנ"ל ודוק היטב:

גמרא א"ר חסדא אישתיק ודרדאן מאי הו"ל למימר כל דתקון רבנן כו' הסוגיא תמוה מאד דעיקר הקושיא דר"ח אדר"ח קאי ואם כן לר"ח גופא דלא משמע ליה האי שינוייא דשאני שתופי מבואות דרבנן הוי מימרא דיליה בתיובתא ול"ל דר"ח גופא ליה ליה הא מילתא דקטן זוכה לעצמו ולא לאחרים אלא אליבא דשמואל איירי הא ליתא דהא שמואל סתמא קאמר דא ודא אחת היא וטפי הו"ל למימר משום האי קושיא מעירובין דשמואל אידי ואידי זוכה לאחרים ס"ל והנלע"ד בזה ליישב תחילה לפי שיטת רש"י ז"ל דפ' לולב וערבה דמה שקטן זוכה לעצמו לשמואל ע"כ היינו מדרבנן דאי מדאורייתא הוי זוכה נמי לאחרים דבמידי דאיתא בדנפשיה מצי למיהוי שליח והא דליתא בתרומה היינו משום דליתא בדנפשיה והא דממעטינן איש זוכה ואין קטן זוכה היינו כמ"ש התוספות דליתא

בדנפשיה אי משום דליכא דעת אחרת או משום דשה לבית אבות לאו דאורייתא וע"כ מדסבר שמואל אינו זוכה לאחרים בשום מקום ע"כ היינו משום דליתא בדנפשיה דאע"ג דזוכה לעצמו מדרבנן היינו משום דרכי שלום בעלמא וזה לא שייך לענין זוכה לאחרים כדפרישית וכיון דמדאורייתא ליתא בדנפשיה אוקמוה רבנן לענין הפקעת ממון של אחרים אדאורייתא ולפ"ז קשיא לי מאי קאמר ר"ח אישתיק וורדאן דהו"ל למימר כל דתקון רבנן ומאי קושיא דשפיר דלענין שתופי מבואות דרבנן תקנו שיזכה אף ע"י קטן מאי אמרת כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ה"נ כעין דאורייתא דהא מדאורייתא במידי דאיתא בדנפשיה זוכה לאחרים ותקנו רבנן אינהו בדידהו נמי דכיון שזוכה לעצמו ואיתא בדנפשיה זוכה לאחרים והפקעת ממון לא שייך כלל לענין שתופי מבואות לכך נראה דהא דקאמר ר"ח דהו"ל למימר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון היינו דוקא לשמואל דאית ליה פרק בכל מערבין דקטן לאו בר עירוב הוא וא"כ לענין עירוב מיהא ליתא בדנפשיה ולא מצי למיהוי שליח והיינו דקאמר רב חסדא אישתיק וורדאן משא"כ ר"ח אליבא דנפשיה סובר דקטן בר עירוב הוא בדנפשיה וא"כ לא שייך להקשות כל דתקון כו'. ועוד נ"ל ליישב שיטת רש"י ז"ל דלר"ח אליבא דנפשיה לא שייך לומר כל דתקון רבנן כדפרישית דהא איתא מדרבנן בדנפשיה ושמעינן ליה לר"ח בפ"ק דב"מ דף י"ב דלרבי יוסי נמי גזל קטן מדבריהם ואפ"ה עשו שאינו זוכה לגמרי כזוכה וא"כ א"ל דלענין שתופי מבואות דרבנן מיתוקמא כר' יוסי שעשו שאינו זוכה כזוכה משא"כ הכא אליבא דשמואל קיימינן וקשיא ליה שפיר מסתם מתניתין דעירובין דשמואל לא בעי לאוקמי סתם מתני' כרבי יוסי בהא מילתא דעשו שאינו זוכה כזוכה כדאשכחן להדיא בגמרא לעיל פרק כל הגט דף ל' ע"ש ובתוס'. ולפי שיטת התוספות דשמעתין שכתבו דההיא דזוכה לעצמו היינו מדאורייתא ואפ"ה לשמואל אינו זוכה לאחרים ולפ"ז צ"ל דשמואל סובר דאע"ג דאיתא בדנפשיה לא מצי למיהוי שליח כיון דליתא בתרומה ולית ליה האי סברא שכתבו התוספות כמ"ש לעיל בל' המשנה שהיא שיטת הרמב"ן ז"ל לשמואל. וא"כ יש ליישב שפיר הא דקאמר ר"ח אישתיק וורדאן דר"ח גופא לא חייש לקושיא דרבי חנינא וורדאן והיינו לפמ"ש התוספות בסמוך דקטן שהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה ולפ"ז משמע ממילא דבכה"ג מודה שמואל דזוכה לאחרים כיון דאיתא בדנפשיה בין לענין זכיה ובין לענין תרומה ולפ"ז מוקי למתניתין דעירובין בשפחה שהגיעה לעונת נדרים אלא דר"ח וורדאן דמקשה לא משמע ליה לחלק בכך אלא סובר דבכל ענין סובר שמואל דאין זוכה

לאחרים עד שיביא שתי שערות והיינו משום דדריש איש זוכה ואין קטן זוכה וס"ל שה לבית אבות דאורייתא אלמא אפילו במידי דאיתא בדנפשיה ממעט ליה קרא אבל רב חסדא סובר שה לבית אבות לאו דאורייתא דהכי קי"ל וא"כ ע"כ טעמא דשמואל דאין זוכה לאחרים אף ע"ג דאיתא בדנפשיה היינו משום דליתא בתרומה וא"כ בהגיע לעונת נדרים מודה ואם כן ה"ק אישתיק וורדאן דלדידיה דלית ליה לחלק בין הגיע לעונת נדרים א"כ הו"ל למימר כל דתקון רבנן משא"כ לדידי בלא"ה לק"מ דאוקימנא להההיא דעירובין בהגיע לעונת נדרים כנ"ל נכון ועיין בסמוך ודוק היטב:

דף סה.

תוספות בד"ה ופדו בהן מעשר שני כו' וא"ת האיך פודה לאחרים כו' עכ"ל. והיינו משום דמשקלא וטריא דשמעתין משמע להו דכזוכה לאחרים דמי והיינו כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דכיון דע"י הערמה היא הו"ל כזוכה לאחרים אבל הר"ש בפי' המשניות במס' מ"ש כתב להדיא משיטת הירושלמי שהבאתי לעיל דמשמע דכזוכה לעצמו חשיב ליה והקשה מסוגיא דשמעתין ולפמ"ש לעיל דבלא"ה שיטת הירושלמי מסייע לשיטת רש"י ז"ל שכתב בפרק לולב וערבה דזוכה לעצמו היינו מדרבנן וכבר כתבתי דאליבא דשמואל ע"כ משמע ליה הכי דאי ס"ד דזוכה לעצמו מדאורייתא אין לחלק בין זכיית עצמו לאחרים אלא ע"כ דמדרבנן וא"כ מקשה הש"ס הכא שפיר מ"ש דאע"ג דכזוכה לעצמו חשיב כיון דליתא אלא מדרבנן משמע להש"ס דלא תקון אלא לענין ממון ולא לענין איסורא כדאשכחן בדוכתי טובא:

גמרא הכא במאי עסקינן במעשר בזמן הזה דרבנן. ויש לתמוה דהו"ל לאקשויי נמי כדלעיל דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון והכא לא שייך הא דמסיק לעיל ואידך כי אמרינן במידי דאית ליה עיקר מה"ת דה"נ מעשר אית ליה עיקר מן התורה ולמאי דפרישית בסמוך לשיטת רש"י ז"ל א"ש דהכא דכיון לענין זוכה לעצמו איירי לא שייך כלל לומר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא דהא חזינן ודאי דתיקנו זכייה לעצמו אלא דהמקשה הוי סבר דלענין איסורא לא תיקנו ומשני שפיר דלענין איסורא דרבנן הם אמרו והם אמרו והוי שפיר כעין דאורייתא דמדאורייתא נמי מי שזוכה לענין ממון זוכה לענין איסור ודוקא לעיל לענין זוכה לאחרים דלשיטת רש"י ז"ל לשמואל אפילו מדרבנן אינו זוכה א"כ מקשה שפיר דהו"ל למימר כל דתקון רבנן וכדפרישית לעיל ולשיטת התוס' נמי יש ליישב לפמ"ש התוס' דבלא"ה ע"כ האי דפדיית מעשר היינו בקטן שהגיע לעונת נדרים וא"כ הוי שפיר כעין דאורייתא כיון דאיתא בדנפשיה לענין מעשר מדאורייתא

ולענין זוכה לאחרים מיהא מדרבנן וכמ"ש לעיל באריכות דהתם נמי לא קשיא ליה לר"ח כל דתקון רבנן אלא לשמואל דקטן ליתא בדנפשיה לענין עירוב וכ"ש דא"ש לפמ"ש דר"ח לא קאמר אישתיק וורדאן אלא לדבריו דר"ח וורדאן דלא משמע ליה לחלק בין קטן שהגיע לעונת נדרים אבל לקושטא דמילתא מוקמינן שפיר בקטן שהגיע לעונת נדרים והוי שפיר כעין דאורייתא כדפרישית ודוק היטב:

שם אמר רבא ג' מדות כו' הפעוטות מקחן מקח וכנגדו מתגרשת בקידושי אביה. והא דסמכינן באיסור א"א אשיעור דפעוטות שהיא מדרבנן נלע"ד דעונת הפעוטות מתחיל מבת שש ובהאי שעתא אית לקטנה יד מדאורייתא כדאשכחן בקידושין אומר אדם לבתו צאי וקבלי קידושייך וילפינן ליה מייעוד והתם פשטא דקרא איירי בבת שש כדכתיב באמה עבריה שעובדת שש וכתיב ויצאה חנם אלו ימי נערות והיינו ע"כ קודם שש וא"כ פשטא דקרא ע"כ במוכרה כשהיא בת שש איירי כנ"ל וענין יש לה יד יבואר שם בקידושין ע"ש:

תוספות בד"ה וכנגדן בקטנה חולצת כו' ואור"ת דאליבא דרבי יוסי קאמר כו' עד שהגיעה לעונת נדרים עכ"ל. ואע"ג דרבי יוסי לא מקיש אשה לאיש אפ"ה מיהא בעינן בת דעת דחליצה בעי כונה ולא מיקרי בת דעת אלא בהגיעה לעונת נדרים והא דקאמר רבא בשמעתין דבעונת הפעוטות מתגרשת מדאורייתא היינו משום דלענין גיטין לא בעינן דעתה אלא שתהא יכולה לשמור גיטה ואף דלשיטת התוס' דשמעתין דלמ"ד זוכה לאחרים היינו מדאורייתא וא"כ הוי בן דעת גמור אפ"ה לענין כונת חליצה בעינן בן דעת טפי דהו"ל כמו כונת המצוה וזה דלא כדעת הגאון מהור"ר צבי אשכנזי בשאלה א' והתימא שלא הרגיש בזה דלפמ"ש פליגי אמוראי בהכי דלמ"ד דלרבי יוסי חולצת בפעוטות היינו משום דכמו דהוי בת דעת לענין זכייה כמ"ש התוס' בשמעתין דחפץ ומחזירו ופעוטות חדא שיעור הוא ה"נ הוי בת דעת לענין חליצה דכוונת חליצה היינו כוונת זכייה ולרבא דאמר לר' יוסי עד שתגיע לעונת נדרים ע"כ היינו משום דכונת חליצה לאו מטעם כוונת זכייה הוא וצ"ע ודו"ק:

משנה קטנה שאמרה התקבל כו' שאין קטן עושה שליח. כבר הקשיתי לשאול לעיל בלשון התוספות שכתבו דהא דאין קטן עושה שליח בכל התורה היינו דומיא דתרומה דליתא בדנפשיה ואם כן בגיטין דקטנה איתא בדנפשה היכא שאין לה אב ועוד דשליחות דגיטין לא ילפינן מתרומה אלא בגופה כתיב ושלחה אם כן אמאי אין קטנה עושה שליח וכבר כתבתי בשם הרמב"ם ז"ל הטעם משום דשליח לקבלה צריך עדות ואין עדות על קטן ולפי דבריו למדנו דקטנה יכולה לעשות שליח להבאה שאין צריך עדות אבל בעיקר

דבריו יש לתמוה דא"כ קטנה היאך מתגרשת הא בעינן עדים ע"ח או ע"מ ואין עדות לקטן והנלע"ד בזה לולא דברי הרמב"ם ז"ל דהא דאין קטנה עושה שליח בגיטין היינו משום דשליחות זה חוב הוא לה אלא משום דגליא דעתה דניחא לה ואין גילוי דעת הקטן כלום דקי"ל בפ"ק דחולין דקטן אין לו מחשבה ומשו"ה חיישינן שמא חזרה בה בינתיים ובלא"ה כיון שהשליחות נגמר בדיבור ואין דברי הקטן כלום כדמוכח התם בפ"ק דחולין משא"כ לענין זוכה לאחרים שכתבו התוספות לעיל דזכיה היינו מעשה גמור ולא חוב הוא לה הוי שפיר שליח כן נ"ל:

גמרא ורבי אליעזר מ"ש רישא דלא פליג כו' איהו דמדעתיה מגרש קפיד ואי תיקשי הא דאמרינן בפרק גט פשוט בהא דפליגי רשב"ג ורבנן בבעל שאמר עביד לי פשוט ועביד ליה מקושר וקסבר רשב"ג מראה מקום הוא לו ומסקינן שם דרשב"ג ורבי אליעזר דשמעתין אמרו דבר אחד אלמא דלר"א אפילו בבעל דמדעתיה מגרש נמי אמרינן מראה מקום הוא לו אלא דלק"מ דהא דאמרינן הכא דר"א מודה בבעל היינו היכא דשייך קפידא דבהאי אתרא ניחא ליה דליבזי ובהאי אתרא לא ניחא ליה משא"כ התם לענין פשוט ומקושר פשיטא ליה לתלמודא התם דלא שייך קפידא משא"כ לרבנן דהכא דסברי אפילו באשה דבע"כ מגרשה אפ"ה לא אמרינן מראה מקום הוא לו אלא בכל ענין ששינה נתבטל השליחות א"כ כ"ש בבעל לענין פשוט ומקושר ועמ"ש בסמוך:

דף סה:

רש"י בד"ה הא והא רבנן ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא דהתם ניחא ליה דתיתזל כו' עכ"ל. ולפ"ז הא דאמר אביי בפרק גט פשוט דרשב"ג ור"א אמרו דבר אחד היינו משום דאביי לית ליה בשמעתין האי דרב יוסף אלא כרבה ס"ל דרבנן סברי בכל ענין אמרינן בבעל דקפידא הוי דאי לרב יוסף איכא למימר דרבנן דהכא נמי כרשב"ג ס"ל כיון דלענין פשוט ומקושר ע"כ לא שייך קפידא דאי שייך קפידא א"כ ר"א נמי לא ס"ל כרשב"ג דהא ר"א מודה בבעל דקפידא הוי היכא דשייך קפידא כדאמרינן לעיל ועי"ל דהא דקאמר אביי התם רשב"ג ור"א אמרו דבר אחד היינו דלרבנן דר"א לא מוכח להדיא דסברי מראה מקום הוא היכא דלא שייך קפידא משא"כ לר"א ס"ל דבאשה הוי קפידא אע"ג דבע"כ מיגרשא כ"ש בבעל לענין פשוט ומקושר וכה"ג פרש"י ז"ל בפ' במה אשה דף ס"ו גבי הא דאמר אביי ורשב"א ס"ל כל מידי דמיגניא לא אתי לאחוויי ע"ש:

תוספות בד"ה הא והא רבנן כו' וכן בפרק הנהנה כו' עכ"ל וכתב מהרש"א ז"ל דמההיא הוי מצי לדחויי פרש"י דא"כ לרב יוסף הוי האי דנהנה דלא כמאן ע"ש. ולמאי דפרישית

לק"מ דאיכא למימר דההיא דהנהנה אתיא כרבנן דרשב"ג בפשוט ומקושר דסברי דאע"ג דלא שייך התם שום קפידא כדפרישית אפ"ה לא אמרינן מראה מקום הוא והא דמקשה אביי בשמעתין לר' יוסף מההיא דעירב במגדל ועירב בשובך ולא מוקי להההיא דאינו עירוב כרבנן דרשב"ג בפשוט ומקושר היינו משום דלדבריו דרבי יוסף מקשה דלא ניחא ליה לר"י לאוקמי ברייתות דעירובין כתנאי מדלא מוקי נמי ברייתא דגרוגרות ותמרים כתנאי דרשב"ג ורבנן דפשוט ומקושר אע"כ דר"י בעי לאוקמי כולהו ברייתות דעירב ככ"ע וא"כ מקשה שפיר כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ותימה דבסוף המפקיד גבי כשותא משמע דלא הוי קפידא כו' עכ"ל. ותמיהתם בזה אינו מובן לי דנהי דמשמע הכא דהוי קפידא היינו לענין שנתבטל השליחות כיון שעבר על דעת המשלח אבל התם לענין תשלומין מצינן למימר שפיר דהסרסיא לא הוי פושע בהכי כיון דלא א"ל מהאי תירמי ומהאי לא תירמי ונהי דנתבטל' השליחות אכתי מהיכא תיתי יתחייב בתשלומין שהרי לא קיבל עליו שום שמירה וכשואל שלא מדעת נמי לא הוי כיון שהוא סובר דהכל של בעה"ב מדלא א"ל מהאי לא תירמי וצ"ע:

משנה רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן ופרש"י חולה. משמע דכל חולה במשמע דהיינו סתם שכ"מ וכן משמע קצת מהא דאמרינן בסמוך גיטו כמתנתו והתם אסתם שכ"מ קאי כדפרש"י ז"ל לקמן וכי היכא דאמרי' בכל ש"מ אם עמד חוזר במתנת שכ"מ בכולה ה"ה לענין הא דדייקינן מה גיטו אף ע"ג דלא פריש כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה וכיון דלקושטא דמילתא כל מתנת שכ"מ בכולה לא בעי קנין ממילא דבגיטין נמי כל שכ"מ כיון דאמר כתבו אע"ג דלא קאמר תנו כן נראה מל' רש"י ז"ל אבל מל' הרי"ף והרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל וכל הפוסקים ומפרשים משמע דמסוכן היינו שקפץ עליו החולי פתאום והו"ל כמצוה מחמת מיתה ולפי שהוא בהול ואימת מיתה עליו מש"ה סובר רבי שמעון שזורי דכשאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו משא"כ בסתם שכ"מ לא אמרינן הכי ולפ"ז הא דאמרי' בסמוך גיטו כמתנתו אמצוה מחמת מיתה קאי כמו שאפרש בסמוך. ואי תיקשי א"כ הא דאמרינן לעיל דף י"ג בפ"ק דהא דלא מוקי מתניתין דאומר תנו מנה לפלוני בשכ"מ היינו משום דרישא תן גט זה לאשתי לא מיתוקמא בשכ"מ דאי בשכ"מ מאי איריא תנו אפי' כתבו נמי דקי"ל כר"ש שזורי ואכתי אמאי לא מוקי מתני' בסתם שכיב מרע שאינו מסוכן אלא דלק"מ דסיפא באמר תנו מנה לפלוני ע"כ אי בעינן לאוקמי בשכ"מ ע"כ היינו במסוכן דהוה ליה מצוה מחמת מיתה דאי בסתם שכ"מ הו"ל מתנת שכ"מ במקצת דבעי קנין ומתניתין ע"כ איירי בלא קנין דומיא דגיטין כדדייקינן בפרק מי שמת דף קנ"א ומוקמינן

לה במצווה מחמת מיתה וא"כ קאמר שפיר דרישא לא מיתוקמא בכה"ג בשכ"מ שהוא מסוכן דא"כ מאי איריא תנו אפילו כתבו נמי כנ"ל ול' הר"ן ז"ל בשמעתין צ"ע בזה וע' בסמוך:

דף סו.

רש"י בד"ה גיטו כמתנתו ומינה ילפינן אנן נמי כו' עכ"ל. לכאורה לקמן דף ע"ב מייתי הש"ס עיקר מימרא דר"ה ומסיק נמי להא מילתא דמה גיטו אע"ג דלא פריש א"כ משמע דר"ה גופא קאמר לה דהא לא שייך התם כלל האי מילתא כי היכא דנימא דהתם נמי סתמא דתלמודא קא דייק הכי ממילתא דר"ה וצ"ע. אמנם מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן נראה משום דקשיא ליה קושית התוספות דמאי איצטריך ליה לר"ה לאשמעינן הא פשיטא לן ממתניתין דבבא בתרא דמצוה מחמת מיתה או שכ"מ בכולה לא בעי קנין ועל מה שתירצו בתוס' דאתא לאשמעינן איוצא בקולר קשיא לי טובא דאם כן אמאי הוצרך הש"ס לומר אלא רבי אבא הכי קשיא ליה חמרא לא קאמר שאין זה כלל מעין דבריו הראשונים ובפשיטות ה"מ למימר דרבי אבא הכי קשיא ליה דכיון דלקושטא דמילתא לית ליה לרבי אבא הא מילתא דגיטו כמתנתו מדאמרי' בסמוך מכלל דרבי אבא סבר מצוה מחמת מיתה בעי קנין והא קי"ל דלא בעי קנין ואמאי לא אקשינן מגופא דע"כ לא בעי קנין דגיטו כמתנתו אע"כ דפשיטא מיהא לתלמודא דר"א לית ליה גיטו כמתנתו לענין מצוה מחמת מיתה כמו שאפרש בסמוך או משום דאנן נמי לא קי"ל כלל עיקר מימרא דרב הונא בגיטו כמתנתו כדמסקינן לקמן דף ע"ב וא"כ הו"ל למימר דקי"ל לרבי אבא דיוצא בקולר אין לו דין מצוה מחמת מיתה ודוקא לענין גיטין שוה יוצא בקולר למסוכן משום דטעמא דכולהו לענין גיטין משום דבהול משו"ה לא פי' לומר תנו ומסתמא תנו קאמר דאינו רוצה לשחק בה כיון שבחזקת סכנה ואומדן דעתא הוא שרוצה לגרשה לאלתר משא"כ לענין מתנה דמצוה מחמת מיתה דמדינא בעי קנין ודיבורא לאו כלום אלא שחכמים תקנו שלא תטרף דעתו עליו והאי טעמא לא שייך ביוצא בקולר וכמו שנזכר' סברא זו בלשון הרשב"א והר"ן ז"ל ונהי דר"ה סובר דיוצא בקולר דינו כמסוכן היינו משום דמדמה גיטו למתנתו בכל מילי משא"כ לר"א דלא מדמה להו כדפרישית ולכאורה היה נ"ל דפשיטא ליה לתלמודא דטעמא דמצוה מחמת מיתה לאו משום שלא תטרף דעתו הוא אלא דילפינן מקרא מאחיתופל או מוהעברתם יש לך העברה אחרת שהיא כזו ולפ"ז ממילא דה"ה ליוצא בקולר דאחיתופל יוצא בקולר הוי כמ"ש הרא"ש ז"ל להדיא בפרק מי שמת ע"ש ואף שהר"ן ז"ל בשמעתין הקשה ע"ז מדמסקינן התם דרבא

א"ר נחמן מתנת שכ"מ מדרבנן שלא תטרף דעתו נלע"ד ליישב דהתם לאו במצוה מחמת מיתה איירי אלא בסתם שכ"מ ומשו"ה תקנו דוקא במתנת שכ"מ בכולה משא"כ מתנת ש"מ במקצת לא שייך שלא תטרף דעתו דעיקר טירוף הדעת לא שייך אלא במתנת שכ"מ בכולה שרוצה אדם שיתקיימו דבריו לאשר ישליטנו אחריו ומדחזינן דמצוה מחמת מיתה מהני אפילו במקצת אף ע"ג דלא מהני בסתם שכ"מ ע"כ דלאו מחדא טעמא נינהו אלא ר"נ גופא מודה דמצוה מחמת מיתה הוא מדאורייתא ומפיק לה מהנך קראי דלעיל דהא פשטא דהנך קראי משמע דאיירי במצוה מ"מ ע"ש ובזה יש לי ליישב מה שהקשו התוס' שם דר"נ אדר"נ ונדחקו לפרש דקראי אסמכתא בעלמא נינהו ולפמ"ש אין צורך בזה והדברים ברורים למעיין שם אלא דלפי"ז תיקשה יותר בשמעתין על מ"ש התוספות דר"ה אתא לאשמעינן דיוצא בקולר דמי למסוכן ויליף לה מגיטו ולמאי דפרישית אדרבא פשיטא לן טפי דיוצא בקולר הוי מצוה מ"מ כיון דמדאורייתא הוא וכ"ש למאן דיליף מאחיתופל ועוד דרבי זירא גופא דאמר בשמעתין דרא רבי אבינא לסילתיה ואזיל לגבי דר"ה רביה איהו גופא קאמר בפרק מי שמת דמתנת שכ"מ דאורייתא מקרא דוהעברתם וממילא דאין לחלק בין יוצא בקולר למסוכן מחמת חולי לכך נראה דמשום הא פרש"י דאנן דייקינן ממילתא דר"ה גופא דע"כ ס"ל דמצוה מ"מ דאורייתא לא בעי קנין משום דבהול כדמצינן בגיטין דאי ס"ד דלרב הונא כולהו מתנת שכ"מ אינן אלא מדרבנן כדי שלא תטרף דעתו א"כ אמאי קאמר גיטו כמתנתו דאם עמד חוזר משום אומדנא ומאן לימא לן דבמתנה גופא טעמא משום אומדנא דבלא"ה פשיטא דאם עמד חוזר כיון שלא חלה המתנה מעיקרא אלא מדרבנן שלא תטרף דעתו ומסתמא לא שייך האי תקנה אם עמד דליכא טירוף דעת בהכי אע"כ דר"ה ממצוה מ"מ דייק דאף ע"ג דהוי מדאורייתא אפ"ה אם עמד חוזר והיינו משום אומדנא וה"ה לגיטין כן נ"ל נכון ובזה נתיישב הא דמייתי הש"ס לקמן הני תרי מילי דגיטו כמתנתו משום דשייכי אהדדי. אמנם לאחר זה הגיע לידי מהדורא בתרא של מהר"ם ז"ל וכתב שם בכוונת רש"י ז"ל דאי ס"ד דר"ה גופא קאמר דבהני תרי מילי שוין גיטו ומתנתו אם כן מאי ס"ד דר"א אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה ותיפוק ליה דרב הונא גופא לא קאמר דשוין אלא להני תרי מילי אלא ע"כ דר"ה חדא קאמר ואנן הוא דילפינן דמסתמא יש לנו לדמותן בשאר מילי וא"כ מקשה רבי אבא שפיר עכ"ל מהר"מ ז"ל במהדורא בתרא ולענ"ד דברים ברורין הם ועכ"ז לא נמנעתי לכתוב כל האריכות שכתבתי לפלפולא בעלמא שהם דברים נכונים ודו"ק היטב ועיין בסמוך:

שם בגמרא אלא רבי אבא הכי קא קשיא ליה חמרא לא קאמר כו' ויש לתמוה דלפ"ז צ"ל דהאי אתקפתא דר' אבא דמייתינן לעיל אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה לא אמרה מעולם וזה דוחק גדול ועוד קשה דלאיזה צורך א"ר זירא דהא רבי אבינא כו' לגבי דרב הונא רביה ומה שייטיה דר"ה לעובדא דגניבא ומה שתירצו התוספות דהיינו לענין יוצא בקולר כבר כתבתי מה שיש להקשות ע"ז והנלע"ד ליישב משום דקשיא לי הא דקשיא ליה לרבי אבא חמרא לא קאמר דמי חמרא לא קאמר ומאי קושיא הא קי"ל דאין שכ"מ מוציא דבריו לבטלה ויש לנו לתקן דבריו בכל אופן המועיל כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות זכיה בשכ"מ שנותן שטרות במתנה דאע"ג דבבריא צ"ל קני איהו וכל שיעבודא אפ"ה בשכ"מ מתקנינן לישנא והו"ל כאילו אמר וכתב שם ה"ה דבכל דוכתי מתקנינן לישנא כיון שהתחיל באותו דבר עצמו ולא גמרו מכ"ש דהכא יש לנו לתקן כוונת השכ"מ שאמר כשימכרו היין יתנו לו מעות או שהיין יהיה משועבד לו לד' מאה זווי ואף שהרשב"א והר"ן ז"ל נחלקו שם על הרמב"ם ז"ל מההיא דאמר רב נחמן בפרק מי שמת שכ"מ שאמר ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום משום דליתא בברי ולא מתקנינן לישנא דליהוי כאילו הקנה לו גוף הדקל לפירותיו וגוף הבית לדירה מיהו כבר יישב' שם ה"ה והר"ן ז"ל דשאני התם שגוף הבית ענין אחר הוא ולא התחיל בו משא"כ בהא מילתא גופא שכבר התחיל מתקנינן לישנא והביאו ראיה משכ"מ שאמר כתבו גט לאשתי אע"ג דלא גמר לומר תנו אפ"ה מתקנינן לישנא עיין בזה באריכות בל' הב"י בח"מ סימן רנ"ג בענין השטרות שכתבתי. ועוד אפשר לומר בד"א דהא דקאמר ר"נ ידור פלוני בבית זה איירי בסתם שכ"מ שאינו בהול מש"ה אף ע"ג דקנו מיניה אפ"ה לא מהני מדלא א"ל קני גוף הבית לדירה משא"כ במצווה מ"מ דבהול מתקנינן לישנא כי היכי דמתקנינן לישנא לענין גיטין וכמ"ש הר"ן וה"ה ז"ל. ולפ"ז א"ש כל הסוגיא דלעולם כולהו מילתא דר"ה ואתקפתא דרבי אבא לעיל אי מה מתנה בדוכתא קאי אלא בהא דאמרינן אאתקפתא דר"א אלא רבי אבא הכי קשיא ליה מתנת שכ"מ במקצת הוא היינו נמי אתקפתא דלעיל משום דמעיקרא ס"ד דהא דקאמר ר"ה גיטו כמתנתו אמצווה מ"מ קאי ומה"ט מהני אפילו במקצת אע"ג דלא קנו מיניה וע"ז מתקיף רבי אבא שפיר אי מה מתנה ישנו לאחר מיתה ונהי דמהדרינן הכי השתא סוף סוף ע"כ לא אמר ר"ה גיטו כמתנתו לענין מצווה מ"מ דהא לא דמו כלל דדוקא בגיטין משום דאינו לאחר מיתה וכיון שרוצה לגרשה מחיים משו"ה מהני כתבו לחוד אע"ג דלא אמר תנו דודאי רוצה בכך שיתנו מיד משא"כ במתנה אפילו במצווה מח"מ לא גמר להקנות אלא לאחר מיתה ובאמת אינו מועיל במקצת אי בעי קנין אע"כ דל"ק ר"ה גיטו כמתנתו אלא לענין מתנת

שכ"מ בכולה דכי היכי דהתם אם עמד חוזר משום אומדנא דמחמת מיתה יהיב ה"ה לענין גיטו דאיכא נמי האי אומדנא גופא. וע"ז מקשינן שפיר והא קי"ל דמצווה מ"מ לא בעי קנין ומסקינן אלא רבי אבא הכי קשיא ליה חמרא לא קאמר והיינו נמי אתקפתא דלעיל דאיהו סבר דהא דמייתי ר"ז ממימרא דר"ה בגיטו כמתנתו היינו נמי להא מילתא דכי היכי דמתקנינן לישנא בגיטין בדאמר כתבו אף ע"ג דלא אמר תנו משום דבהול ה"ה הכא מתקנינן לישנא כאילו אמר דמי חמרא וע"ז מהדר רבי אבא אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה וכיון דלא דמו בהא אם כן לענין מתקנינן לישנא נמי אין לדמותן מה"ט גופא דבגיטין ודאי רוצה שיתנו מיד כיון דלא שייך גט לאחר מיתה משא"כ במתנה שישנה לאחר מיתה ולא גמר להקנות אלא לאחר מיתה דנפלו ניכסי קמי יתמי מש"ה יש לומר דיד המקבל מתנה על התחתונה ולא מתקנינן לישנא כי האי דר"נ דידור פלוני בבית זה לא אמר כלום ומסקינן התם דהיינו משום דליתא בירושה וה"נ דכותיה דכיון דעיקרה לאחר מיתה כירושה שויוהו רבנן כדאיתא שם וע"ז מסקינן שפיר ואידך מחמרא כדי ליפות כחו והיינו כתירוצם של הר"ן ז"ל וה"ה שכתבתי דכל היכא שנוכל לייפות כחו לתקן לישנא באותו דבר שכבר התחיל השכ"מ מתקנינן לישנא כמו בגיטין כנ"ל נכון בעז"ה. ועי"ל דה"ק ר' אבא כיון דגט אינו לאחר מיתה אם כן בגיטין נמי לאו משום טעמא דבהול אלא דע"כ רוצה לגרשה מעכשיו וא"כ במתנה נמי לא אמרינן טעמא דבהול וא"כ א"ש דדמי חמרא לא קאמר אח"ז מצאתי במרדכי שכתב בשם ר"ת ונראה שם להדיא הא דאמרינן ליפות כוחו היינו נמי משום דגיטו כמתנתו ות"ל שזכיתי לכווין לדעת הגדול בעזה"י ודוק היטב:

תוספות בד"ה כדי ליפות כחו פי' בקונטרס כו' ונראה שלא רצה לומר שיהא כל ההפסד שלו. עיין מ"ש הרא"ש ז"ל בזה דודאי כוונת רש"י ז"ל שיהא כל ההפסד שלו וכ"נ משיטת הרמב"ם ז"ל:

בא"ד ואמר ריב"ם דאיצטריך ליה לאשמעינן דאפילו יוצא בקולר כו' עכ"ל. ומשמע מלשונם דמגיטו כמתנתו קא דייק הכי וכבר כתבתי דמוכח מזה דהתוספות סברי דמצווה מ"מ לאו מדאורייתא הוא דא"כ פשיטא שאין לחלק בין יוצא בקולר למסוכן אע"כ דמדרבנן שלא תטרף דעתו וקס"ד דביוצא בקולר לא שייך האי חששא ומש"ה יליף מגיטו כמתנתו וצ"ל דלא פלוג רבנן בתקנתייהו ומה שהקשיתי לעיל דבמתנה במקצת לא שייך שלא תטרף דעתו מדלא מהני בלא קנין בסתם שכ"מ וא"כ אמאי מהני במצווה מ"מ יש ליישב כמ"ש מהרש"ל ז"ל בשמעתין בח"ש דבמתנה במקצת בסתם שכ"מ לא חיישינן לטירוף דעת דמאן יימר דמתנת שכ"מ הוא דלמא במתנת בריא יהיב

ליה ומהיכא תיתי נחוש לטירוף דעת ודוקא בכולה דאיכא הוכחה דמחמת מיתה יהיב חיישינן לטירוף דעת ומש"ה במצווה מ"מ בפירוש חיישינן לטירוף דעת אפילו במתנה במקצת וזה מוכרח לשיטת התוספות ועמ"ש לעיל בזה:

דף סו:

גמרא אמר ר' ירמיה בר אבא שלחו ליה מבי רב לשמואל ילמדנו רבינו אמר לשנים כתבו ותנו כו' וחתמו הן מהו. ומשמע להדיא מפירש"י ז"ל דלענין החתימה לא קמיבעיא להו דודאי מדאמר לשנים רוצה שיחתמו דעיקר לשון כתבו אחתימה קאי ויתכן יותר לפמ"ש לעיל פרק כל הגט דלענין החתימה הו"ל עד מפי עד דמ"ש התוס' בסמוך בד"ה אמרו דלא מיקרי עד מפי עד שעיקר העדות לא נמסר אלא לאחרונים היינו דוקא באומר אמרו משא"כ בדאמר לשנים כתבו לא שייך ה"ט. אלא דקמיבעיא להו אי כתב ידן לחוד הוא דקאמר מדלא קפיד לומר בפירוש שיכתבו ויחתמו או דלמא דכתב הגט נמי קאמר כן מבואר להדיא מלשון רש"י ז"ל בסמוך שכתב אי כתב ידן הוא איכא למימר דכתב הגט מדלא קפיד כו' עכ"ל וכן מבואר ג"כ מל' רש"י במשנה שכתב ובגמרא מפרש על כתב הגט אם יכולין כו' אלמא דלענין החתימה פשיטא ליה דאין יכולין ולפי זה הא דשלחו מבי רב כתבו ותנו דוקא בכה"ג הוא דקמיבעיא להו אבל בדאמר תנו לחודא אפשר דמסתמא אית לן למימר דאתרווייהו נתכוון שיכתבו ויחתמו עד שיתנו לידה אבל מדאמר לישנא יתירא כתבו דהיינו ודאי כתב ידן איכא למימר מדלא אמר נמי בפירוש שיכתבו גוף הגט לא איכפת ליה אלא שהרשב"א ז"ל בחידושיו בשם התוס' כתב בזה להיפוך והא דקאמר בסמוך ותפשוט מדר' יוסי והיינו באומר תנו נראה דפשיט שפיר מדקאמר ר"י מקובלני שאפי' אמר לב"ד כו' ילמדו ויכתבו והיינו בין כתיבה ובין חתימה וא"כ משמע דברישא באומר לשנים נמי קאי אתרווייהו והא דאיצטריך לאתויי מי איכא ב"ד דלא ידעי מיחתם היינו משום דבלא"ה היה באפשר לומר דאפילו באומר תנו נמי אחתימה לחוד קאי ודחי הש"ס איכא בי דינא חדתא ולעולם דאפילו בתנו נמי מספקא לשמואל. מיהו למאי דפרישית שכן מבואר בלשון רש"י ז"ל יש לדקדק התינח במאי דשלחו מבי רב היינו דכרב ס"ל דחתם סופר ועד כשר מסתפקא להו דאיכא למימר דלתרווייהו נתכוון משא"כ לשמואל גופא דקאמר נמי בהאי לישנא מספקא ליה אי כתב ידן או כתב הגט ומשמע מפירש"י ז"ל דאיכא למימר דלתרווייהו נתכוון לפ"ז צ"ל דלשיטת רש"י ז"ל סובר שמואל נמי חתם סופר ועד כשר כמו שאפרש לקמן בסמוך שזה מוכרח משיטת רש"י ז"ל והתוס' לשיטתייהו דלשמואל למסקנא סובר חתם סופר ועד

פסול וע"כ דמספקא ליה אי נתכוון אכתיבה לחוד או אחתימה לחוד ולא אמרינן דכתב ידו פשיטא טפי מצד הל' מכתב הגט וא"כ בההיא דשלחו מבי רב משמע להו דה"ה דהוי מצי למיבעיא בתנו גרידא דאע"ג דלרב חתם סופר ועד כשר ל"ל דבתנו פשיטא להו דלתרוייהו נתכוון ובכתבו מספקא להו אי אחתימה לחוד אי אתרוייהו דא"כ מאי שלחו ליה לשמואל דאיהו ודאי הוו ידעי דלשמואל חתם סופר ועד פסול וא"כ פשיטא דלדידיה ליכא למימר דנתכוון אכתיבה ואחתימה אלא אחתימה לחוד ואכתי לדידהו לא תיפשוט למאי דאית להו חתם סופר ועד כשר וא"כ אפשר דאתרווייהו נתכוון שזה עיקר האיבעיא דידהו אע"כ דלדידהו נמי לא משמע להו דנתכוון אתרווייהו אלא דמספקא להו אי אכתיבה או אחתימה ומש"ה שלחו שפיר לשמואל דלא תליא מילתא בחתם סופר ועד ומש"ה שפיר כתבו התוס' לשיטתם דה"ה דהו"מ למיבעיא באומר תנו לחוד ואע"ג דאכתי מאי שלחו מבי רב לשמואל ותיפוק ליה דלרב הטעם משום בזיון ולשמואל משום מילי לא מימסרי לשליח אלא דדא ודא אחת היא כיון דעיקר הספק מצד הל' כתבו אי כתב ידן או כתב הגט א"כ מדשמואל תפשוט לדידהו דלכ"ע למה שנתכוון הבעל ושינו בזה פסול לכ"ע אי לדידהו משום בזיון ולשמואל משום מילי לא מימסרי לשליח כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל ותוס' ועיין בסמוך אמנם כן ראיתי למהרש"א ז"ל שיטה אחרת דמשמע ליה לשיטת התוס' דלעולם לא שייך האיבעיא אלא משום דחתם סופר ועד פסול ומש"ה כתב דמה שלא כתבו התוס' דה"מ למיבעיא בשלשה דהתם ודאי לתרווייהו איכוון אבל יש לתמוה עליו טובא דא"כ מאי קא פשיט לקמן מדר' יוסי דכתב הגט הוא ותיפוק ליה דהתם ודאי כתב הגט נמי הוא דהא באמר לשלשה איירי ול"ל דאפ"ה פשיט שפיר מדקתני שנים דומיא דג' וכיון דהתם ודאי אכתיבה ואחתימה קאי דאי אחתימה לחוד מי איכא ב"ד דלא ידעי למיחתם וע"כ דאכתיבה נמי קאי וא"כ ה"ה לשנים הא נמי ליתא דהא לקושטא דמילתא בשנים ע"כ אי אפשר לומר דלתרוייהו איכוון למאי דמסקינן דלשמואל חתם סופר ועד פסול ובשלשה ע"כ לתרווייהו איכוון לשיטת מהרש"א ז"ל ומאי האי דקאמר נמי מי איכא ב"ד דלא ידעי למיחתם ות"ל דודאי בשלשה צריכין לכתוב ג"כ בעצמם וא"כ ילמדו אכתיבה קאי מלבד כמה קושיות שאפרש בשמעתין לאחד אחד על שיטה זו והאמת של' התוס' בד"ה כתב ידו משמע לכאורה כשיטת מהרש"א ז"ל ושם אפרש בעז"ה:

תוספות בד"ה והאמר שמואל כו' אבל ממתניתין דאפילו רבי מאיר מודה כו' לא מצי למפרך כו' עכ"ל. והא דקשיא להו דליפשוט ממתני' אע"ג דבמתני' לא קאמר אלא יכתבו ויתנו ואיכא למימר דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד שפיר קאמר שמואל שהדבר צריך

תלמוד וע"כ דפשיטא להו להתוס' שאין לנו שום טעם לומר דלכתחילה צריכין לכתוב או לחתום בעצמם אי לאו משום בזיון או משום דמילי לא מימסרי לשליח ממילא דמחד מהני טעמי יש לפסול בדיעבד ואע"ג דבפ' כל הגט דף כ"ט משמע להדיא דלמאי דס"ד התם מעיקרא דהוי טעמא דמתני' דהכא משום שאין השליח עושה שליח ואדרבא קס"ד בטל נמי הוי מה"ט ומשני דבטל משום בזיון או משום מילי וא"כ סוף סוף מגופא דמתניתין דהכא לא מצינן למיפרך דאיכא למימר דיכתבו היינו לכתחלה דכ"ע מודו דלכתחילה אין השליח עושה שליח אפי' בשליח גמור דלאו מילי כשליח הגט אלא היכא דאניס ובהכי הוי שפיר לישנא דמתני' דהכא לענין ויתנו דאינהו אין שליח לא אלא דבהא איכא למימר דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לעיל דף כ"ב ע"ב בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו דבכתיבת הגט לא שייך שליחות והא דאמרינן הכא מילי לא מימסרי לשליח לענין הכתיבה היינו לענין דלא הוי לשמה כמבואר שם בתוספות ובשמעתין בל' הר"ן ז"ל וכ"ש לענין חתימה לא שייך ה"ט דאין שליח עושה שליח והא דלא ניחא להו לתוס' לפרש דממתני' לא מצי למיפרך דאיכא למימר דלענין חתימה ודאי צריכין לחתום בעצמם ולא לצוות לאחר כשאמר להם כתבו דהו"ל עד מפי עד כבר כתבתי שם בזה באריכות בחידושי פ' כל הגט ע"ש אבל אכתי קשה לי טובא דודאי ממתני' דאפילו ר"מ מודה לא מצי למיפרך דאיכא למימר דיכתבו ויתנו היינו לכתחלה צריכין לחתום בעצמם ולא לצוות לאחר משום גזירה דשמא תשכור דלענין החתימה פשיטא לקמן בשמעתין דלכ"ע אפילו אמר אמרו כשר ולא תעשה מה"ט דשמא תשכור ותקנו חכמים שאין לחתום עד שישמע מפי הבעל וא"כ מה"ט גופא כשא"ל תנו אסור לכתחלה להחתים אחרים דודאי לא יחתמו דהא כשר ולא תעשה וכ"ש למ"ד דלענין הכתיבה נמי כשר ולא תעשה וא"כ אי לאו דאמר שמואל הלכה כר' יוסי דמילי לא מימסרי לשליח לא הוי קשה עליה דשמואל דשפיר מספקא ליה אי תצא משום דחיישינן לבזיון או למילי או לא והא דקתני יכתבו ויתנו היינו משום דשמא תשכור ולמ"ד דבתרוייהו כשר ולא תעשה קאי בין אכתב ידן ובין אכתב הגט ולמ"ד בכתיבה כשר ותעשה קאי ויכתוב אחתימה לחוד כמו שתירצו התוספות כאן לענין בזיון. והנלע"ד בזה לכאורה דהתוספות לשיטתייהו שכתבו בד"ה מתני' מני דלר"מ חתם סופר פסול ואם כן בדאמר לשנים דקאמר ר"מ יכתבו ויתנו היינו לצרף עמהם אחר או לכתיבה או לחתימה ולמ"ד בתרוייהו כשר ולא תעשה מסקו התוס' דיכתבו ויתנו דקאמר ר"מ היינו לענין שהגט כשר בדיעבד ולפ"ז שפיר כתבו התוס' כאן דמוכח ממתני' דאם לא כתבו וחתמו בעצמם תצא אפי' בדיעבד

ובהכי מיתרצא נמי קושיא קמייתא לענין אין שליח עושה שליח דהיינו לכתחלה וא"א לומר כן בטעמא דמתני' דהא סוף סוף אין תקנה לזה הגט לכתחילה:

מיהו לשיטת מהרש"א ז"ל שכתבתי בסמוך דלמאי דמספקא לשמואל סובר לענין הכתיבה כשר ותעשה דמה"ט חתם סופר ועד פסול ולפ"ז ודאי שפיר מצינן למימר דלא קשיא ממתני' דאיכא למימר דיכתבו דקאמר ר"מ היינו יחתמו ויצרפו אחר לענין כתיבה דהו"ל כשר ותעשה משא"כ אם לא יחתמו בעצמם הו"ל כשר ולא תעשה ולמה שאפרש בסמוך להיפוך משיטת מהרש"א ז"ל דלמאי דמספקא לשמואל ע"כ סובר כשר ולא תעשה בתרוייהו א"ש. אמנם בכל זה לא הונח לי דמ"ש התוספות לקמן דלר"מ חתם סופר ועד פסול היינו לבתר דמייתי הש"ס מימרא דשמואל דטעמא דר"י דמילי לא מימסרי לשליח אף בשלשה וממילא דטעמא דר"מ בשנים תנו ובג' כתבו ותנו נמי משום טעמא דמילי לא מימסרן לשליח ומש"ה ע"כ לר"מ חתם סופר ועד פסול כמ"ש התוס' דחיישינן לחורבא אחריתי שיאמר לג' תנו וילכו שנים מהם בלא דעת השלישי ומחתמי לסופר משום כסופא וזה פסול דאין להם רשות לשנות צווי הבעל אלא כשהם שלשה שעשאן ב"ד ולא שנים מהם דהו"ל מילי ולא מימסרן לשליח משא"כ מקמי דס"ד דטעמא דמתני' משום מילי א"כ לא מצי למיפרך כלל ממתני' דקתני יכתבו ויתנו דאיכא למימר שפיר דהיינו לכתחלה וכשר בחתימת סופר ועד דהא ליכא למיחש להאי חורבא שכתבו התוס' בסמוך כיון דמילי מימסרן לשליח ואף אם יאמרו השנים לסופר שיכתוב ויחתום לית לן בה ולאומר אמרו לפלוני ולפלוני נמי לית לן למיחש דהא כשר ולא תעשה לא שכיח ולפ"ז א"ש הא דקתני במתני' דיכתבו ויתנו לכתחילה ולא יצוו לאחר לחתום משום דכשר ולא תעשה משום חששא דשמא תשכור ואין לחתום עד שישמע מפי הבעל ומכ"ש למ"ד דבכתיבה נמי כשר ולא תעשה מש"ה הוצרך להקשות דוקא מדשמואל דאמר מילי לא מימסרן וא"כ פשיטא דבטל בין בכתיבה בין בחתימה ויש ליישב קצת לפי מה שאפרש בסמוך בלשון התוס' בד"ה מתני' מני בחורבה דר"מ ע"ש ודוק היטב:

בא"ד אבל ממתני' דאפילו ר"מ מודה כו' לא מצי למיפרך דהו"א דטעמא משום בזיון עכ"ל. וקשיא לי טובא לפי מה שפרש"י ז"ל לעיל בפרק כל הגט דף כ"ט ולקמן פרק מי שאחזו דף ע"א דטעמא דבזיון דבעל היינו משום שעליו לכתוב הגט ואינו רוצה שידעו הכל שאינו יודע לכתוב הגט וכן משמע מסתימת לשון התוס' וכ"כ כל המפרשים קדמאי ובתראי. ולפ"ז קשה מכדי אליבא דר"מ קיימינן הכא במתני' ושמעינן לר"מ דאפילו מצאו באשפה כשר משום דוכתב לאו אכתיבה קאי אלא אחתימת עדים וא"כ

אין על הבעל לכתוב הגט ותו לא שייך בזיון דבעל לר"מ. ואף שרש"י ז"ל כתב שם הטעם שהבעל נותן שכר הסופר אלא דמלשון התוס' שם לא משמע כן ועוד דלפ"ז כ"ש דלא הוי מקשו הכא מידי דהא מסקינן בפרק גט פשוט דהאידנא תקנו רבנן משום תקנת עגונות דהאשה נותנת השכר וא"כ שפיר מספקא לשמואל דנהי דלר"מ פסול משום בזיון דבעל משא"כ עכשיו דליכא בזיון דבעל מספקא ליה דבזמן אמוראי קדמאי נתקנה תקנה זו דהאשה נותנת שכר דמה"ט אמר רב חסדא לעיל בפ"ב יכילנא לפסול כולהו גיטי ע"ש אע"כ דהתוס' סברי דלאו בשכר תליא מילתא אלא משום דאכתי על הבעל לכתוב משום דכתיב וכתב והדרה קושיא לדוכתיה ועמ"ש בזה בפרק כל הגט. ולכאורה היה נראה ליישב לפמ"ש לעיל דף כ"ב דלר"מ נמי עיקר פשטא דקרא וכתב אכתיבת הגט קאי והיינו שיכתוב בעצמו בכתב ידו דכשר מן התורה אפילו אין עליו עדים אלא הא דאמר ר"מ דוכתב קאי אחתימה ולא בעי כתיבה לשמה היינו היכא שאינו כותב בכתיבת ידו וצריך להחתים עליו עדים נמצא דעידי חתימה הוא דעבדי כריתות דכתיבת הסופר לאו כלום הוא מש"ה מכשיר במצאו באשפה. ולפ"ז מצינן למימר שפיר דלר"מ נמי שייך בזיון דבעל דנהי דמתקנת חכמים פסול כתב בכתב ידו ואין עליו עדים לר"מ כדאיתא לקמן דף פ"ז ולעיל ריש מכילתין דף ג' כתבו התוספות הטעם דהוי כגט שאין בו זמן אפ"ה מצינן למימר דאף שצריך להחתים עדים אפ"ה יש לו לכתוב בעצמו כדכתיב באורייתא. אלא דלפ"ז קשה א"כ במתנה נמי נימא הכי דהתם נמי כתיב וכתב את ספר המקנה וא"כ עליו לכתוב בעצמו וכ"ש דהתם מדינא כשר לגמרי בכתב ידו ואין עליו עדים ובשלמא למ"ד עידי מסירה כרתי שפיר יש לחלק בין גט למתנה כדפרישית התם פרק כל הגט משא"כ הכא דאליבא דר"מ קיימינן דאמר ע"ח כרתי תו ליכא לחלק ולפ"ז ממילא נתיישבה קושיית התוספות שכתבו כאן דה"מ למיפרך מדשמואל אדשמואל מדאמר פרק כל הגט מתנה הרי הוא כגט ולמאי דפרישית א"ש דאי לאו מההיא דאמר שמואל להדיא הלכה כר"י דמילי לא מימסרי לשליח הוי מסתבר לפרש ההיא דכל הגט להיפך דשמואל דאמר מתנה הרי היא כגט היינו משום דסבר דטעמא משום בזיון דבעל ובמתנה נמי איכא בזיון שעליו לכתוב השטר מתנה ומש"ה פסול במתנה נמי בין בכתיבה בין בחתימה שנעשה ע"י אחר ורב דאמר מתנה אינו כגט סובר דלא חיישינן לבזיון דבעל אלא טעמא דמתני' דמילי לא מימסרי לשליח וכבר כתבתי בסמוך שכתבו התוס' לעיל דף כ"ב דלכתיבה לא בעינן שליחות וע"כ הא דמשמע בשמעתין דלענין כתיבה נמי שייך מילי לא מימסרן לשליח היינו משום דלא מיקרי לשמה וכ"כ הר"ן ז"ל בשמעתין לענין אומר אמרו נמצא דלפ"ז במתנה דלא שייך לשמה כשר' הכתיבה ע"י

שיצוו לאחר לכתוב וכן הא דאמרינן לעיל דאביי ורבא פליגי בדרב ושמואל היה באפשר לפרש להיפך אי לאו דאשכחן בהדיא בשמעתין דשמואל סבר משום מילי לא מימסרן וע"כ דרב סבר משום בזיון וצריך לפרש להיפך ולענין חתימה וא"כ שפיר איצטריך לאקשויי הכא מההיא דאמר שמואל בהדיא כנ"ל נכון ושיטת התוספות צ"ע ודוק היטב:

בא"ד וה"א דבכתיבה ליכא בזיון אלא בחתימה דאיכא פירסום טפי עד כאן לשונם. ולכאורה הא מילתא מרפסן איגרי דלמאי דמשמע משיטת כל המפרשים כשיטת רש"י ז"ל דפרק כל הגט דבזיון דבעל היינו שאינו רוצה לגלות שאינו יודע לכתוב הגט וא"כ שייך האי קפידא יותר לענין הכתיבה שהסופר ירגיש בודאי שאין הבעל יודע לכתוב משא"כ עידי החתימה אפשר שלא ירגישו שאין הגט מכתב ידו של הבעל ויש ליישב בדוחק למאי דפרישית בסמוך דלר"מ אע"ג דמצאו באשפה כשר אפ"ה עיקר כתיבת הגט מתחלה ראוי להיות בכתיבת הבעל בעצמו אלא שאם כבר מצאו באשפה כשר אף לכתחילה דלא בעי כתיבה לשמה אם כן בשעת הכתיבה ליכא פירסום כלל אם יאמרו העדים להסופר שיכתוב דמאן יימר שהבעל גמר בדעתו לגרש ואפשר שרוצה לשחק בה או דאינהו מדעתייהו דנפשייהו עבדי שיהא הגט מצוי בידם כשיצטרך הבעל משא"כ בשעת החתימה שצריכין לחתום לשמה ואם כן צריכין שיאמרו שהבעל צוה לכתוב ולחתום כנ"ל וכבר העליתי בד"א דרך הפילפול ואין להאריך. אמנם למאי דפרישית לעיל פ' כל הגט דלולא פרש"י היה נ"ל לפרש בזיון דבעל בענין אחר שעיקר ענין הגט הוא בזיון לבעל משא"כ במתנה והשתא א"ש טפי דבשעת החתימה שנגמר הגט קפיד טפי דלא ניחא ליה דליבזי אלא באפי הנך כן נ"ל לולא שהקדמונים לא פירשו כן:

בד"ה כתב ידן וכו' אע"ג דלא נ"מ מידי כו' הא מסיק דלשמואל כו' ואם כן חתם סופר ועד פסול דהא בהא תליא כו' עכ"ל. ויש לדקדק מאי פסיקא להו דהכי מסיק דהא לא מסקינן הכי בשמעתין אלא אליבא דמ"ד כשר ותעשה אבל אליבא דמ"ד כשר ולא תעשה מצינו למימר דלשמואל נמי חתם סופר ועד כשר אם לא שנאמר דלקמן במסקנא דשמואל פליג אדרבי יוסי הדר ביה תלמודא מהא דמשנינן מעיקרא כשר ולא תעשה לא שכיח וא"כ אפילו למ"ד כשר ולא תעשה נמי ע"כ חתם סופר ועד פסול וכמ"ש מהרש"ל ז"ל בח"ש בשם הרשב"א ז"ל אלא דמל' התוספות לקמן לא משמע הכי אלא כמ"ש מהרש"א ז"ל דלא הדר ביה מההיא סברא דכשר ולא תעשה לא שכיח וא"כ הדרא קושיא לדוכתא ונראה שמכאן הוציא מהרש"א ז"ל מ"ש דלשיטת התוספות לא אשכחן הא דמספקא לשמואל אי כתב ידן או כתב הגט אלא בהאי גווני דחתם סופר ועד פסול ומשו"ה מספקא ליה כדמסקו התוס' הכא משא"כ אי ס"ל חתם סופר ועד כשר תו לא שייך האי ספיקא

דודאי לתרוייהו איכוון הבעל ומה"ט כתב מהרש"א ז"ל דבאמר לג' לא שייך ספיקא דשמואל ולפ"ז ע"כ סבר שמואל כשר ותעשה וממילא דחתם סופר ועד פסול ומלבד מה שכתבתי לעיל דא"א לומר כן דבג' לא שייך האי ספיקא מדאמרינן בסמוך ותפשוט מדרבי יוסי באמר לג' תנו ועוד אפרש לקמן הוכחה גדולה דלשמואל ע"כ סובר דבכתיבה נמי אומר אמרו כשר ולא תעשה וא"כ חתם סופר ועד כשר ואפ"ה מספקא ליה אלא דבר מן דין א"א לומר כן דאי ס"ד דהיכא דאיכא למימר דאתרוייהו נתכוון פשיטא ליה לשמואל דל' כתבו שייך בין בכתיבה ובין בחתימה לפ"ז קשה יותר היאך אפשר לומר דשמואל סבר בכתיבה אומר אמרו כשר ותעשה ומשו"ה חתם סופר ועד פסול דא"כ מאי מספקא ליה האי כתבו דקאמר הבעל אי כתב ידן או כתב הגט דמילתא דפשיטא היא דאית לן למימר דכתב ידן קאמר ולענין הכתיבה נעשה כאומר אמרו דהו"ל כשר ותעשה ממה שנאמר דכתב הגט קאמר ולענין החתימה נעשה כאומר אמרו דבזה לכ"ע כשר ולא תעשה ולקמן אמרינן בפשיטות דכשר ולא תעשה לא שכיח וע"כ היינו משום דמסתמא אין לנו לומר דהבעל אומר אמרו היכא דהוא כשר ולא תעשה וזה מוכרח כמו שאפרש שם בסמוך. ול"ל דאכתי מספקא לשמואל דילמא כתב הגט קאמר ורוצה שיתנו הגט ע"י עידי מסירה דכשר לכתחילה למאי דקי"ל כר"א דע"כ התוספות לא נחתו להכי מדכתבו בסוף הדיבוי דה"ה דה"מ למימר איפכא אי ס"ל כתב הגט הוא הא כתב ידן כו' וע"כ א"א לפרש כוונת התוספות דה"מ למימר איפכא אמילתא דשמואל דמהיכא תיתי הא מילתא דשמואל הכי הוי עובדא דאמר לסופר וכתב וחתמו הן והיאך מצי למימר איפכא אע"כ דאמילתא דרבי יוסי קאי דלמאי דס"ד דילמדו ויכתבו אכתיבת הגט קאי ה"מ למימר איפכא הא כתב ידן כשר ע"י אחר הא מילי לא מימסרן לשליח וא"כ מאי קושיא האיכא למימר לעולם דילמדו ויכתבו אכתיבה קאי ולא יחתמו כלל אלא יתנו ע"י עידי מסירה אע"כ דהתוספות לא נחתו להכי והדרא קושיא לדוכתא מכל זה נראה דלא כשיטת מהרש"א ז"ל אלא דשיטת התוספות דלעולם שייך ספיקא דשמואל אפילו היכא דאיכא למימר דלתרוייהו איכוון אפ"ה מספקא ליה בעיקר ל' כתבו דאיכא למימר דל' כתבו לא שייך אלא כתב ידן לחוד או כתב הגט לחוד או אתרוייהו וע"ז קאמר הש"ס שפיר ותפשוט ממתניתין מדנקיט סתמא יכתבו ויתנו משמע דאתרוייהו קאי דחתם סופר ועד כשר אלא דאפ"ה הוצרכו התוספות לפרש דלמאי דמסיק נמי אומר אמרו כשר וחתם סופר ועד פסול אפ"ה שייך שפיר ספיקא דשמואל כדמסקו התוס' כנ"ל ומ"ש התוספות דהא מסיק אפרש בסוף הסוגיא גבי אלא ר"י תרתי אמר דלמסקנא ע"כ אפילו למ"ד כשר ולא תעשה נמי מוכח דרבי יוסי פוסל באומר אמרו ע"ש ודו"ק:

גמרא ותפשוט ליה ממתני' כו' היא גופא קא מיבעיא ליה כתבו כתב ידן כו' עד איכא בי דינא חדתא. ותמיהא לי טובא אכתי מאי מספקא ליה לשמואל דקאמר הדבר צריך תלמוד אי כתב ידן או כתב הגט ותפשוט ליה ממתני' דפ' מי שאחזו לקמן דף ע"א דקתני להדיא אמרו לו נכתוב גט לאשתך כו' ואמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו כו' ה"ז גט בטל עד שיאמר לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו ולכל התירוצים דמסקינן התם משמע מיהא דסיפא ר' יוסי היא ולפ"ז מבואר להדיא דלעולם הגט בטל עד שיאמר לסופר ויכתוב ולעדים שיחתמו הרי לפנינו בין בכתב ידן ובין בכתב הגט צריכין שישמעו מפיו דוקא כדדייקינן התם להדיא דאומר אמרו פסול מדלא קתני עד שיאמר אמרו מיהא למסקנא דשמעתין דר' יוסי תרתי אמר ושמואל פליג באומר אמרו א"כ ממתני' דמי שאחזו נמי ליכא למיפשט דר"י היא משא"כ בכל השקלא וטריא דשמעתין דמשמע דשמואל לגמרי פסיק הלכה כר"י וא"כ קשה טובא מאי איצטריך לאתויי מההיא דחתם סופר ועד ממילתא דאמוראי ואמאי לא מייתי ממתני' דמי שאחזו דאפי' אומר אמרו פסול. מיהו לפמ"ש ואפרש עוד בסמוך דלשמואל ע"כ ס"ל דאמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו נמי כשר ולא תעשה יש ליישב משום דנלע"ד דכל השקלא וטריא דפ' מי שאחזו היינו דוקא למ"ד כשר ותעשה וא"כ לא משכחינן בהאי ענינא אלא או פסולא דאורייתא או כשר לגמרי וא"כ מדייק שפיר מדלא קתני עד שיאמר אמרו דכשר נמי לכתחילה לענין הכתיבה דלא שייך חששא דשמא תשכור אע"כ דר' יוסי היא וקפסיל באומר אמרו משום דבכה"ג נמי הו"ל מילי דלא מימסרי לשליח וממילא דבטל מדאורייתא משא"כ בשמעתין דאיירי אליבא דשמואל דס"ל כשר ולא תעשה משום חששא דשמא תשכור וא"כ לא מצינן למיפשט ממתני' דמי שאחזו דלעולם מודה ר"י באומר אמרו דלא חשיב מילי אלא הא דלא קתני עד שיאמר אמרו היינו משום דאומר אמרו הו"ל מיהא כשר ולא תעשה בין בכתיבה בין בחתימה ועמ"ש שם בעז"ה דבלא"ה מוכח דסוגיא דהתם איירי למ"ד כשר ותעשה. מיהו מל' התוספות שם לא משמע כן וא"כ צ"ע ודו"ק. והא דלא פשיט מיהו ממתני' דפ' מי שאחזו דל' כתבו אתרוייהו קאי מדקתני נכתוב גט לאשתו וקתני נמי אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו ה"ז בטל אלמא דכל ששינה בין בכתיבה ובין בחתימה בטל ואו או קתני דהא ל"ל דדוקא בשינה בתרוייהו איירי דמהיכא תיתי אם לא שנאמר דתנא גופא ספוקי מספקא ליה ומש"ה אינו בטל אלא כששינה בשניהם וזה דוחק גדול וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל דפשיטא ליה לשמואל דכתבו כתב ידן הוא אלא דמספקא ליה אי הוי נמי כתב הגט וא"כ באמרו לעדים וחתמו הגט בטל ולמאי קתני אמרו לסופר וכתב אע"כ דאו או קתני אלא דאיכא למימר דהא דתני

התם אמרו לו נכתוב גט לאשתך לישנא קלילא נקט ולעולם איירי שאמר להם כתבו וחתמו דבלא"ה צריך לפרש כן לפי שיטת הב"י אבל ממשנתינו דהכא בעי למיפשט שפיר מדנקט אמר לשנים כתבו או לג' כתבו ותנו אלמא דדוקא קתני כן נ"ל ויש ליישב עוד בדרכים אחרים ואין להאריך:

שם פשיטא דכתב הגט הוא דקתני סיפא כו' ואי ס"ד כתב ידן מי איכא בי דינא דלא ידעי למיחת'. וקשיא לי טובא דנהי דילמדו ויכתבו קאי נמי אכתיבה היינו משום דאם יאמרו לאחרים לכתוב הו"ל כשר ולא תעשה דלר"מ דסובר שעשאן ב"ד הו"ל כשר ותעשה כמ"ש התוספות משא"כ לענין אי תצא שפיר מספקא לשמואל דאיכא למימר דכתבו כתב ידן הוא ודוחק לומר דשקלא וטריא דשמעתין בהא לא הוי אלא למ"ד כשר ותעשה ומכ"ש דקשה טפי לפי מה שאפרש בסמוך דע"כ לשמואל כשר ולא תעשה ובשלמא לשינויא בתרא שכתבו התוספות בד"ה מתני' מני דאף למ"ד כשר ולא תעשה זימנין דתעשה אפי' לכתחילה כגון בשעת הדחק א"כ איכא למימר מדקתני ילמדו ויכתבו שעכשיו אין יכולין לכתוב וא"כ הו"ל בשעת הדחק וכשר לכתחלה שיאמרו לאחרים לכתוב שלא תתענן עד שילמדו משא"כ לשני התירוצים הראשונים של התוספות דמשמע דאפילו בשעת הדחק כשר ולא תעשה ומכ"ש לפי שיטת ה"ה דלהרמב"ם ז"ל כשר ולא תעשה היינו פסול וכמו שאפרש לקמן ראייה לדבריו ואפשר שהיא שיטת התוספות כמו שאפרש בד"ה מתני' מני כמ"ש התוספות דיכתבו היינו יחתמו וא"כ תיקשי טובא מאי פשיט ממתני' דקתני ילמדו ויכתבו דאפילו אי כתב הגט הוא איכא למימר דהיינו משום דכשר ולא תעשה לומר לסופר אחר שיכתוב משום חששא דשמא תשכור. ולכאורה היה נ"ל ליישב דקפשיט שפיר דאי ס"ד דטעמא דר' יוסי במתני' לענין הכתיבה היינו לכתחלה משום דכשר ולא תעשה א"כ תיקשי אדשמואל גופא דקאמר הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי לשליח ומנ"ל לשמואל הא דילמא טעמא דר"י בכולה מתני' היינו לכתחילה ומשום חששא דשמא תשכור אי סבירא ליה כשר ולא תעשה בתרווייהו וליכא למימר דשמואל משמיה דר' קאמר הכי ואפשר דר' הוי קים ליה שפיר מר' יוסי גופא דטעמא דידיה משום מילי לא מימסרן לשליח הא ליתא דא"כ היאך פליג אבייי לעיל בפ' כל הגט וקאמר להדיא דטעמא משום בזיון הבעל וע"כ היינו אליבא דר"י כיון דר' קאמר להדיא הלכה כר"י ובלא"ה ק"ל כר"י לגביה דר"מ אע"כ דר' גופא סתמא קאמר הלכה כר"י ושמואל הוא דאסיק טעמא דמילי לא מימסרן וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פסקא דטעמא דר"י משום הכי הוא דילמא משום דכשר ולא תעשה וכיוצא בזה הקשה הר"ן ז"ל מנ"ל לשמואל דטעמא דר"י הוא משום מילי לא מימסרי

דלמא משום דלא מקרי לשמה ע"ש אלמא דלאו משמיה דרבי אמר שמואל מילי לא ממסרי אלא משמיה דנפשיה וכדפרישית. ול"ל דשמואל אמתני' דלקמן סמיך דקתני פ' מי שאחזו הרי זה גט בטל מהתם ודאי לא מוכח מידי דהא רישא דמתני' אפילו כר"מ מיתוקמא לקמן שפיר אי משום בזיון או משום דבתרי אפי' ר"מ מודה דמילי לא מימסרן ואי מסיפא דמתני' דהתם דקתני עד שיאמר לסופר כתוב ולא קתני עד שיאמר לג' או עד שיאמר אמרו כבר כתבתי בסמוך דע"כ סבר הפשטן דהכא דליכא למיפשט מידי מסיפא דמתני' מדלא פשיט בהדיא ממתני' דסיפא דהתם אע"כ משום דאיכא למידחי דהא דלא קתני עד שיאמר לג' או עד שיאמר אמרו היינו משום דבכה"ג הו"ל מיהא כשר ולא תעשה ותנא אתקנתא דהתירא מהדר וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מנ"ל לשמואל הא מילתא דטעמא דר"י בג' משום דמילי לא מימסרי דילמא משום דכשר ולא תעשה אע"כ דלשמואל ס"ל דכשר ותעשה וא"כ פשיט שפיר אלא דא"א לומר כן דא"כ אכתי למאי דדחי הש"ס דאיכא בי דינא חדתא וקבעי למימר דר"י אכתב ידן לחוד קאי וא"כ מנ"ל לשמואל דטעמא דר"י בכתב ידן משום מילי לא מימסרי דילמא משום דכשר ולא תעשה דהא לענין החתימה לכולהו אמוראי ס"ל כשר ולא תעשה אע"כ דמשמע ליה לשמואל דהא דקתני ר"י מקובלני אפי' באומר לב"ד הגדול שיכתבו ויתנו היינו דומיא דב' או ג' שלא עשאן ב"ד וכיון דהתם ע"כ אפי' לר"מ הגט בטל בדיעבד כדמוכח ממתני' דמי שאחזו א"כ ה"ה לג' שעשאן ב"ד בעי ר"י דילמדו ויכתבו דוקא דאל"כ אפי' בדיעבד בטל ועי"ל בד"א כשנדקדק עוד למאי דפרישית לעיל בשיטת רש"י ז"ל דלענין החתימה פשיטא דפסול בלאו טעמא דמילי לא מימסרן אלא משום דהו"ל עד מפי עד דדוקא באומר אמרו כתבו התוספות דלא חשיב עד מפי עד משא"כ באומר תנו לא שייך ה"ט ואם כן למאי דדחי הש"ס איכא בי דינא חדתא ור"י אחתם ידן קאי וא"כ מנ"ל לשמואל דטעמא דר"י משום מילי לא מימסרן דלמא לענין חתם ידן פסול משום עד מפי עד אע"כ דבלא"ה פשיטא ליה לשמואל אפילו לר"מ דמילי לא מימסרי בשנים אלא דוקא בג' שעשאן ב"ד קאמר ר"מ מילי מימסרן וא"כ מה"ט גופא כיון שעשאן ב"ד ממילא לא הוי נמי עד מפי עד נמצא דכיון דפליג ר"י אפי' בג' שאמר תנו וס"ל דאפי' אמר לב"ד הגדול אפ"ה לא עשאן ב"ד דאי ס"ד דעשאן ב"ד לא שייך עד מפי עד אע"כ דלא עשאן ב"ד ואם כן מה"ט גופא פשיטא דמילי לא מימסרן כיון דלא עשאן ב"ד הו"ל כשנים וג' שאמר כתבו ולפ"ז מה"ט גופא לית לן למימר דטעמא דר"י משום שמא תשכור דממ"נ אי ס"ל דעשאן ב"ד תו לא שייך שמא תשכור כמ"ש התוס' אליבא דר"מ בד"ה מתני' מני אע"כ דלא עשאן ב"ד ומש"ה פשיטא לשמואל דלר"י מה"ט גופא מילי לא מימסרן אלא דלשיטת רש"י

ז"ל לא יתכן לפ' כן דלא נחית לזו הסברא שכתבו התוספות כמו שאפרש ועוד דלשיטת רש"י ז"ל טעמא דר"מ לקושטא דמילתא לאו משום מילי לא מימסרן אלא משום בזיון דבעל כמבואר מלשונו דלקמן פ' מי שאחזו ולשיטת רש"י ז"ל צריך לפ' מילתא דשמואל כל' הראשון שכתבתי כאן. הדרן למילתין דלכל התירוצים שכתבתי דשפיר דייק שמואל דטעמיה דר"י משום מילי לא מימסרן אכתי קושיא קמייתא בדוכתא קאי מאי פשיט מי איכא בי דינא דלא ידעי למיחתם דלמא לעולם כתבו או תנו דאמר הבעל היינו כתב ידן ובהא קאמר ר"י דאם אמרו לאחרים שיחתמו פסול בדיעבד דומיא דרישא משא"כ הא דקאמרי ילמדו ויכתבו קאי נמי אכתיבה אלא דלצדדין קאמר דבחתימה פסול בדיעבד ובכתיבה ילמדו לכתחלה משום דכשר ולא תעשה ומכ"ש דקשה טפי לפי מה שאפרש דע"כ לשמואל כשר ולא תעשה. מיהו לשיטת התוספות בסמוך דלר"מ חתם סופר ועד פסול וקתני יכתבו ויתנו היינו בדיעבד לפ"ז יש ליישב בדוחק ואין להאריך והמעיין יבין משא"כ לשיטת רש"י ז"ל קשה. והנלע"ד דלשיטת רש"י ז"ל לא משמע ליה לחלק כלל לענין חששא דשמא תשכור בין שלשה שעשאן ב"ד או לא עשאן ב"ד ולהיפך מסברת התוס' וא"כ אי ס"ד בג' שייך חששא דשמא תשכור אפילו בג' שעשאן ב"ד נמי הוי לן למיחש שמא תשכור ג' ויאמרו שעשאן ב"ד ומדקאמר ר"מ בג' שעשאן ב"ד הרי אלו יאמרו לאחרים שיכתבו והיינו לכתחילה ולא חיישׁ לחששא דשמא תשכור ושמואל נמי קאמר דטעמא דר"י בג' דהו"ל מילי אלמא דבג' לא שייך כלל חששא דשמא תשכור וכדאמרינן נמי בעלמא דג' לא חשידי ולפ"ז מדייק שפיר מי איכא בי דינא דלא ידעי למיחתם אע"כ דאכתיבה קאי שילמדו ויכתבו וע"כ היינו משום דמילי לא מימסרן דאי משום דכשר ולא תעשה הא אמרינן דתלתא לא חשידי כנ"ל נכון לפי השקלא וטריא דשמעתין עכשיו אבל למאי דמסקינן לקמן דר"י תרתי אמר ע"כ דליתא להאי מילתא וכמו שאפרש בעזה"י ודוק היטב:

שם בגמרא הא כתב הגט כשר והאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי. ולכאורה הסוגיא תמוה דמאי איצטריך לאתויי תו הא דאמר שמואל הלכה כר"י מכדי בהא עסקינן דמספקא לשמואל אי כתב ידן אבל פשיטא ליה דאי כתב הגט קאמר תצא משום דמילי לא מימסרי וא"כ מצי לאקשויי בפשיטות נהי דכתב ידן אכתי יש לפסול כתב הגט משום מילי אלא דנראה דהמקשה נקיט האי מילתא משום דבעי לאקשויי ומי מודה ר"י באומר אמרו ולזה נתכוון ג"כ בקושיא הראשונה ומש"ה איצטריך לאתויי הא דאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי וכיון דלר"י ע"כ אומר אמרו נמי מילי הוא וא"כ מסתמא שמואל נמי הכי ס"ל וק"ל:

תוספות בד"ה הא כתב הגט וא"ת כו' והא לר"מ אפי' מצא באשפה כשר כו' וי"ל דשמואל פוסק הלכה כר"א כו' עכ"ל. אבל בהא דמספקא לן בדר"מ גופא אי כתב ידן או כתב הגט לא קשיא להו הא ע"כ לר"מ כתב ידן הוא דכתב הגט אפילו מצאו באשפה כשר אלא דבהא פשיטא דאפי' לר"מ היכא דאמר הבעל כתבו ונתכוון לכתוב הגט פשיטא דפסול אם אמרו לאחר וכתב שעברו על ציווי הבעל אלא דעיקר קושייתם למאי דדייק הש"ס הא כתב הגט כשר וקבעי למיפשט דאפילו אי כתב ידן קאמר הבעל אפ"ה יש לפסול כשנכתב ע"י אחר משום שלא נכתב בציווי הבעל ובשליחותו משום דמילי לא מימסרן בהא קשיא להו דלר"מ אין טעם לפסול כיון דמצאו באשפה כשר ולא בעינן שליחות ומתרצו שפיר דשמואל סבר כר"א ויש ליישב עוד בד"א דודאי לר"מ לא מספקא לן כלל בכתבו דאמר הבעל אי כתב ידן או כתב הגט דפשיטא דכתב ידן הוא כיון דכתב הגט אפי' מצאו באשפה כשר וכשר נמי ע"י אחר משא"כ בחתם ידן דבעי שליחות מסתמא להא איכוון משא"כ לשמואל מספקא לן למאי דלא קי"ל כר"מ במצאו באשפה וע"ז מסקו שפיר דשמואל כר"א והא דבעי הש"ס למיפשט מדר"מ וקאמר היא גופא מספקא ליה היינו משום דמשמע דבשנים לא פליג ר"י אדר"מ ואי לר"מ אחתימה קאי ה"ה לר"י וע"ז מסיק הש"ס שפיר הא גופא קמבעיא ליה והיינו לכל חד כדאית ליה ובזה א"ש מ"ש התוס' דלפ"ז ר"י דמתני' נמי כר"א ס"ל וק"ל:

בא"ד א"נ נהי דמכשיר ר"מ כו' ואפי' אי כתב ידן הוא הוי כאילו מצוה שיאמרו לסופר שיכתוב כו' עכ"ל. ואע"ג דבאמת עשו כמו שצוה הבעל ואמרו לסופר שיכתוב אפ"ה מקשה הש"ס שיפסול דכיון שהוא רוצה שהסופר יכתוב בשליחותו וא"כ צריך שליחות ממש ואיהו הוא דקטעי דמהני שליחות בכה"ג אבל למאי דקי"ל דלא מהני שליחות בכה"ג דמילי לא מימסרן לשליח לא נעשה ציווי של הבעל וגרע ממצאו באשפה וזה מוכרח בדברי תוס' ומה שהוצרכו לידחק בזה ולא סגי להו בשינויא קמא אע"ג דקושטא דמילתא הכי הוא דשמואל פוסק הלכה כר"א לקמן בפ' המגרש בשטרות וכ"ש בגיטין אלא משום דלא פסיקא להו דר"י פליג אר"מ במצאו באשפה הוצרכו לתרץ כנ"ל וק"ל:

בד"ה חתם סופר שנינו וא"ת הא שמואל גופא כו' א"כ מאי פריך כו' עכ"ל. כל מ"ש בזה הדיבור היינו לשיטתם דלעיל דהאיבעיא וספיקא דשמואל היינו אי כתב ידן לחוד או כתב הגט לחוד או אתרווייהו וכדפרישית נמצא דלפ"ז מצי סובר שמואל חתם סופר ועד פסול וכ"ש דלפמ"ש התוספות לעיל דלמסקנא ודאי סבר חתם סופר ועד פסול משא"כ לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל דפשיטא לשמואל דכתב ידן קאמר הבעל וכדפרישית דלענין כתב ידן דהיינו החתימה הו"ל עד מפי עד אם יאמרו לאחרים אלא דמספקא לשמואל

אי כתב הגט נמי קאמר א"כ לפ"ז ע"כ סובר שמואל גופיה חתם סופר ועד כשר וא"כ מקשה הש"ס שפיר כיון דלשמואל ע"כ חתם סופר ועד כשר א"כ ממילא דאומר אמרו ודאי פסול וקשה ממ"נ והא דאיצטריך לאתויי מתניתין ומילתא דר' ירמיה ור"ח היינו לענין הא מילתא גופא דהא בהא תליא מדמוקי ר"ח כר' יוסי משום הנך חורבי דבלא"ה לא היה שום הכרח לומר דהא בהא תליא דאפשר דלא חיישינן להנך חורבי כלל אלא מהא דאיירי רבי ירמיה ור"ח ומסתמא לא פליג שמואל בסברא זו דאיכא למיחש להנך חורבי וא"כ הא בהא תליא וקשיא לשמואל גופא ועיין מה שאפרש בסמוך כל הסוגיא בשיטה זו דשמואל גופא סובר חתם סופר ועד כשר אף לפי המסקנא אבל התוספות לשיטתייהו כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ובפרק מי שאחזו דייקינן מברייתא לאפוקי ממ"ד מודה ר"י כו' עכ"ל. נראה כוונתם בזה דנמשך לדבריהם הקודמים שכתבו דכל השקלא וטריא דשמעתין היינו משום דלא ניחא ליה לתלמודא למימר דשמואל ור"ח פליגי אליבא דר"י לענין אומר אמרו וא"כ תיקשה מיהא למסקנא דמסקינן דר"י תרתי אמר ושמואל פליג מסברא דנפשיה עלה דר"י וטפי הוי לן למימר דשמואל לא פליג אדר"י אלא דפליג אדר"ח ור' ירמיה אליבא דר"י דלשמואל מודה ר"י באומר אמרו ע"ז כתבו דלקמן דייקינן מברייתא וא"כ ע"כ ר"י פוסל באומר אמרו דאל"כ ברייתא אמאן תרמייה מש"ה ניחא לן למימר דשמואל פליג מסברא דנפשיה ומוקי לברייתא כר' יוסי כנ"ל וזה ברור וכ"כ מהרש"ל ז"ל אלא שקיצר. אמנם דברי מהרש"א ז"ל כאן אינן מבוררין שכתב דמה"ט לא ניחא לן למימר לקמן גבי הניחא דהני אמוראי דפליגי בכשר ולא תעשה או כשר ותעשה היינו אליבא דר"מ משא"כ אליבא דר"י לכ"ע כשר ולא תעשה אע"כ דאברייתא סמכינן דלר"י פסול לגמרי ודבריו תמוהין דפלוגתא דכשר ולא תעשה דהיינו מחששא דשמא תשכור בלא"ה אינו ענין כלל לפלוגתא דר"י ור"מ ומהיכא תיתי נאמר דפליגי בהא מילתא ואפושי פלוגתא לא מפשינן ואין סוגית הש"ס כן בשום מקום וצ"ע:

גמרא ומי מודה ר"י באומר אמרו וכתב הר"ן בשם הרמב"ם ז"ל דמאן דפוסל באומר אמרו לגמרי היינו משום דלא מיקרי לשמה ע"ש באריכות. ולענ"ד שהוא ג"כ שיטת התוס' לפמ"ש לעיל דף כ"א גבי חש"ו דלענין כתיבה לא בעינן שליחות וא"כ מה טעם יש לפסול באומר אמרו לענין הכתיבה בשלמא בתנו איכא למימר משום דקפיד הבעל שיתנו בעצמן וא"כ כיון דמילי לא מימסרי לשליח לא הוי שליח במקום הבעל נמצא שלא נעשה ציווי הבעל משא"כ לענין אומר אמרו בכתיבה לא מצאנו טעם לפסול כיון דלא בעינן שליחות אע"כ משום דלא מיקרי לשמה אבל קשיא לי לפ"ז מאי קס"ד

דהכא דלשמואל נמי פסול אומר אמרו לגמרי אף בכתיבה דסובר הלכה כר' יוסי לגמרי דא"כ תיקשי הא דאמר שמואל בפרק כל הגט מתנה הרי הוא כגט משמע דלגמרי שוה מתנה לגט והאיכא אומר אמרו דבכתיבת הגט גופא לא פסיל אלא משום לשמה וזה לא שייך במתנה ונהי דהרמב"ן ז"ל גופא כתב דמתנה הרי הוא כגט אינו לענין אומר אמרו היינו לדידן דקי"ל כשמואל בההיא דמתנה משום דהלכתא כשמואל בדיני משא"כ לענין אומר אמרו נהי דלמסקנא לשמואל כשר אף בגיטין מ"מ אנן כר' יוסי קי"ל בגט ולא במתנה משא"כ לשמואל גופיה דקפסיק ותני סתמא מתנה הרי הוא כגט משמע בפשיטות דלגמרי קאמר וא"כ מאי קס"ד הכא דשמואל פוסל אומר אמרו בגט דא"כ אין מתנה שוה לגט דבמתנה ודאי כשר ויש ליישב לפמ"ש לעיל דע"כ סובר שמואל דאף לר"מ בכתיבה כשר ולא תעשה משום חששא דשמא תשכור ומצאנו לה"ה שכתב בשיטת הרמב"ם ז"ל דכשר ולא תעשה היינו פסול אלא דלא דמי לבטל דלר' יוסי הוי גט בטל משום טעמא דמילי או משום דלא מיקרי לשמה ואם ניסת תצא משא"כ למ"ד כשר ולא תעשה אינו בטל אלא פסול ואם ניסת לא תצא והשתא א"ש דמתנה הרי היא כגט דבמתנה נמי נהי דלא שייך טעמא דלשמה אכתי הוי פסול משום חששא דשמא תשכור עדים דהו"ל כשר ולא תעשה ומיקרי פסול דלענין מתנה לא שייך לחלק בין פסול לבטל נמצא דלפ"ז סוגי' דשמעתין מסייע לשיטת ה"ה ואין להאריך יותר בסוגי' הפוסקים ועיין מ"ש בסמוך בלשון התוספות במ"ש יכתבו היינו יחתמו ודו"ק:

תוספות בד"ה מתני' מני כו' אבל לר"מ כו' דחיישינן לדידיה לתקלה אחריתא דזימנין דאמר לג' תנו כו' ואזלי תרתי מינייהו כו' עכ"ל. כוונתם מבואר וכיון דלר' לא מימסרן מילי לשליח אלא היכא דאיכא ג' שעשאן ב"ד וא"כ כי אזלי תרתי מינייהו ומחתמי לסופר בלא דעת השלישי פקע שם ב"ד מינייהו ולית להו רשותא וכבר הקשיתי בזה לשאול דאכתי לוקמיה למתניתין דחתם סופר ועד כר"מ ונימא דר"מ סובר דמילי מימסרי לשליח ולא פסול בב' או בג' שאמר כתבו אלא משום בזיון והשתא לפ"ז תו ליכא הך חורבא שילכו ב' מהג' ויאמרו לסופר בלא דעת הג' שיחתום ומאי חורבא איכא בזה כיון דמילי מימסרן לשליח ואפילו ב' יש להם רשות למנות שליח דאפי' אמר לעשרה כתבו שנים חותמין והו"ל שלוחו של הבעל ויכולין למנות שליח אחר וטעמא דבזיון הבעל לא שייך דבלא"ה יודע הסופר שאין הבעל יכול לכתוב וכתבתי שם דכיון דלר' יוסי הטעם משום מילי לא ממסרי לשליח לא ניחא להו לפרש טעמא דר"מ משום בזיון וכבר הארכתי בזה בפ' כל הגט ולפ"ז עלו דברי התוס' לעיל בד"ה והאמר שמואל בקושיא כמו שהארכתי שם בסמוך. אמנם לכאורה היה מקום אתי ליישב בד"א דאפילו את"ל דר"מ

סובר מילי מימסרן לשליח אכתי איכא חורבא אחריתי דזימנין דאמר לג' אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ולפלוני ופלוני שיחתמו וכיון דג' נינהו הו"ל כשר ותעשה ואזלי מחתמי לסופר משום כיסופא ובזה היה מקום ליישב דברי התוס' בד"ה והאמר שמואל ממה שהקשיתי שם אלא דמלשון התוס' כאן נראה מבואר דמ"ש דבג' כשר ותעשה ולא שייך חששא דשמא תשכור היינו דוקא בג' שעשאן ב"ד וא"כ משמע דהיינו דוקא בדאמר להם תנו משא"כ באמר לג' אמרו לפלוני ופלוני לא עשאן ב"ד אלא שלוחים והו"ל כשר ולא תעשה ולפ"ז נשארו דברי התוס' לעיל בקושיא כמ"ש שם ודוק היטב ועיין בסמוך:

בא"ד דכיון דאמר אמרו כשר ולא תעשה לא יחתום הסופר עד שידעו בודאי שעשאן הבעל ב"ד עכ"ל. ולכאורה האי לא יחתום הסופר טעות סופר הוא דמאי טיבו של הסופר כאן ואדרבא הסופר יחתום משום כיסופא ואע"ג דכשר ולא תעשה הוא כדמוכח בסמוך דמשני תלמודא כשר ולא תעשה לא שכיח ואפ"ה מקשה הש"ס וליחוש דלמא אמר לבי תרי אמרו לסופר שיכתוב ואתם חתמו ואזלו הנך ומחתמי לסופר משום כיסופא והאיך יחתום הסופר הא אמרינן דכשר ולא תעשה לענין חתימה לא שכיח ואין לחתום עד שישמע מפי הבעל אע"כ דאפ"ה חיישינן שיחתום הסופר משום כיסופא והא דאמרינן כשר ולא תעשה לא שכיח היינו דלא שכיח שהבעל יאמר אמרו וא"כ ע"כ מ"ש כאן לא יחתום הסופר לאו דוקא ולאו אסופר קאי אלא שלא יחתום שום עד בעולם עד שידע בודאי שעשאן הבעל ב"ד וא"כ הו"ל כשר ותעשה וא"כ חיישינן שיחתמו הסופר משום כיסופא כנ"ל ברור בכוונת התוס'. מיהו בעיקר דבריהם תמיה לי טובא דא"כ בג' שלא עשאן ב"ד נמי הוי לן למימר דלר"מ באומר אמרו לפלוני ופלוני דכשר ותעשה וליכא למיחש שמא תשכור דכיון דב' כשר ולא תעשה לעולם לא יחתמו עד שידעו בודאי שאמר להם הבעל כשהיו ג' אמרו לפלוני ופלוני ואפילו בב' כשידעו בודאי שנתמנו מפי הבעל הו"ל למימר דכשר ותעשה אע"כ דלא פלוג רבנן וצ"ע:

דף סז.

בא"ד וא"ת כיון דלר"מ חתם סופר ועד פסול היכי תנן אמר לשנים כו' עכ"ל. ויש לדקדק מאי קושיא דלמא הא דקאמר ר"מ יכתבו ויתנו היינו ע"י כתב סופר ועד דלשמואל כשר בסופר מובהק ועד ולשיטת רבינו חננאל שהביאו התוספות פרק המגרש דף פ"ז אפילו רב מודה דבסופר מובהק כשר וכ"כ התוס' עוד שם לאידך פירושא והתם אליבא דר"מ קיימינן כמבואר שם ואע"ג דלר"מ בעינן חתימה לשמה וכתיבה לא בעי אפ"ה לא חיישינן שמא כתב הסופר מובהק שלא לשמה וכמ"ש בזה בריש מכילתין בטוב טעם

דף ג' ע"ב ע"ש וצ"ל דקושייתם כאן היינו דוקא להאי פירושא שכתבו בפ' המגרש דלרב כתב סופר ועד פסול אפי' במובהק וא"כ לרב תיקשי מילתא דר"מ כיון דע"כ לכ"ע לר"מ חתם סופר ועד נמי פסול משום האי חורב' שכתבו התוס' וא"כ מתני' דהכא במאי מוקי לה מילתא דלר"מ אלא דלפמ"ש בסמוך דלא שייך האי חודבא לר"מ אלא אי ס"ל מילי לא מימסרי וכדפרישית וא"כ לרב נמי לא קשיא מידי דהא רב אית ליה בפ' כל הגט דטעמא דמתני' משום בזיון וא"כ סובר דלכ"ע מילי מימסרן וא"כ לרב שפיר מצי סביר ר"מ חתם סופר ועד כשר וצ"ל דקושיית התוספות לר"ח דמוקי למתני' בחתם סופר דוקא משום דלא משמע ליה לאוקמי בכתב סופר מובהק ועד משום דבההיא כרב ס"ל דכתב סופר ועד פסול אבל בההיא דמוקי רב טעמא דמתני' משום בזיון ע"כ לא סבר ר"ח כוותי' דהא אמר בהדיא מתני' ר"י היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח וא"כ מסתמא טעמא דר"מ לדידיה נמי משום מילי לא מימסרן ושייך האי חורבא שכתבו התוס' לר"מ וע"כ סובר ר"מ חתם סופר ועד פסול וא"כ מקשו שפיר דר"ח מתני' במאי מוקי לה וצ"ע ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלר"מ כו' והרי אלו יכתבו היינו יחתמו כו' עכ"ל. וקשה מאי פסיקא להו השתא דיכתבו היינו יחתמו הא בגמ' אמרי' להדיא דהיא גופא קמבעיא ליה אי יכתבו דקאמר ר"מ אכתב ידן קאי או אכתב הגט ולכאורה הי' נראה שדבריהם כאן לתירוץ הראשון שכתבו לעיל בד"ה הא כתב גט דלר"מ מצאו באשפה כשר וכפי' השני שכתבתי שם דאליבא דר"מ פשיטא דכתבו היינו וחתמו דאכתב ידן קאי והא דאמרינן תיפשוט ממתני' אליבא דר"י קאי דמשמע דמודה בהא לר"מ וכדפרישית התם. אלא דאכתי קשה סוף סוף הא מסקו התוספות כאן דלר"מ ויכתבו היינו בדיעבד למ"ד דכתיבה נמי כשר ולא תעשה וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מאי פסקא שכתבו כאן ויכתבו היינו ויחתמו הוי מצי למימר נמי שיכתוב אחד מהם ויחתום אחד ויצרפו אחר לענין החתימה וכ"ש לפמ"ש בסמוך דעיקר קושייתם היינו אליבא דר"ח ושמעינן לר"ח דאמר לקמן בכתיבה נמי כשר ולא תעשה א"כ מאי אולמא חתימה מכתיבה. ולכאורה הי' נראה ליישב לפי שיטת ה"ה שהבאתי לעיל דכשר ולא תעשה היינו פסול וכבר כתבתי ראיה לזה ששיטת התוספות נמי הכי הוא אלא דנראה דדוקא לענין החתימה דשייך חששא דשמא תשכור ממש משה"ה אמרינן דכשר ולא תעשה היינו פסול משא"כ לענין הכתיבה אפילו למ"ד כשר ולא תעשה לית לן למימר דפסול כיון דלא שייך שמא תשכור בכתיבה אלא דגזרינן כתיבה אטו חתימה וא"כ אין להחמיר כ"כ לפסול בדיעבד מש"ה כתבו התוס' דיכתבו היינו יחתמו ויכתוב אחר. אלא דלפ"ז קשה א"כ מאי מספקא ליה לשמואל אי כתבו דקאמר הבעל היינו כתב ידן או כתב הגט פשיטא דכתב ידן הוא ויאמרו לסופר לכתוב

דכשר מיהא בדיעבד משא"כ אם נאמר דאכתב הגט קאי ויצרפו אחר לחתום ה"ל כשר ולא תעשה בחתימה דפסול בדיעבד. מיהו לפי מה שאפרש בסמוך דלשמואל איכא טעמא אחרינא לפסול אומר אמרו בכתיבה כמו בחתימה ולא משום דגזרינן א"כ א"ש דלשמואל דא ודא א' היא ושפיר מספקא ליה ודו"ק. ועי"ל בכוונת התוספות לפמ"ש בסמוך דעיקר קושייתם כאן אליבא דר"ח וא"כ א"ש דלמסקנא אית ליה לר"ח דר' יוסי תרתי אמר ואם כן תו ליכא ספיקא דשמואל דתיפשוט ממתני' דיכתבו ויתנו דקאמר ר' יוסי אתרווייהו קאי דל"ל נעשה כאומר אמרו דהגט בטל נמצא דע"כ לשון יכתבו שייך נמי אחתימה כמו אכתיבה וא"כ לר"מ ודאי אחתימה קאי דעיקר כתיבת הגט לר"מ אחתימה קאי ובהכי איירי קרא וכתב ומעיקרא נמי לא הוי מספקא לן אלא משום דא"ל דבל' בני אדם לא שייך לשון כתבו אחתימה אבל למסקנא מדר' יוסי שמעינן לר"מ דיכתבו היינו יחתמו כנ"ל נכון ודוק היטב:

רש"י בד"ה לא שכיח' הלכך לא גזרינן ושמואל לית ליה דר"י כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה הל' תמוה מאד מה כוונת' בזה ומהרש"ל ז"ל הרגיש בזה ופירושו יותר תמוה דלעיל ה"ל לרש"י ז"ל לפרושי הכי ולענ"ד דברי רש"י ז"ל בזה ברורין משום דרש"י לא נחית כלל להאי חורבא שכתבו התוס' לר"מ והיינו מהני טעמי דפרישית אי משום דלענין כשר ולא תעשה שהוא משום חששא דשמא תשכור לא משמע לרש"י ז"ל לחלק בין ג' שעשאן ב"ד או דלא הוי ב"ד וכדפרישית לעיל באריכות ולפ"ז לא שייך האי חורבא לר"מ טפי מלר' יוסי ואי משום דלשיטת רש"י ז"ל טעמא דר"מ לקושטא דמילתא נמי משום בזיון ואית ליה מילי מימסרן לשליח כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בפרק מי שאחזו וא"כ לא שייך האי חורבא שכתבו התוס' לר"מ דכיון דמילי מימסרי כי אזלי שנים מהג' ומחתמי לסופר לית לן בה אע"כ דהא דמוקי ר"ח ההיא דחתם סופר כר"י ולא כר"מ היינו משום האי חורבא דאמרי' בגמ' דחיישינן לאומר אמרו לפלוני דההיא חששא שייך אפי' למאן דאית ליה מילי מימסרן לשליח דלאו שלוחו של הבעל הוא דליהוי כמותו אלא שיאמר לפלוני דוקא עשאו שליח ולא לזולתו להחתים אחרים. נמצא דלפ"ז עכשיו דמשני הש"ס דלא חיישינן להכי לשמואל משום דכשר ולא תעשה לא שכיח וא"כ תיקשי אמאי מוקי ר"ח לחתם סופר כר' יוסי ותיפוק ליה דכר"מ נמי מתוקמי כיון דלא שייך האי חורבא ומכאן פשיטא ליה לרש"י ז"ל דהא דמקשה הש"ס מעיקרא מדר"ח אדשמואל היינו משום דלשמואל גופא ס"ל חתם סופר ועד כשר וכדפרישית באריכות ולפ"ז הא דמשני נמי הש"ס כשר ול"ת לא שכיח היינו דווקא אליבא דשמואל דבלא"ה לית ליה דר"ח דאיהו מוקי בכתב סופר ועד אבל חתם סופר ועד כשר בין לר"מ ובין

לר"י למאי דס"ד עכשיו אבל לר"ח גופא דמוקי כר"י ולא כר"מ היינו משום דאיהו סובר דכשר ותעשה שכיח ותו לא מתוקמי כר"מ מהאי חורבא גופא דקאמר הש"ס משא"כ כר' יוסי מתוקמי שפיר דלר"ח ודאי סובר ר' יוסי דאומר אמרו פסול לגמרי משום מילי לא מימסרי ופליג אדשמואל אליבא דר"י ומעיקרא נמי ע"כ לא מקשה הש"ס מדר"ח אלא לענין דשייכי הני חורבא ומקשה אדשמואל גופא דע"כ סובר חתם סופר ועד כשר וכדפרישית ודוק היטב שנלע"ד ברור כשמש בכוונת רש"י ז"ל ומכאן סיוע גמור לרוב הדברים שכתבתי בשיטת רש"י ז"ל וכן נ"ל מדקדוק ל' חידושי הרשב"א ז"ל בשיטת רש"י אלא שהוספתי נופך משלי ע"ש:

גמרא וליחוש דילמא אמר להו לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ואזלי ומחתמי לסופר משום כיסופ' כו'. ואע"ג דשנינן כשר ולא תעשה לא שכיח ואין לחתום אא"כ שמע מפי הבעל אפ"ה חיישינן שיחתום הסופר משום כיסופא אע"ג דלא תעשה והא דאמרי' לא שכיח היינו דלא שכיח שיעשה כן הבעל להחתים הגט ע"י אומר אמרו ועי' מ"ש בזה בלשון התוס' בד"ה מתני' מני וקי"ל:

שם הניחא למ"ד כשר ולא תעשה אלא למ"ד כשר ותעשה מא"ל. ולכאורה הסוגיא תמוה מאד דמאי מקשה אדשמואל למ"ד כשר ותעשה ומסיק מש"ה דפליג שמואל אדר' יוסי דשמא סבר שמואל כמ"ד כשר ולא תעשה ואף לפמ"ש התוס' בד"ה חתם סופר דלא ניחא לתלמודא דליפלגו אמוראי אליבא דר"י אי שייך ה"ט דמילי לא מימסרי באומר אמרו או לא אכתי קשה דלמא לכ"ע מודה ר"י באומר אמרו אלא דהני אמוראי דפליגי בכשר ולא תעשה פליגי נמי בחתם סופר ועד דאשכחן בה פלוגתא דאמוראי ותנאי לפי שיטת התוס' דשמואל ור"מ סברי חתם סופר ועד פסול וא"כ לפ"ז מצינן למימר דמאן דמכשיר סופר ועד ס"ל דכשר ולא תעשה ומאן דס"ל כשר ותעשה פוסל בחתם סופר ולית ליה דר"ח ומוקי מתני' בפרק המגרש בכתב סופר ועד כשמואל תו קשה כיון דסוף סוף מסקינן דשמואל פליג מאי דוחקיה למימר דפליג אדר' יוסי שהוא תנא וכי לא ניחא לן למימר טפי דפליג אהאי מ"ד כשר ותעשה או דפליג אדר"ח אליבא דר' יוסי. וביישוב קושיא הראשונה נלע"ד דע"כ מאן דס"ל כשר ותעשה צריך לאוקמי מתני' דהמגרש בחתם סופר דוקא ולא בכתב סופר דהא לקמן בשמעתין דפליגי בענין הכתיבה דאיכא מ"ד כשר ותעשה אע"ג דלענין החתימה כ"ע מודו דכשר ולא תעשה כבר פרש"י ז"ל וכל המפרשים כמותו משום דלענין הכתיבה לא שייך חששא דשמא תשכור דמאי איכפת לה בכתיבה כיון דסוף סוף לא יחתמו העדים עד שישמעו מפי הבעל אלא מאן דס"ל לא תעשה היינו דגזרינן כתיבה אטו חתימה ומאן דס"ל כשר ותעשה סבר דלא גזרינן נמצא

דלפ"ז אם נאמר דכתב סופר מובהק ועד כשר כשמואל א"כ פשיטא דלענין הכתיבה נמי יש לנו לומר דאומר אמרו כשר ולא תעשה כמו בחתימה דהא שייך נמי האי חששא דשמא תשכור לענין הסופר גופא שתשכור שנים ויאמרו לסופר מובהק שהבעל צוה לו לכתוב ותחתים האשה על הגט אחד מהב' עדים ויוכשר הגט ע"י סופר מובהק ועד דנהי דמסקינן בסמוך דיבור' קאמרי מעשה לא עבדי היינו דתרי לא חשידי לחתום שקר אבל ודאי פשיטא דחד חשיד שיעיד שקר דמה"ט לא מהימן וכ"כ התוספות להדיא לעיל ריש מכילתין דף ג' ע"ב בד"ה שלשה גיטין לענין סופר ועד גופיה ע"ש. קצרו של דבר כיון דמכשרינן כתב סופר מובהק ועד אלמא דבכתיבת הסופר ה"ל כמו חתימה וא"כ פשיטא דמאן דס"ל כשר ולא תעשה בחתימה ה"ה לענין כתיבת סופר מובהק דכתיבה דידיה חתימה היא וא"כ חיישינן שמא תשכור אע"כ דמאן דס"ל כשר ותעשה לית ליה דסופר מובהק ועד כשר וע"כ מוקי למתני' דהמגרש כר"ח בחתם סופר וא"כ מקשה הש"ס שפיר דחתם סופר אמאי כשר למ"ד כשר ותעשה והאיכא למיחש לחורבא דזימנין דאמר אמרו לסופר שיכתוב ואתם חתומו ומחתמו לסופר משום כיסופא אע"כ דלר' יוסי אומר אמרו פסול לגמרי ומ"ד כשר ותעשה היינו כר"מ ומקשה הש"ס שפיר לפי שיטת התוס' דלא ניחא לן למימר דפליגי אמוראי אליבא דר"י באומר אמרו לענין מילי. העולה מדברינו דלפי זה מוכח להדיא דשמואל דמכשיר בסופר מובהק ועד ממילא ע"כ דס"ל כשר ולא תעשה בכתיבה כמו בחתימה כיון דשייך בכתיבה האי חששא דשמא תשכור כמו בחתימה וכמ"ש כמה פעמים בסוגיא זו. ולענ"ד שדבר ברור הוא וממילא נתיישבה קושיא ראשונה לשיטת התוס' אלא דקושיא השניה קשה עכשיו יותר אמאי הוצרך הש"ס לומר דשמואל פליג אדר"י דהול"ל דפליג אדר"ח וכ"ש דקשה טפי לשיטת רש"י ז"ל שכתבתי דכל השקלא וטריא דשמעתין לאו מדר"ח אדשמואל פריך אלא לשמואל גופא דאית ליה נמי ע"כ חתם סופר ועד כשר וא"כ מאי מקשה לשמואל ממאן דאמר כשר ותעשה דילמא ס"ל כשר ולא תעשה וכ"ש למאי דפרישית ע"כ ס"ל כשר ולא תעשה ויבואר בסמוך:

שם אלא ר' יוסי תרתי אמר. כבר הקשיתי בזה לשאול מה הכרח לומר דשמואל פליג אדר"י דניחא הו"ל למימר דפליג אמ"ד כשר ותעשה וס"ל דר"י גופא מודה באומר אמרו וכ"ש למאי דפרישית בסמוך דע"כ ס"ל לשמואל כשר ול"ת ואף לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה חתם סופר דלקמן פרק מי שאחזו משמע להדיא דר"י תרתי אמר וכתבתי שם בכוונתם דמה"ט מסקינן הכא דר"י תרתי אמר וכ"כ מהרש"א אלא דאכתי יש לתמוה דא"כ ה"ל לאתויי האי ברייתא דשמעתין ולאקשויי מינה מי מודה ר"י באומר אמרו

וכל השקלא וטריא דחתם סופר לפ"ז הוא אך למותר. ולפי דרכינו דלעיל א"ש דודאי ממתני' ובברייתא דמי שאחזו לא מצי לאקשויי אדשמואל ולמידק דלר"י אומר אמרו פסול מדקתני ה"ז בטל עד שיאמרו לסופר כתוב כו' ולא קתני עד שיאמר אמרו דאכתי איכא למימר דאומר אמרו כשר ול"ת משה"ה לא קתני הכי דתנא דמתני' ובברייתא אתקנתא דהיתרא קא מהדרי ומשה"ה מייתי השס מעיקרא האי שקלא וטריא דחתם סופר דשמעינן מינה מיהת דמאן דס"ל חתם סופר ועד כשר ע"כ צ"ל דלא אשכחן שום אומר אמרו דליהוי כשר ותעשה דא"כ נפק מיניה חורבא וכבר כתבתי דמאי דקאמר שמואל והדבר צריך תלמוד ע"כ סבר דחתם סופר ועד כשר לשיטת רש"י ז"ל כמו שהארכתי ולפ"ז מוכח שפיר ממ"נ דשמואל גופא סבר דר"י תרתי אמר שאם נאמר דבאומר לג' לא שייך חששא דשמא תשכור כדפרישית לעיל א"כ תיקשי היאך מכשיר שמואל חתם סופר ועד האיכא למיחש לחורבא שיאמר לג' אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ומחתמי לסופר משום כיסופא אע"כ דאומר אמרו פסול לגמרי משום מילי או משום דלא חשיב לשמה ואם נאמר דלפ"ז ע"כ סובר שמואל דבג' נמי חיישינן לשמא תשכור וא"כ אומר אמרו אפילו בג' כשר ול"ת משה"ה מכשיר בחתם סופר אלא דלפ"ז תיקשי מנ"ל לשמואל דאמר הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי לשליח מאי פסקא דטעמא דר"י משום מילי אי משום דקתני הכא במתני' ואפי' בב"ד הגדול יכתבו ויתנו דילמא כולי מילתא דר"י משום חששא דשמא תשכור קאמר יכתבו ויתנו שאם יאמרו לאחרים ה"ל כשר ול"ת אע"כ כדפרישית לעיל דשמואל ממתני' ובברייתא דמי שאחזו פשיטא ליה דטעמא דר"י משום מילי דמשמע ליה כדמשני רב אשי לקמן דלא מיבעיא קאמר והא דקתני ה"ז בטל עד שיאמר לסופר כתוב דוקא קתני דכל שלא אמר לסופר כתוב הוא בטל בכל ענין ואפי' בג' נמי בטל מדלא קתני עד שיאמר לג' וממילא דע"כ ר' יוסי היא ומדלא קתני עד שיאמר אמרו אלמא דאומר אמרו נמי בטל נמצא דממ"נ מוכח דלשמואל ר"י תרתי אמר כן נלע"ד נכון לשיטת רש"י ז"ל ולשיטת התוס' נמי יש ליישב בזה הדרך ואין להאריך והמשכיל יבין. ועדיין יש לדקדק במאי דמסקינן דשמואל פליג עלה דר"י בחדא והיאך פליג שמואל אדר"י שהוא תנא ובשלמא לפי השיטה שכתבתי לעיל דטעמא דר"מ נמי לקושטא דמילתא הוא משום מילי לא מימסרן אלא דפליגי אדר"י בג' ובאומר אמרו א"כ א"ש דשמואל סבר כר"י בג' ובאומר אמרו סבר כר"מ אבל לשיטת רש"י ז"ל שכתב לקמן פ' מי שאחזו דטעמא דר"מ לאו משום מילי אלא משום בזיון דבעל וטעמא דר"י משום מילי ומש"ה קאמר דאפילו באומר אמרו נמי פסול וא"כ שמואל סובר דלא כמאן. אם לא שנאמר דלשיטה זו אפשר דהא דקאמר שמואל הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרן כולה

משמיה דר' קאמר לה ונפרש ג"כ כשיטת הרמב"ן ז"ל דאומר אמרו לאו משום מילי פסול אלא משום דחשיב שלא לשמה וא"כ מדקאמר ר' הלכה כר"י דאמר מילי לא מימסרי ולא קאמר סתמא הלכה כר"י אלמא דלא סבר כר"י אלא לענין הא דמילי לא מימסרן משא"כ בהא דפוסל ר"י באומר אמרו דלאו משום מילי הוא לא ס"ל כוותיה ושמואל דאמר כר'. ואכתי פש גבן לברורי בהא דמסקינן שמואל פליג בחדא דיש להקשות מאי דוחקין לומר דשמואל פליג בהחלט וסובר דאומר אמרו כשר והא דקאמר והדבר צריך תלמוד היינו דמספקא ליה האי כתובו כתב ידן או כתב הגט הוא דהא מצינן למימר בפשיטות דהשתא דאתינן להכי פשיטא לשמואל דכתובו כתב ידן הוא וכתב הגט נעשה כאומר אמרו והא דקאמר שמואל והדבר צריך תלמוד היינו משום דמספקא ליה באומר אמרו אי הלכה כר"י או לא. ולדרך השני שכתבתי בסמוך דשמואל משמיה דר' קא"ל ודייק הכי א"ש דלישניה דר' גופא הכי דייק דהלכה כר"י במילי לחוד ולא באומר אמרו אבל לתירוץ הראשון שכתבתי בסמוך וכמו שהוכחתי לעיל באריכות דשמואל ע"כ משמיה דנפשיה מסיים הא דמילי לא מימסרן דאי משמיה דרבי קאמר היאך פליג אבייי בפ' כל הגט וא"כ הדרא קושיא לדוכתי'. ויש ליישב דע"כ מוכח דשמואל פליג לגמרי ומכשיר באומר אמרו דאי ס"ד דאומר אמרו מספקא ליה לשמואל ומספיקא קאמר תצא א"כ תיקשי הא דאמר שמואל לעיל בפרק כל הגט מתנה הרי הוא כגט ואמאי האיכא אומר אמרו דבגט מספיקא פסול אפילו בכתיבה דאפשר חשיב שלא לשמה ובמתנה לא שייך האי טעמא ואף למאי דפרישית לעיל בשיטת הרב המגיד דכשר ולא תעשה נמי פסול ולשמואל היינו אפילו בכתיבה דשייך נמי שמא תשכור ולפ"ז אפילו אי אומר אמרו כשר משום מילי במתנה אכתי פסול משום כשר ולא תעשה הא ליתא דהא דשייך לומר דכשר ול"ת פסול נמי בכתיבה משום שמא תשכור היינו דוקא בגט משום דלשמואל כתב סופר מובהק ועד כשר משא"כ במתנה דלא שייך הא מילתא דכתב סופר מובהק אין שום סברא לומר דאומר אמרו פסול במתנה כמו בגט אע"כ דלשמואל בגט נמי כשר אומר אמרו וליתא להאי סברא דכשר ול"ת פסול וא"כ א"ש דמתנה הרי הוא כגט לגמרי כן נלע"ד ודוק היטב:

רש"י בד"ה אלא ר' יוסי תרתי כו' והנך אמוראי דאמרי לקמן תעשה ול"ת אליבא דר"מ פליגי כו' עכ"ל הא דלא ניחא ליה לפרש דפליגי אליבא דשמואל דמכשיר באומר אמרו יבואר בסמוך:

גמרא רב חסדא אמר כשר ולא תעשה. וכתב מהרש"ל ז"ל דהא דמוקי רב חסדא מתני' דחתם סופר כר' יוסי ולא כר' מאיר היינו משום דעכשיו הדר ביה הש"ס ממאי דאמרינן

לעיל כשר ול"ת לא שכיח ולפ"ז לא מתוקמא כר"מ כו' והדבר ברור דמהרש"ל ז"ל הוצרך לפרש כן לשיטת רש"י ז"ל דלא נחית לסברא זו שכתבו התוספות בד"ה מתניתין מני דלר"מ איכא חורבא אחריתא וכדמשמע מלשון רש"י ז"ל בפשיטות וכדפרישית לעיל ובחנם השיג עליו מהרש"א ז"ל וכן במה שהשיגו מהרש"א ז"ל דבלא"ה הוצרך הש"ס לומר דרבי יוסי תרתי אמר מברייתא דמי שאחזו לא ידעתי מקום השגה זו דסוף סוף כיון דע"כ הוצרך הש"ס לומר דרבי יוסי תרתי אמר תו לא צרכינן להאי שנוייא דחיקא לומר דכשר ול"ת לא שכיחא וכדפרישית דמעיקרא נמי לא הוי מסיק הש"ס הכי אלא אליבא דשמואל ולא אליבא דרב חסדא כמו שהוכחתי שכן מבואר בלשון רש"י ז"ל בד"ה לא שכיחא ואדרבה לענ"ד לא הוי צריך מהרש"ל ז"ל לפרש הא מילתא כיון דמעיקרא נמי לא סלקא האי שינויא אליבא דר"ח לשיטת רש"י ז"ל וזה ברור:

רש"י בד"ה ולא תעשה גזירה הא אטו הא. וכבר כתב רש"י ז"ל בד"ה אלא רבי יוסי דהני אמוראי פליגי אליבא דרבי מאיר וקשיא לי טובא כיון דאליבא דר"מ פליגי מאי טעמא דר"ח דאמר גזרינן הא אטו הא דהא לר"מ לא שייך לגזור כלל כתיבה אטו חתימה דהא אפילו מצאו באשפה כשר ולא אשכחן דליגזור ר"מ כתיבה אטו חתימה אלא לענין מחובר מהטעם שכתבו התוספות בריש מכילתין דף ג' ע"ב. ועוד דהיאך אפשר לומר דלר"מ בכתיבה אומר אמרו כשר ולא תעשה ואין לסופר לכתוב אא"כ שמע מפי הבעל דהא מכשיר רבי מאיר בהדיא לכתוב טופסי גיטין ואפילו בתורף מכשיר אי לאו למ"ד דאמר משום קטטה ותקנת עגונות כדאיתא לעיל דף כ"ו ויותר יש לתמוה טובא לפרש דכל הני אמוראי פליגי אליבא דרבי מאיר דהיינו דלא כהלכתא דהא ודאי הלכה כרבי יוסי דמילי לא מימסרן כדאמר שמואל משמיה דרבי ובלא"ה נמי קי"ל דר"מ ור"י הלכה כרבי יוסי ועוד דסתם לן תנא כוותיה בפ' מי שאחזו וזה ברור לכל הפוסקים דלית הלכתא כרבי מאיר בהא. ולולי שיטת רש"י ותוספות היה נלע"ד לפרש להיפך דהני אמוראי פליגי אליבא דהלכתא וסברי כשמואל דס"ל כר"י בחדא ופליג בחדא לענין אומר אמרו דלא מיפסל ופליגי אי כשר ותעשה או לא תעשה וסובר ר"ח דכשר ול"ת דגזרינן הא אטו הא ומש"ה מוקי למתניתין דהמגרש דחתם סופר שנינו כרבי יוסי דליכא למיחש לחורבא משום דכשר ול"ת לא שכיח ולא הדר ביה הש"ס מהאי סברא והא דלא מוקי לה רב חסדא כרבי מאיר ומה"ט גופא היינו משום דלרבי מאיר בכתיבה כ"ע מודו דכשר ותעשה מטעמא דפרישית דלא שייך לגזור לרבי מאיר הא אטו הא כיון דלא דמי כתיבה לחתימה כלל דאפילו מצאו באשפה כשר. ומ"ד כשר ותעשה נמי ס"ל כשמואל דאומר אמרו כשר לגמרי ומתניתין דפ' המגרש מוקי לה כרבי יוסי גופא דפסול

באומר אמרו לגמרי כדמסקינן ר' יוסי תרתי אמר. אמנם מה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש כן היינו משום דלשיטתו טעמא דר"מ לקושטא דמילתא לאו משום מילי לא מימסרן כמ"ש רש"י ז"ל להדיא לקמן פרק מי שאחזו דטעמא דר"מ משום בזיון וס"ל מילי מימסרן לשליח נמצא דלפ"ז א"א לפרש דרב חסדא סובר כשמואל דמכשיר באומר אמרו ואפ"ה מכשיר בחתם סופר משום דלא שכיח דא"כ ה"ל לאוקמי כרבי מאיר נמי מה"ט גופא ואי משום דלר"מ כשר ותעשה בכתיבה אכתי מאי חורבא איכא ליפסול חתם סופר דהא לא שייך אידך חורבה דמקשה הש"ס וליחוש דלמא אמר לבי תרי אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתומו ומחתמי ליה לסופר משום כיסופא דאכתי ליכא חורבה כי מחתמי לסופר דמדינא מצי למיחתמיה לרבי מאיר דהא מילי מימסרי לשליח וטעמא דבזיון נמי לא שייך הכא לגבי הסופר דבלא"ה יודע שאין הבעל יכול לכתוב מש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דרב חסדא אליבא דרבי מאיר אירי ולא ס"ל הא דשנינן כשר ול"ת לא שכיח משא"כ לפי מה שכתבתי לעיל דטעמא דר' מאיר נמי משום מילי לא מימסרן הוא א"כ אתי שפיר דר"ח לא מצי לאוקמי כר' מאיר ההיא דחתם סופר דנהי דכשר ול"ת לא שכיח אכתי איכא למיחש לאידך חורבה שיאמר לסופר ליכתוב ואתם חתומו דלר' מאיר כשר ותעשה כדפרישית דלא שייך לגזור הא אטו הא כיון דאפילו מצאו באשפה כשר וא"כ אכתי איכא חורבה דמחתמי ליה לסופר משום כיסופא ובעל לא אמר הכי ופסול לרבי מאיר נמי משום מילי לא מימסרן ומש"ה איצטריך ליה לאוקמי כר' יוסי כן נ"ל נכון וברור בעזה"י לפרש הסוגיא אליבא דהלכתא לשיטת הפוסקים כשמואל ודוק היטב ואין להאריך יותר ומה שיש לדקדק עוד יבואר בחידושנו לקמן בפ' מי שאחזו דף ע"א בעזה"י:

סליק פרק האומר

מי שאחזו פרק שביעי

רש"י בד"ה נשתתק לאו אמי שאחזו קורדייקוס קאי אלא אדם שנעשה אלם מחמת חולי עכ"ל. נראה דמה שכתב שנעשה אלם מחמת חולי לאו למימרא דדוקא באלם מחמת חולי בעי בדיקה אבל בנשתתק מתוך בוריו לא בעי בדיקה דאדרבה נשתתק מתון בוריו גרע טפי דשייך בי' טפי חשש טירוף הדעת משנשתתק מתמת חולי דלא חיישינן כולי האי לטירוף דעת כיון שמחמת חולי בא לו כדאיתא בירושלמי דנשתתק מחמת חולי לא בעינן בדיקה ג' פעמים אלא בפעם א' סגי ונהי דרוב הפוסקים לא חיישי לדברי הירושלמי והשוו מידותיהם דבכל נשתתק בעינן בדיקה ג' פעמים כמבואר להדיא בלשון רש"י ז"ל וכמ"ש הב"י סי' קכ"א מ"מ לא אשכחן מאן דמחמיר בנשתתק מתוך חוליו

טפי מתוך בוריו וליכא למימר נמי דשיטת רש"י ז"ל דנשתתק מתוך בוריו לא מהני בי' בדיקה כיון דגרע טובא הא נמי ליתא חדא דלא אשכחן סברא זו לשום א' מהפוסקים ועוד דבשחט בו שנים או רוב שנים אשכחן דמהני בי' הרכנה אע"ג דכנשתתק מתוך בוריו דמי כמבואר לקמן בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו ואף שיש לחלק מ"מ לא מסתבר כלל לומר דלרש"י ז"ל נשתתק מתוך בוריו אינו רשאי לגרש כלל לכך נראה דמ"ש רש"י ז"ל שנעשה אלם מחמת חוליו אורחא דמילתא נקט ולא בעי למעט אלא אלם מעיקרא דלא בעי בדיקה דכשם שנכנס ברמיזה כך מוציא כמ"ש רוב הפוסקים אף לענין חרש מעיקרא ועי"ל דלישנא דמתניתין קשיא ליה לרש"י ז"ל דקתני נשתתק ואמרו לו נכתוב גט לאשתך משמע דלא שיילינן ליה אלא על הכתיבה לחוד ולא על הנתינה ואילו בבריא אפילו בפקח צריך לומר כתבו ותנו ולא עדיף אלם מפקח לענין זה לכך ניחא ליה לפרש באלם שהוא חולי ומש"ה סגי באמרו נכתוב לחוד כמו בכל שכ"מ שהוא מסוכן דסגי באומר כתבו לחוד כן נ"ל:

דף ע.

ע"ב גמרא אמר רשב"ל כותבין ונותנין גט לאלתר ור"י אמר אין כותבין אלא לכשישתפה. ולכאורה נראה דטעמא דר"י דבעינן שיהא שפוי בשעת כתיבה היינו משום שהסופר צריך לכתוב בשליחות הבעל דקי"ל שלוחו של אדם כמותו וא"כ אם הבעל מטורף בשעת כתיבת הגט שאינו ראוי לכתוב בעצמו ממילא השליח שהוא הסופר נמי אין יכול לכתוב דקי"ל דליכא מידי דאיהו לא מצי למיעבד ושלוחיה מצי עביד והיינו נמי טעמא דרשב"ל בשוטה אלא דמדמה קורדייקוס לישן כיון דסמיא בידו כך היה נ"ל לכאורה פשוט ומצאתי ג"כ סברא כזו בס' גט פשוט הנדפס מחדש לענין גוסס אלא דקשיא לי בזה לפי שיטת התוס' לעיל פרק המביא תניין דף כ"ב שכתבו שם דלא בעינן שליחות בכתיבה ע"ש בסוגיא דחרש שוטה וקטן בד"ה והא לאו בני דיעה נינהו וא"כ תיקשי להו מ"ט דר"י בשמעתין ונ"ל דלפ"ז צריך לומר דטעמא דר"י משום דכתיב וכתב ונתן דבעינן שיהא ראוי לנתינה בשעת כתיבה וכיון שהבעל אינו בדעתו בשעת כתיבה נמצא דבהאי שעתא אין הגט ראוי לנתינה ואפי' ע"י שליח מטעמא דפרישית מי איכא מידי דאיהו לא מצי למיעבד ושלוחו מצי עביד. ומזה נראה לי סתירה גמורה על שיטת התוספות שהביא הרשב"א ז"ל בחידושיו דלא קפדינן אלא שיהא שפוי בשעת כתיבה ועל שעת נתינה לא איכפת לן ולהני טעמי דפרישית נראה להיפך דעיקר הקפידא על שעת נתינה דודאי בעינן שליחות וכן נראה מלשון ר"י בעל התוספות בשמעתין בד"ה התם דעתיה

צילותא וכ"כ בעל הלבוש בא"ע סי' קכ"א דצריך ליזהר שיהא שפוי בשעת הכתיבה וכ"ש בשעת נתינה ובחנם השיג עליו בס' ג"פ וכתב דלאו כ"ש הוא ולמאי דפרישית אתי שפיר ומתוך מה שכתבתי יש לי לפקפק על מה שכתב הב"ח שנהגו הגדולים באשה שנשתטית ואינה יכולה לקבל גיטה שיש לזכות לה הגט ע"י אחר ולמסרו לידה כשתתרפא ולפמ"ש יש לפקפק ולומר דלא מהני לה האי גיטא כלל אף לכשתתרפא ותשתפה כיון דבשעת הכתיבה לא היה הגט ראוי לנתינה אי אינה יכולה לשמור גיטה באותה שעה ומדאורייתא אינה מתגרשת ואין כאן גט כלל כדאמרינן הכא בשמעתין בקורדייקוס לר' יוחנן ובשוטה לכ"ע ולדעתי צריך להתיישב הרבה בדבר שקרוב הדבר בעיני דלא הוי גיטא בכה"ג. אמנם כן גם על שיטת הירושלמי שהביא הרשב"א ז"ל בחידושיו דאפילו בבריא גמור שמסר גט לאשתו ואמר לה לא תתגרשי עד למחר ואחזו קורדייקוס פסול לר' יוחנן נמי יש להקשות מה טעם יש בזה דלא שייכי הני טעמי דפרישית וע"כ צריך לומר דעיקר הקפידא על שעת חלות הגט וטעמא דמילתא לא ידענא ועדיין צ"ע וכאן אין להאריך:

תוספות בד"ה ורמז ואמר כו' ושמא אין צריך לבודקו כמו במתני' דאית ביה דעתא צילותא כדאמרינן בסמוך עכ"ל. ואע"ג דלכאור' נשתתק דמתני' נמי דעתא צילותא היא דאי דעתא שגישתא לא הוי מהני ביה בדיקה כמו בקורדייקוס אלא דאיכא למימר דשאני קורדייקוס דודאי בא מחמת רוח רעה ונטרפה דעתו בודאי מש"ה לא מהני ביה בדיקה משא"כ בנשתתק דמתני' מספקא מילתא אם מחמת טירוף הדעת הוא או איזה סיבה אחרת משום הכי בדקינן ליה דרוב המטורפין אינן מבחינין להרכין ולהבחין כל כך וא"כ מתוך הבדיקה נתברר שלא נטרפה דעתו כלל ותלינן דנשתתק מאיזה סיבה אחרת משא"כ בשחט בו שנים או רוב שנים פשיטא לתלמודא למסקנא דלא שייך ביה טירוף הדעת ומה שנשתתק היינו מחמת שנשחט בו רוב שנים ולעולם בחדא דעת הוא עד שיתוודע שנטרפה דעתו כמו שפירש ר"י בסמוך וק"ל:

בד"ה התם דעתא צילותא לא ידע רבינו יצחק עד מתי כו' דליכא למימר דבדקוהו דא"כ לא הוי פריך מידי לר"י כו' עכ"ל. ויש לתמוה דהא לסברת המקשה דמדמי ליה לקורדייקוס לא מהני ביה בדיקה וכן הקשה מהרש"א ז"ל ומה שתירץ שם אין זה מספיק דסברת המקשה ודאי הוי דמאי דאמר שמואל שחט בו שנים ורמז ואמר כתבו גט היינו שאמר כן מיד סמוך לשחיטה ובהאי שעתא דעתא צילותא אית ליה אלא דקשיא ליה אדר' יוחנן דסוף סוף כיון דשחט בו שנים סופו למות לאלתר סמוך לנתינת הגט ובהאי שעתא סמוך למיתה רגיל להתקלקל מאד ולטרוף דעתו מש"ה קשיא לר"י ומשני הש"ס

דלעולם דעתא צילותא עד שימות ולעולם אימא לן דבעי בדיקה כמו בנשתתק דמתניתין אלא דאלו בעצמן דברי ר"י בעל התוס' כיון דע"כ המקשה סבר דרגיל להתקלקל ועל זה משני דדעתא צילותא ולעולם חדא דעתא אית ליה משעת שחיטה עד שימות וא"כ מהאי טעמא גופא לית לן למימר דבדקינן ליה דבין אם נאמר דבדקינן ליה בשעה שרמז ובין אם נאמר דלא בעי בדיקה כמו שנסתפקו התוס' בד"ה ורמז סוף סוף לא שייך בדיקה אח"כ כיון דחדא דעתא אית ליה עד שימות והיינו כדמסיק ר"י דלא דמי לשאר שכ"מ שרגיל להתקלקל סמוך למיתה בחולי בידי שמים משא"כ בההיא דנשחט מתוך בוריו חדא דעתא אית ליה וזה ברור ודו"ק:

בא"ד ובגט שכ"מ אומר ר"י דצריך ליזהר שלא יתקלקל בין כתיבה לנתינה דאם נתקלקל בינתיים כו' עכ"ל. מה שכתב אם נתקלקל בינתיים לא איירי שנתפקח אח"כ קודם נתינה דבהא אין טעם לפסול אלא עיקר כוונת ר"י ז"ל שאם נתקלקל בין כתיבה לגמר הנתינה אעפ"י שנתפקח אחר נתינה לא אמרינן איגלי מילתא למפרע שהיה שפוי בשעת נתינה וכ"כ הב"י סי' קכ"א ע"ש ומהרש"א ז"ל לא עיין בזה בשיטת הפוסקים וק"ל:

בד"ה אלא מעתה יהא גולה על ידו לשמואל פריך דכיון דקאמר דמת לאלתר כו' עכ"ל וע"כ דאף למאי דמשני הש"ס חי הוא וסופו למות מיקרי נמי מת לאלתר שסופו למות סמוך לנתינת הגט ולאפוקי ממאי דס"ד שאין סופו למות אלא לזמן מרובה דבהכי הוי אתי ליה שפיד הא דאינו גולה וזה ברור בכוונתם וכמו שכתבו במס' יבמות דף קכ"א וע"ש בחידושי מהר"מ מלובלין אבל באמת בעיקר דבריהם יש לתמוה דאיזה שיעור יש לדבר דמיקרי מת לאלתר כיון דע"כ לאו מת לאלתר איירי דהא אמרינן חי הוא וסופו למות סמוך לנתינת הגט ולא אשכחן שום שיעור מיתה אלא בעבד שנדון ביום או יומים משא"כ לענין גלות אם נאמר דפשטא דקרא שימות לאלתר ע"כ היינו לאלתר ממש תוך כדי דיבור וזה א"א מדאמרינן כותבין ונותנין גט בעודנו חי ולולא דברי התוס' היה נ"ל לפרש דודאי בעיקר מילתא דברייתא דקתני אינו גולה הוי ס"ד דהיינו משום דשחט בו שנים נהי דמת לאלתר היינו משום שמקרב בעצמו את מיתתו ע"י פירכוס או ע"י שמבלבלו הרוח ואע"ג שזה נעשה ע"י השחיטה אפ"ה פטור השוחטו כיון שהוא בעצמו קירב מיתתו או הרוח בלבלתו ודמי להכוהו בני אדם בעשר מקלות דלרבנן כולהו פטורין ולר"י בן בתירה האחרון חייב שקירב מיתתו כדאיתא בסנהדרין דף ע"ח ומשמע שם דאף מי שעשאו גוסס פטור לכ"ע אע"ג דרוב גוססין למיתה משום דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם עד דאיכא כל נפש ועיין שם בתוס' שכתבו כן להדיא וה"נ דכוותיה מי ששחטו הו"ל כעשאו גוסס ומשום הכי פטור והא דמעידין עליו אע"ג דאין מעידין

על הגוסס שאני הכא שסופו למות בודאי מחמת הפירכוס או בלבול הרוח מה שאין כן למאי דאמר שמואל בשמעתין שכותבין גט ונותנין לאשתו והיינו דאפי' בדיקה לא בעי כמו שפירש ר"י והיינו כדפרישית דחדא דעתא צילותא אית ליה ולפי זה משמע שאין דרכו לפירכוס או שיבלבלו הרוח דאל"כ ע"כ לית לן למימר דחדא דעתא אית ליה דנהי דבשעת שחיטה דעתא צילותא היינו משום דנשחט מתון בוריו כמ"ש הרשב"א ז"ל משא"כ ע"י פירכוס או בלבול הרוח ודאי רגיל להתקלקל כיון שזה קירב מיתתו וא"כ יש לדמותו בהאי שעתא לקורדייקוס ומכ"ש לטעמא דהרוח בלבלתו דדמי לגמרי לקורדייקוס דאפילו בדיקה לא מהני ביה וע"ז משני הש"ס לאו איתמר עלה חיישי' שמא הרוח בלבלתו אי נמי הוא קירב פירוש דלאו ודאי מחמת הפרכוס או הרוח הוא דמית דדוקא לענין גלות חיישינן שמא הרוח בלבלתו או הוא קירב משום דלא אזלינן בתר רובא כמ"ש התוספות לענין גוסס בפ' הנשרפין משא"כ לענין הגט לא חיישינן להכי אלא מוקמינן ליה אחזקתיה דלעולם חדא דעתא אית ליה עד שיודע בודאי שנטרפה דעתו מחמת הפירכוס כמ"ש ר"י ז"ל בתוספות או שנאמר דשמואל איירי דשחטו בביתא דשישא ולא פירכס ומש"ה כותבין ונותנין גט לאשתו כן נ"ל לולא שהתוס' לא כתבו כן:

שם בגמ' אי נמי הוא קירב את מיתתו ופרש"י ז"ל אבל מ"מ סופו למות כוונתו דמש"ה מעידין עליו ולפי פשוטו היינו משום שדרכו לפרכס ואפ"ה לענין גלות פטור כיון שהוא עצמו קירב מיתתו וכדפרישית מסוגייא דפ' הנשרפין ומכ"ש דא"ש למאי דפרישית דאפילו בלא פירכוס ובלבול הרוח סופו למות בודאי אלא דאפ"ה לענין גלות פטור משום שהוא קירב או בלבול הרוח מסייעו והו"ל כאילו הכוהו י' בני אדם בעשר מקלות דכולן פטורין אע"ג דכל א' עביד שיעור מיתה. ועוד דלענין שמעידין עליו להשיא את אשתו לא משכחת אלא כשברח וא"כ בודאי מעידין עליו שמת שהרי בלבלו הרוח כשהלך לו מביתא דשישא וק"ל:

דף עא.

גמרא אמר ר' כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו. למאי דמסקינן בסמוך דתנאי היא ורב דאמר כרשב"ג לפ"ז לא איירי רב אלא בפקח ונתחרש משא"כ בחרש מעיקרא ויש לדקדק דא"כ הו"ל לרב למימר בהדיא הלכה כרשב"ג כדמקשה הש"ס בכמה דוכתי. ולכאורה היה נ"ל דרב אתא לאשמעינן דכותבין סתמא ואפילו בדיקה לא בעי דלא דמי לנשתתק דמתניתין דשאני הכא כיון שיכול לדבר מתוך הכתב הרי הוא כפקח גמור ואין צורך לבודקו יותר וכ"כ הבית יוסף להדיא סי'

קכ"א בשם הרמב"ם ז"ל ולכאורה מסתבר טעמיה וממקומו הוא מוכרע דודאי לא פליג רב אסתם מתני' דיבמות דמייתינן לקמן בשמעתין דקתני נתחרש לא יוציא עולמית משמע דאין לו תקנה אע"כ דסבר רב דכל שיכול לדבר מתוך הכתב לא מיקרי נתחרש דכפקח גמור הוא ולא איירי ביה מתניתין ולפ"ז ממילא דלא בעי בדיקה. אלא דאכתי אין זה במשמע לשון מימרא דרב טפי מדרשב"ג. והנלע"ד דרב כותבין ונותנין אתא לאשמעינן דאי מדרשב"ג דקאמר הוא כותב והן חותמין הוי משמע דלא התיר רשב"ג אלא בחתימה כיון דאי אפשר בענין אחר ועוד כיון דעיקר גריעותא דחרש אינו אלא משום דבעינן שישמעו קולו שאומר לכתוב ולחתום לשמה דבענין אחר לא מיקרי לשמה וא"כ לענין חתימת העדים דלא בעינן לשמה אלא מדרבנן למאי דקי"ל עידי מסירה כרתי והכי אית ליה לרשב"ג בהדיא ואמרינן נמי להדיא בריש מכילתין דלא בעינן חתימה לשמה אלא מדרבנן מש"ה מיקל רשב"ג בחרש שיחתמו העדים ע"פ כתב שיכתוב החרש חתמו משא"כ לענין כתיבה ונתינה סד"א דלא סגי בהכי אלא צריך שיכתוב ויתן בעצמו כיון דאפשר בהכי ולא שרינן לעשות שליח בכתב דחרש אין לו שליחות וכ"ש לענין כתיבה דלא מיקרי לשמה עד שישמעו קולו ממש כדאיתא לקמן וכמו שאפרש בסמוך בשם רבינו תם דבפקח גמור לכ"ע לא מהני עד שישמעו קולו ממש ולא מתוך הכתב קמל"ן רב דבכל ענין שרי לגמרי לכתוב וליתן ע"י שליח שימנה הסופר והשליח מתוך הכתב כן נ"ל נכון ולפ"ז מ"ש רש"י ז"ל בסמוך במילתא דרשב"ג הוא כותב ואחרים חותמין שהוא כותב הגט בעצמו וכתב נמי היינו כדרב כהנא לאו דוקא נקיט שכותב בעצמו אלא לרבותא נקיט וה"ה דאם כתב לסופר שיכתוב נמי שרי ודו"ק:

שם אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא נשתתק והרכין בראשו כו' משמע מכאן בפשיטות דכתיבה עדיף מהרכנה והיינו דקשיא ליה לר"י בתוספות דאדרבה תיקשי ליה לרב למה לי יכול לדבר מתוך הכתב בהרכנה סגי אבל הרא"ש ז"ל כתב לקמן גבי קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב דדוקא כתיבה ממעטינן אבל הרכנה הוי כמו קולו כיון שעושה מעשה בגופו ומייתי להדיא מתוספתא דאפילו פקח גמור שכתב בכתב ידו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו פסול ואילו הרכנה ודאי מועיל בנשתתק כדאיתא במתני' וע"כ משום דהרכנה עדיף מכתיבה וכ"כ הרשב"א והר"ן ורוב הפוסקים וכן הוא בש"ע. אלא דלפ"ז קשיא טובא מאי מקשה הכא מאי קמל"ן תנינא דהא טובא אשמעינן רב דכתיבה מהני כמו הרכנה והרשב"א ז"ל בחידושיו הרגיש בזה וכתב דר' יוסף הוי משמע ליה דכתיבה עדיף מהרכנה ור' זירא נמי לפי סברתו מהדר ליה ומלבד שנראה דוחק לומר דר' יוסף לא הוי ידע מברייתא דתוספת' אלא שיותר יש לתמוה דהוי טעי ר' יוסף ורבי

זירא בסברא הפוכה לגמרי. והנלע"ד בזה דודאי הכי הוא משום דע"כ ר' יוסף ור' זירא לא הוו ידעי פלוגתא דתנאי דמייתי הש"ס בסמוך פלוגתא דרשב"ג ורבנן דא"כ מאי מקשה ר' יוסף מאי קמל"ן תנינא ותיפוק ליה דרבנן דרשב"ג קאמרי בהדיא דכתיבה לא מהני בחרש ואשמעינן רב דהלכה כרשב"ג ור' זירא נמי מאי קאמר אי קשיא לי הא קשיא לי מאם לא יגיד פרט לאלם ומאי קשיא ליה אדרב אי ס"ד דרב לאו שמעתא דנפשיה קאמר אלא דהלכה כרשב"ג וא"כ לפי סברתו של ר' זירא ע"כ בלא"ה לא מיתוקמא ברייתא דאם לא יגיד כרשב"ג ומאי קשיא ליה אדרב אע"כ דלא שמיעא להו האי ברייתא דרשב"ג ורבנן. ולפ"ז ע"כ הוי משמע להו דכתיבה עדיף מהרכנה דאלת"ה תיקשי ליה לרב מתניתין דיבמות דקתני נתחרש לא יוציא עולמית ונהי דלענין כתיבה מצינן למימר דאיירי מסתם חרש שאינו יכול לדבר מתוך הכתב אכתי יכול להוציא ע"י הרכנה. אע"כ דהרכנה ודאי לא מהני ורב כתיבה דוקא קאמר דעדיף מהרכנה ומהתוספתא נמי לא תיקשי לרב דאיכא למימר דדוקא בפקח גמור פסלינן בכתיבה משום דאפשר שיצוה בדיבור ומכ"ש דפסול בהרכנה בפקח משא"כ באלם וחרש שיכול לדבר מתוך הכתב מכשרינן כיון דלא אפשר בענין אחר וכמו שכתב הרא"ש בשם רבינו תם לאידך פירושא ע"ש ואע"ג דברייתא דמייתינן לקמן ד' ע"ג דהרי זה בטל עד שישמעו קולו ומסיק ר' אשי דהיינו בטל לגמרי ועלה קאמרי' לאפוקי מדרב כהנא א"ר וא"כ תו ליכא למימר דבחרש ואלם כשר בדיעבד וא"כ בפקח לא שייך לומר שיהא בטל מדאורייתא אע"כ דכתיבה לא מיקרי כלל לשמה וא"כ אפילו בחרש ואלם אמאי כשר. מיהו כיון דאליבא דרב קיימינן ולרב ע"כ בלא"ה הא דקתני לקמן הרי זה בטל עד שישמעו קולו לאו בטל ממש איירי דהא ממעטי' לקמן נמי מהאי ברייתא אומר אמרו אע"ג דלרב אומר אמרו אין הגט בטל דהא אית ליה מילי מימסרן לשליח בפ' כל הגט אע"כ דהא דקתני הרי זה בטל אמאי דקתני בהדיא קאי אבל בהנך דממעטינן מדיוקא דעד שישמעו קולו לא פסלינן אלא לכתחילה וה"ה לענין כתיבה דממעטינן מקולו היינו נמי בפקח אבל בחרש ואלם הו"ל כשעת הדחק דכשר בכתיבה ולעולם דכתיבה עדיף מהרכנה והא דמכשרינן בנשתתק הרכנה היינו משום דאיירי באין יכול לדבר מתוך הכתב וא"כ מקשה ר' יוסף שפיר. ונתיישבה נמי קושיית ר"י בתוס' דבהרכנה סגי נמצא דכל זה לפי מאי דס"ד עכשיו אליבא דרב משא"כ למסקנא דמסיק ר' אשי לקמן דף ע"ג דהא דקתני הרי זה בטל עד שישמעו קולו היינו דלא מיבעיא קאמר דבכל ענין בטל לגמרי עד שישמעו קולו דמה"ט דייק ר' אשי לקמן דאומר אמרו בטל כמו שאפרש לקמן בעזה"י וממילא דכל שלא שמעו קולו הוי בטל וא"כ בכתיבה בטל בין בפקח בין אלם וחרש דבפסול דאורייתא לא שייך

לחלק ולהכשיר בשעת הדחק ומדמכשרינן בנשתתק ע"י הרכנה אלמא דהרכנה עדיף מכתיבה כיון שעושה מעשה בגופו הו"ל כמו קולו כמ"ש ר"ת בשם הירושלמי ולמסקנא לא תיקשי נמי מה שהקשיתי אי ס"ד דהרכנה עדיף אמאי קתני ביבמות נתחרש לא יוציא עולמית ואמאי לא מגרש ע"י הרכנה דהא מסקינן דפלוגתא דתנאי היא ולרשב"ג אין ה"נ דמכשיר בכתיבת חרש וכ"ש בהרכנה והא דקתני הוא כותב היינו כדפרישית דאשמעינן שהחרש עצמו יכול לכתוב הגט כמו שכתב רש"י ז"ל. אבל ההיא דקתני לא יוציא עולמית היינו כרבנן דרשב"ג כדדייק ר' יוחנן ואביי לקמן דחולקין עליו חביריו על רשב"ג כן נ"ל נכון ליישב שיטת רבינו תם וסייעתו הרשב"א והרא"ש והר"ן ז"ל ורוב הפוסקים ודוק היטב:

תוספות בד"ה אמר ר' יוסף מאי קמ"ל כו' תימא לר"י אדרבה תיקשי ליה כו' בהרכנה סגי עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך שרבינו תם הביא מהתוספתא דאדרבה כתיבה גרע מהרכנה וא"כ תיקשי לר"י מהתוספתא וליכא למימר דהא דפסיל בתוספתא כתיבה היינו בפקח כיון דאפשר ע"י דבור דא"כ אכתי מאי מקשה ר"י בהרכנה סגי דלמא הא דמכשרינן הרכנה במתניתין היינו דוקא כשאין יכול לדבר מתוך הכתב כיון דלא אפשר לגרש כ"א ע"י הרכנה משא"כ בחרש שיכול דבר מתוך הכתב לא מהני הרכנה כיון דאפשר בכתיבה דעדיף מהרכנה. מיהו למאי דפרישית אתי שפיר דודאי ר"י לא נחית לחלק בין היכא דאפשר בענין אחר ואפ"ה לא קשיא ליה מהתוספתא כיון דהשתא אליבא דרב קיימינן דע"כ סובר דכתיבה עדיף מהרכנה כי היכי דלא תיקשי ליה מההיא דיבמות דקתני נתחרש לא יוציא עולמית למאי דלא ס"ד עכשיו מפלוגתא דרשב"ג ורבנן וא"כ ע"כ לא סבר ליה רב להיא דתוספתא וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו אמנם למאי דפרישית דרב נמי אית ליה דתוספתא אלא שמפרש לענין פקח דאפשר בענין אחר א"כ אין מקום לקושיית ר"י דה"נ כיון דאפשר בכתיבה דעדיף לא מכשרינן בהרכנה דגרע למאי דס"ד עכשיו. מיהא אכתי קשה לי מאי קשיא ליה לר"י בהרכנה סגי דהא רב סתמא קאמר כותבין ונותנין וא"כ מצינן למימר דאין ה"נ דחרש שיכול לדבר מתוך הכתב דהוי בר דעת ולא דמי לשאר חרש כותבין ונותנין לא שנא ע"י כתיבה ולא שנא ע"י הרכנה וצריך עיון ודו"ק:

גמרא אמר ר' זירא אי קשיא לי הא קשיא לי אם לא יגיד פרט לאלם. כבר כתבתי דמשמע לכאורה דר' זירא לא אסיק אדעתיה מברייתא דמייתינן בסמוך דפלוגתא דתנאי היא דא"כ מאי מקשה אדרב דהא לאו שמעתיה דנפשיה קאמר אלא דהלכה כרשב"ג מיהו למאי דפרישית בתחילת מימרא דרב כהנא אמר רב דרב אשמעינן כותבין ונותנין דלא

שמעינן מדרשב"ג א"כ אתי שפיר דר' זירא הוי מצי לאוקמי ברייתא דאם לא יגיד אפי' כרשב"ג דלרשב"ג גופא לא שרינן ע"י כתיבת החרש אלא חתימת העדים דהוי מדרבנן למאי דקי"ל עידי מסירה כרתי וממה שהחרש כותב בעצמו הגט אכתי לא שמעינן דכתיבה דידיה הוי כהגדה דמאי ענין כתיבת הגט להגדת עדות כמ"ש התוספות משא"כ מימרא דרב דקאמר כותבין ונותנין משמע דכתיבה נמי מכשרינן ע"י שכותב לסופר שיכתוב אע"ג דבעינן שישמע קולו דבלא"ה לא מיקרי לשמה כדאיתא לקמן דף ע"ג אע"כ דכתיבה חשיב לרב כמו הגדה דכשמיעת קולו חשיב ליה א"כ מקשה שפיר:

תוספות בד"ה אמר ר' זירא כו' וי"מ דאמתניתין לא קשיא ליה דאיכא למימר כו' היינו אלם שאינו שומע דהיינו חרש כו' עכ"ל. וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו שכן עיקר ולכאורה יש לתמוה דמאי ס"ד דאיירי בחרש דא"כ אמאי איצטריך למעוטי מאם לא יגיד ותיפוק ליה דחרש שאינו שומע ואינו מדבר לאו בר עדות הוא ולא שייך במצות כלל כמו שוטה וקטן. אמנם ראיתי שהרמב"ם ז"ל בהל' עדות כתב דעשרה פסולין לעדות וקחשיב חרש בהדייהו ויהיב טעמא לכולהו מהיכא מימעטי ובחרש לא כתב שום טעם וכן הא דחרש לא שייך במצות נמי לאו הלכה פסוקה דבמס' תרומות בירושלמי מייתי תנאי דחרש שייך בכל המצות וקידושיו קידושין גמורין ובתלמודא דידן נמי מצינו ביבמות דאשת חרש לר' אלעזר חייבין עליה אשם תלוי דמספקא ליה אי דעתא צילותא אית ליה וא"כ איכא למימר דהא דממעטינן חרש מעדות היינו מהאי קרא דאם לא יגיד. אבל אכתי קשיא לי מאי מקשה ר' זירא נמי לרב דהא רב גופיה לא קאמר דחרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין גט אלא בפקח ולבסוף נתחרש ולא בחרש מעיקרו כדרשב"ג בסמוך וא"כ אכתי איכא לאוקמי ההיא דאם לא יגיד בחרש מעיקרו והא דל"ק לי נמי לפירוש ר"י דאיירי באלם ומאי מקשה דלמא הא דקאמר רב דכתיבה הוי כהגדה היינו בפקח ולבסוף נתחרש משא"כ בחרש מעיקרו וכן באלם מעיקרו לא מהני כתיבה דידיה הא ליתא דדוקא בחרש שייך לחלק בכך דחרש מעיקרו כיון שאינו שומע ואינו מדבר א"א לו לכתוב כתיבה של דעת שאין לו ממי ללמוד והחוש מעיד על זה משא"כ באלם כיון ששומע ויכול ללמוד ענין הכתיבה תו ליכא לחלק בין אלם מעיקרו לנשתתק אבל לסברת הי"מ דבחרש איירי ודאי קשה. ולמאי דפרישית לעיל דר' זירא לא אסיק אדעתין ברייתא דרשב"ג ורבנן דבסמוך יש ליישב קצת דלא נחית נמי לחלק בין חרש מעיקרו לפקח ולבסוף נתחרש כנ"ל ודו"ק:

גמרא מיתיבי כשם שבודקין כו' קתני מיהא עדיות. עיין מ"ש התוספות בזה דאדרב מקשה. אמנם למאי דפרישית לעיל דלרב בחרש שיכול לדבר כותבין גט ולא בעי בדיקה

כלל א"כ יש ליישב בדרך אחר דדוקא אדרב מקשה דאי לאו דרב הייתי אומר דהא דדרשינן אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד היינו משום מפיהם ולא מפי כתבם והא דקתני הכא דבודקין אותו לעדיות היינו בעדות בכתב שחתם האלם על שטרו דתו לא מיקרי מפי כתבם כמו שפירש"י ז"ל בד"ה ולא מפי כתבם משא"כ עכשיו ולמאי דקאמר רב דחרש שיכול לדבר כותבין גט והיינו אפי' בלא בדיקה אם כן כ"ש באלם שיכול לדבר מתוך הכתב דלא בעי בדיקה ולפ"ז על כרחך הא דקתני כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו לעדיות לא איירי במי שיכול לכתוב דא"כ לא בעי בדיקה וקשה ממ"נ לרב כן נ"ל והתוספות לשיטתייהו דמשמע מלשונם בד"ה אמר רב יוסף דבחרש שיכול לדבר מתוך הכתיבה אפי' כשמגרש ע"י כתיבה אפ"ה בעי בדיקה מדמקשו בהרכנה סגי והיינו ע"י בדיקה וכן נראה מתירוץ ר"י ועוד דהתוספות כתבו ביבמות דף ל"א להדיא דהא דמכשרינן עדות ע"פ חתימה ולא הוי מפי כתבם היינו משום דראוי להגיד בע"פ וא"כ אלם אינו יכול להעיד אפילו ע"פ חתימתו בשטר לכך הוצרכו לפרש בענין אחר. ועכ"ז לפי שאין דבר זה מוכרע לפי שיטת הפוסקים החולקים לכן לא נמנעתי לכתוב הנלע"ד ודו"ק:

תוספות בד"ה והא קתני ירושות כו' ס"ד דפרושי קא מפרש כו' א"נ המ"ל ולטעמיך היינו עדות עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך אין צורך לידחק בזה דמעיקרא ס"ד דהא דקתני לירושות ולמתנות היינו לעדות בע"פ והא דקתני לעדיות היינו עדות ע"פ חתימה בשטר או להיפך וק"ל:

דף עא:

משנה אמרו לו נכתוב גט לאשתך כו' הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו. מסוגיא דשמעתין משמע להדיא דכל שלא אמר לסופר כתוב ולעדים חתומו הוי גט בטל לגמרי דאלת"ה לא הוי שייך כל שקלא וטריא דשמעתין דמקשה דיוקא דרישא וסיפא אהדדי דאיכא למימר בכתבו הוי בטל ובאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו הוא עיקר מצותו לכתחלה ומאי דביני ביני אסור לכתחלה או פסול מדרבנן אבל בטל לא הוי וכמו שאפרש בסוגיין אע"כ דלישנא דעד שיאמר משמע ליה לתלמודא דכל שלא אמר כן הוי בכלל גט בטל דסליק מיניה ולפ"ז משמע בפשיטות דאף שאמר לסופר כתוב ולא אמר לעדים חתמו או להיפך נמי בכלל גט בטל הוא מדקתני עד שיאמר לסופר ולעדים וקשה ממה נפשך אי למ"ד עידי מסירה כרתי אמאי הוי גט בטל כשלא אמר לעדים חתומו דאפי' אם חתמו אחרים נהי דלא מקרי לשמה הא אסקינן בריש מכילתין דלא

בעינן עידי חתימה לשמה אלא מדרבנן דהוה ליה כמזוייף מתוכו אבל גט בטל מיהא לא הוי ובשלמא לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דהיכא דאיכא ע"ח לא בעינן עידי מסירה איכא לאוקמי מתני' בדליכא עידי מסירה משא"כ לשיטת רש"י ותוספות והרא"ש ז"ל שכתבו בכולי מכילתין דלעולם בעינן עידי מסירה א"כ קשה אמאי בטל כשחתמו אחרים ואף למאי דפרישית בדף ס"ו דלענין החתימה בלא"ה פסול משום דהו"ל עד מפי עד אכתי לא הוי בטל דלא גרע מאילו לא חתמו כלל ונהי דגרע דהו"ל כמזוייף מתוכו אכתי לא מיפסל אלא מדרבנן ואי למ"ד עידי חתימה כרתי כר' מאיר מאי פסול כשלא אמר לסופר כתוב דהא אפי' מצאו באשפה כשר. מיהו לפי מה שכתבתי לעיל דף ס"ו ע"ב בלשון התוס' בד"ה הא כתב הגט דאף לתירוץ הראשון של התוס' נמי סברי דהיכא דאמר הבעל כתבו ונתכוון אכתיבה ואחתימה דאפי' ר' מאיר מודה דבטל כשכתבו אחרים משום שלא נעשה ציווי הבעל אלא שבתירוצם השני באו להוסיף דאפי' אי כתובו שאמר הבעל כתב ידן הוא אפ"ה כאילו מצוה שיכתוב הסופר דוקא בשליחותו וכמו שכתבתי שם נמצא דלפ"ז אתי שפיר דבמשנתינו שאמר כתבו ונתכוון אתרווייהו ולשמואל דמספקא ליה אי כתובו כתב ידן הוא או כתב הגט ע"כ צריך לומר דמתניתין איירי שאמרו לו נכתוב ונחתום ואמר להם כתובו וחתומו כמו שכתבתי לעיל והוא מוסכם מהפוסקים וא"כ כל ששינו באחד מהם הוי בטל לכ"ע לא שנא בכתיבה ל"ש בחתימה כיון שעברו על ציווי הבעל כן נ"ל ברור. ותדע דהכי היא דהא למ"ד בפ' כל הגט דטעמא דמתניתין הוי משום בזיון הבעל וכמו שכתב נמי רש"י בשמעתין לר' מאיר. א"כ ע"כ הוי גט בטל בין בכתיבה ובין בחתימה דבתרווייהו איכא בזיון ואדרבא בחתימה איכא בזיון טפי כמ"ש התוספות להדיא לעיל דף ס"ו ע"ב בד"ה והאמר שמואל. ולפ"ז ע"כ דה"ה למ"ד דטעמא דמתניתין משום מילי לא מימסרן לשליח כדמסקינן בשמעתין נמי בטל בתרווייהו בין ששינו בכתיבה או בחתימה דאלת"ה תיקשי הא דאמרי' בפרק כל הגט דף כ"ט בפלוגתא דאביי ורבא משום בזיון או מילי לא מימסרן דאיכא בינייהו מתנה ואמאי לא אמרינן דאיכא בינייהו טובא לענין ע"ח בגט גופא דלמ"ד משום בזיון בטל ולמ"ד משום מילי לא מימסרן לא מיפסל אלא מדרבנן ותפסי בה קידושין ואיכא למ"ד אם ניסת לא תצא. אע"כ דלכ"ע בטל בין בכתיבה ובין בחתימה מטעמא דפרישית. ומכ"ש דא"ש טפי לפי מה שאפרש בסמוך דלכ"ע אית להו טעמא דבזיון כדמשמע מלשון רש"י ז"ל. ולכאורה ממשנתינו הוא מוכרע דקתני אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו וחזר ונתנו לה הרי הגט בטל ואי לטעמא דמילי לא מימסרן לא משמע שום רבותא דמה שנתנו לו וחזר ונתנו לה דכיון דמעיקרא נכתב ונחתם שלא בשליחות הבעל או דלא מיקרי

לשמה כשיטת הרמב"ן ז"ל שהביא הר"ן ז"ל בסוף פרק התקבל א"כ מאי ס"ד דאחר שנפסל יחזור ויוכשר משא"כ לטעמא דבזיון הבעל אתי שפיר דקמ"ל דאע"ג דחזינן דהבעל אינו מקפיד על בזיונו אפ"ה כיון שהיה מקום לקפידא מעיקרא לחול ממילא נתבטל' השליחות וכ"ש למ"ד מילי לא מימסרן הכי קאמר אע"פ שחזרו ונתנו לו דליכא בזיון הבעל אפ"ה פסול משום מילי לא מימסרן נקטינן מיהא דלעולם איתא לסברא דבזיון הבעל וא"כ פשיטא דבטל בכל ענין ששינו בין בכתיבה ובין בחתימה כן נלע"ד נכון וברור והתמיה קיימת על בעל ספר גט פשוט בסי' ק"כ שהאריך מאד ועכ"ז כתב דבשינו בחתימה לא הוי גט בטל אלא פסול למאי דקי"ל עידי מסירה כרתי ונלענ"ד דלא יתכן כלל וביותר שמשמע להדיא מלשון התוספות לעיל בד"ה הא כתב הגט דאפילו לר"מ בטל כששינו בכתיבה דלא דמי למצאו באשפה וכ"ש דלמ"ד נמי ע"מ כרתי בטל בחתימה מה"ט גופא וזה ברור ודו"ק:

רש"י בד"ה טעמא דלא אמר תנו בלא כתבו דכיון דאמר להם כתבו מקפיד היה בדבר כו' עכ"ל. הכי משמע ליה מלשון הגמרא דקאמר ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח א"כ משמע מפשט הלשון דהא דפוסל ר"מ בכתבו לאו משום דמילי לא מימסרן וע"כ דמשום בזיון הבעל הוא אף למאי דמשמע בשמעתין דלר' יוסי הוי טעמא משום מילי לא מימסרן ולפ"ז משמע דר' יוסי נמי אית ליה טעמא דבזיון הבעל אלא שמוסיף טעמא דמילי לא מימסרן דלא מיסתבר למימר דפליגי ר"מ ור"י בסברות הפוכות דר"מ אית ליה טעמא דבזיון ולית ליה טעמא דמילי לא מימסרן ולר' יוסי איפכא אע"כ כדפרישית אבל מלשון התוס' לעיל דף ס"ו משמע דלמסקנא למ"ד משום מילי לא מימסרן לר"מ נמי הוי טעמא משום הכי ולא משום בזיון הבעל וכמ"ש מהרש"א ז"ל בחידושיו ולפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בשמעתין ר"מ היא דאמר מילי מימסרן היינו דבשלשה שאמר להם תנו סובר ר"מ דמילי מימסרן לשלשה שעשאן ב"ד וזה ברור וכמו שהארכתי בזה בפ' התקבל ע"ש:

גמרא אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב כו' אתאן לר' יוסי ופרש"י ז"ל דמשמע שאין לך שום צד היתר לומר לאחרים כו'. כבר כתבתי שיש להקשות דאכתי אפי' לר' מאיר אין שום צד היתר לכתחלה לומר לאחרים שיחתמו משום חששא דשמא תשכור עדים כדאיתא לעיל ס"פ התקבל והאי טעמא שייך נמי בדאמר תנו שאין להם לצוות לאחרים מיהו בהא מצינן למימר דכיון דהכא בשלשה שאמר תנו אליבא דר' מאיר קיימינן ולשיטת התוס' לעיל דף ס"ו ע"ב בד"ה מתניתין מני לא שייך לר"מ בשלשה שאמר תנו חששא דשמא תשכור כמו שהאריכו שם. אבל בסמוך דמסקינן ר' יוסי היא ומקשינן עד שיאמר אמרו מיבעיא ליה ומאי קושיא הא אומר אמרו מיהא לכתחלה

אסור דבחתימה אליבא דכ"ע כשר ולא תעשה ובכתיבה פלוגתא דאמוראי היא בסוף פרק התקבל. אע"כ דפשיטא לתלמודא דהא דקתני עד שיאמר לסופר כתוב היינו שאם לא עשה כן הוי בכלל גט בטל וא"כ מקשה שפיר דליתני עד שיאמר אמרו דבכה"ג לא הוי בטל וזה מוכרח. מיהו למאי דפירשתי לעיל ס"פ התקבל דאפילו לר' יוסי לא שייך בשלשה חששא דשמא תשכור כמו שהארכתי שם ודלא כשיטת התוספות שם א"כ אתי שפיר טפי הא דמקשינן בסמוך עד שיאמר אמרו מיבעי ליה והיינו דליתני עד שיאמר לשלשה אמרו דכשר לכתחלה וכמדומה לי דמכאן ראיה ברורה למה שהעליתי שם סוף פרק התקבל בזה. ולפ"ז נתיישב מיהא הא דמשנינן בסמוך הב"ע דלא אמר אמרו ולא סליק אדעתא דליקשו ליה עד שיאמר אמרו מיבעיא ליה כיון דאומר אמרו אסור מיהא לכתחילה דבחתימה לכ"ע ובכתיבה למ"ד כשר ולא תעשה כן נ"ל נכון אלא שהתוספות בסמוך כתבו בענין אחר:

שם אלא כולה ר' יוסי היא והב"ע דלא אמר אמרו. ופרש"י ז"ל דהשתא הא דנקיט ברישא כתבו לאו למידק תנו בלא כתבו כשר אלא למידק דאומר אמרו כשר ואי הוי נקיט תנו אפשר דלא הוי ממעטינן אומר אמרו דאיכא למימר דנמי בטל והא דנקט תנו היינו לאשמעינן רבותא דאפילו בשלשה שעשאן ב"ד נמי בטל אלא דהתוס' בזה לשיטתייהו דאומר אמרו עדיף טפי משלשה שעשאן ב"ד כמ"ש להדיא בפרק התקבל בד"ה מתניתין מני ע"ש ומש"ה מקשו כאן דאכתי ליתני תנו וכמ"ש מהרש"א ז"ל והאריך בזה ובאמת לשון התוס' תמוה בזה. אמנם לענ"ד נראה ליישב עוד בדרך אחר דהשתא דאתינן להכי דאומר אמרו כשר תו ליכא למידק כלל דנקיט כתבו למעוטי תנו דאיצטריך לאשמעינן במתניתין כתבו לאשמעינן דאע"ג שלא אמר אלא כתבו לחוד אפ"ה אמרינן דנתכוין בין אכתיבת הגט ובין אכתב ידן דהיינו חתימה משא"כ בתנו פשיטא דלתרווייהו איכוון וכמו שהארכתי בזה לעיל ס"פ התקבל בהא דשלחו מבי רב לשמואל ואפי' את"ל דבתנו נמי מספקא להו אפ"ה שייך האי רבותא טפי בכתבו מבתנו ונהי דלשמואל מספקא ליה אפ"ה לסתמא דתלמודא פשיטא להו עכשיו דכתבו דמתניתין אתרווייהו קאי אלא הא דמקשינן מעיקרא טעמא דלא אמר תנו היינו משום דס"ד דאומר אמרו פסול כדמסקינן בשמעתין. ולפ"ז תו ליכא רבותא בכתבו טפי מבתנו לאשמעינן דלתרווייהו איכוון דאפילו את"ל דלא נתכוון אלא לכתיבה או לחתימה אפ"ה פשיטא דבטל בשניהם כל ששינה בא' מהם דנהי דאידך הו"ל כאומר אמרו כדאמרינן בפרק התקבל גבי מילתא דשלחו מבי רב לשמואל דנעשה כאומר אמרו אכתי אומר אמרו גופא בטל הוא וא"כ מדייק שפיר ליתני תנו משא"כ למאי דמשנינן עכשיו דאומר אמרו אינו בטל וא"כ הוי

שפיר רבותא טפי בכתבו מבתנו דלא תימא דכתבו כתב ידן הוא אבל לענין כתיבת הגט נעשה כאומר אמרו קמ"ל דאפ"ה בטל בתרוייהו כל ששינה בא' מהם כן נ"ל נכון ודוק היטב:

תוספות בד"ה הכא במאי עסקינן כו' וא"ת השתא דמוקי לה כר"י אמאי נקיט כתבו כו' ועוד כיון דכתבו לאו דוקא וה"ה תנו נימא נמי דהוא הדין אמרו ותיתי שפיר סיפא כו' עכ"ל. ומהרש"א ז"ל האריך בזה ועכ"ז הניחו בצ"ע ולענ"ד דברי התוס' פשוטין בטעמן דבדרך את"ל כתבו כן דאפילו את"ל דהשתא דמוקמינן דמתני' ר' יוסי היא נקיט כתבו וה"ה תנו דהא לר"י לא מפלגינן כלל ולא איצטריך ליה למיתני תנו דהא בפרק התקבל אמר ר"י בהדיא דתנו דמי לכתבו דדוקא למאי דס"ד מעיקרא בשמעתין דעיקר מתניתין דהכא לא איצטריך כלל דלענין כתבו משנה יתירא היא דהא ר"מ ור"י תרווייהו מודו בפרק התקבל אע"כ ס"ד דרבי נקיט להאי מתניתין למידק מינה לענין תנו דליהוי מחלוקת ואח"כ סתם לשיטת התוס' דפרק התקבל קודם לפ' מי שאחזו כמ"ש בריש פרק התקבל וכן בסמוך בד"ה משום כיסופא וא"כ מדייק הש"ס שפיר דאכתי לא שמעינן מידי דהא קשיין דיוקי אהדדי רישא כר"מ וסיפא כר"י משא"כ עכשיו דמסקינן דמתניתין ר"י גופא היא איכא למימר דלאו לדיוקא איתמר לענין תנו דכבר אשמעינן בפ' התקבל אלא כולה מתניתין דהכא לא איצטריך אלא לאשמעינן חידוש הדין לענין אומר אמרו וע"ז מקשו התוספות שפיר דאדרבה לפ"ז הול"ל טפי דעיקר מתניתין לא אתא אלא לאשמעינן דיוקא דסיפא דאומר אמרו בטל ומש"ה גופא קתני כתבו לאשמעי' דאומר אמרו דמי לכתבו דבטל בכל ענין ל"ש בכתיבה ל"ש בחתימה כנ"ל נכון וברור בכוונת התוס' וק"ל:

דף עב.

תוספות בד"ה משום כיסופא דסופר כו' הוי מצי לשנויי כיון דאמר מר כשר ולא תעשה לא שכיח כו' עכ"ל. לפי מאי דפרישית נראה שאין מקום לקושייתם דבלא"ה סוגיא דשמעתין ע"כ כמ"ד כשר ותעשה דאי למ"ד כשר ול"ת מאי מקשה עד שיאמר אמרו מיבעיא ליה הא אסור מיהא לכתחילה אע"כ דאליבא דמ"ד כשר ותעשה איירי הכא ונהי דלענין חתימה לכ"ע כשר ול"ת מ"מ מקשה שפיר ליתני עד שיאמר אמרו לסופר ויכתוב ואתם חתמו כן נ"ל נכון וכ"ש למאי דמשמע דהא דמשנינן אלא כולה ר' יוסי היא תירוצא דאביי גופא היא ואליביה שקלינן וטרינן בהא וא"כ הא שמעינן לאביי בפרק כל הגט דטעמא דמתניתין משום בזיון ואם כן מהיכא תיתי ס"ד דפסול באומר אמרו הא

לא שייך בזיון הבעל באומר אמרו אע"כ דאתי לאשמעינן דכשר לכתחילה אלא שאין זה מוכרח דאפשר דלא איירי הכא אליבא דאביי דאיהו בעי לאוקמי כר' מאיר דוקא. ולמאי דפרישית לעיל סוף פרק התקבל דהא דאמרינן מעיקרא שם כשר ול"ת לא שכיח היינו דוקא אליבא דשמואל כמו שהארכתי אבל לרב חסדא דמוקי מתני' דחתם סופר כר"י ע"כ סבר דכשר ול"ת שכיח אליבא דשמואל נמי הדר ביה הש"ס מהאי סברא לגמרי דכשר ול"ת לא שכיח א"כ בלא"ה אתי שפיר הא דלא מייתי בשמעתין הא מילתא דכשר ול"ת לא שכיח וזה ברור ועיין בחידושינו שם:

גמרא תניא כוותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו כו' הרי הגט בטל. כאן ודאי יש להקשות כמו שהקשיתי במשנתינו שאם נפרש דבין בכתב סופר שלא ע"פ הבעל אף ע"פ שחתמו העדים ע"פ הבעל אפ"ה בטל לגמרי וכן להיפך וא"כ קשה ממה נפשך אי כר' מאיר דעידי חתימה כרתי אמאי מיפסל בכתיבה ותיפוק ליה דאפילו מצאו באשפה כשר ואי כר"א דעידי מסירה כרתי א"כ בחתימה שחתמו שלא ע"פ ציווי הבעל אמאי הוי בטל מדאורייתא דהא בריש מכילתין משמע להדיא דלא הוי אלא כמזוייף מתוכו בחתימה שלא לשמה ולא הוי אלא פסול מדרבנן ולא בטל ובשלמא לשיטת הגאונים שהביא הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' גירושין דין ח' דבחתימה שלא לשמה בטל מדאורייתא אתי שפיר אבל להרמב"ם ז"ל וסייעתו ודאי קשה וכאן לא שייך לפרש כדפרישית במתניתין דהכא גרע ממצאו באשפה כיון שעברו על ציווי הבעל או משום בזיון דבעל שהרי בברייתא דהכא בכתב הסופר לשמה וחתמו העדים לשמה לא ציוה הבעל כלום ולא שייכי הנך טעמי אם לא שנאמר דבברייתא דהכא איירי שכתב הסופר שלא בציווי הבעל וגם חתמו העדים שלא בציווי הבעל והא דאיצטריכו תרווייהו אע"ג דבכתיבה לחוד בטל למאי דקי"ל ע"מ כרתי וכן לר"מ בעידי חתימה לחוד בטל אפ"ה לא קשיא מידי דכיון דברייתא לא מיבעיא קאמר ובזה א"ש טפי הא דמייתי תניא כוותיה דרב אשי דמוכח דלא מיבעיא קאמר וכן נראה עוד דע"כ ברייתא לא מיבעיא קאמר מדקתני אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו ואי כדקתני מאי אע"פ דקתני הא ע"כ בהכי איירי כיון דמעיקרא כתבו וחתמו שלא בציווי הבעל וא"כ אם לא מסרוהו להבעל פשיטא דבטל אם נתנוהו שלא בציווי הבעל אלא ע"כ דלא מיבעיא קאמר וא"כ הא דקתני אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו אאינך בבי קאי כגון שאמר הבעל כתבו ותנו או תנו לחוד או אמר אמרו דבכה"ג אתי שפיר לא מיבעיא אם לא נתנוהו לבעל דאיכא למיחש טפי לבזיון הבעל אלא אפי' מסרוהו להבעל נמי בטל כדפרישית במתני' כנ"ל נכון אע"ג דבלא"ה מסקו התוספות שפיר הא דאמרינן תניא

כוותיה דמוכח דלא מיבעיא קאמר כמו שפירש רבינו אלחנן בשם ר"י. אלא דאכתי קשה סיפא עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו משמע דכל שלא שמעו קולו בין בכתיבה בין בחתימה בטל וזה א"א אם נאמר דקאי דוקא בדאמר תנו או אמר אמרו וכדפרישית במתני' אבל בכתב סופר שלא בציווי הבעל כלל לא הוי בטל אלא בכתיבה ולא בחתימה דלא הוי אלא פסול וזה דוחק. אמנם ראיתי בכסף משנה שכתב בפ"ג דין ה' דלענין אומר אמרו נמי יש לספק אי הוי בטל או פסול ע"ש באריכות וכ"כ בס' גט פשוט בשם מהר"ם אלשקאר דאפשר דאומר אמרו לר' יוסי גופא לא הוי אלא פסול מדרבנן והא דנקיט בברייתא בטל לא קאי אהנך דלא מתניין בהדיא וכן נסתפק בעל ספר גט פשוט בזה אלא דלענ"ד במחילה מכבוד תורתם של אלו הגדולים לא דקו שפיר בהא מילתא דנראה דלענין אומר אמרו א"א לומר כן דהא לעיל דף ס"ו ע"ב בהא דקאמר שמואל תצא והדבר צריך תלמוד מסקינן דמספקא ליה אי כתב ידן הוא וכתב הגט נעשה כאומר אמרו ומקשינן עלה ומי מודה ר' יוסי באומר אמרו ומסקינן דשמואל פליג ואי ס"ד דלר' יוסי נמי לא הוי אלא פסול שפיר מצינן למימר דשמואל כר' יוסי ס"ל ואפ"ה קאמר שפיר תצא והדבר צריך תלמוד דאי כתב ידן הוא וכתב הגט נעשה כאומר אמרו לא הוי אלא פסול ואם ניסת לא תצא אע"כ דפשיטא לתלמודא דלא שייך כלל שום פסולא דרבנן באומר אמרו אלא מאן דפסל היינו מדאורייתא ויש ליישב בדוחק גדול לפי מה שהארכתי לעיל דף ס"ו ואין להאריך דבלא"ה כתבתי בסוגיא דשמעתין דמכל השקלא וטריא דשמעתין משמע דהא דקתני ה"ז בטל עד שיאמר היינו דבכל ענין ששינה הוי בטל לגמרי ואין צורך לכפול הדברים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. מיהו יש ליישב דהא דמשמע הכא דבטל משום שלא לשמה בין בכתיבה ובין בחתימה היינו אליבא דרבי יהודה דבעי כתיבה וחתימה לשמה כדמוקי ר' אשי גופא מתני' דריש מכילתין דף ד' כר' יהודא ע"ש ומשמע לכאורה דהיינו מדאורייתא דוכתב לה ספר כריתות אתרווייהו קאי. אמנם למאי דפרישית שם דר' יהודא נמי לא בעי חתימה לשמה אלא מדרבנן דהו"ל כמזוייף מתוכו ע"כ צ"ל כשיטת הגאונים החולקים על הרמב"ם ז"ל וס"ל דמזוייף מתוכו לענין שלא לשמה נמי הוי בטל כמו שהביא הרמב"ם ז"ל בשמם כנ"ל ודוק היטב:

שם קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב. אף שאין דרכי בחיבורי זה לכתוב מה שנוגע לפסק הלכה זולת מה דאתיא לן ממילא משקלא וטריא דשמעתין עכ"ז לא אוכל להתאפק ומילתא דתמיה מידכר דכירנא שכל הפוסקים כולם כא' פסקו דלא כרב כהנא אמר רב משום דרב אשי דבתראה הוא מסיק הכא לאפוקי מדרב כהנא אמר רב וקשיא לי טובא מאי שנא מאומר אמרו דאע"ג דאמר רב אשי נמי לאפוקי ממ"ד מודה ר"י

באומר אמרו אפ"ה כתב ר"י בעל התוס' וכמה מגדולי הפוסקים כמוהו דקי"ל כשמואל דפליג אדר"י לעיל דף ס"ו ונהי דרב אשי בתראה הוא וקאמר לאפוקי היינו דלפרש ברייתא מסיק הכי אבל אין בזה הכרח דס"ל כהאי ברייתא כיון דלא אשכחן דפליג בהדיא אדשמואל וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ' המגרש גבי חתם סופר ועד וא"כ לענין חרש המדבר מתוך הכתב נמי אית לן למימר הכי דרב אשי לפרש לשון הברייתא מסיק הכי ומיתוקמא כרבנן דרשב"ג דמייתינן לעיל בדף הקודם אבל לעולם דשפיר מצי סבר כרב כהנא אמר רב דפסק לעיל כרשב"ג דחרש המדבר מתוך הכתב יכול לגרש ולא אשכחן מאן דפליג דר' יוחנן גופיה ואביי לא קאמרי אלא חלוקין עליו חביריו על רשב"ג אבל לענין פסק הלכה לא איירי ואע"ג דהלכה כסתם משנה היינו היכא דלא איירי אמוראי בהדיא משא"כ הכא דרב פסק בהדיא כרשב"ג ויש ליישב ולענ"ד צריך עיון:

תוספות בד"ה קולו לאפוקי כו' אלא למעוטי חרש דמסתבר למעוטי כמו תן גט זה לאשתי כו' עכ"ל. לשונם בזה אינו מדוקדק וכוונתם דדוקא חרש מסתבר למעוטי כיון שאינו בן דעת משא"כ בנשתתק דבן דעת הוא וכ"ש פיקח גמור ודאי מהני הרכנה וכ"ש כתיבה כיון דקים לן שמתרצה לא בעינן קול כמו בתן גט זה לאשתי דמהני היכא דקים לן שמתרצה וק"ל ובעיקר דבריהם כבר כתבתי בסוגיא דרב כהנא אמר רב שזה שיטת ר"י בעל התוס' אבל רבינו תם והרא"ש והרשב"א ז"ל כתבו דלא ממעטינן הכא אלא כתיבה דגרע מהרכנה ולפ"ז לא מהני כתיבה אפי' בנשתתק וכ"ש בפקח גמור וכמו שהארכתי בזה וכאן אין להאריך יותר:

משנה זה גיטך אם מתי לא אמר כלום ופרש"י ז"ל דמשמע לכשאמות ואין גט לאחר מיתה. ויש לדקדק במאי איירי אי בדלא כפליה לתנאיה הא קי"ל דלא הוי תנאי כלל והתנאי בטל והמעשה קיים א"כ אין כאן גט לאחר מיתה ואי בדכפלי' לתנאיה ואמר נמי אם לא מתי לא יהא גט אכתי אמאי לא אמר כלום דמסיק אביי דכיון דלא אמר לה מהיום כמאן דאמר לאחר מיתה דמי והיאך דמי כלאחר מיתה דהא מפיק לה בפירוש בלשון תנאי ומלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ט מהל' גירושין נראה מבואר דבדכפליה לתנאיה אע"ג דלא אמר מהיום הוי גט ופי' המגיד משנה כדפרישית אלא שהבעל לחם משנה הקשה עליו דא"כ הוי לן למימר דתנאי בטל ומעשה קיים ולענ"ד משום הא לא איריא דלעולם בדלא כפלי' איירי ואפ"ה לא שייך לומר תנאי בטל ומעשה קיים דכיון שלא אמר מהיום הו"ל כמאן דאמר לאחר מיתה וא"כ אין כאן לשון תנאי כלל אלא לשון קביעות זמן לכשימות ומש"ה לא אמר כלום ועוד נפרש בזה לקמן גבי הא דאתקין שמואל בגיטא דף ע"ה ע"ב ובסוף פירקין גבי ולכשתצא חמה מנרתיקה ע"ש:

תוספות בד"ה מהיום אם מתי כו' כתב רבינו תם מהיום אם מתי אם מת בו ביום לא ידענא מה אדון בה כו' עכ"ל. אע"ג דבכל גיטי דעלמא שמתגרשת ביום הכתוב בו לא מספקא לן אי מתגרשת מתחלת היום או מסופו אע"ג דלא כתבינן שעות מ"מ כיון דמשעה שבא גיטה לידה מתגרשת אין כאן מקום ספק כלל ודוקא במהיום אם מתי יש לספק כיון שלא נגמרו הגירושין משבא הגט לידה לא מיבעיא לר' יהודא דאמר לקמן הרי היא כאשת איש לכל דבריה אלא אפילו לר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת מ"מ לא נגמר הגט מיד והיינו מטעם שכתבו התוס' לקמן דמסתמא דעתו לאחר הגט כל מה שיכול ומש"ה מספקא ליה לר"ת כן נ"ל וק"ל:

רש"י בד"ה ור' הונא כרבי יוסי כו' דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר המתנה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא דלפי זה מאי מדמה רב הונא גט למתנה דהא בגט לא שייך האי טעמא כלל דבלא"ה צריך לכתוב זמן בגט דגט שאין בו זמן פסול כדאיתא לקמן דף פ"ז ושם יבואר דלרוב הפוסקים אפילו בדליכא עידי חתימה אלא עידי מסירה לחוד נמי פסול ולכאורה היה נ"ל דבגט שכ"מ שאומר אם מתי לא בעינן זמן כלל ואדרבא קשיא לי כיון דקי"ל באומר מהיום אם מתי דלר"י ור' יוסי לקמן לא נגמר' הגירושין אלא לאחר מיתה ולגירסת רש"י ותוס' לקמן הכי קי"ל כחכמים דימים שבינתיים מגורשת ואינה מגורשת וא"כ היאך כותבין זמן בגט זה הא הו"ל גט מוקדם וליכא למימר דאיירי שכותב זה התנאי בגט מהיום אם מתי דתו ליכא למיחש לבת אחותו ולא לפירות כיון שנכתב בפירוש בגט אלא דבשמעתין בסמוך משמע להדיא דאדרבא בגט איירי שאומר התנאי בעל פה מדאמרינן מספקא לן אי אמר רבי יוסי בע"פ וכן פרש"י ז"ל להדיא כגון בגט שכתב כהלכתו וכשמוסרו לה אומר זה גיטך אם מתי וכמו שאפרש עוד בסמוך דלרש"י והרי"ף והרמב"ם ז"ל וסייעתו אין לכתוב שום תנאי בגט וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה אמאי לא מיפסל משום מוקדם וליכא למימר נמי דאיירי שמגרשה ע"י שליח וכשיטת הסוברים דגט מוקדם כשר ע"י שליח משום דקלא אית ליה כמו בגט הבא ממדינת הים אלא דלשון המשנה דקתני זה גיטך אם מתי לא משמע דאיירי ע"י שליח וכמו שאפרש עוד לקמן במשנה דלא תתייחד עמו אלא בפני עדים ועוד דלעיל פרק המביא תניין דף י"ח משמע להדיא דאפילו בגיטין הבאין ממדינת הים לא סמכינן אהא דאית להו קלא אלא משום שהעדים רואין שלא נמסר ביום שנכתב וע"י כן אית להו קול ומסקו אדעתייהו יום המסירה וכמ"ש שם התוס' בד"ה הנהו קלא אית להו דמה שכותבין זמן בגיטין הבאין ממדינת הים אע"ג דזמן הגט לא מהני ביה מידי אלא משום שע"י הזמן יש לו קול כשניתן אח"כ ע"י השליח דוקא כמ"ש שם התוס'

בד"ה עד שעת נתינה ע"ש. נמצא דכל זה לא שייך כאן דאפילו את"ל שמגרשה ע"י שליח אכתי ליתּ ליה קלא כיון שנמסר ביום שנכתב ואכתי הו"ל מוקדם כיון שאין הגט חל אלא לאחר כמה ימים. ואף את"ל דגט שכ"מ כי האי שמגרשה על תנאי אם ימות אית ליה קלא וכמדומה לי שראיתי סברא זו באיזה ספר דגט על תנאי יש לו קול ונעלם ממני אלא דסוף סוף זמן הגט לא מהני ביה מידי דאדרבה גרועי מגרע שקרוב להיות מוקדם כיון שאין הגט חל מאותו זמן דנהי שכותבין זמן בגיטין הבאין ממדינת הים היינו משום שע"י כך יצא הקול שרואין העדים שלא נמסר ביום הכתיבה משא"כ הכא שנמסר ביום הכתיבה ואפ"ה אינו חל מיד אין צורך כלל לכתוב זמן בגט ושייך שפיר לומר זמנו של שטר מוכיח עליו כמו במתנה. אלא שלא מלאני לבי לפרש כן דא"כ בכל גיטין שנכתבו על תנאי דאם דקי"ל שאינו גט אלא לכשיתקיים התנאי נמי תיקשי לן הכי כיון שאין כותבין התנאי בגט אלא בע"פ אמאי לא מיפסלי משום מוקדם ונצטרך לומר ג"כ דאית להו קלא וא"כ יוכשרו כשאין בהם זמן ולא ראיתי שהתעורר שום מפרש או פוסק בזה והדבר צריך תלמוד ועוד לפ"ז תיקשי הא דאמרי' בשמעתין מתניתין כרבנן ורב הונא דאמר כר' יוסי ואמאי לא מוקי רב הונא מתניתין נמי כר' יוסי ואיירי כשלא נכתב זמן בגט סוף דבר פשטא דמילתא משמע שכותבין זמן בכל הגיטין ולא פלוג רבנן וא"כ לפי מה שפי' רש"י בהאי דאמרינן במתנה זמנו של שטר מוכיח עליו דהיינו משום דאל"כ למה הוצרך לכתוב זמן ותיקשי לן טובא דה"ט לא שייך כלל בגט לכך נלע"ד בכוונת רש"י ז"ל דבעיקר מימרא דרב הונא דלענין גיטין סבר ר' יוסי דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו לא הוצרך לפרש שום טעם דרב הונא אזה גיטך אם מתי קאי וכיון דאמר אביי דאם שתי לשונות משמע אמרינן שפיר דזמנו של שטר מוכיח על לשון אם דמהיום מגרש לה ואם לשון תנאי הוא והיינו נמי טעמא דרבותינו בסמוך לענין אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש דהתירוה לינשא מה"ט דסברי כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח על לשון אם דלשון תנאי הוא כיון דבלא"ה שתי לשונות משמע וכדמסיק נמי אביי בסוף פירקין גבי אם תצא חמה מנרתיקה דלר' יוסי מגורשת למפרע אמנם מצאתי לרשב"ם ז"ל בפ' גט פשוט שכתב דר' יוסי ס"ל כר"א דע"מ כרתי ולא בעינן זמן אלא דאכתי ע"כ האי סוגיא לענין דכשר בדיעבד אבל לכתחלה לכ"ע בעינן זמן שלא תצטרך להביא ע"מ לפנינו וכן משמע להדיא מסוגיא דלעיל גבי מפני מה תקנו זמן וע"ש בחידושינו. משא"כ לענין מתנה דאיירי בה ר' יוסי שהוא בלאחר מיתה דלא שייך בלאחר שתי לשונות וא"כ מהיכא תיתי נאמר דזמנו של שטר מוכיח ונצטרך לומר דהא דקאמר לאחר מיתה מיהדר קהדר ביה והא קי"ל יד בעל השטר על התחתונה וכ"ש דלשון לאחר לא שייך כלל

למפרע וכמו שכתב רש"י ז"ל להדיא סוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה דאפילו לר' יוסי לא שייך בכה"ג לומר זמנו של שטר מוכיח כיון דקאמר בהדיא שלא יחול אלא לכשתצא ומ"ש במתנה דלר' יוסי זמנו של שטר מוכיח מש"ה הוצרך רש"י ז"ל לפרש דבמתנה מוכחא מילתא דזמנו של שטר מוכיח דאם לא נתן לו הגוף מעכשיו למה נכתב זמן בשטר משא"כ בגיטין דלא שייך האי סברא כדפרישית דלעולם צריך לכתוב זמן מש"ה לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח בלאחר מיתה אלא באם דוקא והיינו דלישנא קמא דרב הונא לא מתני לה אסיפא וכמו שאפרש עוד בטוב טעם אף ללישנא בתרא דר' הונא בסמוך דמתני לה אסיפא עיין עליו זה נ"ל ברור כשמש בכוונת רש"י ז"ל דאזיל ביה לשיטתו דסוף פירקין וכמו שאפרש שם בעזה"י ודוק היטב:

תוס' בד"ה הכי אמר רב הלכה כר' יוסי והא דאמר בפר' בתרא אתקין רב כו' אין זה אלא לשופרא בעלמא כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה אמאי לא ניחא להו דלרב מספקא ליה אי הלכה כר' יוסי בעל פה כדמסקינן בשמעתין דלרב הונא מספקא ליה ומש"ה הוצרך רב לתקן מיומא דנן לאפוקי מספיקא וכן הקשה מהרש"א ז"ל. מיהו מצינן למימר דאכתי קשיא להו ללישנא בתרא דרב הונא דמתני לה אסיפא וא"כ משמע דהא דלא מתני נמי אירשא היינו משום דברישא לר' יוסי חליצה נמי לא בעיא דלא שני ליה בין זמנו של שטר בתנאי בכתב לבעל פה כדפשיטא ליה לרבה ומש"ה לא משמע להו דלרב מספקא ליה בע"פ. ויותר נראה לי דא"א לומר כלל דלרב מספקא ליה בע"פ והיינו לפי מה שפירש רש"י ז"ל דריעותא דתנאי בע"פ היינו משום דאיכא למימר מיהדר הדר ביה מזמן השטר וא"כ מה הועיל נמי במאי דתקין בגיטא מיומא דנן ולעלם ומשמע שכותב לשון זה בגט ואכתי לא מהני אי מתנה לאח"כ שום תנאי דאיכא למימר הדר ביה ממה שכתב מיומא דנן והיה לו לתקן שיאמר כן בעל פה אע"כ דרב לא שני ליה בין כתב לבע"פ כן נ"ל נכון אלא דמל' התוספות בסמוך בד"ה אי אמר לא משמע כן ודו"ק. ובזה נתיישב' לי ג"כ שיטת הרי"ף שכתב בפ' יש נוחלין לתרץ קושיא דרב אדרב ומחלק בין ממונא לאיסורא ופירשו כל מפרשי דבריו דהיינו משום דמספקא ליה לרב ומשום חומרי דעריות לא פסיקא ליה בגיטין וא"כ קשיא לן דטפי הו"ל למימר דמספקא ליה לרב בעל פה כדאמרינן בשמעתין ולמאי דפרישית אתי שפיר דלענין תקנתא דרב מיומא דנן ולעלם לא שייך לומר דשני ליה בין כתב לבע"פ. והרמב"ם ז"ל מחלק ג"כ בין ממון לגיטין וכתב הכסף משנה משום דבגיטין שצריך לכתוב זמן לא אמרי' זמנו של שטר מוכיח ומלבד מה שהארכתי דא"א לומר כן עוד יש לתמוה שחילוק זה לא נזכר בשמעתין ואין להאריך יותר:

דף עב:

תוספות בד"ה אי אמר כו' אם מבטל בדיבורו כו' עכ"ל. הלשון מגומגם קצת וכוונתם מבואר' דכיון שאין כתוב בו מהיום יש לספק דלא אמר ר' יוסי זמנו של שטר מוכיח דאפשר שמבטל בדיבורו הוכחת זמן השטר כן נ"ל וזה דלא כמו שכתבתי בסמוך דאפילו אם כתב מהיום נמי יש לומר שמבטל בדיבורו והדר ביה אלא צריך שיכתוב התנאי בגט או שיאמר מהיום אם מתי הכל בע"פ וכן מבואר בל' רש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא ומי מספקא ליה והתנן הרי זה גיטך אם לא באתי כו' ויש לדקדק מאי קושי' דילמא התם איירי שכתב תנאי דאם לא באתי בגוף הגט מש"ה אמרינן זמנו של שטר מוכיח דהא לא מספקא לן אלא בעל פה וכן יש לדקדק במאי דמקשינן בסמוך מהא דאמר רבא ודלמא התם נמי איירי בתנאי שכתב בגט. מיהו לפרש"י דלקמן בפ' המגרש דף פ"ד ע"ב אתי שפיר שכתב שם דכל התנאין פוסלין בגט כשנכתבו בגוף הגט וכ"כ הרי"ף והרמב"ם ז"ל וא"כ ע"כ איירי בעל פה ואע"ג דלאחר התורף משמע שם דכשר לר' זירא לדברי הכל ולרבא אליבא דרבנן מ"מ נראה דהכא ליכא לאוקמי בלאחר התורף שעיקר הטעם שם שכיון שכתב תנאי בגט לא נכתב לשם כריתות והרב המגיד ביאר יותר דבירושלמי פרק כל הגט מייתי האי טעמא להדיא דכיון דקי"ל אין ברירה וא"כ כשנכתב התנאי בגט נמצא שהסופר כתבו שלא לשם כריתות אף שנתקיים בסוף לא אמרינן הוברר דמעיקרא אדעתא דהכי נכתב. נמצא דלפ"ז בתנאי דאם מתי אם באנו להכשיר ע"י זמנו של שטר מוכיח ע"כ היינו משום דאמרי' דכיון שכתב בפירוש אם מתי סמוך לזמן השטר לא הדר ביה מזמן השטר אלא הזמן נכתב על זה התנאי דאם מתי נמצא שכתב הסופר הזמן שהוא התורף על תנאי דאם מתי ולא נכתב לשם כריתות למאי דקי"ל אין ברירה וא"כ בכתב פסול ממה נפשך אי הדר ביה הו"ל גט לאחר מיתה ואי פרושי מפרש לזמן הגט אין זה לשם כריתות וע"כ צריך לאוקמי בע"פ ומקשי שפיר כן נ"ל נכון לשיטת רש"י ז"ל משא"כ לשיטת ר"י בעל התוס' בפ' המגרש שמפרש פירוש אחר בההיא דכל התנאין פוסלין בגט ולדידיה שרי לכתוב תנאי בגט וא"כ צ"ע בשמעתין וצריך לומר דפשיטא לתלמודא דהאי לישנא דהרי זה גיטך משמע דאיירי בתנאי בע"פ כן נ"ל ודו"ק:

שם ומי מספקא ליה והאמר רבא כו' היכי דמי אי בדא"ל מהיום ורבנן צריכא למימר. ויש לדקדק דטפי הו"ל לאקשויי אי בדא"ל מהיום ורבנן היאך אמר רבא כשאמות ולאחר מיתה אינו גט הא תנן במתניתין מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ובשלמא אי איירי בדלא א"ל מהיום ורבי יוסי איכא למימר דרבא סבר כי האי לישנא קמא דרב הונא למאי

דפרישית בסמוך דדוקא באם מתי סובר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח אבל בלאחר לא שייך זמנו של שטר מוכיח וכשיטת רש"י ז"ל סוף פירקין גבי לכשתצא חמה משא"כ לרבנן ובדא"ל מהיום ודאי קשה. ונראה דלמאי דמוקמינן מימרא דרבא בא"ל מהיום ורבנן איכא למימר דרבא סובר כר' יוחנן פ' האומר דף ס' דמעכשיו ולאחר ל' וכן מהיום ולאח"מ לא מספקא לן אי תנאה או חזרה אלא שמתחיל הגט מהיום וגומר לאחר מיתה או לאחר שלשים ומה"ט מקשה שם בש"ס דכל גיטא דמשייר בה לאו מידי הוא אלא כדמסיק אביי דבאמר מהיום ולאח"מ לא הוי גיטא כלל אלא הא דתנן גט ואינו גט היינו לענין חליצה לחוד משום גזירה דמהיום אם מתי ע"ש נמצא דלפ"ז שפיר קאמר רבא כשאמות ולאחר מיתה אינו גט והיינו מדינא ולענין חליצה לא איירי רבא ונותן לה גט כדי לאוסרה לכהן דבאינה זקוקה איירי ובזקוקה נמי לא הוי אלא משום גזירה כן נ"ל נכון ועיין בסמוך ולקמן דף ע"ד אפרש עוד בזה בסוגייא דלכשתתן ע"ש ודוק היטב:

שם ואיכא דמתני לה אסיפא כו' פשיטא מדסיפא לרבנן חולצת. מכאן ודאי קשה לשיטת רש"י ז"ל דלעיל שכתב דטעמא דרבי יוסי במתנה היינו משום שאין צורך לכתוב זמן וכתבתי שם דנהי דבגיטין לא שייך האי טעמא אפ"ה בלא"ה שפיר אמרינן לר"י זמנו של שטר מוכיח כיון דאיירי בתנאי דאם משא"כ בתנאי דלאחר לא שייך זמנו של שטר מוכיח אף לרבי יוסי וכמו שפרש"י להדיא בסוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה וא"כ אמאי פשיטא לתלמודא הכא דבתנאי דלאחר מיתה נמי שייך זמנו של שטר מוכיח ונהי דמצינן למימר דלשון רש"י ז"ל דלעיל היינו ללישנא קמא דוקא וכן מה שפי' כן בסוף פירקין היינו משום דלישנא דאביי גבי לכשתצא חמה משמע ליה לרש"י דהיינו כלישנא קמא דרב הונא ולא כלישנא בתרא אכתי מאי מקשה הש"ס הכא פשיטא הא איצטריך לרב הונא לאשמעינן דבסיפא לר' יוסי חולצת לאפוקי ממאי דמשמע מלישנא קמא דרבי יוסי גופא מודה בלאחר מיתה דלא שייך זמנו של שטר מוכיח. ולפום ריהטא היה נ"ל ליישב דאדרבא אף ללישנא בתרא פשיטא לתלמודא שאין שום סברא לומר זמנו של שטר מוכיח בלאחר מיתה אלא במתנה דוקא מטעמא דפרישית. אלא הא דקאמר רב הונא למאי דמתני אסיפא דלרב יוסי חולצת היינו כדפרישית בסמוך דבשיטת ר' יוחנן דפ' האיש מקדש קאי דלרבנן נמי הא דמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט וחולצת לאו משום דמספקא לן אי גיטא או חזרה הוי אלא כדמסיק אביי דמהיום ולאחר מיתה לרבי יוחנן שיורא הוי ולא מהני בגט כלל אלא דאפ"ה חולצת ולא מתייבמת משום גזירה דמהיום אם מתי וא"כ מצינן למימר דהיינו נמי טעמא דר' הונא לרבי יוסי כיון דלרבי יוסי באם מתי חולצת ולא מתייבמת משום זמנו של שטר גזרינן נמי לאחר מיתה

משום אם מתי. ואם נפשך לומר דלא שייך גזירה בכה"ג אלא דוקא במהיום אם מתי דדמי למהיום ולאחר מיתה כיון דאמר לישנא דמהיום משא"כ לענין זמנו של שטר לא שייך לגזור לאחר מיתה גרידא אטו אם מתי תשובתך בצידך דא"א לומר כן דא"כ תיקשי לקושטא דמילתא לכל הפירושים מאי מקשה הכא פשיטא מדסיפא לרבנן חולצת רישא נמי לרבי יוסי ומאי קושיא הא איצטריך לאשמעינן לאפוקי מדרבי יוחנן דלא תימא הא דסיפא לרבנן חולצת היינו משום גזירה משא"כ ברישא לא שייך לגזור אע"כ דפשיטא לתלמודא דלכולהו אמוראי הוי רישא לרבי יוסי כמו סיפא לרבנן דכל היכא דאם מתי חולצת ולא מתייבמת שייך לגזור לאחר מיתה אטו אם מתי וא"כ מצינן למימר שפיר דפשיטא לתלמודא דהיינו טעמא דרב הונא משום גזירה והיינו דמקשה פשיטא ובהכי הוי אתי לן שפיר לישנא דרב הונא דמתני אסיפא וקאמר לרבי יוסי חולצת ולא קאמר כלישנא דמתניתין דלרבי יוסי גט ואינו גט אע"כ דהיא גופא אתי לאשמעינן דדוקא לענין חולצת מדמה להו משום גזירה דרבי יוחנן כדמסיק אביי בפרק האיש מקדש. אבל מה אעשה שרש"י ז"ל גופיה כתב כאן בד"ה חולצת דטעמא דמספקא לן אי תנאה או חזרה וא"כ קשה טובא מאי מקשה פשיטא דהא לשיטת רש"י ז"ל דסוף פירקין משמע דבתנאי דלאחר לא שייך זמנו של שטר מוכיח וכן ללישנא קמא דרב הונא כמו שדקדקתי מלשון רש"י ז"ל לענין שטר מתנה וטובא אשמעינן מאן דמתני אסיפא דלענין תנאי דלאחר נמי אמרינן לר"י זמנו של שטר מוכיח לכן חוזרני לפרש בדרך אחר דאף ללישנא קמא דרב הונא דמתני ארישא אסיפא נמי קאי ואע"ג דמלשון רש"י ז"ל סוף פירקין משמע דבתנאי דלאחר לא שייך זמנו של שטר היינו דוקא לשאר תנאים כגון לכשתצא חמה מנרתיקה דלא מפקינן לישנא דלכשתצא ממשמעותו ע"י זמנו של שטר כמו שכתב רש"י ז"ל בלשונו הצח. משא"כ בתנאי דלאחר מיתה לית לן לאוקמי לישנא דלאחר מיתה אמשמעותו דהכל יודעין שאין גט לאחר מיתה ואין אדם מוציא דבריו לבטלה ונהי דלרבנן לאחר מיתה לא הוי גט היינו משום דלית לן מידי למיסרך לעקור דבריו שאמר לאחר מיתה משא"כ לרבי יוסי דאית ליה זמנו של שטר מוכיח פשיטא לתלמודא דמהני זמנו של שטר לענין שנאמר דמהאי זמן מגרש לה ממה שנאמר שמגרשה לאחר מיתה דלא מהני מידי וסברא כיוצא בזו כתב הרב המגיד אלא דקשיא ליה ההיא דאם לא באתי ולמאי דפרישית אתי שפיר דבתנאי דאם בלא"ה אמרינן זמנו של שטר משא"כ בתנאי דלאחר לא מהני בשום דוכתא אלא כשאמר בפירוש לאחר מיתה ומטעמא דפרישית דאדם יודע שאין גט לאחר מיתה ואין מוציא דבריו לבטלה נמצא דכיון דטעם זה לא שייך אלא בגט ולא במתנה א"כ במתנה הוי לן למימר דלאחר מיתה לא שייך זמנו של

שטר מוכיח ולעקור משמעות הלשון דלאחר מיתה דמשמע דלא יהיב ליה אלא מתנה לאחר מיתה דמהני לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש לעיל בשמעתין דהא דלרבי יוסי מהני גבי מתנה בפרק יש נוחלין אפילו בלאחר מיתה היינו משום דמוכחא מילתא דאל"כ למה כתב הזמן כן נ"ל נכון ליישב כל הלשונות של רש"י ז"ל דשמעתין ודסוף פירקין דלא קשיין אהדדי ודוק היטב כי נכון הוא. מיהא כל זה לשיטת רש"י ז"ל אבל התוספות כתבו להדיא בסוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה דלרבי יוסי בכה"ג נמי שייך זמנו של שטר מוכיח ומספקא ליה אי תנאי הוי או חזרה וא"כ לפ"ז פשיטא דהני לישני דרב הונא לא פליגי אלא דמאן דמתני אסיפא היינו משום דברישא פשיטא ליה דלרבי יוסי חליצה נמי לא בעיא וכן אני מפרש ג"כ בשיטת רש"י ז"ל למאי דפרישית ועיין מה שאפרש עוד בזה לקמן דף ע"ד בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה בותתן ולכשתתן ושם אריך בעזה"י:

שם אמר רב הונא גיטו כמתנתו ופרש"י גיטו דשכ"מ כמתנתו. וקשיא לן הא במתנת שכ"מ גופא היכי דהוי במקצת הא בעי קנין ואם עמד אינו חוזר ואי למתנת שכ"מ בכולה איירי והכי קאמר כי היכי דסמכינן אאומדנא במתנת שכ"מ בכולה דאמרינן דעתו כיון שנתן כל נכסיו מסתמא אדעתא דמיתה יהיב ואם עמד חוזר ה"ה בגיטו דמסתמא אדעתא דמיתה מגרש לה אכתי קשה מאי מדמה גיטו למתנתו דלמא שאני מתנת שכ"מ דלא הוי אלא מדרבנן כדמסקינן בבבא בתרא דהא דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי היינו מדרבנן שלא תיטרף דעתו והם אמרו והם אמרו דאם עמד חוזר משא"כ בגיטין דלא שייך לומר כן מנא לן דסמכינן אאומדנא והיאך תלי לה במתנתו ועוד דאפילו את"ל דבמתנת שכ"מ בכולה שקנו מידו איירי דהוי מדאורייתא ואפ"ה אם עמד חוזר כדאמר שמואל בפרק מי שמת אלא דלפ"ז תלי בדלא תניא ותו דבמתנת שכ"מ בכולה ודאי מוכחא מילתא דלא שכיח כלל שיתן אדם כל נכסיו לאחרים ושביק נפשיה ערטילאי אלא ודאי אדעתא דמיתה כדמפרש שמואל להדיא משא"כ בגט שכ"מ לא מוכחא מילתא דכמה בני אדם בריאים מגרשין נשותיהם לגמרי והאי שכ"מ נמי הו"ל לאתנויי ומסתמא לגמרי מגרש לה לכך נלע"ד דהא דא"ר הונא גיטו כמתנתו ופרש"י בשכ"מ היינו במסוכן שקפץ עליו החולי דהו"ל כמצוה מחמת מיתה דבמתנה כה"ג אפילו במתנה במקצת מהני ואף ע"פ שקנו מידו אם עמד חוזר וה"ה לגיטו כיון דמצוה מחמת מיתה הוא דומיא דמתניתין דקאמר זה גיטך אם מתי דהיינו מחמת מיתה ממילא דבשכ"מ כי האי דידעינן דמחמת מיתה מגרש אם עמד חוזר דמה שלא התנה אפשר דאין לו תנאי והיינו דאמרינן מה גיטו כיון דאמר כתבו אע"ג דלא אמר תנו והיינו נמי בשכ"מ שהוא מסוכן כדפרש"י והיינו

נמי מהאי טעמא דאגב פחדיה דמיתה לא פריש כמו שפירש רש"י ז"ל להדיא בפרק האומר התקבל דף ס"ה ע"ב וכמו שכתב הרא"ש ז"ל להדיא בשמעתין דההיא דגיטו כמתנתו היינו בגט שכ"מ שמצוה מחמת מיתה כן נ"ל נכון ועיין בסמוך ובחדושינו לעיל פרק התקבל בעובדא דגניבא הארכתי ע"ש:

תוספות בד"ה אמר רב הונא כו' אבל קשה דאמאי הוצרך שמואל לתקן כו' ומיהו י"ל דשמואל לא ס"ל כרב הונא כו' ומיהו קשה דאמר באיזהו נשך כו' עכ"ל. במה שכתבו דשמואל לא ס"ל כרב הונא כן נראה מלשון הרי"ף ז"ל להדיא אהאי דרבה ורבא בסמוך דלא ס"ל הא דרב הונא מסיים בה הרי"ף ואלא היכי עביד כדאתקין שמואל וא"כ מבואר מדבריו להדיא שמפרש כפרש"י ז"ל ומה שהקשו מההיא דפרק איזהו נשך לענ"ד לק"מ לפי מה שפירשתי בסמוך בשיטת הרא"ש ז"ל דלפרש"י נמי לא איירי רב הונא אלא בשכ"מ שמצוה מחמת מיתה דומיא דמתניתין ובזה א"ש נמי לשון גיטו דאמר רב הונא וא"כ מצינן למימר דההיא דפרק איזהו נשך איירי בסתם שכ"מ שאינו מסוכן אלא דבר מן דין קשיא לי מאי קשיא להו מפרק איזהו נשך דהתם איירי בדקים לן שהשכ"מ גמר בלבו לגרשה לגמרי שכן כתבו שם התוספות להדיא בד"ה פטומי מילי דאיירי שגמר בדעתו לגרשה בלי שום תנאי דומיא דההיא דלעיל מיניה בעובדא דהאי גברא דזבין שלא באחריות דאיירי נמי כה"ג שמפרש בהדיא בלא אחריות דקי"ל אחריות ט"ס הוא ע"ש ובאמת יש לתמוה טובא דשם כתבו התוס' מיד בדיבור שאחריו והקשו ג"כ על פרש"י דשמעתין כדמקשו הכא וא"כ דבריהם סותרין תוך כ"ד ולפ"ז ע"כ צ"ל דמ"ש שם דאיירי שגמר בדעתו לגרשה בלא תנאי היינו דמגרש לה סתם ואף שכתבו דומיא דזבין שלא באחריות מ"מ הא כדאיתא והא כדאיתא דהתם למ"ד אחריות ט"ס ע"כ איירי שאמר בפי' בלא אחריות משא"כ בגט שכ"מ דלהתוספות לכ"ע אם עמד אינו חוזר כדמסקו התם והכא א"כ איירי עובדא דהתם שגירשה סתם כמו שאר גט שכ"מ. והתמיה קיימת על מהר"ם ז"ל מלובלין שהאריך מאד בתשובותיו סי' קכ"ג ודקדק מלשון התוספות דפרק איזהו נשך שכוונתם דהאי עובדא דהתם איירי שגמר בדעתו לגרשה ואמר בפירוש שמגרשה בלא תנאי דומיא דשלא באחריות ולא שת לבו דלפ"ז דברי התוספות דפרק איזהו נשך סותרין זה את זה תוך כ"ד אע"כ דכוונתם כדפרישית מיהו נחה גם שקטה קושייתם בזה על פירש"י ורבינו חננאל דאינהו ודאי מפרשי דעובדא דאיזהו נשך איירי דידעינן בודאי שגירשה מעיקרא בפירוש בלי שום תנאי וכדפרישית ודו"ק:

בא"ד ע"כ נראה לר"ת כו' אף גיטו בתנאי כו' רבה ורבא לא ס"ל כו' כיון דשוב מת מאותו חולי אינו חוזר והוי גט כו' עכ"ל. ותמיה לי טובא לפר"ת דלא אמרינן אף לרב הונא אם

עמד חוזר אלא כשהתנה ולבסוף מת ובהא פליגי רבה ורבא אם כן מאי מקשה הש"ס ארבה ורבא מי איכא מידי דמדאורייתא הוי גיטא ומשום גזירה שרינן אשת איש לעלמא דהא לא שייך כלל איסור אשת איש כיון שכבר מת בסוף ולא הל"ל אלא דמשום גזירה שרינן יבמה לשוק ואין לדחוק וליישב דאיירי לענין אם קדשה אחר קודם מיתת בעלה ולאחר מיתתו קבלה קידושין משלישי דמדאורייתא לא הוי גיטא ולא תפסי קידושי שני ותפסי קידושי שלישי ומשום גזירה אמרו רבנן דהוי גיטא ותפסי קדושי שני ולא תפסי קידושי שלישי דשרינן לה לשני דהו"ל אשת איש מדאורייתא דמלבד שזה דוחק א"א לפרש כן דהא מדרבנן נמי נהי דהוי גיטא אפ"ה קידושי שני שקידש קודם מיתת בעלה הו"ל קידושי ספק למאי דקי"ל לקמן כרבי יוסי וחכמים דמגרש מהיום אם מתי הו"ל מגורשת ואינה מגורשת עד שימות לשיטת ר"ת לקמן בדף הסמוך דגריס נעשה כאומר מעת שאני בעולם ע"ש וצ"ע ודו"ק:

בא"ד דאי לא הוי גט כו' אלא מיתה גורמת כו' ויש גט לאחר מיתה עכ"ל. פי' כשיראו בשכ"מ אחד שחלה ולא עמד בינתיים כלל ומת דהוי גט יאמרו דמיתה גורמת ואתי למיטעי ולומר דיש גט לאחר מיתה וכה"ג פרש"י לקמן בד"ה גזירה שמא יאמרו וק"ל:

דף עג.

רש"י בד"ה גזירה שמא יאמרו כו' ש"מ יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטך לאחר מיתה עכ"ל. ואע"ג דלרבא אפילו באומר הרי זה גיטך לאחר מיתה הוי גט ספק למאי דס"ל לרבא כר"י דזמנו של שטר מוכיח והו"ל כמהיום ולאחר מיתה כדאמרינן לעיל בשמעתין דלרבא פשיטא ליה והא דקאמר רבא לעיל כשאמות ולאחר מיתה אינו גט היינו דלא הוי גט גמור אלא גט ספק כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו סוף פירקין אלא דאכתי שייך האי גזירה גופא שאם נאמר אם עמד חוזר ואפ"ה לכי מייתי הוי גיטא ושרינן לה לגמרי כשהיא יבמה לינשא לשוק א"כ אתי למימר דבגט לאחר מיתה נמי מותרת לשוק בלא חליצה כן נ"ל:

גמרא אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. וכתבו התוספות בריש כתובות ולעיל דף ל"ג דמשום כך אומר בשעת קידושין כדת משה וישראל והא דלא אמרינן בשמעתין כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש שכך כותב ג"כ בגט כדת משה וישראל ודעתייהו דרבנן שאם יעמוד אינו חוזר ומגרשה לגמרי אלא דלענין גט לא שייך לומר כן דסוף סוף אם יאמר שעבר על דעת חכמים אין כח ביד חכמים לומר דגיטא הוי גט כיון דמדאורייתא לא הוי גיטא היכא דאיכא אומדנא מעליא שאינו רוצה לגרשה אלא כי מיית בסוף

ולא שייך לומר אפקעינהו אלא בקידושין כיון דאדעתא דרבנן מקדש אם כן אם יאמר שנתכוון לעבור על דעתם יש כח בידם להפקיע הקידושין דהפקר ב"ד הפקר ולמשוייה נמי לבעילתו בעילת זנות וכבר הארכתי בזה בתשובת שאלה לעניין שכותבין כדת משה וישראל בגיטין וכאן אין להאריך. מיהו ממילא רווחא שמעתין דלכאורה יש לתמוה מאי הפקעת קידושין שייך כאן כיון דלא פשע מידי והדרא קושיא לדוכתא משום גזירה שמא יאמרו נשוויה בעילת זה בעילת זנות ובשלמא בבטל ומבוטל שייך לומר כן כיון שעבר על תקנת חכמים משא"כ הכא ולמאי דפרישית אתי שפיר דבלא"ה אין צורך כאן להפקעת קידושין אלא משום גזירה דשמא יאמרו תקנו חכמים בגט שכ"מ שכל שלא התנה בפי' אם ימות אין לו לגרש על תנאי שבלבו אלא או יגרש לגמרי בלי תנאי או יוציא בשפתיו אלא דאכתי יש מקום לשכ"מ לערער אם יעמוד ויאמר שכך היה בלבו ובהאי תקנתא דרבנן לא ניחא ליה ויהא נאמן בדיבורו דלא הוי כדברים שבלב כיון דאומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי גירשה לכך הוצרכו להפקיע הקידושין למי שיעבור על דבריהם וכה"ג גופא יש לפרש בריש כתובות לענין אין אונס בגיטין שכך תקנו חכמים במגרש על תנאי שיהא בלבו שלא יועיל לו טענת אונס אלא שאם יאמר דאפ"ה לא אשגח בהאי תקנתא ולא סליק אדעתא בכך הוצרכו להפקעת קידושין למי שעובר על דבריהם והו"ל לפרש בפירוש שאם יהיה אונס ליבטל התנאי וכיון שעבר ולא התנה אפקעינהו לקידושין כנ"ל נכון:

תוספות בד"ה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא בירושלמי מפרש כו' אבל תלמוד שלנו אינו סובר חילוק זה כו' עכ"ל. והרא"ש ז"ל כתב בשם רבינו חננאל דהא דמשני נמי בשמעתין אכלו ארי אין לנו היינו נמי כשיטת הירושלמי וטעמא דרישא קא מפרש שכיון שאמר אם מתי מחולי זה ואכלו ארי הרי לא נתקיים התנאי ואעפ"כ תמה הרא"ש ז"ל על רבינו חננאל ז"ל דשביק תלמודא דידן ומפרש ע"פ שיטת הירושלמי דלכאורה פליגי אהדדי ונראה כוונת הרא"ש ז"ל מדמקשינן בסמוך מהאי ברייתא ומסקינן כיון דקשיא רישא אסיפא לא איתמר בבי מדרשא אלמא דלא משמע לתלמודא ההיא דשלחו מתם לתרוצי ברייתא איירי ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל באריכות:

בד"ה איתיביה רבינא לרבא כו' תימא מאי פריך כו' הא איתא ליה לרבא בפ"ק דכתובות כו' אין טענת אונס בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות כו' עכ"ל. וקושייתם בזה אין מובן לי דבשלמא התם דאיירי בתנאי דאם לא באתי מכאן עד י"ב חדש שהוא תנאי דשב ואל תעשה שייך שפיר חששא דצנועות ופרוצות דהא בסוף י"ב חדש מסתמא מותרת לינשא ואין לחוש לשמא איתניס וא"כ שייך שפיר חששא דצנועות שיחמירו

לחוש שמא איתניס וכן להיפך בפרוצות יש לחוש דזימנין דאיתניס ואמרה דלא אניס אף על פי שיצא קול כמ"ש שם התוספות בריש כתובות משא"כ הכא שהתנה בפירוש אם ימות מחולי זה וא"כ מדינא אין לה לינשא עד שתדע שנתקיים התנאי שמת מחולי זה ותו לא שייך חששא דצנועות וחששא דפרוצות נמי לא שייך דמסתמא לא תינשא עד שתדע אם נתקיים התנאי דהא בכל תנאים לא חיישינן דפרוצות ינשאו כשלא יתקיים התנאי ותדע דהא בהאי תנאי גופא דאם לא מתי מחולי זה אם עמד בינתיים והלך בלא משענת לא הוי גיטא ולא חיישינן משום פרוצות דזימנין דעמד בינתיים וסברה דלא עמד וכן להיפך בצנועות אע"כ דבעיקר התנאי לא חיישינן וכ"כ שם התוספות להדיא דמיתה קלא אית ליה וא"כ ה"ה לענין אכלו ארי ויש לחלק וליישב בדוחק וק"ל:

בד"ה לא תתיחד כו' ואור"י דודאי לרבי יהודא הוי טעמא משום גט ישן אבל לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת כו' איכא למיחש לקידושין עכ"ל. ואף על גב דלרבי יוסי שייך נמי חששא דגט ישן ובגמרא משמע דקי"ל כרבי יוסי דחכמים קיימו בשיטתיה לפי גירסת רש"י והתוספות לקמן בברייתא אפ"ה ניחא למיתני בברייתא טעמא דחשש קידושין שהוא חמור שביטל הגט ולפ"ז אם ניסת תצא משא"כ בגט ישן איפסקא הלכתא לקמן דף ע"ט דאם ניסת לא תצא ואיכא למ"ד אם נתגרשה תינשא לכתחילה ואע"ג דהכא בלא"ה א"א לה להנשא עד שימות ושוב א"צ לגט אפ"ה שייך האי נפקותא אם ניסת לשוק במקום יבם דמשום טעמא דגט ישן לא תצא ומשום חששא דקידושין תצא דשמא קידש וביטל הגט והו"ל יבמה לשוק כנ"ל ונתיישב מה שדקדק מהרש"א ז"ל ואף על גב דלכאורה משמע מדלא פסלינן להאי גיטא אליבא דרבי יוסי משום מוקדם דכיון דלדידיה מגורשת ואינה מגורשת יכול לחפות על בת אחותו אע"כ דאיירי שמגרשה ע"י שליח דתו לא מיפסל משום מוקדם דקלא אית ליה ואפ"ה שייך חשש דגיטין שיאמרו גיטה קודם לבנה כמ"ש הרשב"א ז"ל לקמן דף ע"ט דנהי דאית ליה קלא לגבי הב"ד אפ"ה לעז איכא דאיכא דלא ידעי בהאי קלא וכיון דבמגרשה ע"י שליח איירי א"כ לענין גט ישן נמי אם ניסת תצא כמ"ש הטור א"ע סי' קמ"א וקמ"ו אלא דהתם איירי שהגט היה ביד השליח כשנתייחד עמה משא"כ הכא איירי שהשליח מסרו כבר ליד האשה כמו שאפרש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל מיהו בלא"ה כבר כתבתי לעיל בדף הקודם דלא משמע הכי דאיירי שמגרשה ע"י שליח אלא דאפ"ה לא פסול משום מוקדם משום דגט שכ"מ שמגרש מהיום אם מתי אית ליה קלא וכמו שאפרש עוד בסמוך ודוק מיהו בסמוך בלשון התוספות בד"ה תנא אפרש בעזה"י דלא שייך חששא דמוקדם הכא לר"י ע"ש:

דף עג:

רש"י בד"ה ואין חוששין לקידושין כו' והאי חששא דזנות לאו דוקא דמאי חששא איכא כו' עכ"ל. לכאורה יש ליישב הלשון דחוששין משום זנות ואין חוששין לקידושין דכולה חדא מילתא היא דאף על גב דבעלמא קיי"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והוי לן למימר דבעל לשם קידושין ודאי וס"ד דאי לא יהיב לה גט שני שריא ליבם קמ"ל דאפ"ה חוששין לזנות כיון שנתן לה כספים ומהני האי חששא לאוסרה ליבם ונראה דלאו לשון חוששין דייק רש"י ז"ל דבלא"ה מצינו לשון חוששין אף לקולא כגון חיישינן שמא חוץ לחומה לנו בשבת פרק שואל וחיישינן שמא באמבטי עיברה בחגיגה אלא דכולה בבא דחוששין משום זנות משמע לרש"י ז"ל דלא צריכה כלל כיון דקתני אין חוששין משום קידושין וראוה שנבעלה פשיטא דבעילת זנות היא וכמו שאפרש בסמוך בלשון התוספות וק"ל:

תוספות בד"ה נתן לה כספים חוששין כו' פרש"י דבזנות אין שייך לשון חוששין כו' עכ"ל. ומשמע דלכל השיטה צריך לפרש כן וקשיא לי דלפי שיטת רבינו חננאל ור"ת שכתבו בסמוך בד"ה אמר רבה דגרסינן באומר מעת שאני בעולם וכולה מתניתין דלא תתייחד ומה היא באותן הימים חדא מילתא היא וכמ"ש ג"כ בד"ה לא תתייחד דנראה גם כן שהיא שיטת ר"י ולפ"ז צריך לומר דברייתא דהכא דקתני חוששין משום זנות לא מיתוקמא כר"י דאמאי קרי ליה ביאת זנות כיון דכאשתו היא לכל דבר והגט אינו חל אלא סמוך למיתה ממש אע"כ דברייתא מיתוקמא כחכמים ורבי יוסי דאידך ברייתא דמגורשת ואינה מגורשת דהכי הלכתא לפי גירסת רש"י ותוספות כמו שאבאר והא דקרי לדידהו בעילת זנות אע"ג דמגורשת ואינה מגורשת סוף סוף כיון דאסורה לו באותן הימים מספק מיקרי שפיר ביאת זנות וא"כ לפ"ז מאי קשיא להו להתוספות בלשון חוששין משום זנות דודאי איצטריך לאשמעינן הא מילתא גופא דאי מדקתני אין חוששין משום קידושין אכתי לא שמעינן אלא שאין להחמיר להצריכה גט שני מחמת קידושין דאי הוי בעיא גט שני מחשש קידושין אם ניסת בלא גט שני לשוק הוי דינא דתצא ועוד דלכתחילה הוי שריא ליבם ובהא דקתני אין חוששין משום קידושין אשמעינן דאסורה ליבם ואם ניסת בלא גט שני לא תצא אבל אכתי יש סברא לומר דלכתחילה מיהא בעיא גט שני מחשש גט ישן כיון שנבעלה לאחר הגט בטעות שהיה סבור שהיא מותרת לו וא"כ שייך חששא דגיטה קודם לבנה קמ"ל דחוששין משום זנות ותלינן בודאי דביאת זנות היא כיון דמדינא אסירא ליה דמגורשת ואינה מגורשת וממילא דתו לא שייך שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהא לקושטא דמילתא גיטה קודם לבנה והבן נולד מביאת

זנות באיסור וכמו שכוונתי בעזה"י בזו הסברא לדעת הר"ן ז"ל ע"ש. ואי משום דקשיא להו להתוספות לשון חוששין כבר כתבתי דמצינו כמה פעמים חוששין לקולא כמ"ש התוספות בכמה דוכתי ועוד דעיקר מילתא דחוששין לזנות חומרא היא שע"י כך אסורה ליבם וכמ"ש בלשון רש"י ז"ל ובשלמא לשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר דאזיל לשיטתיה דההיא דלא תתייחד לא איירי באומר מעת שאני בעולם אלא באומר מהיום אם מתי דלכ"ע מגורשת למפרע מהיום כמ"ש רש"י ז"ל בסמוך וא"כ האי בבא דחוששין משום זנות לא צריכא כלל משא"כ לשיטת התוספות צריכה וצריכה כדפרישית וצ"ע ודוק היטב:

שם בגמ' מתקיף לה רבא מאי אף ופרש"י דהאי חששא דזנות לאו דוקא חששא כו' והו"ל למימר חוששין לקידושין ואין תולין להקל בזנות עכ"ל. וקשיא לי דאי הוי קאמר רבי יוסי ברבי יהודה חוששין לקידושין סד"א דכיון דראוה שנבעלה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ה"ל קידושי ודאי ושריא ליבם שנתבטל הגט קמ"ל דחוששין נמי לזנות ומש"ה חולצת ולא מתייבמת וצריך עיון משום דבכמה דוכתי משכחינן דמה"ט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הו"ל קידושי ודאי ויש מקומות דלא הוי אלא קידושי ספק וא"כ הא דקאמר חוששין לקידושין בלא"ה משמע דלא הוי אלא קידושי ספק כן נ"ל ועדיין צ"ע:

שם כמאן דלא כחד. וקשיא לי דהא בלא"ה תיקשי הא דאמר רבה בר בר חנא משמיה דר"י דבלא ראוה שנבעלה מודו בית הלל דאין צריכה גט שני משום דלא אמרינן הן הן עידי יחוד הן הן עידי ביאה ומאי שנא דבגט ישן אסרי בית הלל כל שנתייחד עמה לאחר הכתיבה וחיישינן שמא יאמרו גיטה קודם לבנה אלמא דביחוד גרידא חיישינן שבא עליה וכן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו ס"פ הזורק ותירץ דבמגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי כיון שכבר גירשה ומסתמא מחמת שנאה גירשה וכיון דסני אהדדי לא חיישינן שמא בא עליה משא"כ בגט ישן שעדיין לא גירשה וא"כ לפ"ז שפיר מיתוקמא מילתא דרבה בב"ח משמיה דר"י כרבי יוסי בר יהודא והא דחייש הכא ר"י בר יהודא לקידושין אפילו בלא ראוה שנבעלה היינו משום דהכא אין מגרשה מתוך שנאה ואדרבא אמדינן דעתה דלא נתכוין לגרשה אלא בתנאי שימות וכ"ש דלפמ"ש בסמוך לשיטת התוספות ע"כ ברייתא דרבי יוסי ב"י ורבנן סברי כר' יוסי וחכמים דמתניתין דמגורשת ואינה מגורשת וא"כ שפיר יש לחוש לקידושין ואמאי מסקינן דהוי דלא כחד ולדעתי היא קושיא עצומה על הרשב"א ז"ל אמנם לדעתי בלא"ה אין דבריו מוכרחין דבפשיטות אתי שפיר מילתא דרבה בב"ח דבלא ראוה שנבעלה אין צריכה גט שני לכ"ע היינו

משום דאיכא תרי ספיקי שמא לא נבעלה כלל ואת"ל דנבעלה שמא שלא לשם קידושין נבעלה אלא לשום זנות ובנבעלה לשם זנות ודאי לא שייך גט שני משום חששא דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהא קושטא דמילתא גיטה קודם לבנה דבמגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי איירי וכדפרישית בשם הר"ן ז"ל דהיכא דליכא לעז על הבן שלא כדין לא שייך האי חששא וסברא פשוטה וברורה היא משא"כ בההיא דגט ישן דאסרו ב"ה היינו משום דליכא אלא חד ספיקא שמא בא עליה ויאמרו גיטה קודם לבנה ולפ"ז מסקינן שפיר דמילתא דרבה בב"ח הוי דלא כחד וכרבי יוסי בר יהודא נמי לא מיתוקמא דאמאי חייש ריב"י לקידושין האיכא נמי תרי ספיקי כנ"ל נכון. ולענ"ד התמיה קיימת על רבינו הרשב"א ז"ל שלא פירש כן אם לא שנאמר דאיהו סבר דלמאן דאית ליה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ה"ל ודאי קידושין א"כ ליכא אלא חד ספיקא וזה דלא כמו שכתבתי בסמוך ודוק היטב. ועוד אפרש בזה סוף פרק הזורק בעזה"י:

תוספות בד"ה תנא ובלבד שימות פי' בקונטרס כו' ואין נראה לר"י דאי סבר אין ברירה כו' ולעיל בפרק כל הגט דייקינן בהדיא דיש ברירה כיון דכי מיית הוי גיטא כו' עכ"ל. וקשיא לי טובא ולדידהו מי ניחא הא לקושטא דמילתא סבר ר' יוסי אין ברירה אפי' בתולה בדעת אחרים כמו שדקדקו התוס' בפ' כל הגט מההיא דסלע שתעלה מן הכיס וע"כ תיקשי מההיא דאמרינן לכי מיית הוי גיטא לר' יוסי אע"כ שיש לחלק דההיא דלכי מיית לא מיקרי ברירה כ"כ והיינו כמו שכתבו התוס' שם דלענין מיתה סופו להתברר בודאי באותו שעה וכן למאי דמוקי לה במעת שאני בעולם היינו ממש סמוך למיתה באותו הרגע שנתבררה השעה בבירור שהיא הרגע הסמוכה למיתה וע"כ דהכי הוא לשיטת התוס' ודלא כמ"ש שם מהרש"א ז"ל דלענין משעה שאני בעולם לא מיקרי סופו להתברר וכתב שם דהא דמשנינן בשמעתין באומר מעת שאני בעולם היינו לר' יהודא דוקא ולא לר' יוסי וכבר השגתי עליו שם דאגב חורפיה לא דק דודאי לר' יוסי נמי מוקמינן באומר מעת שאני בעולם לרש"י ז"ל או להתוס' דנעשה כאומר והדברים ברורים כשמש נקטינן מיהא דע"כ באומר מעת שאני בעולם נמי שייך סופו להתברר וכדפרישית בשיטת התוס'. ולפ"ז ממילא רווחא שמעתא נמי לשיטת רש"י דנהי דלכי מיית הוי גיטא היינו משום דבשעת גמר מיתה נתבררה השעה דמהאי שעתא חל הגט בודאי ולא דמי לשאר ברירה משא"כ משעת נתינת הגט עד סמוך למיתה הו"ל ברירה גמורה אם נאמר כיון דלבסוף נתברר שלא מת עד בסוף הוברר הדבר למפרע שלא היה ראוי למות באותו שעה וא"כ דמי שפיר לשאר ברירה שהעיקר סובב על זה דלמ"ד אין ברירה לא אמרי' הוברר הדבר למפרע אע"פ שנתברר לבסוף והא עדיפא לן מהחילוק

שכתב מהרש"א ז"ל אף לפי סברתו בין שעת המיתה ממש ובין שעה הסמוכה למיתה ממש דוק ותמצא ובזה נתיישב ג"כ מאי דמקשו התוס' לפרש"י מההיא דפ' בכל מערבין דהתם כיון דלא אמרינן הוברר הדבר למפרע אע"ג דהוברר בסוף אכתי מיהא בשעת קניית העירוב שאינו חל כלל אלא בין השמשות לא הוברר וכיון דלא הוי עירוב בהש"מ ממילא לא מהני מאי דנתברר בשבת משא"כ הכא לענין גט נהי דבשעה שמסרו לידה לא חל הגט כיון שלא נתברר אם הוא שעה הסמוכה למיתה מ"מ חל הגט בשעה ורגע הסמוכה למיתה בודאי כיון שהגיע השעה זמן הבירור שראוי הגט לחול בודאי ומאי סברא היא זו לומר כיון דלא הוברר בשעה שמסרו לידה לא ליהני אם הוברר אח"כ כיון שיכול הגט לחול באותו שעה דודאי לא הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע כיון דבתורת גירושין מסר לידה כדאמרינן בכל גט על תנאי וזה נ"ל ברור ליישב שיטת רש"י ז"ל לולא שאיני כדי להשיג על דברי התוספות במילתא דתליא בסברא. מיהא בעיקרא דמילתא הואיל ואתא לידן נימא ביה מילתא מה שנתקשו קדמאי ובתראי בגט שכ"מ דמהיום אם מתי היאך מצאנו ידינו ורגלינו כיון דאנן קי"ל אין ברירה אפילו בתולה בדעת אחרים כדאיפסקא הילכתא בביצה פ' משילין וא"כ לכי מיית נמי לא הוי גיטא כדדייק הש"ס להדיא בפ' כל הגט ומה שכתבתי בסמוך בשם התוספות פ' כל הגט דההיא דלכי מיית לא דמי לשאר ברירה אכתי קשה שלא נזכר חילוק זה שם בגמרא וכיון דבגמרא דפ' כל הגט מדמה לה בהדיא היאך ניקל מסברא דנפשין לומר דלא דמי ואף לפמ"ש בשם מהרש"א ז"ל דלא מדמי אלא מעת שאני בעולם ולא מהיום אם מתי לא אהני לן כלל דאכתי הקושיא במקומה דהא מסקינן בשמעתין להדיא דמתני' מיתוקמא ע"כ במעת שאני בעולם וכ"ש לשיטת התוספות דמהיום אם מתי נעשה כאומר אם מתי וא"כ אמאי הוי גיטא הא קי"ל אין ברירה וכבר האריך בזה במרדכי בפירקין וכן בס' גט פשוט הנדפס מחדש האריך מאוד בזה אלא דעכ"ז העלו דמאי דמדמה להו בפ' כל הגט לא סלקא לפי המסקנא וזה דוחק גדול. והנלע"ד בענין זה דהא דאמרינן בפ' כל הגט דמההיא דלכי מיית הוי גיטא מוכח דאין ברירה לאו אשעת מיתה שחל הגט קאי דבההיא שעתא ודאי לא שייך ברירה כיון שנתברר בודאי כדפרישית אלא אשעת כתיבה קאי דכיון דלא חל הגט אלא בתנאי כשימות ותנאי זה לא היה מבורר כלל בשעת הכתיבה כיון שאינו בידו נמצא שנכתב הגט שלא לשם כריתות כמו שכתבתי בדף הקודם גבי ומי מספקא ליה שהרב המגיד כתב דמהאי טעמא פסול כשנכתב התנאי בגוף הגט משום דקי"ל אין ברירה ולא נכתב לשם כריתות ושכן מבואר בירושלמי בפ' כל הגט. ולפ"ז אף אנו נאמר דאף החולקים על פרש"י והרי"ף והרמב"ם ז"ל בההיא דכל התנאים פוסלין בגט

דפ' המגרש שהתוס' מפרשים בענין אחר היינו בשאר תנאים דלא מיקרו ברירה כיון שהתנאי בידי אדם משא"כ בתנאי דאם מתי דגרע טובא כדפרש"י ותוספות פ' כל הגט אפשר דפשיטא דבכה"ג כ"ע מודו דיש לפסול הגט כשנכתב התנאי בגוף הגט מה"ט דקי"ל אין ברירה ונמצא שנכתב הגט שלא לשם כריתות כדאיתא בירושלמי. ובאמת עיקר ברירה דפ' כל הגט אכתיבת הגט קאי התם כמו שכתב ר"י בעל התוספות שם דף כ"ד ע"ב בד"ה לאיזה שארצה דאף מאן דאית ליה יש ברירה מודה בגט דאין ברירה דכתיב לה לשמה שיהא מבורר בשעת הכתיבה ע"ש בתוספות ובחידושינו שהארכתי בתכלית האריכות בענין זה ולפ"ז נראה לי ברור דהא דדייקינן לכי מיית הוי גיטא בפ' כל הגט דאין ברירה היינו דוקא אליבא דר' יהודה דאמר הרי היא כאשת איש לכל דבריה וא"כ ע"כ איירי שנכתב התנאי בגוף הגט דליכא למימר שהסופר כתב הגט לשם כריתות גמור שלא בתנאי ואח"כ התנה הבעל בעל פה הרי זה גיטך מהיום אם מתי דא"כ תיקשי ליפסול האי גיטא משום מוקדם כיון דהיא עדיין כאשת איש אף בשעת המסירה עד סמוך למיתה א"כ שייך חששא דבת אחותו שאם זינתה לאחר מסירת הגט היא בת סקילה ותוציא הגט ותאמר שמעיקרא נתגרשה מזמן הגט ולא דמי לכל גיטין הבאין ממדינת הים ונמסרו לאחר הכתיבה זמן מרובה דהנהו אית להו קלא מזמן המסירה מיהא כמ"ש התוספות דף י"ח משא"כ הכא שאף מזמן המסירה אינו חל תו לא שייך האי טעמא כדפרישית לעיל בדף הקודם ומכ"ש דשייך חששא דפירות שתוציא האשה שלא כדין מיום המסירה ובאמת היא כאשתו לכל דבר אע"כ דאיירי שכתב התנאי דמהיום אם מתי בגוף הגט דתו ליכא למיחש למידי משום מוקדם וא"כ מדייק שפיר דלכי מיית אמאי הוי גיטא הרי נכתב הגט שלא לשם כריתות אי ס"ד דאין ברירה אע"כ דיש ברירה. וליכא למימר שנכתב בגוף הגט ולאחר כתיבת התורף הא נמי ליתא דכיון דאליבא דר' יהודא קיימינן ואיהו הוא דאמר דבעינן כתיבה וחתימה לשמה כדדייקינן בריש מכילתין דף ד' וא"כ אפילו בנכתב אחר התורף נמי יש לפסול כיון שנחתם שלא לשם כריתות ופשטא דלישנא משמע דלר' יהודא לא מכשרינן שום גט אלא בעידי חתימה דלדידיה וכתב אתרווייהו קאי אכתיבה ואחתימה ועיין מ"ש בזה בריש מכילתין. נמצא דכל זה לר' יהודא דוקא משא"כ לר' יוסי וחכמים דקי"ל כוותייהו לגירסת רש"י ז"ל ותוספות בשמעתין דמגורשת ואינה מגורשת לא מצינן למידק דאין ברירה מדסברי דלכי מיית הוי גיטא דלדידהו איירי שפיר שהתנה כן בעל פה לאחר כתיבת הגט נמצא שהגט נכתב לשם כריתות ואפ"ה אין לפסול הגט משום מוקדם דכיון דמשעה שהגיע הגט לידה מגורשת ואינה מגורשת ואם זינתה פטורה באמת מסקילה תו לא שייך חששא

דבת אחותו ואפשר דאפילו משום לעז ממזרות נמי אין לפסול בכה"ג כיון דבאמת לא הוי אלא ספק ממזרות וכשר מדאורייתא וטעמא דפירות נמי לא שייך בכה"ג דמשעת מסירת הגט נראה שאין לבעל פירות כן נ"ל נכון בעזה"י דלפי מאי דקי"ל דמגורשת ואין מגורשת אין לפקפק בגט שכ"מ שהתנה בעל פה בתנאי דמהיום אם מתי אף למאי דקי"ל אין ברירה וכדפרישית בסייעתא דשמיא ועוד דאליבא דהלכתא אפי' אם נכתב אחר התורף יש להכשיר בעידי מסירה לחוד וכמו שאפרש בפ' המגרש בעזה"י ועוד דאפילו בעידי חתימה כשר דנהי דאמרינן לעיל בריש מכילתין דמקרי מזוייף מתוכו היינו מדרבנן ובדרבנן קי"ל יש ברירה ודו"ק:

בא"ד ואפילו לא מת מאותו חולי היה לנו לומר שתהא מגורשת מספק כו' עכ"ל. וכתב מהרש"ל ז"ל בכוונתם דאפילו לא מת כלל איירי והשיגו מהרש"א ז"ל ובחידושי הרשב"א ז"ל מבואר להדיא כדברי מהרש"ל ז"ל ומה שכתב מהרש"א ז"ל בכוונתם דמשמע להו לחלק בין לא מת כלל שסופו להתברר בודאי ובין אם ימות מאותו חולי דאפשר שלא יבא לידי בירור וכתב דכה"ג חילקו התוס' בפ' כל הגט ולמאי דפרישית בסמוך נתבאר דודאי לא משמע להו להתוספות לחלק כמ"ש מהרש"א ז"ל דא"כ לא הוו מקשו מידי על פרש"י ז"ל דאיכא לחלק בכה"ג דלענין כי מיית הוי גיטא מפני שסופו להתברר אבל בימים שבינתיים אין ברירה שאין סופו להתברר כמ"ש מהרש"א ז"ל גופא בפרק כל הגט אלא שכבר השגתי עליו שם מסוגייא דשמעתין והדברים ברורים למבין ודו"ק:

בא"ד ע"כ נראה לר"י דטעמא דר' יוסי כו' משום דמספקא לן אם חלין הגירושין משעת מיתה כר' מאיר כו' עד סוף הדיבור. ונראה בעיני דרש"י ז"ל לא רצה לפרש כן מדמסקינן לקמן בשמעתין דלר' יוסי מייתי אשם תלוי וידוע דבימי ר' יוסי לא שייך אשם תלוי דלאחר החורבן הוי וע"כ דנפקא מיניה בזמן הבית וכן לכשיבנה במהרה ואי ס"ד דספיקא דר' יוסי היינו ספיקא דדינא לא שייך האי פלוגתא דאשם תלוי דמאן יימר דבזמן הבית מספקא להו כי היכי דמספקא לר' יוסי משא"כ לפרש"י ז"ל א"ש דכיון דקי"ל אין ברירה לעולם היא ספק מגורשת אפילו אם יבא אליהו ויאמר וכן הא דאמרינן בפ' הזהב גבי דוד מוטב שיבא על ספק אשת איש ומייתי התוס' בסמוך מסייע נמי לפרש"י ז"ל קצת דקרי לה ספק א"א בהחלט משא"כ לפי' התוס' מאן יימר דמספקא ליה לדוד דמסיק שמעתתא אליבא דהלכתא וק"ל:

בד"ה אמר רבה באומר כו' פירש בקונטרס כו' ומילתא באפי נפשיה היא כו' ואין נראה לר"ת כו' ועוד אור"י דבתוספתא בהדיא משמע כו' עכ"ל. באמת לא נתפרש בלשון רש"י

ז"ל דמילתא באפי נפשיה היא והיה נ"ל לכאורה דלפרש"י ז"ל נמי אדלעיל מיניה קאי אלא דלפי גירסתו דגריס באומר מעת שאני בעולם ולא גריס כאומר מש"ה משמע ליה לרש"י ז"ל דרבה מפרש דכולה מתני' איירי באומר לפי דסתם גט שכ"מ שמגרש בתנאי דמהיום אם מתי רגיל לומר ג"כ מעת שאני בעולם לפי שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל ובהכי הוי אתי שפיר דלא תיקשי שיטת רש"י ז"ל אהדדי דבפ' כל הגט מפרש רש"י ז"ל בהדיא דההיא דהרי היא כאשת איש לכל דבריה קאי אמהיום אם מתי וא"כ מה שפירש כאן בד"ה ומשני דמתני' לאו באומר מהיום אם מתי היינו דלא איירי במהיום אם מתי לחוד אלא שאומר ג"כ מעת שאני בעולם והתנא לשון קצרה נקיט. ובהכי הוי א"ש נמי מה שפי' רש"י ז"ל בפ' האשה שנתארמלה דף כ"ז דטעמא דמתני' דלא תתייחד איירי משום גט ישן וכאן פירש במתני' טעמא אחרינא משום חשש קידושין ולמאי דפרישית אתי שפיר דכאן פירש אליבא דר' יוסי ור"מ וחכמים ושם פירש אליבא דר' יהודא דאמר הרי היא כאשת איש לכל דבריה דתו לא שייך חשש קידושין אלא חששא דגט ישן כמו שכתבו התוס' לעיל במשנתינו ולר' יוסי וחכמים נמי אפשר דשייך נמי טעמא דגט ישן לפי שיטת מהרש"א ז"ל נקטינן מיהא דההיא דלא תתייחד לפרש"י ז"ל דפרק האשה שנתארמלה אפלוגתא דר' יהודא ור' יוסי קאי דלאו מילתא באפי נפשיה כן נ"ל לכאורה אף שהוא קצת דוחק לפי לשון רש"י ז"ל בשמעתין אפ"ה ניחא לי טפי בהכי דלא תיקשין שיטת רש"י ז"ל בכמה דוכתי אהדדי דממילא נתיישב כל מה שהקשו עליו בתוס' וק"ל:

בא"ד ונראה לר"ת כמו שכתוב בפר"ח כו' כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כו' עכ"ל. ולכאורה נראה דל' מהיום משמע להו דהיינו מחיים אבל א"א לומר כן דא"כ לעיל דף ע"ב דשקיל וטרי הש"ס לר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח באם מתי גרידא דלר' יוסי חליצה נמי לא בעיא דלכי מיית הוי גיטא ותיקשי לן והא אין גט לאחר מיתה כדמקשינן בשמעתין והתם לא שייך לתרץ נעשה כאומר מעת שאני בעולם דמהיכא תיתי כיון דהכא לא אמרינן נעשה כאומר אלא דמשום דלשון מהיום הכי משמע והתם לא קאמר מהיום ומה טעם יש לומר דזמנו של שטר הוי כאומר מעת שהוא בעולם וכן יש להקשות לפי פי' הר"ן ז"ל דלשון מהיום אם מתי משמע מאותו היום שימות וזה לא שייך לענין זמנו של שטר מוכיח אבל לפירוש הרא"ש ז"ל אתי שפיר שכתב דלשון מהיום אם מתי משמע דמהיום יתחיל זה התנאי דאם מתי וא"כ לענין זמנו של שטר מוכיח נמי שייך לפרש כן:

בא"ד ואע"ג דקאי אירשא אמהיום אם מתי פריך שפיר כו' עכ"ל. עיין מה שכתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה ולפי דמשמע להדיא בלשון רש"י ז"ל בשמעתין שכתב בד"ה

ומשני דמתניתין לאו באומר מהיום אם מתי א"כ משמע להדיא דלהמקשה הוי ס"ד דאיירי במהיום אם מתי וכן בתוס' פ' כל הגט דף כ"ה בד"ה מה היא הקשו כן בהדיא על פרש"י ז"ל ע"ש לכך לא רציתי להאריך בדבריהם אלא דלפ"ז באמת יש לדקדק בל' התוס' כאן מה שדקדקו ואע"ג דקאי אריש הו"ל לאקשויי מעיקרא בדברי המקשה שהקשה והא קי"ל דאין גט לאחר מיתה ונלע"ד דאפשטא דתלמודא לא פסיקא להו לאקשויי הכי בדברי המקשה לפי שיטת רש"י ז"ל דאיכא למימר דהמקשה הוי ס"ד דודאי נעשה כאומר דאדם יודע שאין גט לאחר מיתה ומסתמא דעתו שיחול מחיים אלא דהיא גופא קשיא ליה כיון דקי"ל אין גט לאחר מיתה ודעתו בודאי שיחול מחיים א"כ טפי הוי לן למימר דמה שאמר מהיום אם מתי היינו מהיום ממש כיון דאם מתי לאו דוקא לכשימות א"כ מהיום דוקא וע"ז משני הש"ס דנעשה כאומר בפירוש מעת שאני בעולם משא"כ לגירסת התוספות דלהתרצן נעשה כאומר וא"כ ע"כ דהמקשה לא סליק אדעתא כלל דנעשה כאומר וא"כ מדקדק שפיר לשיטתם ואע"ג דקאי אריש כן נ"ל נכון:

דף עד.

בא"ד והא אמרינן הכא הרי היא כאשת איש לכל דבריה לפר"ת דקאי אמהיום אם מתי עכ"ל. ואע"ג דהתם מימרא דאמוראי היא הא דכל היוצא למלחמת בית דוד אפ"ה לא ניחא להו למימר דאליבא דר' מאיר אייריי דאמר בשמעתין דמגורשת משעת נתינה או כר"י וחכמים דמגורשת ואינה מגורשת אלא כיון דמקרא דואת ערובתם תקח דרשינן לה וכן מקרא דואת אשתו לקחת לך לאשה דרשינן בפ' במה בהמה ליקוחין יש לך בה משום דאורי' גט כריתות כתב לאשתו וא"כ משמע להו דלכ"ע אית להו הנך דרשי ומש"ה קשיא להו לר' יהודא דמתניתין:

בא"ד אבל קשה דאפילו לפי' הקונטרס דהכא כו' מ"מ קשה דהא אילו לא נהרג אורי' היתה בת שבע אשת איש עכ"ל. ולא ידענא מאי קשיא להו דהא באמת אמרינן להדיא בפ' במה בהמה גבי דוד שביקש לעשות ולא עשה וא"כ משמע אדרבא להדיא דאיהו מיהת לאיסורא איכוון דלא הוי ידע שיהרג אורי' בסוף והיינו דביקש לעשות וחטא לפי מחשבתו אבל מ"מ לא חטא באיסור אשת איש ממש כיון שנהרג בסוף במלחמה. ונראה דהתוספות סברי כשיטת רש"י ז"ל בפ' במה בהמה שמפרש פי' אחר בההיא דביקש לעשות שביקש לשכב עמה קודם קבלת הגט ולכאורה דברי תימה הן דקרא לא משמע הכי דלא הוי ידע לה מעיקרא עד אותו מעשה שהיתה על הגג ואמאי לא מפרש לה כדפרישית ונראה דרש"י ותוספות לא ניחא להו לפרש דעיקר ביאה היתה במחשבת

איסור דעל זה לא הוי קאמר כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה דבכה"ג חטא גמור הוא כדאשכחן בעובדא דר' חייא בר אשי דמצער נפשיה ואמר אנא מיהא לאיסורא איכווני אע"ג שהיתה ביאת היתר גמור באשתו ממש וכ"ש הכא לכך מפרשי בענין אחר שביקש לעשות קודם לכן וא"כ לא חטא כ"א במחשבה שלא באה כלל לידי מעשה וק"ל:

בא"ד ומיהו זה יש לומר כו' אלא כלומר אם לא יבא בסוף המלחמה ומשום עיגונא כו' עכ"ל. פירוש דעיקר הגט היה שמא יפול בשבי או יהרג ולא ימצאו עדים להעיד על מיתתו ותתעגן אשתו לעולם מש"ה התנו שאם לא יבא בסוף המלחמה יהא גט וכן פרש"י ז"ל להדיא בפ' במה בהמה ע"ש:

בא"ד ונראה לר"ת שהיו כותבין גט גמור בלא שום תנאי כו' עכ"ל. ואכתי איכא למידק דסוף סוף אפילו בכה"ג לא הוי גט לאלתר אלא אם לא בא בסוף המלחמה והיינו מדאמר רב הונא לעיל בדף הקודם גיטו כמתנתו שאם עמד חוזר ומשמע דה"ה ליוצא בשיירא דלעיל בפרק התקבל דף ס"ה ע"ב במשנה משמע להדיא דיוצא בשיירא דינו כמסוכן וכ"כ התוס' שם להדיא בד"ה כדי לייפות כחו דעיקר מימרא דרב הונא בגיטו כמתנתו דמייתי התם בעובדא דגניבא היינו דיוצא בקולר דמי למסוכן ולמצוה מחמת מיתה וא"כ ממילא דה"ה ליוצא בשיירא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא שאם לא נהרג אורי' אלא בא לביתו היה הגט בטל מעיקרו לרב הונא ואפילו לרבה ורבא דפליגי אדרב הונא היינו משום גזירה דרבנן אבל מדאורייתא ודאי לא הוי גיטא כדאיתא לעיל דף ע"ג בגמרא. מיהו לפר"ת דהכא ודאי לא קשה דאזיל לשיטתו לעיל דרב הונא דאמר גיטו כמתנתו לא קאי אלא אגט על תנאי ולא בסתם גט שכ"מ וא"כ ה"ה ליוצא בשיירא דהוי גט גמור אבל לשיטת החולקים לעיל על ר"ת כמ"ש לעיל דהרי"ף והרמב"ם ורוב המפרשים לא ס"ל כר"ת וא"כ אם נאמר דבההיא דהכא אכתי סברי כר"ת שכל היוצא למלחמה היו מגרשין בגט גמור כי היכי דתיתי להו שפיר האי דדוד ובת שבע א"כ ע"כ צריך לומר דבימי דוד נמי הוו סברי כרבה ורבא דלית להו הא דרב הונא דגיטו כמתנתו משום גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ואפקעינהו רבנן לקידושין ולפ"ז נלע"ד שזה היה כוונת דוד המלך ע"ה שאמר לאורי' רד לביתך והיינו כדפרישית לעיל דף ע"ג דהא דאפקעינהו רבנן לקידושין היינו משום דחכמים תיקנו בגט שכ"מ שיהא בלבו לגרשה לגמרי ואם יערער הבעל ויאמר שנתכוון בלבו לגרשה על תנאי אם ימות דהו"ל גילוי דעת ואומדנא דמוכח בהא אפקעינהו רבנן לקידושין ולזה נתכוון דוד שאורי' ילך לביתו ויבא בטענה זו שאם עמד חוזר ומסתמא בת שבע שכבר הרגישה לעצמה שהיא הרה לדוד מסתמא לא תרצה לשוב לאורי' ותתעצם בטענותיה שהיא מגורשת גמורה כתקנת חכמים נמצא

דמצד הערעור של אורי' יפקיעו חכמים קידושין מיניה כדפרישית וא"כ תהא פנויה גמורה למפרע ותחזור ביאת דוד להיתר מעיקרו כן נראה לי או שנאמר דהנהו דלית להו הא דר"ת בההיא דגיטו כמתנתו בההיא דהכא נמי לא סברי כוותיה אלא שהיו מגרשין על תנאי דדא ודא אחת היא לשיטה זו ובאמת לרבינו תם דהכא נמי אין מוכרח לומר דהכל היו מגרשין לגמרי דמהיכא תיתי ודאי ניחא להו טפי לגרש על תנאי אלא דלאו כ"ע דינא גמירי לגרש על תנאי שיש בהן כמה חילוקי דינים והיו צריכין לגרש בפרהסיא בפני מאן דגמירי דיני תנאי ומש"ה יש שהיו מגרשין לגמרי ובצינעא והכי הוי גט דאורי' לר"ת. וע"פ הדברים האלה נלע"ד שזה כוונת הפסוק דאמר נתן הנביא לדוד מדוע בזית דבר ה' לעשות הרע ודרשו חכמים שביקש לעשות ולא עשה ודרשו עוד את אורי' הכית בחרב שהיה לך לדונו בסנהדרין ואת אשתו לקחת לך לאשה לקוחין יש לך בה וקשיא לן מכדי מעשה דבת שבע קדים להריגת אורי' מ"ש דמקדים קרא הריגת אורי' ברישא תו קשיא לי למה לא דנו דוד לאורי' בסנהדרין ולדרכינו אתי שפיר דבאמת גירש אורי' בגט גמור בלא תנאי אבל דוד הוי סבר שגירש על תנאי אם ימות במלחמה דסתמא דמילתא הכי הוא כדפרישית וא"כ אם היה דנו והמית ע"פ סנהדרין נמצא שלא נתקיים התנאי של אורי' כיון שלא מת במלחמה וכדאמרינן לעיל בדף הקודם הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש אין זה גט לכך ציוה דוד לאורי' שיחזור למלחמה וציוה ליואב שיסבב מיתתו ע"י מלחמה כיון דבאמת חייב מיתה דמורד במלכות הוי וכדי שיתקיים התנאי למפרע שיהרג במלחמה ויהיה גט ועל זה הענין הוכיח הנביא ולא היה מקום להוכיחו על מעשה דבת שבע כלל לא במחשבה ולא במעשה כיון דבאמת לא גירש אורי' על תנאי כלל אלא בגט גמור ומש"ה הוכיחו בזה הסדר את אורי' הכית בחרב ולא דנתו בסנהדרין ע"כ מחשבתך ניכר' מתוך מעשיך שהיית סבור שגירש על תנאי אם ימות במלחמה נמצא דבזה בזית דבר ה' לעשות שביקש לעשות ולא עשה כיון דלפי דעתך שהיה גט על תנאי חטאת בחטא גמור במחשבת ביאת איסור כקושית התוס' כאן שאם לא נהרג אורי' היתה בת שבע א"א גמורה אבל לפי האמת את אשתו לקחת לך לאשה דלפי האמת בשעה שלקחת היתה מותרת לך כאשתך גמורה כיון שהיה גט גמור כן נ"ל נכון. ובזה נתיישב ג"כ הא דאמרינן בפ' במה בהמה רבי דאתא מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד פירוש לשון מהפך דייק כיון דקרא שלא כסדרן כתיבי דמעשה דבת שבע הוי ברישא ע"כ מוכח דלא חטא אלא שביקש לעשות ולא עשה והיינו כדפרישית דלפי מה שעלה על דעתו חטא מיהא במחשבה ובדרוש הארכתי וכאן לא באתי אלא לפרש לפי שיטת התוס' ודוק היטב כי נכון הוא:

בד"ה ר"י אומר כו' ולא בעי ר"י חתיכה משתי חתיכות כו' עכ"ל. אין זה מוכרח לפי שיטת הרמב"ם ז"ל בהלכות שגגות שכתב דהיכא דאיקבע איסורא לא בעינן חתיכה משתי חתיכות וכתב שם להדיא דספק גירושין מיקרי איקבע איסורא כיון שהיא בחזקת א"א ע"ש:

גמרא מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן ר"י אומר לכשתתן. ויש לדקדק מאי טעמא דר"י דנהי דסבר דע"מ הוי כמו אם אפ"ה לפמ"ש התוס' לעיל בדף ע"ב בד"ה הכי אמר רב דקי"ל הלכה כר"י אפי' בגיטין דזמנו של שטר מוכיח עליו וא"כ אפילו בתנאי דאם נתגרשה למפרע אם נתקיים התנאי בסוף ולא מסתבר למימר דר"י פליג אדרב רביה אם לא שנאמר דר"י סבר דרב גופא לא קאמר הלכתא כר' יוסי אלא בתנאי שבכתב ולא בעל פה וכי האי לישנא דאמרי' לעיל דלרב הונא נמי מספקא ליה אי אמר רב בעל פה או לא ואפשר דלר"י פשיטא ליה או שנאמר כשיטת ה"ה בפרק ח' מהלכות גירושין דלא שייך זמנו של שטר מוכיח אלא לענין תנאי דאם מתי או לאחר מיתה ולא לענין שאר תנאים ואע"ג דרבותינו התירו לינשא בתנאי דאם לא באתי דמייתי הש"ס לעיל דסברי כרבי יוסי דזמנו של שטר מוכיח מיהו אנן לא קי"ל כרבותינו בהא כדאמר ר' יוחנן סוף פירקין ואפשר דהיינו נמי טעמא דר"י דאמר הכא לכשתתן כנ"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קידושין ולעיל גבי גט הומ"ל נמי דאיכא בינייהו שפשטה ידה כו' עכ"ל. ולענ"ד יש לתמוה טובא דלמאי דפרישית בסמוך ודאי לא פסיקא ליה לתלמודא לומר לעיל דאיכא בינייהו שפשטה ידה וקיבלה קידושין דלרב יהודא דאמר לכשתתן לא תפסי קידושין כלל דמאן יימר דהכי הוא דהא לכולהו לישני לעיל משמע מיהא דלרב הונא מספקא ליה אי הלכה כר' יוסי בע"פ דזמנו של שטר מוכיח או לא ולרבא לחד לישנא פשיטא ליה וא"כ משמע דרב יהודא דאמר לכשתתן משום דע"מ הוי כאם מ"מ בתנאי דאם גופא אם פשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר קודם שנתקיים התנאי הוי מיהא ספק קידושין דלמא הלכה כר"י נמי אפילו בע"פ ואף לשיטת ה"ה שהבאתי בסמוך דלר' יוסי גופא לא שייך זמנו של שטר מוכיח אלא בתנאי דמיתה אכתי לא פסיקא לתלמודא לומר לענין גט דלר"י לא תפסי קידושין כלל דלמא סבר ר"י כרבותינו דהתירו אפילו בתנאי דאם לא באתי משום דזמנו של שטר מוכיח אלא דלדידהו פשיטא להו ולר"י מספקא ליה בתנאי שבע"פ ואפשר דאפילו רבי יוחנן דקאמר דלא הודו כל סייעתו לרבותינו דאינהו ר"י נשיאה וחבריו בסוף פירקין מסתבר למימר דהיינו לענין דלא הוי גט ודאי אבל לעולם מידי ספיקא לא נפקא כדמספקא לרב הונא אף ללישנא קמא ולרבא ללישנא בתרא ובהכי א"ש טפי דלא מסתבר לומר

דשלשה מחלוקות בדבר וכמו שאפרש עוד לקמן בשמעתין ביישוב שיטת הרמב"ם ז"ל. נמצא דלפ"ז לא שייך האי איכא בינייהו דפשטה ידה וקבלה קידושין לענין גט כלל דזמנו של שטר מוכיח והו"ל מיהא ספק קידושין ואפי' לר"י בעיא גט משא"כ לענין קידושין דלא שייך זמנו של שטר דאפי' בקידשה בשטר אמרינן ביבמות דף ל"א דלא תיקנו זמן בקידושין ודברי התוספות בזה צריכין עיון ואף אם נפרש כשיטת מהרש"א ז"ל דאפי' היכא דלר"י הוי ספק גירושין אפ"ה שייך האי איכא בינייהו אי הוי ספק קידושין או ודאי קידושין אלא דאפ"ה יש לתמוה דהתוס' לקמן שכתבו דלר"י הוי ספק גט לא מייתי כלל האי טעמא דזמנו של שטר מוכיח. ובר מן דין יש מקום אתי עוד לפרש ולומר דלרב יהודא נמי דאמר לכשתתן אפ"ה מעיקרא בימים שבינתיים הו"ל כמגורשת ואינה מגורשת ותפסי בה קידושין מספק והיינו לשיטת רש"י ז"ל בעמוד הקודם דהא דקאמר רבי יוסי בתנאי דמהיום אם מתי דבימים שבינתיים מגורשת ואינה מגורשת היינו משום דקי"ל אין ברירה דהתנאי תלוי בדעת אחרים א"כ נראה דה"ה בתנאי דע"מ שתתן מאתים דהו"ל נמי תולה בדעת אחרים ובימים שבינתיים מגורשת ואינה מגורשת דשמא תקיים התנאי מיד ואפי' אם לא קיימא אכתי הוי ספק דאין ברירה ומכ"ש למאי דמסקינן לקמן דהבעל אינו יכול לומר מחולין לך א"כ התנאי אינו בידו ודמי לתנאי דמיתה לענין ברירה אלא דיש לחלק וצ"ע. ומכ"ש דאתי שפיר טפי לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מהלכות גירושין דאפילו בתנאי דאם דלכ"ע אינה מגורשת עד שיתקיים התנאי ואפ"ה כתב דהיינו לענין אם נקרע הגט או נאבד אבל לענין שתינשא לאחר כתב דלכתחילה לא תינשא אבל אם ניסת קודם שנתקיים התנאי לא תצא אם תקיים התנאי אח"כ וא"כ ה"ה והוא הטעם לענין על מנת לרב יהודא דודאי לא גרע מאם לרב הונא וא"כ בימים שבינתיים הו"ל מיהא קידושי ספק אם קיבלה מאחר. ונלע"ד הדבר ברור שמכאן הוציא הרמב"ם ז"ל דין זה מדלא קאמר האי איכא בינייהו ומע"מ לר"י שמעינן לתנאי דאם לכ"ע וכדבעינן למימר לקמן אי"ה אלא שבעיקר שיטת הרמב"ם ז"ל תמהו עליו שלימים וכן רבים וכל מפרשי דבריו נלאו למצוא פתח בטעמא דמילתא. ולכאורה היה נלע"ד לפרש טעמו של הרמב"ם ז"ל כדפרישית בשיטת רש"י ז"ל משום דקי"ל אין ברירה והו"ל ספק מגורשת בימים שבינתיים אלא דא"א לומר כן דא"כ הו"ל ספק מגורשת מדאורייתא ואם ניסת תצא כמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפרק עשירי ומה"ט נמי לא מצינו לפרש דבריו דמספקא ליה אי זמנו של שטר מוכיח וליישב כל מה שהוכיחו מפרשי דבריו דפשיטא ליה דלא אמרינן בגיטין זמנו של שטר מוכיח ועלה בידי אלא

דאכתי קשה א"כ הו"ל ספיקא דאורייתא ואם ניסת למה כתב דלא תצא והנלע"ד ביישוב דבריו אפרש בסוף הסוגיא בעזה"י כאשר הורוני מן השמים ודו"ק:

גמרא עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר לי ולא ליורשי כו' דכ"ע מיהא תנאי הוי תיובתא דרב יהודא פירש"י דאי לכשתתן קאמר נהי דלי ליורשי משמע הו"ל גט לאחר מיתה עכ"ל. ואף למאי דפרישית בסמוך דלרב יהודה נמי קודם שתתן הוי ספק מגורשת אם נתקיים התנאי בסוף וכ"כ התוספות בד"ה אדמיפלגי אפ"ה מקשה הכא שפיר דהא תנא קמא גופא לא קאמר אלא לא נתנה זקוקה ליבם משמע דלרשב"ג דנותנת לא' מן היורשים אינה זקוקה כלל ומותרת לשוק אלמא דבודאי מגורשת מחזקינן לה למפרע ועיין מ"ש התוספות בקידושין ד' ס' ע"ב בד"ה אבל דכ"ע תנאי הוי אבל אכתי קשה לפי מאי דפרישית בסמוך מאי מקשה הכא תיובתא דרב יהודא דנהי דלא סליק אדעתא דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אכתי איכא לאוקמי האי ברייתא כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ורב יהודא ע"כ לית ליה הא דרבי יוסי או דמספקא ליה ולכאורה היה נראה מכאן כשיטת הרב המגיד שהבאתי בסמוך דלרבי יוסי גופא לא שייך זמנו של שטר מוכיח אלא לענין תנאי דמיתה ולא לענין שאר תנאים וכן נראה לכאורה ממה שכתבו התוספות בד"ה רב הונא אמר והיא תתן וכן הלכה דקי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ומאי איצטריכו להאי טעמא הא בלאו הכי כתבו התוספות לעיל דף ע"ב דהלכה כרבי יוסי אף בגיטין דזמנו של שטר מוכיח וא"כ בלא עידי מסירה ואפילו בתנאי דאם נמי אית לן למימר והיא תתן ובשלמא אדרב הונא גופא דאיצטריך למימר בסמוך כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי היינו משום דמשמיה דרבי קאמר ליה ורבי ע"כ פליג בהדיא אדרבי יוסי ולית ליה דזמנו של שטר מוכיח כדאמרינן לעיל כזה גט דקאמר רבי למעוטי דרבי יוסי וכמו שאפרש בסמוך ועוד דלרב הונא גופיה משמע לעיל דמספקא ליה אי הלכה כר"י בעל פה ומשום הכי איצטריך ליה למימר האומר ע"מ כאומר מעכשיו ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל והגאונים דההיא דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו היינו נמי לענין דלא בעינן תנאי כפול כמו שאפרש לקמן בהא דאתקין שמואל משא"כ לשיטת התוספות שפסקו לעיל בהדיא כרבי יוסי אפי' בע"פ א"כ למה הוצרכו לפסוק הלכה כרב הונא משום דאומר ע"מ כאומר מעכשיו ותיפוק ליה משום זמנו של שטר אע"כ דקיימי בשיטת הרב המגיד. אלא דא"א לומר כן דבסוף פירקין כתבו להדיא בד"ה הכל מודים לכשתצא דלרבי יוסי הוי גט ואינו גט אלמא דלהתוספות איירי ר"י בכל התנאים וכך נראה עוד ממה שכתבו לעיל דף ע"ב דהא דתקין רב מיומא דנן ולעלם היינו לשופרא דשטרא ולא כתבו שהוצרך לתקן משום תנאי

דאם לא באתי וכיוצא בזה אע"כ דלא נחתו התוספות לסברת ה"ה ולא שני להו לענין זמנו של שטר בין תנאי דמיתה לשאר תנאים ולפ"ז ע"כ דמה שהוצרכו כאן לפסוק דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו היינו לענין קידושין דלא שייך בהו זמן ונ"מ נמי לענין גיטין גופא היכא שאין כתוב בו זמן דבדיעבד הוי גט ואם ניסת לא תצא כדאיפסקא הלכתא לקמן סוף פרק המגרש ומש"ה הוצרכו לפסוק שאם גירשה בע"מ ואין בו זמן אפ"ה מגורשת לאלתר ותפסי בה קידושין כן נ"ל בשיטת התוספות אבל בסוגיא דשמעתין הקושיא במקומה מאי מותיב אדרב יהודא מברייתא האיכא לאוקמי ברייתא כרבי יוסי ורב יהודא כרבנן דרבי יוסי ואפילו לפי שיטת ה"ה אכתי איכא לאוקמי ברייתא דהכא כרבותינו דהתירו לינשא בתנאי דאם לא באתי סוף פירקין מה"ט דזמנו של שטר והנלע"ד ביישוב קושיא זו דלא מייתי בשמעתין הא מילתא דזמנו של שטר מוכיח נראה לי שיש ליישב לפי שיטת רש"י ז"ל דסוף פירקין גבי לכשתצא חמה מנרתיקה דלא שייך הא מילתא דזמנו של שטר מוכיח בלכשתצא וכמו שהארכתי בעה"י לעיל דף ע"ג ע"ב דאף על גב דללישנא קמא דרב הונא משמע דאפילו בתנאי דלאחר מיתה שייך זמנו של שטר מוכיח היינו משום דאין גט לאחר מיתה וכמו שכתבתי שם בטוב טעם ע"ש וא"כ אף אנו נאמר דבעל מנת נמי לא שייך לומר כן אלא דוקא בתנאי דאם משום דשני לשונות משמע ובאמת אפילו בלשון המקרא מצינו הרבה אם שהוא לשון תנאי כגון אם בחקותי תלכו והרבה כיוצא באלו ומצינו ג"כ אם שהוא לשון קביעות זמן כגון ואם יהיה היובל שמשמש לשון כשיהיה היובל וכמו שהביא רש"י ז"ל בפירוש התורה הרבה אם כיוצא באלו ומש"ה אמרינן דזמנו של שטר מוכיח שהוא לשון תנאי משא"כ בלשון על מנת שהוא לשון חכמים אפשר דלא שייך לומר שני לשונות משמע אלא לרב הונא הוא לשון תנאי בהחלט ולרב יהודא הוא לשון קביעות זמן לכשתתן דהיינו כמו לאחר דתו לא שייך זמנו של שטר מוכיח כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל דסוף פירקין אלא דמלשון התוספות סוף פירקין וכן מלשון רש"י ז"ל במס' עכו"ם פרק אין מעמידין דף ל"ו משמע להדיא דאפילו בלכשתצא חמה נמי שתי לשונות משמע ואמרינן לרבי יוסי זמנו של שטר מוכיח וא"כ הדרא קושיא לדוכתא בוודאי לא גרע ע"מ לרב יהודא מלשון לכשתצא דהיינו לכשתתן מיהו לקמן בסוגיא דע"מ שתחזירי את הנייר אפרש בזה ענין אחר יותר מרווח ע"ש. עוד עלה בלבי לפרש דלמאי דלא סלקא אדעתיה דהמקשה דאומר ע"מ כאומר מעכשיו א"כ מסתמא בעינן תנאי כפול בכל תנאי דע"מ דאי לא כפליה לתנאי המעשה קיים והתנאי בטל אע"כ דלרב יהודא בדכפליה לתנאי איירי ואם כן לא שייך לומר שני לשונות משמע כמו שאפרש לקמן בהא דאתקין שמואל לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם והגאונים ז"ל אלא

דשיטת התוספות אינו כן כמו שיבואר שם וכן לפי שיטת הרמב"ם ז"ל צריך ביאור כמו שאפרש שם וא"כ האי דשמעתין צריך עיון ודוק היטב:

דף עד:

תוספות בד"ה אדמיפלגי במהיום כו' תימה דודאי אי הוי שמעינן כו' ונראה לר"י כו' ואין סברא לומר כו' דא"כ הוי איפכא מדר"י כו' עכ"ל. בישוב דקדוק לשון התוספות כבר האריכו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בספריהם וא"צ לכפול הדברים אלא מה שנתחדש לנו בעיקר דברי התוספות שכתבו דא"כ הוי סברת ר"י איפכא מדרבי יוחנן ולענ"ד יש לתמוה טובא דבקידושין פרק האומר דף ס' מסקינן להדיא דלרבי יוחנן במהיום ולאחר מיתה נמי לא הוי גט כלל לרבנן דפליגי עליה דרבי אלא הא דקאמרי גט ואינו גט היינו משום גזירה דמהיום אם מתי כדאסיק אביי התם וא"כ לפ"ז הדרא קושיית התוספות כאן לדוכתא מאי פריך אדמיפלגי הא אין ענין זה לזה כלל ואין כאן סברות הפוכות כלל דאיכא למימר דרב יהודה לגמרי כרבי יוחנן ס"ל דבמהיום ולאחר מיתה אין הגט נגמר מיד אלא לאחר מיתה ולא הוי גט כלל אלא דגזרינן אטו מהיום אם מתי ולא פליג ר"י אדרבי יוחנן אלא לענין ע"מ דלרבי יוחנן ע"מ עדיף מהיום ולאחר מיתה דכמעכשיו דמי ולר"י אליבא דרבנן ע"מ לאו כמעכשיו דמי אלא כמהיום ולאחר מיתה דלא הוי גט כלל אלא דהתם אסורה להתייבם משום גזירה מהיום ולאחר מיתה אטו מהיום אם מתי משא"כ בע"מ לא שייך האי גזירה כלל דהא בכל ענין לשון ע"מ לר"י לא הוי גט כלל אלא כשיתקיים התנאי וליכא למימר דגזרינן ע"מ אטו מהיום דמהיכא תיתי הא לכ"ע לא גזרינן אם מתי אטו מהיום אם מתי ה"ה לע"מ לר"י דהוי כמו אם לרב הונא ולכ"ע וכ"ש דקשה יותר אמאי דמייתינן הכא סייעתא לרבי יוחנן גופא מהא דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט רבי אומר כזה גט ופי' רש"י אלמא דבעל מנת מודו ומאי ענין זה לזה הא לר"י התם טעמא דרבנן משום גזירה בעלמא הוא ויותר יש לתמוה על הרשב"א ז"ל בחידושיו שהביא בשמעתין סוגיא דפרק האומר בקידושין ולא הרגיש דלפ"ז ליכא סייעתא לר"י כלל אלא דהרשב"א ז"ל מפרש כתירוץ השני שכתבו התוספות כאן כמבואר שם בדבריו ואני בעניי לא זכיתי להבין כלל תירוץ השני של התוספות שכתבו דהאי מילתא דעל מנת לתרווייהו לא אשמעינן בשום דוכתא והא מילתא דרבי ודאי איתא בברייתא להדיא כמו שהביאו הרא"ש והרשב"א ז"ל מילתא דרבי בתוספתא וממילא דע"כ נמי דמאן דס"ל דפליגי רבנן עליה דרבי הכי שמיעא ליה בשום דוכתא או מדיוקא דברייתא דמסברא דנפשיה בלא שום ראיה ודאי לא הוי אמר דפליגי רבנן

דמהיכא תיתי והא קי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן ובזה לא הוי צריך לשום סייעתא לרבי יוחנן אע"כ דבסברא או דיוקא דברייתא פליגי וא"כ אכתי ליכא סייעתא לרבי יוחנן ולא קושיא לרב יהודה ולקמן בדף ע"ה בהא דאמר רב אשי הא מני רבי היא אפרש מה שנ"ל בטעמא דמאן דאמר דפליגי רבנן. ולולא דברי התוספות היה נ"ל לפרש בפשיטות דהא דמייתי תלמודא סייעתא לרבי יוחנן מדתניא מהיום ולאחר מיתה פליגי רבי ורבנן מכלל דבעל מנת מודו ומהאי סברא מקשה לרב יהודא אדמיפלגי במהיום ליפלגו בעל מנת היינו לפי השטה שכתבתי בסמוך דע"כ לרב יהודא גופיה דאמר לכשתתן ע"כ מודה דקודם שתתן הוי ספק גט משום ספיקא דזמנו של שטר שאף אם נאמר דעל מנת גרע מאם והוי כמו לאחר הו"ל כמהיום ולאחר זמן דלרבי יוסי גט ואינו גט בימים שבינתיים איכא מהיום ולאחר מיתה דהו"ל ספק גט לגמרי ועל זה מייתי שפיר מהאי ברייתא דלכאורה נראה פשוט דהאי תנא קמא דרבי דאמר מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ע"כ ס"ל כרבי יוסי דזמנו של שטר מוכיח מדפליג רבי ואמר כזה גט ודייקינן לעיל דף ע"ד דכזה גט למעוטי דרבי יוסי אלמא דשמיעא ליה לרבי דתנא קמא בזמנו של שטר נמי איירי דכשאמר לאחר מיתה גרידא דהוי גט ואינו גט ומש"ה רבי דפליג הוצרך לומר כזה גט למעוטי דרבי יוסי דאי ס"ד דת"ק נמי לית ליה דרבי יוסי מאי איצטריך רבי למימר הכי כזה גט למעוטי דרבי יוסי אע"כ כדפרישית ולפ"ז ע"כ הא דקתני ת"ק מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ולא קתני לאחר מיתה גרידא ומשום זמנו של שטר אלא משום דבהא לא הוי פליג רבי למימר כזה גט דרבי לית ליה דרבי יוסי ומש"ה לא אשכח פלוגתייהו דרבי ורבנן אלא במהיום ולאחר מיתה ולפ"ז מוכח שפיר דבעל מנת מודו רבנן דאלת"ה אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגו בע"מ שימות דלרבנן ודאי גט ואינו גט דאפילו בלאחר מיתה גרידא גט ואינו גט משום דזמנו של שטר מוכיח וה"ל כמהיום ולאחר מיתה והוא הדין בעל מנת ולרבי בכה"ג הוי גט גמור משום דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי אע"כ רבנן נמי סברי האומר ע"מ כאומר מעכשיו והיינו סייעתא לרבי יוחנן ותיובתא דרב יהודא. ואפילו לרבי יוחנן דפ' האומר דטעמא דרבנן במהיום ולאחר מיתה היינו משום גזירה הוי שייך נמי הא מילתא בעל מנת ואם נאמר דלרבנן על מנת הוי כמו לאחר ומשום זמנו של שטר ה"ל כמהיום ולאחר דגזרינן אטו מהיום ואם ה"נ דכוותיה יש לגזור ע"מ שימות אטו ע"מ אם מתי דהוי גט משום דזמנו של שטר מוכיח אע"כ דרבנן ס"ל ע"מ כמעכשיו דמי וגט גמור הוא כן נ"ל נכון וברור בעה"י לולא שהתוספות לא פירשו כן ודוק היטב כי נכון הוא ומתוך מה שכתבתי נתבאר מיהא דלרבי יהודא דאמר לכשתתן מ"מ קודם שתתן נמי תפסי בה קידושין מספיקא דזמנו של

שטר מוכיח והיינו דמדמה לה הש"ס למהיום ולאחר מיתה ולהתוספות נמי לרב יהודא לא תפסי קידושין משום דמספקא ליה אי ע"מ כמעכשיו והיינו דלא קאמר לעיל לענין גיטין דנפקא מיניה ואיכא בינייהו דתפסי קידושין אם פשטה ידה וכמו שהארכתי לעיל בשמעתין. אמנם כן להרמב"ם ז"ל נלע"ד דשיטה אחרת יש לו דאיהו נמי סבר בסוגייא דשמעתין מדאמרינן אדמיפלגי במהיום ולאחר מיתה ליפלגו בעל מנת אלמא דעל מנת לרב יהודא כמו מהיום ולאחר דלרבנן בתרווייהו גט ואינו גט ומינה מדייק הרמב"ם ז"ל דה"ה בתנאי דאם לדידן דהא ע"מ לרב יהודא כמו אם לדידן וזה שפסק הרמב"ם ז"ל בפרק ח' ובפ"ט מהל' גירושין דכל תנאי דאם אם פשטה ידה וקיבלה קידושין או ניסת לאחר לא תצא וכבר כתבתי שתמהו עליו קדמאי ובתראי. ולפמ"ש נתיישבו דבריו כהוגן וכהלכה דאיהו ז"ל לשיטתיה שנראה מדבריו בפ"ז מה' אישות שפסק כרבי יוחנן דפ' האומר דמהיום ולאחר זמן אפילו מאה תופסין בה דרווחי' שבק וה"ל קידושין ע"י שיור כמ"ש שם בכסף משנה וכן לענין גיטין משמע נמי דמהיום ולאחר הוי גט ע"י שיור וה"ה תנאי דאם לדידן דהיינו כעל מנת לרב יהודא דמדמה להו הש"ס וא"כ כל תנאי דאם לרבי יוחנן הוי גט ע"י שיור ונהי דמקשה הש"ס פרק האומר כל גיטא דמשייר בה מידי לאו כלום הוא כבר כתבו שם התוספות דהיינו דוקא לענין אם מת משום דגט מוציא מרשות יבם ומיתה מכניס אבל לשאר מילי מהני גט על ידי שיור כמו בקידושין ומה ששייר הגט גומרו התנאי. ובזה מבוארין דברי הרמב"ם ז"ל שכן כתב להדיא דכל המגרש על תנאי דאם גירש מיד אלא שגומר התנאי לכשיתקיים ויפה כתב אם ניסת קודם שנתקיים התנאי לא תצא והקשו עליו שהרי אסורה לבועל כשם שאסורה לבעל שהרי זינתה ולמאי דפרישית אין כאן ביאת זנות אלא שתפסו בה הקידושין כדמוכח בשמעתין בעל מנת לרב יהודא וה"ה באם לדידן נתגרשה מהיום אלא שלא נגמר עד שיתקיים התנאי ואז גמרי קידושי ראשון ודוקא אם מת בינתיים או שנקרע הגט או נאבד לא הוי גט כלל כיון דעדיין יש שיור בגט וכדאמרינן בשמעתין בעל מנת לרב יהודא שאם נקרע הגט אינה מגורשת אע"כ דתפסי קידושין אבל כל זמן שהבעל קיים והגט קיים ונתקיים התנאי נגמר השיור שהיה בגט וגמרי הקדושין כן נ"ל נכון בעזה"י ואין להאריך יותר בשיטת הרמב"ם ז"ל כאן ובקצרה שמתי לזכרון ודוק היטב:

גמרא איצטלית דוקא קאמר לה רשב"ג אומר תתן לו את דמיה. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו במאי קמיירי אם נתרצה הבעל ליקח דמי האיצטלא א"כ מ"ט דת"ק לא יהא אלא אילו קאמר מחולין לך לגמרי ותיפשוט דמחולין לך לרבנן לא מהני ומאי קמיבעיא ליה בסמוך ואי שלא נתרצה הבעל ליקח דמי האיצטלא א"כ מ"ט דרשב"ג דאמר תתן

לו דמיה הא ה"ל נתינה בעל כרחו דלישנא קמא דרבא בסמוך לא הוי נתינה וע"ש באריכות:

תוספות בד"ה חסורי מיחסרא כו' וא"ת למה הוצרך לומר דפליגי רבנן אדרשב"ג כו' ואומר ר"י דקבלה היתה בידו דפליגי כו' עכ"ל. ולא ידעתי למה הוצרכו לכך דלכאורה נראה דהני רבנן דפליגי לקמן במתניתין גבי ע"מ שתניקי את בני שתי שנים ומת הבן דאינו גט אלמא דלצעורי קא מכוון וכ"ש באיצטלא דאית לן למימר הכי ועוד מדפסקי ותנו לקמן מת הבן דאינו גט ולא אמרינן שתתן דמי ההנקה ושכר שימוש אביו אלא ע"כ דדוקא קאמר לה וכן הני רבנן דלעיל בשמעתין גבי ע"מ שתתן לי מאתים זוז דקאמרי לא נתנה זקוקה ליבם משום דלי ולא ליורשי ואכתי אי ס"ד דלהרווחה קא מכוון אמאי זקוקה ליבם הא לא איצטריך אע"כ דלצעורה קא מכוין ודוקא קאמר לה כן נ"ל ודעת רבותינו בעלי התוספות רחבה מדעתינו ואולי יש לחלק וצריך עיון:

דף עה.

תוספות בד"ה לאפוקי הכא כו' וקשה דבפרק השוכר כו' משמע בהדיא דפליגי רבנן כו' עכ"ל. ונראה דרש"י ז"ל סובר דנהי דאשכחן דפליגי רבנן אר"מ נמי לענין תנאי קודם למעשה מ"מ רבי חנינא בן גמליאל דפליג בתנאי כפול ע"כ מודה בתנאי קודם למעשה מדיהיב טעמא שהוצרך הדבר לומר ולכפול שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו א"כ משמע דלענין תנאי קודם למעשה דליכא טעמא ודאי מודה מדכתבו כמה פעמים בזה הענין ומה שהכריחו לרש"י ז"ל בשמעתין נראה משום דלישנא דרבא גופא קשיא ליה דמקשה עליה דאביי טעמא דלא כפליה לתנאי כו' ומוקי לה משום דמעשה קודם לתנאי וא"כ לדידיה נמי תיקשי טעמא דמעשה קודם לתנאי ותיפוק ליה דלא כפליה לתנאי ומאי אולמא האי מהאי אע"כ דודאי עדיפא ליה לרבא טעמא דתנאי קודם למעשה משום דרבי חנינא בן גמליאל דפליג בתנאי כפול ומודה בהא כנ"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דכל התנאים הכתובים דמייתי בקידושין כו' רוב מצות נמי ע"י שליח עכ"ל. ולכאורה דבריהם מגומגמים בזה דהא דקי"ל בעלמא דבעינן תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח היינו שהמעשה אפשר לקיים ע"י שליח אבל בתנאי לא איכפת לן אם יכול לקיים ע"י שליח או לא וא"כ מה זה שכתבו שרוב המצות ע"י שליח הא קיום המצות הם התנאי כדכתיב אם בחקותי תלכו ואם תאבו ושמעתם והמעשה הוא ייעוד הברכות וצ"ע. מיהו בכתובות דף ע"ד כתבו התוספות בענין אחר דהא דבעינן אפשר לקיים ע"י שליח מסברא אתיא לן דכיון שהמעשה כל כך בידו שיכול לעשותו ע"י שליח יכול להטיל בו תנאי

ולענ"ד זו הסברא תמוה יותר דאדרבא כל שהמעשה בידו יותר מסתבר שאינו יכול להטיל בו תנאי דלא אתי דיבור ומבטל למעשה ואית לן למימר דהתנאי בטל ומעשה קיים ולולא שאיני כדאי להכריע סברתם היה נלע"ד להיפך דכל היכא שהמעשה יכול להעשות ע"י שליח אין כאן מעשה גמור דמעשה גמור ודאי אין יכול לעשות ע"י שליח כגון חליצה וביאה וכל מעשה התלוי בגופו ודאי אין יכול לעשות ע"י שליח וכיון שהוא מעשה גמור אין יכול להטיל בו תנאי דלא אתי דיבור ומבטל למעשה משא"כ היכא דאפשר ע"י שליח אין כאן מעשה גמור מש"ה יכול להטיל בו תנאי ובהכי הוי אתי לי שפיר מאי דהוה קשיא לי טובא מענין נדרים ושבועות דאשכחן בהו תנאי אע"ג דנדרים ושבועות אין יכול לקיים ע"י שליח ואחר כמה שנים מצאתי קושיא זו בחידושי הרמב"ן ז"ל בפרק יש נוחלין ע"ש באריכות ולמאי דפרישית הוי א"ש דנדרים ושבועות נהי דאין יכול לעשות ע"י שליח אכתי ליכא מעשה גמור אלא דיבור בעלמא ואתי דיבור ומבטל דיבור ואפי' דברים שבלב מהני בנדרים ושבועות לבטל הדיבור דבעינן פיו ולבו שוין כך היה נ"ל לענ"ד לולא שהתוס' בכתובות כתבו להיפך והרבה יש לי להאריך בזה ואין כאן מקומו ודו"ק:

בא"ד והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא כו' עכ"ל. הרי"ף ז"ל כתב להיפך דבממון לא בעינן תנאי כפול והשיגוהו רוב הקדמונים דהא עיקר תנאי כפול מבני גד ובני ראובן ילפינן והתם ממונא הוא. ולענ"ד היה באפשר ליישב שיטת הרי"ף ז"ל לפי מאי דפרישית בסמוך דהרי"ף ז"ל איירי מתנאי ממון שהוא דרך מתנה או חיוב שמחייב עצמו וכיון שאינו אלא מצד הדיבור מש"ה לית לן למימר כלל דהתנאי בטל ומעשה קיים דמילתא דפשיטא היא דאתי דיבור ומבטל דיבור אפילו בלא תנאי כפול ודוקא בתנאי בני גד הוצרך תנאי כפול לפי שכבר היו מוחזקין בארץ עבר הירדן כדאיתא להדיא בירושלמי כנ"ל:

בא"ד הקשה הרב רבי אלחנן כו' ואומר ר"י כו' ויש מקומות דלא בעינן אלא גילוי דעת כו' עכ"ל. ולכאורה לפ"ז הוי מצי לתרץ בפשיטות ההיא דאיזהו נשך דאי לאו פטומי מילי לא הוי בעינן תנאי כפול משום דאיכא גילוי דעת כדאמרינן שם להדיא מהו דתימא אדעתא דידה קא גמר ויהיב גיטא וכמדומה לי שראיתי איזה קדמון שתירץ כן ולהתוספות צ"ל דלא חשיב להו גילוי דעת גמור וכן נראה ממה שכתבו בסמוך בד"ה אלא אמר רבא דמוכחי מההיא דאתרוג זה נתון לך ע"מ שתחזירהו דע"מ כמעכשיו דמי וקשיא לי מאי ראיה מייתי דלמא שאני התם דלאו משום תנאי כפול הוא אלא משום דהוי גילוי דעת

גמור שאינו רוצה ליתן אלא ע"מ שיחזירו אע"כ דאפ"ה לא משמע להו גילוי דעת גמור וה"נ דכוותיה ודו"ק:

דף עה:

גמרא רב אשי אמר הא מני רבי היא כו' ופירש"י דכיון דכאומר מעכשיו דמי אישתכח דבשעת גירושין נקיטא לגט ולאחר זמן היא מחזרת. וקשיא לי דבכה"ג הוי מצי לאוקמי נמי כרבי יוסי דלעיל דף ע"ב דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו דלאלתר מגרש לה והוי ליה כמעכשיו והתוספות כתבו לעיל דקי"ל להלכה כרבי יוסי ויותר קשה דלחד לישנא אמרינן לעיל דלרבא פשיטא ליה דהלכה כרבי יוסי וא"כ היאך קאמר רבא דבשמעתין טעמא משום דמעשה קודם לתנאי ותיפוק ליה דאפילו תנאי דקודם למעשה נמי מגורשת מה"ט דזמנו של שטר מוכיח וה"ל כמעכשיו ומתוך כך היה נ"ל לפרש דלא שייך לומר דזמנו של שטר מוכיח אלא בתנאי שאין ביד שום אחד מהם לקיים לאלתר כגון בתנאי דאם מתי וכן באם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש דמייתי בס"פ וכן האי דאם תצא חמה מנרתיקה דכיון שאין התנאי בידם לקיים לאלתר והוא כתב הזמן מהיום אלמא דמהיום ולכשיתקיים התנאי קאמר משא"כ בתנאי דע"מ שתחזירי לי את הנייר דשמעתין כיון שתוכל לקיים התנאי לאלתר לא שייך לומר זמנו של שטר מוכיח דלעולם לכשיתקיים התנאי הוא דהוי גיטא אלא שהיה סובר הבעל שיתקיים לאלתר לכך כתב זמנו מהיום כנ"ל נכון. ובזה נתיישב מה שהקשיתי לעיל בסוגיא דע"מ שתתן מאתים זוז דפליגי רב הונא ורב יהודה ולא מייתי התם הא מילתא דזמנו של שטר מוכיח והארכתי שם ולא נתיישב לי כהוגן והשתא דאתינן להכי אתי שפיר טפי. מיהו בלשון הרא"ש ז"ל מצאתי בשמעתין פירוש אחר בהא דרב אשי בשיטת הגאונים והרי"ף והרמב"ם ז"ל דהכי קאמר רב אשי כיון דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי תו לא איכפת לן בהא דלא כפליה לתנאי ומעשה קודם לתנאי דבאומר מעכשיו אין צורך לכל דיני התנאי ולעולם דכרבנן דרבי נמי מיתוקמא האי ברייתא מהני טעמי דאביי ורבא ורב אדא. ולפ"ז א"ש דלא מוקי לה כרבי יוסי מטעמא דזמנו של שטר מוכיח דהא בלאו ה"ט נמי מגורשת משום דבעינן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר א' ומעשה בדבר אחר מש"ה מוקי לה כרבי דוקא ולרבא נמי לא תיקשי אמאי לא מוקי לה כרבי יוסי דחד מתרי טעמי נקיט כמו שכתבו התוספות בד"ה אלא אמר רבא דה"ה דהוי מצי לאוקמי כרבי דס"ל כוותיה. אלא דמלשון התוספות בשמעתין בד"ה לאפוקי משמע להדיא דלא ס"ל כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בזה שכתבו להדיא להלכה דאפילו בעל מנת נמי בעינן תנאי כפול ולשיטה זו ודאי צריך

לפרש כדפרישית מעיקרא תו קשיא לי במה שכתב הרא"ש ז"ל בשם הראב"ד ז"ל שנתן טעם לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דכיון דבע"מ ומעכשיו חל המעשה לאלתר בתנאי הוא דחייל מש"ה לא בעינן תנאי כפול וא"כ למאן דפסיק כרבי יוסי דזמנו של שטר מוכיח אפילו בתנאי דאם נמי אית לן למימר דלא בעינן תנאי כפול וכל דיני התנאי ואם כן תנאי כפול היכי משכחת לה ויש ליישב ולחלק וצ"ע ודוק היטב ועיין בסמוך:

שם אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט כו'. והקשה הרב המגיד בפ"ט מהלכות גירושין לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שהבאתי בסמוך דהיכא דאמר מעכשיו לא בעינן תנאי כפול וא"כ אמאי תקון שמואל תנאי כפול ותיפוק ליה דבתנאי דאם מתי ע"כ צריך לומר דמהיום אם מתי איירי דאל"כ הו"ל גט לאחר מיתה כדאיתא במשנה דף ע"ב וא"כ במהיום אין צורך לתנאי כפול ותירץ שם דהא דאמרינן לעיל דבעי למימר מהיום היינו משום דאם ב' לשונות משמע וכיון דתקון שמואל תנאי כפול אין צורך למהיום דבלא"ה לא שייך לומר אם שתי לשונות משמע כיון דכפל בפי' ואמר אם לא מתי לא יהא גט אלמא בלשון תנאי אמר למילתא אלא דקשיא לי לפ"ז הא דאמרי' לעיל אמתני' אם שתי לשונות משמע ותיפוק ליה דמסתמא איירי מתניתין בדכפליה לתנאי שכן הוא מהדין וא"כ אפי' לא אמר מהיום נמי וכבר כתבתי בזה לעיל ובשלמא לשיטת הרי"ף וסייעתו איכא למימר דמתניתין לא בעי תנאי כפול אלא שמואל לרווחא דמילתא הוא דתקון שכ"כ הרא"ש והרשב"א ז"ל בשמו משא"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב להדיא דמדינא בעינן תנאי כפול דבלא"ה לא הוי תנאי כלל א"כ קשה וצ"ע:

תוספות בד"ה מת הבן כו' פירש בקונטרס כו' ואין נראה דאם מת האב כששימשתו יום אחד פשיטא דהוי גט כו' עכ"ל. ולא ניחא להו לפרש דהא דקתני מת האב הרי זה גט היינו לאשמעינן דקודם שמת לא הוי גט כלל וכרב יהודה דאמר לעיל גבי ע"מ שתתן לי מאתים זוז דלכשתתן הוא דהוי גט ואם נקרע הגט או נאבד קודם לכן לא הוי גט וה"נ דכוותיה דלכי מקיימא תנאה הוא דהוי גט והיינו כשמת האב אלא דאכתי תיקשי הניחא לרב יהודא אלא לרב הונא דאמר והיא תתן דלאלתר הוי גיטא א"כ אמאי קתני הכא מת האב לפירוש רש"י ז"ל ואע"ג דטעמא דרב הונא אוקימנא לעיל כרבי דאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ופליגי רבנן עליה אפ"ה כיון דהלכתא כר' בהא כמ"ש התוס' לעיל לא ניחא להו לאוקמי סתם מתניתין דהכא דלא כהלכתא אבל אין לפרש דאפילו למ"ד דאומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי ולכי מקיימא תנאי הוי גיטא היינו דוקא באומר ע"מ שתתן מאתים זוז וכיוצא בזה דאפשר לקיים התנאי לאלתר משא"כ באומר ע"מ שתשמש את אבא נהי דצריכה לשמשו כל ימי חיי האב אפ"ה לא שייך לומר דלא הוי גיטא כלל

עד שימות האב כיון שלא הזכיר בפירוש מיתת האב ועוד דבכה"ג אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו דמעכשיו מגרש לה וכדפרישי' לעיל באריכות אלא דא"כ תיקשי להיפך מאי מקשה הש"ס בסמוך ורמינהו הניקתו יום אחד הוי גט ומאי קושיא דילמא לעולם צריכה להניקו שתי שנים והא דקתני הרי זה גט היינו לאשמעינן הא גופא דלאלתר משתחיל להניק דהוי גיטא וכמ"ד דע"מ לאו כמעכשיו דמי וע"מ שתניק לכשתניק קאמר וזמנו של שטר מוכיח דמשתחיל להניק קאמר דליהוי גט שזה בידה ולבתר הכי מקיימא תנאה אע"כ דלמ"ד לאו כמעכשיו דמי לא הוי גיטא כלל עד שתקיים לגמרי כל התנאי וא"כ ע"כ צריך לפרש כדפרישית מעיקרא דמשמע להו לפרש מתניתין אליבא דהלכתא ואי תיקשי אכתי אליבא דהלכתא נמי הוי מצי לפרש דהא דקתני מת האב הרי זה גט היינו דמותרת לינשא משא"כ קודם שמת אסורה להנשא כדאמרינן לעיל בברייתא גבי ע"מ שתתן מאתים זוז דאפילו למ"ד כמעכשיו דמי אפ"ה קתני אסורה לינשא לאחר עד שתתן דילמא לא מקיימא לתנאה וה"נ דכוותיה ואע"ג דהרמב"ם ז"ל דוחה האי ברייתא מהלכה אפ"ה רוב הפוסקים חולקין עליו ויש מחלקין בין היכא שהתנאי בידה או לא וה"נ אין התנאי בידה לת"ק דרשב"ג דסיפא דשמא יאמר האב אי אפשי שתשמשני וכ"ש דקשה טפי להפוסקים דבכל ענין היכא שהתנאי בקום עשה חיישינן דילמא לא מקיימא לתנאה. אלא דאפ"ה לא משמע להו להתוספות דמתני' אתא לאורויי הא מילתא דמותרת לינשא מדלא קתני בהדיא אלא הרי זה גט סתמא קתני כן נ"ל בשיטת התוספות ומ"מ עולה מדברינו שנוכל לקיים שיטת רש"י ז"ל בא' מהדרכים שכתבנו ועיין מ"ש הרא"ש והרשב"א ז"ל דבירו' משמע כשיטת רש"י ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל ולשיטת התוס' קשיא לי קצת הא דקתני במתני' מת הבן או שמת האב ולפי סדר לשון המשנה הו"ל למיתני איפכא מת האב ברישא כדקתני רישא ולשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר כיון דמת הבן איירי תוך הזמן מש"ה קתני לה האי בבא דקתני כמה היא מניקתו שתי שנים ועלה קתני מת הבן תוך אותו הזמן משא"כ במת האב לא שייך קביעות זמן משא"כ לשיטת התוספות דמת הבן נמי לאו אקביעות זמן קאי אלא שלא הניקתו כלל וא"כ הו"ל למיתני איפכא ומה שיש לדקדק עוד אפרש בסמוך בלשון התוספות בד"ה ורמינהו ע"ש:

בא"ד אלא נראה לר"י דמת קודם שהניקה ושימשה כלל דלא איכוון אלא להרווחה ולא לצעורה ואפילו לרב יוסף דאמר לעיל כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה אמאי פסיקא להו הכא דלהרווחה קא מכוון והא לעיל באיצטלא פליגי רשב"ג ורבנן וקי"ל כרבנן דלצעורי קמכוון ואי משמע להו לחלק הוי להו לפרש בהדיא ואפילו לרבנן דאמרי לצעורי קא מכוון ואמאי מייתי הא דרב יוסף ועוד דבסמוך בד"ה מתניתין רשב"ג מסקו התוספות

להדיא דלמסקנא דמוקמינן למתני' כרבנן צ"ל דאפילו אי לצעורי קמכוון אפ"ה אם מת קודם שהניקה ושימשתו הוי גט משום שאינו רוצה לצערה בחנם ונלע"ד ליישב משום דבלא"ה עיקר פלוגתא דרש"י ור"י ז"ל בפירושא דמת הבן או שמת האב ליתא אליבא דרב אשי דלדידיה כל אפין שוין דמת הבן היינו קודם שהניקתו כלל ומה"ט אסיקנא למימרא בקושיא אע"כ דעיקר פלוגתא דרש"י ור"י ז"ל לאינך אמוראי וא"כ איכא למימר דאליבא דרבא דבתראה הוא וקאמר בסתם ע"מ שתניק הוי שתי שנים ע"כ היינו משום דלהרווחה קא מכוון וא"כ אפילו לרבנן דאמרי באיצטלא לצעורי קא מכוון הכא מודו דע"כ להרווחה קא מכוון דאי לצעורי היה לו לקבוע זמן ומדקאמר בסתם ע"מ שתניק ולא פירש ע"כ להרווחה קא מכוון והיינו כל זמן שצריך ומה"ט גופא דע"כ להרווחה קא מכוון ממילא דאם מת קודם שהניקתו כלל אפ"ה הוי גט אפילו לרבנן ומש"ה לא קשיא להו להתוספות אלא לרב יוסף דאף ע"ג דהתם לא שייך כלל לצעורי קא מכוון אלא להרווחה אפ"ה קאמר הא לא דלה והוצרכו לחלק משא"כ בסמוך בד"ה מתני' רשב"ג דקיימי התוס' בהך סברא אליבא דרב חסדא דהא מילתא תליא בפלוגתא דרשב"ג ורבנן דאיצטלא הוצרכו לפרש שפיר דאי תימא דאפילו למ"ד לצעורי קא מכוון אפ"ה אם מת קודם שהניקתו הוי גט היינו משום שאינו רוצה לצערה בחנם כן נ"ל ועוד אפרש בזה בסמוך בד"ה מתני' ע"ש ודו"ק:

בד"ה כלל אמר רשב"ג כו' הקשה הר"ר אלחנן א"כ אמאי קאמר רבא לעיל כו' וי"ל דהכא בודאי להרווחה כו' אבל התם שתתני לי כו' בדעתו שיקבלם ולבסוף כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי באומר האב אי אפשי שתשמשני נמי איכא למימר דמעיקרא היה סובר הבעל שיתרצה האב בשימושה ולבסוף כשלא נתרצה אפ"ה קאמר רשב"ג דהוי גט ותיקשי האי דרבא ואפשר דיש לחלק בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו כדמפליג הש"ס לעיל פרק כל הגט לענין ברירה ואפשר דמאן דלא שני ליה לעיל לענין ברירה אפ"ה שני ליה הכא בין תולה בדעת אחרים לתולה בדעת עצמו וק"ל:

בד"ה ורמינהו כו' אבל אין לתרץ דא"כ מאי איריא יום א' כו' דהא רש"י ז"ל שפירש בסמוך כו' ה"נ יום אחד לאו דוקא כו' עכ"ל. כוונתם מבואר' דאי ס"ד דיום אחד דוקא מאי מקשה הש"ס מרישא דלמא הא דקתני רישא מת הבן או שמת האב איירי שהניקתו ושמשתו שעה אחת ולא יותר וקמ"ל דאע"ג דהיכא שהבן והאב חיים צריכה לשמשתו ולהניקו יום א' דוקא אפ"ה במתו סגי בשעה אחת לקיומי תנאה אע"כ דיום אחד לאו דוקא. אמנם לענ"ד אין דבריהם מוכרחים בזה דנהי דהיכא דקתני בהדיא יום א' היינו דוקא אפ"ה מקשה שפיר מרישא דמתני' דליכא לאוקמי במניקתו שעה אחת וקמ"ל דלא

בעינן יום שלם דא"כ עיקר הדין חסר מהמשנה דלא נחית כלל למיתני יום אחד או שעה אחת ותו דלפי מאי דמשמע להו להתוספות דאי איתא להאי סברא במתני' נמי מצינן לפרש כן א"כ היא גופא תיקשי מי הכריחו לר"י בעל התוספות לפרש לעיל בד"ה מת הבן דהיינו קודם שהניקתו כלל ודלא כפירש"י ז"ל משום דקשיא ליה בבא דמת האב דאכתי הוי מצי לפרושי מת הבן או שמת האב כששימשתו והניקתו שעה אחת וקמ"ל דבמת האב לא בעינן יום שלם ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר לר' אסי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דברישא נמי אע"ג דהניקתו שעה אחת נמי לא ליהוי גט כיון דלרב אשי כל סתם כמפרש יום אחד דמי והיינו יום שלם וא"כ במת נמי צריך יום שלם דלצעורי קא מכוון שכן מפרש ר"י בעצמו בד"ה בשלמא לרבא ע"ש ונהי דר"י מקשה שפיר עליה דרש"י ז"ל ממה שמפרש רש"י ז"ל גופא בקושי' דרב אשי דאיירי שלא שמשתו כלל וא"כ ע"כ לא משמע ליה לרש"י ז"ל לחלק בין יום אחד לשעה אחת משא"כ ר"י גופא הוי מצי לפרש כשיטת רש"י ז"ל ולעולם בלא הניקתו כלל לא הוי גט אע"כ דלא שייך לפרש לשון המשנה בשעה אחת מטעמא דפרישית דהעיקר חסר וליכא למימר דמה שלא רצה ר"י ז"ל לפרש כשיטת רש"י ז"ל היינו משום דבלא"ה פשיטא ליה לר"י מסברא דנפשיה דאפילו לא הניקתו כלל הוי גט ברישא ורש"י ז"ל גופא נמי דלא משמע ליה לפרש כן היינו משום דהכי משמע ליה ממאי דמקשה הש"ס לרב אשי מ"ש רישא אלמא דפשיט לתלמודא דבלא הניקתו כלל לא הוי גט נמצא כיון דר"י בעל התוס' ע"כ מפרש פירוש אחר בקושיא דרב אשי ממילא מוקי למילתא אסברא דבלא הניקתו כלל נמי הוי גט הא ליתא דאדרבא ממה שכתבו התוספות בסמוך בד"ה מתני' רשב"ג משמע להדיא דמסברא אית לן למימר כיון דלרבנן לצעורי קא מכוון א"כ במת ולא הניקתו כלל לא הוי גט ומה שפירש ר"י במתניתין דהוי גט היינו דוקא מחמת קושייא כמו שכתב מהרש"א ז"ל ולמאי דפרישית אליבא דר"י ליתא להאי קושיא כלל דאיצטריך שפיר למיתני מת האב לאשמעי' דלא אמרינן לצערה יום שלם קא מכוון אף ע"ג דמדבעינן שתי שנים היינו להרווחה אכתי ס"ד דרבנן תרתי חומרי אית להו כשהבן חי צריך ב' שנים דלהרווחה מכוון וכשמת בעינן יום שלם דלצעורי נמי מכוון קמ"ל דבמת סגי בשעה אחת לקיומי תנאה ולכאורה היה נראה בזה דודאי לר"י בעל התוס' לא משמע ליה כלל בשום סברא לחלק בין יום אחד לשעה אחת והתוספות כאן שרצו לפרש כן היינו אליבא דרש"י ז"ל דוקא משום האי קושיא דורמינהו ומש"ה מסקו שפיר דלרש"י ז"ל נמי ע"כ לאו דוקא אלא שמצאתי להרשב"א ז"ל בחידושיו דקאי בשיטת ר"י בעל התוספות בכל פירושיו בשמעתין ואפ"ה כתב דאדרבא פשטא דלישנא דרב אשי דקאמר כל סתם כמפרש יום

אחד דמי דהיינו יום אחד דוקא וא"כ להרשב"א ז"ל גופא תיקשי אמאי דחה פירש"י ז"ל במתני' משום קושיא דמת האב דהא מצינן לפרש שפיר כדפרישית וצ"ע ודוק היטיב:
בד"ה מתניתין רשב"ג כו' אי נמי הכא לא נתכוון לצעורה בחנם כו' וכן צריך לפרש בסמוך דמוקי מתניתין כרבנן עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל בלשון התוספות בד"ה מת הבן בשיטת ר"י אין דבריהם כאן מוכרחין דאיכא למימר דהא דמוקי בסמוך כרבנן אמרינן דלרבנן נמי ע"כ הכא להרווחה קא מכוין מדמצרכו שתי שנים ואע"ג דבעלמא סברי רבנן לצעורי מכוון הכא מדסתם ולא פירש קביעות הזמן ע"כ להרווחה מכוון משא"כ למ"ד לצעורי קא מכוון לעולם דבמת ולא הניקתו כלל לא הוי גט אלא דאפ"ה מייתי שפיר מלישנא בתרא דרב חסדא דמוקי למתניתין כרבנן ובריייתא כרשב"ג אלמא דאדרבא מאן דאית ליה לצעורי קא מכוון מצריך שתי שנים ומאן דאית ליה להרווחה כרשב"ג סגי בהרווחה כל דהו דאל"כ אין זה ענין כלל לפלוגתא דרשב"ג ורבנן דליכא למימר דטעמא דרבנן דהכא ע"כ להרווחה מכוון מדסתם ולא פירש א"כ האי טעמא שייך נמי לרשב"ג אע"כ כדפרישית אלמא דלרבנן אית להו לצעורי קא מכוון ואפ"ה סברי במת ולא הניקתו הוי גט מדקתני מת האב וע"כ היינו משום שאינו רוצה לצערה בחנם כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:
בד"ה כאן במפרש כו' דס"ד כיון שהיקל כ"כ כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דקשיא להו הא במפרש כבר שמעינן לה מסיפא דמתני' כו' ולענ"ד אין זה בכוונת התוספות דבדוכתי טובא אשמעינן בברייתא מה דאשמעינן רבי כבר במתני' אלא דקשיא להו אמאי קתני בברייתא מפרש יום אחד דלא שכיח וטפי הו"ל למינקט לישנא דמתני' במפרש שתי שנים דהכי אורחא דמילתא ועל זה כתבו דס"ד כיון שהיקל כ"כ ויותר נראה שכתבו כן ליישב נמי אליבא דרש"י ז"ל דאפילו בסתם אמרינן מת ולא הניקתו לא הוי גט ואמאי קתני בברייתא האי מילתא במפרש וע"ז כתבו דאיכא רבותא טפי וק"ל:

דף עו.

תוספות בד"ה בשלמא לרבא כו' פירש בקונטרס כיון דלא איצטריך לפרושי כו' ואין נראה לר"י דהא גבי אביו כו' וגבי בן נמי איצטריך לפרושי לרב יהודה כו' עכ"ל. ולענ"ד דברי רש"י ז"ל מבוארין דודאי לענין מת האב וכן בבן אליבא דרב יהודה לא הוצרך רש"י לפרש שום דבר דפשיטא שיש לחלק בין רישא לסיפא דרישא כיון שסתם ולא פירש ואנן הוא דאמרינן דעתיה דמסתמא להרווחה מכוון ומה"ט כשמת האב והבן תוך הזמן הוי גט משא"כ בסיפא שאמר בפירוש שתי שנים צריכה לקיים כפי התנאי דלצעורי קא מכוון

ומכ"ש לר"י דסגי ביניקת י"ח חדש להרווחה והוא התנה שתי שנים אלמא דלצעורי קא בעי ודוקא קאמר ולא הוצרך רש"י לפרש אלא לענין יניקת הבן לרבנן דאורחא דמילתא הכי הוא וא"כ יש סברא לומר דאין לחלק עוד בין סתם למפרש דלעולם בכולהו להרווחה קמכוון וכיון שהתנה במידי דאורחא בהכי להרווחה לכך הוצרך רש"י לפרש דהכא נמי ע"כ לצעורה מכוון מדלא הוצרך לפרש ופירש כן נ"ל נכון לשיטת רש"י ז"ל וק"ל:

בא"ד ונראה לר"י כו' אלא לרב אשי כו' הרי נמי נתכוון לצעורה כיון דפירש כו' עכ"ל. והלשון אינו מדוקדק דהא לקושטא דמילתא לא פירש אלא שאנו אומרים כמפרש דמי ומ"מ תוכן דברי ר"י הם בענין זה כיון דלרב אשי כל סתם כמפרש יום א' דמי ע"כ דטעמא דמילתא דאי איתא דלהרווחה איכוון הו"ל לפרושי שתי שנים אע"כ דלצעורה בעלמא איכוון והיינו יום אחד וא"כ מה"ט גופא אפילו מת לא ליהוי גט כנ"ל מדקדוק לשון הר"ן ז"ל שהעתיק שיטת ר"י אלא דגם זה לא יתכן לפי פירוש האי נמי שכתבו התוספות בד"ה מתניתין רשב"ג דאפילו לצעורי קא מכוון לא נתכוון לצערה בחנם ונראה דר"י ס"ל כפירוש קמא לעיל וא"כ הדרא קושיא דלעיל לדוכתא ודו"ק. ויותר נראה דה"ק ר"י כיון דר"א קאמר כל סתם כמפרש יום אחד דמי ובמפרש ודאי אם מת ולא הניקתו לא הוי גט כיון דפירש א"כ משמע דבסתם נמי הוה הכי כנ"ל:

דף עו:

גמרא תניא כוותיה דרבי יוחנן כו' וכתבו התוספות מדקתני ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה ולרב הונא אם נתייחד בטל הגט לגמרי. ולכאורה קשה מהאי ברייתא לרב הונא ואנן חזינן דרב הונא גופא אייריי בהאי ברייתא דקאמר רבה בר רב הונא הכי אמר אבא משמיה דרב באומר נאמנת עלי אלא דבאמת לא קשה מידי דלפי מאי דמוקי לה רב הונא באומר נאמנת עלי שלא פייסתי א"כ אתי שפיר לישנא דברייתא דמעיקרא קתני הרי זה גט וליכא למיחש שמא פייס ונתייחד ובטל הגט שהרי האמינה עליו לומר שלא פייס אלא דאכתי הוי לן למיחש לגט ישן דפסול משום לעז שיאמרו גיטה קודם לבנה ולהאי חששא לא מהני מה שהאמינה כמו שהקשה רבינו תם לעיל דף י"ח מש"ה מסיים בברייתא דאפ"ה לא חיישינן לגט ישן שהרי לא נתייחד עמה פי' כיון שלא ראינו שנתייחד אין לנו לחוש אלא שמא יבא הבעל ויערער ויאמר שפייס להא נמי לא חיישינן כיון שהאמינה עליו וכמו שתירץ ר"י לעיל בתוספות דף י"ח ע"ש. מ"מ מייתי הש"ס שפיר תניא כוותיה דרבי יוחנן דפשטא דלישנא משמע טפי כר' יוחנן כנ"ל ודו"ק. ויותר נראה לי דלרב הונא הכי קאמר פשיטא דאין לנו לחוש שמא נתייחד עמה

בתשמיש לבטל התנאי דלהא לא חיישינן דכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה ואחד מהם אומר שעבר בקום עשה אינו נאמן כדאיתא בטוח"מ סי' רמ"א ובאה"ע סימן ל"ח וע"ש בבית שמואל ס"ק ס"ט דאפילו במכחישו אינו נאמן אלא דאכתי הוי לן למיחש שמא נתייחד עמה תוך הזמן ואח"כ עבר שלשים יום בלא תשמיש דנהי דהוי גט אכתי יערער ויאמר שנתגרשה בגט ישן כיון שנתייחד בין כתיבה לנתינה וע"ז מסיים דלהא נמי אין חוששין כיון שלא ראינו שנתייחד עמה וכדמסקינן באומר נאמנת עלי כנ"ל נכון ולשיטת המפרשים לקמן שמא פייס ובא בצינעא כבר כתב הבית שמואל בסי' קמ"ד דבכה"ג לא מיקרי קום עשה כיון שדרך האדם לצאת ולבא למקומו מחמת עסקיו ע"ש ודו"ק:

שם וניחוש שמא פייס פירש"י ולאחר זמן אתי בעל ומערער ויאמר נתיחדתי ופייסתי. כוונתו מבואר לעיל בתוספות דף י"ח דלפי פירושו דהחשש הוא משום גט ישן אם כן לא הוי מהני מה שאמר נאמנת עלי לומר שלא נתיחדתי אע"כ דאנן ודאי לא חיישינן להכי כיון שלא ראינו שנתייחד עמה אלא עיקר קושיית הש"ס היא דאכתי יערער הבעל ויאמר שפייס ובהא משני שפיר באומר נאמנת עלי דהשתא ודאי לא אתי ומערער והא דמקשה הש"ס בסמוך אמתני' דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש וניחוש שמא פייס אע"ג דהתם לא שייך האי חששא שמא יבא הבעל ויערער שהרי מת הבעל אלא דאיכא למימר דאעיקר התנאי קשיא להו היאך תקנו חכמים לכתחילה לגרש בזה התנאי דאם לא באתי מכאן עד י"ב חדש הא איכא למיחש שיבא הבעל ויערער כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל. מיהו בסמוך אפרש בענין אחר אבל התוספות לעיל פירשו דוניחוש שמא פייס היינו שמא ביטל הגט אלא דבההיא דבסמוך דאיכא דמתני אמתני' מעכשיו אם לא באתי וניחוש שמא פייס התם ע"כ ליכא לפרושי שמא ביטל דכיון דאמר מעכשיו שוב אין יכול לבטל הגט וע"כ הא דבסמוך צריך לפרש וניחוש שמא פייס היינו שמא בא בצינעא וא"כ נתבטל התנאי כן העלו התוס' לעיל דף י"ח בשיטת ר"ת ע"ש אלא דלפ"ז קשה א"כ למה הוצרך ר"ת לפרש האי וניחוש שמא פייס אברייתא בע"א דהו"ל לפרושי תרוייהו בענין אחד דהיינו שמא בא ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דכיון דרב הונא גופא משני משמיה דרב ומוקי לברייתא באומר נאמנת עלי שלא באתי ומאי איצטריך ליה לרב הונא לאוקמי בהכי דהא לדידיה דמוקי כל זמן שאעבור מכנגד פניך דהיינו תשמיש תו ליכא לאקשויי וניחוש שמא פייס ובא דבזה לא נתבטל הגט וליכא למיחש שמא פייס ונתייחד עמה שהרי לפי שיטת התוס' א"א לפרש שמא פייס איחוד כיון דקתני בהדיא בברייתא שהרי לא נתייחד עמה לכך הוצרכו לפרש האי שמא פייס לענין אחר שמא ביטל הגט דלפ"ז שייך הקושיא בין לרב הונא בין לר' יוחנן בחד גוונא

כן נ"ל נכון ובזה יתיישב גם כן מה שהקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו על שיטת הרי"ף ז"ל דמפרש לוניחוש שמא פייס קמא שמא ביטל התנאי מדעת האשה ושמא פייס דבסמוך אמתני' מפרש הרי"ף שמא בא ונתקשה הרשב"א ז"ל על ככה ולמאי דפרישית א"ש כי היכי דתיתוקם נמי אליבא דרב הונא ודו"ק ועיין בסמוך:

שם מאן דמתני לה אמתניתין כ"ש אברייתא מאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין הא לא אתא והקשה מהרש"א ז"ל דאכתי אמאי מתני לה אברייתא ולא מתני לה אריש דמתני' דקתני נמי בהדיא הרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום והלך ובא והו"ל לאקשויי ניחוש שמא פייס ולאוקמי נמי באומר נאמנת עלי שלא באתי ולכאורה היא קושי' עצומה ומה שכתב מהרש"א ז"ל נמי דלשיטת רש"י ז"ל אתי שפיר כיון דחששא היא משום גט ישן ניחא ליה לאקשויי אברייתא דקתני בהדיא האי חששא ע"ש וזה נראה דוחק. ולענ"ד נראה ליישב מלתא דשוויא לכולהו פירושי דודאי אמתניתין דקתני כל זמן שאעבור מכנגד פניך לא מצי לאקשויי וניחוש שמא פייס דאיכא לאוקמי בדאמר ע"מ שאעבור מכנגד פניך וקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי וא"כ לא מצי לאקשויי שמא פייס וביטל הגט לר"ת דכיון שהגט חל מעכשיו לא מצי לבטל כמ"ש התוס' דף י"ח ובאמת בלא"ה הביא הרשב"א ז"ל כמה גירסאות דגרסי להדיא ע"מ שאעבור מנגד פניך עי' שם באריכות ועוד בלא"ה מצינן לאוקמי כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וא"כ כל תנאי בגט שכתוב בו זמן הו"ל כמעכשיו ותו ליכא למיחש שמא ביטל ומה"ט גופא א"ש נמי לשיטת רש"י ז"ל דליכא לאקשויי אמתני' שמא פייס והוי גט ישן דכיון דמעכשיו חל הגט תו לא שייך האי חששא כמו שכתבתי בסוגיא דלעיל דף ע"ג גבי לא תתייחד עמו אלא בפני עדים דהאי חששא היינו כשנתייחד בין כתיבה לנתינה דאיכא למיחש שמא יאמרו גיטה קודם לבנה ובאמת הולד נולד בהיתר גמור שעדיין היא אשתו כל זמן שלא נתן לה הגט משא"כ באומר מעכשיו או ע"מ וכן לר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח שהגט חל מיד לא שייך לומר שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהא לקושטא דמילתא הגט קודם לבנה דמאחר שנתקיים התנאי חל הגט למפרע ובא עליה שלא כדין בביאת זנות וכמ"ש לעיל באריכות ושכ"כ הר"ן ז"ל משא"כ אברייתא דקתני בהדיא לגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה משמע דבנתייחד הוי גט ישן וממילא דע"כ לא מיתוקמא במעכשיו וע"מ או כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח דא"כ לא שייך האי חששא דגט ישן כלל אע"כ דאירי בענין שאין הגט חל אלא לכשיעברו השלשים יום וא"כ מקשה שפיר וניחוש שמא פייס לרש"י משום גט ישן ולרבינו תם שמא ביטל הגט. והשתא דאתינן להכי ע"כ מאן דמתני לה אמתני' דמעכשיו אם לא באתי

אפי' לפירש"י אין הטעם משום שמא פייס והוי גט ישן דבמעכשיו לא שייך גט ישן אלא שמא פייס ובא ונתבטל התנאי. משא"כ לעיל לא מצינן לפרש כן כיון דרבה בר רב הונא משמיה דרב הונא מוקי לה באומר נאמנת עלי משום האי קושיא דשמא פייס והתם לא שייך לומר שמא בא דהא לרב הונא נגד פניך היינו תשמיש מש"ה הוצרך לפרש משום גט ישן דפסול בין לרב הונא ובין לרבי יוחנן ולרב הונא נמי לא מצי לאקשויי שמא פייס ונתייחד בתשמיש ונתבטל התנאי שכבר כתבנו לעיל דכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה לא מהימן לומר שעבר בקום עשה ותשמיש קום עשה הוא אבל מגט ישן פריך שפיר כדפרישית לעיל בלשון שני בתוספות ד"ה תניא כוותיה כן נ"ל נכון ודוק היטב. ובאמת אני תמה על הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם שהביאו הגירסא בברייתא ע"מ שאעבור מכנגד פניך והאריכו בזה ולא הרגישו דא"כ דכאומר מעכשיו דמי תו לא שייך חששא דגט ישן כדפרישית וכמ"ש הר"ן ז"ל להדיא בפ' הזורק וא"כ מדקתני בברייתא ולגט ישן אין חוששין ע"כ לא מיתוקמא בדא"ל מעכשיו וצ"ע גדול ודו"ק:

תוספות ד"ה דהא איקיים ליה תנאיה וא"ת לאלתר מה יש לחוש כו' ויש לומר דאיכא למיגזר כו' עכ"ל. והר"ן ז"ל מפרש בענין אחר דאיהו ודאי לא סליק אדעתיה שימות תוך י"ב חדש וא"כ מסתמא כשאמר לה אם לא אבא לאחר י"ב חודש לא גמר בדעתו להתירה אלא בסוף י"ב חודש ומש"ה אסורה עד סוף הזמן ולפי דבריו למדנו דבאומר ע"מ שתניק את בני למאן דמצריך שתניקו כ"ד חודש וא"כ אפילו מת הולד דאמרינן הרי זה גט מ"מ אסורה לינשא עד כ"ד חודש שהרי לא גמר בדעתו לגרשה ולהתירה עד אותו זמן משא"כ לשיטת התוספות דהכא טעמא משום דגזרינן מת אטו לא מת דאין הכל יודעין משא"כ במת הולד לא שייך האי חששא דמאן דידע שאינה מניקת הולד יודע ג"כ שמת הולד ובכך הייתי רוצה ליישב מה שהקשו התוספות לעיל על רש"י במאי דקתני מת האב דמילתא דפשיטא היא ולמאי דפרישית אפשר דאתי לאשמעינן מת הבן דומיא דמת האב שמותרת לינשא לאלתר כן נ"ל ולהרמב"ם ז"ל עוד טעם אחר כתבו הרב המגיד דלעולם צריך שיתבטל התנאי בפועל והיינו כשנשלם הזמן שקבע ע"ש בפ"ח מהל' גירושין:

דף עז.

רש"י בד"ה לכי נפקא קאמר לה כו' לאו גיטא הוא כלל וליכא למיסמך אזמנו של שטר מוכיח דהא בהדיא קאמר כשלא אבא עכ"ל. משמע מפירושו להדיא דלרבי יוסי נמי פשיטא ליה בכה"ג דלא הוי גט כלל ודלא כמ"ש התוס' בד"ה הכל מודים דלרבי יוסי

הוי גט ואינו גט ובמסכת עבודת כוכבים בפר' אין מעמידין דף ל"ז כתב רש"י ז"ל כמ"ש התוס' כאן ולמאי דפרישית לעיל דף ע"ד ע"ב אפשר לומר דאלו ואלו דברי אלקים חיים דמה שפירש"י כאן היינו ללישנא קמא דרב הונא לעיל דמתני אירשא משמע דבסיפא רבי יוסי נמי מודה דלא הוי גט ומה שפרש"י באין מעמידין היינו ללישנא בתרא דרב הונא לעיל דבלאחר נמי פליג רבי יוסי והו"ל כמהיום ולאחר דגט ואינו גט מיהו כבר הארכתי שם בסתירת זו הסברא וכאן אין להאריך ע"ש ובחידושי הרשב"א כאן ובלשון הר"ן ז"ל:

סליק פרק מי שאחזו

הזורק פרק שמיני

תוספות בד"ה תלמוד לומר ונתן בידה וא"ת ונימא ונתן כלל בידה פרט כו' וי"ל ושלחה חזר וכלל עכ"ל. ויש לתמוה דלא מייתי כלל בגמרא קרא דושלחה ועוד קשה דלקמן בשמעתין בפלוגתא דעולא ורבי אושעיא מסיק הש"ס ואידך אי מה ידה בדבוקה ואי לפי' התוס' דכלל ופרט וכלל הוא לא שייך כלל לומר אי מה ידה בדבוקה דהא בכל כלל ופרט וכלל לא בעינן שיהא הכלל דומה לפרט בכל מילי אלא בחד צד למ"ד כללא בתרא דוקא או בשני צדדין למ"ד כללא קמא דוקא כדאיתא בר"פ בכל מערבין וא"כ היינו פלוגתא דעולא ורבי אושעיא דלר' אושעיא סגי בחד צד דומיא דידה דמשתמר לדעתה ולעולא בעינן שני צדדין סמוכה ומשתמר לדעתה לכך נראה כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם הירושלמי דתרי קראי כתיבי ונתן בידה וא"כ ונתן יתירא דרשינן ריבויא דאע"ג דכתיב נמי תרי זימני בידה אפשר דבידה לאו יתורא הוא דאיצטריך לכדדרשינן מי שיש לה יד יצאה שוטה וקטנה שאין להם יד והיינו כדפרישית לעיל דף ס"ד ע"ב דאפי' מאן דיליף מושלחה מי שמשלחה וחוזרת אפ"ה לא פליג אהאי דרשא דמי שיש לה יד וכמ"ש שם דתרוייהו צריכי ע"ש. ובאמת בתחילת העיון היה נ"ל לפרש בענין אחר ע"פ הסוגיא דפרק הזהב דף נ"ו דמסקינן התם דכל ידו ידו ממש הוא לבר מהיכא דליכא למימר ידו ממש דרשינן ידו ברשותו וא"כ ה"נ כיון דליכא למימר ידה ממש דהא כתיב ונתן לריבויא אע"כ דידה היינו רשותה ומהכא מרבינן חצירה ובהכי הוי א"ש הא דאמרינן ונתן בידה מכל מקום ולא אמרינן ונתן מ"מ אלא ע"כ דעיקר ילפותא דחצירה מבידה ילפינן וכן משמע מלשון הירושלמי אלא שהוא מגומגם שם וכן מצאתי בלשון הב"י בישוב לשון רבינו בעל הטורים באה"ע סי' קל"ח אלא דלפ"ז תיקשי הא דאמר עולא דבעינן עומדת בצד חצירה והכי קי"ל ואמאי הא כל היכא דדרשינן ידו ברשותו לא בעינן עומד בצדו כדדרשינן מקרא דויקח את כל ארצו מידו דע"כ היינו מרשותו והתם לאו

עומד בצידו הוי אע"כ כדפרישית דונתן ריבויא הוא אלא דאפ"ה מדכתיב ידה דרשינן דבעינן חצר המשתמרת לדעתה דומיא דידה ולעולא בעינן נמי עומדת בצידה דומיא דידה וכ"נ להדיא מדקדוק ל' רש"י ז"ל בשמעתין ומשמע נמי דל"ג ונתן בידה מ"מ אלא ת"ל ונתן מ"מ וכן הוא בגמרא דפ"ק דב"מ. ולפי מאי דפרישית ומדקדוק לשון רש"י ז"ל היה נ"ל ליישב דהא דתנינן לקמן היתה עומדת בר"ה וזרק לה תוך ארבע אמות מגורשת וכתבו התוס' דאע"ג דהא דד' אמות קונות אינן אלא מדבריהם ה"נ היינו מדבריהם משום תקנת ענוגות וכ"ש לרב אשי דאמר בפ"ק דמציעא דבר"ה לא תקנו כלל ד' אמות אלא בסימטא ע"כ הכא היינו משום תקנת עגונות כ"כ שם התוס' וכן בהא דקאמר ר"י קרוב לה שנינו אפילו מאה אמה הוצרכו הפוסקים לפרש דהיינו משום תקנת עגונות וזה תימה שלא נזכר טעם זה כלל בש"ס אבל לפי דרכינו היה באפשר לומר מדאורייתא נמי מהני דונתן ריבויא הוא דמשמע נתינה כל דהו כמ"ש רש"י ז"ל להדיא אלא מדכתיב נמי בידה מצרכינן שיהא הגט משתמר לדעתה א"כ כל היכא דמשתמר לדעתה בלבד אפילו אין הגט ברשותה נמי מהני כן נ"ל לכאורה לולא שלא מלאני לבי לפרש בדבר שהוא נגד סברת הקדמונים ועוד אפרש בזה בסוגיות הבאות לפנינו בפירקין אי"ה:

בא"ד וכן י"ל בסמוך גבי אם המצא תמצא דהוי כלל ופרט כו' וא"ת א"כ היאך פריך במרובה כו' עכ"ל. באמת דמה שכתבו דהמצא תמצא דרשינן בכופו"כ ליתא לפי המסקנא דפ' מרובה אלא דהמצא תמצא הוי תרי כללי דסמיכי להדדי ודרשינן להו בריבה ומיעט וריבה והתוספות לא נחתו הכא לדקדק בין כלל ופו"כ לריבה ומיעט וריבה ומייתי למאי דס"ד מעיקרא. מיהו קושייתם דאם כן מאי פריך במרובה שייך אף למאי דמסקינן דריבה ומיעט וריבה הוא ואפ"ה מצינן נמי לרבויי גגה חצירה מהאי ריבויא גופא מהמצא תמצא מיהו נראה מזה סיוע קצת למה שכתבתי בסמוך דגבי גט נמי דרשינן ונתן מ"מ היינו דונתן ריבויא הוא דומיא דהמצא תמצא דריבויא הוא למסקנא דפ' מרובה ואע"ג דלפמ"ש בסמוך גבי גט מרבינן כל היכא שמשתמר לדעתה בלבד אפי' ברשות הרבים וגבי גנב לא אמרינן הכי כדאמר רבי יוחנן לקמן בהדיא לגיטין אמרו ולא לד"א אפ"ה לא קשה מידי דגבי גנב מילתא דפשיטא היא דלא מיקרי גנב כלל אא"כ שקנה הגניבה באחד מדרכי הקניות ומש"ה בעינן שתמצא מיהו ברשותו דוקא משא"כ בגט דמהני בעל כרחה אין לחלק אלא בכ"מ שמשתמר לדעתה אפשר דמהני לפמ"ש בסמוך אלא דלפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בשמעתין וצריכא לאו אקראי קאי דהא לא דמו אלא אילפותא דברייתא קאי דמרבה גגה וחצירה בגט ובגנב ע"ז קאמר דצריכא למיתני תרוייהו כנ"ל לפמ"ש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

גמרא חצירה מה שקנתה האשה קנה בעלה. לאו אריבויא דקרא קמקשה דא"כ לא הוי מקשה מידי כיון דגזירת הכתוב הוא אלא דבאמת הא דמה שקנתה אשה קנה בעלה לאו מדאורייתא הוא אלא מתקנת חכמים שתקנו שיאכל פירות בחייה תחת פרקונה ומש"ה אם מכרה ונתנה אינו קיים והבעל מוציא הפירות ומתקנת אושא ואילך קונה נמי הגוף ומוציא מיד הלקוחות לאחר מיתה כדמסקינן ריש פרק האשה שנפלו לה נכסים והכא אמתניתין קשיא ליה דקתני זרקו לתוך חצירה מגורשת ואמאי הא משועבד החצר לבעל מתקנת חכמים וק"ל ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה בכותב לה דין ודברים כו' וא"ת והא אכתי אית ליה לבעל פירי כו' עכ"ל. קושייתם אליבא דרבי יוחנן לעיל דף י"ח דמסקינן אליביה דיש לבעל פירות עד שעת נתינת הגט משא"כ לריש לקיש דאמר משעת חתימה אין לבעל פירות אם כן לא מקשו מידי דקודם נתינת הגט הוי חצירה לגמרי מכיון שכתב לה דין ודברים אין לי בגוף החצר ופירות נמי לית ליה משעת החתימה אלא משום דמרא דשמעתא דהכא ר' אלעזר הוא דמוקי לה בכותב דין ודברים אין לי ור"א תלמידיה דר' יוחנן הוא ומסתמא כוותיה ס"ל והיינו לשיטת התוספות לעיל דף י"ח דהא דמשני שם איפוך אברייתא קאי ודלא כבעל העיטור וסייעתו שכתבו דאיפוך קמייתא ור' יוחנן סובר משעת חתימה וק"ל:

בד"ה והתניא האומר לחבירו כו' הוי מצי לשנויי כו' או שנתן לה במתנה דאמרינן בפרק חזקת קנתה ואין הבעל אוכל פירות כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דלפירוש רבינו תם לא שייך לומר כן דאכתי יש לבעל זכות בחצר שאם מכרה ונתנה מוציא מיד הלקוחות ולר"ת בהכי תליא מילתא ודברי התוספות כאן דוקא לפירוש ר"י. ולענ"ד מסתימת לשון התוספות לא משמע כן תו קשיא דלפי פירושו א"כ מי הכריחו לר"ת בשמעתין בד"ה בכותב ובד"ה מה שקנתה לפרש דלא תליא כלל באכילת פירות וזה דלא כשיטת הירושלמי כמו שהביא ר"י בשמעתין לקמן בד"ה מה שקנתה דהא שפיר הוי מצי ר"ת ז"ל לפרש כל הסוגיא בפשיטות ולומר דבחד מינייהו סגי דמיקרי חצר הבעל או במה שאוכל הפירות אע"ג דאם מכרה ונתנה קיים או היכא דאם מכרה אינו קיים אע"ג שאינו אוכל הפירות ולפ"ז א"ש שיטת הירושלמי דמקשה אמתני' מאכילת פירות ולקמן נמי בעובדא דרבא דאיכסיף היינו משום דנהי דבמתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות אכתי מיקרי חצר הבעל משום שאם מכרה אינו קיים והכא דמקשה הש"ס בפשיטות אמתני' חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה היינו דנהי דמוקמת למתניתין שנתן לה הבעל החצר במתנה אכתי מיקרי חצר הבעל כיון שאם מכרה אינו קיים ועל זה מוקי לה רבי אלעזר שפיר בכותב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ולא הוצרך לפרש ובפירותיהן

דלעולם מיתוקמא מתניתין שנתן לה הבעל החצר במתנה שאין לו פירות אלא שיש לו זכות להוציא מיד הלקוחות אם מכרה ומכיון שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך נסתלק ג"כ מאותו זכות שאם מכרה ונתנה קיים והו"ל חצירה לגמרי. אלא דבאמת אחר העיון מצאתי דליתנהו לדברי מהרש"א ז"ל כלל ודברי התוס' כאן היינו אף לפר"ת משום דבפרק האשה שנפלו מסקינן להדיא שמה ששנינו שם במשנה נפלו משניסת הבעל מוציא מיד הלקוחות מקשה הש"ס שם לימא תנינא לתקנת אושא ומשני הש"ס מתניתין בחייה ולפירות ותקנת אושא לגופה של קרקע ולאחר מיתה ולפ"ז ע"כ הא דפשיטא ליה לר"ת לקמן בד"ה מה שקנתה דבמתנה אם מכרה ונתנה אינו קיים ליתא לפי דין המשנה שלא תקנו כלל לבעל אלא אכילת פירות וא"כ כיון דבמתנה אינו אוכל פירות מהיכי תיתי יוכל להוציא מיד הלקוחות אלא משום דר"ת לקמן אעובדא דרבא קאי דהוה בתר תקנת אושא מש"ה משמע ליה דאם מכרה ונתנה הבעל מוציא אף במתנה והיינו משום תקנת אושא והכי משמע ליה מסוגיא דפ' חזקת הבתים דמימרא דאמוראי היא דהוו בתר תקנת אושא ואף בזה יש לפקפק כמו שאבאר שם בסמוך משא"כ הכא דמקשה הש"ס אמתניתין חצירה מה שקנתה אשה קנה בעלה כתבו התוס' שפיר דלכל הפירושים הוי מצי לאוקמי בנתן לה הבעל החצר במתנה דאין אוכל פירות וממילא שאם מכרה ונתנה קיים לדינא דמתניתין דהוי קודם תקנת אושא כדמשמע בפ' האשה שנפלו וכדפרישית ולא הוי צריך לאוקמי כלל בכותב לה דין ודברים אין לי אלא משום דבפ' הכותב איצטריך לאוקמי בהכי ולפ"ז דלא משמע ליה הכא לאוקמי במתנה אלא בכותב לה דין ודברים שפיר קשיא להו לעיל בד"ה בכותב דאכתי הבעל אוכל פירות והוצרך ר"י ז"ל לפרש דאיירי שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן ור"ת הוצרך לפרש דלא תלי כלל באכילת פירות כנ"ל נכון ודוק היטב ומה שהקשה מהרש"א ז"ל על דברי התוס' היאך אפשר לאוקמי במתנה דאם כן בחצירו נמי הוי מצי למיתני דמגורשת בכה"ג ולכאורה דבריו נפלאים דודאי כה"ג שנתן לה במתנה לא מיקרי חצירו אלא חצירה ועל זה כתבו דחצירה דמתניתין איירי בכה"ג וכבר עמד על זה בספר קיקיון דיונה והנלע"ד בכוונת מהרש"א ז"ל דממה שכתבו התוס' כן אמקשה דהכא וכי כתב לה מאי הוי ולא סמכו קושייתם להמקשה דלעיל מיניה דמקשה חצירה מה שקנתה אשה כו' הו"ל לאקשויי דאיכא לאוקמי במתנה וזה הכריחו למהרש"א ז"ל דאין כוונת התוס' כלל לומר שנתן לה חצר שלו במתנה אלא עיקר קושיית התוס' במאי דמקשה הכא וכי כתב לה מאי הוי והתניא לא אמר כלום ופירש"י דמאחר שהוא שלו צריך לכתוב לשון מתנה וע"ז הקשו התוס' דאכתי אמאי לא מוקי בהכי שכתב לה לשון

מתנה ולעולם בחצר שהוא שלה אירי והיינו דקשיא ליה למהרש"א ז"ל דא"כ הוי מצי למיתני כה"ג בחצירו זה נ"ל ברור בכוונת מהרש"א ז"ל אלא שאין זה כדי להוציא דברי תוספות ממשמעותן ומה שלא הקשו כן מעיקרא יש ליישב לפי הדרך שכתבתי בסמוך ואין להאריך דקושטא דמילתא דעיקר כוונת התוס' להקשות דה"מ לשנויי שכתב לה בלשון טוב וע"ז כתבו אגב גררא דה"ה דה"מ לאוקמי מעיקרא כשנתן לה חצירו במתנה אע"כ דמשום דבפרק הכותב מוקי לה בהכי משני נמי הכי. ועוד נראה בכוונת מהרש"א ז"ל דבכה"ג שנתן לה במתנה אפילו בחצירו ממש נמי מהני וכגון שאחר שזרק הגט לחצירו נתן לה החצר במתנה דכה"ג הוי גט מעליא כדאמר רבא לעיל בפ"ב דף כ"א כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה וכדרב כהנא כו' אהא לא מייתי ראיה כו' אלא מייתי דלא תיקשי היאך יכול להתנות כו' הואיל שלא בא לעולם כו' עכ"ל. פירוש דאהא מילתא שיכול להסתלק בכה"ג אפילו בלשון גרוע לא צריך לאתויי ראיה דעיקר גריעות הלשון דדין ודברים אינו אלא דמאחר שהוא שלו צריך לכתוב לשון מתנה א"כ מילתא דפשיטא היא דהיכא שעדיין לא בא לידו הוי דין ודברים אין לי לשון טוב אלא עיקר הראיה לענין שיכול להסתלק מדבר שלא בא לעולם וכן מבואר בלשון התוס' בפרק חזקת הבתים ואין להקשות א"כ אמאי איצטריך לאוקמי בכותב לה ועודה ארוסה אפילו כשהיא נשואה נמי הוי מצי לאוקמי שמסתלק מאכילת פירות לחוד לשיטת ר"י ז"ל דהכל תלוי באכילת פירות וכיון דאכילת פירות דבר שלא בא עולם הוא שפיר יכול להסתלק אפילו בלשון דין ודברים והא דאמרינן התם לא אמר כלום היינו שגוף הקרקע היא שלו אלא דלאו מילתא היא דנהי דפירות דקל מיקרי דבר שלא בא לעולם מ"מ כשמקנה דקל לפירותיו אמרינן דמיקרי דבר שבא לעולם והכא נמי גוף השדה קנוי לבעל לפירותיו כנ"ל וכן מצאתי בלשון מהרש"א ז"ל בפרק הכותב כיוצא בזה וק"ל:

דף עז:

גמרא ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו בפניא דמעלי שבתא למחר תקיף ליה עלמא כו' אמר להו זילו אמרי ליה ליקני ניהלה להההוא דוכתא כו'. ויש לדקדק כיון שהגט נכתב מאתמול היאך מכשיר ליה רבא ליתן לכתחילה בשבת הא הו"ל גט מוקדם לשיטת רוב הפוסקים דבכה"ג שנתאחר הנתינה מיום הכתיבה נמי מיקרי מוקדם וליכא למימר דיהיב לה ע"י שליח וכמ"ש הפוסקים דגט מוקדם יש תקנה ליתן ע"י שליח דקלא אית ליה הא ליתא דגופא דעובדא לא הוי הכי שהרי לא מסר הבעל שום גט אלא במה

שהקנה לה המקום עם הגט ממילא נתגרשה וכמו שיבואר וא"כ אין זה גט ע"י שליח דלא שייך כלל שליח בכה"ג ואף שהר"ן ז"ל כתב להדיא דהכא ע"י שליח גירשה וכתב כן ליישב קושיית התוספות בד"ה מה שקנתה ע"ש מ"מ משיטת רש"י ותוס' לא משמע כן וכל שכן לשיטת הרא"ש ז"ל מוכח להדיא דלאו ע"י שליח גירשה וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו דליתא להאי סברא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דגט מוקדם הוא והנלע"ד בזה דההיא גט שכ"מ דהכא איירי שגירשה בתנאי דאם מתי וכל שמגרשה על תנאי זה תו לא מיפסל משום מוקדם כמו שהארכתי לעיל בסוגיא דמהיום אם מתי ע"ש:

רש"י בד"ה הרי זו חזקה כו' דהשתא קא יהיב לה חצר וגיטה בתוכה ותנן נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות כו' עכ"ל. והרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה על פירוש רש"י ז"ל דא"כ למה ליה לאקנויי לה האי חצר שהגט מונח בתוכו דאפי' אגב חצר אחר מהני דקי"ל דלא בעינן צבורין אע"כ דלאו מטעם אגב איירי אלא מטעם חצירה ובאמת יש לתמוה לכאורה מי הכריחו לרש"י ז"ל לפרש מטעם אגב ולא מטעם חצר ויותר תימה דלעיל דף כ"א בהא דאמר רבא כתב לה גט ונתנו בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו פירש"י ז"ל להדיא דהיינו מטעם חצירה. אמנם לאחר העיון נראה שיטת רש"י ז"ל מוכרחת דא"א לפרש כאן מטעם חצירה דהא רבא עכשיו אכתי לא סליק אדעתא דגיטה וחצירה באין כא' וא"כ הוי סבר דבעינן שיהיה החצר שלה קודם נתינת הגט וא"כ מאי קאמר תיזיל ותיחוד ותפתח הא לא מהני כיון שלא היה החצר שלה קודם נתינה ומאי קאמר נמי אם אמרו בנשואה יאמרו בארוסה דבארוסה נמי לא מהני למאי דלא סליק אדעתא דגיטה וחצירה באין כא' לכך הוצרך לפרש כאן מטעם אגב וסובר רש"י ז"ל דהא דבעינן שיגיע הגט לידה או לחצירה היינו לענין דמתגרשת בעל כרחה משא"כ היכא שמתכוונת לקנות כגון האי גט שכ"מ דהכא מהני בה קנין אגב כדמהני בשאר קניות משא"כ לעיל דף כ"א פירש"י ז"ל מטעם חצירה והיינו למסקנא דהכא דגיטה וחצירה באין כא' כן נ"ל נכון ושיטת חידושי הרשב"א ז"ל צ"ע ויש ליישב ואין להאריך:

תוספות בד"ה ותיזיל איהי כו' אף ע"ג דבתוספתא תניא אין מגרשין בשבת בשכ"מ הקילו כו' עכ"ל. וה"ה דהוי מצי למימר דקי"ל אין קונין בשבת אלא דבשכ"מ הקילו וכן הוא בלשון הרא"ש ז"ל אלא דלפ"ז יש להקשות מאי שנא דהתירו שבות דקנין טפי משבות דטלטול מוקצה שהרי אם יטלטלו הגט לא יהיו צריכין לקנות קנין בשבת ולכאורה נראה דאיסור קנין חמיר טפי דאית ביה חשש איסור דאורייתא גזירה שמא יכתוב כדאיתא פרק משילין ואיסור מוקצה לית ביה חשש איסור דאורייתא כלל ויש ליישב דבאיסור

מוקצה לא שייך לחלק בין בריא לשכיב מרע משא"כ באיסור קנין שהתירו חכמים לגבי שכ"מ בכל עניני קנין שלא תטרוף דעתו כדאיתא בפ' מי שמת מש"ה התירו נמי לגרש ע"י קנין כיון דשכ"מ ליתא כלל בהאי שבות דאין קונין וכה"ג כתב רש"י ז"ל בפ"ק דביצה לחלק בין הפרשת תרומה להפרשת חלה בעיסה שגלגלה מעי"ט ע"ש. כל זה כתבתי לשיטת רש"י ז"ל ותוספות מיהו לא ידעתי מאי דוחקייהו לפרש כן דשפיר מצינן למימר שהגט לא היה מצוי להם באותו שעה או שהיה מונח בתיבה ומגדל ונאבד המפתח וכדי שלא תטרוף השעה הוצרכו לגרש ע"י קנין הבית וכל אשר בו:

בא"ד ולא הוי כמו טלי גיטך מע"ג קרקע דכיון שהגט בא מרשותו לרשותה הוי כאילו נתנו לה עכ"ל. וקשיא לי מאי שנא מהא דאמרי' לקמן גט בידה ומשיחה בידו וכתבו התוספות דאפילו אם קפצה ידה בענין שאינו יכול לנתק המשיחה אצלו אפ"ה אינה מגורשת כיון שזה אינו עושה הבעל וכתבו הפוסקים עוד דאם הגט היה מונח ביד הבעל ופתח לה היד ונטלתו מתוכו אינה מגורשת דבעינן שכל הנתינה יהא על ידי הבעל וא"כ ה"נ מה שהגט בא מרשותו לרשותה נעשה על ידה במה שנוטלת הבית ומחזקת בו. ולכאורה היה נראה לסיוע מזה שיטת ר"י בעל התוספות שהביא הרא"ש ז"ל דהיכא שתחלת הנתינה נעשה על ידי הבעל הגט כשר אלא דיש לחלק דהכא עיקר המתנה נגמר ע"י שאמר לה לך חזק וקני והא דבעינן קנין היינו לענין חזרה דקודם קנין יכול לחזור בו מיהו כל כמה דלא חזר ביה נגמר הקנין משעת הדיבור ושפיר קרינן ביה ונתן כן נ"ל ועדיין צ"ע. אבל אין לפרש דהכא הוי קנין לאלתר מטעם דדברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמיא הא ליתא דא"כ הו"ל גט לאחר מיתה וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ועוד דא"כ ותיחוד ותפתח למה לן ודו"ק:

בד"ה מה שקנתה כו' וא"ת הא אמרינן כו' ור"ת מפרש כו' כיון דאם מכרה ונתנה אינה קיים כדאמרינן בחזקת הבתים עכ"ל. לא מצאתי דבר זה מבואר בפרק חזקת ותליתי בחסרון ידיעתי אמנם בינותי בספרים וראיתי בחידושי הרמב"ן ז"ל בפרק חזקת שכתב בשם רבי שמואל הנגיד שכתב בשם הגאונים רב שרירא ורב האי דאם מכרה ונתנה קיים אלא שאם מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ולפ"ז בההיא דשמעתין שמגרשה מיקרי שפיר חצירה שהרי לאחר הגירושין המקח קיים לגמרי למפרע ועוד שהטור כתב בשם הרמ"ה ז"ל באה"ע סי' פ"ה שהמכר קיים לגמרי אפילו אם מתה וצ"ע מהיכן יצא כן לרבינו תם מסוגיא דפרק חזקת הבתים ומה שיש לדקדק בדבריהם עוד כבר פירשתי בסמוך:

בד"ה פליג רשותא לנפשיה וקשה לר"י כו' ובגבוה שלשה איירי כו' וגם מסתמא רוחב ד' דאל"כ לא הוי דבר חשוב כו' עכ"ל. ומהרש"א ז"ל האריך בזה ע"ש ולענ"ד דברי התוספות מבוארים דעיקר קושייתם בהא דאמרינן רשות שבת כרשות גיטין למאי נפקא מיניה הא בלא"ה כרמלית מיהא הוי ומאי קאמר אביי דוקא כרמלית אבל פיסל' לא הא פיסלא כה"ג דאיירי רבא דהוי חילוק רשות לגיטין בלא"ה הוי כרמלית ואביי נמי מודה וכי היכי דלא תימא דרבא בא להוסיף פיסלא דאית לה שם לווי דאסקינן הכי דבגיטין הוי חילוק רשות אפילו לא גבוה עשרה ולא רחב ד' אמות על זה כתבו התוס' דאפ"ה הוי כרמלית דמסתמא האי פיסלא דאית לה שם לווי איירי בגבוה מיהא שלשה ורחב ד' טפחים דאי לא גבוה שלשה לא הוי דבר חשוב דכלבוד הוי ולא שייך לגביה שם לווי וכן אם לא רחב ד' טפחים לא מיקרי דבר חשוב ולא מהני בה שם לווי אע"כ בגבוה שלשה ורחב ד' טפחים איירי וא"כ לאביי נמי מהני לענין שבת דהו"ל כרמלית גמור. ומה שהשיג מהרש"א ז"ל על מהרש"ל ז"ל דפחות מעשרה לא הוי מקום פטור וכן השיג בזה על הרשב"ם ז"ל דפ' חזקת הבתים עמדתי משתומם על גברא רבה דכוותיה דלימא כי האי מילתא ואשתמיטתיה ש"ס ערוך בפ"ק דשבת גבי לבינה זקופה דכל היכא דגביהא שלשה ואינה רחבה ארבעה טפחים הוי מקום פטור ובהיזמי והיגי אפילו פחות משלשה וזה פשוט בכמה דוכתי דלא שייך גבוה עשרה לענין מקום פטור וכשגגה יצאו דברים אלו מלפני השליט מהרש"א ז"ל ואגב שיטפא אתיא ליה ודו"ק:

דף עח.

תוספות בד"ה אינו גט עד שיאמר הא גיטך ר"י היה מצריך כו' כדמשמע בהמגרש שהיו רגילין לומר גם ודין עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהתם אגופו של גט קאי שצריך לכתוב אלו הלשונות בגט ואפשר דר"י סובר מדאמרינן התם פשיטא אמר לאשה הרי את בת חורין לא אמר כלום אמר לה הרי את לעצמך מאי ופשיט רבינא מדתנן גופו של גט הרי את מותרת כו' ומדקבעי בגמרא אמר לאשתו ופשיט לה מדתנן גופו של גט משמע דחדא מילתא היא לפי שהבעל צריך לומר בע"פ מה שכתוב בגופו של גט כן נ"ל ולפ"ז היה נראה דאפילו בדיעבד מצריך ר"י לומר כן ובזה נמשך היטב לשון התוס' שכתבו ומיהו קשה אלא שלא ראיתי לא' מהפוסקים לחוש לזה בדיעבד אלא באומר הרי זה גיטך לחוד סגי וע"כ לצדדין קאמר ר"י דלענין ה"ז גיטך היינו אפילו בדיעבד ומה שהצריך לומר ג"כ הרי את מותרת היינו לכתחלה כנ"ל והמשך לשון קושיית התוס' שכתבו ומיהו קשה היינו כמ"ש מהרש"א ז"ל ע"ש וע' בסמוך:

בא"**ד** ומיהו קשה דבהניזקין משמע דאפילו לא אמר כשר כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק במאי איירי אי במדבר עמה על עסקי גיטה וקדושיה הא קי"ל כר"י בפ"ק דקידושין דאפילו נתן לה הגט בשתיקה ולא אמר כלום דיו ואי באין מדבר עמה פשיטא דצריך לומר ה"ז גיטך כדאמר שמואל התם להדיא הלכה כר' יוסי והוא שעסוקין באותו ענין ומשמע התם דאפי' בדיעבד פסול דמסיק התם ע"ז מי שא"י בטיב גיטין וקידושין אל יהא לו עסק וקשין יותר מדור המבול אלא דאיכא למימר דהתם נמי אעדים קאי שאם עוסק באותו ענין אין צריך לפרש כלל ואם אינו עוסק באותו ענין צריך לומר להעדים ראו גט זה שאני נותן אבל במה שצריך להודיע להאשה לא שמעינן מהתם אלא דמיסודו של ר"י שהיה מצריך לכל נותני גיטין שיאמרו כן להאשה מקשו שפיר כנ"ל ואע"ג דבקידושין מייתי לפלוגתא דר"י ור' יהודא אהני לישני דהרי את מיוחדת מיועדת כו' ומקשי ואי דאין מדבר עמה מנא ידעה א"כ משמע בפשיטות שצריך שיאמר להאשה עצמה בשעת הקידושין יש לומר דשאני קידושין כיון דבעינן דעת אשה פשיטא שצריך לומר אם אינו עוסק באותו ענין ולא מהני כלל מה שאומר לעדים משא"כ בגיטין דלא בעינן דעתה סגי במה שאומר לעדים ובלבד שיודיעו לה אח"כ דאל"כ הו"ל משלחה וחוזרת כנ"ל ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל:

דף עח:

תוספות בד"**ה** רבי יוחנן כו' וקשה דבפ"ק דמציעא כו' עד סוף הדיבור. ולא יכולתי להתיישב בדבריהם בזה דכיון דהא דתקנו חכמים ד' אמות אמרינן שם דהיינו דלא ליתי לאנצויי וכתבו שם התוס' דתקנו נמי בגט משום תקנת עגונות וכ"כ כאן כל המפרשים בשמעתין א"כ מאי ילפינן מציאה מגט דקאמר ר"י בפ"ק דמציעא דבשלמא לענין דקטנה יש לה חצר א"ש כיון דקטנה יש לה חצר לענין גיטין מן התורה דמשום ידה אתרבאי מש"ה תקנו חכמים נמי לענין מציאה דקטנה יש לה חצר מה שאין כן בחצר דגברא דמשום שליחות אתרבאי ולא אשכחן דליתרבאי חצר דידיה משום יד דהא ליתא בגיטין מש"ה תקנו חכמים דאין חצירו של קטן קונה במציאה דאין שליחות לקטן וכל דתקון רבנן כעין דאוריתא תקון וכמ"ש התוס' להדיא בפ"ק דמציעא דף י"א מה שאין כן לענין ארבע אמות דאידי ואידי דרבנן אם כן מאי ילפינן מציאה מגט דקאמר ומ"ש קטן ומ"ש קטנה ועוד דהא רבי יוחנן קאמר בהדיא בשמעתין לגיטין אמרו ולא לדבר אחר ונהי דרבי יוחנן קאי לשיטתיה דקרוב לו אפי' מאה אמה מ"מ כיון דהכא נמי תקנתא דרבנן הוא משום תקנת עגונות כמ"ש כל המפרשים בשמעתין וא"כ מ"ש דבהא ילפינן מציאה

מגט והכא לגיטין אמרו ולא בממון ויש ליישב בדוחק. מיהו בעיקר דברי המפרשים הקדמונים שכתבו דטעמא דכולהו מתני' משום תקנת עגונות והר"ן ז"ל הוסיף לפרש דהא דקאמר רבי יוחנן קרוב לה אפילו מאה אמה אפשר דמתניתין בשעת השמד נישנית ותמיהא לי טובא דלפ"ז נצטרך לומר דאפקעינהו רבנן לקידושין וכל כי האי מילתא לא הוי שתיק הש"ס לפרושי ולא זכרו זה הטעם כלל לא בבבלי ולא בירושלמי וגם לא הבנתי עיקר הטעם שלהם מאי תקנת עגונות איכא בזה אדרבא כיון שזרק לה ברשות הרבים מיפרסמא מילתא טפי וכיון דע"כ צריך ג"כ לעידי מסירה א"כ נוח לו למסור על ידי שליח ואדרבא בהאי מילתא תוכל לבא לידי ספק קרוב לו ספק קרוב לה דמה"ט אמר שמואל ואת לא תעביד עובדא כו' והוי חשש עיגון טפי ועוד אי ס"ד דמשום תקנת עגונות א"כ מאי ענין להקישא דויצאה והיתה דמייתי הש"ס וכבר כתבתי בריש פירקין דאי לאו דמסתפינא הייתי אומר דכולה מתניתין מדין תורה הוא דכיון דדרשינן ונתן מ"מ רבויא הוא ומרבינן כל מילי אפילו ברשות שאינה שלה אלא דבעינן שיהא דומיא דידה שמשתמר לדעתה אף כל מקום שעומדת מרחוק ויכולה לשמור הוי שפיר דומיא דידה והא דדרשינן בברייתא דריש פירקין אין לי אלא ידה גגה חצירה וקרפיפה ת"ל ונתן היינו דבהני אפי' הוא יכול ג"כ לשמור אפ"ה מגורשת משא"כ היכא שהיא יכולה לשמור ולא הוא אפשר דטפי הוי בכלל רבוייא דונתן והיינו דאמרי' לקמן בשמעתא דהיתה עומדת בראש הגג ובההיא דג' מידות חלוקין בגיטין אמרי' דבגיטין משום אינטורי הוא ולא מצינן זה הלשון דאינטורי כלל לענין ממון אלא בגיטין לבד מטעמא דפרישית והא דלא ילפינן ממון מגיטין נראה משום דשאני גיטין דבלא"ה איתא בעל כרחה א"כ לא תלי כלל ברשותה אלא ביכולה לשמור לבד וכן נראה מבואר מלשון רש"י ז"ל בשמעתין בד"ה ולא לדבר אחר והשתא א"ש הקישא דויצאה והיתה והרבה קושיות יש לי ליישב לפום האי טעמא וקצתן יבוארו לקמן כנ"ל לולא שלא ראיתי לשום מפרש קדמון שיפרש כן אלא דמל' רש"י ז"ל נ"ל כן והנלע"ד כתבתי:

בד"ה והא אי אפשר לצמצם וא"ת ולישני כגון דלא ידעינן כו' כתבו כן למאי דמסקו בסוף הדיבור דלמאי דמוקי בב' כיתות אפ"ה לא הוי ספיקא דאורייתא אלא ספיקא דרבנן ואפ"ה עשאוה מגורשת ואינה מגורשת ולפ"ז קשיא להו שפיר דהוי מצי לאוקמי בכת א' ואפ"ה הוי ספיקא דרבנן דאפי' בכת אחת נמי לא מוקמינן לה אחזקה כדמשמע בסוגיא דפרק ד' אחין דף ל"א וע"ש בתוספות:

בד"ה מחצה על מחצה הכא לא שייך לומר המע"ה דאין כאן ספק עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דלרבה ורב יוסף דמוקי להאי מחצה על מחצה דגיטין בב' כיתי עדים א"כ

בחוב כה"ג הוי לן למימר המע"ה דאוקי תרי לגבי תרי ותירץ מהרש"א ז"ל לפרש כוונת התוספות כדאיתא במרדכי ואף שדבריו נכונים מ"מ סתימת לשון התוס' לא משמע כן ולענ"ד נראה דנהי דמחצה על מחצה דגיטין מוקי לה בב' כיתי עדים היינו משום דלשון מחצה על מחצה משמע שהספק הוא לגבי הבית דין וכמ"ש מהרש"א ז"ל בלשון התוספות בד"ה והא אי אפשר לצמצם וא"א לאוקמי נמי בח' אמות מצומצמות דא"כ לא מיקרי מחצה על מחצה דהא אגידא גביה משא"כ כאן הוא להיפך דאי בשתי כיתי עדים לא שייך לשון מחצה על מחצה שהרי אין כאן ספק לב"ד כיון דדינא הוא המע"ה אלא ע"כ דמחצה על מחצה דחוב מיתוקמא שפיר בח' אמות מצומצמות והוי שפיר מחצה על מחצה לגבי הב"ד דומיא דמחצה על מחצה דגיטין שהוא לגבי הב"ד וא"כ יפה כתבו התוס' דאין כאן ספק אלא מעיקר הדין יחלוקו כיון דאיירי בח' אמות מצומצמות ובלא"ה לא שייך לענין חוב סתימת לשון המשנה לענין שתי כיתי עדים דעדים מאן דכר שמייהו הא קי"ל המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים משא"כ בגיטין דלא קיימא מילתא אלא בסהדי דאין דבר שבערוה פחות משנים ועוד נ"ל דאפילו בשתי כיתי עדים אחת אומרת קרוב למלוה ואחת אומרת קרוב ללוה אפ"ה לא מחזקינן להו כמכחישין זה את זה אלא אמרי' תרוייהו קושטא קמסהדי ומעשה כי הוי בשמונה אמות מצומצמות הוי וכל חדא וחדא קטעו פורתא דלעולם אין לנו לדון את העדים כמכחישין כל היכא שיכולין לכוון דבריהם כמבואר בש"ס ופוסקים כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף עט.

רש"י בד"ה והא לא מינטר אויר הגג כו' הא בעינן אויר שסופו לנוח עכ"ל. ולא ידענא מאי פשיטא ליה לרש"י דבעינן אויר שסופו לנוח הא בפ"ק דמציעא מיבעיא ליה לרבא ולא איפשטא בזרק ארנקי דף י' אלא דאפ"ה א"ש הא דמקשינן בשמעתין והא לא מינטר ואיצטריך לאוקמי בפחות משלשה או בגג שיש לו מעקה כי היכי דלא תיפשוט איבעיא דרבא אלא דלפ"ז תיקשי על הפוסקים שכתבו בפשיטות דבעינן דוקא גג שיש לו מעקה או בפחות מג' סמוך לגג ומשמע מדבריהם בפשיטות דבלא"ה לא הוי גט כלל ולמאי דפרישית הוי להו לפרש דספק מגורשת היא דשמא אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי. ואין לחלק בזה בין ממון לגיטין דלפירש"י ז"ל ותוספות בפ"ק דמציעא דמפרשי לאיבעיא דרבא נמי לענין הפקר ומכל הסוגיא דהתם משמע דגיטין עדיף מהפקר. והנראה מזה דהפוסקים לא ס"ל בהא כשיטת רש"י ז"ל אלא מפרשים לקושיא דהכא והא לא מינטר כפשוטו דכיון דהאויר לא מינטר לא עדיף מחצירה ממש דבעינן שיהא משתמר ולפ"ז

אין זה ענין להאיבעיא דאויר שאין סופו לנוח ורש"י ז"ל סובר דאי ס"ד דאויר שסופו לנוח כמונח דמי הו"ל כחצר המשתמרת דכמונח בחצר דמי וכן משמע מהסוגיא דפחות משלשה ועדיין צריך עיון ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה כגון שהיו מחיצות כו' וא"ת דאמרינן במרובה כו' ולענין קנין עד דמטי למחיצות עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י ז"ל אין מקום לקושיית התוס' דלמאי דס"ד התם דלא מיתוקמא מתני' דפ' מרובה אלא כרבי א"כ ע"כ קס"ד דאויר שסופו לנוח כמונח דמי ותיפשוט איבעיא דרבא וא"כ לא בעינן דמטי למחיצות ומיתוקמא שפיר כרבי והא דמיבעיא ליה לרבא בפ"ק דמציעא היינו למסקנא דפ' מרובה דמוקי למתני' באוקימתא אחריתא כן נ"ל לשיטת רש"י ז"ל ונראה שמה שלא כתבו התוספות כן היינו משום דלא משמע להו דתליא האי מילתא באויר שאין סופו לנוח אלא כאידך פירושא שכתבתי ודו"ק ועיין בסמוך:

בד"ה כמאן כרבי כו' תימה דנקיט כרבי כו' ודר"ע הוי להו למינקט כו' ונראה כו' דכר"ע לא מיתוקמא מדמצריך כו' עכ"ל. ולענ"ד אין דבריהם בזה מוכרחים דנהי דלא אסיק אדעתיה דמקשה הא דמשני ליה דשאני גיטין דמשום אינטורי הוא היינו משום דהוי סבר דבגיטין נמי תרתי בעינן שיהא הגט במידי דמיקרי רשותה ושיהא נמי מקום המשתמר ומש"ה מקשה שפיר דכיון דלענין שבת לא מיקרי רשות א' דלא אמרינן קלוטה כו' א"כ לא מהני מה שהוא במקום המשתמר אפי' לענין גיטין כיון דלא מיקרי רשותה ושני הש"ס דבגיטין באינטורי לחוד סגי אע"ג דלא מיקרי רשותה דלא גרע מרשות הרבים. אבל מ"מ הוי ידע המקשה שפיר דלעולם בעינן מקום המשתמר ולפ"ז אפילו הוי מוקי לה כר"ע אפ"ה בעינן לאוקמי במחיצות התחתונות עודפות דאל"כ לא מינטר ולא עדיף מחצירה דבעינן משתמר וכמ"ש בסמוך דע"כ כך היא שיטת התוספות ופוסקים. ולולא דברי התוס' היה נלע"ד ליישב קושייתם בענין אחר דהא דלא קאמר כר"ע היינו משום דמיבעיא בעי ליה לרבה בפ"ק דשבת אי הוי טעמא דר"ע משום קלוטה או משום דילפינן זורק ממושיט וכמ"ש שם התוספות דאפשר דר"ע לא ס"ל קלוטה כו' ע"ש. ועוד מבואר שם בפ"ק דשבת דלר"ע לענין הנחה אמרינן קלוטה ולא לענין עקירה וכמ"ש שם התוספות מדלא קתני ר"ע מחייב שתים והטעם משום דילפינן ממשכן וא"כ אין זה ענין לגיטין משא"כ כר' אתיא ליה שפיר דמחייב שתים ולא שני ליה בין עקירה להנחה והא דבעי רבי רה"י מקורה לאו משום דבלא"ה לא אמרי' קלוטה אלא משום דבשבת בעינן הנחה על מקום ארבעה ולא חשיב כמקום ארבעה אלא ברה"י מקורה דכמאן דמליא

דמי כן נ"ל נכון אלא מדאמרי' במרובה כמאן כר"ע מוכח כשיטת התוס' ולפ"ז הדרא קושייא לדוכתא כדפרישית וצ"ע ודו"ק:

דף עט:

רש"י בד"ה דהא לא נח ואין מחיצות כלי עשויין לאוירן כו' עכ"ל. ממה שדקדק רש"י ז"ל לפרש דאין עשויין לשמור משמע דטעמא משום דלא מינטר מיקרי ולפ"ז נתיישב מה שהקשו בתוס' דבעכו"ם משמע דאויר כלי קונה דאיכא למימר דשאני התם דדעת אחרת מקנה וכשיטת הפוסקים דהיכא דדעת אחרת מקנה לא בעינן חצר המשתמרת אלא אפילו באינה משתמרת מהני היכא דעומד בצידו משא"כ בגיטין לא מיקרי דעת אחרת מקנה כיון דחוב הוא לה כדאיתא בפ"ק דמציעא וכ"ש דאתי שפיר טפי למאי דמסקינן דאיירי בקופה שאין לה שוליים וק"ל:

משנה בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין. ואסקינן דאם נתגרשה תינשא לכתחילה כמבואר בלשון הרא"ש ואיכא למידק אמאי לא מיפסל האי גיטא משום מוקדם ובשלמא לשיטת הרמב"ם ז"ל אתי שפיר דלא הוי מוקדם אלא כשנתאחר בין כתיבה לחתימה אבל בין חתימה למסירה לית לן בה משא"כ לשיטת הרא"ש ושאר פוסקים דבכה"ג נמי הוי מוקדם א"כ ע"כ צריך לומר דהכא דאיירי במגרשה ע"י שליח דלא מיפסל משום מוקדם כדאמרינן לעיל ד' י"ח דגט ע"י שליח קלא אית ליה וע"ש בתוס' אלא דלענין חששא דגיטה קודם לבנה חיישינן אפילו ע"י שליח שהלעז הוא לכל העולם ואיכא דידע בהא ולא ידע בהא וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו אלא דלפ"ז קשה טובא על הרא"ש ז"ל בשמעתין שכתב דהא דאמרינן בגט ישן אם נתגרשה תינשא היינו דוקא שמסרו מידו לידה אבל במגרשה ע"י שליח אם ניסת תצא ע"ש בלשון הרא"ש ז"ל שכ"כ בשם הרמ"ה וא"כ קשה טובא במוסר הגט מידו לידה ליפסל משום מוקדם וליכא למימך דאיירי בגט שאין בו זמן ואין בו עידי חתימה אלא עידי מסירה לחוד וכשיטת הרשב"ם ז"ל והעיטור שהביא הב"י בסי' קכ"ו דבכה"ג כשר לכתחילה ומש"ה לא מיפסל הכא אלא משום גט ישן אלא דנראה דהרא"ש ז"ל לית ליה האי סברא דהרשב"ם ז"ל והעיטור. אח"ז ראיתי שגם הטור כתב בשיטת אביו הרא"ש ז"ל בסי' קמ"ח והבית שמואל כתב שם שהרש"ך הקשה כן והניחה בצ"ע. ולענ"ד יש ליישב דאיירי בגט מאוחר שלשיטת הרא"ש ז"ל כשר לגרש בו לכתחילה ואף דלדידיה אין הגט חל אלא מזמן הכתוב בו ודלא כשיטת הראב"ד ז"ל אפ"ה שייך שפיר חששא דשמא יאמרו גיטה קודם לבנה משום דמשעת המסירה יוצא הקול וסברי דנתגרשה

לאלתר ואיכא לעז כן נ"ל ועוד יש לפרש בגט שכ"מ שנכתב על תנאי דבכה"ג לית ביה משום מוקדם כמ"ש לעיל באריכות ודו"ק:

משנה כתב לשום מלכות כו' לחורבן הבית תצא מזה ומזה ופרש"י ז"ל מפני שלא כתב לשם המלכות ונראה מדקדוק לשון רש"י ז"ל דנהי דלחורבן הבית לא שייך שום קנאת המלכות דאדרבא אמרי צערייהו קמדכרי אפ"ה פסול דנהי דליכא זילותא לאותו מלכות אפ"ה חשיבותא מיהו ליכא ואנן אשלום מלכות מהדרינן דחשיבותא ליהוי לדידהו שאנו מזכירין שמותיהם בגט וכפרש"י עוד בד"ה משום שלום מלכות בגמרא ואי תיקשי בגט שאין בו זמן כלל אמאי קאמר ר"מ לקמן בהמגרש דף פ"ו דהולד כשר ותיפוק ליה משום שלום מלכות דכיון שאין בו זמן לא נזכר שם המלכות ואפשר דבאין בו זמן כלל מודה רש"י דלא שייך בכה"ג למיפסל משום שלום מלכות וכמ"ש הרשב"א והראב"ד ז"ל שם והר"ן ז"ל אע"ג דלדידהו נראה דעיקר הטעם דשלום מלכות היינו היכא דשייך שום קנאה וכן נראה משיטת התוספות כאן בד"ה כתב לשם מלכות בשם רבינו אלחנן וא"כ כ"ש שיש להכשיר באין בו זמן כלל דלא שייך קנאה משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דאחשיבותא מהדרינן מ"מ ע"כ צריך לחלק כדפרישית. אמנם ראיתי להראב"ד ז"ל בספר תמים דעים ומשמע שם מדבריו דמתניתין דהכא איירי דוקא במקום שהמלכות מקפדת וא"כ משמע דלאו כל המקומות וכל הזמנים שוין ולפ"ז אתי שפיר טפי ובסמוך אפרש עוד בזה בלשון התוס' בד"ה מפני מה תקנו ע"ש וק"ל:

תוספות בד"ה וצריכה גט פי' בקונט' כו' ואין נראה להר"ר יוסף כו' אבל הכא מן התורה צריכה גט כו' עכ"ל. ובאמת לכאורה יש לתמוה על שיטת רש"י ז"ל מה ראה לפרש כן ולענד"נ דסוגיית הגמרא קשיתיה חדא כיון דבכולהו בבי דמתניתין דתנינן תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה כגון בשינה שמו ושמה ובכונס את יבמתו ובכתב סופר גט לאשה ושובר לאיש בכל הני לא הוי גט כלל מדאורייתא והולד משני ממזר מדאורייתא ואם החזירה הראשון הולד ממזר מדרבנן א"כ ממילא משמע דבהאי בבא דרישא נמי דינא הכי דהולד משני ממזר מדאורייתא ומהראשון מדרבנן דאלת"ה היאך קתני וכל הדרכים האלו בה ואבבא דרישא קאי. ועוד מדדייקינן לקמן בשמעתין דמודו רבנן בשינה שמו ושמה דהולד ממזר והיינו מדלא ערבינהו ותנינהו לשינה שמו ושמה בהדי שלום מלכות לפירש"י ז"ל לקמן ואי ס"ד דבשלום מלכות הולד משני ממזר מדרבנן לא מצי למערבינהו ולמיתנינהו כיון דבהאי ממזר מדרבנן ומהראשון מדאורייתא ובשינה שמו ושמה הוי איפכא ונהי דתוספות לשיטתייהו דשינה שמו ושמה היינו שם יהודא בגליל דלפ"ז איכא למימר דבשינה שמו ושמה נמי הגט כשר מדאורייתא והולד משני

ממזר מדרבנן מ"מ רש"י ז"ל לא ס"ל כהאי פירושא אלא שינה שמו ושמה היינו כפרש"י בשינוי גמור דהתוספות גופא לא משמע להו הכי לעיל דף כ' אלא מדלא קתני לא כתבו כלל דפסול לר"מ מדאורייתא משום דר"מ בעי מוכח מתוכו ולשיטת רש"י ז"ל לא בעי ר"מ מוכח מתוכו כמ"ש התוס' בשמו לעיל דף כ"ב בד"ה מאן חכמים ע"ש וכבר כתבתי בזה בכמה דוכתי במכילתין ליישב שיטת רש"י ז"ל בזה נקטינן מיהא דלשיטת רש"י ז"ל הוי שינה שמו ושמה שינוי גמור דפסול מדאורייתא ומדדייק הש"ס לערבינהו ולתנינהו אלמא דבהנך נמי פסול מדאורייתא והולד משני ממזר דאורייתא ועוד מדקתני היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה ואי ס"ד דהגט כשר מדאורייתא בלא"ה פסולה מכהונה משום גרושה מכל זה נראה לרש"י ז"ל דבהנך נמי הגט פסול מדאורייתא והוולד משני ממזר דאורייתא. ואי תיקשי אכתי סוף סוף כיון דטעמא דר"מ בשלום מלכות אינו אלא משום מטבע שטבעו חכמים והיאך אפשר לומר דגט פסול מדאורייתא יש לנו לומר דכל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש וכמו שהארכתי בזה בתשובה א' דלכך כותבין בגט כדת משה וישראל כמ"ש התוס' לעיל פרק השולח דף ל"ג לענין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ע"ש אלא דהתם כל היכא דמסיק הש"ס כה"ג היינו היכא דמדאוריית' לא הוי גיטא ומדרבנן הוי גיטא הוצרכו לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש משא"כ הכא הוי איפכא דמדאורייתא הוי גיטא ומדרבנן לא הוי גיטא מש"ה מצינן למימר שפיר דפסול מדאורייתא דכל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש כן נ"ל. ויותר נכון אצלי לפי מה שמצאתי בספר גט פשוט למהר"ם חביב שכתב בא"ע סי' קכ"ו ליישב תשובת הרא"ש ז"ל בענין גט מוקדם שלא נודע להאשה וניסת לאחר והתירה הרא"ש ז"ל לחזור לבעלה הראשון בלא גט משני וכתב מהר"ם ז"ל דטעמיה דהרא"ש ז"ל כיון ששינה הסופר וכתב גט פסול לא עשה שליחות הבעל ונתבטל הגט מדאורייתא ע"ש באריכות אלא שלדעתי דבריו תמוהין בזה דא"כ בכל הנך דמתניתין דמסקינן לקמן דפליגי רבנן ואמרי הולד כשר ואמאי הרי שינה הסופר השליחות ובטל מדאורייתא ודוחק לאוקמי כל הנך דמתניתין בשינה הסופר מדעת הבעל דפשטא דמתני' לא משמע הכי נקטינן מיהא דבמאי דדלה לן חספא מהר"ם חביב ז"ל אשכחנא מרגניתא ליישב בזה שיטת רש"י ז"ל בשמעתין דקאי אליבא דר"מ דס"ל כל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר לבד משלשה גיטין שכך היתה המטבע כמו שאפרש בעזה"י בדף פ"ו נמצא דלר' מאיר איכא למימר דפסול מדאורייתא דכיון ששינה מהמטבע עבר על ציווי הבעל שציוה לכתוב גט כשר ונתבטל' השליחות. ואי תיקשי הא לר"מ אפילו מצאו באשפה כשר ולא בעינן שליחות בכתיבה מ"מ כבר כתבו התוס' דף ס"ו בסוגי' דאומר אמרו דר"מ מודה היכא דשינה בכתיבה

דהגט בטל ועוד דסוף סוף העדים שינו וחתמו על גט פסול ולא עשו שליחותן כדמשמע לעיל פ' המקבל דף ס"ג בהאי גיטא דנפאתה וכתבו תפאתה דמשמע דבחתימת העדים נמי שייך שליחות הבעל ע"ש. ובלא"ה כתב הרא"ש ז"ל בשמעתין דההיא דכתב במזרח והיה במערב דלאו אסופר קאי אלא אעדים והוא מלשון התוס' דיבמות דף צ"א ובסמוך אפרש דבריהם בזה. ועוד בה שלישית הוספתי טעם לשבח דלר"מ כל היכא דהגט פסול מדרבנן בטל נמי מדאורייתא והיינו לפמ"ש לעיל דף י"ז דלר"מ דס"ל עידי חתימה כרתי ומשמע משיטת רש"י ז"ל בכולה מכילתין דלר"מ לא בעינן עידי מסירה כלל דאין דבר שבערוה פחות משנים אעידי חתימה קאי. ולפ"ז הקשיתי לשאול דיכילנא למיפסל לכולהו גיטא דעלמא דהא מדאורייי' עדות שאי אתה יכול להזימן לא שמה עדות ועידי חתימה לא יכול להזימן לומר עמנו הייתם במקום פלוני ביום פלוני דמצו למימר אחרנוהו וכתבנוהו כדאיתא בריש פרק אחד דיני ממונות. וע"כ צריך לומר בזה דמדאורייתא היה צריך לכתוב בגט גט זה בזמנו כתבנוהו כי היכי דליהוי עדות שיכול להזימן והאידנא דלא כתבינן הכי היינו מתקנת חכמים דאין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה כדאיתא שילהי יבמות דכיון דאיכא כתובה למישקל כדיני ממונות דמי וה"ה לגיטין כמבואר בתשובת מהר"ר חיים שבתי בקונט' עגונות באריכות ואדרבא מהדרינן לכתוב לכתחילה שלא יוכל לבא לידי הזמה. סוף סוף לא מיתכשרי גיטין שלנו לר"מ אלא מדרבנן נמצא היכא שעבר על דברי חכמים ושינה ממטבע הם אמרו והם אמרו דלא הוי גט כלל דמדאורייתא בלא"ה לא הוי גיטא משום עדות שאי אתה יכול להזימן כן נ"ל ועדיין צ"ע ועמ"ש בזה בפרק השולח דף ל"ו והראשון נראה לענ"ד נכון יותר ודו"ק:

דף פ.

תוספות בד"ה שינה שמו ושמה לא שינה ממש כו' אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות עכ"ל. לעיל בפ"ב דף כ' דקדקו כן מדלא נקט לא כתבו כלל דפסול נמי לר"מ דבעי מוכח מתוכו אע"כ דנקיט רבותא אפילו בשינוי שם של יהודא בגליל דעדיף מלא כתבו כלל נמי מחמיר ר"מ בכל הדרכים האלו ולפ"ז משמע דלענין שינה שם העיר נמי משמע להו מהאי דיוקא דאי בשינוי גמור ה"ל למיתני לא כתבו כלל דאע"ג שכתב שמו ושמה אפ"ה אם לא כתב שם העיר כלל לא הוי מוכח מתוכו לר"מ דא"א דליכא שני יוסף בן שמעון בכל העולם אע"כ דביש לעיר שני שמות איירי כן נ"ל מדבריהם כאן וכן משמע מלשון התוספות לעיל דף כ"ד ע"ב בד"ה בעידי מסירה דלר"מ אם לא כתב שם העיר חיישינן לשני יוסף ב"ש ולא מיקרי מוכח מתוכו. ואפשר עוד לומר

דהא דמשמע להו דשינה שם העיר איירי בשני שמות היינו משום דקתני דומיא דשמו ושמה. ולכאורה יש לדקדק בשיטת התוספות דא"כ מאי מקשה הש"ס בסמוך אפיסקא דהיה במזרח וכתב במערב אילימא בעל היינו שינה שם עירו ושם עירה ומאי קושיא דלמא מתניתין לא זו אף זו קתני לא מיבעיא היה במזרח וכתב במערב דהוי שינוי גמור בשם עירו דבעל דפסול אלא אפילו שינה שם עירו ושם עירה ביש להעיר שני שמות בשני מקומות נמי מחמיר ר"מ אלא דאיכא למימר דאכתי מקשה שפיר דסמיך אהא דדייקינן לקמן דמודו רבנן בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה שהולד ממזר מדלא ערבינהו ותנינהו וא"כ ע"כ א"א לאוקמי היה במזרח וכתב במערב אבעל דא"כ כ"ש דמודו רבנן בהא דגרע טפי משינה שם העיר דסיפא דאיירי בשני שמות וא"כ ליערבינהו וליתנינהו וזה לפיר"ת דלקמן דליערבינהו וליתנינהו אהיה במזרח קאי אבל לולא פי' ר"ת אפשר דלקושטא דמילתא בהאי דהיה במזרח וכתב במערב נמי מודו רבנן דהולד ממזר וכ"כ הטור בשם ר"ח וכן משמע להדיא מלשון התוספות דיבמות דף צ"א דאיכא למימר דאף למאי דמוקמינן היה במזרח אסופר אפ"ה מצינן לאוקמי כרבנן דר"מ עד שהוצרכו להביא ראיה מפי' ר"ת דלקמן מיהו כל זה לשיטת התוס' משא"כ לשיטת רש"י ז"ל ההיא דשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה היינו שינוי גמור וכמ"ש בסמוך וכ"ה שיטת הרמב"ם ז"ל וכן נרא' להדיא מלשון הרא"ש ז"ל בשמעתין ע"ש:

בד"ה ושם עירו ושם עירה אור"י כו' אבל כאן מה לנו לתקן לכתוב מקום הלידה בחנם כיון שע"י כך יכול לבא לידי פסול עכ"ל. ולכאורה קשיא לי א"כ הא דמוקמינן בסמוך היה במזרח וכתב במערב אסופר והולד ממזר לר"מ ולרבנן נמי פסול והולד כשר לשיטת ר"ת דלקמן א"כ למה תקנו כלל לכתוב מקום עמידת הסופר בחנם כיון שיכול לבא לידי פסול אם ישנה וחפשתי בכמה פוסקים ומפרשים קדמאי ובתראי ולא מצאתי שום טעם למה תקנו לכתוב מקום עמידת הסופר והעדים ואדרבא יכול לבא לידי הזמה וכ"כ דע"כ לא בעינן בגיטין עדות שיכול להזימה דהא מצי למימר אחרנוהו וכתבנוהו וכמ"ש התוספות בסמוך ואפשר שהוצרכו לתקן מקום עמידת הסופר משום שלום מלכות דזימנין שמשלח הגט ממדינה למדינה ואיכא קפידא דשלום מלכות במקום הנתינה אם יחשובו שהגט נכתב כאן אבל כשכותבין מקום הכתיבה ושם מלכות דמקום הכתיבה ליכא קפידא ולפ"ז אפשר ליישב הא דקתני במתני' היה במזרח וכתב במערב וכתב במזרח והוא כפל לשון ללא צורך כלל ולמאי דפרישית בסמוך בשם הראב"ד דהא דחיישינן לשלום מלכות לאו כל המקומות שוין וכמו שאפרש עוד בסמוך דבגולה שלא היו מונין אלא למלכות יוונים היינו משום שאין מלכות מקפדת ודלא כשיטת

התוספות א"כ א"ש הא דקתני היה במזרח וכתב במערב דהיינו בא"י שהוא במערב ושם המלכות מקפדת וא"כ איכא משום שלום מלכות במקום הנתינה או להיפך שהיה במערב שהמלכות מקפדת וכתב במזרח דהיינו מקום הנתינה ושם אין המלכות מקפדת אפ"ה פסול משום שלום מלכות דמקום הכתיבה אלא משום דמלשון התוס' בסמוך לא משמע כן חוזרני לפרש בדרך אחר שתקנו לכתוב מקום עמידת הסופר כדי שנדע אם הוא במקום שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ דהיינו במדינת הים או בא"י שאין צ"ל והשתא נמי א"ש הא דקתני היה במזרח וכתב במערב או במערב וכתב במזרח פסול בתרווייהו משום שינוי מקום לענין בפ"נ ואע"ג דלא שייך אלא בגט ע"י שליח אפ"ה לא פלוג רבנן כן נ"ל ודו"ק ויותר נראה שמה שכותבין מקום עמידת הסופר בגיטין היינו משום שצריכין לכותבו בשטרות כדאיתא בח"מ סי' מ"ג והיינו משום שינוי המטבע שמחוייב לשלם המטבע של מקום הכתיבה:

בא"ד אלא ודאי אפילו שינוי כשר ור"ת הביא ראיה שאין שטר נפסל כשנשתנה בו דבר שא"צ כו' עס"ה. והקשה החכם מהר"ר אברהם ברודא ז"ל דלמאי דמוקי בסמוך היה במזרח וכתב במערב אסופר א"כ קשה ממ"נ בלא כתב כלל מקום עמידת הסופר מה דינו אם נאמר דפסול א"כ ליתני לא כתב כלל דהוי רבותא טפי כמו שדקדקו התוספות לעיל בפ"ב דף כ' לענין שמו ושמה אע"כ דבלא כתב כלל כשר ואפ"ה בשינה שהיה במזרח וכתב במערב פסול וקשה לר"ת ולפום ריהטא היה נ"ל דאף אם נפרש כוונת התוס' כמו שהבין החכם הנ"ל אפ"ה א"ש דלעולם בלא כתבו כלל מקום עמידת הסופר נמי פסול והא דנקט שינה ולא קתני לא כתבו כלל היינו משום דלענין מקום הסופר הוי רבותא טפי בשינה משום דביבמות דף צ"א מקשי הש"ס אכל הני בבי דמתני' דמחמיר ר"מ תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמאי מאי הוי לה למיעבד ומשני הש"ס איבעי לה לאקרויי לגיטא דקשיא לי בהיה הסופר במזרח וכתב במערב מאי מהני אי הוי קראה לגיטא אכתי מי ידעה מקום עמידת הסופר באותו שעה אע"כ דלקושטא דמילתא שייך איבעי לאקרויי לגיטא ולמידק אעמידת הסופר נקטינן מיהא דאיכא רבותא בהא מילתא טפי מלא כתב כלל דהתם פשיטא דשייך איבעי לאקרויי לגיטא ולראות שאין כתוב בו מקום עמידת הסופר משא"כ לענין שינה שמו ושמה אדרבה שייך טפי איבעי לאקרויי לגיטה דשינוי גמור דשמו ושמה כך היה נ"ל לכאורה אלא דלאחר העיון נ"ל דר"ת ור"י בעלי התוס' לאו כללא קא כיילי דכל היכא שאם לא כתב כלל כשר ה"ה לשינה דכשר אלא דוקא היכא שאין שום טעם לפסול כגון מקום הלידה דליכא שום לעז כמ"ש הרא"ש ז"ל דאין הכל בקיאין במקום לידתו אלא שאם באנו לפסול בשינוי כי

האי היינו משום שהעדים חתמו שקר ע"ז כתבו התוס' דכיון שאין השטר נפסל אם לא כתבו כלל לא שייך לומר שהעדים חתמו שקר דלאו אכולא מילתא קמסהדי אלא במה שהוא מעיקר השטר ודבר שצריך לכתבו ושהשטר נפסל אם לא כתב וע"ז מייתי ר"ת ראיה מפ"ב דכתובות משא"כ היכא שאין אנו צריכין לזה הטעם שהעדים חתמו שקר אלא שיש טעם אחר לפסול בשינוי כגון בשינה מקום דירת הבעל דאיכא לעז שיאמרו לא גירש זה כן בשינה מקום הסופר דאיכא למיחש שיבא לידי הזמה שיאמרו עמנו הייתם בהא לא איירי התוס' דבהנהו אפילו היכא דלא כתב כלל כשר אפ"ה יש לפסול בשינה דזיל בתר טעמא כן נ"ל ולפ"ז הושוו דברי התוס' ממש כשיטת הרא"ש ז"ל ע"ש והא דמסקו התוספות דלהכי לא מוקי לה בבעל ובשינה מקום עמידה משום דפשיטא דאין צריך לכתוב מקום עמידה ולמאי דפרישית אכתי בשינוי מקום עמידת הבעל יש טעם לפסול דאיכא לעז שיאמרו שהבעל לא היה באותו מקום לזמן הנכתב בגט אלא דלהא לא חיישינן דליכא לעז בכהאי גוונא דיאמרו דלמא מילי מסר ובשעת אמירה היה באותו מקום ואף לכתחילה יש להם לכתוב מקום עמידת הבעל בשעת אמירה ואע"ג דבעמידת הסופר כותבין מקום עמידתו בשעת כתיבה כדא"ל רב לספריה מ"מ בבעל א"א לתקן שיכתבו מקום עמידתו בשעת הכתיבה דזימנין שאין הסופר ועדים יודעין לכך כותבין מקום האמירה כדמשמע ביבמות פרק האשה שהלכה דאמרי' דלמא מילי מסר בעובדא דענן בר חייא מחגרא אע"ג דאיכא למידחי דהתם לא נכתב כלל מקום עמידת הבעל לפי שלא נהגו לכתבו כלל אלא דלפ"ז כ"ש דעולין יפה דברי התוספות דליכא לאוקמי מתניתין דהיה במזרח אעמידת הבעל כיון שלא נהגו לכתבו כלל כן נ"ל נכון. ועוד נ"ל דהשתא דאתינן להכי יש לפרש דברי התוס' כפשוטן דכל היכא שאין צורך לכתוב אף לכתחילה אלא למנהג בעלמא ולא מתקנת חכמים אין לפסול אף אם שינה אפילו לרבי מאיר דהא לא שייך ביה כל המשנה ממטבע חכמים אבל במה שתקנו חכמים לכתוב לכתחילה יש להחמיר בשינה טפי מלא כתב כלל בין לרבי מאיר ובין לרבנן. וכבר בא מעשה לידי בגט ששינו מקום עמידת האשה והכשרתיו בשעת הדחק מטעמא דפרישית ואף דלא שייך בעמידת האשה האי טעמא דדילמא מילי מסר אפ"ה יש להכשיר טפי בשינה מקום עמידת האשה משום דהגט הוא נוסח לשון הבעל ולא רמיא עלייהו למידק מקום עמידתה אלא כמו שאמר להם הבעל מקום עמידתה ומש"ה ליכא לעז משא"כ בשינה מקום עמידת הבעל והסופר שהעדים יודעין בכך איכא למיחש ללעז ואפ"ה מקילין התוס' בשינה עמידת הבעל מטעמא דפרישית ודו"ק:

בד"ה מפני מה תיקנו כו' וא"ת והא אמרינן בפ"ק דעכו"ם ובגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד כו' עכ"ל. כבר כתבתי בחידושי בריש פ"ק דר"ה דא"א לפרש כוונת התוס' שאין מונין בגולה שום מנין אחר בשטרות אלא למלכות יון בלבד דא"כ תיקשי הא דאמרינן התם ריש פ"ק דר"ה דא' בתשרי ר"ה לשנים ומוקי לה לשטרות למלכי א"ה ולפי פירש"י ותוס' שם ע"כ שהיו מונין לא' בתשרי לשנות המלך שעמד ולענין מלכות יון לא שייך הא מילתא כלל שלעולם היו מונין מיום שתפסו יוונים מלכות ולפ"ז לא יצדק הטעם למה קבעו א' בתשרי לפי פירש"י ותוס' ע"ש אע"כ דהא דאמרי' בעכו"ם בגולה אין מונין היינו לענין האי שטרא דהוי כתב ביה שית מאה שנין ואקשינן התם דילמא שבקי אלפא קמא ונקטי אלפא בתרא וליציאת מצרים וע"ז משני שזה המנין לא היו מונין אלא למלכי יון ולמעוטי יציאת מצרים ולעולם שהיו מונין ג"כ שאר מניינם לימי המלך שעומד שם אלא דאפ"ה מקשו התוס' שפיר דכיון שהיו מונין לפעמי' למלכי יון אלמא דלא חייש' לשלום מלכות בשטרות והיינו כמו שתירצו בתוס' אבל עדיין קשיא לי היאך אפשר לומר כן דהא בפ' גט פשוט אמרי' דר' חנינא ב"ג מכשיר במקושר שעדיו מתוכו שיכול לעשותו פשוט ואמרי' בגמ' השיב רבי והלא אין זמנו של זה כזמנו של זה ומסיק שם משום דכך מידה של אומה זו מלך שנה מונין שנתיים והתם ע"כ בשטרות איירי דהא מוקמינן לפלוגתא דרבי ורחב"ג בכותבין שובר אלמא דבשטרות נמי היו כותבין למנין שנות המלכים שעמדו שם כדאמר כך מדה של אומה זו וזה לא יצדק לענין מלכי יון שלעולם היו מונין למנין שתפסו בו מלכות ועוד בר מן דין מאי מקשה רבי לרחב"ג דלמא הא דמכשיר רחב"ג היינו כשהיו כותבין ענין אחר כגון לבריאת עולם או כיוצא בו אע"כ דבשטרות נמי שלום מלכות מעכב. ולפ"ז דברי התוס' צ"ע ולולא דבריהם היה נראה דודאי בימי התנאים היו מונין למלכות שעמדו בו ובימי האמוראים נשתנה שהיו מונין למלכי יון או דתנא בא"י קאי והיו מונין לשנות המלכות שעמדו בו ובגולה למלכי יון וכמ"ש בשם הראב"ד ז"ל ועיין מה שאפרש עוד בזה לקמן בפ' המגרש בסוגיא דג' גיטין פסולין ודו"ק:

גמרא אלא לאו סופר כדא"ל רב לספריה כו' וכ' הרא"ש ז"ל דסופר לאו דוקא דהא אליבא דר"מ מוקמינן לה ולדידיה מצאו באשפה כשר אע"כ דאעדים קאי אבל מלשון התוספות משמע להדיא דאסופר נמי קאי וכ"כ התוס' להדיא בפ' האשה רבה דף צ"א וייישבו שם מה שהקשה הרא"ש אלא שדבריהם שם מגומגמין קצת וצריכין תיקון ע"ש ומשמע עוד מדבריהם שם דהא דפשיטא להו דהאי דהיה במזרח קאי כרבי מאיר והיינו לפי פירוש ר"ת דלקמן אבל לשיטת רש"י ז"ל אפשר דבהיה במזרח וכתב במערב רבנן

נמי מודו ולפ"ז א"ש טפי דנקיט במשנה היה במזרח וכתב במערב לשון יחיד משום דלרבנן אסופר קאי ולרבי מאיר אעדים ומה שיש לדקדק בזה היאך אפשר לומר דבהיה במזרח מודו רבנן א"כ אמאי אמרינן לקמן מודו רבנן בשינה שמו ושמה כבר יישבתי באריכות ואין כאן מקומו להאריך ועיין בסמוך ובסוגיא דג' גיטין:

תוספות בד"ה כי יתביתו כו' ואור"י דאע"ג דבגט פסלינן היה במזרח כו' מ"מ בשאר שטרות כשר כו' אך קשה לר"י כו' א"כ אמאי פסלינן הכא היה במזרח כו' עכ"ל. ונראה דכל השקלא וטריא להתוס' בזה היינו לשיטת ר"ת דלקמן דהא דקאמר רב אבל חכמים אומרים הולד כשר אהיה במזרח קאי וא"כ ע"כ הטעם משום לעז ומש"ה קשיא להו דליכא לעז ומכ"ש לפי שיטה שכתבתי בסמוך דאפשר דלשיטת רש"י דאשלום מלכות קאי אבל בהיה במזרח מודו רבנן דהולד ממזר א"כ ע"כ משום לעז דאי משום כל המשנה לרבנן לית להו משא"כ לפי מה שהבין הרא"ש ז"ל בשיטת רש"י דבהי' במזרח לרבנן כשר לגמרי א"כ אין מקום לדברי התוס' דהא אליבא דר"מ אפילו אי ליכא לעז אפ"ה הולד ממזר משום כל המשנה וא"כ בהי' במזרח נמי טעמא דידיה משום כל המשנה והכי שפיר טפי דלא ליפלגו רבנן ורבי מאיר בתרי טעמי ואי תיקשי אי ס"ד דטעמא דר"מ משום כל המשנה מאי מייתי הש"ס מהא דאמר רב לספריה מצינן למימר דלא מייתי ראיה אלא על שהיו רגילין לכתוב מקום הסופר והעדים ומש"ה מיפסל משום כל המשנה משא"כ אם לא היו צריכין לכתוב כלל אפי' אם שינה לא הוי לר"מ למיפסל דלא מיקרי כל המשנה ממטבע וכדפרישית לעיל בשיטת התוס' באריכות מכ"ש דאתי שפיר טפי לפי מה שאפרש לקמן בסוגיא דג' גיטין פסולין דלא מחמיר ר"מ לומר הולד ממזר אלא בדבר המעכב לכתחילה בשטרא וע"ז מייתי ראיה מהא דאמר רב לספריה דנוהג אף בשטרות:

בא"ד מכל מקום בשאר שטרות אם כתב שילי בהיני כשר כו' לכאורה נראה דהיינו לפי סברתם עכשיו אבל למאי דמסקו בסוף הדיבור דהיה במזרח וכתב במערב שאינו כותב מקום שעומד באותו שעה גרע טפי משום דמיחזי כשיקרא א"כ אפשר דבשטרות נמי אם כתב שילי בהיני פסול מה"ט גופא דאע"ג דליכא לעז דיאמרו שאחרוהו וכתבוהו אפ"ה פסול משום מיחזי כשיקרא אלא דא"ל דטעמא דמיחזי כשיקרא פשיטא להו להתוספות שאין לפסול בשטרא אלא דוקא בגיטין משום חומרא דגיטין ואע"ג דלעיל דף כ"ו מסקינן דבגיטין נמי לא פסלינן משום מיחזי כשיקרא אפשר דהכא חמיר טפי שהוא כשקר גמור משא"כ לענין שטרות אין לחלק ובכל ענין לא פסלינן משום מיחזי כשיקרא ולא הוצרכו התוס' להביא ראיה דבשטרות כשר אלא משום דס"ד לפסול אף בשטרות משום חשש

לעז שיאמרו עמנו הייתם וע"ז מייתי שפיר ראיה דמה"ט אין לפסול בגיטין ולא בשטרות משום שיאמרו איחרוהו וכתבוהו כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד אך קשה לר"י דבפרק גט פשוט משמע דמאוחרין כשירים דאמר גט מקושר כו' דלא משתמיט בשום מקום שיהא גט מאוחר פסול עכ"ל. וקשיא לי אדמייתי מדרבי חנינא ב"ג דגט מאוחר כשר הא איכא למידק מדרבנן איפכא מדפסלי במקושר שעדיו מתוכו ובגמרא מפרש דהשיב רבי והלא אין זמנו של זה כזמנו של זה וסובר דשטר מאוחר פסול משום דכותבין שובר והאי טעמא לא שייך בגיטין ואפ"ה פסלי רבנן אלמא דגט מאוחר בלא"ה פסול לרבי אי משום דאיכא טעמא או משום דאין לחלק בין גיטין לשטרות כמ"ש שם רש"י ז"ל וכדאיתא בסוגיא דריש פרק גט פשוט סוף כיון דלרבי ע"כ שטר מאוחר פסול וא"כ מוכח דבגיטין נמי פסול במאוחר מיהו מפירש"י ז"ל שם איכא למימר דהא דפסלי רבנן לאו משום חשש מאוחר אלא משום שלא נעשה כתיקון חכמים ולפ"ז צריך לומר דהא דהשיב רבי לרחב"ג משום טעמא דמאוחר היינו לדבריו דרחב"ג אבל לרבנן פסול משום שלא נעשה כתיקון חכמים אלא דתוספות שם לא כתבו כן ופירשו דלרבי שטר מאוחר נמי פסול א"כ הדרא קושיא לדוכתא. ואע"ג דמתניתין דהכא מיתוקמא כר' מאיר ור"מ סובר להדיא דשטר מאוחר כשר דאוקמינן מתניתין דמוקדמין פסולין ומאוחרין כשירין כוותיה בפ' המניח ובפ' איזהו נשך מ"מ כבר כתבתי דלרבי מאיר בגיטין בלא"ה פסול בהיה במזרח משום כל המשנה ממטבע ועיקר השקלא וטריא של התוספות היינו לרבנן והדרא קושיא לדוכתא דלרבנן במאוחר פסול מסוגיא דגט פשוט דהא קי"ל כותבין שובר ובגיטין פסול שלא תחלוק בין גיטין לשטרות. ויש ליישב כתירוץ השני שכתבו התוספות בריש פרק גט פשוט דבשטר מאוחר מודה רבי דכשר אלא במאוחר דמקושר יש לפסול טפי משום דבשעת כתיבה לא מסקו אדעתייהו שהוא מקושר וא"כ מה"ט גופא יש לחלק בגיטין דבמאוחר דמקושר שייך טפי חששא דפירות כיון שאין מגרשין בשעת מסירה ותפסיד האשה הפירות שלא כדין משא"כ בשטר מאוחר מסקא האשה אדעתא ותקח כתב מהב"ד או מעדים ועוד דבגיטין יש לפסול מאוחר דמקושר שלא תחלוק בין גיטין לשטרות משא"כ מדרחב"ג מייתי שפיר דמכשיר אפילו במאוחר דמקושר כ"ש במאוחר דעלמא דכשר ואפשר דרבנן מודו בהא כדפרישית וצ"ע. תו קשיא דלמא הא דמכשיר רחב"ג במקושר שעידיו מתוכו בגיטין ולא חייש למאוחר היינו כשנותן לה ע"י שליח דאפילו מוקדם כשר דקלא אית ליה כמבואר לעיל בסוגיא דנכתב ביום ונחתם בלילה ומכ"ש דקשה טפי אם נפרש כשיטת הרמב"ן ז"ל בחידושיו פרק ג"פ דטעמא דפסלי רבנן בפשוט שעשאו מקושר או להיפך

היינו משום קפידא דבעל וא"כ ע"כ איירי כשמגרשה ע"י שליח דאי במוסרו מידו לידה הא קי"ל דלא הוי קפידא אע"כ ע"י שליח וא"כ בכה"ג מכשיר רחב"ג דע"י שליח לא חיישינן למאוחר וצ"ע ודו"ק:

דף פ:

רש"י בד"ה הולד כשר אשלום מלכות קאי. כבר פירשתי דנראה לשיטת רש"י ז"ל דבהיה במזרח וכתב במערב רבנן נמי מודו דהולד ממזר והיינו דמייתי הש"ס לעיל מדאמר ליה רב לספריה אלמא דהכי הילכתא ולענין כל המשנה ממטבע לא קיימא לן כר"מ אע"כ דהיה במזרח טעמא אחרינא איכא וממילא דרבנן נמי מודו ועוד דפשטיה דמתניתין דהיה במזרח משמע דקאי אסופר ולר"מ אפילו מצאו באשפה כשר אלא ע"כ דמשום רבנן נקיט הכי וממילא דר"מ פוסל בשינה מקום העדים והא דנקיט ומודים חכמים בשינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אפשר דמשום שם עירו ושם עירה קאמר הכי לרבותא אע"ג דלית בו טעם כ"כ לפסול כמו בהיה במזרח אפ"ה מודו רבנן דפסול וכ"ש בהיה במזרח כן נ"ל לפי לשון התוס' ביבמות דף צ"א דמשמע שם דוקא לר"ת מיתוקמא האי דהיה במזרח כר"מ וא"כ לרש"י ז"ל מיתוקמא כרבנן ומלשון הרא"ש ז"ל נראה דלרש"י בהיה במזרח כשר לגמרי ולא כתב שום טעם ולדעתי אפשר משום דטעם הפסול הוא משום מיחזי כשיקרא כמ"ש התוס' בשמעתין ואנן קי"ל בפרק כל הגט דף כ"ו דלמיחזי כשיקרא חיישינן ולענ"ד אפשר עוד לומר דמ"ש רש"י ז"ל אשלום מלכות קאי לאו דוקא אלא אכולה בבא ורישא דמילתא נקיט וה"ה להיה במזרח דבת ביקתא היא ולא אתא למעוטי אלא כולהו בבי דסיפא כגון טעה הסופר ונתן שובר לאיש וכיוצא דבהנהו ודאי לרבנן נמי הוי ממזר כן נ"ל בשיטת רש"י והיא שיטת הרמב"ם ז"ל:

תוספות בד"ה זו דברי ר"מ כו' וקשה לרבינו תם כו' הא קי"ל כרב באיסורי ולדידיה אסור לגרש בו לכתחילה כו' עכ"ל. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל בזה ואף שהדברים נכונים עכ"ז סתימת לשון התוספות לא משמע כן ולשון לדידיה לא משמע דקאי אדשמואל לכך נראה עיקר כפירוש מהרש"ל ז"ל מיהו לאו מטעמיה אלא דכוונת התוס' דודאי לבריאת עולם לא מיקרי שינוי שם המלכות משום דלא קפדי וכמ"ש לעיל במשנה בשיטת רבינו אלחנן דמשמע דלא הוי שינוי אלא במה שמתקנאין היינו הנך דקחשיב במתני' אלא דמשמע להתוס' דלבריאת עולם הוי כאילו לא כתב כלל והיינו דקשיא להו כיון דלרב בשינה הוי פסול לגמרי א"כ ע"כ בלא כתב כלל מיהא לכתחילה אסור לגרש בו כמו שכתבתי לעיל בשיטת רבינו תם ור"י בד"ה ושם עירו ע"ש כן נ"ל נכון ודו"ק:

בא"ד ואומר הרב רבי אלחנן דלק"מ דבסנטר העיר כשר טפי כו' ומה שאנו כותבין לבריאת עולם משום דהשתא כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דבהא לחוד הוי סגי להו לתרץ קושייתם ומה שתירץ בזה נ"ל דוחק גדול דהעיקר חסר מהספר שלא הזכירו זה בקושייתם ובאמת נפלאה ממני דעת מהרש"א ז"ל למה נדחק בזה דהא הוצרך הרב רבי אלחנן לחלק בין סנטר בין שינוי גמור כדי ליישב שיטת הספרים דגרסי לעיל אמר רב יהודא אמר רב דלא תקשי דרב אדרב כמו שהקשו התוס' וזה ברור וק"ל:

בא"ד ורבינו תם מפרש כו' ור"ת גריס לקמן וכן נמצא בפירוש רבינו חננאל והאיכא שלום מלכות כו' ולא פריך כו' עכ"ל. והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות הקשה על זה דהא לא נזכר כלל לשון שלום מלכות במשנה אלא לשם מלכות וגמרא הוא דמפרש טעמא משום שלום מלכות וא"כ תו לא קאי האי גירסא. מיהו ראיתי שמהרש"ל ז"ל בחכמת שלמה גריס לקמן האיכא לשם מלכות כולי ונראה שנתכוון ליישב פירוש ר"ת אבל אי קשיא לי הא קשיא לי על שיטת רבינו תם דהא לקמן בסוגיא דג' גיטין פסולין מקשה הש"ס והאיכא שלום מלכות ומשני הכא לא תצא התם תצא ומקשה לרב דאמר הכא תצא מאי איכא למימר ע"כ מוקי לה כרבי מאיר. ומדלא קאמר הש"ס להיפך דלרב הכא תצא התם לא תצא ותיתוקם כרבנן אע"כ דפשיטא לתלמודא דהנהו דמתניתין דהכא כיון דלרבי מאיר הולד ממזר ע"כ חמירי ליה מהנך ג' גיטין פסולין ותו לא מיסתבר למימר דלרבנן הוי איפכא דג' גיטין פסולין חמירי מהנך דמתניתין דהכא. וא"כ קשה דהא לרבינו תם הוי איפכא דשלום מלכות לר' מאיר הוי ממזר ובג' גיטין פסולין הולד כשר ולרבנן בג' גיטין פסולין ובשלום מלכות הוי כשר לגמרי ולענ"ד היא קושייא עצומה לר"ת ולקמן אפרש ליישב בטוב טעם אי"ה בסוגיא דג' גיטין פסולין ושם אפרש ג"כ ליישב עיקר קושיית התוספות במה שאנו כותבין לבריאת עולם הא קי"ל כרב באיסורי ע"ש ודו"ק:

רש"י בד"ה זינו לא כו' והו"ל נושא את חלוצתו דקם ליה בלא יבנה עכ"ל. וכתב מהרש"ל ז"ל דטעות סופר הוא דלאחר שניסת לבתר חליצה הו"ל כגרושת אחיו ודברי מהרש"ל ז"ל בזה תמוהים כמו שכתב מהרש"א ז"ל דלעולם לא מיתסרא ליבם אלא בלאו דלא יבנה ובזה יש ליישב שיטת רש"י ז"ל ומה שהקשו בתוס' דהא דאיצטריך לטעמא דמיחלפי באשה שהלך בעלה אע"ג דבגופה שייך האי גזירה שיאמרו חלץ וניסת והו"ל נושא חלוצתו דאכתי משום האי טעמא לא הוי לן לאחמורי עלה ולומר דהולד מזה ומזה ממזר והיינו כמו שכתב הר"ן ז"ל דלעולם לא שייך להחמיר אלא היכא דאיכא בחד צד ממזר דאורייתא וא"כ למאי דמסקינן דליתא לדרב המנונא אם כן ביבמה שניסת לשוק ליכא ממזר דאורייתא וכן לאחר שהחזירה היבם לאחר שניסת נמי לא הוי אלא ממזר

דרבנן דלא קאי עלה אלא בלאו דלא יבנה וכיון דלא שייך בשום צד ממזר דאורייתא לא הוי מחמרי רבנן לומר דזה וזה ממזר אע"כ דמשום טעמא דאחלופי הוא ומש"ה מחמרי רבנן דהולד ממזר מזה ומזה מטעמא דאחלופי וכ"כ התוס' להדיא משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דאיתא לדרב המנונא א"כ בלא טעמא דאחלופי הול"ל דהולד ממזר מזה ומזה אפילו בזינו כיון דשייך בחד צד ממזר דאורייתא וזה לפי שיטת וגירסת רש"י ז"ל שלפנינו דלא גרסינן טעמא דאחלופי אלא במסקנא ולולא דמסתפינא מכבוד רבותינו בעלי התוספות היה נ"ל דאינהו נמי הוי גרסי כגירסת רש"י ז"ל שלפנינו אלא דהוי סברי דמה שכתב רש"י ז"ל דמיחלפא באשה שהלך בעלה הוא דיבור אחד עם מה שציין רש"י זינו לא ובאמת דמה שכתב רש"י דמיחלפא הוא דיבור בפני עצמו ואמסקנא דגמרא קאי יהיה איך שיהיה מ"מ נתיישב' שיטת רש"י ז"ל לפי גירסת הספרים שלנו אלא דמ"מ שיטת התוס' מוכרחת לפי הסוגיא דיבמות ודבריהם מתוקים מדבש ונופת צופים ואפשר דרש"י ז"ל ג"כ לכך נתכוון אלא שקיצר בלשונו כדרכו תמיד. וראיתי להזכיר מילתא דתמיהא לי טובא על שיטת הרי"ף ז"ל שכתב דמתני' דהכא דקתני ממזר מזה ומזה היינו כרבי עקיבא אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה והר"ן ז"ל הוסיף ליתן טעם דכיון דלחכמים לא שייך בשום צד ממזר דאורייתא לא מחמרי רבנן לומר הולד ממזר מזה ומזה ולענ"ד קשה טובא על שיטת הרי"ף והר"ן ז"ל דא"כ מאי שקיל וטרי הש"ס אמתני' לאותובי אדרב המנונא או לסיועי ותיפוק ליה דלרבי עקיבא ודאי איתא לדרב המנונא אע"כ דמתניתין אתיא נמי כחכמים דר"ע ואפ"ה מחמרי רבנן משום טעמא דמיחלפא באשה שהלך בעלה. ונהי דבגמרא דיבמות דף צ"ג מסיק הש"ס להדיא אמתניתין דהתם דהיינו דוקא כר' עקיבא היינו משום דהתם איירי מממזר דאורייתא כמו שהוכיחו שם התוספות להדיא אבל מתניתין דהכא משמע דהוי ממזר מדרבנן ומטעמא דמיחלפא וכ"כ שם התוס' להדיא ע"ש ושיטת הרי"ף והר"ן ז"ל צ"ע ודו"ק ואע"ג דהתוספות מייתי תוספתא דקתני זה דברי רבי מאיר שאמר משום רבי עקיבא מ"מ כיון דתלמודא לא מייתי לה אלמא דלאו מתרצתא היא ומה שהקשה בעל תוספות י"ט דברי הר"ן ז"ל אהדדי במה שכתב הר"ן ז"ל דמשנתינו דוקא היכא דאיכא בחד צד ממזר דאורייתא דומיא דשינה שמו ושמה ולעיל כתב הר"ן ז"ל גופא במשנתינו דשינה שמו ושמה היינו שם יהודה בגליל ואפ"ה מודו רבנן דהולד ממזר יש לי ליישב דלשיטת הר"ן ז"ל פרק השולח מצינו דשינה שם יהודה בגליל נמי איכא מינייהו דפסול מדאורייתא ע"ש:

דף פא.

תוספות בד"ה דורות אחרונים רבי דוסא אף ע"ג דבאלו נערות א"ר יוחנן ר"י ור"ד אמרו דבר אחד. ונהי דהתם דחי לה הש"ס מ"מ מקשו שפיר דר' יוחנן אדר' יוחנן אבל אכתי יש לדקדק מאי מספקא להו דהא מילתא דפשיטא היא דלא אמרו דבר אחד ממש דלרבי דוסא בשבויה כשירה לכהונה לגמרי ולרבי יהודא לאו הכי הוא דהא מייתי התם ברייתא דקאמר רבי יהודא הפודה את השבוייה לא ישאנה אפילו אם מעיד בה ונהי דמשני רב פפא אימא בין כן ובין כך ישאנה שמעינן מיהא שצריך עדות להתירה מיהו לשינויא דרב הונא בריה דרב יהושע דמשני התם רבי יהודא לדבריהם דרבנן קאמר אפשר דלר' יהודא אפילו בלא עדות כלל קאמר דישאנה. ועי"ל דאפשר דרבי דוסא נמי לא מכשיר שבוייה לגמרי לכהונה אלא לענין דאוכלת בתרומה דרבנן וכן משמע שם בפרק אלו נערות ע"ש:

בד"ה ורבי יוחנן אמר אפילו חצר קובעת וא"ת ורבי ינאי היאך פליג עליה והא כמה תנאי כו' עכ"ל. ויש לתמוה דקיימו בדר' יוחנן ומקשו אדרבי ינאי היאך פליג עליה ובפשיטות הו"ל לאקשויי אדרבי ינאי ויש ליישב דלא הוי מצו לאקשויי אדרבי ינאי דאיכא למימר דרבי ינאי איירי בפירות שלא נגמר' מלאכתן דחצר אינה קובע' אבל ראיית פני הבית מצי סבר דקובע' ואין לתמוה על זה דהא בביצה שילהי פרק המביא מייתי הש"ס תנאי דאיכא מאן דאמר אפילו חצר קובע' בדבר שלא נגמרה מלאכתו. ולפ"ז לא קשה מידי דכל הני משניות איירי בנגמרה מלאכתן דאפילו חצר קובע'. משא"כ מדרבי יוחנן מקשו שפיר דהא איהו גופא קאמר בפרק המביא דחצר אינה קובע' אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וע"כ הכא נמי בכה"ג איירי ומקשו שפיר היאך פליג רבי ינאי:

דף פא:

תוספות בד"ה בית שמאי סברי אדם עושה כו' ואע"ג דביבמות פרק ב"ש כו' עכ"ל. ולפום ריהטא היה נ"ל ליישב קושייתם עפמ"ש התוס' לעיל גבי גט ישן דב"ש לטעמייהו דלא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ומזוהמת בעיניו ולפ"ז אפשר דהכא נמי היינו טעמייהו דהא ליכא למימר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות דהא קמן אפילו אם בעל לשם קידושין הו"ל בעילת זנות דהא אסירא ליה ואחר העיון מצאתי שהרשב"א ז"ל כתב כיוצא בזה ע"ש. אמנם לענ"ד דהא דלא מתרצו התוס' כן היינו משום דבשילהי פירקין משמע דנהי דב"ש סובר לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ולב"ה בהקדיחה תבשילו היינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אפילו לא מצא לא ערוה ולא דבר אפ"ה מגורשת

וא"כ היאך קפסיק ב"ש ומקילי הכא בכל גווני דאין צריכה גט שני הא זימנין אשכחן שלא מצא בה ערות דבר וגירשה וא"כ בכה"ג כשראוה שנבעלה לאחר שנתגרשה אמאי אין צריכה גט שני הא ודאי לשם קידושין בעל דאינו עושה בעילתו בעילת זנות משא"כ לעיל גבי גט ישן דהא דקאמרי ב"ש פוטר אדם את אשתו בגט ישן לענין לכתחילה איירי דהא בדיעבד אפילו ב"ה מודו דקי"ל כלישנא בתרא דשמואל שם אם נתגרשה תינשא לכתחילה וא"כ קאמרי ב"ש דלכתחילה נמי יכול לפטור את אשתו בגט ישן כיון דבלא"ה אין לו לגרש לכתחילה אא"כ מצא בה ערות דבר וא"כ מזוהמת היא בעיניו כן נ"ל נכון שהתוספות לא פירשו כן והוכרחו לתרץ בענין אחר ודו"ק:

בד"ה וכל הדרכים האלו בה כו' אבל לרבנן תצא והולד כשר אע"ג דלא אשכחן לרבנן דאיירי בגט קרח מ"מ מדמצינן בריש פרק גט פשוט דפסלי במקושר שעידיו מתוכו משום שלא נעשה כתיקון חכמים כמו שכתבתי לעיל בדף הסמוך בלשון התוס' גבי שילי בהיני א"כ משמע דבגט קרח נמי פסלי מה"ט ועיין מ"ש לקמן בפ' המגרש גבי ג' גיטין פסולין:

גמרא אמר רבי יוחנן לא הכשירו אלא עד אחד קרוב כו. דלמא אתו לקיומי בתרי קרובים וחד כשר ולמאי דקאמר רב יוסף ורב פפא דאפילו בשלשה ועידיו שנים נמי אין משלימין אלא כשר א"כ הוי מצי למימר הכי דלמא אתו לקיומי בתרי כשירים וחד קרוב ואפ"ה פסול דהא במקושר שלשה כשירים בעינן אלא דאפשר כיון דג' במקושר לאו דאורייתא לא גזרינן כולי האי וק"ל:

סליק פרק הזורק

דף פב.

המגרש פרק תשיעי

משנה המגרש את אשתו כו' כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם. ויש להקשות למאי דמסיק רבינא בשמעתין דמתניתין בחוץ איירי ומשמע דבעל מנת כ"ע מודו דכשר וכמ"ש הרי"ף ז"ל בשמעתין ויבואר בסמוך א"כ אמאי קאמרי רבנן כיצד יעשה יטלנו כו' ויאמר לה הרי את מותרת לכל אדם וזה שלא כרצון המגרש שרצה לאוסרה על פלוני ואמאי לא קתני תקנתא טפי שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שלא תינשאי לפלוני והא דלא קשיא לי על בעל האיבעיא אמאי לא פשיט ממתני' איכא למימר דאפ"ה קמיבעיא ליה אי פליגי בחוץ מדאורייתא אבל בע"מ מודו רבנן דהוי גט מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא אסור

לגרש בו מהני טעמי דקאמרי רבי טרפון ורבי עקיבא לקמן בברייתא דארבעה זקנים. ונהי דאינהו מדאורייתא איירי אכתי איכא למימר דתנא דמתני' לא משמע ליה הני טעמי מדאורייתא אבל חששא דרבנן מיהא איכא משא"כ למסקנא ודאי קשה שהרי כמעט כל הפוסקים כתבו דאפילו לכתחילה יכול לגרש בתנאי דע"מ שלא תנשאי לפלוני וא"כ תיקשי להו מתניתין. ולכאורה היה נראה מזה דאף אי אמרינן בע"מ מודו רבנן דהגט כשר לגמרי אפ"ה לא תינשא לשום אדם כל ימי חיי פלוני דחיישינן דלמא לא מקיימא לתנאה וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם כמה גאונים וכ"כ התוספות להדיא ביבמות דף י' ע"ש. אלא לשיטת המתירין לינשא מיד כמ"ש הרשב"א ז"ל בשם גאונים אחרים והסכים עמהם וכ"כ התוספות בשמעתין בד"ה שר"א מתיר לכל אדם וא"כ תיקשי להו מתניתין והנלע"ד בזה דאף אי אמרינן דבע"מ כשר לגמרי אף לגרש לכתחילה מ"מ היכא דקאמר מעיקרא חוץ מפלוני תו לא מהני מאי דאמר לה בתר הכי ע"מ שלא תינשאי לפלוני דאכתי לא נתבטלו דבריו בזה מאי דאמר מעיקרא חוץ מפלוני דאפשר דאכתי במילתא קמייתא קאי אלא הא דקאמר על מנת בא להוסיף לאוסרה על פלוני אפילו לאחר מיתתו וא"כ כשאמר מעיקרא חוץ לא נתבטלו דבריו אא"כ אמר לה הרי את מותרת לכל אדם כנ"ל ועדיין צ"ע:

גמרא האי אלא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן אבל בע"מ מודו ליה. ויש לדקדק אמאי לא מיבעיא ליה נמי דפליגי בתרוייהו וקתני חוץ להודיעך כחו דר"א דשרי אפילו בחוץ דהו"ל כחא דהתירא ומכ"ש דקשה יותר לשיטת הרמב"ן ז"ל דלמסקנא דפשיט רבינא דמתני' בחוץ היינו דפליגי בתרוייהו וא"כ מעיקרא אמאי לא מיבעיא ליה הכי. תו קשיא לי דהוי מצי למיבעיא נמי דבחוץ פליגי אבל בעל מנת כ"ע מודו דאסור דנהי דמטעמא דשיור בגט פשיטא דחוץ חמיר טפי אכתי איכא למימר דר"א לית ליה טעמא דשיור בגט ואפ"ה מודה בע"מ דאסור מטעמא דרבי טרפון לקמן בברייתא דארבעה זקנים דהו"ל עוקר דבר מן התורה לענין יבום או כלישנא קמא דר' עקיבא דאיכא חשש ממזרות בע"מ משא"כ בחוץ כדאיתא לקמן. תו קשיא לאידך צדדא דקאמר או דילמא בע"מ פליגי אבל בחוץ לכ"ע אסור ומאי פסקא דהאיכא למימר איפכא דבעל מנת פליגי בטעמא דר"ט ולישנא קמא דר"ע דרבנן אית להו ולר"א לית ליה אבל בחוץ כ"ע מודו דשרי מיהא בהא מצינן לתרץ לפמ"ש בסמוך דבעל האיבעיא הוי סבר דבע"מ אפי' את"ל דלכ"ע שרי אפ"ה אסורה לינשא לשום אדם כל ימי חיי פלוני ואף שהתוס' כתבו בד"ה שר' אליעזר מתיר לכל אדם היינו אפילו בחיי פלוני היינו משום דלישנא דר"א דברייתא משמע להו הכי וכמו שאפרש בדבריהם לקמן משא"כ בעל האיבעיא דע"כ לא הוי ידע להאי ברייתא

א"כ קסלקא אדעתיה דאסורה לינשא מדרבנן כל ימי חיי פלוני כמו שהוכחתי דאי ס"ד דע"מ מותרת מיד אדקתני כיצד יעשה יטלנו ויחזור ויתננו ויאמר הרי את מותרת לכל אדם הול"ל שיחזור ויאמר ע"מ שלא תנשאי לפלוני אע"כ דבכה"ג אסורה לינשא ותנא אתקנתא דהתירא מהדר וא"כ מה"ט גופא לא המ"ל דבע"מ פליגי אבל בחוץ כ"ע מודו דשרי דא"כ הול"ל כיצד יעשה יטלנו ויחזור ויאמר חוץ מפלוני אבל אכתי קשיא הני תרתי קושיות קמייתא. והנראה מזה דבעל האיבעיא לא הוי ידע האי ברייתא דלקמן ולא סליק אדעתיה שיש שום סברא להחמיר בע"מ טפי מבחוץ ומה"ט נמי לא מספקא ליה אי פליגי בתרווייהו דנהי דבעלמא מצינן כה"ג טובא בש"ס דאיכא למימר דפליגי תנאי בתרתי ואשמעינן כחא דהתירא היינו היכא דתרתי מחד טעמא איתנהו משא"כ הכא דפלוגתא דע"מ היינו בסברא ופלוגתא דחוץ היינו בדרשא דקרא והיתה לאיש אחר לרבי ינאי א"כ מהיכא תיתי נאמר דפליגי בתרי מילי ובתרי טעמי ואף להרמב"ן ז"ל דלמסקנא פליגי בתרתי היינו משום דברייתא דד' זקנים הכי משמע ליה ומהטעם שאפרש בסמוך במילתיה דר' ינאי כן נ"ל ובסמוך אפרש עוד בדרך אחר ודו"ק:

תוספות בד"ה אבל בע"מ מודו כו' ועוד למאי דמוקי לה בחוץ אדמקשה ר"י הגלילי לר"א מחוץ ליפרוך לרבנן דמודו בע"מ כו' עכ"ל. ונראה מלשון התוס' דסברי כשיטת הרי"ף ז"ל דלמסקנא בע"מ מודו רבנן ודלא כשיטת הרמב"ן ז"ל דמאן דמוקי פלוגתייהו בחוץ היינו דפליגי בתרתי דא"כ אין מקום לדברי התוס' בזה ומה שיש לי לדקדק בזה יבואר ממה שאכתוב לקמן בברייתא דד' זקנים ע"ש:

בא"ד ומיהו נראה לר"י. עיין מה שכתב הרא"ש ז"ל בשם הריטב"א ז"ל בענין אחר:

בד"ה אמר רבינא ת"ש כו' ומדתנן בריש זבחים כל הזבחים כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהו"ל לאקשויי מהא דתנן שילהי פרק הזורק אין משלימין עליו אלא קרוב כו' ע"ש. ולענ"ד לא קשה מידי דודאי כל לשון אלא הסמוך אצל אין ודאי חוץ הוא שכן הוא הלשון במקומות הרבה לאין מספר אלא הא דמספקא לתלמודא בהאי אלא דמתני' היינו משום דקתני לכל אדם אלא לפלוני וכל היכא דקתני כל שייך למיתני בפי' חוץ כדאמרי' בעלמא בכל מערבין חוץ ואמרי' התם אין למידין מהכלל אפי' במקום שנאמר חוץ ומש"ה מספקא ליה דאיכא למימר דהאי אלא ע"מ הוא מדלא קתני חוץ וע"ז מקשים התוספות מכל הזבחים דאע"ג דקתני כל אפ"ה קתני אלא. אלא דלענ"ד יש ליישב ג"כ קושית התוספות דהא דקתני התם כל הזבחים כשירין אלא שלא עלו האי אלא לא אתא למעט מריבויא דכל דקתני ברישא דאדרבא בכל הזבחים הדין כן ואדרבא היכא דממעט מכללא דכל קתני חוץ דהא קתני התם חוץ מן הפסח וחטאת משא"כ הכא דהאי אלא

לפלוני אתא לאפוקי מכללא דלכל אדם הו"ל למיתני חוץ ומש"ה מספקא ליה אי ע"מ הוא ומש"ה פשיט רבינא מההיא דכל הבתים דאע"ג דקתני כל הבתים אפ"ה לא קתני חוץ משל עכו"ם וקתני אלא אלמא דלעולם חוץ הוא כנ"ל נכון וברור:

דף פב:

תוספות בד"ה שר' אליעזר כו' משמע דאפי' בחיי אותו האיש כו' עכ"ל. ממאי דקתני במתני' ר"א מתיר לא פשיטא להו דאיכא למימר דמתיר לכל אדם לאחר מיתת פלוני ועיקר מילתיה דר"א לאשמעינן דהוי גט משא"כ הכא דקתני ר"א מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש משמע להו דבחיי אותו האיש נמי מתירה לכל אדם. וכבר כתבתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו כתב שנחלקו בזה מתיבתא דמתא מחסיא ומתיבתא דפומבדיתא וגם התוס' בפ"ק דיבמות דף י' כתבו להיפך דר"א נמי מודה שאסורה מדרבנן לינשא לשום אדם עד שימות פלוני ע"ש ולפ"ז ע"כ הא דקתני שר"א מתיר לכל אדם חוץ מפלוני היינו מדאורייתא ומדרבנן נמי שריא לאחר מיתת פלוני ועי"ל דאיירי לאחר מיתת המגרש ולענין זקוקה ליבם איירי דר"א מתירה לכל אדם בלא חליצה דמגורשת גמורה היא חוץ מפלוני דאסירא לו שאם תנשא לו יתבטל הגט למפרע ונמצא שנשא יבמה לשוק ומ"ש מהרש"א ז"ל דטפי הו"ל להתוס' להוכיח בפשיטות מהא דאמרי' לקמן א"ה בכולהו תנאי דעלמא לא תינשא לק"מ דהתם אברייתא קאי דאיירי מדאורייתא דלהנהו זקנים לא הוי גט כלל אפי' אם נתקיים התנאי כדאמרי' אין זה כריתות וא"כ מקשה הש"ס שפיר אף לדברי האוסרין דאכתי בכולהו תנאי דעלמא לא תינסב אף דנתקיים התנאי כיון דמדאורייתא אין זה כריתות זה נראה ברור וכ"כ הרשב"א ז"ל בשיטת האוסרין לינשא בחיי פלוני ואין ספק שלא דק מרן מהרש"א ז"ל בחידושי הרשב"א ז"ל אלא שהתמיה קיימת עליו כיון שהביא לשון התוס' דיבמות בשמעתין בלשון התוס' בסמוך א"כ היאך אחז הצדיק דרכו בפשיטות מסוגיא דשמעתין דמותרת לר"א לינשא מיד שהרי התוס' ביבמות כתבו להדיא להיפך:

גמרא אמר ר' ינאי משום זקן א' אמר קרא ויצאה מביתו כו' ורבא האי איש לכל איש ואיש. ומשמע לכאורה דהאי איש אחר מיותר ודריש ר"א להתירא ורבנן לאיסורא ויש לתמוה כיון דלר"א איצטריך קרא להתירא אלמא דמסברא הוי אסירא כדמשמע מפשט הסוגי' דמסברא פשוטה יש לאסור בחוץ דהוי שיור בגט וא"כ לרבנן לא ליכתוב לאיש אחר ומסברא נאמר דאסור בחוץ וכה"ג מקשו התוס' בכמה דוכתי ולכאורה היה נראה מזה סיוע לשיטת הרמב"ן ז"ל דלמסקנא למ"ד בחוץ פליגי היינו דפליגי בתרווייהו

והשתא א"ש דמ"ד בחוץ פליגי סובר דלעולם מסברא אית לן למימר לכ"ע דחוץ הוי שיור ואסור וע"מ לא הוי שיור ושרי ואפ"ה פליגי רבנן ור"א בתרתי ומחד טעמא ובדרשא דקרא פליגי דר"א משמע ליה דרשא דלאיש אחר להתירא וא"כ לע"מ לא צריך אע"כ דאתא לאורויי דאפילו בחוץ שרי ורבנן משמע להו דרשא דלאיש אחר לכל איש ואיש ואי למיסר חוץ אתי מסברא נמי ידעינן אלא ע"כ דאתא לאיסורא אפילו בע"מ דודאי דרשא דלאיש אחר שייך שפיר נמי בע"מ כן נראה לשיטת הרמב"ן אלא שכבר כתבתי שרוב הפוסקים ומפרשים קאי בשיטת הרי"ף ז"ל דלמסקנא מודו רבנן בע"מ דשרי וע"כ מוקי קרא דלאיש אחר לאיסורא בחוץ וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה להו קראי דהא מסברא ידעינן לאיסור בחוץ מדאיצטריך לר"א קרא להתירא. והנלע"ד ליישב בשיטת הרי"ף וכ"נ שהיא ג"כ שיטת התוס' כמבואר בלשונם לעיל בד"ה אבל בע"מ והיינו דשפיר איצטריך קרא לרבנן לאיסור אפילו בחוץ דבלא"ה הייתי אומר דשרי משום דבקידושין משמע דשרי בחוץ דאל"כ אשת שני מתים היכי משכחת להו אע"כ מדאסר קרא אשת שני מתים ע"כ היינו בקידושין דחוץ מפלוני כדאיתא בסמוך ולפ"ז סד"א דבגירושין נמי מהני מהקישא דויצאה והיתה מש"ה איצטריך קרא דלאיש אחר לאסור בחוץ ולפ"ז מצינן למימר דהיינו טעמא דר' יוחנן דפליג אדר' ינאי רביה אע"ג דהני תנאי דברייתא דד' זקנים משמע להו נמי טעמא דר"א משום דר' ינאי משום זקן א' הוא כדמסיק הש"ס להדיא בסוף הסוגי' דרבא כר' ינאי מתני לה וכמו שהקשו שם בתוס' דע"כ רבי יוסי נמי הכי סבר והקשו מ"ט דרבי יוחנן דפליג ולמאי דפרישית א"ש דר' יוחנן לשיטתיה דאית ליה בקידושין פרק האומר דף ס' גבי מעכשיו ולאחר שלשים דאפילו קידושי מאה תופסין בה ולפ"ז שפיר אשכחן בקידושין אשת שני מתים וכמ"ש שם הרא"ש ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל בשמעתין וכ"כ התוס' ביבמות דף י' בענין סוגייתינו ולפ"ז א"א לומר דטעמא דר"א בחוץ משום דרשא דלאיש אחר דא"כ רבנן האי דרשא מאי עבדי להו הא לאיסורא לא איצטריך ואי משום הקישא דויצאה והיתה הא בקידושין נמי לא מהני תנאי דחוץ מסברא ואי משום אשת ב' מתים הא בלא"ה אשכחן בענין מעכשיו אע"כ דלאיש אחר לא משמע להם שום דרשא כלל ומש"ה הוצרך ר' יוחנן לפרש טעמא דר"א בחוץ מדרשא אחריתי כן נ"ל נכון. ועוד אפרש לקמן בברייתא דד' זקנים ע"ש ודו"ק:

תוס' בד"ה אפילו לא נתגרשה כו' וא"ת והא ודאי כו' דאפילו לר"א לא הוי גט כלל בעלמא ואם מת מותרת להתייבם כו' עכ"ל. ולא ידענא מאי פשיטותא דלר"א מותרת להתייבם בכה"ג ומלשון רש"י ז"ל בשמעתין שכתב ומיפסל לכהונה אלמא גט הוא והכא דשרי'

לכל אדם כו' לשון זה משמע דבההיא דאי את מותרת לכל אדם נמי גט מעליא הוא אלא שא"א לה להנשא מצד התנאי ולעולם שאינה רשאה להתייבם כיון שהיא מגורשת מבעלה ולמאי דפשיטא להו להתוס' דלר"א מותרת להתייבם ודוקא לכהונה אסורה משום דאיסור כהונה חמיר אף לר"א א"כ מאי מתרצים התוס' דאכתי קשה מאי דדייק הש"ס לקמן בהא דקאמר ר"ע ק"ו מה גרושה וקאמר רבא דאית לה פירכא ודייק הש"ס מאי פירכא אילימא איסור כהונה שאני הא ר"א נמי מאיסור כהונה מייתי לה ואילו לשיטת התוספות שפיר קאמר רבא דאית לה פירכא דהא ר"א מודה דאיסור כהונה חמיר טפי וא"כ אזלא לה הק"ו דר"ע ואפ"ה קאמר ר"א שפיר דמסברא כיון דבואי את מותרת לכל אדם אסורה מיהא לכהונה ממילא דבחוץ מפלוני הוי גט גמור וצ"ע ודו"ק. ולולי דברי התוספות היה נ"ל דהא דמודה ר"א בואי את מותרת לכל אדם דלא הוי גט היינו מפשטא דקרא דויצאה והיתה לאיש אחר דמשמע שצריך להתירה מיהא לאיש א' וכל שאינה ראויה להינשא לא הוי גט כלל כנ"ל:

בא"ד וא"ת לר"א כו' ולתנא קמא דמתני' כו' אמאי לא תני ביבמות כו' עכ"ל. למאי דמסקו התוס' דבפלוגתא לא קא מיירי אפשר דמתרצו נמי קושייתם דהכא דנהי דמאן דמוקי לפלוגתייהו בחוץ משמע דבע"מ רבנן נמי מודו כמ"ש התוספות להדיא מ"מ כיון דלר' יוסי ב"י פליגי רבנן בע"מ הדר הו"ל פלוגתא ואף למאי דמסקו דלוי איירי בפלוגתא דס"ל כוותיה אפשר דלוי בהא נמי לא ס"ל כתנא דמתני' אלא דאפי' בע"מ אסרי רבנן כר' יוסי ב"י וכר' טרפון ור"ע לקמן בברייתא דאסרי להדיא בתנאי דע"מ ועוד אפשר דלוי סובר דתנא דמתני' נמי סובר דבתרוייהו פליגי כי היכי דלא ליפלוג מתני' אברייתא דלקמן ועפמ"ש יש ליישב מה שסמכו התוס' קושייתם למימרא דר' יוחנן ולא מקשו הכי לעיל בפשיטות אדרבינא ולפי שהדברים ארוכים ובדרך רחוקה לכן לא כתבתי והמשכיל יבין מתוך מה שאפרש לקמן בסוגי' דברייתא דד' זקנים ע"ש:

שם אבל מע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי קשיא עכ"ל. ומחוץ נמי לא קשיא להו דכיון שנשאת לאחר ומת מותרת לזה שנאסרה עליו כדאיתא לקמן:

בא"ד ולדידהו לא משכחת אשת שני מתים כו' עכ"ל. פירוש דבהאי ענינא לא משכחת לה אבל אכתי משכחת לה לר' יוחנן דפרק האומר במעכשיו ולאחר שלשים יום כדפרישית לעיל בשם התוס' והרא"ש והרשב"א ז"ל והא דלא קחשיב להאי דר' יוחנן ולמיתני שש עשרה היינו משום דהאי דר' יוחנן לא משכחת בצרת צרה ואף דמלשון התוס' ביבמות דף י' משמע לכאורה שכתבו דמשכחת בצרת צרה אמנם הדבר ברור

דלא קאי אמילתא דר' יוחנן אלא אגוונא דהכא במילתא דר' אבא. אח"ז מצאתי להדיא שמהרש"ל ז"ל כתב כן בחכמת שלמה ביבמות ד' י' ע"ש:

בא"**ד** אי נמי יש לומר תמן התורה אסרה עליו כו' אבל באשת איש האיסור תלוי במגרש שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו שנשאה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה בזה דכיון שכבר מסר הגט לידה בתנאי דע"מ וקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי האיך יכול להתירה על מי שנאסרה עליו וכ"כ הרשב"א ז"ל להדיא סוף פרק מי שאחזו בשם רש"י ותוס' והרי"ף ז"ל בתשובה שלאחר שמסר הגט לידה בתנאי דע"מ שוב אין יכול לבטל התנאי וכ"כ הרמב"ם ז"ל והטור והש"ע אלא שהרשב"א ז"ל כתב בשם העיטור שכל זמן שלא נתקיים התנאי שיכול לבטל התנאי ע"ש וצ"ע. ולולא לשון התוס' היה נלע"ד לפרש כוונת הירושלמי דכיון שהוא אסרה עליו אינה יכולה להינשא לאחיו של זה שנאסרה עליו משום ביטול מצות יבמין משא"כ בט"ו נשים שהתורה אסרה עליו להתייבם לית בה משום ביטול מצות יבמין כנ"ל ברור מלשון הירושלמי שעל מה שהקשה שם מעתה בת אחיו לא ישא משני ג"כ בזה הלשון תמן התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה עליו כן נ"ל ודו"ק:

דף פג.

גמרא תנו רבנן לאחר פטירתו של ר"א נכנסו ד' זקנים כו' עד א"ל ר' יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שהקשה הרמב"ן ז"ל על שיטת הרי"ף והיא ג"כ שיטת התוס' והרמב"ם ז"ל דלמסקנא דשמעתין כדפשיט רבינא לעיל דמתני' בחוץ פליגי אבל בעל מנת מודו רבנן דהגט כשר והכי קי"ל והאיך אפשר לומר כן כיון דרבי טרפון ור"ע קאמרי להדיא דיש לפסול בע"מ ולא אשכחן מאן דפליג עלייהו אליבא דרבנן והיאך דחינן מילתא דתנאי ואשלי רברבי בלא כלום. ועוד דא"כ מאי קאמר ר' יהושע אין משיבין את הארי לאחר מיתה דהא אכתי מצינן תשובה זו לדברי רבנן דשרו בע"מ ואזקנים גופייהו נמי קשה אדמקשו ר' טרפון ור"ע עלייהו דר"א ליקשו נמי לר' יוסי הגלילי דאמר בחוץ פליגי ובע"מ מודו רבנן דשרי כל זה דקדק הרמב"ן ז"ל והעלה דבתרתי פליגי וגם על זה יש להקשות כמו שיבואר לקמן אי"ה. והנלע"ד ליישב בענין זה בהערה אחת והיינו דמקשו התוס' בסמוך בד"ה רבא כר' ינאי וז"ל וא"ת כיון דר"א מקרא יליף הנהו זקנים מה משיבין על דבריו דגזירת הכתוב הוא עכ"ל ויישבו בדוחק ולדרכינו א"ש למאי דפרישית לעיל דמפשטיה דמימרא דר' ינאי משמע דהא דדריש ר"א קרא דלאיש אחר להתיר בחוץ ע"כ היינו משום דע"מ לא איצטריך קרא דמסברא

שרי וע"כ היינו משום דלית ליה כלל הני פירכי דר"ט ור"ע דאי ס"ד דאית ליה הני פירכי הו"ל לאוקמי שריותא דקרא דלאיש אחר בע"מ ואיצטריך לאפוקי מהני פירכי שיש לאסור מסברא אע"כ דלא חשיב ליה הני פירכי כלל כדפריך רבא בשמעתין וע"כ מוקי לשריותא דקרא בחוץ משא"כ הני תנאי ר' טרפון ור"ע גופיהו דאית להו ע"מ יש לאסור מסברא טפי מחוץ וא"כ מקשו שפיר לר"א דשרי בתרווייהו דנהי דדריש קרא דלאיש אחר להתירא אכתי אית לך לאוקמי בחוץ ולא בע"מ דאיכא הנך טעמי לאיסורא משא"כ ר"ט ור"ע לא מצי לאקשויי לאינך זקנים דסברי בחוץ פליגי ובע"מ מודו רבנן דשרי דודאי שפיר קאמרי הנך זקנים דלרבנן בע"מ שרי משום דע"כ רבנן נמי דרשי קרא דאיש אחר להתירא דלאיסורא לא איצטריך לא בחוץ ולא בע"מ משום הנך פירכי ואף שכתבתי לעיל דאיצטריך לאסור בחוץ דלא נילף מקידושין דמהני ע"כ מדרשא דאשת שני מתים אין זה מוכרח לפמ"ש התוס' בשמעתין דאפשר דדרשא דשני מתים לאו מדאורייתא היא ועוד דכיון דאיכא הנך פירכי לא איכפת לן בהקישא דויצאה והיתה דהא עיקר הקישא למילי טובא אחריני אתי אע"כ דלרבנן נמי קרא להתירא אתי וא"כ טפי יש להתיר בע"מ מבחוץ דהא בחוץ נמי אית להו פירכא והך פירכא חשיב להו טפי ועוד דבחוץ איכא נמי שיורא בגט וע"כ מוקי לשריותא דקרא בע"מ ומש"ה לא מקשו ר"ט ור"ע לרבנן אלא לר"א דוקא נמצינו למידין דהנך תנאי דסברי בחוץ פליגי שפיר סברי דבע"מ רבנן נמי מודו אי משום דלית להו הנך פירכי דר"ט ור"ע או דאית להו אפ"ה שרו מקרא דלאיש אחר דהא לאיסורא לא איצטריך אי ס"ל הנך פירכי והיינו נמי טעמא דר' ינאי דדריש לרבנן קרא לאיסורא ולא להתירא דע"מ היינו משום דר' ינאי סובר כר' יוסי דאמר רואה אני את דברי ר"א מדברי כולן אלמא דלית להו הנך פירכי והיינו כדאמר רבא דאית להו פירכא וא"כ לא איצטריך קרא להתירא אלא לאיסורא וע"כ יסבור ר' ינאי דהיינו משום דבקדושין מהני דאשת שני מתים דאורייתא ואיצטריך קרא לאיסורא לאפוקי מהקישא דויצאה והיתה ואי תיקשי א"כ דר' ינאי אית ליה כר"י דאמר רואה אני את דברי ר"א בן עזריה מדברי כולם א"כ אמאי לא דריש כולה מילתא כר"א בן עזריה מדכתיב כריתות הא ליתא דכיון דר' ינאי ע"כ סבר דטעמא דר"א דשרי בחוץ היינו מדרשא דלאיש אחר דמייתרא ליה וא"כ אי ס"ד דרבנן דר"א דרשי כריתות לכדראב"ע א"כ קרא דלאיש אחר מאי עבדו לה אע"כ דכרת כריתות לא דרשי. אלא דבהא לחוד סובר ר' ינאי כר' יוסי דאמר רואה אני את דברי ראב"ע מדברי כולם לענין דלית להו הנך פירכי דזקנים כנ"ל נכון דלפ"ז מימרא דר' ינאי אתיא לגמרי כמ"ד נמי לכולהו אית להו פירכי. ולפ"ז יפה

כתבו הרי"ף והרמב"ם ז"ל והתוספות בשמעתין דלמסקנא רבנן נמי מודו בע"מ דשרי משום דלית להו פירכי דר"ט ור"ע כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

תוס' בד"ה ועמדה ונשאת כו' וא"ת והלא אין נשואין חלין כו' משמע דבע"מ שלא תנשא כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל והכא נמי בע"מ שלא תינשא גרידא מיירי דאי בע"מ שלא תינשאי ולא תיבעלי מאי קאמר הרי שהלכה זו וניסת לאחד מן השוק הא אף לר"מ אסורה לינשא לאחד מהשוק דחיישינן שמא לא תקיים תנאיה ותבעל לו באונס כו' עכ"ל ובמחילה מכבודו לא דק שפיר דודאי מצינן לאוקמי מילתא דר"ט ור"ע אפי' בע"מ שלא תינשאי ולא תיבעלי דנהי דמדרבנן אסורה לינשא לא' מן השוק מ"מ מדאורייתא מיהא שריא דהאי חששא שמא לא תקיים תנאה חששא דרבנן בעלמא היא משא"כ הנך תנאי דברייתא מדאורייתא איירי כדקאמרי הא למדת שאין זו כריתות וא"כ שפיר קאמרי הרי שהלכה זו ועמדה ונישאת כיון דמדאורייתא שריא וכיון דע"כ מדאורייתא אין זה כריתות דלא אמרה תורה כריתות המביא לידי פסול א"כ אף לאחר שהחמירו חכמים ואמרו שלא תינשא לאחר אפ"ה לא מקילינן בה מהאי טעמא לומר דליהוי גיטא כיון דמן התורה אין זה גט. ותדע דהכי הוא שהרי לפי מ"ש לעיל בשם התוספות דיבמות דף י' שכתבו דאפי' בלא תינשא גרידא אסורה לינשא משום האי חששא שמא לא תקיים תנאה וכבר כתבתי שהיא שיטת הגאונים ושני הדיעות הובאו בש"ע סי' קמ"ג סעי' ט"ז ולפ"ז ע"כ הא דקאמר ר"ע הרי שעמדה וניסת היינו כדפרישית דאיהו מדאורייתא איירי דלא שייך האי חששא אלא מדרבנן ואפ"ה מקשו התוס' שפיר דהא דקאמר ר"ע ועמדה וניסת משמע דדרך נשואין איירי ואע"מ שלא תינשא גרידא קאי ומקשו שפיר הא לא הוו נישואין כלל. מיהו בעיקר קושיית התוס' כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שיש מתרצים בענין אחר דכיון שלא חלו הנשואין כלל א"כ מעיקרא כי אתני הבעל אהני נשואין איכוון. אלא שהקשה על זה דא"כ באבא ואביך נמי אמאי הוי גט אפי' נישאת להם ולענ"ד דשאני אבא ואביך כיון דבלא תנאי לא שייכי בה נשואין א"כ לא הוי תנאי כלל וכמפליגה בדברים משא"כ בתנאי שלא תינשא לפלוני דלולא התנאי היתה מותרת וא"כ הוי תנאי מעליא ואף שלא חלו הנשואין מצד התנאי אפ"ה איהו מיהו להנך נישואין איכוון כנ"ל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דהכא עברה וניסת לאחר מיתת המגרש קאמר כו' עכ"ל. גם בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שהגאון ר' שמעון קיירא בעל הלכות גדולות כתב דבכה"ג לא נתבטל הגט למפרע ע"ש:

גמרא דבר אחר הרי שהיה זה שנאסרה עליו כהן כו' ולכאורה קשה למה הוצרך לאוסרה עליו דבלא"ה אסורה עליו משום גרושה וכ"ש דהכא ר"ע קאמר הא מילתא ואיהו גופא

ס"ל אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וא"כ לא הוי שיור בגט כה"ג כדתנן לקמן במשנה דאם אמר חוץ ממי שאין לה עליו קידושין לא הוי שיור אלא דאכתי מייתי ר"ע שפיר ק"ו דאפי' היכא דאיכא צד גירושין הקל אסורה לכהן כ"ש בע"מ דאסורה לכל מצד אשת איש החמורה ודו"ק:

שם אילימא בחוץ מישרי שרי ר"א דתניא מודה ר"א כו' אלא בע"מ. והקשה הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל כיון דלמאי דמוקי למילתא דר' טרפון בע"מ א"כ ע"כ ליתא להאי ברייתא דמודה ר"א כל עיקר דהא האי ברייתא כמאן דמוקי בחוץ אתיא א"כ מאי הוצרך לאוקמי מילתא דר"ט בע"מ לוקמי בחוץ ולית ליה האי ברייתא וליכא למימר דאע"ג דליתא לברייתא אפ"ה מסברא יש לנו לומר כן דמודה ר"א בכי הא הא נמי ליתא דהא ר"א בר' שמעון פליג לקמן אהא דמודה ר"א ומחמת כן רצה הרשב"א ז"ל לפרש דר' טרפון סבר דבתרתי פליגי וא"כ אית ליה לר"ט האי ברייתא דמודה ר"ע ע"ש באריכות. ולענ"ד אכתי קושיא השניה במקומה עומדת דמעיקרא מאי מקשינן לר' טרפון מהאי ברייתא דמודה ר"א כיון דאשכחן דר"א בר"ש פליג בהדיא ואיכא למימר דר"ט כראב"ש ס"ל. ולענ"ד יש ליישב לפי השיטה שכתבתי ולמאי דבעי למימר דר"א שרי אפי' בחוץ ע"כ צריך לומר דמודה כשניסת לא' מן השוק ונתארמלה שמותרת לזה שנאסרה עליו והיינו מהטעם שכתבתי דהני תנאי כר' ינאי סבירא להו כדמסיק רבא לקמן וא"כ מאן דאית ליה דשרי ר"א בחוץ היינו משום דדריש קרא דלאיש אחר וא"כ אי ס"ד דהאי פירכא דפריך ר' טרפון שייך אפי' בחוץ א"כ תיקשי לר"ט האי קרא דלאיש אחר מאי עביד לה דלאיסורא לא איצטריך דבלאו הכי מסברא דר"ט יש לאסור בין בחוץ בין בע"מ אע"כ דהאי פירכא דר"ט לא שייך בחוץ ושפיר איצטריך קרא לאסור בחוץ כי היכי דלא נילף מקידושין או משום דמסברא לא חיישינן לשיור בגט ואיצטריך קרא וא"כ מקשה הש"ס שפיר מאי מקשה לר"א בחוץ. ומשני הש"ס דר"ט סובר דר"א ורבנן פליגי. והשתא דאתינן להכי מצינן ליישב מה שהקשו התוספות לקמן בד"ה מודה רבי אליעזר למאן מודה דהא דרבנן לא הוי גט ולמאי דפרישית איכא למימר דמאן דמוקי לפלוגתייהו בע"מ מצי סבר דבחוץ כ"ע מודו דשרי דע"מ גרע טפי מחוץ משום פירכא דר' טרפון ועוד דאיכא למימר דקרא לאיש אחר אפילו לרבנן לא איצטריך לאסור בחוץ דמסברא יש לאסור אע"כ דלכ"ע להתירא אתי ומוקי רבנן קרא לחוץ דלא שייך פירכא דר"ט. והשתא אתי שפיר הא דקתני מודה ר"א דפשיטא דלרבנן ע"כ שרו בכה"ג מדאסרי בע"מ וע"כ מוקי קרא להתירא דחוץ והיינו ע"כ משום דחוץ עדיף טפי דלא שייך האי פירכא משום דמותרת לאחר שנתארמלה כנ"ל ולקמן אפרש בזה בדרך אחר ודו"ק:

שם נענה ר' עקיבא כו' אי הכי בכולהו תנאי דעלמא לא תינסיב. ולכאורה יש לתמוה באמת מ"ט דר"ע אם לא שנאמר באמת דר"ע סובר דבכולה תנאי שהם בשב ואל תעשה אסורה להינשא ולא הוי גט כלל וזה דוחק לכך נראה דר"ע סובר דכאן יש לחוש טפי שתינשא לאחר שתתאלמן או תתגרש מהשני דלא מסקא אדעתה דאכתי אגידא ביה בראשון ותדע דהא לפי האמת בחוץ כה"ג מותרת ואע"ג דר"ע מדאורייתא איירי אפשר דמדאורייתא נמי חיישינן בהכי ולא אמרה תורה כריתות שתוכל לבא בנקל לידי פסול אלא דרבא לית ליה האי סברא. ולפ"ז אתי שפיר נמי הא דמקשינן ובמאי אילימא בחוץ מישרא שרי ר"א דתניא ומקשו הרשב"א ומהרש"ל ומהרש"א ז"ל ותיפוק ליה דבחוץ לא שייך האי פירכא דר"ע שהרי אין הגט בטל למפרע ולמאי דפרישית אתי שפיר דאי לאו דמודה ר"א הוי שייך פירכא דר"ע אפילו בחוץ שלאחר שתינשא לשני ותתאלמן או תתגרש תינשא לזה שנאסרה ולא מסקא אדעתה שאסורה לו וא"כ הוי בנים ממזרין מזה שנאסרה עליו והא דנקיט ר"ע נמצא הגט בטל ובניה ממזרין מהשני היינו פירכא דעל מנת אבל לעולם ס"ד דבחוץ נמי פריך ר"ע ומש"ה מייתי מההיא דמודה ר"א כן נ"ל וק"ל:

דף פג:

גמרא ור' עקיבא אי חוץ ס"ל כו' ר"ע שמיע ליה דאיכא דאמר חוץ ואיכא דאמר על מנת כו'. והקשה הרשב"א ז"ל על שיטת הרמב"ן ז"ל דבתרווייהו פליגי א"כ מאי מקשה הא שפיר פריך ר' עקיבא אתרווייהו ולענ"ד לא ידעתי מאי ענין קושיא זו לשיטת הרמב"ן ז"ל דבלא"ה מצינו למימר דר"ע שמיע ליה דר"א אפילו בחוץ שרי וא"כ כ"ש לעל מנת ואיהו גופא מטעמא דנפשיה אסור בתרווייהו. ולמאי דפרישית אתי שפיר דלעולם לא משמע לן דליפלגו תנאי מסתמא בתרי מילי דהוו מתרי טעמי אם לא היכא שמפורש כן בהדיא אלא דמאן דס"ל הכא דפליגי בתרווייהו והיינו משום דתרתי מחד טעמי אתיין דמסברא בחוץ אסור ובע"מ שרי אלא דפליגי בקרא דלאיש אחר דר"א משמע ליה דרשא להיתירא וע"כ לחוץ אתי ורבנן משמע להו קרא לאיסורא וע"כ לע"מ אתי נמצא לפ"ז לר"ע דאית ליה פירכי בתרווייהו דמסברא ודאי אסירי לקושטא דמילתא א"כ ע"כ דלא משמע ליה קרא דלאיש אחר כלל להתירא ולאיסורא נמי לא דהא לא איצטריך ומקידושין נמי לא מצינן למילף כיון דאית ליה פירכא והקישא לאו להכי אתי אע"כ דלא דריש כלל להאי קרא דלא משמע ליה וא"כ אי שמיע ליה דשרי ר"א בחוץ היינו כדר' יוחנן דמאיסור כהונה יליף ולפ"ז לא מצינן למימר לר"ע דפליג אדר"א בתרתי דא"כ הו"ל תרי מילי בתרי

טעמי ומש"ה לא משמע לתלמודא הכי ומוקי למילתא דר"ע דאיכא דשמיע ליה חוץ ואיכא דשמיע ליה ע"מ כן נ"ל נכון בעזה"י. והא דקאמר בסמוך רבא כר' ינאי משום זקן אחד מתני ופריך אדר' עקיבא היינו דרבא קאמר דפירכא דר"ע לאו פירכא היא לר"א דטעמא דר"א כר' ינאי משא"כ ר"ע גופא ע"כ סבר דטעמא דר"א לאו כדר' ינאי אלא כדר' יוחנן ודוק היטב:

תוספות בד"ה רבא כר' ינאי כו' וא"ת א"כ תיקשי לר' יוחנן דפליג לעיל אדרבי ינאי כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דהא רבי עקיבא נמי ע"כ לא ס"ל דטעמא דר"א כר' ינאי דהא לא משמע ליה כלל דרשא דלאיש אחר דא"כ איהו גופא במאי מוקי לה אע"כ סובר ר"ע דטעמא דר"א כרבי יוחנן א"כ ר' יוחנן סבר בהא כר"ע ודוק. וקושיא השנייה שהקשו התוספות מה משיבין הזקנים על ר"א דגזירת הכתוב כבר נתיישב' לעיל בשיטתינו בעזה"י:

בד"ה מודה ר"א תימא למאן מודה דלרבנן דפליגי עליה לא הוי גט כלל כו' עכ"ל. וכן הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש וכבר כתבתי מה שנלע"ד בזה עיין עליו. ועוד נ"ל ליישב בדרך אחר דלרבנן נמי שייך הא מילתא כשגירשה בחוץ ונתארמלה ממנו דודאי לרבנן שרי אע"ג דלכאורה יש סברא לאסור ולגזור בחוץ אטו על מנת שאם ניסת לשני ונתארמלה אסורה לינשא למי שנאסרה עליו ומצינן לקמן גבי כתבו וחזר ומחקו דגזרינן ע"מ אטו חוץ אלא דלא שייך לגזור בכה"ג כיון דבחוץ לא הוי גט כלל ובע"מ הוי גט כדמוכח לקמן מההיא סוגייא דכתבו וחזר ומחקו כמו שאפרש שם בעזה"י אלא דלר"א דסובר דבחוץ נמי הוי גט א"כ ס"ד דכשניסת לאחר ונתארמלה ואח"כ מת בעלה הראשון שגירשה איכא למימר דאסור דגזרי' חוץ אטו ע"מ כדגזרינן לקמן ע"מ אטו חוץ היכא דבתרווייהו הוי גיטא קמל"ן דאפ"ה מודה ר"א דלא גזרינן כה"ג וכמו שאפרש לקמן בסוגייא דכתבו וחזר ומחקו בעזה"י כנ"ל נכון ודו"ק:

דף פד.

גמרא א"ל רבא לו הוא דלא תינשא הא לאחר תינשא והא בעי קיומי לתנאה. והקשו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל מאי ס"ד דרבא דרב נחמן ס"ל דלאחר תינשא הא ר"נ גופא הדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא משום דקשיא ליה משום גזירה לא מפקינן ושרינן אשת איש לעלמא א"כ משמע להדיא דר"נ סובר דאם ניסת לאחר תצא ע"ש בדבריהם ולענ"ד נראה ליישב משום דלכאורה מוכח להדיא מברייתא דא"א לומר דאם ניסת לאחר תצא דא"כ לא התירה בגט זה לשום אדם כ"א לפלוני וה"ל שיור בגט ומ"ש מאם אמר לה הרי את

מותרת לכל אדם חוץ מפלוני דלא הוי גט כ"ש הכא שלא התירה אלא לאדם א' וליכא למימר דשאני הכא דמותרת לכל אדם אחר שתנשא לפלוני ותתאלמן או תתגרש הא ליתא דהא בתנאי דחוץ מפלוני נמי מותרת לפלוני אם ניסת לא' מן השוק ונתאלמנה או נתגרשה אע"כ דאיכא למימר דתנא דברייתא סובר דאף לאחר תינשא. אלא דאכתי איכא למידחי דלעולם אסורה לאחר ואפ"ה הוי גט כיון שהתנה בלשון תנאי כמ"ש התוספות בריש פירקין וכשיטת הסוברים בע"מ מודו רבנן דשרי אלא דלפ"ז קשיא להיפך אמאי קתני בברייתא ע"מ שתנשאי לפלוני ה"ל למימר דאפילו אמר לה ע"מ שלא תינשאי אלא לפלוני אפ"ה אסורה לינשא לפלוני משום האי גזירה שמא יאמרו נשותיהם נותנין במתנה והוי רבותא טפי שאפילו לא התנה בפירוש שתינשא לפלוני אפ"ה אסורה לו וליכא למימר דאין ה"נ דשרי בכה"ג דלא שייך האי גזירה שמא יאמרו כיון שלא התנה בפי' שתנשא לו הא ליתא דבש"ע סי' קמ"ג איתא להדיא דכל היכא דאיכא צד הוכחה שגירשה כדי שתנשא לפלוני אסורה לו משום שמא יאמרו והשתא א"ש הא דאמר ליה רבא לר"נ כיון דלאוקימתא בתריית' דר"נ לא אתי ברייתא לאשמעינן אלא שאסורה לינשא לפלוני א"כ אמאי נקיט ע"מ שתנשא לפלוני ה"ל למיתני רבותא טפי אפילו אמר ע"מ שלא תינשא נמי אסורה לו אע"כ סבר רבא דר"נ סובר דלא שייך למינקט בכה"ג אם ניסת לא תצא דודאי תצא דלא הוי גט כלל כיון שלא התירה לשום אדם אלא לפלוני הוי שיור בגט וסובר דבע"מ נמי סברי רבנן דהוי שיור בגט מש"ה קתני למילתא בע"מ שתנשא לפלוני דבכה"ג אם ניסת לפלוני לא תצא דמשום גזירה לא מפקינן ומשום שיור בגט נמי ליכא משום שהיא מותרת לינשא לאחר מיד באופן שתתגרש ותינשא אח"כ לפלוני כמ"ש מהרש"א ז"ל וא"כ מקשה רבא שפיר דא"א לומר כן כיון דלאו בדידה תלי' לאיגרושי מש"ה מוקי לה רבא במילי אוחרי דברייתא אתא נמי לאשמעינן הא גופא דלאחר נמי לא תנשא ואם ניסת תצא מה"ט גופא דלאו בדידה תליא לאיגרושי ואפ"ה אם ניסת לפלוני לא תצא דלא הוי שיור בגט משום דתנא דברייתא סובר דע"מ לא הוי שיור והא דלא קתני ע"מ שלא תנשא אלא לפלוני משום דהתם ליכא רבותא בהא דלא תנשא לאחר ואם ניסת תצא דמילתא דפשיטא היא כיון שכן התנה הבעל מש"ה קתני ע"מ שתנשא לפלוני דאשמעינן תרתי בין במה שאסורה לאחר ואם ניסת תצא ובין במה שאסורה לפלוני ואם ניסת לו לא תצא כנ"ל נכון ובזה מדוקדק היטב לשון רש"י בד"ה הא לאחר ודוק היטב:

תוס' בד"ה הכא בדידה קיימא לאיגרושי אע"ג כו' לא הוי אשת איש לזה שניסת לו עכשיו כו' עד סוף הדיבור. עיין בזה במהרש"א ובאמת שכל הדרכים שכתב הם בחזקת

תקנה לקיים דברי התוספות אמנם לענ"ד עיקר כפי הגירסא של מהרש"ל ז"ל וכך מצאתי בנוסחא ישנה דפוס ווינציאה וכוונתם כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם ר"י בעל התוספות דלא הוי א"א לזה האמצעי והיינו שלא חלו הקידושין שלו כלל כיון שא"א לקידושיו שיחולו אא"כ תינשא לפלוני ואי אמרת שאם תינשא לפלוני יחולו קידושי האמצעי למפרע א"כ קידושי פלוני לא חלו נמצא דלפ"ז לעולם לית לן למימר דחלו קידושי האמצעי וכפנויה היא לגביה וע"ז כתבו דשפיר תוכל לקיים תנאה לענין שיחולו קידושי האמצעי והיינו אם ימות הבעל הראשון או יגרשה בגט כשר ואף שכתבתי לעיל שרוב הפוסקים ככולם כתבו דלאחר שכבר גרשה הראשון בגט כשר ע"י תנאי דע"מ שהוא כמעכשיו שוב אין יכול לגרשה שנית ולבטל התנאי וכ"כ הטור והש"ע (סי' קמ"ג) בפשיטות מיהו סבר' דשיטת ר"י בעל התוס' אינו כן לפי מה שנראה מדבריו לעיל דף פ"ב ע"ב סוף דיבור המתחיל אפילו לא נתגרשה שאפילו אם ניסת לאחר אפ"ה יכול בעלה הראשון להתירה בגט למי שנאסרה עליו וכ"ש הכא דלסברת התוספות עכשיו לא חלו קידושי האמצעי עדיין ואכתי אגידא בבעל הראשון ויכול לגרשה מחדש ולהתירה לכל אדם ויחולו קידושי האמצעי כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ואי הוי מפרש בדידה קיימה לאיגרושי ולאינסובי דודאי אין בידה שישאנה כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהא אליבא דרבא קיימינן הכא ואיהו קאמר בסמוך שבידה להינשא והיינו דאפשר דמשחדא ליה בממון כו' ע"ש ואני תמה על פה קדוש שיאמר כן דרבא לא קאמר בסמוך אלא לענין דלא מיקרי תנאי שא"א לקיימו ולומר שהוא כמפליגה בדברים דכיון שאפשר לתנאי שיקויים בשום צד ה"ל תנאי מעליא ולא הוי גט אא"כ תקיים התנאי אבל להקל בשביל כך ולומר שתינשא לאחר על סמך שתקיים התנאי ותינשא לפלוני ע"י ממון ודאי אינו עולה על הדעת כלל דדלמא אף אי יהבית ליה תרקבא דדינרי לא יתפייס לישאנה וזה ברור וק"ל:

רש"י בד"ה אין חוששין כו' אבל אמר לה ע"מ שלא תבעלי לפלוני אינו גט דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך כו' עכ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו ואינו מחוור דע"מ שלא תבעלי לפלוני דמי לע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני דהוי גט וע"ז כתב מהרש"א ז"ל דלא קשה מידי דע"מ שלא תשתי יין בידה לקיים משא"כ בתנאי שמא תבעלי לפלוני אין בידה לקיים דשמא תבעל באונס כו' ע"ש. ולענ"ד עדיין לא סרה בזה קושית הרשב"א על פרש"י ז"ל דעיקר קושיית הרשב"א על מה שכתב רש"י דאינו גט משמע דלא הוי גט כלל דומיא דע"מ שלא תלכי לבית אביך דלא הוי כריתות כלל וע"ז כתב הרשב"א ז"ל דלא דמיא אלא לע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני ואי משום דהכא חיישי'

שמא תבעל באונס האי חששא לא הוי אלא מדרבנן לענין שאסורה לינשא כל ימי חיי פלוני אבל לעולם מיהא גט מעליא הוי לאחר מיתת פלוני וכן בחייו לענין יבום וזה ברור בכוונת השגת הרשב"א ז"ל על שיטת רש"י ז"ל וכבר עלה בלבי ליישב שיטת רש"י על דרך שיטת הרמב"ם ז"ל שהביאו הרשב"א והר"ן ז"ל דאפי' בע"מ שלא תינשא לפלוני לא הוי גט אא"כ קצב זמן אבל בדלא קצב זמן דמי לע"מ שלא תלכי לבית אביך לעולם דלא שייך לדמות לע"מ שלא תשתי יין כל ימי פלוני דאפשר שתשתה לאחר מיתת פלוני משא"כ הכא א"א לה לינשא או להיבעל לפלוני ע"ש וכן נ"ל לכאורה אלא דלשון רש"י שכתב שמא תיבעל לו לא משמע כן וצ"ע ודו"ק:

דף פד:

גמרא כתבו בתוכו אמר רב ספרא כתבו בתוכו תנן פשיטא מהו דתימא כו' ורבא אמר לא שנו אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפי' ע"פ נמי פסול. ונראה לכאורה משיטת רש"י דלפני התורף אפי' ע"פ פסול מדינא שהגט נכתב ע"מ כך ולא נכתב לשם כריתות וכ"כ התוס' להדיא בד"ה אבל לפני התורף וכבר הקשה הר"ן ז"ל א"כ ליגזור נמי ע"פ לאחר התורף אטו לפני התורף כי היכי דגזר רבא בכתב והרשב"א ז"ל בחידושיו יישב על נכון ואבאר לשונו בסמוך בלשון התוספות:

אמנם עדיין קשיא לי כיון שהטעם שלא נכתב לשם כריתות א"כ לאחר התורף נמי ליפסול שהרי העדים חתמו ע"מ כן ולא הוי לשם כריתות ונהי דאיכא לאוקמי כר"א דעדי מסירה כרתי ולא בעי חתימה לשמה מדאורייתא מדרבנן מיהא בעי כדמסקינן בריש מכילתין ולכאורה היה נ"ל דהא דמכשרינן בלאחר התורף היינו כשחזר ומחקו קודם שחתמו העדים או בגט שאין עליו עידי חתימה כלל דכשר למאי דקי"ל כר"א דע"מ כרתי. אלא שראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב להדיא דאף למאי דקי"ל כר"א דפוסל בכל התנאים שנכתבו בגט ואפ"ה כתב דלאחר התורף כשר בין אם נכתב התנאי קודם שחתמו העדים בין לאחר שחתמו העדים וא"כ קשה טובא אמאי מכשיר כשנכתב קודם שחתמו העדים והרי חתמו שלא לשם כריתות. ועוד שהרמב"ם ז"ל כתב בחתימה שלא לשמה שקרוב להיות הגט בטל ומ"ש הכא דמיקל וכן קשה על הטור והש"ע שהעתיקו לשון הרמב"ם ככתבו וכלשונו:

אמנם לשיטת הרמב"ם נ"ל ליישב דאזיל לשיטתיה שענין פיסול התנאים בגט הם ספק גירושין וכתב ה"ה הטעם בשם תלמוד ירושלמי פ' כל הגט שהתנאים פוסלין משום דאין ברירה ולא מיקרי לשם כריתות והרמב"ם ז"ל מספקא ליה אי יש ברירה או לא

מש"ה כתב דה"ל ספק גירושין ולפי דרכו של הרמב"ם ז"ל למדנו דנהי דמפרשינן בשמעתין טעם פסול התנאים דגזרינן ע"מ אטו חוץ והיינו לר' זירא ורב ספרא משא"כ רבא אפשר דלפני התורף לא שני לן כלל בין חוץ לשאר תנאים וכולהו פסולי משום ברירה והא דמפליג במתני' בין חוץ לשאר תנאים היינו דוקא לאחר התורף לאוקימתא דרבא דקי"ל כוותיה והדבר ידוע דאיפסקא הלכתא בסוף ביצה דבדאורייתא מספקא לן אי יש ברירה או לא ואזלינן לחומרא אבל בדרבנן קי"ל דיש ברירה אף לקולא וכמו שהארכתי בעזה"י פרק כל הגט דף כ"ו בסתירת שיטת מהרש"ל ז"ל. ולפ"ז א"ש דכיון דמתני' אתיא כר"א דע"מ כרתי וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דלר"מ לא גרע ממצאו באשפה נמצא דיפה פסק הרמב"ם ז"ל דלפני התורף היא ספק מגורשת משום ספק ברירה בדאורייתא משא"כ לאחר התורף אע"ג שהוא קודם חתימת העדים מ"מ חתימת העדים לשמה היינו מדרבנן ובדרבנן קי"ל יש ברירה משא"כ בחוץ דלאו מטעם ברירה לחוד פסול אלא משום שאין זה כריתות דה"ל שיור בגט מש"ה פסול לגמרי אף לאחר התורף וכמו שאפרש בסמוך דהיינו דוקא כשנכתב בתוכו משא"כ בע"פ לא שייך לפסול אחר התורף. נמצא דכל זה לשיטת הרמב"ם ז"ל ואפשר שהיא שיטת רש"י ז"ל כמו שאפרש משא"כ לשיטת התוספות דודאי לא נחתו לטעמא דברירה מדמכשרי בפשיטות בכל שאר תנאים שנכתבו בגט ונתקיים התנאי וא"כ לדידהו הדרא קושיא לדוכתא מ"ש טופס ומ"ש תורף דהא אחר התורף נמי יש לפסול משום שחתמו העדים שלא לשם כריתות וכיון דבחוץ כה"ג הוי פסול גמור אף לאחר התורף אם כן בשאר תנאים לרבא נמי ליפסול אף לאחר התורף דנגזור אטו חוץ וצריך לומר דאיירי שחזר ומחקו קודם שחתמו העדים או שאין עליו עדים כלל וכן בהתנה בעל פה איירי שחזר וביטל התנאי דחוץ קודם שחתמוהו העדים או שהעדים אין יודעין כלום כן נ"ל והתמי' קיימת שהפוסקים לא חלקו בכך דלענ"ד הדבר ברור דהיכא שנכתב אף לאחר התורף ולא נמחק עד אחר שחתמו העדים ודאי יש לפסול לשיטת רש"י ותו' דבכה"ג לא נכתב לשם כריתות וצ"ע:

תוספות בד"ה מהו דתימא כו' ומ"מ אע"ג כו' לאחר התורף נמי פסול כו' ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא עכ"ל. עיין מה שכתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל בזה ולא ידעתי מאי דוחקיה דמהרש"א ז"ל שהרי דברי התוס' ברורין דר' זירא לא מצי סבר כרבא מדקאמר ומתניתין דקתני כתבו ואוקימנא בחוץ איבעית אימא לפני התורף ורבנן משמע דלישנא דר' זירא הוא גופא ואי כרבא ס"ל לא מצי לאוקמי מתניתין בלפני התורף דא"כ מאי אירי' כתבו בתוכו בע"פ נמי פסול ואף אם נאמר דהאי איבעית אימא לישנא דתלמודא אליבא דר' זירא אפ"ה משמע דתלמודא סבר דר' זירא כרב ספרא ואולי לזה נתכוון מהרש"ל

ז"ל שכתב שכן משמעות התלמוד ובעיקר דברי התוס' שכתבו בפשיטות דבכתבו בתוכו וחזר ומחקו אפילו לאחר התורף פסול אפילו לרב ספרא ור' זירא ולא כתבו הטעם והבינו המפרשים דטעמייהו דגזרינן טופס אטו תורף ולכך הקשו מה שהקשו כמו שאפרש בסמוך בלשון התוס' בד"ה שתוקי שתקוה. מיהו לענ"ד נראה ברור שא"א לפרש כן כוונת התוספות דלא ה"ל לסתום אלא לפרש ועוד כיון דרבי ספרא כרבי זירא דרבנן לא גזרי כלל אפילו לפני התורף ע"מ אטו חוץ אלמא דלא גזרי אפילו חדא גזירה וכ"ש דלא שייך לגזור טופס אטו תורף אפילו בחוץ כמו שאפרש והאי גזירה דטופס אטו תורף קילא טובא לכך נראה דפשיטא להו להתוס' דבתנאי דחוץ שכתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו לא שייך כלל לחלק בין טופס לתורף דכיון שכתבו בגוף הגט דבר שמבטל ועוקר הגט אין זה טופס אלא תורף ועקירת הגט לגמרי וכיון שנתבטל בכתיבת חוץ תו לא מהני מה שחזר ומחקו דאפילו לרב נחמן דס"ל בפרק השולח בגט שנתבטל דחוזר ומגרש בו וקי"ל כוותייה היינו כדמפרש טעמא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה משא"כ הכא שכתב בגוף הגט דבר המבטלו נראה דכ"ע מודו דאין חוזר ומגרש בו דמעשה מבטל מעשה ונתבטל כתב התורף לגמרי כנלע"ד ברור ועיין בסמוך:

בד"ה שתקי שתקוה לבעל כו' בכל שאר תנאים איירי כדפי' בקונטרס ורבא לטעמיה דלפני התורף גזר ע"מ אטו חוץ לרבנן דרבי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא לקמן איירי שנכתב התנאי בגוף הגט משא"כ הכא דאיירי בע"פ מנא לן דגזרינן ע"מ אטו חוץ וליכא למימר דלהתוספות לפני התורף לא שני להו בין כתבו בתוכו לבע"פ דאידי ואידי בחוץ פסולי מדינא שלא נכתב לשם כריתות כמ"ש להדיא בד"ה אבל ומש"ה גזרינן בתרווייהו ע"מ אטו חוץ לרבא דלרבנן נמי גזרינן מיהא חדא גזירה דא"כ תיקשי בחוץ גופא אמאי לא גזרינן בע"פ לאחר התורף אטו לפני התורף דחדא גזירה היא וכדגזרו בכתבו בתוכו טופס אטו תורף וכן הקשה הר"ן ומהרש"א ז"ל. אמנם הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב להיפך מדברי התוספות דנהי דבכתבו בתוכו גזרינן ע"מ אטו חוץ אבל בע"פ אע"ג דלפני התורף בחוץ פסול מדינא אפ"ה לא גזרינן לאחר התורף אטו לפני התורף ולא ע"מ אטו חוץ דדוקא לענין הכתיבה שייך לגזור דכתיבה מילתא דאלים טפי שייך לגזור משא"כ בע"פ. אלא שפקפק בזה דאפשר דנהי דלא שייך לגזור לאחר התורף דבע"פ אטו לפני התורף כדגזרינן בכתיבה אפ"ה לענין גזירת ע"מ אטו חוץ שניהם שוין וכל זה נלע"ד דוחק וראיתי למהרש"א ז"ל שכתב ליישב דודאי בע"פ לא שייך לגזור אחר התורף אטו לפני התורף משום דלפני התורף בע"פ גופא לא מיפסל מדינא היכא שחזר וביטל התנאי דחוץ משא"כ הכא בשתקי שתקוה איירי שלא חזר בו ומש"ה גזרינן ע"מ

אטו חוץ דכשלא חזר בו אפילו בע"פ פסול בחוץ מדינא לפני התורף ע"ש באריכות. ולא זכיתי להבין דבריו בזה דאי כשלא חזר בו א"כ לאחר התורף נמי לגזור ע"מ אטו חוץ דבחוץ ודאי פסול מדינא אף לאחר התורף כשלא חזר בו ועומד בתנאי בשעת נתינה וע"כ דאיירי שבשעת נתינה מסר לידה סתם ואמר הרי את מותרת לכל אדם כדינו וא"כ הרי חזר בו ואפילו אם אמר לפני התורף נמי כשר מדינא בכה"ג לשיטת מהרש"א ז"ל ועוד דלקצת פוסקים אפילו בא"ל בשעת נתינה הרי זה גיטך נמי מיקרי חזרה מתנאו **ובר** מן דין קשיא לי בשיטת מהרש"א ז"ל שכתב דבלא חזר בו איירי וגזרינן ע"מ אטו חוץ שלא חזר בו ולענ"ד נראה להיפך דלא שייך לגזור כלל אטו חוץ שלא חזר בו דכ"ע ידעי דגט פסול הוא. ותדע דממקומו הוא מוכרע מעיקר הדין השנוי במשנתינו כשמסר לה גט וא"ל חוץ מפלוני דפסלי רבנן ובדא"ל בשעת נתינה ע"מ שלא תנשאי לפלוני מודו רבנן דכשר לשיטת התוספות והרי"ף והרמב"ם וש"פ כמו שכתבתי לעיל באריכות ואמאי לא גזרו רבנן ע"מ שלא תנשאי אטו חוץ כי היכי דגזרו הכא בלפני התורף אפילו בכל התנאים ולהתוספות אפילו בע"פ גזרו לפני התורף ע"מ אטו חוץ. אע"כ דלא שייך לגזור כלל ע"מ אטו חוץ שלא חזר בו דכ"ע ידעי דהוי שיור בגט ולא מיחלף וכ"כ הרשב"א ז"ל אלא דעיקר הגזירה היינו משום חוץ שחזר ומחקו או כשאמר בע"פ לפני התורף גזרינן נמי ע"מ אטו חוץ להתוספות דחזר וביטל דבחוץ פסול להתוספות אפילו בע"פ וחזר וביטלו כיון שלא נכתב לשם כריתות וא"כ הדרא קושיית הר"ן ז"ל לדוכתא על שיטת התוספות דליגזור נמי בחוץ גופא לאחר התורף אטו לפני התורף אפילו בע"פ כיון דלפני התורף מדינא פסול בע"פ והנלע"ד דודאי לשיטת התוספות בחוץ לפני התורף אפילו ע"פ פסול מדינא כמ"ש להדיא בד"ה אבל שלא נכתב לשם כריתות ומש"ה פשיטא להו דגזרינן ע"מ אטו חוץ. והא דלא גזרינן בחוץ גופא לאחר התורף אטו לפני התורף היינו משום שאין מדמין גזירת חכמים זו לזו ונהי דע"מ אטו חוץ גזרו רבנן אפ"ה טופס אטו תורף לא גזרינן וטעמא רבה נמי איכא דלא שייך לגזור כה"ג בע"פ טופס אטו תורף ומשום שהסופר כתבו שלא לשם כריתות דהא אפילו לכתחלה התירו להסופר לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה ולא גזרינן טופס אטו תורף וכן במחובר וכתבו חרש שוטה וקטן לא גזרינן טופס אטו תורף לכמה אמוראי. והא דפסלינן בכתבו בתוכו וחזר ומחקו אפילו לאחר התורף כמו שכתבו התוס' בדיבור הקדום כבר כתבתי דהתם נמי לאו משום גזירה טופס אטו תורף אלא משום דמדינא פסול דתיכף שכתב התנאי דחוץ בגוף הגט אף בטופס נתבטל הגט לגמרי וה"ל כחספא בעלמא ותו לא מהני מה שחזר ומחקו כדפרישית. משא"כ כשלא נכתב בגוף הגט אלא בע"פ נהי דלפני התורף פסול

משום שלא נכתב לשם כריתות אפ"ה באמר בע"פ בשעת כתיבת הטופס אין טעם לפסול שהסופר א"צ לכתוב הטופס אדעתא דבעל וכיון שחזר הבעל ובטל תנאו כשר לגמרי דטופס אטו תורף לא גזרינן כדפרישית כן נ"ל נכון וברור בעזה"י. אמנם ראיתי בספר בית שמואל שכתב בא"ע סי' קמ"ז להיפך ממה שכתבתי שהוא הפריז על המדה דאפילו תנאי דחוץ שנכתב לאחר התורף אף בלא חזר ומחקו נמי לא מיפסל מדינא לשיטת התוספות אלא מדרבנן ע"ש שכ"כ בשם הר"ן ז"ל בכוונת התוספות. ולענ"ד הוא דבר שלא ניתן ליכתב דבלא חזר ומחקו אין לחלק כלל בין טופס לתורף דכחספא בעלמא הוא הרי גט ושוברו עמו דאלת"ה א"כ אי נכתב שום תנאי בגט לאחר התורף היעלה על הדעת שאין צריכה לקיים התנאי מכ"ש הכא דגרע טובא טפי דתנאי דחוץ מבטל הגט לגמרי. אלא מה שכתב שם הר"ן ז"ל בזה דלאחר התורף אפי' בחוץ לא פסול מדינא כוונתו אחזר ומחקו דעיקר גזירה דע"מ אטו חוץ היינו מחוץ שחזר ומחקו כדפרישית וכמו שאפרש עוד בסמוך. והנלע"ד כתבתי בכוונת התוספות ודוק היטב ועיין בסמוך:

בד"ה כל התנאים כו' פי' בקונט' ואפילו נתקיימו התנאים כו' ואין נראה לר"י כו' וע"ק לר"י דא"כ אפילו ע"פ נמי נגזור כו' ובסמוך מכשיר ר' זירא כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דלמאי דמשמע להו בשיטת רש"י ז"ל דבתנאים דעלמא שנתקיימו גזרינן אטו תנאי דחוץ גרידא א"כ בפשיטות הוי להו להקשות דהא קמן דבעיקר הדין כשאמר לה בשעת מסירת הגט חוץ פסול ובע"מ מכשרינן לעיל אפילו בע"מ שלא תינשא לפלוני ולא גזרינן ע"מ אטו חוץ לכך נלע"ד דמעולם לא נתכוון רש"י ז"ל לכך אלא דאף לשיטתו לא שייך לגזור ע"מ אטו חוץ דכ"ע ידעי דחוץ הוי שיור בגט וגדולה מזו מצינו שלא גזרו חכמים בתנאי דע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פלוני או כל ימי חיי אטו כל ימי חייכי דלא הוי גט כלל אע"כ דלא שייך לגזור תנאי כשר אטו תנאי פסול. אלא עיקר הגזירה משום חוץ שחזר ומחקו או בע"פ לפני התורף שחזר וביטלו דבהא טעו דכיון שנמחק סברי דלא מיפסל וכמ"ש התוס' עצמם אלא דרש"י ז"ל סובר דפשטא דלישנא דברייתא איירי בכל התנאים אפילו אם נתקיימו ובכה"ג נמי שייך לגזור אטו חוץ שחזר ומחקו דמחיקת תנאי בחוץ דמי לנתקיים התנאי דשאר תנאים וראו חכמים להשוות מידותיהם שלא לכתוב שום תנאי בגט משום גזירה דחוץ שחזר ומחקו או בע"פ לפני התורף שחזר וביטלו. ואדרבא לשיטת התוס' קשיא לי דלמאי דמסקו דלא פסלינן בשאר תנאים אלא בחזר ומחקו דלא ליהני בהו מחיקה דא"כ אמאי קאמר רבא שתקי שתקוה לבעל וכתבו התוס' בדיבור הקודם דהיינו אפי' בכל התנאים ומאי חששא איכא בזה לשיטת ר"י דנראה דוחק לומר דאמר שתקי שתקוה שלא יזכיר שום תנאי ויחזור ויבטל התנאי דמהיכא תיתי נחוש

לכך ועוד דה"ל גזירה לגזירה דגזרינן שלא יזכיר הבעל תנאי לפני התורף שמא יבטלנו וכשיבטלנו נמי לא מיפסל אלא משום שמא יבטלנו דחוץ ורבנן דרבי לא גזרי אף לרבא אלא בחדא גזירה, משא"כ לשיטת רש"י ז"ל א"ש דכולהו חדא גזירה היא שלא יכתוב שום תנאי בגט ולא יזכרנו לפני התורף ל"ש ימחקנו או יבטלנו או יקיים התנאי וכולהו משום גזירה דחוץ שחזר ומחקו דמחיקה דחוץ היא קיומו כן נלע"ד נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ושיטת התוספות צ"ע ודוק היטב:

בא"ד ונראה לר"י דכל תנאים אם נתקיימו אפילו נכתבו בגט כשר כו' עכ"ל. ובירושלמי פ' כל הגט מצינו בהדיא להיפך דשם מבואר דכל התנאים פסלינן לגמרי משום ברירה והירושלמי הובא בחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל ובס' המאור ועיין בס' המלחמות להרמב"ן ז"ל שפירשו על נכון ועוד הוספתי נופך משלי ואין כאן מקומו. אמנם כל הפוסקים דחו הירושלמי מחמת סוגייא דשמעתין דמשמע דמטעמא דגזרינן ע"מ אטו חוץ הוא ולא משום ברירה. אלא שהה"מ כתב שהרמב"ם ז"ל פסק כשיטת הירוש' וכ"כ בזה בשמעתין ועוד אפרש בסמוך ליישב הסוגייא ואפשר דרש"י ז"ל ג"כ לשיטה זו נתכוון:

בד"ה אבל לאחר התורף כו' נראה לרבינו יהודה כו' דבחוץ נמי ליכא פסולא דאורייתא כו' אבל נכתב אחר התורף כו' עכ"ל. לכאורה נראין הדברים כשיטת הבית שמואל שהבאתי בסמוך אלא דליתא דרבינו יהודא לא איירי בכל זה הדיבור אלא בחזר ומחקו שכן הוא לשיטת התוספות בדיבור הקודם וכבר כתבתי דלרש"י ז"ל נמי לא גזרינן בתנאים שנתקיימו אלא משום חוץ שחזר ומחקו וע"ז כתב שפיר דלאחר התורף אפילו בחוץ לא מיפסל מדינא כיון שאין דעת הסופר לשם תנאי משא"כ כשלא נמחק ודאי פסול מדאורייתא אף לאחר התורף דאף שלא היה דעת הסופר על כך בכתיבת התורף מ"מ פסול לגמרי דגט ושוברו עמו הוא דתנאי דחוץ מבטל הגט כנ"ל ברור:

דף פה.

תוס' בד"ה רבא אמר כו' כולה חדא גזירה היא עכ"ל. כתבו כן לשיטתם משא"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל דבכל התנאים יש לפסול משום ברירה ובשיטת הירושלמי מצינן למימר דלרבי נמי לאו משום גזירה לגזירה הוא אלא דלפני התורף אין לחלק כלל בין חוץ לשאר תנאים אלא בכולהו פסול משום ברירה אלא דרבי גזר בהאי גזירה דברירה נמי לאחר התורף אטו לפני התורף ורבנן לא גזרי ונהי דר' זירא נקיט להדיא דגזרינן ע"מ אטו חוץ היינו משום דמוקי לברייתא לפני התורף ואפ"ה מכשרי רבנן אלמא דלא משמע להו בכה"ג טעמא דברירה. משא"כ לרבא דמוקי למתניתין ובריייתא לאחר התורף א"כ אתי

שפיר דכ"ע אית להו דלפני התורף פסול משום ברירה אלא דפליגי אי גזרינן בטעמא דברירה לאחר התורף אטו לפני התורף או לא משא"כ במתניתין דאיירי בחוץ מוקי לה רבא לאחר התורף דנהי דרבנן לא פסלי בכה"ג משום ברירה אפ"ה בחוץ פסול לגמרי שאין זה כריתות כלל וכחספא בעלמא הוא ל"ש טופס ל"ש תורף אבל לפני התורף לא מיתוקמא מתניתין דא"כ מאי איריא חוץ כל התנאים פסילי משום ברירה ומה"ט גופא דברירה יש לפסול אפילו בעל פה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא ולפ"ז יצדק היטב הא דאמרינן ואזדא רבא לטעמיה כן נ"ל נכון ואפשר שהיא ג"כ שיטת רש"י ז"ל וראיתי להרב המגיד שכתב דלהרמב"ם ז"ל לאוקימתא דרבא לרבי לית ליה טעמא דברירה אלא ע"מ אטו חוץ ורבנן אית להו טעמא דברירה ואני משתומם על דבריו מי הכריחו לפרש כן דלפ"ז פליגי רבי ורבנן בסברות הפוכות. ולדרכינו אתי שפיר טפי דלר' זירא כ"ע לית להו טעמא דברירה ולרבא לכ"ע אית להו טעמא דברירה והא דאמרינן לרבי גזירה לאחר התורף אטו לפני התורף היינו נמי משום טעמא דברירה וכדפרישית ודוק היטב:

בד"ה תניתוה קטנה מתגרשת כו' וא"ת ודלמא מן האירוסין איירי וביש לה אב כו' עכ"ל. ונראה דלשיטת רש"י ז"ל לעיל דף ס"ד קודם שחזר בו דקטנה שיש לה אב אינה מתגרשת אלא ע"י אביה א"כ אין מקום לקושיית התוספות דלישנא דברייתא דהכא משמע דאתא לאשמעינן דאע"ג שנתקדשה ע"י אביה אפ"ה מתגרשת ע"י עצמה וכן נראה מלשון רש"י ז"ל כאן וא"כ ע"כ איירי באין לה אב אלא דהתוספות לשיטתייהו שכתבו שם דרש"י עצמו חזר בו דאף ביש לה אב נמי מתגרשת ע"י עצמה וא"כ מקשו אלא דאף לפ"ז יש ליישב כיון דברייתא לא אתא לאשמעינן בהא אי מתגרשת ע"י עצמה או ע"י אבי' דהא סתמא קתני ואכתי לא שמעינן מידי אע"כ דאתא לאשמעי' דקטנה מתגרשת אע"ג דלא בת הויה היא כנ"ל ואפשר שהתוספות נתכוונו לזה בתירוצם וק"ל:

בד"ה חוץ מתרומתיך פי' בקונטרס כו' ואין נראה לר"י כו' וכי האי גוונא פי' בקונטרס עצמו גבי חוץ מירושתך כו' עכ"ל. ונראה שרש"י לא רצה לפרש כן בחוץ מתרומתיך דאיירי שהתנה עליה שעדיין תאכל בתרומה דא"כ התנה עליה בדבר שא"א לקיימו וה"ל כמפליגה בדברים לא מיבעי' לאביי דלעיל דבע"מ שלא תאכל בשר חזיר דה"ל מפליגה בדברים א"כ ה"נ דכוותיה אלא דאפילו לרבא דאמר אפשר דאכלה ולקייא אפשר דמודה הכא דה"ל כמתנה על מה שכתוב בתורה דומי' דהרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ולא שייך הכא לומר לא תיכול ולא תיגרש דהא לא א"ל ע"מ אלא חוץ מתרומתיך נמצא שגירשה לגמרי אלא שהתנה שתאכל בתרומה וזה א"א לקיימו דמדאורייתא אסורה לאכול בתרומה כן נ"ל ואע"ג דהכא לא אמר ע"מ אלא חוץ אפ"ה

נראה דשייך בזה לומר דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה וכמפליגה בדברים ומש"ה הוצרך לפרש בע"א שהתנה שאם תנשא לכהן לא תאכל בתרומה והתוספות לא משמע להו דה"ל כמפליגה בדברים כיון דאמר חוץ ודעתם רחבה מדעתינו וצ"ע:

דף פה:

רש"י בד"ה אמר לה לאשתו לכתוב בגיטה כו' עכ"ל. וכן משמע מסוגיא דשמעתין דלענין לשון הנכתב בגט איירי אבל מלשון התוספות לעיל פרק הזורק דף ע"ח בד"ה אינו גט משמע דר"י מפרש שאמר לאשתו ממש והיינו לפי שיטתו שצריך לומר בשעת מסירת הגט הרי את מותרת לכל אדם וכמ"ש שם ע"ש:

בד"ה ולא ליכתוב איגרת דמשמע לשון גג עכ"ל. והרא"ש ז"ל כתב בשם הרי"ף ז"ל דאיגרת משמע אם זינתה מלשון גרגירא כלומר אם זינתה תהא מגורשת וה"ל תנאי בגט וכ"כ הרמב"ם ז"ל:

בד"ה דמשמע למחר כו' זהו טופס הגט פטרית כו'. ודקדקו מזה דלרש"י ז"ל א"צ לכתוב הרי את מותרת לכל אדם אע"ג דבמשנתינו אמרו שזהו גופו של גט מ"מ מה שכותבין דתיהויין רשאה ושלטאה להתנסבא ה"ל כמו הרי את מותרת לכל אדם והרמב"ן ז"ל כתב דלא סגי באת רשאה להתנסבא שלא התירה אלא דרך נשואין ולא דרך זנות וה"ל כחוץ מזנותיך דמיבעיא לן לעיל ולא איפשטא מש"ה צריך לכתוב ג"כ הרי את מותרת לכל אדם דהיינו אף דרך זנותך. ולענ"ד יש לתמוה דמ"ש מחוץ מירושתך והפרת נדרך דמיבעיא לן ואפ"ה לא תקנו בזה שום לישנא יתירא אע"כ דלא מיבעיא לן לעיל אלא אם אמר בפירוש חוץ אבל מסתמא התירה לכל דבר וא"כ ה"נ לענין חוץ מזנותך וצ"ע, אלא דבלא"ה נלענ"ד דמלשון רש"י ז"ל אין הכרע דהא לא כתב ג"כ שמו ושם אביו ושם עירו ועירה וכן לא כתב הזמן אע"כ דרש"י לא נתכוין לכתוב אלא טופס הגט משא"כ כל הני דהוי להו תורף וא"כ יש לומר דה"ה לענין הרי את מותרת לכל אדם לא הוצרך לפרש שהוא תורף הגט כדאיתא לעיל דף כ"ו בגמ' כנ"ל וצ"ע:

גמרא דתיהויין ותצביין תלתא יודין. מה שאין כותבין די תהוי נראה משום שהתי"ו משמשת ג"כ לשון נסתר כאילו מדבר על אשה אחרת ונראה דלזה נתכוון בעל העיטור שכתב ואי כתב די תהוי את שרי הרי שדקדק לשון די תהוי את דוקא ומשמע לתלמודא דלשון די תיהוויין עדיף יותר כנ"ל:

דף פו.

משנה שלשה גיטין פסולין ואם ניסת הולד כשר. וכתבו התוס' בריש מכילתין דף ג' ע"ב דלמאי דמוקמינן בסמוך למתני' אליבא דרב כרבי מאיר דכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר צריך לומר דבשלשה גיטין הללו כך היתה המטבע שלא יפסל ע"ש ולא פירשו טעמו של דבר ולענ"ד נראה לפרש לפי שיטת התוס' שם דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים הוי טעמא דחשיב כגט שאין בו זמן ע"ש וא"כ לרב דמוקי כרבי מאיר ומוקי נמי להיא דיש בו זמן ואין בו אלא עד א' דהיינו כתב ידו ועד א"כ צ"ל דהאי נמי מיפסל משום דדמי לגט שאין בו זמן נמצא דלפ"ז דכל השלשה גיטין לרב היינו משום שאין בו זמן והשתא א"ש שלא תקנו בזה הולד ממזר שהרי מבואר ביבמות פרק האשה רבה דבכל הנהו שהחמיר ר"מ לומר הולד ממזר מזה ומזה היינו משום קנסא בעלמא דה"ל לאקרויי לגיטה ולפ"ז לא שייך לומר כן בגט שאין בו זמן לא מיבעיא למאי דקי"ל כר' יוחנן דתקנת הזמן שלא יחפה על בת אחותו א"כ אף אם נחמיר עליה בכל החומרות לא יועילו בתקנתן דאכתי יחפה על בת אחותו ולא יחוש לכל החומרות אך להציל את נפשה ממות ועוד שלא תבא לידי פסול ממזירות שלא תינשא בגט זה שנתן לה לפי שעה למלט ממות ואח"כ יגרשנה בגט כשר בצינעה או יחזור וישאנה. ומ"מ אהני תקנת חכמים בזה כדמסקינן לעיל בפרק המביא תנינא לעיל דף י"ז דאהני דלכתחילה לא תנשא וכמו שפרש"י שם דלא כתבי' ליה סופרי דיינים ולא חתמי עליה סהדי ואי תיקשי אכתי מה הועילו שיגרשנה בכתב ידו ולכאורה היא קושיא עצומה בעיקר שיטת התוס' אלא דצריך לומר בזה כדמשני הש"ס התם לרמאי לא חיישינן והיינו שיהא ניכר רמאות כזה ויחקרו היטב. וכן נראה לי בשיטת הרמב"ם ז"ל בפירוש דלרמאי לא חיישינן ע"ש ואין להאריך כאן. סוף דבר דבמה שתקנו חכמים לכתחילה לא תנשא סגי לקיים תקנת חכמים בתקנת הזמן כסוגיית הש"ס להדיא וא"כ אין מקום להחמיר ולומר הולד ממזר כדפרישית. אלא דאפילו למ"ד משום פירות נראה שלא הוצרכו להחמיר כה"ג מטעם דאיבעי לאקרויי לגיטה דבלא"ה ודאי היא צריכה לאקרויי לגיטה בענין הזמן משום פירות שהוא לטובתה משא"כ בכל הני דמחמיר ר"מ כגון בשלום מלכות והיה במזרח דשם עיקר החששא בשגגת הסופר שלא יזהר בכך לכך הוצרכו להחמיר עליה כדי דליבעי ליה לאקרויי לגיטא כן נ"ל נכון בשיטת התוספות משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דמפרש בטעמא דכתב ידו משום דגזרינן משום כתב הסופר ולא משום דחשיב כאין בו זמן וכמו שאפרש בסמוך א"כ תו לא שייך האי טעמא דפרישית וצריך טעם אחר כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו שמצא בתשובת רש"י ז"ל והר"ן ז"ל הרחיב והוסיף בה

דברים דלא החמיר ר"מ לומר כל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר אלא במטבע שהיא בגיטין ואינה נוהגת בשטרות כלל כגון שלום מלכות או בדבר שנוהג בשטרות ופוסל בשטרות כגון היה במזרח וכתב במערב בהנהו הולד ממזר משא"כ בדבר הנוהג בשטרות לכתחילה כמו בגיטין ואפ"ה אינו פוסל בשטרות בהנהו לא החמיר רבי מאיר ומש"ה מיקל בשלשה גיטין הללו שאין הולד ממזר כיון שנוהגין לכתחילה אף בשטרות ואין פוסלין בשטרות. מיהו לאוקימתא דשמואל דבכתב סופר ועד איירי מתני' א"כ קשה טובא לשיטת הר"ן ז"ל דהא בשטרות כה"ג פסול דלא שייך האי טעמא דמסתמא אין הסופר כותבו אלא מפי הבעל שזה דוקא בגיטין א"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי שנא דמיקל בה ר"מ לומר שאין הולד ממזר וכה"ג קשה לפמ"ש בשיטת התוס' ולקמן איישב בעזה"י:

רש"י בד"ה ואם ניסת הולד כשר האי תנא לאו כר"מ ס"ל כו' ולקמן דמוקי לה בגמרא כר"מ איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים כו' עכ"ל. ולכאורה פירושו תמוה מאד מעיקרא מאי קשיא ליה ולבסוף אמאי ניחא ליה ועוד כיון דבגמ' משמע ליה להדיא דשפיר מיתוקמא כר"מ מהאי טעמא היאך פליג רש"י מסברא דנפשיה על סוגיי' הגמרא. וע"ק להיפך דלמאי דלא משמע ליה האי טעמא איכא למימר דאף ע"ג דבגמרא מוקי לה כר"מ היינו לענין כל המשנה אבל לענין עידי חתימה כרתי אכתי אפשר דתנא דמתניתין לא ס"ל כר"מ בהא ולכאורה היה נלענ"ד בזה דהא דלא ניחא ליה לרש"י לפרש דכתב ידו כמאה עדים דמי היינו משום שהדבר ידוע דקי"ל אין דבר שבערוה פחות משנים ואסקינן בקידושין דף ס"ה ע"ב דילפינן מממון ואע"ג דבממון קי"ל הודאת בע"ד כמאה עדים אפ"ה בגיטין וקידושין לא אמרינן הכי משום דמחייבי לאחרינא וא"כ מה"ט גופא משמע לרש"י דלא שייך הכא לומר כתב ידו כמאה עדים דמי וליכא למימר דשאני הכא שהכתב מוכיח וא"כ אנן סהדי כיון שאנו רואין הגט בכ"י ביד האש' ולא מפיו אנו חיין א"כ ה"ל כהעדאת עדים בעדי חתימה לר"מ לשיטת רש"י דלא בעי עידי מסירה כמבואר בלשונו דף כ"א גבי דבר שיכול להזדייף ע"ש וא"כ אף שהעדים לא ראו שמסר הבעל הגט ליד האשה אפ"ה מהני משום דאנן סהדי כיון שהעדים חתומין על הגט שביד האשה ודאי מיד הבעל בא לידה וא"כ ה"ה והוא הטעם לכתב ידו. אלא דאכתי לא הונח לרש"י ז"ל לפרש כן דא"כ עידי מסירה לחוד אמאי לא מהני לר"מ ולא תהא כתב ידו יותר מהעדאת עדים ומה לי אם כתב בכתב ידו ומה לי כתב הסופר שהוא שלוחו בודאי שהרי ראו העדים שמסר לה זה הגט וליכא למימר דשאני כתב ידו שהוא מוכח מתוכו הא ליתא דלשיטת רש"י לא בעינן לר"מ מוכח מתוכו כמ"ש התוס' בשמו בריש מכילתין

ע"ב בד"ה ורבנן ובדף כ"ב בד"ה מאן חכמים וכבר ישבתי כל הסוגי' ושיטתו בריש פרק כל הגט ע"ש סוף דבר דלשיטת רש"י מדלא מכשיר ר"מ בעידי מסירה אע"ג דאנן סהדי ע"כ דגזירת הכתוב הוא דבעינן עידי חתימה דוקא ואין דבר שבערוה פחות משנים אעידי חתימה קאי א"כ תו לא שייך לומר להכשיר בכתב ידו אלא דאכתי היא גופא תיקשי מנא לן דר"מ לא מכשיר בעידי מסירה מדאורייתא דלמא אין ה"נ דכשר אלא כיון שתקנו חכמים עידי חתימה מפני תיקון העולם מש"ה פוסל נמי בדיעבד כדפסלינן בזמן מה"ט וא"כ אפשר דתנא דמתניתין נמי הכי ס"ל אלא דא"א לומר כן דא"כ אמאי קתני במתניתין ג' גיטין ה"ל למיתני נמי גט שנכתב בכתב סופר ונמסר בעידי מסירה אע"כ דלתנא קמא דמתניתין בכה"ג פסול מדאורייתא וא"כ ע"כ משמע ליה לרש"י דתנא דמתניתין לא ס"ל כרבי מאיר. וע"ז מסיק שפיר דלמאן דמוקי לה בגמ' כר"מ איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי וכוונתו דמאן דמוקי למתניתין כר"מ דוקא לענין כל המשנה דהולד ממזר איכא למימר שפיר דכתב ידו כק' עדים דמי מטעם דאנן סהדי שבא לידה מיד הבעל ואי תיקשי א"כ ליתכשר מה"ט בעידי מסירה איכא למימר דאין ה"נ דכשר מדאורייתא אלא דמדרבנן פסול משום שתקנו עידי חתימה מפני תיקון העולם ונמצא שלא נכתב הגט כתיקון חכמים ואי תיקשי אמאי קתני שלשה גיטין ה"ל למיתני נמי כתב הסופר ונמסר בע"מ בלא ע"ח איכא למימר דבהאי הוי הולד ממזר לר"מ משום דכל המשנה ממטבע בגיטין הולד ממזר בדבר הפוסל בשטרות וא"כ כה"ג שאין עליו עדים כלל דלר"מ פסול בשטרות דהא איכא למ"ד דלמאי דקי"ל כר"א היינו בגיטין ולא בשטרות א"כ יש לומר דמש"ה לא חשיב ליה דהולד ממזר משא"כ בכתב ידו דכשר בשטרות הולד כשר כן נלע"ד לכאורה והוא כפתור ופרח. אלא דקשה לפ"ז א"כ מאי מקשה הש"ס בשמעתין אהא דקאמר רב כתב ידו שנינו אהייא אילימא אירשא פשיטא כתב ידו שנינו ומאי קושי' דלמא לעולם אירשא והיא גופא אתי לאשמעינן דוקא כתב ידו שנינו משא"כ בכתב הסופר ובעידי מסירה בלא עידי חתימה הוי הולד ממזר לר"מ ואפשר דע"ז נמי מקשה שפיר פשיטא כתב ידו שנינו ודו"ק. ועוד נ"ל לפרש בענין אחר על זה הדרך דמעיקרא לא ניחא לרש"י ז"ל לפרש דכתב ידו כמאה עדים דמי דא"כ אמאי פוסל ר"מ מדאורייתא בעידי מסירה ופשיטא לן דפוסל מדאמר רב נחמן אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה כשר אלמא דפשיטא לן דלרבי מאיר וכתב דקרא לא קאי אכתב הגט אלא על עידי החתימה וא"כ ע"כ כתב ידו לדידיה פסול מדאורייתא דאל"כ פשיטא דהוי שייך לפרש טפי קרא דוכתב אכתב ידו אע"כ דעידי חתימה דוקא מגזירת הכתוב. וע"ז מסיק רש"י ז"ל דמאן דמוקי לה כרבי מאיר סובר דכתב ידו כמאה עדים דמי ולית

ליה האי דאמר רב נחמן אפילו מצאו באשפה כשר ובלא"ה נ"ל לכאורה דרב לית ליה הא דר"נ דלעיל דף כ"ו דייקינן מדרב נחמן דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן ורב חייש למיחזי כשיקרא כדאיתא לעיל בהזורק מההיא דא"ל רב לספריה כתובו בהיני אע"ג דמימסר לכו מילי בשילי כן נ"ל נכון ודוק היטב:

בא"ד ומיהו רבנן פסלינהו דלמא אתו לאכשורינהו בכתב סופר עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמהיכא תיתי נגזור הכי שיטעה שום אדם להכשיר בכתב הסופר גרידא בלי שום עדים דאפשר שהיא עצמה זייפה והיאך נכשיר ע"י הסופר לחוד ולמאי דפרישית אתי שפיר דגזרינן אטו כתב הסופר עם עידי מסירה דכשר מדאורייתא לר"מ ופסול מדרבנן. ומה שלא רצה רש"י ז"ל לפרש טעמא משום דדמי לאין בו זמן היינו כדפרישית דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן שיחפה על בת אחותו וימסור בכתב ידו אע"כ דמאן דמכשיר בכתב ידו היינו מכאן ולהבא היא מגורשת לאחר שראינו הגט בידה אבל לא למפרע כדאמרינן בבעל שאמר גרשתי דנאמן להבא ולא למפרע דכיון דאיתחזק איסורא דאשת איש צריך שני עדים להוציאה מחזקתה וא"כ ע"כ דמאן דמכשיר בכתב ידו היינו להבא או על ידי עידי מסירה וא"כ לא שייך חששא דבת אחותו אע"כ דטעמא דגזרינן אטו כתב הסופר ודוק ועיין בסמוך:

תוספות בד"ה שלשה גיטין כו' מה שפירש בקונט' כו' אין נראה דאיכא דמוקי לה בגמרא כר' מאיר עכ"ל. התוספות בזה לשיטתייהו דלר"מ בעינן מוכח מתוכו וא"כ שפיר מצינן למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי דאנן סהדי שמוכח מתוכו שהגט בא לידה מיד הבעל משא"כ בעידי מסירה לחוד פוסל ר"מ מדאורייתא משום דאין הגט מוכח מתוכו כן נ"ל נכון וברור ומה"ט גופא הוצרכו התוספות לפרש בריש מכילתין דהא דכתב ידו פסול היינו משום דדמי לאין בו זמן ולא רצו לפרש כפרש"י ז"ל דגזרינן אטו כתב הסופר דכיון דמתניתין לא מיתוקמא אלא כרבי מאיר ולדידיה עיקר הגט הוא עידי חתימה לא שייך לגזור בכה"ג ודוק היטב:

גמרא והא איכא גט קרח כו' אלא לרבנן מאי איכא למימר. כבר כתבתי בס"פ הזורק דהא דפסיקא ליה לתלמודא דרבנן פסלי בגט קרח היינו מדתנן בר"פ גט פשוט דמקושר שכתב עידיו מתוכו פסול משום שלא נעשה כתיקון חכמים וא"כ ה"ה לגט קרח וכתבתי שם דאף על גב דבגמרא שם משמע דטעמא דמקושר שכתב עידיו מתוכו פסול היינו משום מאוחר ע"כ לדברי רבי חנינא בן גמליאל אבל לקושטא דמילתא קי"ל דמאוחר כשר בין בגיטין בין בשטרות וע"כ דאפ"ה פסול בעידיו מתוכו שלא נעשה כתיקון חכמים. ועפ"ז עלה בלבי ליישב הסוגיא דהכא דמקשה מגט ישן ואח"כ מגט קרח ואח"כ

משלום מלכות ואין זה לפי סדר המשנה. ולמאי דפרישית איכא למימר דקושיא דגט קרח קאי אהא דמשנינן דגט ישן תינשא לכתחלה וכבר כתבתי לעיל במשנה דגט ישן דהא דלא פסלינן גט ישן משום מוקדם ע"כ איירי שנכתב זמן מאוחר ע"ש נמצא מוכח מזה דמאוחר כשר וע"כ דהא דפסלינן במקושר שעידיו מתוכו לאו משום מאוחר הוא אלא לפי שלא נעשה כתיקון חכמים וא"כ קשה מגט קרח ודו"ק:

שם והא איכא שלום מלכות כו' הניחא למ"ד הכא לא תצא אלא למ"ד תצא מאי איכא למימר כן הגיה מהרש"ל ז"ל והוא מוכרח לפי לשון התוספות בד"ה יש לה בנים. אבל יש להקשות דמאי קושיא דלמא למ"ד הכא תצא סובר דהתם לא תצא וליכא למימר שהש"ס סובר בפשיטות דשלום מלכות חמיר טפי מהנהו ג' גיטין מדמחמיר ר"מ בשלום מלכות לומר הולד ממזר ובהנהו מכשיר דהיא גופא תיקשי נוקי מתניתין דהכא כרבנן והכא תצא והתם לא תצא ולרבי מאיר דאמר בשלום מלכות הולד ממזר כ"ש בהנך ג' גיטין ולעולם דחמירי טפי דהכא משמע לכאורה לישנא דתלמודא לעיל בפרק הזורק דמתמה הש"ס ומשום שלום מלכות תצא והולד ממזר. מיהא בהא מצינן למימר דפשיטא לתלמודא דאף אי מוקמינן למתניתין דהכא כרבנן ע"כ מיתוקמא נמי כר' מאיר דבלא"ה עיקר מתניתין כרבי מאיר אתיא לענין עידי חתימה ורב ושמואל דבסמוך לענין כתב סופר ועד לא מיתוקמא אלא כר"מ לענין עידי חתימה לפי שיטת הרא"ש ז"ל וכן נראה מל' התוספות אלא הא דבעי לאוקמא כרבנן היינו דתיתוקם ככולי עלמא ולפ"ז שמעינן מדרבי מאיר דשלום מלכות חמיר טפי מהנהו ג' גיטין ומדר"מ נשמע לרבנן דלא מסתבר לומר דפליגי ר"מ ורבנן בסברות הפוכות. אלא דא"א לומר כן דא"כ תיקשי קושיא עצומה לשיטת רבינו תם בפרק הזורק דף פ' ע"ב בד"ה זו דברי ר"מ שמפרש שם דבשלום מלכות לרבנן כשר לכתחלה והכא נמי לאו משלום מלכות קשיא לתלמודא אלא מבבא שאחריה דהיה במזרח וכתב במערב וא"כ חזינן להדיא דלרבינו תם אף על גב דר"מ קאמר בשלום מלכות הולד ממזר ובהנהו ג' גיטין הולד כשר אפ"ה לרבנן הוי איפכא דבהנהו ג' גיטין פסלי ובשלום מלכות מכשרי לגמרי וא"כ מאי מקשו נמי מבבא דהיה במזרח דלמא לרב דאמר הכא תצא התם לא תצא. ובעיקר הדקדוק דלא הוויין סברות הפוכות נלע"ד ליישב לפי שיטת הר"ן ז"ל וכמ"ש הרשב"א ז"ל בשם רש"י ז"ל בתשובה דהא דמחמיר לומר הולד ממזר היינו בדבר שאינו נוהג כלל בשטרות משא"כ בהנך תלת דנוהגין אף בשטרות וא"כ כיון דלרבנן לית להו האי סברא לענין הולד ממזר ממילא דלענין תצא או לא תצא אית להו לרבנן איפכא דאדרבא במה שנוהג אף בשטרות שאינו גובה ממשועבדים יש להחמיר טפי בגיטין משא"כ בשלום מלכות דלא נהוג כלל

ואינו אלא משום שלום מלכות סברי דכשר לגמרי בדיעבד משא"כ מהיה במזרח וכתב במערב מקשה שפיר לר"א דהא נוהג אף בשטרות וא"כ מדמחמיר ר"מ בהיה במזרח טפי מהנהו ג' גיטין תו לא מיסתבר דלרבנן ליהוי איפכא נמצא דלפירוש רבינו תם אתי שפיר. משא"כ לשיטת רש"י ז"ל דהש"ס מקשה הכא משלום מלכות ממש א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמא לרב דאמר הכא תצא התם לא תצא. ואפשר דכיון דלרבי יוחנן ולוי דאמרי הכא לא תצא והתם תצא לא מסתבר לומר דלרב הוי איפכא כי היכי דלא ליפלגו אמוראי אליבא דרבנן בסברות הפוכות ודו"ק. מיהו יותר נראה דכיון דרב קאמר לעיל בשלום מלכות אבל חכמים אומרים הולד כשר ע"כ משמע מיהא דתצא דאל"כ ה"ל למימר אבל חכמים אומרים לא תצא משא"כ הכא לענין ג' גיטין פסולין לא שייך למידק הכי דלהנהו אמוראי דאמרי הכא לא תצא אפ"ה אתי שפיר הא דקתני במתניתין הולד כשר והיינו כדפרישית דאף למאי דמוקמינן כרבנן אפ"ה ע"כ אתיא נמי כר' מאיר ולדידיה איצטריך למיתני הולד כשר לאשמעינן דהכא הולד כשר משא"כ בשלום מלכות ואינך הולד ממזר כן נ"ל נכון

והשתא אתי שפיר נמי לשיטת רש"י ז"ל מה שהקשו התוספות לעיל בפרק הזורק בד"ה זו דברי רבי מאיר מה שאנו כותבין עכשיו לבריאת עולם אף על גב דקי"ל כרב באיסורי ולמאי דפרישית אתי שפיר דרב לשיטתיה דמוקי למתניתין כר"מ וע"כ שלום מלכות חמיר טפי משא"כ לרבי יוחנן ולוי דקי"ל כוותייהו לעולם בשלום מלכות קיל טפי מטעם דאין נוהג בשטרות ולרבנן אדרבא מאי דאין נוהג בשטרות קיל טפי והא דמקשה הכא משלום מלכות היינו לרב דוקא משא"כ לרבי יוחנן ולוי מקשינן הכא מבבא דהיה במזרח וכתב במערב דנוהג אף בשטרות והיינו לפי השיטה שכתבתי לעיל שם דהא דקאמר רב אבל חכמים אומרים הולד כשר אתרווייהו קאי כן נ"ל ואין להאריך יותר:

תוספות בד"ה מוקי להההיא כר"מ נראה דלא גרסינן ההיא דאמתניתין קאי עכ"ל. מדכתבו בלשון נראה משמע דאיכא שום צד לפרש דאמתניתין דפ' הזורק קאי וכבר ביארתי בארוכה ליישב לפי שיטת התוספות דיבמות דף צ"א דמשמע שם דאיכא למימר דההיא דהיה במזרח וכתב במערב לא מיתוקמא אלא כרבנן דר"מ ע"ש ולפי שהדברים בתכלית האריכות נמנעתי לכותבן:

בד"ה מנינא דסיפא למעוטי כו' עד סוף הדיבור. ומשמע דהא דאמרינן בגמרא מניינא דרישא למעוטי כו' היינו אליבא דר"מ ולא אליבא דרבנן וא"כ נראה מזה דהתוספות סברי כשיטת רבינו האי גאון שהביא הרא"ש ז"ל דאף למאי דקי"ל כהנך אמוראי דסברי הכא לא תצא אפ"ה מוקמינן מתני' כרבי מאיר אלא דלפי מה שפירשתי בסמוך דאף

למאי דמוקמינן כרבנן אפ"ה מיתוקמא נמי כרבי מאיר א"כ אין הכרח לומר דהתוספות סברי כשיטת הגאון ועוד נ"ל דאליבא דרבנן לא מספקא לן מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי דפשיטא דצריכא מיעוטי טובא למעוטי גט קרח וגט ישן ושלום מלכות והיה במזרח דהא לא אשכחן דאיירי בהו רבנן בהדיא משא"כ למאן דמוקי כר"מ קשיא ליה שפיר מניינא דרישא למעוטי מאי מניינא דסיפא למעוטי מאי כיון דר"מ איירי בכולהו בהדיא ואומר הולד ממזר. ובאמת נ"ל ליישב דאיצטריך לר"מ למעוטי הנך דאמרן אע"ג דתנינן בהדיא אפ"ה איצטריך לאשמעי' דבכל גווני הוי הולד ממזר דהיינו בשלום מלכות אפי' כתב לסנטר שבעיר כרב דפליג אדשמואל ובהיה במזרח וכתב במערב אפי' אם נמסרו מילי במערב כההיא דרב בהיני ושילי כנ"ל ועיין במהרש"א ז"ל ודו"ק:

בא"ד והך ברייתא ממניינא דסיפא ואשמעינן דמתרצתא היא עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דבלא"ה מצינן בדוכתא טובא דאשמעי' במתני' להדיא או מדיוקא מה דתניא בברייתא ומה קשיא להו הכא טפי וצ"ע:

בד"ה אמר רב כו' ועי"ל דלרב כתב סופר מובהק כשר לכתחלה אבל בסופר שאינו מובהק ועד פסול אפילו בדיעבד עכ"ל. ולא פירשו טעמא דמילתא אי משום דאליבא דרב דמוקי לה כר"מ איירי ופוסל בסופר שאינו מובהק משום כל המשנה או משום דבסופר שאינו מובהק נהי דכתיבתו מצטרפת לעדות כמו חתימה אפילו הכי חיישינן שמא לא שמע מפי הבעל אלא כתב טופס וזרקו לאשפה ומצאתו האשה והחתימה עליו עד א' ומש"ה פסול והולד ספק ממזר ולשמואל אפילו ספרא דלאו מובהק נמי רובן בקיאין הם ונזהרין בכך וכמו שכתבתי בזה בל' התוספות בריש מכילתין דף ג' ע"ב וזה נראה לי עיקר ועיין בסמוך:

דף פו:

גמרא אבל כתב סופר ועד לא ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר. פירוש דנהי דהתם בסופר מובהק איירי כדמסקינן מ"מ כיון דע"כ מצרפין כתיבת הסופר לעדות כמו חתימה א"כ ה"ה באינו מובהק כשר מדאורייתא אלא דמדרבנן חיישינן למיפסליה דשמא לא כתבו מפי הבעל אלא להתלמד וזרקו לאשפה ומצאתו האשה והחתימה עליו עד א' וכ"כ התוספות בריש מכילתין משא"כ לרב הוי הולד ממזר לפי פירוש רש"י ז"ל אפילו בסופר מובהק משום דאין מצרפין כלל כתיבת הסופר לעדות וגזירת הכתוב היא דבעינן שני עידי חתימה ממש כן נ"ל אבל קשיא

לי אכתי מ"ט דשמואל דמכשיר בסופר מובהק אפילו לכתחילה דמכדי אליבא דר"מ קיימינן הכא דאית ליה ע"ח כרתי כמ"ש התוספות בשם רבינו אפרים וסייעתו דלר"א דאמר ע"מ כרתי לא משכחת לפלוגתא דרב ושמואל כלל דלעולם בעינן ע"מ ובדאיכא ע"מ אטו משום סופר ועד א' גרע מלא חתמו כלל ומזוייף מתוכו נמי לא הוי שהרי ניכר לכל העולם שאין כאן שני עדים וצריכה לעידי מסירה אע"כ דכרבי מאיר אתיא ואם כן מאי מעליותא דסופר מובהק דהא לרבי מאיר אפילו מובהק שבמובהקין מעיקר הדין מותר לו לכתוב לכתחילה טופס ותורף הגט שלא מפי הבעל אלא להתלמד דאפילו מצאו באשפה כשר וא"כ היאך מצרפין כתיבתו לחתימת העד הא לענין חתימה לר"מ בעינן מדאורייתא שיחתמו שניהם לשמה ואין כאן אלא עד א' לשמה וכבר כתבתי בזה בריש מכילתין דכיון שהסופר מובהק מסרו מסתמא ליד הבעל א"כ לא היה הבעל מחתימו בעד אחד לבד אי לאו דקים ליה לבעל שהסופר כתבו לשמה דהבעל נמי מסתמא יודע בדין גיטין דבעינן שני עדים לשמה ואפ"ה פסלינן לכתחילה בסופר שאינו מובהק משום דחיישינן מדרבנן שמא לא מסרו כלל להבעל אלא כתבו להתלמד וזרקו לאשפה ומצאתו האשה והחתימה ע"א אלא שכל זה נ"ל דוחק ויותר היה נכון לסייע מזה שיטת הרי"ף ז"ל והרמב"ם שהביא הרא"ש ז"ל דפלוגתא דרב ושמואל איירי אליבא דהלכתא דאף למאי דקי"ל כר"א דע"מ כרתי מ"מ ר"א גופא מודה דבעידי חתימה לחוד נמי כשר ואיירי הכא בדליכא ע"מ אלא סופר ועד והשתא א"ש דבסופר מובהק כשר לשמואל לכתחילה דהא לר"א בעינן כתיבה לשמה כנ"ל לולא שאיני כדאי להכריע מ"מ התמיה קיימת שהקדמונים לא הרגישו בזה ודוק היטיב:

שם ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד. כבר כתבתי לעיל דקשה לשיטת רש"י בתשובה שהביא הרשב"א והר"ן ז"ל דהא דמיקל רבי מאיר בהנהו ג' גיטין לומר שהולד כשר ולא מיפסל משום כל המשנה היינו משום דכשירין לכתחילה בשטרות לענין בני חורין וא"כ קשה הניחא לרב אלא לשמואל מאי איכא למימר דהא כתב סופר ועד לא מכשיר שמואל בגיטין בסופר מובהק אלא משום דמסתמא כתבו מפי הבעל משום שבקי בתורת גיטין וא"כ בשאר שטרות מסתמא פוסל ומאי טעמא דר"מ דמכשיר הולד בסופר שאינו מובהק דמ"ש מכולהו דכל המשנה הולד ממזר היכא דפסול בשטרות ונהי שהב"י בח"מ סי' מ"ו הביא בשם תשובת הריב"ש דכתב סופר מובהק ועד כשר נמי בדיני ממונות לענין בני חורין אלא דמלשון רש"י בשמעתין נראה מבואר דלא שייך האי טעמא דמובהק אלא בגיטין דוקא ועיין מה שאפרש בזה לקמן דף פ"ח גבי כתובת חתנים ועיין בש"ך ח"מ סי' נ"א ול"ל דשמואל ס"ל כמ"ד הכא לא תצא ומוקי למתניתין דהכא כרבנן ולר"מ

אין הכי נמי דבג' גיטין נמי הולד ממזר הא ליתא חדא דבפרק הזורק גבי גט ישן איכא תרי לישני בגמרא ולישנא קמא אמר שמואל אם ניסת לא תצא וא"כ אף איהו מוקי לה ע"כ כר"מ דאי כרבנן תיקשי האיכא גט ישן וע"כ דהכא תצא ובגט ישן לא תצא א"כ תיקשי משלום מלכות והי' במזרח אע"כ לא מיתוקמא ליה אלא כר"מ ובשלמא לפי מאי דמשמע לעיל בפרק הזורק דשמואל מכשיר לרבנן לגמרי בשלום מלכות ופליג אדרב א"כ א"ש דאיכא למימר דבהיה במזרח נמי מכשיר שמואל לרבנן אלא לפמ"ש שם התוספות דלרש"י נמי לא פליג שמואל אדרב ודוקא לשם סנטר שבעיר מכשיר שמואל עליה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וכ"ש דקשה טפי לפמ"ש בסמוך בשמעתין דאף מאן דמוקי למתני' כרבנן אפ"ה מודה דמיתוקמא נמי כרבי מאיר וכמו שהוכחתי ועוד קשה דאי ס"ד דשמואל אליבא דרבנן איירי אבל לר"מ מודה דהולד ממזר בכתב סופר ועד א"כ מאי פליג שמואל עליה דרב ומאי מייתי ראיה שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר דהא ע"כ רב מוקי למתניתין כרבי מאיר ולר"מ ע"כ איירי בכתב ידו ועד דבכתב סופר ועד שמואל גופא מודה דלר"מ הולד ממזר מטעמא דכל המשנה ולכאורה היה נראה בזה ליישב דאפ"ה פליג שמואל שפיר אדרב דלרב בכתב סופר ועד הוי הולד ממזר מדאורייתא משא"כ לשמואל לר"מ גופא לא הוי אלא ממזר מדרבנן משום כל המשנה אלא דאכתי קשה הא רב לא אמר בהדיא דכתב סופר ועד הולד ממזר אלא מדיוקא דייק לה סתמא דתלמודא וא"כ דלמא לרב גופא בכתב סופר ועד לא הוי אלא ממזר מדרבנן משום כל המשנה אבל בסופר מובהק רב נמי מכשיר לכתחילה ומש"ה איצטריך ליה לרב לאוקמי מתניתין בכתב ידו ועד, וגם בזה העליתי דאיכא למימר דע"כ ממאי דמוקי רב למתני' בכתב ידו ועד ע"כ דבסופר ועד הוי ממזר מדאורייתא אפילו במובהק והיינו לפי שפירש הר"ן ז"ל במשנתינו דהא דתנינן כתב בכתב ידו לאו בחתם ידו לחוד איירי אלא אפילו בכתב ידו גרידא שמעינן מיהא דחתם ידו נמי בכלל כתב ידו הוי א"כ למאי דמוקי רב סיפא דמתניתין בכתב ידו ועד היינו אפילו חתם ידו ועד וקשיא לן אמאי לפסול בכה"ג בחתימת ידו ועד והכתב הוא כתיבת ידי הסופר דלמאי ניחוש לה דכיון שחתם הבעל א"כ ע"כ תו לא שייך האי חששא שזרקו הסופר לאשפה וא"כ ליתכשר בכתב סופר ועד אע"כ דרב סובר דלעולם אין מצרפין כלל כתיבת הסופר לעדות ותו לא שייך לחלק בין סופר מובהק אלא בכולהו הוו ממזר דאורייתא דאין כאן אלא עד א' ובהא שפיר פליג שמואל ומייתי ראיה שהרי שנינו אלמא דבמובהק מיהא כשר וא"כ אפילו בשאינו מובהק לית לן למיפסל לר"מ אלא לומר שהולד ממזר מדרבנן משום כל המשנה אלא דאכתי קושיא ראשונה במקומה עומדת דמשמע דשמואל מוקי נמי מתניתין אפי'

כר"מ ואפ"ה הולד כשר והנלע"ד בזה דבכתב סופר שאינו מובהק ועד לא שייך לומר כל המשנה ממטבע והיינו למאי דפרישית בריש מכילתין דע"כ האי שאינו מובהק לאו דידעינן שאינו מובהק אלא בסתם סופר איירי דמסתמא דמילתא אמרינן שהוא בקי אלא דאפ"ה חיישינן מדרבנן שמא אינו מובהק כל כך וכמבואר שם בלשון התוספות שם בריש מכילתין ולפ"ז לא מצי ר"מ להחמיר ולומר הולד ממזר משום כל המשנה דמאן יימר ששינה מהמטבע שמא מובהק הוא ולא נשתנה המטבע כלל כן נ"ל נכון ולפ"ז יתיישב ג"כ השיטה שכתבתי במשנתינו לפי שיטת התוס' דטעמא דכולהו משום שאין בו זמן ובההיא דסופ' ועד כשר הולד מטעמא דפרישית ותו לא מידי ודוק היטב:

תוספות בד"ה יש לה בנים כו' וא"ת מאי פריך לעיל כו' וי"ל דשלום מלכות נמי כיון דלרבנן כו' עכ"ל. פירוש דפשיטא ליה לתלמודא דבכולהו פסולי דרבנן היכא שאין הולד ממזר לית לן למימר דתצא כשיש לה בנים משום פגם הולד וק"ל:

גמרא אביי אמר אפילו תימא ר"א אימא דבעי ר"א כתיבה לשמה כו' ולכאורה יש לדקדק דסיפא דמתניתין דחמשה שכתבו חמשה גיטין לכאורה לא מיתוקמא כר"א דלדידיה אפילו בטופס לכל א' וא' יש להכשיר כולן ע"י עידי מסירה וכ"כ הרמב"ם ז"ל אלא דלשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלר"א מכשיר נמי בעידי חתימה לחוד א"כ איירי סיפא דמתניתין בדליכא עידי מסירה ולשיטת החולקים נמי איכא למימר דאיירי שאין עידי מסירה לפנינו ומש"ה לא מכשרינן אלא האחרון דלפי שהעדים החתומים חתמו על גט האחרון א"כ מסתמא נמסר לה בעידי מסירה כדינו משא"כ גיטי קמאי אפשר שלא מסרו להן כיון דלגבייהו ליכא עידי חתימה ודו"ק:

דף פז.

גמ' ותו לרבי יוחנן מאי איריא משום טופס ותיפוק ליה דה"ל נכתב ביום ונחתם בלילה. ויש לדקדק מאי קושיא דהא לכאורה איירי מתניתין בגט ע"י שליח וא"כ לא מיפסלו משום מוקדם כמו שכתבו כל הפוסקים דמוקדם כשר ע"י שליח משום דקלא איתי ליה ויש ליישב דהכי פריך מאי איריא משום טופס ותיפוק ליה דבלא"ה איתי לן למימר שהעדים לא חתמו אלא על האחרון ולא על הראשונים דה"ל מוקדם ונהי דמוקדם כשר ע"י שליח אפילו הכי לית לן למימר שהעדים חתמו לכתחילה שלא כדין על גט מוקדם כן נ"ל ועדיין צ"ע:

שם דהדר כתב פלוני גירש פלונית ופלוני פלונית. וקשיא לי הניחא לר"א דאמר ע"מ כרתי דדריש וכתב דקרא אכתיבת הגט משא"כ לר"מ דאמר ע"ח כרתי ולא דריש לה

לשמה לענין הכתיבה דאפילו מצאו באשפה כשר אלא וכתב לה אחתימה קאי וא"כ לענין דרשא דלה ולא לה ולחברתה נמי אחתימה קאי שלא יחתמו העדים על ב' גיטין כאחד וא"כ מאי מהני מאי דהדר וכתב פלוני גירש פלונית סוף סוף חתימת העדים קאי אתרוייהו כחדא וכבר כתבתי דלכאורה סיפא דמתניתין אתיא כרבי מאיר ובלא"ה סתם משנה רבי מאיר ויש ליישב בדוחק וצ"ע:

שם א"ל רבינא לרב אשי ומאי שנא מהא דתניא הכותב כל נכסיו לשני עבדיו כו' הא דלא מוקי הכא נמי בכה"ג דהדר וכתב פלוני שיחרר עבדו פלוני וכן שיחרר לעבדו פלוני משום דהכא לא איירי בשטר שיחרור כלל אלא דבמה שכתב להם כל נכסיו זכה כל אחד בחצי של עצמו וחצי חלק חבירו וא"כ תו לא שייך לתרץ בכה"ג משא"כ גבי גיטי נשים דבמה שכתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית אין כאן גט כלל שצריך לפרש לכל אחת לשון הגט להבא ולכתוב וכך אמר פלוני לפלונית הרי את מותרת לכל אדם וכל נוסח הגט א"כ שייך שפיר דהדר כתב כו' כן נ"ל ובזה נתיישב לי מאי דהוי קשיא לי דמעיקרא מקשי רבינא לרב אשי לריש לקיש והתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה ובתר הכי מקשה רבינא גופא מאי שנא מהא דתניא הכותב נכסיו לשני עבדיו ונראה כסותר דברי עצמו ובפשיטות הו"ל לאקשויי האי ברייתא דהכותב נכסיו לשני עבדיו דהו"ל כמשחרר ב' עבדים בגט שיחרור אחד ולמאי דפרישית אתי שפיר דקושיא זו נמי לריש לקיש מקשי דפשיטא ליה לרבינא דההיא דהכותב נכסיו לשני עבדיו איירי בשטר א' וא"כ א"א לאוקמי כלל בכותב אני פלוני נתתי כל נכסיי לפלוני ופלוני עבדיי וזמן א' לכולם דנמצא שמשחרר שניהם כא' ולא מהני דילפינן לה לה מאשה וליכא לאוקמי נמי דהדר וכתב כדפרישית כיון שכבר נגמר השיחרור במה שכתב מעיקרו כל נכסיי לפלוני ופלוני עבדיי אע"כ הוי משמע ליה לרבינא דלא איירי שכתב כל נכסיו לשניהם כא' אלא בדאמר חצי חצי כדהוי ס"ד מעיקרא בפ' השולח דף מ"ב דחצי חצי מהני לרבי אלא דאפ"ה הוי לן למימר שהעדים לא חתמו אלא על חצי האחרון דומיא דמתני' אע"כ דאיירי שכתב זמן א' לכולם וכתב ג"כ ופלוני כאוקימתא דר' יוחנן וא"כ מקשה שפיר לר"ל דאמר כה"ג טופס הוי ולא מתכשר אלא האחרון כנ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

רש"י במשנה ד"ה שנים עבריים כו' שכשהיווני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מתפרשת חתימתן יוסף בן כלומר בנו של יוסף שמעון עכ"ל. אבל הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות כתב בענין אחר שאין בין חתימת העברי ליווני אלא שהעברי חותם מצד ימין לצד שמאל והיווני להיפך מצד שמאל לימין וא"כ כשחותם

יוסף בן שמעון לפי מראות עינינו אבל באמת חתימתו למפרע שמעון בן יוסף ולכאורה הוא פי' כפתור ופרח אלא דקשיא לי לפ"ז הא דאמרי' לקמן אימור גונדלית חתם ואמאי חיישינן לגונדלית הניחא אי חותם עצמו יוסף ב"ש שפיר חיישינן לגונדלית משא"כ אי חותם עצמו יוסף בן שמעון עד כשינוייא דאיבעית אימא דבסמוך א"כ היאך חיישינן לגונדלית שהרי אם היווני חתם משמאל לימין שמעון בן יוסף עד נמצא שכתב עד בראש שיטה הימנית שהיא אצלו סוף חתימתו למפרע ותו ליכא למיחש לגונדלית שחתם היווני כדרך העברי ושמו יוסף ב"ש דא"כ היה צ"ל עד תחת השמאלי וצריך עיון ויש ליישב לפי מה שאפרש לקמן בענין גונדלית:

תוספות ד"ה וליתכשר האי בראובן כו' תימא לר"י כו' אבל איש פלוני בלא עד לא עכ"ל. משמע דפשיטא להו דאיש פלוני בלא עד פסול אפי' בדיעבד וכן נראה לכאורה ממאי דמשנינן דלא כתב עד ומלשון רש"י שם אבל קשיא לי אמאי לפסול בראובן לחוד אטו מי גרע שמו לבד מסימנא בעלמא דמשמע דמהני כדאמרי' ברב דצייר כוורא ורב חסדא סמ"ך ור' אושעיא עי"ן וצריך לומר דבאמת גבי סימנא נמי צריך ליכתוב ג"כ עד אף דלכאורה אין זה במשמע בההיא דר"ח סמ"ך ור' אושעיא עי"ן אכתי איכא למימר דהתם בשטרות איירי דלא בעינן עד כמבואר בפוסקים משא"כ בגיטין דבעינן עד אפילו סימנא נמי לא מהני אי לאו דכתיב עד בהדי סימן. ולפ"ז צריך לומר דהא דמקשינן בשמעתין ודילמא סימנא שוויה לא קאי אשינויא קמא דשנינן דלא כתב עד אלא אשינויא בתרא דאמרי' ואיב"א לעולם דכתב עד ודידעינן בחתימת ידיה דלאו דיעקב היא מקשינן ואימא סימנא שוויה כיון דכתיב נמי עד כנ"ל ועדיין צ"ע:

רש"י בד"ה וליתכשר האי בראובן בן כו' וזה שחתם יעקב איש אחר הוא עכ"ל. וקשה לפ"ז אמאי נכשיר גט קמא בראובן בן והא לא כתוב עד וצריך לומר דהמקשה הוי סבור דהא דאמרינן לקמן בן איש פלוני עד כשר היינו לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא כתב עד אלא ראובן בן נמי כשר דלא גרע מסימנא והתרצן הוא דמשני דבדיעבד נמי בעינן עד כדפרישית בסמוך:

בא"ד דמשמע אני בנו של ראובן כדרך פירוש חתימת היוונים כו' עכ"ל. ולכאורה משמע דאשני עדים הראשונים שהם עבריים קאי ויש לתמוה דמהיכי תיתי שהעברי חתם כדרך היווני דנהי דאמרינן לקמן דלמא גונדלית חתם היינו שחותם עצמו כדרך שחתם היווני לפניו אבל בעד הראשון לא חיישינן לגונדלית כמ"ש מהרש"א ז"ל וכ"כ כל המפרשים וליכא למימר דאכתי איכא למימר שהעדים הראשונים הם יוונים ולא עבריים הא נמי ליתא דנהי דאיירי הכא שאין אנו מכירין החתימות דעדים כמ"ש התוספות וכמו

שאפרש בסמוך מ"מ כיון דקתני במתניתין שני עדים עבריים ושני עדים יוונים משמע דידעינן בודאי שהראשונים עבריים והשניים יוונים כגון שגוף הכתב מוכיח שהראשונים הם אותיות עבריים והשניים באותיות כתיבת יוונים כמ"ש הראב"ד ז"ל בס' תמים דעים והדרא קושיא לדוכתא לכך נראה דלפירש"י ז"ל הא דמקשינן וליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב עד היינו דליתכשרו תרווייהו בעדים השניים שהם יוונים. ועי"ל דלעולם אראשונים קאי דליתכשר קמא בראובן בן שהעברי חתם גונדלית דאע"ג דלקמן משמע דלא חיישינן שהראשון חתם גונדלית היינו דלא חיישינן לפסול הגט בענין זה כיון דלא שכיח כלל שיחתמו גונדלית אלא כשחותם באותו ענין שחתם העד לפניו משא"כ להכשיר יש לנו לומר דהראשון נמי חתם גונדלית דהכי משמע מסוגי' דשמעתין דלעולם יש לנו לומר שהעדים חתמו בענין המועיל יותר להכשיר ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

תוספות בד"ה ולימכשר האי בראובן בן כו' ולפירושו שפירש כו' בחנם פירש דיעקב הוא איש אחר כו' עכ"ל. הלשון מגומגם דודאי הוצרך רש"י ז"ל לפרש כן דאל"כ לא הוי משני מידי דידעינן בהאי חתימה דלאו דיעקב הוא דהא לקושטא דמילתא הוא חתימת ראובן בן יעקב אע"כ דהמקשה הקשה שיעקב הוא איש אחר. אלא דכוונת התוספות דלפירש"י ז"ל תיקשי אמקשה גופא דהו"ל להקשות דיעקב עצמו הוא בן ראובן כן נ"ל ועיין במהרש"א ודו"ק:

בד"ה דידעינן כו' אע"ג דבעי קיום חותמיו כו' עד סוף הדיבור ולפירוש רש"י ז"ל א"א לפרש כן דהיאך אפשר לומר דידעינן דהאי חתימה לאו דיעקב הוא שמא הוא חתימת יעקב שהוא בסוף העולם כיון דלא בעינן קיום חותמיו וצריך לדחוק ולפרש כגון דידעינן מתוך גוף הכתב והאותיות שיעקב עד הוא לגמרי הכתב עצמו של ראובן בן או שנאמר דהמקשה הוי סבר דלא בעינן קיום חותמיו והשיב התרצן דודאי בעינן קיום חותמיו ואם כן ידעינן שפיר דלאו חתימה דיעקב הוא כיון שאינו מקויים כן נ"ל בשיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף פז:

רש"י בד"ה דלמא גונדלית חתם בהני יוונים חיישינן כו' שמא יוני הראשון חתם כדרך כו' עכ"ל. מכאן משמע להדיא דאיירי שאין מכירין כלל קיום חתימת העדים דאי איירי במכירין חתימת היווני ששמו יוסף והוא בנו של שמעון הידוע אלא שחתימת היווני שמעון בן יוסף וא"כ היאך אפשר לומר שחתם גונדלית דא"כ הרי שמו שמעון ואנן ידעינן ששמו יוסף וליכא למימר לעולם שאין אנו מכירין עיקר שמו של היווני אלא דאפילו הכי

מקיימינן חתימתו מתוך שטרות אחרים היוצאים מתחת בעליהם שאכלו השדות בשופי בלא ערעור ושם חתם שמעון בן יוסף ואכתי לא ידעינן אם שמו יוסף בן שמעון או שמעון בן יוסף וחתם גונדלית שנראה דוחק לומר דנחוש לכך שחתם בכל השטרות גונדלית שהרי לעולם אין חותם גונדלית אלא היכא שחתם עברי לפניו ואם כן נראה דוחק לומר דאסתייע מילתא בכל השטרות שחתם עד א' עברי וא' יווני אע"כ דאיירי שאין אנו מכירין כלל חתימת היוונים אלא דאפ"ה ידעינן שהם יוונים כגון שהכתב הוא בכתיבת אותיות יווני וכמ"ש לעיל בשם הראב"ד ז"ל וא"כ חיישינן שפיר לגונדלית. ולכאורה היה נ"ל לפרש פירוש אחר בענין גונדלית דלעולם אין היווני משנה חתימתו להקדים שמו לשם אביו אלא לעולם חותם ומקדים שם אביו תחלה אלא גונדלית דשמעתין איירי דאפשר דכיון שהיווני ראה שהעברי החתום לפניו התחיל עיקר חתימתו על הגט שהוא חותם עליו חתם היווני ג"כ בדרך זה שהתחיל חתימתו בשם אביו ואח"כ שמו ומ"מ עיקר חתימתו על הגט שמתחיל חתימה שלו בשם אביו וא"כ היווני חתם על הגט השני ואף שהוא שם אביו מ"מ תחילת חתימתו עדיף ליה שיהיה על הגט שרוצה לחתום עליו כמו העברי כנ"ל נכון ואף שאין זה שיטת רש"י ותוספות מ"מ יש ליישב בזה שיטת הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות שכתבתי במשנתינו ובזה יתיישב מה שהקשיתי עליו ודוק היטב:

גמרא וניחוש דלמא תרי גיטי הוי כו' וכתב מהרש"א ז"ל דהוי מצי לאקשויי נמי דלמא מעיקרא גט א' הוי בצד שמאלי וחתך אח"כ השמאלי עד העדים וכתב גט אחר בצד הימני ובענין זה הקשה מהרש"א ז"ל על פרש"י ז"ל בד"ה ודלמא זמן דבתרא שמפרש ע"י נמלך ומי הכריחו לפרש כן כו' ע"ש בל' מהרש"א ז"ל ולענ"ד לא קשה מידי דודאי אין לנו לחוש שבשעה שחתמו העדים לא היה שם אלא גט בצד שמאלי וצד הימני היה חלק דא"כ היאך חתמו העדים על גט כזה שיכול להזדייף ולכתוב כמה תנאים וענינים אחרים על גליון גדול שבצד הימני לכך הוצרך לומר דניחוש דלמא תרי גיטי הוו ורש"י ז"ל נמי הוצרך לפרש ע"י נמלך וא"כ העדים חתמו כהוגן כן נ"ל וק"ל:

תוספות בד"ה וניחוש כו' ולעיל חיישינן כו' אע"ג דלעיל תלינן להכשיר כו'. ולפמ"ש לעיל אתי שפיר טפי דלעולם יש לנו לתלות שהעדים חתמו בענין היותר מועיל משא"כ הכא דאין החשש כלל על העדים אלא שאח"כ נעשה איזה זיוף מקשה שפיר דיש לחוש כן נ"ל ברור:

דף פח.

תוספות בד"ה ודלמא אימלוכי אימלך כו' ואין נראה דלרב נחמן כו' מאי איכא למימר כו' עכ"ל. לכאורה אין הלשון מדוקדק דאדרבא אליבא דר"נ א"ש טפי בפשיטות אלא דתלמודא מקשי אליבא דר' ששת דתיקשי ליה מתניתין וכה"ג מצינן טובא דמקשה הש"ס אליבא דחד אמורא אלא דמשמע להו לתוספות דהא דמוקי סתמא דתלמודא דאיירי בשיש ריוח מלמעלה ורב אשי מוקי בדידיע מתחתא דמגילתא משמע דאליבא דהלכתא נמי איירי דוקא בכה"ג וק"ל:

גמרא האי כתובת חתנים כו' סבר לאכשורי א"ל ר' ירמיה חתם סופר שנינו. כבר כתבתי לעיל ד' פ"ו דמפרש"י ז"ל שם דמאן דמכשיר בכתב סופר מובהק ועד היינו דמסתמא אין הסופר כותב אא"כ שמע מפי הבעל וא"כ משמע דלא שייך האי טעמא אלא בגיטין דבעינן לשמה אבל בשאר שטרות לא שייך לומר כן דלעיל ד' כ"ו פסקינן כר' אלעזר דבכל שאר שטרות מותר לכתוב לכתחלה טופסי שטרות וא"כ אמאי בעי ר' אבהו לאכשורי מעיקרא מיהו יש ליישב לפמ"ש התוספות בריש מכילתין דף ג' דסופר מובהק יזהר להשליך לאשפה וא"כ אפשר דבשטרות נמי שייך לומר כן ומסתמא כיון שכתבו הסופר מסרו ליד החתן וא"כ נעשה בכשרות שהוא החתים עליו עד א' כנ"ל ודו"ק:

תוספות בד"ה אמר ר' ירמיה כו' משמע דהלכה כר' ירמיה כו' כבר הארכתי למעניתי בזה בסוגיא דאומר אמרו בתכלית האריכות ע"ש:

גמרא עולא אמר שהקדים שתי שנים לונושנתם. ובדרוש העליתי ליתן טוב טעם דקרא דונושנתם אסמכתא בעלמא הוא ורבנן אחושבנייהו סמכי דבלא"ה החשבון מכוון שכך היו ישראל ראויין לישב בשלוה והיינו לפי מאי דמצינן במדרש מכרה כיום את בכורתך לי שיעקב לקח מעשו עולם הזה יום א' מיומו של הקב"ה ומצאתי בפרש"י ז"ל בתהילים על פסוק כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה וכתב רש"י ז"ל דיומו של הקב"ה אינו רק תשעה מאות ושלשים שנים כימי חייו של אדם הראשון ושבעים שנים לתשלום אלף הם מאשמורה בלילה ע"ש ומצינו במדרש ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש אמר הקב"ה ליעקב אתה סימן לבניך כשם שהשקעתי לך חמה שלא בעונתה כך אני עושה לבניך הה"ד אומללה יולדת השבעה כי בא שמשה בעוד יומם ומצינו שם במדרש שהשקיע הקב"ה ליעקב החמה שלא בעונתה שתי שעות וא"כ מסתמא היה הרמז לבניו ג"כ שתי שעות. וידוע דחשבון יום של הקב"ה היינו יום שלם עם הלילה שלפניו לפי חשבון שית אלפי שני הוי עלמא וא"כ כשנחלק היום של הקב"ה לכ"ד שעות לפי ערך תתק"ל שנים ליום עולה השעה ל"ט שנים ושתי שעות הם ע"ח

שנה. וא"כ היה הרמז שישקיע להם היום שלא בעונתן שתי שעות קודם כלות היום. ולפ"ז שיום שלם הוא תתק"ל שנים הסר מהם שתי שעות שהם ע"ח נשאר תתנ"ב שנים כמנין ונושנתם ובזה יתיישב היטב לשון הפסוק אומללה יולדת השבעה כי באה שמשה בעוד יומם דמייתי הש"ס הכא בשמעתין ועל זה נסמוך דברי עולא שאמר שהקדים שתי שנים לונושנתם כן נ"ל ואף שמצאתי כזה בס' זרע ברך שני בפ' תולדות ימים רבים אחר שדרשתי ברבים כמה וכמה פעמים וקמי שמיא גליא דקיימתי מסברא דנפשאי ואמינא הלא דבר הוא דאיתאמר משמיה דגברא רבא דכוותי ואולי להא מילתא בר מזלא אנא ולא נמנעתי לכתוב הדבר בשמי:

דף פח:

תוספות בד"ה שמע מינה מהרה דמרי עלמא כו' וא"ת נהי כו' מ"מ מאז לא עבדו ע"ג ועוד הקשה הר"ר אלחנן כו' אור"י דמתחלה מיד היו עובדין ע"ג שפסלו של מיכה היה עמהם. ויש לי לתמוה היאך אפשר לומר כן הא מקרא מלא הוא ויעבדו בני ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע. ואף שיש לדחוק ולומר דאף שפסל מיכה היה עמהם שפיר שייך לומר ויעבדו את ה' משום דלאחר מיתת הזקנים כתיב ויעזבו בני ישראל את ה' ולא עבדוהו ודרשינן בגמרא שאמר הקב"ה ולואי עבדוני בני בהדין גרמיזא הבאה באחרונה והיינו דכתיב ויעזבו את ה' ולא עבדוהו שעבדו כל הע"ג ואותי לא עבדו אפילו בשיתוף וא"כ בימי הזקנים שעבדו מיהו את הקב"ה שייך לומר ויעבדו את ה'. מיהו לא ניחא למרייהו דנימא הכי לדרוש לגנאי כיון דמקרא מלא כתיב ויעבדו את ה'. מיהו בעיקר קושיי' התוספות לא ידענא מאי קשיא להו דמאן יימר דקפיד קרא שיעבדו ע"ג כל המנין של ונושנתם דלמא הכי קאמר קרא כשתאריכו ימים בארץ כמנין ונושנתם ולבסוף יעבדו ע"ג יקויים ואבדתם מהרה ובזה נ"ל ליישב מה שמקשין העולם דההתוספות הקשו שני קושיות וסיימו לתרץ חדא מגו תרתי ולמאי דפרישית אתי שפיר דודאי קושייא שנייה של התוספות שהקשו דלמא מהרה אחר ונושנתם קאמר היינו בדרך את"ל לקושייא הראשונה דבלא"ה אין מקום לקושייא השנייה דלמא מהרה אחר ונושנתם דהא כתיב נמי קרא אחרינא השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגו' ואבדתם מהרה ומדמצינו שהאריכו כמנין ונושנתם אלמא דמהרה דמרי עלמא תתנ"ב לכך הקשו מעיקרא קושייא הראשונה שלא עבדו ע"ז כל מנין של ונושנתם אלא שאם תמצי לומר דקרא איירי שאם יעבדו ע"ז בסוף ונושנתם יקויים בהם ואבדתם מהרה א"כ הקשו קושי' השנייה דלמא מהרה אחר ונושנתם קאמר והא דכתיב

פן יפתה לבבכם ואבדתם מהרה היינו נמי מהרה אחר שיעבדו ע"ז איזה מנין דמיקרי מהרה דמרי עלמא מאה או מאתים שנה ואכתי מנא ידעינן דמהרה דמרי עלמא תתנ"ב שנה ועל זה תירץ ר"י שפסל מיכה היה עמהם ועבדו ע"ז כל המנין של ונושנתם וא"כ מדכתיב אידך קרא פן יפתה לבבכם ואבדתם מהרה ומצינו שעבדו ע"ג כמנין ונושנתם ואח"כ הוגלו אלמא דמהרה דמרי עלמא תתנ"ב שנה כן נ"ל ודו"ק:

משנה גט מעושה בישראל כשר ובנכרים פסול. ואיירי כגון שכפו אותו עד שאמר רוצה אני ולא מסר מודעא דבכה"ג דוקא בישראל כשר דאגב אונסא גמר ומגרש והו"ל כתליוהו וזבין דקי"ל פרק חזקת דזביניה זבינא משא"כ בנכרים אפי' אם אמר רוצה אני אפ"ה פסול כיון דהעישוי היה ע"י עובדי כוכבים אע"ג שכפו אותו כדין מ"מ כיון שאין בידם לכופו מדין תורה כדבסמוך א"כ נעשה הכפייה שלא כדין ולא מהני מה שאמר רוצה אני דהו"ל כתליוהו ויהיב מתנה דלא מהני כדמסקינן פ' חזקת כל זה מפירוש ר"י בעל התוס' פרק חזקת הבתים דף מ"ח ע"ש אלא דלפ"ז קשיא לי למאי דבעי אביי למימר בסמוך דהדיוטות נמי לאו בני עישוי נינהו א"כ מאי קשיא ליה אדרב יוסף דאגופא דמתניתין הו"ל לאקשויי מ"ש דקמפליג בין ישראל לנכרים דבישראל גופא הוי מצי לאפלוגי בין מומחין להדיוטות מהני טעמא דאמרן וליכא למימר דבהדיוטות אפילו אי לאו בני עישוי נינהו מדאורייתא מ"מ כיון שכפו אותו עד שאמר רוצה אני א"כ הוי סבור דמומחי נינהו וגמר ומגרש אם היה כדין דהו"ל כתליוהו וזבין דלפ"ז תיקשי טפי מאי מקשה הש"ס בסמוך אי הכי שלא כדין בעובד כוכבים נמי ניהוי שלא כדין כישראל ולפסול ומאי קושי' דלמא הא דפסול שלא כדין בישראל היינו מהאי טעמא גופא כיון שאמר רוצה אני גמר ומגרש משום דקסבר מצוה לשמוע דברי חכמים כדאיתא התם פרק חזקת ויש ליישב ועיין בסמוך:

תוס' בד"ה ובנכרים חובטין כו' דאטו מומחין עצמן יחבטו אותו כו' עכ"ל. כוונתם בזה דלמאי דס"ד דאביי בסמוך דהדיוטות נמי לאו בני עישוי נינהו ולא ס"ד האי סברא דהדיוטות שליחותייהו דמומחים עבדי א"כ קשיא להו אטו מומחים גופייהו יחבטו אותו אע"כ דכה"ג לא מימעט כלל מלפניהם כיון שעושין ע"פ מומחין א"כ ה"ה דבעובדי כוכבים כשר כה"ג וכן הוא בל' הרא"ש ז"ל אבל עדיין ק"ל דאפי' אי ממעטינן מלפניהם שלא יהיה העישוי אלא לפניהם אכתי לא שייך למעט הדיוטות כי היכי דממעטינן עובדי כוכבים דהא קרא דואלה המשפטים אשר תשים לפניהם מידרש לענין דיינים ונידונים כמ"ש התוס' בסמוך ומידרש נמי לענין עישוי כמ"ש התוס' בריש פ"ק דסנהדרין מדכתיב אשר תשים ודרשינן אלו מקל ורצועה וא"כ כי היכי דבמאי דדרשי' לפניהם

ולא לפני עובדי כוכבים לא דמי לדרשא דלפניהם ולא לפני הדיוטות דעובדי כוכבים ממעטינן הן מדיינים הן מנידונין שהרי לא השוה הכתוב עובדי כוכבים לישראל לכל דינין שבתורה משא"כ לענין הדיוטות לא ממעטינן להו אלא מדיינים אבל מנידונין לא וא"כ ה"נ לענין דרשא דאשר תשים דאיירי משוטרים נמי אית לן למימר הכי דנהי דעובדי כוכבים ממעטינן מתרווייהו שלא יהיה הן המעשין ולא יהא העישוי על ידם משא"כ לענין הדיוטות לא ממעטינן אלא מחדא שלא יהיו הן המעשים אבל לעולם יכול העישוי על ידם ולקושטא דמילתא נמי משמע בפרק עשרה יוחסין דהשוטרים נמי צריכין להיות מישראל דוקא ויש ליישב וצ"ע. מיהו מתוך מ"ש נתיישבה הקושיא שהקשיתי בסמוך דלמאי דס"ד דאביי דהדיוטות נמי לאו בני עישוי נינהו אפ"ה הוי אתי ליה שפיר לישנא דמתני' דקתני עובד כוכבים משום סיפא לאשמעינן דאפי' בעובד כוכבים כשר אם הן המעשין ע"פ דייני ישראל א"ג וכשר ואי גרסינן נמי סתמא כדהוי ס"ד דר"ת מעיקרא פ' חזקת דבעובד כוכבים בכל ענין פסול אפי' ע"פ דייני ישראל משא"כ בהדיוטות כה"ג כשר אם עושין ע"פ מומחין כנ"ל ודו"ק:

גמרא שנא' לפניהם כו' ד"א לפניהם כו'. לכאורה משמע דמאן דדריש לפניהם כו' ע"כ דהדיוטות בני עישוי נינהו מדאיצטריך למעוטי עובד כוכבים א"כ מאי מקשה אביי לר' יוסף מהאי ברייתא הא איכא למימר דר' יוסף ס"ל כלישנא קמא. אמנם לענ"ד נראה דאין כאן פלוגתא כלל דמאן דדריש לפניהם היינו לענין דיינים ונידונין שאם בא גוי לפני דייני ישראל אין יכול לדונו באותן הדיינים משא"כ בהדיוטות לא מימעטו אלא מדיינין ושלא יהיו הן מעשין ע"פ עצמן משא"כ מנידונין לא מימעטו כדפרישית:

משנה יצא שמה בעיר מקודשת כו' איזהו אמתלא גירש איש פלוני את אשתו. יש לדקדק למה שינה התנא הסדר דברישא קתני קידושין קודם לגירושין ולענין אמתלא קתני איפכא ולכאורה היה נ"ל דהתנא לא זו אף זו קתני לא מיבעיא דחיישינן לקלא דקידושין דאיכא חשש א"א שהוא איסור מיתה אלא אפילו קול דגירושין דליכא אלא חשש איסור לאו דגרושה לכהן ס"ד דלא חיישינן קמ"ל דאפ"ה חיישינן ולפ"ז בסיפא הוי איפכא לא מיבעיא דאמתלא דגירושין מבטלת הקול כיון דבלא"ה ליכא אלא חשש איסור לאו משא"כ אמתלא דקידושין ס"ד דלא מהני לבטל הקול כיון דאיכא חשש איסור חמור דמיתה קמ"ל דאפ"ה מהני אמתלא כן נ"ל לכאורה אלא דבריש פרק האשה בתרא ביבמות משמע להדיא דכל היכא שיש חשש איסור דאורייתא שיפגע בגוף האיסור לא שני לן בין איסור לאו לאיסור כרת ע"ש בפרש"י ועוד דאדרבה בכמה דוכתי מצינו איסור כהונה שאני שהחמירו טפי מאיסור א"א עיין בריש פרק האשה רבה וא"כ הוי רבותא

בקידושין טפי מגירושין ואפשר שזו היתה סברת המקשה דבסמוך דמקשה והאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין לא חיישינן ולא ניחא ליה לפרש לענין שלא תינשא לכהן אחר מיתת בעלה ולמאי דפרישית א"ש דמסידור לשון המשנה משמע ליה למקשה דקתני לא זו אף זו דאפילו בקלא דגירושין דקלא דבתר נישואין הוא אפ"ה חיישינן ובסיפא לענין אמתלא הוי איפכא מיהו למאי דמסיק הש"ס דרישא חדא קתני אתי שפיר לגמרי סדר לשון המשנה וסיפא נמי הקדים לפרש אמתלא דגירושין דאמתלא דקידושין מרישא שמעינן לה דאמתלא דמגורשת מבטלת קול הקידושין כנ"ל ודוק אלא דמלשון רש"י בסמוך לא משמע כן כמו שאפרש בסמוך עיין עליו:

דף פט.

רש"י בד"ה הרי זו מגורשת כו' הרי קול שחששנו לו תחילה שוברו עמו עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה מי דחקו לפרש כן דאדרבא לשון קול ושוברו עמו משמע שיצא קול הגירושין תיכף עם קול הקידושין וכדאמרינן נמי לקמן דכל היכא שיצא קול מעיקרא בלא אמתלא תו לא מהני אמתלא אח"כ ולאפוקי מרבה בר רב הונא דאמר אמתלא שאמרו אפי' מכאן ועד עשרה ימים והנלע"ד דרש"י ז"ל סובר דהאי קול ושוברו עמו לאו מטעם אמתלא איירי דאמתלא לחוד ושובר לחוד דאמתלא שסותרת הקול לגמרי מש"ה בעינן שיצא האמתלא תיכף עם הקול משא"כ במקודשת ומגורשת שאין הגירושין סותרין את קול הקידושין דאפשר דאיתא לתרווייהו אדרבא קול הגירושין בא לחזק הקול דקידושין אלא שמבטלו מצד אחר תו לא הוי כאמתלא אלא כשובר ומהני אפילו לא יצא קול הגירושין עם קול הקידושין אלא אח"כ כן נ"ל בשיטת רש"י וכ"כ הר"ן ז"ל בשיטת רש"י וכן היא שיטת הרמב"ם ז"ל:

אמנם כן מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן נראה דלישנא דמתניתין דקתני איזו היא אמתלא דקידושין אלמא דהאי מגורשת דקתני מעיקרא לאו אמתלא דקידושין היא ועי"ל דמגופא דמתניתין מוכח לה דקתני ובלבד שלא יהא שם אמתלא משמע שאם יש אמתלא בגירושין תו לא הוי קול ושוברו עמו לבטל קול הקידושין אלא קול הקידושין במקומו עומד ואמאי נהי דיש אמתלא לגירושין דלא הוי אלא ספק גירושין אכתי ליהוי אמתלא לקול הקידושין שהרי יש כאן ספק אם קול הקידושין אמת ואת"ל שהקול אמת האיכא קול דספק גירושין ואין לך אמתלא דקידושין גדולה מזו לכך הוצרך לפרש דכאן איירי שלא יצא קול הגירושין עם קול הקידושין אלא אח"כ וא"כ לא מהני מטעם אמתלא אלא מטעם שובר וא"כ כשיש כאן אמתלא לקול הגירושין תו ליכא לא אמתלא ולא שובר לגבי

קול הקידושין ואמתלא ליכא שלא יצא עם קול ושובר ליכא שהרי יש אמתלא על השובר אף דלפ"ז לא יתיישב סידור לשון סיפא דמתני' שהקדים אמתלא דגירושין לקידושין דתו לא מצינן לפרש כדפרישית במשנתינו אלא דאפ"ה הוי שפיר לא זו אף זו דהא אמתלא דגירושין מבטלת קול הגירושין ליכא רבותא כל כך דאי להתירה לכהן אין כאן רבותא דהאיכא מיהא כמה ספק ספיקי שמא קול הקידושין מעיקרא לא היה אמת וא"כ אין כאן גירושין כלל ואת"ל שקול הקידושין היה אמת שמא קול הגירושין אינו אמת או שמא אין כאן לא קידושין ולא גירושין ואף להחזיקה בחזקת איסור א"א לעלמא מחמת אמתלא דקול הגירושין נמי ליכא רבותא חדא דלחומרא הוא ועוד דאדרבא אמתלא דקול הגירושין מחזיק את קול הקידושין דמכיון שגירשה אף בספק גירושין אלמא שהיה עליה זיקת קידושין ונמצא שאין כאן אלא ספק גירושין ולא מבטלינן קול הקידושין משא"כ אמתלא בקידושין גופייהו ס"ד דלא אלימא אמתלא לבטל הקול לגמרי ולהקל בחשש א"א קמ"ל דאפ"ה אמתלא מבטלת הקול כן נ"ל ודוק היטב:

תוספות בד"ה בעולה אין חוששין לה פי' בקונטרס כו' ור' יצחק אומר כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י ז"ל דפירש לשיטתו שמפרש נשואה אין חוששין לה דהיינו שיצא הקול שהיא נשואה זה ימים רבים דהכי משמע ליה לישנא דנשואה דאי לאלתר ודאי חיישינן וא"כ הא דקתני בעולה אין חוששין לה היינו נמי שיצא הקול שנבעלה זה ימים רבים ומש"ה לא חיישינן משא"כ אם יצא הקול שנבעלה היום חוששין לה ומש"ה הוצרך לפרש לענין איסור לכהן גדול שאם הקול אמת אסורה מדאורייתא וא"כ הו"ל קלא דקמי נישואין וחוששין משא"כ לענין איסור לכהן הדיוט אפי' יצא הקול שנבעלה היום נמי אין חוששין שהרי אף אם הקול אמת אין כאן איסור דאורייתא דנהי שמפרש ר"י דסתם בעילה דזנות אוסרה לכהונה היכא דלא אמרה לכשר נבעלתי ע"כ דאינה אסורה אלא מדרבנן דמדאורייתא ודאי כשירה דנהי דספיקא דאורייתא לחומרא מ"מ הכא מוקמינן לה בחזקת היתר לכהונה כמ"ש התוס' להדיא בפ"ק דכתובות דף ט' בד"ה באשת כהן ע"ש ובחידושינו וכיון דאין כאן אלא חשש איסור דרבנן א"כ לא חיישינן לקלא כלל דהאיכא תרי ספיקי שמא אין הקול אמת ואת"ל שהקול אמת שמא לכשר נבעלה וכיון דאיכא תרי ספיקי וחזקת היתר פשיטא דמותרת אפילו בקול גמור אע"כ דלענין כהן גדול איירי דהו"ל קלא דאיסור דאורייתא שאין כאן אלא ספק א' ונהי דמדאורייתא מוקמינן בחזקת היתר אפ"ה מדרבנן חיישי' לקלא כמו שהחמירו בכל קול דקודם נישואין אע"ג דאיכא חזקת היתר כן נ"ל נכון ועוד שממקומו הוא מוכרע דבמתני' אמרינן דספק קרוב לו קרוב לה הוי אמתלא אע"ג דמ"מ אסורה לכהן אפ"ה כיון דלא

מיתסרא אלא מספק הו"ל אמתלא וה"נ כיון דלא ידעינן אי לכשר נבעלה או לפסול הו"ל קול ואמתלא עמו ופשיטא דאין חוששין אע"כ דלכ"ג איירי ועיין בחידושינו בכתובות. מיהו יש לי ליישב ג"כ שיטת ר"י ז"ל דזימנין דאסורה אף לכ"ה מדאורייתא כגון היכא דרוב פסולין אצלה כגון בעיר שרובה עכו"ם ואף ע"ג דבפ"ק דכתובות מסקינן דמאן דמכשיר מכשיר אפי' ברוב פסולין היינו היכא דאמרה לכשר נבעלתי דברי ושמא עדיפא מרוב משא"כ בשותקת מדאורייתא אזלינן בתר רובא וצ"ע:

רש"י בד"ה שלא לפלוני יצא עליה קול שמקודשת היום כו' עכ"ל. עיין בחידושי הרשב"א ז"ל שהאריך בחילופי נוסחאות והקשה שם על פרש"י ז"ל דהיינו ארוסה היינו שלא לפלוני ע"ש וכמדומה שלא היה גירסת רש"י ז"ל לפני הרשב"א ז"ל כמו שהיא בנוסחת רש"י ז"ל שלפנינו דלפ"ז ודאי לא קשה מידי דהא דקתני ארוסה אין חוששין לה היינו אף שיצא הקול שנתקדשה לפלוני אפ"ה אין חוששין כיון שלא יצא הקול שנתקדשה היום אלא זה ימים רבים ואשמעי' נמי שלא לפלוני אין חוששין אף שיצא הקול שנתקדשה היום וק"ל:

דף פט:

גמרא א"ל רב כהנא לרב פפא ואת לא תסברא והתנן נתקדשה כו' לאו משום דאמרינן על תנאי קידש. ופרש"י דכי מהדרינן לה לגברא אמרינן ודאי יש פתח לדבר כו'. ולכאורה יש לתמוה מאי ענין אמתלא ופתח אמתלא לכאן שהרי קידשה השני קידושין גמורים ובקידושין גמורין בעדות ברורה ודאי לא שייך ענין אמתלא כלל וע"כ היינו משום דקדושי טעות נינהו כיון שבא בעלה. תו קשיא לי דלמאי דמשמע דבכה"ג מיקרי פתח אמתלא כיון דמהדרינן לה לגברא קמא א"כ תיקשי הא דאמרינן לעיל בפרק הזורק דף פ"א דשלח רבי מנשה מדויל לשמואל פלוני כהן יצא קול שגירש אשתו והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מהו ושלח שמואל תצא ומסקינן תצא משני דהו"ל קלא דקמי נישואין וקשה אכתי אמאי חיישינן האיכא מקום אמתלא כי הכא כיון שיושבת תחת הראשון ומשמשתו אמרי' על תנאי גירש אע"כ דאפ"ה לא מיקרי פתח ומקום אמתלא. ונראה ליישב דודאי הכא בנתקדשה לאחר אף לפי סברת המקשה עיקר הטעם משום דקידושי טעות נינהו שלא נתקדשה אלא מחמת שסברה שמת בעלה אלא אפילו הכי ס"ד דרב פפא דאכתי הוי לן למיחש דאיכא מאן דלא ידע שנתקדשה מחמת מיתת בעלה וסברי שנתקדשה מחמת שגירשה בעלה הראשון וא"כ לדידהו הו"ל כקול גירושין ואפ"ה לא חיישינן וע"כ היינו משום שלא יצא הקול ברור אלא עם מקום אמתלא דכיון שבעלה

במדינת הים יש פתח לומר שעל תנאי גירש כפרש"י לפי שלא היה יכול לבוא וכיון שבא בעלה לבסוף הרי נתבררה האמתלא למאן דקטעי וסבר שמחמת גירושין נתקדשה ואע"ג שלא יצא האמתלא אלא מכאן ועד עשרה ימים אפ"ה מהני כיון שהיה במקום אמתלא והשתא לא תיקשי הא דפרק הזורק דהתם יצא הקול מבורר ולא היה פתח אמתלא כלל בתחלת הקול כן נ"ל בשיטת רש"י ואע"ג דמלשון רש"י משמע דאמתלא היינו בקידושין וכן משמע לשון הגמרא דקאמר על תנאי קידש דא ודא אחת היא כיון דאמרינן על תנאי גירש הראשון א"כ ע"כ הקידושין משני היה ג"כ על תנאי. אמנם לפי פירוש הרי"ף והרמב"ם ז"ל בההיא דמקום אמתלא יתיישב הסוגיא יותר ואין להאריך ודו"ק:

תוספות בד"ה והלכתא לא חיישינן מעשה בא לפני ר"ת כו' ועוד דכיון שנתקדשה לאחר בפניו שריא עכ"ל. ומה שהוצרך ר"ת לטעם השני אע"ג דאיפסקא הלכתא בגמרא בהדיא דקלא דבתר נישואין לא חיישי' אלא משום דנפקא מינה אם ימות בעלה הראשון או יגרשנה הוי לן למיחש ולמימר שחזר הקול וניעור שלא תינשא לאחר מחמת הקול הראשון והו"ל קלא דקמי נישואין כדאמרינן לעיל בפ' הזורק דתצא משני מש"ה הוצרך רבינו תם לטעמא שנתקדשה בפניו וא"כ שרי' לגמרי שאף אם הקול הראשון אמת ע"כ גירשה מדרב המנונא כן נ"ל לכאורה אבל עדיין צ"ע דמספקא לי טובא אי שייך בכה"ג לומר שאחר כך חוזר הקול וניעור דבשלמא לעיל בפ' הזורק אף שיושבת תחתיו ומשמשתו אכתי לא נתבטל הקול לגמרי דאיכא למימר דמעיקרא גירשה הראשון על תנאי שלא יחול אלא סמוך למיתה כדמסיק הש"ס התם אימר סמוך למיתה גירשה ואיכא לפרש כדפרישית משא"כ הכא כיון שיושבת תחת בעלה ויצא הקול שנתקדשה קודם זה ואנן לא חיישינן להאי קלא דהו"ל קלא דבתר נישואין א"כ נראה שנתבטל הקול לגמרי ואינו חוזר וניעור וצ"ע ודו"ק:

רש"י בד"ה עיינו ביה רבנן בקידושי שני ולאו קידושין נינהו כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דטפי יש לפרש דעיינו ביה בקידושי ראשון דיותר יש לתלות הטעות בראשון כיון דלא הוי אלא קול בעלמא והאריך בזה. ולענ"ד ודאי לישנא דגמרא דקאמר קידושי טעות נינהו משמע להדיא דאשני קאי דבקידושי תורה שייך האי לישנא דקידושי טעות משא"כ בקידושי ראשון לא הו"ל למימר אלא עיינו ביה רבנן בקלא דלית ביה משש. ובר מן דין נפלאתי מה עלה על דעת מהרש"א ז"ל לומר לתלות הטעות בראשון דמהיכא תיתי ומאי שנא מכל חיישינן לקלא דשמעתין דאסרינן לעלמא ואליבא דשמואל דקיימי הנך אמוראי אית ליה דלא מבטלינן קלא אפי' אי מגליא מילתא שהקול אין בו ממש אפ"ה חיישינן ולא אמרינן מימר אמרי עיינו ביה רבנן בקלא דלאו מידי הוא אלמא

אפי' בדאיתברר חיישי' וכ"ש בלא איתברר דלית לן למימר מימר אמרי כיון שיצא הקול ברור בלא אמתלא ע"כ דאקידושי שני קאי כפרש"י ואף התו' מפרשים כפירוש רש"י כמו שכתב הרשב"א ז"ל בשמם וכתב דאי ס"ד דאראשון קאי יתירוה נמי לעלמא מה"ט וכוונתו בבירור למה שכתבתי דאמאי חיישינן כלל לקלא יתירוה לעלמא מה"ט דמימר אמרי עיינו רבנן בקלא דלאו מידי הוא ואמאי אמרי' דלא מבטלינן קלא ואפי' מ"ד מבטלינן היינו דוקא באיתברר אבל בלא איתברר מודה אע"כ דלא מבטלינן קלא מטעמא דמימר אמרי וע"כ דאשני קאי ולא ידעתי למה כתב מהרש"א ז"ל על הרשב"א ז"ל שדבריו דחוקין גם ביתר דברי מהרש"א ז"ל יש לי לדקדק ואין להאריך ודוק ועיין בסמוך:

דף צ.

תוספות בד"ה והלכתא מותרת לשניהם ומעשה בא לפני ר"ת כו' אף ע"ג דקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא מ"מ מחמירין כו' עכ"ל. פירוש דאע"ג דבקידושי ראשון לא הוי אלא קול בעלמא א"כ הוי לן להקל מטעמא דמימר אמרי עיינו רבנן בקידושי שני כיון דבלא"ה ליכא אלא חששא דרבנן דמדאורייתא לא חיישינן לקלא מכל מקום מחמירין משום דקידושי שני קידושי תורה נינהו וא"כ מאן דסבר דקול הראשון היה אמת יאמר שמחזיר גרושתו מן האירוסין משא"כ בקול מזה ומזה לא שייך להחמיר דא"ל שהקול ראשון אמת שמא השני שקר או להיפך כן נראה בעיני להשוות שיטת התוס' לשיטת רש"י וכמו שכתבתי בסמוך בשם הרשב"א ז"ל ודלא כמהרש"א ז"ל וק"ל:

משנה ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה. ומשמע בגמרא דהיינו דבר ערוה ממש שזינתה בעדים ברורים וע"כ איירי שלא בהתראה דאי בהתראה בת סקילה היא ואין להקשות לבית שמאי הא דכתיב בכהן הדיוט גרושה וזונה לא יקח גרושה למה לי הא כל גרושה זונה היא אלא דשפיר איצטריך גרושה למאי דמסקינן בשמעתין דבדיעבד כ"ע מודו דאי עבד עבד ואע"ג דאמרי' בעלמא דאי לא כתב קרא היינו דאי להתירא אבל דאי לאיסורא כתב קרא כדאיתא ביבמות דף ע"ט. ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת הפוסקים דב"ש וב"ה לא איירי אלא בזיווג ראשון או לשיטת הסוברים דלא פליגי אלא מן הנשואין ולא מן האירוסין כמו שהביא בספר גט פשוט אלא דלא מיסתבר לי דקרא סתמא כתיב וכמו שאפרש לקמן ויותר נראה דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא לענין לגרשה בע"כ אבל מדעתה אפשר דבכל ענין שרי וכדאיתא בש"ע א"ע סי' קי"ט:

גמרא וב"ש האי דבר מאי עבדי ליה נאמר כאן דבר כו' מה להלן בשני עדים כו'. ומסקינן דלב"ה נמי אית ליה האי ג"ש דדבר דבר לענין עדים ברורים. ואע"ג דאפילו ספק סוטה אסורה לבעלה כדכתיב ונטמאה ונטמאה שאסורה לבעל ולבועל מ"מ הכא לא איירי מקינוי וסתירה. ויותר נראה דעיקר ג"ש אתא לאשמעינן דאפילו יוצאת מחמת דבר ערוה שזינתה בעדות ברורה אפ"ה תינשא לאחר ובזה נתיישב לי מאי דהוי קשיא לי טובא דלמאי דמסקינן ריש פ' האשה רבה ביבמות דבכל האיסורין שבתורה היכא דאיתחזק איסורא בעינן תרי וכן באתחזק היתירא ולעולם אין עד אחד נאמן אלא היכא דלא איתחזק לא היתירא ולא איסורא וא"כ אמאי איצטריך הכא ג"ש דדבר דבר ולמאי דפרישית א"ש דמהאי ג"ש ידעינן דאיירי הכא בעדות ברורה ואפ"ה תינשא לאחר כן נ"ל:

תוספות בד"ה מה להלן בעדות ברורה בירושל' פריך דאמאי איצטריך קרא כו' ומשני לעבור עליו בשני לאוין עכ"ל. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דלא משני בירושלמי כדמשני בשמעתין בסמוך מאי דעבד עבד ואיירי שגרשה משום דבר דהקדיחה תבשילו משום דאמרי' בעלמא דאי לא כתב קרא וכבר כתבתי במשנתינו דביבמות מסקינן דאי לאיסורא כתב קרא ואפשר דלשיטת הרשב"א ז"ל דהירושלמי סובר דאי לאיסורא נמי לא כתב קרא. ומיהו לענ"ד נראה דבלא"ה לא בעי הירושלמי לאוקמי קרא דלא יוכל בעלה הראשון כשגירשה בדיעבד בהקדיחה תבשילו או אפילו לכתחילה כשמגרשה מדעתו למאי דפרישית דבכה"ג לכ"ע שרי משום דפשטא דקרא דלא יוכל אדכתיב לעיל מיניה קאי דכתיב כי מצא בה ערות דבר ובשלמא לב"ה אתי שפיר דאיירי קרא דדבר בהקדיחה תבשילו משא"כ לב"ש דלא איירי אלא בערות דבר ממש מש"ה איצטריך לאוקמי בירוש' לשני לאוין כנ"ל:

בד"ה וב"ה כו' ואור"י דר"ע סבר כב"ש כו' דאי תרי מילי נינהו כו' למה לי לכתוב דבר להקדיחה תבשילו כיון דכתיב כו' עכ"ל. ולולא דבריהם היה נ"ל דלר"ע נמי איצטריך קרא להקדיחה תבשילו דנהי דאפי' לא מצאה חן בעיניו מחמת שהיא כעורה מרבינן דשרי מוהיה אם לא תמצא חן סד"א דוקא בכה"ג שרי דמכיון שהיא כעורה והוא שונאה לגמרי א"כ לבו אונסו ואדרבא אם לא יגרשנה הו"ל כבני שנואה משא"כ בהקדיחה תבשילו דאפשר דרתח עלה לפי שעה ולבתר הכי מפייס לה סד"א שאין לגרשה קמל"ן דאפ"ה שרי. ועפ"ז נתיישב לי היטיב מאי דאיתא בירושלמי הביאו הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין וז"ל והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו לא תכחול ולא תפקוס כו' עד שבא ר"ע ולימד א"כ נמצאת מתגנה על בעלה ומגרשה כו' ומסיק שם בירושלמי דזקנים כב"ש ור"ע כב"ה ותמה הרשב"א ז"ל דהול"ל דר"ע לטעמיה דנפשיה קאמר

והניחו בצ"ע ולמאי דפרישית א"ש דההיא דירושלמי לא דמי לדר"ע דמתני' דאיירי במצא אחרת נאה הימנה והראשונה כעורה ששונאה לגמרי משא"כ התם דאף אם לא תתקשט בנדתה מ"מ לאח"כ תחזור לנויה הראשון שהרי אם תתקשט מוצאת חן בעיניו וא"כ לא דמי אלא להקדיחה תבשילו ומש"ה איצטריך לאוקמי התם דר"ע כב"ה כן נלע"ד נכון:

גמרא א"ל רב פפא לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר מהו א"ל מדגלי רחמנא גבי אונס כו'. וקשיא לי טובא דהא רבא גופא אמר במסכת תמורה דכל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ומקשינן עלה התם מאונס שגירש דמחזיר ואינו לוקה ואמאי הא עבר אמימרא דרחמנא ומשני רבא שאני התם דאמר רחמנא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי. ולפ"ז נהי דלא קשיא לן בעיקר מימרא דרבא דהתם אמר אי עביד לא מהני והכא קאמר מאי דעבד עבד דהתם איירי דוקא היכא דאמר רחמנא לא תעביד בלשון לאו מה שאין כן בלא מצא בה לא ערוה ולא דבר אין כאן לאו אבל הא ודאי קשה היאך יליף רבא הכא מדגלי רחמנא גבי אונס כל ימיו מכלל דבעלמא מאי דעביד עביד דהא אפילו אי בעלמא כשגירשה שלא כדין לא מהני אפ"ה איצטריך לכתוב באונס כל ימיו למימרא דלא לקי דסד"א כיון דעבר אמימרא דרחמנא לקי מש"ה נתקו הכתוב לעשה דלא לקי. והנלע"ד ליישב דמהא מילתא גופא יליף רבא כיון דלקושטא דמילתא באונס לא לקי דהו"ל לאו הניתק לעשה א"כ אמאי איצטריך כלל קרא דלא יוכל לשלחה דאי מצא בה ערות דבר מותר לגרשה את"ל דאפ"ה נהי שאסורה עליו אין לגרשה מגזירת הכתוב דלא יוכל לשלחה א"כ היאך אמר רחמנא כל ימיו בעמוד והחזיר קאי הא אסורה עליו משום סוטה וע"כ איירי קרא כשגירשה בענין אחר שלא ע"י זנות ואי ס"ד דלא מהני א"כ לא לכתוב לא יוכל לשלחה אלא ולו תהיה לאשה כל ימיו (מהדורא בתרא מהמחבר נ"ע: ול"ל דלא איצטריך אלא לענין כהן דהא לב"ש בלאו הכי אסור משום זונה) ואי משום לעבור עליו בלאו הא ליתא דכיון דלא לקי לא איצטריך למכתב לאו יתירא כדאיתא בתוס' ריש פרק איזהו נשך אע"כ דלב"ש היכא דלא מצא בה ערות דבר וגירשה מאי דעביד עביד וא"כ איצטריך לא יוכל לשלחה והשתא מדבית שמאי נשמע לבית הילל דהיכא דלא מצא בה לא ערוה ולא דבר מאי דעבד עבד כנ"ל נכון ובזה מדוקדק לשון רש"י ז"ל בד"ה לא יוכל שכתב ואינו לוקה על שילוחו ולאיזה צורך כתב כן ולמאי דפרישית אתי שפיר דעיקר דיוקו דרבא מדאינו לוקה א"כ אי ס"ד דאי עביד לא מהני אייתר ליה לגמרי קרא דלא יוכל לשלחה כל ימיו וכדפרישית ואף לפמ"ש לעיל דכשמגרשה מדעתה כ"ע מודו דשרי אפ"ה לא מצינן לאוקמי קרא דלא יוכל לשלחה בכה"ג דלקושטא דמילתא באונס נמי רשאי לגרשה

מדעתה כדאיתא בכתובות. מיהו לשיטת הסוברים לחלק בין זיווג ראשון לשני לא יתכן לפרש כן וצ"ע ודוק היטב:

דף צ:

תוספות בד"ה עם בני אדם ס"ד כו' אבל זו חובה לגרשה מן התורה כו' עכ"ל. ולכאורה לא ידענא מאי פשיטותא דהא לבית שמאי משמע שאין לגרש אא"כ מצא בה ערות דבר ממש שזינתה בעדים וא"כ מדב"ש נשמע לב"ה דלא פליגי בהכי לענין לכופו לגרשה אם לא שנאמר דהא דאמרינן לעיל לב"ש בעדות ברורה היינו אפי' עידי כיעור כה"ג שרוחצת עם בני אדם ובזה יתיישב יותר קרא דגרושה זונה אלא דא"כ לא הוי מקשי מידי בירושלמי למאי איצטריך קרא דלא יוכל לשלחה דהו"ל מחזיר סוטתו ומאי קושיא האיכא לאוקמי בכה"ג ויש ליישב בדוחק ונראה דבאמת לא פשיטא להו להתוספות הא מילתא מש"ה כתבו ועוד יש לפרש דאפי' אדם רע אין סובל זה מאשתו משמע דחובה לגרשה מן התורה ליכא וצ"ע:

גמרא רבי יהודה אמר אם שנאתה שלח רבי יוחנן אמר שנוי המשלח ולא פליגי הא בזיווג ראשון הא בזיווג שני. משמע דבזיווג ראשון לכ"ע שנוי המשלח ומש"ה כתבו קצת פוסקים דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בזיווג שני אבל בזיווג ראשון מודו ב"ה דאין לגרש אא"כ מצא ערות דבר וכבר כתבתי במשנתינו דלא יתכן לומר כן כיון דב"ש וב"ה בקרא פליגי ויותר נראה כמ"ש הר"ן ז"ל דנהי דלב"ה אפילו בהקדיחה תבשילו מותר לגרשה מן התורה היינו שאין בית דין שלמטה כופין אותו שלא להוציאה אבל מן השמים מענישין אותו בזיווג ראשון והיינו קרא דדברי קבלה דשנוי המשלח. ועוד נראה דאשכחן היתר גמור דלכתחלה לב"ה אף בזיווג ראשון והיינו מן האירוסין דקרא דשנוי המשלח נראה דהיינו דוקא מן הנשואין דילפינן מדכתיב והיא חברתך ואשת בריתך והיינו כדאמרי' בעלמא אין האשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי ונהי דקרא דוכתב ספר כריתות ליכא לאוקמי מן האירוסין דכתיב ובעלה מ"מ קראי מיתרצן כדפרישית בשם הר"ן ז"ל אבל משנתינו דאיירי ב"ש וב"ה ור"ע מיתוקמא שפיר אף לכתחלה ומן האירוסין כנ"ל מדמסיק הש"ס קרא דוהיא חברתך ואשת בריתך:

סליק פרק המגרש וסליקא לה מסכת גיטין בעזה"י